DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON

Woldbye-Aastrup

Supplement

Register

DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON

DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON

GRUNDLAGT 1887 AF C. F. BRICKA
OG VIDEREFØRT 1933-44
AF POVL ENGELSTOFT
UNDER MEDVIRKEN AF SVEND DAHL

TREDJE UDGAVE
REDAKTØR SV. CEDERGREEN BECH
UDGIVET MED STØTTE AF CARLSBERGFONDET

SEKSTENDE BIND

Woldbye – Aastrup
Supplement
Register

GYLDENDAL

DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON

er sat med Times på Digiset
og trykt i offset hos J. H. Schultz
Bogtrykkeri A/S, København.
Papiret er træfrit tonet trykpapir
fra Lessebo Bruk.

Printed in Denmark, 1984.
ISBN 87-00-05551-4 (komplet indb.)
ISBN 87-00-05552-2 (komplet VB)
ISBN 87-01-77521-9 (bind 16 indb.)
ISBN 87-01-77522-7 (bind 16 VB)

DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON

INDHOLD

VEJLEDNING

Optagelse: Leksikonets geografiske område er Danmark, således at også udlændinge der har ydet en væsentlig indsats for dansk samfundsliv og kultur har fundet optagelse. Ligeledes er optaget danske hvis indsats er øvet i udlandet. Nordmænd og islændinge i fællestiden, hhv. 1537–1814 og indtil 1918 er optaget for så vidt indsatsen har været øvet i Danmark eller været af betydning for fælleskulturen. De skånske landskaber regnes for en del af Danmark indtil 1658, Slesvig og Holsten ligeledes, henholdsvis 800–1864 og 1460–1864. For perioden 1864–1920 er fra disse landsdele optaget personer fra begge sproggrupper med tilknytning til nationalitetskampen, herunder bl.a. også et antal tyske embedsmænd. For Sydslesvigs vedkommende medtages efter 1920 personer som har været virksomme for dansk sprog og kultur. Fra de tidligere oversøiske koloniområder er fremstående personer i dansk tjeneste medtaget. For Færøerne og Grønland gælder at kriteriet nu er en indsats inden for det pågældende kulturområde.

Om nyoptagelse skal bemærkes at redaktionen i et vist omfang har taget hensyn til personlige ønsker om at undlade optagelse. I enkelte tilfælde hvor det har drejet sig om personer hvis virke udover deres fagområde har gjort dem til alment kendte, offentlige personer har redaktionen ikke imødekommet sådanne ønsker, men ladet hensynet til brugernes rimelige interesse veje tungest. For alle optagne personer er der søgt overholdt en tiårs periode inden for hvilken den pågældende skal have gjort sig gældende inden optagelse. En sådan regel har ikke kunnet overholdes uden undtagelser.

Følgende kategorier er optaget uden undtagelse: Danske konger og dronninger samt andre medlemmer af kongehuset som har været konge/dronning i andre lande. Endvidere enhver person siden 1848 der har beklædt en regeringspost, kort eller længe. Som konsekvens heraf er alle departementschefer der var medlemmer af det såkaldte departementschefstyre under anden verdenskrig også optaget, ligesom alle islændinge der var medlemmer af en dansk regering som ministre for Island.

Hvad angår biografiernes opstilling, arten og mængden af oplysninger følges i alt væsentligt principperne fra Dansk biografisk Leksikon, 2. udgave. På enkelte punkter er der dog foretaget ændringer fra denne. Det gælder således anførelsen af titulatur og oplysning om udtale hvor navnes bogstavering kan give berettiget tvivl om den gængse/rette, danske (fordanskede) udtale. (Om lydskrift, se ndf.). Endvidere er i det genealogiske hoved i hvert enkelt tilfælde anført forældres navn og årstal uanset om en af disse eller den biograferedes bror/søster selv er optaget. For at lette oversigten over hvilke medlemmer af en familie (forældre, børn) der findes optaget er som sidste punkt i dette afsnit anført de pågældende slægtninge.

Alfabetisering: Der alfabetiseres overalt efter bogstav, uanset udtale. I tvivlstilfælde er der henvisning, aa og å betragtes som ét bogstav uanset udtale og findes sidst i alfabetet, ligeledes betragtes hhv. v/w/, y/ü, æ/ä, ø/ö som ét bogstav. Ved ensbenævnte er rækkefølgen kronologisk – dog står ensbenævnte danske konger kronologisk for sig, hvorefter personer ensbenævnte med disse følger. Tilnavne indgår ikke i alfabetiseringen.

Biografierne er opstillet efter personens kaldenavn (**halvfed** sats), efter første led i sammensætninger, uanset bindestreg. Undtagelser herfra er gjort når sidsteleddet betragtes som slægtsnavnet, fx Oluf Nielsen **Rosenkrantz**, A. Drachmann **Bentzon**. Hovedprincippet har været at anbringe artiklen hvor de fleste formodes at ville søge. Hvor der kan herske tvivl er der henvisning. I enkelte tilfælde er pseudonym/kunstnernavn anført med henvisning til døbenavn.

Titulatur: Der er ikke gjort forsøg på at udtømme den biograferedes karriere her. Der anføres én, højst tre væsentlige betegnelser, tilstrækkeligt til hurtig identifikation. Der anvendes fortrinsvis fagbetegnelse/profession eller stilling, og flertydige eller uklare betegnelser som direktør, sekretær, professor o.l. er forsøgt undgået, ligesom akademiske grader kun findes i selve artiklen.

Genealogiske data er samlet i et afsnit for sig foran i artiklen. De er for størstedelens vedkommende samlet af redaktionen og i alle tilfælde redaktionens ansvar. Henvisning til kirkebogen gælder kun registreringen, idet selve handlingen, dåb/vielse godt kan have fundet sted hjemme. I øvrigt er disse data angivet i samme principielle omfang som i 2. udgave. For nyoptagelsernes vedkommende har redaktionen dog i enkelte tilfælde måttet afstå fra at udfylde skemaet, fordi

oplysningerne i offentlige registre ikke har været tilgængelige og de biograferede enten ikke selv har ønsket at medvirke eller har modsat sig at de pågældende data anføres.

Henvisninger er overalt angivet med henvisningsprik •. I hovedet er denne anvendt uden undtagelse, i artiklen er henvisning udeladt ved 1) personer allerede nævnt i hovedet, 2) konge, dronning, da kategorien som omtalt er optaget i sin helhed. Det samme gælder derfor regeringsmedlemmer, hvor denne funktion fremgår af sammenhængen. 3) Enkelte tilfælde hvor henvisning skønnes overflødig eller betydningsløs.

Enkelte henvisninger fra den alfabetiske rækkefølge vil være til personer der biograferes ganske kort i en anden persons artikel. Navnet vil også her fremstå med halvfed sats. Fremgangsmåden er især anvendt hvor personartikler er udeladt fra forrige udgave, men hvor den pågældendes personlige data, karriere og evt. værk med rimelighed kan anføres i en bevaret artikel om en slægtning.

Litterære arbejder: Mens der i litteraturvejledningen under artiklen oplyses om samlede eller udvalgte værker samt værker af selvbiografisk karakter, (se nedenfor: bibliografi) vil den biograferedes værker blive nævnt i selve artiklen i det omfang forfatteren har fundet det fornødent. Der tilstræbes altså ikke fuldstændigt værkregister.

Ordensdekorationer: Danske ordner, med årstal for tildeling, anføres, og som sidste punkt i litteraturfortegnelsen oplyses om der findes en levnedsberetning, afleveret til ordenskapitlet. Tidligere end 1884 findes sådanne ikke da arkivet gik til grunde ved Christiansborgs brand. Det må bemærkes at de eksisterende levnedsbeskrivelser er af vekslende længde og historisk værdi, samt at de kun er tilgængelige til forskningsformål efter tilladelse af den kgl. ordenshistoriograf, ligesom de senest afleverede vil være belagt med hemmeligholdelsesklausul.

Ikonografi: Som sidste punkt i artiklen er anført fortegnelse over billedlige fremstillinger og mindesmærker, så vidt muligt med angivelse af kunstner, tilblivelsesår og hvor de findes. For personer i nyere tid anføres fotografi i offentlige samlinger. Foto uden stedsangivelse betyder foto i Det kgl. biblioteks kort- og billedafdeling.

Bibliografi: Der er normalt ikke henvist til almindelige oversigtsværker og håndbøger af leksikalsk art, stater o.l. Blandt sådanne kan på grund af deres udførlige bibliografiske apparat særlig nævnes H. Ehrencron-Müller: Forfatterlexikon omfattende Danmark, Norge og Island indtil 1814, 1924–39, Th. H. Erslew: Almindeligt forfatterlexicon for kongeriget Danmark fra 1814 indtil udgangen af året 1853, 1843–68 (fot. optryk med personregister 1962–65) – begge omfattende forfattere af al slags litteratur – samt Dansk skønlitterært forfatterleksikon 1900–1950, red. Svend Dahl og Povl Engelstoft, 1959–64. En oversigt over eksisterende stater m.v. findes i øvrigt i Albert Fabritius og Harald Hatt: Håndbog i slægtsforskning, 3. udg., 1963 109–26, og Hans H. Worsøe: Fortegnelse over alm. biografi og stater, 1948–72 i Pers.hist.t. 16.r.I, 1973 69–91; tillæg i 16.r.II, 1974 190.

Et register til noget nær samtlige eksisterende ældre personleksika: Index bio-bibliographica notorum hominum, ed. Jean-Pierre Lobies, er påbegyndt i Osnabrück 1972. I serien Genealogisches Handbuch des Adels udkommer fra 1972 Adelslexicon, Hauptbearbeiter Walter v. Hueck Iff., Limburg a.d. Lahn. Af særlig interesse pga. mange personsammenfald med DBL er Schleswig-Holsteinisches biographisches Lexikon, nu B.L.f.S.-H. u. Lübeck, 1970- (1-6 udk.).

Mere fuldstændige oplysninger om biografisk litteratur, biografiske samlinger såvel som individuel biografi, søges i Bibliotheca Danica, Systematisk fortegnelse over den danske litteratur fra 1482 til 1830 III, 1896 (fot. optryk 1962) 933–1590 – Supplementer i V, 1963. Supplement 1831–40 til Bibliotheca Danica, 1948 715–40. B. Erichsen og Alfr. Krarup: Dansk hist. bibliografi. Systematisk fortegnelse over bidrag til Danmarks historie til udgangen af 1912 (i tilslutning til Bibliotheca Danica) III, 1917, (fot. opt. 1929). Henry Bruun: Dansk hist. bibliografi 1913–42 IV–V, 1970–73. Samme: Dansk hist. bibliografi 1943–47, 1956 318–484. Bente Pedersen: Dansk historisk årsbibliografi 1967/68/69, 1972–74. For årene 1948–66 og 1970– som endnu ikke er dækket af Dansk hist. bibliografi er slægtslitteraturen samlet i Hans H. Worsøe: Fortegnelse over slægtslitteratur 1948–72 i Pers.hist.t. 16.r.II, 1974 1–74; tillæg 185–89, samt Fortegnelse over dsk. slægtslitt. 1973–79, ved Dorthe Gissel, i Pers. hist.t. 102, 1982, 1. Derudover henvises til Dansk bogfortegnelse og Dansk tidsskrift index for de pågældende år. Sidstnævnte begynder med 1915, og til årgangene 1915–49 findes et samlet register over biograferede personer i Sven Houmøller: Biografiske tidsskriftartikler, 1971. Avisartikler findes registreret i Biografiske avisartikler 1940–55, 1974.

Endelig suppleres Dansk bogfortegnelse og Dansk tidsskrift index af den årligt udgivne Dania polyglotta, hvori bl.a. anføres litteratur om danskere trykt på andre sprog.

For ikonografien henvises til A. Strunk: Portraiter af det danske kongehuus, 1882. Afløst af N. L. Faaborg: Danske grafiske portrætter. Kongehuset, 1980. F. Krohn: Saml. til en beskrivende fortegnelse over danske kobberstik, raderinger,

illustrationer m.m. udg. Pietro Krohn, 1889. E. F. S. Lund: Danske malede portræter I–X, 1895–1912. P. B. C. Westergaard: Danske portrætter I–II, 1930–33.

For litteraturhenvisningerne under de enkelte artikler er der ikke tilstræbt fuldstændighed men væsentlighed. Der vil almindeligvis være tale om et udvalg af supplerende litteratur om den biograferede person, ikke nødvendigvis hvad der har dannet grundlag for artiklen. Sideangivelse er så vidt muligt anført med hovedsted selv om personregister findes. Bind angives overalt med romertal.

Titlerne er anført med let gennemskuelige forkortelser og i en systematik der skulle gøre det muligt at se hvilken art litteratur der er tale om. Den saglige opdeling – inden for hvilken titlerne gruppevis anføres i kronologisk orden – ved større og mere komplicerede opstillinger adskilt ved rubrik og ny linje, ellers ved tankestreg, er følgende:

1. Bibliografi: værkfortegnelse (værker af den biograferede) og/eller fortegn. over litteratur om den pågældende, total eller partiel.
2. Udg.: oplysninger om samlede eller udvalgte værker. Standardudgaverne.
3. Kilder: trykte dagbøger, selvbiografier, interviews, breve til og fra, evt. aktstykker vedr. personen.
4. Lit.: bøger og artikler om den biograferede i flg. orden: genealogisk lit., almindelig biografisk lit.
5. AV.: audiovisuelt materiale, film, lydbånd.
6. Papirer: privatarkiver, manuskripter, optegnelser, breve, med oplysning om opbevaringssted.

Sidst: evt. levnedsberetning i ordenskapitlet. Der er henvist til arkiver og biblioteker uden angivelse af arkivgruppe eller samling. For medlemmer af kongehuset kan generelt henvises til kongehusets arkiv, Rigsarkivet.

Slægtsartikler: Slægtsartiklerne fra 2. udgave er i alt væsentligt bevaret, revideret og ajourført, samt suppleret med nye. Opstillingen er ændret til en grafisk form for at lette oversigten. Udvalget af navne er først og fremmest bestemt ud fra ønsket om at vise relevant slægtssammenhæng mellem optagne personer. I den alfabetiske rækkefølge vil de indgå foran første personartikel på slægtsnavnet, eller øverst på følgende side.

Signatur: * efter forfatternavnet angiver at artiklen i sin substans er overført fra 2. udgave efter ubetydelige redaktionelle ændringer. Data er så vidt muligt efterprøvet. Forfatternavn med et andet i parentes efter angiver at førstnævnte har foretaget en revision/ajourføring af den tidligere forfatters artikel. I enkelte tilfælde vil forekomme en dobbeltsignatur med / imellem navnene. I så fald er der tale om to forfattere til samme artikel. Hvor forfatternavnet er anført uden parentes eller stjerne er atiklen nyskrevet eller af den tidligere forfatter gennemset og godkendt til denne udgave.

Forkortelser: Der er i artiklerne kun anvendt få og helt gængse forkortelser, ligesom forkortelser i bogtitler er gennemskuelige. I det genealogiske skema og andetsteds er anvendt følgende forkortelser og tegn:

Andr.	– Andreas kirke
Ass.	– Assistens kirkegård
b.v.	– borgerlig viet
begr.	– begravet
bibl.	– bibliotek
Bl.R.	– blå ridder (ridder af elefanten)
Chr.	– Christians kirke
Cit.	– Citadelskirken
Class.	– Classenske boligers kirke
d.	– datter
DM.	– Dannebrogsmændenes hæderstegn (ophørt 1952)
F:	– forældre
F.M.1.	– fortjenstmedaljen i guld
F.M.2.	– fortjenstmedaljen i sølv
Frbg.	– Frederiksberg
Fr.borg	– Frederiksborg
Fred.ty.	– Frederiks tyske kirke
Frels.	– Frelsers kirke
Fr. ref.	– Fransk reformert kirke
Fødsst.	– Fødselsstiftelsen
Garn.	– Garnisons kirke eller kirkegård
Helligg.	– Helliggejst (Helligånds) kirke
Helligk.	– Hellig kors kirke
hrd.	– herred
Hv. R.	– hvid ridder (indtil 1808 betegnelse for storkors af Dannebrog)
Jac.	– Jacobs kirke
Johs.	– Johannes kirke
k.	– kirke
K.	– kommandør af Dannebrog-ordenen
kat.	– katolsk
kbg.	– kirkebog
Kbh.	– København
kgd.	– kirkegård
Matth.	– Matthæus kirke
Mos.	– mosaisk trossamfund
n.å.	– næste år
Naz.	– Nazaret kirke
Nic.	– Nicolai kirke
r.	– række
R.	– ridder af Dannebrogordenen
R.E.	– ridder af elefantordenen
s.	– søn
s.d.	– samme dag
s.å.	– samme år

sg.	–	sogn
S.K.	–	storkors af Dannebrogordenen
S.Kmd.	–	storkommandør af Dannebrogordenen
sst.	–	samme sted
t.	–	tidsskrift
tid.	–	tidende
Trin.	–	Trinitatis kirke
Tysk ref.	–	Tysk reformert kirke
u.v.	–	uden vielse
*	–	født
†	–	død
∼	–	gift/gift med
1°	–	første gang
2°	–	anden gang
▪	–	henvisning
□	–	herefter ikonografi

Udtale

Hjælpetegn

ˈ angiver at trykket ligger på den følgende stavelse: Dahlerup [ˈdaləråp], Ballin [baˈli'n].

: efter vokal angiver at den er lang: Haagensen [ˈhå:qənsən].

' angiver at den foregående lyd har stød: Ledet [ˈle'ðət], Høm [höm'].

Vokaler og diftonger

a-lydene	[a]	som i	Hansen [ˈhan'sən], Banke [ˈbaŋkə], Karstensen [ˈkarstənsən]
	[a:]	som i	Schade [ˈsja:ðə]
	[a']	som i	Maegaard [ˈma'gå'r]
	[ai]	som i	Heinesen [ˈhainəsən]
	[ai']	som i	Meinertsen [ˈmai'nərtsən]
e-lydene	[e]	som i	Linnemann [ˈlenəman'] (1. stavelse)
	[e:]	som i	Hedebol [ˈhe:ðəbol] (1. st.)
	[e']	som i	Hee [ˈhe']
	[ə]	som i	Jensen [ˈjænsən] (sidste st.)
i-lydene	[i]	som i	Lillelund [ˈliləlån']
	[i:]	som i	Stinus [ˈsti:nus]
	[i']	som i	Friis [ˈfri's]
	[ai]	som i	Heinesen [ˈhainəsən]
	[ai']	som i	Meinertsen [Mˈai'nərtsən]
o-lydene	[o]	som i	Lorentzen [loˈrän'tsən]
	[o:]	som i	Lohse [ˈlo:sə]
	[o']	som i	Frohn [ˈfro'n]
u-lydene	[u]	som i	Justesen [ˈjustəsən]
	[u:]	som i	Thune [ˈtu:nə]
	[u']	som i	Juul [ˈju'l]
	[au]	som i	Lauritzen [ˈlauritsən]
	[au']	som i	Grau [ˈgrau']
y-lydene	[y]	som i	Lüttichau [ˈlytikau]
	[y:]	som i	Dynesen [ˈdy:nəsən]
	[y']	som i	Stürup [ˈsty'råp]
æ-lydene	[æ]	som i	Bentzen [ˈbæntsən], Albertin [albərˈtæŋ]
	[æ:]	som i	Dræby [ˈdræ:by'], Aubert [åˈbæ:r]
	[ä]	som i	Hernøe [ˈhärnø']
	[æu]	som i	Levring [ˈlæureŋ]
ø-lydene	[ø]	som i	Tønnesen [ˈtønəsən], de Bang [døˈbaŋ']
	[ø:]	som i	Gjødesen [ˈgø:ðəsən]
	[ø']	som i	Løgstrup [ˈlø'qstråp]
	[ö]	som i	Høm [ˈhöm'], Hørlyck [ˈhörløk]
	[ö:]	som i	van Deurs [fan ˈdö:rs]
å-lydene	[å]	som i	Bomholt [ˈbåmhɔl't], Lund [ˈlån'], Borup [ˈbo'råp], Bording [ˈbårdeŋ]
	[å:]	som i	Skaaninge [ˈskå:neŋə], Mogensen [ˈmå:qənsən]
	[å']	som i	Aagaard [ˈå'går'],
	[ɔ]	som i	Tommerup [ˈtɔməråp], Bomholt [ˈbåmhɔl't] (2. st.), Bournonville [burnɔŋˈvil] (2. st.), von Bruckhofen [fɔn ˈbrukho:fən] (det 1. ord)
	[ɔu]	som i	Hovgaard [ˈhɔugå'r]
	[ɔu']	som i	Schousen [ˈskɔu'sən]
	[ɔi]	som i	Højlund [ˈhɔilån']
	[ɔi']	som i	Ellehøj [ˈæləhɔi']

Konsonanter

Retstavningens dobbeltkonsonanter lydskrives med kun ét tegn, fx i Sillesen [ˈsiləsən]

Hvor en udtale med b eller p – d eller t – g eller k er lige korrekte, anvendes [p], [t] og [k], fx i Heerup [ˈhe'råp], Winther [ˈven'tər] og Bach [ˈbak].

r lydskrives som [r], også når lyden er vokalagtig, fx i Anders [ˈanərs].

Der lydskrives [sj] i navne som Schumacher [ˈsjumakər] og Déroches [déˈrɔsj]

„Blødt d" lydskrives [ð] som i Wedersøe [ˈve:ðərsø']

„Blødt g" lydskrives [q] som i Lagermann [ˈla'qərman']

Den lyd, der hyppigst svarer til retstavningens **ng** eller **n** i nk, lydskrives [ŋ] som i Bang [ˈbaŋ']

Den lyd, der svarer til islandsk þ og hyppigt svarer til engelsk *th*, lydskrives [þ].

Vejledningen suppleret for bibliografiens vedkommende.

SEKSTENDE BIND

Woldbye – Aastrup
Supplement
Register

Woldbye, Søren **Flemming,** * 1926, kemiker. * 25.12.1926 i Kbh. (Helligånds). F: direktør Søren Fulling W. (1866–1944) og Augusta Josefine Baarts (1895–1970). ~9.7.1955 i Helleruplund k. med bibliotekar Lise Høffding, * 3.6.1927 i Kbh., d. af direktør Vagn Aagesøn H. (* 1895) og Armgard Elisabeth Nyholm (1906–81).

W. blev student 1945 og meldte sig til magisterstudiet i kemi. Studierne blev dog snart afbrudt af en indkaldelse til militæret (sekondløjtnant) således at han først blev magister 1953. Under dette arbejdede W. det meste af tiden på Den polytekniske læreanstalt, kemisk laboratorium A hos professor J. *Bjerrum som vakte hans interesse for koordinationsforbindelser. Allerede i slutningen af magisterstudiet blev W. amanuensisvikar ved kemisk lab. A. Her blev han – efter et studieophold 1953–54 ved Illinois Institute of Technology – amanuensis 1954, afdelingsleder 1959, tillige lektor i kvantitativ analyse 1960 og professor i kemi 1967 – også på kemisk lab. A. Efter fuldendelse af magisterstudiet optog W. udforskningen af den optiske aktivitet – rotationsdispersion og cirkulardichroisme – hos chirale koordinationsforbindelser og dens sammenhæng med disses struktur. Den internationale interesse for disse arbejder ytrede sig ved indbydelse til ophold hos Bell Telephone Laboratories 1962–63 hvor W. som medforfatter i værket *Technique of Inorganic Chemistry* (Interscience IV, N. Y. 1965) skrev den monografi om emnet som i en årrække blev områdets standardværk. I disse år virkede W. som skattet forelæser ved seminarer om optisk aktivitet, arrangeret bl.a. af The Royal Society og Verein deutscher Chemiker. 1969 blev han dr. phil. ved Kbh.s universitet på afhandlingen *Studier over optisk aktivitet.* Den optiske aktivitets stærke følsomhed over for molekylstruktur fik ham til at optage studiet af konformationsanalyse – bl.a. sammen med licentiatstuderende.

1974 blev W. valgt til prorektor på Den polytekniske læreanstalt hvor han i længere perioder måtte fungere som rektor under E. *Knuth- Winterfeldts sygdom. Selv var han rektor 1975–77. Han fik nu ansvaret for at iværksætte styrelsesloven og den derpå baserede statut for læreanstalten. 1976 blev han medlem af et på politisk initiativ nedsat udvalg til evt. revision af styrelsesloven. Hans ret kritiske holdning til en del af styrelseslovens principper var utvivlsomt stærkt medvirkende til at han ved udløbet af valgperioden 1977 ikke blev genvalgt til rektor. Før og efter rektoratets ophør fik W. pålagt en lang række opgaver som fx formand for planlægningsrådet for forskningen 1977–81, medlem af det centrale uddannelsesråd 1978–82, tilsynsrådet for Roskilde universitetscenter 1979–82, Polyteknisk læreanstalts forskningsudvalg 1977–82, Industrirådets hovedbestyrelse fra 1975, forsvarets forskningsråd fra 1978, monopolrådet fra 1982 og energiministeriets rådgivende forskningsudvalg 1980–81. W. er også blevet medlem af en række bestyrelser for industrivirksomheder og fonde, og derudover har han i tidens løb haft en række faglige hverv og medlemskaber. – 1981 blev W. chef for forskningssekretariatet og forlod dermed professoratet på Den polytekniske læreanstalt. – R. 1974. R[1]. 1979. ☐Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1969 266f.

N. Hofman-Bang

Wolden-Ræthinge, Anne, * 1929, journalist. * 11. 7.1929 i Gråsten. F: kriminalbetjent, senere kriminalassistent Hans Povl Emil Ræthinge (1894–1976) og toldforvalter Ellen Margrethe Wolden (* 1900). Ugift.

W.-R. havde skrevet småinterviews til Sønderjyden længe inden hun i 1946 forlod Sønderborg statsskole som realist. Hun blev det følgende efterår ansat som journalistelev på det socialdemokratiske blad Sønderjyden der var redigeret af Frede *Nielsen. Her forblev hun til 1948 da hun indledte to års journaliststudier ved et college i Stillwater i Oklahoma. Ved sin hjemkomst 1950 blev hun knyttet til Dagens Nyheder i Kbh. hvor hun skrev under navnet Ninka, i begyndelsen mest kvindestof. Ved dette blads standsning sept. 1961 overgik hun til Politiken hvor hun debuterede med et stort interview med sin tidligere chefredaktør Jens *Søltoft-Jensen. – Med Politikens Søndag som forum har W.-R. leveret en journalistisk portrætkunst i interviewets form som på væsentlig måde tegner en epoke og dens ledende personligheder, danske som internationale. Disse mange hundreder af interviews som ofte fremtræder ledsaget af en portrættegning samler sig om kunstens, kulturens og humanismens personer snarere end om magtens mennesker i politik og forretning. I formuleringen af spørgsmål foretrækker W.-R. som interviewer den psykologiske indføling baseret på sympati mere end hun provokerer eller søger at udlevere. Hun er sit objekts medspiller, og hun formår at gengive individuel sprogtone med overordentlig finfølelse. Et højdepunkt i W.-R.s journalistik var hendes interview i 1976 med dronning Margrethe. Blandt øvrige markante Ninka-interviews kan nævnes: forfatterne Aldous Huxley 1963, Thorkild Hansen 1978 og Graham Greene 1980, filmkunstnerne Federico Fellini 1976 og Ingmar Bergman 1981, skuespilleren Bodil Kjer

1967 og politikerne Olof Palme 1969 og Jens Otto Krag 1972. – For dansk TV har hun interviewet dronning Margrethe 1980, forfatteren Karl Bjarnhof 1978, og for Statens kulturfilm professor Thorkil Kristensen 1982. – Hun har udgivet *33 portrætter* (ill. af Hans Bendix), 1969, *Den vanskelige død*, 1974, *Ni Ninka interviews fra Amalienborg til Christiania*, 1977, *Pas på! Dig og trafikken*, 1978 og *Nye Ninka interviews*, 1980. W.-R. fik 1974 Kristian Dahls mindelegat. □Buste af Elise Heide-Jørgensen, 1961. Tegn. af H. Lollesgaard, 1969 (Kgl. bibl.). Foto.

Robert Naur

Wolf

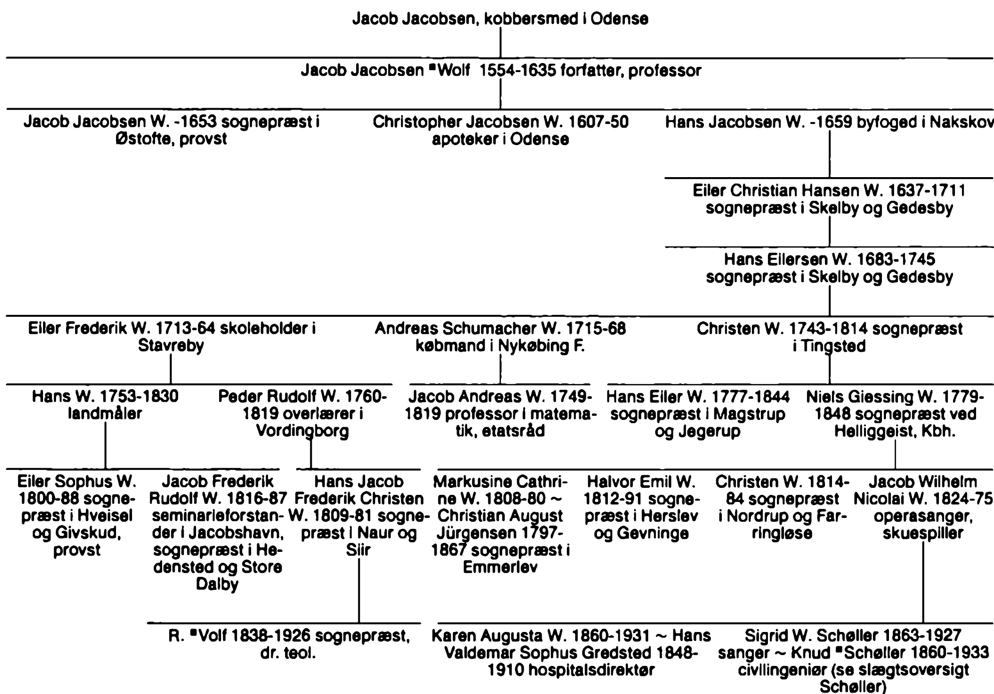
Den her omtalte slægt W. antages at stamme fra Slesvig og føres tilbage til kobbersmed i Odense Jacob Jacobsen. Jacob Jacobsen *W. var ~2° med Marine Iversdatter, d. af forstander for Sorø kloster Iver *Bertelsen.

Johannes Wolf: Stamtvl. over slægten Wolf fra Slesvig, 4. udg. 1929. Samme: Anders Coldings slægt fra Skrave, 3. udg. 1929. R. Johannes Wolf: Magister Jacob Jacobsen Wolf 1554–1635, hans 4 hustruer og nærmeste efterslægt, i Pers. hist. t. 12. r. II, 1947 14–21.

Hans H. Worsøe

Wolf, Jacob Jacobsen, 1554–1635, professor, forfatter. * 24.8.1554 i Odense, † 31.5.1635 på vejen mellem Slagelse og Korsør, begr. i Odense Skt. Knuds k. F: kobbersmed Jacob Jacobsen. ~1° 3.1.1585 i Oslo med Anna Jensdatter, * 1.12.1566 i Oslo, † 26.1.1600 i Odense, d. af rektor i Oslo, senere biskop sst. Jens Nielsen Hak (1538–1600) og Magdalena Berg (1546–83). ~2° 30.8.1601 med Marine Iversdatter, * ca. 1579, † 3.1.1605, d. af forstander for Sorø kloster Iver *Bertelsen († 1583) og Else Mule († 1605). ~3° 24.8.1606 med Else Pedersdatter (~1° med vicarius ved Roskilde domkirke Christoffer Nielsen, 1590–1602), * ca. 1569, † 23.5.1616 i Odense, d. af lektor i teologi og sognepræst ved Roskilde domkirke Peder Poulsen († 1572) og Bodil Madsdatter. ~4° med Anna Ernstdatter, † 27.2.1645, d. af borger i Odense Ernst Elver og Ingeborg Lauridsdatter.

W. gik i skole både i Odense og Ribe hvor Peder *Hegelund da var rektor, blev efter et ophold i Slesvig immatrikuleret ved Kbh.s univ. 1577 og tog baccalaureus-graden 1581. I længere tid var han i huset hos Niels *Kaas, blev 1583 rektor i Ringsted og n.å. i Oslo. 1594 rejste han til Kbh., tog magistergraden, blev s.å. lektor ved Skt. Knuds kirke i Odense og præst i Åsum, 1602 provst i Odense by og herred, skønt han ikke var præst i herredet. Da Odense gymnasium oprettedes 1621–23 blev han professor theologiæ et lin-

guæ hebrææ. Med årene synes han at være blevet trættekær; døden indhentede ham på vejen hjem fra Kbh. hvor han havde opholdt sig på grund af en af sine mange processer.
I sine yngre år gjorde W. sig bemærket som latinsk skribent. Foruden *Carmen de animæ humanæ immortalitate*, 1582, udgav han en mindetale *(Cenotaphium Friderico II)*, holdt i Oslo skole på Frederiks IIs begravelsesdag 1588, og 1590 et lykønskningsdigt han året i forvejen havde skrevet til Jakob VIs bryllup i Oslo med Frederiks IIs datter Anna. Mest bemærkelsesværdigt er (også fra Oslo-tiden) *Tragoediæ duæ, quarum prima Didonis, altera Turni, ex Virgilij Æneide transcriptæ*, 1591, to femakts dramaer med mindelser til skolekomedieformen, sammenstykket af steder i Æneiden hvor personerne forekommer talende, mens de beskrivende partier er overtaget af „chorus". På denne måde er *Dido* bygget over digtets 1.–4. bog, *Turnus* over 7.–12., suppleret med den såkaldte 13. bog, forfattet 1427 af den italienske renæssance-poet Maphæus Vegius. Ideen til at behandle Æneiden på denne måde var ikke original; W.s nærmeste forbillede var den tyske humanistiske filolog Nicodemus Frischlin der i sin Dido (1581) havde dramatiseret den fjerde bog og i Venus (1584) den første bog af Æneiden. Men mens Frischlin i sin friere omdigtning benyttede skiftende versemål holder W. sig til Vergils heksametre, idet hans formål var at disciplene ved indstuderingen skulle tilegne sig vergilianske vendinger og citater foruden at få kendskab til handlingen i Æneiden som der ikke var tid til at gennemgå i sin helhed, da disciplene en stor del af året var på tiggergang i landsognene. W.s eget bidrag til teksten er et versificeret „Argumentum" foran hver af de to tragedier, og en ganske kort prosaindledning til hver scene med indholdsreferat. Bogen har gjort så stor lykke at den (ifølge Worm) skal være optrykt i Frankfurt 1595.
Fra W.s første tid i Odense stammer hans *Jødekrønicke, tilsammenskreffuen aff den Hellige Scrifft oc Josepho, oc vdi Rim korteligen befattit*, 1603, tilegnet Christian Friis til Borreby, et bibelsk sidestykke til Den danske Rimkrønike, hvori en række personer (patriarker, dommere, konger etc.) fra jødernes historie – begyndende med Adam og sluttende med Antigonos Aristobuls søn – indføres talende og hver beretter sin historie. Som tillæg findes en dansk oversættelse af Ambrosius Lobwassers tyske parafrase over fire Davidssalmer samt anbefalingsdigte for bogen af Peder Hegelund, Jon *Venusinus og Johannes *Stephanius. Jødekrøniken regnes for det ældste større episke digt på dansk hvor stavelsetælling er gennemført konsekvent, men resultatet er kun nået ved hjælp af mange bogstavsløjfninger (navnlig af e). Bogen synes at have vundet publikum for sig, da den 1634 oplevede en ny udgave.

J. C. Bloch: Den fynske gejstligheds hist. I, 2, 1788 280–87. R. Nyerup og K. L. Rahbek: Bidrag til den da. digtekunsts hist. II, 1801 189–93. H. J. Huitfeldt [-Kaas]: Christiania teaterhist., 1876 45–49. Biskop Jens Nilssøns visitatsbøger og reiseoptegn., udg. Yngvar Nielsen, Kria. 1885. Monumenta hist. Danicæ, udg. H. F. Rørdam 2. r. II, 1887 664–68. H. F. Rørdam i Saml. til Fyens hist. og top. X, 1890 166–81 220–24 (brev). Karl Mortensen: Studier over ældre da. versbygn. I, 1901 182f. Volmer Rosenkilde i Nord. t. för bok- och biblioteksväsen XXIX, Upps. 1942 80 84–86. Einar Høigaard: Oslo katedralskoles hist., Oslo 1942 39f. F. J. Billeskov Jansen: Danm.s digtekunst I, 1944 (fot. optr. 1964) 104. R. Johs. Wolf i Pers. hist. t. 12. r. II, 1947 14–21. Bj. Kornerup: Ribe katedralskoles hist. I, 1947 313 485.

*R. Paulli**

Wolf, Jens Lauridsen, ca. 1583– ca. 1660, boghandler.
Om denne af litteraturen ikke ufortjente mands tidligste historie vides kun ganske lidt. I forordet til „Encomion" der er dateret Skt. Johannis Baptistæ Dag 1654, angiver han at være i sit „70. Alders Aar, på det andet", og i fortalen til sin store „kalender" (11.1.1648) bemærker han, at han da var i sit 64. år og i det 40., siden han havde deponeret ved universitetet. Af C. S. *Longomontanus har han lært en del som hans senere kalendariske arbejder viser. Men for øvrigt søgte han erhverv som boghandler, først i Roskilde og siden i Kbh., og som forfatter af skrifter der egnede sig for det store publikum. Det første skrift man har tillagt ham, *Problemata et proverbia moralia. Det er Nyttige oc artige Fragstycker oc Ordsprog*, 1624 har han dog ikke selv forfattet, men kun udgivet; det er tidligere fejlagtigt tillagt Ludvig *Pouch, men skyldes muligt Hans Christensen *Sthen (Danske Studier, 1931 og 1932). 1631 udgav han en salmebog som senere blev forøget med forskellige tillæg, således med Joh. Matthesius' husholdningsundervisning på rim samt Joh. Arndts Sjælens aandelige Lægedom (ny samlet udg. 1662). Efter at W. tidligere havde udgivet almanakker med tilhørende „Prognosticon astrologicum" udkom 1648 hans *Diarium sive calendarium ecclesiasticum ... Det er: En evigvarende Kircke, Politisk oc Huuszholdings-Calender* (ny udg. 1662), et stort arbejde (i sin tid gennemset af Longomontanus), af hvis historiske tidsregister endnu kan læres noget. Da W. på sine mange handelsrejser også havde besøgt Norge og særlig var blevet godt hjemme i Bergen (1625 fik han eneret til at holde offentlig boglade her) benyttede han sine flittigt indsamlede kundskaber

til udgivelsen af en *Norrigia illustrata eller Norriges ... Beskriffvelse,* 1651 der udmærker sig ved sin varme skildring af landets natur og folkets historie og ved sin let læselige fremstilling. Større betydning har dog hans hovedværk, *Encomion regni Daniæ. Det er: Danmarckes Riges Lof,* 1654 (afsnittet om Skåne genoptrykt 1977) der endnu kan yde gode oplysninger om meget i den tids forhold, særlig i topografisk og historisk henseende. Behandlingen er imidlertid meget ujævn, fyldigst for Kbh.s kommunes vedkommende, hvor dog skildringerne af Christian IVs og Frederik IIIs kroning og aktstykker vedrørende Poul V. *Klingenbergs „frugtbringende Selskab" optager uforholdsmæsig stor plads, men også stiftsstæderne får en ret indgående behandling med fuldstændige bisperækker. Skildringen omfatter også de skånske lande samt Gotland, men derimod ikke Slesvig. Da hans beskrivelser i mange tilfælde må skønnes at bygge på selvsyn vil de altid bevare deres værdi. – Det antages at W. senere har trukket sig tilbage fra forretningerne; men endnu 1658 var han dog ved fuld åndskraft, som et interessant brev fra ham angående flere af den tids politiske personligheder viser.

R. Nyerup: Efterretn. om Fr. III, 1817 428–30 (brev). Danske mag. 5. r. I, 1887–89 207 208. – N. Nicolaysen i Norske mag. II, Kria. 1868 304. C. Nyrop: Bidrag til den da. boghandels hist. I, 1870 182–84. Boken om bøker I, Oslo 1926 49f; II, 1927 62f. Tage la Cour i Dansk ornithologisk foren.s t. XXX, 1936 66–69. Harald L. Tveterås: Den norske bokhandels hist. I, Oslo 1950 23–25.

*Gunnar Knudsen**

Volf (ved dåben Wolf), Peter **Rudolf**, 1838–1926, præst. * 25.8.1838 i Naur, † 20.4.1926 i Hellerup, begr. i Store Heddinge. F: sognepræst Hans Jacob Frederik Christen Wolf (1809–81) og Christiane Henriette Colding (1811–44). ~ 11.11.1865 i Nyborg med Cathrine (Catinka) Groot Colding, * 1.10.1835 i Svendborg, † 13.2.1905 i Store Heddinge, d. af distriktslæge, dr. med., senere justitsråd Jens Christian C. (1805–83) og Cathrine Groot (1810–75).

Ved moderens tidlige død kom V. i huset hos sin morbror, provst P. A. Colding i Odense hvor han 1857 blev student. I studieårene dyrkede han semitisk filologi og fik 1861 accessit for en prisopgave; samtidig blev han – for livet – optaget af nødvendigheden af et missionerende arbejde i de store, til dels afkristnede byer. 1859 drev han filologiske og sociale studier i England og oversatte 1862 Thomas Guthries berømte *Hovedstaden, dens Synder og Sorger.* Et par år boede han på Borchs kollegium, blev cand. teol. 1864 og var en tid manuduktør og lærer ved missionsskolen. – V. var stærkt påvirket af N. G. *Blædel og blev mellemmand mellem Vilh. *Beck og Rud. *Frimodt ved grundlæggelsen af Indre mission i Kbh. (1865); han blev medlem af bestyrelsen, men var 1867–70 kapellan i Ballerup-Måløv og 1870–74 i Farum. 1874–99 var han sognepræst ved den nye Skt. Stefanskirke på Nørrebro, indstillet af kirkens byggekomité; han blev en overordentlig flittig præst og vandt ved sit jævne væsen og store energi megen påskønnelse i det store sogns fattige befolkning; under hans ledelse groede en række kristeligt-sociale institutioner frem i sognet – ganske på linje med udviklingen i Stefansforeningen og Kbh.s indre mission. Da H. *Stein under den optrækkende konflikt med Vilh. Beck og „landmissionen" 1886 gik af som formand for Kbh.s indre mission afløstes han af V. som altid stod Beck personlig nær; man håbede at han dels kunne pacificere Becks voksende kritik, dels kunne hævde bymissionens selvstændighed og den kristeligt-sociale linje. Det lykkedes kun dårligt; V. var hverken strateg eller kombattant, Beck kunne udnytte venskabet og støttet af KFUM-bevægelsen og gruppen omkring Kbh.s kirkefond tvinge Kbh.s kristeligt-sociale missionsarbejde i knæ; efter det endelige nederlag 1898 gik V. af som formand og blev 1899 sognepræst i St. Heddinge og 2. stiftsprovst for Sjællands stift, med visitationspligt i tre amter. 1922 tog han afsked.

V. var også en flittig forfatter; 1875 blev han teologisk licentiat på en afhandling om profeten Zakarjas bog; han forelæste ved universitetet i flere semestre og var 1887–99 censor ved teologisk embedseksamen. 1899 blev han dr.teol. i Rostock – det voldte af nationale grunde nogen forargelse – på en afhandling om *Die 70 Wochen Daniels.* Han udgav adskillige fortolkninger til de gammeltestamentlige profeter (Zakarja, Jesaja, Hoseas og Amos), var medstifter af Israelsmissionen og medlem af bestyrelsen, skrev (1870) en instruktiv bog om Indre mission, biografier af J. A. Bengel og J. H. Wichern og bidrog jævnlig til blade og tidsskrifter. I den af „sædelighedsfejden" fornyede debat om ægteskabet tog han livlig del, bl.a.med *Ægteskabsskilsmisse og Fraskiltes Vielse,* 1885, og han var medlem af den kommission af kbh.ske præster der gjorde det egentlige arbejde bag salmebogen „for Kirke og Hjem" 1897. – R. 1885. DM. 1898. K.[2] 1917. □Træsnit 1878 efter foto. Buste af C. Rohl Smith, 1898 (menighedshuset Karmel, Kbh.). Foto.

R. V.: En gammel præsts livserindr., udg. Johs. og Jakob Volf, 1926. – P. Holt: Nød dem –, 1940. Samme: Kirkelig foren. for den indre mission i Danm. gennem 100 år, 1961–77. P. G. Lindhardt i Den danske kirkes

hist. VII, 1958. To højkirkemænd. Brevveksl. mellem H. Stein og J. Swane, udg. samme og J. Swane, 1958. – Papirer i Rigsark. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

P. G. Lindhardt

Wolf, Zacharias, 1667–1726, officer, specialist i militære kort. * 7.2.1667 i den svensk-tyske provins Bremen, † 5.4.1726 i Kiel, begr. sst. F: svensk oberstløjtnant Zacharias W. og Marie Kuhlmann. ~ 1° med Christiane Wetken, † 18.10.1708, d. af justitsråd og landfoged Hermann W. ~ 2° 13.2.1711 med Magdalene Dorothea Müller, † 29.7.1713 i Tønning, d. af dansk kancellisekretær Peter M.

Efter en længere militær studierejse i udlandet blev W. 1687 ansat ved den svenske fortifikationsetat i Pommern, men trådte et par år efter i holsten-gottorpsk tjeneste hvor han 1694 blev ingeniørkaptajn og ledede anlægget af de værker der skulle spærre adgangen til Eiderstedt. Da et dansk korps 1697 angreb disse værker, forsvarede W. med stor dygtighed Holmer skanse og blev udnævnt til major. Under den kortvarige krig ved sydgrænsen 1700 kommanderede han først en styrke af alle våben og havde derefter som ledende ingeniørofficer i Tønning, Gottorps hovedfæstning, sin store andel i at stedet holdt sig, til der kom undsætning fra forbundsfællerne; han forfremmedes til oberstløjtnant og vicekommandant i Tønning, 1703 til oberst og virkelig kommandant, hvorefter han drev på fæstningens yderligere forstærkning og samtidig ledede betydelige digearbejder samt Eiderens regulering.

Da den svenske feltmarskal Magnus Stenbock vinteren 1712–13 sydfra rykkede ind i hertugdømmerne efter slaget ved Gadebusch havde den gottorpske formynderregering officielt hævdet neutralitet, men ved et af de gottorpske ministre og Stenbock udfærdiget falsk brev søgte man at formå W. til at åbne Tønnings porte for den svenske hær. W. var imidlertid så forsigtig at han først på selve administratorens, formynderpræsidentens udtrykkelige, skriftlige ordre tillod svenskerne at rykke ind. Indesluttet af en forenet dansk-russisk hær og tvunget af sult måtte Stenbock tre måneder efter overgive sig med sin hær, hvorefter russerne drog bort. Fæstningen og den gottorpske besætning deri var imidlertid undtaget fra kapitulationen, og den indesluttede danske hær måtte kun opretholde indeslutningen. Efter at det var lykkedes W. at skaffe en del proviant ind i fæstningen, afslog han gentagne opfordringer til overgivelse og fastholdt dette, endog efter at de danske, navnlig ved Poul Vendelbo *Løvenørns virksomhed, havde praktiseret et falsk brev med foregiven tilladelse fra den gottorpsk-svenske minister Otto v. *Görtz til om nødvendigt at overgive fæstningen. Tvunget af den bitre nød, smitsomme sygdomme og talrige dødsfald blandt besætningen og borgerskabet måtte W. endelig i jan. 1714 indlade sig i underhandlinger og kapitulerede i febr. mod fri afmarch for garnisonen. Aug. 1713 var han blevet generalmajor. Efter fredsslutningen 1721 fik han overbefalingen over den stærkt reducerede holsten-gottorpske hær, og 1725 fik han sæde i landsregeringen. – W. var en tro og energisk tjener af sin gottorpske landsherre og en meget dygtig og alsidig ingeniør. Hans belejringsjournal blev trykt allerede 1714 og stærkt benyttet af den danske regering i den politiske kamp mod Gottorp og har været en vigtig og meget benyttet kilde i generalstabens store værk Bidrag til den store nordiske Krigs Historie (V, 1915). Han efterlod en betydelig samling kort og planer og udarbejdede i sine sidste leveår et værk med pragtfulde tegninger af befæstninger overalt i den gamle verden, lige fra den kinesiske mur til Stralsunds belejring 1715 samt fremstilling af angreb på og forsvar af befæstninger. Efter adskillig omflakken kom værket til det danske ingeniørkorps' arkiv. (Rigsarkivet; forsvarets arkiv). □Stik af C. Fritzsch, 1726.

Abdruck des von Z. W. gehaltenen Journals, Kbh. 1714 (Kgl. bibl. Hjelmstierne–2993–4°). – J. B. May: Ehrengedächtniss dem Herrn Z. W., Kiel 1726. Militært repertorium VI, 1840 209f. C. Paludan-Müller i Hist. t. 4. r. VI, 1877–78 9–114 fl.st. H. E. von der Weyde i Pers. hist. t. 3. r. I, 1892 207. D. Wibe i Danske mag. 5. r. III, 1893–97 340. J. M. Hulbech i Museum, 1895 II 132 135 148 162. Bidrag til den store nord. krigs hist., udg. Generalstaben I–VI, 1899–1920. A. P. Tuxen: Poul Vendelbo Løvenørn, 1924. F. C. Rode: Kriegsgesch. der Festung Glückstadt I, Glückstadt 1940.

*Rockstroh**

Wolfburg, Morten Caspar, 1686–1729, præst. * 22.5.1686 i Fjellerup, Fyn, † 1.6.1729 i Søllested sst., begr. sst. F: sognepræst, senere i Alsted og Fjenneslev Jochum Frederik W. († 1718) og Elisabeth Bertelsdatter († 1718, ~ 1° med sognepræst i Fjelsted og Harndrup Morten Johansen Snell, † 1683). ~ 26.6.1714 med Sidsel Kirstine Jensdatter Riber, * 1663, † 1743 (~ 1° med possementmager og hofglarmester Peder Hagendal), d. af urtekræmmer Jens Pedersen R. og Kirsten Nielsdatter Hald.

Allerede da W. var fire år begyndte hans far den dressur af den lærenemme og rigt begavede dreng der i løbet af kort tid skulle føre til forbavsende resultater. Da han var blevet lidt over ni år gammel kunne faderen således dimittere ham til universitetet (1695), og han evnede da at tale flydende latin og græsk foruden at han var fortro-

lig med de forskellige græske dialekter og havde antagelige kundskaber i teologi, metafysik og logik. Man forstår derfor at han da engang biskop Thomas *Kingo var på besøg i præstegården og W. ville tale med ham i en græsk dialekt, da måtte faderen afbryde ham med de ord: „Tal mere jævnt, min søn, at biskoppen kan forstå dig!". Også ved universitetet vakte han stor opsigt bl.a. ved at optræde som respondens ved en disputats af den lærde Georg *Ursin. Han blev omtalt i udenlandske tidsskrifter og forevist ved hoffet hvor han holdt en tale på hebraisk. Efter at have taget attestats 1699 drog W. udenlands (1700–02) og opholdt sig især i Frankrig. Da han kom tilbage fik han plads på Borchs kollegium (1704–07), tog 1706 magistergraden og blev s.å. dekan ved kommunitetet. Allerede som tiårig havde han 1696 udgivet en disputats *De Romanorum auguriis*, nu i sin alumnetid skrev han atter nogle disputatser, om beliggenheden af Edens have (1704) samt et supplement til den engelske bibelforsker Edward Leighs Critica sacra (I–II, 1705–06). De vidner om hans filologiske og antikvariske interesser og om hans ikke ringe specialviden, men hæver sig i øvrigt ikke synderligt over lignende skrifter fra samme periode.

På sin udenlandsrejse var W. blevet forlovet med en fransk kvinde, mademoiselle Massot, som senere opholdt sig som guvernante på forskellige fynske herregårde. Ved hendes hjælp fik han 1710 kaldsbrev på Vester Hæsinge og Sandholts Lyndelse, men på grund af stridigheder om kaldsretten blev kaldelsen kasseret, og han blev da i stedet 1712 sognepræst på Avernakø. Da han nu ville holde bryllup med mademoiselle Massot kom det frem at hun både tilhørte den katolske kirke og tidligere havde været gift med en mand som hun havde forladt. W. måtte da opgive al tanke om ægteskab med hende, men da han stod i gæld til hende for ret betydelige summer fik den håndfaste dame der nok ville have sine penge igen det ordnet således at han ægtede en rig (og forvænt) enke. Det blev et ulykkeligt ægteskab, fuldt af kiv og strid, og da han tilmed måtte døje mange genvordigheder med en opsætsig og fordrukken degn formede hans liv på den fjerne ø sig alt andet end behageligt. Ikke underligt at han anstrengte sig for at blive bemærket i Kbh. Men uheldigvis holdt han på den gale hest. Han førte sig nemlig frem som en forkæmper for den sande ortodoksi og angreb således den hedningemission som under hoffets bevågenhed startede netop i disse år. Særlig kastede han sig over professor Johannes *Trellund som 1712 var blevet udnævnt til missionsinspektør. 1717 udgav W. i Flensborg et stort skrift, *Observationes sacræ in Novum Testamentum* – nærmest en slags teologisk ordbog. Men da han kom til Kbh. for på denne bog at disputere for den teologiske licentiatgrad mødte han kold luft fra alle sider. Skønt bogen selvfølgelig var ganske ortodoks lykkedes det de teologiske professorer at finde en række vildfarelser i den. Fra højeste sted kom der ordre til at W. skulle tilbagekalde og bogen konfiskeres. W. tog nok en gang til Kbh. og fik i hvert fald sin tidligere velynder, professor Hans Bartholin, til at rykke ud med et lunkent forsvar, men opnåede ellers intet. Den flensborgske bogtrykker ville have erstatning for det tab han havde lidt ved bogens konfiskation – og til sidst blev det W. for meget, og han forlod 1721 sit embede for at drage udenlands. En anden fik hans kald, og der blev nedsat en provsteret til at behandle hans forhold. Få måneder senere vendte han dog tilbage, fik kongens tilgivelse og blev i 1722 sognepræst i Ølgod og Strelluf i Ribe stift hvorfra han 1724 forflyttedes til Søllested og Vedtofte på Fyn. Her døde han – og oplevede ikke at hans Observationes ... udkom i Kbh. i 1738, uden at en stavelse var ændret. – Der er noget vist tragisk over dette tidligere vidunderbarns skæbne. Men dels tilhørte W. ikke en af de etablerede professorslægter, dels forstod han slet ikke at ortodoksien var ved at have udspillet sin rolle.

J. C. Bloch: Den fynske gejstligheds hist. II, 1790 321–25. Almennyttige samlinger til hjertets forbedring XXVI, 1793 307–29; XXVII, s.å. 36–70; XXVIII, 1794 83–109; XXIX, s.å. 122–36; XXX, 1795 433–36. Theologisk månedsskr., ved L. N. Fallesen VI, 1805 686–706. J. F. Fenger: Den Trankebarske missions hist., 1843. C. E. Thorup i Kirkehist. saml. 3. r. IV, 1882–84 51–63. S. Jørgensen sst. 4. r. I, 1889–91 621–33. Hans Olrik i Festskr. i anledn. af Borchs kollegiums 200-års jubilæum, 1889 130–32. A. Hojer i Hist. saml. og studier, udg. H. F. Rørdam I, 1891 363. P. Severinsen i Årbog for hist. samf. for Sorø amt XIII, 1925 87–129. Johs. Pedersen: Fra brydningen mellem ortodoksi og pietisme II, 1948 = Teol. studier IX især 81–101. Frits Raven i Fyns stiftsbog, 1975 76–103. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj V, 1980. – Ny kgl. saml. – 2159 – 4°.

Jens Glebe-Møller (Bjørn Kornerup)

Wolfen, Johan Conrad, 1656–1730, læge, bibliotekar. * 14.5.1656 i Zerbst, † 27.6.1730 i Kbh., begr. sst. (Nic. k.). F: livkirurg hos fyrsten af Anhalt Ido Wolff (1615–94, ~2° 1656 med Anna Catharina Fritsche) og Anna Bülow († 1656). ~8.5.1695 i Kbh. med Else Cathrine Christensdatter Starup, begr. 20.12.1747 i Kbh. (Nic. k.), d. af amtsforvalter i Fr.borg amt, senere kgl. køkkeninspektør Christen Nielsen S. († 1699) og Dorothea Iversdatter († 1732).

Når og hvorfra W. blev student vides ikke; derimod vides det at han i sin ungdom har gennemrejst Frankrig, England, Holland og Italien hvor

han blev dr. med. i Padova. 1689 trådte han i dansk tjeneste som livmedicus hos kronprins Frederik hvem han ledsagede på udenlandsrejsen 1692–93; efter hjemkomsten blev han 1694 tillige vicebibliotekar ved Det kgl. bibliotek, uden løn ganske vist, men med ekspektance på embedet som han fik 1704 ved bibliotekaren Willum *Worms død. Han var blandt de læger der tilså Christian V under dennes sidste sygdom, og da kronprinsen 1699 besteg tronen som Frederik IV fortsatte han til sin død som livlæge, omfattet af sin høje herre med agtelse, tillid og velvilje, ligesom før ledsagende ham på alle rejser, udenlandske som indenlandske: 1704 gennem Jylland til Norge, 1708–09 til Italien, 1711 under pesten med hoffet til Kolding og 1719 atter gennem Jylland til Norge. Sammen med andre af hovedstadens medicinske autoriteter indgik han 1718 med et andragende til kongen om oprettelse af et collegium medicum som øverste leder af hele medicinalvæsenet; n.å. blev han beordret til at tiltræde en kommission der skulle stille forslag herom, og fik samtidig et hverv i en helt anden retning: sammen med Fr. *Rostgaard at afgive betænkning over Andreas *Hojers året i forvejen udkomne, opsigtsvækkende Kurtzgefaste Dännemärckische Geschichte. Men herudover synes han ikke at have haft anden offentlig virksomhed end den stillingen som livlæge og bibliotekar førte med sig.

Allerede 1696 priste Rostgaard W. for „une parfaite connoissance des livres", og 1736 kalder Hans *Gram ham „vir elegantis eruditionis". Han havde uden tvivl mange forudsætninger for at bestride bibliotekarembedet og som vicebibliotekar viste han også ikke ringe energi. Da midlerne til indkøb af bøger var sparsomme formåede W. således, for at få mulighed for etablering af bytteforbindelser med udenlandske biblioteker, kongen til i 1697 at udstede et reskript hvorefter alle der i kongens riger og lande lader „trykke og oplægge" bøger forpligtes til at aflevere fem eksemplarer til biblioteket. Det fik derved byttemateriale, og bestemmelsen var samtidig den første spire til at fastslå den særlige forpligtelse over for den danske litteratur som Det kgl. bibliotek har den dag i dag. For at hæve manuskriptsamlingen fra dens ubetydelige omfang søgte han 1696, skønt forgæves, at udvirke købet af Marqvard *Gudes europæisk berømte bog- og håndskriftsamling, den største i datiden. Efter den faste ansættelse synes ganske vist hans virketrang at være blevet mindre, hvad måske den hyppige fraværelse med kongen på lange rejser kan have været medårsag til. Han fik i årene indtil 1723 udarbejdet et katalog over den samlede bogbestand der, hvad vistnok var meningen, dog aldrig blev trykt. Det blev heller ikke på hans ældre dage holdt à jour, og det skyldes ikke hans, men Andreas Hojers initiativ at Chr. *Reitzers udmærkede bibliotek 1721 erhvervedes. 1723 lod han afholde den første dubletauktion i bibliotekets historie. Med hensyn til dets tilgængelighed var han lidet imødekommende; i den henseende har Gram sagt at han var den allerakkurateste mand i at påagte sin charge og aldrig have udlånt et manuskript uden kongelig ordre, „ja endog i de gemeneste trykte Bøger at udlaane og communicere var han hel difficil". Ganske af det onde har denne strikshed dog ikke været; det skyldtes i væsentlig grad hans utrættelighed at Tyge *Brahes originalobservationer og de norrøne håndskrifter vendte tilbage til biblioteket efter halvt forglemte at have været udlånt henholdsvis i 37 år til observatoriet i Paris og i 40 år til Torfæus i Norge.

Skrifter har W. ikke efterladt sig, derimod et fortrinligt bibliotek der for ret høje priser solgtes ved auktion efter hans død. Det indeholdt ikke blot en betydelig samling af medicinske doktordisputatser, men også ikke så få inkunabler, købt 1709 i Italien, og blandt håndskrifterne en gennemillustreret Dante-Codex på pergament fra 1300-tallet; Gram og Otto Thott var købere på auktionen, og efter dem er de vigtigste af W.s skatte (også Dante-håndskriftet) kommet til Det kgl. bibliotek. – Justitsråd 1700. Etatsråd 1721.

C. P. Leporin: Memoria Wolfiana, Lpz. 1725 4 note ** 24. E. C. Werlauff: Hist. efterretn. om det kgl. bibl., 2. udg. 1844. Chr. Bruun: Fr. Rostgaard og hans samtid I, 1870. Breve fra Hans Gram, udg. Herman Gram, 1907 300. Kr. Carøe: Studier til da. medicinalhist., 1912 138. Arne Magnussons brevveksling med Torfæus, udg. Kr. Kålund, 1916. Fr. Weilbach: Fr. IVs italiensrejser, 1933. Carl. S. Petersen: Afhandl. til da. bog- og biblioteks-hist., 1949 214–16.

*Carl S. Petersen**

Wolff

Den her omtalte slægt W. kom til Danmark med skræddermester Johann Barthold W. der indvandrede fra Göttingen hvor faderen var brygger.

[Harald Westergaard:] Bikuben 1857–1907, 1907. Minna Kragelund: Dukken Margrete, 1974.

Hans H. Worsøe

Johann Barthold Wolff 1773-1840 skræddermester

Johann Andreas Ferdinand W. 1814-93 købmand og konsul i Manilla, direktør i Bikuben

Ellis *W. 1856-1938 officer

Jørgen Frederik de Lichtenberg W. 1886-1960 postmester

Eigil *W. 1914-83 officer — Torben *W. 1919- zoolog

Wolff, Abraham Alexander, 1801–91, rabbiner. *29.4.1801 i Darmstadt (Mos.), †3.12.1891 i Kbh., begr. sst. (Mos. kgd., Møllegade). F: købmand Alexander W. (1763–1843) og Henriette Gans. ~30.11.1826 i Frankfurt a. M. (Mos.) med Johanna (Hannche) Goldschmidt, *4.5.1806 i Frankfurt a. M. (Mos.), †2.2.1876 i Kbh. (Mos.), d. af vekselmægler Michel Daniel G. og Bella Hahn.

W. voksede op i et anset og stærkt åndeligt interesseret hjem som den yngste søn af hvem man allerede fra barndommen ventede en stor fremtid. Han fik en omhyggelig uddannelse hvorved der lagdes særlig vægt på de specielt jødiske fag da faderen ønskede han skulle bliver rabbiner. Seksten år gammel sendtes han for yderligere at fordybe sig i de talmudiske fag først til rabbineren i Mainz og derefter til den for sin store lærdom ansete rabbiner Abraham Enoch Bing i Würzburg der efter tidens skik søgtes af et større antal unge mennesker som under hans vejledning dyrkede deres talmudstudier. Ved siden af disse studier tilegnede W. sig en temmelig omfattende almen viden, og i sommersemesteret 1819 begyndte han sit studium ved universitetet i Würzburg (hovedsagelig filosofi og teologi). Mens han stadig fortsatte sit talmudstudium og endog en tid vikarierede som rabbiner for sin lærer kastede han sig over sine universitetsstudier med stor iver. Han vakte ved sine kundskaber og sin videnskabelige modenhed stor opmærksomhed blandt professorerne i Würzburg og i Giessen hvor han 1821 afsluttede sit universitetsstudium med en eksamen med udmærkelse og en disputats om profeten Habakuk (udk. Darmstadt 1822). Straks efter promotionen fik han et ærefuldt tilbud som ville have sikret ham en videnskabelig løbebane, men W. foretrak at blive rabbiner, og efter yderligere tre års studium modtog han efter ældre jødisk skik af nogle ansete rabbinske autoriteter som han opsøgte i dette øjemed ordination som rabbiner efter hos hver enkelt at have underkastet sig en eksamen. Kort tid efter blev rabbinerembedet i Giessen vakant, og W. blev af de talrige jødiske menigheder i Øvre Hessen opfordret til at overtage det; 1826 udnævnte storhertugen ham til overrabbiner i Øvre Hessen med sæde i Giessen. W. blev snart kendt over hele Tyskland, og efter halvtredje års virksomhed havde han skabt sig en sådan position at der da hans overtagelse af embedet i Kbh. rygtedes både fra den hessiske regerings og fra de jødiske menigheders side blev gjort alt for at få ham til at blive, og endnu flere årtier efter modtog han i form af festadresser og en hessisk orden beviser på hvilket indtryk han havde efterladt sig i sit hjemland.

I Kbh. døde 1827 den gamle overrabbiner Abraham Gedalia efter 36 års virksomhed, og repræsentanterne for det mosaiske trossamfund der havde opslået embedet ledigt og modtaget ansøgninger fra flere rabbinere opfordrede W., der ikke havde meldt sig, til at søge embedet. Efter nogen tids tøven efterkom han deres opfordring, og 1828 blev han af Frederik VI udnævnt til overrabbiner og præst ved det mosaiske trossamfund i Kbh. og fik samtidig meddelt dansk indfødsret. 1829 kom han til Kbh., og lørdag 16.5. holdt han sin tiltrædelsesprædiken i den ene af menighedens bedesale. Med denne dag begynder en ny epoke i den danske jødedoms historie. Inden for den jødiske menighed i Kbh. herskede der store modsætningsforhold. Langt det største flertal af medlemmerne levede i fattigdom og stod, isoleret fra omverdenen, helt og holdent på den gamle jødedoms grund med dens livsformer og anskuelser. Men ved siden af disse jødiske masser fandtes en del familier som havde erhvervet sig betydelig velstand og indflydelse, og i disse kredse, til hvilke de fleste af menighedens ledere hørte, fandt den mendelssohnske reformbevægelse ivrige tilhængere. Denne bevægelse førte imidlertid i praksis ud af jødedommen. Dertil kom at det jødiske for dem syntes identisk med fattigdom og isolation, og følgen var at et stadig stigende antal jøder gik over til kristendommen. – Et modsætningsforhold af en anden art skyldtes mangelen på en fælles synagoge. Menighedens første synagoge, i Læderstræde, var blevet ødelagt under Kbh.s brand 1795, og siden da blev gudstjenesterne afholdt i over en snes private lejligheder og mindre sale hvor enkelte privatmænd samlede en lille kreds om sig. Dette forhold førte med sig at der efterhånden opstod mindre uensartetheder i ritualet, og uenighed om personer og om små og store ting hærgede menigheden og indvirkede skadeligt på gudstjenestens værdighed og på hele menighedslivet. Alle disse misforhold blev det nu W.s opgave at råde bod på.

En af de første betingelser for et enigt og frugtbart menighedsliv og for W.s virksomhed som prædikant var opførelsen af en synagoge. Allerede inden W.s ankomst havde menighedens ledelse gjort skridt til at tilvejebringe en byggesum og en egnet byggeplads, men der manglede endnu et stort beløb, og dette lykkedes det W. på kort tid at samle blandt menighedens medlemmer. 12.4.1833 blev synagogen i Krystalgade indviet. I dens indretning blev der gjort en mindre koncession til reformen. Samtidig udkom W.s *Agende for det mosaiske Troessamfunds Synagoge i Kjøbenhavn* i hvilken han opstillede reglerne for synagogens ledelse og for gudstjenestens ind-

hold og forløb. For det sidstes vedkommende holdt han sig i hovedsagen til det traditionelle og indførte kun uvæsentlige forandringer. Ny var korsangen og den regelmæssige prædiken som led i gudstjenesten. En yderligere reform begrundede W. senere i et særligt skrift: *Die Stimmen der ältesten glaubwürdigsten Rabbinen über die Pijutim* (i Litteratur-Blatt des Orients, 1841; i omarbejdet skikkelse på ny 1857). Agenden fik kongens autorisation, og derved blev den modstand der i begyndelsen rejste sig mod forandringerne overvundet. Indvielsen af den nye synagoge førte med sig at de fleste private synagoger lukkede, og en væsentlig kilde til splittelse inden for menigheden var dermed bortryddet. Nu kunne W. med fuld kraft hellige sig opdragelsen af sin menighed, og han satte sin veltalenhed og hele sin personlighed ind på dette arbejde.

W.s veltalenhed var ganske usædvanlig. Han var en af de første rabbinere der indførte prædiken som led i den jødiske gudstjeneste, og han er overhovedet en af dem der har udformet den moderne jødiske homiletik. Hans prædikener og lejlighedstaler som løb op i flere tusinder, og hvoraf et stort antal er trykt, var opbygget på en omfattende viden som han stadig forøgede, og udviste klarhed i tanke og opbygning og en rigdom på følelse og menneskelig forståelse. Hans stil var i overensstemmelse med den almindelige smag i hans yngre år meget blomstrende, og hans taler havde derfor i hans senere leveår ikke mere den virkning som i de første årtier af hans virksomhed.

Lige så ualmindelig som hans veltalenhed var også hans personlighed. Straks ved sin første optræden gjorde han et dybt indtryk på menigheden. De kbh.ske jøder så her for første gang en mand som i sig forenede en imponerende jødisk viden med verdslig dannelse, en elegant, verdensmandsmæssig optræden og en veltalenhed som henrev selv modvillige til begejstring, og alt dette på positiv jødisk grund. Med sin høje, ranke skikkelse, sine lysende øjne og et mærkeligt suggestivt væsen øvede han en indflydelse på folk som de ikke kunne unddrage sig. Hans optræden var taktfuld og elskværdig, og han vandt sig hurtigt mange venner og nød en uhyre popularitet. Han holdt meget stærkt på sin værdighed og omgav sig med en nimbus som bidrog til at forøge respekten for ham. Han var dog også genstand for en ret skarp kritik. Man misbilligede hans opportunisme, de indrømmelser han gjorde, og hans manglende konsekvens både udadtil og indadtil. Man bebrejdede ham at han forsømte undervisningsvæsenet og de indretninger der kunne sikre menighedens trivsel i fremtiden. Også fra reformvenlig side blev han stærkt angrebet, og flere gange truede hans samlende arbejde inden for menigheden med at bryde sammen. Men alle angreb imødegik han dels med sin personlige indflydelse, dels ved hjælp af de magtmidler der stod til hans rådighed, og dels ved helt at ignorere dem og så meget desto stærkere at gøre sin indflydelse gældende på det store antal ivrige tilhængere han altid bevarede blandt menighedens medlemmer. Hvad ham personlig angik overvandt han alle vanskeligheder med sin seje og smidige natur, og til trods for sine mange kampe og de slag skæbnen i løbet af hans lange liv tildelte ham og hans familie, syv sønner og fire døtre, bevarede han til sine sidste leveår sin ranke holdning og sit muntre, optimistiske sind der gjorde indtryk på alle han kom i berøring med.

Også uden for den jødiske menighed havde W. vundet sig mange venner selv inden for meget højtstående kredse, og den store anseelse og fulde anerkendelse han alle vegne nød gjorde at han med desto større vægt kunne optræde som jødernes talsmand og forsvare dem når de blev angrebet. Således udviklede han sammen med menighedens repræsentanter 1843 en forbedring af den form for edsaflæggelse der krævedes af jøder, og 1864 polemiserede han imod J. N. *Madvig og F. C. *Bornemann i anledning af debatten i rigsdagen om jødeedens afskaffelse. Imod provst J. R. Damkiers anonyme angreb skrev han ligeledes anonymt *Funden Brevvexling mellem en høitstaaende protestantisk Geistlig og en Rabbiner i et nordisk Kongerige*, 1862 (først på tysk 1861). 1878 udkom W.s *Talmudfjender*. Denne tykke bog er et forsvar for jøderne og jødedommen i anledning af de angreb som H. *Martensen havde fremsat, og især imod N. G. *Blædel og Johs. *Kok som havde gengivet og understøttet de voldsomme beskyldninger mod jøderne i August Rohlings Der Talmudjude. De forventninger man i W.s ungdom havde kunnet stille til hans videnskabelige fremtid indfriede han ikke. Bortset fra nogle mindre afhandlinger ved givne lejligheder har han kun skrevet hvad der behøvedes til brug i synagogen og ved religionsundervisningen. Foruden de allerede nævnte skrifter udgav han bl.a. *Lærebog i den israelitiske Religion*, 1862 (opr. på tysk 1825 og derefter oversat til svensk og hollandsk), *Drei Vorlesungen als Einleitung zu Vorträgen über das Judenthum in der Erscheinung und in der Idee*, 1838, *Tephilath Israel. Israelitisk Bønnebog for hele Aaret, oversat og ledsaget med Anmærkninger samt en Samling danske Bønner*, 1856 (4. udg. 1917),

Psalmer til Brug ved Gudstjenesten i Synagogen, 1862 (3. opl. 1910), *Bibelhistorie for Skole og Hjem, bearbeidet efter Grundtexten*, 1867 samt en oversættelse af de fem mosebøger og de perikopiske profetafsnit hvoraf 1. ark forelå trykt til hans 60-års rabbinerjubilæum 1886, mens hele værket først udkom 1891–94 (I–II). – W. nåede i løbet af sit lange liv at fejre adskillige jubilæer, og hver gang glædede han sig hjerteligt over de mange beviser på anerkendelse og kærlighed der strømmede ind til ham fra de forskelligste sider, fra offentlige myndigheder såvel som fra private, både i Danmark og i hans fødeland Hessen. Han modtog et utal af adresser og gaver, og hans menigheds repræsentantskab indstiftede et legat i hans navn og lod præge en medalje til ære for ham. – Tit. professor 1871. – R. 1854. DM. 1878. K.[2] 1888. □Mal. af D. Monies, 1833 (Fr.borg), efter dette litografi af E. Fortling, 1854, og træsnit 1855. Mal. af J. Friedlænder, 1839, efter dette litografi af samme, s.å. Litografi af Friedlænder. Flere træsnit 1871 og 1878. Mal. af Jul. Rosenbaum og af Birgitte Levison. Litografi af I. W. Tegner, 1887. Medalje af G. L. F. Schmalfeld, 1888. Foto.

Københavnsposten 18.6.–19.6.1847, 2.7., 3.7., 5.7., 9.7. og 11.8. s.å. Fædrelandet 18.5.1854. Cl. Rosenhoffs ill. almanak for 1855 48–60. Dagens nyheder 4.5.1871, 8.5. s.å. og 9.10.1878. Dagstelegrafen 7.5.–8.5.1871. Berl. tid. 8.5.1871, 8.10.1878, Berl. aften 8.10.1888 og 10.10. s.å., Berl. tid. 25.5.1891, 4.12. s.å. og 21.11.1892. Dagbladet 8.5.1871 og 9.10.1878. Ill. folkeblad 14.5.1871 og 13.10.1878. Søndagsposten 15.5.1871. Ill. ugeblad II, 1871 161f. Morgenbladet 8.10.–9.10.1878, 7.10.1888, 4.12. og 8.12.1891. Nationaltid. 8.10.–9.10.1878 samt 4.12. og 7.12.1891. [Olivia Levison] i Nutiden 13.10.1878. [Ad. Bauer] i Ill. tid. 20.10.1878. Sst. 13.12.1891. Politiken 8.10.–9.10.1888, 24.5.–25.5.1891, 7.8, 4.12. og 7.12. s.å. samt 22.11.1892. Mindeblad i anledn. af A. A. W.s 90. fødselsdag, udg. Falk S. Simonsen, 1891. [Ad.] B[auer] i Danmark, udg. Journalistforen. VII, 1893 29–33. Josef Fischer i Jødisk familieblad I, 1929 nr. 17 6 og nr. 20 3f. Ved 150-årsdagen for anordn. af 29. marts 1814, red. Jul. Margolinsky og Poul Meyer, 1964. Poul Borchsenius: Historien om de da. jøder, 1969 98–105.

*R. Edelmann**

Wolff, Benjamin, 1790–1866, godsejer, samler. * 13.10.1790 i Kbh., † 7.5.1866 på Engelholm, begr. i Lundby. F: hestehandler Lars Peder W. (1746–1818, ~ 1° med Johanne Hansdatter Tuesen) og Christiane Margrethe Nielsen (1762–1828). ~ 25.8.1832 i Kbh. (Holmens) med Juliane Lovise Sneedorff, * 30.5.1811 i Kbh. (Søkadetakademiet på Amalienborg), † 2.3.1898, d. af kontreadmiral Hans Christian *S. (1759–1824) og Marie E. Tønder (1770–1815).

W. voksede op i et velstillet men ikke-bogligt hjem. Faderen var som sine forfædre hestehandler, og ejede tillige adskillige ejendomme i Kbh. og på Vesterbro samt lystgården Grøndal på Frbg. W. gik i Borgerdydskolen og kom 1807 i lære hos en engelsk købmand i Kbh. Det følgende år opholdt han sig hos morbroderen der var præst på Fyn. Marts 1809 kom han til postvæsenet og sideløbende hermed tog han 1811 danskjuridisk eksamen fra universitetet. S.å. blev han kopist i generalpostdirektionen; jan. 1816 blev han fuldmægtig, men allerede ved årets udgang tog han sin afsked og fik titel af postsekretær. Tilskyndet af to brødres eksempel rejste W. 1816 til Indien og fik ansættelse i handelshuset Cruttenden, Mackillop & Co. i Calcutta. Da han havde skabt sig en stor formue besluttede han 1829 at vende hjem. Her erhvervede han 1830 hovedgården Engelholm ved Tappernøje. Med energi kastede han sig nu over driften af sin nye ejendom, merglede, plantede skov og foretog omfattende nybyggerier på hovedgården og bondergodset. 1844 og 1846 var han desuden deputeret for sædegårdsejerne ved stænderforsamlingen i Roskilde hvor han ivrigt forsvarede godsejernes ejendomsret til fæstegodset. Han var en af de tre godsejere som husmandsagitatoren Peder *Hansen(-Lundby) polemiserede imod i sit skrift „Tak for sidst! til Aristokraterne i Roeskilde Stænderforsamling 1844". 1841–46 var han medlem af Nationalbankens repræsentantskab, 1841–48 tiendekommissær for Vordingborg distrikt, 1841–59 landvæsenskommisær i Præstø amt. Tillige var han 1841–55 medlem af sogneforstanderskabet i Snesere og 1841–65 medlem af amtsrådet. 1839 var han medstifter af og nogle år formand for Landboforeningen for Præstø amt. Endvidere var han blandt indbyderne til stiftelsen af Godsejerforeningen 1843 og tog aktivt del i udarbejdelsen af godsejernes offentlige protest mod en tvangsafløsning af fæstevæsenet 1856. 1845 var han medstifter af Sparekassen for Præstø by og omegn og var til sin død sammen med apoteker H. C. Aarsleff den ledende kraft i kassens drift. På grund af sin dygtighed som købmand og landøkonom var han administrator for Oremandsgård gods 1843–61 og Lundbygård 1843–48 og 1856–57 og førte 1856–65 tilsyn med driften af baroniet Stampenborg (Nysø). For Præstøkøbmanden H. C. Grønvolds enke bestyrede han fra 1852 hendes del af byens førende korn- og foderstofhandel.

Året før sin død købte W. hovedgården Grevensvænge således at der kunne blive en ejendom til hver af hans sønner, H. C. T. Wolff-Sneedorff (1836–1924) og Gerner Wolff-Sneedorff (1850–1931). W. var en dygtig forretningsmand – tingene groede under hans hænder – og han var også livet igennem en vågen iagttager. Under Indiensopholdet samlede han systematisk

viden om landet, og han – der i sin ungdom havde gået på kunstakademiet i Kbh. og var en habil tegner og akvarelmaler – udførte skitser af alle sider af samfundslivet i Indien. Tillige kopierede han andre kunstneres værker, især prospekter af kendte steder i Nordindien, og han købte kunst fra de mogulske kejseres storhedstid. W. vendte således hjem fra Indien med et enestående dokumentationsmateriale hvis værdi i dag er uvurderlig. Fra sin tidligste ungdom havde han været optaget af tidens kunst, og han udviklede sig med årene til at blive en kyndig samler. – W. var adskillige gange vært for Bertel *Thorvaldsen når denne opholdt sig på Nysø hos familien Stampe. Et par tegninger med påskrifter om at disse er ham foræret af „Konferensraad Thorvaldsen" vidner herom, men W. gik videre end til blot at samle kunstværker. På Engelholm skabte han et af Danmarks sidste raritetskabinetter. Det kom til at omfatte en stor konkyliesamling han havde samlet i Indien, men dets hovedværdi ligger i de tegninger af ældre europæisk og dansk oprindelse som han livet igennem opkøbte på auktioner og i kunsthandelen herhjemme og i udlandet. Af samlingens mellem 1500 og 2000 blade er adskillige fremragende eksemplarer, heriblandt flere italienske fra 1500- og 1600-tallet. Af danske tegninger er der fornemme sager fra 1700-tallet og tillige en omfattende samling fra W.s egen tid. Mange af de bedste udenlandske blade hidrører fra to kendte danske samlere, J. C. *Spengler og murermester Gottfried Schaper (1775–1851).

I modsætning til så mange senere samlere udmærker W. sig ved at være den passionerede dilettant der samlede for at glæde sig selv. Skønt en betragtelig del i 1915 på foranledning af Karl *Madsen blev givet til Den kgl. kobberstiksamling, Det kgl. bibliotek, Musikhistorisk museum m.fl. er størstedelen af hans samling forblevet i hans efterkommeres eje. W. har efterladt sig en stor mængde dagbøger og optegnelser der giver et levende billede af hans rigt facetterede personlighed. Han var en mand fra l'ancien regime, praktisk og rationalistisk anlagt som man kender det hos 1700-tallets mennesker, men alligevel afslører hans dybe engagement i alt hvad han foretog sig en karakter der lå over baronesse Christine *Stampes beskrivelse af ham som „den højtidelige Sekretær Wolff". – Kammerråd 1845. Justitsråd 1846. Etatsråd 1865. – R. 1859. ☐Mal. af C. W. Eckersberg, (?) før 1817 (Grevensvænge; Engelholm). Mal. 1871 af H. Olrik efter foto (Engelholm), tegn. til samme s.å. (Grevensvænge). Litografi 1864 efter foto. Relief af Aug. Saabye udst. 1877. Foto.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthåndbogen II, 1907–13 1211f. Peter Jensen: Optegn. om Snesere sogn, 1883 181f. Kr. Bruun: Sparekassen for Præstø by og omegn, 1945. Danske slotte og herregårde, 2. udg. ved Aage Roussell V, 1964 171f 291–94. Niels Clemmensen i Hist. t. 13. r. I, 1974 183–212. Samme i Historie ny r. XI, 1974–76 29–61 og XIV, 1981–83 668–74. Claus M. Smidt: Tegnekunst på Nivaagaard, 1983 5–15. – Papirer på Engelholm Grevensvænge og Landsark. for Sjælland.

Claus M. Smidt

Wolff, Eigil Hilmar, 1914–83, officer. * 12.11. 1914 på Frbg., † 18.12.1983 i Gentofte, begr. Bispebjerg kgd. F: fuldmægtig, cand. jur., senere postmester Jørgen Frederik de Lichtenberg W. (1886–1960, ~2° 1942 med Henny Marie Cornelia Dichman, 1898–1976) og Karen Margrethe Lunn (1892–1981, ~2° 1941 med Erik *Johnstad-Møller, 1894–1982). ~29.7.1940 i Hellerup (Messiask.) med Grete Lachmann, * 5.2.1918 i Peking, d. af ingeniør Vilhelm Petersen (1877–1963) og Ingeborg Møller (1890–1963); adopteret 1926 af litograf Axel Lachmann. – Bror til Torben *W.

W. blev uddannet som officer i hæren 1935–37. Han var i Den danske brigade i Sverige 1943–45, på generalstabskursus i Danmark og Frankrig 1947–48 og forsvarsattaché i Bonn 1959–60 hvorfra han blev hentet hjem for at blive generalmajor og chef for hærstaben (–63). 1967–70 var W. chef for forsvarets operative styrker ved Nato-kommandoen i Karup. 1970 blev han generalløjtnant og 1970–73 chef for forsvarsstaben. Han var chef for Nato Defence College i Rom 1973–75, 1975–79 til rådighed og i nr. i reserven. V. var en militær og administrativ begavelse der tidligt nåede topposter inden for forsvaret ligesom han var velanskreven i Nato-kredse. Især efter 1967 fik han mulighed for at sammenligne det danske forsvar med de andre Nato-landes, og han gav offentligt udtryk for at forsvarets effektivitet og styrke var for ringe, og at dette skyldtes den manglende politiske opbakning. W.s kompromisløse synspunkter lod sig vanskeligt forene med den herskende socialdemokratiske opfattelse af forsvarets rolle. Hans synspunkter kostede ham utvivlsomt posten som forsvarschef. 1973–79 var han i det militære hierarki kørt ud på et sidespor. W. var medarbejder ved Dansk biografisk leksikon (3. udg.). – R. 1957. R[1]. 1961. K. 1967. K[1]. 1972. S.K. 1976. ☐Foto.

E.W. i Jyske tid. 19.2.1981 og 5.3.1982 samt Morgenposten 5.6.1983.

Hans Chr. Bjerg

Wolff, Ellis, 1856–1938, officer. * 20.10.1856 i Kbh. (Frue), † 6.3.1938 på Tølløse, begr. i Kbh. (Ass.). F: købmand, dansk konsul i Manila Ferdinand W. (1814–93) og Hilda Kühl (1820–74). ~ 12.9.1884 på Hessel med Karen Hedevig Rosenkrantz de Lichtenberg, * 23.11.1853 på Hessel, † 20.12.1940 på Frbg., d. af godsejer, cand. jur. Carl Gerhard de L. (1807–68) og Maren Birgitte Casperine Snell (1818–94).

W. tog 1876 adgangseksamen til Polyteknisk læreanstalt, blev n.å. student, privat dimitteret, 1881 sekondløjtnant, 1883 premierløjtnant i fodfolket, gennemgik 1885–87 officersskolens stabsafdeling og var herefter, med nogle afbrydelser af praktisk tjeneste, ved generalstaben til 1893. 1895 blev han kaptajn og var kompagnichef til 1900 da han atter forsattes til generalstaben og blev lærer i krigskunst i officersskolens ældste klasse, til 1911. 1906 blev han oberstløjtnant og bataljonschef, 1908 oberst og var til 1911 chef for livgarden, blev 1911 generalmajor og divisionschef – til 1917 – var 1917–18 stabschef ved overkommandoen, 1918–19 fungerende overgeneral, blev 1918 generalløjtnant og chef for 1. generalkommando, fra 1923 chef for generalkommandoen til sin afsked 1926 på grund af alder. Han havde været medarbejder ved generalstabsværket om krigen 1864; var 1894 til tjeneste ved et fransk, 1897 ved et østrigsk infanteriregiment. Under hærlovsforhandlingerne 1921–22 afgav han på opfordring en erklæring om at det om hærloven sluttede politiske forlig var „acceptabelt" og dannede et grundlag på hvilket der med fortrøstning kunne arbejdes i fremtiden. – W. var en sjældent kundskabsrig og energisk officer; ligefrem, human og tillidvækkende; en pædagog af rang, hvis omfattende virksomhed satte blivende spor i hæren. Han var ikke særlig imponerende af ydre, men senet, sej og yderst udholdende. – 1911–14 var han formand for Krigsvidenskabeligt selskab. Hans omfangsrige skriftlige efterladenskaber findes i Rigsarkivet – Kammerherre 1909. – R. 1902. DM. 1907. K.[2] 1911. K.[1] 1918. S.K. 1920. □Karikatur af H. Jensenius, 1918 (Fr.borg). Foto.

Danm.s adels årbog XXXIV, 1917 318f. Generalstaben 1808–1908, 1908. Garderbl. VII, 1918 78; XII, 1923 33f. Rigsdagstid. 1921–22. Folketinget III 9273–83. Berl. aften 15.7. og 17.7.1922. Berl. tid. 27.7. s.å. Politiken 16.7., 19.7.–21.7., 23.7. og 29.7.1922. Sst. 7.3.1938. E. Koefoed i Militært t. LXVII, 1938 179–84. Den kgl. livgarde, red. Axel Pontoppidan I, 1941 343–45. – Papirer i Rigsark.

*Rockstroh**

Wolff, Frederik † 1677, gehejmearkivar. † okt. 1677 i Kbh., begr. sst. (Petri k.). ~ 1659 med Anna Margrethe Eller, 1684 kammerkvinde på Gottorp slot.

W., der stammede fra Strasbourg blev i marts 1660 ansat som sekretær og arkivar i tyske kancelli. 1664 afleverede han arkivet til Peder Schumacher (*Griffenfeld) i dennes egenskab af kgl. arkivar. Hans hånd spores i næsten alt, hvad der indtil hans død vedkommer tyske kancellis arkiv der opbevaredes i hvælvingen på Kbh.s slot. Umiddelbart efter Griffenfelds fængsling overdroges det ham 1676 sammen med Christoffer *Lindenov at gennemgå den faldne statsmands papirer, og 8.4. udnævntes W. til hans efterfølger som kgl. arkivar og assessor i tyske kancelli. Han var den første der førte titel af gehejmearkivar. Det var hans plan at samle alle arkivalier i danske og tyske kancelli til brug ved den historiske forskning og for kancellierne ved undersøgelsen af vigtige historiske eller statsretlige spørgsmål, men hans tidlige død bidrog til at hindre virkeliggørelsen af denne plan.

A. D. Jørgensen: Udsigt over de da. rigsark.s hist., 1884 især 257–63. Samme: Peter Schumacher Griffenfeld I, 1893 133 462; II, 1894 376.

*Bjørn Kornerup**

Wolff, Heinrich Wilhelm, ca. 1712–86, keramiker. * ca. 1712, † 25.1.1786 i Slesvig. ~ Mette Marie Lavesdatter, * ca. 1713, † 10.8.1779 i Slesvig.

W. kom til fajencefabrikken i St. Kongensgade i Kbh. 1726, men om hans tidligere liv og virke vides intet, ejheller om hans herkomst. Han må have begyndt som læredreng 1726, kun ca. 14 år gammel; 1736 da hans første barn blev døbt 31.3. i Nicolaj kirke, betegnes han porcelænsmagersvend, og han har også været drejer. 1743 boede han med sin hustru og fire børn i St. Kongensgade, matr.nr. 122, ved den daværende prinsesse Charlotte Amalies have hvor nu Marmorkirken ligger. Efter at fabrikkens ledende fajencemester, Johan *Pfau, 1749 blev fordrevet fra sin stilling af den kommende eneejer, Christian *Gierløf, blev W. fajencemester i Pfaus sted og virkede som sådan til 1752 da også han blev offer for Gierløfs sygelige forfølgelse. W. fik senere ansættelse hos sin tidligere mester Pfau ved jordlaboreringen på Blåtårn-fabrikken hvor man anstillede forsøg med forskellige lerarter, især fra Jylland, for at finde brugbar „Porcelainsjord". Gierløf anlagde sag mod W. for at have forladt sin plads i utide, men det faktum at den bøde W. 10.10.1753 idømtes blev betalt af kongens kasse kunne tyde på at man allerede da var klar over Gierløfs utilregnelighed og uvederhæftighed. Efter Pfaus død i oktober 1752 ansattes W. som mester ved jordlaboreringen i hans sted

med sin næstældste søn Peder Wolff som medhjælper. Meget tyder på at W. også var mester ved den kgl. ovnfabrik på Blåtårn (muligvis blev de drevet under ét), for da denne nedlagdes 1754 ansøgte Jacob *Fortling i Kastrup Frederik V om at „Blaataarnfabrikens Leder, Heinrich Wolff" såvel som fabrikkens forme, glasurer og øvrige materiel måtte overlades ham til hans fajencefabrik der da var under opførelse. W. og hans søn kom således til Kastrup i november 1754, og deres løn, fire rdl. og fem mark om ugen, udredtes fremdeles af kongens kasse. W. ansattes som ledende fajencemester og har især været en dygtig modellør og former, mens de glasur- og farvetekniske spørgsmål sorterede under den fra Strasbourg indkaldte porcelænsmaler og farvelaborant Johann Georg Richter. Efter Fortlings død i sommeren 1761 fortsatte W. på fabrikken indtil efteråret 1764 da Peter Hoffnagel sikrede sig hans dygtige arbejdskraft og gjorde ham til leder af den netop grundlagte Østerbro-fabrik, „Fabriken uden Østerport". Efter dennes ophør 1769 blev W. leder af Pålsjö-fabrikken ved Helsingborg indtil man her indstillede driften 1774. De næste fire år er W.s virke ukendt indtil han 1778 nævnes som fajencefabrikant i Kbh., men allerede året efter arbejdede han som modellør og drejer ved Slesvig-fabrikken. Her har han formentlig virket sine sidste år.
W.s omskiftelige liv er typisk for tiden og hans profession. Der var rift om fajencemagerne, og de nystartede fabrikker søgte at sikre sig de bedste og dygtigste mestre og arbejdere. W. var således med fra begyndelsen både i St. Kongensgade (Skandinaviens første fajencefabrik), i Kastrup og på Østerbro. „Porcelænsmagere" var i høj kurs, og hvert land vogtede nidkært over sine dyrt erhvervede fabrikationshemmeligheder. – W.s dygtighed som modellør og drejer har sat sit præg på produktionen ved de forskellige fabrikker hvor han var ansat i sit mere end 50-årige virke som fajencemager. Særlig tydeligt ses hans evner for modellerfaget dog i Kastrup-fabrikkens fajencer der regnedes – og stadig regnes – for periodens bedste. Dette ry havde W. utvivlsomt sin ikke ringe andel i. Han var i Fortlings periode, 1755–61, fabrikkens leder sammen med J. G. Richter fra Hannong-fabrikken i Strasbourg, og sammen skabte de landets såvel håndværksmæsigt som kunstnerisk fineste fajencer. Dette samarbejde kommer især til udtryk i Kastrups fornemste bordservice, det muffelbrændte, polycrome stel med „rosenmønstret", med dets udsøgte kombination af en fint modelleret form og et særdeles dygtigt maler- og glasererarbejde, samt i de store opsatsvaser med deres dristigt udformede reliefdekorationer i rokokoens asymmetri. Ingen samtidig europæisk fabrik kunne gøre det bedre.

C. Nyrop: Bidrag til den da. industris hist., 1873. Samme i Månedsskr. udg. af Industriforen. XIII, Tekn. medd., 1878 7–25. Jacob Wilh. Frohne: Danske fajancer, udg. Ch. A. Been, 1911. Sigurd Wallin i Kulturhist. Helsingborgsstudier. Till minne av O. Trapp, udg. Torsten Mårtensson, Sth. 1918 125–210. E. Hannover: Keramisk håndbog I, 1919. A. Øigaard: Fajancefabrikken i Store Kongensgade, 1936. Kai Uldall: Gammel da. fajence, 1961 (3. udg. 1982). Samme og J. Ahlefeldt-Laurvig: Fajancer fra fabrikken i Store Kongensgade, 1970. Jørgen Ahlefeldt-Laurvig og Anne-Mari Steimle: Fajencer og stengods fra Kastrup, 1977.

Anne-Mari Steimle

Wolff, Hans Christian **Henning,** 1828–80, arkitekt. * 10.6.1828 på Frbg., † 3.6.1880 sst., begr. sst. F: kgl. gartner ved Frbg. slotshave Carl Adolph W. (1779–1854) og Henriette Marie Voigt (1784–1862). ~ 4.11.1857 i Hillerød med Ida Johanne Marie Møller, * 4.9.1836 i Hillerød, † 1.10.1919 på Gyholt ved Hørsholm (~ 2° 1883 med arkitekt Martin Johan Brandt, 1856–1942, ~ 2° 1923 med Signe Laurine Binger), d. af prokurator Hans Peter M. (1791–1841) og Christiane Elisabeth Pram (1806–96, ~ 2° 1845 med billedhugger Adolph Moritz Jahn, 1803–81).
W. gennemgik akademiets bygningsskole 1843–53. Samtidig med sin afgang fra akademiet vandt han tillige den Neuhausenske præmie. Han gik på akademiet i en periode hvor G. F. *Hetsch i alt væsentligt dominerede undervisningen i arkitekturfaget. Med sin tidligt vakte interesse for tidens nye strømninger følte W. sig dog allerede i akademitiden i modsætning til Hetsch og den (K. F.) Schinkel-prægede senklassicisme som læreren så nidkært værnede om. Han sluttede sig derimod til den udogmatiske, historisk-poetiske arkitekturopfattelse som Gottlieb *Bindesbøll praktiserede i årene omkring århundredets midte. Han tegnede en periode hos Bindesbøll, og tilhørte den lille kreds af unge arkitekter der grupperede sig omkring denne nyskabende bygmester. Selv om han vel ikke kom på højde med Bindesbøll viste han i en gruppe arbejder fra 1850erne og i enkelte senere værker et tydeligt slægtskab med ham i frodig, åndfuld opfattelse af form og idé og i evne til samtidig at tænke praktisk. I 1850erne arbejdede han tillige hos andre af sine lidt ældre fagfæller der, ligesom en Italiensrejse i 1856, kom til at præge hans senere arbejder. I 1854–55 var han således konduktør for F. *Meldahl på Fr.borg slot og i en periode var han også medarbejder hos J. D. *Herholdt bl.a. ved villabyggeri og ved Universitetsbiblioteket. Blandt hans tidlige arbejder kan nævnes *portal til Gråbrødre kirkegård* i Roskilde

1853, *kapel sst.* sammen med F. Meldahl 1856–57, herregården *Fuglebjerggård* 1857.
W.s selvstændige virksomhed voksede i slutningen af 1850erne, og i 1858 blev han også bygningsinspektør for Frbg. Midt i denne lovende begyndelse blev han imidlertid 1859 angrebet af rygmarvstæring der bandt ham til en rullestol i de sidste 20 år af hans liv. Støttet af hustruen og af vennen Vilh. *Klein lykkedes det ham dog efter få år at genvinde sin arbejdsmæssige vitalitet. Med *Marstrands maltmølle,* det senere *Kongens bryghus* på Vodroffsvej, opført 1865 (nedrevet 1976) føjede han et stærkt originalt bidrag til tidens nye fabriksarkitektur, senere betegnet som den smukkeste industrielle bygning der nogen sinde er bygget i Danmark. Hans hovedindsats kom dog til at ligge i udformningen af de store frederiksbergske villakvarterer der i disse år voksede frem omkring Gammel Kongevej. Han styrede i vidt omfang hele processen selv med opkøb af store grundarealer, projektering og anlæg af veje og villaer, opført efter hans tegninger og siden solgt. Blandt hans mange villabygninger fra slutningen af 1860erne og begyndelsen af 1870erne kan nævnes *Kastanievej 10, Lindevej 3, 4–6, 7, 10, 11, Platanvej 4, Uraniavej 5, 10, 13, 15, 19, 21.* Han fortsatte i disse bygninger den engelskprægede tradition Herholdt havde indledt i 1850erne. W.s huse er gennemgående karakteriseret af både bekvemmelighed og hygge. De er enkelt formet med en afstemt pyntelighed af arkitektonisk dekoration. Mange af sine villaer fik han dog aldrig at se fordi han efterhånden ikke kunne bevæge sig fra sin stol. Blandt hans øvrige bygninger kan nævnes bygning på Tvedes bryggeri, *Vesterbrogade 140–42,* Frbg. første kommuneskole, *Falkoneralle 9,* hovedistandsættelse af Thisted kirke, 1863. W. var bygningsinspektør for Frbg. - Hvidovre 1858–69. ☐Mal. af D. Monies.

Vilh. Klein i Architekten IV, 1901–02 A 190. Helga Stemann: F. Meldahl og hans venner I–II, 1926–27. G. F. Hetsch i Pers. hist. t. 9. r. I, 1928 10. Axel G. Jørgensen i Samleren XVIII, 1941 95. Knud Voss i Frbg. gennem tiderne XIV, 1974 5–58. – Stiftsskriver i Roskilde Steen Friis' dagbøger I, 1855–62 17 21 40 46 65 72f (domkirkens ark.).

Villads Villadsen (Knud Millech)

Wolff, Johan Henrik, 1727–88, medaljør. Døbt 16.10.1727 i Kbh. (Frue), † 8.12.1788 i Altona, begr. sst. F: regimentsfeltskærer Christian Albrecht W. og Anna Sophia Helmer (~ 1° med Holst). Ugift.
W. blev guldsmedesvend og rejste 1751 udenlands. I Paris ville han uddanne sig til juvelér, men lagde sig tillige efter medaljørkunsten og fik bl.a. undervisning af sin landsmand M. G. *Arbien. Efter 1757 rejste han hjem og udførte på bestilling af Videnskabernes selskab en medalje til suverænitetsfesten 1760. Denne indbragte ham et treårigt rejsestipendium og sammen med Daniel *Adzer rejste han til Paris og derfra til Rom. 1764 vendte de to medaljører hjem og blev agreeret af kunstakademiet. Som receptionsstykke udførte W. en medalje til akademiets tiårsfest 1765. Blandt hans andre medaljer kan nævnes over statsminister *grev C. A. Berckentin* († 1758), *grev Johan Ludvig Holstein* († 1763), *Frederik Vs død, Frederik Vs rytterstatue* 1768, *Christian VIIs bryllup* 1766, *Caroline Mathildes kroning* 1767, *den norsk-svenske grænse* 1766, *Videnskabernes selskabs prismedalje* 1769, *Landhusholdningsselskabets mindre prismedalje* 1772, *grev Otto Mandrup Rantzau* († 1768) og *admiral U. F. Suhm* († 1758). W. skar lejlighedsvis møntstempler og blev 1771 ansat som stempelskærer ved den nyoprettede mønt i Altona. Han skar nogle møntstempler, en lille jeton over *indfødsretten* og nogle medaljer over hamburgske patriciere, men fra 1783 var han uarbejdsdygtig på grund af sygdom.

J. Wilcke: Kurantmønten, 1927. Samme: Specie-, kurant- og rigsbankdaler, 1929. Victor P. Christensen i Numismatisk foren.s medlemsbl. XII, 1931 195–99. G. Galster: Danske og norske medailler og jetons, 1936 334–49.

Georg Galster

Wolff, Niels Laue Collstrop, 1900–78, entomolog, ingeniør. * 24.1.1900 i Kbh. (Helligånds), † 26.5.1978 sst., begr. sst. (Bispebjerg). F: overretssagfører Frederik W. (1859–1932) og Johanne Frederikke Caroline van Deurs (1866–1947). ~ 9.5.1925 i Kbh. (b.v.) med kontorassistent Amalie (Malle) Marie Stage Graff, * 11.1.1902 i Kbh., † 13.1.1982 i Gentofte, d. af formand på Carlsberg Hans Peter Frederik Theodor G. (1867–1940) og Christiane Mortine Mortensen (1859–1939).
Efter studentereksamen fra Østre Borgerdydskole 1918 begyndte W. det polytekniske studium og blev cand. polyt. (maskiningeniør) 1925. Efter en rejse som maskiningeniør med „Frederik VIII" til Amerika blev han s.å. ansat som assisterende ingeniør ved Kbh.s elektricitetsværker, fra 1952 som driftsingeniør ved Svanemølleværket hvorfra han lod sig pensionere 1967. Han udgav selvtredje den ved undervisningen på maskinistskolen autoriserede lærebog *Dampturbiner,* 1964 med flere senere udgaver. – Sin største betydning fik W. imidlertid som entomolog. Interesse for naturen havde han som barn; den koncentreredes om sommerfugle i 15-års alderen hvor han

påbegyndte en samling af danske sommerfugle og ret snart fandt for landet nye arter om hvilke han dog først publicerede i 1923. Han kom hurtigt i forbindelse med andre samlere, kom 1918 ind i Entomologisk forening hvor han senere blev sekretær og sidst næstformand. Han havde et ualmindelig skarpt blik for de systematiske forskelligheder og en eminent hukommelse for arter og findesteder; han forblev til sin død et leksikon for alle danske lepidopterologer.
I 1926 opfordrede den senere professor R. •Spärck, der havde organiseret indsamlingsrejser til Færøerne med henblik på en „Zoology of the Faroes", W. til at bearbejde sommerfuglene til dette værk, og det satte helt nye evner i gang hos ham, som han selv har fremhævet det. Han lærte at arbejde kritisk med de systematiske problemer, og han fik interesse for andre sommerfugle end de danske og for deres zoogeografi. I 1929 kom *Lepidoptera* i „Zoology of the Faroes" samt en liste over de hidtil kendte islandske sommerfugle, og samtidig kom han ind i også småsommerfuglenes systematik og kom i forbindelse med talrige udenlandske, i begyndelsen især nordiske, specialister. En række fremragende revisioner kom frem, men først 1950 vendte han tilbage til Nordatlantens fauna. Han berejste Island 1950 og 1951 og Grønland 1962. Den grønlandske fauna blev beskrevet i *Lepidoptera of Greenland,* 1964 hvor han kunne påvise at dens oprindelse var nearktisk, fra Nordamerika, og ikke palæarktisk som man troede, og hvor han søgte at motivere en zoogeografisk grænse mellem Øst- og Vestgrønland. Og i 1971 kom så hans betydeligste arbejde *Lepidoptera* i „The Zoology of Iceland" hvor ikke blot hans systematiske evner fejrer triumfer (han var i 30erne den første herhjemme der brugte de ydre kønsorganer i systematikken), men hvor han zoogeografisk kan påvise faunaens palæarktiske tilknytning, modsat Grønlands, og gennem indgående analyser af vejrforholdene i Nordatlanten i de dage hvor migrerende sommerfugle invaderer Island kan sandsynliggøre at den islandske sommerfuglefauna er kommet tilflyvende fra Europa. Det var på grundlag ikke mindst af dette arbejde at Kbh.s universitet gjorde ham til æresdoktor 1973. Han havde da allerede i seks år arbejdet som honorarlønnet assistent på Zoologisk museum og vedblev hermed til sin død. I de sidste ti år af sit liv helligede han sig Madeiras sommerfuglefauna som han lærte at kende under 12 rejser, men han nåede kun at udgive enkelte afhandlinger derom. – W. var en sprudlende begavelse med et undertiden sarkastisk lune og med stor beredvillighed til at lære og hjælpe andre, ikke mindst de unge samlere. Han var æresmedlem af Naturhistorisk forening for Sjælland fra 1960 og af Entomologisk forening fra 1968 og organiserede fra 1962 et årligt skandinavisk møde over småsommerfugle med kun et par deltagere fra hvert land. Han forbandt samlerens uskrømtede begejstring med den videnskabelige skoling. □Foto (Zool. mus.).

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1973 174f. – Kai L. Henriksen: Oversigt over da. entomologis hist., 1921–37 = Entomologiske medd. XV 417f. S. L. Tuxen: Entomologisk foren.s hist. 1868–1968 = sst. XXXVI 101. Samme sst. XLVI, 1978 125–29 (heri bibliografi). Samme i Berl. tid. 2.6. s.å. Jens Lundqvist i Flora og fauna LXXXIV, s.å. 60f. – Breve i Zoologisk museums bibl.

S. L. Tuxen

Wolff, Odin, 1760–1830, forfatter. * 23.4.1760 i Kbh., † 16.8.1830 sst. (Helligg.), begr. sst. (Helligg. kgd.). F: sekondløjtnant ved de nordenfjeldske skiløbere, senere generallottoadministrator Odin Henrik W. (1733–1803) og Martha Christine Hoppensach (ca. 1738–87). Ugift.
W. blev student 1778, privat dimitteret, og 1783 cand.filol. I en årrække underviste han i flere kbh.ske skoler i sprog og udgav flere lærebøger, en engelsk, en tysk, en fransk og en latinsk læsebog samt en fransk-dansk og dansk-fransk ordbog. Han blev dekan på kommunitetet 1792 og 1814 dets arkivar. Som lærer var han dygtig og energisk, men han kunne være vanskelig at omgås; med universitetet gerådede han i proces da fakultetet fandt hans anmærkninger til en indsendt naturvidenskabelig disputats fornærmelige. Han sendte derfor arbejdet til Göttingen og modtog herfra diplom som dr.phil. Med boghandler Simon Poulsen var han ven og kammerat fra rusåret. I dennes ugeskrift Morgen-Posten var han flittig medarbejder, og da Poulsen 1794 fortsatte ugeskriftet med månedsskriftet Journal for Politik, Natur- og Menneske-Kundskab var W. fra begyndelsen så godt som eneredaktør af dette, men overtog selvstændigt udgivelsen fra 1798. Det fortsatte til udgangen af 1829 og danner en række på ikke mindre end 144 bind. Indholdet er broget, dog navnlig af historisk og naturbeskrivende art, men også adskillige oversættelser af oldtidens klassikere; R. •Nyerups karakteristik (1800) af indholdet som „moxen altsammen Oversættelse" passer i alt fald ikke på de senere årgange. Flere af W.s egne afhandlinger, oprindelig trykt i tidsskriftet, blev senere udgivet, til dels i udvidet og noget omarbejdet form, som selvstændige skrifter, bl.a. en biografi af •Griffenfeld, 1820 og Vitus •Bering, 1822. Hans største værk var bearbejdelsen af L. M. Chaudon og F. A. Delandine: Nouveau Dictionnaire Historique, et universal-biografisk leksikon der

kom på dansk 1807–19 med den lidt misvisende titel *Historisk Ordbog* I–XI. Udvalget var suppleret med originale artikler om nordiske personer. Trods en del kritik blev værket dog modtaget som det fortjenstfulde værk det var og blev flittigt benyttet. – Tit. professor 1811. Rang i 6. klasse nr. 13 1814. Medlem af Det kgl. norske videnskabernes selskab i Trondhjem. □Mal. (Fr.borg).

Fr. Bokkenheuser i Vor ungdom, 1895 625–41. Fra Fyens fortid, udg. G. L. Wad I, 1916 152.

*R. Paulli**

Wolff, Torben Lunn, * 1919, zoolog. * 21.7.1919 på Frbg. F: fuldmægtig, cand. jur., senere postmester Jørgen Frederik de Lichtenberg W. (1886–1960, ~ 2° 1942 med Henny Marie Cornelia Dichman, 1898–1976) og Karen Margrethe Lunn (1892–1981, ~ 2° 1941 med Erik *Johnstad-Møller, 1894–1982). ~ 5.12.1954 i Ringe k. med korrespondent Lisbeth Christensen, * 25.6.1932 i Ringe, d. af overassistent Jens Axel Knud C. (1893–1980) og Signe Kathrine Mogensen (* 1899). – Bror til E. H. *W.

W. blev student 1938 (Ordrup) og 1947 cand. mag. i naturhistorie og geografi. Pædagogiske interesser ledte til en mangeårig tilknytning til spejderbevægelsen (bl.a. ledertræningen) og medlemskab af radiorådets ungdomsudvalg 1946–50. Som student kom W. imidlertid med på den af Anton F. *Bruun ledede Atlantide-ekspedition til Vestafrika 1945–46 og førtes hermed ind på en videnskabelig løbebane. Han blev 1949 ansat ved den danske dybhavsekspedition jorden rundt med Galathea som den videnskabelige leder Anton F. Bruuns højre hånd og deltog i hele togtet 1950–52, herunder et månedlangt ophold på den isolerede Rennell-ø sammen med Kaj *Birket-Smith, var herefter sekretær ved den internationale zoologkongres i København 1953 og arbejdede på Zoologisk museum hvor han blev fastansat 1957, lektor i systematisk zoologi 1962 og afdelingsleder 1966. Med orlov fra museet vikarierede han 1980–83 som direktør for Danmarks akvarium mens Arne *Schiøtz var tilknyttet Verdensnaturfondens hovedsæde i Schweiz. – Deltagelsen i Galathea-ekspeditionen blev for den aktive og udadvendte W. optakt til en travl international virksomhed. Han var en af initiativtagerne til Noona Dan-ekspeditionen og deltog 1962 som leder i sidste etape på Bismarck- og Salomonsøerne, bl.a. Rennell hvor han tidligere havde arbejdet. I 1965 besøgte han på ny Rennell og afsluttede undersøgelsen af øens store brakvandssø og var derefter „faculty member" på den amerikanske Te Vega-ekspedition over Stillehavet. Han deltog som gæst i en dykning med en fransk bathyscaph til 4 200 m dybde nær Madeira 1966, i en russisk dybhavsekspedition til Det caraibiske hav 1973 og en amerikansk ekspedition til Philippinergraven 1975. W. har været gæsteforelæser på universiteter m.m. verden over, deltaget i havforskningskongresser og -møder samt arbejdet for internationale organisationer, bl.a. 1970–76 som sekretær for IABO (Intern. Association for Biol. Oceanography) og fra 1980 som vicepræsident for SCOR (Scientific Committee on Oceanic Research). I Danmark har W. været medlem af Dansk nationalråd for oceanologi fra 1964 (sekretær fra 1968), bestyrelserne for Dansk naturhistorisk forening (formand 1963–68), Eventyrernes klub (formand 1970–73), Danmarks akvarium (fra 1971), samt fra 1980 forretningsudvalget for Verdensnaturfonden.

W.s litterære produktion er stor og mangesidig. De fleste af de videnskabelige publikationer omhandler dybhavsfaunaen, først og fremmest krebsdyr, med disputatsen *The systematics and biology of bathyal and abyssal Isopoda Asellota,* 1962 som hovedarbejdet. Af mere generel art er oversigterne (1960, 1970) over den hadale fauna (fra dybder større end 6000 m), en analyse af Galatheas rigeste trawltræk (1961), dybhavsfaunaens diversitet og sammensætning (1977) og dens udnyttelse af nedsunket plantemateriale (1976, 1979, 1980). Andre arbejder omhandler nordeuropæiske krebsdyr m.v. samt Rennells naturforhold og fauna, specielt fuglene. Fra studietiden stammer bogen *Aarets Gang i Naturen,* 1944 (5. udg. 1978) og arbejder om flueblomstens bestøvning og økologi. Et betydeligt historisk forfatterskab omfatter bogen *Danske ekspeditioner på verdenshavene,* 1967 (også med engelsk tekst) og *Zoologiens historie* (i Kbh.s univ. jubilæumsværk XIII, 1979) samt bl.a. mange artikler til Dansk biografisk leksikon. W. har været redaktør af Atlantide Report og Galathea Report (siden 1950erne) og The natural history of Rennell Island. Han har desuden været medarbejder ved forskellige samleværker, skrevet et stort antal artikler til fag- og dagspresse og holdt talrige foredrag samt, fra 1961, været anmelder ved Berlingske Tidende. For sin litterære indsats modtog W. 1964 G. E. C. Gads hædersgave og 1983 Dansk forfatterforenings populærvidenskabelige pris. Royal Society of New Zealand udnævnte 1977 W. til æresmedlem. Galatheamedaljen 1952. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1963 156f.

F. Jensenius Madsen

Wolfhagen, Friedrich Hermann, 1818–94, minister for Slesvig. * 3.8.1818 i Kbh. (Frbg.), † 25.4.1894 i Wiesbaden, begr. på Frbg. F: rentekammerkommitteret, justitsråd, senere etatsråd Johan W. (1779–1840) og Friederike Wilhelmine Henriette Richardi (1794–1855). ~ 15.1.1869 i Kbh. (Trin.) med Anna Kirstine Severine Winther, * 30.4.1836 i Tuse, † 6.6.1897 i Kbh. (~ 1° med Olsen), adoptivd. af billedhugger Søren Seidelin W. (1810–47). Navneforandring fra Jensdatter 9.11.1868.

W. blev 1836 student fra Borgerdydskolen i Kbh., studerede i Kbh., Berlin, Heidelberg og Kiel og tog 1842 juridisk eksamen i Kiel. N.å. blev han amtssekretær i Haderslev, 1846 volontær og 1848 kancellist i det slesv.-holst.-lauenb. kancelli, 1850 herredsfoged i Tyrstrup og Haderslev herreder og 1851 amtmand over Flensborg amt. 1855 valgtes han af de slesvigske stænder til medlem af rigsrådet og indtrådte 1856 i regeringen som minister for hertugdømmet Slesvig, en stilling han beklædte til udgangen af 1863 med kun tre måneders afbrydelse omkring årsskiftet 1859–60. 1864 valgtes han i Nordslesvig til medlem af rigsrådets landsting. Som amtmand i Flensborg og som slesvigsk minister var han under påvirkning af A. *Regenburg og delte dennes forhåbninger om den danske sprogpolitiks virkninger i Mellemslesvig. Da C. C. *Hall 1861 gav udlandet nogle mindre indrømmelser i sprogpolitikken, truede W. med at gå af.

1858 forbød han – uden Halls vidende – en række slesvig-holstenske foreninger, deriblandt Schlesw.- Holst.-Lauenb. Gesellschaft f. vaterländische Geschichte. Blandt danske politikere i Slesvig regnedes W. for en svag mand, slesvigholstenske kredse var derimod så vrede på ham at de i den flensborgske stænderforsamling 1860 forgæves forsøgte at sætte ham under tiltale, fordi han havde udstedt den af stænderne tidligere nedstemte fordelingslov om hertugdømmet Slesvigs bidrag til helstatens fællesudgifter. Udlandets misfornøjelse med det danske styre i Slesvig og en konflikt mellem Christian IX og W. dannede baggrunden for at kongen sidst i dec. 1863 ønskede bl.a. W. udskiftet ved en eventuel rekonstruktion af ministeriet Hall. Ministeriet afgik imidlertid samlet. Efter 1863–64 deltog W. ikke mere i det politiske liv.

Filantropiske og almennyttige foretagender og institutioner lagde fra nu af beslag på hans betydelige administrative og repræsentative evner. Han var direktør for døvstummeinstitutterne fra 1884, formand i bestyrelsen for blindeinstituttet og det danske haveselskab, og 1867–78 udfoldede han en betydelig virksomhed som præsident og vicepræsident i komiteerne for Danmarks deltagelse i en række af udstillinger, 1867 i Paris, 1873 i Wien, 1875 i Bruxelles og 1878 atter i Paris. I Antislesvig-holstenske Fragmenter X, 1848, skrev han *Om det Slesvigske og Holsteenske Ridderskabs Socialnexus.* – Kammerherre 1854. – R. 1851. K. 1857. DM 1868. S.K. 1873. □Tre tegn. af C. Kroymann, 1834, i samme type. Tegn. af Edv. Lehmann, 1850. Mal. af L. Frølich, 1851, tegn. af samme 1855. Afbildet på mal. af E. Lehmann formentlig ca. 1865 (Musikhist. mus.). Buste af C. F. Holbeck, 1871. Tegn. 1873 (døvstummeinst.). Buste af G. Bracony ca. 1880. Foto.

H. Wolfhagen: Optegn. om slægten Wolfhagen, 1895. Samme: Portrætter af slægten Wolfhagen, 1913. Carl Lehmann i Ill. tid. 13.5.1894. N. Neergaard: Under junigrundloven II, 1916 (reproudg. 1973). Viggo Sjøqvist: Peter Vedel I, 1957. Erik Møller: Helstatens fald I–II, 1958 (reproudg. 1974). Laurids Skau: Brevveksl., udg. H. V. Gregersen, 1966–70. De danske ministerier 1848–1901, ved Sv. Thorsen, 1967. Holger Hjelholt: A. Regenburg, 1978.

Lorenz Rerup (Knud Fabricius)

Wolfsen (Wolffsen, Wulfsen), **Caspar Henrik,** 1781–1836, kaperkaptajn, toldinspektør. * 16.12. 1781 i Rønne, † 29.11.1836 sst., begr. sst. F: skibsfører, senere borgerfænrik og overformynder Christian Leegaard W. (1746–1809) og Else Catharine Boss (1750–1823). ~ 1° 21.9.1804 i Kbh. (Nic.) med Maria Elisabeth Undall, * 4.6.1786 i Helsingør, † 22.12.1808 i Kbh. (Frue), d. af kammerherre, major, senere oberst Andreas U. (1738–95) og Charlotte Dorothea Røder (1758–1820). ~ 2° 25.6.1811 i Kbh. (Frels.) med Johanne Sabine (Sebine) Behrendt, * 18.12.1784 i Kbh. (Ty. ref.), † 1.7.1845 i Rønne, d. af klejnsmedemester Diderich B. (ca. 1743–1808, ~ 2° 1786 med Sophie Hedevig Rydendahl, 1754–1824) og Johanne Sabine Tamsen (ca. 1759–84).

Som ung for W. til søs, og 21 år gammel blev han selv skibsfører og sejlede på Vestindien. Da krigen med England brød ud 1807 fik han overdraget en kaper Mandal, og senere førte han kaperen Danneskjold efter at have overdraget Mandal til en bror. Med disse fartøjer opbragte han et betydeligt antal engelske skibe, og selv om han ofte kom i en vanskelig situation, forstod han ved snarrådighed og tapperhed at unddrage sig enhver fare. Indtil 1809 havde han opbragt ikke mindre end 22 priser, og for sine mange lysende bedrifter modtog han ridderkorset. Da freden var sluttet levede W. nogle år som privatmand på sin fødeø Bornholm, men 1821 blev han toldbetjent i Rønne, og 1829 forfremmedes han til toldinspektør for Bornholm. I denne stilling viste han sig særlig virksom i bekæmpelsen af smuglere. På Bornholm spillede

han fortsat en stor rolle. Han gik under navnet Ridder Wolfsen og var både en højtagtet embedsmand og en livlig selskabsmand. I Rønne fik han 1823 oprettet et teater, og han deltog personligt i opførelsen af flere stykker. – R. 1809. □Pastel af C. Horneman. Litografi af Hårdh.

M. K. Zahrtmann i Pers. hist. t. 3. r. VI, 1897 284f; 5. r. V, 1908 228f (Andr. Undalls selvbiogr.). Jul. Bidstrup: Stamtvl. over familien Koefoed, 1886 (fot. optr. 1976) 57. J. A. Jørgensen: Bornholms hist. II, 1901 (fot. optr. 1980) 220–26. Kay Larsen: Danm.s kapervæsen 1807–14, 1915 (ny udg. 1972) 72 124 168–73. H. Hjorth i Bornholmske saml. XXIX, 1943 109–52 (om slægten). V. K. Hellesen sst. XXXVII, 1960 7–35. Ewy Palm-Andréasson sst. 2. r. XI, 1977 108f o.fl.st.

Harald Jørgensen

Volkersen ['fɔl'kərsən], Niels Henrik, 1820–93, mimiker. * 2.3.1820 i Magleby ved Skælskør, † 31.8.1893 i Kbh., begr. på Frbg. F: cand.teol, lærer, senere graver ved Frue k. i Kbh. Christian Rodbøll (Rottbøll) V. (1774–1826) og Dorthea Piccardi (ca. 1787–1854). ~6.9.1844 i Kbh. (Frels.) med Marie Mathilde Wendrich, * 18.5. 1819 i Odense, † 23.11.1887 i Kbh. (Matth.), d. af handelsmand Johan Heinrich W. og Magdalene Samson.

Bogtrykker ligesom sin bror ville V. ikke være, men derimod interesserede gymnastik ham i så høj grad, at han 18 år gammel tog engagement som atlet ved Gautiers beriderselskab der bl.a. optrådte på Vesterbros ny teater (ved Bernstorffsgade; nedrevet 1875). Her fik han 1840 lejlighed til første gang at vise sig som Pjerrot i operaen *Maskeballet* som et tysk selskab opførte. Artisten Philippo *Pettoletti, der i mange år forud havde virket sammen med figurens navnkundige fremstiller her i landet Giuseppe *Casorti, vejledede ham. 1842 engagerede brødrene Price V. til morskabsteatret lige over for skydebanen på Vesterbro hvor han under Adolph *Prices instruktion yderligere fik lejlighed til at uddybe sin Pjerrotfremstilling. I Tivoli optrådte V. første gang 11.10.1843 som Pjerrot i *Den mekaniske Statue* ved Georg *Carstensens benefice, hvormed åbningssæsonen sluttede, og dette blev indledningen til at han, Peter Busholm (1815–86) – Kassander – og Harald Hesse (1817–97) – Harlekin – knyttedes til etablissementet, hvor pantomimerne tiltalte publikum i så høj grad, at brødrene Price i henhold til deres tidligere privilegium fik nedlagt forbud mod V.s forestillinger. Tivoli søgte ad forskellige omveje at slippe uden om forbudet og 1845 fik V. bevilling til i provinserne at give „mimiske og atletiske Forestillinger" som om sommeren overførtes til Dyrehaven. Først 1847 lykkedes det at få hans bevilling til også at gælde hovedstaden. Herefter blev pantomimen et fast og endnu eksisterende led i Tivolis program. Denne enestående trofasthed mod den gamle kunstart skyldes hovedsagelig V.s indsats; hans ånd svæver over Pantomimeteatret som H. C. *Lumbyes over koncertsalen, selv om der må siges at være et svælg mellem V. og Pjerrots senere fremstillere.

Om vinteren drog V. på turné med sit selskab og gjorde figuren elsket, ikke mindst blandt børnene, overalt i landet. Hans geniale udførelse hvilede på de sikreste traditioner fra Casortis tid, men samtidig fordanskede han rollen. „Hans Pjerrot var," skrev Peter Hansen, „en nationaliseret Maskefigur, hvis oprindelige italienske Grazioso-Væsen blev forvandlet til Folkeeventyrets Klumpedumpe-Natur, beslægtet med Arv hos Holberg og som han Syndebuk for de mere snedige". Humørfyldt godmodighed og elskværdig hygge var udbredt over ham, og hans kåde og dog beherskede lazzi fremkaldte ikke tom, men hjertelig latter. V.s naive komik var især strålende, når dummepeter i sine egne tanker var opfindsom og fiffig. På Tivolis 50 års jubilæumsaften 15.8.1893 var han for svag til at udføre rollen, men da han støttet af sin efterfølger viste sig i den hvide dragt, modtog han en i vor teaterhistorie enestående hyldest af 20 000 mennesker. „Her kommer jeg aldrig mere," var hans sidste ord. To uger senere døde han. Siden det nuværende pantomimeteaters rejsning 1874 havde han været dets leder, og på jubilæumsdagen fik han tilsagn om at beholde sin gage i pension. Peter Busholm d.y. (1846–1904) blev hans efterfølger. Sin livserfaring udtrykte V. i disse linjer: „En Stymper den, som ej kækt tør en Spøg forsøge, men større Stymper den, som *kun* formaar at spøge. Svag er den Alvor, som ej frisk ad Spøgen smiler, men svagere den Spøg, som ej paa Alvor hviler". □Træsnit af C. L. Sandberg. Træsnit 1873 og 1881 efter foto. Relief af Aksel Hansen, 1882 (Teatermus.). Træsnit 1893 efter foto. Monument 1896 med buste (V. som Pjerrot) og relief af Aksel Hansen (Tivoli, busten også Teatermus.). Træsnit 1896, efter dette litografi af Juul Møller. Statuette som Pjerrot af Elna Borch. Foto.

J. Davidsen: Fra det gamle Kongens København II, 1881 (ny udg. 1910 og 1977) 203. P. Hansen i Tivoli 1843–93, 1893. [Alfr. Clemmensen] i Ill. tid. 10.9. s.å. Rob. Neiiendam i Teatret XIX, 1920 104f. Torben Krogh i Tilskueren LI, 1934 I 105–20. Samme i Nationaltid. 12.8.1951. Sig. Wantzin i Berl. aften 5.5.1943. O. Chr. Hingsberg i Århus amtstid. 25.8. s.å. Henry Hellssen: Harlekin og Columbine, 1944 181–200. Harald Engberg: Pantomimeteatret, 1959.

*Robert Neiiendam**

Volkova, Vera, 1904–75, koreograf. * 7.6.1904 i St. Petersborg, † 5.5.1975 i Kbh., urne sst. (Bispebjerg kgd.). F: godsejer Nikolas Volkov og Maria Volkov. ~ 1937 i London med Hugh Finch Williams, * 9.10.1904 i Woodford, Essex, England, s. af civil servant George Finch og Mary Jones.

V. var født og opvokset i aristokratiske kredse i St. Petersborg, men tilfældet ville at hun kom til at tilbringe de sidste femogtyve år af sit liv i Kbh. Hun blev knyttet til Den kgl. danske ballet 1951 og var dens ledende pædagog til sin død. Efter at Harald *Lander havde bygget kompagniet op over tyve år var det V. der førte det videre og gav det den afgørende internationale tilslibning. – Hun havde gået på Smolny instituttet for unge piger og startede sent sin danseruddannelse. Den russiske kritiker Akím Volinskij som var en af de mest indflydelsesrige personer i tidens sovjetiske balletliv interesserede sig for den unge, velbegavede pige, og hun blev 1920–25 elev på hans private skole – den russiske koreografiske skole – hvor Agrippina Vagánova startede sin undervisning. Vagánova skulle blive den betydeligste pædagog i nyere sovjetisk balletliv, og V. var en af de elever på hvem hun gennemprøvede sit system der blev den basis V. selv arbejdede videre med. En anden af V.s betydelige lærere var Maríja Románova der var mor til Galína Ulánova.

V. fik ikke nogen stor danserkarriere i USSR. Hun turnerede en del, blandt andet til Shanghai hvor hun slog sig ned 1929. Oprindelig havde hun tænkt sig at nå frem til Vesteuropa og Djágilevballetten, men Djágilev døde netop 1929, og V. strandede i Shanghai. Her underviste hun på George Gontjaróvs skole hvor hun blandt sine elever havde den purunge Margot Fonteyn. 1932 mødte hun i Shanghai sin senere mand, den engelske maler og arkitekt Hugh Finch Williams, og de flyttede til Hong Kong hvor V. åbnede sin egen skole. 1937 drog de til London hvor V. 1939 startede sin berømte skole i West Street der blev centrum for tidens førende dansere. V. stod som den betydeligste vestlige eksponent for Vagánova-systemet og blev den pædagog som fik størst indflydelse på den generation af dansere der dukkede op i engelsk balletliv efter anden verdenskrig. 1943–50 underviste hun tillige på Sadler's Wells Ballet.

1950 var V. på La Scala i Milano, men var ikke tilfreds med forholdene og tog imod et tilbud fra Kbh. Hun skulle oprindelig blot have været gæstelærer i en kort periode, men efter Harald Lander havde forladt balletten var den i en kritisk situation. V. blev i Kbh., og det fik afgørende betydning for den danske ballet som hun hjalp igennem år hvor det let kunne være gået skævt. En pædagogs betydning kan være vanskelig at spore, og V. var ikke den der stod frem i rampelyset. Hendes indsats og arbejde lå i træningssalen, og desuden fulgte hun i femogtyve år fra parkettet sine dansere på hver eneste balletaften. Hendes indflydelse blev kolossal. Hun forbedrede korpsets tekniske standard, så det i de kommende årtier kunne danse de store russerklassikere, og hun indførte specialtræning for de unge aspiranter som hun tog sig særlig af. Hendes næse for talent var eminent, og hun havde i det hele en særlig gave for at se, hvad hver enkelt danser rummede og en evne til at lokke det frem.

Fra udlandet kom de store dansere fra Rudolf Nuréjev og nedefter til Kbh. for at tage timer hos V., og desuden blev hun hentet som gæstelærer til den svenske ballet, den australske ballet, Joffrey balletten og Harkness balletten i USA for blot at nævne nogle. Fra 1958 til sin død var hun desuden knyttet til Kurt Jooss' Folkwang Schule i Essen. V.s indflydelse strakte sig således gennem de mange elever langt ud over Danmarks grænser. Stanley Williams, i dag en af de ledende pædagoger på School of American Ballet i New York, der udklækker dansere til New York City Ballet, er uddannet af V., og John Neumeier, leder af balletten i Hamburg, hævder at samtaler med V. i Kbh. var stærkt medvirkende til at han blev koreograf. Men V.s hjerte hang dog først og fremmest ved den danske ballet. I sine første københavnerår havde hun som kunstnerisk rådgiver også indflydelse på teatrets repertoire der nød godt af hendes internationale forbindelser som da hun 1955 overtalte Frederick Ashton til at komme og sætte *Romeo og Julie* op. Da Flemming *Flindt 1966 blev balletmester udnævnte han V.s elev Henning *Kronstam til leder af skolen, men V. fortsatte også uden titlen med at være sjælen i balletskolen. Hun var den som havde viden, erfaring og kunnen. Med sin begavelse, sit varme sind, sin humor og sin menneskekundskab kom hun til at præge flere generationer af danske dansere, pædagoger og endog kritikere. Hun forstod ikke bare at udvikle dansernes teknik, men også deres kunstneriske personlighed. Måske var hemmeligheden ved hende som pædagog, at ballet aldrig bare blev trin, men altid et sjæleligt udtryk. For hende var ballet først og fremmest en menneskelig kunst. Mod slutningen af sit liv besøgte V. USSR flere gange. Da hun 1973 var med Den kgl. danske ballet på gæstespil i Moskva og Leningrad, var det smukt og interessant at se den respekt de sovjetiske balletfolk viste V., hvis indsats i vesten de tydeligvis var stolte af. □Foto.

V. V. i Politiken 25.5.1954. – Doris Hering i Dance mag., N. Y. 1959 sept. nr. Erik Aschengreen i Les saisons de la danse, Paris 1975 juni nr. Sv. Kragh-Jacobsen i Berl. tid. 6.5.1975. Ebbe Mørk i Politiken s.d.

Erik Aschengreen

Vollquartz ['fɔlkvarts], Anne Marie **Ingeborg,** 1866–1930, forfatter. * 1.10.1866 i Nørresundby, † 7.12.1930 på Frbg., begr. sst. F: garvermester Simon Adolph Schack (1828–93) og Asta Karoline Marie Mortensen (1830–1910). ~30.10.1888 på Frbg. med premierløjtnant, senere kaptajn, translatør Jens Peter V., * 20.2.1850 i Nykøbing F., † 10.2.1913 på Frbg., s. af garversvend Jørgen Christian V. (ca. 1819–tidligst -65) og Lovise Johanne Sine Gabrielsen (ca. 1828–tidligst -65).

Hjemkommen fra et fireårigt ophold på St. Thomas debuterede V. 1903 med *Glade Barndomsdage i Vestindien* hvori hun fortæller om sine børns oplevelser i troperne; sit gennembrud fik hun dog først med den fem år senere udgivne fortælling fra den lille garnisonsby *„Petersen" og hendes Søstre,* der i lighed med *Forlovelser i Garnisonen,* 1909, *Gammeldags Kærlighed,* 1910, *Byens bedste Parti,* 1911 og *Mor er ikke hjemme,* 1912 giver en hjertelig medfølende skildring af den honette ambition i ravnekrogens fattigfine militær- og embedsmandskredse. Det er de sorger og glæder, de erotiske forviklinger og religiøse kriser som naturligt forekommer inden for dette miljø der atter og atter behandles, således også i *„Jeg vil skilles!",* 1913, *„Man siger –",* 1915, *Hvor der er Kærlighed –,* 1916, *Mindernes Land,* 1922, *Kun en Mor,* 1923, *Fornuftgiftermaal,* 1926, *„Petersen" og hendes Børn,* s.å., *En ubetydelig Kvinde,* 1928 og flere andre romaner og fortællinger. V. har tillige skrevet for scenen og bl.a. i samarbejde med Egill *Rostrup dramatiseret Petersen og hendes Søstre som 1912 blev opført på Dagmarteatret og senere på Det ny teater og Folketeatret. Mens denne del af forfatterskabet fortrinsvis henvender sig til det mere modne publikum har hun også frembragt en litteratur specielt for unge piger, omfattende de populære serier om Lillian, Anne-Lise og Lillemor foruden fortællinger som *Hendes Lykkedrøm,* 1929, *Ørneungen,* s.å. og *Ingers Helt,* 1930. V. fortæller så naturligt og ligefremt om det miljø hun selv tilhører at det er forståeligt at hun opnåede at blive en af Danmarks mest læste forfattere – ikke mindst gennem de talrige noveller hun offentliggjorde rundt om i ugeblade og magasiner og siden samlede i bogform lykkedes det hende at få kontakt med det store publikum. – V. var 1915–25 medlem af bestyrelsen for Dansk forfatterforening. ☐Tegn. af Gerda Ploug Sarp, 1926. Linoleumssnit af K. J. Almquist, 1932. Afbildet på gruppebillede (Dansk forfatterforening). Foto.

Romaner I–XII, 1941 (nyt opl. 1943). Udv. romaner I–VI, 1945. Værker I–VIII, 1954. – I. V. i Bogvennen 11.10.1916. – Emma Gad i Politiken 1.10.s.å. Mette Winge: Dansk børnelit. 1900–45, 1976.

*Peder Hesselaa**

Wolmar, Gustaf Andersson, 1880–1971, maler. * 5.7.1880 i Kristinehamn, Sverige, † 7.5.1971 i Gentofte, urne på Bispebjerg kgd., Kbh. Adoptivf.: smed Lars August Andersson (1866–1943) og Johanna Augusta Dahlgren (1866–92). ~16.9.1916 i Søllerød med Laura Matilde Lund, * 15.1.1892 i Kbh., † 29.6.1976 sst., d. af lærer, senere skoleinspektør Marius Peter L. (1859–1914) og Thyra Charlotte Mortensen (1866–1914).

W. var svensk og oprindelig bestemt for at gå handelsvejen. Sytten år gammel blev han af sin familie sendt til London i en kontorplads hvorved han afbrød en håndværksuddannelse som maler. I London blev han kun et par måneder; tanken om billedkunsten kunne han ikke slippe. Så rejste han på egen hånd til München hvor han søgte uddannelse privat flere steder og på akademiet. Da han 1901 rejste til Rom mødte han Johan *Rohde hvad der blev bestemmende for hans videre skæbne. Rohde så hans talent og opmuntrede ham til at komme til København at gå på Kr. *Zahrtmanns skole. Denne opfordring tog W. imod og begyndte det følgende år på skolen sammen med Karl *Isakson og Edvard *Weie som begge blev hans venner. Også Kristian Kongsbøll kom han til at stå nær. Hermed var W. knyttet til det danske kunstliv; han fik danske kunstnerlegater og debuterede 1908 på Den frie udstilling. – W. skildrer i enkle farveflader virkelighedens motiver: træer, blomster og landskaber, også udsigter i byen, fx *Ægte Kastanier,* 1909 (Nordjyllands kunstmuseum) og *Udsigt bag Kommunehospitalet,* 1916 (svensk privateje). Portrætter som *Poul Uttenreitter,* 1920 (Statens museum), men også de uformelle portrætfigurer er karakteristiske for den kunstnerkreds han tilhørte. – 1916 blev han dansk gift og bosatte sig 1918–24 i Vintersbølle ved Vordingborg. Det var imidlertid et svensk kunstnerlegat, Lindahls, som han modtog i dobbelt portion der muliggjorde et flerårigt ophold i Frankrig. 1924–29 boede han i Cagnes-sur-mer, som havde været flere danske kunstneres foretrukne opholdssted i Sydfrankrig. Siden har han boet i Charlottenlund. Bortset fra statsborgerskabet må W. regnes for dansk. Han udstillede fortsat trofast på Den frie udstilling, og hans arbejder kan ses på adskillige danske provinsmuseer, i Malmö og Gö-

teborg, foruden at en stor del stadig er i dansk og svensk privateje. Men ikke mindst er han godt repræsenteret på Statens museum for kunst. Et hovedværk her er *Have ved vintertid, Nyråd,* 1920 der viser ham som en fornem kolorist. □Mal. af Johan Rohde, 1902. Mal. af E. Weie. Mal. af Kr. Kongsbøll, 1908. Selvportr. bl.a. 1931 og 1950 samt selvportr. med sin søn. Foto.

Carl. V. Petersen i Kunstbl., 1909–10 43. Kr. Zahrtmann. En mindebog, udg. F. Hendriksen, 1919 541. Ragnar Hoppe i Socialdemokraten Sth. 24.1.1924. Alex. Fugl i Samleren XII, 1935 57. Sig. Swane: Maleren Kr. Kongsbøll, 1939. Carl Gruvemann i Konstrevy, Sth. 1940 nr. 4 I–III V. Katalog for separat udstill., Malmö museum 1946. Leo Swane i Politiken 5.7.1960. Samme i Katalog for retrospektiv udstill., Kunstforen. 1961. Katalog for retrospektiv udstill., Åbenrå museum 1971. Andreas Friis i katalog for Den frie udstill., Forårsudstill. 1972. Hanne Honnens de Lichtenberg: Zahrtmanns skole, 1979.

Elisabeth Fabritius

Volmer-Sørensen, Sejr, 1914–82, teaterdirektør. * 7.2.1914 i Kristianstad, Sverige, † 11.5.1982 i Kbh. (Rigshosp.), urne på Tibirke kgd. Adoptivf.: lædergrosserer Volmer Sørensen og Nielsine Brita Asta Jacobsen. ~ 1° 9.3.1937 på Frbg. (b.v.) med Thora Fønss, * 16.11.1916 i Frankfurt a. M. † 28.11.1983 i Frederiksværk, d. af operasanger Johannes *F. (1884–1964) og Dagmar E. Halberg (1884–1976). Ægteskabet opløst 1941. ~ 2° 16.9.1944 i Valby (Jesusk.) med skuespiller Hedvig Pedersen, * 28.1.1914 i Kbh. (Apostelk.), d. af agent Peder P. og Pouline Nathalie Wrønding. Ægteskabet opløst 1958. ~ 3° 21.5.1968 i Tibirke med skuespiller Grethe Ingeborg Nielsen Hald (navneforandring til Grethe Sønck 1968), * 16.7.1929 i Hjerm sg., d. af mejerist Hans Marius Nielsen Hald (* 1897) og Jensine Alfine Ditlevsen (* 1904).

V.-S. fik fornavnet Sejr fordi han var født i „sejrs-skjorte". Han blev nysproglig student fra Frbg. gymnasium 1932. Derefter påbegyndte han juridiske studier ved Kbh.s universitet og gjorde klaverstudier hos Poul Schlüter og studier i orgelspil og harmonilære hos komponisten Poul *Schierbeck. Efter en vellykket klaverdebut rejste han til Paris hvor han fortsatte sine studier hos klavervirtuosen Robert Casadesus. Særlig interesserede han sig for moderne franske komponister, og blandt danske specielt Knudåge *Riisager. Hjemkommen blev han en meget benyttet akkompagnatør, ofte brugt af udenlandske solister. Imidlertid søgte V.-S. også andre veje. Allerede 1937 var han i gang med at skabe *Riddersalen* som avantgardescene sammen med Sam *Besekow og hans trup. Her viste han sit store administrationstalent og sin evne til at skaffe penge til driften. Under besættelsen var han medstifter af *Lulu Ziegler-kabaret'en* i Lille Kongensgade. 1945 trådte han sammen med musikforlaget Engstrøm & Sødring og Richard Stangerup og dannede et koncertbureau og impressariekonsortium, *Concern,* og her udviklede han sig til en fremragende PR-mand, ikke mindst med de talrige week-end-shows og humørparader som fyldte K.B. hallen uge efter uge. 1949 gik han sammen med Aage *Stentoft og Richard Stangerup i *Scantocon* der præsenterede de første is-revyer i Skandinavien og senere verdensomspændende turneer. 1950 begyndte en 12-årig periodes virke for Danmarks radio og TV hvor han blev stadig mere kendt af lyttere og seere – især under de store landsomfattende indsamlinger til Ungarns-hjælpen, U-landshjælpen og Flygtningehjælpen – men også under hans showprægede udsendelsesserier som fx *TV i Tivoli, Telefonen ringer* og *På'en igen.* Men så følte han sig atter tiltrukket af det frie marked og oprettede *Lulus lysthus* i Gilleleje sommeren 1961. 1962–65 var han instruktør for Cirkus-revyen. V.-S. ejede mange modstridende egenskaber. Han var arrogant og folkelig, hård og blid, selvglad og ejegod, forfængelig og beskeden, tilgivende og aldrigglemmende. For sprog havde han et fint øre. Allerede da han i sin ungdom studerede musik i Paris gjorde han sprogstudier på Sorbonne, og med tiden opbyggede han en sjælden karriere som oversætter – især af operaer, operetter og musicals. *Jeanne d'Arc på bålet* af Arthur Honegger og *Lucretias voldførelse* af Benjamin Britten oversatte han til den kgl. opera, foruden utallige lystspil og farcer som blev opført på privatteatre, landsdelsscener og radio- og TV-teatret. Hans produktion af schlagertekster var enorm (ca. 900) – foruden revynumre og filmnumre (bl.a. til *Forelsket i København*). Han vandt både et dansk og et internationalt melodi grand prix sammen med komponisten Otto Francker.

1966 tog V.-S. endnu et talent i brug. Hos sin svoger, teaterchef Poul Petersen på Ålborg teater debuterede han 52 år gammel som skuespiller uden nogen som helst uddannelse. Han spillede en snusket gangster i gyseren *Man tror det er løgn.* Og titlen passede til præstationen. Han kom straks derefter på et gæstespil på Rogalandteatret i Stavanger – og fik en stor karakterskuespillersucces sammen med Ove *Sprogøe på Det ny teater i *Kaptajn Shell og kaptajn Esso,* 1974. Fornemst var måske hans fremstilling af den afdankede komiker i *Gå te' komik te' vinter* på Gladsaxe teater 1978. Som revyskuespiller leverede han en lang række fortræffelige præstationer i sine egne revyer og måske ypperligst i hans sidste tid med en parodi på den amerikanske pi-

anist Liberace i Cirkus-revyen 1981 hvor han atter beviste sine store evner som pianist. Hans sidste „fag" som teaterdirektør var måske det mest sejr-rige. Han genopvakte de hensygnende sommerrevyer i Nykøbing F. 1972–78 med den glorværdige serie af *Revykøbing kalder* samt *Cirkusrevyerne* fra 1979. Fra 1976 var han leder af den nye Amagerscene hvor han satte sit særlige præg – ikke mindst på en række vinterrevyer og musicals som *Lånte fjer, Ja mor? Nej mor!, Hotel Prominent* og *Prinsen og korpigen* – alle med musik af Bent *Fabricius-Bjerre.
V.-S. indtalte en lang række dokumentarfilm, foruden flere af Walt Disneys dyrefilm *(Den levende ørken, Den døende prærie)* og oversatte Disneys *Junglebogen.* Han har indtalt og -sunget adskillige grammofonplader og spillet flere roller på film og i radio- og TV-teatret (bl.a. i *Bella* og *Kommunisten*). V.-S. vil blive husket i mange år i Danmark som sin tids største showmand. – V.-S. blev radiofavorit 1950, fjernsynsfavorit 1960, vandt 1962 det danske melodi grand prix med *Vuggevise* og 1963 det europæiske melodi grand prix med *Dansevise.* Han fik den norske Teatertrold 1966, Omsorgsprisen 1978, Bakkens Oscar 1979, Årets københavner 1979, Årets Dirch 1981 og blev Århus studenterrevys æreskunstner s.å. □Tegn. af Otto Frederiksen, 1953. Foto.

S. V.-S.: Stjerneglimt og nullermænd. Muntre apropos'er til 60 år i livet og 40 på scenen, 1974. – Ebbe Mørk i Politiken 13.5.1982. Erik Hvidt i Berl. tid. s.d. Hans-Jørgen Nielsen i Information s.d.

Ole Walbom

Wolsing, Waldemar Osvald, * 1910, oboist, foreningsformand. * 3.5.1910 i Hellerup. F: manufakturhandler, senere revisor Osvald Vilhelm W. (navneforandring 1905 fra Volsing) (1880–1951) og Martine Elise Eliasen (1882–1942). ~1° 29.9.1934 (Dyssegård) med senere oversætter Kirsten Thykier, * 9.4.1915 på Frbg. (Jesusk.), † 11.5.1969 i Bagsværd (~2° med direktionssekretær Alfred Oluf Rettinger, 1901–77), d. af billedhugger Niels Rasmussen T. (1883–1978) og læge Ellen Marie Kruse (1885–1969). Ægteskabet opløst 1937. ~2° 22.10.1938 i Kbh. (b.v.) med kunstmaler Ingrid Johanne Wichmann, * 2.10.1903 i Middelfart, d. af skibsprovianteringshandler, senere repræsentant Sofus W. (1872–1943) og Pauline Østerbye (1874–1937).
I gymnasieårene fik W. fra 1927 Sv. Chr. *Felumb som lærer. Efter studentereksamen 1919 fra Øster Søgade tog han filosofikum 1930 og studerede en kort tid teologi for derefter udelukkende at hellige sig oboen. Han blev 1933 elev af radiosymfoniorkesterets solooboist Henry Munck til 1935 med studieophold i Paris 1932 og 1937 (Louis Bleuzot) og 1950, 1953, 1961 sst. (Marcel Tabuteau). I begyndelsen af 1930erne sluttede han sig til kredsen af unge, talentfulde og ambitiøse musikere om komponisten Aksel *Agerby hvor denne som formand for Det unge tonekunstnerselskab øvede stor indflydelse på sine unge kolleger. 1933 var W. medstifter af Unge tonekunstneres orkester. Her fandt W.s evner som leder og organisator deres første naturlige virke. 1941 blev han medlem af Statsradiofoniens orkester som 3. oboist og engelsk hornblæser, 1946–66 som solooboist. Fra 1942 var han formand for orkesteret og medvirkede stærkt til at det 1947–48 blev udvidet til 92 mand. Udvidelsen til et fastansat symfoniorkester blev et meget markant vendepunkt i orkesterets historie. Ved de følgende års store koncertturneer til udlandet blev det deltagelsen 1950 i Edinburgh festival under Fritz *Busch der gav DRS status af europæisk førende symfoniorkester. Sammen med musikafdelingens ledere virkede W. med aldrig svigtende energi. På orkesterets interne tjenstlige og ansættelsesforhold fik han ligeledes stor indflydelse. Det lykkedes ham at reorganisere en privat pensionskasse ved flere fremragende solistkoncerter (Maria Callas, Boris Christoff m.fl.). De vanskelige akustiske forhold for orkesteret, de helt umulige ventilationsforhold i koncertsalen, orkesterets ferieforhold og overgang til tjenestemandsstatus var alle forhold som W. tog del i, og problemerne blev løst i et ikke altid gnidningsfrit samarbejde med administrationen. W. udførte alene to menneskers arbejde på sine pladser og var ude for et stort personligt arbejdspres. 1960 tog W. initiativet til orkesterets rejse til Færøerne i et forsøg på at genoprette det gode forhold til befolkningen efter sammenstødene i Klaksvig mellem danske myndigheder og beboerne. Det lykkedes.
W.s rigdom på ideer, hans selvtillid og ofte forbløffende evne til at få udenforstående til at indgå i et virksomt og interesseret samarbejde som sponsorer og arrangører har sat sit præg på orkesterets udvikling. Når dertil kom en udpræget sans for festivitas og ceremoniel, en ægte kærlighed til det skønne i kunsten, må han for eftertiden stå som den formand der valgt af sine orkesterkolleger har opnået de største resultater i sin formandstid, og hvis navn altid vil mindes i tilknytning til Danmarks radios symfoniorkesters historie. – R. 1950. R[1]. 1960. □Foto.

Ludvig Bramsen

Volsøe, Svend **Helge,** 1908–68, zoolog. * 25.9. 1908 i Kbh., † 3.3.1968 sst., begr. sst. (Bispe-

bjerg). F: sporvejsfunktionær Niels Peder V. (1878–1945) og Birthe Kirstine Sørensen (1883–1972). ~21.7.1934 i Kbh. (b.v.) med bibliotekar Agnete Nielsen, * 10.6.1902 i Kbh., d. af professor, overdyrlæge Marius *N. (1875–1958) og Agnes Jespersen (1876–1961).

V. blev student 1927 (V. Borgerdyd) og – med sine udprægede receptive evner – på kun fem år cand.mag. i naturhistorie (med udmærkelse). 1934 blev han ansat hos C. M. *Steenberg ved laboratoriet for sml. anatomi og blev to år senere mag.scient. i dette fag. Endnu tre år var han hos Steenberg og lærte af ham moderne dissektionsteknik, men fra 1937 blev han den nye professor zoologiae, R. *Spärcks højre hånd ved Zoologisk laboratorium og studiesamling. V. varetog undervisningen i zootomi og opbyggede et fortrinligt bibliotek. Desuden underviste han i anatomi, 1939–49 på Danmarks højskole for legemsøvelser og 1947–62 som universitetslektor hvorefter han fungerede som censor i faget. I arbejdet i 50erne for det nye laboratorium og zoologiske museum på Nørre fælle var Spärck den udfarende kraft, mens V. forestod den langvarige og besværlige detailprojektering, og han har hovedæren for at byggeriet blev så velfungerende. 1959 blev V. afdelingsleder ved Zoologisk museum og accepterede n.å., under pres, udnævnelsen til museets første direktør. Som sådan arbejdede han utrætteligt for museets placering i undervisningen og opbyggelsen af dets udstillinger samt varetog den daglige ledelse, mens Spärck fortsatte som formand for museumsrådet. Ved Spärcks død 1965 måtte V. tillige påtage sig dennes undervisning i zoogeografi og hvirveldyrsystematik. Dette var medvirkende til at han 1966 søgte en amanuensisstilling ved fugleafdelingen for igen at få tid til forskning og for at slippe for den administration som den stærke vækst af museets stab og hans pligtfølelse og loyalitet gjorde særlig byrdefuld. Han lod sig overtale til at afvente en igangværende nyordning af museets ledelsesforhold, men hans tidlige død forhindrede den så stærkt ønskede aflastning. – Ingen zoolog har ydet en større indsats i det faglige organisationsarbejde. Hans forhandlingsevner og organisationstalent, hans indsigt, ansvarsfølelse og medmenneskelige indstilling gjorde ham bl.a. til en skattet medarbejder og formand i Foreningen af videnskabeligt uddannede tjenestemænd og Forbundet af lærere ved de højere læreanstalter samt faggrupperepræsentant i Magisterforeningen og formand for dens pensionskasse. Som medlem af universitetsadministrationsudvalget var han med i en mindretalsudtalelse om lige og almindelig valgret der foregreb den senere styrelseslov. Endelig var han i bestyrelsen for Dansk naturhistorisk forening i 20 år som sekretær, redaktør af tidsskriftet og formand 1959–63 samt deltog i forarbejdet med Noona Dan-ekspeditionen.

Med alle disse gøremål blev der kun tid og kræfter til en begrænset videnskabelig produktion. Disputatsen fra 1944, *Structure and seasonal variation of the male reproductive organs of Vipera berus (L.)*, var en minutiøs, morfologisk-histologisk analyse, kombineret med studier i naturen af hugormens forplantningsbiologi og udbyggede en guldmedaljeafhandling fra 1938. Resultatet af en ekspedition til Kanarerne 1947 var tre større afhandlinger om øgruppens træk- og ynglefugle og evolutionen inden for øfaunaer (1950–55). Nogle mindre arbejder handler om havslanger fra Irangolfen, krybdyr fra en isoleret ø i Salomonøerne og iagttagelser af fugles biologi. V. var ved sin død leder og organisator af redaktionen af „Biologisk forskning" og en af hovedredaktørerne af „Danmarks natur" som han tog initiativet til, og hvor han skrev om dyrenes udbredelse i bd. 2. En bearbejdelse af de fugle han samlede under sin deltagelse i Galathea-ekspeditionen 1951 og Zoologisk museums Nigeria-Cameroun-ekspedition 1958–59 satte døden en stopper for. ☐Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1944 124. – K. R. S[vendsen] i Berl. tid. 5.3.1968. Niels Blædel i Politiken s.d. Børge Petersen i Gymnasieskolen s.å. 378. DM. Magisterbl. 20.3. s.å. Henning Lemche i Nature CCXVIII, London s.å. 505. C. Overgaard Nielsen i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. s.å. 195–99. Samme i Vidensk. medd. fra da. naturhist. foren. CXXXI, 1969 303–09 (heri bibliografi). Finn Salomonsen i Dansk ornithologisk foren.s t. LXIV, 1970 101–03.

Torben Wolff

Voltelen, Jacob Emil, 1827–56, forfatter. * 17.10. 1827 i Kbh. (Helligg.), † 19.7.1856 sst. (Fr. ref.), begr. sst. (Ass.). F: silke- og klædekræmmer Jean Jacob V. (1777–1832) og Juliane Cathala (1786–1867). Ugift.

V. gik i Efterslægtselskabets skole og blev student 1844, privat dimitteret. 1855 tog han filologisk-historisk embedseksamen. I sin studentertid havde han for at bøde på sine fattige kår undervist såvel privat (blandt hans elever var Georg *Brandes) som i flere skoler. Hans studier hæmmedes af tiltagende tuberkulose; en rejse til Rom 1855–56 bragte ingen bedring, og kort efter hjemkomsten til Kbh. bukkede han under for sygdommen. – V.s navn er nøje knyttet til Studenterforeningens historie. Han hørte til F. L. *Liebenbergs „Kyllinger" og bistod Liebenberg bl.a. med udgivelsen af Studenterforeningens Visebog (1848). Selv skrev han fortræffelige viser; særlig lykke gjorde *Konferensraad Wegener den*

brave –, skrevet 1854 sammen med Otto *Zinck. Mellem hans nære omgangsvenner var foruden Zinck også C. *Hostrup og Kr. *Mantzius; i en dramatisk kappestrid med dem skrev han *En Sommerdag*, en vittig satire over duftvaudevillerne, især fru Heibergs (Johanne Luise *) En Søndag paa Amager og Henriette *Nielsens Slægtningerne. Den blev trykt i Fædrelandet 29.9.1853 (optrykt i F. L. Liebenberg: Nogle Optegnelser om mit Levned, 1894); det lille stykke vandt dog meget da Mantzius senere omarbejdede og udvidede det (Marens Kjæreste, opført ved studenterkarnevallet 1859). Sammen med Hostrup, Mantzius og Zinck var V. mester for den fikse spøg *Château Lafitte eller Hævnen*, 1854 der gjorde løjer med det grasserende franske boulevarddrama, og til musik af C. J. *Hansen skrev han på kvasi-italiensk paradioperaen *Leonora di Massa-Carrara*, 1855. – V. var en lille mager, krumrygget og nærsynet mand der altid gik med paryk og mellem venner lød navnet Grisen. Han var en fremragende studenterskuespiller (Mag. Glob i *Soldaterløjer*, Moses Meyer i Carl *Plougs *Et Besøg*). Vennerne beundrede hans livfulde sind og store begavelse; „udmærket med alle Talenter var han lige agtet og elsket af enhver, som kjendte ham" (Liebenberg). □Litografi efter daguerreotypi.

V.s komedier i Studenterkomedier, udg. Axel Sørensen, 1904. – C. Hostrup: Erindr. I, 1891 208 243f 302. H. C. A. Lund: Studenterforen.s hist. II, 1898. Georg Brandes: Levned I, 1905 6–8 24. Otto Zinck: Fra mit studenter- og teaterliv, 1906 60–68.

*H. Topsøe-Jensen**

Volten, Aksel Peter Fritz, 1896–1963, ægyptolog. * 7.1.1896 i Aså, † 12.1.1963 i Gentofte (Dyssegård), begr. i Slagelse (Skt. Mikkels). F: lærer Peter Rasmussen (navneforandring til V. 1914) (1870–1941) og Fritze Marie Christiane Hasselbalch (1867–1939). Navneforandring 7.11.1914. ~2.7.1934 i Kbh. (b.v.) med børnehavelærer Inge Marie Neerup, * 15.11.1909 i Viemose, Kalvehave sg., d. af købmand, senere forvalter Villum Peter N. (1875–1952) og Ane Sophie Nielsen (1878–1963). Ægteskabet opløst.

V. blev student (klassisksproglig) fra Sorø 1913, magister i klassisk filologi (med hovedvægt på græsk) 1919, det næstfølgende år adjunkt ved Herlufsholm skole hvor han var til 1926. Derefter tog V. fat på studiet af nærorientalske sprog, især ægyptisk, i hvilket H. O. *Lange blev hans vejleder. V. blev dr.phil. 1941, amanuensis 1943 ved Kbh.s univ.s ægyptologiske laboratorium hvor han ledede papyrussamlingen. Da Kbh.s univ. i 1930erne ved H. O. Langes mellemkomst og på Carlsbergfondets bekostning erhvervede en samling papyri beskrevet med den svært tilgængelige demotiske skrift blev V.s forskning ledet ind på dette felt, og størstedelen af hans indsats kom til at ligge på studiet af litterære demotiske tekster fra ptolemæisk-romersk tid. Hans første større arbejde er dog en tekstkritisk analyse af Anis visdomsbog fra omkr. 1250 f.Kr., *Studien zum Weisheitsbuch des Anii*, 1937. Denne forekommer som skoletekst i flere afskrifter, og V. redegør indgående for dens overlevering. Også sene visdomstekster havde hans interesse hvad disputatsen, *Das demotische Weisheitsbuch. Studien und Bearbeitung*, 1941, vidner om. Et mål for V.s videnskabelige undersøgelser har stedse været at vise i hvor høj grad indflydelse fra den nærorientalske verden, herunder først og fremmest Ægypten, har sat sit præg på grækernes religiøse og videnskabelige forestillinger, og hertil var hans indgående kendskab til klassisk litteratur af stor betydning. Et godt eksempel herpå er *Demotische Traumdeutung*, 1942 der i øvrigt er særdeles spændende læsning om et evigt emne for menneskelig fascination. Blandt hans vigtigste arbejder må ud over de allerede anførte nævnes *Zwei altägyptische politische Schriften*, Kbh. 1945, *Der demotische Petubastisroman und seine Beziehung zur griechischen Literatur* (Akten des 8. internationalen Kongresses für Papyrologie, 1955), Wien 1956 og *Ägypter und Amazonen*, Wien 1962. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1941 151f.

Torben Holm-Rasmussen

Wonsild, Paul Frederik, 1886–1963, industridrivende. * 6.3.1886 i Kbh. (Holmens), † 5.12.1963 i Hellerup. F: skibsmægler Valdemar Ludvig W. (1853–1932) og Johanne Louise Frederikke Siegumfeldt (1856–1938). ~24.4.1914 i Hellerup med Clara Elise Colding, * 12.4.1891 på Frbg., d. af cand.pharm., senere apoteker i Hellerup Sophus August C. (1854–1940) og Camilla Henriette Frost (1858–1947).

W. begyndte femten år gammel i A/S Joseph Levin & Co. og ansattes 1904 ved Dansk Svovlsyre og Superphosphat-Fabrik. Allerede n.å. gik han i det Det østasiatiske Kompagnis tjeneste, men vendte 1913 tilbage til svovlsyrefabrikkerne hvor han 1921 blev direktør. Dette skete på et tidspunkt da selskabet under konjunkturomslaget efter første verdenskrig og som følge af uheldige investeringer havde lidt betydelige tab der nødvendiggjorde en rekonstruktion. Under W.s ledelse – fra 1924 sammen med broderen Knud Wonsild (1884–1936) og 1937–45 sammen med civilingeniør Sigurd Gjersøe (1900–49) – blev

der foretaget en betydelig konsolidering og udvikling, dels ved nedlægning af uegnede virksomheder, dels ved modernisering af bestående fabrikker og bygning af nye. Samtidig blev selskabets salgsorganisation gennem Det danske Gødningskompagni udbygget med afdelinger i provinsen og pakhuse i alle større byer. Endelig blev gamle datterselskaber moderniseret, og der blev oprettet en række nye datterselskaber og bifirmaer i Danmark og Sverige, hvorved der opnåedes væsentlige supplerende produktioner, bl.a. af animalske foderstoffer, teknisk fedt, glasuld, tagpap, vejmaterialer, kemikalier etc., der i ikke ringe grad afværgede de ulemper for selskabets hovedvirksomhed der fulgte af afspærringen under den anden verdenskrig. Med udgangen af 1943 udtrådte W. af direktionen og indvalgtes i selskabets bestyrelse, for hvilken han var formand 1952–61. – W. var formand for Industrirådet 1948–51, for sukkerfabrikkerne 1953–61, for Fog & Mørup A/S fra 1948 og for A/S Højbygaard Fabrik fra 1960. 1937 blev han medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber. – R. 1935. DM. 1941. K.[2] 1950. K.[1] 1962. □Mal. af Mary E. Havning udst. 1958 (Dansk Svovlsyre og Superphosfat-fabrik). Mal. af Stefan Viggo Pedersen, 1959 (De danske Sukkerfabrikker). Foto.

A/S Dansk svovlsyre- og superphosphat-fabrik 1892–1942, 1942. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*P. Koch Jensen**

Vontillius, Jeppe Carl Jeppesen, * 1915, maler. * 15.12.1915 på Frbg. (Skt. Thomas). F: trafikassistent ved DSB, senere stationsforstander Alfred Jørgen Herman V. (1880–1955) og Edla Jeppesen (1875–1960). ~27.4.1940 på Frbg. (b.v.) med Ellen Marie Dupont, * 18.6.1917 i Kbh.

V.s vej til malerkunsten gik over malerfaget. Han blev udlært som malersvend 1935, men gik straks efter uddannelsen over på Peter *Rostrup Bøyesens private malerskole, men en lang tid frem måtte han dog stadigvæk hente sit udkomme ved arbejde inden for sit håndværk. Debuten fandt sted på Kunstnernes efterårsudstilling 1939. Fra første færd var det interessen for modelstudiet som han lærte det hos Rostrup Bøyesen der var grundlaget for hans kunst. V. er en meget stilfærdig og udramatisk maler med et lille motivregister, faktisk kun landskaber og stående, siddende og liggende modeller som han utrætteligt varierer og forfiner. V.s kolorit er dannet af dæmpede, brudte farver. Det er stort set jordfarveskalaen han udnytter, også når han maler modeller. V.s landskaber er yderst forenklede, menneskerotomme og rofyldte. Og også i modelbillederne hersker stilheden, skikkelserne foretager sig ikke noget, højst er de roligt fordybet i en avis, en bog eller et håndarbejde. Det tyste og stillestående ved motiverne hindrer dog ikke at det er bevægelsen, linjernes og formernes indbyrdes sammenhæng og rytme der er hovedsagen for V. Med fint nuanceret kolorit understøtter han formernes plastiske liv. – V. har udstillet mange steder herhjemme og i udlandet, er repræsenteret på mange museer. 1942 var han med til at stifte udstillingsgruppen Bølleblomsten, 1954–56 var han medlem af Den frie, og fra 1957 var han knyttet til Martsudstillingen til den ophørte 1982. V. har lavet udsmykninger i Slagelse gymnasium 1962, musikvidenskabeligt institut, Århus 1967, Skovgårdsskolen, Brovst 1969, og folketinget 1976. – 1973 modtog V. Eckersberg-medaljen. □Tegn. af Otto Christensen (Fr.borg). Foto.

J. V. Et udv. af billeder m. indled. tekst af Sv. Eriksen, 1958 = Vor tids kunst LIX. – Jan Zibrandtsen: Moderne da. maleri, 2. udg. 1967 273–75.

Bent Irve

Vorbeck ['forbæk], **Carl Frederik**, 1891–1976, lektor. * 16.1.1891 i Melby, Kjærum sg. ved Assens, † 26.9.1976 i Enskede, Sverige, begr. sst. F: mejeribestyrer Hans Dietrich V. (1833–95) og Isabella Sophie Schmidt (1862–1946). ~1° 17.8.1920 i Kbh. med lærer Marie Nordholt (navneændring 1905), * 23.2.1876 i Ollerup, † 20.5.1960 på Frbg., d. af friskolelærer Niels Peter Nielsen og Christine Rasmussen. Ægteskabet opløst. ~2° 14.4.1955 i Stockholm med viceskoleinspektør Anna Maja Edstam, * 12.4.1905 i Stockholm, d. af kamrer Gustaf Servatus E. (1863–1948) og Tekla Maria Öquist (1869–1955).

V. blev 1912 dimitteret fra Odense seminarium og tog året efter studentereksamen fra Døckers kursus. 1924 blev han cand. mag. med dansk som hovedfag, engelsk og gymnastik som bifag. 1914–16 og 1918–19 var han ved siden af studiet lærer ved Birkerød kostskole, 1919–24 ved Købmandsskolen i Kbh. og desuden 1922–24 ved Metropolitanskolen. 1924 blev han adjunkt ved Østre Borgerdydskole i Kbh., 1939 lektor sst. 1955 tog han sygeorlov og sin endelige afsked 31.1.1956. Fra 1955 var han mest i Sverige hvor han 4.7.1960 bosatte sig fast. Efter studium af især amerikaneren John Deweys og østrigeren Elsa Köhlers aktivitetspædagogik og under indflydelse af rektor Einer *Andersen ved Østre Borgerdydskole udviklede V. sig, under stadig kamp med det autoritære i sit personlighedsmønster, til en forkæmper for friere undervisningsmetoder og en utraditionel skoleorganisation. Aktivitetspædagogikken var til stadighed

grundelementet i hans teorier. V. organiserede i samarbejde med danske og svenske skolefolk „ski-ferier" for danske gymnasieelever og forsøgte også svensk-danske elevudvekslinger. Agitationen for indførelse af lejrskole 1930–31, og de samtidig oprettede svenske „idrottsdagar" (under devisen „ud af skolestuen og i lag med tingene selv") førte V. til, sammen med Einer Andersen, Østre Borgerdydskoles forældrekreds og skolens daværende elever 1931–34 at organisere, anlægge og bygge den første egentlige lejrskole i Danmark. V. ledede denne side af skolens liv og fik hele arbejdet lagt aktivitetspædagogisk an. Gruppearbejde blev gennemført som grundlæggende princip.
Besættelsen 1940–45 radikaliserede V.s kritiske syn på det bestående skolesystem, den knæsatte klasseundervisning og den encyklopædiske fagundervisning i gymnasiet. Under en dybtgående selvkritik ændredes hans syn på lærerens funktion. Sammen med nogle kolleger udarbejdede V. 1944 en pjece *Folkestyrets Skole og Opdragelse. Et Diskussionsgrundlag*, der året efter blev udbygget til en grundbog med samme titel. Heri blev alt det fremlagt som danner grundlaget og indholdet i 60ernes og 70ernes skolereformer. Bogen så enhedsskolen som sit ønskemål hvorfor den i øjeblikket mest slog an i Sverige. Medlemmer af den da nedsatte „1946-års skolkommission" søgte kontakt med V. – Fra 1946 og fremefter vendte V. sig indad mod undervisningen og forsøgte andre metoder end de gængse, fx fri stilskrivning kombineret med elevforedrag og elevkritik med læreren som hjælper. Fælles for alle hans forsøg var princippet: at lade eleverne bruge redskaberne. Således også hans sidste danske forsøg med en uortodoks svenskundervisning i mellemskolen, under devisen: svensk ved svensk uden at reproducere på svensk. Sluttelig tilbød han Stockholms skolevæsen at anlægge et lignende forsøg i svensk skole med „dansk ved dansk". Ideen blev accepteret, og fra 1955 tilrettelagde V. et omfattende tekstmateriale som ved hjælp af båndoptagelser kunne bruges til forsøget. Dette kom til at omfatte cirka 80 skoler i og uden for Stockholm. Det lykkedes så vidt at metoden blev lagt til grund for Skolöverstyrelsens anvisninger på undervisning i nabolandenes sprog i læseplanen 1962. V. stillede sig vederlagsfrit til rådighed, og virkede, så længe han kunne, som rådgiver for yngre kolleger i Sverige. Det var karakteristisk for V. at han helst ville arbejde bag kulisserne. Derfor virkede han også i Danmark især som inspirator for yngre. Han talte mere end han skrev og udgav på tryk. Både på grund af visse træk i hans personlighed og af ydre omstændigheder følte han sig hæmmet i sin egen undervisning. Intet kompromis tilfredsstillede ham. □Foto.

K. H. C. F. Vorbeck: Slægten Vorbeck i Danm., 1935.

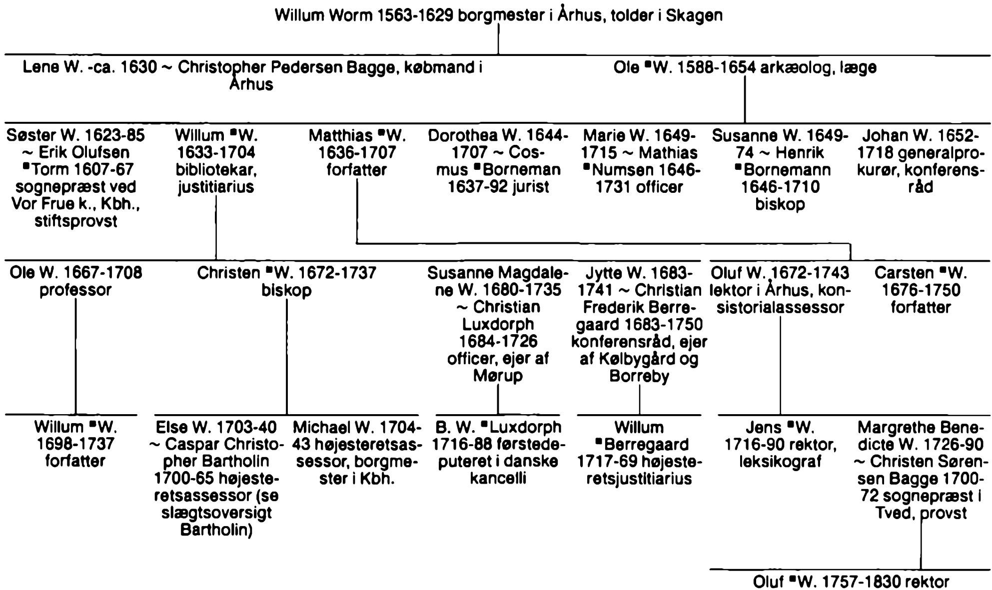
Finn Gad

Wordemann, Reinhold, † 1697, højesteretsadvokat. Begr. 3.6.1697 i Kbh. (Frels. k.). ~ før 1681 med Anna Isaksdatter.
Om W.s unge år vides kun lidt. 1678 førte han for Kristiania kapitel en ægteskabssag, 1681 udnævntes han til supplikations- og stævningsskriver i Akershus stift og i Kristiania (Oslo), 1683 fik han fuldmagt til at møde i retten i Kristiania; s.å. omtales han som „supplikations- og stævningsskriver i vort rige Norge". Ved kgl. åbent brev af 1684 fik W. ret til at betjene godtfolk „udi hvis retmæssige sager de for Os i vores højesteret samt her i staden (i.e. Kbh.) og på andre behørige steder på landet kunne have at udføre". Hans bevilling er den første i hvilken højesteret udtrykkeligt nævnes. 1689 var han som sagfører for Vestindisk Compagni aktor i den omfattende sag mod guvernør på St. Thomas Gabriel *Milan, 1690 var han defensor i den store og opsigtsvækkende sag mod guvernør i Tranquebar Axel *Juel; både han og hans modpart, højesteretsadvokat Brostrup *Albertin fik en irettesættelse af retten for deres „ubevislige beskyldninger, ærerørige ord og uforsvarlige irettesættelse, hvormed de havde bebyrdet såvel dommerne som de stridende parter, og som burde alvorligt været afstraffede". W., hvis helbred var svækket, fik 1691 ordre til uden ophold eller undskyldning at udlevere alle breve og sager han havde påtaget sig at føre for højesteret, da man havde erfaret at det endnu ville vare lang tid før han ville være så restitueret at han kunne procedere for højesteret. Efter samtidens dom var W.s procedure præget af stor vidtløftighed; han var en ret søgt advokat og efterlod sig en betydelig formue.

Fr. Krarup i Pers. hist. t. 3. r. III, 1894 41 45. H. J. Huitfeldt-Kaas sst. 4. r. III, 1900 106. Palle Rosenkrantz: Prokuratorerne i Danm. i det 17. og 18. årh., 1927 53 55 56 70f 75 76f 125. H. Hjorth-Nielsen: Danske prokuratorer 1660–1869, 1935 (rev. udg. 1977) 354f. Højesteret 1661–1961 II, 1961.

Erik Reitzel-Nielsen

Worm
Slægten W. føres med sikkerhed tilbage til rådmand i Århus Johan W. (ca. 1529–1601) der var født i Arnhem (provinsen Gelderland, Holland) og som var far til borgmester i Århus Willum W. Carsten *W. var ~2° med Christiane Marie Foss, d. af læge, kancelliråd Jens *F. Christen

•W. var ~ Christine Tisdorph, d. af sognepræst Mikkel Henriksen •T. Ole •W. var ~1° med Dorthe Fincke, d. af professor Thomas •F., ~2° med Susanne Madsdatter, d. af biskop Mads Jensen •Medelfar.

J. Vahl: Slægtebog over afkommet af Christjern Nielsen, hft. XI–XII, 1893–94. C. Klitgaard: Nogle bidrag til de lærde Worm'ers slægtshist., i Pers. hist. t. 8. r. I, 1922 170–87. H. H. Schou: De ældste led af slægten Worm, sst. 9. r. II, 1929 81f.

Hans H. Worsøe

Worm, Carsten, 1676–1750, forfatter. * 28.3.1676 i Ribe, † 7.11.1750 sst., begr. sst. F: præsident Matthias •W. (1636–1707) og Margrethe I. de Hemmer (1643–1723). ~1° 11.12.1703 med Cathrine Endorph, † 1705 (~1° med amtsinspektør Johan Müller), d. af Niels E. til Endruplund. ~2° 5.10.1707 med Christiane Marie Foss, * 3.4.1684, † 9.11.1750, d. af læge, kancelliråd Jens •F. (1629–87) og Anne M. Svane (1654–1737).

W. blev student 1693 fra Ribe og fik sin fars embede 1700. Han efterlod betydelige legater til byen og de fattige og en samling bøger til den lærde skole. Fra hans studietid i Kbh. stammer to arkæologiske disputatser (*De faba Pythagorica,* 1696, *De capitis diminutione,* 1697). Foruden en utrykt tale på Christian Vs fødselsdag (1699) og et ligeledes utrykt digt om Frederik IVs regering (1721) og efterladte samlinger til et heraldisk leksikon har han, så vidt vides, kun skrevet den oversættelse af Nicolas Boileau-Despréaux' satirer, til hvilken hans navn er knyttet. Han udgav først til prøve den 5. satire om adelskab (1718) med den franske tekst vedføjet og noter efter den store udgave der året forud var kommet i Amsterdam. 1723 kom de seks første satirer trykt med latinske bogstaver. 1724 fulgte den 7., 8. og 9. satire, 1726 den 10., 1727 den 11. En ny udgave med fortale af J. E. •Gunnerus kom 1757 (den har en tilføjet oversættelse af den 12. satire). Oversættelsen blev af en anmelder i de wielandske lærde tidender rost for sin forfatters „galante pen" og „deksteritet", den mentes at „fyldestgøre de fleste af nationens begærlighed". Dens fortjeneste ligger dels i dens nøjagtighed, den følger originalen vers for vers, dels i dens bestræbelse for at udtrykke sig i et rent og gennemsigtigt dansk. – Kancelliråd 1707. Justitsråd 1731. □Mal. (Horsens statsskole).

R. Nyerup og K. L. Rahbek: Bidrag til den da. digtekunsts hist. IV, 1808 130–35. Marius Kristensen i Fra Ribe amt V, 1921 447–51. Otto Smith sst. VII, 1928–31 353f.

*Paul V. Rubow**

Worm, Christen (Christian), 1672–1737, biskop. * 10.6.1672 i Kbh. (Frue), † 9.10.1737 sst., begr. sst. (Frue k.). F: professor, senere kgl. historiograf og højesteretsassessor Willum •W. (1633–1704) og Else Christensdatter Luxdorph (1647–1722). ~13.7.1699 i Kbh. med Christine Tisdorph, † 18.1.1729 i Kbh. (Frue), d. af sognepræst ved Nicolai k. Mikkel Henriksen •T. (1628–1701) og Søster Brochmand (1629–93).

W. gik i Vor Frue skole i Kbh. hvor han bl.a. nød godt af den udmærkede skolemand, rektor Peder Foss' undervisning, og blev student herfra 1689. 1692 tog han teologisk attestats og var derpå i huset hos den lærde præst Mads Iversen Vejle i Tranebjerg på Samsø, indtil han i slutningen af s.å. blev hører ved sin gamle skole. W. var et fortrinligt hoved, og både hans egne interesser og slægtens traditioner førte ham tidligt ind på videnskabeligt arbejde. 1692–94 udgav han således en samling disputatser: *Antiquitatum Hebræarum corrupta apud Tacitum et Martialem vestiga* I–IV (2. udg. i Venezia 1744) der indeholder mange specielle undersøgelser af filologisk, antikvarisk og religionshistorisk art. Ikke mindst lovende var hans næste arbejde *Historia Sabelliana*, 1696, en meget grundig afhandling om den oldkirkelige kætter Sabellius. Det ledende synspunkt i bogen er vel dogmatisk afsky for denne mands antitrinitariske lære, men den er dog tillige et smukt vidnesbyrd om kirkehistorisk forskning. Onde tunger i samtiden ville rigtignok vide, at W. i dette og i sit første arbejde pløjede med anden mands kalv, idet han i vel høj grad skulle bygge på den kundskabsrige, men uproduktive Mads Vejles samlinger. Noget bevis er aldrig blevet leveret for denne antagelse, som nu ikke længere lader sig hverken afkræfte eller stadfæste. Usandsynligt er det vel ikke at W. har fået overladt Mads Vejles materiale til benyttelse, men han var sikkert mand for at bearbejde det på selvstændig måde.

1695 drog W. til Nederlandene og til England og studerede navnlig i Oxford. Hans Englandsophold blev i mere end én henseende af betydning for ham. I sin senere virksomhed viser han sig kendeligt påvirket af engelsk kirkeliv, og for hans egne studier blev det en frugtbar tid. Han stod i denne tid i brevlig forbindelse med sin jævnaldrende ven og studiefælle Frederik *Rostgaard (da i Paris), og vistnok opmuntret af denne tog han fat på udgivelsen af ældre islandske og danske kildeskrifter. Ca. 1696 kom således i Oxford en udgave af Are Frodes Islands historie *(Aræ Multiscii schedæ de Islandia)*, med stærk benyttelse af forarbejder af Árni *Magnússon, og han påbegyndte en udgave af Annales Esromienses som dog aldrig blev fuldført. Med stor iver samlede han desuden nu – som både før og siden – på bøger og håndskrifter. Denne interesse bragte ham dog engang i en ærgerlig situation idet han ved sin afrejse 1697 fra Oxford glemte at aflevere et håndskrift han havde lånt i det Bodleyianske bibliotek. Han førte det med sig til Wolfenbüttel hvor han lånte det til en bibliotekar med forpligtelse til at sende det tilbage til Oxford. Dette skete vel også til sidst, men gav mange år senere anledning til at pinlige historier blev sat i omløb om at W. skulle have bortført håndskriftet i uhæderlig hensigt og pantsat det for at skaffe sig penge. Denne beskyldning skal i høj grad have krænket den da gamle og ansete biskop.

W. vendte tilbage til Danmark 1698. Allerede 1695 havde han disputeret „pro cathedra" i anledning af et professorat i filosofi der var stillet ham i udsigt. Dette løfte blev ikke opfyldt, og han måtte i stedet tage gejstlig ansættelse. Fra nu af var hans løbebane fastlagt. Der kom ikke flere lærde skrifter fra hans hånd, men han vedblev til det sidste at omfatte videnskabelige undersøgelser med levende interesse, ligesom han fortsatte forøgelsen af sit store bibliotek. Det meste af dette gik vel til grunde i Kbh.s ildebrand, men hovedmængden af sin yderst værdifulde håndskriftsamling havde han heldigvis tidligere overladt Fr. Rostgaard, hvorved den har undgået ødelæggelsen. – W. begyndte sin gejstlige virksomhed 1699 som kapellan hos den bekendte prædikant Mikkel Henriksen Tisdorph ved Skt. Nicolai kirke, og 1701 blev han dennes efterfølger som sognepræst sst. 1707 forflyttedes han til Vor Frue kirke som sognepræst og stiftsprovst over Sjællands stift, 1710 blev han professor theologiæ, men allerede n.å. Sjællands biskop. Som præst i Kbh. viste W. sig påvirket af den engelske retning særlig ved sin interesse for katekisation og for fattigskoler. 1706 fik han således stiftet en skole af denne art i Skt. Nicolai sogn og 1707 en lignende i Vor Frue sogn, ligesom han nu i sin egenskab af stiftsprovst med stor iver tog sig af de fattige børns forhold i hele hovedstaden. I udførlige indberetninger til kancelliet forestillede han dette vigtigheden af at man for alvor søgte at råde bod på den tilstand af elendighed og uvidenhed, hvori de fleste fattige børn befandt sig, og dette gav åbenbart stødet til reskriptet af 4.7.1707 om indrettelsen af danske skoler (de senere kirkeskoler) i alle de kbh.ske sogne. Der er kun få fra ældre tid, hvem udviklingen af hovedstadens skolevæsen skylder mere end W.

I henved en menneskealder kom W. til at virke som rigets øverste biskop og måtte i denne periode tage stilling til alle vigtigere kirkelige foreteelser, men hans indflydelse blev af flere grunde stærkt begrænset. Af teologisk retning hørte han nærmest til ortodoksien, men han fik netop en hovedmodstander i den ortodokse professor Hans *Bartholin der selv ville have været biskop 1711, og i dennes drabant M. C. *Wolfburg; hans engelskprægede reformretning føltes snart forældet i forhold til den frembrydende pietisme som W. ikke var gunstigt stemt. Hertil kom at

han ikke kunne sætte meget igennem ved hoffet. Frederik IV havde allerede 1716 måttet tildele ham en irettesættelse i anledning af en strid han havde haft med stiftsprovst Jacob *Lodberg, og det samme blev tilfældet 1725 da han havde udtalt sig uforsigtigt om den ed som afkrævedes medlemmerne af den 1724 nedsatte kommission til undersøgelse af klager over underslæb begået af gejstlige og verdslige embedsmænd („Bandekommissionen"). W. hørte til dronning Louises parti og stod derfor ikke vel anskrevet hos dronning Anna Sophie. I sin ligtale over dronning Louise roste han hende i høje toner mens han i sin tale over Frederik IV med en mærkelig åbenhed kritiserede forskellige af dennes foranstaltninger. Under den følgende konge blev hans indflydelse endnu ringere, og Christian VI udtalte oftere i sine private breve sin misfornøjelse med ham. Tidens stærke pietistiske retning var ikke W. til måde, og han søgte i forening med gehejmeråd Iver Rosenkrantz at dæmme op for den; han havde jævnligt besværligheder med separatistisksindede præster, og i kommissionen af 1733 til påkendelse af klagerne over de pietistiske præster støttede han de ortodokse. 1736 måtte han deltage i forhandlingerne om indførelsen af konfirmationen. Han var ingen tilhænger af den pietistiske konfirmationsordning, men kunne ikke opnå at få dens indførelse hindret eller dog udsat. Sit i det væsentlige ortodokse standpunkt på dette område gav han udtryk for i to skrifter: *Om Børne-Daabens fornødenhed og Confirmationens Nytte*, 1737 og *Et velmeent Sende-Brefv angaaende den gudelig Confirmations Forretning*, s.å., hvori han især betoner barnedåbens betydning. W. forfattede også den anordnede konfirmationsbøn.

Mens W. således kun i ringere grad fik indflydelse på den almenkirkelige udvikling har han ydet en betydelig indsats gennem bestridelsen af selve bispeembedet. Han holdt i enhver henseende strengt på god orden i stiftet og var derfor ikke lige elsket af alle. Katekisation og skolevæsen havde vedblivende en trofast ven i ham, og særlige fortjenester har han desuden af Sjællands stifts gejstlige enkekasse og af den af ham 1715 grundlagte gejstlige brandkasse i stiftet. Også efter en senere tids dom står W. ved de principper, han har hævdet på forsikringsvæsenets område, som en afgjort foregangsmand. Hertil kom at W.s arbejdskraft i høj grad blev beslaglagt ved kommissionsarbejde. Allerede i pestens tid 1711 blev han medlem af sundhedskommissionen i Kbh., 1721 tog han levende del i arbejdet for oprettelsen af Frederik IVs ryttergodsskoler, 1731 og 1733 blev han medlem af kommissionerne til reform af universitetet og de latinske skoler, 1733 af kommissionen til ordningen af studieforholdene i Sorø. 1732–37 var han meddirektør for Herlufsholm og 1733–37 for Vallø hospital. I flere af de her nævnte kommissioner tilfaldt der W. en hovedpart af arbejdsbyrden. Endvidere kan nævnes at han 1731 kronede Christian VI og dronning Sophie Magdalene, 1717 forberedte og ledede den store fest i anledning af det andet reformationsjubilæum, 1730 jubelfesten til minde om den augsburgske konfession og 1736 jubelfesten for den danske kirkes reformation. I anledning af den sidstnævnte blev han ved kongebrev udnævnt til dr.teol. (bullatus), for at han igen kunne kreere andre doktorer ved denne lejlighed. W. indviede 20 biskopper i Danmark og Norge og ordinerede 438 præster, og det fremhæves udtrykkeligt at han var meget nøjeregnende ved den forudgående prøvelse af ordinander. Samtiden talte med enstemmig beundring om W.s store oratoriske evner. Selv en så nøgtern mand som Erik *Pontoppidan siger om ham, at når han talte latin var det som at høre en romer fra guldalderen, og som dansk prædikant indtager han en høj rang i vor prædikekunsts historie. Vidnesbyrd herom foreligger endnu i de ovennævnte ligprædikener over Frederik IV og dronning Louise (begge først udgivet 1747), desuden i ligprædikenerne over Charlotta Amalia Krabbe (1709), over kgl. konfessionarius Peder Jespersen (1718) og over gehejmeråd Otte Krabbe (1719; med sine 588 sider i meget stor folio et af de omfangsrigeste værker af denne art). I læremæssig henseende og ved prædikenens formelle opbygning og stærkt tematiske udformning viser W. sig også her at tilhøre den engelske skole, og som hans tankegang ofte hæver sig til virkelig højhed, således udmærker hans stil sig ved lethed og elegance. En særstilling indtager han blandt prosaisterne på dette område ved sit usædvanlig rene danske sprog. – Rang med virkelige etatsråder 1734, med konferensråder 1735. □Malet i korkåbe af Johan Hörner (Ledreborg). Efter dette kopi i alm. ornat, måske af Hörner, før 1753 (Roskilde domk.) samt kopi med bladkrave, formentlig af G. v. Lode (Fr.borg), efter sidstnævnte, med ændringer, stik af C. Fritzsch, 1751, efter forlæg af Lode samt stik af J. Haas, 1761 og malet kopi (Gavnø). Mal. (univ.s bibl.s 1. afd.).

Kilder. Kirkehist. saml. 2. r. III, 1864–66 458f; VI, 1872–73 412f; 4. r. I, 1889–91 130–34 (brev); II, 1891–93 449–57 (breve til Hans Gram); 5. r. I, 1901–03 265f 274 (breve); IV, 1907–09 430–32 (breve); V, 1909–11 180–91 353–58 384–87 613–17 675–77. Danske saml. I, 1865–66 312–14 (brev fra Chr. Falster). Falsteriana, ved Chr. Bruun, 1869 151–58 (breve). Danske mag. 6. r. III, 1918–23 223 227–30 244f 251–53 254f.

Lit. Progr. fun. univ. Hafn. over C. W., 1737. Marcus Wöldike: In memoriam C. W. oratio, 1738. Dänische

Bibliothec II, 1738 519–25; IV, 1743 582–604. Erich Pontoppidan: Annales ecclesiæ Danicæ IV, 1752 98–101. D. G. Zwergius: Det siellandske cleresie, 1754 359–80. Luxdorphiana, ved R. Nyerup, 1791 333–45. Nord. t. for oldkyndighed III, 1836 101 123–25. Chr. Bruun: Fr. Rostgaard og hans samtid I, 1870 14 330f 395. Joakim Larsen: Bidrag til Kbh.s offentlige skolevæsens hist., 1881 9f. Samme: Bidrag til den da. folkeundervisn.s og folkeskoles hist. 1536–1784, 1916 127 171 180 197f 207 213 222 324f. L. Koch i Kirkehist. saml. 3. r. V, 1884–86 507–11 820. Hans Olrik sst. 4. r. I, 1889–91 278–80. H. F. Rørdam sst. 5. r. II, 1903–05 486–543 699. Kn. Heiberg sst. IV, 1907–09 325–38; V, 1909–11 41 43–49 658–64 670 690 738. Ludv. Koch: Kong Chr. VIs hist., 1886. Hist. saml. og studier, udg. H. F. Rørdam I, 1891 340 363; II, 1896 230f 233 280–93 320–24 348–55 o.fl.st.; IV, 1902 237–40 493 506f. H. J. Huitfeldt-Kaas i Pers. hist. t. 3. r. II, 1893 94 96–101. C. Klitgaard sst. 6. r. V, 1914 203; 8. r. V, 1926 272; VI, 1927 127. Bj. Kornerup sst. 10. r. II, 1935 74; sst. 156. Breve fra Hans Gram, udg. Herman Gram I, 1907. Ellen Jørgensen i Nord. t. för bok- och biblioteksväsen VI, Upps. 1919 74–79. Bj. Kornerup: Vor Frue kirkes og menigheds hist., 1929–30. J. O. Bro-Jørgensen: Forsikringsvæsenets hist. i Danm., 1935 108 119 339f. P. G. Lindhardt: Peder Hersleb I, 1939. Michael Neiiendam: Kbh.s kirkeskolers krønike, 1941. Laurids Gram: Vita Johannis Grammii, 1942. Johs. Pedersen: Fra brydn. mellem ortodoksi og pietisme I–II, 1945–48 = Teol. studier 2. r. VII og IX. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj V, 1980.
Papirer i Kgl. bibl.

*Bjørn Kornerup**

Worm, Jacob Pedersen, 1642–ca. 93, præst, satiriker. * 8.12.1642 i Kirke Helsinge, Holbæk amt, † omkring nytår 1693 i Tranquebar, begr. sst. F: sognepræst Peder Jacobsen W. († 1668, ~2° 1648 med Sille Lambertsdatter Balkenborg, ca. 1625–70, ~2° 1669 med Thomas *Kingo, 1634–1703) og Anna Heichens. ~1677 (bevilling 25.9.) med Abild (Abel) Andersdatter Achton, * 1658, † 1710 (~2° 1694 med sognepræst i Hammel, senere provst i Viborg Mads Rasmussen Thrane, † 1717, ~2° 1714 med Lucie Barfoed, ~2° 1730 med konsumtionsforvalter Niels Jensen Bech), d. af sognepræst i Viborg Anders Christensen A. (1611–77) og Maren Hansdatter.

W. fik sin første undervisning af sin far og dennes kapellaner; han gik i Slagelse skole 1658–63. Trods vanskelige studieforhold under den svenske besættelse af Sjælland og i tiden derefter var W. så kyndig i de klassiske sprog at han ved immatrikulationen ved universitetet kunne hilse biskop Hans *Svane med hyldestdigt på latinske, græske og hebraiske vers. W. var fuld af flid, energi og ambition. Han erhvervede 1664 baccalaurgraden, blev 1666 teologisk kandidat og tog endelig 1667 magistergraden. Forinden havde han holdt sin dimisprædiken, og 1665–68 forelagde han 21 gange trykte øvelsesopgaver, „disputatser“, til offentlig drøftelse. Deres emner er foruden teologiske og filosofiske, filologiske og fysiske, herunder specielt om lysets natur. I et par behandler han Descartes' fysiske teorier. Samtidig med denne loyale aktivitet synes W. med en utrykt tekst at have pådraget sig professorernes mishag. Han undskyldte sig i 1681 med at det var sket „af juvenili fervore“, dvs. ungdommelig iver, og at han havde udstået sin straf derfor. Imidlertid sendte han to omfattende, utrykte disputatser til Frederik III for hvem han desuden fik lejlighed til at prædike på latin. Kongen fattede interesse for W. og gav ham 1669 ekspektance på det teologiske lektorat i Viborg. Da denne stilling ikke blev ledig måtte W. 1671 nøjes med den beskedne post som rektor ved latinskolen i Slangerup. W. var af sin fars første ægteskab. Da faderen døde 1668 og hans anden hustru, Sille Balkenborg, 1669 ægtede den nye sognepræst i Slangerup, Thomas Kingo, blev denne W.s stedfar og tillige foresatte. Men W. så sig allerede som lektor i teologi og derfor i rang over sognepræsten. Han forventede at Kingo på gaden tog sin præstekalot af for ham. Da det ikke skete skrev W. en bidende vittig *Satyre over Kingos Kalot.* Kingo svarede groft igen, men W. lukkede munden på ham med trussel om skandalisering: „tier du ej –“. Kingo tav – men nogle år senere brugte han de tre digtes versemål, som W. havde fra en verdslig vise, i „Far, verden, far vel“. W. fik atter ram på Kingo i en vise hvor han harcelerede over enkemandens forgæves bejlen til Sofie Olufsdatter som sad enke efter Kingos forgænger i embedet. Kingo giftede sig hurtigt med en anden velsitueret enke.

Frederik IIIs død 1670 hindrede nok et hurtigt avancement for W. Denne skrev uden udbytte, i august 1672, et hyldestdigt til Christian V og et andet til den altformående *Griffenfeld. Over for sidstnævnte udfoldede W. sin poetiske opfindsomhed. På en persons navnedag kunne man tilsende vedkommende et bindebrev som forpligtede navnets bærer til at løse sig, fx med et gilde. 1.8. var Peder Griffenfelds navnedag for på den dag mindes kirken apostlen Peters fængsling og befrielse ved en engel (Apost. gern. 15,3ff). I digtet fremstår Griffenfeld som den der skal sikre fædrelandets, kirkens og universitetets lykke og frelse. Men Griffenfeld gjorde ikke noget for den ydmyge magister, og antagelig fra 1673 spyr denne verssatirer mod Griffenfeld og hans håndlangere. Tidligst nok i dialogen *Gud og Belial* hvor en teolog maner til frygt for Gud mens en statsmand, der erklærer sig for ateist, udbyder kirkelige embeder til salg. *Baads-mænds Æredigt om den gyldne Vin-tappersvend* spiller på at Griffenfeld havde gjort sin yngre bror, Albert Schumacher (*Gyldensparre), til admiralitetsråd. I *Studiosus lamentans, det er Studenternes Graad* advares „Grif, på høje fjelde“ mod den skæbne

som ramte Hannibal *Sehested og Corfitz *Ulfeldt. Biskop Hans *Wandal kaldte W. til København og forelagde ham mistanker der udpegede W. som forfatter til dette smædedigt der er fra august-september 1674. Men næste sommer kom *En ny Rimekonst* som angreb Griffenfeld fordi han havde gjort sin svoger, den kun 28-årige Hans *Bagger, til Sjællands biskop. Og *Sibyllæ Spaadom om Nordens Antikrist* fra sensommeren 1675 varsler om en nordisk Antikrist som handler med kirkelige midler og favoriserer slægtninge. Da Griffenfeld faldt 11.3.1676 føjede W. til sin profeti et triumferende *Post-scriptum tragicum* hvori han dog henstiller til kongen at vise barmhjertighed med den formastelige. 1677–78 mindes han i to viser den faldne Griffenfeld, en klog mand hvis brøde ikke var så slem: *Lykkens Ubestandigheds Spejl* og *Studiosus lamentans redivivus og continuatus,* en genoptagelse af studenterklagen, hvor han anråber kongen om en retfærdig fordeling af præsteembeder: i maj 1677 var W. blevet indsat i et beskedent sognekald i Viborg hvor han snart kom i klammeri med sine gejstlige foresatte.
W. var overbevist om kongemagtens hellighed, men mente samtidig at den enevældige konges beslutninger afhang af hans rådgivere. Allerede 1675 havde han rakt den unge konge en poetisk pegepind, *Horologium Regium eller gudfrygtige og retfærdige Kongers Sejrværk,* et urværk delt i 12 timer og 48 kvarterer; time for time får regenten og hans tillidsmænd i regering, kirke, ret, hær osv. at vide hvorledes de bør forholde sig. Efter det uheldige felttog i 1678 skrev W. to satirer hvor han angriber de indkaldte nordtyskere som han gør ansvarlig for krigens dårlige forløb. Det var Griffenfelds to banemænd, overjagtmesteren Vincents *Hahn som bl.a. ejede Abrahamstrup (Jægerspris), og general Frederik von *Arenstorff som havde Svanholm. Over de to herregårde har digteren et luftsyn, *Visio Abrahamstrupensis et Svanholmensis* som slutter med at en engel åbner kongens øjne for „Hanens" og „Narrendorffs" svigagtigheder. I *Kongens vemodige Klagemaal,* 1678 lægges anklagerne i munden på denne. – I december 1679 går W. løs på Christian V selv. Det sker med en satire i prosa, anlagt som en disputats *De Idolis Jeroboami,* om to gudebilleder, i form af guldkalve som kong Jeroboam satte op og sagde til Israel: dette er dine guder. Nu beskyldes Jeroboam, alias Christian V for at have tilegnet sig retten til at besætte kirkeembeder, beslaglagt kirkegods, samt frataget rigets gamle adel dens velerhvervede rettigheder. Enevældens indførelse var altså en forbrydelse! W. sigter desuden åbenlyst på Christian Vs forhold til Sophie Amalie *Moth. Nu måtte kongen gribe ind. Oktober 1680 tog generalfiskalen, Christian Pedersen, W. i forhør på bispegården i Viborg. Ransagning blev foretaget i hans hjem uden at noget kompromitterende blev fundet. Men W. havde blottet sig under forhøret og efter nye forhør i København aflagde han 8.1.1681 uforbeholden tilståelse. Han dømtes derefter, først af en gejstlig ret for majestætsforbrydelse til tab af kjole og krave og derefter, 23.2., af en verdslig ret til tab af ære, liv og gods. Før og efter denne dato udgik bønskrivelser af W. og hans hustru der i gribende ord trygler kongen om nåde for ægtemanden. Ved midten af april 1681 blev W. benådet med deportation til Tranquebar. 30.4. afgik han med skibet Phønix. W. skrev bevægende afskedsdigte til sin hustru, de tre sidste ombord og muligvis bragt på et hjemgående skib, mens Phønix lå underdrejet ved Shetlands kyst. Fra Ostindien fik han ikke tilladelse til at skrive hjem. Han har antagelig haft andel i en revolte 1684 mod den brutale guvernør Axel *Juel. 1685 fik W. besked om at virke som præst i kolonien. I et forsvarsskrift efter tilståelsen og før dommen havde W. hævdet at „både en poet og præst haver magt til at straffe [dvs. dadle] synd og last, ej alene mundtlig, . . . mens [dvs. men] endog skriftlig". W. var begavet, ærgerrig og selvhævdende; hans religiøse overbevisning bestyrker ham i det kritiske kald når han føler sig forbigået eller krænket i sin ære. Hans samfundskritik havde oftest et helt privat grundlag, men hæver sig, især i den latinske disputats om Jeroboams gudebilleder, til ægte almen indignation. Han slutter denne satire med nogle ord som uden tvivl er hans politiske trosbekendelse: „Fyrsten, Herrens salvede, er oftest et overmåde godt og uskyldigt menneske, men trækkes ned (in pejus mutatus) af smigrere og vice-dronninger; derved bliver han en fjende af Gud og ved den fordærvelige korruption til skade for sit rige." □Maleri.

Skrifter, udg. Erik Sønderholm I–III, 1968–71 (m. biografi i III). – Kirkehist. saml. 3. r. V, 1884–86 654–58. – Tøger Reenberg: Poetiske skr. II, 1769 105–34 (Forsaml. på Parnasso; optr. i Dansk barokdigtn., ved Erik Sønderholm I, 1969 453–64). J. F. Fenger: Den Trankebarske missions hist., 1843 7–13. Vilh. Bang i Hist. ark., 1884 I 241–60 og II 19–40. Rich. Petersen: Thomas Kingo og hans samtid, 1887. J. Paludan: Fransk-engelsk indflydelse på den da. nationallit., 1887 362–70. Fr. Krarup i Museum, 1892 II 266–92 og 1894 I 242–74. Hans Brix: Analyser og problemer I, 1933 194–219; IV, 1938 279–304. Brage Løvind i Fra Viborg amt, 1935 93–118. Vald. Hansen i René Descartes: Om metoden, 1937 XXIII. – Papirer i Kgl. bibl.

F. J. Billeskov Jansen

Worm, Jens, 1716–90, rektor, leksikograf. * 24. 8.1716 i Århus, † 31.12.1790 sst., begr. i Ølsted.

F: lektor, konsistorialassessor Oluf W. (1672–1743) og Karen Knob (1682–1750). ~ 1754 med Anna Müller, * 15.5.1701, † 23.4.1774 i Århus (~ 1° med sognepræst i Gjerrild og Hemmed Gregers Otto Bruun, 1672–1742 (~ 1° 1701 med Karen Hansdatter Cappel, † 1723, ~ 1° 1685 med sognepræst i Gjerrild Andreas Haasum, † 1700), ~ 2° med krigsråd, vejer og måler i Århus Niels Langballe, 1687–1752), d. af sognepræst i Holbæk og Udby Michael (Mikkel) Pedersen M. († 1709, ~ 1° 1682 med Birgitte Rud, † 1693) og Anna Maria Suhr († 1740, ~ 2° 1710 med sognepræst i Holbæk og Udby Hans Cappel Haasum, 1686–1740). – Morbror til Oluf *W.

W. blev privat dimitteret til universitetet 1733 og havde Borchs kollegium 1735–40. Han tog attestats 1736 og blev dekan på kommunitetet. I de syv år han studerede ved universitetet påvirkedes han især af sin præceptor Hans *Gram, der lod ham benytte sin store bogsamling, hvor W. formodentlig har fået smag for de litterærhistoriske undersøgelser han senere skulle dyrke med så heldigt resultat. Det var sikkert også Gram som fik ham med i arbejdet på den i disse år påbegyndte bibelrevision. 1740 udnævntes W. til konrektor i Århus, og s.å. tog han magistergraden. Allerede 1745 blev han vicerektor og 1752 virkelig rektor. Under formandens langvarige sygdom havde han dog længe forinden været skolens egentlige leder, og indtil 1775, da han tog sin afsked, var han derefter en overordentlig virksom skolemand, „en af den Tids meget ansete Rectores“ (Rasmus *Nyerup) som afgav „udmærket grundige og saare instructive“ betænkninger om skoleforhold. Det skyldtes også fortrinsvis W.s ihærdighed at Århus katedralskole under hans rektorat fik en ny og for sin tid anselig skolebygning (indviet 1766). Han lagde i det hele taget megen praktisk dygtighed for dagen, førte med held sager helt op i højesteret for at sikre skolens indtægter, udnævntes „som Landmand ved forefaldende Tvistigheder om Fælledskabets Ophævelse i Haureballegaards Amt“ ligesom han var „Medcommitteret ved Extraskattens Ansættelse for de Fattige“. – Det arbejde som har bevaret W.s navn for eftertiden er dog hans *Forsøg til et Lexicon over danske, norske og islandske lærde Mænd* I–III, 1771–84, et fuldstændigt forfatterleksikon, det første i Danmark, udarbejdet med stor grundighed og nøjagtighed og indeholdende en sådan fylde af biografiske og litterære oplysninger at det lige til vore dage har dannet udgangspunktet for alle senere arbejder af samme art. W.s indsats er så meget mere beundringsværdig som han gennemførte arbejdet uden direkte adgang til de store biblioteker i Kbh. Han havde dog modtaget hjælp fra mange sider, og udgivelsen af værkets sidste bind blev for en stor del besørget af hans søstersøn og plejesøn, den senere rektor Oluf Worm. Af W.s øvrige, ret fåtallige skrifter må nævnes hans *Forsøg til en Skole-Historie, forestillende de Latinske Skolers og Skole-Væsenets Tilstand i Dannemark for Reformationen* som optoges i Videnskabernes selskabs skrifter (1777). – 1754 udnævntes W. til professor philosophiae. 1777 fik han titel af justitsråd. □Mal. af A. Brünniche, 1758 (Horsens statsskole). Mal. (Århus katedralskole).

J. W.: Forsøg til et lexicon over lærde mænd II, 1773 627–29; III, 1784 880. Kirkehist. saml. 3. r. VI, 1887–89 766–85 og 4. r. I, 1889–91 125–42 (W.s samlinger, ved Vilh. Bang); II, 1891–93 343–49 (breve). – C. V. Hertel: Beskr. over Århus dom- og katedralkirke II, 1810 110–21 478–83. E. G. Tauber: Historia scholæ cathedralis Arhusiensis, 1817 104–19. H. H. Blache: Hist. efterretn. om Århus katedralskoles bygn. og inventarier, 1850 = Århus skoleprogr. 1850 16–22. Ludv. Daae i Hist. t. 2. r. IV, Kria. 1884 324f. H. F. Rørdam i Kirkehist. saml. 4. r. II, 1891–93 583f. J. H. Tauber: Dagbøger, 1922 (fot. optr. 1972) = Memoirer og breve XXXVIII. Johs. Caroc: Peder Nielsen Skrivers efterkommere. Slægten Begtrup, 1932. Em. Sejr: J. W., 1942. Samme i Fund og forskning V–VI, 1958–59 62–74. Samme i Aarhus-mosaik, 1967 261-63. – Papirer i Det kgl. bibl. og Horsens statsskoles bibl.

*Emanuel Sejr**

Worm, Matthias, 1636–1707, førsteborgmester i Ribe, forfatter. * 19. el. 29.4.1636 i Kbh., † 14.2.1707 i Ribe, begr. sst. F: professor Ole *W. (1588–1654) og Susanne Madsdatter (1613–37). ~ 18.11.1668 (bevilling 21.10.) med Margrethe Ingeborg de Hemmer, * 22.9.1643 i Ålborg, † 10.12.1723 i Ribe (~ 1° 1660 med borgmester i Ribe Carsten Tønnesen, 1616–67, ~ 1° med N. N., † 1659), d. af borgmester i Ålborg Christopher de H. († 1658, ~ 1° med Johanne Jørgensdatter) og Karen Larsdatter Suur († 1671). – Far til Carsten *W. Bror til Willum *W. (1633–1704).

W. blev student 1654 fra Vor Frue skole i Kbh. og tog teologisk eksamen 1657 hvorefter han 1657–67 var på studierejse til Nederlandene, England, Frankrig, Italien og Tyskland. 1667 udnævntes han til præsident (kongevalgt førsteborgmester) i Ribe; til embedet hørte ingen egentlig løn, men 1669 fik W. på livstid tillagt et kanonikat i Ribe kapitel, og 1690 bevilgede kongen ham 200 rdl. årlig. Hans styre var præget af myndighed og klogskab, men de sidste embedsår forbitredes af magistratsintriger, og 1700 nedlagde han præsidentværdigheden til fordel for sin søn. W. skrev både latinske og danske vers. Blandt hans digte til kongehuset kan nævnes *De fire Elementer*, et (utrykt) festspil til Frederik IIIs fødselsdag 1670; det er ilden, luften, vandet og jorden der som allegoriske personifikationer gør

deres entré og aflægger deres hyldest til monarken. Det lille stykke der ender med chorus kan opfattes som et forsøg i hofballetgenren; det nåede ikke at blive opført da kongens død indtraf forinden. Også andre begivenheder inden for den kongelige familie har W. besunget, og at denne side af hans digteriske virksomhed ikke var uden praktisk betydning ses af den egenhændige påtegning som Christian V 8.4.1673 gav en ansøgning af 14.1.1673 fra ham om lettelse i eksportafgiften på stude: „For Wormii gode wers skyl maa dett nock were saaledis denne gang."
Foruden lejlighedsdigtene er et par større versificerede satirer tillagt W. *Ris til hver Mands Rumpe* er en moraliserende allegori. En slags fortsættelse heraf er *Hofmands Spejl* hvor det demoraliserende ved hoflivet fremhæves. Begyndelsen til Hofmands Spejl er ligesom W.s lejlighedspoesi i barokstil, men ellers peger de to digte trods deres aleksandrinermetrum tilbage til den gammeldags allegoriske satire fra 1500-tallet. Da kritisk behandling af emner som gejstlighed og hof kunne være meget farlig for en forfatter forstår man at intet af disse digte blev trykt i samtiden (begge er nu trykt i Dansk barokdigtning I, ved Erik Sønderholm, 1969). I de fleste af de håndskrifter hvor de optræder anføres de ikke under W.s navn, men kun under pseudonymet Alethophilus og er, formodentlig i kraft af deres skrappe satire, indrangeret blandt Jacob •Worms produkter. Til gengæld har man, vistnok med urette, tillagt W. et bindebrev „Barselstuen" som i et par håndskrifter er optaget blandt hans vers uden forfatterangivelse. Enkelte af hans lejlighedsdigte blev trykt, men størstedelen foreligger kun i håndskrifter (blandt adressaterne er Frederik III, Christian V, Christoffer •Gabel, •Griffenfeld, Henrik •Bielke). I manuskripterne findes tillige en del salmer. W. indtager en mellemstilling mellem gammelt og nyt. På den ene side er han ligesom H. H. •Skoning forankret i ældre tids kunstform, på den anden side har han tilegnet sig den moderne stil som den anden schlesiske skole havde skabt. – Assessor i højesteret 1681. Kancelliråd 1687. Justitsråd 1694. □Afbildet på faderens epitafium fra 1650erne (Nat.mus.). Mal. 1679 (på epitafium i Ribe domk.), efter dette tegn. af Carl Thomsen (Kgl. bibl.).

[Ole Worm:] Progr. fun. univ. Hafn. over M. W., 1707 (da. overs. s.å.). Caspar P. Rothe: Brave da. mænds og qvinders berømmelige eftermæle I, 1753 447–67. R. Nyerup og K. L. Rahbek: Bidrag til den da. digtekunsts hist. III, 1805 161–69. J. Paludan: Fremmed indflydelse på den da. nationallit. I–II, 1887–1913. A. D. Jørgensen: Hist. afhandl. III, 1898 25. Hist. medd. om Kbh. IV, 1913–15 545–53 (Barselstuen). Otto Smith i Fra Ribe amt VII, 1928–31 354f. Hugo Matthiessen m.fl.: Ribe bys hist., 1929. Dansk barokdigtn., ved Erik Sønderholm I–II, 1969–71. Jacob Worm: Skr., udg. samme III, 1971 352f 366.

Erik Sønderholm (R. Paulli)

Worm, Ole, 1588–1654, læge, runeforsker, samler. * 13.5.1588 i Århus, † 31.8.1654 i Kbh., begr. sst. (Frue k.). F: senere borgmester Willum W. (1563–1629, ~2° med Bodil Lauridsdatter) og Inger Olufsdatter (1568–1619). ~1° 26.11.1615 med Dorthe Fincke, * 1596, † 21.11.1628 i Kbh., d. af professor Thomas •F. (1561–1656) og Søster Ivars (1574–1614). ~2° 1630 med Susanne Madsdatter, * 1613, begr. 26.8.1637 i Roskilde, d. af sognepræst i Vejle, senere biskop i Lund Mads Jensen •Medelfar (1579–1637) og Inger Leth (1591–1616). ~3° 21.4.1639 i Kbh. med Magdalene Motzfeldt, * 25.1.1617 i Kbh., † 24.2.1691 sst. (~2° 1661 med dr.med. Christian Fabricius, 1601–66), d. af vinhandler Peder M. († 1650) og Marie v. Heimbach. – Far til Matthias •W. og Willum •W. (1633–1704).
Med rette regner Århus by W. blandt sine berømte sønner. Selv var han stolt af sin fødeby der havde frembragt flere lærde mænd end nogen anden i Jylland. Ca. 1595 kom han i byens latinskole der siden Morten •Børups tid havde humanistiske traditioner. 13 år gammel sendtes han til det ansete gymnasium i Lüneburg hvorfra han mindedes rektoren Georg Bachmann og konrektoren Paul Block. Allerede 1602 flyttede han til hansestaden Emmerich ved Rhinen hvor han boede hos slægtninge; familien W. stammede fra Gelderland, og en gren skal være kommet til Danmark under hertugen af Albas religionsforfølgelse. Emmerich lå i et konfessionelt blandet område, men borgerne levede i indbyrdes tolerance, havde således 1592 i fuld enighed valgt to jesuiterpatere til at styre byens, siden renæssancen stærkt opblomstrede, skole. Det er måske derfor at W., som vel var ekstern elev, ikke navngiver lærere fra sin treårige skolegang i Emmerich; at hele hans påfølgende universitetsuddannelse kom til at foregå udenlands bør måske ses i sammenhæng med Chr. IVs forordning af 1604 der forbød personer opdraget hos jesuiter at få kald i den danske skole og kirke. Efter et kort besøg i hjemmet immatrikuleredes W. i juni 1605 i Marburg, men fulgte få måneder senere med de professorer der som modtræk mod den reformerte tendens i Marburg udvandrede til det rent lutherske „collegium illustre" i Giessen. Efter et par års teologiske studier valgte han medicin som hovedstudium. I foråret 1607 boede han hos lægen Rud. Salzmann i Strasbourg, en dygtig anatom og botaniker. I juli immatrikuleredes han i Basel og studerede derefter i fjorten måne-

der medicin under lægen Felix Platter der ejede en betydelig samling af naturvidenskabelige genstande, delvis arvet fra den store samler Conrad Gesner. Hos professoren i græsk, Jacob Zwinger, der tillige praktiserede som læge, stiftede han bekendtskab med den jatrokemiske skole og fik et første indblik i Paracelsus' synspunkter, mens botanikeren Caspar Bauhin lærte ham betydningen af systematisk planteindsamling. Bauhin, der også foretog anatomiske demonstrationer, fulgte Accademia dei Lincei's grundsætning om umiddelbar iagttagelse som grundlaget for videnskabelige fremskridt.

Som så mange af tidens fremstående læger afsluttede W. sine studier i Padova hvor han immatrikuleredes 2.10.1608 efter en måneds rejse gennem Norditaliens byer. Han fulgte nu Girolamo Fabrizio d'Aquapendentes og Giulio Casserio Placentinos vejledning i kirurgi og praktisk lægegerning. Han valgtes af den germanske „nation" til dennes „procurator et consiliarius anatomicus". Ud på foråret 1609 rejste han gennem Toscana over Rom til Napoli hvor han bl.a. besøgte den berømte naturhistoriske samler Ferrante Imperato. I månederne april til august opholdt han sig i Siena, besøgte også Firenze og Bologna, hvor han må have set den botaniske have, gundlagt af den nys afdøde Ulisse Aldrovandi hvis flerbinds folioværk Historia Naturalis han senere i livet flittigt benyttede. Af et brev til Jacob Zwinger i Basel i marts 1609 fremgår at W. nu var stærkt optaget af den kemiske lægekunst, jatrokemien. Han beder om anbefaling til retningens førstemænd, Joseph du Chesnes (Quercetanus) og T. Mayerne-Turquet i Paris hvortil han dog først ankom marts 1610 efter at have tilbragt vinteren 1609–10 i Montpellier. Imidlertid var du Chesnes død og Mayerne-Turquet rejst til England, men W. traf anatomen Jean Riolan og filologen Isaac Casaubon. Mordet på Henrik IV 14.5.1610 fik mange udlændinge til at forlade Paris; også W. tiltrådte nu sin hjemrejse og fik lejlighed til et kort besøg i Nederlandene. I Leiden traf han den af Pierre de la Ramée (Petrus Ramus) påvirkede matematiker Rudolph Snell, og i Enkhuizen den kendte samler Bernhard Paludanus. Senest i slutningen af juni var han atter i Danmark, formentlig hos forældrene i Århus idet den lærde Holger *Rosenkrantz på Rosenholm skrev i hans stambog 28.6.1610. Fra september 1610 til marts 1611 var han i København, lod sig immatrikulere, praktiserede som læge og omgikkes universitetsfolk, bl.a. sin senere svigerfar, medicineren Thomas Fincke.

Havde W. dengang regnet med en ansættelse ved universitetet havde han vel ikke undladt at erhverve magistergraden ved promotionen i oktober 1610, en forsømmelse der voldte ham vanskeligheder senere. I stedet ville han udvide sine kemiske kundskaber. Den jatrokemiske retning var herhjemme blevet brudt ved Peder *Sørensens (Severinus') død 1602, men den unge Chr. IV interesserede sig for kemi og havde i 1609 knyttet den fra kejser Rudolph II i Prag hjemvendte slesviger dr.med. Peter *Payngk til et nyoprettet laboratorium ved Rosenborg. Marts 1611 drog nu W. atter udenlands, traf i Hamborg kemikeren Conrad Kunrath og kom i april påny til Marburg. Det kalvinistiske universitet her var et af ramismens hovedsæder, og i 1611 var Johs. Hartmann blevet professor i kemi som den første officielle universitetslærer i dette fag i Europa. Den ydre anledning til at W. allerede i juli forlod Marburg var en pestepidemi, men noget tyder på at Hartmann var ham en skuffelse. Over Frankenberg og Frankfurt a. M. tog han til Kassel hvor han ved kurfyrst Moritz den lærdes hof for første gang oplevede et videnskabeligt kunstkammermiljø med tilknyttede hofværksteder og kemisk laboratorium. Herfra skrev han 10.10.1611 til Caspar Bauhin i Basel og søgte oplysning om den forestående doktorpromotion. Efter kortere ophold i Heidelberg og Strasbourg kom han i november til Basel og promoveredes 2.12.1611 til dr.med. efter at have disputeret over 100 teser – hans første trykte arbejde – der nok vidner om W.s indsigt i Paracelsus' og jatrokemikernes lære, men dog især handlede om praktiske spørgsmål inden for lægekunsten. W. citerede i fortalen J. C. Scaliger der havde fremhævet den kliniske erfaring som vigtigere end rigdom på ord. Allerede ved nytårstid forlod W. atter Basel, sejlede ad Rhinen til Holland og videre til England hvor han blev i halvandet år. Om dette ophold er vor viden sparsom. W. traf nu endelig jatrokemikeren Mayerne-Turquet der var kongelig livlæge. W. praktiserede selv som læge og var knyttet til en fornem mand, vistnok baron Robert Rich, senere jarl af Warwick.

I Danmark var der imidlertid sket meget. Kalmarkrigen 1611–13 havde sat sig spor i personkredsen, og ved universitetet havde uventede dødsfald åbnet nye muligheder. Den unge Caspar *Bartholin med hvem W. havde sluttet venskab allerede i Padova var i december 1611 blevet professor i latin (professor pædagogicus) og havde ægtet en datter af Thomas Fincke. Allerede året efter kunne han ved Gellius *Sascerides' død rykke op til et medicinsk professorat. Hans ledige lærestol søgtes straks af tre andre, men 12.6.1613 indstilledes W., hvis ansøgning må være blevet sendt fra England, måske efter tilskyndelse af Holger Rosenkrantz. If. selvbiografien blev W. juli 1613 „hjemkaldt af sine forældre og

venner" og udnævntes 24.7.1613 til professor pædagogicus. Bortset fra nogle rejser inden for Danmarks grænser boede W. nu i København til sin død. I to år var han professor i latin, fra 1615 i græsk. 1614–16 var han tillige universitetets notar. 1621 overtog han det fysiske professorat og endelig 1624 en lærestol i sit egentlige fag, medicin, idet Caspar Bartholin efter en åndelig krise havde foretrukket et ledigt teologisk professorat. Siden 1615 havde de to været svogre, idet også W. ægtede en datter af medicus primus Thomas Fincke, som i øvrigt overlevede W. der til sin død forblev medicus secundus, dog fra 1640 vikarierende som permanent dekan for svigerfaderen. Allerede som indehaver af de lavere lærestole i latin og græsk kunne W. indføre de studerende i hvad man dengang kaldte philosophia naturalis. 1613–14 gennemgik han Ciceros dialog Cato Major. Det bevarede, utrykte, forelæsningsmanuskript rummer på 91 tætskrevne kvartsider bl.a. en række udførlige forklaringer om naturens begreb og virke; grundsynspunktet er lægens praktiske iagttagelser. Bemærkelsesværdigt er det dog at han i januar 1614 også påbegyndte en grammatisk forelæsning der kan være fortsat efter at han 1615 var blevet professor i græsk. Det bevarede, ligeledes utrykte, manuskript er på 331 kvartsider og er et udførligt indlæg i den aktuelle diskussion om grammatik og skoleundervisning.

Som professor i græsk læste W. bl.a. over Hesiodos: Arbejder og dage, der satte sig spor i to små trykte disputatser. Også en lille afhandling trykt i Rostock 1625 og omhandlende (Pseudo-)Aristoteles' skrift om verdens opbygning er frugt af en forelæsningsrække, afholdt 1618. Den var tidligere blevet trykt som fire disputatser hvoraf kun to er bevaret. Ca. halvdelen af de her fremsatte teser behandler naturvidenskabelige eller medicinske spørgsmål. I 1616 skulle W. efter sin tur være dekan ved det filosofiske fakultet, men blev forbigået under henvisning til at han ikke var magister og derfor ikke kunne konferere denne grad til andre. Han måtte derfor i 1617 lade sig kreere til magister og blev endelig 1618 dekan. Hans stilling til tidens åndelige strømninger ses af den tale, betitlet *Jubilum Evangelicum*, han i oktober 1618 holdt mod den tyske jesuit Adam Contzen; talen blev trykt med tilegnelse til Holger Rosenkrantz og viser tidens polemiske stil. I maj 1619 kreerede han selv som dekan 15 nye magistre og holdt ved denne lejlighed endnu en aktuel tale rettet mod Rosenkreutzernes hemmelige sekt der gennem en række pseudonyme skrifter siden 1611 havde angrebet den gængse universitetsundervisning og den aristoteliske filosofi. Når man ofte i ældre faglitteratur ser W. henregnet til de konservative lærde har det dog kun for så vidt sin rigtighed som han ikke ukritisk hyldede revolutionerende bevægelser som Rosenkreutzerne, men som erfaringens forkæmper ønskede klare beviser. Jatrokemien afviste han ikke når kemiske lægemidler viste sig brugbare, men selv uden hang til mysticisme ses han nu i det hele at have stillet sig mere kritisk over for den nye videnskab kemien. Efter i april 1621 at have overtaget det fysiske professorat kunne han helt hellige sig naturfilosofien. Det fremgår af et par små samlinger af teser fra 1622 og 1623, den første i forbindelse med en baccalaurpromotion, idet W. nu atter var dekan; ved denne lejlighed holdt han også den vittige og veloplagte tale *Baccalaureus Philosophiæ* hvori han hylder den laveste universitetsgrad som et værdigt mål for vordende videnskabsdyrkere. Rent historisk delte W. i øvrigt tidens anskuelse som ikke fjernede sig langt fra den hermetiske tradition at naturkundskaben var skænket Adam af Gud i paradiset, bevaret hos ægypterne, gennem Moses og dronningen af Saba kommet til kong Salomon og hos grækerne samlet af Platon og Aristoteles. Guds almagt erkender mennesket gennem overleveringen og gennem selve skaberværket der er dens synlige udtryk, og det grundlag hvorpå videnskaben bygger. Iagttagelsen af naturgenstande sammenholdt med traditionen fremhævede W. allerede i en bevaret, men utrykt, tale om fysikkens fortræffelighed, holdt ved overtagelsen af det fysiske professorat 1621. Tankerne genfindes, dog uden omtale af den hermetisk prægede traditionsopfattelse, i fortalen til *Museum Wormianum* (Amsterdam 1655), det posthume folioværk som blev slutstenen på W.s just i 1621 påbegyndte systematiske samlervirksomhed.

1627 var W. for første gang universitetets rektor og blev det atter i 1636, 1642, 1648 og 1654. En lang række lægevidenskabelige skrifter, alle udgivet som tesesamlinger fra universitetsøvelser, afspejler hans væsentlige faglige synspunkter og interesser. For disse afhandlinger er der i alt væsentligt gjort rede i John Rørbyes afhandlinger fra 1828. Det drejer sig om 17 samlinger *Controversiæ Mediæ* fra årene 1624–51, den sidste med den unge P. Schumacher (*Griffenfeld) som respondent, samt fire samlinger *Institutiones Medicæ* fra årene 1636–39, der fremtræder som et mere sammenhængende lærebogssystem der alene af terminologiske grunde måtte fastholde den fra oldtiden overleverede lære om elementerne og legemets „fire væsker". Men som empiriker fremsatte W. tillige mange nye kasuistiske iagttagelser. Diætetik og diagnostik spillede sammen med lægemidlernes virkning større rolle for ham

end spekulative overvejelser. Som flertallet af tidens læger tøvede W. med at antage William Harveys 1628 fremsatte lære om blodets kredsløb og motiverede det 1632 med henvisning til erfaring fra åreladninger der viste at blodet var for tyktflydende til at trænge ud i de finere kar. Ti år senere skrev nevøen Thomas *Bartholin til ham fra Leiden at J. Walæus ved vivisektion havde bekræftet Harveys teori hvilket W. synes at have taget til efterretning uden dog at offentliggøre nogen tilbagekaldelse. Blandt hans mange medicinske teser forekommer også emner hentet fra hans naturvidenskabelige samling, således påvisningen af „enhjørningshorn" som identisk med narhvalens stødtand; ligeledes historien om den norske lemming der mentes at falde ned fra himlen, men ved dissektion viste sig udstyret med genitalier, og om paradisfuglen der i strid med den gængse påstand påviseligt havde fødder som andre fugle. Som anatom demonstrerede W. bl.a. osteologien ved hjælp af et til universitetet i 1628 skænket skelet. Ved den første gennemgang fandt han de små ben i kraniet som Th. Bartholin til ære for onklen gav navnet „ossa Wormiana". Det beror på en fejltolkning af kilderne at W. skulle have modarbejdet oprettelsen af et anatomisk teater 1644, og at han nærede en særlig uvilje mod den 1639 efter kongelig befaling ansatte Simon *Paulli, der imidlertid var en større botaniker end anatom og som sådan afløstes af Th. Bartholin i 1648. Selv var W. fra sin ungdom ivrig botaniker og flyttede efter Caspar Bartholins død i 1629 fra sin hidtidige professorgård i St. Kannikestræde (nu Borchs kollegium) til den afdøde svogers hvor han ud mod det nuværende Krystalgade anlagde en medicinsk urtehave.

Det er som grundlæggeren af dansk runeforskning W. tidligt vandt sig nationalt ry. Allerede som ung professor havde han taget ivrig del i den grammatiske diskussion, og det var som professor i græsk han fik vakt sin interesse for de gamle nordiske sprog. Under et sygebesøg hos fru Anne *Krabbe på Stenalt må han allerede før hendes død 1618 have set den i haven opstillede runesten, og så tidligt som 1616 var han i forbindelse med den skånske præst Bertel Knudsen *Aquilonius der nogle år senere fik den opgave at indsamle runeindskrifter i Skåne, Halland og Blekinge. W. lånte ham svenskeren Joh. Bures skrifter om runerne fra 1599 og 1624, men Aquilonius var næppe opgaven voksen hvorfor W. selv måtte tilrettelægge indsamlingen og offentliggørelsen af alle danske runestene. 11.8.1622 udgik der kongebrev til Danmarks og Norges biskopper om at lade foretage eftersøgninger af antikviteter og tilstille kancelliet underretning herom; med kongebrevet fulgte en af W. udarbejdet fortegnelse over hvad der skulle svares på. Efter at have udspurgt almuen affattede sognepræsterne indberetningerne, det tidligste tilløb til en antikvarisk-topografisk beskrivelse af riget. December 1625 udgik kongebrev til ham om „efter lejlighed" at foretage runologiske rejser hvortil rentekammeret skulle afholde udgifterne. Det blev dog kun et mindretal af mindesmærkerne han personlig kom til at undersøge, men i Jonas *Skonvig og sin elev Laurids Bording fandt han medarbejdere som efter tidens forhold på udmærket måde varetog denne del af opgaven. Således blev W., som han skrev i et brev til Aquilonius, „drevet ud på dette oldforskningens dybe hav" hvilket fra at være en pålagt pligt blev ham en stadig kærere beskæftigelse livet igennem.

Sit antikvariske forfatterskab åbnede W. 1626 med *Fasti Danici* der 1643 kom i 2. udgave. Støttet til et rigt billedstof afhandles her kalendervæsnet i almindelighed og det danske i særdeleshed hvorefter følger et aftryk med latinsk oversættelse og udførlig kommentar af en i året 1328 på pergament skrevet runekalender fundet på en herregård i Jylland og 1622 overladt ham af kansleren Christen Friis til tydning. Sproget anså W., velsagtens ikke upåvirket af findestedet, for jysk, men på et mellemstadium mellem det gamle lovsprog og nyere dansk mens det i virkeligheden som vist af moderne sprogvidenskab er gotlandsk. Da kalenderen senere er gået tabt har W.s udgave med den egenhændige afskrift af originalen (udgivet 1939 af Nils Lithberg og Elias Wessén) blivende værd; også ellers regnes skriftet for et hovedværk inden for sin genre. Som prøve på hvorledes monumenterne agtedes behandlet udkom 1628 *Tulshøi, seu Monumentum Ströense*, 1636 *De monumento Trygveldensi* og *Runir seu Danica literatura antiquissima* (2. udg. 1651), en undersøgelse af runeskriftens oprindelse og udvikling, men udelukkende hvilende på dansk materiale – de af Bure offentliggjorte svenske runeformer holdt han udenfor da han ikke ville smykke sig med lånte fjer. Sprogbetragtningen er tidsalderens gængse: at det hebraiske sprog er grundlag for alle andre hvorfor også runerne afledes af hebraiske skrifttegn. Han gør rede for Valdemar Sejrs runereform og antager runerne for at have været middelalderens almindelige bogskrift hvori han yderligere bestyrkedes da han 1638 blev ejer af det berømte runehåndskrift af skånske lov.

Efter lange tiders forberedelse udkom 1643 *Danicorum Monumentorum libri sex*, en fuldstændig samling af alle da kendte danske, norske og gotlandske runeindskrifter, indledet med en over-

sigt over arten af monumenterne, lokalbeskrivelser af bl.a. Lejre og Danevirke samt oplysninger om oldtidsfolkenes skikke ved begravelse, rettergang og kongevalg. De følgende fem bøger behandler gruppevis efter landsdele i alt 144 mindesmærker meddelt i runer, gammel sprogform og latinsk oversættelse og ledsaget af såvel sproglig som antikvarisk kommentar. Metodisk har W. her skabt et skema som har været forbilledligt helt til vore dage idet han foruden afbildning oplyser om hvert enkelt mindesmærkes plads, størrelse og udseende. Til den historiske kommentering af runeværket måtte det være ham naturligt at søge materiale hos Saxo, og her modtog han stor hjælp af sin ven, historikeren og filologen S. J. *Stephanius i Sorø der forberedte sin nyudgave af Saxo forsynet med fyldige historiske kommentarer. Fra dette og andet kildemateriale fik W. tidligt stof til flere selvstændige antikvariske skrifter og tekstudgaver. 1633 udgav han den norske præst Peder Claussøn Friis' oversættelse af *Heimskringla* der 1600-tallet igennem blev det egentlige kildeskrift til Norges historie. Til udgaven føjedes en dansk, noget omredigeret, oversættelse af *Skáldatal*. Den latinske tekst optoges i den 1636 udkomne bog om runeskriftens oprindelse hvori han også med islandske medarbejderes bistand meddelte de første prøver på islandsk skjaldepoesi i originalsproget ledsaget af latinske oversættelser og kommentarer: Egil Skallagrimssons *Höfuðlausn* og Regnar Lodbrogs *Krákumál*. Sidstnævnte udkom på W.s foranledning i dansk metrisk oversættelse. De to kvads islandske tekst lod han trykke med runer som han også anvendte da han 1650 udgav *Specimen lexici runici*, en ordsamling udarbejdet af Magnús Ólafsson på W.s opfordring. Opfattelsen af runerne som den gamle nordiske bogskrift støttede han også ved partiel udgivelse 1642 af runehåndskriftet af skånske lov under titlen *Regum Daniæ series duplex et limitum inter Daniam et Sveciam*. 1651 udkom et supplementsbind *Additamenta* til runeværket. Derimod var det næppe nogen lykkelig plan da et kongebrev 1652 befalede alle beskrevne runestene sendt til Kbh. til opstilling på Trinitatis kirkegård. Det var for så vidt et held at lensmændene ikke forhastede sig idet flertallet af de indkomne ødelagdes ved Kbh.s brand 1728. De reddede står nu i Nationalmuseets runehal.

Under et sygebesøg hos tronfølgeren prins Christian i Nykøbing F. så W. i september 1640 det i juli 1639 ved Gallehus fundne guldhorn, og allerede i begyndelsen af 1641 udkom W.s beskrivelse deraf ledsaget af en kobberstukken gengivelse. Det er den første metodiske museale genstandsbeskrivelse i Danmark, måske i Europa, stadig læseværdig, men desværre ikke oversat. Gennem nevøerne Bartholin og Fuiren kom den ud til større kredse og bragte W. i forbindelse med bl.a. italienske humanister. Skønt hornet ikke havde nogen runeindskrift, genoptryktes afhandlingen i runeværket hvor kobberstikket er erstattet med en kopi i tinsnit. Guldhornsafhandlingen udarbejdedes i skarp kappestrid med Sorøprofessoren Henrik *Ernst og førte til et aldrig bilagt fjendskab mellem denne og W. Sagen kan følges i W.s brevveksling med Stephanius. Materialet til denne første blandt mange senere guldhornsfejder findes samlet i flere håndskrifter i Kgl. blibliotek, bl.a. Gl. kgl. saml. 2376 b, 4° og Ny kgl. saml. 807, 4°.

Den rigelige anvendelse af illustrationer sætter W.s antikvariske skrifter i særklasse. Undertiden anvendte han kobberstik, oftere dog hvad man tidligere antog for træsnit. I sin disputats fra 1958 har E. *Moltke ført afgørende bevis for at de fleste af disse er metalsnit skåret i tin, en i grafikkens historie senere overset teknik som var både nemmere og billigere end træsnit og gav lige så gode resultater. At stikkere og formskærere (sandsynligvis universitetets formskærer H. A. Greyss) tillod sig meget store friheder i gengivelsen af de ofte ubehjælpsomt tegnede forlæg til runestenene, og at W.s svigtende evner som runelæser parret med tidens ukendskab til de gamle nordiske sprog har bevirket forkastelse af de fleste af hans enkeltfortolkninger ændrer ikke den kendsgerning at han med bearbejdelsen, samlingen og udgivelsen af det første danske (og norske) runeværk udførte et pionerarbejde af første rang. Først L. F. A. *Wimmers og Lis *Jacobsens & Erik Moltkes runeværker har i vort århundrede helt afløst W.s. – Mens W.s virke som runolog og antikvar fik vidtrækkende national betydning skyldes hans internationale berømmelse nok så meget hans virksomhed som samler. Selvsyn, „autopsi", var nøgleordet for datidens læger og naturforskere, anatomiske iagttagelser var dem en lige så selvfølgelig sag som indsamling af planter og naturgenstande suppleret med litterære notater. For eftertiden må W. stå som den fødte museumsmand. Hans evner for nøjagtig genstandsbeskrivelse satte deres smukkeste blomst i guldhornsafhandlingen 1641, men det kan ikke afgøres hvorvidt en oprindelig samlertrang hos ham bør prioriteres højere end almindelig forskertrang, „curiositas" på alle felter, også sproglige og historiske. Det er en kendsgerning at hans systematiske samlervirksomhed tog fart i forbindelse med hans overtagelse af lærestolen i fysik 1621 da han indførte demonstrativ genstandsundervisning ved universitetet. Aksel E. *Christensen har betvivlet om

dette var inspireret af universitetets s.å. udstedte „Novellæ constitutiones" der faktisk blot fremtrådte som en påmindelse til professorerne om ikke at spilde tiden med dikteren, eller om W. snarere sammen med en kreds af yngre professorer fornyede undervisningsformen, ikke i kraft af myndighedernes støtte, men til trods for mangelen derpå.

Resten af sit liv opbyggede W. den samling der som tidligere nævnt først publiceredes året efter hans død og dermed blev slutstenen på hans forfatterskab. Den tryktes hos Elzevir i Leiden under tilsyn af sønnen Willum W. der studerede i Nederlandene. Det typografiske forbillede var Jan de Laet: Historia Naturalis Brasiliæ, Leiden 1648, og mellem W. og de Laet foreligger en brevveksling. De talrige illustrationer, hovedsagelig træ- (eller tin-)snit, er til dels originaler udført i København, men flertallet er hentet fra andre værker. Museum Wormianum er et hovedværk i ældre europæisk museumslitteratur. Teksten er delt i fire bøger hvoraf de tre første behandler mineral-, plante- og dyreriget, den fjerde forarbejdede genstande omfattende arkæologi, etnografi, numismatik og enkelte egentlige kunstgenstande. Teksten er af noget ujævn karakter, visse afsnit synes at være forelæsningsmanuskripter, andre begrænser sig til navneopregninger, men i sin karakter er værket ikke noget blot katalog, men en ræsonnerende „historia" med henvisninger til og citater fra andre forfattere. Et lille trykt katalog fra 1642 kendes kun i ét eksemplar (i British Museum), endnu et fra 1645 er forsvundet. I sit testamente bestemte W. at samlingen først skulle tilbydes kongen (uvist af hvilken grund ikke universitetet), og enken overlod den 1655 til Fr. III der indlemmede den i det kongelige kunstkammer. I vore nuværende museer findes endnu en snes etnografiske og naturvidenskabelige genstande der kan føres tilbage til W.s samling.

Det er som runolog og samler W. må regnes til de store, originale forskere. Som universitetslærer øvede han en grundlæggende indsats ved indførelse af demonstrationsundervisning. I øvrigt tilhører han den kreds af betydelige europæiske lærde der fortjener at bære betegnelsen „polyhistor" som hædersnavn. Først og fremmest gennem deres fulde fortrolighed med den klassiske overlevering formåede de som universitetslærere at gøre fyldest i flere fag der efter vore nutidige begreber synes at ligge hinanden fjernt. Hertil kommer hans smukke position som læge for alle samfundslag, fra kongehus og adel, gennem storborgerslægterne, hvortil han gennem sine tre ægteskaber var forankret, og ned til Københavns nødstedte befolkning som han ikke svigtede under gentagne pestepidemier. Under en sådan døde han 1654, dog af en blærelidelse. Hans rige videnskabelige og menneskelige kontaktevne følges på nært hold i hans brevbøger der sammen med hans øvrige papirer arvedes af sønnen Willum W. og gennem dennes søn biskop Christen W. kom i Fr. *Rostgaards eje. De er nu i Det kgl. bibliotek og i den Arnamagnæanske samling. Allerede 1751 udkom et fyldigt udvalg af hans korrespondance tilrettelagt af Hans *Gram, i 1948 en mønsterværdig udgave med engelsk kommentar af hans islandske korrespondance ved Jacob Benediktsson (Bibliotheca Arnamagnæana, VII), 1965–68 H. D. Schepelerns trebinds oversættelse af samtlige trykte breve til og fra W. med indføjede regester af de utrykte. Vi møder her mennesket W., varmhjertet og temperamentsfuld. Gribende virker den bekymrede gamle fars breve til sønnen i udlandet fra hans sidste leveår. Forbindelsen med elever og venner i ind- og udland slap han aldrig. Ikke blot Århus, men Danmark, ja hele Europa kan regne ham blandt sine berømte sønner. □Stik af Simon de Pas, 1626. Stik formentlig af A. Haelwegh. Afbildet på epitafiemal. fra 1650erne (Nat.mus.), i samme type et stik af Haelwegh dateret 1648. Stik af G. Wingendorp, 1654, efter forlæg af K. v. Mander. Efter samme forlæg mal., ofte tilskrevet v. Mander (Århus katedralskole), efter dette kopi af O. Haslund, 1881 (Fr.borg). Efter Wingendorps stik stik af A. G. Schübler, lille stik af Haelwegh 1662, stik 1751, træsnit 1855 m.fl. Efter Århusbilledet litografi af E. Fortling 1865, 1867, radering af Magnus Petersen 1872 og træsnit 1893. Relief af Johs. Wiedewelt, 1776. Træsnit af H. P. Hansen, 1879. Relief af C. Aarsleff, 1898 (Vidensk. selskab). Mal. af Giacomo dal Forno, 1942 (Università del Padova). – Mindestøtte af Johs. Wiedewelt, 1778 (ved Jægerspris).

Kilder. Præsteindberetn. til O. W., ved Frank Jørgensen I–II, 1970–74 (anm. af H. A. Hens i Hist. t. 13. r. III, 1976 177–83). Correspondence with Icelanders, udg. Jacob Benediktsson, 1948 = Bibl. Arnamagnæana VII. Breve fra og til O. W., overs. H. D. Schepelern I–III, 1965–68.

Lit. C. Klitgaard i Pers. hist. t. 8. r. I, 1922 170–87 (om slægten). [J. Rørbye] i Østs archiv for psychologi . . . IX, 1828 361–91. E. C. Werlauff i Nord. t. for oldkyndighed I, 1832 283–368. C. C. A. Gosch: Udsigt over Danm.s zoologiske lit. II, 1, 1873 24–38; III, 1878 7–13 (bibliografi). Ludv. F. A. Wimmer: Om undersøgelsen og tolkn. af vore runemindesmærker, 1895 16–30. Jul. Petersen: Bartholinerne og kredsen omkr. dem, 1898 16–28. Carl Neergaard i Ugeskr. for læger LXXVIII, 1916 1836–51. Carl Christensen: Den danske botaniks hist. I, 1924–26 18–23. Ellen Jørgensen: Historieforskn. og historieskrivn. i Danm. indtil år 1800, 1931 (fot. optr. 1960) 122–27. Henrik Schück: Kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakad. I, Sth. 1932 67–78. Mogens B. Mackeprang i Årbøger for nord. oldkyndighed, 1936

71–96. Niels-Knud Liebgott sst. 1970 94–119. Lis Jacobsen og Erik Moltke: Danm.s runeindskrifter. Tekstbd., 1942. Erik Moltke: Jon Skonvig og de andre runetegnere II, 1958 = Bibl. Arnamagnæana supp. II. H. D. Schepelern: Museum Wormianum, 1971 (anm. af Aksel E. Christensen i Hist. t. 12. r. VI, 1973 559–74). Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj IV, 1980; VII, 1979; XI, 1979; XIII, 1979. F. J. Billeskov Jansen: Liv og lærdom, 1983 25–31.
Papirer i Kgl. bibl. og Arnamagnæanske saml.

H. D. Schepelern

Worm, Oluf, 1757–1830, rektor. * 22.10.1757 i Tved, Mols, † 12.9.1830 i Horsens, begr. sst. F: sognepræst, senere provst Christen Sørensen Bagge (1700–72, ~ 1° med N.N., ~ 2° 1738 med Anna Marie Stæhr, † 1754) og Margarethe Benedicte Worm (1726–90). Antog morbroderen Jens *Worms navn. ~ 11.11.1788 i Horsens med Elsebeth Saur, døbt 3.3.1755 i Kbh. (Helligg.), † 18.10.1834 i Horsens, d. af stadskirurg i Kbh., senere regimentsfeltskær i Vordingborg Johan Wilhelm S. (1723–59) og Anna Maria Eegholm (ca. 1731–1813, ~ 2° 1762 med brygger, senere assistent i hof- og stadsretten Christian Bagge, ca. 1729–92).

W. kom 1768 i huset hos sin ovenfor nævnte morbror der på den tid var rektor i Århus. Han dimitteredes 1755 fra Århus katedralskole og studerede derefter teologi og filologi ved Kbh.s univ. Efter 1779 at have taget teologisk eksamen blev han beskikket til dekan ved kommunitetets andet teologiske bord hvor han manuducerede de teologiske studerende og herved udviste fremragende dygtighed. Samtidig studerede han selv videre, støttet af formående velyndere og nøje knyttet til ungdomsvennerne Rasmus *Nyerup og Rasmus *Møller. Han tog 1780 filologisk eksamen og 1784 magistergraden med en afhandling om de udtryk hvormed de forskellige dyder og laster betegnes i Det nye testamente. Ved samme tid bistod han morbroderen med udarbejdelsen af 3. bind af hans Forsøg til et Lexicon over danske, norske og islandske lærde Mænd som udkom 1784. 1787 blev han udnævnt til rektor i Horsens og virkede i denne stilling til 1829 idet han dog på grund af svagelighed 1827 fik N. V. *Dorph til konrektor. Han gik med stor iver op i sin gerning og afslog endog 1790 en opfordring fra det teologiske fakultet til at skrive en afhandling for den teologiske doktorgrad. Ved skolen underviste han i latin, græsk og religion, de fag som han tillagde størst betydning. Ved optagelse i skolen stillede han strenge fordringer så at elevernes tal ikke blev for stort; men de fleste af dem blev ved hans vejledning dygtige studenter. Han var en modstander af indførelsen af nye fag i skolen hvorfor han i en betænkning (trykt i Nyerups Udkast til en Historie om de latinske Skoler, 1804) udtalte sig mod hertugen af Augustenborgs reformforslag (1795). Han lagde mere vægt på hvorledes der blev læst end hvor meget, og mente ikke at man kunne komme bort fra overhøringen. W.s videnskabelige produktion var ikke stor. Størst værdi har en afhandling fra 1803 om Ciceros tale for Marcellus (ledsaget af et aftryk af talen og en dansk oversættelse) hvori han tilbageviser F. A. Wolfs vilkårlige påstand om talens uægthed. Endvidere offentliggjorde han oversættelser af skrifter af den romerske litteratur, deriblandt Tacitus, Persius og Juvenal. I hans *Samlede Skrifter* I–II, 1834–35 findes oversættelser af Plautus' *Captivi* og Horatius' *Ars poëtica,* og i et skoleprogram fra Horsens (1829) en oversættelse af Odysseens 9. sang. Han medvirkede tillige ved Rasmus Møllers oversættelse af Livius (I–VII, 1800–18). 1823 blev han optaget i Videnskabernes selskab. – Tit. professor 1800. – R. 1809. □Mal. af S. M. Jørgensen (Horsens statsskole), efter dette kopi (Århus katedralskole). Tegn. af N. Simonsen (Fr.borg), efter denne litografi af D. Monies. Mal. af Ole Magnus Rasch og af P. Grandjean.

Saml. skr., udg. Rasmus Møller og N. V. Dorph I–II, 1834–35. – Breve til O. W., ved C. F. W. Bendtz, 1844 = Horsens skoleprogr. 1844 (jfr. sst. 1848 69–79). – Jens Møller i Dansk lit.-tid., 1830 659–69. Samme i Nyt theologisk bibl. XIX, 1831 44–292 (heri breve). P. O. Brøndsted: Nogle ord til O. W.s amindelse, 1835 (også i O. W.: Saml. skr. II XXII–XXX). Cl. Clausen: Horsens statsskole 1532–1932, 1932.

*Hans Ræder**

Worm, Pauline Frederikke, 1825–83, forfatter. * 29.11.1825 i Hyllested, † 13.12.1883 i Kbh. (Matth.), begr. på Frbg. (Solbjerg). F: sognepræst, sidst i Kristrup Peter W. (1788–1865) og Louise Theodora Petrine Hjort (1800–81). Ugift.

W. modtog sin første undervisning af sin far. 1838 blev han sognepræst i Kristrup ved Randers, og W. blev derefter sat i en pigeskole inde i byen. Kort efter sin konfirmation 1841 blev hun lærer ved skolen, indtil hun 1847 kom som privatlærer til Præstø. Her skrev hun et hyldestdigt til Frederik VII ved hans tronbestigelse; det kom først i Fædrelandet, siden som særtryk og er det første bevis for hendes afgjort digteriske begavelse, ligesom det vidner om hendes kraftige nationalfølelse. Langt stærkere end de fleste var hun grebet af ånden fra 1848 – frihedsånden, danskhedsfølelsen og den nordiske enhedstanke. Fra tiden i Præstø stammer også hendes første digtsamling *En Krands af ni Blade,* 1850 og romanen *De Fornuftige* I–II der dog først udkom 1857. På Mathilde *Fibigers Tolv Breve af Clara Raphael svarede W. 1851 med *Fire Breve om Clara Raphael til en ung Pige fra hendes Søster.*

Hun sluttede sig til hende i tanken om kvindernes frigørelse, men tog mere realistisk på sagen, og især hævdede hun ægteskabets værdi og den jordiske kærligheds ret: „Thi Amor er ej lav, er han end lille". I kritikken af pigebørns skoleopdragelse var de enige. I nogle kronikker i Fædrelandet (for 23.–25.4. s.å.) *Om Kvindens Kald og Kvindens Opdragelse* udviklede W. sit syn herpå nærmere. 1852 tog W. institutbestyrerinde-eksamen og n.å. åbnede hun en pigeskole i Randers. 1857–63 drev hun en lignende skole i Århus, men intet af stederne havde hun særligt held med sig. De mere forstående af hendes elever anerkendte hendes fine og retskafne sind, men hun var heftig og upraktisk og havde ikke kræfter til alt det arbejde hun pålagde sig selv, bl.a. med sin faglige dygtiggørelse. 1863 solgte hun skolen og flyttede hjem, men vedblev at undervise både privat og i forskellige skoler i Randers.
S.å. skrev hun et mindedigt ved Frederik VIIs død. Det blev sammen med flere digte af hende optaget i Chr. *Winthers Nye Digte af Danske Digtere. 1864 udgav hun en større digtsamling *Vaar og Høst* der 1874 kom i andet forøgede oplag. I den nationale genrejsningstid efter 1864 blev W. en del benyttet som foredragsholder i folkelige foreninger. Hun var tilbageholdende og beskeden, men overvandt sig til at træde offentligt frem, fordi hun havde så meget på hjerte. Hvad det var siger titlerne på hendes foredrag noget om, fx *Om Holger-Danske-Sagnet, Om Kæmpeviserne, Om Tydsken i vore Skoler, Om Folkeaanden, Om Tidsaanden, Om Jylland og Jyderne, Kjøbenhavneriet* – og *Om Kvindesagen, Arbejderspørgsmaalet og Kvindesagen, Kvindesagen som Folkesag, Kvinden som Personlighed, Kvindesagens Fortid og Fremtid.* I alle disse sidste foredrag hævdede W. kvindens jævnbyrdighed med manden og kvindefrigørelsens betydning. De første er udtryk for hendes nationale følelse og grebethed af de grundtvigske tanker. 1865–68 indviklede hun sig i en voldsom strid med Vilhelm *Beck og Indre mission. Anledningen var at denne havde udsendt en preussisk født og dårligt dansktalende missionær til de danske soldater under krigen 1864. Det resulterede i bogen *Den indre Mission under Vilhelm Beck. Et Nutids- og Fremtidsbillede,* 1868. I en brevveksling med præsten Otto Funcke i Bremen bebrejdede W. ham, at han på Dybbøl banke havde lovprist kejser Wilhelm i stedet for at gå den tunge gang som profeten Jonas til Ninive og påminde kejseren om Pragfreden. Og da Bjørnstjerne Bjørnson lige efter N. F. S. *Grundtvigs død talte om, at Danmark skulle række hånden ud til en forsoning med Tyskland, skrev W. i Fædrelandet (23.10.1872) sit kraftige og harmfulde digt: *Forandrer Signalerne!* der fremkaldte Andreas Munchs „Gjensvar" på Norges vegne, Henrik Ibsens digt Nordens Signaler og endelig Vilhelm *Birkedals skrift Norden, Tyskland og Bjørnstjerne Bjørnson. Ved adskillige lejligheder viste W. sin store iver for forsvarssagen. 1875 samlede hun jyske kvinders underskrifter på et opråb til fordel for søværnet, og 1876 bragte et nederlag for forsvarssagen ved et valg i Århus hende ind i en ny heftig polemik.
„Jeg er lidt af en Digter, lidt mere maaske af en Tænker, endnu lidt mere af en Valkyrje", har W. sagt om sig selv med en karakteristik, som i det væsentlige passer. Hendes sidste skrift var *En Brevvexling,* 1878 der drejede sig om hvor vanskeligt det var for ikke-akademikere og især for kvinder at gøre sig gældende i litteraturen. I sit dødsår havde hun dog den glæde at se sit eget navn på finansloven sammen med ni andre kvindelige forfatteres. En kreds af venner bidrog til et legat til Pauline Worms minde, som især er anvendt til boghjælp til videre uddannelse af unge lærerinder. □Træsnit 1872 og efter dette træsnit 1875. Træsnit af P. L. Bevers, 1860, efter foto fra før 1873. Foto.

Fr. Barfod i Højskolebl. IX, 1884 1215–22 1239–43. Kirstine Frederiksen i Kvinden og samf. XII, 1896 32–38. Johs. Steenstrup: Den danske kvindes hist. II, 1917. Andr. Dolleris: P. W., 1921. Venskab og samvirke. Brevveksl. mellem Vilh. Beck og Johs. Clausen, udg. Axel Beck, 1936. Carl C. Lassen: Otte nord. kvinder, 1943 81–109. Em. Sejr i Århus stiftstid. 13.2.1971. Samme: Aarhus profiler, 1974. Lise Sørensen: Den nødvendige nedtur, 1977.

*Aagot Lading**

Worm, Willum, 1633–1704, højesteretsjustitiarius, bibliotekar. * 11.9.1633 i Kbh., † 17.3.1704 sst., begr. sst. (Frue k.). F: professor Ole *W. (1588–1654) og Susanne Madsdatter (1613–37). ~ 5.11.1666 i Kbh. (Frue) med Else Christensdatter Luxdorph, * 11.12.1647 i Dråby, † 5.2. 11722 i Kbh. (Frue), d. af senere forstander på Herlufsholm Christen Bollesen L. († 1669) og Maren Olufsdatter Stafrofski († 1689). – Far til Christen *W. Bror til Matthias *W.
W. blev 1650 student fra Vor Frue skole, tog 1653 magistergraden og rejste s.å. udenlands på en rejse der strakte sig over ti år og førte ham til Holland, Tyskland, Italien og Frankrig; han blev 1657 dr.med. i Padova og fik 1662 i Montpellier, som han stod i begreb med at tage til Spanien, underretning om sin udnævnelse til professor i fysik ved Kbh.s universitet; n.å. vendte han hjem. Med professoratet i fysik forbandt han fra 1665 professoratet i medicin og blev desuden 1671 sin slægtning og ungdomsven Peder Schumacher (*Griffenfeld)s efterfølger

som bibliotekar ved Det kgl. bibliotek, og forestod n.å. bogsamlingens overflyttelse fra slottet til den nye, under forgængeren påbegyndte biblioteksbygning. Hermed endte W. dog ikke sin embedsbane; til stillingen som professor og bibliotekar føjede han, der ikke for intet var af den altid omsigværende, indflydelsesrige W.-Bartholinske slægt, i årenes løb en række andre. 1673 blev han overinspektør ved kunstkamret, 1679 medlem af vanddirektionen, assessor i højesteret og (muligvis senere) kgl. historiograf, 1684 kancelliråd i danske kancelli og 1690 justitiarius i højesteret; ved universitetet var han 1677, 1679 og 1689 rector magnifius, 1678–87 efor for Valkendorfs kollegium. Endvidere var han medlem af kommissionerne for revision af Vitus *Berings Historieværk (1676), Norske lov (1683) og Peder *Resens Atlas (1685) og havde endnu flere hverv. Så mange stillinger og hverv samlede på enkeltmands hånd måtte for rettelig at kunne bestrides kræve arbejdsevne af usædvanlige dimensioner; W. var i hvert fald ikke i besiddelse af en sådan evne, så meget mindre som han med årene led under stadig hyppigere og besværligere anfald af podagra. Allerede tidligt lod han forelæsningerne besørge af sin søn eller andre af familien i sit navn, og ved biblioteket var det ikke stort anderledes. Ved sin tiltrædelse af embedet var han, som forskellige, til dels egenhændigt skrevne specialkataloger giver til kende, betænkt på i modsætning til tidligere at ordne bogbestanden efter fag; men foretagendet blev ikke ført igennem, og katalogerne udviser en betegnende mangel på tilstedeværelse af bøger trykt senere end 1674; da der 1694 beskikkedes ham en vicebibliotekar (J. C. *Wolfen), lagdes arbejde og administration over på denne. Sit hverv i højesteret derimod omfattede han med vedvarende, alvorlig interesse, så Árni *Magnússon 1690 kunne skrive til Th. *Torfæus hvis skrifter W. også skulle censurere at han aldrig var at træffe, fra morgen til aften var han i højesteretsforretninger. „Hans Ledelse af Retten" – siger Sophus *Vedel – „synes at have været præget af al ønskelig Dygtighed og Energi der navnlig med Styrke kom til Orde i hans Bestræbelser for at opretholde en værdig Tone fra Prokuratorernes Side under Retsforhandlingerne". Også historiografbestillingen må han have givet sig noget af med; han efterlod sig hvert tilfælde annalistiske udarbejdelser, kortfattede ganske vist, til Christian IVs, Frederik IIIs og Christian Vs historie, for den sidstes vedkommende dog udførligere; eftertiden vil her være ham tak skyldig for uddrag fra nu forsvundne skrivekalendere af Christian IV. Hans trykte forfatterskab er, bortset fra en lang række universitetsprogrammer, lidet omfangsrigt. – Virkelig kancelliråd 1684. Justitsråd 1687. Virkelig etatsråd 1690. Konferensråd 1693.

□Afbildet på faderens epitafiemal. (Nat.mus.). Mal. (Fr.borg). Afbildet på mal. af højesteret 1697 (Rosenborg). Ligprædikenstik af G. Valk, 1704, efter tidligere forlæg. Mal.

E. C. Werlauff: Hist. efterretn. om det store kgl. bibl., 2. udg. 1844 63–66 111f. V. Ingerslev: Danm.s læger og lægevæsen I, 1873 490–92. Chr. Bruun: Det store kgl. bibl.s stiftelse under Fr. III og Chr. V, 1873 64–70. P. L. Panum: Bidrag til kundskab om vort med. fakultets hist. 1648–1766, 1880 = Univ.progr. 26f. Sophus Vedel: Den dansk-norske højesterets hist. under enevælden, 1888 150f 164f. Jul. Petersen: Den danske lægevidenskab 1700–50, 1893 4f. Arne Magnusson: Brevveksl. med Torfæus, 1916 64. C. O. Bøggild-Andersen: Statsomvæltn. i 1660, 1936 (2. opl. 1971) 179. Højesteret 1661–1961 I–II, 1961. – Papirer i Kgl. bibl.

*Carl S. Petersen**

Worm, Willum, 1698–1737, forfatter. * 29.8.1698 i Kbh., † 11.4.1737 sst., begr. sst. (Frue k.). F: professor Ole Willumsen W. (1667–1708) og Drude Cathrine Foss (ca. 1673–1727). Ugift.

W. blev student 1715 fra Herlufsholm, tog 1716 baccalaureusgraden og var 1716–17 alumnus på Borchs kollegium. Efter en optegnelse af Jacob *Langebek, der menes at gå tilbage til en mundtlig meddelelse fra Frederik *Rostgaard, skal W. havde været model for Ludvig *Holbergs Jean de France (1722), og med denne tradition stemmer at alle indførsler i W.s stambog fra en rejse til Tyskland og Holland 1721–22 er på fransk uanset de skrivendes nationalitet; den eneste indførsel fra Paris er dateret 1724, og i mellemtiden havde W. været hjemme hvor han 1723 blev udnævt til assessor i hofretten i Kbh. 1725 købte han Hagestedgård ved Holbæk som han dog efter få års forløb måtte afhænde; han sad dårligt i det og søgte 1733 forgæves toldkæmmererer-embedet i Helsingør. Efter hans tidlige død bruger fætteren B. W. *Luxdorph mange latinske adjektiver til at skildre hans ulykkelige forhold både hvad økonomi og helbred angår, og tilføjer at hans trøst i livets modgang var digtekunsten.

W.s poetiske produktion består af lejlighedsvers, satirer, hyrdedigtning og anden både verdslig og gudelig lyrik; han er påvirket af Anders *Bording, af den anden schlesiske skole, af fransk poesi, og repræsenterer overgangen mellem barok og rokoko. Han oversætter både fra græsk, fransk og tysk, ligesom han lejlighedsvis digter på sidstnævnte sprog, og han regnes for den af vore poeter i århundredets begyndelse der viser mest opmærksomhed for samtidig tysk digtning. Af hans talrige digte vides intet at være offentliggjort i hans levetid; en del har Luxdorph trykt i sin Samling udaf smukke og udv. danske Vers I–II, 1742, adskilligt haves kun i

håndskrift, et større udvalg, *Digte*, udsendtes 1972 af Leif Leifer. Hans bryllupsvers Kreyer ~ Judichær (1734) blev det ligefrem forment ham at trykke, fordi han, ganske vist med betænkelighed, deri persiflerede pietismen *(Den Mand maa blive gal, der har en hellig Kone)*. Men andre ting af ham tålte heller ikke dagens lys. Et digt *A Monsieur, Monsr. Møinichen, forige Ober-Secreterer, Ridder af det Hvide Baand, saa lenge det varer, à Emdrop* er således et regulært smædeskrift, fuldt af grove injurier mod den faldne storhed (Chr. ˈMøinichen), og endelig har et frivolt element umuliggjort trykningen af forskellige digte. I *Hyrde-Klage over Hyrdindens Ubestandighed* har Luxdorph måttet udelade de dristigste passager, hvori den elskedes geheimeste yndigheder udmales, og *Celadon og Cloris. En Fortælling*, oversat efter den galante tyske hofdigter Johann v. Besser, kan siges at nærme sig stærkt det pornografiske. Digtet lod sig først offentliggøre i trykkefrihedstiden (1771, ved B. C. Sandvig), men virkede anstødeligt selv på denne tidsalders kritikere. Af W.s meget uensartede poesier vil nutiden vel finde mest behag i et vers som *Over den grønne Gang paa Mørup* der jævnt og fordringsløst giver udtryk for en afskedsstemning af sød melankoli, eller *Sidste Samtale paa Bredden af Graven*, skrevet til Thomas ˈBartholin (1690–1737), mens de begge lå på dødslejet; det giver C. ˈGiessing, som aftrykker dette digt, lejlighed til at betegne W. som „en af de netteste og beste danske Poeter Danmark har eyed".

Chr. Giessing: Nye saml. af jubellærere II,1, 1781 (reproudg. 1979) 75–77. R. Nyerup i Minerva, 1789 III 411f. Luxdorphiana, ved samme, 1791 257f. R. Nyerup og K. L. Rahbek: Bidrag til den da. digtekunsts hist. IV, 1808 316–21. Samme: Udsigt over den da. digtekunst under Fr. V., 1819 LI–LV. Hesperus, udg. K. L. Rahbek III, 1820 16–30 (heri Kreyer ~ Judicher). Chr. Bruun: Fr. Rostgaard og hans samtid II, 1871 324–50. Ludv. Daae i Hist. t. II, Kria. 1872 292. C. Paludan-Müller i Hist. t. 4.r.V, 1875–77 510–14. J. Paludan: Fremmed indflydelse på den da. nationallit. I–II, 1887–1913. Hans Aage Paludan i Danske studier XXI, 1924 65f. Ejnar Thomsen: Barokken i da. digtn., 1935 (ny udg. 1971) 167f 207 221f. H. D. Schepelern i Kulturminder ny r. V, 1965 71–96. Dansk barokdigtn., udg. Erik Sønderholm I–II, 1969–71. Leif Leifer i W. W.: Digte, 1972 70–100. – Stambog i Kgl. bibl. (Thott 577-8°).

*R. Paulli**

Vormordsen (Wormordsen), **Frands**, 1491–1551, bibelhumanist, superintendent, biskop. * 1491 i Holland, † 19.11.1551 i Lund, begr. i domk. sst. ~ ca. 1530 med Elisabeth Pedersdatter (~ 2° med Niels ˈPalladius, ca. 1510–60).

V. var født i Holland, efter dansk tradition i Amsterdam. Han blev medlem af karmeliterordenen, men når og i hvilket kloster er ukendt. Ligeså om han allerede havde lektorgraden da han sendtes til videre studier i Danmark, sikkert til klosteret i Helsingør som blomstrede under dr.teol. Anders ˈChristensens ledelse; her har også andre hollandske karmelitere studeret. Da ordenens provinsmøde april 1519 udnævnte de brødre som skulle studere i det nye kollegium i Kbh., var lektor V. blandt disse. Her sluttede han sig især til kollegiets „regent", teologen Paulus ˈHelie, hvis bibelhumanistiske og reformkatolske indstilling han delte, og hvis forelæsninger ved universitetet han fulgte. Muligvis blev han kollegiets leder da Paulus Helie 1522 måtte flygte til Jylland for Christian IIs vrede. I alt fald hørte han til universitetets lærerstab 1527 da biskop Lave ˈUrne mente at kunne stoppe lutherske tendenser ved at forbyde andre end baccalaurer og præster at høre teologiske forelæsninger. Da var hans „gamle mester" Paulus Helie atter universitetslærer og hjalp ham med den danske oversættelse af Davids salmer, som V. udgav 1528. Hans forargelse over at lektor Poul udråbes for „det hellige Evangeliums Fjende" viser, at han endnu delte dennes afvisende holdning over for lutherdommen. Salmeoversættelsen er nu vort vigtigste vidnedsbyrd om dansk reformkatolicismes bibelinteresse. Oversættelsen er ikke foretaget efter grundteksten, da V. næppe kunne hebraisk; men han har bl.a. benyttet de to latinske oversættelser efter grundteksten; også til Martin Luther står han i gæld; hans mangelfulde danske sprog havde Paulus Helie rettet „som med en grov Fil", og ham skyldes oversættelsen af Athanasius' skrift om Psalterens Kraft (en vejledning i brugen af salmerne) der ledsagede bogen. Skriftet var tilegnet Hr. Anders ˈBille til Søholm og hans hustru, på hvis opfordring og med hvis understøttelse det blev trykt, et vidnesbyrd om den danske adels interesse for bibelhumanismen. Hvor stærk derimod modstanden mod „den erasmiske Reformkatolicisme" var i Kbh.s kapitel viser kannikerne i jan. 1529, da de hyssede V. ned af prædikestolen i Frue kirke. En nyere opfattelse tolker Gråbrødrekrønikens ord om, at kannikernes „murmur et clamor" fordrev V. fra „suggestum publicum" således, at de hindrede hans forelæsninger. Samtidig eller kort efter modtog han imidlertid en kaldelse som „prædikant" fra magistraten i Malmø.

3.2.1529 ankom han til Malmø, men opsøgte straks den udvalgte biskop Aage ˈSparre i Lund og udbad sig hans tilladelse til at prædike. I overensstemmelse med det kgl. mandat fra Odense 1527 afkrævede Sparre ham løfte om at prædike „Guds Ord" purt og rent og gav ham derefter en ret betydelig gave til bestridelse af de udgifter han havde haft. Malmø magistrat lånte ham en samling bøger til bibelstudium. Antage-

lig mente V. endnu stadig som Helie, at kirkens enhed kunne bevares, når reformkatolicismens „mellemstandpunkt" godkendtes, og han siges at have dadlet den reformiver, Malmøs to ivrige lutherske prædikanter, Claus *Tøndebinder og Hans *Spandemager, havde lagt for dagen efter deres tilbagekomst fra den nye lutherske præsteskole i Haderslev, hvorved en pinlig splittelse i borgerskabet var opstået. Men snart stillede han sig side om side med dem. Fra katolsk side påstås at han i virkeligheden var „værre" end dem og kun i begyndelsen havde skjult sine meninger af opportune grunde. – Da magistraten i juni 1529 opnåede kongens tilladelse til at inddrage alter- og gildegodset i Malmø (mod at pensionere de hidtidige indehavere), oprettede den et „gymnasium" til uddannelse af præster ved studiet af skriftet, og V. blev dets leder. Til medhjælpere fik han sin tidligere „Staldbroder" fra kollegiet i Kbh. karmeliterlektoren Peder *Laurentsen, og sin tidligere kollega fra Kbh.s univ., mag. Oluf *Chrysostomus der tillige blev rektor for den oprettede latinskole til undervisning af børn. Sidstnævnte havde 3. pinsedag 1529 ved universitetsfesten holdt en latinsk, versificeret tale om „Kirkens Klagemaal" (Lamentatio ecclesiæ) der ud fra et udpræget humanistisk og reformkatolsk stade angreb gejstlighedens brøst ikke mindst hvad uddannelsen angik; men også de stærke lutherske angreb på helgenlæren dadlede han. Han sendte V. talen, og denne besørgede den omgående trykt i det trykkeri Malmø havde fået 1528, idet han forsynede den med forklaringer som bl.a. fortolkede misbilligelsen af de lutherske angreb som gældende anabaptisterne, og han tilføjede en efterskrift, dateret 13.8. som skarpt angreb munkevæsenet og især tiggerordener. Særlig efterskriften viser at V. nu klart havde brudt med sin hidtidige stand, og antagelig havde han da aflagt sin munkedragt.

Snart efter må mag. Chrysostomus være kommet til Malmø, og latinskolen fik under hans dygtige ledelse stor tilgang; adskillige katolske adelsmænd sendte deres børn dertil, og V. fik bl.a. en søn af rigsråden Anders *Bille i sit hus. Før foråret 1530 havde V. giftet sig til største forargelse for hans gamle ven Paulus Helie, som tilmed påstod at pigens slægt havde nægtet ham samtykke til ægteskabet. Bl.a. under gentagne „disputatser" med Malmøs klosterfolk blev V. så heftigt angrebet for sit løftebrud at han ved én lejlighed næppe kunne tale for forbitrelse. Tilslutningen til reformationen var imidlertid nu almindelig i Malmø. 29.11.1529 foregik en alter- og billedstorm, og i jan. 1530 udgav P. Laurentsen Malmøbogen der gjorde rede for reformbevægelsens sejr og de kirkelige fornyelser. 1530 hørte V. til de til herredagen i Kbh. indkaldte evangeliske prædikanter, og han deltog sikkert med iver i de mod katolicismen voldsomme prædikener over de 43 artikler, hvori man samlet havde gjort rede for den evangeliske lære, ligesom i de forgæves forsøg på at komme katolikkerne „til Orde" og få herredagens afgørelse af, hvem der var „Kættere". – Juni 1531 udgav han en *Forklaring og Forskel paa evangelisk og papistisk Prædiken og Lærdom,* foranlediget bl.a. ved Paulus Helies betegnelse af de evangeliske prædikanter som bedragere, bandskroppe og kættere. I et særligt tillæg forsvarede han præsteægteskabet mod et skrift som var udgivet i Århus i oversættelse af Helie, og i nov. udkom hans disputats mellem kantor Atzer Pedersen og F. V. om præsteægteskabet, hvori han bl.a. gav sin tidligere „Mester", „den fedbugede Skalk", råt for usødet. Endelig må nævnes 21 Artikler, uddraget af Den hellige Skrift, 1534 (optrykt 1535), den udførligste fremstilling af V.s religiøse og teologiske opfattelse og karakteristisk for hans biblicistisk-reformatoriske standpunkt.

Siden herredagen 1533 (efter Frederik Is død) begyndte den nye udvalgte ærkebiskop Torben *Bille og kapitlet i Lund forfølgelser mod de evangeliske prædikanter; V. forsvarede dem i sin *Apologia adversus Lundenses canonicos,* rettet til rigsrådet (okt. 1533), og da rigsråden Tyge *Krabbe ved nytår 1534 forlangte at Malmø skulle afskedige prædikanterne og atter antage katolske præster, protesterede V. 6.1. under henvisning til byens privilegium til at kalde sine gejstlige; det var også ubilligt at afsætte skriftkyndige og vende tilbage til en lære som stred mod evangeliet. Siden erklærede ærkebispen på Lunds landsting Malmøs og andre byers prædikanter og deres tilhængere for fredløse. Ophidselsen derefter i byen førte i maj 1534 til nedrivningen af Malmøhus og fængsling af lensmanden Mogens *Gyldenstierne, og under ledelse af borgmester Jørgen *Kock sluttede man sig til grev *Christoffer, da denne rejste Christian IIs sag i Danmark. – Under hele grevefejden fortsatte V. uforstyrret sin virksomhed i Malmø. I okt. 1534 afviste han en opfordring fra Eske *Bille til at mægle mellem folkepartiet og adelen. Først 2.4.1536 måtte Malmø overgive sig til Christian III, men fik bl.a. stadfæstelse på efter prøve at beholde sine prædikanter.

Da kongen efter rigsdagen i Kbh., der bragte reformationen sejr, i nov. indkaldte en kirkekommission til udarbejdelse af en „kirkeordinans" for riget, var V. blandt medlemmerne. Juli 1537 udgav han en oversættelse af den protest, de lutherske fyrster og stæder i Tyskland havde ud-

stedt i Schmalkalden mod at deltage i det påtænkte koncil i Mantova. 2.9.1537 indviedes han i Kbh. af Johannes Bugenhagen sammen med de andre af kongen ansatte superintendenter som evangelisk biskop i Lunds stift. Som sådan arbejdede han med al kraft på at få kirkeordinansen gennemført, men mødte megen modstand. Konfessionelt var den stærkest i domkapitlet og i herreklostrene; først 1544–45 måtte kannikerne, efter teologiske forhandlinger i Kbh., give op. I sognene modsatte man sig ikke mindst de økonomiske krav som præsternes og degnenes lønning stillede. Både fra adelen og almuen mødte han trods. Juli 1538 udstedte derfor Christian III, efter at V. med anbefaling fra Bugenhagen havde opsøgt ham på Gottorp, et særligt værnebrev for ham og hans præster; klager over dem skulle indberettes til kongen eller særlig dertil beskikkede; lykkedes det ikke bispen at mægle mellem præst og menighed skulle han indberette herom til kongen selv. Denne forbedrede også 1539 V.s knappe løn, efter at et partielt bispemøde i Nyborg i april, hvor han deltog, havde klaget over superintendenternes trange kår. Og i efteråret drog kongen selv om i Lunds stift, sammenkaldte provster, præster, degne, kirkeværger og sognemænd og fastslog de kirkelige ydelser. Alligevel vedblev modstanden.

For at fremme evangelisk forståelse havde V. 1537 udgivet den lille katekismus med forklaringer som det pålagdes alle præster stadig at „fortælle" menigheden efter prædikenen, og 1539 tryktes den vigtige „Haandbog" til præsternes hjælp der redegjorde for „Messen" (med kollekter og præfationer), dåb, brudevielse, besøg af syge og fangne og begravelse. Her blev det påbudt at bruge hele apostolikums ordlyd ved dåben, og uniformiteten i gudstjeneste og de kirkelige handlinger indskærpedes. 1540, 1542 og 1546 deltog V. i de almindelige bispemøder (i Kbh., Ribe, Antvorskov) som vedtog yderligere forholdsregler for at gennemføre kirkeordinansen og bekæmpe overtro og katolsk lære. På sine visitatser stræbte han også ivrigt for disse formål. Hans bevarede synodalstatutter godtgør også hans nidkærhed for at forny kirkelivet. Han var modstander af de latinske messesange og det berettes, at han ved en gudstjeneste, hvor præsten stadig benyttede disse, gik frem til alteret og skar de pågældende blade ud af messebogen. Som gammel humanist ivrede han også for skolevæsenets forbedring. 1550 lykkedes det ham endelig at få oprettet en hårdt tiltrængt latinskole i Rønne (Bornholm hørte stadig til Lunds stift). I sit dødsår udgav han, efter tysk forlæg, *En skøn liden Bønnebog* hvis mange oplag viser dens store påskønnelse som opbyggelsesskrift. I tilegnelsen til Christian III omtaler han Luthers „Profeti om Norden" som N. F. S. *Grundtvig atter fremdrog. – V. var en betydelig og særpræget personlighed. Både teologisk (bibelhumanismen) og liturgisk (uvilje mod latinsk sang ved gudstjenesten) videreførte han traditionen fra Malmø-reformatorerne. □Relief på ligsten fra 1550erne (Lunds domk.). Fremstillet på relief af Max Andersen på reformationsmonumentet 1942 (Bispetorvet, Kbh.).

Udg. Skrifter fra reformationstiden, ved H. F. Rørdam II–III, 1886–88 (Kirkens klagemål og Kort forklaring og forskel). A. Chr. Bang: Dokumenter og studier vedr. den lutherske katekismus' hist. I, Kria. 1893 135–64 (V.s katekismus). Danske messebøger fra reformationstiden, udg. S. H. Poulsen, 1959 = Univ.jubilæets da. samf.s skr. CCCLXXXIII (faks. udg. af messehåndbogen).
Kilder. Nye saml. til den da. hist., ved R. Nyerup og P. F. Suhm III, 1794 81. Kirkehist. saml. I, 1849–52 540–50. Monumenta hist. Danicæ, udg. H. F. Rørdam 2.r.II, 1887 86f 226 274 285 352 526.
Lit. C. Sonnenstein Wendt i Kirkehist. saml. 2.r.II, 1860–62 128–235. H. F. Rørdam sst. 5.r.II, 1903–05 417–84. Johan Corylander: Berättelse om Lunds domkyrka, udg. M. Weibull, Lund 1884. Laur. Nielsen: Dansk bibliografi 1482–1550, 1919. Samme: Dansk bibliografi 1551–1600, 1931–33. Lunds domkyrkas hist., udg. Ernst Newman II, Sth. 1946. Gösta Johannesson: Den skånska kyrkan och reformationen, Lund 1947 = Skånsk senmedeltid och renässans I. Krister Gierow: Den evangeliska bönelitteraturen i Danm. 1526–75, Lund 1948 338–43. Niels Knud Andersen: Confessio Hafniensis, 1954. Kristen Valkner: Paulus Helie og Chr. II, Oslo 1963 = Univ. i Oslo. Inst. for kirkehist. Publ. II. Krister Gierow og Kj. Barnekow i Lunds stifts herdaminne, udg. Gunnar Carlquist, 2.ser. I, Lund 1980 17–33.

Niels Knud Andersen (J. Oskar Andersen)

Worms, Alfred Peter Vilhelm, 1866–1952, stenograf. * 11.3.1866 i Kbh. (Trin.)., † 7.7.1952 i Vejen, Ribe amt, begr. i Kbh. (Ass.). F: skrædder Theodor Frederik Herman W. (1831–1900) og Margrethe Elisabeth Stibolt (1833–99). ~ 19.7. 1892 i Kbh. (Trin.) med Betty Dorothea Catharina Müller, * 28.11.1863 i Bonn am Rhein, † 5.3.1951 på Frbg., d. af Oberwachtmeister Ernst Karl August M. (1833–72) og Anna Gertrud Schmitz (1837–86).

Allerede som dreng udarbejdede W. et stenografisk system, men blev af den da ledende person på området David *Dessau opfordret til at lære sig Gabelsbergers system som anvendtes på rigsdagen. Her blev W. 1887 stenografassistent, 1892 rigsdagsstenograf. Forinden havde han 1889 taget lærereksamen og underviste indtil 1899 ved Skt. Petri drenge- og pigeskole i Kbh. Samtidig underviste han i stenografi på et af ham selv oprettet privatkursus, og på grundlag af et tysk system skabte han sit eget *Letfattelig dansk Stenografi*, kendt som *Worms' System*. Den første ledetråd heri, udsendt kort efter Dessaus død

1893, blev til en lærebog der i W.s levetid kom i 18 oplag. Worms' system blev en bevægelse med tilhængere samlet i det af W. s.å. stiftede *Dansk stenografisk forening,* og med det n.å. grundlagte Dansk stenografisk Tidsskrift som talerør. Mere end nogen anden har W. med sit forhold til tidligere forenklede system medvirket til udbredelse af stenografien som arbejdsredskab i videre kredse, og systemet vandt indpas på handelsskoler og i aftenskoler. W. var redaktør af tidsskriftet fra stiftelsen til 1932 og medlem af systemnævnet til sin død. Han udgav desuden vejledninger i tysk og engelsk stenografi. W. var æresmedlem af Stenographenverband Stolze-Schrey fra 1922, af Melinska stenografförbundet 1937 og af La Federación Taquigráfica Española. W. var desuden et virksomt medlem af menighedsrådet og kirkeværge for Trinitatis kirke. – R. 1937. □Mal. af Inge Westring. Foto.

Festskr. i anledn. af Dansk stenografisk foren.s 25 års jubilæum, 1918. Olof W. Melin: Stenografiens hist. II, Sth. 1929 479–85. Stenografisk t. LVIII, 1952 25–29. Berl. tid. 8.7. s.å. Politiken s.d.

*P. K. Stibolt**

Wormskiold, Morten, 1783–1845, naturforsker, samler. * 16.1.1783 i Kbh. (Nic.), † 29.11.1845 på Gavnø, begr. i Vejlø. F: sekretær, senere konferensråd Peder *W. (1750–1824) og Margrethe M. de Teilman (1757–1837). Ugift. – Bror til Ingeborg Christiane *Rosenørn.

W. blev student 1801, privat dimitteret, og cand. jur. 1805. Han studerede derefter botanik hos J. W. *Hornemann og deltog i dennes rejse til Norge 1807. N.å. blev han løjtnant i det sjællandske skyttekorps, og 1812–14 drog han på en videnskabelig rejse til Grønland med ophold i Godthåb og Frederikshåb. Hans udbytte var stort, og han fandt flere nye plantearter der er beskrevet og afbildet i Flora Danica. Hans botaniske journal fra rejsen blev udgivet af Eug. *Warming 1889 (Vid. Medd. Naturh. For.). Da en russisk ekspedition til Stillehavet og Beringsstrædet under kommando af Otto v. Kotzebue 1815 på udrejsen kom til Kbh. blev W. ansat som medhjælper for ekspeditionens naturforsker Adalbert v. Chamisso, og han fik af kongens kasse bevilget 400 rdl. til indsamling af naturalier til vore museer. Det viste sig imidlertid at alt hvad der samledes skulle tilhøre ekspeditionen, og det kom derover til stridigheder mellem W. og v. Kotzebue der endte med at W. blev sat af i Petropavlovsk i Kamtschatka. I begejstrede breve til Hornemann havde han skildret alt det nye han så (udtogsvis meddelt i Dansk Lit.-Tid. 1816–18), men modgangen gjorde ham tavs, og man ved kun lidt om hans ophold i Kamtschatka fra 1816 til 1818, da det lykkedes ham at komme hjem på et russisk skib rundt om Asien og Afrika. Han kom til Kbh. med en ret betydelig plantesamling og blev der hyldet som den første danske jordomsejler, men han var blevet „underlig", og end ikke Hornemann fik adgang til hans herbarium der senere ødelagdes ved en ildebrand. Efter sin hjemkomst beskæftigede han sig ikke mere med naturhistoriske studier. – En slægt af blomsterplanter og en algeslægt er kaldt Wormskioldia. □Tegning.

Danm.s adels årbog XLV, 1928 II 167. Eug. Warming i Vidensk. medd. fra den naturhist. foren., 1889 253–81. J. K. Rosenørn-Teilmann: Om slægten Wormskiold, 1902 27–32. Carl Christensen: Den danske botaniks hist. I, 1924–26 242f; II, s.å. 163 (bibliografi).

*Carl Christensen**

Wormskiold, Peder Worm, 1750–1824, rentekammerdeputeret. * 26.8.1750 på Bramminge, † 15.3.1824 på Frbg., begr. sst. F: kancellisekretær Henrik Christian W. til Bramminge (opr. Worm; adlet 1757 med navnet W.) (1726–60) og Ingeborg Christiane Teilmann (1720–85). ~23. 11.1781 på Ristrup med Margrethe Mette de Teilman, * 9.6.1757 på Ristrup, † 22.11.1837 i Århus, d. af justitsråd Morten de T. til Ristrup (1725–81) og Mette Benzon v. Gersdorff (1735–57). – Far til Ingeborg Christiane *Rosenørn og Morten *W.

W. studerede ved akademiet i Sorø 1767–70 og blev cand. jur. 1771. Derefter indledte han en løbebane i centraladministrationen hvor han 1776 udnævntes til sekretær ved det vestindisk-guineiske rente- og generaltoldkammer, men allerede n.å. kom han til rentekammeret hvor han skulle have sin virksomhed til sin død. 1781 udnævntes han til kommitteret, 1786 blev han deputeret og 1810–24 var han 1. deputeret og dermed ledende skikkelse i kammerets virksomhed efter de egentlige chefer, C. D. Fr. *Reventlow, O. J. *Moltke og senest J. S. v. *Møsting. – På denne baggrund kan det forekomme påfaldende at W. ved nedsættelsen af den store landbokommission 1786 fik sæde i denne i egenskab af godsejer, således som det hed i kommissoriet. Formelt kunne det begrundes i W.s ved sit ægteskab erhvervede gods Ristrup mellem Århus og Randers. Og W. var ved dette ægteskab som ved sin egen slægt nært knyttet til den jyske godsejerstand. Afgørende har det naturligvis været at W. som rentekammerembedsmand besad indsigt og kunne forventes loyalt at støtte den politisk udstukne kurs. W. skulle dog i flere henseender markere sig i kommissionens arbejde. Han øvede en vis indflydelse på udformningen af stavnsbåndsløsningen, vendte sig mod forordningen af

8.6.1787 der skulle betrygge fæsternes retsstilling, og han søgte da hoveriet blev det centrale spørgsmål at skaffe større gehør for de synspunkter der herskede i godsejerkredse, særlig de jyske hvor han bl.a. havde kontakt med A. C. Teilmann, Nørholm. Gennem kommissionens arbejde i 1790erne synes W. at have virket for den linje der førte til en mere tilbageholdende indstilling fra statsmagtens (administrationens) side i forholdet mellem bønder og godsejere m.v. – W. var 1782–96 direktør for Det kgl. teater, fra 1793 medlem af direktionen for Frederiks hospital, fra 1798 af direktionen for kreditkassen og fra 1816 af finanskommissionen. W. blev på sine ældre dage med rette betegnet som „rentekammerets veteran“ (L. Engelstoft), og han beskrives af sin samtid som en jævn, borgerlig embedsmandstype – skal have mødt ved det kgl. taffel i et sæt klæder af hjemmegjort vadmel – ligesom han berømmedes for sin loyale gerning og sympatiske karakter. □Mal. af C. A. Lorentzen (Vemmetofte) og af samme 1799 (forhen Orebygård). Malet som ældre. Stik af A. Flint.

Pers. hist. t. 9. r. IV, 1931 97–101 (brev). – Th. Overskou: Den danske skueplads III, 1860 298f. Fr. Schiern i Hist. t. 5. r. II, 1880–81 392f. Aktstykker til oplysn. om stavnsbåndets hist., udg. J. A. Fridericia, 1888. Efterl. breve fra den Reventlowske familiekreds, udg. L. Bobé I, 1895 XXXXIX 246 255 290f. J. K. Rosenørn-Teilmann: Om slægten Wormskiold, 1902 13–16. Axel Linvald: Kronprins Fr. og hans regering, 1923 (fot. optr. 1978) 246 252. Luxdorphs dagbøger, udg. E. Nystrøm II, 1925–30. Hans Jensen: Dansk jordpolitik I, 1936 (reproudg. 1975). Thorkild Kjærgaard: Konjunkturer og afgifter, 1980.

Claus Bjørn

Worsøe, Hans Holten, * 1932, landsarkivar. * 11.11.1932 i Randers (Skt. Mortens landsg.). F: civilingeniør, senere værkstedschef Kai Holten W. (1894–1961) og Jørgine Nielsen (1889–1971). ~4.6.1955 i Nakskov med ergoterapeut Inger Margrethe Ernst Kristoffersen, * 31.5.1929 i Nakskov, d. af bankdirektør Aage K. (1894–1967) og Ellen Anna Marie Ernst (* 1900).

W. blev student 1951 (Randers), cand.mag. i tysk og latin 1958 (Århus univ.), arkivar ved Landsarkivet for de sønderjyske landsdele 1960, ved Landsarkivet for Nørrejylland 1968 og landsarkivar for landsarkivet i Åbenrå 1981. Skønt hans fag ikke var historie blev hans væsentligste interesseområde slægts- og personalhistorie inden for hvilken også hans litterære produktion især falder: *Grundbog i slægtshistorie,* 1962 (5. opl. 1976), *Vejledning i slægtshistorie,* 1973 (3. rev. udg. 1982), *Wilhelm Adolph Worsøes slægtsbog* (s.m. H. Aarup), 1965, *Slægtshistorie i Sønderjylland – en vejledning,* 1983. I Åbenrå bys historie II, 1967, skrev han perioderne 1712–1814 og 1848–64, i III, 1974, perioden 1864–1920. Endvidere har han redigeret *Landsarkivet for Nørrejylland og hjælpemidlerne til dets benyttelse* I, 1980. Han har udgivet *Vonsild Kirkebog 1659–1708,* 1982 og var redaktør af Fra Viborg Amt 1969–73, af Personalhistorisk tidsskrift 1966–80 og redigerede jubilæumsbogen Personalhistoriske studier, 1979. Desuden har han offentliggjort en række artikler i Personalhistorisk tidsskrift bl.a. den meget nyttige *Fortegnelse over slægtshistorisk litteratur 1948–72* (1974).

Som leder af slægtshistoriske kurser på Køng folkehøjskole 1962–69, som initiativtager til udgivelse af Hvem Forsker Hvad (redaktør 1962–69), som underviser i slægts- og lokalhistorie på aftenhøjskole og aftenskole, og som en skattet foredragsholder, især i slægtshistoriske foreninger, har W. ydet en meget betydningsfuld indsats og medvirket til at gøre slægtsforskning til en folkelig bevægelse. W. er medarbejder ved nærværende udgave af Dansk biografisk leksikon og har bl.a. udarbejdet alle oversigterne over de borgerlige slægter. – W. er medlem fra 1979 af kirkeministeriets arbejdsgruppe vedr. rationalisering af kirkebogførelsen, medlem af bestyrelsen for Historisk samfund for Sønderjylland 1963–69 og igen fra 1981, af Historisk samfund for Viborg amt 1969–81 og fra 1969–80 sekretær for Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie hvis formand han blev 1981. W. er korresponderende medlem af Norsk Slektshistorisk Forening 1976 og af Zentralstelle für Personen- und Familiengeschichte, Frankfurt a. M. 1981, Schleswig-Holsteinische Gesellschaft für Familienforschung 1983 og var en af initiativtagerne til Nordisk slægtsforskerkonference 1982.

[K. Høegh-Hansen og Hans Worsøe:] Udskrift af familien Worsøes slægtsbog, 1959.

S. E. Sørensen

Worsaae, Jens Jacob Asmussen, 1821–85, arkæolog. * 14.3.1821 i Vejle, † 15.8.1885 på Hagestedgård, begr. i Kbh. (Holmens). F: amtsforvalter, justitsråd Jens W. (1780–1840) og Margaretha Elisabeth Berthelsen (1796–1848). ~17.10.1857 i Hagested med Jacobine Severine Grevenkop-Castenschiold, * 2.4.1838 på Lille Frederikslund, † 2.10.1910 i Kbh., d. af senere godsejer, kammerherre Casper Holten G.-C. (1809–80) og Cathrine Marie Louise Jensen (1818–1901).

I sine efterladte erindringer har W. givet en livfuld skildring af sin barndom og drengetid i hjemmet, den store amtsforvaltergård i Vejle. Han omtaler ved den lejlighed med umiskendelig velvilje familietraditionen om at hans farfar var spanier, og man tror, stillet over for billedet

af amtsforvalterens pudsig-djærve fremtoning, gerne på en blanding af spansk og jysk. W. selv var en smuk mand med tæt mørklokket hår og ildfulde øjne, dertil et „sydlandsk livligt" sind, så man kan jo formode at det var spanskblodet der gav ham, foruden livligheden og apparitionen, den utvungne elegance der udmærkede ham, smagen og evnen for udsøgt optræden, den aristokratiske sans. – Allerede i 11–12-årsalderen vaktes hos W. interessen for fædrelandets oldsager og oldtidsmindesmærker. Han begyndte at samle og foretog med en ven søndagsudgravninger i en højgruppe ved Jelling. Okt. 1834 sattes han i Horsens latinskole; også herfra fik han, under ferier og ellers når lejlighed gaves, anledning til at deltage i udgravninger, således af en stor jættestue ved Bygholm. 1836 sendtes W. til Borgerdydskolen i Kbh. (rektor Michael •Nielsen). Sammen med sin ældre bror og en anden Vejlestudent boede han hos en morbror på Vandkunsten, hvorfra der kun var kort vej til Oldnordisk museum på Christiansborg. Her modtoges den unge W. venligt af museets bestyrer C. J. •Thomsen og medhjælperne J. B. •Sorterup og A. •Strunk. En menneskealders samvirke og venskab med Thomsen indledtes hermed. Også i kunstkammeret (Dronningens Tværgade) og i samlingerne på Rosenborg (under oberstløjtnant Sommer) aflagde den ivrige, lærelystne W. hyppige besøg.

I vinteren 1837 foretog W. udgravninger i Nordsjælland (Vejby og Tibirke) og nåede herunder til erkendelsen af, at stendysserne ikke, som det hidtil almindeligt antoges, var altre, men derimod grave. I det hele var W.s tidligt modne blik åbent for at man nu, efter Thomsens fremsættelse af det i arkæologien epokegørende tredelingssystem (stenalder – bronzealder – jernalder) burde søge at opnå en rettere forståelse af oldtidsmindesmærkerne ude i landet. Fra oldsagerne ville han vende opmærksomheden mod de jordfaste minder. Han fortsatte sine nordsjællandske undersøgelser og skrev herom (i Annaler 1838–39) sin første arkæologiske afhandling hvis resultat, at dysserne måtte anses for grave, for øvrigt blev modtaget med tvivl og kølighed af både Thomsen og Sommer. Vinteren 1839–40 tilbragte W. i Vejle som medhjælper for sin syge far og fik her tid til virksomt arbejde i arkæologiens tjeneste. Han udgravede høje i Randbøl og ved Jelling, undersøgte en stor langdysse ved Lindknud, beså Hærvejen, Margretediget, Hjarnø m.m. Under dette ophold forberedte han sine kommende afhandlinger om Vejle by og amt under svenskekrigene, om Gorms og Tyres høje i Jelling og om den formentlige dronning Gunhild fra Haraldskær mose. Under alt dette passede W. skolegangen og de første universitetsstudier. Han tog studentereksamen 1838 og n.å. anden eksamen, slog sig så på teologi, derefter på jura. 1840 døde faderen, og W. måtte klare sig videre ved egen hjælp (informationer), indtil han fik Kommunitetet og Regensen (senere Elers' kollegium). Hos Thomsen var han indtil videre ulønnet assistent.

W. var en usædvanlig student. Højt begavet, allerede en klar skribent, stringent i sine argumenter, med fantasi, men med skarp kritik af fantasteri, var han vel udrustet til den opgave som dog nok først efterhånden blev ham klart bevidst: at udvikle, forsvare og bane vej for en videnskab i svøbet, for den forhistoriske arkæologi. Han følte sig som og var virkelig på det videnskabelige felt en ung himmelstormer, idérig, selvstændig, ubundet af dogmer og fordomme, vel heller ikke, for at citere ham selv fra biografien: „fri for Selvtillid og Indbildskhed". Hvor vidt forskellig en type var ikke hans chef og forgænger i oldforskningen C. J. Thomsen! En mand af ubestrideligt format, et stort og elskeligt menneske, bred og lunerig, en organisator af høj rang, men lige så gammeldags, som W. var moderne, lige så forsigtig og henholdende, som W. var frembrusende. Thomsen var langsom i sin anerkendelse, undvigende i problemdrøftelsen, uvillig over for pludseligheder. Han knyttede nok W. til sig i arbejdet ved museet og anvendte ham, men betænkte sig ikke på, når han fandt det nødvendigt, at vise ham en kold skulder. „Er han overhovedet noget, da er det alene, fordi de samtidige yngre Oldforskere ere endnu ringere", ytrer han til W. i anledning af dennes nye ideer om dyssernes oprindelige bestemmelse. På en måde har denne Thomsens holdning utvivlsomt være til gavn for W. uanset den øjeblikkelige irritation. Den ældres kølighed har tvunget til selvkritik og til en sikkert heldig dæmpelse af formen i de første arkæologiske stridsskrifter (se nedenfor) hvor den unge student dristigt trådte op mod grånede, højt ansete professorer. En anden side af sagen var imidlertid det økonomiske. Thomsen var aldeles uvillig til at udvirke fast aflønning af sine medhjælpere. Hertil kom over for W. uden tvivl hans overbevisning om, at dette lidt for blændende lysfænomen ikke for hurtigt burde gøres større. Situationen tilspidsedes efterhånden til det W. selv i erindringerne kalder „et Brud". I foråret 1843 forlanger W. besked fra Thomsen, om han vil gøre noget virkeligt for ham, ɔ: søge oprettet en fast stilling ved museet, og hertil svarer Thomsen, hårdt trængt, omsider et klart nej. W. forlod da i forståelig bitterhed sin tjeneste ved museet. Noget virkeligt, langvarigt brud blev det dog ikke. Samarbejdet genop-

toges snart, og få år senere, ved hjemkomsten fra sin rejse til de britiske øer, fik W. fast ansættelse som inspektør over de antikvariske mindesmærker i Danmark og blev samtidig medlem af oldsagskommissionen. 1841 udgravede W. en del høje ved Skodborgå i Sydjylland og beviste ved den lejlighed at de ikke, som antaget, var opkastet over faldne fra Magnus den Godes sejr på Lyrskovhede. Han skrev derom i Annaler 1840–41 og optoges s.å., sin unge alder til trods, som medlem af oldskriftselskabet. Til Lyrskovemnet vendte W. senere tilbage (Annaler 1852).

1835 blev der i Haraldskær mose vest for Vejle fundet et kvindelig, som N. M. *Petersen n.å. under et møde i oldskriftselskabet erklærede for at være de jordiske levninger af dronning Gunhild, Erik Blodøkses enke. Denne identifikation, der vakte ikke ringe opsigt, kunne i virkeligheden kun støttes af vage og svage argumenter, og imod dem rettede W. en fældende kritik (Hist. Tidsskr. III, 1842), mest, som han ytrede i et senere indlæg (sst. IV, 1843) for at advare mod det angribelige princip at henføre enkelte oldtidslevninger til enkelte fortællinger i usikre historiske efterretninger. Det lod sig ikke nægte at W. havde ret, og denne kontrovers, i sig selv ikke meget betydelig, gjorde ham med ét slag til en kendt figur i den unge akademiske verden. I disse år „svævede W. mellem Jura og Arkæologi". Først efter et foredrag om Nordens oldtid, holdt i febr. 1844 i det af H. N. *Clausen ledede Skandinaviske selskab stod det ham klart, at juraen måtte definitivt opgives. W. kom jævnlig i Studenterforeningen af hvis seniorat han var medlem 1842. Han sluttede sig med visse forbehold til det „national-skandinaviske" parti. Reservationen bestod navnlig deri at W. nok ville være med til at fremme en åndelig, men ikke en politisk enhed mellem de nordiske folk. Som han selv skriver, var han i politikken lige så konservativ, som han i videnskaben var liberal, ja næsten radikal. Denne politiske konservatisme holdt sig ned gennem årene. Han så bestandig med uvilje, næsten med fjendtlighed på det unge demokrati.

I efteråret 1841 foreslog den klassiske arkæolog Ludvig *Müller W. at skrive til Selskabet for trykkefrihedens rette brug en samlet fremstilling af sine nye iagttagelser vedrørende oldsagernes og mindesmærkernes indbyrdes forhold. W. indvilgede glad, men mente dog først at måtte foretage en antikvarisk rejse til Sverige hvor han kun én gang tidligere havde været (hos Sven Nilsson i Lund). Med offentlig understøttelse berejste han nu i sommeren 1842 hele det sydlige Sverige samt Sydøstnorge og stiftede indgående kendskab ikke alene med personer og museer, men navnlig med mindesmærker ude i landet. Efter hjemkomsten fuldendte han sit første sammenfattende arkæologiske skrift *Danmarks Oldtid, oplyst ved Oldsager og Gravhøie,* 1843 (tysk udg. n.å., engelsk 1849), et for sin forfatters unge år overordentlig modent og selvstændigt arbejde. Det epokegørende ved denne bog er, at der her for første gang bevidst er bragt til anvendelse den forhistoriske arkæologis videnskabelige metode, nemlig den indbyrdes sammenligning mellem de ved sikre iagttagelser tilvejebragte stofgrupper i og uden for Norden. W. blev i sin videnskab den første store ordner og sammenligner, han besad en udpræget evne til at skaffe sig sikkert overblik over vidtspredte stofmængder, og han viser denne evne allerede her. Bogen var i virkeligheden, som det er sagt om den, den første i sin art der nogen sinde var skrevet. Hertil kom at den uforsagt tog stilling til store etniske problemer. Med Danmarks Oldtid ... gjorde W. sit navn kendt i oldforskerkredse overalt i Norden og Tyskland.

1841 udsendte Videnskabernes selskab det store kostbare værk Runamo og Runerne, hvori Finnur *Magnússon på basis af G. *Forchhammers geologiske undersøgelser tydede en formentlig runeindskrift på Runamo-klippen i Blekinge som en stavrimet besværgelse indeholdende en bøn til guderne fra Harald Hildetands mænd om undergang for fjenden og sejr for dem selv. De fleste forskere godtog denne læsning, men skepsis blev dog ytret fra forskellige sider med hensyn til indskriftens autenticitet og dermed tolkningens rigtighed, således af C. *Molbech herhjemme og af J. G. Liljegren, J. F. Berzelius og Sven Nilsson i Sverige. W. besøgte Runamo under sin førnævnte Sverigesrejse, og her vaktes hans tvivl. På Jonas *Collins råd gik han nu direkte til kong Christian VIII med bøn om rejseunderstøttelse. Den bevilgedes, og W. var da i Blekinge sommeren 1844. Endnu s.å. udsendte han *Runamo og Braavalleslaget* hvori han rettede et afgørende angreb på Forchhammers bestemmelse af stregerne i klippen som runer. Den hele „Indskrift" var et naturspil, og Runamoværket, så vidt det omhandlede dette, en eneste misforståelse og fatalitet.

Viste således W. sine evner som negativ kritiker i skrifterne om Lyrskovslaget, dronning Gunhild og Runamo, havde han dog allerede nu, 1844, haft lejlighed til inden for sin videnskab, først og fremmest i bogen om Danmarks oldtid, at dokumentere sine positive, opbyggende egenskaber. Disse sidste kommer frem også i hans næste arbejde, bogen fra 1846 om Blekinge, *Blekingske Mindesmærker fra Hedenold, betragtede i deres Forhold til de øvrige skandinaviske Lande og eu-*

ropæiske Oldtidsminder der giver en vidtspændende komparativ oversigt over europæisk arkæologis problemer og hele daværende stade; teorien om at bronzesagerne skyldtes kelterne tilbagevises her, og det hævdes at de repræsenterer et fælles kulturtrin, ikke en import fra et enkelt folk. En hjælp for W. til at skrive Blekingebogen har utvivlsomt den indsigt været som han kort forud erhvervede sig i europæiske arkæologiske forhold ved en længere rejse i Tyskland, Østrig og Schweiz (1845).

W. var på denne tid stærkt optaget af at skaffe sig viden om Østeuropas oldtidsforhold. Han ønskede en rejse til Nordnorge og Rusland for at undersøge „de arkæologiske Overgangsforhold mellem Asien og Europa". W.s tanker dengang om kulturindflydelse fra Østen ad den nordnorske vej er i vore dage på mærkelig måde blevet genoplivet ved stenalderfundene i Finmarken. W. kom nu denne gang ikke mod øst, men tværtimod vestover. På opfordring af Christian VIII og på hans bekostning sendtes W. 1846 til de britiske øer som imødekommelse af en til oldskriftselskabet rettet henvendelse fra hertugen af Sutherland om at få en nordisk oldforsker til Skotland for at studere nordbominder der. Således kom W.s store engelsk-skotsk-irske rejse i stand, hvorfra han først vendte hjem et år efter (via Paris) for at overtage den ovennævnte for ham oprettede post som inspektør for de antikvariske mindesmærker (1847). Af opholdet i Storbritannien har W. givet en malende livlig beskrivelse i sine breve og erindringer. Han bevægede sig med lyst og smidighed i højaristokratiske kredse, var gæst på hertugelige herresæder og jagtslotte, deltog i ridning og sejlsport m.m. uden dog derfor at slappe sine videnskabelige selvkrav. Med bevidst nerve fastholder han midt i glansen og herligheden – der netop var noget for ham – sine opgaver og sin faste arkæologiske linje.

I den følgende snes år falder W.s egentlige manddomsgerning. Hans store energi og alsidige begavelse fik ham til med iver og dygtighed at indlede løsningen af en række sideløbende opgaver af stor betydning for oldtidsmindesmærkerne ude i landet, for museumsvæsenet og for den unge arkæologiske videnskab. Ufortøvet tog han sig i sin nye stilling af landets minder fra oldtid og middelalder; han skrev sin egen embedsinstruks, hvorefter han pålagde sig systematiske undersøgelsesrejser med det formål at kortlægge og beskrive samtlige vigtigere mindesmærker, en mægtig opgave der nødvendigvis måtte overskride enkeltmands evne. Samtidig optog han arbejdet for gennem frivillig fredning at sikre så mange jordfaste mindesmærker fra oldtiden som muligt. Også med landets historiske monumenter havde han at gøre, bl.a. i egenskab af formand for det særlige kirkesyn; i talrige kirkerestaureringer og undersøgelser af middelalderlige grave har han haft sin virksomme andel, ligeså i den vågnende interesse for landsbykirkernes kalkmalerier.

Efter oldsagskommissionens ophævelse 1849 passede Thomsen og W. i forening tilsynet med oldtidsminderne i og uden for museet. Thomsen var dog som hidtil den egentlige styrer af Oldnordisk museum, og W. måtte foreløbig modificere eller helt henlægge sine ideer og planer om museets indretning og opstilling. Endda fik han nok at gøre. Allerede gennem sit forhold til Christian VIII havde W. haft forbindelse med hofkredse, og denne forbindelse øgedes under den oldtidsinteresserede Frederik VII med hvem W. fik meget at gøre. 1858 udnævntes W. til inspektør for den kongelige kronologiske samling på Rosenborg. Han fik bolig på slottet og gik straks med beslutsomhed og omsigt i gang med et nyskabende arbejde af indgribende art, hvorved han forvandlede de hidtil temmelig forsømte og oversete samlinger til en i sin art enestående kulturhistorisk helhed. Uden vanskeligheder gik dette ikke; bl.a. affødte et mindre godt forhold til grevinde *Danner en del besværligheder. Som tiden gik voksede imidlertid Rosenborg-samlingerne betydeligt, således gennem Fr.borg slots brand og ved kongens død. W. har beskrevet sit arbejde ved Rosenborg i et til udgivelse efter hans død bestemt skrift, *Optegnelser om Rosenborg-Samlingen i 25 Aar (1858–1883)* der udkom 1886.

Under treårskrigen var W. i sit videnskabelige forfatterskab delvis optaget af nationale emner. Han forfattede brochurer om Dannebrog og Dannevirke og indlod sig med held i en vidtløftig polemik med den norske historiker P. A. Munch om folkevandrings- og stammeproblemer. 1851 udkom resultaterne af hans Englandsrejse, det kendte skrift med titlen *Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland.* W. behandlede her et grænseområde mellem arkæologi og historie, og han viste sig dette vanskelige stof fuldt ud voksen. Bogen bragte meget nyt. I sin fremstilling er den livfuldt anskuelig, i sine teser forsigtig og dog klar, upartisk i fordelingen af de nordiske arkæologiske minder og levn mellem danske og norske. Den fandt da også udelt anerkendelse fra norsk side (Munch). N.å. udkom den på engelsk og tysk og forblev i lang tid et hovedskrift om emnet. Ved denne tid blev W. medlem af Videnskabernes selskab, og han udsendte i „Oversigterne" (1852) et par vigtige vesteuropæiske studier, *Nye Oplys-*

ninger om Danelagen i England og *Antiqvariske Iagttagelser fra en Reise i Normandiet og Bretagne.* Sammenfattende skrev han om disse emner bogen fra 1863, *Den danske Erobring af England og Normandiet,* hvori dog benyttelsen af historiske kilder ikke når ud over det sædvanemæssige. I Videnskabernes selskabs oversigter 1855 gav han meddelelser om minder fra Valdemarernes tid, i værket Kongegravene i Ringsted Kirke, 1858 omhandlede han Ringsted kirke som den danske kongeslægts gravsted, og i Danske Mindesmærker skrev han om Kalundborg, Fjenneslevlille og Sørup kirker (I, 1860; II, 1862; VIII, 1866). Hans arbejde ved Rosenborg gav ham anledning til at udsende et par rent historiske småskrifter, *Kong Christian V.s Testamenter som Tillæg til Kongeloven,* 1860 og *Et Par smaae Bidrag til Dronningerne Sophie Magdalene's og Caroline Mathilde's Historie* (Hist. Tidsskr. 3.r.V, 1866–67). I universitetsprogrammet fra april 1865 udsendte han sit smukke skrift *Om Slesvigs eller Sønderjyllands Oldtidsminder.* Til universitetet var W. nemlig knyttet siden 1855 som docent i oldtidsvidenskab.

W.s vigtigste forfatterskab i disse frugtbare tyve år efter Englandsrejsen falder imidlertid inden for den rent forhistoriske arkæologi. Han nøjedes ikke med at overtage det Thomsenske treperiodesystem som grundlag for samlingernes opstilling, men nye utrættelige studier og iagttagelser førte ham til leddeling af disse store hovedgrupper. Først gennemførte han en deling af jernalderen i to, derefter i tre perioder (annaler 1847, 1849, 1850, årbøger 1867), og så tvedelinger af sten- og bronzealderen (Vidensk. Selsk. Oversigter 1848, 1851, 1853–55, 1859, 1861, Antikv. Tidsskr. 1850). For stenalderens vedkommende gav delingen anledning til den bekendte heftige og langvarige strid med Japetus *Steenstrup der fejlagtigt opfattede køkkenmøddingernes og stengravenes redskabsindhold som repræsenterende to sider af samme kultur, mens W. i dem så vidnedsbyrd om to forskellige kulturer, dækkende et ældre og et yngre tidsafsnit. W. havde ret her, et forhold der ingenlunde rokkes af senere tiders påvisning af at køkkenmøddingkulturen har bestået et godt stykke ned i yngre stenalder. Hele denne strid om stenalderens tvedeling havde sit udspring i opdagelsen af „køkkenmøddingerne" (Steenstrups benævnelse), en opdagelse der skyldes W. og ikke Steenstrup, hvilket fremgår af en dagbogsoptegnelse fra W.s undersøgelse 1850 af affaldsdyngen ved Mejlgård på Djursland. W. dannede sammen med Steenstrup og Forchhammer den af Videnskabernes selskab 1848 nedsatte komité til undersøgelse af skaldyngerne ved de danske kyster. 1851 holdt W. foredrag i oldskriftselskabet, Steenstrup i Videnskabernes selskab om den i arkæologien epokegørende erkendelse, at disse hidtil som naturprodukter betragtede dynger i virkeligheden var bopladslag aflejret af mennesker. – 1854 udgav W. *Afbildninger fra det Kongelige Museum for nordiske Oldsager,* et billedværk der vandt betydelig udbredelse.

Allerede i et af sine tidligste ungdomsskrifter havde W. slået til lyd for at man burde udgrave den søndre kongehøj i Jelling. Frederik VII virkeliggjorde dette ønske 1861. Højen blev da under W.s ledelse og kongens tilsyn undersøgt, uden at dog det ventede gravkammer fremkom. For at bøde på skuffelsen blev det gamle gravkammer i den nordre gravhøj genudgravet og restaureret. W. har skildret Jellinggravningen muntert i sine breve. 1865 døde Thomsen og n.å. udnævntes W. – imod en af Thomsen efterladt indstilling – til direktør for de hidtil under Thomsen sorterende samlinger, samtidig med at hans titel som inspektør for Rosenborg ændredes til direktør. Omtrent ved samme tid efterfulgte han C. C. *Rafn som vicepræsident i oldskriftselskabet. W. stod hermed som oldtidsforskningens og vort museumsvæsens ubestridelige førstemand, og han havde nu frie hænder til sine omordningsplaner. Etnografisk samling, som af Thomsen var blevet opstillet efter klimazoner, ordnedes nu efter racer og folk; Oldnordisk museum undergik i sin opstilling betydelige ændringer i overensstemmelse med forskningens sidst indvundne resultater; en komparativ samling for europæisk arkæologi indrettedes; møntsamlingen overflyttedes fra Rosenborg til Prinsens palæ; folkemuseet, der efter W.s tanke burde indgå som led i de ældre danske samlinger, understøttedes med råd og i gerning. Også udviklingen af det nystiftede nationalhistoriske museum på Fr.borg, for hvis bestyrelse W. var formand, fulgtes med virksom interesse. W.s kongstanke var at museerne tilsammen skulle afspejle den nationale kultur i dennes udviklingsgang og i forholdet til den almindelige kulturudvikling verden over. I Nordisk tidskrift VII, 1884 skrev han herom en af sit livs sidste afhandlinger. Store almene synspunkter og vide udsyn var her som altid W.s særkende. Han indtrådte 1879 i en kommission der skulle give forslag om nybygninger til de offentlige samlinger, og han udarbejdede til denne kommissions betænkning plan til et nyt stort nationalmuseum på pladsen foran Rosenborg. Samtidig passede W. arbejdet for mindesmærkerne ude i landet. Han organiserede en systematisk antikvarisk berejsning af det hele land og opnåede dertil 1873 fra rigsdagen en senere stadig fornyet bevilling (se

herom Aarbøger 1877). Han fremmede ivrigt den frivillige fredning af oldtidsminder og vandt her ved sin smidige forhandlingsevne og hele vindende personlighed betydelige resultater. I 1860 var han blevet medlem af Det kgl. danske selskab for fædrelandets historie og sprog, men det var oldskriftselskabet han fortrinsvis viede sine kræfter; han foranledigede dets love ændrede og ledede dets møder. Sin universitetsvirksomhed derimod måtte han fra 1866 opgive.

Med kraft fortsatte W. sine videnskabelige studier og sin produktion. 1865 fremsatte han sin tydning af de store fynske og sønderjyske mosefund fra jernalderen: de var krigsbytte udlagt til guderne som offer (Vidensk. Selsk. Oversigt 1867); en lignende tolkning (som offergaver) gav han året efter af en stor hidtil uforståct fundgruppe fra bronzealderen (Aarbøger 1866). Det mærkelige vikingetidsfund fra Mammen offentliggjorde han 1869 (Aarbøger). Ruslands arkæologi behandledes i et arbejde fra 1872, *Ruslands og det skandinaviske Nordens Bebyggelse og ældste Kulturforhold* (Aarbøger), og i afhandlingen fra 1879 (Aarbøger) *Fra Steen- og Bronzealderen i den gamle og den nye Verden* foretog han endnu mere vidtgående sammenligninger. W. var i sine senere år stærkt optaget af mytologiske og religionshistoriske studier der satte frugt i hans tydningsforsøg af fremstillingerne på de nordiske guldbrakteater (Aarbøger 1870) og på guldhornene (uudgivet). En sidste sammenfattende fremstilling af den nordiske arkæologis resultater gav han 1881, *Nordens Forhistorie, efter samtidige Mindesmærker*. Endnu kan nævnes hans *De Danskes Kultur i Vikingetiden*, 1873 og *The Industrial Arts of Denmark*, 1882.

W. stod højt i tre monarkers gunst. Han var verdensmand og hofmand. Tilskyndet af kongen og af C. C. Hall indtrådte han 1874 i ministeriet Fonnesbech som kultusminister, dog med det forbehold senere at kunne træde tilbage i sine hidtidige stillinger, hvilket han gjorde allerede n.å. 1877 stilledes han sammen med Hall efter folketingets beslutning for rigsret i anledning af overskridelser ved bygningen af Det kgl. teater; begge frikendtes. W. foretog jævnligt rejser, således til Rusland 1869. Ved internationale arkæologkongresser præsiderede han med glans og værdighed, 1869 i Kbh., 1871 i Bologna (til hvis æresborger han udnævntes), 1874 i Stockholm. Han var medlem af talrige lærde selskaber i udlandet.

W. døde pludselig af et hjerteslag, uden forudgående sygdom, under et ophold sommeren 1885 på sin hustrus fædrenegård Hagestedgård ved Holbæk. – W.s eftermæle er uden skygger. Han var en lykkelig mand, en lys natur, i begavelse rigt, ja glimrende udrustet. Som embedsmand var han fremragende: hurtig, beslutsom, præcis, dertil i besiddelse af overordentlige administrative evner. Han var ikke dyb af ånd, men ren af karakter. Forfængelig var han unægtelig for så vidt som han følte uskrømtet glæde ved udmærkelser og ærestegn; han lagde ikke skjul herpå, hans breve vidner derom, dog på en afvæbnende, næsten barnlig måde. En ringe fejl på baggrund af store fortrin. Først og fremmest skal dog W. mindes som det, han var fremfor noget andet: sin videnskabs grundlægger. Som sådan vil han blive husket, så længe oldforskning dyrkes. – Dr.phil.h.c. i Uppsala 1877. – Tit. professor 1854. Etatsråd 1864. Kammerherre 1875. – R. 1851. DM. 1855. K.[2] 1869. K.[1] 1869. S.K. 1882. □Afbildet på litografi af Guiaud & Bayot efter tegn. af A. Meyer forestillende udgravning 1854. Afbildet på flere satiriske tegn. af Jacob Kornerup af udgravning i Jelling 1861. Træsnit af W. Obermann, 1868, efter tegn. af H. Olrik, efter dette litografi 1869. Afbildet på træsnit af kongres 1869. Træsnit 1869, efter dette træsnit s.å. og 1876. Buste af Th. Stein 1871 og 1872 (Vejle mus.). Træsnit 1874 og efter dette træsnit 1907. Litografi 1874. Satirisk fremstilling i Punch 1874. Mal. af H. Chr. Jensen, 1875 (Rosenborg), gentagelse med ændrede ordner 1886 (Fr.borg). Afbildet på træsnit fra udstillingen 1879. Silhouet af W. Irminger (Fr.borg). Afbildet på tegn. af C. Bayer (sst.). Relief af Th. Stein, 1885 (glyptoteket, depon. i Maribo mus.; Vejle mus.) til monument af Stephan Sinding, 1889 (Nat.mus.). Træsnit 1885, af H. P. Hansen s.å. og træsnit efter dette af R. Neergaard, 1886. Træsnit af H. P. Hansen, 1886. Tegn. af A. Jerndorff (oldskriftselskabet). Relief af A. V. Saabye, 1890 (Hirschsprung). Buste af F. E. Ring (Odense bys mus.). Buste af Rasmus Andersen til monument 1921 (Vejle). Medalje af H. Salomon, 1957. Foto. – Udkast til monument af Thorvald Bindesbøll 1886–88.

Kilder. Breve 1840–85, udg. Ad. Clément, 1930. En oldgranskers erindr. 1821–47, udg. Victor Hermansen, 1934 (anm. af Bj. Kornerup i Pers. hist. t. 10.r.II, 1935 160–63 og af Bengt Hildebrand i Fornvännen, Sth. 1936 184–89). Af en oldgranskers breve 1848–85, udg. samme, 1938 (anm. af Bj. Kornerup i Pers. hist. t. 10.r.V, 1938 243f).

Lit. P. Brock: Hist. efterretn. om Rosenborg III, 1883 184 217–22. Sophus Müller i Årbøger for nord. oldkyndighed, 1886 1–48 (heri bibliografi). Kn. Thorvildsen sst. 1946 76f. Johs. Steenstrup: Historieskrivn. i Danm. i det 19. årh., 1889. Carl S. Petersen: Stenalder, broncealder, jernalder, 1938. S. P. Skov i Pers. hist. t. 10.r.VI, 1939 87–92 280f. Ellen Jørgensen: Historiens studium i Danm. i det 19. årh., 1943. Glyn E. Daniel: A hundred years of archaeology, London 1950 (2. udg.: A hundred and fifty years of archaeology, 1975). Samme: The origins and growth of archaeology, Harmondsworth 1967

96–106. Samme i Proceedings of the prehistoric society XXXVII, Cambr. 1971 140f. Bo Gräslund i Tor, Upps. 1974 især 122–41. Ole Klindt-Jensen: A history of Scand. archaeology, London 1975 68–75. Samme: Berømte fund fra Danm.s oldtid, 1975 13–21 135–56. Holger Rasmussen: Dansk museumshist., 1979 = Arv og eje, særnr. 56–61. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj XI, 1979 165–72 o.fl.st.
Papirer i Kgl. bibl. og Rigsark.

*Johannes Brøndsted**

Voss ['fɔs], Christian Eberhard, 1706–91, gehejmearkivar. * 20.3.1706 i Kbh., † 11.1.1791 sst. (Petri), begr. sst. (Petri kgd.). F: buntmager Peter V. (formentlig † 1737) og Anne Margrethe Justsdatter († 1712). Ugift.
V. gik oprindelig i skole i Kbh., men 1724 fulgte han med legationspræst E. M. Hammerich til Wien og fortsatte sine studier i Pressburg og Jena. Han ansattes derefter som lærer for den danske gesandt i Wien C. A. v. *Berckentins sønner, og da disse døde, fortsatte han som gesandtens privatsekretær. Efter v. Berckentins død vendte V. tilbage til Kbh. hvor han 1760 blev udnævnt til sekretær i tyske kancelli og navnlig fik med arkivet at gøre. Da det udenrigske departement 1771 blev udskilt, udnævntes V. til arkivar i tyske kancelli og chef for det nyoprettede selvstændige arkivkontor. I en alder af 75 år overtog V. 1780 embedet som gehejmearkivar, og med sin fulde arbejdskraft i behold gik han med stor iver ind til sin nye gerning. Han fik indrettet et særligt arbejdsværelse i arkivbygningen, og i modsætning til sine forgængere mødte han her daglig og til alle årstider. Med stor energi genoptog han de i flere år afbrudte ordningsarbejder. Han begyndte med hertugdømmernes sager som han i forvejen havde et intimt kendskab til, og fortsatte derefter med de danske, ligesom han satte sine medarbejdere i gang med at ordne andre arkivfonds. Som resultat af dette fremkom bl.a. den store og velordnede topografiske samling på pergament (den V.ske samling). Samtidig med sine ordningsarbejder arbejdede han videre på sin omfattende samling af ekscerpter og aktstykker, og han skabte herved et hjælpemiddel som efterfølgende forskere af hertugdømmernes historie og navnlig personalhistorie har kunnet drage nytte af. Disse V.ske ekscerpter er ført med en enestående nøjagtighed og velordnede, og da de indeholder mange oplysninger fra nu forsvundne aktstykker vil de stedse bevare deres værdi. V. beklædte stillingen som gehejmearkivar i henved ti år, men i hans sidste leveår holdt svagelighed ham til hjemmet, og den tidligere så virksomme mand kunne kun med vanskelighed fortsætte sit arbejde. – Kancelliråd 1769. Justitsråd 1780.

Kabinetsstyrelsen i Danm. 1768–72, udg. Holger Hansen I, 1916 298 300f. – A. D. Jørgensen: Udsigt over de da. rigsark.s hist., 1884. F. J. West i Fortid og nutid III, 1921 59f. Luxdorphs dagbøger, udg. E. Nystrøm II, 1925–30.

Harald Jørgensen

Voss ['fɔs], **Knud,** * 1929, kunsthistoriker, museumsdirektør. * 6.2.1929 i Odense (Skt. Hans landsg.). F: manufakturist Ejnar Marius Sørensen (1895–1964) og sygeplejerske Nanna Nikoline Emilie Larsen (* 1894, ~2° 1941 med disponent Paul Martin Voss, 1888–1944). Navneforandring 9.12.1950. ~30.4.1960 i Nødebo k. med organist Dora Minna Grethe Jensen, * 2.11.1930 i Kbh., d. af maskinarbejder Anton Kirstein J. (* 1898) og Clara Marie Elisabeth Frederiksen (* 1902).
V. blev student 1948 fra Odense katedralskole, tog forprøve i historie 1950 ved Århus univ. og blev 1958 mag. art. i kunsthistorie med speciale i toscansk 1500-tals arkitektur. 1959–61 var han arkitekturanmelder ved Kristeligt Dagblad og 1963–66 adjunkt i kunsthistorie ved Århus univ. Allerede i studietiden udgav V. sin første bog, en undersøgelse af *Klassicismens fyenske Borgerhuse 1790–1850* (udsendt 1953 af Foreningen til gamle bygningers bevaring), i høj grad byggende på arkivstudier. Arkitekturhistorie har optaget V. gennem hele forfatterskabet, og hans studier i arkiverne kulminerede med doktordisputatsen fra 1966: *Bygningsadministrationen i Danmark under Enevælden. Med en bygningshistorisk Redegørelse for Størstedelen af Periodens danske Raadhuse.* Heri gøres bl.a. rede for samspillet mellem statsstyrelsen og periodens arkitekter. V. fremlægger også nyt materiale vedrørende N. *Eigtved, stof der udbygges i den store og længe tiltrængte monografi fra 1971 *Arkitekten Nicolai Eigtved 1701–1754.*
Ved siden af arkitektur beskæftiger V. sig også med malerkunst, og i *Guldalderens Malerkunst. Dansk Arkitekturmaleri 1800–1850,* 1968 forenes de to interesseområder. Bogen er en fremstilling af C. W. *Eckersbergs og hans elevers skildringer af bygningsværker i Danmark og udlandet, og den påpeger hvor vigtig netop denne genre var for de såkaldte guldaldermalere. 1973 blev V. udnævnt til direktør for Skagens museum og har herefter beskæftiget sig med Skagensmalerne og deres samtidige. I Politikens forlags Dansk kunsthistorie skrev han bd. IV, 1974 om *Friluftsstudie og virkelighedsskildring 1850–1900* samt en del af bd. V, 1975 om kunsten fra trediverne til i dag. 1975 udsendte han desuden en monumental bog om *Piazza Navona. Arkitektur og milieu* der forener arkitekturhistorie med beskrivelse af

denne enestående romerske plads' liv og egenart, samt *Skagensmalerne og deres billeder på Skagens Museum.* Dette billedbind med ledsagende tekst efterfulgtes af to andre i samme udstyr *Guldaldermalerne og deres billeder på Statens Museum for Kunst,* 1976 og *Fynboerne og deres billeder på Fåborg Museum,* 1977. 1978 redigerede V. *Mennesker og kunst på Skagen* og 1983 udsendte han monografier om Karl Åge Riget og Kai Lindemann samt et stort bogværk *Skagenpanorama.* – V. har i høj grad bidraget til at genopvække interessen for Skagensmalerne både gennem sin forfattervirksomhed og gennem sin direktørstilling på Skagens museum hvis standard han har forbedret, og hvis samling han har revurderet og nyophængt. V. har beklædt forskellige poster bl.a. som medlem af bestyrelsen for Jens Nielsens museum (om denne kunstner skrev han 1976 en monografi), formand for Skagens museums venner og redaktør af Børsens kunstklub (1976–82). 1971 modtog han kunsthistorikeren Robert Hirschsprungs mindelegat. – R. 1981. □Foto.

Selvbiografi i Århus univ.s årsberetn. 1966–67, 1967 225–27.

Bjarne Jørnæs

Voss Schrader, Albert Julius, 1849–1927, mejerikonsulent. * 25.11.1849 på Vilhelmshøj, Søllested sg., Lolland, † 7.6.1927 i Helsingfors, begr. sst. F: forpagter af Vilhelmshøj, senere af Ålholm hovedgård og ejer af Beringgård i Valby Carl Peter S. (1816–88) og Emilie Charlotte Julie Sophie Voss (1821–1900). ~9.11.1877 i Kbh. (Johs.) med Martha Caroline Philippa Maria Brodersen, * 28.11.1857 i Kbh. (Trin.), † 3.5. 1949, d. af købmand, senere i Helsingør Carl Eilert Wilhelm B. (1822–92) og Elise Rasmine Andrea Schrader (1827–73).

V. S. søgte allerede som ganske ung sin faglige uddannelse ved mejerivæsenet, gik på Lyngby landbrugs- og mejeriskole 1871–72, fortsatte sine studier ved Constantinborgs mejeriskole, hvor han havde Th. R. *Segelcke til lærer, og lærte praktisk mejeribrug ved flere mejerier og herregårde, således på Ålholm, Hald mejeri og ved Horsens landboforening. 1877 rejste han til Finland hvor han straks fik ledelsen af fire mejerier, oprettet af den danske mejerimand Julius *Moldenhawer, med bopæl i Konttila i Janakkala. Finland stod på det tidspunkt foran udvikling af sit mejerivæsen, og efter få måneders forløb ansattes V. S. som Finlands første statsmejerist. For at kunne gøre tilstrækkelig fyldest i denne stilling kompletterede han sine kundskaber ved landbohøjskolen i Kbh. 1878–79 og studerede senere forholdene på smørmarkederne i England, Tyskland, Frankrig og Danmark. Da Finland 1882 deltes i to mejerikonsulent-distrikter fik V. S. den sydlige del af landet som sit område. Senere forøgedes antallet af statsmejerikonsulenter til fire, og V. S. udnævntes 1895 til konsulent for det første distrikt, en stilling han beklædte til 1919 da konsulentstillingerne ophævedes. På det tidspunkt da V. S. begyndte sin virksomhed i Finland stod mejerivæsenet her på et meget primitivt stade både med hensyn til mejeribygninger og metoder. V. S. satte sit præg på hele den følgende udvikling ved udarbejdelsen af planer for bygninger og produktion, gennem udstillinger, møder og særlige udvalg. Han var medlem af en række komiteer for udvikling af forskellige sider af mejeribruget og publicerede en mængde artikler i fag- og dagspressen. Hans navn er uløseligt knyttet til det finske mejerivæsens udvikling i slutningen af 1800-tallet. 1901 fik han ved en mejeriudstilling i Hangö tildelt en pokal „skænket til den mand, som har indlagt sig de største fortjenester på vort praktiske mejerivæsens område". – En søn, cand.jur., oberst **Carl Emil Fredrik V. S.** (1880–1955), havde flere fremtrædende stillinger i finsk offentligt liv, var således indenrigsminister 1919, militært medlem af højesteret 1924–28 og chef for den civile administration i Nordfinland under den finsk-russiske krig 1939–40.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Schrader, 1937 26 34f.

*A. Kamp**

Voss Schrader, Carl Emil Fredrik, se **Voss Schrader, Albert.**

v. Wower (Wowern, Wouwern), **Johan,** 1574 el. 75–1612, gottorpsk råd. * 10.3.1574 el. 75 i Hamburg, † 30.3.1612 i Slesvig, begr. i domkirken sst. F: Nicolaus van W. og Sophia v. Winten († 1615). Ugift.

W. tilhørte en anset adelig nederlandsk slægt. Hans far forlod Antwerpen efter et brud med sin familie fordi han havde antaget den lutherske religion og bosatte sig i Hamburg. Herfra sendtes W. 16 år gammel til universitetet i Marburg og 1592 til Leiden hvor han i fem år drev filologiske og juridiske studier som fortsattes på flerårige rejser i Frankrig og Italien. Af hans brevveksling med lærde venner – mænd som J. J. Scaliger, Jan Gruter m.fl. – fremgår en stærk videnskabelig optagethed, og efter hjemkomsten til sin fødeby 1602 udgav han en række filologiske arbejder. Hans egentlige mål var imidlertid en politisk karriere som han allerede på sine rejser havde søgt at forberede (og efter eget sigende med

held) ved at knytte forbindelser med fyrster og statsmænd i Italien og ved kejserhoffet. Efter flere års forgæves anstrengelser for at opnå ansættelse først og fremmest i Hamburg, men også bl.a. i Christian IVs tjeneste opnåede han i maj 1607 at blive kaldet til råd hos grev Enno af Østfrisland, en stilling som han dog snart byttede med den mere indbringende som gottorpsk embedsmand. Hertug *Johan Adolf, hvis gunst W. havde vundet da han s.å. kom til Gottorp i grevens ærinde, gav ham bestalling (af 4.10.1607) som råd, og efter at have repræsenteret Østfrisland ved fredskonferencen i Haag vendte han i sommeren 1608 tilbage til Gottorp hvor han hurtigt nåede en magt og indflydelse der var i stadig stigen til hans død. Som „kammerråd" (eller „gehejme kammerråd") – et for ham oprettet embede – ledede han kammersagerne der omfattede både de gehejme sager og finansvæsenet. At råde bod på hertugens finansnød var en vanskelig opgave som han i sin korte embedstid ikke mestrede. Han hørte endvidere til Johan Adolfs fornemste rådgivere i dennes kalviniserende kirkepolitik og var, vistnok allerede fra 1610, præsident i det nyoprettede kirkeråd. Personlig var han liberalt indstillet og følgelig en modstander af den lutherske ortodoksi, men i øvrigt ret indifferent i religiøs henseende. Hans virksomhed belønnedes med at amtmandsstillingen eller i det mindste ledelsen af amtsforvaltningen i Åbenrå og Gottorp amter overdroges ham hhv. 1610 og 1611. Han ejede jordegods i Eidersted (Sieversfleth og Koldenbüttel). Sin bolig havde han dels på Gottorp, dels (allerede fra 1604) på slottet Wandsbeck.

Som embedsmand var W. yderst ilde lidt, og man gav ham i samtiden skylden for de mindst populære udslag af gottorpsk regeringspolitik. Sikkert er det at han kunne handle voldsomt og vilkårligt, således over for Niels *Heldvad, og at hovmod i forbindelse med en grænseløs forfængelighed lyser ud af hans testamente såvel som af hans breve der i øvrigt bærer præg af et kolerisk temperaments varme og livfuldhed. Selv over for de lærde venner voldte hans selvhævdelse vanskeligheder, og som forfatter pådrog han sig adskillige beskyldninger for plagiat. Sin hertugs gunst og venskab bevarede han uden forstyrrelse. Hans nære forhold til Johan Adolf har fået en betydning af blivende værdi gennem hans omsorg for det gottorpske bibliotek (nu i Det kgl. bibliotek), hvormed overopsynet var betroet ham.

Ioannis Woweri Epistolarum centuriae II. Eiusdem syntagma de bibliorum interpretatione ..., Hamb. 1619 (m. biografi ved G. Elmenhorst). Jacob Friedr. Reimann: Versuch einer Critique über das Dictionaire des Mr. Bayle, Halle 1711. A. H. Lackmann: Einleitung zur schlesw.-holst. Historie IV, Hamb. 1742, Anhang 65–69. J. F. Noodt: Beyträge zur Erläuterung der Civil-, Kirchen- und Gelehrten-Historie der Herzogthümer I, Hamb. 1744 503–40. J. Moller: Cimbria lit. I, 1744 747f; III, s.å. 652–72. Will. Norvin i Nord. t. för bok- och biblioteksväsen III, Upps. 1916 22–24. Ellen Jørgensen i Festskr. til Kr. Erslev, 1927 216f. Ludw. Andresen og W. Stephan: Beiträge zur Gesch. der Gottorfer Hof- und Staatsverwaltung I–II, Kiel 1928 = Quellen und Forsch. zur Gesch. Schlesw.-Holst.s XIV–XV. Ernst Feddersen: Kirchengesch. Schlesw.-Holst.s II, Kiel 1935–38 = Schriften des Vereins für schlesw. -holst. Kirchengesch. XIX 162. H. V. Gregersen i Sønderjyske årbøger, 1960 81–97.

*Johanne Skovgaard**

Wright ['rajt], **Harry** Karsten, 1891–1972, ingeniør. * 2.9.1891 i Kbh., † 10.11.1972 i Ålborg, begr. sst. F: stadsingeniør i Kbh., cand. polyt. Anthon Christian Johan Didrik Karsten (1857–1931, ~2° 1917 med Ellen Monrad, 1878–1957) og Dagmar Karen Marie Lassen (1860–1915). Adopt. af konsul Albert W. (1858–1926) og Charlotte Aurora Mariane Katinka Karsten (1858–1904). ~ 17.6.1941 i Helsingør (b.v.) med Grete Bie, * 9.10.1908 i Kbh., d. af kontorchef Lorentz B. (1878–1945) og Kirsten Helle-Broe (1887–1967).

W. var født i Kbh. men voksede op i Helsingør som adoptivsøn af konsul Albert Wright. Efter at være blevet student i Helsingør 1909 og efter eksamen som bygningsingeniør fra Polyteknisk læreanstalt 1914 aftjente W. de næste to år sin værnepligt ved kystartilleriet, hvorpå han blev ansat i firmaet Saabye & Lerche. Allerede på dette tidspunkt arbejdede han med jernbaneanlæg, idet han i et halvt år opholdt sig i Sverige for der for Saabye og Lerche at udføre jernbanebyggeri. Sammen med en studiekammerat fra Polyteknisk læreanstalt F. K. Thomsen (1888–1971) oprettede han 1918 ingeniør- og entreprenørforretningen *W. & Thomsen* i Ålborg. 1919 optoges entreprenør L. C. Larsen og hans forretning i firmaet der nu fik navnet W., Thomsen & Larsen. Sin endelige form fik foretagendet 1923, da endnu en studiekammerat fra Polyteknisk læreanstalt ingeniør Otto Kier (1891–1974) indtrådte som kompagnon i stedet for L. C. Larsen, og firmanavnet ændredes til W., Thomsen & Kier. Fra en beskeden start med kontor i W.s privatlejlighed i Ålborg udviklede virksomheden sig snart til et storforetagende. De første opgaver var gravning af tørv og brunkul, men allerede 1919 kom hertil bygning af broer i forbindelse med jernbanearbejder; senere fulgte større brobygningsopgaver. W. stod specielt for Ringgadebroen i Århus, Knippelsbro og Vilsundbroen. Firmaet deltog også i udbygningen af jernbanestrækninger ligesom det tidligt også kom med i

anlæg af asfalt- og betonveje. Et kapitel for sig udgjorde firmaets mergelarbejde i vildmosen. 1927 dannedes datterselskabet A/S Wetek der 1928–30 stod for bygning af 225 km jernbaneanlæg i Tyrkiet, hvor W. og Thomsen opholdt sig for at forestå arbejdet. 1930 opholdt W. sig i lange perioder i Finland for at forhandle om arbejdsopgaver til det der oprettede datterselskab. Med Højgaard & Schultz dannedes 1936 et selskab i Polen. I årene 1933–37 var W. desuden direktør i Kampsax i forbindelse med bygningen af den transiranske jernbane. Mens dette arbejde stod på boede han i Teheran. Da W. vendte tilbage tog han bopæl i Kbh. hvorfra han fortsat var med i ledelsen af W., Thomsen & Kier. Da firmaet 1944 blev aktieselskab blev han direktør i dette, en post han beklædte til 1971, ligesom han lige til sin død var medlem af dets bestyrelse. W.s hovedindsats faldt inden for W., Thomsen & Kier, man han sad dog også i bestyrelsen for enkelte andre erhvervsvirksomheder, og i årene 1918–28 var han medlem af bestyrelsen for Dansk ingeniørforenings afdeling for Ålborg og omegn. – R. 1937. ☐Foto.

[Jens Tang:] Wright, Thomsen & Kier 1918–43, 1943. Berl. tid. 11.11.1972. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Chr. R. Jansen

Wright ['rajt], Johanne **Nonny** Gustava Cecilie, * 1909, ambassadør. * 7.1.1909 i Kbh. F: oberstløjtnant Valdemar Hartnack (1876–1948) og Nonny Thomasine Ludvigne Elisabeth Grüner (1877–1963). ~25.5.1935 i Søllerød med senere FN-konsulent, professor Carl Lund Major W., * 13.6.1906 på Frbg., s. af konsul Albert W. (1858–1926) og Karen Lund († 1961). – Søster til Justus *Hartnack.

W. voksede op i Slagelse, kom på studenterkursus i Høng og blev privat dimitteret 1926. Herefter var hun et år i Frankrig og fulgte bl.a. forelæsninger på Sorbonne. 1927 begyndte hun det statsvidenskabelige studium i Kbh., tog 1. del 1929, studerede klassisk økonomi i Oxford det følgende år og blev cand. polit. 1932. Hun rejste samme år til Genève og tog her under International Studies eksamen i teoretisk økonomi. Fra efteråret 1932 var hun sekretær i Nationalbankens valutakontor. 1934 blev hun ansat som den første kvindelige sekretær i udenrigsministeriet og var samtidig konsulent i vareudvekslingssager for valutakontoret. 1935 fulgte hun sin mand til Genève og blev her til 1940 og virkede som medarbejder ved Brookings Institutions (Washington DC). Dette arbejde medførte rejser til en række østeuropæiske lande og bidrog til institutionens udgivelse af Recovery Problems in the United States and foreign Countries. Fra 1940 var hun også leder af den økonomisk statistiske udstilling som den danske regering havde foræret til Folkenes forbund. S.å. fik W. „research fellowship" fra International studies i Genève til Mac Gill-universitetet i Montreal hvor hun arbejdede på en afhandling om økonomisk diplomati. Under opholdet i Montreal stiftede hun en afdeling af dansk Røde kors der skulle tage sig af danske i allieret tjeneste. W. fortsatte sine studier i Washington DC hvor hun fik oprettet en lignende afdeling af dansk Røde kors. Bl.a. tilskyndet af ambassadør H. *Kaufmann tog hun arbejde i US administrationen i Washington. Hendes arbejde her var navnlig at redegøre for Nordens – især Danmarks og Norges – økonomiske politik og efterkrigsbehov. 1945–47 var hun cheføkonom i handelsministeriet. 1947 blev hun sekretær ved Danmarks faste FN-mission i New York, 1949 rådgiver for den danske delegation til FN, 1956 udnævnt til legationsråd og Danmarks faste repræsentant i plenarforsamlingens økonomiske og finansielle komité. Fra 1958 var hun med til at forberede oprettelsen af en specialfond under FN der skulle yde supplerende ulandshjælp og var fra 1959 dansk repræsentant i fondet.

W. havde et snævert samarbejde med ambassadør William *Borberg og fungerede i perioder som chef for FN-ambassaden under Borbergs fravær og sygdom. 1960 blev W. ambassaderåd og fik 1965 titel af minister. 1966 blev hun kontorchef i udenrigsministeriet i Kbh. Året efter blev hun ambassadør for Ghana. Embedet kom også til at omfatte Elfenbenskysten, Togo og Øvre Volta. W.s omfattende kendskab til ulandsproblemer gav hende gode muligheder for at følge den økonomiske og politiske udvikling i denne del af Afrika. 1973 flyttede hun til Buenos Aires som leder af det danske diplomati i Argentina, Chile, Paraguay og Uruguay. Fra 1976–79 var hun ambassadør i Peru og Bolivia med hovedsæde i Lima. W. har ikke blot virket som en klog og veluddannet økonom med erfaringer fra mange lande, hendes begavelse og charme har også gjort det muligt for hende at skabe kontakt med meget forskellige mennesker. For sin indsats under krigen har hun fået både en dansk og amerikansk Røde kors medalje. – R. 1958. R.[1] 1966. ☐Foto.

Interview i Politiken 20.8.1967. – Kristeligt dagbl. 30.1.1974. Berl. tid. 6.1.1979. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Niels Banke

Wrisberg, Gerhard Frederik Wilhelm, 1816–96, søofficer. * 20.2.1816 i Kbh. (Garn.), † 22.5.1896

sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). F: guvernør i Guinea, major Philip Wilhelm W. (1785–1855) og Birgitte Johanne Grove (1796–1864). ~28. 10.1845 i Kbh. (Holmens) med Ida Rosenberg, * 24.9.1815 i Altona, † 17.6.1882 i Kbh. (Holmens), d. af maler Friderich R. (1758–1833) og Dorothea Frederikke Bong († 1820).
W. blev kadet 1827, sekondløjtnant 1835, premierløjtnant 1842, kaptajnløjtnant 1852, orlogskaptajn 1864, kommandør 1868, admiral 1878 og viceadmiral 1880. 1835 fik han orlov for at fare til Brasilien med grosserer M. W. *Sass' brig Haabet, 1836 var han med linjeskibet Skiold og 1838–39 i Vestindien med orlogsbriggen St. Croix. 1843 var han indrulleringsofficer i Stubbekøbing. 1844 begyndte hans dampskibsfart som han med årene fik megen erfaring i skønt han al sin tid mest interesserede sig for sejlskibene; han fik orlov for at sejle som styrmand med dampskibet Frederik VI i postfart mellem Kbh. og Stettin, og 1845–48 førte han dampskibet Hertha som bugser- og bjergningsskib ved Helsingør, underlagt generaltoldkammeret. I krigsårene var han 1848 chef for dampskibet Hertha og de to næste år for dampskibet Slesvig. 1851–52 gik han til Vestindien som næstkommanderende i briggen Ørnen. 1852 var han fører af dampskibet Eideren i postfart, 1854 af dampskibet Merkur og 1856 af dampskibene Ægir og Jylland i samme fart. 1857 og 1858 ledede han opmålingerne i Kattegat. 1858 var han næstkommanderende i korvetten Thor til Middelhavet og 1860 i fregatten Thetis. 1860–64 gjorde han tjeneste som inspektionsofficer ved søetatens drengeskole og var medlem af skolekommissionen. 1861 var han chef for korvetten Heimdal under krigsberedskab og 1864 for korvetten Dagmar under krigsudrustning. Skibet hørte en tid til Nordsøeskadren, men afgik fra denne kort før kampen ved Helgoland. 1866 udnævntes han til medlem af kommissionen for land- og søforsvaret. 1867 var han chef for panserbatteriet Rolf Krake og s.å. indtil 1870 ekvipagemester. Ved sin fratræden som sådan blev han chef for panserfregatten Dannebrog i eskadre. 1873–74 var han chef for fregatten Sjælland til Middelhavet. 1874–78 sad han som medlem af bestyrelsen for de militære underklassers pensionering og for invalideforsørgelsen. 1878 blev han chef for søofficerskorpset og flådeinspektør, 1879 og 1881 var han eskadrechef, og 1886 tog han sin afsked.
W. var sømand af den gamle skole og streng og myndig som skibschef, men alligevel vellidt. – R. 1848. DM. 1869. K.^{2} 1875. K.^{1} 1878. S.K. 1880. □Mal. af Jørgen Roed. Foto.

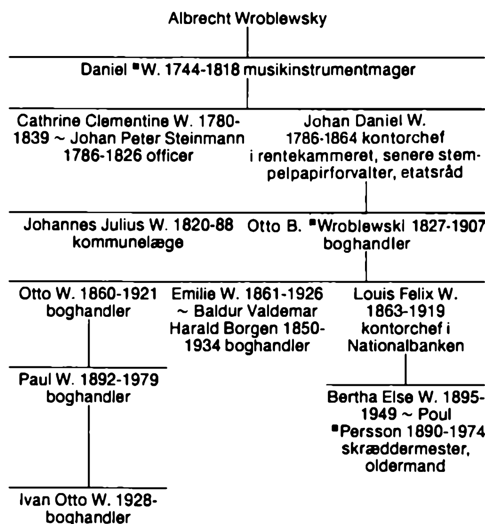
Tidsskr. for søvæsen ny r. XXXII, 1897 3–5. A. G. Drachmann: Min rejse gennem livet I, 1942 = Svundne tider I, udg. Carl Dumreicher m.fl. 134f. Henri Konow: Erindr. I, 1966.

*Paul Ipsen**

Wroblewski (Wroblewsky)
Slægten stammer fra det polske område og kom til Danmark ca. 1770 med musikinstrumentmager Daniel *W. Otto B. *W. fik 13.9.1887 navneforandring fra Wroblewsky til Wroblewski.
Otto B. *W. var 2° ~ Berta Elisabeth Hald, d. af sekretær i landhusholdningsselskabet J. C. *H.

[Ingrid Salicath:] Salicath, [1967].

Hans H. Worsøe

Wroblewski, Otto Bernhard, 1827–1907, boghandler. * 13.7.1827 i Kbh. (Ty. ref.), † 11.4.1907 på Frbg., begr. sst. F: kontorchef i rentekammeret, senere stempelpapirforvalter, etatsråd Johan Daniel Wroblewsky (1786–1864) og Henriette Caroline Cæcilie Schorn (1794–1850). Navneforandring fra Wroblewsky til W. 13.9.1887. ~1° 25.10.1854 i Kbh. (Garn.) med Theodora Marie Eriksen, * 1.4.1833 i Store Magleby, † 22.3.1855 i Roskilde, d. af kgl. skovfoged, plantør og gårdejer Hans E. (1792–1849) og Maria Magdalene Schebel (1796–1874). ~2° 6.5.1859 i Kbh. (Holmens) med Berta Elisabeth Hald, * 28.10.1833 i Kbh. (Frue), † 28.12.1888 på Frbg., d. af sekretær i Det kgl. landhusholdningsselskab, senere justitsråd J. C. *H. (1798–1868) og Emilie B. Jacobsen (1804–47). – Sønnesøn af Daniel *Wroblewsky.
Det hjem W. voksede op i var meget litterært interesseret, og det faldt naturligt at han 1843 blev

sat i lære hos C. A. *Reitzel hvis forlag og boglade dengang stod i fuldt flor som Danmarks betydeligste og som centrum for et kraftigt litterært liv hvor de store digtere daglig færdedes, et ideelt lærested for en ung mand med „en aldeles umættelig Higen efter Bøger og Bogvæsen". Efter ti års arbejde hos Reitzel, blot afbrudt af 16 måneders deltagelse i felttoget 1848–50, ønskede W. at blive selvstændig og etablerede sig 1.5.1853 i Roskilde for ikke at skabe nogen konkurrence i København til sin gamle principal og dennes sønner som han stod personligt nær. Men arbejdet som boghandler i en mindre by hvor han var nødt til at handle med adskilligt andet end netop bøger tilfredsstillede ham ikke, og allerede efter fem års forløb solgte han sin forretning for at vende tilbage til København. Han fik her ved sin fars indflydelse knyttet forhandling af stempelpapir til sin boglade, et siden bibeholdt speciale, men interesserede sig i øvrigt mest for sin forlagsvirksomhed der vel aldrig blev betydelig, men altid havde et smukt litterært præg. Han udgav således Kr. Arentzen: *Baggesen og Oehlenschläger* I–VIII, 1870–78, Rasmus Nielsens, Bj. Bjørnsons og Rudolph Schmidts tidsskrift *For Idé og Virkelighed*, 1871–73, C. Riis-Knudsens *Literatur og Kritik* I–IV, 1889–90, *Personalhistorisk Tidsskrift* og – sammen med C. A. Reitzel – P. Hansens *Nær og Fjern* I–IX, 1872–80. 1870–86 var han hovedkommissionær for Selskabet til den danske litteraturs fremme. Blandt hans forfattere var M. A. *Goldschmidt mod hvem W. af principielle grunde førte en retssag som han vandt da Goldschmidt på andet forlag havde udgivet en bog der var udkommet hos W. og endnu ikke udsolgt. Inden for sin stand var W. både afholdt og agtet. Han deltog med levende interesse og hyppige indlæg i dens anliggender. 1870–88 var han næstformand i Boghandlerforeningen. Han tog initiativet til *Adressebog for den danske, norske og svenske Boghandel* hvis fire første årgange 1859–69 han selv redigerede og udgav.

Pennen faldt altid W. let i hånden. Allerede 1850 udgav han *Smaafortællinger for Børn i Riim* med tegninger af P. C. *Klæstrup. Sine barndomserindringer har han beskrevet i *Nørrebro i Trediverne* (Museum, 1895 I) og *Minder fra min Skoletid 1834–43* (Vor Ungdom, 1897), sine ungdomsminder i *Livjæger i 1848–49* (Museum, 1895 II) og *Ti Aar i C. A. Reitzels Boglade*, 1889, sin virksomhed i Roskilde i *Fem Aar i Roskilde*, udg. 1917 af hans søn Otto W. De to sidstnævnte bøger er de første i dansk litteratur med skildringer af bogladens hverdagsliv. I Nordisk Boghandlertidende (nov.-dec. 1900) skrev han *Om Boghandleren i Danmark i det 19. Aarhundrede* (udk. i bogform 1901). Ved boghandlermøder og festlige lejligheder manglede der sjældent en sang med hans mærke -o-y. W. var, selv om han spøgende kunne betegne sig som „en halvstuderet Røver", en meget alsidigt dannet mand med mange interesser, ikke mindst samlerinteresser. Hans store samling af lejlighedssange og viser er nu i Det kgl. bibliotek hvor også en stor del af hans autografsamling befinder sig. Hans bogsamling på over 5 000 bind med mange sjældne særtryk og småskrifter solgtes efter hans død på auktion. 1886 optog han sin søn Otto W. (1860–1921) som kompagnon. Forretningen blev fortsat af sønnesønnen Paul W. (1892–1979) og ejes og ledes nu af fjerde generation Ivan W. (* 1929), fremdeles under den gamle adresse, Nytorv 19, København K. – R. 1884. DM. 1900. □Tegn. af A. Jerndorff, 1890. Stik af Th. & A. Weger, 1893. Tegn. af Frants Henningsen. Foto.

Erindr. i Museum, 1895 I 1–48 og II 200–22, Vor ungdom, 1897 151–76, Ti år i C. A. Reitzels boglade, 1889, Fem år i Roskilde, udg. Otto Wroblewski, 1917 og For hundrede år siden, udg. Mogens Lebech, 1953. – C. Nyrop: Bidrag til den da. boghandels hist. II, 1870. Nord. boghandlertid. 31.5.1878, 24.4.1903 og 18.4.1907. Baldur Borgen i Dansk boghandlertid. 2.9.1927. O. H. Delbanco: Festskr. i anledn. af boghandlerforen.s halvhundredårsdag, 1887. A. Dolleris: Danm.s boghandlere, 1893 216–19; 1906 362–65; 1919 392f. Adressebog for den danske, norske og svenske boghandel XIII, 1893 V–VIII. Arthur G. Hassø: Den danske boghandlerforen.s hist., 1937. Aleks. Frøland: Bøger, bogsalg, boghandlere omkr. 1875, 1969. Samme: Dansk boghandels hist., 1974. – Papirer i Rigsark. Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Aleks. Frøland (Ove Tryde)

Wroblewsky, Daniel, 1744–1818, musikinstrumentmager. * 24.5.1744 i Lischoewen (Lyck) i Polen, † 10.4.1818 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Ass.). F: Albrecht W. ~1° 18.9.1778 med Johanne Charlotte Salicath, * 5.9.1754 i Kbh., † 13.2.1797 sst. (Nic.), d. af bogtrykker ved vajsenhuset Gerhardt Giese S. (ca. 1713–82) og Dorothea Catharine Kisel (ca. 1717–78). ~2° 26.3.1800 i Kbh. (Petri) med Johanna Sophia Juliana Rudolph, * 14.9.1775 i Kbh. (Petri), † 9.4.1817, d. af knappestøber Johann Christoph R. († senest 1800) og Margaretha Elisabeth Heissen († 1778). – Farfar til Otto B. *Wroblewski.

W. havde stået i lære i sin fødeby, i Königsberg og i Danzig (Gdańsk) da han ca. 1770 slog sig ned i Kbh. hvor han snart blev selvstændig. 1774 søgte han om bevilling til i Kbh. at forfærdige klaverinstrumenter, harper og orgler, men først 1780 fik han denne tilladelse. Han havde imidlertid allerede da skabt sig en blomstrende virksomhed som orgelbygger og, hvad der er af mere interesse, hans navn nævnes i forbindelse med

de første pianoforter der leveredes her i landet. Allerede ved sit første ægteskabs indgåelse var han så velhavende at han kunne købe egen gård i Kbh., men han led, som årene gik, store tab. Både branden 1795 og bombardementet 1807 ramte ham hårdt, og i sine seneste år forfærdigede han kun mindre instrumenter.

C. Nyrop: Bidrag til den da. industris hist., 1873 313. V. C. Ravn i Festskr. i anledn. af musikforen.s halvhundredårsdag I, 1886 90f. Niels Friis: Orgelbygn. i Danm., 1949 (2. udg. 1971). Otto B. Wroblewski: For hundrede år siden, udg. M. Lebech, [1953]. Dorthe Falcon Møller: Danske instrumentbyggere 1770–1850, 1983. – Nanna Schiødt m.fl.: Hagens saml. i Det kgl. bibl., 1981.

Nils Schiørring

Wuchters, Abraham, 1608–82, maler. * i Antwerpen (døbt 28.11.1608 i Notre Dame kirken), † formentlig i april 1682, begr. i Sorø efter 23.5.1682. F: Hans W. og Anna van Bel. ~1° 1635 i Heino ved Zwolle med Christina Cornelissen, † formentlig før 1637. ~2° ca. 1647 med Maren Hansdatter, † i begyndelsen af 1665, søster til Albert *Haelweghs hustru. ~3° 1679 med Elisabeth Rømers, † i Holland før 1.8.1693 (~1° med Carel van Mander, ca. 1630–69, s. af Karel (III) van *Mander; ~3° med præsten Abraham Hasseu i Oustgyt ved Leiden).

W. begyndte sin karriere i Danmark 1638 med at male et stort helfigursportræt af *Christian IV* (Fr.borg). Året før sad han i små kår i Amsterdam. Hvad der førte til at han kunne foretage dette vældige spring ved man ikke; hans arbejde før 1638 er ukendt. W. malede flere portrætter af kongen og gjorde sig fortjent til en rejse til Amsterdam som han fik 1640–42. Hernede lod han udføre to kobberstik efter Chr. IV-portrættet. Disse begivenheder passer sammen med en anden række kendsgerninger på en måde som formentlig ikke er tilfældig. W. kom til Danmark mens Karel van Mander var i udlandet. W. rejste ud kort efter at van Mander var vendt hjem. Året efter at W. havde præsenteret de to kobberstik sørgede van Mander for at den fremragende kobberstikker Albert Haelwegh udførte kongelige portrætter efter hans forlæg. De tre mænd kom med tiden til at stå hinanden nær. De nåede alle på deres fælles, måske lidt snævre felt, portrættet, et niveau som giver dem en særstilling i århundredets danske kunst. I vore dage er der en udbredt og forståelig tilbøjelighed til at vurdere W. højest af de tre.

Straks i begyndelsen af 1639 havde W. fået et af de ganske få embeder for en kunstner som fandtes i landet, stillingen som lærer i maleri, tegning og arkitektur på det ridderlige akademi i Sorø. Opgaven var vigtig. Eleverne var den ungdom der var udset til at bære statens fremtid. Man har ingen mulighed for at sige noget om hvad der kom ud af det, og hertil kommer at netop den generation frustreredes da enevælden blev indført. Lønnen var god. Han fik dertil jord at dyrke og en tjenestebolig som man beredvilligt lod udvide da han blev gift. Senere overtog han den som ejendom og beholdt den til sin død. Til gengæld lagde embedet beslag på hans arbejdskraft; men han havde det held at kongen gav ham opgaver som maler. Det bragte ham nu og da til Kbh. hvor han senere ligefrem havde et sted at arbejde. Fra de første 15 år findes der ingen spor af, at han malede for private, med en undtagelse som bekræfter regelen. 1646 malede han *Christian Barnekow* (Sörbytorp) der dels var hans elev på akademiet, dels lod sig male i hel figur, som W. havde brug for at øve sig i til kongens bestillinger. W. malede 1645–46 kongens børn og svigerbørn i store helfigursbilleder, *hertug Frederik* (Amalienborg) og *Sophie Amalie* (brændt 1859, en smuk tegning efter det af J. V. *Gertner i Kgl. bibl.), *Hans Ulrik Gyldenløve* (brændt 1859, kopi på Rosenborg), *Ulrik Christian Gyldenløve* (Statens museum for kunst), *Elisabeth Sophie Gyldenløve* (Fr.borg) og hendes tilkommende mand *Claus Ahlefeldt*, en storslået serie, tør man roligt sige, selv om den til dels kun er indirekte kendt. Den er ikke som Chr. IV-portrættet fra 1638 fremmedartet og barsk. Ændringen kan eller snarere må skyldes, at W. har studeret van Manders malerier; bestilleren kan have ytret ønske om det. Det spores allerede i et maleri af kongen (brændt 1859, kopi på Gripsholm) som formentlig er malet 1640. Det ny giver sig udtryk både i farvevalg og komposition; men i opstillingen vover W. sig ikke så langt ud som van Mander. Det karakteristiske for W. er den ro og slående naturlighed hvormed han skildrer de køligt aristokratiske skikkelser.

Ved tronskiftet 1648 udsendte W. store stik af den nye konge og dronning. De blev udført af Haelwegh. Men der gik flere år, før W. igen fik forbindelse med på den ene side kongen, på den anden kobberstikkeren. Lærerstillingen var stadig tyngdepunktet. Akademiet gav ham endog 1654 en stor og for ham enestående opgave, to malerier til altertavlen i Sorø kirke. Til det ene tog han forbillede i et flamsk stik af H. Wierix, det andet, nadveren, havde han en stor tradition at bygge på som han løfter ved nogle Rubensske elementer. Begge billeder er dog selvstændige, og det i så høj grad, at portrætmaler-maneren er fuldt til stede; engle og apostle er morsomt individualiserede. Omkring samme tid malede W. akademiets hofmester *Jørgen Rosenkrantz*

(Fr.borg) i et stort hoftestykke, den form der i hundrede år havde været mest brugt af adelen. Der var andre adelige kunder, *Tønne Reedtz* (Fr.borg), *Kjeld Lange* og *Birgitte Skeel* (Gl. Køgegård), og nogle der var mere fordringsfulde som *Christence Lykke* (Overgård) der lod sig male i hel figur. I sin altid levende søgen efter nye mønstre havde W. hæftet sig ved et portræt af dronning Kristina af Sverige som David Beck havde udført i van Dyck-opstilling og afleveret til den danske konge 1652. Arbejdsmetoden var frugtbar; W. benyttede siden kompositionen med endnu større bravur. Sit ypperste ydede W. i dobbeltportrættet af *Christen Skeel og Birgitte Rosenkrantz* (Gl. Estrup) fra slutningen af 50erne. Fuldendt beherskede hele figurer, en uden forbehold vellykket sammenstilling af de to skikkelser med en smuk, diskret markering af samhørigheden, et monument over det gudvelbehagelige lutherske ægteskab.
W. havde taget sin kones lillesøster i huset. Hun blev 1653 gift med Albert Haelwegh. Svogerskabet synes at have sat noget i gang, for året efter var W. og Haelwegh i samarbejde om et ligprædikenstik for *Henrik Lindenov* og i de følgende år om flere stik, *Thomas Bang, Wenzel Rothkirck* og *Birgitte Thott.* Navnlig tegnede det godt, at W. fik lejlighed til at udsende stik af kongen, dronningen og prins Christian 1655. Han benyttede dem som udgangspunkt for en serie stik af rigsråderne, et politisk monument for adelsvældens sidste dage. Det lykkedes W. på eget initiativ, men ikke uden besvær, at få malet forlæg til alle rigsråderne i løbet af årene 1655–58. Nogle af råderne har han utvivlsomt truffet i Sorø. Stikkene blev udført i Haelweghs værksted af Adriaen Haelwegh, men kun to tredjedele af serien nåede at blive fuldført før foretagendet blev indhentet af krigen. Arbejdet blev vel standset, fordi serien som en helhed nu ikke mere skønnedes at have tilstrækkelig interesse.
Svenskekrigene fik indflydelse på W.s skæbne på en anden måde. Igen var det hans opholdssted i Sorø som skabte særlige muligheder. Den svenske konge og mange høje svenske officerer besøgte akademiet og lod sig male af ham. Der er bevaret en række dramatiske portrætter (Gripsholm, Skokloster) af rustningsklædte tyske fyrster der gjorde tjeneste i den svenske okkupationshær, Gottorp, Hessen-Homburg, Hessen-Darmstadt, Birkenfeld, Sulzbach, endvidere bl.a. *Niels Brahe* og i spidsen *Karl X Gustav* og *Carl Gustaf Wrangel;* de to blev stukket af Haelwegh. Ikke alle malerierne er egenhændige. W. havde en medhjælp, et par år senere kender man hans navn: Daniel Wuchters. Men flere af billederne er glimrende. Farveskalaen er indskrænket, fremstillingerne formet over ideer fra stik efter van Dyck.
W. kom til at male for dronning Hedvig Eleonora af Sverige, og det temmelig meget. I den anledning opholdt han sig af og til på Frederiksborg 1659. Herhen hører formentlig to små olieskitser af *Karl X Gustav* og *Hedvig Eleonora,* mens en tilsvarende af *Karl XI* som lille dreng er malet i Sverige 1660 (Gripsholm). De er sikkert udkast til store billeder eller snarere til et stort af hele familien som W. siden havde under arbejde, men aldrig fik fuldført og hvis skæbne ikke kendes. Udtrykket er igen nyt. Kompositionerne er hentet hos van Mander, nu også med hans strøg af manierisme. Men mest er de små malerier spændende på grund af de brudte farver, gullige, brunlige og rødlige med små blå glimt, ganske ulig W.s tidligere. De er brillante vidnesbyrd om den sikkerhed der følger af fremgang.
Enkedronningen tog ham med til Sverige 1660. Her blev han halvandet år. 1661 opholdt han sig flere måneder hos dronning Kristina i Norrköping. Desuden er der nogle få omtaler af at han havde private kunder. Det var en stor tid for ham. Det første billede af *Kristina* (Uppsala universitet) er i sin naturalisme gribende, stort og enkelt, det fine blege ansigt mod en ulmende mørk baggrund. Sagen var igen grebet an anderledes end før, men dette glemte W. aldrig. Det ligger bag hans alderdomsværk. Det samme ansigt er anvendt i forklarelse i et hoftestykke, hvor dronningen er klædt i hvidt med et hvidligt vinterlandskab som baggrund (bl.a. Skokloster). En herre i hendes følge, Lorenzo Adami, er malet næsten som pendant som en civil udgave af de militære portrætter, men bredere i teknikken, glansfuldt og varmt. Det kunne ikke undgås at W.s succes måtte vække jalousi. Da David Klöcker kom hjem blev han rasende og udskreg W.s kompositioner, som han siden ikke undså sig for at gå tæt på, som hæslige. W. valgte at fortrække hjem til Danmark. Her ventede det gode embede i Sorø. Frederik III havde samtykket i hans fravær. Men hvad enten kongen alligevel bar nag eller om W. forivrede sig, opfyldt af sin storhed, sikkert er at han 1664 blev afskediget. Ikke et eneste arbejde kan henføres til 1664 eller 1665. Det er så meget des mærkeligere som W. 1664 flyttede ind hos Haelwegh og blev boende her indtil 1668. Netop 1665 samarbejdede Haelwegh med en nytilkommen maler Heinrich *Dittmers. Der er grund til at tro at W. har arbejdet for svogeren, men ikke har fået sin signatur på de stik han tegnede forlæg til. Det ligner dog et nederlag. Naturligvis malede han. Han malede stilleben og billeder af sin og Haelweghs familie. Han malede et par renteskrivere,

hvoraf en var hans nabo. Måske var det en vej der hjalp ham frem igen. Han malede *rentemester Steen Hohendorff* og endelig selveste *rentemester Henrik Müller og hustru* (Ledreborg), *kansler Peder Reedtz* i en lille skitse med mindelser om de svenske kongelige (Fr.borg) og et meget værdigt portræt af *ærkebiskop Hans Svane* (sst.). Billederne blev stukket af Haelwegh. Maleriet af *Ove Juul* (Ravnholt, gentagelse på Fr.borg) er dateret 1669 og kort efter malede han *gehejmeråd Erik Krag* (stik af Haelwegh; gentagelse af maleriet på Fr.borg). Men det bedste tegn på at krisen var overstået var at han 1667 kunne udsende et stik af *prins Christian* (V) og fik bestilling på at male ham og prins Jørgen. Efter kongeskiftet fik han bestalling som kgl. kontrafejer og eneret på stik efter sine forlæg, 1671. 1673 fik han tillagt Haelweghs løn mod at han ansatte en kobberstikkersvend til at stikke for kongen. Samme år flyttede han ind i en højst herskabelig gård „bag Børsen". Ved hjælp af et lån fra dronningen købte han den, og her nød han sin sociale succes der ikke blev mindre ved det tredje ægteskab med en dame der drev en stor grossistvirksomhed.

W. har malet *Griffenfeld* før 1671 (Rosenborg). Meget tyder på at rigskansleren var med på at W. var en mand der burde befordres. Et nyt portræt af *Griffenfeld* måtte udføres da han blev hvid ridder (Fr.borg) og atter da han fik elefanten (Kbh.s univ.), og der blev lavet flere kobberstik. W.s karakteristik af den spidst smilende, ironiske politiker er berømt. Af *storkansler Frederik Ahlefeldt* er der bevaret to W.-portrætter fra 70erne (begge Fr.borg). Også feltherren *Hans Schack* blev en stor kunde. Hans første portræt er fra før 1671 (Kletkamp); det gentages i de følgende år med mindre ændringer (Schierensee; Giesegård; Fr.borg) og W. malede hustruen, børn og svigersønnen *Cai Lorenz Brockdorff* (Kletkamp; Schierensee). Der kan nævnes flere af den nye herskende klasse: *Mogens Frijs og hustru* (Frijsenborg). *Ivar Krabbe* (Fr.borg), *Holger Vind og hustru* (Ledreborg), *W. F. Wedell og hustru* (Wedellsborg), *Niels Rosenkrantz og hustru* (Fr.borg, hidrørende fra Ryegård), Christian IVs døtre *Christiane* og *Hedevig* med sidstnævntes ægtefælle *Ebbe Ulfeldt* (?) og datter *Christiana* (Ovesholm), et epitafiebillede af *Erik Rosenkrantz med tre hustruer* (Hornslet kirke) og et borgerligt af *Hans Hansen Osten* (Holmens kirke) samt en karakter af anden art, den muntre latindigter, kgl. historiograf *Vitus Bering* (Fr.borg) m.fl. (Statens museum for kunst; Fr.borg). Det er et triumftog. Mange af de bedste er malet på svære kobberplader, hvilket også på anden måde er det bedste. Mange er gengivet i stik, i begyndelsen af Haelwegh, men endnu mens han levede benyttede W. andre. Svogrene kunne ikke enes. Men W. var forpligtet til at holde en svend så han lokkede svende fra Johan Huusman der arbejdede for Peder *Resen. Det avlede strid. Retssagerne er kulturhistorisk interessante fordi der argumenteres om hvad en signatur indebærer, om eneret og om ophavsret. Til sidst fik W. fat i en dygtig kobberstikker, Hubert *Schaten. W. optrådte en enkelt gang som bogforlægger.

De nævnte værker menes alle at stamme fra årtiet omkring 1670. I sidste halvdel af 70erne, ser det ud til, havde W. ikke kræfter til at betjene andre end sine allervigtigste kunder, kongehuset. Dronning Sophie Amalie var den der havde taget vel mod W. da han kom hjem 1662. Måske stod hun med billederne af sønnerne 1667–69 bag det nye fremstød. Mange malerier gik tabt ved Sophie Amalieborgs brand 1689. Der er bevaret to portrætter af hende af W. foruden et par af hendes døtre (Rosenborg). W. kom til at male meget for Christian V og Charlotte Amalie. En årrække havde han i praksis monopol på fremstillingen af kongeportrættet, andre, selv Lambert van *Haven benyttede W.s type i et billede. På den anden side måtte W. så også levere portrætter serievis til foræringer. Det forekommer at hans benyttelse af fremmede forlæg nu sker lidt vel uformidlet, ja han sætter hoveder på van Manders ufærdige lærreder. Men der kendes mange vældig gode portrætter af kongen (Rosenborg; Fr.borg; Gisselfeld m.fl.) og dronningen (Fr.borg; Gisselfeld; Adolphseck). For alvor mærkes løvens klo en sidste gang i to små malerier af kongeparret (Statens museum for kunst). De kan være forslag til fornyelse af typerne, men de blev aldrig udført i stort format. Der er en hensynsløs bredde i penselføringen som har virket provokerende selv i vore dage. Koloristisk hører de til det fineste fra W.s eksperimenterende værksted.

Man kan nok sige at de malerier W. udførte mens han var i tresserne, syner som en efterblomstring, lidt stilfærdig i forhold til tidligere højdepunkter. Men han var virkelig nået frem til noget selvstændigt, en særpræget teknik som han helt og fuldt beherskede, et personligt udtryk som indbefattede en levende sans for overbevisende individualisering, der spændte fra det meget sarte til det såre robuste. De store parykker forstod han at give luftig fylde, og rummet omkring figurerne mættede han med mørk, stemningsfuld atmosfære. Det var ikke mindst i denne sidste fase af sit liv at W. fremstod som en af de ikke særlig talrige originale kunstnere der har virket her i landet. □ W.s selvportræt omta-

les at være i Amsterdam 1646, hos Haelwegh 1673 og i W.s hus efter hans død. To mal. (St. mus.) har været kaldt W.s selvportr.

Danske saml. I, 1865–66 289–306. Samlinger til da. bygnings- og kunsthist., udg. F. R. Friis, 1872–78. Danske mag. 4.r.II, 1873 206. Karl Madsen i Kunstmuseets årsskr. II, 1915 166–87; sst. 190–200. O. Andrup sst. III, 1916 142–51. Fr. Beckett sst. V, 1918 95–98. L. Rostrup Bøyesen sst. XXVIII, 1941 79–120. Else Kai Sass sst. XXIX, 1942 52–98. Samme i Tidskr. för konstvetenskap XXIV, Lund s.å. 73–86. Sorø. Klostret, skolen, akad. I, 1923–24. Joh. E. Brodahl i Bygd og bonde VI, Hamar 1924 68–84. V. Thorlacius-Ussing i Tilskueren LIII, 1936 I 391–96. O. Andrup i Danm.s malerkunst, red. Erik Zahle, 1937 (4. udg. 1956). Jørgen Sthyr: Dansk grafik 1500–1800, 1943 (fot. optr. 1970). Povl Eller: Kgl. portrætmalere i Danm. 1630–82, 1971.

Povl Eller

Wulf, Claus (Nicolaus), ca. 1395–1481, biskop. * før 1396, † 27.1.1481, begr. i Slesvig domk. F: borger i Rendsborg Hennike W. og Margrete.

W., der i sine yngre år betegnedes som klerk fra Bremen stift, var ellers gennem det meste af sit lange liv knyttet til Slesvig stift. Allerede 1417 fik han ventebrev på ærkedekanatet ved Slesvig domkirke. Det varede dog mange år før han kom til at residere ved den; og i hvert fald slutningen af denne ventetid, som det synes årene 1424–29, tilbragte han i Rom. 1424 kaldtes han kannik i Slesvig og blev nov. s.å. ved pavelig provision ærkedegn sst. Fra tid til anden fik han brev på forskellige nordtyske præbender som han alle opgav da han i begyndelsen af 1429 af paven udnævntes til biskop i Slesvig hvor han nu tog ophold. Ligesom sin forgænger i embedet stod han på schauenburgernes side i deres kamp mod Erik af Pommern; da han 1430 havde indløst det pantsatte bispeslot Svavsted stillede han det straks til rådighed for hertugerne Adolf og Gerhard, og som førstnævntes råd forekommer han både i Horsensstilstanden 1432 og i Vordingborgfreden 1435; 1434 klagede kongen over ham til Baselkonciliet. Senere udjævnedes efterhånden de politiske modsætninger, og da Christian I marts 1460 valgtes til landsherre i Slesvig og Holsten var det W. der fra rådhuset i Ribe bekendtgjorde valget; utvivlsomt som løn for sin medvirken ved de vigtige beslutninger fik han endnu s.å. sammen med ærkedegnen i Slesvig Før vesterherred i pant. Som biskop var han medlem af Slesvigs og Holstens råd og deltog derfor jævnligt i den følgende tids politiske forhandlinger uden dog at kunne tælles blandt deres ledere. Mest interesserede han sig uden tvivl for sine kirkelige opgaver, og som stiftschef viste han stor dygtighed. Navnlig styrkede han ved talrige godshandeler bispesædets svækkede økonomi og lod en jordebog over dets ejendomme udarbejde. På den anden side var han ikke bange for at bruge penge hvor det syntes ham at være i kirkens interesse; således oprettede han flere nye præbender i Haderslev kapitel og viste 1461 megen personlig iver for oprettelsen af et embede som teologisk læsemester ved kapitlet i Slesvig til hvis medlemmer han stod i et udmærket forhold. – Højt op i årene afstod W. 1474 sit embede til fordel for sin domprovst Helrik v.d. Wisch. Han sikrede sig pension, men efterfølgeren opfyldte ikke sine forpligtelser og W. skal være død „i Fattigdom og Bedrøvelse".

Akter rörande ärkebiskopsvalet i Uppsala 1432, udg. Algot Lindblom, Upps. 1903 = Skrifter utg. av Kyrkohist. fören. IV, 2 118–20. Quellen zur Gesch. des Bistums Schleswig, udg. Reimer Hansen og Willers Jessen, Kiel 1904 = Quellensamml. der Gesellsch. für schlesw.-holst. Gesch. VI. Acta pontificum Danica II–IV, 1907–10; VI–VII, 1915–43. – J. A. Cypræus: Annales episcoporum Slesvicensium, Köln 1634 368–74 385. Reimer Hansen i Zeitschr. der Gesellsch. für schlesw.-holst. Gesch. XXXVIII, Lpz. 1908 331. Werner Carstens sst. LX 1930–31 252f. Klaus Harms: Das Domkapitel zu Schlesw., Preetz 1914 = Schr. des Vereins für schlesw.-holst. Kirchengesch. VII. – Gl. kgl. saml., fol. 1047, bl. 165–74.

*Henry Bruun**

Wulf, Johann (Johannes Lupus, Hans Ulf), ca. 1470–ca. 1541, prælat. * ca. 1470, † 30.6. ca. 1541. Må ikke forveksles med den samtidige kannik i Lund, Hans Jacobsen Ulf fra Malmø († 1541).

W. må være født ca. 1470 da han febr. 1523 angiver sig som ca. 53 år gammel. Da pavebreve både kalder ham „clericus" fra Bremen (oftest) og Lübeck har han vel fået sin almindelige kirkelige uddannelse ved begge domkirker; men antagelig var han fra Vestholsten som kirkeligt hørte under Bremen stift. Fra ca. 1493 var han i biskoppen af Slesvigs tjeneste (1523 siger han at han med afbrydelser har tjent ham i 30 år). Allerede 1494 fik han pavelig stadfæstelse på et vikariat ved Slesvig domkirke, 1495 på et kanonikat sst., 1497 og 1500 på de slesvigske sogne Langenhorn og Halk. Det første af disse fik han på betingelse af at han inden et år skulle lade sig vie til subdiakon; med hensyn til diakon- og præstevielse fik han yderligere frist. Men endnu 1514 havde han end ikke subdiakonvielse, og om han nogen sinde fik de højere vielser er yderst tvivlsomt. Lige til 1517 da han opnåede en prælatur i Haderslev betegner de mange pavebreve ham som „clericus"; heller ikke tillægges der ham nogen akademisk grad. De mange kirkelige stillinger han efterhånden udnævntes til har han, for så vidt han virkelig kom i besiddelse af dem, måttet betjene ved vikar; men når det betalte sig afstod han dem mod „pension" eller bortbyttede dem

med andre. Allerede 1498 ordnede han sig med en kannik i Haderslev således at denne overdrog ham sin præbende mod en årlig pension af Langenhorn sogn. Efterhånden blev W.s forhold derfor et typisk eksempel på den mangel på sans for de kirkelige embeders tilbørlige betjening som fremtræder så stærkt under senmiddelalderens pavestyre.

Hvornår W.s udprægede forretningsevner åbnede ham vej til statstjeneste hos fælleshertugerne i Slesvig-Holsten ses ikke; men sikkert var det som deres sendebud at han 1505–06 var i Rom og her erhvervede sig sit indgående kendskab til kuriens administration. Han skaffede sig selv 1505 et vikariat ved Århus domkirke med fritagelse for at „residere", og 1506 opnåede han at 53 af hertug Frederiks tjenestemænd der betegnes som dennes „dilecti" (deriblandt ham selv) fik udstrakte begunstigelser med hensyn til at få kirkelige embeder selv om de manglede kanonisk alder, var uægtefødte m.m. Snart efter provideredes W. med et kanonikat i Haderslev (med tilladelse til ikke at „residere"), og officialen i Lübeck fik ordre til at overdrage ham et kanonikat i Slesvig (pavebrevet herom betegner ham urigtigt som presbyter); endelig blev han udnævnt til pavelig notar. – Jan. 1507 fungerede han hjemme som sådan idet han bevidnede dokumentet om Godske *Ahlefeldts valg til Slesvigs biskop. 1508 var han rimeligvis atter i Rom da han i april fik bevilget at ligestilles med de pavelige „familiares" med hensyn til at opnå embeder. Alligevel har vi først 1511 vidnesbyrd om ny høst for hans vedkommende; da fik han først et vikariat ved Ribe domkirke og senere et kanonikat der og sognet Farup som var forbundet dermed. 1512 var W. atter i Rom. Nu betegnes han som kong Hans' sekretær og „nuntius". Han skulle meddele paven kongens anerkendelse af dennes eneret til at sammenkalde koncilier, men tillige henstille at det påtænkte pavelige koncil forlagdes til Tyskland. Videre skulle han virke for fred mellem paven og Frankrig. For kong Hans opnåede han bl.a. pavens indgriben over for biskop Jens *Andersen Beldenak i anledning af dennes egenmægtige disponeren over provstierne i Assens og Odense; hertug Frederik skaffede han jubelaflad til kirken på Gottorp slot. Selv fik han ventebrev på en række embeder i Slesvig-Holsten og Nordtyskland, desuden blev han kantor i Roskilde, provst på Mors, kannik i Ribe, Århus og Roskilde. Som særlig nådesbevisning udstedtes bevillingerne ham gratis, og inden sin afrejse opnåede han de privilegier som kongers og fyrsters sendemænd og „kurialer" havde til pavelige begunstigelser. Under sit ophold lod han sig optage i det fornemme broderskab ved kirken „St. Maria dell'Anima". – En klage fra Haderslev kapitel til paven om at W. havde bemægtiget sig visse afladspenge som kapitlet stod til ansvar for synes ikke at have fået følger for ham.

Efter kong Hans' død fortsatte W. som sekretær hos Christian II. På hertug Frederiks vegne sendtes han til Kbh. for at udbede sig stadfæstelse af forleningen af Slesvig, hvad kongen dog afslog. Juni 1514 træffer vi ham atter i Rom hvor han (i øvrigt ligesom 1512 og 1513) opnåede ny frist med hensyn til at lade sig meddele de savnede vielser. Nov. 1514 befalede paven officialen i Lübeck at overdrage ham provstiet i Barved syssel, og i dec., da han opnåede ny frist med hensyn til de gejstlige vielser, kunne han begrunde sin ansøgning med de mange forretninger han havde efter kardinalen af S. Prassedes død i hvis tjeneste han havde stået. – Muligvis strakte dette forhold, under hvilket han antagelig har modtaget sin udnævnelse til apostolsk protonotar, sig til 1515 (måske endda til 1516; for sept. 1516 omtales han i alt fald atter som nærværende i Rom). Da Arcimboldus begyndte sin afladshandel heroppe var W. hans kommissær i Slesvig, og vel som løn herfor ophøjede nuntien i marts 1517 provstiet i Barved syssel til anden prælatur i Haderslev kollegiatkapitel, idet provstiet annekteredes til det kanonikat sst. som W. havde. Provsten skulle dog opgive sine jurisdiktionelle overhøjhedskrav. Fra da af synes W. at have betragtet Haderslev som sin særlige arbejdssfære; hans virksomhed som provst i Barved roses siden som fortrinlig. Sine mange andre embeder betragtede han nærmest som indtægtskilder eller handelsvarer; om nogle førte han processer, andre resignerede han når det var ham fordelagtigt. Hvor længe han virkelig har besiddet adskillige af dem lader sig ikke altid konstatere. Til tider lå han i stridigheder hvor han trak det korteste strå, således måtte han 1520 betale kantoren i Ribe, Poul Andersen, og hans bror Lambert forskellige pengesummer og afstå sit kanonikat i Ribe. Men nye bevillinger udjævnede vel eventuelle tab. 1519 fik han således sognekaldet i Eltang og Stenderup og provstiet i Hundslund nonnekloster, og 1520 fritoges han for at betale annater af pensioner af kirker i Roskilde og Odense stifter. Men allerede 1519 kom alvorligere tider for ham. Da Christian II erfarede at Arcimboldus havde skadet ham i Sverige søgte han at bemægtige sig hans person, men da nuntien undslap til Lübeck befalede kongen W. at søge ham fængslet. W. forhastede sig dog ikke dermed, og Arcimboldus var undsluppet til Köln da W. søgte ham i Bremen. Forbitret ville kongen nu rejse sag mod ham, og han

befalede lensmanden i Åbenrå at beslaglægge W.s gods. Hertug Frederik krævede imidlertid en sag imod W. pådømt af ham, og biskop Ahlefeldt søgte at berolige kongen. Vi hører ikke nærmere om hvad kongen bestemte sig for; men at W. følte sig alvorligt i fare fremgår af at han søgte ly i Lübeck hvor han sad inde med et dekanat ved domkirken (eller ved kollegiatkapitlet i Eutin). Han synes at have forholdt sig rolig her indtil bruddet indtrådte mellem kongen og hertug Frederik.

Da hertugen begyndte sit tog mod Danmark stod W. afgjort på hans side og indsamlede bl.a. penge til lønning af hans lejetropper. Nu var han atter i Haderslev, men her mødte han snart en hidtil ukendt form for uvilje da den unge hertug Christian viste sig luthersksindet. Ca. 1525 fratog denne ham uden videre tilsynet med Barveds kirker, og straks „gik alt uordentlig til i provstiet" (Jørgen Boie). W. fik dog lov til at beholde provstegården til 1534 og indtægterne af sit kanonikat; og måske forblev han der til de af hertugen 1526 indkaldte tyske lutheranere E. •Widensee og Johann •Wenth begyndte at reformere i Haderslev og Tørning len. Endnu i dec. 1525 var han i Haderslev da vi hører fra Lübeck at W. har meddelt en korrespondent her rygter om bondeoprøret i Nørrejylland: biskoppen i Børglum og Mogens •Gøye skulle være myrdet, og indbyggerne i Viborg have fordrevet deres biskop da de var blevet lutherske. Noget senere er W. selv kommet til Lübeck. Også her måtte han opleve at lutherdommen sejrede, og snart blev opretholdelsen af det holstenske stifts besiddelser vanskelig. 1530 pålagde paven W. som apostolsk protonotar at forkynde band over Viborg biskop i dette stifts kirker, en befaling som næppe var ham ukær da biskop Jørgen •Friis skyldte ham en større sum penge. I øvrigt synes den nu ældre mand at være henvist til uvirksomhed bortset fra lejligheder hvor hans erfaringer kunne være katolicismens betrængte godsbesiddelser til hjælp. Nov. 1530 gik der rygter om at han var død. Da Christian III som dansk konge gennemførte reformationen 1536 mistede W. sikkert hvad han endnu besad af danske embeder, og hvor meget han i øvrigt har kunnet råde over er usikkert. Christian III lod ham dog beholde et præbende i Haderslev og et vikariat i Plön. 1540 gav han imidlertid en sekretær et brev på disse embeder når „Mester" W. døde. Her tillægges der første gang (og vel urigtigt) W. en akademisk titel. S.å. betænkte W. de fire bestående holstenske herreklostre (Reinfeld, Segeberg, Arnsböck og Bordesholm) med gaver på betingelse af messelæsning efter hans død. Det sidste vidnesbyrd om at han levede (og med vedblivende politisk interesse) er et brev fra marts 1541 fra Christian III til Johan •Rantzau hvoraf det fremgår at W. har meddelt sidstnævnte forskelligt om „Bispen af Lunds" virksomhed i Lübeck (der menes Johan •Weze som dengang var Karl Vs gesandt i Wien og ophidsede kejseren til indgreb over for Danmark ved meddelelser om danske forhold fra spejdere i hansebyen). Muligvis levede W. endnu et par år for først 1544 forlenede Christian III en anden med den bispetiende fra Segeberg og tre landsbyer som „Mester" W. havde oppebåret. Hans dødsdag 30.6. er optegnet i nekrologer fra Cismar.

Årsberetn. fra det kgl. gehejmeark. II, 1856–60. Acta pontificum Danica V–VII, udg. Alfr. Krarup og Johs. Lindbæk, 1913–43. – Kirkehist. saml. 2. r. II, 1860–62 268. H. F. Rørdam sst. 3. r. IV, 1882–84 518; 4. r. VI, 1899–1901 372 723. H. F. Rørdam sst. 5. r. VI, 1911–13 141–51. C. F. Allen: De tre nord. rigers hist. I, 1864 616; II, 1865 361 390f 412; III, 1, 1867 78; III, 2. s.å. 208 312. J. Grundtvig i Danske mag. 4. r. III, 1871 246. H. N. A. Jensen og A. L. J. Michelsen: Schlesw.-holst. Kirchengesch. II, Kiel 1874 352–60. Chr. Jessen i Zeitschr. der Gesellsch. für schlesw.-holst.-lauenb. Gesch. IX, Kiel 1879 99–117. Johs. Lindbæk: Pavernes forhold til Danm., 1907. Troels Dahlerup: Det danske sysselprovsti i middelalderen, 1968. H. V. Gregersen: Plattysk i Sønderjylland, 1974.

*J. Oskar Andersen**

Wulf, Marie, 1685–1738, forsamlingsleder, oversætter. Døbt 5.8.1685 i Oxenvad sg. (døbt Maren Mortensen, senere ændret til Marie Martens), † 27.1.1738 i Kbh. F: fæstebonde, senere skoleholder og slotsdegn på Gråsten Hans Mortensen og Marine Hansdatter. ~ senest 1714 med bygningsentreprenør Mathias W., * 1690 i Fredrikshald, Norge, begr. 27.4.1728 i Kbh. (Frue k.), s. af sognepræst i Id Hans W. og Maren Dorph. – Mormor til Johannes •Ewald.

W. voksede op i Gråsten på den tid da pietismen fra Halle var begyndt at brede sig til Danmark og særlig havde tag i Sønderjylland. Den unge pige blev tidligt vakt, især ved den tyske præst Chr. Scrivers skrifter, og allerede som 25årig viste hun iver og evne for at viderebringe sin tro da hun 1711 „af Kjærlighed til Gud og mine danske Venner" oversatte et udvalg af Scrivers Seelen-Schatz. Det blev til en lille tyk bog på godt 1000 sider, *Chr. Scriver, Gyldene Bøn-Klenodie eller Udtog af alle Bønner og Sukke, som i hans Seelen-Schatz her og der findes. Overs. af M. M.* Bogen kendes nu kun i to eksemplarer med trykåret 1718. Som gift kom W. til at bo i Kbh. hvor hendes mand var med i flere store byggeforetagender. Men parret kom efter nogle år ind i stor modgang. 1723 entrerede manden med Chr. Ditlev •Reventlow om ombygning af storkanslergården. Da arbejdet var leveret kun-

ne Reventlow ikke formås til at betale Mathias Wulf som af sin egen lomme måtte udrede 10 000 rdl. – alle familiens sparepenge – til håndværkerne hvilket medførte hans „Velfærds og Helbreds Spilde" og endelig hans tidlige død. – Tilbage sad nu den fattige enke med fem børn. Til undersøgelse af byggesagen blev der 1729 nedsat en kommission hvis kendelse enstemmigt faldt ud til fordel for W. 1730–31 førte hun processen videre ved højesteret for at få 2000 rdl. som endnu skyldtes boet. Igen fik hun medhold, og Reventlow dømtes til at betale enken 600 rdl. i sagsomkostninger. Mens alle disse vanskeligheder stod på søgte W. trøst og hjælp hos vajsenhuspræsten Enevold *Ewald som blev en religiøs og menneskelig støtte for hende. Derfor betroede hun ham sin ældste datter Maries opdragelse, og kort efter (1730) giftede han sig med den kun 15årige pige som senere blev mor til digteren Johs. Ewald. – Således er W. i personalhistorien blevet husket som svigermor og mormor til berømte mænd, men hendes egen kraftige personlighed har selvstændig historisk interesse da hun kom til at præge det religiøse liv i Kbh. i nogle bevægede brydningsår.
Med tyskeren Ph. J. Speners collegia pietatis som forbillede var det i begyndelsen af 1730erne blevet pietistisk skik at holde gudelige forsamlinger i private hjem med sang, bibellæsning og bekendelser om synd og frelse. W., som efterhånden regnedes for „kronen" i de vaktes kreds, holdt forsamling to gange om ugen og ledede møderne med en sådan kraft og veltalenhed at tilhørerne flokkedes om hende. Hun havde ordet i sin magt og brugte det både til at agitere for sin overbevisning og til at skælde ud på anderledes tænkende. Ofte var det en broget skare der mødtes hos hende på Gammeltorv i „Den forgyldte Oxe" som i folkemunde nu hed „Den hellige Oxe", og mange blev til langt ud på natten under sang og tummel, en uforsigtighed som mistænkeliggjorde W.s rygte. Da grev N. L. v. *Zinzendorf kom til Kbh. 1731 blev W. grebet af hans lære, og da det under hans indflydelse blev bestemt at forsamlingerne på herrnhutisk vis skulle holdes adskilt for mænd og kvinder påtog W. sig at lede kvindemøderne. Denne forandring behagede ikke de stedlige vakte, og der opstod nu så megen uro omkring forsamlingerne, yderligere opildnet af de ortodokse præster, at der 1732 udstedtes forbud mod forsamlinger med bibellæsning. W. fortsatte herefter ufortrødent med bønnemøder uden brug af Bibelen, men stemningen blandt præsterne blev nu så ophidset at Chr. VI nedsatte en kommission 1734 til undersøgelse af klagerne mod pietisterne, og især mod Ewald og hans svigermor. – Under forhørene forstod W. så godt at svare for sig at hun blev pure frifundet af kongens rådgiver grev C. E. *Stolberg. – Af det materiale kommissionen fremskaffede får man et levende billede af W. såvel som af den urolige pietistiske kreds i Kbh. hvori hun var midtpunkt.

H. F. Rørdam i Kirkehist. saml. 5. r. V, 1909–11 417–53 (heri breve). L. Bobé: Johs. Ewald, 1943 8–15.

Marie Hvidt

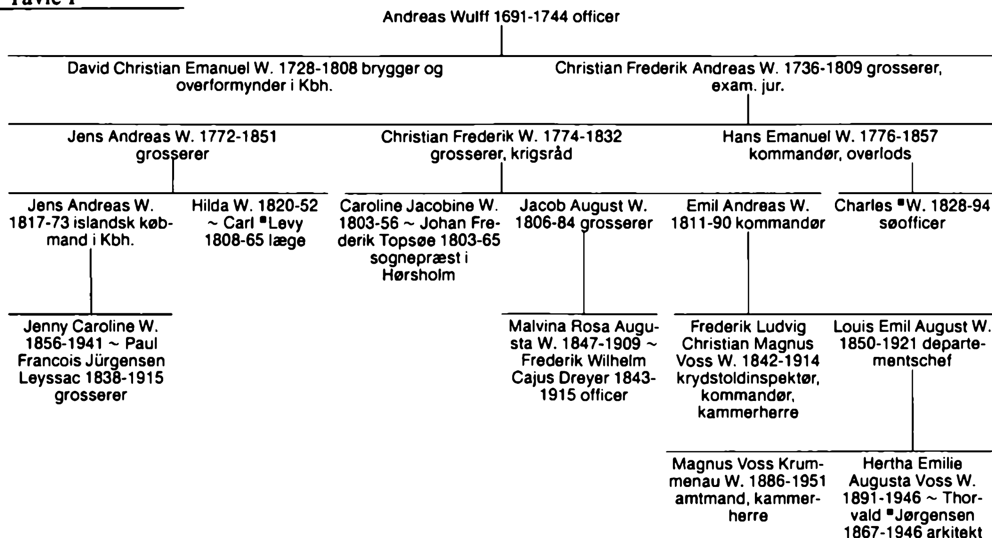
Wulff
Ud over de mosaiske slægter W. (se under IV) findes en række slægter med navn W. Der skal her nævnes tre:
I. En slægt der føres tilbage til løjtnant Andreas W. der var født i Mecklenburg og som 1735 trådte i dansk tjeneste.
II. En slægt der føres tilbage til år 1600 og som kom til Danmark med cigarfabrikant Peter W. (1841–98) hvis farfar var landmand i Barmstedt Ditmar W. (1755–1813).
III. En slægt der føres tilbage til kasserer ved guld- og børnehusmanufakturet iKbh., krigsråd W.
IV. Også blandt jødiske slægter findes flere der bærer navnet W. Således nedstammer skuespilleren Carl *W. fra en slægt der kom til landet med Jacob Abraham Franck (1744–1803) der var født i Berlin og 1778 fik tilladelse til at nedsætte sig som købmand i Næstved, og den i slægten Fonnesbech (se slægtsoversigt Tvermoes) indgiftede slægt W. nedstammer fra købmand Wulff Moses W. (1781–1829) der omkring år 1800 kom til Stubbekøbing fra Strelitz i Mecklenburg (DDR). Den her omtalte slægt kom til Assens ca. 1790 fra Rendsborg med købmand Wulff Jonas (Wulffsen).

(I, II, III) L. E. Wulff: Stamtvl. over familien Wulff og dens sidelinier, 1893. Artur Hartmann: Slægten Wulff, [1937]. (IV) P. R. Siersted: Stamtvl. over familien Wulff af Stubbekøbing, 2. udg. ved Th. Siersted, 1904.

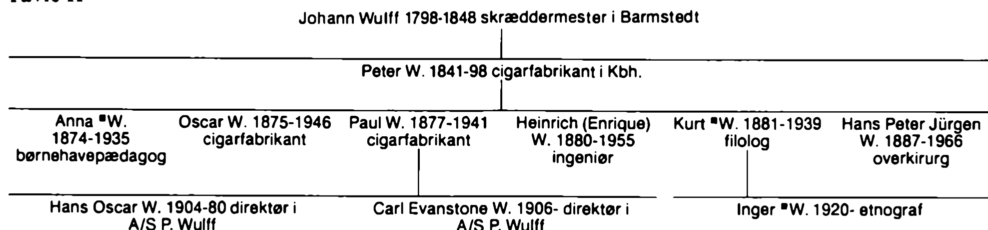
Hans H. Worsøe

Wulff, Anna, 1874–1935, grundlægger af Frøbelhøjskolen og folkebørnehaven på Christianshavn. * 13.8.1874 på Frbg., † 7.1.1935 i Kbh., begr. sst. (Ass.). F: Cigarfabrikant Peter W. (1841–98) og Emma Catharina Mathilde Heydorn (1846–1926). Ugift. – Søster til Kurt *W.
W. tog præliminæreksamen fra Zahles skole, erhvervede sig huslig uddannelse i en jysk præstegård og studerede et år ved Frøbelstiftelsen i Dresden. Her blev hun påvirket af Frøbels syn på opdragelse. I de første år var hun pædagog ved en privat børnehave, samtidig supplerede hun sin egen uddannelse ved selvstudium og rejser – 1906 til England og Tyskland – og uddan-

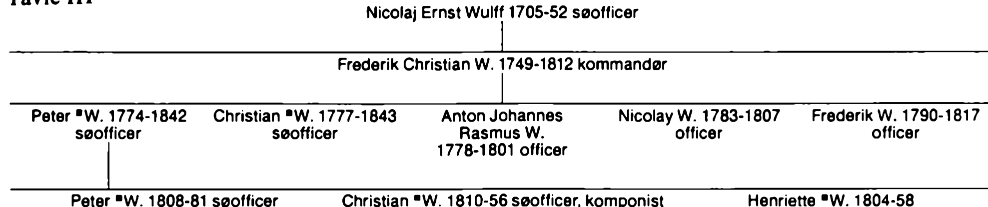
Tavle I

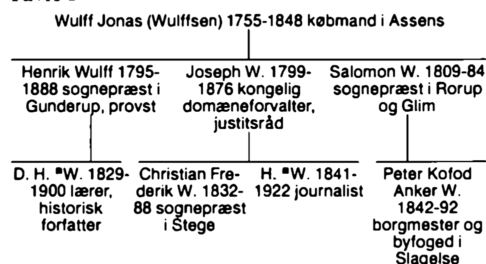

Tavle II

Tavle III

Tavle IV

nede unge kvinder gennem praksis i børnehaven og læsning af pædagogik og psykologi til samme gerning. 1906 blev denne uddannelse etableret som et étårigt kursus, *Frøbelhøjskolen*. Og fra 1916 blev uddannelsen toårig og fik statsstøtte. Denne højskole er således blandt landets ældste uddannelsesinstitutioner for børnehavepædagoger. – 1915 stiftede hun desuden en folkebørnehave for socialt dårligt stillede børn på Christianshavn og knyttede Frøbelhøjskolen til denne institution. *Folkebørnehaven af 1915* blev moderanstalt for en række børnehaver, sammenslutningen tog i 1928 navnet De samarbejdende menighedsbørnehaver (nu De samarbejdende menighedsdaginstitutioner der omfatter ca. 200).

Børnehaven var efter W.s opfattelse et vigtigt supplement til hjemmet i en tid med dårlige opvækstvilkår for mange børn. Børnehaven skulle derfor ligne et hjem, og barnet skulle kunne udfolde sin virksomhedstrang i opgaver og leg, tilrettelagt af institutionen. Børns opvækstvilkår i de første år var særlig vigtige for karakterdannelsen. – W. udsendte 1911–12 *Sange og Sanglege for Smaabørn* I–II der dels er originale, dels oversatte. Hun holdt jævnligt foredrag og skrev mange artikler om børnehavesag og børneopdragelse. Hendes virke var præget af flid, religiøsitet og dybt engagement. □Mal. af G. Börjeson (Frøbelhøjskolen). Foto.

Vore børn, red. G. J. Arvin m.fl., 1930–31 261–68. Frøbelhøjskolen gennem 25 år 1906–31, 1931. A. W. Børnehavesagens forkæmper, udg. Bertha Wulff, 1937. Jens Sigsgaard: Folkebørnehave og socialpædagogik, 1976.

Ellen Nørgaard

Wulff, Carl, 1840–88, skuespiller, revyforfatter. * 7.5.1840 i Slagelse, † 18.9.1888 i Kbh. (Mos.), begr. sst. (Mos. Vestre). F: købmand Aron W. (1795–1855) og Hanne Meyer (1808–91). ~1° 1861 med balletdanser Bianca Sophie Pauline Bils, * ca. 1834, † 30.11.1863 i Århus. ~2° 8.12.1867 med skuespiller Babet Johanne Petrine Löchen, * 23.10.1836 i Århus, † 29.4.1906 i Kbh., d. af skræddermester Erik L. (1796–1863) og Marie Holm.

W. var søn af jødiske forældre og skulle fortsætte faderens gerning som købmand, men brød af og optrådte første gang i sommeren 1858 på Alhambra-teatret i Frbg. allé. Urolige år fulgte på danske og norske provinsscener, men fra 1868 forsøgte han sin lykke på Casino, bl.a. som Kean, og da han havde en vis ydre lighed med den hårdt savnede Michael *Wiehe, støttede fru Heiberg (Johanne Luise*) hans ansættelse ved Det kgl. teater hvor han 2.9.1867 havde sin første optræden som William Taylor i Bjørnstjerne Bjørnsons *Maria Stuart i Skotland.* Fejltagelsen fortsattes med endnu nogle Wieheske roller, deriblandt Tadeo og Eibæk, men lyriker var W. ikke, og hverken hans blik eller replik illuderede. 1869 forlod han nationalscenen, men først 1874 fandt han på Casino i københavnerfarcen *Peter Sørensen* sin egen tone der intet havde med romantisk lidenskab at gøre, men var slagfærdig og drilsk, både flabet og godmodig, i høj grad bundet til øjeblikket. W. kan betragtes som forløberen for senere tiders danske revyskuespillere. Som den velklædte, skeptiske og magelige københavner der sagde vittigheder og lavede ordspil om alt og alle blev W. meget populær til sin tidlige død. Under Robert *Watts direktorat (1876–84) var han Folketeatrets selvtilfredse bonvivant og ræsonnør der besad en lignende tiltrækningskraft som Frederik *Madsen forud. Men W. var uhyre ensartet, mere repliksiger end egentlig skuespiller; han omformede altid rollen efter sin egen taleform og sit eget væsen og skabte både i og uden for scenen en type som københavnerne fandt morsom, en elskværdig drivert med let blasert gang og lidt grødet stemme, en billardspiller og kafégæst med et blegt ansigt der oplystes af et pludseligt smil. Men replikken fødtes i øjeblikket, den lød som et indfald, og den serveredes i reglen nede ved rampen direkte til publikum. Hans facon var forbløffende rolig og sikker, og hans lune svigtede ikke når han ekstemporerede sine „brandere" som undertiden forvandlede et lystspil til en farce. Fra 1884 tilhørte W. Dagmarteatret hvor han i sine sidste år kreerede Célestin-Floridor i *Frk. Nitouche* og intendant Søller i *Landsoldaten,* to af hans morsomste skikkelser som i høj grad bidrog til disse stykkers succes. 1.6.1887 optrådte han sidste gang ved en beneficeforestilling som Møller i *Hr. og Fru Møller.* Aftenen sluttede med *Under Kniven,* W. på barberstuen, en typisk situation hvor han til daglig under avislæsningen „rev" de vittigheder af der ofte endte i Punch. Men bag den muntre overflade lurede tragedien. Indtægten måtte han bruge til i den følgende vinter at søge helbredelse i Menton for en tuberkulose som havde gjort ham konstant hæs. Da han kom hjem døde han af sygdommen.

W.s minde tilhører hovedstadens historie omkring 1880; den soignerede vittighedsmager, der tilbageslængt i en drosche kørte gennem Strøget, kendt af alle, bærende sin høje hat ned i panden, krøllet og velbarberet. Hans vid, der hverken var åndfuldt eller bidende, gjorde ham 1873 til den kbh.ske sommerrevys stamfar i forening med direktør Vilhelm *Petersen. Gennem den følgende halve snes år var W. primus motor på dette område, idet han bl.a. sammen med forfatteren Paul Marcussen gjorde årets bo op i vittigheder og sange som dog ikke kunne stå mål med dem efterfølgerne Anton *Melby og Axel *Henriques senere skrev. Mest kendt blev revyerne *Rejsen til Maanen,* 1876 og *Det Kjøbenhavn, der kommer,* 1884. □Træsnit 1875 efter foto. Træsnit 1876. To træsnit 1883 efter samme foto, det ene af H. P. Hansen. Pastel af P. S. Krøyer, 1885 (Teatermus.). Tegn. af K. Søeborg s.å. (sst.). Træsnit 1888. Træsnit i rolle af bl.a. H. P. Hansen.

Vilh. Møller: Danske kunstner-portræter, 1883 95–97. Elith Reumert i Da capo!, 1888–89 63–75. Carl Møller i Dannebrog 3.6.–4.6.1895. Viggo Lindstrøm: Teatererindr. og oplevelser, 1925 99f 141f. Alfr. Kjærulff og Orla Ramsøe: Den danske revy I, 1934. Rob. Neiiendam: A/S Kbh.s Hippodrom. Folketeatrets hist. 1845–1945, 1945.

*Robert Neiiendam**

Wulff, Martin Andreas Christian **Charles,** 1828–94, søofficer. * 3.1.1828 på Christiansø, † 16.7.1894 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). F: kommandørkaptajn, senere kommandør, overlods Hans Emanuel W. (1776–1857) og Charlotte Abigael Koefoed (1793–1865). ~ 26. 6.1855 i Kbh. (Holmens) med Emma Arvine Murdock, * 1.11.1832 i Kbh. (Garn.), † 18.5.1913 sst., d. af maskinmester ved det kgl. dampskib, senere hotelejer William M. (ca. 1792–1850) og Johanne Marie Sophie Claasen (1798–1868).

W. blev kadet 1839, sekondløjtnant 1847, premierløjtnant 1855, løjtnant 1858, kaptajn 1868, kommandør 1879 og kontreadmiral 1892. I de to første krigsår 1848 og -49 var han kanonbådschef i delingen ved Jyllands østkyst og derefter fra 1849 til 1851 med dampskibet Eideren. 1853–54 var han med barkskibet Saga til Vestindien og 1856–58 førte han barken Emma Arvigne på Ostindien. 1859 var han næstkommanderende i skonnerten Pilen som vagtskib i Storebælt, 1861 med linjeskibet Skiold, 1863 og -64 næstkommanderende i panserskonnerten Absalon og 1865–68 fører af postdampskibet Jylland. 1869–70 var W. næstkommanderende i fregatten Sjælland på togt i Middelhavet hvor dette skib repræsenterede Danmark ved Suez-kanalens åbningsfest i Port Said 17.11.1869. 1871 var han chef for dampskibet Geiser i troppetransport, 1872 og -78 for panserbatteriet Rolf Krake i eskadre, 1873 og -74 for kongeskibet Slesvig, 1875–92 for søværnets underofficersskole, 1876 for kadetskibet, korvetten Heimdal, 1881 for panserbatteriet Lindormen, 1882 og -85 for panserbatteriet Gorm i eskadre, 1883 for fregatten Sjælland og 1886–87 for fregatten Jylland til Vestindien; på denne rejse var prins Carl af Danmark, senere kong Haakon VII af Norge med som frivillig lærling. W. afgik fra tjenesten 1893. I privatlivet var han medlem af bestyrelsen for Fjerde Søforsikringsselskab og for Dampskibsselskabet Kjøbenhavn-Newcastle, og han sad i nordisk sølovskommission. 1882–84 var han formand for Søofficersforeningen. – W. var en ualmindelig sympatisk personlighed, djærv og myndig, arbejdsdygtig, klar og koncis i tankegang og havde store administrative evner. Hans største indsats i marinens historie er utvivlsomt hans organisation af underofficersskolen; han begyndte her på bar bund, indså hurtigt dens betydning, og han bragte gennem årene denne institution op til noget ganske særligt som sømilitær opdragelses- og undervisningsanstalt. Han var en streng, men yderst retfærdig chef som eleverne så op til med agtelse, respekt og kærlighed. De både teoretiske og praktiske samt faglige kundskaber hans skole bibragte mange årgange af marinens underofficerer gjorde disse til et virkeligt fundament for det danske søværn. – R. 1864. DM. 1876. K². 1886. K¹. 1892. □Foto.

Tidsskr. for søvæsen ny r. XXX, 1895 4–6. Janus Sørensen: Bidrag til søunderofficerernes og flådens underofficersskolers hist., 1958.

*Paul Ipsen**

Wulff, Christian, 1777–1843, søofficer. * 21.2. 1777 i Kbh. (Holmens), † 17.3.1843 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). F: premierløjtnant, senere kommandør, indrulleringschef Frederik Christian W. (1749–1812) og Kirstine Johansen (1755–1829). ~ 20.11.1803 i Århus med Henriette Bodille Birgitte Munthe af Morgenstierne, * 6. 12.1782 på Lundbygård, † 16.3.1863 i Kbh. (Holmens), d. af godsejer, senere stiftamtmand over Århus stift, kammerherre Caspar Wilhelm v. M. af M. (1744–1811) og Anna Petra Cathrine Flindt (1750–1814). – Bror til Peter *W. (1774–1842).

W. blev indskrevet som volontær kadet 1781, blev kadet 1792, sekondløjtnant 1796, premierløjtnant 1802, kaptajnløjtnant 1810, kaptajn 1815, kommandørkaptajn 1828, kommandør 1836 og kontreadmiral 1842. 1797–99 var han med fregatten Triton til Middelhavet, 1800 med fregatten Friderichsværn, 1800–01 med orlogsskibet Seieren til Middelhavet, 1802 igen med Seieren samt senere næstkommanderende i briggen Nidelven. 1804–13 sad han som indrulleringsofficer i Nakskov, men havde dog stadig udkommandoer, 1806 med orlogsskibet Prinds Christian Frederik der ligesom Seieren var kadetskib. Under det engelske overfald sept.-okt. 1807 var han chef for skærbåden Nakskov, tillige divisionschef, og ledede angrebet på Gl. pesthus. 1808–10 var han chef for kanonbådsflotillen ved Lolland; her erobrede han 1808 den engelske orlogsbrig The Tickler ved entring, dens chef kaptajn John Watson Skinner faldt i bataljen, briggen blev taget ind til Nakskov. 1809 var han med sine kanonbåde i kamp med den engelske fregat Melpomene ved Omø og modtog kongelig anerkendelse herfor. 1810 angreb han en stor engelsk konvoj ved Langeland. 1811 fik han rejseordre til Frankrig for at gøre tjeneste i auxiliærstyrken på Schelde, han var 1811–12 næstkommanderende i linjeskibet Albanais. 1812 fritoges han for tjenesten i Frankrig og tog ophold i Aachen for at genvinde sit helbred. 1813 var han atter chef for kanonbådsdelingen ved Tårs, 1825–26 for korvetten Diana til Vestindien, og 1840–41 blev han valgt til chef for fregatten Bellona

på togt til Sydamerikas øst- og vestkyst. I den engelske kanal havde han en kollision med en fransk chasse marée La sainte Fleur, der sank og mistede fire mand; det fremgik af forhøret at franskmanden alene havde skylden for ulykken. W. førte på den danske regerings vegne forhandlinger med regeringen i Buenos Aires, med præsidenten for republikken Chile og med regeringen i Peru. 1841 blev W. kammerherre og chef for 1. division, 1842 generaladjudant og jagtkaptajn. Han var suppleant til Roskilde stænderforsamling 1835–36, valg af sædegårdsejerne. Ejer af Petersgård ved Kalvehave. – R. 1809. DM. 1814. K. 1840. □Træsnit af H. P. Hansen, 1873, efter ubekendt forlæg.

J. P. With: Danske og norske søheltes bedrifter, 1819 56–58. Dines Pontoppidan: Rejse til Sydamerika, 1841. Nyt archiv for søvæsenet II, 1843, officielle del 29f. Jørgen Heinrich Lorck: 75 år, 1885 129f. Samme: Fregatten Bellonas togt til Sydamerika 1840–41, red. M. Lorck og H. C. Bjerg, 1980. C. F. Wandel: Søkrigen i de da.-no. forvande 1807–14, 1915.

*Paul Ipsen**

Wulff, Christian, 1810–56, se **Wulff, Peter,** 1774–1842.

Wulff, Daniel **H**øffding, 1829–1900, lærer, historisk forfatter. * 12.5.1829 i Fredericia, † 18.9. 1900 i Ålborg, begr. sst. F: lærer i Fredericia, senere præst i Gunderup og Nøvling Henrik W. (1795–1888) og Susanne Jacobine Høffding (1800–84). ~1° 24.11.1858 i Randers med Cecilie Berg, * 6.8.1831 i Randers, † 29.10.1859 i Ålborg, d. af købmand Moritz B. og Amalie Lehmann. ~2° 21.5.1861 i Ålborg med Josephine Elise Marie Eleonora Wulff, * 23.10.1838 i Ålborg, † 14.8.1873 sst., d. af kæmner Frederik Elkan W. (1797–1871) og Ane Marie Herskind (1801–61).

W. blev 1848 student fra Randers, tog 1856 filologisk-historisk skoleembedseksamen hvorefter han 1858 konstitueredes som lærer ved Ålborg katedralskole, blev adjunkt der 1860, overlærer (lektor) 1887. Han tog sin afsked på grund af svagelighed 1889. 1878–94 var W. medlem af Ålborg byråd og var 1862–69 bibliotekar ved Ålborg stifts og amts bibliotek. Han nærede stor interesse for lokalhistorie og publicerede en mængde artikler i Dansk Maanedsskrift, Kirkehistoriske Samlinger, Danske Samlinger, Museum m.fl., men navnlig i Samlinger til jydsk Historie og Topografi hvis tilblivelse skyldtes hans initiativ idet han 1865 berejste Jylland for at få oprettet Det jydske historisk-topografiske selskab som 1866 begyndte udgivelsen af nævnte tidsskrift hvis første fjorten bind (1866–95) W. redigerede. Det var særlig Ålborgs historie W. arbejdede med, men foruden artikler herom udgav han *Statistiske Bidrag til Vendelbo Stifts Historie,* 1872–74, *Statistiske Bidrag til Aalborg Stifts Historie,* 1887–88, *Nøgle til Almanakken,* 1881, *Jens Bang,* 1885–86 m.fl. samt nogle meget brugte skolebøger. – W. var overordentlig flittig, men han var ingen dygtig skriftlæser, og han savnede i nogen grad evne eller vilje til at bearbejde sit stof hvorom hans Jens Bang i særlig grad vidner. Det var svagheder der gik igen også i hans arbejde som redaktør. □Foto.

Vilh. Bang i Saml. til jydsk hist. og top. 3.r.III, 1901–03 1–7. Poul Enemark i For jysk og for da. hist., red. Vagn Dybdahl, 1966 40–61.

*C. Klitgaard**

Wulff, Emil Sønderbye, 1866–1921, skuespiller, teaterdirektør. * 4.10.1866 i Kbh. (Frue), † 5.10. 1921 sst., begr. på Frbg. kgd. F: exam.jur., prokurist, senere grosserer Gomme Jacob Brandt W. (1831–99, ~2° med Julie Annina Schmaltz, 1852–1943) og Nicoline Petrea Sønderbye (1835–1911). ~1° 14.10.1894 på Frbg. (Class.) med skuespiller Hertha Antonia Elnen, * 7.6.1878 i Kbh. (Frue), † 24.7.1961 på Frbg. (~2° 1920 med direktør Frede *Skaarup, 1881–1942), d. af cand.jur. H. *Sylow (1849–1913) og Hansine Jakobine Elnen (1852–1931). Ægteskabet opløst. ~2° 15.8.1919 i Rorup, Kbh.s amt, med Asta Oehlenschläger, * 14.2.1894 i Kbh., † 27.7.1969 på Frbg. (~2° 1927 med forfatter Mogens *Dam, 1897–1979), d. af grosserer, forsikringsagent Viggo Charles Christian O. (1861–1930) og Marie Bloch (1869–1942).

W. var exam.pharm. da han 1891 kom til Dagmarteatret hvor han debuterede 26.11.1893 som student Engelsøe i *Et Sølvbryllup,* og hvorfra han over Nørrebros teater søgte videre udvikling på provinsscenerne. En særforestilling derudefra, givet på Folketeatret 31.5.1899 ved hvilken han spillede Spag i *Erotik* henledte opmærksomheden på ham, og fra aug. 1900 blev han knyttet til Nørregades scene hvor han 22.2.1901 brød igennem som Gustav *Wieds halvgamle særling Tummelumsen, en snurrig, forvreden figur der, spillet på en tone mellem følsomhed og ironi, blev W.s bedste kunstneriske ydelse, men hvis ejendommelige træk gik igen i hans senere roller. Også den forsumpede skolemand i *Flachsmanns Skole* viste W.s særprægede evner for karakterfremstilling, men da teaterdrift lå ham mest på sinde, gjorde han 1904–11 sommeretablissementet Morskabsteatret i Frbg. allé til en vinterscene under navn af Frbg. teater (nu Betty Nansen-teatret). Personalet bestod af dygtige provinsskuespillere, deriblandt Carl *Alstrup, og

den første forestilling var Holger *Drachmanns *Det grønne Haab;* W. opførte operetter, fx *Madame Sherry,* og folkekomedier, fx *Oliver Twist* hvor han selv udmærkede sig som Fagin, og samtidig ledede han (i sæsonen 1908–09) Odense teater og om sommeren 1906–11 Glassalen i Tivoli med vaudeviller, operetter og den årlige revy *Sommerrejsen* på programmet. Efter 1911 i kamp med rummets uheldige akustik at have forsøgt at forandre cirkus til et komediehus (Centralteatret) avancerede han 1913 til ledelsen af Scala, det tidligere National, som han i forening med Frede *Skaarup gjorde til en scene for internationale operetter og udstyrsrevyer der passede til den pengerige periode under den første verdenskrig. 1918 fratrådte han direktionen mod en betydelig sum, og 1.10.1919 startede han i Sommerlysts tidligere lokale Fønix-teatret (nu Frbg. teater) som han styrede til sin død. Han var en intelligent skuespiller med et begrænset område og som direktør en energisk iværksætter. □Flere tegn. af bl.a. Leon Restorff, 1906, Viggo Afzelius og Sven Brasch (alle Teatermus.). Mal. af Sally Philipsen, 1917. Foto.

Rob. Neiiendam: A/S Kbh.s Hippodrom. Folketeatret 1845–1945, 1945.

*Robert Neiiendam**

Wulff, Henrik Jacob, 1841–1922, journalist. * 10.4.1841 på Østergård i Malle ved Løgstør, † 3.6.1922 i Kbh., begr. sst. (Vestre). F: domæneforvalter, senere ejer af Østergård, justitsråd Joseph W. (1799–1876) og Elise Marie Eleonore Brandt (1804–82). ~ 18.9.1864 i Viborg med Caroline Emilie Wiberg, * 28.4.1841 i Viborg, † 13.9.1915 i Kbh., d. af kantor Carl Ludvig Ægidius W. (1799–1867) og Hansine Teilgaard (1808–60).

W. blev exam.jur. 1861, var ansat som 1. fuldmægtig på Viborg byfogedkontor 1862–68 og nedsatte sig 1869 som sagfører i Århus. Som medstifter af Jyllandsposten 1871 kom han ind i journalistik og flyttede 1873 til Kbh. som medarbejder ved Dagbladet. 1877 afløste han Erik *Bøgh som redaktør af Folkets Avis, men trods al flid lykkedes det ham ikke at genoprette dets position og standse dets tilbagegang. Da det gik ind 1884 knyttedes W. til de Ferslewske blade. 1887–1921 var han tillige fuldmægtig ved landhusholdningsselskabet. 1899–1911 redigerede han Nationaltidendes landbrugsstof som han behandlede med megen kyndighed. Ud over bladvirksomheden førte hans politiske interesse ham ind i højres organisationsarbejde. Han tog i provisorieårene ledende del i organiseringen af den frivillige selvbeskatning til fordel for Kbh.s befæstning og redigerede Højrebladet 1894–1919. Ved folketingsvalget 1880 stillede han sig på Langeland og fik Edv. *Brandes som modkandidat som han ligeledes uden at blive valgt stillede sig imod 1887 og 1890. Fredericiakredsen forsvarede han 1881 for højre, men tabte den. Han udgav to småskrifter, *Danmarks Værn,* 1881, og *Skinforhandling,* 1887 og den selvbiografiske *Da Fjenden var i Landet,* 1906. Hans betydeligste litterære arbejde er dog *Den danske Rigsdag,* 1882, med levnedsskildring og karakteristik af samtlige medlemmer af rigsdagen på det tidspunkt. Hans udprægede højresympatier skinner jævnligt igennem, men skildringerne der oprindelig fremkom i Folkets Avis, rummer adskillige veltrufne profiler og røber et fortroligt kendskab til tidens politiske forhold. – Justitsråd 1899. – R. 1892. □Foto.

H. W.: Da fjenden var i landet og andre ungdomsoplevelser, 1906. – Nationaltid. 21.4.1918 og 3.6.1922. Berl. aften 3.6.1922. H. M. Knudsen i Tidsskr. for landøkonomi, s.å. 325f. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*P. Stavnstrup**

Wulff, Hanna **Henriette** Frideriche, 1804–58. * 24.9.1804 i Kbh. (Holmens), † 13.9.1858 på dampskibet Austria på Atlanterhavet. F: premierløjtnant, senere kontreadmiral Peter *W. (1774–1842) og Hanne H. Weinholdt (1784–1836). Ugift. – Søster til Peter *W. (1808–81).

I det Wulffske hjem, en af tidens litterære københavnersaloner, voksede W. op som den ældste af fire børn. Til trods for at hun var det af børnene der havde de rigeste evner fik hun kun mangelfuld undervisning, men blev ved selvstudier meget kundskabsrig. Af sprog lærte hun at beherske engelsk, tysk, fransk, italiensk og portugisisk. I sin ungdom dyrkede hun malerkunsten og har sandsynligvis taget undervisning hos J. C. *Dahl i München 1830. Efter moderens død førte hun med myndighed hjemmet, støttet af den yngste bror Christian der helt ofrede sig for sin søster. Hun havde brug for hans støtte da hun ofte var syg og dertil vanfør (lille og pukkelrygget). Desuagtet begav hun sig, undertiden alene, undertiden med broderen, ud på flere lange udenlandsrejser. Først til Harzen og Dresden 1830, derefter 1834–35 til Italien og 1843–45 til Portugal. 1850 opholdt hun sig i Sverige og rejste derpå til Vestindien og videre til De forenede Stater hvorfra hun vendte hjem 1852. Italien besøgte hun igen 1853–54 og rejste atter 1855 til Vestindien og Nordamerika med broderen der døde 1856 i Beaufort, South Carolina. Hans død var et chok hun aldrig forvandt.

I sit hjem i Kbh. og gennem sit omfattende brevskriveri fik W. betydning for adskillige af dati-

dens personligheder såsom arkæologen J. J. A. *Worsaae, æstetikeren og diplomaten Grimúr *Thomsen, den skotske forfatter Andrew Hamilton og den svenske forfatter Fredrika Bremer. Betydeligst er dog uden sammenligning den rolle hun kom til at spille for H. C. *Andersen hvis mest fanatiske beundrer og støtte hun var. Bekendtskabet indledtes 1822 og varede til hendes død, kun afbrudt af små uoverensstemmelser. Med karaktertræk som lune, åndrighed, vid og evne til at begejstres var hun på bølgelængde med eventyrdigteren. Selv en outsider havde hun forståelse for hans særheder. På enkelte områder stod hun ham imidlertid fjern, især modarbejdede hun det sentimentale hos ham ligesom hun afskyede hans snobberi for overklassen og de fyrstelige. Til trods for at hun var opvokset i et yderst konservativt og royalt hjem vendte hun sig tidligt mod enevælden og var overbevist demokrat. Betegnende er flg. passus i et brev fra Portugal til Andersen 1844: „... mit Hjerte bløder ofte naar jeg seer himmelraabende Uretfærdigheder. Havde dette Land og dette Folk med sine ypperlige naturlige Anlæg blot halv saa god en Styrelse som vores, da kunde det blive herligt, og Folket lykkeligt. – Men det er sandt kjære Andersen, her er jeg kommet ind paa et Gebet, der ingen synderlig Interesse har for Dem ..." Ved siden af en tiltagende lede ved den kbh.ske kulturelle andedam var hendes modvilje mod den europæiske statskonservatisme den egentlige grund til at hun efter broderens død besluttede sig for at emigrere til frihedens land, Amerika. I begyndelsen skulle hun bo på Eaglewood ved New York hos den amerikanske socialist og filantrop Marcus Spring og hustru Rebecca som hun havde stiftet bekendtskab med gennem Fredrika Bremer. 1.9. gik hun i Hamburg om bord i udvandrerskibet Austria men den 13. brød det i brand på Atlanterhavet få dagsrejser fra New York. Skibet sank og W. omkom sammen med 452 andre passagerer og besætningsmedlemmer. H. C. Andersen var rystet i sit inderste ved hendes tragiske død og opgav enhver plan om selv at rejse til Amerika. Som deres omfattende brevveksling smukt vidner om var hun den af hans veninder der ydede ham det mest indforståede modspil. □Mal. af Adam Müller, 1837.

H. C. Andersen og H. W. En brevveksl., udg. H. Topsøe-Jensen I–III, 1959. – Breve i Kgl. bibl.

Uffe Andreasen

Wulff, Hilmar Emil, * 1908, forfatter. * 5.3.1908 i Randers. F: fisker Hans Clausen Christensen W. (1874–1964) og Maren Sofie Sørensen (1878–1922). ~ 1° 13.5.1928 (b.v.) med Johanne Caroline Späth, * 8.6.1906 i Nørre Tranders, Ålborg. Ægteskabet opløst 1941. ~2° 31.3.1942 i Kbh. (b.v.) med børnehavelærer Karen Inga Petersen, * 21.10.1918 i Kbh. (Kristk.), d. af arbejdsmand Henrik Ole P. (* 1876) og Christine Vilhelmine Sindahl (* 1880).

W. er en folkelig og socialt bevidst fortæller hvis romaner lykkes bedst hvor han vælger at skildre fremmedartede miljøer der ellers ikke finder vej til den danske litteratur. Han fødtes i Randers, men voksede op på Lolland og udgik uden eksamen fra Nakskov kommuneskole. En tid var han fabriksarbejder og roearbejder. Som sømand kom han jorden rundt og rejste bl.a. i Kina, Nord- og Sydamerika. I 1930erne vagabonderede han i Europa, ernærede sig ved forskelligt arbejde. Et par højskoleophold blev der også tid til. Under besættelsen deltog han aktivt i frihedskampen og måtte 1943 flygte til Sverige hvor han opholdt sig til krigens slutning. Først på denne tid kom forfatterskabet i gang, og han blev hurtigt en meget læst og populær forfatter. Ved Danmarks radio arbejdede han som free lance-reporter. – De mange rejseoplevelser har givet stof til de første tre romaner *Som Vejret i April*, 1942, *Saadan noget sker faktisk*, 1943 og *Arbejdets Sang*, 1945. Uden at være kommet frem til nogen holdbar fortælleteknisk struktur har W. i disse romaner i passager givet ganske spændende indblik i de mest forskelligartede miljøer.

Det egentlige gennembrud til en større læserskare kom med den følgende roman-trilogi, W.s største bedrift: *Vejen til Livet*, 1947, *Livets Brød*, 1948 og *Forjættelsens Dag*, 1949. For første gang skildres her de polske landarbejdere der var kommet til Lolland som roearbejdere i århundredets begyndelse og som W. kendte fra sin barndom. W. giver i roman-trilogien både et folkelivsbillede og en social skildring af polakkerne på Lolland, deres særegne kultur og deres indslusning i det lokale samfund. Det er kollektivromaner om sukkerindustriens fremvækst, lokalsamfundets omkalfatring og arbejdernes begyndende organisering. I dette danske miljø indfører forfatteren de polske fremmedarbejdere hvilket giver bøgerne nogle dramatiske pointer. W.s læremester i genren er Hans *Kirk hvilket også ses tydeligt i den følgende roman *Ondt vejr*, 1950 om en gruppe fiskere og deres kamp med vejr og hav. W.s romaner fra denne tid bliver mere og mere politisk bevidste (*Katinka*, 1951) men med *Sol-vagabonden*, 1953 skrev han en munter og lidt sentimental vagabond-skildring der i sin teknik imidlertid nok er hans mest moderne bog.

Efter en Kina-rejse skrev W. to romaner om brydningerne mellem det gamle og det ny Kina: *Lykkens blå forel*, 1954 og *Kuan Yins klokke*, 1955 hvor det menneskelige paradoksalt nok overstråler det sociale i beretningen. Efter endnu nogle kollektive romaner kom den næsten kulturhistoriske skildring *Pramdragerne på Gudenåen*, 1965 om industriväksten omkring Silkeborg og de arbejdere der sled sig op på dens alter.
Gennem hele forfatterskabet drager W. oversete folkegrupper frem i lyset. Med halvdokumentarisk interesse skildrer han dem i deres ofte dramatiske sammenstød med omverdenen. Inden for den kollektive roman-genre har han skabt en helt personlig stil, en folkelig jargon hvor banaliteten oftest holdes på afstand. Hans romaner er underholdende, og sproget er folkeligt, de er grove i handlingsgangen, men hvad der mangler i stilsikkerhed får man i stofrigdom. – 1968–71 var W. formand for Dansk forfatterforening der 1974 udnævnte ham til æresmedlem. 1950 modtog han Kollegernes ærespris, 1952 Nexøprisen og 1982 LOs kulturpris. □Foto.

16 danske digtere møder deres læsere, red. georgjedde, 1963 128–36. – Fr. Nielsen i Danske digtere i det 20. årh. 2. udg. II, 1966 482–89.

Uffe Andreasen

Wulff, Ida Elmine Rosaline, 1808–76, operasanger. * 15.1.1808 i Helsingør (Nic.), † 8.1.1876 på Frbg., begr. sst. F: handelsbetjent Peter Jørgensen W. († 1822) og Sophie Rosaline Rose († 1866, ~2° 1822 med grosserer Niels Høeg Husted, ca. 1793–1835). ~16.11.1831 med premierløjtnant ved husarerne, senere ritmester, hofchef, kammerherre, overpostmester i Lübeck Ernst Frederik v. Holstein, * 10.11.1801 i Kbh. (Fødsst.), † 21.2.1883 sst. (Frbg.), s. af kaptajn, senere generalløjtnant Frederik Conrad v. H. (1771–1853) og Anna Kathinka Risting (1782–1843).
W. havde som barn været på danseskolen. Ganske tilfældigt blev hendes musikalske evner opdaget af Giuseppe *Siboni der tog sig af hendes uddannelse og fik dronningen til at interessere sig for hende. At man ventede sig noget ganske særligt af W. kan ses af den kontrakt som hun ved Sibonis hjælp indgik med teatret, den første af denne art der var sluttet med en dansk. Hun tog ikke kgl. ansættelse, men lod sig engagere for otte år og på nærmere fastsatte vilkår der stillede hende lige med kgl. skuespillere. Ved sin debut 12.8.1823 som Vela i F. *Kuhlaus *Lulu* gjorde hun stor lykke, og det gunstige indtryk forstærkedes yderligere ved hendes anden debut som Sophia i F. Paërs *Sargino* hvor hun i endnu højere grad kunne brillere med sin sangkunst. W. havde en sart og fin skikkelse, livfulde øjne og en levende mimik, hendes stemme var hverken stærk eller fyldig, men blød og bøjelig og godt skolet af Siboni, således at hun med „stor Virtuositet let, sikkert og smagfuldt udførte de vanskeligste Passager". Da der over hele hendes væsen var „udbredt en egen fiin Ziirlighed" som navnlig gjorde sig gældende i naive og muntre partier blev hun ikke mindst yndet inden for syngespillet hvor hun bl.a. gjorde lykke i roller som alfen Ariel i F. Hérolds *Alfen som Page*, Henriette i D. F. E. Aubers *Murmesteren*, Anine i N. Isouards *Cendrillon* og Lorezza i F. A. Boieldieus *Johan fra Paris*. At hun i øvrigt var en højst charmerende Mozartsanger viste hun i partier som Cherubino og Susanna i *Figaros Bryllup* og Zerlina i *Don Juan*. Også i vaudevillerne anvendtes hun; således blev hun den første fremstiller af Mad. Voltisubito i *Recensenten og Dyret* hvor publikum var begejstret over hendes variationer, og søkadetten i *De Uadskillelige*. Til stor sorg for alle operaelskere forlod hun teatret efter fem års forløb; 25.5.1829 optrådte hun sidste gang i Johan fra Paris. Hendes strålende kunstnerbane blev afbrudt ved hendes ægteskab. □Stik i rolle af C. V. Bruun, 1827. Tegn. af J. L. Lund (Fr.borg). To mal. og min.

Th. Overskou: Den danske skueplads IV, 1862.

*Torben Krogh**

Wulff, Inger Maja Johanne, * 1920, etnograf, museumsinspektør. * 29.7.1920 i Randers. F: docent, dr.phil. Kurt *W. (1881–1939) og Karen J. N. Wassmann (1884–1959). Ugift.
W. blev 1938 nysproglig student fra Frederiksborg statsskole og 1956 mag. scient. i etnografi fra Kbh.s univ. I studietiden var W. beskæftiget på Nationalmuseets etnografiske samling hvor hun blev videnskabelig assistent 1947, museumsassistent 1954 og, efter bestået konferens, overassistent 1958. I lighed med andre kvinder i afdelingen som fx Martha Boyer og Henny Harald *Hansen inspireredes hun stærkt af afdelingens mangeårige leder, grundlæggeren af det etnografiske studium i Danmark, Kaj *Birket-Smith, til at give sig i kast med oversøiske studier hvortil kom påvirkningen fra faderen der var forsker af østasiatiske sprog. Det var dog især Tage Ellinger der fik W. til specielt at beskæftige sig med udforskningen af yakanfolket på den filippinske ø Basilan som hun har besøgt på enmandsekspeditioner 1960–61 og 1964–65. Trods W.s indlysende videnskabelige evner lykkedes det først 1966 at tilvejebringe den nødvendige bevilling til sikring af hendes forbliven på museet og udnævnelse til museumsinspektør ved etnografisk sam-

ling hvor hun varetager de filippinske samlinger. 1975 blev hun museumsinspektør I. Inden W.s studier af yakanfolkets liv, traditioner og ganske særprægede forhold til islam var dette folk, der under hendes første rejse talte ca. 70 000 individer, så godt som ukendt, men takket være hendes indsats med indsamling af etnografika og optagelse af enestående fotos er Nationalmuseets yakansamling blevet måske verdens bedste, hvilket sættes yderligere i relief af den kendsgerning at yakanernes kulturelle særpræg gradvis udviskes som følge af både kristen og islamisk missionsvirksomhed. W.s forskningsresultater er dels kommet til udtryk ved udstillinger, dels gennem såvel videnskabelige som mere populære artikler i tidsskrifterne Folk, hvor hun 1963 indtrådte i redaktionen, Jordens Folk, Vor Viden og Almanak samt i Nationalmuseets Arbejdsmark. I Folk har hun bl.a. skrevet *The so-called priests of the Ngadju Dyaks*, 1960, *Burial customs among the Yakan*, 1962, *The Yakan graduation ceremony*, 1963, *Features of Yakan culture*, 1964, *The Yakan rice planting ceremony*, 1976, og *Economic activities of the Yakan, with special reference to the part taken by the women*, 1979/80. I værket Etnografiske genstande i Det kongelige danske Kunstkammer 1650–1800, 1980 har W. sammen med Lise Rishøj Pedersen behandlet Sydøstasien og Stillehavet.

I. W. i B. T. 12.5.1965.

Henning Dehn-Nielsen

Wulff, Johannes Charles, 1902–80, forfatter. * 11.1.1902 i Kbh., † 29.12.1980 på Herlev hospital, begr. Hareskov kgd. F: kustode ved universitetsbiblioteket Søren Adolf W. (1866–1949) og Johanne Louise Marcussen (1872–1943). ~1° 27.6.1931 i Kbh. (b.v.) med Thyra Marie Larsen, * 1.3.1907 i Kbh., † 30.6.1942 i Gentofte, d. af entreprenør Søren L. (1869–1934) og Thekla Thomsen (1876–1963). ~2° 31.10.1944 på Frbg. (Skt. Thomas) med Mary Vilain, * 24.6.1917 i Fredericia, d. af kirketjener ved fransk-reformert kirke sst. Waldemar V. (1879–1958) og Mette Kirstine Jensen (1881–1966).

W. og hans fem brødre voksede op i en kælderlejlighed under Kbh.s univ. på Frue plads. Faderen var kustode på universitetsbiblioteket hvis sale næsten hørte med til hjemmet for børnene der tidligt hjalp til med at passe lokalerne. W. har i sine fire erindringsbøger *Fjerne år*, 1960, *Syndere og frelste*, 1965, *Student i alverden*, 1968 og *Tyk og glad som sædvanlig*, 1974 beskrevet barndomsårene i det baptistiske hjem, søndagsskolen på Nørrebro, vækkelsesmøderne og skolegangen, først i Nansensgade, sidst i Vestre Borgerdyd hvorfra han blev student 1921. Nu fulgte nogle år med universitetsstudier i fransk og tysk, garderobejob på universitetsbiblioteket, hans eget „psykologiske laboratorium med det besøgende publikum som grundmateriale" som han allerede var i fuld gang med at bearbejde, samvær på frokoststuen i Studiegården med ligesindede jævnaldrende: Jens Aug. *Schade, Sigfred *Pedersen, Johannes Weltzer, Mogens Jermiin *Nissen m.fl. – Var W. veget uden om hjemmets nærgående religiøsitet nærmede han sig – som andre i vennekredsen – himmelrummets kloder i kosmisk livsfølelse. Herom vidner den første digtsamling *Kosmiske Sange*, 1928, en række ekspressionistiske, naivt humoristiske digte, skrevet ved omstillingsbordet mens W. var telefonpasser på dagbladet København, og *Nyt Harpespil*, 1929. S.å. fik han sit gennembrud som forfatter med romanen *O, Ungdom!*, en sørgmunter, underfundig historie om forelskelser.

Allerede i de første bøger findes træk som går igennem hele forfatterskabet. Grundlæggende i W.s kunst er hans enestående talent for at undre sig, at se miraklet i alle ting. Denne forundring giver W. et skær af naivitet, men blev også vejen til stor livsvisdom og psykologisk indsigt – og til et væld af inspirationer. W.s udtryksform er præget af en stærk blufærdighedsfølelse, han distancerer sig helst fra det han skriver om, eller nærmer sig ad omveje i ly af sin karakteristiske humor der ytrer sig i en bevidst sproglig kejtethed. O, Ungdom! fik med det samme stor succes, men mange mente at W.s forfatterintellekt måtte være snævert knyttet til ungdoms usikkerhed og forelskelser. Sandt nok spiller forelskelser en stor rolle i hele forfatterskabet, men W. fik levet og skrevet sig gennem alle livets aldre. Omtrent 40 bøger nåede han at udgive foruden en lang række artikler og kronikker. I 30erne kom en række romaner hvor kærlighedens forviklinger blandt vege unge mennesker igen er hovedtemaet som gennemspilles i en halvt underbevidst, halvt sanset fortælling; *Elskovs Under* kom 1931, *Lykken kommer flyvende*, 1934 og *Et Menneske saar og høster*, 1935. De har ikke debutbogens uskyldige charme, og kompositionen har slagside, men der er mange fine detaljer. Fra denne tid stammer den velskabte *Trollerolle*, 1939 hvor W. fremviser et nyt livs mirakel i en fortryllende far/barn skildring. Gennem det følgende tiår kom en ny romanrække, *Fast ansat*, 1940, *Midt i Livet*, 1944, *Den anden Ungdom*, 1948 og *Jerikos Mure*, 1951. I de sidste møder man mennesket i krise, drømmernaturen som afspores i sindssyge og helbredes gennem ny erkendelse af kærligheden.

W. holdt af at skrive i jeg-form, men derfor ikke altid om sig selv. Han havde en sjælden evne til at krybe ind i andres væsen og se tilværelsen derudfra, hvad enten det var ting, planter, dyr eller mennesker han ville fortolke. I *Katten der fik feber*, 1952, som er en allegori på menneskelivet og krigsårene, har han originalt forenet menneskelighed og dyresind. – 1957 var „jeg" *Hunden Bonzo*. – Ingen har skrevet så venskabeligt om cyklen som W. Som 63-årig foretog han en Italiensrejse på cykel, og 1966 kom *Eventyr i Italien* om W.s underfulde Italien. Efterhånden kom han ind på at skrive i en kortere form som også lå bedre for hans stilfærdige snakkende facon. Selv kaldte han sin personlige fortælleform mumlen (*Man gaar og Mumler*, 1930, *Nye Mumlerier*, 1933), en rummelig betegnelse som dækker over essays, noveller, rejsebeskrivelser, drømme, dyrefortællinger. Kunsten er at kunne fornemme en indre mumlen og opfange det fjerne kor af alt levende. Mest vellykket inden for denne genre er *Mor ta'r til byen*, 1950 hvor børn og voksne, dyr og planter snakker og tænker i én harmonisk forening – et familieliv der kunne ligne W.s eget i huset ved skoven med kone og børn, katte og hunde. Hver formiddag cyklede W. fra Hareskovby ind til sin stamcafé ved Nørreport for at se på menneskemylderet, skrive og tegne. Han var en af de mange digtere der også er bildende kunstnere. *Det er i øjnene det sker* er en af hans bogtitler, og der er stor overensstemmelse mellem hans tegne- og skrivekunst. Han tegner som han skriver: lidt skævt forsorent, meget udtryksfuldt og fantasifuldt. 1977 udstillede han første gang på Galerie Gl. Strand.

Erindringsbøgernes mosaik af korte fortællinger viser at der kan trækkes linjer fra barndommen op gennem hele hans liv og digtning. Især kredser han om den religiøse opdragelse, forældrenes tale om synd og frelse som skræmte den blufærdige dreng væk fra deres tro, men alligevel virkede i ham livet igennem. Efter den kosmiske ungdomsdigtning møder man spekulationer om skyld og soning i kærlighedsromanerne. W. har gendigtet Johannesevangeliet, og overalt i digtsamlingerne fornemmer man det religiøse gemyt som efterhånden mere beskæftiger sig med godheden end med Gud. W.s personlige humanistiske evangelium er udtrykt i titlen på de *Udvalgte digte* 1972 *Vi som er hinanden*. I W.s kunst er der en lyrisk understrøm som undertiden bryder frem i det bedste af prosaen, og som blev til et væld af digte. De er mest i en fri urimet form, og styrken i de vellykkede af dem ligger i de overraskende ordsammenstillinger og tankeindholdets fortættelse. Midt i livet udsendte han nogle digtsamlinger præget af personlig krise og verdenskrig, men også af sprælsk fantasi. Særlig skal *Evighedsbruden*, 1949 fremhæves. – I sin alderdom skrev W. en række digte som blev kulminationen af hans lyrik. En større intensitet og vildskab præger disse digte både sprogligt og indholdsmæssigt. Rækken indledtes 1969 med *Fløjtetønde*, 1970 kom *Jeg tror min sandten at jeg lever*, 1976 *Smiler du lidt endnu*, 1978 *Det er i øjnene det sker* og (posthumt) 1981 *Så vidt jeg ved*. Man møder her nye urovækkende sider af den gamle digter, på en gang mere ung og oprørsk end før, med på de moderne tider og skikke, forelsket som altid, og dog helt bevidst om sin alder, beredt på sin død. Der er en indre sammenhæng i det store forfatterskab og en ubestridelig originalitet som sikrer at W.s bedste ting vil huskes.

W. fik Carl Møllers legat 1930, H. C. Andersen-mindemedaljen 1931, H. C. Andersen-legatet 1963, Georg Brandes legatet, Astrid Goldschmidts legat, Drachmann legatet, Johannes Ewald legatet, Anckerske legat, Jeanne og Henri Nathansens mindelegat, Oehlenschläger-legatet 1974, Emil Aarestrup-medaljen 1977, og blev æresmedlem af Dansk forfatterforening 1977. □Afbildet med broderen Georg på mal. af V. Brockdorff ca. 1933. Mal. af Johs. Nielsen, 1936. Tegn. af Otto Christensen, 1940. Karikatur af Mogens Zieler. Tegnet med broderen af H. Bendix, 1955 (Kgl. bibl.). Mal. af A. Tørsleff udst. 1962 (Dansk forfatterforen.). Tegn. af Gunnar Hossy 1970 og 1974 (Kgl. bibl.). Foto.

Udg. Digte, ved Kj. Elfelt, 1942. Udv. digte, ved Torben Brostrøm, 1972.
Kilder. Erindringer: Fjerne år, 1960, Syndere og frelste, 1965 og Student i alverden, 1968. J. W. i 16 danske forfattere møder deres læsere, red. georgjedde, 1963 137–45. Interviews i Kj. Elfelt: Skribenter i skriftestolen, 1944 110–15, Johs. Kirkegaard: Digterne og kirken, 1964 95–99, Fælleden II, 1977 nr. 3 7–11, Politiken 1.1.1977 og Aktuelt 14.4.1979.
Lit. Kj. Elfelt: Klovn og menneske, 1932 158–64. Henning Kehler: På jagt efter geniet, 1938 18–21 128–31. Cai M. Woel: Tyvernes og tredvernes digtere II, 1941 267–85. Emil Frederiksen i Danske digtere i det 20. årh. 2. udg. II, 1966 239–56. Poul Borum sst. 3. udg. II, 1981 173–80. Jens Kistrup i Berl. tid. 31.12.1980. Torben Brostrøm i Information 3.1.1981.
Papirer i Kgl. bibl.

Marie Hvidt

Wulff, Wulff **Joseph,** 1809–42, assistent på Guldkysten, købmand. * 23.4.1809 i Randers, † 16. 12.1842 på Guldkysten, begr. sst. F: garver Møller Joseph Carl W. (1766–1845) og Caroline Cantor (ca. 1772–1843). Casarerede („hjemførte") i Guinea mulatinden Tim Tam, døbt Sara (Sarah) Malm.

W. stammede fra er jødisk familie i Randers og allerede som 14-årig fik han ansættelse som skri-

ver på herredsfogedkontoret i sin fødeby. 1829 blev han exam. jur. og fik derefter ansættelse i Ebeltoft, men i 1833 ansattes han hos stiftamtmand F. V. F. Ahlefeldt-Laurvig i Viborg. Her nød han, som hans bevarede korrespondance viser, det selskabelige liv. 1834 søgte han imidlertid if. traditionen pga. ulykkelig kærlighed en stilling som surnummeræransistent i de danske besiddelser på Guldkysten; han fik stillingen og kom dertil i 1836. W. arbejdede ca. seks år som koloniembedsmand på Guldkysten og fik ry for at være flittig og dygtig. Som en af de første embedsmænd flyttede han uden for fortet og byggede et hus, Frederiksminde, i den nærliggende landsby Osu. Ved siden af sin virksomhed som embedsmand drev han købmandshandel, især med palmeolie. Hans hus er stadig bevaret, og heri findes hans grav. I 1967 blev huset opmålt af den danske arkitekt Niels Bech fra kunstakademiet i København. (Tegningerne findes hos Niels Bech). Endvidere har W. efterladt sig en mulatefterslægt i det nuværende Ghana. Denne slægt nedstammer fra W.s søn, Frants Ferdinand Wilhelm Ahlefeldt-Laurvig Wulff († 1914) der blev far til 12 børn. Når W. huskes i dag skyldes det dog først og fremmest at man har bevaret en række af hans efterladte breve og en dagbog. Nogle af disse blev 1917 i uddrag udgivet i bogform og giver et instruktivt og kulturhistorisk interessant billede af livet i Danmarks afrikanske koloni i 1830erne og 1840erne. Ligesom så mange andre udsendte koloniembedsmænd kedede W. sig bravt og led af hjemlængsel. Der findes i den udgivne bog oplysninger om den illegale slavehandel, om Vestafrikas sygdomme, om koloniembedsmændene og om mulatkøbmændene. Bl.a. omtales den betydeligste af alle mulatkøbmændene, Henrich Richter, til hvis købmandsgård i Osu der var knyttet mere end 200 personer. Blandt W.s efterladte papirer findes også et par enestående billeder af hans mulathustru. Der er i virkeligheden tale om farvelagte papirklip med underlagt tekst der beskriver hendes klædedragt. Et eksemplar af dette billede, der if. traditionen er udført af W. selv, findes i dag på Nationalmuseet (etnografisk samling) og et andet eksemplar i Randers lokalhistoriske arkiv. Med benyttelse af de udgivne breve og dagbøger har forfatteren Thorkild *Hansen i bogen Slavernes Kyst, 1967 givet en litterær skildring af W.s liv. T. H.s fremstilling er dog, som påpeget af historikeren Niels Jonassen, kritisabel. W. blev således ikke forbigået i forbindelse med en besættelse af stillingen som 2. assistent fordi han var jøde. Han var kun exam. jur., og en cand. jur. havde fortrinsret. ☐Mal. af D. Monies, 1836.

Da Guinea var dansk. W. J. W.s breve og dagbogsoptegn. fra Guldkysten 1836–42, udg. Carl Behrens, 1917. – Josef Fischer og Michael Hartvig: Slægten Wulff fra Fredericia og Randers, 1953. Kn. Kjellerup Hansen i Randers amtsavis 24.12.1947. Edw. Carstensens indberetn. fra Guinea, udg. Georg Nørregård, 1964. Henrik Jeppesen i Geografisk t. LXVI, 1967 61–64. Georg Nørregård i Vore gamle tropekolonier, 2. udg. VIII, 1968. Niels Jonassen i The Scand. economic hist. review XVI, 1968 112–15. Henning Henningsen i Handels- og søfartsmuseet på Kronborg. Årbog 1970 116f. Ole Justesen i Scandinavian journal of history IV, Sth. 1979 3–33. Samme i Festskr. til Kristof Glamann, 1983. Ole Feldbæk og Ole Justesen: Kolonierne i Asien og Afrika, 1980. – Papirer i Rigsarkivet og Kgl. bibl.

Sv. E. Green-Pedersen

Wulff, Johan Frederik **Julius,** 1852–1924, politiker. * 22.2.1852 i Køge, † 29.4.1924 i Charlottenlund, begr. i Ordrup. F: bagermester i Køge, senere portner i Kbh. Jens Vilhelm W. (ca. 1816–71) og Vilhelmine Frederikke Louise Schlichting (ca. 1821–tidligst 71). ∼25.2.1875 i Kbh. (Holmens) med Oscarline Henriette Frantzen, * 31.3.1854 i Kbh. (Frue), † 17.1.1914 sst., d. af skomagersvend Jens Peter F. († 1853) og Laurine Marie Sangstrup.

W. blev student 1869, privat dimitteret, studerede zoologi, var en tid assistent ved Zoologisk museum og udgav bogen *Danmarks Pattedyr,* 1881. Han var lærer ved Hjørring realskole 1879–87 og vaktes politisk i 1880ernes kraftige røre. Han sluttede sig til højre og tilhørte dets udpræget konservative fløj. Det var især erhvervspolitik og toldspørgsmål der optog ham. Han var redaktør af Hjørring Amtstidende 1885–93 da han flyttede til Kbh. for at overtage stillingen som sekretær i fællesrepræsentationen for industri og håndværk hvor han fra 1913 til sin død virkede som konsulent og redaktør af dens blad. W. havde forgæves søgt valg til folketinget i Hjørring 1887, men da landsognene ved valgloven 1894 udskiltes fra selve Horsens by stillede han sig i bykredsen og vandt den. 1898 tabte han den til M. C. *Lyngsie, søgte derpå valg i Ålborg 1903, i Odense 1906 og sejrede over Herman *Trier 1909 i Kbh.s 1. kreds som han repræsenterede til 1918 da han ikke søgte genvalg. I sin første rigsdagsperiode kastede W. sig ivrigt ind i debatten om skatte- og toldlove. Hans hovedmodstander var frihandelens bannerfører A. *Peschcke Køedt, og på sin side blev W. noget af et samlingsmærke for tilhængere af toldbeskyttelse. Med et vidtstrakt kendskab til toldpolitik forfægtede han sin sag i lange, med rivende fart holdte taler, i og uden for folketinget. I pjecen *Er Tiden ikke moden for en Byerhvervspolitik?,* 1899, kastede han handsken til landbovenstre som han gjorde det 1905–07 i en række pjecer om toldbeskyttelse. Håndværks og

industris interesser lå ham altid på sinde. Skønt han foreslog en almen tvungen ulykkesforsikring stemte han mod loven om arbejderulykkesforsikring fordi præmien skulle betales af arbejdsgiveren alene.
Ved sin genindtræden i tinget 1909 placerede W. sig igen på yderste højre fløj. Han stemte mod J. C. *Christensens forsvarslove af 1909. De styrkede ikke forsvaret så stærkt som han ønskede. Han var med til at stille den dagsorden som væltede ministeriet Holstein-Ledreborg der havde gennemført forsvarslovene. Han havde vendt sig mod hemmelig afstemning og mod kvinders valgret og stemte ene mand i folketinget mod grundloven af 1915 fordi den begrænsede landstingets indflydelse væsentligt. W. billigede højres reorganisering 1915 til det konservative folkeparti og var de følgende år partiets finanspolitiske ordfører. Skønt han ud fra sin hele indstilling måtte være en afgjort modstander af det radikale venstre var han på visse områder forstående over for den politik den radikale regering førte under første verdenskrig. I finanslovdebatten okt. 1915 udtalte han: „I en Situation som den nuværende maa netop Samfundshensynet være det overvejende frem for det individuelle ... Hvad de to Principper (individualisme og socialisme) angaar er jeg overbevist om, at det er lige uheldigt, hvilket af dem, der regerer, naar der regeres enevældigt ...". Dette synspunkt lå ikke fjernt fra regeringens politik, men når W. samtidig anbefalede udførselstold for visse varer for at bevare dem i landet var afstanden til de radikale og venstre stor. Regeringens neutralitetspolitik støttede han. Da der fra medlemmer af oppositionen rejstes tvivl om indsats fra forsvaret i en given situation stillede han efter forudgående aftale med ministeriet en forespørgsel til forsvarsminister P. Munch der 16.3.1915 gav et svar som W. kunne være tilfreds med. Hans accept af regeringens neutralitetspolitik kom også frem indirekte under forhandlingerne 1916 om det vestindiske øsalg som han var en forbitret modstander af. I den konservative gruppe ville nogle kræve udenrigsminister Erik Scavenius' og finansminister Edv. Brandes' afgang. W. gik imod: „Brandes har doceret Løgnen; det har Scavenius dog ikke", sagde han. – I fællesrepræsentationen for håndværk og industri havde W. gennem længere tid arbejdet for at organisationens tidsskrift skulle omdannes til dagblad. Det skete april 1918. W. blev redaktør af Dagblad for Industri og Haandværk og gik samme år ind i det nydannede erhvervsparti. – Trods ovennævnte eksempler på formidlende indsats var W. ikke just forhandlingens mand. På adskillige områder var han principrytter, men alle kunne anerkende hans flid, hans sagkundskab på felter der havde hans specielle interesse og hans arbejde for erhvervslivet. – R. 1900. DM. 1919. □Tegn. af Alfred Schmidt 1916 og flere 1918 (Fr.borg) og af H. Jensenius (sst.). Mal. af O. Matthiesen, 1920 (folketinget) og afbildet på sammes mal., 1923, af rigsdagen 1915 (sst.). Foto.

R. Berg i Nationaltid. 29.4.1924. Gunnar Gregersen i Tidsskr. for industri, s.å. 98f. Dansk arbejde, s.å. nr. 9 8. P. Munch: Erindr. III, 1961. Jørgen Hatting i Det konservative folkepartis hist. I, 1966. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Helge Larsen

Wulff, Kurt, 1881–1939, filolog. * 4.9.1881 i Hellerup, † 4.5.1939 i Kbh., urne på Bispebjerg kgd. F: cigarfabrikant Peter W. (1841–98) og Emma Catharina Mathilde Heydorn (1846–1926). ~ 11.4.1908 i Gentofte med Karen Johanne Nicoline Wassmann, * 31.12.1884 i Kbh. (Cit.), † 19.2.1959 i Kbh. (Helligkors), d. af stabssergent Charles Louis Frederik W. (1840–1903, ~ 1° 1868 med Christiane Marie Holm, 1846–70) og Valborg Olivia Victoria Nielsen (1850–1908). – Far til Inger *W. Bror til Anna *W.
Både på fædrene og mødrene side tilhørte W. en tysksproget, men dansksindet slægt fra Holsten. Han blev student 1900 fra Østersøgades skole; i skoletiden var hans hovedinteresse entomologi, en interesse han vedblev at dyrke livet igennem; han var en ivrig og dygtig sommerfuglesamler og efterlod sig en betydelig samling der ved hans død overgik til Zoologisk museum. Ved universitetet tog W. fat på studiet af sprogvidenskab. Den universitetslærer der kom til at betyde mest for ham var Vilh. *Thomsen; dennes påvirkning blev afgørende for hele hans udvikling, og forbindelsen med ham udviklede sig gennem de senere år til et stedse nærmere venskab og samarbejde. 1903 studerede W. tre måneder i Oxford og 1905–06 to semestre i Leipzig hvor han fulgte forelæsninger hos Karl Brugmann og Ernst Windisch. 1906 tog han ved Kbh.s universitet skoleembedseksamen i klassisk filologi med sprogvidenskabeligt speciale og med engelsk som bifag. I en længere årrække (1906–18) var han derefter ansat i München som medarbejder (særlig med hensyn til personnavnene) ved Thesaurus linguae Latinae. Bl.a. under påvirkning af Ernst Kuhn optoges han samtidig af forskellige problemer vedrørende slægtskabsforhold mellem østasiatiske sprog og Stillehavssprog, i tilknytning til den af W. Schmidt 1906 løseligt fremsatte hypotese om en „austrisk" sprogæt omfattende malajo-polynesisk og forskellige sprog i Indien og Indokina (mon-khmer, anna-

mitisk og munda), og han koncentrerede sig i nogle år særlig om studiet af malajisk og dets forhold til de øvrige indonesiske sprog til hvis sammenlignende behandling han i nogle indholdsmættede afhandlinger og en kongresmeddelelse gav væsentlige bidrag. 1916 erhvervede han den filosofiske doktorgrad ved Kbh.s universitet for afhandlingen *Den oldjavanske Wirâtaparwa og dens sanskritoriginal* der behandler en javansk oversættelse af det indiske epos Mahābhārata; denne afhandling prisbelønnedes desuden med det preussiske akademis Bopp-stipendium og af det bayerske akademis Hardy-Stiftung, og den er senere med megen anerkendelse blevet benyttet af indiske lærde ved den tekstkritiske behandling af Mahābhārata.

Ved sin hjemkomst til Kbh. 1918 knyttedes W. som ekstraordinær videnskabelig medhjælper til Det kgl. bibliotek hvor han ledede anskaffelsen, forvaltningen og katalogiseringen af forskellige betydelige østasiatiske bog- og håndskriftsamlinger. Samtidig knyttedes han til universitetet som lærer i græsk og bistod desuden Vilh. Thomsen ved det fortsatte arbejde med de af ham dechiffrerede oldtyrkiske indskrifter; Vilh. Thomsen overdrog ham at fuldende den planlagte samlede udgave af disse, et arbejde som W. imidlertid ikke nåede at tilendebringe. 1922–24 opholdt W. sig med stipendier sytten måneder i Peking og tretten uger i Malacca. Under opholdet i Peking valgtes han (1923) til korresponderende medlem af The School of Sinological Research at the University of Peking. En direkte frugt af opholdet i Malacca er en større afhandling fra 1924 om udtalen af den malajiske dialekt i sultanatet Perak. Fra 1920 virkede W. (foruden som lærer i græsk) som privatdocent ved universitetet hvor han læste over malajisk, oldtyrkisk og kinesisk. 1926 blev han lektor i kinesisk og 1928 docent i østasiatiske sprog med særligt henblik på kinesisk. 1933 blev han optaget i Société finno-ougrienne og 1934 i det danske videnskabernes selskab. Siden hjemkomsten 1918 var det kinesisk og de dermed nærmest beslægtede sprog som var hovedgenstanden for W.s usædvanlig omfattende og alsidige sprogvidenskabelige studier. Hans mål blev stedse mere bevidst en systematisk bevisførelse for den af A. Conrady fremsatte hypotese om slægtskab mellem sino-tibetansk (kinesisk, siamesisk, tibetisk m.m.) og „austrisk". To større arbejder, der endnu i W.s levetid fremkom fra hans hånd i Videnskabernes Selskabs hist.-filol. Medd., er forarbejder hertil (*Chinesisch und Tai*, 1934; *„Musik" und „Freude" im Chinesischen*, 1935); de giver udførlige systematiske sammenligninger mellem kinesisk og tai-sprogklassen (hvis mest bekendte medlem er siamesisk). Et tredje arbejde sst. (*Sang Hyang Kamahāyānan Mantrānaya*, 1935) bringer en sprogligt kommenteret oversættelse af en oldjavansk tekst af buddhistisk indhold.

Først efter W.s død kunne det arbejde af ham blive udgivet som leverer beviset for slægtskab mellem sinotibetansk og de austriske sprog (*Über das Verhältnis des malayo-polynesischen zum indochinesischen*, 1942, i Videnskaberens Selskabs Meddelelser). Dette er W.s hovedbedrift og en af de betydeligste opdagelser der er gjort i den nyere tids sprogvidenskab. De omhandlede sprogs ejendommelige bygning nødvendiggjorde en særlig sindrig anvendelse af den klassiske, af Rasmus *Rask skabte metode for påvisning af sprogslægtskab, og det spredte, vanskeligt tilgængelige og ofte tvivlsomme materiale for nogle af sprogenes vedkommende krævede en usædvanlig udholdenhed og skarpsindighed. En særlig interessant enkelthed ved W.s opdagelse er at tibetisk og kinesisk-tai, hvis indbyrdes slægtskab man i forvejen kendte, står hinanden fjernere end kinesisk-tai og malajo-polynesisk som man ikke tidligere havde kunnet bringe i forbindelse med hinanden. Den store slægtskabssammenhæng som W.s opdagelse afdækker omfatter sprog der tilsammen tales af henved en tredjedel af jordens befolkning, fra Madagascar over Indien og Østasien ud til Stillehavets fjerneste øgrupper. I et andet efterladt arbejde (*Acht Kapitel des Tao-Te-King*, 1942, ligeledes i Videnskabernes Selskabs Meddelelser) giver W. en ny, af de kinesiske kommentatorer uafhængig fortolkning af taoismens hovedskrift, Lao-tzes værk om vejen og dyden.

W. forenede i sjælden grad filologisk nøjagtighed og omhu med kombinationsevne og videnskabelig dristighed. Hans resultater præges i lige grad af overraskende nyhed og sikker underbygning. – R. 1938. ☐To mal. af G. Börjeson. Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1917 225f. – Studenterne fra 1900, 1925 203f. Louis Hjelmslev i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1939 115–21. Samme i Bulletin du cercle linguistique de Copenhague V 1938–39, 1940 23–28 (heri bibliografi). Poul Tuxen i Oversigt over vidensk. selsk.s virksomhed 1939–40 89–101. – Papirer i Kgl. bibl.

*Louis Hjelmslev**

Wulff, Nicolaj Christian **Hertel,** 1878–1968, revisor. * 29.9.1878 på Frbg., † 25.5.1968 på Skt. Hans hospital, begr. på Frbg. (Solbjerg). F: købmand Martin Ferdinand W. (1832–1912) og Clara Marie Charlotte Hertel (1840–1915). ~ 26.3. 1904 på Frbg. (b.v.) med Jenny Malmberg, * 26.10.1882 i Kbh. (Matth.), † 28.2.1960 i Kbh.,

d. af murermester Jöns Peter M. (1847–1914) og Anna Christiane Hansen († 1896).
W. blev student 1897 fra Jessens latin- og realskole, den senere Henrik Madsens skole. Han besad en skarp intelligens, var kvik i replikken og havde interesser der spændte fra musik over ingeniørvidenskab til økonomi og regnskabsvæsen. Han valgte at studere sidstnævnte og blev cand.polit. 1902. Han var nogle år en søgt manuduktør i økonomi og statistik, nogle år medlem af studentersamfundets bestyrelse og arbejdede fra 1902 i finansministeriet som assistent. Navnlig statens regnskabsvæsen havde hans interesse. Megen respekt for det havde han ikke. Man kunne godt gå fra ministeriet med en million om året uden at det opdagedes, mente han. 1909 beskikkedes han som sekretær i den s.å. nedsatte finanslovkommission der førte til en vis rationalisering af regnskabsvæsenet. 1911 udnævntes han til fuldmægtig, senere ekspeditionssekretær i revisionsdepartementet for jernbaner og telegraf og blev 1916 kontorchef i det nyoprettede hovedrevisorat for statsbanerne. Som medlem af den af finansminister Niels Neergaard 1921 nedsatte statsregnskabskommission virkede W. for modernisering af statens regnskab og revision og for ensartede regler for budgettets enkelte dele og hele regnskabsopstilling. Kommissionens arbejde førte til loven af 1926 om statens regnskabsvæsen og revision. Kort efter lovens vedtagelse udnævntes han til hovedrevisor i finansministeriet og tilrettelagde den nye revisionsordning. Ved dens ikrafttræden 1.1.1927 blev han chef for 4. hovedrevisorat og virkede her til 31.12.1945. Nyordningen medførte, især i begyndelsen, et spændt forhold til visse styrelser der var vant til at henlægge bilag til at samle støv og ikke var indstillet på at udlevere dem til hovedrevisoratet, men W. fik forholdene ændret ved fasthed, kombineret med sin uimodståelige elskværdighed. 1927–45 var han medlem af statsregnskabsrådet.
W. var 1908 blevet sekretær i de danske provinsbankers forening og var dens direktør 1946–50. Fra 1912 var han tillige sekretær i foreningens pensionsfond og dens direktør 1950–52. Han lagde et betydeligt arbejde i oprettelsen af danske bankers fællesrepræsentation og ledede dens sekretariat den første vanskelige periode og var dens direktør 1950–52. En populær fremstilling af pengenes opståen og virke i nutidens samfund gav han i bogen *Penge*, 1912. □Foto.

Studenterne fra 1897, 1926 199. Berl. tid. 28.5.1968. Kr. Møller i Politiken 29.5. s.å.

Helge Larsen

Wulff, Peter Frederik (Friderich), 1774–1842, søofficer. * 26.11.1774 i Kbh. (Holmens), † 2.2. 1842 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). F: premierløjtnant, senere kommandør, indrulleringschef Frederik Christian W. (1749–1812) og Kirstine Johansen (1755–1829). ~ 1803 med Hanne Henriette Weinholdt, * 12.10.1784 på Liselund, Kindertofte sg., † 5.9.1836 i Kbh. (Holmens), d. af proprietær, senere forpagter Jørgen Magnussen W. (1747–1806) og Margrethe Rasmussen († tidligst 1806). – Far til Henriette *W. og Peter *W. (1808–81). Bror til Christian *W. (1777–1843).
W. blev volontær kadet 1780, kadet 1788, fik Gerners medalje 1793, blev sekondløjtnant 1794, premierløjtnant 1799, kaptajnløjtnant 1808, kaptajn 1813, kommandørkaptajn 1825, kommandør 1834 og kontreadmiral 1840. 1797–98 var han med fregatten Iris til Vestindien, 1799–1801 med fregatten Havfruen i eskadre i Middelhavet, 1802 på opmåling i Lillebælt og løjtnant ved søkadetkorpset, 1803 med kadetskibet, orlogsskibet Seieren, 1804 chef for briggen Fama som tender for kadetskibet, 1806 næstkommanderende ved søkadetkorpset og 1807 chef for briggen Lougen, ligeledes tender for kadetskibet, men s.å. med station under Norge. 1808 fordrev han den engelske orlogsbrig Childers og erobrede briggen The Seagull. 1809 vendte han tilbage til sin stilling ved Søkadetakademiet. 1810 var han chef for kadetbriggerne Tigress og Lolland, 1811 for kanonbådsdelingerne ved Fyn og Langeland, senere ved Ærø, og atter i Storebælt. 1812 beordredes han til med sine kanonbåde at assistere en ved Gedser grundstødt russisk fregat. 1813–19 og 1820–23 var han hvert år chef for kadetskibene, hhv. briggerne Falster og Møen. 1824 var han ligeledes chef for kadetskibet der dette år var fregatten Freia, med hvilken prins Christian Frederik (Christian VIII) gjorde rejsen til Bornholm. Denne rejse gav anledning til en kompetencestridighed mellem W. og kadetchefen, kontreadmiral H. C. *Sneedorff som ønskede at tage kommandoen i skibet mens prinsen gik om bord, et ønske W. modsatte sig, og som indbragte Sneedorff en irettesættelse af kongen. S.å. afløste W. Sneedorff som kadetchef, og i denne egenskab gjorde han et togt som chef for kadetskibet, korvetten Najaden 1826. 1839 blev han generaladjudant og jagtkaptajn, og 1841 afgik han fra søkadetkorpset. I W.s hjem kom en række skønånder. 1822 blev H. C. *Andersen introduceret i denne kreds der altid stod åben for ham. W. selv havde litterære interesser og afsluttede P. *Foersoms oversættelse af Shakespeares dramaer, og han har oversat Thomas Moore og G. C. Byron, bl.a. denne sidstes drama *Manfred*,

1820. W.s egen produktion er uden betydning, han skrev *Rimede Smaating og Efterligninger,* 1813 og nogle mindre digte samledes efter hans død i *Poetiske Arbeider,* 1844. Hans fint dannede hustru havde en betydelig indflydelse på ham; hun indvirkede også heldigt på hans opbrusende, varme sind. – Kammerherre 1841. – Sønnen **Christian** Nicolaj **W.,** * 31.7.1810, † 7.6.1856, blev søkadet 1821, sekondløjtnant 1825, premierløjtnant 1834, kaptajnløjtnant 1841 og kaptajn 1851. Han var en flittig amatørkomponist, og allerede som 22-årig satte han musik til H. C. Andersens syngespil *Den 2. April,* som dog forkastedes af Det kgl. teater. Af hans musik foreligger kun *Ni Sange af Oehlenschlägers Helge* på tryk. W. døde af gul feber under en rejse til USA. – R. 1808. DM. 1813. K. 1828. ☐Tegn. fra før 1808. Mal. af E. Bærentzen, 1840, litograferet af ham selv; malet skitse eller kopi (søofficersskolen) samt kopi af Marstrand, litografi 1844 og stik af A. Hansen s.å. Afbildet på S. Schacks mal., 1843, af salvingen 1840 (St. mus.) og på den tegnede nøgle dertil (Kbl. bibl.) samt på J. V. Gertners mal. af samme begivenhed (Rosenborg). Træsnit af H. P. Hansen, 1873.

Nyt ark. for søvæsenet II, 1842, officielle del 25–27. Breve fra H. C. Andersen, udg. C. St. A. Bille og Nic. Bøgh I, 1878 522. Johanne Luise Heiberg: Et liv I, 1891 (5. udg. 1973). H. C. A. Lund: Søkadetkorpsets hist., 1901. H. B. Dahlerup: Mit livs begivenheder II, 1909. H. C. Andersen: Brevveksl. med Edv. og Henriette Collin, udg. C. Behrend og H. Topsøe-Jensen I–V, 1933–37. R. Steen Steensen: Søofficersskolen gennem 250 år, 1951 208–31. H. C. Andersen og Henriette Wulff. En brevveksl., udg. H. Topsøe-Jensen I–III, 1959. H. C. Andersen: Dagbøger I, 1971. Samme: Mit livs eventyr, ny udg. I–II, 1975. – Papirer i Kgl. bibl.

*Paul Ipsen**

Wulff, Jørgen **Peter** Frederik, 1808–81, søofficer. * 6.4.1808 i Slagelse, † 8.3.1881 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). F: kontreadmiral Peter *W. (1774–1842) og Hanne H. Weinholdt (1784–1836). ~28.12.1843 i Assens med Antoinette Christiane Birch, * 18.7.1823 i Kbh. (Helligg.), † 30.7.1892 i Kbh., d. af overauditør Carl Christian B. (1795–1865) og Marie Sophie Kyhl (1799–1833). – Bror til Henriette *W.

W. blev kadet 1819, sekondløjtnant med Gerners medalje 1824, premierløjtnant 1833, kaptajnløjtnant 1841, kaptajn 1850, kommandørkaptajn 1857, orlogskaptajn 1858, kommandør 1868 og kar. admiral 1873. 1825–26 var W. med fregatten Diana til Vestindien og hjemkommet fra dette togt søgte han straks orlov for at gå i fransk tjeneste. Endnu 1826 kom han til Toulon og udkommanderedes med korvetten la Bayadère til Levanten; i Smyrna overflyttedes han til skonnerten l'Estafette hvis opgave det var at udrydde de græske sørøvere, derefter kom han på korvetten l'Echo, ligeledes stationeret i Levanten, og med hvilken Dardanellerne forceredes. Han deltog i en række togter og var 1830 med ved erobringen af Algier. 1831 afsluttede W. sin franske tjeneste i fregatten Hermione på togt til Vestindien. Han vendte efter ordre hjem og blev s.å. lærer på søkadetakademiet. 1832–33 var han med briggen St. Croix til Vestindien, 1834 blev han indrulleringsofficer på Femern, men s.å. søgte og fik han halvandet års orlov for at rejse til syden af helbredshensyn. 1836 var han i linjeskibet Skiold og 1837 næstkommanderende i skonnerten Elben ved Altona som vagtskib; her udmærkede han sig under en brand i landsbyen Wedel. I nov. s.å. fik han permission fire à fem år for at føre etatsråd C. H. Donners brig Elisabeth til Buenos Aires; skibet blev oversejlet i Kanalen, men W. nåede at sætte det på land så besætningen reddedes. 1841 var han chef for dampskibet Kiel til disposition for kongen ved Vesterhavsøerne, og i denne tjeneste afhentede han prinsesse *Mariane i Rostock. 1842–45 var W. konstitueret krydstoldinspektør på østkysten. 1846 var han næstkommanderende i fregatten Gefion i Atlanterhavet og Østersøen, kronprinsen deltog i togtets første del mens hans skilsmisse blev ordnet, Cadiz og Madeira besøgtes; n.å. fik W. rejsepas til Malchin i Mecklenburg. I krigsårene havde han 1848 udkommando som næstkommanderende ved flådestyrken ved Sønderjyllands vestkyst, og 1848, senere på året, til 1850 som chef for dampskibet Geiser, med hvilket han deltog i kampen ved Eckernførde 5.4.1849. 1850 havde han en træfning ud for Smaldyb med slesvig-holstenske kanonbåde.

Da krigen sluttede blev W. medlem af konstruktions- og regleringskommissionen og sad i denne til den ophævedes 1870. 1851 foretog han en rejse til Paris og London, 1853 var han chef for fregatten Havfruen, 1854 for fregatten Bellona under krigsberedskab, 1857 for korvetten Heimdal på prøvetogt og 1859 for korvetten Thor til Middelhavet. 1860 blev han medlem af kommissionen angående lodsvæsenet. Under den store udrustning 1861 var han chef for linjeskibet Skiold som krigsberedt og ligeledes 1864; han deltog da i kampen ved Rügen 17.3. 1865 blev han medlem af signal- og taktikkommissionen, 1866 af kommissionen angående land- og søforsvar, 1869 udnævntes han til flådeinspektør, 1870 var han chef for pansereskadren, og 1873 faldt han for aldersgrænsen. – W. var meget anset i søofficerskredse, praktisk sømand og dygtig navigatør. Han var beskeden og tilbageholdende, men kunne være ilter hvad dog hans varmhjertethed

bødede på. – R. 1841. DM. 1849. K[1]. 1864. □Mal. af Aug. Schiøtt udst. 1849. Foto.

Tidsskr. for søvæsen ny r. XVII, 1882 24–26. H. C. Andersen og Henriette Wulff. En brevveksl., udg. H. Topsøe-Jensen I–III, 1959.

*Paul Ipsen**

Wulff, Peter Wilhelm **Rudolph,** 1838–96, købmand. * 5.7.1838 i Rønne, † 31.3.1896 i Århus, begr. sst. F: købmand i Rønne, garver Theodor Emil W. (1810–55) og Cathrine Marie Henriette Berg (1817–76). ~ 10.9.1865 i Stubbekøbing med Ida Marie Wulff, * 14.2.1838 i Stubbekøbing, † 30.10.1915 i Århus, d. af købmand Peter Wilhelm W. (1804–66) og Ellen Kirstine Jacobine Fonnesbech (1812–54).

Efter at have gået i latinskolen i Rønne kom W. i handelslære, først i Rønne, senere i Stubbekøbing. Derefter søgte han videre uddannelse i udlandet og var i flere år ansat hos Pontoppidan i Hamburg hvorfra han tog til West Hartlepool i England. 1865 etablerede han sig i Århus som medindehaver af firmaet Bech & W., men fra 1867 arbejdede han alene indtil han 1870 sammen med D. B. Adler & Co. i Kbh. og H. Meyer oprettede firmaet Adler, W. & Meyer der bl.a. var med i stiftelsen af Aarhus Oliefabrik. 1874 omdannedes firmaet til en bank, Jydsk Handels- og Landbrugsbank i hvis direktion W. havde sæde til 1876. Fra dette år indtil sin død førte W. egen købmandsforretning under firmanavnet Rudolph W., og ved den energi og dygtighed han lagde for dagen blev hans forretning en af de betydeligste i Århus. Han handlede med kul, råjern og skifer og oparbejdede navnlig en betydelig forretning i petroleum hvoraf han som importør var den største i provinsen. Efter nogle års skarp konkurrence med københavnerfirmaerne Jørgen Jensen og Thøger From stiftedes 1889 Det danske Petroleums-Aktieselskab hvori W.s forretning gik op, men han vedblev at være selskabets repræsentant og oplagshaver i Århus. – W. havde tidligt en vis tilknytning til Hans *Broge, og 1889 valgtes han samtidig med Otto *Mønsted til bestyrelsesmedlem i Århus handelsforening. 1893 efterfulgte W. Mønsted som formand i nævnte bestyrelse, men allerede 1894 trak han sig tilbage på grund af svigtende helbred. Han vedblev dog til sin død at være medlem af byrådet hvori han var indvalgt 1893.

Stamtvl. over familien Wulff af Stubbekøbing, 2. udg. ved Th. Siersted, 1904. P. Koch Jensen, Em. Sejr og Helge Søgaard: Århus handelsforen. 1862–1937, 1937. Em. Sejr: Århus-mosaik, 1967 261–63. Borgere i byens råd, red. Ole Degn og V. Dybdahl, 1968 240f.

*Jens Vestberg**

Wulff Pedersen, Anders, 1894–1982, konsulent. * 26.2.1894 i Drøsselbjerg ved Slagelse, † 6.8. 1982. F: husmand Niels Christian P. og Ane Sophie Andreasen. ~ 29.3.1929 med Maren Dorthea Rasmussen.

W. gennemgik en praktisk landbrugsuddannelse og efter ophold på landbrugsskole tog han på landbohøjskolen hvorfra han blev agronom 1924. Han fik derefter ansættelse som assistent ved husdyrbrugskontoret i Odense under De samvirkende landboforeninger i Fyns stift, og var 1925–31 lærer på Malling landbrugsskole hvor han fik lejlighed til at udvikle sine naturlige anlæg for pædagogisk virke. 1931 blev W. ansat i den betydningsfulde stilling som konsulent i kvægavl for De samvirkende landboforeninger i Fyns stift og for den fynske fællesledelse af kvægavls og kontrolforeninger. Han virkede i denne stilling gennem mere end 40 år og blev en landskendt skikkelse som i kraft af sine faglige og menneskelige kvalifikationer kom til at præge den fynske kvægavl i ganske særlig grad. Da Fyn gennem generationer har været førende inden for avlen af rød dansk malkerace (RDM) kom W. med sin centrale placering desuden til at øve en betydelig indflydelse på udviklingen af RDM over hele landet. Ved dannelsen af Landsforeningen for RDM var han også med i forreste række og blev foreningens første sekretær. Med sin lune og djærve form var han en højt anset rådgiver, og kvægavlskontoret i Odense blev et værdsat lærested for vordende kvægavlskonsulenter under hans kyndige og forstående ledelse. W. udfoldede en omfattende skribentvirksomhed som ud over beretninger om kvægavl og afkomsundersøgelser omfattede medarbejderskab ved Husdyrbruget, Dansk landbrugsleksikon, Landbrugets ordbog, Den ny Landmandsbog, Koen samt Rationelt landbrug. 1974 udgav han en bog om *Kvægavlen på Fyn* hvori han samtidig fortæller om de mennesker han virkede sammen med.

Ugeskr. for landmænd XCIX, 1954 113.

Carl Thomsen

van Wyck, Johan Classzen, se **van Wijck, Johan Classzen.**

Würtz, Johan **Carl** Christian, 1832–tidligst 73, socialistisk agitator, fagforeningsleder. * 21.5. 1832 i Kbh. (Frue), † tidligst 1873 i USA. F: smedesvend Daniel W. (ca. 1800–33) og Lorentze Christiane Face. ~ 9.4.1860 i Kbh. (Frue) med Anne Helvig Larsdatter, * 24.4.1828 i Elling, d.

af gårdejer Lars Hansen (1791–1862, ~1814 med Inger Thomasdatter, ca. 1793–1862) og Johanne Kirstine Christensdatter.
W. var som barn på opfostringshuset. Efter flere lærepladser bl.a. ved militære institutioner kom han 1848 i lære som cigarmager. Han arbejdede i begyndelsen af 1850erne nogle år i provinsen hvorefter han blev soldat. En periode var han underofficer ved artilleriet og han lå fra 1856–60 ved hestgarden. De militære omgangsformer synes at have præget også hans senere fremtræden. I 1860erne arbejdede W. dels som cigarmager i Kbh. og var dels tre år til søs. 1871 tilsluttede han sig Internationale og blev i nov. formand for cigarmagernes sektion. Han bidrog ved sin agitation til disses fremtrædende rolle i arbejderbevægelsen. Under Louis *Pios udlandsrejse i vinteren 1871–72 forsvarede W. ihærdigt dennes organisationsopfattelse mod angreb fra den fagligt-demokratiske opposition. Efter ledergruppens fængsling maj 1872 valgtes W. til formand for Internationale og til redaktør af Socialisten. I begyndelsen af 1873 udgav han ugebladet Demokraten. Han udfoldede en hektisk agitatorvirksomhed, gik ind for oprettelsen af produktionsforeninger, indgav adresser til rigsdagen og kongen med klager over behandlingen af de fængslede ledere. Vinteren 1872–73 var han på adskillige agitationsrejser i provinsen hvor han fik (gen)oprettet en række afdelinger af Internationale og lagde grunden til den første fællesorganisation (Fredericia dec. 1872). Han var udpræget fagforeningsmand uden større indblik i de politiske spørgsmål og principper. Med sin agitation bidrog han væsentligt til den omfattende fagforeningsdannelses start 1873. Men allerede i marts 1873 blev han ved en afstemning væltet som formand for Internationale. I april blev han udpeget til agitator i provinsen, men kort efter ekskluderet af Internationale for „myndighedsmisbrug" og „despotisk optræden". Det er uklart om der bag disse begrundelser lå et kendskab til at W. havde optaget kontakt med redaktøren af Folkets Avis, Angelo *Haase, hvem han forsynede med oplysninger om Internationale og referater af møder hvoraf nogle blev trykt anonymt i bladet. W. gik dog næppe så vidt at han førte et direkte dobbeltspil med myndighederne. Kort efter eksklusionen idømtes W. 15 dages fængsel for en bladartikel og derefter yderligere 60 dage for indholdet i en henvendelse til kongen. Han unddrog sig afsoningen af denne sidste straf ved at udvandre. Senest i juli 1873 vides han at være i Amerika hvor hans videre færden fortaber sig. Trods sit korte virke fik W. betydning for den tidlige arbejderbevægelse, navnlig ved sammen med de øvrige sektionsformænd at videreføre bevægelsen efter ledernes fængsling. □Foto.

Hist. medd. om Kbh. 4. r. VI, 1959–60 233–73 (breve til Angelo Haase, ved Børge Schmidt). – C. E. Jensen og F. J. Borgbjerg: Socialdemokratiets årh. II, 1904 251 254 275f. Henry Bruun: Den faglige arbejderbevægelse i Danm. I, 1938. Oluf Bertolt: Pionerer, 1938. Erik Strange Petersen i Medd. om forskn. i arbejderbevægelsens hist. IX, 1977 4f. – Papirer i Arbejderbevægelsens bibl. og ark.

Niels Finn Christiansen (Oluf Bertolt)

Wüstenberg, Otto Julius, 1872–1946, skoleinspektør. * 6.12.1872 i Kbh. (Cit.), † 14.5.1946 sst., urne på Frbg. (Solbjerg kgd.). F: telegrafmester Joseph Carl Christian Marius W. (1834–1907) og Betty Josephine Marie Vaupel (1837–1900). ~4.11.1898 i Kbh. (Jac.) med Dorthea Marie Ingerslev, * 25.3.1871 i Kbh. (Johs.), † 9.8.1936 sst., d. af købmand Hans Peter I. (1836–1915) og Ida Augusta Abell (1838–1901).
W. dimitteredes 1892 fra Blågårds seminarium og var 1893–1907 lærer ved Frbg. skolevæsen, 1895–1904 tillige ved Slomanns skole. 1904 blev han inspektør ved den nyoprettede Plockross' skole i Hellerup (nu Øregård gymnasium) og tog 1907 sin afsked fra Frbg. skolevæsen for at kunne give skolearbejdet i Hellerup hele sin arbejdskraft. W. havde været formand for Frbg. kommunelærerforening og med til at starte den første feriekoloni i Danmark – ved Kongsøre strand – og i Hellerup var han medstifter af Ingeborg Helms' skole for piger (nu Aurehøj gymnasium). Da Plockross' skole 1912 var gået ind under De forenede skoler, modtog W. stillingen som kontorchef på skolernes kontor under direktør Niels *Hjort hvorefter han 1914 blev bestyrer af Kjær og Lyngbyes skole. Denne var øvelsesskole for Blågårds seminarium, og W. blev leder af praktikundervisningen. W. var medlem af bestyrelsen for gymnasieskolernes lærerforening og formand for bestyrelsesrådet for realskolerne. Som lærer og leder var W. bestemt, men i høj grad frisindet over for kolleger og elever, altid respekterende den enkeltes personlighed og parat til at støtte ethvert godt og frisk initiativ. Evne til samarbejde, gennemført ordenssans og et praktisk greb på tingene prægede hans virksomhed, og da han 1922 modtog opfordringen til at blive forstander for Det kgl. blindeinstitut i Kbh. førte han med disse egenskaber og sine erfaringer fra normalskolen et nyt initiativ ind såvel i blindeskolen som i hele blindesagen. Han satte sig straks som mål at skaffe de blinde en sådan uddannelse at deres arbejde ved kvalitet – og ikke medlidenhed – kunne appellere til seende medborgeres interesse. 1926 stiftedes på W.s initiativ og under hans ledelse

Blindes erhvervsdepot der 1929 ved statens medvirken forenedes med de andre virksomheder som arbejdede for salget af blindes produktion, til Blindes arbejde A/S der i høj grad forbedrede blinde håndværkeres erhvervsmuligheder. W. var medlem af selskabets bestyrelse og formand i bestyrelsen for Hjem for arbejdsføre blinde kvinder der under hans ledelse blev udvidet og moderniseret. Fra 1919 var han sekretær for prøveudvalget for optagelsesprøven til 1. mellemskoleklasse. 1944 tog han sin afsked som forstander. – R. 1927. DM. 1933. □Buste af Vitalis Gustafson. Mal. af A. Tørsleff, 1943 (blindeinst.). Foto.

O. W. i Aftenposten 21.9.1923 og Aftenbladet 10.1.1936. Interviews i Berl. tid. 5.12.1932 og Politiken 6.12.1942. A. Wahl i Øregård samfundet, dec. 1942.

*Jørgen Plenge**

Væbo, se **Chytræus, Herman Pedersen.**

Wærn, Martha, 1741–1812, legatstifter. * 22.4. 1741, † 27.1.1812 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). F: købmand i Kristiania Paul Haslef (1706–81, ~2° med Anna Cathrine Wiel, 1721–70) og Anne Brun (1713–41). ~17.11.1771 med by- og rådstueskriver i Kristiania, generalkrigskommissær Morten W., * 19.3.1728 på Fredrikshald, † 21.2.1796 i Kbh. (Nic.) (~1° 1767 med Anna Maria Haslef, 1739–71), s. af købmand Peder Mortensen W. og Kirstine Colbjørnsdatter († 1764).

W.s far var født i Danmark og arbejdede sig op til rigdom i Kristiania. Da W. døde efterlod hun sig en formue på 200 000 rdl. som hun ved testamente af 12.12.1800 havde bestemt til oprettelse af Det W.ske opdragelses- og undervisnings-institut for fattige pigebørn af borgerstanden, både danske og norske. Hun skænkede endvidere penge til Herlufsholm og flere filantropiske stiftelser; sin gehejmekonferensrådindetitel havde hun købt 1810 for en gave på 30 000 rdl. til det norske landkadetkorps. Det W.ske institut begyndte sin virksomhed 1814 som børnehjem og skole, først med lokaler i Allégade 6, fra 1888 på Kastanievej 2. Virksomheden standsede midlertidigt 1921, men genoptoges 1924 som husgerningsskole for unge piger og udvidedes 1962 med sygeplejehøjskole i samarbejde med Mariaforbundets praktisk-sociale kursus. – Gehejmekonferensrådinde 1810. □Mal. af C. A. Lorentzen, 1804. Buste (det W.ske institut).

Saml. til det norske folks sprog og hist. IV, Kria. 1836 80. Carsten Anker i Tidsskr. for den norske personalhist. I, Kria. 1840–46 434. Norske stiftelser, udg. N. Nicolaysen II, Kria. 1858 218–24; III, s.å. 120–22. Vilh. Balslev: Det Wærnske institut gennem hundrede år, 1913. Jørgen H. Berner: Slekten Berner i Norge, Oslo 1947 19. Hakon Wærn: Släkten Wærn, Sth. 1971 25–28.

*Povl Engelstoft**

Wærum, Ejnar, 1890–1971, diplomat. * 7.7.1890 i Århus, † 20.12.1971 i Ordrup, begr. på Frbg. (Solbjerg). F: maskiningeniør ved DSB Harald Valdemar W. (1853–1922) og Cathrine Margrethe Koch (1856–1931). ~28.6.1912 i Frbg. k. med overassistent Elise Marie Nielsen, * 14.9. 1887 i Havndal, Udbyneder sg., † 2.1.1970 på Frbg., d. af postmester Niels Stubberup N. (1847–1912) og Elisabeth Marie Meyer (1851–1930). Ægteskabet opløst 1922.

W. blev student fra Schneekloths skole i Kbh. 1909 og efter endt uddannelse bogholder i A/S Otto Mønsted indtil 1915. August s.å. ansattes han i udenrigsministeriets udførselskontor og sendtes i foråret 1917 en kort tid som konsulatssekretær til London. Efter hjemkomsten fortsatte han et påbegyndt statsvidenskabeligt studium og blev februar 1920 cand. polit. Ved udenrigsministeriets omorganisering 1921 udnævntes han til kontorchef i den økonomiske afdeling. August 1923 blev han legationssekretær i Bruxelles, og januar 1924 forflyttedes han til den samme stilling i Tokyo. Efter hjemkaldelsen 1928 blev han pany kontorchef i den økonomiske (ø.-p.) afdeling indtil han 1936 udnævntes til chef for afdelingen, en stilling han beholdt de næste 15 år. I tiden fra september 1950 til februar 1951 var han fungerende direktør. W.s hovedindsats kom til at ligge i årene mellem 1930 og 1950, en periode der var præget af den økonomiske verdenskrise, af besættelsen og endelig af det begyndende internationale økonomiske samarbejde. W. blev et fremtrædende medlem af den gruppe udenrigsministerielle embedsmænd der i 1930erne fik til opgave at udforme Danmarks nye handelspolitik der gik ud på kun at købe hos de lande der købte hos os og ikke købe for mere end vi solgte. W.s særlige område blev Storbritannien, men desuden deltog han som dansk repræsentant i en række internationale forhandlinger som fx den økonomiske verdenskonference i London 1933. Efter den anden verdenskrig deltog W. aktivt i det nye internationale økonomiske samarbejde der havde til formål at nedbryde og hindre genoprettelsen af fortidens handelsrestriktioner. W. var en ivrig fortaler for Danmarks økonomiske tilknytning til de vestlige allierede. Han blev medlem af E.E.C.E. (Emergency Economic Committee for Europe) 1945–47 og maj 1947 formand for E.C.E. (Economic Committee for Europe). I dette hverv fik han den vanskelige opgave at manøvrere mellem repræsentanterne for de østlige og vestlige lande der under indtryk

af den begyndende kolde krig nu tørnede sammen. W. var 1947–48 leder af den danske delegation til FNs internationale konference om handel og beskæftigelse i Havana (I.T.O.). 1949–50 var han leder af de danske delegationer i Stockholm, London og Paris om oprettelse af et skandinavisk-britisk økonomisk udvalg. Marts 1951 udnævntes han til ambassadør i Paris og blev i denne stilling til han faldt for aldersgrænsen i juli 1960. Med sit noget bryske væsen kunne W. virke skræmmende på mange mennesker. Men han var ubestrideligt en dygtig embedsmand og en udmærket forhandler der under sin lange embedsperiode ydede Danmark betydelige tjenester. Titel af gesandt 1945. – R. 1922. DM. 1930. K.[2] 1937. K.[1] 1948. □Foto.

New York times 6.5.1947. Politiken 7.7.1950. Den danske udenrigstjeneste 1770–1970 II, 1970. – Papirer i Rigsark. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Viggo Sjøqvist

Wæver, Clara Marie, 1855–1930, broderihandler. * 1855 i Stubbekøbing, † 18.8.1930 i Hellerup, begr. i Kbh. (Vestre). F: skipper Chr. Pedersen W. og Hanne Fester. Ugift.

W. flyttede 1875 med forældrene til Kbh. hvor hun uddannedes til håndarbejdslærerinde. Hun underviste i Betzy Jacobsens pigeskole på Vesterbrogade og fik ansættelse i S. B. Wiegands broderihandel ligeledes på Vesterbrogade. Den 2.12.1890 fik W. næringsbrev på detailhandel, og samme dag åbnede hun sammen med sin 11 år yngre søster Augusta en broderihandel på Vesterbrogade. Søsteren ledede butikken, mens W. underviste borgerskabets døtre i „... alle brugelige Haandarbeider". Dengang hørte det sig til, at unge piger lærte at brodere, ikke mindst skulle de sy navn på deres udstyr. Foruden navnesyning blev der undervist i hvide teknikker, fx hedebobroderi, ligesom silkebroderi på uldstof var yndet. Korssting syet på stramaj blev anvendt på puder, løbere, kakkelovnsskærme m.m. Der var på det tidspunkt mange broderiforretninger i Kbh., men få der lagde vægt på en kunstnerisk udformning af mønstrene. Til disse hørte de to kunstnerdøtre Kristiane Konstantin-Hansen og Johanne *Bindesbøll der 1873 havde åbnet en forretning eller rettere et atelier, hvor folk kunne bestille broderier som var tegnet af bl.a. P. C. *Skovgaard, Constantin *Hansen og senere af Elise *Konstantin-Hansen og Thorvald *Bindesbøll. Da dette atelier afvikledes 1903 købte W. dets mønstre og en del af tegningerne, mens et stort antal tegninger blev erhvervet af Kunstindustrimuseet. W. forstod at knytte tidens kunstnere til sin forretning, bl.a. Kristian *Møhl(-Hansen), Margrete *Drejer og Agnes Finsen, ligesom bl.a. arkitekt Knud V. *Engelhardt tegnede forslag til hvide broderier. Selv udgav W. 1918 *Hedebogrunde* I–II. Forretningen har også lavet mønstre til mange alterduge og kirketæpper. Hurtigt blev navnet C. W. indbegrebet af kvalitet, og forretningen bærer stadig hendes navn selv om den er flyttet en del gange. W. solgte 1917 forretningen og deltog derefter ikke mere i dens drift.

Ivan Munk Olsen i Skønvirke VII, 1921 1–9 166–72. Gudrun Egebjerg: ... alle brugelige håndarbejder, [1960]. Minna Holm Kragelund i Nationalmuseets arbejdsmark, 1971 33–46. Gertie Wandel: Vor tids korssting, 1972.

Minna Kragelund

Væver, Jens, se **Laursen, Jens (Væver).**

Vøhtz, Agnete Sophie, 1895–1980, departementschef. * 18.9.1895 på Eriksholm forpagtergård, Ågerup sg., Holbæk amt, † 24.3.1980 i Kbh. (Jac.), begr. sst. (Holmens). F: kommandør Julius Albert V. (1855–1935) og Julie Marie Larsen (1868–1922). Ugift.

V. blev student fra Natalie Zahles skole 1914 og cand.jur. 1921. S.å. ansattes hun som sekretær i undervisningsministeriet, blev fuldmægtig 1936, ekspeditionssekretær 1939 og kontorchef 1947. Hun var den første kvinde der ansattes som departementschef idet hun 1953 efter departementschef K. Paludan-Müller blev chef for ministeriets 2. departement og virkede her til 1965. Gennem sin 44-årige karriere i undervisningsministeriet har V. arbejdet med de fleste af ministeriets sagsområder, men hendes væsentligste indsats er gjort inden for det daværende 2. departements område, statsskolerne, de højere læreanstalter, museer, arkiver og biblioteker samt sager vedr. kunst og videnskab. Hun var formand for rigshospitalets byggeudvalg og for universitetsadministrationsudvalget til 1966 og medlem af planlægningsrådet for de højere uddannelser til 1965. Endv. var hun formand for udvalget om oprettelse af Odense univ., for udvalget om dispositionsplan til løsning af Kbh.s univ.s lokaleproblemer og for udvalget vedr. de lægelige fakulteter ved Kbh.s og Århus universiteter indtil 1965. V. har således deltaget meget aktivt i forarbejderne til den udbygning af de højere læreanstalter og ændring af deres administration som fandt sted i slutningen af 1960erne og begyndelsen af 1970erne. Desuden var hun inddraget i planlægning og gennemførelse af gymnasieundervisningens udbygning med nye statslige og særlig nye kommunale gymnasier. Som medlem af videnskabskommissionen og kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland og

som medlem af bestyrelsen for Ny Carlsberg glyptoteket, Statens almindelige videnskabsfond, Dansk forfatterfond, Statens kunstfond og en række museer har hun repræsenteret ministeriet på videnskabelige og kunstneriske områder. Disse poster afgav hun ved sin afgang fra ministeriet mens hun beholdt bestyrelsespost i det danske institut i Rom til 1967, i Thorvaldsensamlingen på Nysø til 1968 og i den danske UNESCO-nationalkommission til 1969. Karakteristisk for hendes omhu for det arbejde stillingen i ministeriet gav hende har hun derudover kun varetaget en bestyrelsespost i Håndarbejdets fremme og dets skole samt i foreningen Grønlandsk husflid. – R. 1951. R[1]. 1954. K. 1959. K[1]. 1965. □Foto.

Helge Larsen

Wøldike

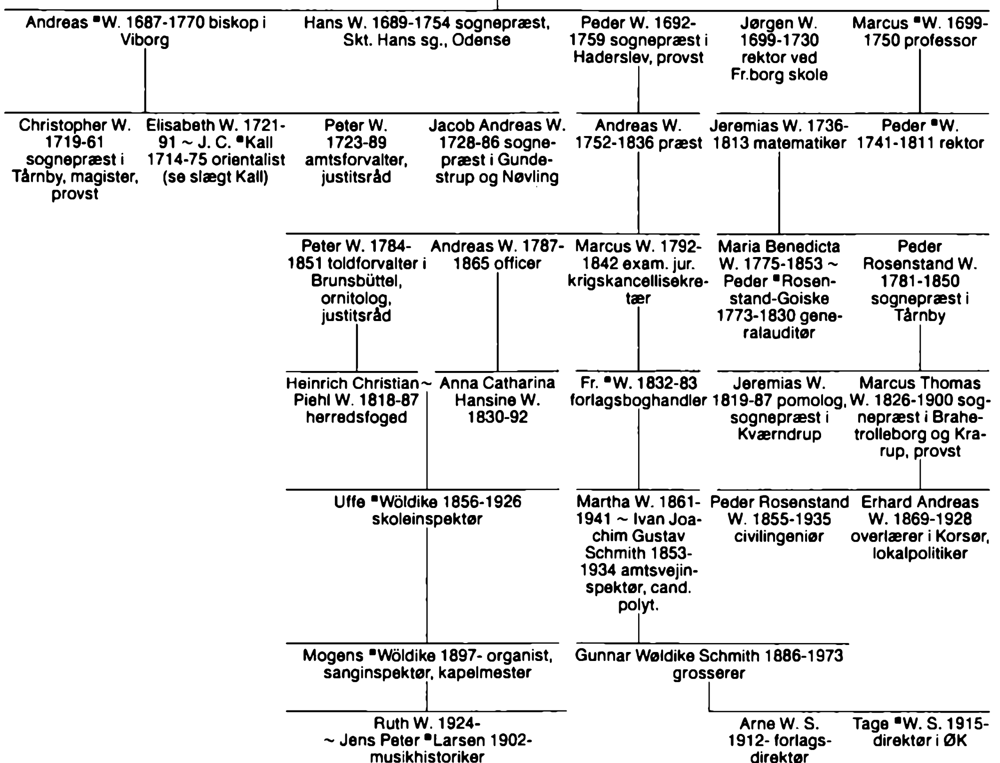
Slægtens ældst kendte mand Hermann W. er født i Husum (Sydslesvig) og var far til klædefabrikant og oldermand i Neu Brandenburg Joachim W. Dennes sønnesøn, sognepræst i Ahrensburg (Mecklenburg-Strelitz, DDR), var far til sognepræst i Sommersted Peter W.

J. C. L. Lengnick: Stamtvl. over familien Wøldike, 1863. Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Wøldike, 1943. Paul Nedergaard: 100 da. præsteslægter, 1954.

Hans H. Worsøe

Wøldike, Andreas, 1687–1770, biskop. * 29.8. 1687 i Sommersted, † 13.10.1770 i Viborg, begr. sst. F: sognepræst Peder W. (1654–1725) og Cathrine Magdalene Buch (ca. 1664–1749). ~28.6.1712 i Kbh. (Frue) med Anna Marie Christophersdatter Kruse, * 1688, † 6.6.1748 i Viborg. – Bror til Marcus *W.

Efter forberedelse af sin far blev W. dimitteret til universitetet i Kbh. 1702, og 1705 drog han til Wittenberg hvor han studerede flere år. Særlig synes han at have interesseret sig for orientalske sprog, omend nogle små disputatser fra hans ophold her og i Kbh. ikke gør noget betydeligt indtryk. 1708 var han igen i Kbh. og tog s.å. teologisk attestats. 1709 blev han residerende kapellan ved Skt. Marie (tyske) kirke i Helsingør og

ved Kronborg slotskirke og 1711 sognepræst ved Skt. Olai kirke sst. I pesttiden s.å. vakte han betydelig opmærksomhd ved sin nidkære, uforfærdede optræden blandt syge og døende. 1732 blev han viceprovst i Lynge-Kronborg hrd., og n.å. forflyttedes han til Kbh. som sognepræst ved Holmens kirke og provst for land- og søetaten. Som prædikant fandt man hans langtrukne prædikener i dårligt dansk, fremført med læspende stemme, kedsommelige, og de urolige kirkelige forhold i denne kamptid førte ham stadig ind i situationer han ikke kunne magte. Navnlig skadede det ham at han indtog en uklar holdning over for pietismen, snart synes han afgjort ortodoks, snart pietistvenlig. Meget mod sit eget ønske blev han 1735 udnævnt til biskop i Viborg idet Christian VI med stor bestemthed krævede hans forflyttelse. I over en menneskealder kom han til at beklæde bispeembedet, men også i denne stilling mødte der den bundhæderlige, men næppe synderlig karakterfaste eller betydelige mand adskillige genvordigheder. Han kom i modsætningsforhold til den ærgerrige stiftsprovst C. L. *Tychonius der behandlede ham ligesom hans forgænger J. *Trellund med udsøgt hån; han havde vanskeligheder med separatisterne i stiftet som M. J. *Støttrup og hans bror, og med opsætsige, halvt sindssyge præster (Bertel Taulow i Rørbæk), og han stod ikke godt anskrevet hos generalkirkeinspektionskollegiet. Som biskop får han dog et sjældent smukt vidnesbyrd på grund af sin nidkærhed, især som visitator, og for sin uhyre arbejdsomhed. Hertil kom at hans sagtmodighed og store gavmildhed over for alle nødstedte talte højt om hans værdifulde menneskelige egenskaber. □Tre mal. i samme type (Viborg domk., to Fr.borg). Mal. af M. C. Thrane, 1737 (Skt. Olai k., Helsingør), efter dette kopi (Viborg domk.). Afbildet på tre af stikkene af salvingen 1747 af O. H. de Lode.

Skivebogen X, 1918 17–42 (visitatsberetn.). – Kbh.ske efterretn. om lærde sager, 1770 833f. Chr. Giessing: Nye saml. af jubellærere I, 1779 (reproudg. 1978) 529–41. M. C. Arnholtz i Progr. for Helsingør realskole, 1866 56–60. Saml. til jydsk hist. og top. IV, 1872–73 279 290 303–15 333–35 346 350f 364 366 402 419–27 (J. P. Thjørrings optegn.). Georg Saxild sst. 3.r.VI, 1908–10 245–74. Hist. saml. og studier, udg. H. F. Rørdam II, 1896 214f. Fr. Bokkenheuser i Vor ungdom, 1898 356–69. Kn. Heiberg i Kirkehist. saml. 5.r.V, 1909–11 661f 668 697–708. P. Elle Jensen sst. 6.r.III, 1939–41 19–28. E. Reitzel-Nielsen sst. 7.r.V, 1963–65 498. Jeppe Aakjær: En skarns præst, 1917 13 18 48–56. T. O. Achelis i Pers. hist. t. 8.r.IV, 1925 235 242. H. Henningsen: St. Olai kirke Helsingør, 1959 (også som Fra Fr.borg amt. Årbog 1959) 288–94. Birgit Løgstrup: Jorddrot og offentlig administrator, 1983 = Administrationshist. studier VII 268.

*Bjørn Kornerup**

Wøldike, Frederik, 1832–83, forlagsboghandler. * 13.8.1832 i Kbh., † 12.3.1883 på Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). F: krigskancellisekretær Marcus W. (1792–1842) og Anna Margrethe Dorothea Gede (1794–1877). ~6.11.1857 på Frbg. med Sally Elisabeth Gundestrup, * 24.5.1835 i Kbh., † 10.3.1873 på Frbg., d. af grosserer Ludvig Emil G. (ca. 1807–91) og Charlotte Emilie Wright (1800–67).

Blandt de mange betydelige boghandlere der etablerede sig i Kbh. i 1850erne blev W. som forlægger den mest foretagsomme og farverige. Gustav *Philipsen, selv mangeårig forlægger og også på dette felt særdeles indsigtsfuld, karakteriserede ham som „en af de interessanteste fremtoninger i den danske boghandlerverden, genial, dumdristig, letsindig til ruinens rand, men til stadighed dukkende op påny". 1848–55 var W. lærling og medhjælper hos C. A. *Reitzel. Sin hjemlige uddannelse afrundede han med en længere udenlandsrejse, og det var efter hjemkomsten fra denne at han efteråret 1855 nedsatte sig som boghandler og forlægger i Nygade i Kbh. Bogladen skilte han sig af med 1857 for udelukkende at drive forlag, men oprettede to gange senere boglader uden dog igen at opnå den rabatberettigelse der gik tabt da han 1863 i strid med Boghandlerforeningens vedtægter indrømmede lærere rabat på sine skolebøger. Han meldte sig ud af foreningen for at undgå eksklusion.

Det forlag som W. trods sin konstante pengeforlegenhed skabte blev lødigt og alsidigt. Hovedområder var skønlitteratur, oplysende litteratur, teologi, rejsebeskrivelser, børnebøger, skolebøger, illustrationsværker; de to ansete tidsskrifter *Fra alle Lande* og *Historisk Archiv* udkom hos ham. Sans for godt bogudstyr prægede adskillige af hans udgivelser. Af kendte forfattere som han havde forbindelse med kan eksempelvis nævnes E. Christiani, E. *Mau, Anton *Nielsen, Valdemar *Schmidt. Han udsendte 2. udgave af N. M. *Petersens litteraturhistorie og samme forfatters senere på andet forlag flere gange optrykte *Historiske Fortællinger om Islændernes Færd hjemme og ude.* Andre storværker var et optryk af Charlotta Dorothea *Biehls oversættelse af *Don Quixote* med W. *Marstrands illustrationer. L. *Boths *Kongeriget Danmark,* en konkurrent til Trap Danmark, som han kunne trykke i to udgaver, 2. udgave af N. *Kjærbøllings *Danmarks Fugle* og den umådelig populære Gustave Dorés billedbibel, også den senere optrykt på andre forlag. Når det gjaldt om at sikre sig dansk „ret" til oversættelse af udenlandske bøger ved hjælp af de såkaldte kollisionsbekendtgørelser var W. hurtig i vendingen og satte sig på langt flere ting end han magtede at udgive. Kritik blev også ret-

tet mod ham fordi han på grund af sin dårlige økonomi ikke overholdt tidsfristerne for sine subskriptionsværker; klager i Boghandlertidende svarede han ikke på. W. betjente sig af hyppige prisnedsættelser når der skulle skaffes penge til huse, og han var en mester i at fremsætte lokkende rabattilbud, især hvis boghandlerne ville betale kontant. Alligevel måtte han 1870 ty til en offentlig auktion hvor han solgte 280 af sine udgivelser, mange af dem med tilhørende forlagsret. I sin markedsføring over for publikum anvendte han i stort omfang avertering, og han var den første som effektivt drog lærerstanden ind i bogspredningen. Han fik flere elever, bl.a. storforlæggeren Ernst *Bojesen der af ham lærte meget både positivt og negativt. En anden lærling var Gustav *Wied, der i „Nogle Erindringer fra min Boghandlertid" (Aarsskr. udg. af Boghandlermedhjælperforen., 1896) har sat ham et smukt og forstående minde, selv om de i enkeltheder ikke er fuldt „historiske". Fra sin start var W. opmærksom på det dengang betydelige norske marked for danske udgivelser, og hans store gaver til norske sognebiblioteker forblev ikke ubemærkede. 1880 blev han af kong Oskar II tildelt medaljen Litteris et artibus, 1882 den norske guldmedalje „for fortjenstfuld virksomhed". Ved hans død hævedes forlaget, og dets bogbestand overgik til forskellige, størsteparten til Rudolph Klein (1845–90). Det nuværende forlag Wøldike er oprettet af en af W.s efterkommere og har ingen forbindelse med det oprindelige W.s forlag. □Foto.

C. Nyrop: Bidrag til den da. boghandels hist. II, 1870. Nord. boghandlertid. XV, 1880 83. Dansk boghandlertid. LXXIII, 1927 307–09. O. H. Delbanco: Festskr. i anledn. af boghandlerforen.s halvhundredårsdag, 1887. Gustav Wied: Nogle erindr. fra min boghandlertid, i Boghandlermedhjælperforen.s årsskr. 1896 52–58 (senere optr. flere steder). A. Dolleris: Danm.s boghandlere 1837–92, 1912 385f. Gustav Philipsen: Af min urtegård, 1923. Arthur G. Hassø: Den danske boghandlerforen.s hist., 1937. Inger Simonsen: Den danske børnebog i det 19. årh., 1942 (2. opl. 1966). H. P. Rohde: Ernst Bojesen, 1958. Harald L. Tveterås: Den norske bokhandels hist. II, Oslo 1964. Aleks. Frøland: Bøger, bogsalg, boghandlere omkr. 1875, 1969. Samme: Dansk boghandels hist., 1974.

Aleks. Frøland

Wøldike, Marcus, 1699–1750, professor. * 25.11. 1699 i Sommersted, † 26.9.1750 i Kbh., begr. sst. (Frue k.). F: sognepræst Peder W. (1654–1725) og Cathrine Magdalene Buch (ca. 1664–1749). ~ 1730 med Ingeborg Wulff, * 8.8.1708 i Vejle, † 28.3.1770 i Kbh. (Frue), d. af sognepræst i Vejle, provst, mag. Jeremias W. († 1713, ~ 1° med Gundel Sophie Pedersdatter) og Kirstine Sørensdatter Seerup (1682–1725). – Far til Peder *W. Bror til Andreas *W.

W. blev sammen med sin tvillingbror Jørgen Wøldike († 1730 som rektor ved Fr.borg skole) undervist i hjemmet af deres lærde far indtil de 1716 blev dimitteret til universitetet. Her blev det især af betydning for W. at han vandt en velynder i Hans *Gram. Snart efter 1717 drog han til Wittenberg og 1719 til Jena hvor han især lagde sig efter hebraisk. Efter sin hjemkomst tog han 1720 teologisk attestats og blev 1722 alumnus på Valkendorfs kollegium mens han samtidig virkede som famulus ved Det kgl. bibliotek hvor han tilegnede sig betydelige bogkundskaber. I det hele lagde han i disse år grunden til sin omfattende polyhistoriske lærdom. Teologi, filosofi, historie, ja selv medicin var han vel hjemme i, men navnlig udmærkede han sig ved sine filologiske kundskaber. Han skal have kunnet 26 sprog, og af disse stod de orientalske hans hjerte nærmest. 1728 blev han præst ved Skt. Jacobi kirke i Varde, men allerede 1731 kaldtes han tilbage til Kbh. som fjerde teologiske professor med dogmatik som fag, og 1736 blev han dr.teol. W. var en meget flittig og nidkær universitetslærer. 1732–38 virkede han tillige som (vikarierende) professor i hebraisk, snart blev han desuden notar i det teologiske fakultet, og to gange var han rector magnificus. Hertil kom at regeringen på anden måde lagde stærkt beslag på hans arbejdskraft. 1733 blev han medlem af kommissionen til at pådømme de uortodokse præsters klager over pietisterne og udarbejdede som protokolfører med stor flid og nøjagtighed kommissionens afsluttende „relation".

1734 blev han medlem af missionskollegiet og af direktionen for vajsenhuset og endelig 1737 af kommissionen til indretning af skoler på landet. Han gjorde desuden en betydelig indsats ved revisionen af bibeloversættelsen af 1737, og af Videnskabernes selskab var han et virksomt medlem fra dets stiftelse 1742. – Som teolog hørte W. afgjort til den ortodokse skole, og i flere af sine skrifter (fx *De unctione fidelium,* 1732 og *De necessitate qvotidianæ stantium poenitentiæ,* 1734) retter han skarpe sidehug mod sekteriske retninger. Han var desuden en udpræget statskirkemand der bl.a. holdt bestemt på tvangsdåb af separatistiske børn. Han kunne derfor ikke betragte pietismen med særlig velvillige øjne, og ved sin strenge censur af pietistiske bøger vakte han Christian VIs levende mishag. Fremtrædende pietister måtte dog indrømme at hans sjældne sagtmodighed gjorde det let at forhandle med ham.

Mest af alt glimrede W. som akademisk lærer og som lærd. Han har efterladt en række skrifter

der alle udmærker sig ved fortrinlig disposition, klar fremstilling og solid lærdom på meget forskellige områder. Blandt hans dogmatiske arbejder må især fremhæves *Positiones fidei christianæ* (I–II, 1740, oprindelig en samling ganske korte definitioner på de teologiske grundbegreber, ledsaget at et snævert udvalg af bevissteder fra skriften, senere udvidet til en mere fyldig dogmatisk lærebog *Compendium theologiæ theticæ*, der kom i mange udgaver 1742–89 og benyttedes stærkt ved universitetet og i de latinske skoler, også i Sverige. Ved sin lysende klarhed taler den højt om W.s pædagogiske talent og må have gjort ypperlig fyldest. Om hans interesse for rabbinsk teologi vidner den af ham udgivne fortsættelse af broderen Jørgens kommenterede oversættelse af den talmudiske traktat Chagiga (1734–37) og hans egen indgående behandling af Moses Maimonides' skrift om de forbudte spiser I–VI, 1722–33. En særlig kærlighed nærede W. dog til kirkehistorien, over hvilket fag han som den første i Danmark holdt regelmæssige forelæsninger. Litterært satte hans kirkehistoriske studier frugt i afhandlinger om den ældste danske bibeloversættelse (1744) og om Hans •Tausens oversættelse af de fem mosebøger (s.å.); desuden i de grundige, endnu værdifulde undersøgelser om de kbh.ske artikler fra herredagen 1530 (1736) og om de evangeliske prædikanters forsvar for deres lære sst. (I–XII, 1739–50). Han samlede også materiale til en udgave af alle Hans Tausens skrifter (nu i Thott, 326, 4°), men udførelsen af denne og flere andre planer hindredes ved hans forholdsvis tidlige død. □Mal. (Fr.borg).

Breve i Genealogisk og biogr. archiv, 1840–49 341–47, Kirkehist. saml. 2.r.III, 1864–66 10f og 4.r.II, 1891–93 458–60 samt i Pers. hist. t. 9.r.V, 1932 289f. Danske saml. V, 1869–70 267–69 (votum af M. W.). – Dänische Bibliothec II, 1738 420–23. Progr. fun. univ. Hafn. over M. W., 1750. Supremus honor . . . M. W. in univ. reg. Hafn. habitus, Kbh., Lpz. 1752. P. F. Suhm: Saml. skr. X, 1793 23f 148. Mnemosyne, ved Jens Møller II, 1831 11; IV, 1833 98–100. H. F. Rørdam i Kirkehist. saml. 3.r.VI, 1887–89 207f, 4.r.III, 1893–95 534–62, 5.r.I, 1901–03 470f 597–600; III, 1905–07 203f 343f; IV, 1907–09 415 451–53 458f. Kn. Heiberg sst. V, 1909–11 659–64 715f 766. H. F. Rørdam sst. VI, 1911–13 253 293f 355f 546f 558–61. Bj. Kornerup sst. 6.r.II, 1936–38 130 131. Hist. saml. og studier, udg. H. F. Rørdam II, 1896 279–81 402f; III, 1898 82f; IV, 1902 236–40 244 519f. Pers. hist. t. 8.r.V, 1926 270. Michael Neiiendam: Erik Pontoppidan II, 1933. Asger Lomholt: Det kgl. da. vidensk. selsk. 1742–1942 I, 1942; III, 1960. Niels Knud Andersen: Confessio Hafniensis, 1954 12f. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj V, 1980.

*Bjørn Kornerup**

Wöldike, Mogens, * 1897, sanginspektør, organist, korleder. * 5.7.1897 på Frbg. F: lærer, senere lektor Uffe •W. (1856–1926) og Christine A. A. Boisen (1870–1933). ~1° 17.9.1920 i Kbh. (Holmens) med Edith Josepha Esther Moritz, * 23.3.1893 i Kbh., † 10.6.1979 sst., d. af vekselerer Nicolai Joseph M. (1856–1914) og Maria Margrethe Meyer (1866–1958). ~2° 28.7.1980 med universitetslektor, cand.mag. Randi Bente Teglbjærg, * 19.4.1921 i Kbh., d. af cand.teol. Rikard Bent T. (1886–1965) og Iris Anna Andersen (* 1896).

W.s musikalske evner fik rig næring i hjemmet, og tidligt stod det klart at det ville være naturligt for ham helt at følge sin lyst til musikken. Allerede året efter at han 1915 havde taget studentereksamen fra Schneekloths skole aflagde han som privatist organisteksamen ved Det kgl. danske musikkonservatorium, og 1920 tog han magistergraden i musikhistorie ved Kbh.s universitet. W.s lærere var i musikteori Poul Hellmuth, i orgelspil P. S. •Rung-Keller og senere Karl Straube, men især blev han præget af Thomas •Laubs undervisning i musikhistorie og musikteori. Til Laub og dennes syn på kirkemusik knyttedes W. meget stærkt både arbejdsmæssigt og personligt, og efter hans død 1927 efterfulgte W. ham som en selvfølge som formand for Samfundet dansk kirkesang der på W.s initiativ var stiftet 1922, og som ikke mindst gennem sine årlige sommermøder, sit siden 1940 udgivne årsskrift og en lang række andre publikationer har virket i Laubs ånd. Også til Carl •Nielsen, som tidligt erkendte W.s evner, fik W. et nært forhold. Efter i et par år at have været organist ved Tysk-fransk reformert kirke blev W. 1921 kantor ved Holmens kirke hvor Laub var organist, og ved dennes afgang 1925 overtog W. organistembedet ved kirken. I disse år udfoldede W. en betydelig aktivitet som orgelspiller og blev stærkt fængslet af de bestræbelser inden for mellemkrigsårenes tyske orgelbygning og orgelspil der sigtede mod genoplivelse af baroktidens idealer på disse felter, men det blev som kordirigent han afgørende slog sit navn fast. En opførelse af Palestrinas Marcellus-messe i Italiensk selskab førte til dannelsen af Palestrinakoret som W. stod i spidsen for 1922–35. Med dette kor bragte han den hjemlige a cappella korsang op til et niveau den ikke havde kendt siden Frederik •Rungs madrigalkor eksisterede. Det talte udvalgte stemmer fra koret i Cæciliaforeningen som W. selv 1931–34 var dirigent for. Talrige koncerter herhjemme og i udlandet (Sverige, England, Tyskland, Italien) bragte koret og dets dirigent den største anerkendelse. Da korets medlemmer for en stor del indtrådte i statsradiofoniens i 1932 stiftede kor opløstes Palestrinakoret 1935, og W., der siden 1928 jævnligt havde optrådt med det i radio,

blev 1937 ansat som leder af radioens madrigalkor der med sine 28 udvalgte stemmer, ligesom forhen Palestrinakoret, især fik til opgave at opføre værker for a cappella-kor.
Et nyt felt for sine evner som kordirigent fandt W. i arbejdet på at skabe et drenge- og mandskor i lighed med tilsvarende udenlandske (Thomanerkoret i Leipzig, King's College Choir i Cambridge o.a.). 1924 blev der på initiativ fra Wilh. Hansens musikforlag og Dansk korforening gjort et forsøg som faldt heldigt ud, og efter en række koncerter de følgende år der viste bestræbelsernes bærekraft lykkedes det med baggrund i W.s hurtigt vundne fremtrædende placering i dansk musikliv at få de københavnske skolemyndigheder til at gå ind for en omdannelse af den distriktløse Sankt Annæ Vester Skole i Hindegade (fra 1938 De forenede kirkeskoler, fra 1953 Sankt Annæ gymnasium) til en sangskole. Det fra denne udgåede Københavns drenge- og mandskor (fra 1933 Københavns drengekor), hvorfra siden en meget lang række af betydende sangere og instrumentalister i dansk musikliv er rekrutteret, knyttedes 1931 til Christiansborg slotskirke som kirkens kor ved dens overgang til selvstændig sognekirke samtidig med at W. flyttede fra Holmens kirke til organistembedet ved slotskirken. Ved korets medvirken ved gudstjenesterne og ved den gennem årene fortsatte række af kirkemusikaftener – fra 1959 ved W.s overtagelse af domorganistembedet overflyttet til Frue kirke – har W. gjort et repertoire af betydelige musikværker især fra 16- og 1700-årene, som stort set var uopført herhjemme, kendt i kirke, koncertsal og radio. På endnu et felt fik W. tidligt mulighed for at præge udviklingen idet han i stillingen som statens sanginspektør fra 1926 (til han 1939 overtog det særlige sanginspektørhverv ved sangskolen) lagde grunden til en nyorientering af folkeskolens, gymnasiernes og seminariernes sang- og musikundervisning og sideløbende hermed fra 1928 blev censor i musik ved skoleembedseksamen. Allerede her omkring 1930 hvor W. som dirigent for Det unge tonekunstnerselskabs orkester der fra 1931 medvirkede ved drengekorets slotskirkekoncerter, og som han 1934–43 var fast dirigent for også når det gav rene orkesterkoncerter, er de mange områder berørt på hvilke W. skulle få så skelsættende en betydning for musikdyrkelsen i Danmark, selv om 1930erne (efter Cæciliaforeningens ophør 1934 og Palestrinakorets året efter forårsaget af radioens ekspansion) for W. i fremtrædende grad forløb med arbejdet på, støttet af fremragende medarbejdere, at konsolidere drengekorets eksistens. Tjenesterne i slotskirken og de stærkt besøgte kirkemusikaftener om fredagen inddrog et mere og mere omfattende repertoire, og med indstuderingen 1938 af Haydns *Skabelsen* indledtes de følgende års opførelser af de store værker for soli, kor og orkester hvor mandsstemmerne, der hidtil havde været sunget af sangerkræfter udefra, gradvis gik over til sangskolens ældre (og efterhånden forhenværende) elever efter at deres stemmer havde muteret.
1943–45 tvang besættelsesmagtens deportation af danske jøder, der også kunne ramme W.s familie, W. til at søge til Sverige, og her blev han knyttet til Radiotjänst med længe virkende betydning for svensk korkultur, svensk kordirektion og, på det instrumentale område, ikke mindst som Haydn- og Mozartdirigent. I slutningen af 1940erne blev der i stigende grad lagt beslag på W. fra radioens side. 1948 blev radiokoret nyorganiseret og 1949 blev, væsentligst på W.s initiativ, radioens kammerorkester dannet som, bestående af medlemmer fra radiosymfoniorkestret, under hans ledelse fik til opgave i særlig grad at dyrke baroktidens og wienerklassicismens instrumentalværker. W.s virke som gæstedirigent i Sverige – hvor man i 1950 markerede hans betydning også for svensk musikliv ved at udnævne ham til medlem af Kungliga svenska musikaliska akademien – fortsatte i vidt omfang efter krigen ligesom der i stigende grad blev kaldt på ham alene eller med drengekoret til koncerter andre steder i Europa, samtidig med at han med drengekoret fortsatte slotskirke- og derefter domkirkeaftenerne og med drengekoret og/eller radioens kor og symfoniorkester årligt havde en eller flere af de store opførelser af oratorier og andre lignende værker for soli, kor og orkester der står som milepæle i hans vidtspændende kunstneriske indsats: værker af Diderich *Buxtehude, Bachs passioner, Händels og Haydns oratorier, Haydns og Schuberts messer, værker af Brahms og Bruckner, Mozarts og Verdis requiem, Benjamin Brittens War Requiem, Carl Nielsens og andre store danske værker, deraf flere i uropførelse, og meget fastholdt gennem de hundredvis af grammofonindspilninger W. fra 1931 og i mere end 50 år har stået for, i en lang række tilfælde med internationalt berømte sangere og instrumentalister som solister. Foruden med Københavns drengekor (endnu i 1976 – som dansk bidrag til højtideligholdelsen af 200-året for udsendelsen af den amerikanske uafhængighedserklæring – en turné der gik til 16 af de store byer i USA, og 1978 til Händel-festspillene i Göttingen) har W. alene eller med radiokoret og radiosymfoniorkestret gæstet Edinburgh-festspillene 1954, Schweiz 1958, Færøerne 1960, Strasbourg 1962 og andre steder, ligesom han ledede opførelsen af en lang række Haydn-

værker ved den internationale Haydn-festival 1975 i Lincoln-centret i Washington.
Som udgiver har W. ved siden af sin øvrige virksomhed markeret sig gennem 130 Melodier til Salmebog for Kirke og Hjem, 1936, gennem udgivelsen af Folkehøjskolens Melodibog (siden 4. udg. 1940, med Oluf Ring, senere Karl Bak) og Den danske Koralbog (med Jens Peter Larsen), 1954 og 1973, der bringer melodirepertoiret til Den danske Salmebog, 1953, og som komponist af koralbearbejdelser ligesom han har bearbejdet kirkemusik af Buxtehude, Kaspar *Förster o.a. Hertil slutter sig tidsskriftartikler om kirkemusikalske emner. W.s betydning på alle de felter han så suverænt behersker i dansk musikliv er enestående i art og omfang. Som kirkemusiker og udgiver af kirkemusik har han sat stærke spor, som kor- og orkesterdirigent har han lagt grunden til en ny opførelsesstil og skabt et højere kunstnerisk niveau end tidligere oplevet herhjemme, specielt inden for renæssance-, baroktids og wienerklassisk musik, og skolesangen ledte han ind på nye baner. Men også en meget udpræget evne for det praktisk-administrative, til først at få skabt den faste grund for de kunstneriske resultater, til overbevisende at fremlægge sine planer og vinde tilslutning til dem indgår på alle de felter hvor W. har gjort sin indsats. Uden den og evnen til at vinde og fængsle sine mange medarbejdere ville meget af det W. har givet varigt liv næppe kunne være blevet til den frodige og levende virkelighed man har oplevet.
I 1965 trak W. sig tilbage som kunstnerisk leder af sangskolen, i 1972, efter at have fejret sit 50-års jubilæum som organist, fra stillingen som domorganist og i 1977 fra kapelmesterposten ved Danmarks radio. Men både for drengekoret og radioen fortsatte han sin dirigentvirksomhed. W.s samlede indsats i dansk musikliv har skabt epoke, sat nye mål og givet impulser viden om. Æresbevisninger af mange arter har da også i stort tal markeret W.s vej gennem livet, deriblandt Staden Lübecks Buxtehudepris og Carl Nielsen-prisen i 1957, æresdoktorgraden ved Kbh.s univ. 1965 der understreger det samspil mellem kunstnerisk udfoldelse og musikvidenskabeligt funderet indsigt som findes i W.s hele virke, og æresmedlemskab af Tonekunstnerfondet der har oprettet et Mogens Wöldike legat. 1976 modtog W. som den hidtil eneste danske Leonie Sonnings musikpris, og s.å. udnævntes han i forbindelse med den store USA-turné til æresborger i Kentucky. – Ingenio et arti 1948. – R. 1936. R[1]. 1956. K. 1974. □Tegn. af H. Isenstein, 1952. Buste af Helge Holmskov, 1972. Mal. af Anne Marie Telmanyi, 1980. Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1965 194–96. – Søren Sørensen: Kbh.s drengekor gennem 50 år, 1974. De musiske udsendelser. DR 1925–75 især III, 1978. Nils Schiørring: Musikkens hist. i Danm. III, 1978 241–44. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Nils Schiørring

Wøldike, Peder, 1741–1811, rektor. * 15.5.1741 i Kbh. (Frue), † 23.11.1811 i Slagelse, begr. sst. F: professor Marcus *W. (1699–1750) og Ingeborg Wulff (1708–70). Ugift.
Som privat dimitteret blev W. student 1756. Ved universitetet studerede han først teologi, siden klassisk filologi og tog 1765 magistergraden. Allerede 1763 var han blevet hører ved Vor Frue skole i Kbh., og 1777 blev han uden at have ansøgt derom beskikket til rektor ved den latinske skole i Slagelse. Da denne skole befandt sig i dybt forfald var det nødvendigt at betro dens ledelse til en virkelig dygtig skolemand, og som sådan viste W. sig da også i høj grad i sin over 30 år lange embedstid. I løbet af få år lykkedes det ham at hæve skolen så den kom til at høre til de mest ansete i landet. I begyndelsen måtte rektoren gå til værks med stor strenghed, og det er om denne periode Jens *Baggesen siger, at W. „med en Strænghed uden lige / Holdt i bestandig Zittren Skolens Rige". Senere mildnedes hans skoletugt væsentligt, og han får et smukt lov for sit uegennyttige, faderlige forhold til disciplene. Hans undervisning, især i de gamle sprog, udmærkede sig ved stor grundighed, om end han i vel høj grad holdt fast ved en ældre tids krav om mekanisk udenadslæren. Græsk og oldtidens historie var hans yndlingsfag, og han skrev et godt, om end lidt tungt latin. En særlig interesse nærede han for versekunsten, i hvis regler han gerne indøvede sine disciple, deriblandt mænd som Jens Baggesen, Chr. Hviid *Bredahl, B. S. *Ingemann og Jens *Møller (1779–1833). Også af Slagelse skoles økonomiske bestyrelse indlagde W. sig betydelige fortjenester, og om hans almindelige anseelse vidner det at det 1785 blev ham pålagt at indsende en betænkning om en række pædagogiske spørgsmål til kommissionen for de lærde skolers forbedring. Personlig var W. en grundlærd mand, men åbenbart en uproduktiv natur. Fra hans hånd foreligger blot et par disputatser af antikvarisk-filologisk indhold (1759–61) og begyndelsen af et leksikon til Epiktet (1778). Han var ejer af en udsøgt bogsamling som efter hans død overgik til skolens bibliotek. I sine sidste år (fra 1802) var han meget svagelig. Skønt næsten altid sengeliggende opgav han dog ikke kampen for at holde skolen på dens tidligere højde. – Tit. professor 1788. □Mindetavle (Skt. Mikkels k., Slagelse).

Univ. og skoleannaler, udg. L. Engelstoft, 1811 II 267–83. F. W. Wiehe: Kort tilbageblik på Slagelse lærde skoles hist., 1852 = Slagelse skoles progr. 21–24. F. E. Hundrup: Lærerstanden ved Slagelse lærde skole, 1861 = Roskilde skoles progr. 17–20. B. S. Ingemann: Levnetsbog, udg. J. Galskjøt II, 1862 (ny udg. 1968) 80–84. Laur. Smith: Selvbiogr., udg. J. H. Bang I, 1874 = Sorø skoles progr. 7f. Jens Baggesen: Poetiske skr., udg. A. Arlaud I, 1889 251 390f. Jens Møller i Kirkehist. saml. 4.r.IV, 1895–97 249–52 258 261. Chr. Ludv. Strøm: Ungdoms minder, 1915 = Gemt og glemt I,2, 47 50 53. Grethe Wille i Pers. hist. t. 10.r.I, 1934 238f 257–61 (heri breve).

*Bjørn Kornerup**

Wöldike, Uffe Hroar, 1856–1926, skoleinspektør. * 8.6.1856 i Flensborg, † 22.5.1926 i Kbh., begr. sst. (Holmens). F: appellationsråd, senere herredsfoged, kammerjunker Heinrich Christian Piehl W. (1818–87) og Anna Catharina Hansine Wøldike (1830–92). ~9.4.1895 på Frbg. med Christine Augusta Amalie Boisen, * 10.5.1870 i Kalundborg, † 31.10.1933 i Gentofte, d. af grosserer Niels Gotfred B. (1841–1926) og Arnoldine Juliane Pauline Kastrup (1843–79). – Far til Mogens *W.

W. blev elev først i Metropolitanskolen, senere i Roskilde katedralskole hvorfra han blev student 1876, studerede teologi, senere naturhistorie, begyndte samtidig en lærergerning ved pigeskoler og kursus 1877–80 og blev 1880 ansat ved Schneekloths skole hvor han virkede til sin død; han var 1883–1924 skolens inspektør og udnævntes ved statens overtagelse af skolen 1918 til lektor. Han underviste tillige ved Døckers kursus (1897–1916) og måtte på grund af den omfattende virksomhed opgive at afslutte sine studier med embedseksamen. W. var den fødte lærer. Hans elever vidste at deres vel lå ham stærkt på sinde, og hans redelige karakter og intuitive forståelse af unge mennesker gjorde dem trygge. Hans timer var fornøjelige, vel tilrettelagte, hans inspektion på legepladsen og hans ledelse af morgensangen bar præg af naturlig myndighed. På skoleudflugterne førte han elevflokken som en „general" der forstod at give dagen form dels ved en til situationen passende løssluppenhed, dels ved en håndfast ledelse. For hans elever blev naturhistorie et fag der i timerne på skolen og ikke mindre gennem ekskursionerne fik betydning, „ … vor kærlighed til naturen og respekt for videnskaben slog dybe rødder under hans varme og kloge vejledning" (K. F. Plesner). Inden for seksualundervisningen var han pioner. 1906 udgav han pjecen *Kønssygdommene og deres Farer,* en redelig fremstilling der udkom i flere oplag og af undervisningsministeriet blev anbefalet som egnet til uddeling blandt eleverne. S.å. holdt han ved de højere skolers lærermøde foredrag om *Skolen og det seksuelle Spørgsmaal,* påskønnet for sin psykologisk fine og taktfulde redegørelse. Af talrige foreninger, forældrekredse og ungdomsklubber blev han indbudt som foredragsholder om seksualspørgsmål. Han var formand for Dansk forening til kønssygdommenes bekæmpelse 1908–11, næstformand 1911–26. W. var musikalsk og havde selv en god sangstemme. 1886 stiftede han Schneekloths skoles sangforening som han ledede i 40 år, en forening der samlede elever og lærere til ugentlige prøver vinteren igennem og var et fremtrædende element ved skolens fester hvor W. var den uundværlige og højt skattede leder og arrangør. Han kom tidligt ind i Studentersangforeningen hvis formand han var 1899–1909, og i Musikforeningen, for hvis repræsentantskab han var formand 1915–26. W.s virksomhed har sat sig dybe spor i Schneekloths skoles traditioner. Han var lykkelig i sin gerning, og skolen var midtpunktet i hans tilværelse. For mangfoldige elever blev han midtpunktet i deres skoletid. – R. 1922. □Relief på gravstenen. Foto.

Svanholm gymnasium, Schneekloths skole. Årsskr. 1926 3–5. Metropolitaneren I, s.å. nr. 6 4f. Gymnasieskolen IX, s.å. 151f. Aage Bremerholm: Bogen om min grønne ungdom, 1948. K. F. Plesner: Schneekloths skole 1854–1954, 1954.

Vagn Skovgaard-Petersen

Wøldike Schmith, Tage, * 1915, formand for ØK. * 10.6.1915 i Kbh. (Helligånds). F: direktør, senere grosserer Gunnar W. S. (1886–1973) og Marie Olesen (1890–1976). ~19.12.1953 i Gentofte (b.v.) med Hertha Johanne Agnete Jensen, * 2.5.1921 i Kildebrønde, d. af gårdejer Hans Kristian Laurits J. (1889–1967) og Betty Marie Hansen (1887–1969).

W.S. blev ansat i ØK 1933 efter at have taget studentereksamen fra Schneekloths skole og blev efter læretiden på hovedkontoret i Kbh. sendt til det fjerne Østen for at gøre tjeneste i kompagniets filialer her. 1946 blev han filialdirektør i Tientsin i Kina, og 1954–55 ledede han filialen i Karachi i Pakistan og 1956 Madras-filialen i Sydindien. Samme år blev han udnævnt til administrerende direktør for kompagniets virksomhed i Indien samt for medicinalfabrikken Dumex Ltd. der var blevet opbygget af ØK først i Bombay fra 1949, siden i en række andre fjernøstlige byer. De erfaringer W.S. her høstede inden for industrivirksomhed var medvirkende til at han 1961 blev hjemkaldt til hovedkontoret for med titlen underdirektør at overtage ledelsen af en nyoprettet afdeling for oversøisk industri. Da han 1964 blev udnævnt til administrerende direktør blev hans særlige område kompagniets in-

dustriaktiviteter som ØK i disse år i stadig stigende grad gik ind i.
1971 skiftede W.S. imidlertid område idet han overtog ledelsen af skibsafdelingen da dennes chef, S. Storm-Jørgensen, trak sig tilbage. Sammen med H. *Sparsø stod W.S. gennem 1970erne for en kraftig modernisering af ØKs flåde. Efter at Sparsø 1974 var blevet administrerende direktør delte han og W.S. arbejdet mellem sig således at W.S. tog sig af det internationale rederisamarbejde, mens Sparsø havde ansvaret for den egentlige skibsfart. W.S. fik i disse år en række tillidsposter inden for branchen; han var 1973–79 formand for Danmarks rederiforening, 1976 formand for Comité des Associations d'Armateurs des Communautées Européennes og 1976–78 viceformand for International Chamber of Shipping. 1980 fratrådte W.S. som administrerende direktør, men blev samtidig næstformand for ØK for året efter at blive formand for kompagniet efter Mogens *Pagh. 1981 blev W.S. også formand for Det østasiatiske Kompagnis Holding A/S. Det blev således W.S.s opgave sammen med den foresiddende administrerende direktør siden 1980, H. Sparsø, at gå i spidsen for den rationalisering og strukturændring som ØKs betydelige økonomiske problemer i 1980ernes begyndelse nødvendiggjorde. Ud over posterne først som direktør, siden som formand for ØK har W.S. siddet i bestyrelser for en lang række af kompagniets selskaber i ind- og udland. Nævnes skal her kun Dansk Soyakagefabrik og Nakskov Skibsværft. Som formand for Nakskov Skibsværft var han 1976 med til at indgå den såkaldte Nakskov-aftale hvor de ansatte indgik en aftale om løntilbageholdenhed i en årrække mod at ØK placerede ordre på nybygning af seks skibe på værftet og dermed sikrede beskæftigelsen i en periode. – W.S.s fritidsinteresser er jagt og fiskeri som han dyrker på sin fritidsgård på Møn. – R. 1965. R[1]. 1972. K. 1979. □Foto.

Interview i Berl. tid. 28.8.1983. – H. Groes-Petersen i Politiken 7.3.1981. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Chr. R. Jansen

Wøller, Johan Cristian, 1878–1967, læge, forfatter. * 30.8.1878 i Nykøbing M., † 14.2.1967 i Holte, begr. i Svendborg. F: købmand Frederik Martin W. (1832–90) og Hedevig Mathiassen (1852–1936). ~1° 19.1.1904 i Kbh. (b.v.) med Helga Julie Severine Erichsen, * 7.10.1879 på Skerningegård, Vester Skerninge sg., Svendborg amt, † 30.6.1909 i Svendborg, d. af gårdejer, senere restauratør i Svendborg Nikolai Johan E. (1844–1903) og Julie Jacobine Dorothea Rasmussen (1841–1900). ~2° 18.3.1914 i Semarang, Java, med Anna Nielsine Due-Petersen, * 15.1. 1873 i Fredericia, † 30.5.1966 i Ballerup, d. af lokomotivfører, senere fabrikant Niels Christian Petersen († 1911) og Ane Jensine Due (1837–1923). Navneforandring 23.6.1905.
W. blev student 1896 fra Herlufsholm og medicinsk kandidat 1903; n.å. fik han ansættelse som militærlæge i den hollandsk-indiske hær og var 1904–09 udkommanderet til Sumatra og Java; han deltog i halvfjerde år i krigen i Atjeh, udtrådte derefter af hæren og kom tilbage til Europa; efter et års studieophold i Danmark og Tyskland rejste han 1911 på ny til Østen og praktiserede som kirurg og gynækolog på Java indtil han 1933 vendte hjem fra udlændigheden og tog fast ophold i Danmark. Han var praktiserende læge i Holte fra 1940. Han debuterede med *Fra Limfjorden til Borobudur*, 1935, som i lighed med de to efterfølgende *Rejsen til Insulinde*, 1938 og *Rejsemosaik*, 1942 indtager en særstilling i vor rejsebogslitteratur fordi de rent ydre tildragelser stadig akkompagneres af ofte skarpt accentuerede personlige ræsonnementer; de tre bøger, særlig Rejsen til Insulinde, hvor W.s andet jeg, dr. Esrom, fortæller om sin deltagelse i kampen mod de krigeriske atjeher på nordsiden af Sumatra og om sine erfaringer fra felttoget mod tropesygdommene, meddeler i øvrigt et væld af faktiske oplysninger fra Hollandsk Indien, selv om hovedinteressen stadig samler sig om den forfatterpersonlighed som hæver sig over stoffet. W. var ikke i besiddelse af nogen fremtids- og fremskridtsoptimisme og reagerer ofte voldsomt mod den moderne civilisations ensidige fremhævelse af teknikken, ligesom han gør hyppige udfald mod kvindeemancipationen og synes opfyldt af mistillid til demokratiet; selv folk der dømmer samtiden mindre hårdt må dog erkende at W. i kraft af sin blændende artistiske form og fornemme intellektuelle holdning i flere tilfælde har kastet et overraskende lys over øjeblikkets problemer. Ved siden af sin indsats som skribent udfoldede han en betydelig foredragsvirkomhed landet over. – R. 1948. □Tegn. af Otto Christensen, 1959 (Fr.borg), af Ivan Opffer og af P. Bonnet. Foto.

Interview i Nationaltid. 29.8.1948. – Peder Hesselaa i De nye bøger VIII, 1938–39 165f. Kj. Elfelt: Ti år, 1942 137f. Bene Larsen i Berl. aften 23.8.1958. Kelvin Lindemann sst. 20.2.1967.

*Peder Hesselaa**

Wörishöffer, Johann Andreas **Philipp** Ferdinand, 1804–92, officer. * 3.1.1804 i Lübeck, † 12. 12.1892 i Kbh., begr. sst. (Garn.). F: frikorporal, senere kar. kaptajn Johann Philipp W.

(1776–1812) og Anna Jochimine Fischer (1780–1853). ~ 3.9.1831 i Rendsborg med Margaretha Charlotte Christiane Kobrock, * 13.3.1807 i Rendsborg, † 13.3.1884 i Kbh. (Garn.), d. af købmand Klaus K. (1761–1831) og Anna Dorothea Sarnau (1772–1846).
W.s far der var født i Hessen-Kassel søgte 1811 sin afsked fra dansk tjeneste og deltog i et westfalsk regiment i Napoleons felttog i Rusland hvor han faldt i slaget ved Borodino. Da det ikke lykkedes W. i den sædvanlige alder at blive landkadet tog han 1819 tjeneste som underofficer i et regiment i Rendsborg indtil han ved personlig henvendelse til kongen fra nytår 1824 blev kadet uden gage. N.å. tog han officerseksamen som nr. 1, fik årets æreskårde og sekondløjtnants anciennitet fra 1825, blev 1826 pagekadet og fra nytår 1827 sekondløjtnant ved infanteriregiment i Rendsborg. 1830 deltog han uden held i konkurrencen til højskolens første hold, men blev s.å. midlertidig, fra 1833 fast lærer i tysk for landkadetterne, fra 1841 tillige lærer i tysk ved højskolen, blev 1834 kar. premierløjtnant og fik 1846 kgl. udnævnelse som lærer ved højskolen. 1847 blev han kaptajn II, afgik fra sine lærerposter med pension fra disse og indtrådte atter i sit våben. Som kompagnichef deltog han 1848 ved Bov og Mysunde, blev i maj, som kaptajn I, stabschef hos Olaf *Rye og deltog med stor dygtighed i kampene 28.5. og 5.6. Han forblev hos Rye indtil krigsminister C. F. Hansen ved nytår 1849 ansatte ham som midlertidig stabschef hos Christian de *Meza. W. og Rye var i flere henseender kontraster, men de kom fortræffeligt ud af det sammen. Over for de Meza, W.s lærerkollega fra højskolen, var forholdet uden for det rent tjenstlige temmelig køligt. Krigsministeren der kendte W. meget godt som lærer ved kadetakademiet nærede en stærk aversion imod ham skønt de Meza bestræbte sig for at fjerne denne, bl.a. ved gentagne indstillinger til ordensdekoration og W.s udnævnelse til major i generalstaben.
Før udfaldet fra Fredericia havde W. fået majors karakter, fik straks efter dette anciennitеten og blev virkelig major. Ved våbenstilstandens indtræden s.å. fik W. kommandoen over en bataljon som han førte 1850 ved Isted hvorpå han blev stabschef ved de Mezas division. 1851 havde han kommandoen i landskabet Eiderstedt og forstod under de vanskelige forhold at vinde befolkningen og genindføre ro og orden og fordragelighed. S.å. blev han kar. oberstløjtnant og fik kommandoen over en af de i Holsten udskrevne bataljoner der forlagdes til Kbh., blev 1853 virkelig oberstløjtnant, 1860 kar. oberst og fik ved mobiliseringen 1863 tildelt en brigade. Ligesom flere andre af høje, dygtige officerer der mellem de to krige uddannede mandskab fra hertugdømmerne havde W. ikke ret forståelse af at folkene følte sig som slesvigholstenere, og at deres garnisonering i Kbh. nærmest styrkede denne nationalfølelse. Herved kom befalingsmænd og mandskab bl.a. i W.s brigade til at stå over for hinanden som fuldkommen fremmede. Under krigen førte W. sin brigade med megen dygtighed, og ved hærens omdannelse i juni fik han kommandoen over en division, blev i juli generalmajor og fik kommandoen over alt infanteri på Fyn. Han havde ikke deltaget i meningsudvekslingerne mellem de militære chefer og regeringen om hvorvidt Dybbølstillingen skulle opgives frivilligt eller holdes til det sidste. Ved reduktionen efter krigen fungerede han en tid som kommandant i Kbh. og chef for Kbh.s væbning, blev 1867 general og chef for fynske brigade og førte gentagne gange betydelige styrker under de årlige lejrsamlinger. 1874 afskedigedes han med generalløjtnants rang og tog ophold i Kbh., livlig og åndsfrisk til det sidste. – R. 1848. DM. 1851. K[1]. 1864. S.K. 1874. □Litografi 1853. Afbildet på litografi af generaler til hest. Litografi af C. Simonsen, 1856. Træsnit 1867 og 1874. Afbildet på mal. af F. C. Lund forestillende danske tropper i Flensborg 1848 (Fr.borg). Mal. af F. Henningsen, 1893 (Fr.borg), efter dette træsnit af H. P. Hansen, 1893. Buste af Elna Borch. Mal. af J. Ottesen. Afbildet på K. Gamborgs og på Ottesens fremstillinger af krigsrådet i Vejlby 4.7.1849. Foto.

Årbog for hist. samf. for Odense og Assens amter IX, 1921 669–86 (breve fra Mads Nielsen til W.). – Slægtstavlesaml., 1931 187f. Den dansk-tyske krig 1848–50, udg. Generalstaben I-III, 1867–87. Den dansk-tyske krig 1864, udg. samme I–III, 1890–92. Nationaltid. 13.12.1892. Ill. tid. 1.1.1893. O. Vaupell i Vort forsvar, s.å. nr. 314. Militær tid. III, s.å. 30–32. H. Holbøll: En brigadeadjutants erindr., 1911 246f. Daniel Bruun i Militært t. XLIII, 1914 tillægshft. II 34f; III 6 12 17; V 8; VI 1 24–26; VIII 27. Gerh. Brammer: Den danske hærs intendanturtjeneste 1848–1918, 1919. A. F. Krieger: Dagbøger II–V, 1921–23; VIII, 1943. N. F. S. Grundtvig og hans nærmeste slægt under treårskrigen, udg. Ingeborg Simesen, 1933. Jens Johansen: Hæren ved Danevirke 1864, 1938 183 189. – Papirer i Rigsark. (forsvarets ark.).

*Rockstroh**

Waaben, Jens **Knud,** * 1921, jurist. * 6.6.1921 i Randers (Skt. Peders). F: købmand, senere statsaut. vejer og måler Peter W. (1891–1959) og Mariane Winther Møller (* 1899). ~ 20.1.1948 i Kbh. med cand.mag., arkivar ved rigsarkivet Ebba Louise Giersing, * 31.5.1921 i Kbh., d. af civilingeniør Ove Malling G. (1879–1955) og Louise Lassen (* 1888).

W. blev student 1940 (Randers statsskole) og juridisk kandidat 1947 (Kbh.s universitet). 1947–55 havde W. ansættelse i justitsministeriet indtil han 1955 udnævntes til professor i retsvidenskab ved Københavns universitet. – W.s fag er strafferetten. Allerede som student modtog han universitetets guldmedalje for en omfattende afhandling *Betingede straffedomme* (trykt 1948), der 1957 efterfulgtes af disputatsen *Det kriminelle forsæt* der behandler de strafferetlige grundproblemer i forbindelse med kravene til forbryderens subjektive indstilling ved begåelsen af en forbrydelse. Sit strafferetlige forfatterskab har W. fortsat med en omfattende afhandling om *Utilregnelighed og særbehandling*, 1968 og udsendelsen af lærebøger i strafferettens specielle del (1978ff) samt nye reviderede udgaver af S. *Hurwitz' fremstilling af strafferettens almindelige del. Hertil kommer en række mindre afhandlinger. W.s værker bærer vidnesbyrd om forfatterens beherskelse af stoffet og retspolitiske engagement forenet med en udpræget sans for omhyggelig sprogbehandling og for de mere almene, ikke mindst de kulturhistoriske sider af straffevidenskaben. Bogen *Den amerikanske neger og forfatningen*, 1966 der var inspireret af et længere ophold i USA viser en anden retning i W.s skribentvirksomhed. I det nordiske samarbejde mellem strafferetslærere og kriminologer har W. længe været engageret, men sin største og vigtigste indsats uden for universitetet har han formentlig ydet oprindelig som sekretær, som medlem siden 1960 og fra 1971 som formand for straffelovrådet der bistår justitsministeren ved forberedelsen af ny straffelovgivning. W. har i denne egenskab haft væsentlig indflydelse på gennemførelsen af de mange reformer inden for strafferetten og i forbindelse med behandlingen af kriminelle der har fundet sted de senere år. 1977 blev W. medlem af Videnskabernes selskab og 1982 æresdoktor ved universitetet i Stockholm. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1957 196f.

Ditlev Tamm

Vaag, Arthur Asser, f. Rasmussen, * 1896, læge. * 24.6.1896 i Skanderborg. Navneforandring til Vaag 1938. F: arbejdsmand Hans Peter Rasmussen (1865–1939) og Mette Marie Petrine Petersen (ca. 1865–1951). ~27.7.1924 i Kbh. med Helga Sigrid Petersen, * 2.3.1900 i Augustenborg, † 11. 7.1974 i Ribe, d. af urmager og guldsmed Peter Alfred P. (1858–1919) og Marie Louise Juliane Sørensen (1867–1954).

Uddannet som telegrafist i Store Nordiske Telegraf-Selskab blev V. ansat 1914 i Newcastle, 1914–16 i St. Petersborg. 1917 blev han student, privat fra Døckers kursus, og 1918–19 assistent og forsøgsperson ved M. *Hindhedes laboratorium. Han fik lægevidenskabelig embedseksamen fra Kbh.s universitet 1924. Det følgende år var han læge i Ivigtut ved kryolitbruddet og efter praksis i Hoptrup 1926 kommunelæge i Vágur på Færøerne 1927–34. Han nedsatte sig 1934 i Tranekær, 1937–61 var han praktiserende læge i Mesinge på Fyn hvorefter han tilbragte tre år som kommunelæge på Sandoy, Færøerne, for endelig efter et kollegialt mellemspil om sygdomsprioritetsbeskrivelse med R. K. *Rasmussen på Færøerne at falde til ro som læge på Mandø ved Ribe fra 1963–83. – Sygdommen ornitose, populært kaldet papegøjesyge, havde hærget pandemisk i USA og Europa 1929–30. 1930 observerede V. fem og i 1933 26 tilfælde af sygdommen på Færøerne og kaldte den, da årsagen var ham ukendt og papegøjer ikke fandtes på øerne, for primær epidemisk alveolopneumoni. V. beskrev sine observationer i 1934 i Ugeskrift for Læger. Æren for at have beskrevet denne lungebetændelse som følge af smitte overført fra isstormfuglen (mallemukken, færøsk: havhestur) tilfaldt imidlertid R. K. Rasmussen, der ikke selv primært havde erkendt tilfælde af denne „septembersyge", men alligevel 1950 udnævntes til æresdoktor ved Kbh.s univ. på baggrund af et par i 1938 publicerede oversigtsartikler (Ugeskr. for Læger og Zentralbibl. f. Bakt., Parasitenk. und Infekt., Jena 1938). Denne prioritetssag medførte megen bitterhed fra V.s side – og erklæringer fra det medicinske fakultets side (Ugeskr. for læger CXXIII, 1961) samt V.s *Ornithosen på Færøerne* I–IV, 1965–67. Den almindelige danske lægeforening tildelte 1958 V. Dansk apotekerforenings jubilæumsgave for hans indsats. Han har siden publiceret arbejder om Færøernes historie og kultur og 1971 en biografi om *Karl von Hompesch. „Brillemanden"* og s.å. *Færøernes historie*. □Mal. af Kjeld Heltoft. Foto.

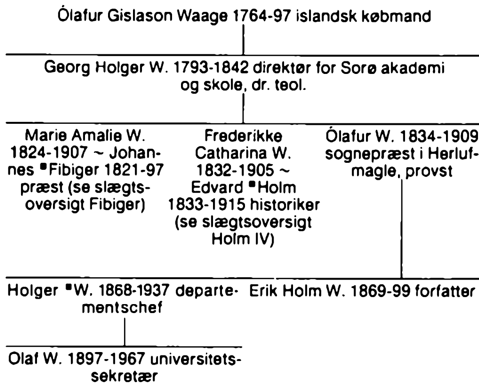
Interview i Vestkysten 1.10.1983. – Hans Jørgensen sst. 10.11.1979. Kirsten Riisgaard i Berl. tid. 27.2.1983.

Egill Snorrason

Waage
Slægten stammer fra Island og kom til Danmark med købmand Ólafur Gislason W. (1764–97). H. *W. var ~ Hanne Caroline Christiane Munck, d. af sognepræst Vilhelm *M.

Georg Holger Waage og hans familie, ved William Norvin i Pers.hist.t. 8.r. III, 1924 129–95.

Hans H. Worsøe

Waage, Georg **Holger,** 1868–1937, departementschef. * 22.10.1868 i Kbh. (Garn.), † 9.6.1937 i Gentofte, begr. sst. F: provst Ólafur W. (1834–1909) og Marie Christine Nyborg (1841–1910). ~ 2.9.1896 i Herlufsholm med Hanne Caroline Christiane Munck, * 25.11.1869 i Kbh. (Frels.), † 13.11.1952 sst., d. af kateket, senere sognepræst til Herlufsholm Vilhelm •M. (1833–1913) og Marie L. C. Fabricius (1836–1914).

W. blev student fra Herlufsholm 1886, cand.jur. 1892 og var til 1899 sagførerfuldmægtig i Kbh. 1918 fik han bestalling som overretssagfører, men deponerede den. Sin hovedindsats øvede han i henved 40 år i centraladministrationen. Han ansattes som assistent i landbrugsministeriet kort efter dets oprettelse 1896, blev fuldmægtig 1913 og, ved et springavancement, departementschef 1919 ved L. E. Wulffs afgang. 1934 tog han sin afsked. I ministeriet havde W. hurtigt gjort sig gældende ved sin grundighed og nøgterne overvejelser og blev 1911 medlem af den store landbokommission der skulle forberede lens- og stamhuses overgang til fri ejendom og oprettelse af nye brug. Han satte sit præg på arbejdet i kommissionen hvad der var en væsentlig baggrund for hans springavancement. Netop 1919 gennemførtes lovene om lensafløsning, fæstegodsets overgang til selveje og bortsalg af jord i offentlig eje samt oprettelse af husmandsbrug på jordrentevilkår. Gennemførelsen af disse love og oprettelsen af statens jordlovsudvalg samt oprettelse af erhvervsdirektorat, fiskeridirektorat og matrikeldirektorat øgede væsentligt ministeriets arbejde i 1920erne. Mange nye forhold måtte W. i disse år tage stilling til. Hans afgørelser hvilede altid på grundige overvejelser og han forsvarede dem stejlt og skarpt. En sag skal behandles grundigt og indgående var hans synspunkt, selv om det kunne tage tid. Hans sidste år i ministeriet prægedes af 1930ernes landbrugskrise. Han blev medlem af landbokommissionen af 1931 og formand for dens gældssaneringsudvalg hvor hans opfattelse var at landbrugsgæld over ejendomsskyldværdien burde indefryses og rente af øvrig gæld gøres konjunkturbestemt. Derved ville arbejdsløsheden også kunne bekæmpes hævdede han ud fra sin opfattelse af landbrug som det bærende erhverv. Han deltog efter første verdenskrig livligt i økonomiske debatter og hævdede at seddelmængden var årsag til valutavanskelighederne, men overså at efterkrigstidens økonomiske forhold var mere komplicerede end forholdene før 1914. W. havde været tilsynsførende med de landøkonomiske forskudsforeninger 1899–1919 og var formand for skovkommissionen 1920–29 og for kommissionen vedr. ny vandløbslov fra 1933 til sin død. Han stræbte ikke efter bestyrelsesposter da han mente at det kunne begrænse den uafhængighed hans embede krævede. En undtagelse var dog Kreditforeningen af kommuner i Danmark hvis oprettelse 1899 han deltog i og hvis daglige ledelse han forestod som administrerende direktør lige til sin død. – R. 1920. DM. 1923. K^2. 1926. K^1. 1934. □Foto.

Interview i Berl. aften 28.3.1934. – Studenterne fra 1886, 1911 107. Berl. tid. 10.6.1937. Politiken s.d. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Helge Larsen

Waagepetersen, Christian, 1787–1840, købmand. * 6.9.1787 i Kbh. (Nic.), † 23.11.1840 sst. (Garn.), begr. sst. (Garn.). F: fuldmægtig hos rådmand Waage, senere vinhandler, borgerkaptajn Lorentz Boje Petersen (1764–1829) og Sophie Magdalene Worm (1765–1832). Navneforandring fra Petersen, Christian Waage 4.3.1831. ~ 18.11. 1809 i Kbh. (Holmens) med Albertine Emmerentse Schmidt, * 13.10.1793 i Kbh. (Nic.), † 15.11.1864 sst. (Garn.), d. af købmand Albrecht Ludvig S. (ca. 1754–1821) og Frederikke Christiane Restorff (ca. 1759–1822).

W. blev uddannet inden for vinhandelen, dels hjemme, dels i udlandet, og 1808 nedsatte han sig som vinhandler i Kbh. Med årene udvikledes forretningen stærkt, og han stod snart som den førende inden for branchen. 1827 udnævntes han til hofvinhandler. Ved siden af sin forretning interesserede W. sig stærkt for byens kommunale liv. 1808–16 virkede han som fattigforstander, og 1824–35 var han medlem af de 32 mænds forsamling. W. var desuden en åndelig og kunstnerisk interesseret mand. Kemi var hans yndlingsfag, og ved Polyteknisk læreanstalts oprettelse skænkede han denne et fuldt udstyret kemisk laboratorium. Hans smukke gård i St. Strandstræde var et selskabeligt samlingssted, hvor der navnlig kom mange musikere, og på

forskellig måde understøttede han disse, bl.a. komponisten Frederik *Kuhlau. – Hofagent 1825. Rang med 3.kl.nr.8 1831. – R. 1828. □Stik af Quenedey. Mal. af C. Horneman, 1811. Mal. af L. Aumont, 1829. Malet med hustru af V. F. Bendz, 1830. To litografier af W. Heuer, det ene med hustru, det andet 1832. Afbildet på mal. af musiksoirée af W. Marstrand, 1834 (Fr.borg), litografi derefter af C. C. Andersen, 1878, til maleriet tegnet og malet forarbejde 1834. Afbildet på familiegruppe af Marstrand, 1836 (St. mus.), s.m. Moritz Salomon på mal. af samme og på skitse 1838 og mal. 1839 af romerske borgere i osteri af samme. Buste af H. V. Bissen, 1841 (St. mus.; Fr.borg; Kbh.s bymus.).

N. C. Øst: Materialier til et da. biogr.-lit. lexicon, 1835–38 550–52. C. Thrane: Danske komponister, 1875 189. H. Topsøe-Jensen i Pers. hist. t. 10.r.I, 1934 67 70f.

Harald Jørgensen

Waagstein, Joen, 1879–1949, komponist, maler. * 4.9.1879 i Klaksvík, Færøerne, † 15.12.1949 i Tórshavn, begr. sst. F: lærer, senere købmand Samuel Mikkel Joensen (1849–1921) og Marie Frederikke Olsen (1847–1923). Navneforandring ca. 1902. ~27.5.1906 i Vágur, Suðuroy, med Elsebeth Susanne Dahl, * 17.3.1883 i Vágur, † 16.1.1936 i Tórshavn, d. af købmand, skibsreder Peter Hans D. (1893–1931) og Elsebeth Sofie Vilhelm (1845–1913).

W. røbede som barn kunstneriske evner og kom i 15-års alderen til Tórshavn for at få undervisning i orgelspil hos organisten ved Tórshavn kirke. Efter at være kommet tilbage til Klaksvík virkede han en tid som orgelspiller ved kirken dér samtidig med at han hjalp faderen med lærergerningen og drev en ivrig tegnevirksomhed. Hans drøm var at komme på kunstskole i København, men dette mente faderen ikke kunne føre til nogen acceptabel levevej. Efter et ophold på Jonstrup seminarium (omkr. 1898), hvor han især fik undervisning i musik og tegning, tog W. lærereksamen og ansattes kort efter som lærer ved Tórshavns kommuneskole og Færøernes seminarium. 1908 tog W. organisteksamen i København og ansattes som organist ved Tórshavns kirke, en stilling han bestred resten af sit liv. Som musikpædagog og korleder har W. gjort et for færøsk musikliv meget betydningsfuldt arbejde. Sideløbende med denne praktiske virksomhed har han, dels i samarbejde med danske og tyske folkemindesamlere, dels på selvstændig basis, gjort et stort arbejde med at indsamle gamle færøske folkemelodier, til dels økonomisk bistået af Færøernes lagting, Carlsbergfondet og staten. Som sangkomponist er W. højt skattet i sit hjemland. Hans melodier, oftest til ord af digterbrødrene J. H. O. og H. A. *Djurhuus, kendes af hvert barn på øerne. De fleste af dem er udkommet i bogform på Færøerne og i København (Wilhelm Hansens musikforlag) og er også lejlighedsvis udsendt i Danmarks radio. En pionergerning udførte W. tillige som tegnelærer. Også på det billedkunstneriske felt gjorde den energiske kulturelle altmuligmand en frugtbringende indsats ved at åbne ungdommens øjne for kunstneriske værdier.

Trods denne flittige virksomhed på det pædagogiske og folkemusikalske område har W. som bildende kunstner efterladt sig en omfangsrig samling af egne arbejder, mest oliemalerier, hvoraf mange smykker væggene i færøske hjem. Også i Danmark og Norge har hans billeder været at se på udstillinger (Kleist, Blomquist, Charlottenborg). W.s motiver er gerne stilfærdige idyller, færøske landskaber og eksteriører, snart lyriske, snart fortællende. Effektjageri var ikke hans sag, hans skyhed for at virke letkøbt brillerende var stærkt rodfæstet, men hans bedste arbejder er af en stille prunkløs poesi der vidner om en naturelskers dybe kærlighed til sin hjemstavn.

Tage Wind: J. W., 1952. Leif Waagstein i Min far var lærer, red. Chr. B. Schjørring m.fl., 1962 307–14.

William Heinesen

Y

Yde, Jens Mathias, 1906–76, etnograf, museumsinspektør. * 3.4.1906 i Thisted, † 23.11.1976 på Skt. Elisabeth hospital, urne på Bispebjerg kgd. F: læge Niels Kristian Jensen Y. (1873–1910) og Kristine Andersen (1881–1973). Ugift.

1924 tog Y. matematisk studentereksamen fra Ordrup gymnasium, og 1930 blev han cand.mag. i naturhistorie, geografi og kemi fra Kbh.s univ., 1965 dr.phil. sst. på disputatsen *Material Culture of the Waiwái.* Tidligt lagde Y. grunden til sit virke som internationalt anerkendt amerikanist med særlig forkærlighed for syd- og mellemamerikanske indianerkulturers livsmønstre. 1931–33 var han på studieophold på Harvard University, 1945–46 i Stockholm og Göteborg, 1947 på ny i USA, bl.a. med henblik på studier af puebloindianerne i New Mexico, og 1949 i London. 1940 ansattes han som museumsinspektør II ved Nationalmuseets etnografiske samling hvor hans ansvarsområde var de amerikanske indianere og hovedparten af Afrika-samlingen; 1955–70 var han museumsinspektør I. 1935 deltog Y. i Nationalmuseets og Tulane University's videnskabelige ekspedition til Syd- og Mellemamerika hvorfra han både dengang og på sine senere rejser 1954–55 (sammen med Niels Fock) og 1958–59 med Gottfried Polykrates har hjembragt fornemme samlinger til Nationalmuseet. Y.s største indsats som amerikanist var vel hans grundige undersøgelser af den materielle kultur hos waiwái-indianerne i Acaraibjergene på grænsen mellem det daværende British Guiana og Brasilien. 1938 var han sekretær ved den internationale antropolog- og etnologkongres i Kbh., og Y.s placering som højt estimeret indianerforsker gjorde det naturligt at han 1956 var generalsekretær for den 32. amerikanistkongres i Kbh. Derudover var han medlem og korresponderende medlem af flere videnskabelige selskaber, grundlægger af Dansk etnografisk forening, bestyrelsesmedlem 1952–63, og 1959 medstifter af dennes tidsskrift Folk. Y. ønskede også at få bredere kredse i tale gennem afholdelse af populærvidenskabelige foredrag, deltagelse som dommer i fjernsynets kvit-eller-dobbelt-udsendelser samt artikler til diverse tidsskrifter.

Y.s betydelige videnskabelige forfatterskab omfatter bl.a. *Den peruanske Indianer Poma de Ayala's Manuskript paa Det kongelige Bibliotek* (Geografisk Tidsskrift XXXVII, 1934); *An archaeological Reconaissance of Northwestern Honduras* (Acta Archaeologica IX, 1938); *The Regional Distribution of South American Blowgun Types* (Journal de la Société des Americanistes, 1948); *The Agricultural Level of the Waiwai Indians* (Timehri, No. 36, Oct. 1957) samt disputatsen 1965. Den myreflittige Y. skrev adskillige artikler til Nationalmuseets Arbejdsmark, ligesom han leverede bidrag om indianske og centralafrikanske etnografika til monografien Danmarks Nationalmuseum, 1957. Hans sidste udgivelse var pragtbogen *Art of Central Africa,* 1972 som han skrev sammen med vennen Johannes *Nicolaisen. En blodprop i hjernen 1962 besværliggjorde Y.s sidste år, og han blev på grund af sygdom dr.phil. uden mundtligt forsvar. 1970 tog han af samme grund sin afsked fra museet. Sin invaliditet til trods var Y. lige til sin død optaget af oversættelsen af Poma de Ayalas manuskript til engelsk, men nåede ikke at fuldføre det store arbejde. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1966 161f. Interview i Land og folk 7.6.1959. – Johs. Nicolaisen i Folk VIII–IX, 1966–67 7–11 og XIX–XX, 1977–78 333–37 (m. bibliografi i begge). – Papirer i Kgl. bibl.

Henning Dehn-Nielsen

Yde, Marinus Larsen, 1879–1947, diplomat. * 23.3.1879 i Skyum, † 19.7.1947 i Gentofte, begr. Stift Rosenborgs park, Hamburg. F: mølleejer Lars Wilhelm Y. (1855–89) og Ane Østergaard (1850–1929). ~ 29.3.1919 i Valby med Karin Sophie Johanne Jensen, * 8.10.1896 i Helsingør, † 19.5.1977 i Hillerød, d. af snedkermester Albert Julius J. (1867–1918) og Sophie Juliane Dorothea Kanstrup (1871–1959, ~ 2° med dyrlæge, borgmester C. C. Anderson, Minnesota, USA, † senest 1945).

Y. blev udlært som typograf men forlod faget for at blive journalist. 1897–1915 arbejdede han ved forskellige blade og bureauer i provinsen, Kbh. og udlandet. Y. der oprindelig var venstremand sluttede sig 1905 til det nyoprettede radikale parti. Han var en kort tid redaktør af Jydsk Morgenblad sammen med afholdsagitatoren L. *Larsen-Ledet men blev så politisk medarbejder ved Politiken indtil 1909. Derefter var han i tre år London-korrespondent til en række nordiske

dagblade. 1913 opholdt han sig i San Francisco og året efter i London hvor han efter krigsudbruddet i august 1914 blev medarbejder ved et engelsk telegrambureau. 1915 rejste han tilbage til Kbh., men i april 1916 blev han med udenrigsministeriets indforståelse og finansieret af danske erhvervskredse atter sendt til London for at informere den engelske presse om forholdene i Danmark. Opholdet blev denne gang kortvarigt fordi de engelske myndigheder stadig lagde ham hindringer i vejen så han i august så sig tvunget til at rejse hjem med uforrettet sag. Udenrigsministeriet besluttede nu at bruge hans arbejdskraft og organisationstalent til at reorganisere telegramcensuren der fungerede meget dårligt. Y. løste opgaven med stor dygtighed og ledede censuren til dens ophør i februar 1919. Samtidig fik han i lyntempo genopbygget og udvidet det 1910 oprettede, men næsten hensovne pressebureau. I forbindelse med den forventede reorganisering og modernisering af udenrigstjenesten udarbejdede han i december 1918 en plan om pressebureauets omdannelse til et særligt informationsdepartement i udenrigsministeriet med sig selv som chef. En så stor udvidelse satte ministeriets ledelse sig imod og anbefalede i stedet et mere beskedent bureau, hvis leder fortsat skulle sortere under en af ministeriets departementschefer. Dybt skuffet over den vending sagen havde taget forlod Y. i november 1920 udenrigstjenesten. Da han kort efter fik tilbudt stillingen som generalkonsul i Hamburg accepterede han dog uden tøven og tiltrådte posten i begyndelsen af 1921. I de næste 24 år blev det konsulære arbejde i den store tyske havneby således hans arbejdsfelt. Med bistand af udsendte yngre embedsmænd fra udenrigsministeriet ledede han dette for ham noget fremmedartede arbejde og skabte sig hurtigt en god position i Hamburg. Fra gammel tid havde han sociale interesser og de gav ham ideen til oprettelse af alderdoms- og rekonvalescenthjemmet *Stift Rosenborg* for danske i Hamburg-distriktet. Han var desuden medlem af forskellige udvalg om fiskerispørgsmål og skrev 1926 bogen *Et stort Havfiskeri – et større Danmark*. 1929–30 var han formand for statsministeriets udvalg for nye markeder og blev 1933 medlem af socialministeriets udvandringsudvalg.

Alt tydede således på en succesrig embedsmandskarriere i udenrigstjenesten. Men ved nazisternes magtovertagelse i Tyskland 1933 skete en alvorlig ændring. Y. var ikke og blev aldrig nazist men hans bestræbelser for at komme på god fod med de nye magthavere i Hamburg, især rigsstatholderen Karl Kaufmann og dennes statssekretær G. Ahrens, førte ham efterhånden længere ud end hans tjenstlige pligt krævede. Han gjorde sig til talsmand for en positiv dansk holdning over for det nazistiske Tyskland. Efter den tyske besættelse af Danmark april 1940 blev chefen for Wehrkreis X i Hamburg-området, generalløjtnant E. Lüdke, udnævnt til øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark. Da Lüdke var en god bekendt af Y. fik denne af udenrigsminister P. Munch lov at rejse til Kbh. og arrangere en frokost for at introducere generalen hos ledende danske politikere og embedsmænd. I et referat af 5.7.1940 redegjorde Y. for frokostens forløb og benyttede samtidig lejligheden til på ny at agitere for en ændret dansk holdning. Tre dage senere fandt udenrigsministerskiftet sted da Erik Scavenius afløste dr. Munch. Scavenius kendte Y. fra årene 1916–20 og påtænkte nu at udnytte Y.s forbindelser med det nye Tyskland ved at lade ham afløse gesandt Herluf *Zahle i Berlin. Men Munch og vistnok også den tyske gesandt v. Renthe-Fink frarådede det, og Scavenius opgav hurtigt tanken. I det første ministermøde 8.7. nøjedes Scavenius med at foreslå at man i højere grad gjorde brug af Y.s forbindelser og forbedrede hans status med en gesandttitel. Derefter blev Y. sendt hjem til Hamburg. Kort efter blev han beordret tilbage til Kbh. hvor han forblev til 22.8. I den tid deltog han i udenrigsministerens interne møder med direktøren og afdelingscheferne. På et af disse møder opstod tanken om at oprette en ny dansk-tysk forening og Y. blev sat til at realisere ideen som han vistnok var ophavsmand til. Men dermed var hans rolle i det væsentlige udspillet. Scavenius blev hurtigt træt af ham, og resten af besættelsen måtte han tilbringe i Hamburg hvor han under de store allierede luftbombardementer i juli 1943 måtte se hele generalkonsulatet og sit hjem med indbo brænde op. Rygterne om hans nazivenlighed mindskedes ikke i disse år, og efter den tyske kapitulation i maj 1945 blev der fra dansk side rettet en så skarp kritik mod ham, at han i juni måned blev kaldt hjem for at redegøre for sine forhold. Han vendte ikke tilbage til Hamburg men valgte at indbringe sin sag for tjenestemandsdomstolen. Inden dennes afgørelse faldt søgte han i nov. 1946 om sin afsked. Den bevilligedes pr. 31.1.1947 hvorefter tjenestemandssagen bortfaldt. Y. boede de sidste år i sin villa i Ordrup og døde efter et ulykkestilfælde i juli 1947. Han var en begavet og dygtig mand med mange interesser og en betydelig arbejdskraft. Men hans stærke temperament og impulsivitet i forbindelse med en betydelig ærgerrighed og en selvbevidst optræden gjorde ham upopulær i vide kredse. Hans holdning over for de nye tyske magthavere var sandsynligvis mere et ud-

tryk for opportunisme end for egentlig nazivenlighed. – R. 1918. DM. 1923. K[2].1930. K[1]. 1942. – Titel af gesandt 1940. □Mal. af E. Saltoft, brændt 1943. Foto.

Beretn. til folketinget afgivet af de nedsatte kommissioner i henhold til grundlovens § 45 [den parlamentariske kommission] IV–V, 1948; X–XI, 1949–51; XIII, 1954. – Th. Hauch-Fausbøll i Berl. aften 30.12.1953 (om slægten). Einard Skov i Politiken 22.3.1939; sst. 20.7.1947. L. Larsen-Ledet: Mit livs karrusel IV, 1949 41–61. P. Munch: Erindr. IV–VIII, 1963–67. Den danske udenrigstjeneste 1770–1970 I, 1970. Viggo Sjøqvist: Erik Scavenius II, 1973. Henrik S. Nissen: 1940. Studier i forhandlingspolitikken og samarbejdspolitikken, 1973 254. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Viggo Sjøqvist (Finn T. B. Friis)

Yoldi, Alfonso Maria de Aguirre y Gadea, greve, 1764–1852, diplomat, samler. * 24.1.1764 i Granada, † 19.1.1852 i Kbh. (kat.), begr. sst. (kat. Ass.). F: N.N. og Maria Josefa Yoldi y Mendicoa fra San Roque († 1811). ~21.7.1799 med Helena de Bouligny, * 5.6.1774 i Alicante, † 17.3.1805 i Kbh. (Nic.), d. af N.N. og Helena Marconié de B.

Y. der havde sin grevelige titel fra moderen var i en årrække legationssekretær i Haag, Skt. Petersborg og Wien, indtil han 1800 blev gesandt i Kbh. Under Napoleonskrigene blev hans forhold særdeles vanskelige, ofte udeblev gagen, og da han havde sluttet sig til Joseph Bonaparte pådrog han sig efterfølgeren Ferdinand VIIs vrede. 1814 tilkendegav man ham fra dansk side at hans ambassade betragtedes som endt, og maj s.å. blev han af den spanske regering erklæret landsforvist. Y. der var velanskrevet ved det danske hof blev imidlertid 28.4.1818 udnævnt til overceremonimester og 1826 til overkammerjunker. Den distingverede lille mand med det sydlandske ydre mindedes længe som en af hoffets ejendommeligste skikkelser. Han interesserede sig for musik og for konkyliologi; hans værdifulde samling af konkylier solgtes ved auktion efter hans død (kat. af O. A. L. *Mørch 1852–53). Muslingeslægten Yoldia, der på sin side har givet anledning til betegnelsen Yoldia-havet, er benævnt efter ham. – Overhofmarskals rang 1828. – K. 1824. S.K. 1826. DM. 1829. □Stik af Chrétien efter tegn. af Fournier. Litografi af L. Zöllner. Mal. af D. Monies udst. 1834, to gange litograferet af kunstneren selv. Afbildet på J. V. Gertners mal. af salvingen 1840 (Rosenborg). – Gravmæle af G. F. Hetsch, 1852, tegnet 1836.

E. Gigas: Litteratur og historie II, 1899 1–139; III, 1902 105–249. Efterl. papirer fra den Reventlowske familiekreds, udg. L. Bobé IV–X, 1900–31. – Papirer i Kgl. bibl.

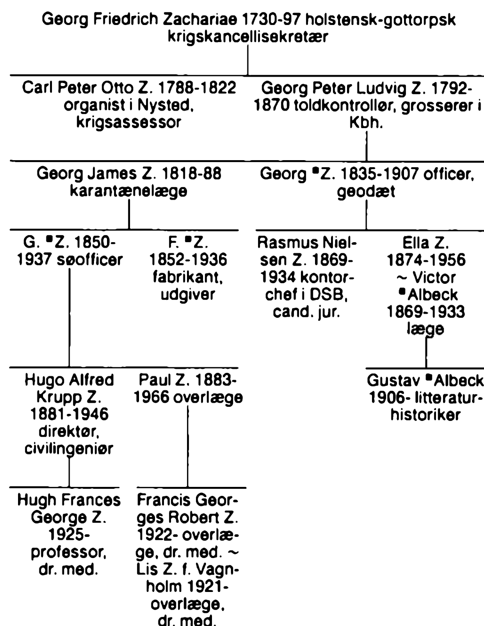
Sv. Cedergreen Bech (H. A. Paludan)

Z

Zachariae

Slægten stammer fra Schönstadt ved Langensalza (DDR) og kendes tilbage til den sachsen-coburg-gothaske generalsuperintendent Christoph Z. (1598–1659) hvis sønnesøn superintendent Friedrich Wilhelm Z. (1676–1760) var far til holstensk-gottorpsk krigskancellisekretær Georg Friedrich Z.

Georg *Z. var ~Christine Cathrine Mathilde Nielsen, d. af filosoffen Rasmus *N. (1809–84).

Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård: Patriciske slægter V, 1930 149–79.

Hans H. Worsøe

Zachariae, Francis James, 1852–1936, fabrikant, udgiver. * 29.3.1852 i Kbh. (Garn.), † 6.9.1936 i Fredensborg, begr. i Asminderød. F: læge, senere karantænelæge Georges James Z. (1818–88) og Margaret Fanny Lang (1824–1909). ~1° 22.2.1878 i Kbh. (Pauls) med Adriane (Addy) Louise Beckett, * 28.2.1851 på St. Croix, † 7.6.1910 i Kbh., d. af købmand Francis B. og Ann Eliza Lang (1822–89). ~2° 4.6.1915 i Kbh. (Holmens) med Nelly Mathilde Christophersen, * 1.1.1879 i Ringsted, † 6.3.1931 i Kbh., d. af handelsgartner Peter Julius C. (1845–1905) og Marie Kirstine Christoffersen (1853–1900). – Bror til G. *Z.

Z. tog den udvidede præliminæreksamen fra Efterslægtselskabets skole 1868 og var derefter i handelslære hos S. Seidelin og Benny Goldschmidt, Kbh. samt Robinow & Majoribank i Glasgow. 1872–74 var han ansat i Landmandsbanken. 1874 tog han grossererborgerskab i Kbh. og etablerede samme år en fabrik for færdige herreklæder, hvortil senere kom et detailudsalg. Herrekonfektionsfabrikken var blandt de første i landet der med succes tog konkurrencen op med skrædderfaget, og både denne og Z.s engros og detailforretning hørte gennem en lang årrække til de førende i branchen. Især detailforretningen, *Zachariaes Magasiner* på Kultorvet drev han stærkt i vejret og tjente en betydelig formue. Han stod i spidsen for virksomhederne til 1931 hvorefter den blev overtaget af hans mangeårige medarbejder, J. M. Rohwedder (1871–1950). 1892 stiftede han Foreningen af københavnske fabrikanter af herreklæder hvis formand han var 1911–20. Ved siden af udpræget forretningsdygtighed og sans for reklame havde Z. litterære og filantropiske interesser og lagde det for dagen på flere måder. 1894 købte han Skansebakken ved Hillerød for at redde den storslåede udsigt og lod den indvie som en art folkepark 1935 efter at have erhvervet arealet omkring den. 1919 købte han Asminderød kirke og forærede menigheden den restaureret og med kapital. 1931 stiftede han *Nelly Z.s mindelegat* på ca. 1 300 000 kr. til hjælp for mennesker det er gået tilbage for. 1925 var han hovedstifter af Institutionen Olaf Poulsens minde i Fredensborg. For denne by hvor han boede fra 1899 fik han betydning også som formand for grundejerforeningen 1905–21. Z. havde udsendt forskellige reklameblade fra sin forretning med gengivelser af gamle københavnske prospekter og fik herigennem den tanke at udgive et samlet topografisk-historisk værk om Kbh. Den realiseredes ved bladet Før og Nu (I–IX, 1915–23; supplement I–II, 1924–27). Med store bekostninger og stort personligt arbejde tilvejebragtes et omfattende og i høj grad værdifuldt billedmateriale til

hovedstadens historie, mens den ledsagende tekst, af forskellige forfattere, er af ulige værdi. – R. 1922. □Foto. Mindeplade på Skansebakken.

F. J. Z. i Før og nu, suppl. I, 1924–25 260 og II, 1925–27 1–38. – Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård: Patriciske slægter V, 1930 149–79. Berl. tid. 7.9.1936, Politiken s.d. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*Povl Engelstoft**

Zachariae, Georg Hugh Robert, 1850–1937, søofficer. * 16.9.1850 i Kbh. (Frels.), † 21.11.1937 i Charlottenlund, begr. i Kbh. (Holmens). F: læge, senere karantænelæge Georges James Z. (1818–88) og Margaret Fanny Lang (1824–1909). ~ 4.11.1877 i Kbh. (Holmens) med Sophie Agnete Albeck, * 25.8.1852 i Kbh. (Holmens), † 26.2.1939 sst., d. af premierløjtnant, senere kontreadmiral Jacob Sophus Christian A. (1822–1913) og Jensine Dorothea Augusta Hyllested (1823–94). – Bror til F. *Z.

Z. blev kadet 1864, sekondløjtnant 1870, premierløjtnant 1872, kaptajn 1885, kommandør 1897, kontreadmiral 1901, kar. viceadmiral 1918. – 1869–70 var han med fregatten Sjælland til Middelhavet i anledning af Suez-kanalens indvielse, 1871–72 med fregatten Jylland til Vestindien. 1872–74 gennemgik han Hærens officersskoles ældste klasse, artilleriafdelingen. 1874 var han med fregatten Jylland til Island (kongerejsen til tusindårsfesten), fra 1876 til tjeneste ved søartilleriet, hvorfra han 1878 sendtes på en tjenesterejse i ti måneder til Sverige, England, Frankrig, Italien, Østrig og Tyskland for at studere marineartilleri i disse lande. Derefter fungerede han som undertøjmester – næstkommanderende ved den tekniske ledelse af søartilleriet – var 1881–86 lærer i artilleri ved søofficersskolen, 1882 næstkommanderende i skonnerten Fylla på fiskeriinspektion og opmåling i Nordsøen, 1884 næstkommanderende i Fylla til Grønland, 1885–91 lærer i søartilleri ved Hærens officersskoles ældste klasse, 1886–91 chef for marineministeriets sekretariat og kommandokontor, 1887 med panserskibet Iver Huitfeldt i eskadre og på prøvetogt, 1891–97 fungerende departementsdirektør i marineministeriet, 1893 næstkommanderende i Iver Huitfeldt i eskadre, 1894 og 1895 chef for krydseren Hekla i eskadre (skibet deltog 1895 i indvielsen af kejser Wilhelm kanalen), 1897–1901 departementsdirektør i marineministeriet, 1898 chef for panserbatteriet Skjold i eskadre, 1901 chef for orlogsværftet. Han var formand i forskellige kommissioner angående ændringer i orlogsværftets organisation og til udarbejdelsen af søværnsloven af 1909. Ved denne lov skabtes faste og klare rammer for søværnets organisation og således også for orlogsværftets ledelse, og Z.s energiske og dygtige ledelse bevirkede bl.a. at flådens udrustning ved sikringsstyrkens formering 1914 foregik planmæssigt og hurtigt. 1915 afgik Z. fra tjenesten, men var 1917–18 i midlertidig tjeneste i søværnet og stilledes til rådighed for udenrigsministeriet som formand i den danske regerings komité til forplejning af syge krigsfanger. 1915–31 var han formand i bestyrelsen for admiral J. B. *Winterfeldts stiftelse Trøstens bolig.

Z. gjorde sig tidligt bemærket ved sin begavelse, store flid og grundighed og avancerede med rette hurtigt til de højeste poster. Han var en meget myndig og repræsentativ mand med store forhandlingsevner, og han vandt i sjælden grad såvel sine over- som underordnedes tillid. I et supplementsbind til det af broderen udgivne Før og Nu (1924–27) skrev Z. sammen med kontreadmiral Th. *Topsøe-Jensen en artikel om orlogsværftets historie. – R. 1886. DM. 1892. K². 1898. K¹. 1903. F.M.1. 1911. S.K. 1915. □Mal. af Johs. Wilhjelm, 1926. Foto.

G. Z.: Erindr. fra et langt levnedsløb, 1933. – Berl. tid. 22.11.1937. E. M. G[yldenkrone] i Tidsskr. for søvæsen CVIII, s.å. 622–25. Henri Konow: Erindr. I–II, 1967. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*Paul Ipsen**

Zachariae, Georg(es) Karl Christian, 1835–1907, officer, geodæt. * 5.11.1835 i Kbh. (Petri), † 15.5.1907 i Klampenborg, urne på Garn. kgd. F: toldkontrollør på St. Croix, senere ejer af Sophienberg ved Hørsholm og Nygård ved Lyngby, grosserer Georg Peter Ludvig Z. (1792–1870) og Anna Marie Louise Brown (1792–1864). ~ 29.12.1863 i Kbh. (Trin.) med Christine Cathrine Mathilde Nielsen, * 25.10.1838 i Kbh. (Trin.), † 30.7.1900 i Julebækshuse, Hellebæk, d. af cand.teol., senere professor i filosofi Rasmus *N. (1809–84) og Edel M. Nielsen (1815–93).

Z. blev kadet 1849. Sekondløjtnant i infanteriet 1853. Karakteriseret premierløjtnant 1864 og premierløjtnant 1865. Kaptajn 1867. Oberstløjtnant 1882. Oberst 1889. Generalmajor 1895. Generalløjtnant 1903. Z. blev efter ønske sat à la suite 1857 og begyndte geodætiske studier på Den militære højskole. Han blev 1861 generalstabsaspirant og ansattes 1863 ved generalstabens topografiske afdeling. Tjenesten her blev afbrudt af krigen i 1864 hvorunder Z. fungerede som adjudant ved infanterireserven og deltog i forsvaret af Dannevirke, Dybbøl og Als. Efter krigen blev han adjudant hos generalinspektøren for infanteriet og var dermed atter trådt ind i den almindelige officerskarriere. Z. gennemførte nu fremover to parallelle karrierer, dels som officer af linien, dels som geodæt. Alle-

rede 1864 var han blevet suppleantlærer ved højskolen i topografi og geodæsi og var 1868–84 fast lærer i disse discipliner på Hærens officersskole. Han påvirkede derigennem et helt slægtled af officerer inden for sine fag. Fra 1873 var Z. knyttet til den danske gradmåling og var fast medarbejder hos lederen af denne C. G. *Andræ. Z. der siden 1879 havde været souschef ved 1. generalkommando blev 1883 ved Andræs fratræden tillige direktør for gradmålingen i Danmark. Z. gik derefter i gang med at fortsætte det omfattende arbejde med at bestemme landets matematiske jordoverflade, den såkaldte geoide, og dennes afvigelser fra sfæroiden. Til brug for dette arbejde gennemførtes præcisionsnivellement af henholdsvis Jylland 1885–94 og af Sjælland 1896–1904. De to net blev forbundet ved en forbindelseslinie over Fyn ligesom der førtes en linie fra Vordingborg til Gedser. Hele nettet blev derefter tilknyttet det preussiske nivellement ved Jyllands sydgrænse samt det svenske over Øresund. Den anvendte teknik ved nivellement af jordoverfladen frembyder i et område som det danske med de mange vandovergange særlige problemer. Disse problemer blev imidlertid under Z.s dygtige ledelse løst på en i flere henseender original måde der vakte international opmærksomhed blandt geodæter. 1890–1905 lod Z. udføre omfattende breddebestemmelser med udgangspunkt i samtlige triangulationsstationer af 1. orden. Endvidere påbegyndte han en række relative tyngdebestemmelser. 1888–93 var Z. ved siden af det geodætiske arbejde stabschef ved 2. generalkommando. 1893–95 regimentschef. 1895 chef for 2. jyske brigade. 1897 chef for 2. sjællandske brigade og 1901 chef for generalstaben. Z.s militære karriere afsluttedes 1903–05 som chef for 1. generalkommando.

I sit militære virke udførte Z. et stort arbejde i adskillige kommissioner, således i hærlovskommissionen af 1893, kommissionen angående havnestæders befæstning 1898–1901 og kommissionen angående en ny militær rettergangslov 1900. I 1882 var Z. på en længere studierejse i udlandet for at undersøge militært jernbanevæsen. Som videnskabsmand inden for geodæsi og topografi var Z. højt anset såvel i ind- som udland. 1886 blev han medlem af den permanente kommission i Association géodésique internationale og blev 1903 præsident for denne. 1893 indvalgtes han i Videnskabernes selskab og blev 1897 optaget i Kungl. svenska krigsvetenskapsakademien. I forbindelse med sin lærergerning på officersskolen publicerede Z. flere lærebøger, således *De mindste Kvadraters Methode*, 1871 (2. udg. 1887), *De geodætiske Hovedpunkter og deres Koordinater*, 1876 (oversat til tysk 1878), *Landmaaling og Nivellering*, 1879. Derudover publicerede Z. mange af de videnskabelige resultater der kom ud af det nivellementsarbejde der udførtes af gradmålingen. De fleste af disse nåede dog først at fremkomme efter hans død. Nævnes kan fx *Nivellement over bredere Vandarealer* (Den danske Gradmaaling, Ny Rk. IV, 1909), *6 Breddebestemmelser* (sst. V, 1909). *17 Breddebestemmelser* (sst. VI, 1911) og *18 Breddebestemmelser* (sst. VII, 1911). – Z. var en helstøbt personlighed, anset og velfunderet som videnskabsmand og energisk og respekteret som officer. Han kunne med stor selvstændighed hævde meninger selv om disse kunne gå imod flertallets strøm. Således var han en af de få højere officerer i hæren som i 1880erne og 1890erne åbent tilkendegav sin aversion mod gennemførelsen af Kbh.s landbefæstning. – R. 1864. DM. 1881. K^2. 1892. K^1. 1897. S.K. 1905. □Afbildet på P. S. Krøyers mal. af møde i Videnskabernes selskab, 1897 (Vidensk. selskab), hertil skitse 1896. Pastel af Elfi Krüger, 1900. Foto.

Nationaltid. aften 31.10.1902, Berl. aften 3.11.1905 og 17.5.1907. Ill. tid. 26.5.1907. H. V. N[yholm] i Tidsskr. for opmålings- og matrikulsvæsen IV, s.å. 376–78. Generalstaben 1808–1908, 1908. Le service géodésique de Danemark 1816–1916, udg. V. H. O. Madsen, 1916 = Den danske gradmåling ny r. XVI 14–24 42–46. Aktstykker vedr. kaptajn L. C. F. Lütkens ophold i Berlin 1902–03, 1919 39.

Hans Chr. Bjerg

Zacharias, Agnete Etla, 1889–1975, sangpædagog. * 23.2.1889 i Kbh., † 1.1.1975 sst., urne på Søndermark kgd. F: viceinspektør ved Det kgl. vajsenhus, cand.teol. Niels Harald Emil Larsen (1838–1914) og Maria Gautier (1850–1918). ~ 24.10.1931 i Skovshoved med komponist, musikkritiker Walter Z., * 16.1.1909 i Horsens (~ 2° 1975 med Hannah Elisabeth May, * 1942), s. af grosserer Joel (Julius) Z. (1869–1937) og Anna Christiane Marie Bormann (1875–1948).

Efter studier i sang og violin ved konservatoriet i København suppleret med sangtimer i både Berlin og Paris debuterede Z. 1913 med en egen sangaften i København. Hendes varme, karakteristiske altstemme blev snart efterspurgt i koncertsammenhæng, men hurtigt begyndte hun også en pædagogisk virksomhed. Fra grundlæggelsen af Københavns drengekor 1929 og en snes år frem blev hun Mogens *Wöldikes nærmeste medarbejder. Hun var med til at bygge drengekorets klang op fra den første spæde begyndelse og grundlagde det pædagogiske system som korets senere instruktører har bygget videre på. Sine erfaringer udmøntede Z. i et par værdsatte lærebøger i stemmedannelse (*Stemmedannelse og Korsang*, 1934, og *Stemmedannelse*, 1937) og

hendes pædagogiske teser fandt yderligere udbredelse gennem skoleradioudsendelser hvor elever fra drengekoret demonstrerede hendes pædagogik. Fra 1936 var Z. lærer i praktisk pædagogik ved konservatoriet i København. Fra 1939 var hun sanglærer ved Københavns universitet og kom dermed til at sætte sangligt præg på en generations gymnasielærere i musik. Fra 1948 koncentrerede hun sig helt om undervisning af voksne og virkede fra 1951 ved konservatoriet i København som en skattet sanglærer der ikke følte sig hævet over at rejse udenlands for at hente fornyet pædagogisk inspiration hos kapaciteter som den tyske professor Franziska Martienssen-Lohmann. Helt op i 80erne gav Z. med streng disciplin og stor elskelighed sine erfaringer fra sig til en stor elevskare. Hun hædredes 1966 med Tagea Brandts rejselegat. □Foto.

Søren Sørensen: Kbh.s drengekor gennem 50 år, 1974.

Knud Ketting

Zacho, Peter Mørch **Christian,** 1843–1913, maler. * 31.3.1843 på Pederstrup ved Grenå, † 19.3.1913 i Hellerup, begr. sst. F: gårdejer Rasmus Z. (1794–1885) og Anne Marie Mørch Mønsted (1801–91). ~ 15.5.1884 på Frbg. med Katrine Mathilde (Ketty) Marstrand, * 11.4.1858 på Frbg., † 7.10.1940 sst., d. af dampmøller Troels *M. (1815–89) og Caroline E. Carlsen (1912–59).

Efter håndværksuddannelse som maler i Århus kom Z. på kunstakademiet i København hvor han gik 1862–67. Det fik imidlertid større betydning for ham at få privat vejledning først hos Janus *la Cour, derefter hos P. C. *Skovgaard hos hvem han boede i fire år. Endelig blev han elev i „huleakademiet" hos Vilhelm *Kyhn 1871–72. Med denne solide baggrund fremtrådte han som en særdeles habil landskabsmaler, helt præget i den danske tradition. Han debuterede allerede 1865 på Charlottenborg hvor han vedblev at udstille regelmæssigt, og motiverne er de første år hentet fra skovene omkring Århus og fra Mols. 1871 fik han den Sødringske opmuntringspræmie for et billede fra Bornholm han solgte til Kunstforeningen som dermed for anden gang købte af ham. Den Hirschsprungske samling ejer fire landskaber fra hans tidlige periode. – 1872 rejste han første gang sydpå og opholdt sig i Italien sammen med bl.a. Otto *Haslund og Chr. *Blache. På vejen hjem besøgte han 1873 verdensudstillingen i Wien og så for første gang ny fransk kunst. Denne oplevelse betød en omvæltning for ham, og de følgende år rejste han gentagne gange lang tid til Frankrig med det formål at tilegne sig den franske maleform. Første gang 1874 hvor han malede studier i Fontainebleauskoven. Sammen med en anden Kyhn-elev, Godfred *Christensen, var han 1875–76 i Paris hvor han studerede på gallerier og udstillinger og opsøgte franske kunstnere. Hjemme kom han ligesom V. Groth i polemik med Vilhelm Kyhn om forholdet mellem den danske kunst og udlandets og var således blandt de første fortalere for den nye franske kunst, dvs. det man dengang lagde i dette begreb, for impressionisterne var det ikke. Som medarbejder på „Ude og Hjemme" de følgende år kom han med i den kreds som herhjemme blev modernismens formidlere.

Da Z. 1878 fik akademiets rejsestipendium rejste han igen til Frankrig, besøgte sammen med Godfred Christensen Pyrenæerne og opholdt sig sammen med P. S. *Krøyer først i Cernay-la-ville, så i Concarneau. 1880–81 var han igen dernede. Sit store gennembrud fik han 1881 med *Landskab fra Bretagne. Den første sne* som samme år blev købt til Statens museum for kunst. Det er delvis malet i fri luft og var med sin farve påsat i brede flader af en hidtil ukendt lysintensitet. Dette kunstværk kan betragtes som en milepæl i dansk kunsthistorie. Det traditionelle skel mellem studie og færdigt udstillingsbillede var brudt. For Z.s eget vedkommende skulle det desværre vise sig, ligesom med Krøyer, at fornyelsen ikke var bæredygtig ud over de første år. Hans senere værk var viet skildringen af den danske skov, et rigt motiv han til stadighed forstod at variere til glæde for et stort publikum, men det blev andre malere som bragte udviklingen videre i dansk landskabskunst. – Arbejder findes i øvrigt i museerne i Ålborg, Århus, Maribo, Odense, Randers og Vejen. 1887 blev Z. medlem af akademirådet, 1897 tit. professor. □Tegn. af O. Haslund, 1872 (skandinav. foren. i Rom) og to 1873. Tegn. af Godfred Christensen, 1876. Mal. af P. S. Krøyer 1877 og på gruppebillede med franske kunstnere af samme 1879. Træsnit 1882 efter foto og 1884 af H. P. Hansen. Malet s.m. Th. Bindesbøll af Krøyer, 1886. Afbildet på sammes mal. Musik i atelieret, 1886 (Nasjonalgalleriet i Oslo), gentaget 1887 (Hirschsprung) og tegnet forarbejde. Malet selvportr. 1890 (Kbh.s bymus.) og på gruppebillede 1898. Afbildet på V. Johansens mal. af akademirådsmøde, 1904 (St.mus.). Mal. af samme, 1910 (udstillingsfonden, Charlottenborg). Akvarel af samme 1913.

Sig. Müller: Nyere da. malerkunst, 1884 373–77. Samme: Nordens billedkunst, 1905 167f. Ill. tid. 18.9.1892. L. Tuxen i Kunstbl., 1909–10 298 301. C[harles] A. B[een] i Berl. aften 22.3.1913. P. S. Krøyer i Tilskueren, 1925 I 105–09. F. Hendriksen: En dansk kunstnerkreds, 1928. Samme: Mennesker og oplevelser, ny udg. 1932. Sig. Schultz i Danske i Paris, red. Fr. v. Jessen II, 1938

439. Rikard Magnussen: Landskabsmaleren Godfred Christensen I–II, 1939–41.

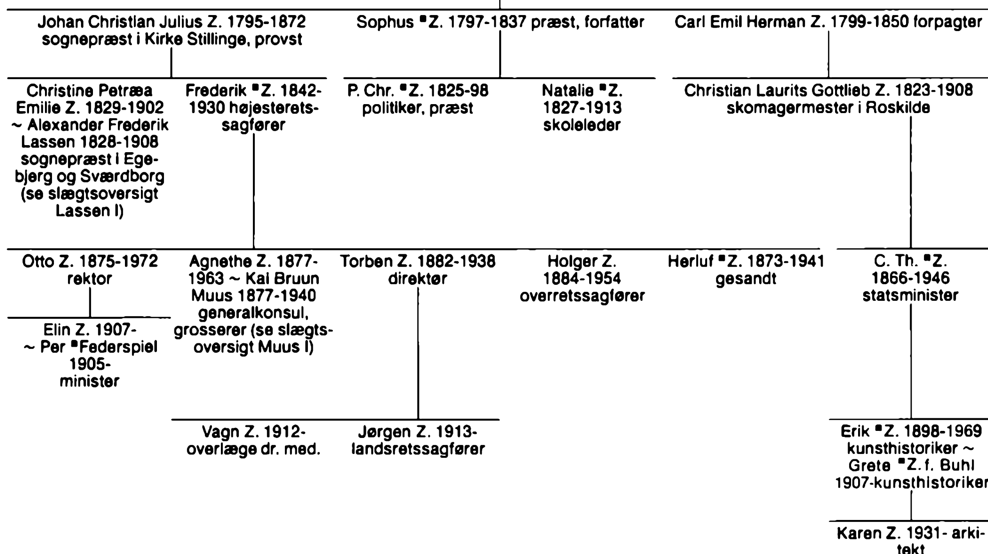
Elisabeth Fabritius

Zahle
Slægtens første kendte mand er skrædder i Kbh. Martin Samuel Z. der var far til sognepræst Johannes Christian Z.

H. V. Christensen: Stamtvl. over slægten Ryge, 1915 7–13.

Hans H. Worsøe

Zahle, Carl Theodor, 1866–1946, konseilspræsident, justitsminister. * 19.1.1866 i Roskilde, † 3.2.1946 i Gentofte, asken sænket i havet. F: skomagermester Christian Laurits Gottlieb Z. (1823–1908) og Karen Emilie Dreyer (1830–1915). ~31.10.1897 i Kbh. (b.v.) med rigsdagsstenograf Mathilde Henriette Trier, * 9.4.1869 i Lyngby, † 28.9.1945 i Gentofte, d. af apoteker Jacob Frederik T. (1829–1903, ~1° 1857 med Mathilde Goldschmidt, 1838–61) og Mariane Koppel (1840–1922). – Far til Erik *Z.
Z.s slægt føres tilbage til skræddermester Martin Z. der indvandrede til Kbh. fra Brandenburg i begyndelsen af 1700-tallet. Z.s tipoldemor på fædrene side var eskimo og dette fremmedartede islæt muntrede tegneren Alfred *Schmidt sig med i karikaturer af den senere konseilspræsident. Z. voksede op i et velstillet håndværkerhjem hvor der bestod et patriarkalsk forhold mellem mester og svende. Faderen var oldermand for skomagerlavet i Roskilde. Blandt Z.s tidligste erindringer var et møde hvor faderen i modsætning til lavets øvrige mestre ville imødekomme skomagersvendenes krav om højere løn. Her fik Z. et stærkt indtryk af forskellen mellem store og små. Han tog lidenskabeligt parti for de små i samfundet, en holdning der styrkedes ved hyppige besøg i hjemmet af faderens fætter, folketingsmand og grundlægger af Ringsted Folketidende P. Chr. *Zahle der var en meget følelsesbetonet talsmand for småfolks ret. Som elev i Roskilde katedralskole gav Z. sine stemninger kraftigt udtryk i danske stile. Hans lærer klagede i vidnesbyrd over hans „stærkt revolutionære Ejendommelighed" og betegnede ham i sidste vidnesbyrd før eksamen som „stadig udpræget revolutionær over for alt overleveret i Meninger og Forhold". Sikkert er det at Z. følte sig i stærk modsætning til skolen og dens undervisningssystem. 1884 blev han student og 1890 cand.jur. I studietiden var han ivrig deltager i Studentersamfundets arbejde og diskussioner. Han sluttede sig til Viggo *Hørups politik og skrev nu og da i Politiken. Umiddelbart efter den juridiske eksamen jan. 1890 blev han på Hørups anbefaling redaktør af Aarhus Amtstidende efter Vilh. *Lassen. Det kunne ventes at Z. ville falde godt til blandt de Bjørnbakske venstrebønder der samledes omkring Aarhus Amtstidende, men de

gled efter 1890 i moderat, forhandlingsvillig retning. Det passede ikke Z., og da han foråret 1891 aftjente værnepligt i Kbh. blev modsætningen mellem Bjørnbakkere og Høruppere så stor at der ikke kunne være tale om at vende tilbage til Århus. I de følgende år var Z. medarbejder ved Politiken, fra 1894 med selvstændig sagførerforretning i Kbh. Ved folketingsvalget 1895 – året efter det storpolitiske forlig mellem højre og moderate venstre – opstilledes Z. i Ringstedkredsen. Den var traditionelt radikalt sindet, og opfordringen til Z. om at stille sig kom fra de radikalt sindede venstremænd og kredsens arbejderforeninger der væsentligst havde husmænd som medlemmer. Mod Z. opstillede en lokal forligstilhænger og en højremand, men Z. sejrede stort og repræsenterede Ringstedkredsen i folketinget til 1928 da han blev tingvalgt medlem af landstinget. Jævn og ligetil i sin adfærd forstod han at omgås vælgere af alle samfundslag. Hans djærve udtryksmåde tiltalte dem, og han bistod dem med råd og dåd og kom hyppigt i kredsen.

Z. var kun 29 år da han kom i tinget, men han havde gode forudsætninger for det politiske arbejde. Fra sin barndom kendte han en sjællandsk provinsby, fra studieårene hovedstadens forhold, fra redaktørtiden det østjyske bondedemokrati og fra Ringstedkredsen det midtsjællandske bondedemokrati med rod i bondevennebevægelsen. Ved 1895-valget vandt forligsmodstanderne flertal i folketinget og dannede venstrereformpartiet. Z. var ivrig for bevarelse af sammenhold i partiet. Det gjaldt at tvinge højre bort fra regeringsmagten. I øvrigt samlede Z. sig om saglige spørgsmål: landhåndværkeres fritagelse for bygningsafgift, erstatningsansvar for skade ved jernbanedrift og beværterlovgivning. Men især forberedte han sig til en indsats for fæste- og lejehusmænd. Han satte sig grundigt ind i husmandsstandens udviklingshistorie og fremlagde sine resultater i den lille varmtfølte og vel underbyggede bog *Den danske Husmand*, 1901. Han levede her op til sit skudsmål fra katedralskolen om sin revolutionære holdning til alt overleveret og gik hårdt i rette med A. S. *Ørsted i hvem han så den store forsvarer for herremændenes forrettigheder. Bogen blev et velkomment arsenal med argumenter til talsmændene for den begyndende oprettelse af husmandsforeninger. Det lykkedes også, for en stor del ved hans anstrengelser, at samle partierne i folketinget om et forslag til gavn for fæste- og lejehusmændene. I disse år tog Z. også til orde for forbedring af tonen i hæren og bedre behandling af søkadetter og de vestindiske soldater.

Ved systemskiftet 1901 virkede Z. ivrigt for Hørups optagelse i det første venstreministerium og var talsmand for bevarelse af samarbejdet mellem venstrereformpartiets forskellige fløje. Han blev medlem af finansudvalget og var ordfører for en række af de vigtigste budgetter, derunder de militære. Han holdt bestemt på at forudsætningerne for nedsættelse af forsvarskommissionen af 1902, status quo på de militære budgetter, skulle overholdes og kom fra 1903 i skarpt modsætningsforhold til krigsminister V. H. O. Madsen der ville gennemføre forbedringer ved Kbh.s befæstning. 1904 trådte Z. i forbindelse med de kredse, først og fremmest den radikale klub i Kbh. der frygtede at ministerium og parti ville bevæge sig i moderat retning, men han ønskede vedblivende at holde venstrereformpartiet sammen så længe som muligt. Da ministeriet J. H. Deuntzer opløstes jan. 1905 var han blandt de 21 medlemmer af venstrereformpartiet der krævede dets forskellige fløje repræsenteret i det ministerium som J. C. Christensen dannede. Da kravet ikke blev opfyldt og programmet for den nye regerings politik ikke tilfredsstillede ham var han blandt de otte der nægtede at stemme for ministeriet og udelukkedes af partiet. De udelukkede dannede derpå sammen med fem udtrådte medlemmer „folketingets venstre“ med Z. som formand. Da repræsentanter for radikale venstremænd landet over 20.–21.5.1905 i Odense stiftede vælgerpartiet det radikale venstre mødte Z. op og erklærede at folketingets venstre sluttede sig til det ny parti. Som politisk ordfører for partiet vendte han sig stærkt mod J. C. Christensens politik der søgte mod forlig med de frikonservative i landstinget. Han krævede i stedet en politik der satte som mål at hævde folketingets ret til at sætte sin vilje igennem, om nødvendigt ved opløsning af landstinget. Folketingsvalget 1906 svarede ikke til hans forventninger, og han mødtes med hån og spot. Men han gik ubekymret op mod stemningen og bevarede sin lyse tro på at det ville lykkes at trænge igennem med de synspunkter som han betragtede som en arv fra det oprindelige venstreparti. Han bidrog meget til at skabe og fæstne tillidsforholdet mellem rigsdagsgruppen og det nystiftede partis tillidsmænd og vælgere. Hans stærke interesse for småkårsfolk stemte overens med partiets sociale synspunkter og lettede samarbejdet med socialdemokratiet skønt han altid klart fastholdt skillelinjen mellem socialdemokratisk politik og radikal venstrepolitik.

Efter P. A. *Albertis sammenbrud sept. 1908 lagde Z. afgørende vægt på at der skulle komme en udrensning som kunne genskabe tilliden til det offentlige livs mænd. Synspunktet kom udfordrende frem i den tale hvormed han 3.11.1909 præsenterede sin første regering for folketinget.

Han sagde: „Der er mange, mange der siger: Disse Mænd tror vi, men det er ogsaa det sidste Hold af Politikere vi tror". Han tilføjede: „Naar vi blot den Dag – den være nær eller fjern – da vi forlader disse Pladser, er lige saa gode Venstremænd som i Dag, da er Troen paa at der gives overbevisningstro Politikere i Danmark genrejst". Baggrunden for disse selvsikre ord var harmen over Alberti-skandalen, skuffelse over J. C. Christensens politik og den radikale fremgang fra 11 til 20 mandater ved valget maj 1909. Med støtte fra socialdemokratiet havde Z.s regering kun 44 af folketingets 114 mandater bag sig. Når han alligevel kunne danne regering var årsagen venstrereformpartiets splittelse om forsvarslovene. De gennemførtes dog eftersommeren 1909 af en regering, ledet af den gamle venstrefører J. L. Holstein-Ledreborg, men da det kort efter kom til et opgør mellem ham og højre stillede Z. en mistillidsdagsorden til regeringen. Den vedtoges med støtte fra socialdemokrater og en del af højre. Holstein-Ledreborg gik af og anbefalede kongen at overdrage Z. at danne regering. Den gennemførte rigsretssag mod J. C. Christensen og Sigurd *Berg og forelagde forslag til grundlovsændring og ny valglov. Folketingets flertal var imidlertid så afvisende over for forslagene at regeringen udskrev valg. Det gav radikale og socialdemokrater uændrede mandattal, men fremgang for venstre, og 5.7.1910 trådte venstreregeringen Klaus Berntsen til. Z. blev atter formand for den radikale gruppe og var 1911–13 herredsfoged og borgmester i Stege. Fra 1912 støttede han Berntsens grundlovsforslag. Imidlertid gik de radikale stærkt frem ved det ordinære folketingsvalg 20.5.1913 og fik flertal sammen med socialdemokratiet. Z. meddelte at de radikale gerne så Berntsen fortsætte til grundlovssagen var løst, vel vidende at den J. C. Christensenske fløj af venstre næppe tillod det. Hans taktik sigtede fra første færd mod at danne regering og blive den der genindførte junigrundloven. Efter en måneds lange og indviklede forhandlinger lykkedes det. 21.6.1913 tiltrådte Zahles anden regering. Ud over konseilspræsidentposten overtog han justitsministeriet. Han viste betydelige forhandlingsevner i grundlovssagen, rede til indrømmelser i mindre spørgsmål når blot de afgørende grundsætninger fastholdtes. Det lykkedes at holde venstre, socialdemokrater og radikale sammen, men foråret 1914 hindrede højre og frikonservative forslagets vedtagelse i landstinget. Regeringen svarede med at opløse landstinget. Z. hævdede meget bestemt at de kongevalgte medlemmer af tinget omfattedes af opløsningen og kom i konflikt med Christian X der var overbevist om at opløsning af de kongevalgte stred mod grundloven. Til sidst nåedes der enighed om at udskyde spørgsmålet til nyvalg havde fundet sted af de 57 ikke-kongevalgte medlemmer. Disse valg faldt således ud at der blev flertal for grundlovsforslaget uanset højremændene blandt de kongevalgte, men før grundloven var endeligt vedtaget udbrød første verdenskrig 1.8.1914. Sagen hvilede derfor indtil der jan.-marts 1915 kom forhandlinger i gang mellem Z., indenrigsminister Ove Rode og finansminister Edv. Brandes og højremændene H. O. *Ellinger, A. *Abrahamsen og Poul *Rasmusen. 24.3. kunne resultatet af disse i dyb fortrolighed førte forhandlinger forelægges rigsdagens grundlovsudvalg. Alle partier samledes i enighed om grundloven af 5.6.1915, og Z.s navn knyttedes således til indførelse af valgret for kvinder, tyende og de 25-årige, forholdstalsvalgmåde og afskaffelse af privilegeret valgret til landstinget.

Z.s regering var dannet med grundlovens gennemførelse for øje. Verdenskrigens udbrud stillede den over for opgaver af en helt anden art. Fra første færd trådte den i forbindelse med lederne af de andre partier. 5.8. rejstes spørgsmålet om en regering af alle partier, men tanken fandt ikke tilslutning. Z.s regering måtte uændret tage krigens opgaver op, og der udvikledes et i sjælden grad gennemført personligt samarbejde mellem ministrene. De var forskellige nok af temperament, men sammenholdet mellem dem blev meget stærkt. Z. bidrog i høj grad dertil. Han havde en næsten patriarkalsk følelse over for dem og sørgede med største agtpågivenhed for at alle spørgsmål der kunne volde vanskeligheder taltes igennem med dem. Det stillede både regering og de enkelte ministre vel rustede over for vanskelige problemer. Alligevel bragtes Z. i mange situationer der stillede store krav til hans forhandlingsevne og smidighed. Sit heftige temperament magtede han som oftest at tøjle. Til gengæld fandt han afløb for det i kommentarer i sin dagbog 1914–17. En kritisk situation opstod efteråret 1916 under forhandlingerne om salg af De vestindiske Øer. Den var ved at føre til valg, men i sidste øjeblik lykkedes det Z. og Edv. Brandes sammen med de frikonservative Mogens *Frijs og Fr. *Hey at finde den ordning at salgsspørgsmålet skulle afgøres ved folkeafstemning og J. C. Christensen, Chr. Rotbøll og Th. Stauning optages i regeringen som „kontrolministre". De to førstnævnte udtrådte da der ved valgperiodens udløb foråret 1918 skulle afholdes valg. Det gav radikale og socialdemokrater 72 mandater i folketinget mod 66 til venstre og konservative. Z.s regering kunne således fortsætte, men den havde fået et betydeligt flertal mod sig i

landstinget. Det voldte den stigende vanskeligheder efter krigens ophør nov. 1918.
Regeringens indgreb med maksimalpriser og rationeringer og andre restriktioner, nødvendiggjort af krigsforholdene, havde skabt megen utilfredshed og en voksende spænding der blussede voldsomt op med krigens ophør. Da udgifter til dyrtid, sociale foranstaltninger og sikringsstyrke foråret 1919 nødvendiggjorde et stort statslån stillede landstinget som betingelse for lånet at restriktionerne afvikledes hurtigt. Det fandt Z. uantageligt og indgav regeringens afskedsbegæring 1.3. Forsøg på andre regeringsdannelser mislykkedes, og 18.3. trak Z. afskedsbegæringen tilbage. Statslånet bevilgedes og en række restriktioner skulle afvikles 1.9. Uviljen mod Z. og hans regering øgedes fra sommeren 1919 ved striden om den nye grænse. Okt. 1918 havde der tilsyneladende været enighed i rigsdagen om at grænsen skulle drages efter princippet om folkenes selvbestemmelsesret, men forsommeren 1919 trådte uoverensstemmelserne frem. Z. optog 24.6. sønderjydernes repræsentant i den tyske rigsdag i krigsårene H. P. Hanssen i regeringen og ventede at det ville dæmpe modsætningerne, men det virkede modsat. Z. stod meget stærkt på det standpunkt at grænsen måtte fastlægges i nøje overensstemmelse med folkeafstemningerne i Nord- og Mellemslesvig og udtrykte det så stærkt at det vakte en storm af vrede mod ham. Landstinget misbilligede hans udtalelser i en dagsorden. Z. tog angrebene med ro og fasthed. Afstemningen i Mellemslesvig 14.3.1920 viste tysk flertal. Z.s modstandere rejste så krav om Flensborgs internationalisering og arbejdede direkte på at få ham og regeringen fjernet. 27.3. krævede venstre og konservative, støttet af socialdemokraten E. •Marott og den radikale C. •Moesgaard-Kjeldsen, øjeblikkelig udskrivning af valg. 29.3. stillede kongen samme krav til Z. Han svarede at det kunne han ikke forsvare over for folketingets flertal, men valg ville blive udskrevet så snart en ny valglov som radikale, socialdemokrater og konservative var ved at udarbejde, var gennemført. Kongen insisterede iltert på valgs udskrivelse, og Z. svarede lige så iltert og uovervejet at det jo stod kongen frit for at afskedige ministeriet hvilket kongen umiddelbart derpå gjorde. Under dette iltre ordskifte handlede begge uparlamentarisk. Z. besindede sig og advarede kongen mod en sådan afskedigelse pga. de urolige tider. 27.3. havde arbejdsgiverne varslet lockout. Kongen fastholdt imidlertid sin beslutning. For Z. betød det afslutning på syv års virke som statsminister. Efter urolige påskedage gennemførte forretningsministeriet M. P. Friis en ny valglov og udskrev valg der tilføjede Z.s parti et stort nederlag. Grænsen fastlagdes i Versaillesfreden i overensstemmelse med folkeafstemningens udfald.
Trods krigsforholdene havde Z. som justitsminister fået gennemført en række reformer: Retsplejelov og nyordning af politiet, lens, stamhuses og fideikommissers overgang til fri ejendom hvorved der skaffedes jord til udstykning, naturfredning, nyordning af sundhedsvæsenet og af retsforholdet mellem husbond og tyende samt lov om ægteskab og fuldmyndighed. Z. havde 1907 besøgt Færøerne under en rigsdagsdelegations rejse til Island. Øerne hørte under justitsministeriet og han gennemførte en række love til forbedring af øernes forhold. Han ønskede et godt forhold til de to færøske partier, også selvstyrepartiet der stærkt betonede øernes særstilling. Øernes amtmand Svenning •Rytter delte ikke Z.s opfattelse. Ved folketingsvalget 1918 kom det til en skarp konflikt mellem dem, og det indbragte Z. et mistillidsvotum fra venstre og konservative i landstinget. Efter lange og vanskelige forhandlinger dels med islændingene, dels med rigsdagens partier fik Z. forholdet til Island ordnet med forbundsloven af 1918 hvorved Island blev en selvstændig stat i forbund med Danmark.
Efter ministertiden blev Z. atter formand for den radikale rigsdagsgruppe. Han var partiets ordfører for dets forslag om tvungen voldgift i arbejdskonflikten vinteren 1922 og repræsenterede det i de mange drøftelser efter Landmandsbankens sammenbrud 1923. S.å. var han med på rigsdagsdelegationens rejse til Grønland. Den styrkede meget hans på forhånd store interesse for den grønlandske befolkning. Overenskomsten med Norge om Grønland 1924 gik han imod fordi han anså den for ugunstig for grønlænderne og frygtede at dens uklarhed skulle blive en kilde til strid. 1923–29 var Z. bestyrelsesformand og juridisk direktør i husmandskreditforeningen for øerne. I en årrække var han medlem af fredsforeningens hovedbestyrelse. 1928 blev han tingvalgt medlem af landstinget og var 1929–35 justitsminister i Stauning-Munch regeringen. Fra 1936 til han nedlagde sit landstingsmandat 3.10.1939 var han landstingets formand. Som justitsminister viste han atter sin evne til imødekommende forhandling. 1930 gennemførte han den gennem flere år forhandlede borgerlig straffelov som afskaffede dødsstraf, indførte hæftestraf som strafform mellem bøde og fængsel, ungdomsfængsel og dagbøder, beregnet efter pågældendes indkomst, i alt en modernisering og humanisering af straffeloven. Til imødegåelse af „smitte" fra fascisme og nazisme gennemførtes 1933–34 forbud mod uniformer, forbud mod sammenslutninger eller korps der tilsigtede ved

ulovlig magtanvendelse at øve indflydelse på politiske eller offentlige anliggender og forbud mod handel med, tilvirkning af og besiddelse af våben medmindre der forelå tilladelse fra justitsministerium eller politi. Den økonomiske krise medførte iøvrigt at Z. gennemførte eller udvidede en række love om henstand med betalinger.
Gennem et halvt århundrede – fra redaktørtiden i Århus til afslutning som landstingets formand – tog Z. aktiv del i dansk politik. Hans medlemskab af rigsdagen strakte sig ubrudt over 44 år. Besjælet af den varme samfølelse med de små i samfundet han nærede fra sin barndom virkede han utrættet for de retfærdssynspunkter han tilsluttede sig som ung. Han var en flittig arbejder med et i sjælden grad praktisk håndelag. Tydeligst kom det frem i hans ledelse af ministeriet af hvis ministre adskillige var ham teoretisk og intellektuelt overlegne. „Du har haft den lykke aldrig at blive overvurderet", sagde Ove Rode til ham i en festtale. Z.s overordentlige jævnhed i fremtræden uden tilløb til affektation i nogen situation var hans særkende. Der var intet blændende ved ham, men han lod sig aldrig feje til side og havde den faste vilje når det gjaldt. Han havde ikke en betagende myndig fremtræden som Th. Stauning, hans chef i den sidste ministerperiode; han vandt aldrig en vælgertilslutning som Staunings, men hans indsats for det danske demokratis udbygning tåler vel jævnføring med Staunings. □Afbildet på talrige karikaturtegn. af Alfred Schmidt 1912, 1916–20 og 1923 (Fr.borg) og af H. Jensenius 1916–20 og 1933 (sst.) og flere udst. 1928 samt af andre (bl.a. Kgl. bibl.). Afbildet på mal. af ministeriet af Jul. Paulsen 1916–17 (Fr.borg, depon. i folketinget), hertil skitse (Fr.borg). Afbildet på H. Vedels mal. 1917, af grundlovsforhandlingerne 1915 (folketinget). Mal. af samme (Fr.borg). Afbildet på O. Matthiesens mal., 1923, af rigsdagen 1915 (folketinget). Litografi af Johan Rohde, 1926. Mal. af samme 1927 (folketinget). Buste af Therese Lucheschitz Jensen, 1933. Mal. af Sig. Swane, 1937 (Fr.borg). Foto. – Udkast til og monument af Adam Fischer i Ringsted.

Kilder. C. Th. Z.: Dagbøger 1914–17, udg. Tage Kaarsted, 1974. C. Th. Z. i Politiken B-udg. 1.10.1909 og Hvorledes jeg blev politiker, ved Sv. Martin, 1912 81–84. Interviews i Venstres folkebl. 17.11.1904, Ill. tid. 3.10.1915, Politiken 17.1.1926 og 17.1.1946 samt Berl. aften 18.1.1927.
Lit. Venstres folkebl. 25.3.1895, 26.3. og 30.3. s.å. samt 18.1.1916. N. P. Bransager og P. Rosenkrantz: Den danske regering og rigsdag, 1901–03 456–62. Politiken 28.10.1909 og 22.6.1913. Ivar Berendsen sst. 19.1.1916. Sst. 29.12.1924. Edv. Brandes sst. 10.4.1925. Sst. 19.1. og 20.1.1926. Sst. 19.1.1936. J. Hassing-Jørgensen sst. 1.10.1939. Sst. 19.1.1941 og 19.1.1946. Sv. Thorsen sst. 18.1.1966. Berl. tid. 28.4.1910. N. P. Madsen-Mygdal: Politiske oplevelser, 1912. Ringsted folketid. 19.1.1916 og 19.1.1926. Fyns venstrebl. 19.1.1916 og 19.1.1926. Charles Kjerulf: Gift og hjemfaren, 1917. Kl. Berntsen: Erindr. fra rigsdags- og ministerår, 1925 125. Sofus Høgsbro. Brevveksl. og dagbøger, udg. Hans Lund II, 1925. G. Fog-Petersen: Vor regering og rigsdag, 1938 349–53. Det radikale venstres hist., red. samme I, 1938 især 218–21. Fr. Nørgaard og Hans Jensen: Venstres hist. i Danm. II, 1938 52 54. Erik Arup i Scandia XVII, Sth. 1946 132–36. Erik Rasmussen og Roar Skovmand: Det radikale venstre 1905–55, 1955. Erik Rasmussen: Statslånskrisen 1919, 1957. Tage Kaarsted: Hvad skal det nytte?, 1958. Samme: Påskekrisen 1920, 1968. Samme: Spillet om magten 1913, 1978 (særtryk af Historie XII,3). De danske ministerier 1901–29, ved Sv. Thorsen, 1972. De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977. Per Sundbøl: Dansk Islandspolitik 1913–18, 1978. Troels Fink: Da Sønderjylland blev delt I–III, 1978–79. Jens Michaelsen: Den unge C. Th. Z. 1866–1901, 1979.
Papirer i Rigsark.

Helge Larsen

Zahle, Erik, 1898–1969, kunsthistoriker, museumsdirektør. * 16.10.1898 i Kbh. (Frue), † 11.6. 1969 sst., urne i fællesgrav, Bispebjerg kgd. F: konseilspræsident C. Th. *Z. (1866–1946) og Mathilde H. Trier (1869–1945). ~25.4.1928 i Kbh. (b.v.) med tegner, senere kunsthistoriker Grete Buhl, * 19.9.1907 i Lemvig, d. af sagfører, senere kreditforeningsdirektør Orla *B. (1871–1958) og Ingrid Jessen (1879–1972).
Z. voksede op i et stærkt politisk engageret hjem hvor personligheder som Edvard *Brandes, N. P. *Bransager og Henrik *Cavling færdedes som venner af huset. Senere i livet vedkendte han sig den radikale holdning han havde tilegnet sig i sin ungdom, uden dog nogensinde selv at være politisk aktiv. Allerede i gymnasietiden var han en flittig gæst på Statens museum for kunst og Den Hirschsprungske samling, og efter artium (mat.) fra H. Adlers fællesskole 1917 valgte han kunsthistorien som studiefag under docent, dr.phil. Fr. *Becketts vejledning. Af stor betydning for Z.s studier blev rejseårene 1920–22 hvor han havde mulighed for længere ophold i London, Paris og fremfor alt i Italien, hvor han snart fandt sit speciale i den venetianske malerkunst. Her lagde han også grunden til sit enestående kunsthistoriske privatbibliotek hvor kildeskrifter om italiensk kunst fra 1500- og 1600-tallet udgør en væsentlig del. 1926 blev han magister i kunsthistorie. I sine første studieår var han kommet i forbindelse med den fremragende kunsthistoriker og museumsmand Mario *Krohn og havde fået lejlighed til at arbejde under dennes kyndige vejledning på Thorvaldsens museum og på Statens fotografisamling. Z.s første faste ansættelse var bibliotekarstillingen ved Kunstindustrimuseet 1926–31. Han havde i de unge år været i kontakt med museets tidligere direktør Emil

•Hannover som han bistod ved forberedelserne til opstilling af samlingerne i Frederiks hospital. Han lagde her grunden til en livslang interesse for kunsthåndværket, senere bestyrket ved venskab med fremtrædende fagfolk som Anker •Kyster og August •Sandgren. Efter en udbytterig studierejse til Grækenland og et længere ophold i Italien 1930 for Ny Carlsbergfondets romerlegat søgte og fik Z. imidlertid stillingen som inspektør ved Statens museum for kunst (1931–49). Med sin hovedinteresse inden for italiensk kunst i 1500-tallet fortsatte han Mario Krohns forskergerning på dette område og publicerede nogle fortrinlige detailstudier i Kunstmuseets Aarsskrift. I et par afhandlinger: *Italienske Statuetter i danske Samlinger* (XVI–XVIII, 1929–31) og *Museets nye Tintoretto* (Kristus og Synderinden) (XIX, 1932) viste han hvor gode forudsætninger han havde for at skrive et større værk om italiensk kunst, men der blev kun tid til en bog med titlen *Italiensk Kunst og Kunstindustri*, 1934 i serien Kunst i Danmark, ny række X.
Z.s kunstinteresse strakte sig dog langt videre end til den gamle klassiske kunst. *Fransk Maleri efter 1900*, 1938 er titlen på et andet bind af serien Kunst i Danmark. Dansk kunst har han ydet sin tribut med redaktionen af værket Danmarks Malerkunst fra Middelalder til Nutid, 1937 (nye udg. 1943, 1947 og 1956), hvortil han selv bidrog med afsnittet *Nyt Gennembrud* (tiden ca. 1900–30). – Gennem sit ægteskab fik Z. tilknytning til et særpræget vestjysk miljø omkring Vejlby ved Harboøre hvor familien Buhl havde sommerhus. Her færdedes også digteren Thøger •Larsen og maleren Niels •Bjerre, senere også Jens •Søndergaard der alle blev venner for livet, et forhold der satte sig spor i Z.s litterære virksomhed. Han optrådte sammen med Otto •Gelsted som udgiver af Thøger Larsens Udvalgte Digte (1938, 1945 og 1963) og sammes udvalgte værker (1946–53). Om Niels Bjerres Harboøre-billeder har han skrevet oplysende og indfølt i Kunstmuseets Aarsskrift (XXIII, 1936). Z. betragtede det som en stor lykke at kende de kunstnere han skrev om. Personlig sympati for modellerne ligger også bag hans monografier af Karl •Schou, 1938, Victor •Haagen-Müller, 1939 og Erik •Hoppe, 1947, alle i serien Vor Tids Kunst. – Måske træt af at spille anden violin på kunstmuseet søgte og fik Z. stillingen som direktør for Kunstindustrimuseet 1949. Han medbragte en sjælden fortrolighed med såvel udenlandsk som dansk kunsthåndværk. Det lykkedes ham i hans direktørtid, der afsluttedes før tiden 1966 på grund af sygdom, at gøre meget værdifulde erhvervelser på flere vigtige områder. Således et Jean Grolier-bind fra ca. 1540 (1951), Caroline Mathildes toiletgarniture fra 1766 (1954), to billedtæpper efter forlæg af Matisse fra 1946 (1952), et Boucher-gobelin fra Beauvais, udført 1749 (købt 1962). Men også den nyere og samtidige danske produktion havde hans dybe interesse, og han påpegede gerne at man taler om kunstindustri „fordi det kunstneriske dér løber sammen med det sociale“. Han åbnede Grønnegården for de besøgende, og han arrangerede skiftende udstillinger, ofte med kun tre eller fire deltagere, vævere, keramikere, møbelarkitekter m.fl.; han opsøgte selv kunsthåndværkerne på deres værksteder for at kunne følge deres arbejde og deres udvikling.
Det ny nære forhold til Kunstindustrimuseet førte til at Z. påtog sig redaktionen af Hjemmets Brugskunst. Kunsthåndværk og kunstindustri i Norden, 1961 der også kom i norsk, svensk, finsk, engelsk, tysk, fransk og japansk udgave. Sammen med Erik •Lassen udgav Z. *Det danske Kunstindustrimuseums virksomhed* I–III, 1956–64, og bidrog selv med veloplagt skrevne afsnit om nogle af de store erhvervelser. Z. var allerede 1946 blevet indvalgt i bestyrelsen for C. L. Davids fond og samling for hvilken han gjorde en stor indsats, indtil han 1966 måtte trække sig tilbage. Mange kunstfremmende og kollegiale institutioner støttede han gennem sit medlemskab og periodiske formandskab. Han var således formand for Forening for boghåndværk 1933–43, for Foreningen af danske museumsmænd 1947–50, for Skandinavisk museumsforbunds danske sektion 1954–68 (æresmedlem 1968) og for Danske museers fællesråd 1962–66. Desuden var han medlem af den danske sektion af Comité international de l'historie de l'art fra 1933 til sin død og formand for Overretssagfører L. Zeuthens mindelegat fra 1961. – Z. var stilfærdig af væsen og kunne virke lukket, næsten melankolsk, men han var ikke uden temperament og kunne navnlig i de yngre år deltage med skarphed i en polemik. Den forbeholdne mand havde en stor varme i sig og han kunne nårsomhelst lyse op i et stort smil. Ved hans død skrev hans mangeårige medarbejder og efterfølger, Erik Lassen, i sine mindeord om Z. om hans „ubegrænsede godhed og hjælpsomhed over for de mennesker, kunstnere som kolleger, der søgte ham“, et skudsmål mange yngre fagfæller kunne tilslutte sig. – **Grete Zahle** har efter Z.s død udfoldet egne evner som kunsthistorisk forfatter og kronikør (Politiken). Hun har udgivet en række essays med et originalt emnevalg, ofte bygget på erindringer, og med et fint stilistisk særpræg i bogen *Mælkevej og stjerneskud*, 1977, desuden *Venskabets gave. 12 akvareller af Jens Søndergaard*, 1981 og *Maleren Peter Hansen, hans liv og hans kunst*,

1984. Endvidere arrangerede hun en af Kunstforeningens jubilæumsudstillinger Dansk kunst 1885–1915 og skrev kataloget dertil 1976.
□Afbildet på karikatur af Alfred Schmidt, 1917 (Fr.borg). To mal. af Jens Søndergaard 1937, det ene, helfigursportr. (depon. i kobberstiksaml.). Foto.

Interviews i Berl. aften 8.10.1958 og Politiken 12.10.s.å. – Pierre Lübecker og Erik Lassen sst. 12.6.1969. Poul Gammelbo i Information 13.6. s.å. Jan Zibrandtsen i Berl. tid. s.d. Erik Fischer i Kunstmuseets årsskr. LIII–LVII, 1970 6–9. Else Kai Sass i Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj XI, 1979. – Papirer i Kgl. bibl.

Else Kai Sass

Zahle, Frederik Caspar Conrad Friboe, 1842–1930, højesteretssagfører. * 9.3.1842 i Hvejsel ved Vejle, † 3.3.1930 i Kbh., begr. sst. (Vestre). F: sognepræst, sidst i Kirke Stillinge, provst Johan Christian Julius Z. (1795–1872) og Anna Sophie Vilhelmine Petræa Funch (1797–1862). ~28.4. 1871 i Kbh. (Holmens) med Anna Marie Charlott(e) Knudsen, * 12.11.1842 på St. Croix, † 29. 11.1937 i Kbh., d. af plantageejer, kaptajn, guvernementsadjudant Hans Christian K. (1788–1857) og Mathilde Christiane Reimer (1799–1889). – Far til Herluf *Z.
Z. blev student fra Herlufsholm 1859, studerede en kort tid teologi, blev cand. jur. 1864, overretssagfører i Kbh. 1869 og højesteretssagfører 1875. Han førte få sager for højesteret, men skabte sig en omfattende virksomhed som administrator af offentlige og private kapitaler, rådgiver og leder i et stort antal institutioner og bestyrelsesmedlem i industrielle virksomheder. Han var formand for A/S De forenede Papirfabrikker 1896–1914, for de Puggaardske legater, de Grønske fideikommisser og leder af det for stamhuset Rønninge Søgård substituerede fideikommis. Derudover sad han i bestyrelsen for en lang række legater og skoler for kvinder. Han hjalp sin kusine Natalie *Zahle ved oprettelsen af hendes skole i Kbh. og sad i dens skoleråd. Han var personlig nært knyttet til Frederik VIII, tog initiativet til og blev formand for Kronprins Frederiks og kronprinsesse Louises stiftelse og var eksekutor i dødsboet efter Frederik VIII. Som storseglbevarer i frimurerlogen ydede han en betydelig indsats for sine logebrødre. – R. 1900. DM. 1907. K.[2] 1910. K.[1] 1914.
□Mal. af G. Achen, 1905 (frimurerlogen, Kbh.). Mal. af Knud Larsen, 1916 (bl.a. De foren. Papirfabrikker). Buste af L. Brandstrup, 1917 (Kronprins Frederiks og kronprinsesse Louises stiftelse). Tegn. af Gerda Ploug Sarp, 1922. Radering af Jul. Rosenbaum. Foto.

Vort land 9.3.1912. Politiken 8.3. s.å. og 9.3.1922. Berl. aften 8.3.1922 og 9.3. s.å. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Helge Larsen

Zahle Grete, se **Zahle, Erik.**

Zahle, Herluf, 1873–1941, diplomat. * 14.3.1873 i Kbh. (Frue), † 4.5.1941 i Berlin, begr. i Kbh. (Vestre). F: overrets-, senere højesteretssagfører Frederik *Z. (1842–1930) og Anna M. C. Knudsen (1842–1937). ~24.8.1901 i Ordrup med Hedvig Maren Sophie (Lillan) Hauge, * 13.9.1882 i Arvika, Sverige, † 20.12.1974 i Kbh., d. af gårdejer Alfred H. († 1887) og Hedvig Karlström († 1888), adopteret af generalkonsul Andreas Julius Lauritz Holmblad (1852–96) og Anna Dorothea Suhr (1857–1928).
Z. blev student 1890 i Kbh. (Metropolitan) og cand.jur. 1897. Han var sagførerfuldmægtig inden han 1900 ansattes i udenrigsministeriet. Han blev legationssekretær i Paris 1904, i Stockholm 1905–08 og i London 1908–09. Z. udnævntes til kontorchef i udenrigsministeriet 1909 og til chef for 2. departement 1910. I 1913 blev han chef for 1. departement der især tog sig af de politiske sager. 1907 var han sekretær for den danske delegation til den 2. Haagerkonference og 1913 formand for delegationen til den 3. Haagerkonference der dog ikke blev til noget på grund af krigen 1914. Under hele verdenskrigen hvilede der en næsten overmenneskelig arbejdsbyrde på ham som på alle udenrigsministerielle embedsmænd. Med sin aldrig svigtende pligtfølelse blev han en af støtterne der holdt ministeriet oppe under de meget vanskelige forhold der for Z.s vedkommende øgedes gennem det mindre gode samarbejde med udenrigsminister Erik Scavenius. De afveg i type og livsindstilling for meget fra hinanden til at kunne gå i spand sammen. Z. var fx en anerkendt ekspert i dekorations- og etikettespørgsmål der ikke interesserede Scavenius. Da krigen var forbi benyttede Z. lejligheden til at bytte stilling med gesandten i Stockholm O. C. *Scavenius. Tiden i Sverige 1919–24 var utvivlsomt den lykkeligste i hans liv. Han fik det bedste forhold til kong Gustav V, det kgl. hus og den svenske overklasse hvilket gav ham en særlig position i selskabslivet. Men i foråret 1924 måtte han flytte til Berlin for at give plads til Erik Scavenius i Stockholm. Forflyttelsen ramte utvivlsomt Z. hårdt men han valgte at betragte den som et avancement. I årene 1924–32 fandt han sig dog efterhånden til rette i Weimar-republikken samtidig med at hans arbejde antog en mere international karakter. Under verdenskrigen havde han deltaget i en række nordiske kon-

ferencer og været medlem af kommissionen til varetagelse af de neutrale staters interesser hvilket førte over i arbejdet med at forberede de nordiske landes indtræden i Folkeforbundet. Han var formand for de danske delegationer til folkeforbundssamlingerne 1920–27 og blev en af ordførerne for det nordiske forslag til en ændring af folkeforbundspagten. Han blev præsident 1927–28 for den internationale opiumskonference og 1928 for selve folkeforbundsforsamlingen. Endelig blev han under Grønlandsstriden 1932–33 den danske ad hoc dommer. Dette hverv medførte at han i lange tider måtte opholde sig uden for Tyskland, og da han i foråret 1933 vendte tilbage til Berlin mødte han en helt forandret verden som han aldrig fandt sig til rette i. Hans gamle kontakter var enten sat ud af spillet eller var begyndt at emigrere. Han havde svært ved at fatte de nye magthavere med deres vulgære baggrund og fuldkommen kyniske magtpolitik. I sine indberetninger gav han i stigende grad udtryk for ængstelse over Tysklands udenrigspolitiske planer også i forholdet til Danmark. Da udenrigsminister P. Munch ikke ønskede at rejse til Berlin juni 1939 for at underskrive den påtvungne ikke-angrebspagt med Tyskland måtte Z. underskrive på Danmarks vegne.

Efter krigsudbruddet i sept. 1939 men især efter nytåret 1940 blev billedet stadig mørkere. Foreløbig var det dog kun militærattacheen F. H. *Kjølsen der indberettede om invasionsrygterne. Fra 31.3–8.4. begyndte også Z. at advare regeringen på grundlag af de oplysninger hans medarbejdere kunne indsamle. Navnlig indberetningen af 4.4. om en forestående besættelse var alarmerende, men næste dag begyndte Z. at hale lidt i land og hans usikkerhed mærkedes også i hans følgende indberetninger. Det er imidlertid et spørgsmål om disse meldinger fra gesandtskabet i Berlin har spillet en sådan rolle som man i årene efter besættelsen tillagde dem. Regeringen havde andre efterretningskilder og havde formentlig i store træk lagt den taktik den agtede at følge i tilfælde af tysk krænkelse af Danmarks suverænitet. Dette forringer dog ikke Z.s og hans medarbejderes forsøg på at holde regeringen nøje underrettet. Efter udenrigsministerskiftet 8.7. der bragte hans gamle kritiker Erik Scavenius til magten var Z.s stilling et øjeblik i fare, men Scavenius besindede sig og kaldte i stedet Z. til Kbh. for at han sammen med direktør O. C. *Mohr kunne forberede notificeringen af 8. juli-erklæringen i Auswärtiges Amt, hvilket skete 17.7. 1940. I de måneder Z. havde tilbage at leve i kom han ikke til at spille en fremtrædende rolle. Der var endda planer om at svække hans position gennem udsendelse af en vice-gesandt men det blev dog ikke til noget. Z. havde fra gammel tid megen interesse for kunst, ikke mindst for teater og ballet, og han tænkte undertiden på muligheden af at trække sig tilbage til stillingen som direktør for Det kgl. teater, et håb han aldrig skulle få opfyldt. Hans helbred havde gennem nogen tid været vaklende, og han døde i begyndelsen af maj 1941 i Berlin. Z. var en særdeles repræsentativ og værdig repræsentant for Danmark. Hans hovedindsats lå dog nok under den første verdenskrig da han gjorde tjeneste i udenrigsministeriet. Han tilhørte en diplomattype der havde rod i de forrige århundreder. Han var selv en af dens sidste repræsentanter. – Kammerjunker 1905. Kammerherre 1910. – R. 1906. DM. 1912. K.[2] 1917. K.[1] 1924. F.M.1. 1928. S.K. 1933. □Tegn. af Gerda Ploug Sarp, 1918. Buste af grevinde Roedern ca. 1930. Foto.

Beretn. til folketinget afgivet af de nedsatte kommissioner i henhold til grundlovens § 45 [den parlamentariske kommission] I–V, 1945–48; XII–XIII, 1951–54. – Einard Skov i Politiken 5.5.1941. [Cai] S[chaffalitzky] de M[uckadell] i Berl. tid. s.d. Mia Leche Löfgren: Så var det då, Sth. 1941 243f. F. H. Kjølsen: Mit livs logbog, 1957. L. B. Bolt-Jørgensen: Med sabel og kårde, 1957. P. Munch: Erindr. I–VIII, 1959–67. Viggo Sjøqvist: Danm.s udenrigspolitik 1933–40, 1966. Den danske udenrigstjeneste 1770–1970 I–II, 1970. Ove Rode: Dagbøger 1914–18, udg. Tage Kaarsted, 1972. Henrik S. Nissen: 1940. Studier i forhandlingspolitikken og samarbejdspolitikken, 1973. C. Th. Zahle: Dagbøger 1914–17, udg. Tage Kaarsted, 1974. Kn. Larsen: Forsvar og folkeforbund, 1976. Bent Jensen: Danm. og det russiske spørgsmål 1917–24, 1979. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Viggo Sjøqvist (Finn T. B. Friis)

Zahle, Ida Charlotte **Natalie,** 1827–1913, pædagog, skoleleder. * 11.6.1827 i As ved Horsens, † 11.8.1913 i Vedbæk, begr. i Kbh. (Vestre). F: sognepræst Sophus *Z. (1797–1837) og Vilhelmine C. L. Böttger (1802–37). Ugift. – Søster til P. Chr. *Z.

N. tilbragte en lykkelig barndom i den idylliske præstegård i Hvedstrup hvortil familien var flyttet da hun var to år. Hun modtog stærke indtryk af forældrenes harmoniske samliv og ikke mindst af den heroisme hvormed moderen, der var blevet stærkt invalideret ved Z.s fødsel, bar sine lidelser. I et kortfattet erindringsfragment skildrer Z. disse år sammen med broderen som et „paradis“ hvor hun kunne snyde sig til drengestreger, men lægger ikke skjul på at hendes fantasi, videbegærlighed og behov for udfoldelse ikke kunne tilfredsstilles med de midler der blev pigeopdragelsen til del: „dukketøj og syning var ikke min lyst“. Kun ti år gammel mistede hun i løbet af kort tid begge sine forældre, og efter et par år hos morforældrene i Kbh. indtil mormo-

deren døde 1839 kom hun i huset hos fysiologen D. F. •Eschricht (1798–1863) og hans hustru, der trods god vilje ikke formåede at give den forældreløse pige den ømhed og forståelse hun havde behov for. Tværtimod søgte den barnløse plejemor, der selv var opdraget til anstand og lydighed, med kulde og strenghed at forme hende efter det gængse mønster for artige borgerdøtre. At der i hjemmet taltes udelukkede tysk bidrog til at forstærke hendes ensomhedsfølelse. Hun lukkede af, blev tavs, men lod sig ikke kue. Hun fik dyrekøbte erfaringer som kan spores i de råd hun senere gav de vordende lærerinder. 1842 afsluttede Z. en ikke særlig kundskabsgivende skolegang i Døtreskolen af 1791, med opholdet betalt af Frederik VIs dronning Marie Sophie Frederikke, og efter sin konfirmation s.å. måtte hun begynde at stå på egne ben. De følgende syv år tilbragte hun som privatlærerinde, først hos slægtninge i Jylland, sidst hos en læge i Nyborg. Uden praktisk erfaring og teoretisk baggrund afslørede hun et godt greb om det at undervise, navnlig hendes evner til at vække og begejstre eleverne viste frem mod den gerning som for hende selv endnu kun stod i et tåget omrids. Helt original var hendes „onsdagstanke", en dag om ugen helt fri for lektier og overhøring, blot til samvær, fortælling og oplæsning. Allerede nu som 15-årig vidste hun at opdragelse var andet end pensum, var åbne sind og frihed til vækst. Ikke at hun foragtede reelle kundskaber. Tværtimod pinte det hende at hun alt for ofte syntes hun kom til kort med den viden hun havde, og ofte læste hun om kap med eleverne for blot at være en lille smule foran. Efter hendes eget udsagn var det her hun traf beslutningen om at skabe sig en fremtid ved at oprette „en forhindringsanstalt for dårlige lærerinder".
1849 tog Z. til Kbh. og begyndte en uddannelse på A. Beyers og E. Bojsens Højere dannelsesanstalt for damer mens hun samtidig gav manuduktion og underviste på sin gamle skole, Døtreskolen. 1851 bestod hun, efter supplerende privatundervisning, institutbestyrerindeeksamen, lejede en femværelses lejlighed på hjørnet af Holmens- og Hummergade og åbnede et privatlærerindekursus med pension – hvortil der det første år meldte sig halvanden elev. 1852 overtog hun imidlertid efter opfordring fra bestyrelsen der havde hørt om hendes pædagogiske ideer en privat pigeskole i Kronprinsensgade med 50 elever hvortil kom n.å. en snes elever fra Carl •Mariboes grundtvigske Dannekvindeskole, ledet af den af eleverne forgudede Suzette Dalgas, og 1856 flyttede skolen og kursus til bedre bolig Gammel Strand 48. Med de snævre rammer virksomheden havde i de første 25 år var den helt i overensstemmelse med hendes ideal af skolen som „et samliv"; selv havde hun næppe noget privatliv eller egentlig fritid, ud over administrationen underviste hun børnene 8-14 og derefter de voksne elever til kl. 20.
1877 foretog Z. det dristige skridt for lånte penge at bygge sit eget skolekompleks på et af de nu frilagte voldarealer, karreen mellem Nørrevold og Linnésgade, og 1885, da de lånte midler var tilbagebetalt, lod hun skolen overgå til en selvejende institution for hvilken hun selv, til 1900, blev overbestyrerinde. Fra begyndelsen var Z. ivrig for at pigeskolens elever fik mulighed for at fortsætte uddannelsen efter afslutningen af den ordinære skoletid, og 1860 havde hun oprettet et fortsættelseskursus der opretholdtes til 1911, men i en årrække, 1866–77, blev drevet som højskole. Med oprettelsen af kursus for almuelærerinder 1862 var grunden lagt til *N. Zahles kvindeseminarium*. Gennem Annestine Beyer i Døtreskolen var Z. blevet påvirket med J. H. Pestalozzis og F. Frøbels skoletanker. Men efter ankomsten til Kbh. kom hun under stærk indflydelse af den grundtvigske menighed ved Vartov, og i grundtvigsk ånd blev undervisningen i historie og modersmålet altid et fundament i hendes egen skolegerning. Z. var langtfra nogen teoretiker, og hendes skole voksede frem i takt med tidens behov, mindre efter en forud lagt plan end som et resultat af hendes sikre instinkt for hvad der tjente børnene og de voksne elever bedst. Som pioner havde hun ikke noget egentligt forbillede, men hun havde, med Edv. Lehmanns ord „valgets genialitet". Som ung havde hun gerne indgået ægteskab, hun satte familielivet højt og tog selv tre af eleverne til sig som plejebørn. Derfor fastholdt hun at kvindens naturlige opgave lå i hjemmet, men hun satte uden vaklen sin kraft ind på hvad hun kaldte „kvindens indre frigørelse", hvilket indebar kvindens ret til og mulighed for at tilegne sig den viden og de kundskaber der for den enkelte var nødvendige for at udvikle sin personlighed. Derfor kunne hun også, skønt i grunden modstander af eksamen, straks efter at loven om kvindelig adgang til studentereksamen var vedtaget oprette et studenterkursus (1877) der 1885 også fik eksamensret. 1903 oprettedes nysprogligt gymnasium og pigeskoleeksamen indførtes. Før nogen lod hun gymnastik (efter svensk forbillede), fysiologi og sundhedslære indgå i pigeskolens undervisning. Et husholdningskursus blev opretholdt indtil det 1901 kunne afløses af et skolekøkken.
Som skoleleder havde Z. en enestående evne til at sammensætte en for eleverne betydningsfuld lærerkreds. Hun knyttede lærere til sig som ikke havde akademisk navn, og i visse tilfælde heller

ikke stor faglig dygtighed, men som var i besiddelse af inspirerende fortælleglæde og pædagogisk originalitet. Ved siden heraf en række af tidens store personligheder som digteren Chr. *Richardt, de senere højskolemænd Jens *Nørregaard og Gotfred *Rode, anatomen Knud *Valløe og geografipioneren Ernst *Løffler. Z. havde respekt for viden og professionel dygtighed, men navnlig sans for personlig gehalt. 1865 var Henrik *Rung skolens sanglærer, efterfulgt til 1875 af Emil *Hartmann, der tillige med sin 1869 oprettede musikskole lagde grunden til den sangtradition der stadig holdes i hævd på N. Zahles skole.

Politisk hjemmehørende i en uddøende nationalliberal epoke, Carl *Ploug hørte til de nære venner, religiøs i en gammelluthersk, men grundtvigsk farvet, rettroenhed, var Z. tilsyneladende ude af trit med det omgivende kbh.ske samfund, hvis åndsliv radikaliseredes i århundredets sidste fjerdedel. Alligevel blev hun, fordi hun menneskeligt var bredere end den ideologi hun mente at bekende sig til – selv Georg *Brandes holdt foredrag på hendes kursus – pioner for et kulturelt og socialt fremskridt i pædagogikken. Uden overdrivelse kan man hævde at hun ændrede pigeskolens formål fra lidt selskabelig dannelse til real undervisning og karakteropdragelse. – Med sin skole og sine ideer kaldte hun en række betydelige mandlige undervisere frem, men mere væsentligt er at hun uddannede og ansatte et kuld af energiske, særprægede og evnerige kvinder, fx Erna *Juel-Hansen, Ida *Falbe-Hansen, Ingeborg *Simesen og Henriette *Skram, som i hendes skole fik en livsgerning af betydning for generationer. Hendes virke har været en af de vigtigste forudsætninger for århundredets kvindefrigørelse. 1903 opgav Z. sin ledelse af seminariet og 1905 ophørte hun at undervise. 1908–09 kunne hun dog, i en alder af 82 år, vikariere under sin efterfølger, overbestyrerinde Henriette Skrams sygdom, og endnu i marts 1913 deltog hun i lærerrådets møde.

Z. var forgudet på sin skole, nok også frygtet. Hun stillede store, undertiden også urimelige krav til sine medarbejdere, men hendes myndighed var så selvfølgelig at ingen protesterede, og kneb det stod hun loyalt bag dem. Hun ønskede at skolen skulle vokse i stilhed og deltog nødig i den offentlige debat. Om sit skolesyn udgav hun kun to små pjecer: *Om den kvindelige Uddannelse her i Landet* (særtryk af Fædrelandet og Vor Ungdom), 1873 og 1883. Men da en anonym „Spectatrix" (Johanne Luise *Heiberg) 1859 i Ugentlige Blade angreb pigeskolerne for at gøre borgerskabets døtre til „smaa Soldater i det quindelige Emancipations-Regiment" tog hun stilfærdigt men djærvt til genmæle, mest for at opmuntre kolleger og medarbejdere til ikke at lade sig slå ned af ubillig kritik. Z. var en særpræget skoleleder, skåret efter større mål end gennemsnittet. – F.M.I. 1891.

□Buste af V. Bissen udst. 1878 (i marmor Fr.borg). Træsnit af H. P. Hansen, 1884. Litografi af I. W. Tegner, 1886, efter foto. Mal. af A. Jerndorff, 1890 (Zahles skole). Statue af L. Brandstrup som monument 1916 (Ørstedsparken). Foto. – Udkast til monumenter af Vilh. Clausen og af C. Martin Hansen udst. 1915.

N. Z. Mit liv. N. Z.s efterl. papirer, ved Th. Moltke, 1914. – Edv. Lehmann i Ill. tid. 13.6.1897. Henriette Skram i Bog og nål XX, 1913 251–61. Th. L[ang] sst. 207–11. Ida Falbe-Hansen og M. Steinthal sst. XXI, 1914 2–14. Christiane Lund sst. 63–69. Henriette Skram i Vor ungdom, 1913 453–74. Samme: N. Z. i sit liv og sin virken, 1914 = Natalie Zahle. Mit liv II. Samme: N. Zahles skole 1852–1913, 1916. Johs. Steenstrup: Den danske kvindes hist. II, 1917 (reproudg. 1982) 112–21. Ingeborg Simesen: N. Z., 1919 = Mennesker XV–XVI. Paul Hennings i Pers. hist. t. 8.r.III, 1924 123f. N. Z. Til minde 1827–1852–1927, 1927. Sig. Brøndsted i Bavnen XXIV, 1927 489–502. Lis Jacobsen: Tolv epistler, 1928 259–67. Sv. Cedergreen Bech i N. Zahles seminarium. Årsskr. 1968 17–24.

Sv. Cedergreen Bech

Zahle, Peter **Ch**ristian, 1825–98, politiker, præst. * 15.11.1825 i As ved Horsens, † 30.4.1898 på Langevrågård, Testrup ved Haslev, begr. i Herlufsholm. F: sognepræst Sophus *Z. (1797–1837) og Vilhelmine C. L. Böttger (1802–37). ~1° 26.10.1853 i Kbh. (Garn.) med Adelaida Stellavina Agerholm, * 20.3.1829 i Kbh. (Fødsst.), † 12.5.1861 sst. (Garn.), d. af kaptajn, inspektør ved Stokhuset, senere oberstløjtnant Abraham A. (1790–1865) og Christiane Holst (1804–89). ~2° 11.8.1865 i Kbh. (Johs.) med Clara Ernestine Emilie Melbye, * 29.12.1841 i Kbh. (Frue), † 18.12.1868 sst. (Frue), d. af urtekræmmer og chokoladefabrikant, senere sekretær og bogholder Christian Frederik M. (1809–90) og Dorothea Kirstine Carstensen (1814–93). ~3° 12.1.1870 i Kbh. (Vartov) med Wilhelmine Amalie Lovise Jacobsen, * 14.7.1840 i Kbh. (Frels.), † 8.1.1927 sst., d. af urtekræmmer Peter Wilhelm J. (1795–1863) og Louisa Augusta Bencke (1794–1874). – Bror til Natalie *Z.

Z. voksede op i Hvedstrup præstegård ved Roskilde indtil han 1836 blev sat i Herlufsholm skole, hvorfra han blev dimitteret til universitetet 1844. I Kbh. blev han, der tidligt havde mistet sine forældre, taget i huset hos L. N. Hvidt mens han studerede teologi og i øvrigt interesseret iagttog tidens politiske og litterære rørelser. Navnlig optog Søren *Kierkegaard ham. 1850 blev han kandidat, men da han ikke ønskede at

gøre sin tro til levebrød begyndte han at læse jura og nationaløkonomi. 1851 udgav han første del af et længe forberedt fiktivt værk, *Firmaet Søren Jensen & Søn* hvis anden del udkom 1853. Han ville heri vise „hvorledes kun det alvorlige og religiøse menneske formår at blive uforandret under de tragiske tilskikkelser". Desuden søgte han at overvinde en truende tomhedsfølelse gennem udadrettet virksomhed. Allerede 1848 havde han offentligt talt for almindelig værnepligt, og hans varme interesse for „den menige mand" førte ham i 1850erne ind i Arbejderforeningen, i hvis radikal-demokratiske udgave han forblev indtil den i 1873 blev omdannet til Onsdagsforeningen. 26.2.1853 valgtes han til folketinget i Holbækkredsen og sluttede sig straks til bondevennerne der på det tidspunkt støttede det konservative ministerium i skarp modsætning til den nationalliberale opposition. Da de imidlertid det følgende år svingede om og indgik alliance med de nationalliberale i kampen mod A. S. *Ørsteds absolutistiske fællesforfatning, var Z. en af de få der gik imod, hvad der kostede ham hans mandat. Efter hans mening var kongemagten det bedste værn mod politisk og social ulighed. 1855 blev han imidlertid valgt igen, denne gang i Nr. Sundbykredsen som han repræsentererede indtil han blev vraget ved valget 14.6.1861. Årsagen hertil var at han vakte forargelse ved som helstatsmand at kritisere den voksende nationalistiske stemning. Sideløbende med rigsdagsvirksomheden skrev han en række politiske pjecer og udgav tidsskriftet *Ret og Pligt*, 1859–60, med fortsættelsen *Staten*, 1860–62. Desuden skrev han alment oplysende småbøger og artikler og var en flittig bidragyder til det Tscherningske blad Nørrejydsk Tidende og det konservative Flyveposten. 1864 var han medlem af Augustforeningen. Hans nærmeste politiske forbillede var A. F. *Tscherning, og som han stemte han mod grundlovsforandringen 1866. Han var da på ny blevet valgt i Nr. Sundby som han repræsenterede 1866–72.

Hidtil havde Z. levet som en fritstillet intellektuel i Kbh. med en beskeden stilling som assistent i ministeriernes revisionsdepartement. Men 1870ernes politiske bevægelse bragte ham til Ringsted hvor han ved J. A. *Hansens mellemkomst 1871 indgik aftale med de lokale venstretillidsmænd om at oprette *Folketidende for Midtsjælland*. De følgende seks år, hvor han ene mand redigerede og for en stor del skrev dette blad, samtidig med at han fra 1872 repræsenterede Ringstedkredsen i folketinget og holdt utallige politiske møder og oplysende foredrag, var hans bedste tid. Hvad han måtte savne af myndighed på rigsdagen opvejedes af det fortrolige forhold til vælgerne i kredsen, og bladet vandt en betydelig udbredelse. Han eksperimenterede også med forskellige aflæggere og ugeblade, men guld spandt han ikke på sine foretagender. Dertil var han for upraktisk og uegennyttig. Han tilhørte J. A. Hansens og C. C. *Albertis rationalistiske menigmands-demokratiske retning inden for det forenede venstre, og han afløste ved J. A. Hansens død 1877 denne som formand for Femte juni folkeforeningen. Men retningen havde da mistet sin indflydelse på rigsdagen. Ved venstres deling 1878 fulgte Z. C.*Berg, men det politisk-taktiske var ikke Z.s styrke, og han savnede politisk tilhold hos „70ernes mænd", det være sig grundtvigianerne eller „europæerne". De så ham over hovedet, ligesom han var en yndet skydeskive for højres vid. 1879 tog han konsekvensen heraf og søgte præstekald. Ikke uden vanskelighed fik han et beskedent embede som sognepræst i Rubjerg i Vendsyssel, men 1881 forflyttedes han til Vallensved ved Næstved. Samme år trådte han ud af folketinget. Han så da med skepsis på „den vending i tingene, der socialt og litterært skriver sig fra det ominøse år 1870!". 1896 trak han sig tilbage og boede de sidste par år hos en søn. □Litografi på „venstretørklæde" ca. 1875. Træsnit 1876. Foto.

Nær og fjern 7.10.1877. H. Wulff: Den danske rigsdag, 1882 327–32. [Viggo Hørup] i Politiken 15.11.1895 og 1.5.1898. Henriette Skram: Natalie Zahle i sit liv og sin virken, 1914. J. V. Christensen i Tilskueren XXXVIII, 1921 II 253–67. Ringsted folketid. 1.10.1921 (jubilæumsnr.). Thomas Larsen: En gennembrudstid II, 1922. Sofus Høgsbro. Brevveksl. og dagbøger, udg. Hans Lund I–II, 1924–25. Jens Michaelsen: Den unge C. Th. Zahle 1866–1901, 1979. Hørup i breve og digte, ved Karsten Thorborg, 1981. – Papirer i Rigsark.

Karsten Thorborg

Zahle, Ernst **Sophus** Wilhelm, 1797–1837, præst, forfatter. * 19.3.1797 på Vemmetofte, † 30.3.1837 i Kbh. (Trin.), begr. i Hvedstrup. F: sognepræst, sidst i Slaglille og Bjernede, Christian Gottlieb Z. (1752–1817) og Christine Esmarch (1762–1827). ~ 17.9.1824 i Gentofte med Vilhelmine Catharina Louise Böttger, * 14.7.1802 i Kbh. (Petri), † 5.2.1837 i Hvedstrup, d. af silke- og klædekræmmer, senere rodemester Melchior B. (1771–1844) og Frederikke Marie Hansen (1776–1839). – Far til Natalie *Z. og P. Chr. *Z.

Allerede under skoletiden på Herlufsholm skrev Z. letflydende viser og vers, men interesserede sig i øvrigt særligt for naturvidenskaberne, opmuntret dertil af zoologen, overlærer H. B. *Melchior, hvis efterladte og prisbelønnede værk Den danske Stats og Norges Pattedyr han 1834 udgav med en forerindring. 1817 blev Z. student, tog n.å. 2. eksamen og var 1818–19 vikar ved

skolen for en ældre bror. I Kbh. var han 1819–24 alumne på Valkendorfs kollegium samt lærer (fra 1822 adjunkt) ved Metropolitanskolen i naturhistorie. Men efter sin teologiske embedseksamen 1822 var han 1824–29 præst i As og Klakring i Jylland, 1829–36 i Hvedstrup og Fløng på Sjælland, var derefter i et halvt år hof- og slotspræst i Kbh. Navnlig i Jylland fortsatte han sine naturhistoriske studier og vandt 1828 en af Videnskabernes selskab udsat pris for en afhandling om mårens udryddelse, mens præstetiden på Sjælland formørkedes af hustruens sygdom; hun var uhelbredelig krøbling efter fejlbehandling ved datteren Natalies fødsel. Denne har i sine erindringer 1914 givet et gribende billede af forældrenes trods sorgen såre harmoniske og dybt lykkelige samliv. Hustruens død i Hvedstrup mens Z. i nådsensåret boede alene i Kbh. og ikke forinden nåede hjem bevægede ham så stærkt at han døde syv uger senere. Ved begravelsen holdt biskop J. P. *Mynster mindetalen, mens Adam *Oehlenschläger havde skrevet sørgekvadet. Bønder fra hans sidste landsogn bar ham fra boligen „bag Børsen" til kirken og kørte ham derefter til graven. Frederik VI lovede ham på hans dødsleje at støtte hans to forældreløse børn.

Trods sin ret unge alder havde Z. – spredt i datidens periodiske presse – skrevet en mængde lyriske, nationale og religiøse digte samt lejlighedssange som hos samtiden gav ham et – af eftertiden ikke anerkendt – digternavn. Som alumne vandt han 1821 en af en trådfabrikant Quists enke udsat pris for den bedste mindesang om Morten Luther *(I Bethlehem var Lyset tændt ...)*, og mellem hans studenter- og studenterforeningssange huskes endnu sangen ved Regensens tohundredårsfest 1823 *(Kong Christian lægger ned sit Sværd ...)* og på kongens fødselsdag 1823 og 1824 i Studenterforeningen *(Jeg kjender et Land, som har Bølgen til Vold* ... og *I Danmark jeg fødtes og dér vil jeg dø ...)*. Endelig skrev han bl.a. kantaten ved reformationsfesten i jubelåret 1836. En række æstetiske anmeldelser fremkom i Maanedsskrift for Litteratur og Dansk Litteraturtidende. I sin digtning var han kirkens, kristendommens og kongedømmets tro tjener, men gav næsten overalt kun efterklang. Efter hans død tryktes først *Efterladte digteriske Arbeider*, udg. af E. Clausen (1837), en ufuldstændig og fejlfuld piratudgave som da også fik en enstemmig og fordømmende kritik, mens en bror til fordel for børnene nogle år efter udgav en firdoblet udgave af Z.s digte *Digte, samlede og udgivne efter hans Død* (1843), som fik en lige så skarp omtale: „den romantiske Poesis slappeste Affødninger", hvorved „den afdøde for stedse er udslettet af de danske Poeters Række". Mest ægte og mest personlige synes nu de religiøse digte at være.

Dansk litteratur-tid., 1821 319f; 1828 561. Ny Freia, 1827 227. S. Z.: Digte, 1843 III–VIII. Journal for lit. og kunst II, s.å. 1–14 (anm. af Z.s digte). J. P. Mynster: Kirkelige lejlighedstaler II, 1854 356–60. Alb. Leth og G. L. Wad: Medd. om dimitterede fra Herlufsholm, 1875 184f. Natalie Zahle I, ved Th. Moltke, 1914 11–46. C. A. S. Dalberg og P. M. Plum: Metropolitanskolen gennem 700 år, 1916 tillæg 11. H. J. Helms: Valkendorfs kollegiums hist., 1917 240. Carla Thelin: Natalie Zahle, Lund 1918 1–27. Kn. Fabricius: Regensen, 1923–25 42f.

*Carl Dumreicher**

Zahrtmann

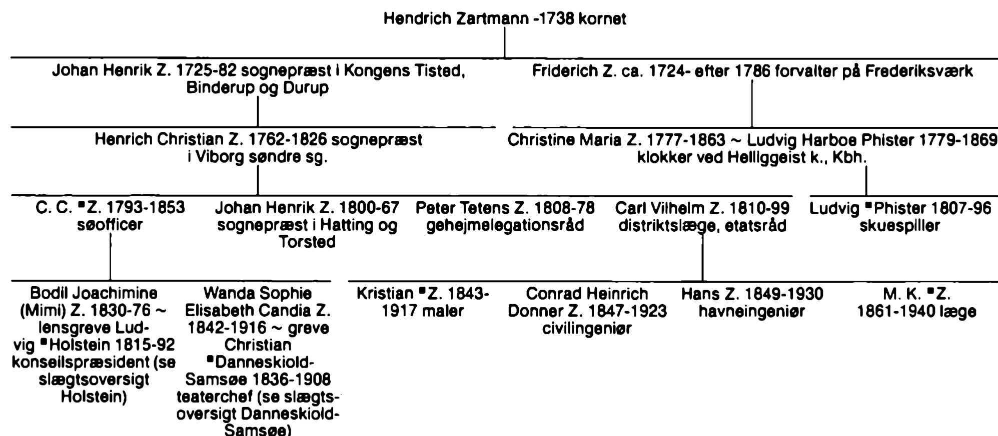
Slægten føres tilbage til kornet Hendrich Z. († 1738) der var født i Magdeburg og som trådte i dansk tjeneste 1735.

C. Jespersen: Stamtvl. over den bornholmske familie Jespersen, 4. udg. 1941 134 150–53. J. Chr. Noe: Olesenslægten fra Himmerigshuset i Bøvling, 1982 229.

Hans H. Worsøe

Zahrtmann, Christian Christopher, 1793–1853, marineminister, søofficer. * 21.12.1793 i Viborg, † 15.4.1853 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). F: sognepræst til Søndre sg. i Viborg Henrich Christian Z. (1762–1826) og Bodild Jochumine Tetens (1771–1846). ~ 2.9.1827 i Altona med Sophie Elisabeth Donner, 15.11.1805 i Ottensen, Altona, † 25.11.1858 i Paris, d. af købmand, konferensråd Conrad Hinrich D. (1774–1854) og Elisabeth Willinck (1784–1826).

Z. blev kadet 1805, månedsløjtnant 1808, sekondløjtnant 1810, premierløjtnant 1818, kaptajnløjtnant 1826, kaptajn 1836, kommandørkaptajn 1843, kommandør 1849, kontreadmiral 1851 og viceadmiral 1852. Han hørte til den generation af unge mænd der som følge af begivenhederne 2.4.1801 valgte at blive søofficer. Som kadet var han aug.-sept. 1807 adjudant hos ekvipagemesteren, kommandør S. U. *Rosenvinge der var den der måtte foretage det praktiske i forbindelse med udleveringen af flåden til englænderne. Begivenhederne var med til at styrke Z.s stærke fædrelandsfølelse. Han gjorde tjeneste 1809 ved den danske hjælpestyrke ombord på det franske linjeskib Pultusk på Schelden, 1809 ved kanonbådsflotillen i Kbh., 1809–12 med briggen Kiel i Norge. Z. var 1812 ombord på fregatten Najaden og deltog i kampene ved Lyngør. Han var her med til at tilbageerobre de danske skibe fra englænderne som chef for et par kanonbåde. Han tiltrådte nu atter tjeneste på briggen Kiel, men kaldtes derefter hjem for at blive adjudant hos kontreadmiral J. C. *Krieger der var chef for søforsvaret i de danske farvan-

de. Endnu ikke fyldt 20 år blev han ridder af Dannebrog pga. sine fortjenester i Norge. 1813 blev han leder af troppetransporten Korsør-Kiel, 1814 adjudant hos Holmens overekvipagemester O. A. *Kierulff. Efter krigens afslutning påbegyndte Z. studier i hydrografi og geodæsi. Han var på togt til Middelhavet og Vestindien 1817–18 med fregatten Minerva og blev 1819 ansat ved gradmålingen hvor han fik et nært forhold til H. C. *Schumacher. S.å. var han i England for at hente geodætiske instrumenter der skulle føres til Altona. Han blev ligeledes s.å. knyttet til Søkortarkivet som assistent. 1824 var han ombord på kadetskibet som prins Christian Frederik (den senere Christian VIII) benyttede i forbindelse med en rejse til Bornholm. Fra dette togt stammede Z.s lange bekendtskab med denne kongelige person der fik stor betydning for Z. 1825–26 var han næstkommanderende på briggen St. Jan til Vestindien. Skibet blev hjemført af Z. pga. chefens død. Efter Poul *Løvenørns død blev han 1826 udnævnt til direktør for Søkortarkivet. Z. var indstillet på at modernisere denne institution. Således indtog han det nye synspunkt at søkortene der blev fremstillet af denne institution og hidtil havde været anset som statshemmeligheder skulle være alment tilgængelige for skibsfarten. Z. mødte kraftig modstand hos flådens ledelse hvad angik disse forslag, men han førte stædigt sine tanker ud i livet bl.a. med Frederik VIs hjælp. Ligesom Løvenørns virksomhed i begyndelsen af 1800-tallet havde betydet meget for sikringen af sejladsen i de danske farvande medførte Z.s energiske indsats at sejladsmulighederne i vore farvande blev forbedret betydeligt. En lang række fyr blev opsat, nye vagere blev udlagt ligesom nye opmålinger igangsattes.

Z. deltog med et vægtigt og godt formuleret indlæg i den polemik som fandt sted 1831–33 mellem land- og søofficerer om hvilket af de to militære værn der var det vigtigste for landet. 1830 var Z. blevet medlem af konstruktions- og regleringskommissionen, og 1832 var han med til at forestå prøvesejladserne med de nye bombekanonbåde. 1833–34 var han chef for briggen Allart til Vestindien. 1838 udtalte kongen sin tilfredshed med Z.s bestræbelser på at reformere Søkortarkivet, og s.å. fik Z. på trods af admiralitetskollegiets modstand tilladelse af kongen til at udgive søkort over Øresund angivet med lodsmærker. En uge efter at Christian VIII havde besteget tronen i dec. 1839 blev Z. kongens adjudant, en post han havde under hele dennes regeringsperiode. Positionen gav Z. gode muligheder for at øve indflydelse såvel på statens som flådens forhold. Frem til dette tidspunkt havde Z. været et eksempel på den progressive tankegang der fandtes i den yngre generation. Mange gange havde Z. sammen med vennen søofficeren H. B. *Dahlerup raset mod de „gamle mænd" i ledelsen. Z. slog nu under påvirkning af kongen helt over og blev meget lidt reformvenlig. Ud fra denne holdning så han det snart som sin opgave at imødegå ethvert angreb på det enevældige monarki både inden og uden for sin stand. Inden sin tiltræden som adjudant hos kongen havde Z. karakteristisk nok s.å. været på en privat studierejse til England for at sætte sig ind i dampmaskiners fabrikation og deres anvendelse i krigsskibsbygning. Den unge nationalliberale historiker C. F. *Allen rettede i Dansk Folkekalender fra 1842 i forbindelse med en redegørelse for slaget på reden 2.4.1801 et angreb dels på den daværende kronprins samt på dennes nærmeste rådgiver under slaget kaptajn Hans Lindholm. I en stor artikel i Nyt Archiv for Søvæsenet 1842 søgte Z. nu at imødegå Allen på disse punkter. I et svar til Z. nævnte Allen at han netop på disse punkter var blevet vejledt af en kyn-

dig søofficer. Vi ved nu at denne var H. B. Dahlerup, redaktøren af Nyt Archiv for Søvæsenet, hvad Z. havde anelse om. Z. anså Dahlerups vejledning som et angreb på det enevældige system, og de to velbegavede søofficerer fjernede sig nu fra hinanden. Et forhold der accentueredes i forbindelse med uoverensstemmelser omkring oprettelsen af et navigationsinstitut i Helsingør foreslået 1843 af admiral Michael *Bille. I sit tidsskrift anbefalede Dahlerup ideen, men den blev modarbejdet af Z., bl.a. gennem kraftig påvirkning af kongen.
1842 var Z. chef for fregatten Thetis der fra Livorno hjembragte en del af Bertel *Thorvaldsens kunstværker (beskrevet af Z. i Nyt Archiv for Søvæsenet II, 1843). 1843 fik han udsendt den første „Danske Lods", en beskrivelse af de danske farvande til praktisk brug for skibsfarten. Z. fulgte her den linje op som han stædigt havde fastholdt siden sin overtagelse af Søkortarkivets ledelse i 1826. Han fik 1844 af kongen underhånden tilbudt at blive chef for fregatten Galathea under dennes verdensomsejling, men afslog. 1846 blev han medlem af defensionskommissionen. 11.3.1848 blev Z. militær deputeret i admiralitetskollegiet. Da martsministeriet blev dannet vægrede Z. sig ved at tiltræde som marineminister. I stedet blev han rådgiver for regeringschefen A. W. Moltke der formelt overtog posten som marineminister. I dagspressen kritiserede Dahlerup Z. for derved at forhindre at der kom til at sidde en fagkompetent mand som politisk ansvarlig for marinen. Hvis Z. ikke ville påtage sig dette ansvar som han var selvskreven til måtte en anden søofficer træde til. Dette er blevet opfattet som at Dahlerup ville søge at skubbe sig ind i ministerstillingen hvad der dog næppe er sandsynligt. Formentlig som følge af kritikken overtog Z. derefter 4.4.1848 marineministerposten. Det var omstændighederne der havde ført Z. frem til denne politiske sammenhæng. I forbindelse med tilblivelsen af grundloven og rigsdagens sammensætning viste han sig da også som en bremseklods og gang på gang understregede han betydningen af at sikre intelligensen og de konservative kræfter. Dagspressen og især Fædrelandet kritiserede ofte krigens førelse, herunder søkrigen som Z. havde ansvaret for. Z. opfattede, vistnok med urette, Dahlerup som værende hovedmanden bag disse angreb, som han vel skønnede havde et personligt motiv. Z. blev bestyrket i denne antagelse da Dahlerup i slutningen af 1848 udsendte den kritiske pjece Hvorledes er Krigen ført, og hvorledes kunde den have været ført? I begyndelsen af 1849 fik den danske regering henvendelse fra den østrigske om den kunne anbefale en dansk søofficer der kunne overtage ledelsen af den østrigske flåde i Middelhavet og rekonstruere denne. Valget faldt på Dahlerup. Ifølge denne blev han af Z. kommanderet til at påtage sig stillingen, som Dahlerup i øvrigt ikke var særlig ivrig efter at få. Det er næppe forkert at antage at Z., således som forholdet havde udviklet sig mellem ham og Dahlerup, her så en mulighed for at blive en besværlig og kompetent kritiker kvit. Kritikken mod Z. standsede dog ikke af den grund. I rigsdagen blev han kraftigt kritiseret for at have del i ansvaret for den ulykkelige affære i Eckernförde 5.4.1849. Z. forblev dog marineminister frem til 10.8.1850 da et dårligt helbred tvang ham til at trække sig tilbage. Flere gange under sin ministertid havde han ønsket at gå af, men havde fået tillidserklæringer fra søofficererne og forblev i stillingen. Efter en længere rejse i 1851 vendte han tilbage til tjenesten. Han blev nu formand for konstruktions- og reglerings-kommissionen og 1852 flådeinspektør og overekvipagemester og dermed chef for flåden. En stilling han dog kun kom til at virke kort tid i. 1844 blev han medlem af det engelske geografiske selskab, 1846 af det svenske Kungl. örlogsmannasällskapet og 1853 af det kejserlige russiske geografiske selskab. Z. var velbegavet, kundskabsrig, faglig dygtig og en god administrator, men han var samtidig meget ærgerrig og en opfarende natur der let stødte andre mennesker fra sig. Hans virke falder klart i to vidt forskellige perioder før og efter 1840. Som minister viste han sig uden politisk talent. – Kammerherre 1845. – R. 1813. DM. 1828. K. 1841. S.K. 1850.
□Afbildet på Th. V. Pedersens tegn af officererne på Thetis, 1842 (Fr.bog), på S. Schacks mal., 1843, af salvingen 1840 (St.mus.) og den tegnede nøgle dertil (Kgl.bibl.), og på J. V. Gertners mal. af samme begivenhed (Rosenborg). Mal. af A. Schiøtt, 1848. Afbildet på flere litografier af grundlovens underskrivelse, det ene af J. Thorsøe. Litografi af A. M. Petersen, 1850, efter dette tysk træsnit. Mal. af A. Hunæus. Buste af H. V. Bissen, 1853, udført efter dødsmaske (St.mus.; Søkortarkivet). To mal. af A. Schiøtt, 1853, det ene litograferet 1853 og af I. W. Tegner, 1855, skitsemæssigt mal. i samme type (Gisselfeld). Afbildet s.m. Chr. VIII på mal. af P. A. Plum, 1853 (sst.). Afbildet på Constantin Hansens mal., 1860–64, af den grundlovgivende rigsforsamling 1848 (Fr.bog) og på forarbejde dertil (folketinget). Træsnit af H. P. Hansen, 1873.

J. P. With: Danske og norske søheltes bedrifter, 1819. A. J. L. Roepstorff i Nyt archiv for søvæsenet IX, 1854 9–16. Dansk rigsdagskalender, ved Fr. Barfod, 1856 131f. N. Neergaard: Under junigrundloven I–II, 1892–1916 (reproudg. 1973). C. van Dockum: Livserindr.,

udg. W. Carstensen, 1893 185f. H. B. Dahlerup: Mit livs begivenheder I–IV, 1908–12. A. F. Krieger: Dagbøger I, 1920. M. K. Zahrtmann: Admiral Z. En mands og en slægts hist., 1927 (heri breve). H. Ravn: Det kgl. da. søkort-ark. 1784–1934, 1934. A. G. Drachmann: Min rejse gennem livet II, 1943 = Svundne tider II 52f. Ole Feldbæk i Fortid og nutid XXX, 1983 27–42. – Papirer i Rigsark.

Hans Chr. Bjerg

Zahrtmann, Peder Henrik Christian (**Kristian**), 1843–1917, maler. * 31.3.1843 i Rønne, † 22.6. 1917 på Frbg., urne på Vestre kgd. F: regimentskirurg, senere distriktslæge, etatsråd Carl Vilhelm Z. (1810–99) og Laura (Laurine) Pouline Jespersen (1822–1918). Ugift. – Bror til M. K. *Z.

Z. er en af de betydeligste personligheder inden for dansk kunst i sidste halvdel af 1800-tallet. Dels fortsatte han et historiemaleri med rødder hos Wilhelm *Marstrand, men lagde mere vægt på fast form og kolorit, dels virkede han som en højt skattet lærer for et par generationer af danske malere. Desuden var han en fin skribent, hvilket fremgår af både trykte erindringer og talrige breve til familie og venner. Han voksede op i et dannet hjem i Rønne og bandt sig tidligt stærkt til sin mor, et træk der satte sig spor i hans mange skildringer af kvindeskæbner, fulde af medleven og forståelse, som billederne med scener fra *Leonora Christinas liv. 1860 kom han til Sorø akademi hvor han to år senere tog studentereksamen, og fra disse år til optagelsen i kunstakademiets forberedelsesklasse 1864 daterer sig hans første kunstneriske forsøg, for det meste portrætter af familie og venner. Han knyttede tidligt venskab med malerkammeraterne P. S. *Krøyer, August *Jerndorff og F. *Hendriksen, den senere xylograf der i sine erindringsbøger har bidraget med førstehånds oplysninger om Z.s liv og kunstneriske udvikling. Z.s uddannelse på kunstakademiet hvor han som lærere havde Adolph *Kittendorff, Marstrand, J. *Roed, N. *Simonsen og F. *Vermehren forløb planmæssigt, og han tog afgang i juli 1868. Året efter debuterede han på Charlottenborgs forårsudstilling med genrebilledet *En konfirmandinde på Bornholm.* I akademiårene sluttede Otto *Haslund og Pietro *Krohn sig til vennekredsen, og Z. delte atelier med dem vintrene 1868–71 idet han tilbragte somrene på Bornholm.

1869 begyndte Z. at arbejde med emner fra Leonora Christinas Jammersminde som netop var udkommet, en motivkreds der kom til at optage ham livet igennem. Ved et heldigt tilfælde udskrev Neuhausens konkurs 1870 en præmie for et billede af Leonora Christinas liv i fængslet, og Z. besluttede at deltage. Maleriets tilblivelse blev arbejdsom, begyndende med tegnede og malede studier til alle figurer, en fremgangsmåde Z. benyttede til næsten alle sine større figurbilleder. Moderen sad model til Leonora i en første version af emnet, men til det endelige billede (Statens museum for kunst) valgte han dog en anden model. Måske var hans følelser over for den første model for involverede til at han kunne skildre den fængslede kongedatter objektivt. Billedet, et psykologisk historiemaleri og som sådan på linje med visse af Carl *Blochs historiske skildringer, vandt præmien, da det udstilledes på Charlottenborg 1871. Z. fortsatte i denne genre med *Scener fra Christian VIIs hof* (studier 1871–72, det endelige billede 1873, senere version fra 1881 i Statens museum for kunst), *Sigbrit gennemgår toldregnskaberne med Christian II,* 1873 og *Leonora Christina forlader fængslet,* 1874 (Ny Carlsberg glyptoteket). 1873 vandt han kunstakademiets lille guldmedalje for en karton udført med kul, sort og hvidt kridt af *Job og hans venner* (Vejle museum). To vidt forskellige kvindeskildringer, begge fra 1874 og begge visende en kvinde i et interiør, belyser divergerende aspekter af Z.s karakteriseringsevne og udtryksform: humor i billedet af *Jomfru Charlotte Dorothea Biehl* ved et vindue og alvor i et nattebillede af Leonora Christina alene i sit fængsel (Hirschsprungs samling). Sommeren 1875 malede han nogle genrescener fra Ribe-egnen, inden han i nov. drog sydpå med Italien som mål, finansieret af et lån; først 1876–78 fik han stipendium fra kunstakademiet. Hermed åbnedes et frugtbart virkefelt for Z., den italienske folkelivsskildring, en tradition der i Danmark går tilbage til C. W. *Eckersberg og hans elever, og som Z. kom til både at forny og til dels afslutte. I Rom gik han snart i gang med *En romersk frugtbutik,* 1876 der allerede kom til at indeholde de karakteristika der præger mange af hans italienske motiver. Emnet er fra dagligdagen og udramatisk, figuren er skabt på grundlag af indgående detailstudier – Z. måtte altid have sin model for øje når han arbejdede – farverne er kraftige og formerne plastiske. Hvor stor en rolle modellen spillede for ham ses af hans nære forbindelse med ægteparret Lovisa og Lionardo som han havde truffet i Rom, og som han fulgte ud til deres hjemby Saracinesco i Sabinerbjergene. Han skildrede deres liv både i en række harmoniske malerier fra 1877, *Forældreglæde, En sabinerinde der vugger sit barn* (Nasjonalgalleriet, Oslo) og *Postbud i Sabinerne,* og langt senere i bogen *Lovisa* fra 1912. Han kan i deres uspolerede samliv have set en slags urbillede på ægteskabet som han nok vidste han aldrig selv ville komme til at opleve. Hans forelskelse i dem begge er den evige ungkarls, parret med beskyttelsestrang. Som-

meren 1878 tilbragte Z. i Amalfi hvor han malede en række monumentale billeder af kvinder i landskaber, og i dec. samme år vendte han hjem til Danmark. Hverken malerierne med italienske emner eller *David i Sauls hal,* 1877–78, et stort figurbillede i historisk klædebon, vandt bifald i Danmark da de kom frem. Man fandt dem fremmedartede og uskønne.

Inden den næste udenlandsrejse 1883–84 malede Z. igen emner fra Leonora Christinas liv: den enkle scene med den gamle Leonora i Maribo kloster (version fra 1881, og fra 1882 i Statens museum for kunst) og *Dronning Sofie Amalies død,* 1882 (version i Hirschsprungs samling og i Statens museum for kunst). I sidstnævtne motiv kulminerer Z.s psykologiske historiemaleri i skildringen af den gamle dronnings hæslige død i pragtfulde omgivelser, et vanitasmotiv på en ny måde. Efter ankomsten til Rom fandt Z. sommeren 1883 den by, Civita d'Antino, han kom til at knytte sig til mere end noget andet sted uden for Danmark. Her gik han straks i gang med en række genrebilleder, hvortil den stedlige befolkning stod model, selv 18 drenge der på én gang og i flere omgange stillede op til *Drenge med oliegrene på palmesøndag* (version fra 1883 og 1884). Vinteren 1883–84 tilbragtes i Grækenland, hvilket satte sig spor i nogle små billeder fra Athens Akropolis. Efter endnu en sommer i Civita vendte Z. hjem i nov. 1884. Hans billeder fra dette ophold fik en langt bedre modtagelse end de tidligere Italiensmotiver. De er lysere i koloritten og lettere end de lidt tungere, meget plastiske værker fra 1875–78, men mangler disses alvor.

Jan. 1885 overtog Z. ledelsen af forberedelsesskolen til Kunstnernes studieskole, en malerskole som efterhånden skulle blive kaldt Zahrtmanns skole hvor han underviste uden løn frem til 1908. Som elever fik han nogle af disse tiårs betydeligste yngre kunstnere, fx Fynboerne, Poul S. *Christiansen, Niels *Larsen Stevns, Oluf *Hartmann, Harald *Giersing, Sigurd *Swane og Edvard *Weie. Z. kom herigennem til at spille en stor rolle for dansk kunst, både ved at lægge vægt på farven og ved at give eleverne frihed til personlig udvikling. Også ved sin varme interesse for dem betød han meget. Skolearbejdet forhindrede ham ikke i at besøge Italien ofte. En rejse 1888–89 førte ham også til Grækenland og Paris, og fra 1890 til 1913 var han næsten årligt i Italien, ofte i selskab med sine elever. Næsten hver gang opholdt han sig i Civita d'Antino, hvis æresborger han blev 1902.

Z.s kunst fra 80erne og 90erne svinger mellem naturalistiske Italiensskildringer, drevet højt op i farven, og historiebilleder der bliver mere og mere ekstreme i udtrykket eller utraditionelle i valg af synsvinkel, som i de frontalt anbragte, ovenfra sete *Studenter drager ud til Københavns forsvar 1658,* 1888 (Hirschsprungs samling), et ikke antaget konkurrenceforslag til udsmykningen af Kbh.s universitets festsal. Hertil kommer nogle få malerier der har visse lighedspunkter med aspekter af den samtidige symbolisme: *Job og hans venner,* 1886–87 (Statens museum for kunst), udført efter kartonen fra 1873, *Adam og Eva i Paradis,* 1892 (Fåborg museum) og *Det mystiske bryllup,* 1893–94 (Bornholms museum). Fra årene efter 1900 kendes nogle få lysfyldte, farvefine landskaber fra Z.s hånd; ellers vedblev han at male figurbilleder og historiske motiver til det sidste. Hans menneskeskildringer fra disse år har et helt personligt særpræg, undertiden kan de være bizarre som *Susanne i badet,* 1906–07, hvor hun står på hænder. De har ikke altid mødt forståelse, hverken i samtiden eller senere, hvilket også gælder en række mandlige modelbilleder, let forklædte som „historiemalerier": *Prometheus,* 1904, *Sokrates og Alkibiades,* 1907, hvor Sokrates minder om Z. selv, og *Adam i Paradis,* 1913–14. Emnet, den nøgne virile mand – gerne i et landskab – var ikke ualmindeligt i begyndelsen af 1900-tallet, men sammenlignet med billeder af denne art af Edvard Munch eller J. F. *Willumsen er Z.s mandsskildringer varme og sensuelle og har en undertone af erotisk interesse for modellen. I de sidste 10–15 år af sit liv udførte Z. en række selvportrætter, noget af det ypperste han har skabt. Uden skånsel så han på sit eget fysiognomi og gengav det undertiden med en sand eksplosion af farver, ofte præget af den rødviolette helhedstone som karakteriserer mange at hans sene billeder. I disse selvportrætters kraftfulde kolorit nærmer han sig den samtidige ekspressionisme. Z. var i det små også virksom som billedhugger og modellerede fx *Leonora Christina forlader fængslet,* og han spillede en medskabende rolle ved udformningen af sit hus på Frederiksberg (Casà d'Antino på Zahrtmanns plads) som arkitekten H. Koch byggede for ham 1912.

Z. var en enegænger i dansk kunst, bl.a. ved at fastholde figur- og historiemaleriet i en periode hvor disse genrer begyndte at spille en mindre rolle. Han faldt ikke for „det flotte" og den fejende penselføring, som Krøyer og Michael *Ancher undertiden gjorde det, men han greb heller ikke til naturnære, bredt malede motiver som Fynboerne. Med stædighed gentog han de samme emner igen og igen: historiemalerierne, der blev båret oppe af høje idealer, og genremalerierne fra Italien, som var baseret på en sand og smittende glæde ved livet i syden. Selv om Z.

var en kendt kunstner i sin samtid blev han aldrig godtaget af kritik og publikum over en bred front. Og det er karakteristisk at langt de fleste af hans arbejder – også hovedværker – endnu findes i privateje og ikke på museer. Ved hans død kunne Johs. V. Jensen dog udtale sig om Z.s indsats i en nekrolog i Politiken på følgende måde: „Han havde haft sin Tid. Jeg tror, der ligger mere i, hvad saadan en sær, produktiv og ensom Mand har udrettet, end det voldsomme Flyttearbejde, der fandt Sted omkring ham og gjorde hans Død ensom." – Z. modtog Neuhausens præmie 1871 og 1873 og bronzemedaljer på verdensudstillingerne i Paris 1889 og 1900. Han udstillede på Charlottenborg 1869–91, 1894, 1897 og 1900, på Den frie 1891–1915, i Kunstforeningen i Kbh. 1891, 1893 og 1907, på verdensudstillingerne i Paris 1878, 1889 og 1900 samt adskillige andre steder. Han er repræsenteret på de fleste danske kunstmuseer, men er for indeværende fyldigst fremhængt i Hirschsprungs samling og Bornholms museum. Endvidere er der billeder af ham i Nasjonalgalleriet i Oslo, Nationalmuseum i Stockholm og i kunstmuseerne i Malmö og Göteborg.

□Tegn. af Vilh. Hauch, 1861. Mal. af Wenzel Tornøe 1862–63. Tegnet selvportr. 1865, malet 1867. Tegn. af Otto Haslund, 1867, af Aug. Jerndorff s.å. og på karikatur af samme 1867–68. Tegn. af Pietro Krohn, 1869 og af Jerndorff, 1870 (Bornholms mus.). Mal. af P. S. Krøyer, 1873. Mal. af Frants Henningsen, 1875. Tegn. af Carl Thomsen s.å. (Bornholms mus.). Tegn. af Pietro Krohn s.å. og på gruppebillede s.å. Tegn. af Krohn, 1876. Malet selvportr. 1880. Træsnit af H. P. Hansen, 1884. Afbildet på P. S. Krøyers mal. Musik i atelieret, 1886 (Nasjonalgalleriet i Oslo), gentagelse 1887 (Hirschsprung). Afbildet på mal. af V. Johansen, 1887 (John G. Johnson Art Collection, Philadelphia). Tegnet selvportr. 1888 (Hirschsprung). Mal. af V. Hammershøi 1889 og 1890 (St. mus.), skitse 1889 (Hirschsprung). Træsnit 1890 efter foto. Mal. af Henry Lørup 1890 eller 1891, tegn. af samme 1893. Afbildet på pastel af Krøyer, 1890 (Hirschsprung), pastel af samme 1892. Malet selvportr. 1892. Mal. af Johs. Wilhjelm på gruppebillede udført af Z. 1893. Mal. af Johan Rohde, 1896 (Nationalmus., Sth.), litografi af samme s.å. Malet selvportr. 1897. Afbildet på mal. af V. Johansen s.å. (Neue Pinakothek, München). Afbildet på mal. af Poul S. Christiansen 1898–99 (Århus kunstmus.) og på tegn. af samme 1900 (St.mus.), radering af samme 1899. Malet selvportræt, ca. 1900 (Kbh.s bymus.), 1901 og i min. på elfenben 1902 (Fr.borg), min. og akvarel s.å. Pastel af Krøyer, 1902. Afbildet på mal. Fem kunstnere af Jul. Paulsen, 1902, hertil forarbejde, og på mal. af samme fra kunstnerens hjem 1902–03 samt på gruppe af læger af samme 1903 (Odense kunstmus.). Tegn. af Peter Hansen, 1903. Flere fremstillinger af A. Jerndorff i Mefistofeles viser, 1903. Afbildet på mal. af Wilhjelm, 1905 (Bornholms mus.). Radering af Henrik Lund, 1907. Mal. af Carl V. Meyer s.å., påbegyndt af Z. (Bornholms mus.). Tegn. af Alfred Schmidt i Klods-Hans 1907 og 1912. Tegn. af Eigil Petersen, 1909. Buste af Thorald Mogensen, 1909, i bronze 1914. Mal. af K. Sinding-Larsen, 1910. Tegn. af Sven Brasch s.å. Afbildet på mal. af Johan Rohde s.å. (Fr.borg) og på E. Henningsens tegn. Bogstaveligheden ca. 1910 (sst.). Afbildet på Peter Hansens mal. 1910–11 af museumsindvielsen 1910 (Fåborg mus.). Akvarel af samme, 1912 (St. mus.). Malet selvportr. s.å. Tegn. af Eigil Petersen s.å. Tre malede selvportr. 1913 (bl.a. udstillingsfonden, Charlottenborg), otte 1914. Træsnit af L. B. Hansen, 1914. Fire malede selvportr. 1915 (det ene Hirschsprung). Afbildet på mal. af Jul. Paulsen s.å. Skitse af Sig. Wandel s.å. (Fr.borg), mal. af samme 1916 (Bornholms mus.). Ni malede selvportr. 1916 (bl.a. Sorø kunstmus.) og tre 1917. Mal. af Anders Olsson Montan. Silhouet af Carl Julius Salomonsen, 1917. Radering af Knud Hendriksen. Træsnit af F. Hendriksen efter tegn. af Pietro Krohn. Tegn. af Viggo Johansen (Fr.borg), af S. Danneskiold-Samsøe og karikatur af Alfred Schmidt (Fr.borg). Buste af Hans Syberg på monument 1931 (Kr. Z.s plads, Kbh.), hertil forarbejder (Sorø kunstmus.; Bornholms mus.). Linoleumssnit af K. J. Almquist, 1944. Fremstillet på mal. af V. Neiiendam udst. 1949. Foto. – Gravsten tegnet af J. Skovgaard efter udkast af Th. Bindesbøll og hugget af N. Larsen Stevns. Mindetavle på Casa Cerroni i Civita d'Antino.

Bibliografi. H. C[hr.] C[hristensen]: K. Z. Fortegn. over hans malerier, 1917.
Udg. Leonora Christina Ulfeldts Jammers-minde i tegninger af K. Z., 1890. Leonora Christinas Jammersminde. 15 blade efter K. Z.s originaler, 1907. 60 autotypier, 1911 (3. opl. 1944) = Små kunstbøger V. 40 billeder efter skitser og studier af K. Z., udg. H. Chr. Christensen, 1915.
Kilder. Erindr. i Tilskueren XXV, 1908 186–93; XXX, 1913 I 330–42; XXXI, 1914 I 14–23 152–61 315–26 413–21; XXXV, 1918 I 335–40. K. Z. i Juleroser, 1915 (upag.) og i Kunstmuseets årsskr., 1916 83–90. Breve i Tilskueren XL, 1923 I 216–35.
Lit. Karl Madsen i Tilskueren II, 1885 524–43. Emil Hannover sst. IV, 1887 386f. Peter Hansen og H. Giersing sst. XXX, 1913 I 345–52. Fr. Beckett i Ill. tid. 23.4.1893. S. Danneskjold-Samsøe og K. Z. sst. 30.3.1913. Karl Madsen i Kunst IV, 1902 (upag.). Fritz Syberg og Poul S. Christiansen i Det nye kunstbl. I, 1910–11 32–41. H. G. Olrik i Soranerbl. II, 1917 29f. Emil Buchwald sst. 61f. Sig. Müller i Gads da. mag. XII, s.å. 49–57 (heri breve). Johan Rohde i Ugens til-

skuer VII, s.å. 269–73 (også som særtryk s.å.; optr. i forf.s Mindretalsytringer, 1981 80–89). Johs. V. Jensen: Årbog, s.å. 289–92. Viggo Johansen i Vor tid II, 1918 258–60. K. Z. En mindebog bygget over hans egne optegn. og breve fra og til ham, udg. F. Hendriksen, 1919. Elise Konstantin-Hansen i Højskolebl. XLVII, 1922 1013–26 1039–48. Vald. Neiiendam i Juleroser, 1922 (upag.). F. Hendriksen: En dansk kunstnerkreds, 1928. Samme: Mennesker og oplevelser, ny udg. 1932. S. Danneskjold-Samsøe: Kunst set og skrevet, 1930 7–9 53–58. Samme: K. Z., 1942 (heri fortegn. over Z.s værker). Kr. Sinding-Larsen m.fl. i Kunst og kultur XXII, Bergen 1936 107–27. Hanne Honnens de Lichtenberg: Z.s skole, 1979.
Papirer i Kgl. bibl.

Bjarne Jørnæs

Zahrtmann, Mads (Marius) Kofoed, 1861–1940, læge, lokalhistoriker. * 26.1.1861 i Rønne, † 1.8. 1940 i Kbh., urne på Vestre kgd. F: regimentskirurg, senere distriktslæge, etatsråd Carl Vilhelm Z. (1810–99) og Laura (Laurine) Pouline Jespersen (1822–1918). Ugift. – Bror til Kristian *Z.
Efter glade og indholdsrige barndomsår på Bornholm kom Z. i 15-årsalderen til Sorø akademis skole hvorfra han blev student 1878. Efter medicinsk embedseksamen 1887 gjorde han tjeneste som kandidat ved Frederiks hospital og Jydske asyl, til han 1890 blev læge ved Kbh.s ladegård (fra 1908 Sundholms sygehus og arbejdsanstalt) hvor han virkede til han 1931 faldt for aldersgrænsen. Under den spanske epidemi virkede han tillige som overlæge ved kommunehospitalets influenzaafdeling. I årene 1893–1922 skrev han faglige artikler i Hospitalstidende, 1909–10 skrev han i Dansk Klinik en række medicinsk-sociale betragtninger, udgivet i særtryk med titlen *To Samvittigheder,* 1910.
Z. havde udstrakte slægtsforbindelser over hele Bornholm, og skønt han siden sit 15. år var fast bosat uden for fødeøen som han kun genså i ferierne blev hans forbindelse med Bornholm dog stedse fastere, ligesom han bevarede og udvidede det lokalkendskab han havde erhvervet i sin barndom. Det var sikkert slægtsinteresse der først drev ham til arkivstudier; allerede 1883 offentliggjorde han i lokale aviser sine første resultater, bl.a. fra Rasmus Pedersen *Ravns og P. H. *Resens senere trykte værker. I 90erne fulgte i Museum og Historisk Tidsskrift hans skelsættende undersøgelser over vigtige perioder af Bornholms historie, navnlig Lübecktiden og opstanden 1658. Han reviderede her afgørende tidligere opfattelser af personer og begivenheder, og i den følgende debat gav han de første prøver på sine evner som en bidsk og oplagt polemiker. Fra 1908 offentliggjorde han en række betydelige arbejder i Bornholmske Samlinger. Det blev efterhånden tydeligt at disse enkeltundersøgelser tog retning mod et samlet overblik over Bornholms historie, og man var ikke i tvivl om at Z. på dette område sad inde med den største autoritet, og at skolelæreren J. A. Jørgensens Bornholms Historie fra 1900–01 trængte til en afløser. Z. havde i øvrigt altid rundhåndet stillet sin viden og sine forskningsresultater til disposition for videnskabsmænd han anså for kyndige; allerede Jørgensens bog bygger i udstrakt grad på Z.s arbejder; det samme gælder P. Haubergs utrykte værk om Hammershus. Det var naturligt at man henvendte sig til Z. med hensyn til udarbejdelsen af betydelige dele af afsnittene om Bornholm både i 4. udgave af Trap og i Daniel Bruuns Danmark, ligesom Rønne byråd opfordrede ham til at udarbejde den livlige byhistorie *Rønne By og Borgere,* 1927.
I sit 75. år fuldendte han sit livs hovedværk, *Borringholmerens Historiebog* I–II, 1934–35. Dette værk giver de samlede resultater af hans forskninger; det præges af den kritiske arkivgransker der altid er på vagt over for historiske sagndannelser. Men det er tilllige anlagt som en folkelig fremstilling med vægt på den kunstneriske side af sagen: person- og miljøskildring samt karakteristiske episoder; det er skrevet i en stærkt personlig stil, med patinerede og dialektfarvede gloser, mange randbemærkninger og indskudte anekdoter. Den ubønhørlige alvor i forskningen er parret med en ofte løssluppen munterhed i fremstillingen. For den del af Bornholms historie som arkivernes materiale belyser er Z.s Bornholmshistorie hovedværket; dets svageste afsnit er de arkæologiske tidsrum hvor nyere forskninger har distanceret ham, samt det sidste århundredes historie hvor både interessen og overblikket kan svigte. Z.s historiske arbejder præges af en direkte interesse hvori både lokalpatriotisme og slægtsfølelse er mærkbar. Han dvæler i sin Bornholmshistorie gerne ved sin slægts indsats. Han har udgivet en bog om sin farbror, admiral C. C. Zahrtmann (1927); her findes tillige bidrag til slægten Zahrtmanns historie. Sammen med xylograf F. *Hendriksen udarbejdede han *Kristian Zahrtmann. En Mindebog,* 1919. – Hielmstierne-Rosencroneske stiftelses prismedalje 1913. □Tegn. af Kr. Zahrtmann 1864, 1865, 1866 og 1868, mal. af samme 1866 og 1875. Foto.

Hilsen fra Bornholm til M. K. Z. på hans 70 årsdag, 1931 (heri bibliografi). A. Jensen i Bornholmske saml. XXVII, 1940 VII–XIV. Chr. Stub-Jørgensen: Til M. K. Z.s minde, 1940 (optr. i Jul på Bornholm, s.å. 10–14). Soranerbl. XXV, 1940 60. – Papirer i Bornholms centralbibl., Rønne.

Chr. Stub-Jørgensen

Zakæus, Hans, ca. 1795–1819, maler. * ca. 1795 i Diskobugten, † 14.2.1819 i Edinburgh.

Z. blev i maj 1816 taget op af et engelsk skib langt til havs ud for Diskobugten. Han selv har givet to forklaringer, den ene at han i storm blev forslået til havs med fire andre kajakmænd der alle omkom, den anden og vist mest sandsynlige at han havde fået afslag på et frieri og i skuffelse var gået til havs som qivitoq. I hvert fald frabad han sig på det bestemteste at blive sejlet til land og ønskede at komme med til Europa. Kaptajnen Newton tog sig venligt af Z. der var opvakt og lærenem, og han lærte både at tale og skrive hæderligt engelsk. Han tilbragte vinteren i Leith og sejlede med Newton til Grønland igen 1817, men da hans eneste slægtning var død i mellemtiden tog han igen tilbage til England. Den følgende vinter gik han i tegnelære hos den skotske maler Nasmyth, erhvervede et vist kendskab til faget og kom her i forbindelse med John Ross der forberedte et togt til det nordligste Grønland. 1818 kom han med på togtet som tolk og kunne fortælle Ross at vestgrønlænderne talte om et ukendt folk langt mod nord. Selv havde han den drøm at omvende disse polareskimoer til kristendommen som han selv var blevet grebet af som ung. Da Ross i aug. 1818 lagde til iskanten ved Kap York var det Z. der vandt polareskimoernes tillid og formidlede kontakten mellem dem og ekspeditionen, og alle de oplysninger der fremkom om disse verdens nordligste folk hidrørte fra hans tolkning. Samtidig udnyttede Z. sin nye kunnen inden for tegnekunsten, og i Ross' beretning fremkom et stort farvelitografi der viser mødet mellem disse folk og englænderne, udført med sikker sans for perspektiv, komposition og kontraster og det ældste egentlige billede udført af en grønlænder bortset fra en usikker altertavle fra 1700-tallet. Samtidig er billedet meget illustrativt: eskimoerne kommer på hundeslæder over isen, klædt i skind, og møder de elegante engelske officerer, mens en mand i baggrunden, formentlig Z. selv, handler med eskimoerne. Dette billede har siden været næsten standard-udstyr i en lang række værker om Grønland.

Endnu en gang tog Z. til Europa i den hensigt at lære endnu mere, specielt tegning og religion, for han var fast besluttet på at bringe kristendommen til Thuleboerne som han, ene af alle grønlændere, havde lært at kende. Denne drøm gik dog aldrig i opfyldelse. Ganske vist kom han på skole i Edinburgh, men han blev her angrebet af tyfus og døde. Når Z. trods sin unge alder og manglende uddannelse har markeret sig både i Grønlands kunst- og opdagelseshistorie skyldes det hans videbegær, gåpåmod og kvikke hoved. Havde han haft held til at gennemføre sine planer og kristne polareskimoerne, ville meget i Grønlands historie have formet sig anderledes.

John Ross: A voyage of discovery, London 1819. Edw. Sabine i Quarterly journal of science, literature and art VII, London 1819 72–94. Will. Edw. Parry: Journal of a voyage for the discovery of a North-West passage, London 1821. Bodil Kålund: Grønlands kunst, 1979 158–60.

Mads Lidegaard

Zangenberg, Emil **Christian,** 1853–1914, skuespiller, filmcensor. * 27.9.1853 i Kbh. (Fødsst.), † 20.4.1914 sst., begr. sst. (Vestre). F: Gerhard Z. og Anna Marie Christensen (1824–1901, ~2° 1863 med skomagermester Jørgen Pedersen, 1807–69 (~1° med Frederikke Petersen, 1807–35, ~2° 1836 med Marie Kirstine Nyborg, 1806–48, ~3° 1849 med Karen Marie Jensen, ca. 1807–53, ~4° 1854 med Inger Thorsdatter, 1811–62), ~3° med skomagermester Minerth). ~11.5.1876 i Kbh. (kat.) med skuespiller Alphonsa Constantia Steinbicker, * 14.9.1853 i Kbh. (kat.), † 10.1.1944 sst., d. af skræddermester Johannes S. (1808–54) og Johanna Catharina Hansen (~2° med Brandt).

Z. var guldsmedesvend og i sin fritid amatørskuespiller før han opgav håndværket for teatret. Den kønne, friske unge mand med den fyldige tale- og sangstemme debuterede i Horsens 19.1.1873 ved N. F. Svendsens selskab som Frantz v. Rambow i *Landmandsliv* og vandt ved sin unge frejdighed snart et ry der førte ham til hovedstaden. Her stod han første gang 9.10.1876 på Casinos scene som Halling i *En Spurv i Tranedans* og ved dette teater tilbragte han fem lykkelige ungdomsår i hvilke hans indtagende personlige egenskaber blev belyst fra forskellige sider gennem hovedroller i vaudeviller, folkeskuespil, eventyrkomedier og operetter. I begyndelsen skyggede L. *Stigaard for ham, men han voksede ham snart forbi. Herman i *Et enfoldigt Pigebarn,* Svend Trøst i *Ridderen af Randers Bro,* Christian i *Ole Lukøje,* Aladdin og Griolet, den unge trommeslager der kryber over muren i *Tambourmajorens Datter* var opgaver, hvori Z. blev meget populær. Han var den ideale Casino-skuespiller, mandig og kæk, elskværdig og tillidsfuld, med ydret og sangstemmen i orden. Sympatiens nådegave besad han i rigt mål, men hans glade kunst syntes ikke at rumme udviklingsmuligheder. Z.s bedstefar havde som danselærer hjulpet Johanne Luise *Heiberg de første skridt frem mod de store mål, og det glemte hun ikke. Også af hensyn til vaudevillernes fremtid i kampen mod problemdigtningen protegerede hun Z.s ansættelse ved Det kgl. teater 1881. Han slog da også til både som Hammer i *Nej,* Herløv

i *Eventyr paa Fodrejsen,* Basalt i *Genboerne* og virkede endnu bedre som de lystige ungersvende der intet studentikost præg skulle have, Nikolaj Reiersen i *Sparekassen* og Vandbye i *Gulddaasen* (1891); den sidste blev en af hans bedste præstationer, fordi han med smittende humør parodierede sin egen elskerfacon. Men som lyriker (Thorstein i *Syvsoverdag,* Tristan i *Kong Renés Datter*) manglede han et åndrigt præg; han gled let over i folkekomedien og besad hverken W. *Wiehes romantiske vingefang eller F. *Hultmanns finhed. Han var en efterfølger af W. *Holst, den glade, frejdige svend, naturens muntre søn der ikke fornyer sig med årene, men som instinktivt kan finde det rigtige, hvad Z. gjorde i Aladdins første akter og især som Oluf i *Dronning Margarethe* hvor han virkede både rørende og troskyldig i sin erotiske betagelse. Men Hakon Jarls fjeldmørke sind lå uden for Z.s lyse område, skønt han udfoldede både kraft og bredde; Palnatoke var deklamation og Shakespeares *Othello* et fejlgreb.
Z. var en ungdommens fremstiller. Få kunne som han danse leende ind på scenen og sprede glæde. Men da årene kom beherskede han ikke overgangen til de ældre roller, men nøjedes med rutinemæssigt at spille Christian IV i *Elverhøj,* Steensgaard i *De Unges Forbund,* konsul Brinck i *Samfundets Støtter,* Tjælde i *En Fallit* og Svend Dyring. Efterhånden gled han ud af repertoiret, hvad der var forsvarligt i kunstnerisk forstand, men ofte blev påtalt af pressen. Han var en foretagsom mand der flere gange gæstede de norske scener og virkede som oplæser samt ledede turneer i de danske provinser, også det selskab fra Det kgl. teater som i juni 1894 ville give forestillinger i de nordslesvigske byer, men som udvistes af Preussen, et magtbud der vakte uhyre opsigt. Hans afskedsforestilling fandt sted 25.5. 1913 og bestod af akter af Gulddaasen og *Hakon Jarl* samt *Et Rejseeventyr* hvori Z. spillede Julius Smith. S.å. udnævntes han til teaterkyndigt medlem af Statens filmcensur der samtidig blev oprettet, 1895–98 var han en aktiv formand for Skuespillerforeningen af 1879. – Kgl. skuespiller 1890. – R. 1899. DM. 1913. □Træsnit 1877, 1879, af V. W. s.å. og 1888, alle efter samme foto.Træsnit af H. P. Hansen, 1881. Træsnit af R. Brend'amour på gruppebillede, 1885. Malet i rolle af P. S. Krøyer, 1885 (Teatermus.). Tegnet i rolle af E. Krause, 1901 (sst.). Buste af J. Gelert (sst.). Akvarel i rolle af C. Bayer. Træsnit i roller bl.a. af H. P. Hansen. Foto.

Danske kunstner-portræter, ved Vilh. Møller, 1883 248f. Otto Borchsenius i Teatret V, 1905–06 129–33. Rob. Neiiendam: Det danske teaters vilkår i Nordslesvig 1864–1914, 1914. Samme: Det kgl. teaters hist. III–V, 1925–30. Samme: Det kgl. teaters hist. 1890–92, 1970. – Papirer i Kgl. bibl.

*Robert Neiiendam**

Zangenberg, Carl Vilhelm **Halvor** Louis, 1881–1940, arkitekt, bygningshistoriker. *31.1.1881 i Kbh. (Frels.), †4.5.1940 i Gentofte, urne på Mariebjerg kgd. F: kommunelærer, senere organist i Rønne Martin Z. (1857–99) og Johanne Zangenberg (1853–87). ~16.11.1907 i Kbh. (Filipsk.) med Adelina Dorothea (Thea) Holm, * 13.7.1880 i Kinnared, Hallands län, Sverige, †30.12.1969 i Lyngby.
Efter at have stået i tømrerlære og besøgt Teknisk skole fortsatte Z. sin uddannelse på kunstakademiets arkitektskole 1903–07, hvorefter han sidstnævtne år nedsatte sig som arkitekt i Sorø. Han begyndte her undersøgelse og opmåling af gamle bondebygninger i omegnen og efterhånden videre og videre ud over Sjælland. I Aarbog for historisk Samfund for Sorø Amt 1916 slog han til lyd for en undersøgelse af bønderbygningerne i Midtsjælland med en argumentation der nøje fulgte den som Dansk folkemuseum året før havde brugt ved en – forgæves – ansøgning til ministeriet om en flerårig bevilling til et sådant arbejde. De nævnte undersøgelser bevirkede at folkemuseet 1920 engagerede Z. til en berejsning af egnen mellem Viborg og Randers hvor han i løbet af en månedstid opmålte, fotograferede og beskrev omkr. 30 ældre gårde og huse, og fra 1921 lykkedes det at få en inspektørstilling til ham ved Frilandsmuseet. Da havde han dokumenteret sin kapacitet ved bidraget om bøndergodsets gamle gårde og huse i bogen om Svenstrup gods (1921). Z.s fortrolighed med tømrerhåndværket kom ham til gode i hans museumsgerning både ved de store opgaver der mødte ham ved Frilandsmuseet ved dets overgang til staten med omfattende konserverings- og udvidelsesarbejder og ved undersøgelserne ude i landet. Det er Z.s store fortjeneste at han trods det ofte brydsomme arbejde med Frilandsmuseets videreførelse tog det systematiske undersøgelsesarbejde op ved årlige berejsninger der førte ham til alle egne af landet med et omfattende materiale af opmålinger, fotografier og beskrivelser som resultat. Værdien heraf beror ikke alene på materialets omfang og nøjagtighed, men yderligere ved at supplere det materiale som R. *Mejborg havde indsamlet, og som indtil da næsten var gået i stå efter hans død 1898.
Som bygningsforsker var Z. mere indsamler end teoretiker som det fremgår af hans lille bog *Danske Bøndergaarde. Grundplaner og Konstruktioner,* 1925 (2. udg. 1982). Den er på én gang et arbejdsprogram og en første bred og alsidig over-

sigt over byggeskikken i landets forskellige egne, vigtigere end den udviklingsrække fra den enlængede til den firlængede gård som han under indtryk af netop fremdragne hustomter fra oldtiden opstillede. Den store samlede fremstilling af den danske bondegårds historie nåede Z. ikke at få skrevet, men han fremlagde sit materiale i en lang række artikler i turistforeningens årbøger og i forskellige historiske amtssamfunds årbøger. For den der vil danne sig et indtryk af byggeskikken i landets forskellige egne er disse publikationer stadig en hovedkilde. Selv om den danske bondegård var Z.s hovedinteresse beskæftigede han sig også med byggeskikken ved herregårde, præstegårde og møller, behandlet i en oversigt om landbrugsbygninger i Det danske Landbrugs Historie IV, 1925–33 og i bogen *Gamle Præstegaarde*, 1932. – I sine sidste år lammede sygdom langsomt hans arbejdsevne og tvang ham til 1938 at søge sin afsked. 1936 blev han medlem af Selskabet for dansk kulturhistorie og 1937 af Kungl. Gustav Adolfs akademien i Uppsala. □Foto (Frilandsmuseet).

Kulturminder, 1940–41 40–42 (bibliografi). – Hugo Matthiessen sst. 20–23. Sig. Erixon i Kungl. Gustav Adolfs akad.s minnesbok 1932–42, red. Jöran Sahlgren, Upps. 1943.

Holger Rasmussen

Zassenhaus, Hiltgunt Margret, * 1916, læge. * 10.7.1916 i Hamburg, Tyskland. F: historiker, forfatter Julius Z. (1877–1939) og Margarethe Ziegler (1891–1969). Ugift.

Z. voksede op i et liberalt og anti-nazistisk hjem. Efter Hitlers magtovertagelse fik hun pga. sine synspunkter vanskeligheder i skolen. Faderen, der var præget af Albert Schweitzers filosofi, blev afskediget 1933. Et ferieophold samme år i Danmark gav Z. et uudsletteligt indtryk af forholdet mellem mennesker i et ikke totalitært samfund. Hun besluttede derfor at læse nordisk filologi og bestod sin eksamen 1938. Sommeren 1939 tilbragte Z. i England. Her fik hun indtryk af at mange englændere havde en fjern og uvirkelig opfattelse af nazismens sande væsen og praksis. Efter krigsudbruddet arbejdede hun i Hamburgs postcensur med at kontrollere posten til og fra Skandinavien. Her stødte hun på breve fra ghettoerne i Polen. Trods ordre om at alle breve med bøn om mad skulle smides væk lod Z. dem sende illegalt til modtagerne via en af faderens gamle venner. Mange fødevarepakker nåede derved frem til ghettoerne indtil al postforbindelse med Polens jøder brat ophørte 1941. 1942 begyndte Z. at læse medicin. Hun censurerede samtidig breve fra norske politiske fanger i tyske fængsler. Hun blev også grebet af disse skæbner og begyndte at udarbejde et kartotek over fangerne og deres opholdssteder. Det blev hende til hjælp da hun april 1943 fik til opgave at ledsage den norske sømandspræst på fængselsbesøg. Hurtigt forstod nordmændene at de intet behøvede at frygte fra den kvindelige tyske kontrollant. Med hjælp fra en af sine venner og fra svensk Røde kors lykkedes det hende at fremskaffe medicin og vitaminpiller der sammen med fødevarer, papir, blyanter og små opmuntrende breve smugledes ind under besøgene. Hun kunne samtidig holde fangerne à jour med hvor deres kammerater befandt sig. Tegninger og manuskripter bragte hun ud af fængslerne. Det lykkedes hende også over for myndighederne at få udvirket at nogle syge fanger blev hjemsendt. På eget initiativ lykkedes det Z. at udvide besøgene til også at omfatte Rendsborg, og siden foretog hun systematisk sammen med de norske og danske sømandspræster C. F. Vogt-Svendsen og Sophus Boas rejser tusinder af km rundt til 52 fængsler og fangelejre i Tyskland. Det lykkedes hende at tiltvinge sig adgang til fangerne trods megen modstand. Andre steder lukkede de ansvarlige bevidst øjnene. Tre gange var hun i forhør hos Gestapo, men klarede frisag. I krigens slutning modtog Folke Bernadotte fra Z. et forlydende hun havde hørt fra en tugthusfunktionær om at Hitler hemmeligt havde givet ordre til at henrette alle politiske fanger omend tidspunktet endnu ikke var fastlagt. Da Folke Bernadotte og de danske myndigheder indledte deres redningsaktioner blev Z.s nøjagtigt førte kartotek over ca. 1200 fanger af uvurderlig betydning når man skulle opspore de enkelte fangers opholdssted.

Mange danske og norske fanger har i efterkrigstiden erklæret at de aldrig ville have klaret opholdet uden den opmuntring, de håb og den reelle bistand de fik fra Z. De har kaldt hende „Tugthusets engel". Trods hårde fysiske anstrengelser og det store nervepres formåede Z. at opretholde modet i fangerne og bevare koldblodigheden over for de autoriteter hun skulle forhandle med. Selv om hun flere gange var i den yderste livsfare undgik hun hver gang at blive afsløret. Z. arbejdede uden en organisation bag sig, kun hjulpet af sin familie og nogle få gode venner. Som sådan er hun en af de fineste repræsentanter for det „andet Tyskland" under nazismen. Efter at hendes bog *Halt Wacht im Dunkel*, 1947, var udkommet var hun i Danmark for at holde foredrag og da forlaget lod indtægterne af oversættelsens førsteoplag (Stå Vagt i Mørket) gå ubeskåret til hendes fortsatte studier kunne hun 1948–51 afslutte disse ved Kbh.s universitet. 1952 bosatte hun sig i Baltimore, USA,

hvor hun siden har virket som læge. Z. har desuden skrevet bogen *Walls*, 1974 (dansk udg.: Mure, s.å.). – For sin indsats fik hun medalje fra Dansk og Norsk røde kors 1948, Sct. Olavs orden, 1. grad 1963, Dannebrogsordenen 1964 og Bundesverdienstkreuz, 1. grad, 1969, den sidste for sit arbejde for tyske forældreløse børn i 1945. – R[1]. 1964.

H. Z.: Stå vagt i mørket, 1948 og Mure, 1974. Interview i Jyske tid. 27.5.1979. – Olav Brunvand: Smil og tårer i tukthus, Oslo 1968. Kn. Malthe Poulsen i Pigtråd. Gestapofangen XXXV, 1980 111–14. – TV-film: It mattered to be me, produceret af ITV, Yorkshire Television, England 1980.

Bent Østergaard

Zeiger, Franz Peter, se **Zeyer, Franz Peter.**

Zeise, William Christopher, 1789–1847, kemiker. * 15.10.1789 i Slagelse, † 12.11.1847 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). F: apoteker Friedrich Z. (1754–1836) og Johanna Helena Hammond (1755– 1831). ~ 24.2.1842 i Kbh. (Trin.) med Maren Martine Bjerring Brock, * 12.3.1806 i Kbh. (Trin.), † 13.3.1875 sst. (Frue), d. af guldsmedesvend, senere skriver ved stempelkontoret Christian B. (1776–1826) og Ulrikke Marie Nielsen (1776–1845).

Z. blev i sit 11. år sendt til N. D. *Riegels' læseinstitut i Sorø, men da Riegels uventet døde 1802 blev Z. i stedet elev i Slagelse latinskole hvor han første gang mødte den jævnaldrende B. S. *Ingemann. Z. blev imidlertid træt af skolegangen og tog 1805 til Kbh. hvor han blev lærling hos Gottfried *Becker, hofapoteker. Dette varede dog kun få måneder idet han blev syg og tog hjem til Slagelse. Her studerede han på egen hånd naturvidenskaberne, især kemi, og gennemførte den omordning i faderens apotek som farmakopeen af 1805 med Antoine Laurent Lavoisiers „ny Kunstsprog", den antiflogistiske nomenclatur, fordrede. Han flyttede 1806 atter til hovedstaden for at studere kemi hos H. C. *Ørsted; han kom i huset hos denne og assisterede ham ved forelæsningerne. Det blev snart indlysende for Z. at han burde indhente de forsømte skolestudier, og 1809 blev han student, privat dimitteret. Z. planlagde først at studere medicin, men gik snart helt over til kemien. For at sikre sig mulighed for en passende levevej tog han 1815 den farmaceutiske eksamen (med laudabilis) og kort tid derefter magisterkonferens i kemi. I studietiden boede Z. på Valkendorfs kollegium hvor han fik sin gamle skolekammerat Ingemann til kontubernal og bl.a. omgikkes J. H. *Bredsdorff og H. F. J. *Estrup. – Z. flyttede 1816 hjem til Slagelse hvor han fik indrettet et laboratorium på apoteket; her arbejdede han eksperimentelt og skrev 1817 sin på latin affattede doktordisputats „Om alkaliske Legemers Evne til at forandre de Stoffer, som er særegne for det organiske Rige".

Z. havde imidlertid ikke udsigt til nogen stilling da universitetet ikke havde nogen lærestol i kemi, og med en 1816 bevilget støtte fra Fonden ad usus publicos rejste han derfor til Göttingen i foråret 1818 sammen med Ingemann. Her arbejdede Z. hos professor Friedrich Stromeyer (opdageren af cadmium 1818) og lærte af ham analytisk kemi. Derfra rejste Z. til Paris hvor han traf adskillige danskere, bl.a. den landsforviste P. A. *Heiberg, og flere berømte franske kemikere, hvis forelæsninger han hørte. Også svenskeren J. J. Berzelius mødte han nogle gange i Paris. Han kom tilbage fra sin studierejse i efteråret 1819, men udsigterne for en ansættelse inden for kemien var fortsat små. Ørsted fik nu 1820 universitetet til at leje en gård i Nørregade hvor han selv skulle have til huse. Her blev et køkken indrettet til kemisk øvelseslaboratorium og Z. udnævntes til dets forstander og lønnedes af finanskassen. 1824 flyttedes både fysik- og kemiundervisningen til en professorgård i Studiestræde hvor det kemiske laboratorium fik plads i en staldbygning, og her forblev Z. selv om han 1829 da Den polytekniske læreanstalt blev oprettet kunne have fået bedre lokaler. Z. var 1822 blevet ekstraordinær professor i kemi ved universitetet og blev 1829 knyttet til polyteknisk læreanstalt hvor han og G. *Forchhammer underviste i kemi. Z. blev straks medlem af læreanstaltens bestyrelse og var det til sin død. – Z. var Kbh.s univ.s første professor i kemi, og selv om han beskæftigede sig med de forskellige kemiske discipliner må han karakteriseres som organisk kemiker. Hans videnskabelige arbejder (efter disputatsen) begyndte allerede i Nørregade. Her skal især fremhæves opdagelsen af xanthogensyren og dens salte i begyndelsen af 1820erne. I Studiestræde fortsattes forsøgene med svovlforbindelserne, og først i 1830erne opdagede Z. en ny klasse af forbindelser, mercaptanerne. Det er organiske svovlforbindelser hvoraf mange lugter meget ilde. Det fortælles således at der engang blev gjort ivrig jagt på kattene i nærheden af Z.s kemiske laboratorium, idet der lugtede afskyeligt af katte-urin; kattene blev dræbt og man opdagede først da hvorfra lugten stammede.

Z. arbejdede også med organiske platinforbindelser som meget senere skulle få betydning for S. M. *Jørgensen; en forbindelse afledt af kaliumchloroplatinat hvor et chloratom er erstattet af ethylen kaldes stadig for „Zeises salt". Inden for den tekniske kemi arbejdede Z. med destilla-

tion af tobak og med caroten. Han var en dygtig og flittig eksperimentator og for sin opdagelse af xanthogensyren fik han Videnskabernes selskabs sølvmedalje. Hans forelæsninger var imidlertid ikke morsomme, og hans artikler og lærebøger var ofte vanskelige at få mening i: „Man læser dem med samme Følelse som man kører i Slæde paa Sand" blev der sagt om dem. Han holdt forelæsninger i Selskabet til naturlærens udbredelse næsten hvert år fra selskabets stiftelse 1824 og til 1840. – Z.s helbred var ofte vaklende, især i hans senere år og han led af udpræget hypokondri. – Medlem af Videnskabernes selskab 1824. – R. 1836. □Lille tegn. af T. C. Lübbers (Fr.borg). Mal. af F. F. Helsted (sst.).

Bibliografi. Stig Veibel: Kemien i Danm. II, 1943 488–94.
Kilder. Selvbiografi i Acta solennia ved reformationsfesten, 1817 42f. W. C. Z. og J. Jac. Berzelius: Breve 1823–47, udg. Ad. Clément, 1921. Fonden ad usus publicos II–III, 1902–47.
Lit. H. C. Ørsted i Oversigt over vidensk. selsk.s forhandl., 1848 19–30 (jfr. rettelse i Selmers nekrologiske saml. I, 1849 23–25), Archiv for pharmacie V, 1848 148–60, H. C. Ørsted: Saml. og efterl. skr. VIII, 1852 149–63 samt sammes Naturvidensk. skr., udg. Kirstine Meyer II, 1920 555–65. S. M. Jørgensen i Oversigt over vidensk. selsk.s forhandl., 1903 47–64. Einar Biilmann i Ingeniøren XXV, 1916 83–86 (optr. i Fysisk t. XIV, s.å. 149–59; også som særtryk m. titlen: Om den da. kemiker W. C. Z. og hans arbejders vidensk. og tekn. betydn., s.å.). M. C. Harding i Naturens verden II, 1918 176f. Samme: Selsk. for naturlærens udbredelse, 1924 49–52. Stig Veibel: Kemien i Danm. I, 1939 155–60 180–88; III, 1968 34–42. Hans H. Kjølsen: Fra Skidenstræde til H. C. Ørsted inst., 1965 63–65 75–78. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj XII, 1983. K. A. Jensen i Dansk kemi 65, 1984.
Papirer i Kgl. bibl.

E. Rancke-Madsen (Stig Veibel)

Zelle, Mikkel, † 1565, borgmester. † 25.7.1565 i Kbh. ~ Marine, † tidligst 1581.

Z., hyppigst kaldet Mikkel Skriver, var antagelig fra byen Celle; i hvert fald tyder sproget i hans danske breve på nedertysk oprindelse. Z. forekommer 1544 som borger i Kbh. hvor han senest 1549 blev byfoged og ca. 1558 borgmester. Han var en driftig købmand der allerede i 1540erne sad i en stor forretningsvirksomhed. 1547 udførte han således malt, mel og øl til Norge og korn til Holland; 1560 fragtede han jern fra Stockholm til Kbh., og 1561 var han medejer af et skib – Svanen – der sejlede på Spanien. 1556–59 var han forlenet med Færøerne og havde monopol på handelen der mod at aflevere tre fjerdedele af sin gevinst til kronen. 1561 blev han stævnet for det kgl. retterting af adelsmanden Hartvig Bille, fordi han mod dennes vilje havde solgt en ham – Bille – tilhørende part af skibet Svanen. Vi står måske her ved årsagen til Z.s afskedigelse; umiddelbart efter herredagen var han ikke mere borgmester. Han rejste sig dog hurtigt igen. 1563 udnævntes han til en slags overtolder i Bohuslen hvor han også fik tilsyn med det opblomstrende sildefiskeri ved kysten. N.å. førte han en lille eskadre i Kattegat, og marts 1565 skulle han med skibet Dragen undsætte Älvsborg der blev belejret af svenskerne. 4.6.s.å. fortæller han fra Lübeck i et brev til den landflygtige Peder *Oxe, at han var „haardt forfulgt af nogle Adelsmænd" som han havde sagt nogle ubehagelige sandheder, og som han frygtede ville bringe ham i unåde hos kongen; i øvrigt skildrer han i brevet landets elendige tilstand og den almindelige misfornøjelse og opfordrer Peder Oxe til at komme tilbage. Brevet blev vistnok opsnappet af Lübecks magistrat, og Z., der også synes at have stået i forræderisk forbindelse med Sverige, blev sendt til Kbh. hvor regeringen lod ham henrette. Hans ejendomme konfiskeredes; men 1567 fik hans enke dog en gård tilbage som han havde ejet i Marstrand. Z. karakteriseredes i to samtidige kilder henholdsvis som en „verdslig og forfaren" og som en „klog, lærd og veltalende Mand".

H. F. Rørdam i Vidensk. selsk.s skr. 5.r. Hist.-philos. afd. IV, 1874 404f 410. O. Nielsen: Kbh.s hist. og beskr. III, 1881 178f. Monumenta hist. Danicæ, udg. H. F. Rørdam 2.r.I, 1884 721f. H. D. Lind: Fra kong Fr. IIs tid, 1902 271f. Breve til og fra Mogens Gyldenstjerne og Anne Sparre, udg. E. Marquard II, 1936. Frede P. Jensen: Danm.s konflikt med Sverige 1563–70, 1982 160–62.

*Poul Colding**

Zeuthen

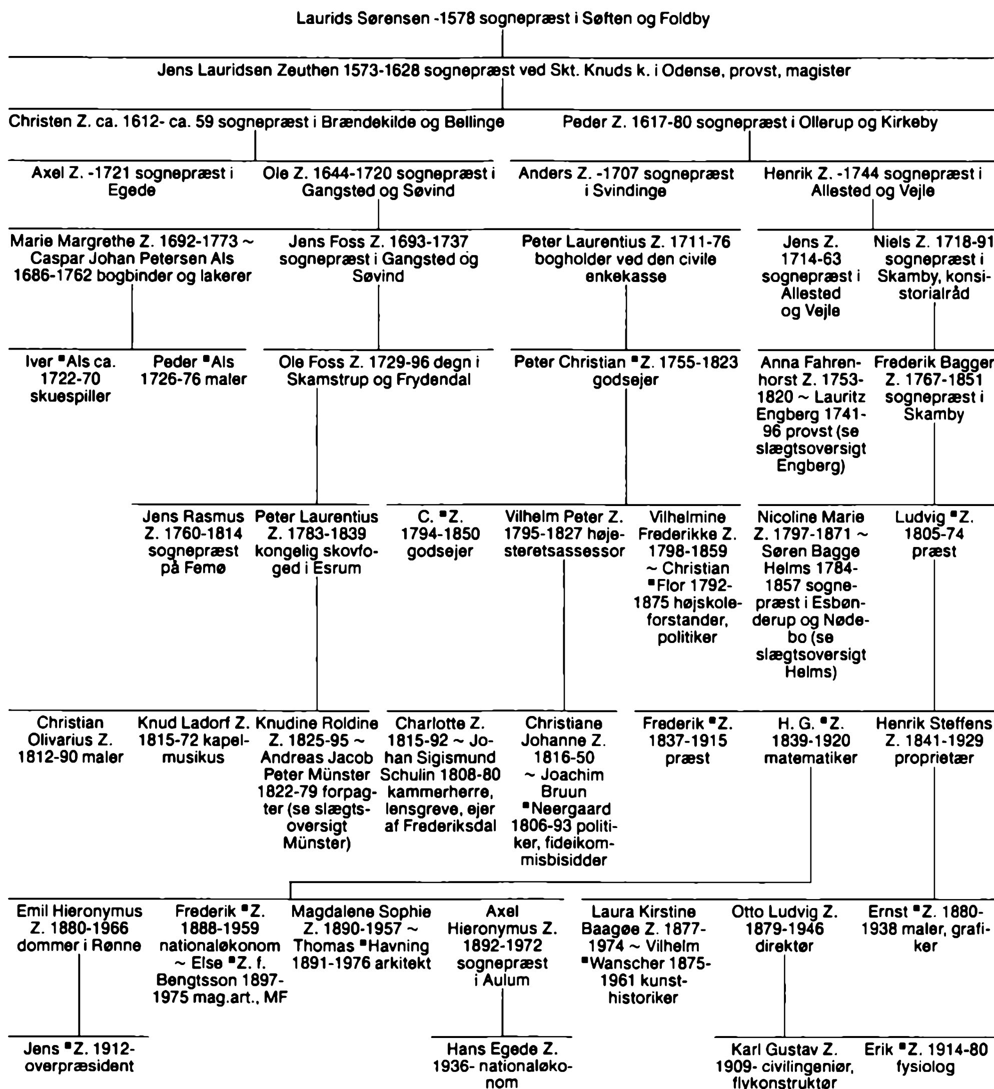
Slægten Z. har navn efter landsbyen Søften, V. Lisbjerg hrd., hvor stamfaderen provst Laurids Sørensen († 1578) var sognepræst.

Peter Christian *Z. var ~ Christine Vilhelmine Marie Bornemann, d. af generalauditør Vilhelm *B.

J. C. L. Lengnick: Genealogi over Jens L. Zeuthens descendenter, 1840 (også i forf.s Genealogier I). Danm.s adels årbog XLVI, 1929 II 299f. S. Otto Brenner: Slægten Laub, 1929 29–35. Slægten Zeuthen 1943, ved T. A. Karbo, 1944. Paul Nedergaard: 100 da. præsteslægter, 1954. C. A. Zeuthen: Slægtsliste for en gren af familien Zeuthen med udgang fra F. L. B. Zeuthen, [1981].

Hans W. Worsøe

Zeuthen, Christian Frederik, baron, 1794–1850, godsejer. * 14.12.1794 i Kbh. (Nic.), † 12.11.1850 på Tølløse, begr. i Tølløse. F: godsejer og assessor Peter Christian *Z. (1755–1823) og Christine V. M. Bornemann (1764–1802). ~ 28.10.1829 i Kalvehave med komtesse Sophie Hedevig Schulin, * 26.6.1810 på Frederiksdal, † 16.10.1866 på

Tølløse, d. af grev Sigismund Ludvig S. (1777–1836) og Louise Elisabeth Brown (1785–1851).

L. blev student (priv. dim.), cand.jur. 1815 og indtrådte derefter i diplomatisk tjeneste. Han var først attaché i Wien, fra 1823 legationssekretær i Stockholm hvor han 1827–28 fungerede som chargé d'affaires. Da han 1828 overtog faderens godsbesiddelser, Tølløsegård med Søgård og Sonnerup, udtrådte han af udenrigstjenesten og helligede sig driften af det omfattende gods. 1843 oprettedes baroni af godserne og Z. blev s.å. ophøjet til friherrestanden. Fra Tølløsegårds jorder udskiltes ejendommen Sophieholm, navngivet efter Z.s hustru. Z. udpegedes som deputeret for sædegårdsejerne i østifterne 1841, og han mødte i Roskilde stænderforsamling 1842, 1844 og 1846. Han tog ikke megen del i forhandlingerne, væsentligst om generelle emner og om landbospørgsmål og da fra udpræget godsejerstandpunkt. Z. mødte ligeledes i stænderforsamlingen 1848 og indvalgtes i den grundlovgivende rigsforsamling som kongevalgt. Z. repræsenterede de fortsat det yderste højre, og hans under den grundlovgivende rigsforsamling førte dagbog afspejler de synspunkter og holdninger der herskede i den afgjort konservative lejr. Z. stræbte efter

at indbygge flest mulige konservative garantier i forfatningen, men måtte se sine argumenter fejet af bordet af forsamlingens majoritet, og han stemte ved den endelige afstemning mod grundlovens vedtagelse. Z. gjorde sig ikke meget gældende i forhandlingerne, men han var virksom bag de første bestræbelser på organisation af godsejerinteresserne. Z. var medstifter af Godsejerforeningen 1843, var aktiv for at samordne de anti-bondevenlige kræfter ved valget til den grundlovgivende rigsforsamling 1848 og var ligeledes engageret i Den patriotiske forening 1849 hvis formål igen var modarbejdelsen af bondevenneselskabet ved valgene. Z. var medlem af Holbæk amtsråd 1845–48, var i to perioder medlem af Nationalbankens repræsentantskab og var 1850 medstifter af Kreditkassen til selvejendoms fremme. – Hofjægermester 1830. Kammerherre 1845. – R. 1926. □Afbildet med hustruen på mal. af M. Rørbye og på mal. af A. Küchler (begge forhen Tølløse). Mal. af D. Monies udst. 1847. Mal. af A. Schiøtt (Sophieholm). Buste af H. V. Bissen, 1855 (sst.; St. mus.).

Danske mag. 7.r.IV, 1943–48 130–228 (Z.s dagbog). Danske politiske breve, udg. Povl Bagge m.fl. II, 1948; IV, 1958. – Danm.s adels årbog XLVI, 1929 II 300. Dansk rigsdagskalender, ved Fr. Barfod, 1856 134f. Danske slotte og herregårde 2. udg. III, red. Aage Roussell, 1964 26f.

Claus Bjørn

Zeuthen, Else Marie, 1897–1975, formand for Kvindernes internationale liga for fred og frihed. * 10.10.1897 på Frbg. (Skt. Thomas), † 27.12.1975 i Rungsted, begr. sst. F: kommunelærer Svend Otto Bengtsson (1871–1956) og Elise Marie Lassen (1873–1956). ~20.10.1924 på Frbg. (Skt. Thomas) med statsvidenskabelig konsulent, senere professor, dr.polit. & oecon. Frederik *Z., * 9.9.1888 i Kbh. (Jac.), † 24.2.1959 i Kbh., s. af professor H. G. *Z. (1839–1920) og Sophie C. F. Lawaetz (1860–1936).

Z. blev student 1915 fra M. Kruses skole og – efter studieophold i Oxford 1920 – mag.art. 1921 i engelsk fra Kbh.s universitet; hun manuducerede derefter til translatør- og skoleembedseksamen og virkede 1929–35 som undervisningsassistent ved universitetet. Hendes livs indsats blev dog det ihærdige arbejde hun lagde i freds- og kvindesag. Politisk tilknyttet det radikale venstre var hun 1918 medstifter af det socialfilantropiske Socialvirke, 1941 blev hun landsformand for den danske afdeling af Kvindernes internationale liga for fred og frihed, en post hun forlod da hun 1953 blev medlem af folketinget (–1960). Her beskæftigede hun sig – foruden med sociale spørgsmål – med international politik især forhold vedrørende FN og udviklingslandenes problemer. Som kvindeligaens repræsentant deltog hun 1944 i oprettelsen af organisationen Fredsvenners hjælpearbejde (Mellemfolkeligt samvirke), af hvis forretningsudvalg hun var aktivt medlem til 1965. Til brug for uddannelsen af frivillige hjælpere oversatte hun Ruth Fry: A Quaker Adventure, 1926 *(I Genopbygningens Tjeneste,* 1945). Z. var som debattør skarp og kompromisløs, hendes sociale engagement var helhjertet, som politiker nød hun godt af sin mands dybe indsigt i samfundsøkonomiske forhold, hans rolige, næsten blide temperament dannede en frugtbar kontrast til hendes eget iltre væsen.

Z. var 1935–45 formand for Kvindelig læseforening og 1937–46 for International Student Service's danske komité. Under sit folketingsarbejde forblev hun medlem af Kvindeligaens internationale styrelse og var verdensorganisationens formand 1956–65. Hun var 1946–65 medlem af dansk samråd for FN og af den danske delegation til FNs generalforsamling. Z. var æresmedlem af invalidekommissionen, af tilsynsrådet for statshospitalerne og for børnehjemmet Jens Olsens Minde. □Foto.

Sv. Cedergreen Bech

Zeuthen, Erik, 1914–80, zoofysiolog. * 15.11. 1914 i Hareskovby, † 10.1.1980 i Virum, begr. Ulstrup kgd. F: civilingeniør Otto Ludvig Z. (1879–1946) og Ida Mathilde Brøndsted (1884–1929). ~5.8.1945 på Strynø med Elisabeth Engberg, * 13.11.1925 i Brønshøj, d. af sognepræst Gunner *E. (1882–1951) og Elisabeth Christensen (1888–1953).

Z. blev student 1933 fra Birkerød statsskole hvis rektor H. V. *Brøndsted var Z.s morbror. Brøndsted, der nogle år senere blev professor i almindelig zoologi ved Kbh.s univ., vakte Z.s interesse for biologi og anbefalede ham at studere zoofysiologi. I studietiden havde Z. August *Krogh som lærer; han studerede på den tid betydningen og udnyttelsen af iltgradienten, dvs. faldet i ilttrykket i vævet mellem et dyrs overflade og dets stærkt arbejdende og dermed iltforbrugende muskler. Som studerende deltog Z. i Kroghs undersøgelser af disse forhold i flyvende insekter og fugle; sammen gjorde de bl.a. den interessante iagttagelse at skarnbassen ved små bevægelser forvarmer sine flyvemuskler til ca. 30° før den begynder at flyve. Sammen med studiekammeraten K. Schmidt-Nielsen deltog Z. også i Kroghs undersøgelse af vandoptagelse og vandpermeabilitet i frøæg og unge larver. Under et ophold 1936 hos embryologen John Runnström i Stockholm fik Z. interesse for at studere encellede or-

ganismer. 1939 tog han magisterkonferens i zoofysiologi. Efter militærtjenesten, som blev kort som følge af demobiliseringen ved den tyske besættelse, arbejdede Z. videre på zoofysiologisk laboratorium med undersøgelser af luftskiftet i fugles åndedrætsorganer, emnet for hans konferens. Ved disse undersøgelser som han har beskrevet i Vidensk. selskabs biol. medd. 1942, kom han ind på fuglelungens eventuelle funktion ved varmereguleringen (fugle har ikke svedkirtler).
Z. vendte så tilbage til cellebiologien som han fik interesse for under opholdet hos Runnström. Han ville studere ægcellens stofskifte og vækst. K. •Linderstrøm-Lang og Heinz •Holter på Carlsberg laboratoriet havde netop udviklet et mikrorespirometer, bygget over princippet i den Cartesianske djævel (dykker). 1940–46 arbejdede Z. på Carlsberg laboratoriet med bl.a. at udvikle den nævnte dykker så den kunne bruges til hans fysiologiske undersøgelser. Med dykkeren kunne han foretage respirationsmålinger på enkelte celler, hvor man tidligere kun havde kunnet måle på cellepopulationer eller vævsdele. Han udviklede også en dykkerdragt. I den periode Z. arbejdede på Carlsberg laboratoriet benyttede han, efter opfordring af Gunnar •Thorson, tre somre til målinger af stofskiftet hos visse dyr fra Øresund under deres udvikling fra æg- til voksenstadiet. Arbejdet udførtes på et meget beskedent marinbiologisk laboratorium i Helsingør. De overraskende måleresultater førte Z. ind på en omfattende undersøgelse som han har behandlet i sin disputats *Body size and metabolic rate in the animal kingdom*, 1947.
1945 vendte Z. tilbage til zoofysiologisk laboratorium som videnskabelig assistent, var 1946–51 universitetsadjunkt, 1951–56 amanuensis og 1956–57 lektor i sammenlignende fysiologi. Foruden at varetage sin undervisning af studenter fortsatte han sine marinbiologiske studier, dels herhjemme og dels ved studieophold i udlandet, således ved Hopkins Station of Stanford University, Californien (1948–49), University of California, Berkeley (1948–49 og 1956–57) m.fl. Ved undersøgelser af respirationsintensiteten af befrugtede marine æg fandt Z., at der ved iltoptagelsen var cykliske svingninger i takt (synkront) med celledelingen. Til et nøjere studium af cellens cyklus måtte man nødvendigvis have et bedre egnet forsøgsobjekt end de sæsonbestemte marine æg. Z. fandt 1950 protozoen Tetrahymena pyriformis velegnet; denne ciliat kunne dyrkes uden tilstedeværelse af andre organismer og var let at holde i kultur. I samarbejde med en studerende, Otto Scherbaum fra Østrig, lykkedes det Z. 1952 ved at udsætte en population af nævnte celle for kortvarige kulde- eller varmepåvirkninger at få mange af cellerne i populationen til at dele sig samtidig. Ved denne synkroniseringsmetode fik Z. og medarbejdere et cellemateriale der kunne undersøges fysiologisk fra celledeling til celledeling og i mængder, tilstrækkelige til biokemiske analyser.
I artiklen *Oxygen uptake as related to body size in organisms* (The quarterly review of biology XXVIII, 1953) vurderer Z. resultaterne af sine undersøgelser af stofskiftet i relation til legemsstørrelsen hos store celler op til mg-store dyr. Han mener, at iltoptagelsen for disse varierer med cellens respektive dyrets masse, mens den for større dyr snarere varierer med dyrets overflade. Artiklen har haft vidtrækkende betydning, og den er stadig aktuel for biologer. Den blev genoptrykt 1967 i The Bobbs-Merrill Reprint, Series in the Life Sciences, og blev 1980 optaget på listen Citation Classics i Current Contents, ISI.
1957 blev Z. efter kræftforskeren Albert •Fischers død forstander for Carlsbergfondets biologiske institut. 1961 blev han tillagt titlen professor. Det ansås for sandsynligt at cancerproblemet, hvormed der arbejdedes på instituttet, måtte kunne angribes ud fra kendskab til almindelige cellers vækst. Z. var klar over, at skulle Tetrahymena kunne anvendes i arbejdet med nævnte problem, måtte man finde en metode hvorved det blev muligt at retardere dens vækst i en specifik fase uden at naboceller i andre faser blev påvirket. Ved Z.s død 1980 var dette problem stadig uløst. – Z. var sekretær i Dansk biologisk selskab 1954–56, medlem af Videnskabernes selskab fra 1958, formand for Nordisk forening for celleforskning 1967–71 og præsident for den skandinaviske sektion af Society of Protozoologists fra 1967 til sin død. – Z.s litterære produktion var meget omfattende. Han var forfatter eller medforfatter til mere end 160 videnskabelige arbejder, bl.a. artiklen om luftskiftet i fuglelungen (1942), disputatsen (1947) og afhandlingen om iltoptagelse i relation til legemsstørrelse (1953). Inden for populærvidenskab skrev Z. bl.a. en bog om livets opståen og udvikling (2. bind i serien Mennesket og naturen, 1952). Z.s eksperimentelle teknik var uovertruffen; videnskabsmænd kom fra nær og fjern for at lære hans dykkermetode. – Z. fik tildelt Thunberg-medaljen, Kungl. fysiografiska sällskapet, Lund 1966 og Novoprisen 1969. – R. 1974. □Karikaturtegn. af K. Linderstrøm-Lang (Kgl. bibl.). Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1948 155. – Jytte R. Nilsson i Vidensk. medd. fra da. naturhist. foren. CXLII, 1980 193–204 (heri bibliografi). C.

Barker Jørgensen i Oversigt over vidensk. selsk.s virksomhed 1980–81 70–81. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

K. G. Hansen

Zeuthen, Ernst Johan, 1880–1938, maler, grafiker. * 30.12.1880 på Limme, Tävelsås, Kronobergs län i Sverige, † 15.9.1938 i Gentofte, begr. sst. Dansk indfødsret 21.12.1914. F: landejendomsbesidder Henrik Steffens Z. (1841–1929) og Emilie Margrethe Nobel (1845–1925). ~3.5.1911 i Rom med Lina Normann Meyer, * 5.10.1878 i Mo i Rana, Norge, † 19.11.1965 i Gentofte, d. af købmand Lars Aagaard M. (1831–1909) og Johanne (Hanne) Smith (1844–1924).

Z.s fædrene slægt var gennem generationer præster, på mødrene side mest købmænd, men også stærkt præget af åndslivet. Faderen var imidlertid landmand og havde gennem sit ægteskab fået mulighed for at blive selvstændig. Hverken han eller Z.s mor havde tilknytning til Sverige da han købte gård i Skåne, men på grund af ejendomspriserne var det på den tid ikke ualmindeligt at danske slog sig ned her. – Barndomshjemmet var religiøst præget, men uden at dette virkede hæmmende på familielivets læsning, musikaftener eller diskussioner. Forældrene lagde vægt på at børnene lærte at tegne og male, og som hæderlige amatører kunne de selv vejlede dem. Da Z.s ældre søster Laura kom på malerskole i København og blev gift med sin halvfætter Vilhelm *Wanscher fik Z. sin første kontakt med kunsten hvad der synes at have styrket hans senere beslutning om selv at blive maler. Faderen havde imidlertid bestemt at han ligesom sin bror skulle uddannes til ingeniør og sendte ham efter latinskolen i Lund i lære på Kockums værft i Malmö. Han faldt hverken til her eller i Göteborg hvor han boede fra 1897 sammen med broderen og 1903 tog eksamen fra Chalmers tekniska läroanstalt. Så rejste han ud og arbejdede de følgende år på skibsbygningstegnestuer i England og Tyskland, men uden at finde sig til rette i sit fag. Han følte sig ensom og drømte samtidig om at blive kunstner. Den endelige beslutning tog han i USA hvor hans første billeder blev malet. 1908 kom han til København og begyndte sin nye uddannelse med at tegne en vinter hos Agnes Jensen, senere gift Weie. Fra denne periode stammer *Den gamle sluse ved Lersøen* der vidner om store evner. Foråret 1909 besøgte han Kunstnernes studieskole under Johan *Rohde og fik kammerater som Olaf *Rude, W. *Scharff, Oluf *Høst og Axel P. *Jensen. Nu troede han på sine evner, og på rejser de følgende år til Frankrig og Italien modnedes han som kunstner, uden yderligere undervisning, men gennem de ældres eksempel: Giotto, den italienske renæssances mestre og Cézanne. Hans billeder af *Terracina* og *Assisi* (begge 1911) er både stærke i konstruktionen og sikre i farven.

I Italien blev Z. gift med en norsk kvinde som delte hans livssyn, og nu begyndte et rigt familieliv. Fra rejser til Norge, Bornholm og Arild og fra en række somre i Røjle enge på Nordvestfyn stammer nogle af hans bedste billeder, foruden mange af hans prægtige tegninger og raderinger. – I 1920erne tog Z.s depressioner og hans fordybelse i religionens mysterier til. Der indtraf en svækkelse af nervesystemet som førte til en ændring i både livsførelse og kunstnerisk udtryksform. Naturalismen er fremover kun tilsyneladende. Farven som påsættes med kniv i brede flader bliver ekspressionistisk og symbolsk bestemt, og det er karakteristisk at han nu helliger sig nogle få motiver som behandles i stadig gentagne variationer. De typiske træk er udsyn og modlys. *Papigno*, 1926, tilkendt Eckersbergmedaljen og *By ved Middelhavet*, 1927–30. Hovedværket *Sol over havet*, 1928 (Statens museum) hvis havmotiv genfindes fx i *Fuldrigger*, 1931, *Kronborg*, 1937 og i skibsbrandbillederne fra 1921 (Fyns Kunstmuseum), 1936 og 1938. Også fjeldet behandler han gentagne gange. – Z. har også malet blomsterbilleder og portrætter, *Overbibliotekar H. O. Lange*, 1926 (Det kgl. bibliotek), *Joakim Skovgaard*, bl.a. 1931 (på Frederiksborg), *Niels Skovgaard*, 1934 og *selvportræt*, 1927–28 (Statens museum). Endvidere gjorde han flere udkast til et gruppebillede forestillende Den frie udstillings gamle kunstnere. Egentlig religiøst maleri findes der kun få eksempler på, *Christus vandrer på søen*, 1930 (Gentofte kirke). Hans træsnit efter Giotto skal dog ikke glemmes. – Z. var værdsat af sin samtid, og hans værker kunne ses på Kunstnernes efterårsudstilling 1912–14, 1917, Charlottenborg forårsudstilling 1914–16, Den frie udstilling 1917–38 (medlem 1920), og han havde egne udstillinger bl.a. i Kunstforeningen 1915, 1923 (s.m. søsteren Laura Wanscher) og 1937. Mindeudstillinger blev afholdt på Charlottenborg efterårsudstilling 1939 (under Grafisk kunstnersamfund) og i Den frie udstilling 1940. Malerier af Z. findes i Statens museum for kunst, museerne i Århus, Randers, Vejen, Odense og Maribo, Kolding og Esbjerg kunstforeninger, Nationalgallerie i Berlin. 1943–63 fandtes tillige en offentlig tilgængelig samling i atelieret i hans hus, Søtoften 3 i Gentofte som han selv havde tegnet efter italiensk forbillede. Grafiske arbejder i kobberstiksamlingen og museer i Stockholm, Göteborg og Chicago samt British Museum i London. □Selvportr. 1919, 1927–28 (St. mus.) og 1932–38. Foto.

E. Z. Et udv. af billeder m. indl. tekst af Sig. Schultz, 1935 = Vor tids kunst XVIII. – Herman Madsen i Atlantis II, 1924 455–62. Ernst Harms i Ostsee-Rundschau IX, Dresden 1932 91–93 96f. Eigil Knuth i Samleren XI, 1934 49–52. Samme: E. Z. 1880–1938, 1943 (heri værkfortegn.). Kn. Pontoppidan i Politiken 16.9.1938. Pr[eben] W[ilmann] i Socialdemokraten s.d. Sig. Schultz i Nationaltid. s.d., 10.4.1940 og 20.10.1943. Samme i Den frie udstillings kat., 1939 14–18. Samme i Katalog for udstilling, Århus Permanente 1957. K[ai] F[lor] i Berl. tid. 16.9.1938. Johs. Kragh i Berl. aften 20.9. s.å. Kai Flor sst. 11.4.1940. Hagmund Hansen i Højskolebl. LXV, 1940 266–68 274f. Katalog for udstilling, Oslo kunstforen. 1958.

Elisabeth Fabritius

Zeuthen, Frederik, 1837–1915, præst. * 2.1.1837 i Grimstrup ved Varde, † 27.2.1915 i Fredericia, begr. sst. F: sognepræst, sidst i Fredericia, Ludvig *Z. (1805–74) og Magdalene H. J. Laub (1814–81). ~ 13.10.1868 i Brahetrolleborg med Rasmine Frederikke Bagger, * 29.3.1840 i Tanderup, † 30.5.1933 i Kbh., d. af sognepræst, sidst i Brahetrolleborg og Krarup, Frederik Vilhelm B. (1805–84, ~ 2° 1846 med Mariane Elisabeth Louise Toft, 1808–48, ~ 3° 1856 med Eleonora Elisabeth Johanne Sophie Nyegaard, 1818–1900) og Sophie Charlotte Birch (1807–43). – Bror til H. G. *Z.

Z. blev student (Sorø) 1857, cand.teol. 1862. Efter en kort tid som huslærer var han soldat – deltog i kampene på Dybbøl og Als – og blev så 1865 kapellan i Udby-Ørslev, 1872 sognepræst i Everdrup, 1885 stiftsprovst i Viborg og 1890–1915 sognepræst ved Skt. Michaelis kirke i Fredericia, 1900–07 tillige provst for Elbo m.fl. herreder. – Z. deltog som ung med liv og lyst i studenterlivet; han hørte en bred kreds af københavnske prædikanter – også fra N. F. S. *Grundtvig hentede han impulser – og fortsatte i øvrigt hjemmets tradition for æstetiske og filosofiske interesser (bl.a. inspireret af Rasmus *Nielsens forelæsninger). Men som præst i Udby kom han i nær kontakt med den almueprægede sjællandske lægmandsvækkelse og følte sig bedre hjemme der end i de grundtvigske gårdmænds „overklasse". 1870 blev han i Næstved dybt grebet af en prædiken af Vilhelm *Beck, sluttede sig til ham i varmt venskab og stillede sig helt til rådighed for Indre mission. 1879 kom han ind i bestyrelsen, 1884 blev han næstformand og efter Becks død 1901 formand, til trods for at han af type var alt andet end missionsk (men havde et langt mere kulturåbent syn) og ofte gik på tværs af hævdvundne meninger, ligesom han var absolut uden sans for strategi og organisation og i kirkepolitiske sammenhænge ofte viste sig som en slet diplomat. Men hans personlighed var tillidvækkende og hans forkyndelse både trohjertig og troværdig. Bl.a. derfor ville biskop Jørgen *Swane – der gerne så sin domkirke fyldt – have ham til stiftsprovst; men det gik slet ikke. Z. ville fx bygge missionshus, men den håndfaste biskop gennemtvang et folkekirkeligt menighedshus. Andre stridsemner kom til, og skuffet forlod Z. Viborg. I det kirkelige udvalg 1904–07 havde Z. som Indre missions ordfører en fremtrædende plads, men det lykkedes ham aldrig at finde en juridisk eller politisk formulering som skulle give „de troende" op til 75% af pladserne i de demokratiske kirkelige organisationer (fx menighedsråd). Hans kamp for privilegierne løb tomgang og han endte med at stemme imod det kirkeforfatningsforslag flertallet enedes om. – Som præst var Z. overalt respekteret og påskønnet; han lod en del prædikener trykke i Indre Missions Tidende (redaktør fra 1910) og udgav flere mindre filosofiske og teologiske afhandlinger. – R. 1888. DM. 1906. ☐Mal. af Carl Wentorff, 1912 (Fr.borg), hertil forarbejder (bl.a. sst.). Efter Wentorffs mal. kopi af E. Zeuthen, 1917, som forarbejde til mal. 1925 (Hans Tausens hus, Viborg) og 1929. Foto.

Johs. Gøtzsche: F. Z., 1927. Henry Petersen: Vækkelse – el. kirkepolitik, 1954. To højkirkemænd. Brevveksl. mellem bisperne H. Stein og J. Swane, udg. P. G. Lindhardt og J. Swane, 1958. P. G. Lindhardt i Den danske kirkes hist. VII–VIII, 1958–66. P. Holt: Kirkelig foren. for Indre mission i Danm., 1961–77. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

P. G. Lindhardt

Zeuthen, Frederik Ludvig Bang, 1888–1959, nationaløkonom. * 9.9.1888 i Kbh. (Jac.), † 24.2.1959 i Kbh., urne på Hellebæk kgd. F: professor H. G. *Z. (1839–1920) og Sophie C. F. Lawaetz (1860–1936). ~ 20.10.1924 på Frbg. (Skt. Thomas) med mag.art. Else Marie Bengtsson (Else *Z.), * 10.10.1897 sst., † 27.12.1975 i Rungsted, d. af kommunelærer Svend Otto B. (1871–1956) og Else Marie Lassen (1873–1956).

Z. voksede op i et konservativt hjem, blev student 1907 fra Østre Borgerdydskole, studerede statsvidenskab og blev allerede i de første studieår særlig interesseret i prislære. Han blev cand. polit. 1907 og året efter ansat i arbejderforsikringsrådet. Hans lærere L. V. *Birck og Harald *Westergaard tilskyndede ham til videnskabeligt arbejde som han gik i gang med i sin fritid, og 1914 studerede han socialpolitik i England. 1916 blev han fuldmægtig i arbejderforsikringsrådet og 1921 den første statsvidenskabelige konsulent i indenrigsministeriet (og socialministeriet). Selv om Z. var stærkt optaget af administrativt arbejde fortsatte han sine studier. 1922–23 holdt han som vikar for Birck forelæsninger over pristeori.

Han deltog i oplysningsvirksomhed i Socialvirke og var 1923 på studierejse i Tyskland, Wien, Genève og London. 1928 blev han dr.polit. på en omfattende afhandling om prisdannelsen, *Den økonomiske Fordeling*. 1930 blev han efter konkurrence med Jørgen Pedersen og Carl Iversen professor i nationaløkonomi og virkede i denne stilling til udgangen af 1958. I efteråret 1958 var han på studierejse i USA.

Z. blev en usædvanlig afholdt lærer, selv om hans forelæsninger kunne være vanskelige at følge og hans teoretiske fremstillinger ikke var let tilgængelige. I en mindre kreds var han meget inspirerende, og hans humor og venlige væsen gav ham personlige kontakter med mange af studenterne, der kunne udvikle sig til venskaber der varede langt ud over studietiden. Allerede inden 1930 havde Z. en betydelig litterær produktion som han fortsatte efter at være blevet professor. I fagskrifter har han skrevet et stort antal afhandlinger navnlig om sociale spørgsmål. Som ung interesserede han sig også for valgteknik, deltog i forarbejderne til valglovene af 1915 og 1920 og udsendte 1918 en neutral valgpjece, *Hvem skal vi stemme paa?* 1921–22 var han tilforordnet ved valglovskommissionen. Han var medlem af arbejdskommissionen 1925–29 og forskellige udvalg til forberedelse af socialreformen 1933 og ydede her bidrag til de officielle betænkninger. 1918 udsendte han en bog, *Danske Ulykkesinvalider* og 1923 *Danmarks sociale Lovgivning i Hovedtræk*. 1930 kom i London *Problems of monopoly and economic warfare* hvor afsnit fra disputatsen indgik. Værket blev rost af kendte nationaløkonomer fra andre lande. Som professor skrev Z. også aktuelle kronikker om socialpolitik i dagspressen, og mange af hans afhandlinger fremkom i udenlandske fagskrifter. Z.s teoretiske hovedværk kom 1942, *Økonomisk Teori og Metode* (udvidet engelsk udg. 1955). Selv om bogen kom efter John Maynard Keynes' skelsættende værk om makroteorien holdt Z. sig til mikroteorien. Han var kritisk over for Keynes og skønt han selv var matematisk kyndig og anvendte matematik, var han skeptisk over for den udbredelse af symboler og formler der fandtes i den moderne økonomi. Han gik i dybden med mikroteorien og blev bl.a. anerkendt for sin behandling af sammenhængen mellem varepriserne og produktionsfaktorernes priser som han fremstillede i 1. del af det nævnte værk, en indsats som fik betydning for udvikling af den teoretiske driftsøkonomi. Z. var også stærkt interesseret i sammenhængen mellem teknik og økonomi og var 1935 med til at starte Nordisk Tidsskrift for teknisk Økonomi. Som professor blev Z.s område inden for den anvendte økonomi socialpolitik. I dette fag udsendte han to grundige lærebøger, *Arbejdsløn og Arbejdsløshed*, 1939 og *Social sikring*, 1948. Z. var altid opmærksom på nye synspunkter i sit fag og interesserede sig for de teorier om velfærdsøkonomi der blev moderne efter anden verdenskrig. 1952 udsendte han et duplikeret hæfte, *Vurderinger og Maalsætninger i økonomien i velfærdsteoretisk Belysning*. En stærkt bearbejdet udgave heraf kom 1958, *Videnskab og Velfærd i økonomisk Politik*. Både som interesseret i fordelingsspørgsmål og socialpolitik ønskede Z. at være den neutrale iagttager og videnskabsmand, og det fik ham til at karakterisere eget udgangspunkt og holdning på følgende måde i en note i Arbejdsløn og Arbejdsløshed: „Sympati for social Lighed, en vis Forsigtighed, akademisk Embedsmilieu, men delvis kontrær Reaktion mod Milieuet, hvortil – for ikke at gøre Læserens Reaktion alt for stærk – maaske bør tilføjes – stor Sympati for Objektivitet (i Overensstemmelse med Milieuet)". Hans forsigtighed medførte at han ikke ofte deltog i dagbladenens debat om økonomiske og sociale spørgsmål. Hans ønske om videnskabelig objektivitet fik ham dog til i forbindelse med Max *Kjær-Hansens udnævnelse til professor ved indlæg i bladene stærkt at kritisere den nye reklamevidenskab.

Professoratet i nationaløkonomi medførte at Z. måtte påtage sig en række hverv. 1937–43 var han medlem af bestyrelsen for Nationaløkonomisk forening, 1948–56 formand for Institutet for historie og samfundsøkonomi, fra 1952 medlem af Statens almindelige videnskabsfond og fra 1954 medlem af Rask-Ørsted fondet. Han var desuden medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber og af Kungl. humanistiska vetenskapssamfundet i Lund. Også efter at være blevet professor fik han en række opgaver for den offentlige administration. Han var medlem af arbejdsløshedsrådet 1932, arbejdsmarkedskommissionen 1949, af trustkommissionen fra s.å., for pristalsudvalget fra 1951 og var formand for udvalget vedrørende oprettelse af et socialt forskningsinstitut 1953–57 og blev instituttets første formand 1958. Z. var desuden medlem af bestyrelsen for Dansk folkeforsikringsanstalt og formand for bestyrelsen for Revisions- og forvaltningsinstituttet fra 1948. Som kyndig i arbejdsmarkedsforhold blev han også medlem af den voldgiftsinstitution der skulle afgøre stridigheder mellem bankerne og deres funktionærer. For sin videnskabelige indsats blev Z. 1946 æresdoktor i økonomi ved Århus universitet. Han var også æresdoktor i Lund, fellow i Econometric Society og holdt gæsteforelæsninger ved London School af Economics. Både som 60- og

70-årig fik han festskrifter med bidrag fra kolleger og gamle elever. I sit testamente havde Z. betænkt Socialøkonomisk samfund som han 1915–17 havde været formand for. Efter samråd med Z.s hustru oprettede foreningen et legat der tildeler Zeuthen-prisen til cand.polit.er der ved den afsluttende eksamen har skrevet særlig gode store specialopgaver. Efter hustruens død er der kommet flere penge til dette legat. ☐Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1928 166f og i Århus univ.s årsberetn. XIX, 1947 49–51. – L. V. Birck i Nationaløkonomisk t., 1928 377–83 (anm. af Z.: Den økonomiske fordeling). Hans Brems og Henning Friis sst. 1959 1–22 (heri bibliografi, forts. sst. 1960 310). H. Winding Pedersen i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1959 157–63. Carl Iversen i Berl. tid. 25.2. s.å. Hans Brems og Kj. Philip i Danske økonomer, 1976 347–75. – Papirer i Rigsark.

Niels Banke (Jens Toftegaard)

Zeuthen, Hieronymus Georg, 1839–1920, matematiker. * 15.2.1839 i Grimstrup ved Varde, † 6.1.1920 på Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). F: sognepræst, sidst i Fredericia, Ludvig *Z. (1805–74) og Magdalene H. J. Laub (1814–81). ~1° 18.12.1867 i Kbh. (Johs.) med Julie Henriette Jespersen, * 4.8.1846 i Århus, † 16.6.1876 i Kbh. (Johs.), d. af stiftsfysicus, dr.med., senere justitsråd Jacob Vilhelm J. (1805–60) og Anne Marie Kirstine Bloch (1811–74). ~2° 20.8.1879 i Ørum ved Grenå med Louise Marie Christine Jespersen, * 15.4.1842 i Århus, † 8.2.1886 i Kbh. (Jac.), søster til 1. hustru. ~3° 8.11.1887 i Refsnæs med Sophie Christine Frederikke Lawaetz, * 13.12.1860 på Møltrup, † 12.11.1936 på Frbg., d. af forpagter Fridrich (Fritz) August L. (1834–72) og Christiane Amalie Petersen (1836–78). – Far til Frederik *Z. (1888–1959). Bror til Frederik *Z. (1837–1915).

Sin første undervisning fik Z. i hjemmet ved Varde hvis religiøsitet gav ham sit præg for hele livet. Senere da faderen blev præst i Sorø kom han 1849 ind i den lærde skole der. Allerede i skoletiden havde matematikken tiltrukket sig hans interesse; herved har det ikke været uden betydning at han kunne dele denne interesse med en skolekammerat, den senere professor i matematik Julius *Petersen. De gav hinanden konstruktionsopgaver og grundede i fælleskab over vinkelens tredeling. 1857 blev Z. dimitteret fra Sorø, og n.å. underkastede han sig den filosofiske prøve. Straks efter studentereksamen havde han valgt matematikken til studiefag. Hos F. A. V. Kolling fulgte han C. *Ramus' lærebog i den højere matematik og fulgte desuden forelæsninger hos Chr. *Jürgensen og A. *Steen. Men ved siden deraf indvandt han nyt land for dansk matematik ved et indgående studium af Michael Chasles' og George Salmons arbejder. 1862 tog Z. magistergraden, og n.å. satte et rejsestipendium ham i stand til at rejse til Paris og fortsætte sine studier hos Chasles selv. Da krigen med Tyskland udbrød vendte Z. i april 1864 hjem for at aftjene sin værnepligt som officersaspirant i artilleriet. Krigen endte dog før uddannelsen var færdig. Rejsen til Paris og krigen havde afbrudt Z.s undervisningsvirksomhed, og da der hengik nogen tid inden der atter bød sig lejlighed til at genoptage denne, fik han ro til med kraft at fremme de undersøgelser vedrørende systemer af keglesnit som han under påvirkning af Chasles allerede havde påbegyndt i Paris. Resultaterne samlede han i en doktordisputats som han forsvarede i slutningen af 1865.

Studiet af matematikken havde siden oprettelsen af Polyteknisk læreanstalt 1829 og den militære højskole 1830 taget et sådant opsving herhjemme, og den matematiske videnskab var i omfang vokset så stærkt, at oprettelsen af en ny lærerpost i matematik ved universitetet var blevet ønskelig. På professor Steens varme anbefaling blev Z. 1870 udnævnt til docent; 1883 blev han ekstraordinær professor og 1886 efter Steens død ordinær professor. Siden 1885 foredrog han desuden på Polyteknisk læreanstalt det almindelige kursus i den højere matematik. I disse stillinger virkede han til han tog sin afsked 1910. Selv efter den tid fortsatte han med en værdifuld videnskabelig produktion. På forskellig måde var Z. virksom i universitetets administration, fx som medlem af konsistorium og som inspector quæsturæ; han var universitetets rektor for universitetsåret 1895–96. Også på mange andre områder har han sat spor. Således var han 1871–89 redaktør af Tidsskrift for Mathematik. I det kirkelige liv tog Z. på forskellig måde virksom del; han havde således i en årrække sæde i bestyrelsen for Dansk missionsselskab og for Skt. Jakobs menighedssamfund. Han var formand i studenterhjemmets tilsynsråd og medlem af det kbh.ske kirkefonds bestyrelse. – Allerede i studietiden havde Z. offentliggjort forskellige mindre undersøgelser i Mathematisk Tidsskrift der var begyndt at udkomme 1859. Nu fulgte i årenes løb en rig videnskabelig produktion, dels i form af afhandlinger spredt i inden- og udenlandske tidsskrifter, dels i form af større værker. Hele denne produktion går vel i højst forskellige retninger inden for matematikken, men man kan dog skelne mellem to hovedretninger, karakteriserede ved ordene: antalgeometri og matematikhistorie. For begges vedkommende kan man spore påvirkningen fra Chasles, en af grundlæggerne af den antalgeometriske metode og forfatteren til Aperçu historique. Disputatsen om keg-

lesnitsystemer var det første af de antalgeometriske arbejder, en lang række udviklede senere selve metoderne, andre bragte anvendelser. Han gav først et koncentreret referat af de antalgeometriske metoder i en artikel *Abzählende Methoden* i Encyklopädie der mathematischen Wissenschaften, og senere gav han en fyldigere fremstilling af denne artikels indhold i bogen *Lehrbuch der abzählenden Methoden der Geometrie*, 1914. Blandt Z.s andre geometriske afhandlinger bør især nævnes hans afhandling i Mathematische Annalen VII, 1874, om fjerdegradskurvernes udseende.

Målet for Z.s matematikhistoriske undersøgelser har været at få et overblik over de matematiske tankers udviklingshistorie. Han adskiller sig herved fra den samtidige matematikhistoriker Moritz Cantor som tilstræber den størst mulige bio- og bibliografiske fuldstændighed. For med rette at kunne vurdere de metoder som hver tid har anvendt må man tålmodigt arbejde sig ind i datidens viden, tænke- og udtryksmåde. Mens Z., hvad det filologiske, biografiske og bibliografiske angår, støtter sig til andre forskere, viser han en ubetinget originalitet med hensyn til vurderingen af de forskellige tiders frembringelser. Det første større historiske arbejde var *Keglesnitslæren i Oldtiden*, 1885. 1893 udkom første del af *Forelæsninger over Mathematikens Historie*, omhandlende oldtiden og middelalderen. Anden del, der udkom 1903, behandler 1500- og 1600-tallet. I sine undersøgelser af den græske keglesnitslære i oldtiden hævdede Z. at metoden i virkeligheden var identisk med den moderne analytiske geometri, og at forskellen i formen kun hidrørte fra at oldtiden manglede den nyere tids algebra med dens matematiske tegnsprog. Herved kastedes nyt lys over vurderingen af R. Descartes' indsats. Frugten af hans sidste års studier på oldmatematikkens område var afhandlingen *Hvorledes Mathematiken i Tiden fra Platon til Euklid blev rationel Videnskab*, 1917. I Kultur der Gegenwart (III, I, 1912) har han skrevet *Die Mathematik im Altertum und im Mittelalter*. I Z.s omfattende produktion findes også en lærebog i den analytiske plangeometris begyndelsesgrunde, en elementær fremstilling af keglesnitslæren samt forelæsninger over hydrostatik og bevægelseslære og over trekantskoordinater. – I alle kredse som kom i berøring med Z. vandt han højagtelse ved sin varmtfølende og rettænkende personlighed. Hans videnskabelige virksomhed vandt stor anerkendelse både hjemme og udenlands. 1872 blev han medlem af Videnskabernes selskab, 1878–1917 var han dettes virksomme og højt skattede sekretær, og fra 1901 var han det ene medlem af dets udvalg for den internationale association af akademier. 1900 blev han korresponderende medlem af det franske akademi og var i øvrigt medlem af en række udenlandske selskaber, fx (1875) af London Mathematical Society og (1902) af Accademia de nuovi Lincei, og 1902 blev Z. ved Abel-mindefesten æresdoktor ved Kristiania (Oslo) universitet. – R. 1880. DM. 1892. K². 1898. K¹. 1910. □Afbildet på tegn. Studenterforeningen flytter, 1863. Afbildet på P. S. Krøyers mal. af møde i Videnskabernes selskab, 1897 (Vidensk. selskab). Mal. af H. Vedel, 1909 (Fr.borg). Medalje af G. Jensen, 1919. Buste af V. Bissen (bl.a. Polyteknisk læreanstalt). Foto.

Niels Nielsen: Matematiken i Danm. 1801–1908, 1910 144–51 (bibliografi). – Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1866 91–94. – J. Hjelmslev i Berl. tid. 15.2.1919. Samme i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1920 95–100. Samme i Matematisk t., 1939 A 1–10. Erik Schou i Soranerbl. III, 1920 89–91. C. Juel i Oversigt over vidensk. selsk.s forhandl. 1919–20 67–77 (optr. i Matematisk t., 1920 A 2–9). Studenterne fra år 1900, 1925 47 50. A. Lomholt: Det kgl. da. vidensk.s selsk. 1742–1942 I–III, 1942–60. – Papirer i Kgl. bibl.

*Poul Heegaard**

Zeuthen, Jens Hieronymus, * 1912, overpræsident. * 8.7.1912 i Svendborg (Skt. Nicolai). F: byfogedfuldmægtig, senere dommer Emil Hieronymus Z. (1880–1966) og lærer Mariella Lovise Christiansen (1885–1976). ~ 1° 10.5.1938 i Kbh. med Elsa Roos, * 21.11.1911, † 1.11.1965, d. af cigarmager Jacobus R. og Ingeborg Carla Emilie Hansen. ~ 2° 27.1.1968 i Gentofte med overassistent Ellen Kirstine Hjørngaard Sørensen, * 1.1.1934 i Næsby-Tyvelse, d. af gårdejer Niels S. (1900–82) og Olga Ulrikka Mortensen (1900–79).

Z. blev student i Svendborg 1930 og cand.jur. 1936. Efter ½ års ansættelse i skattedepartementet blev han 1937 ansat som fg. sekretær i indenrigsministeriet. Han blev fastansat som sekretær 1939 og fuldmægtig 1945. Han var i disse år beskæftiget med flere grene af ministeriets opgaveområder med den overvejende indsats på det sundhedsmæssige område. Z. blev 1948 overtalt til, ja nærmest presset til at overtage departementschefposten i indenrigsministeriet, kun 35 år gammel. Han havde denne stilling i 29 år indtil han 1977 selv ønskede en arbejdsmæssig aflastning. Han blev overpræsident i København og beklædte denne post til sin pensionering 1982. Z. var departementschef under i alt 12 ministre, og han var respekteret og højt værdsat ikke alene af disse – i øvrigt meget forskellige personligheder – men også af folketingets medlemmer, af sine departementschefkolleger og ikke mindst af sit eget personale. Z. er af natur beske-

den og i sin form ikke særlig udadvendt. Han er venlig og imødekommende og har udpræget lune. Han kan være sarkastisk, men aldrig sårende. Han er sagligt meget velbevandret og alsidigt orienteret og har et klart og sundt jugement. Under Z.s departementschefperiode gennemgik ministeriet og ministeriets opgaver en betydelig udvikling, og Z. kom i disse år til at præge opbygningen og udbygningen af sundhedsvæsenet, sygehusvæsenet, civilforsvaret, det civile beredskab, personregistreringen og ikke mindst den nye kommunale struktur. Han var som departementschef centralt placeret ved tilrettelæggelsen og administrationen af de ministerielle opgaver, men han gjorde også et arbejde i marken. Han var formand for eller medlem af bestyrelsen for en række institutioner, stiftelser og foreninger og gjorde en særlig indsats på Finseninstituttet og i Landsforeningen mod polio. Han ledede forhandlingerne om kommunalreformens gennemførelse, og som formand for såvel kommunallovskommissionen, kommunalreformkommissionen som hovedstadsreformkommissionen lykkedes det ham – takket været en på en gang menneskelig, smidig og afslappet forhandlingsform – at sikre den store reform gennemført med bred politisk opbakning og med tilslutning fra de kommunale organisationer og hovedparten af kommunerne. Regeringen har gennem årene brugt Z. til særlige opgaver og lagt vægt på hans deltagelse i administrative reformer. Han var medlem af centrale råd og nævn og fik efterhånden en placering som „grå eminence" på Slotsholmen. Det må betragtes som en helt speciel anerkendelse at han efter sin pensionering blev bedt om at indtræde som medlem af kommissionsdomstolen vedrørende post- og telegrafvæsenet. Privat er Z. et udpræget familiemenneske, men ikke just havemand eller sportsmand. Han har mange og alsidige interesser, især koncentreret om moderne litteratur, musik, sprog og rejser. □Foto.

Henning Strøm

Zeuthen, Sophus Rasmus **Lauritz**(en), 1854–1923, jurist. * 3.8.1854 i Kbh. (Frue), † 3.11.1923 i Hellerup, begr. i Kbh. (Ass.). F: møbelhandler Jørgen Lauritzen Z. (1814–76) og Margrethe Hansen (Bierregaard) (1816–70). Ugift.

Z. blev student 1873 fra v. Westens institut og cand.jur. 1878, var derefter manuduktør og 1880–83 volontør i justitsministeriet. 1886 blev han overretssagfører i Kbh. og fik efterhånden en meget stor forretning, sad i en række bestyrelser og var konsulent for adskillige større industrielle foretagender. Politisk tilhørte han oprindelig det liberale venstre og kom bl.a. til at stå N. *Neergaard nær; han var en af fædrene til Studentersamfundets retshjælp og overordentlig virksom ved dens første organisation og udvikling, var dens formand 1885–89. 1884–87 var han bestyrelsesmedlem i Dansk kvindesamfund for hvis fremgang han havde virket ivrigt. 1897 købte han Heslegård i Hellerup og sad 1904–06 i Gentofte sogneråd, valgt af de højstbeskattede. Han var en i mange henseender interesseret og offervillig mand, var således i mange år bestyrelsesmedlem i selskabet Hedebruget, men især nærede han en levende kærlighed til kunst, var medlem af gallerikommissionen og af Ny Carlsbergfondets direktion og finansierede planeringen af pladsen foran kunstmuseet 1919. Efter hans død skænkede hans to søstre hans betydelige formue til L. Zeuthens mindelegat på 1 200000 kr. (fundats stadfæstet 14.5.1927) med det formål at støtte sådanne bestræbelser på det videnskabelige, kunstneriske eller praktiske område som efter legatbestyrelsens skøn vil være af betydning for det danske samfund. – R. 1909. DM. 1912. □Tegn. af P. S. Krøyer. Buste af Felix Nylund, 1922 (De forenede Bryggerier). Foto.

Politiken 10.3.1897, 5.11.1923 og 8.11. s.å. Berl. tid. 4.11.1923. Ministerialtid., 1927 B 66. Gyrithe Lemche: Dansk kvindesamf.s hist., 2. udg. 1939. – Papirer i Rigsark. (jfr. Overretssagfører L. Z., 1979 = Rigsark. Privatark. nr. 6849). Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*Povl Engelstoft**

Zeuthen, Frederik **Ludvig** Bang, 1805–74, præst. * 4.8.1805 i Skamby, † 30.9.1874 i Fredericia, begr. sst. F: sognepræst, senere konsistorialråd Frederik Bagger Z. (1767–1851) og Maria Magdalene Steffens (1778–1850). ~ 30.9.1835 i Frørup ved Nyborg med Magdalene Hedevig Johanne Laub, * 28.1.1814 i Frørup, † 19.8.1881 på Frbg., d. af sognepræst Hieronimus L. (1771–1848) og Lovise Frederikke Zinck (1779–1859). – Far til Frederik *Z. (1837–1915) og H. G. *Z.

På fædrene side tilhørte Z. en af landets ældste præsteslægter; filosoffen H. *Steffens var hans morbror. Han blev student fra Odense 1822 og cand.teol. 1826, var derpå et år huslærer hos den herrnhutiske præst S. C. Salling i Vonsild, men fortsatte så i nogle måneder sine teologiske og filosofiske studier hos Steffens i Breslau; undervejs hørte han F. Schleiermacher, G. W. F. Hegel, P. K. Marheineke og J. A. W. Neander i Berlin. Efter hjemkomsten boede han på Borchs kollegium, underviste og studerede; J. P. *Mynster øvede stor personlig indflydelse på ham; også N. F. S. *Grundtvig kom han til at kende, men her var modsætningerne for store til at virkelig kontakt kunne etableres. 1830 be-

kæmpede Z. i en afhandling (om filosofien og dens dyrkelse) den bestående tvivl om filosofiens gyldighed. P. M. *Møller kaldte skriftet „en Røst i rette Tid", men havde flere indvendinger som Z. tog ham meget unådigt op. 1833 blev han magister på disputatsen *De notione modestiæ, inprimis philosophicæ*. 1833–34 var Z. med offentlig støtte i Tyskland og Italien. Ingen af romantikkens teologer og filosoffer havde hidtil kunnet tilfredsstille hans filosofiske trang, men hos F. v. Schelling i München fandt han for livet hvad han søgte. Ved forelæsninger og på spadsereture begejstredes han for hans „Aabenbaringsfilosofi". På sine ældre dage kastede han sig påny med iver over Schellings posthume skrifter og udgav 1860 *Philosophiske Afhandlinger til Orientering i den Schellingske Verdensbetragtning;* 1877 udgav Z.s sønner *Udvalgte theologiske og philosophiske Afhandlinger*, også de var påvirket af Schelling.
1835 blev Z. sognepræst i Grimstrup-Årre, 1842 i Tømmerup, 1849 i Sorø og 1860 ved Skt. Michaelis kirke i Fredericia. Han var en stridbar polemiker som 1840 indledte et siden rullende angreb på den grundtvigske kirkelige anskuelse (om trosbekendelsen og dens oprindelse); det skete fx i et sendebrev til P. C. *Kierkegaard som nu fik lejlighed til bl.a. at fremsætte påstanden om trosordets overgivelse af Jesus til apostlene i de 40 dage før himmelfarten. Mens Z. var på Sjælland var han og Kierkegaard nabopræster, og i Roskilde konvent stødte de ofte sammen i heftige debatter om grundtvigske og schellingske synspunkter. 1858 samlede Z. en række debatindlæg *(Om den saakaldte „kirkelige Anskuelse")*, han var villig til at yde grundtvigianismen „partiel Anerkendelse", men det polemiske forblev for ham det væsentlige, fx også i et sendebrev til Fr. Barfod (*Nogle Ord om Troesbekjendelsen og Daaben*, 1873). Mod Søren *Kierkegaard rettede han 1855 sine *Polemiske Blade* I–III; over for kirkekampslitteraturen var han ubetinget afvisende, men ville i øvrigt godt yde også Kierkegaard „partiel Anerkendelse". 1858 udgav han en *Lærebog i Christendommen*, og 1860 rejste han en bred debat om konfirmationen (han ville flytte overhøringen fra konfirmationsdagen og knytte løfteaflæggelsen til det første skriftemål); synspunkterne førte bl.a. til en offentlig diskussion mellem Z. og hans svoger, biskop O. Laub. I Fredericia indviklede han sig i anledning af et modskrift mod katolsk propaganda 1863 i strid med den lokale katolske præst. Debatten blev afbrudt af krigen, og under belejringen holdt Z. en påskeprædiken som han udgav med en indledning og en politisk betragtning; også siden følte han kaldet til i den stedlige presse at advare mod farerne ved romerkirken. Under den omfattende strid (om „tro og viden") sidst i 1860erne udvekslede Z. og Rasmus *Nielsen flere polemiske „sendebreve". – R. 1860. □Mal. fra Rom 1833–34. Foto.

L. Z.: Mine første 25 år. 1805–30, 1866; Et par år af mit liv, 1869; Min udenlandsrejse 1833–34, 1875. Biskop Otto Laubs levnet, udg. F. L. Mynster og G. Schepelern II,2, 1887 18–80 (brevveksl.). – Breve fra H. C. Andersen, udg. C. St. A. Bille og Nik. Bøgh I, 1878 96. Fr. Hammerich: Et levnetsløb, 1882 153f. L. Koch: Den danske kirkes hist. 1817–54, 1883 185f. H. C. Andersen: Brevveksl. med Edv. og Henriette Collin, udg. C. Behrend og H. Topsøe-Jensen I–II, 1933–34; V, 1936. J. P. Mynsters visitatsdagbøger, udg. Bj. Kornerup II, 1937 26 309. – Papirer i Rigsark.

P. G. Lindhardt

Zeuthen, Peter Christian, 1755–1823, godsejer. Døbt 3.5.1755 i Kbh. (Trin.), † 23.12.1823 sst., begr. i Tølløse. F: bogholder ved den civile og adskillige stænders enkekasse Peter Laurentius Z. (1711–76) og Marie Margrethe Giertsen (1715–78). ~30.5.1783 i Kbh. (Trin.) med Christine Vilhelmine Marie Bornemann, * 22.7.1764 i Kbh. (Trin.), f 2 11.11.1802 på Tølløse, d. af generalauditør Vilhelm *B. (1731–1801) og Talche Storm (1738–79). – Far til C. *Z.
Z. blev student 1771 (Fr.borg) og cand.jur. 1774, ansattes derefter som sekretær hos amtmanden over Flensborg amt. Efter faderens død overtog han dennes stilling i enkekassen, 1782–89 var han assessor i hof- og stadsretten, og 1788 udnævntes han til Christian *Colbiørnsens efterfølger som sekretær i den store landbokommission. Z. fik ikke den betydning for arbejdet som hans forgænger, men han udfyldte den politisk vanskelige stilling med dygtighed. I en række indstillinger dokumenteres hans klare fremstillingsevne og sans for de centrale problemer. Kommissionens arbejde bragte efter genoptagelsen af møderne 1790 emner som hoveri, udskiftning, tiende m.m. i forgrunden, og der synes at have været en god overensstemmelse mellem disse års mere økonomisk-teknisk rettede initiativer og Z.s synspunkter. Han havde 1793 erhvervet Tølløse gods med de tilhørende gårde Søgård og Sonnerup, tilsammen med over 1000 tdr. htk. bødergods. Z. markerede sig snart som en driftig godsherre, og i spørgsmålet omkring fastsættelsen af hoveriet lykkedes det ikke på Sonnerup at opnå forening med bønderne om dets fastsættelse. Da landbokommissionen bestemt opfordrede til indgåelsen af frivillige hoveriforeninger må Z.s stilling som sekretær være blevet uholdbar, og man skal formentlig bl.a. heri se årsagen til at han 1796 blev afløst af A. B. *Rothe som kommissionens sekretær. Z. blev 1806 præsident i landhusholdningsselskabet, var i en årrække

medlem af dettes agerdyrkningskommission og udsendte 1812 skriftet *Kort Anviisning til Opdyrkning af raae Jordlodder.* Ved Nationalbankens oprettelse blev han formand for dennes repræsentantskab. – Z. kom som godsejer og som ledende skikkelse i landhusholdningsselskabet til at stå som type på de godsejere der efter landboreformerne ønskede en videre ud- og afvikling af det landboretlige system der var frugt af 1780ernes lovgivning. – Etatsråd 1815.

Danm.s adels årbog XLVI, 1929 II 299. Ad. Fr. Bergsøe: Gehejmestatsminister C. D. Reventlows virksomhed I, 1837. Fædrenelandsk nekrolog 1821–26, udg. Fr. Taarup, 1835–44 250f. Hans Jensen: Dansk jordpolitik I, 1936 (reproudg. 1975). M. H. Løvenskiold: Hoveridagbog, udg. Fr. Skrubbeltrang, 1973 = Bol og by VII. Arne Hentze i Markbogsanalyser og markdriftstudier, 1974 = Bol og by VIII 82–84 96.

Claus Bjørn

Zeyer (Zeiger), **Franz Peter,** 1742–1828, violinist. * 1742 i Steinbach i Baden, † 9.8.1828 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). ~ 1° ca. 1767 med Maria Theresia Tampier, * ca. 1742, † 2.6.1799 i Kbh. (Holmens). ~ 2° 18.7.1799 i Kbh. (Holmens) med Ingeborg Cathrine Frantzen (Franzen), døbt 12.11.1769 i Kbh. (Trin.), † 30.11.1811 sst. (Frue), d. af høker Marcus F. og Maria Germans.

Z. var en fuldt uddannet og dygtig musiker da grev Enevold *Brandt som leder af Det kgl. kapels anliggender 1771 kaldte ham fra Hamburg til Kbh. Z. blev ansat i kapellet som anfører for andenviolinerne og gjorde sig i de følgende år udmærket gældende i vort musikliv. I 1770erne og -80erne fungerede han i Johann *Hartmanns forfald ofte som koncertmester både på teatret og ved koncerterne for hoffet på Christiansborg og Fredensborg. I de opblomstrende musikalske klubber i Kbh. tog Z. virksomt del som dirigent og solospiller; både Det musikalske akademi og Drejers klub nød godt af hans talent. Han var yndet for sin musikalitet og sin personlige elskværdighed, men det faldt ham vanskeligt at glide ind i dansk omgangsform, fordi han ikke beherskede det danske sprog med synderlig lethed. K. L. *Rahbek morede sig derfor i en klub, hvor man gav embeder bort, med at udnævne Z. til dansk hofprædikant. Allerede i begyndelsen af 1790erne gled Z. i baggrunden i kapellet, men ikke desto mindre fortsatte han nominelt som medlem af det til sin død, selv om han de sidste 30 år gjorde liden eller ingen tjeneste. □Silhouet af J. C. Weitlandt (Det kgl. kapel) og af C. Limprecht (Kgl. bibl.).

V. C. Ravn i Festskr. i anledn. af musikforen.s halvhundredårsdag I, 1886. C. Thrane: Fra hofviolonernes tid, 1908. Niels Friis: Lars Friis og hans slægt, 1940.

Nils Schiørring

Zibrandtsen, Jan Cornelius, 1907–82, kunsthistoriker, museumsdirektør. * 16.10.1907 i Store Magleby, † 4.12.1982 i Frederikssund, begr. i Store Magleby. F: gårdejer Jacob Cornelius Z. (1882–1942) og Frederikke Jacobsen (1884–1968). ~ 1° 10.6.1944 med Tove Meyer, * 21.8. 1923, d. af civilingeniør Axel Julius M. (1891–1978) og Nathalia Salomon (1899–1974). Ægteskabet opløst 1964. ~ 2° 10.10.1974 i Kbh. (b.v.) med museumsinspektør Hanne Westergaard, * 3.8.1925 i Kbh. (Frbg.), d. af direktør Henry W. (1896–1978) og Esther Jespersen (1899–1975).

Efter studentereksamen 1926 fra Christianshavns gymnasium påbegyndte Z. det kunsthistoriske studium som til dels foregik hos professor Ragnar Josephson i Sverige. 1938 blev han medarbejder ved Weilbachs Kunstnerleksikon, året efter kom han i bestyrelsen for Amagermuseet, og 1942 tiltrådte han en stilling som kunstmedarbejder ved Dagens Nyheder. 1956(–71) skiftede han til Berlingske Tidende, og derefter fungerede han tre år som formand for Statens kunstfond. Ud over det hovedsagelige arbejde som dagbladsanmelder beklædte Z. en lang række tillidsposter som direktør for Skagens museum 1950–68, formand for Dansk-hollandsk selskab 1965–81, leder af Amagermuseet og Dragør museum 1975–78 m.m. Af Z.s omfattende kunsthistoriske forfatterskab må nævnes *Karl Larsen,* 1944, *Moderne dansk maleri,* 1948 (2. udg. 1967), *Danske maleres selvportrætter,* 1951, *Hans Nikolaj Hansen,* 1953, *Hjorth Nielsen,* 1955, *Christian Kongstad Petersen,* 1971. Desuden har Z. ved flere lejligheder optrådt som udstillingsarrangør. Med værket *Moderne dansk maleri* har Z. sat sig det varigste spor af sin mangesidige skribentvirksomhed. Her gives en indlevet og nuanceret skildring af dansk malerkunst fra Th. *Philipsen til Jeppe *Vontillius og Frede *Christoffersen. En bog fuld af stor viden og indtrængende karakteristikker, et vidnesbyrd om ophavsmandens spændvidde og forståelse for såvel de første abstrakte som de intime og lyrisk stemte naturalister. Da bogen udkom i 1948 var det højst ualmindeligt at banebrydere som Egill *Jacobsen, Ejler *Bille, Richard *Mortensen, Asger *Jorn og Carl-Henning *Pedersen blev genstand for seriøs kunsthistorisk behandling. Her drog Z. nytte af sine erfaringer fra arbejdet i redaktionsudvalget for de unge abstrakte kunstneres tidsskrift Helhesten der blev udgivet 1941–44. 1977 blev Z. udnævnt til æresborger i Dragør. – R. 1968. R[1]. 1976. □Tegn. af Otto Christensen 1950, 1958 og 1962. Mal. af Anders Glob, 1981. Foto.

Bent Irve

Ziegenbalg, Bartholomaeus, 1683–1719, missionær. * 24.6.1683 i Pulsnitz i Ober Lausitz, † 23. 2.1719 i Tranquebar, begr. sst. F: handelsmand Bartholomaeus Z. († 1689) og Catharina. ~ 1715 i Halle med Maria Dorothea Saltzmann (~ 2° med vicekommandant i Tranquebar, senere forvalter over det stemplede papir i Kbh. Oluf Lygaard, † 1741), d. af regeringssekretær i Merseburg Johann Jacob S.

Z. mistede tidligt sine fromme forældre. Han gik på gymnasium i Görlitz og Berlin og studerede teologi i Halle. I 16-årsalderen oplevede han en vækkelse i pietistisk ånd og kom selv i personlig forbindelse med pietismens ledende mænd P. J. Spener, Canstein og Joachim Lange i Berlin, A. H. Francke, Breithaupt og Paul Anton i Halle. 1705 gav Frederik IV af Danmark sin tyske hofpræst F. J. *Lütkens befaling til at skaffe missionærer til Tranquebar på Forindiens østkyst som Danmark havde erhvervet 1620. Lütkens henvendte sig til sine venner i Berlin, og på Langes forslag blev Z. sammen med en lidt ældre ven, mecklenburgeren Heinrich Plütschau, sendt til Kbh. På kongens befaling blev de ordineret af biskop Henrik *Bornemann og udsendt til Tranquebar 29.11.1705 hvor de landede 9.7.1706. Her mødte de straks store vanskeligheder. Først måtte de vente flere dage om bord fordi man ikke ville sætte dem i land, og da det omsider var lykkedes dem at komme ind i byen og få logi blev de mødt med mistillid og fjendskab, ikke blot af kolonisterne hvis forargelige levned var en stor hindring for missionen, men også af kommandanten, den selvfølende og opfarende J. S. Hassius. Han havde fået hemmelig ordre fra direktionen for det dansk-ostindiske kompagni om at lægge missionærerne alle mulige hindringer i vejen, og det forbitrede ham kun yderligere at Z. truede med at indberette sagen til „vor kære Konge". Engang lod han Z. gribe og holde flere måneder i strengt fængsel.

Det sædvanlige omgangssprog i kolonien var portugisisk der særlig blev talt af den talrige blandingsbefolkning. Derfor begyndte missionærerne med at lægge sig efter dette sprog; men snart indså de at de også måtte lære den indfødte befolknings modersmål tamulsk („Malabarisk") som hverken de danske kolonipræster eller den katolske pater havde brudt sig om at lære. Ved sin store energi og sine fortrinlige evner lykkedes det Z. i løbet af otte måneder at lære så meget af dette vanskelige sprog at han ikke blot kunne forstå det og læse det, men også tale det. Han oprettede både en portugisisk og en tamulsk skole, skrev lærebøger og traktater, udarbejdede en tamulsk grammatik og ordbog og oversatte Luthers lille katekismus og Det nye testamente. Missionsvenner i England og Tyskland sendte ham et trykkeri med latinske og tamulske bogstaver. Med stor iver søgte han at trænge stadig dybere ind i tamulernes sprog og folkeliv, litteratur og religion. Han studerede deres skrifter og diskuterede både mundtligt og skriftligt med brahmanerne i Tranquebar og omegn. Trykte beretninger om disse forhandlinger fremkom i de i Halle udgivne Missionsberichte samt i engelsk oversættelse. Til hjælp for senere missionærer udarbejdede han *Genealogie der Malabarischen Götter*, 1867 samt *Malabarisches Heidenthum* og *Kleinere Schriften* som dog først blev trykt 150–200 år efter hans død (se Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Afdeeling Letterkunde. Nieuwe Reeks, XXV,3 og XXIX,2, 1926 og 1930). Hans hensigt var at vise „den store Forbindelse fra Djævelen og de gruelige Vildfarelser, som saadanne Hedninger har hengivet sig til, men paa den anden Side ogsaa, hvor vidt de ved deres Fornufts Lys har bragt det i Erkendelse af Gud og de naturlige Ting, og hvorledes de ved deres naturlige Kræfter ofte ved et dydigt Liv beskæmmer mange Kristne og fremfor disse ofte viser en langt større Iver for det kommende Liv."

Foruden på portugisisk og tamulsk prædikede missionærerne også på tysk for de mange tyskere i kolonien. 1707 fik de opført en lille missionskirke hvortil de gav halvdelen af deres beskedne løn. Gudstjenesten blev her indrettet efter den danske kirkes ritual. S.å. blev de første hedninge døbt, fem portugisisk talende slaver. Da den portugisisk talende del af befolkningen hidtil havde hørt ind under den katolske præsts kirkelige omsorg klagede denne over at missionærerne greb ind i hans rettigheder. Også de danske lutherske kolonipræster var uvenligt stemt over for de pietistiske missionærer, og af de 1709 udsendte nye missionærer sluttede den ene, den strengt ortodokse Bövingh sig til Z.s fjender, og da han snart efter vendte hjem til Europa angreb han Tranquebarmissionærerne med stor bitterhed. Også flere anonyme skrifter søgte at mistænkeliggøre missionærernes rettroenhed og betegnede Z. som „en Pietist og hellig Idiot, som i Trankebar snarere opfører sig som Gæstgiver og Handelsmand end som Missionær og bryder sig kun lidt om Omvendelse, men desto mere om skiden Vinding". 1718 udstedte Frederik IV en forordning om at alle „nærgaaende Bøger" imod missionsarbejdet skulle konfiskeres. 1711 vendte Plütschau tilbage til Europa. Kong Frederik IV modtog ham nådigt og gav ham et præsteembede i Holsten. Da kommandanten i Tranquebar stadig lagde missionen hin-

dringer i vejen besluttede Z. selv at rejse til Danmark for der at overvinde kompagniets modstand. 1714 forlod han Tranquebar efter at begge parter havde underskrevet en gensidig „Amnesti". Inden han kom hjem til Europa havde kongen udnævnt ham til provst for missionen med ret til at ordinere samt oprettet (1714) et missionskollegium i Kbh. (Collegium de cursu Evangelii promovendo) der skulle virke for missionen og føre tilsyn med den. Kollegiets første formand blev gehejmeråd Johan Georg v. *Holstein og dets sekretær page-hofmester Christian Wendt. Begge disse mænd var udprægede pietister.
Ved sin hjemkomst til Danmark 1715 fik Z. en god modtagelse af kongen og hoffet. Kompagniet måtte nu opgive sin modstand, og Hassius blev afløst af en anden kommandant som var en ven af missionen. Derpå rejste Z. til Tyskland og England. Begge steder havde Tranquebarmissionen allerede ved de trykte beretninger vundet mange venner. Nu prædikede Z. under stærk tilstrømning og modtog betydelige gaver til missionen. Inden han forlod Tyskland giftede han sig med en tidligere elev fra sin huslærertid i Merseburg. 1716 vendte han tilbage til Tranquebar og genoptog sit missionsarbejde. Der blev nu opført en ny og større kirke og oprettet en kateketskole som skulle uddanne indfødte lærere og præster. Desuden arbejdede han på en oversættelse af Det gamle testamente som det dog ikke lykkedes ham at få afsluttet. Hans sidste år blev forbitrede ved den mistillid og uretfærdige kritik som han mødte hos missionskollegiets sekretær Wendt der hyldede et uhistorisk ideal af en „apostolisk Mission" og mente at missionærerne burde være ugifte og drage fra sted til sted for at prædike; derimod skulle man ikke sætte penge i kirke- og skolebygninger eller missionærboliger. – Z.s skrøbelige helbred kunne i længden ikke holde til det omfattende arbejde i det anstrengende klima. Ved sin død kun 35 år gammel efterlod han en menighed på ca. 250 sjæle hvoraf over halvdelen var sudraer. Dåben havde han kun meddelt efter længere tids undervisning når han mente at dåbskandidaterne var nået til „en sand Omvendelse og Tro". I sin forkyndelse og sine forhandlinger med brahmanerne byggede han altid på den lutherske dogmatik. Over for kastevæsenet indtog han en konservativ holdning. De nyvundne sudrakristne overholdt deres kasteregler med hensyn til spisning og indgåelse af ægteskab. I kirken havde de særlige pladser, forskellige fra pariaernes; men ved uddelingen af nadveren anvendte man kun én nadverkalk. – Z.s historiske betydning består i dette dobbelte: han har bidraget væsentligt til at vække missionsinteressen både i Danmark, Tyskland og England, og ved sit trofaste og dygtige missionsarbejde under de vanskelige forhold har han lagt en varig grund for den evangeliske mission i Sydindien. □Stik af Joh. Kenckel, 1716. Stik af J. Simon efter mal. af Peter Corner, efter dette flere stik, bl.a. af J. J. Kleinschmidt efter tegn. af Elias Riedinger og farvelitografi af Oscar Fürstenau efter mal. af F. Dotzauer.

Der königl. Dänischen Missionarien aus Ost-Indien eingesandte ausführliche Berichte I–II, Halle 1718–29. Thirty four conferences between the Danish missionaries and the Malabarian Bramans in the East Indies, London 1719. M. Veyssière de Lacroze: Histoire du christianisme des Indes, Haag 1724 534–68. J. L. Niekamp: Kort forfattet missionshist., 1755 17–174. J. Ferd. Fenger: Den Trankebarske missions hist., 1843 1–139 329–58. W. Germann: Z. und Plütschau I–II, Erlangen 1868. Samme i Allg. Missions-Zeitschr. X, Gütersloh 1883 481–97 529–39. P. Richter-Werleshausen sst. XXVII, 1900 Beiblatt 49–66. J. Oskar Andersen: Fra Trankebarmissionens begyndelsestid, 1906 (særtryk af Nord. missions t., s.å.). Kay Larsen: De dansk-ostindiske koloniers hist. I, 1907 13–66. Fr. Schrøder i Nord. missions t. 3.r.X, 1921 49–66 116–33. Jul. Richter: Indische Missionsgesch. 2. opl., Gütersloh 1924 = Allg. evang. Missionsgesch. I 109–19. Johs. Pedersen: Fra brydningen mellem ortodoksi og pietisme I–II, 1945–48 = Teol. studier 2.afd. VII og IX. Volmer Rosenkilde i Bogvennen, 1949.

*Lorenz Bergmann**

Ziegler, Lulu, 1903–73, skuespiller, sceneinstruktør. * 18.4.1903 i Sorø, † 14.11.1973 i Kbh. F: tandlæge Axel Johan Ziegler-Andersen (1875–1960) og tandlæge Johanne Margrethe Veistrup (1873–1960). ~2° med sceneinstruktør Per *Knutzon (egl. Knutzen), * 22.4.1897 i Odense (Skt. Knud), † 1.9.1948 i Bagsværd (Gladsaxe), s. af skuespiller, senere assuranceinspektør Rolf Hjalmar Knutzen (1872–1947) og Anne Frederikke Alfride Louise Sønderup (1874–1954). ~3° med direktør Kristian Lindqvist, * i Arendal, Norge, s. af assurancedirektør Kristian Lindqvist.
Efter 1921 at være blevet student fra Sorø studerede Z. nogle år i Kbh., men følte sig mere og mere tiltrukket af teatret. Hun blev elev på Det ny teater hos Svend *Methling og spillede mindre roller i bl.a. *Broadway* og *Peer Gynt*. Sin egentlige debut fik hun 1930 på dette teater som Jenny fra bordellet i *Laser og pjalter* med Osvald *Helmuth som Macheath. Nogen større teaterkarriere opnåede hun imidlertid ikke. Hun var i et par sæsoner knyttet til Betty Nansen teatret, og da hendes mand Per Knutzon midt i 30erne blev direktør for Riddersalen spillede hun adskillige roller dér, fx Polly i Laser og pjalter samt i *Op og ned med Jeppe* og i andre revyer med tekster af Poul *Henningsen. Men på det tids-

punkt var det afgørende vendepunkt i hendes sceniske løbebane indtruffet. 26.11.1933 debuterede hun som visesanger i Riddersalen med sit eget viseprogram, og fra da af blev visen hendes foretrukne genre. I den koncentrerede musikalske udtryksform kom hendes dramatiske talent til fuld udfoldelse.

Z. fik hurtigt sin egen stil på grænsen til manér, der gjorde hende let at efterligne, ja, at parodiere. Men hvad der ikke kunne efterlignes var hendes kvindelige pikante charme og hendes lyriske, ofte sentimentale patos, sådan som den bl.a. senere slog igennem i viser som *Ved kajen* og *Den sidste turist i Europa.* På linie med diseuser i Tyskland og Frankrig ramte Z. gennem sin visekunst noget centralt i tiden, politisk, socialt og litterært. Eller som hun engang sagde i et interview: „For mig er visen teaterkunstens journalistik". Hun havde længe planer om at starte en litterær cabaret, men optrådte i stedet på vekslende scener i Kbh. med gæstespil i det øvrige Norden bl.a. på Blanche teatern i Stockholm. 1938–39 opholdt hun sig i Paris. Men da krigen brød ud tog hendes planer fastere form, og i foråret 1940 åbnede hun sin egen cabaret – *Lulu Ziegler-cabareten* – i Grand Café på Kongens Nytorv. Den blev omgående en succes og et samlingspunkt i den mørke tid under krigen – ikke bare takket være værtinden, men også i kraft af det personale hun samlede omkring sig, fx Helge *Kjærulff-Schmidt og Sigfred *Johansen. 1942 blev tiderne så vanskelige at hun måtte lukke, og først 1948 vendte hun tilbage til cabareten efter at have tilbragt de sidste besættelsesår i Sverige. Succesen fulgte hende også efter krigen på omtrent de samme betingelser som før, men allerede n.å. overlod hun ledelsen af cabareten til andre uden dog derfor at lade sig detronisere fra den position som „cabaretkunstens nordiske dronning" hun efterhånden havde opnået. Tværtimod optrådte hun på mange af de cabareter der i 50erne opstod i Kbh. med hendes som forbillede, og hun befæstede den popularitet hun havde vundet i Sverige og Norge – i Stockholm drev hun en overgang sin egen cabaret. Herhjemme nærmede hun sig mere og mere teatret. Fx var hendes *Lulus lysthus* i Gilleleje somrene 1960–64 en blanding af cabaret og revy – samtidig med at dette initiaitv pegede hen på den virksomhed der kom til at fylde de sidste ti år af hendes liv: iscenesætterens. Sin egentlige debut som iscenesætter fik hun 1963 på Odense teaters studioscene Værkstedet med James Saunders' *Næste gang synger jeg for dig.* Men ellers var det først efter en række instruktørsejre på Göteborg stadsteater og på Nationaltheatret i Oslo bl.a. med Kjeld *Abells *Miss Plinckbys kabale* og Harold Pinters *Hjemkomsten* man for alvor turde anvende hende herhjemme. Hun iscenesatte en række skuespilforestillinger på Ålborg teater, men hendes primære talent som iscenesætter lå nok inden for musicalen. På Odense teater iscenesatte hun 1968 den første danske opførelse af *Cabaret* som hun n.å. ligeledes satte op på Det danske teater, hvor hun senere skabte en spændende version af Laser og pjalter. På Gladsaxe teater fik hun en enkelt opgave som musical-iscenesætter – med *Your Own Thing* efter Shakespeares Helligtrekongersaften – og hun stod ved sin død midt i en frugtbar virksomhed på vej ind i et for hende nyt land. Blandt de sidste forestillinger hun iscenesatte var C. E. *Soyas *Parasitterne* og Eugène O'Neills *Alverdens rigdomme.* Hun spillede også en enkelt rolle på teatret i Finn *Methlings *Den vidunderlige hermafrodit* på Hvidovre teater 1972. – Søsteren Aase Z. (1906–75) gennemgik Det kgl. teaters elevskole, optrådte især i revyer og på cabaret samt som sanger i radioen hvor det meste af hendes virke som tilrettelægger af litterære, især lyriske udsendelser efterhånden kom til at ligge. Hun forsøgte sig også som iscenesætter på teatret og i TV. ☐Tegn. af Hans Bendix udst. 1936. Tegn. af Kai Christensen, 1938 og to af H. Isenstein, 1944 (Kgl. bibl.). Tegn. af Gösta Hammerlund, 1964. To tegn. af H. Lollesgaard (Kgl. bibl.). Tegn. af Ebbe Rode. Foto.

Interview i Politiken 4.6.1941.

Jens Kistrup

Zielche, Hans Hinrich, 1741–1802, fløjtenist, komponist. Døbt 22.2.1741 i Plön, † 13.6.1802 i Kbh. (Nic.), begr. sst. (Ass.). F: lakaj og fløjtenist ved hoffet i Plön, senere gæstgiver og købmand Hans Hinrich Z. († 1783) og Anna Elisabeth Sahr († 1787). ~ca. 1780 med sanger Clara Elisabeth Maria Franzisca Almerigi, * ca. 1753 i Italien, † 22.1.1836 i Kbh. (kat.).

Z. har utvivlsomt lært fløjtespillet af sin far. Det var meningen at han skulle have trådt i faderens fodspor; men da han ikke ønskede at gøre lakajtjeneste forlod han Plön. En tid opholdt han sig i Lübeck, og herfra drog han til Hamburg hvor han sammen med den kendte musiker F. H. Graf arrangerede forskellige koncerter. 1770 blev det pålagt Giuseppe *Sarti at udvide og omdanne det danske kapel, gøre det til et „chapelle honnête", og ved denne lejlighed blev Z., der i Tyskland havde vundet sig et smukt kunstnernavn, kaldt her til landet. Højst sandsynligt blev Z.s og samtidig også violinisten Johannes *Darbes' engagementer bragt i stand af Conrad *Holck, der som direktør for kongens franske

hofteater var interesseret i et godt orkester. At man virkelig skattede Z. højt kan ses deraf at han fik samme løn som kapelmesteren, 600 rdl., penge som kongen oven i købet betalte af sin private kasse. Da han s.å. blev ansat som første fløjtenist i kapellet beholdt han samme gage, hvad der hævede ham over hans øvrige kolleger, blandt hvilke var flere musikere fra Plön der efter hertugens død havde fået fast ansættelse i Kbh. Et års tid efter sin ansættelse blev han yderligere F. C. *Breitendichs efterfølger som hof- og slotsorganist. Z. var i øvrigt en kærkommen gæst i byens mange musikdyrkende klubber hvor han gjorde en betydelig indsats. Det kbh.ske publikum beundrede hans virtuose fløjtespil og mente at hans triller kun blev overgået af den italienske sanger Teresa Torreas. 1785 tilkaldtes den berømte tyske komponist J. G. *Naumann for at reformere det kgl. kapel. Violinisten Peder *Lem, oboisten C. S. *Barth, fagottisten Braune og Z. fik titel og løn som solospillere, og de blev kun forpligtet til at spille ved syngespil og operaer, ikke ved komedier og balletter. Der stod glans om disse fortræffelige musikere der sammen med koncertmester J. *Hartmann dannede kapellets rygrad.
Også som komponist havde Z. et godt navn. Hans eneste forsøg på syngespillets område er *Belsor i Hytten* til en meget mat tekst af Ove Malling. Stykket opførtes første gang 30.1.1776 i anledning af kongens fødselsdag og oplevede kun tre opførelser. Endvidere komponerede han K. L. *Rahbeks ungdomsdigt *Musikkens Pris.* Z.s egentlige felt var dog instrumentalmusikken. Enkelte af hans kompositioner er udgivet, således seks sonater for fløjte og bas, op. 1, Berlin 1778, der er tilegnet kronprins Frederik, og seks kvartetter for fløjte, violin, bratsch og cello, op. 2, Leipzig 1779, men langt de fleste af dem findes kun i manuskript, deriblandt seks sonater, tolv duos for to fløjter, en trio, sytten kvartetter for fløjte og andre instrumenter og flere symfonier. Disse charmerende værker vidner med deres naturlige ynde og sikre behandling af instrumenterne om en naturlig og tiltalende kompositorisk begavelse. I 1790erne gik det tilbage for Z., men han forstod det ikke selv og ville stadig hævde sin ret som solospiller. Efter en mislykket prøve på F. L. Ae. *Kunzens syngespil *Hemmeligheden* 1796 bestemte teaterchef A. W. *Hauch at han skulle fritages for at spille i kapellet. Han fik valget mellem at gå af med to tredjedele af sin gage i pension eller miste sin gage som solospiller. Z., der kun var 54 år, men var meget langt nede i økonomisk henseende og led af podagra, valgte at tage sin afsked. □Silhouet af C. Limprecht, 1781 (Det kgl. kapel; Kgl. bibl.).

V. C. Ravn i Festskr. i anledn. af musikforen.s halvhundredårsdag I, 1886. C. Thrane: Fra hofviolonernes tid, 1908.

*Torben Krogh**

Zieler, Mogens Holger, 1905–83, maler, tegner. * 6.3.1905 i Kbh. (Holmens), † 17.3.1983 i Odder, begr. Vær kgd. F: premierløjtnant, senere kaptajn i flåden Carl Christian Z. (navneforandring fra Sørensen 1911) (1870–1950) og Anna Marie Augusta Glud (1872–1957). Navneforandring 7.6.1911. ~6.6.1930 i Århus (b.v.) med Birgit (Bennie) Winge Reimers, * 12.6.1908 i Skåde bakker, † 8.8.1979 i Sondrup, Århus, d. af apoteker M. N. *R. (1874–1963) og Astrid Winge (1884–1972).
Z. og hans hustru, Bennie, gjorde sig tidligt bemærket som det smukke og indtagende par der med elegance og humor havde kostumeret sig svarende til populære forestillinger om „fransk kunstner og bohème og hans model, år 1900". Han med velplejet fuldskæg, baskerhue eller bowler, hun tilsvarende feminint klædt. Det hele en talentfuld iscenesættelse som vel især var hendes idé og værk. Også hun var kunstner og udfoldede sig i sine unge dage som keramiker og udstillede 1930 sammen med Z. og ellers ikke. Senere vævede hun billedtæpper efter hans tegninger. Hun var hans trofaste model til en række malerier hvor hun ses i flere forskellige dragter eller roller. Selv optrådte Z. senere i en modificeret højskotsk nationaldragt og med sækkepibe som han med den for ham karakteristiske udholdende flid havde lært at traktere virtuost. Z. var overhovedet et alsidigt talent. Han formulerede sig godt sprogligt, talte gerne, og ofte længe om kunstens teori og praksis, skrev opsatser om aktuelle emner, aforismer, lyrik og meget andet. Da han efter artium fra Metropolitanskolen og filosofikum gik i gang med malerkunsten, tog han undervisning hos Harald *Giersing, senere besøgte han grafisk skole (1927) og freskoskolen (1932) på kunstakademiet. Han udstillede første gang 1926 på Kunstnernes efterårsudstilling, fra 1934 som medlem af Høstudstillingen og fra 1945 hos Decembristerne hvor han også internt gjorde sig gældende ved sit organisatoriske talent. 1930–31 rejste han i Frankrig og Italien og 1939 foretog han med Bennie en seks måneders rejse med skib til Java, Bali og Celebes med henblik på et påtænkt udsmykningsarbejde i Århus som dog på grund af krigen ikke blev til noget. Rejsen gav ham inspiration til malerier og tegninger. Enkelte mindre rejser kom senere til, bl.a. en til Frankrig med det ene formål at se Bayeux-tapetet. Han havde atelier og bolig i Kbh.

og et hus ved Horsens som var hans hjem i de sidste år.
Giersings skole satte sig spor i Z.s kunst, men han skabte snart sin egen let genkendelige stil lige langt fra abstraktionen og naturalismen hos hans samtidige. Han opdyrkede en primitivisme ligesom sin jævnaldrende skolekammerat Hans •Scherfig, men mere spidsfindig og med tydelig inspiration fra tidlig middelalderkunst. Han holdt af en rytmisk, bevægelig linje, burleske og groteske figurer og en omhyggeligt udtænkt symbolik. Z.s talent som tegner blev tidligt taget i anvendelse til illustrationer, bogomslag, exlibris o.l., idet han samtidig udviklede sig til en kyndig tilrettelægger af bøger. Når hans evner her trods alt ikke blev anvendt mere end tilfældet var, skyldtes det især at han ville dyrke malerkunsten i størst muligt omfang. I hans billeder i olie er motiverne søgt i det nære, især de mange billeder af hustruen, og jyske landskaber med dyster romantisk stemning. Dertil kom de mange rumudsmykninger hvor hans sans for de dekorative, humoristiske motiver kom til deres ret omend hans tilbøjeligheder i den henseende kunne få overtaget til skade for helheden. Z. bestred flere tillidshverv, fik Eckersberg-medaljen 1954. Retrospektive udstillinger af hans arbejder afholdtes i Kunstforeningen i Kbh. 1958 og i Århus (rådhuset) 1964–65. En særlig omfattende repræsentation af hans arbejder har museet i Horsens. – R. 1965. □Litografi af S. Hjorth-Nielsen, 1927, mal. af samme 1929. Radering af Svend Lindstrøm, 1937. Tegn. af Carl Jensen, 1942. Tegn. af Hans Bendix udst. 1956. To tegn. af Otto Christensen, 1961 (Fr.borg). To tegn. af H. Lollesgaard (Kgl. bibl.). Foto.

[H. C. Skov:] Forsøg på bibliografi over bøger ill. af M. Z., litteratur om M. Z. samt M. Z.s exlibris, 1973. – 40 sider. Tegninger af M. Z., 1934. M. Z. Et udv. af billeder m. indl. tekst af Pierre Lübecker, 1953 = Vor tids kunst XLV. M. Z. Tegninger og linoleumssnit, 1960 = Grafisk orientering. – M. Z. I anledn. af den retrospektive udstill. i Århus rådhushal 1964–65, red. Jens Aggebo og K. Lundbæk, [1964] (heri værkfortegn.). C. F. Garde: Om lidt er alt så længe siden. En bog om M. Z., 1969 (heri værkfortegn. og bibliografi). Ellen Tange Mortensen i M. Z., Katalog, Horsens museum, 1979. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Henrik Bramsen

Ziesenis, Johan Georg, ca. 1716–76, maler. * ca. 1716 i Kbh., † 4.3.1776 i Hannover, begr. sst. (Neustädter St. Johannes Friedhof). F: maler Johan Jürgen Z. (ca. 1680 el. 88–1748) og Margrethe (ca. 1693–ca. 1740). ~26.11.1742 i Frankfurt a.M. med Marie Salome Umpfenbach, * 1.3.1721 i Frankfurt a.M., † 11. el. 12.8.1771 i Hannover, d. af fisker og skipper Jacob U. og Anna Catharina Clausiin.
Z.s far var indvandret til Kbh. fra Hannover hvor den vidtforgrenede kunstnerslægt havde hjemme. 1709 fik han borgerskab i Kbh. som skildrer, og i dokumenterne nævnes forskellige arbejder af ham, portrætter af både *Frederik IV* og *Frederik V* og et billede af Kristi dåb; ingen af disse kendes mere. Han døde uformuende i Kbh. og har sikkert haft en beskeden position. Z. har fået sin første uddannelse hos faderen, men har derefter i en ung alder begivet sig til Tyskland hvor han først i begyndelsen af 1740erne træffes i Frankfurt a.M. og siden er virksom i en række mindre residentstæder som Mannheim, Zweibrücken, Hannover; det sidste sted fik han 1760 ansættelse som hofmaler, men foretog dog endnu længere kunstrejser, både til Dresden, til Haag og til Kbh. Rejsen hertil foretog han 1766, fra omkring juli til okt.; frugten af den er først og fremmest portrætterne af *Juliane Marie* med arveprins Frederiks portræt, 1766 (Fr.borg; desuden Ehrenburg, Coburg) og *arveprins Frederik,* 1767 (Fr.borg; mindre eksemplar på Rosenborg). Tre portrætter, tilhørende Statens museum for kunst er derimod erhvervet i Tyskland, det ene fremstiller kunstnerens datter og medhjælper *Elisabeth Margarethe,* gift Lampe. Det fremgår af ovenstående af Z. i virkeligheden tilhører den tyske kunsthistorie, i hvilken der – efter den store rokoko-udstilling i Darmstadt 1914 – er indrømmet ham en meget fremtrædende plads som den der i særlig grad gennemførte udviklingen fra det barokke paradeportræt til billedet med intimere menneskeskildring. □Selvportræt (Schloss Herrenhausen, Hannover).

Deutsches Barock und Rokoko. Katalog ved G. Biermann I, Lpz. 1914 XXXIIIf 247; II s.å. LXIIf 448–60. Hannoversches Rokoko. Udstillingskatalog, Hannover, 1937. – L. Bobé i Kunstmuseets årsskr. XXVIII, 1941 141f (om Johann Jürgen Ziesenis).

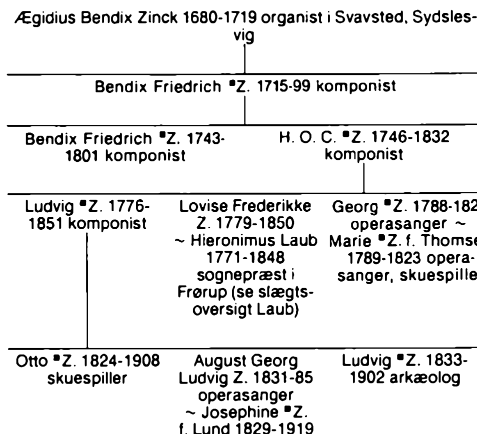
*Leo Swane**

Zinck
Slægten stammer fra hertugdømmerne og følges med sikkerhed tilbage til organist i Svavsted Ægidius Bendix Z. (1680–1719) men navnet kendes tidligere.

Otto Zinck: Fra mit studenter- og teater-liv, 1906 1–19. Th. Hauch-Fausbøll i Politiken 22.2.1908.

Hans H. Worsøe

Zinck, Bendix Fried(e)rich, 1715–99, komponist. * 21.6.1715 i Svavsted ved Frederiksstad, † 28. 3.1799 i Slesvig, begr. sst. F: organist Ægidius Bendix Z. (1680–1719). ~ca. 1742 med Margaretha. – Far til H. O. C. •Z.
Z. tilhørte en gammel musikerfamilie der nedstammede fra Musikantergesell Paulus Zinke

(† 1619). Hans far var musikant, organist og kirkeskriver i Svavsted, hans farbror Heinrich var garnisonsorganist i Tönning og døde som organist i Wilster, og hans bror Joachim Heinrich var købmand og musicus i Plön. 1742 blev Z. stadsmusikant i Husum hvor han blev sjælen i et rigt musikalsk liv, og fra 1771 virkede han som domorganist i Slesvig. Han udsendte *Kurze Duetten ... für zwo Flöttraversen*, 1771 og det er uden tvivl ham der har stået for den anonymt udgivne *Vollständige Sammlung der Melodien zu den Gesängen des neuen allgemeinen Schleswig-Holsteinschen Gesangbuchs*, der er dateret Slesvig 1785. I hvert fald er der en afgjort forbindelse mellem denne og en håndskreven koralbog som har tilhørt Z. og som bærer årstallet 1775. – Z. var en fremragende orgelspiller. Han efterlod sig en ret stor samling nodebøger hvor han har opnoteret oder, klaverværker og mindre orgelstykker af sig selv og andre. Adskillige af disse findes i Det kgl. bibliotek. De genspejler en grænseløs beundring for C. Ph. Em. Bach. Det stærkeste indtryk får man af ham som orgelkomponist, hvor han ligger ganske på linje med J. H. Rolle, J. C. Kittel, C. G. Neefe, J. G. Vierling og andre af samtidens mindre tyske kirkemusikere. – Hans søn var komponisten **Bendix Friedrich Z.**, * 5.3.1743, † 23.6.1801, der var døv indtil sit 12. år, men derefter blev helbredt og uddannedes af faderen til violinist og klaverspiller. Efter en rejse til England ansattes han 21 år gammel i Norge hos grev F. C. O. Wedel Jarlsberg, hvorpå han drog til det mecklenburg-schwerinske hof i Ludwigslust hvor han 29.11.1767 blev ansat som hofmusicus og fungerede som koncertmester i det hertugelige kapel. Som komponist havde han et betydeligt talent. I Schwerin opbevares femten symfonier og to større vokalværker som stammer fra hans hånd. Opfindelsen af en orgelharmonika, coelestina, der har været tillagt ham, skyldes en konrektor Zinck i Hessen-Homburg.

H. O. C. Zinck: Die nördliche Harfe, 1801 9. Otto Kade: Die Musikalien-Sammlung des grossherzogl. Mecklenburg-Schweriner Fürstenhauses II, Schwerin 1893 (fot. optr. 1974). C. Thrane: Fra hofviolonernes tid, 1908 419. S. Sørensen i Dansk kirkesangs årsskr. 1973–74, 1975 80f.

*Sven Lunn**

Zinck, Bendix Friedrich, 1743–1801, se **Zinck, Bendix Fried(e)rich,** 1715–99.

Zinck, Georg, se **Zinck, Marie.**

Zinck, Hardenack Otto Conrad, 1746–1832, komponist. * 2.7.1746 i Husum, † 15.2.1832 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). F: komponist Bendix Friedrich *Z. (1715–99) og Margaretha Krüger (1719–50). ~ 27.9.1774 i Hamburg med sanger Susanne Elisabeth Pontét, * 2.7.1745, † 19.4.1832 i Kbh. – Far til Ludvig *Z. (1776–1851).

Z. fik den første musikalske uddannelse af faderen, og inden det 12. år havde han lært at spille violin, fløjte og klaver. Til sit 19. år gik han i Husum lærde skole som han forlod uden afsluttende eksamen, hvorefter han et par år var faderens medhjælper i dennes initiativrige virksomhed som stadsmusikant i Husum. 1769 drog han til Hamburg. Her virkede han som fløjtevirtuos og klaverspiller, 1774–76 foranstaltede han subskriptionskoncerter hvor større oratorier opførtes. Gennem sit musikalske virke fik han nær tilknytning til C. Ph. Em. Bach, hans fars og hans eget store forbillede. Han gav endvidere undervisning i sang, bl.a. til sin senere hustru. 1777 ansattes de begge ved det mecklenburg-schwerinske hofkapel i Ludwigslust, han som fløjtenist, hun som sopransanger. I juli 1786 foretog de en rejse til Kbh. hvor de gav koncert ved hoffet og på teatret. Dette medførte at Z. 15.10.1787 ansattes ved Det kgl. teater som 1. akkompagnatør, i hvilken stilling han egentlig fungerede som syngemester. Han forblev i stillingen til 1817. På J. A. P. *Schulz' anbefaling blev Z. musiklærer ved skolelærerseminariet på Blågård, da dette oprettedes 1791. Indtil 1811 virkede han ved seminariet. 1789–1801 var han organist ved Vor Frelsers kirke i Kbh.

Et generelt udtryk for samtidens karakteristik af Z. finder man hos Th. *Overskou der betegner ham som „gnaven, stivsindet, lunefuld og tilbøjelig til med stor Vidtløftighed at ville gøre sin Kunst almeenforstaaelig ved overdreven populær Udvikling." Men han fremhæver samtidig

den begejstringens ild Z. nærede for musikken. Z.s temperamentsfulde og til tider ubeherskede optræden over for teaterpersonalet kan betragtes som udslag af fortvivlelse over de ringe arbejdsbetingelser. Ved sin tiltræden ved Det kgl. teater okt. 1787 fik han den opgave at danne et kor i anledning af opførelsen af J. G. *Naumanns opera Cora. „Mellem 100 mennesker af den laveste og mest udannede folkeklasse" udsøgte han 40 subjekter, „hvis hæse stemmer og hårdhudede øren" gav ham nok at bestille. Korets medvirken i Cora indbragte Z. megen anerkendelse. Indtil Z. overtog syngemesterstillingen ved teatret havde han kun haft veluddannede musikere og sangere til rådighed. Efter oplevelsen med Corakoret erkendte han at han nu måtte anvende alle sine kræfter på den forsømte teatersang, såfremt denne skulle have nogen fremgang. Fløjtespillet blev straks lagt på hylden. Z.s fuldstændige ofren sig for sangpædagogisk virksomhed havde to grunde. Dels havde han givet teaterchefen C. Numsen løfte om at udbrede almindelig harmoni til kirkers og skolers bedste, dels havde oplysningstidens idealer hans bevågenhed. Hans virke ved Det kgl. teater affødte kun ét værk, syngespillet *Selim og Mirza,* 1790, med tekst af P. A. *Heiberg. Det rummer mange lyriske skønheder, men er ganske blottet for dramatisk nerve. Da J. A. P. Schulz 1795 gik af som kapelmester var der tale om at vælge Z. som hans efterfølger, men man mente ikke at han havde tilstrækkelig myndighed. Valget faldt da på F. L. Ae. *Kunzen. Var opgaven vanskelig med koristerne, var den næsten håbløs med seminarieeleverne. Men hans begejstring overvandt utrolige vanskeligheder, og få år efter læreanstaltens oprettelse vandrede folk i sommeraftenerne ud til Blågård for at høre seminaristerne synge trestemmigt i haven. Ikke alene i gerning, men også i skrift kæmpede han for sine ideer. Navnlig fra årene omkring 1800–10 foreligger en lang række artikler og skrifter der er prægede af hans brændende tro på sagen. Desværre er de skæmmet af en springende tankegang og en uklar fremstillingsform. Skrifterne udstråler dyb kærlighed til børn og forståelse for udstrakt hensyntagen i enhver undervisningssituation. I *Ledetraad til Forelæsninger over den praktiske Musik,* 1805, redegør han for sin opfattelse af hvor omfattende musikkens ABC bør være. Udgivelsen af skrifter, kompositioner og forsøgene på at oprette et syngeinstitut belastede hans husførelse, så hans tilværelse i lange tider var temmelig kummerlig. Et fuldstændigt billede af Z. som komponist får man gennem hans såvel trykte som utrykte kompositioner (Det kgl. bibl.; det vidensk. bibl., Schwerin). Stærkest virker *Sechs Clavier-Sonaten,* 1783 der er skrevet med en overlegen lethed og åndfuld formbeherskelse. En 1791 påbegyndt otte binds udgave af *Compositioner for Sangen og Claveret* måtte efter 4. binds udgivelse indstilles 1794. Samme år søgte Z. organistembedet ved Nicolai kirke. Gotfred Kietz fra Helligåndskirken blev foretrukket. 27.5.1796 stiftede Z. *Det musikudøvende Selskab,* men selskabet fik ligesom hans øvrige foretagender kun en kort levetid. 1798 satte han „Selskabelige Syngeøvelser" i gang, og 1799 lagde han grunden til et *Syngeinstitut for Kjøbenhavns Ungdom.* Instituttet blev endelig opgivet 1805. *Koral-Melodier til den Evangelisk-christelige Psalmebog* udkom 1801. Med sine afrytmiserede melodier og enkle, men fornemme harmoniseringer imødekom den ganske tidens krav om streng renhed og benyttedes indtil den 1839 afløstes af C. E. F. *Weyses koralbog. Ni af Z.s egne melodier fra Koral-Melodier findes i nutidens kirkelige melodisamling, Den danske Koralbog, 1954. Af hans mange strofiske sange kendes navnlig *Vi alle Dig elske, livsaglige Fred* der senere er underlagt N. F. S. *Grundtvigs tekst Langt højere bjerge. Ud over sin øvrige gerning var Z. også virksom i de musikalske klubber, særlig i Det musikalske akademi og Drejers klub. Trods ubehjælpsomhed, upraktiskhed og ren naivitet fik han dog, takket være sin ukuelige idealisme, pløjet den ager der aldrig havde været kultiveret før. Hans indsats, både med syngeinstituttet og navnlig med seminarieundervisningen, bar både direkte og indirekte frugter. Med pædagogisk vidsyn banede han vejen for andre og lagde grunden til en rig opblomstring af interessen for musik i kredse der aldrig før havde stået denne kunst nær. – Tit. professor 1809. ☐Mal. af F. I. de Lizincka, tidligere med urette tilskrevet J. F. Camradt (Teatermus.), efter dette træsnit af C. Poulsen, 1889. Karikatur af A. Oehlenschläger. Buste af R. S. Malthe, 1870.

H. O. C. Z.: Die nördliche Harfe, 1801 (heri selvbiografi). – Mag. der Musik, udg. C. F. Cramer I, Hamburg 1783 1259–75. Jens Jensen: Hist. efterretn. om det blågård-jonstrupske seminarium, 1841. Adam Oehlenschläger: Erindr. I, 1850 110. Breve fra og til Adam Oehlenschläger, udg. H. A. Paludan m.fl. III, 1945. Th. Overskou: Den danske skueplads III, 1860 380f. V. C. Ravn i Festskr. i anledn. af musikforen.s halvhundredårsdag I, 1886. P. Hansen: Den danske skueplads I, 1889 569–71. Josef Sittard: Gesch. des Musik- und Konzertwesens in Hamburg, Altona 1890 (optr. 1971). Otto Kade: Die Musikalien-Sammlung des grossherzogl. Mecklenburg-Schweriner Fürstenshauses II, Schwerin 1893 (optr. 1974) 325–28. Otto Zinck: Den Laubske slægt, 1902 7f. Samme: Fra mit studenter- og teaterliv, 1906. C. Thrane: Fra hofviolonernes tid, 1908. Breve fra da. skuespillere og skuespillerinder, udg. Rob. Neiiendam I, 1911. Sig. Berg: Træk af da. musikpædagogiks hist., 1948. Erl. Winkel i Dansk musik t.

XXVI, 1951 137–43. Jan Maegaard i Festskr. Gunnar Heerup, 1973 1–26. Jens Peter Larsen sst. 197–209. Leif Dohm i Organistbl. XLVII, 1981 257–62 307–14. Johs. Mulvad i Årbog for da. skolehist. XVI, 1982 24–61. – Papirer i Kgl. bibl., Hagens saml. (jfr. Nanna Schiødt m.fl.: Hagens saml. i Det kgl. bibl., 1981).

Leif Dohm

Zinck, Josephine Amalie, 1829–1919, koncert- og operasanger. * 19.1.1829 i Kbh. (Frue), † 25. 11.1919 sst., urne på Ass. kgd. F: vejermester Jørgen Andersen Lund (1774–1862) og Ane Christine Rasmussen (ca. 1802–68). ~ 28.5.1861 i Kbh. (Slotsk.) med operasanger, senere syngesufflør August Georg Ludvig Z., * 8.3.1831 i Kbh. (Slotsk.), † 31.10.1885 sst. (Slotsk.), s. af syngemester Ludvig •Z. (1776–1851) og Laurine A. Meyer (1798–1884).

Z.s usædvanlige musikalske evner blev allerede opdaget i skolen af hendes sanglærer som lod hende udføre soloer i det musikalske selskab Rekreationen. Senere uddannedes hun hos P. •Schram og E. •Helsted hos hvem hun fik sin fyldige og omfangsrige altstemme fortræffeligt skolet. Sin kunstneriske karriere begyndte hun i Musikforeningen hvor hun 18.2.1851 udførte et soloparti i E. N. Méhuls *Uthal;* derefter medvirkede hun i et uddrag af *Cosi fan tutte* for endelig 1854 at udføre moderens parti ved førsteopførelsen af *Elverskud.* 13.10.1858 debuterede hun på Det kgl. teater som Benjamin i Méhuls *Joseph og hans Brødre.* Endnu mere held havde hun med sine to følgende roller, mor Ingeborg i *Liden Kirsten,* og ikke mindst Orsini i *Lucrezia Borgia* hvor hun rigtig fik lejlighed til at udfolde sin sangkunst; navnlig udførte hun drikkevisen med stor bravur. I modsætning til hendes vokale ydelser som straks vakte publikums udelte beundring stod hendes dramatiske præstationer i begyndelsen ikke videre højt. Ganske vist hjalp øvelse en del i årenes løb, men spillet var dog til stadighed hendes svage side. Z. der 1861 udnævntes til kgl. skuespiller blev hurtigt en af operaens bærende kræfter, skønt man langtfra udnyttede hende i den udstrækning som hendes begejstrede publikum ønskede. Med hensyn til virtuositet var hun de fleste af teatrets sangerinder overlegen. Da hun under et udenlandsophold en kort tid tog undervisning hos den berømte Manuel Garcia d.y. ytrede han karakteristisk nok, at han ikke kunne forstå hvad en så veluddannet sanger ville lære hos ham. Det var ikke mindst i det klassiske repertoire hendes evner kom til fuld udfoldelse; hendes ypperste rolle var således Klytemnestra i *Iphigenia i Aulis,* ligesom hun også som Sextus i *Titus* gjorde stor virkning. Blandt hendes øvrige partier kan nævnes Nancy i *Martha,* Romeo i *Familierne Montechi og Capuleti,* Therese i *Søvngængersken,* Martha i *Faust,* Azucena i *Troubadouren* og Ortrud i *Lohengrin.*

Også som koncertsanger skabte Z. sig et betydeligt navn. I Musikforeningen hvor hun jo havde vundet sine første laurbær var hun og Louise •Sahlgreen, en ypperlig sopran, de hyppigst benyttede sangere. Hendes fremragende romanceforedrag der udmærkede sig ved et sikkert musikalsk instinkt og en ofte fantasifuld dristighed i udtrykket blev højt beundret. Sammen med Julius •Steenberg har hun æren af at have indført Franz Schuberts og Robert Schumanns sange i koncertsalen. Z. fik gentagne gange indbydelser fra flere operascener i udlandet, men tilfældige omstændigheder hindrede hende i at modtage tilbudene. Derimod optrådte hun som koncertsanger i Tyskland, bl.a. 1869 ved Gewandhauskoncerterne i Leipzig hvor hun gjorde stor lykke. Alt for tidligt afbrød en nervesygdom hendes kunstnerkarriere. Hun optrådte sidste gang på Det kgl. teater 28.10.1871 som en hofdame i *Hugenotterne,* og 10.1.1874 blev hun endelig afskediget. Hendes sidste optræden i Musikforeningen fandt sted 6.5.1871 ved en koncert hvor hun sang Peter •Heise og Schubert. □ Foto.

Th. Overskou: Den danske skueplads VI–VII, 1876. Angul Hammerich i Festskr. i anledn. af musikforen.s halvhundredårsdag II, 1886. Sten Høgel i Musik og forskn. V, 1979 201f.

*Torben Krogh**

Zinck, Johan Wilhelm **Ludvig,** 1776–1851, komponist. * 21.11.1776 i Hamburg, † 11.5.1851 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). F: komponist H. O. C. •Z. (1746–1832) og Susanne E. Pontét (ca. 1745–1832). ~ 1° 9.9.1808 i Kbh. (Slotsk.) med Caroline Giese, døbt 12.9.1784 i Kbh. (Holmens), † 25.9.1870 på Frbg., d. af matros Christian G. og Maren Sørensdatter. Ægteskabet opløst. ~ 2° 21.7.1826 i Kbh. (Garn.) med Laurine Augusta Meyer, * 16.9.1798 i Skælskør, † 4.2. 1884 i Kbh. (Slotsk.) (~ 1° med Frederiksen), d. af købmand Carsten Friderich M. og Anna Kirstine Terkelsen. – Far til Ludvig •Z. (1833–1902) og Otto •Z.

Z. blev 1790 elev ved Det kgl. teater som han derefter i mere end 50 år var tilknyttet. Han kom under Michael •Rosings vejledning og debuterede 16.9.1790 som bondedrengen ved førsteopførelsen af *Høstgildet.* I nogle år blev han lønnet som korist hvorefter han tog sin afsked, men blev 1798 atter antaget som medhjælper ved teatrets syngeskole. Her skulle han gå sin far til hånde, assistere ved akkompagnementet i orkestret og endelig også en gang imellem optræde i et mindre sangparti. 1802 blev dette ændret der-

hen at han blev sufflør ved syngeskolen med bibeholdelse af forpligtelsen til at være faderen behjælpelig ved sangundervisningen. 1806 blev han ansat på prøve som syngemester, og efter et års forløb erklærede direktionen at udførelsen af korene aldrig havde været bedre, hvorpå han 1807 ansattes i denne stilling. For sufflørtjenesten blev han efterhånden befriet. Indtil 1817 var han stadig „Elev ved Akkompagnementet", men efter faderens afgang udnævntes han 1818 til akkompagnatør og blev omtrent samtidig første syngemester, hvilket medførte at han skulle indstudere solopartierne med operisterne og uddanne vordende sangere. Blandt hans elever var Anna Brenøe, senere kendt som skuespiller Anna *Nielsen, samt C. N. *Rosenkilde og Ludvig *Phister. Hans forpligtelser omfattede også indstuderingen af solo- og korpartierne til de kantater som opførtes i hoffets kirke ved de store højtider. – 1807 udnævntes han til hoforganist og fungerede i denne stilling til sin død. 1810–15 dirigerede han kongens regiments harmonikoncerter på Gjethuset, og i flere år ledede han koncerterne i flere af de musikalske klubber, Det venskabelige selskab, Harmonien, Thalia etc. I den dramatiske skoles periode fungerede han som dirigent ved syngestykkerne på Hofteatret. 1842 blev han afskediget som syngemester, men vedligeholdt dog forbindelsen med teatret nogen tid.
Det centrale i Z.s produktion er hans teatermusik der er præget af smidighed og stor musikalsk dygtighed. Han enten komponerede eller arrangerede musik til henved 70 forestillinger, operaer og balletter, syngestykker, skuespil og vaudeviller. Navnlig fik han betydning med sin musik til de Heibergske vaudeviller, af hvilke han har sat syv i musik – herimellem *Kong Salomon og Jørgen Hattemager, Aprilsnarrene* og *Recensenten og Dyret* – foruden to af vaudevillesituationerne. De fremkom efter et intimt samarbejde med forfatteren. Med et ikke ringe lune og en stærkt udviklet finsans for musikalske pointer arrangerede han de melodier J. L. *Heiberg havde valgt eller komponerede nye i samme ånd. Det blev „en tæt Forening af Ord og Toner", afgørende for vaudevillernes succes. – Som komponist beundrede samtiden ham særlig for hans musik til de Heibergske skuespil *Prindsesse Isabella, Alferne* og *Fata Morgana*. – Blandt hans øvrige værker findes et par så solide succeser som syngespillet *Farinelli* der, selv om det efterhånden blev bearbejdet indtil ukendelighed, dog bevarede nogle af Z.s melodier, og den folkelige Nyboderkomedie *Capriciosa*. – Z.s teatermusik har aldrig kunnet hævde sig selvstændigt uden for teatret; den lever kun med de forestillinger hvortil den er skrevet, men til gengæld har den også været med til at skabe disse forestillingers liv. – Ud over sin teatermusik har Z. ikke skrevet noget af betydning. For orkester foreligger en fantasi (1838) og et tonemaleri *Dagen*, for klaver nogle *Opuscules pour le Clavecin*, endvidere haves nogle militærmarcher, nogle kantater og sange der væsentligst hidrører fra hans virksomhed i de musikalske klubber, altsammen utrykt. Gennem mange år (1817–41) udgav han *Musikalsk Theater Journal* (I–XIV) der er en fortrinlig samling af sange m.v. fra teatrets repertoireforestillinger. – Tit. professor 1838. □Afbildet på mal. af soirée i det Waagepetersenske hjem af W. Marstrand, 1834 (Fr.borg), tegn. af Z. hertil af samme (Teatermus.). Efter maleriet kopi og radering af C. C. Andersen, 1878. Posthum tegn. af sønnen Ludvig Zinck (Fr.borg).

Th. Overskou: Den danske skueplads IV–V, 1862–64. Samme: Af mit liv ny udg. I–II, 1961–62. Ludvig Zinck d.y. i Pers. hist. t. IV, 1883 371f. V. C. Ravn i Festskr. i anledn. af musikforen.s halvhundredårsdag I, 1886. C. Thrane: Fra hofviolonernes tid, 1908. Torben Krogh i Nationaltid. 16.4.1941. Samme i Dansk musik t. XVII, 1942 72–76. Erik Dal: Nord. folkeviseforskn. siden 1800, 1956 53f. J. P. Erichsen: Indeks til da. periodiske musikpubl. 1795–1841, 1875 111f 125f. Dan Fog: Dansk musikfortegn. I, 1979. Dan Fog: Musikhandel i Danmark I, 1984. – Papirer i Kgl. bibl. (jfr. Nanna Schiødt m.fl.: Hagens saml. i Det kgl. bibl., 1981).

*Sven Lunn**

Zinck, Ludvig Henrik Olaus, 1833–1902, arkæolog. * 12.4.1833 i Kbh. (Slotsk.), † 26.8.1902 sst., begr. sst. (Ass.). F: syngemester Ludvig *Z. (1776–1851) og Laurine A. Meyer (1798–1884). Ugift. – Bror til Otto *Z.
Z. blev student 1852 fra det v. Westenske institut og tog 1859 teologisk embedseksamen. Han søgte dog aldrig præsteembede, men virkede som lærer (bl.a. i engelsk) fra 1859 til sin død ved Efterslægtens skole og dyrkede ved siden heraf sine forskellige interesser. 1869 udgav han *Congreve, Vanbrugh og Sheridan*, en kulturhistorisk skildring fra 1700-tallets England, 1870–83 redigerede han *Fra alle Lande* hvori han skrev en række artikler, bl.a. om Afrikas udforskning, men hans hovedinteresse var dog den forhistoriske arkæologi. Z. foretog selv en mængde udgravninger og erhvervede gennem årene en ganske betydelig oldsagssamling der efter hans død blev købt af Nationalmuseet. Også som arkæologisk forfatter optrådte han og behandlede i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1867 og 1869 emner vedrørende den palæolitiske tid. Betydeligere er hans afhandling *Broncefolkets Gravhøie og deres Forbindelse med Stenalderens Grave* (Aarbøger 1871). – Da han efter en lang pause udsendte *Nordisk Archæologi. Stenalder-*

studier I–III, 1890–1901 som selvstændige bøger var tiden løbet fra ham. Bind I–II var væsentlig rettede mod Sophus Müllers værk: Ordningen af Danmarks Oldsager. Stenalderen, 1888 og betød kun en genoptagelse af den gamle strid om tvedelingen af stenalderen; den gav anledning til en heftig polemik der fra begge sider førtes med stor skarphed. I bind III behandler Z. megalithgravene og hævder synspunkter som det er vanskeligt at forene med fundenes karakter. – I henhold til Z.s testamente oprettedes der for den sum salget af hans oldsagssamling indbragte et legat til fremme af kundskab om Danmarks kulturhistorie i oldtiden og den ældre middelalder. □Foto.

Berl. aften 26.8.1902. Troels Lund: Et liv, 1924.

*H. C. Broholm**

Zinck, Marie Elisabeth, 1789–1823, operasanger, skuespiller. * 1.6.1789 i Kbh. (Garn.), † 6.4.1823 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). F: portner, teaterkontrollør Jørgen Thomsen (ca. 1753–1825, ~ 1° med N.N., ~ 3° med Wendelia Elisabeth Frantzen) og Lovise Elisabeth Eskildsen (ca. 1770–1806). ~ 7.2.1813 i Kbh. (Slotsk.) med operasanger Johan Georg Christophersen Z., * 15.6.1788 i Kbh. (?), † 14.4.1828 sst. (Helligg.), s. af syngemester H. O. C. *Z. (1746–1832) og Susanne Elisabeth Pontét (ca. 1745–1832).

Fra 1803 var Z. danseelev ved Det kgl. teater, men da den dramatiske skole under M. *Rosings og K. L. *Rahbeks ledelse oprettedes, tilhørte hun dens tidligste elevhold og debuterede ved skolens første forestilling 11.5.1806 på Hofteatret som kammerpigen i *Den gode Fader* og *Fruentimmerhævn*. Da hun gjorde lykke gled hun over til Det kgl. teater hvor hun optrådte første gang 21.1.1808 som kammerpigen i *Det farlige Naboskab*, og 1810 fik hun kgl. ansættelse. Med den beundrede Carl Bruun som medspiller blev hun i løbet af få sæsoner teatrets mest yndede skuespiller blandt de unge, især i syngespillene som dengang indtog en stor plads i repertoiret. Hun spillede på sin lykkelige natur, en uskyldig og yndefuld kvindelighed parret med charme; stemmen, som kapelmester F. L. Ae. *Kunzen havde uddannet, var hverken stærk eller omfangsrig, men indsmigrende som hendes personlighed, og foredraget var gratiøst og musikalsk. Hjertelig og rørende, skælmsk og naiv virkede hun, ikke gennem refleksion, men ved et umiddelbart trylleri som var højst klædeligt. Hendes navn er i teatrets historie især knyttet til opførelsen af Niccolo Isouards syngespil *Cendrillon eller den lille grønne Sko*, 1812 hvis titelrolle var en omsætning i toner af hendes eget vindende væsen. Blandt de mange som sværmede for hende valgte hun til mand sangeren Georg Zinck, der i stykket udførte hendes lykkelige elsker, den ædle kong Ramiro. Også titelrollen i F. H. Himmels syngestykke *Fanchon, Lirespillerinden*, 1814 skabte en kultus om hendes navn. Skuespillet høstede også gavn af hendes evne og popularitet, fx udførte hun pagen Cherubino både hos P. A. C. de Beaumarchais og Mozart. Dette fristede Adam *Oehlenschläger til at lade hende forsøge sig i tragedien i den periode der lå mellem Eline *Heger og Anna *Nielsen. Hun var den første Signe i *Hagbarth og Signe*, spillede Valborg i *Axel og Valbrog* og Ragnhild i *Fostbrødrene*. Det var et eksperiment som kun delvis lykkedes, men som hjalp digteren og teatret over en forlegenhed. Z. var ikke skuespiller i karakteriserende forstand, men sit eget musikalske væsens beundrede fremstiller. Alderen som ofte var et problem i hendes rollefag oplevede hun ikke. Allerede 18.3.1823 optrådte hun sidste gang som Rose i *Sovedrikken*, og kort efter pådrog hun sig en lungebetændelse ved at synge i en kold kirke. Hun blev kun 33 år. Oehlenschläger skrev til teatrets mindefest en digtning som begyndte med Cendrillons første scene mellem de tre søstre hvor Z.s plads stod tom, og derefter lod han hendes medspillende, klædt i kostumer fra de forskellige skuespil, på poetisk vis beklage hendes bortgang. Det betød ikke blot et stort tab, men føltes som en personlig sorg.

Hendes mand, **Georg Zinck**, blev 1808 student fra det Schouboeske institut og ville være læge, men varetog i studieårene kantorpladsen ved Kastelskirken. Han var meget musikalsk og i besiddelse af en brillant tenorstemme, omfangsrig og velklingende, som faderen havde uddannet, men han havde ikke lyst til at udnytte den, og det skyldtes et tilfælde, nemlig at han under sin bror Ludvig *Zincks sygdom vikarierede i hans musikfunktioner på teatret at chefen, kammerherre Frederik v. *Holstein, fik ham overtalt til at hjælpe operaen ud af den sangernød hvori teatret befandt sig efter E. *Du Puys afgang. Z. debuterede 4.4.1812 i hans glansrolle, ritmester Rose i *Ungdom og Galskab*, sang derefter Ottavio i *Don Juan* og kongen i *Cendrillon*, og da stemmens bøjelighed også tillod ham at udføre barytonpartier blev han til stor nytte. Blandt hans opgaver var Belmonte i *Bortførelsen fra Seraillet*, Aimar i *Røverborgen* som Frederik *Kuhlau skrev for ham og titelrollen i *Joseph og hans Brødre*. Med al sin sangteknik var Z. ikke scenekunstner, men stillestående i dramatisk henseende og uden varme og fantasi i sit foredrag – et mandligt sidestykke til Christine *Zrza. Mangelen på disse evner forklarer at han ikke selv følte

trang til at vie sit liv til scenen. Han optrådte sidste gang 16.10.1827 som grev Almaviva i *Figaros Bryllup* og døde et halvt år senere. Frederik VI understøttede på fru *Dannemands initiativ to små pigebørn som ægteparret Z. efterlod i trange kår. □Gouache i rolle (Fr.borg). Pastel i rolle af C. V. Wiehe, efter denne træsnit af O. Andersen. Mal. formentlig af N. P. Holbech (Teatermus).

Adam Oehlenschläger: Poetiske skr. XVIII, 1860 216–22. N. C. L. Abrahams: Medd. af mit liv, 1876 108f. Johanne Luise Heiberg: Et liv I, 1891 (5. udg. 1973). Otto Zinck: Fra mit studenter- og teaterliv, 1906 9f.

*Robert Neiiendam**

Zinck, Otto Christian, 1824–1908, skuespiller, teaterhistoriker. * 25.12.1824 i Kbh. (Slotsk.), † 17. 2.1908 sst., begr. sst. (Ass.). F: syngemester Ludvig *Z. (1776–1851) og Laurine A. Meyer (1798–1884). ~28.5.1869 i Fr.borg slotsk. med korsanger Hansine Petrine Sørensen, * 4.5.1844 i Kbh. (Frue), † 9.8.1926 sst., d. af bud ved Det kgl. teaters syngeskole Ole S. (1806–80) og Karen Marie Hansen. – Bror til Ludvig *Z. (1833–1902).

Z. gik i skole på Herlufsholm og blev 1845 privat dimitteret af filologen Ludvig Thornam. Han ville være teolog og tog den filologiske og filosofiske eksamen, men ivrig deltagelse i studenterlivet harmonerede ikke med studiet der blev lagt til side for en omfattende virksomhed i Studenterforeningen. Han skrev viser, deltog i opførelsen af komedier, arrangerede karnevaller, var medlem af komiteer, en munter, studentikos udfoldelse der prægede ham for hele livet. Samtidig virkede han som lærer, men da han var blevet 30 år, måtte han have fastere grund under fødderne og søgte denne i J. L. *Heibergs næstsidste sæson ved Det kgl. teater hvor Z., forberedt af Ludvig *Phister, debuterede 11.2.1855 som Arv i *Henrik og Pernille.* Sådan som han var ved starten vedblev han at være sit 53-årige teaterliv til ende: en pudsig skuespiller med et eget, knastørt lune i sin naturlige replik, altid gammelagtig i sin fremtræden og meget ensartet, men med kåde indfald som alderen ikke afdæmpede. Skønt han tilhørte nationalscenen i 12 år og bl.a. udførte Kakadue i *Capriciosa,* Arv i *Kilderejsen,* Mikkel i *Ungdom og Galskab* og titelrollen i *Michel Perrin* vedblev hans stilling at være problematisk, fordi teatret i Adolph *Rosenkilde besad en virkelig kunstner inden for hans område, og trods løfte om fast ansættelse afskedigedes Z. ved udgangen af året 1867, hvorefter hans egentlige løbebane begyndte på Folketeatret. Her blev notaren i *Baron Ødeland* (24.9.1868) indledningen til et stort repertoire der efterhånden gjorde ham til en af hovedstadens populære skuespillere. Sammen med den ham som kunstner overlegne Harald *Kolling blev Z. Folketeatrets hovedkraft og fæstnede dets stilling i offentlighedens bevidsthed. Han oversatte eller bearbejdede 31 stykker fra tyske, franske og svenske teatre, hvori han – foruden i hjemlige lystspil af Frits *Holst, Carl *Møller o.m.a. – selv udførte en vigtig rolle og virkede som sceneinstruktør; typisk for denne side af hans indsats var hans spil som justitsråden i *Hverdagsfolk,* bankdirektøren i *Vedbæk-Skodsborg-Kjøbenhavn* og titelrollen i sangfarcen *Jokum,* hvori P. S. *Krøyer forevigede ham. Men han bidrog også til at højne repertoiret med en del klassiske skuespil, fx *Den indbildt Syge* og *Jeppe paa Bjerget;* han spillede selv hovedrollerne, akademisk korrekt, men uden det komiske vingefang som disse skikkelser siden fik af Sophus *Neumann og Olaf *Poulsen. I alt udførte Z. ca. 370 roller, hovedsagelig kbh.ske borgere fra samtiden, gnavne eller hyggelige, arrige eller gemytlige, hustyranner eller tøffelhelte. Han var vims og snurrig med maliciøse øjne og et bidsk smil. Uden for sine klassiske roller tog han ikke sin kunst synderlig alvorligt, men nøjedes med at more publikum med sit lune og sine improvisationer; trods alderen vedblev den gamle akademiker at være noget af en kåd dreng. Han optrådte sidste gang 14.10.1907 som Jokum i *Brogede Minder* ved Folketeatrets 50 års jubilæumsforestillinger.

Z. var teaterhistorisk interesseret og udgav et for sin tid dygtigt arbejde, *Oehlenschläger og Det kgl. Theater* (i F. L. *Liebenbergs Bidrag til den oehlenschlägerske Literaturs Historie II, 1868). Svagere var hans *Holbergsk Theaterstatistik* (i jubeludgaven III, 1888). På grundlag af Phisters mundtlige meddelelser og breve skrev han *Joachim Ludvig Phister* der udkom i kunstnerens dødsår 1896. Z.s erindringer *Fra mit Studenter- og Teaterliv* blev udgivet 1906. Han havde det til fælles med andre skuespillere at han fortalte morsommere end han skrev. – R. 1904. □Afbildet på tegn. Studenterforeningen flytter, 1863. Træsnit 1876 efter foto, træsnit efter samme foto 1880, af H. P. Hansen, 1882, og 1888. Tegnet i rolle af P. S. Krøyer, 1885 (Teatermus.). Mal. af H. Brasen, 1887 (sst.). Tegn. af Albrecht Schmidt, 1899 (sst.). Litografi af Jul. Rosenbaum, 1904. Tegn. af Krøyer s.å. (Fr.borg). Buste af V. Herold, 1905 (St. mus.; Teatermus.). Træsnit af H. C. Olsen, 1905, efter foto. Træsnit i rolle. Foto.

O. Z.: Fra mit studenter- og teaterliv, 1906. – Th. Overskou: Den danske skueplads VI–VII, 1876. H. C. A. Lund: Studenterforen.s hist. II, 1898. Rob. Neiiendam: Folketeatrets hist. 1857–1908, 1919. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*Robert Neiiendam**

Zinn, Johann Ludvig, 1734–1802, grosserer. * 14.9.1734 i Maynbernheim i Bayern, † 3.2.1802 i Kbh. (Fred. ty.), begr. sst. (Fred. ty. k.). F: Johann Friederich Z. og Dorothea Barbara Kreis. ~ 15.9.1771 med Johanna Charlotta Sophia Preisler, * 15.6.1754 i Kbh. (Slotsk.), † 3.9.1833 sst. (Fred. ty.), d. af professor ved kunstakademiet J. M. •P. (1715–94) og Anna S. Schuckmann (1720–1800).

Z. kom til Danmark 1757 på J. F. •Wewers initiativ og blev ansat i firmaet Fabritius & Wewer. 1765 etablerede han sig som grosserer i Kbh. og vandt hurtigt anseelse som en særdeles dygtig og initiativrig købmand. 1770 blev han handelskyndigt medlem af Kbh.s søret, og 1772–1802 var han medlem af stadens 32 mænd, desuden var han revisor i Asiatisk Kompagni. 1789 blev han medlem af den da nedsatte provianteringskommission som skulle regulere og betrygge Kbh.s kornforsyning. 1790 blev han formand i Grossererersocietetet og beklædte denne post til sin død. Som følge af den stigende handelsomsætning og overgangen i handelsform fra kompagnihandel til privat virksomhed vandt societetet som købmandsorganisation i hans formandstid en helt anden aktiv placering end tidligere, og han fik desuden som følge af de samtidige store reformer inden for det økonomiske liv æren af at lede societetet i en for dets historie meget vigtig periode. 31.5.1793 kom således forordningen om kreditoplagsretten og febr. 1797 den store toldforordning. Under handelskrisen 1799 ledede Z. sammen med W. •Duntzfelt og David Amsel •Meyer den af societetet stiftede kreditanstalt som fik stor betydning for afbødningen af krisens virkninger. – Kgl. agent 1779. – Ved siden af sine offentlige hverv drev Z. med stort udbytte sin egen virksomhed, og han efterlod sig ved sin død en meget betydelig formue. Hans to sønner Carl Ludvig Zinn (1777–1808) og Johann Friederich Zinn (1779–1838) fortsatte firmaet, og ved skatteligningen 1809 stod det Zinnske hus med Kbh.s næststørste skatteindtægt. Endnu i tredje generation fortsattes handelshuset af Johann Friederichs søn Ludvig Maximilian Zinn (1808–68) hvis søster Emma Sophie Amalia var gift med komponisten J. P. E. •Hartmann. – Datteren **Sophie Dorothea Z.,** * 15.4.1774, † 27.12.1851, fik en dannet piges opdragelse sigtende mod husførelse og værtindepligter, men sværmerisk som hun var og, trods faderautoriteten, ret fri læste hun meget, bl.a. også Rousseau, hvis Bekendelser gjorde stort indtryk på hende. I sin tidlige enkestand efter Henry Thalbitzer (1767–1818) nedskrev hun da nogle erindringer beregnet for sønnen Billy (Carl Wm. •Thalbitzer), senere benævnt *Grandmamas Bekiendelser.* Heri fortæller hun levende og ukunstlet om tilværelsen som barn og ung pige i et velstående borgermiljø. Hun fortæller her mange interessante småtræk om livet i det frisindede borgerskab i den glimrende handelsperiode. Af stor kildeværdi er hendes beretning om de franske kornkøbmænds besøg 1793–94 og om bombardementet 1807. – □Malet kopi af Petersen. Silhouet formentlig af J. C. Weitlandt ca. 1782.

[Sophie Dorothea Thalbitzer:] Grandmamas bekendelser, 1906 (fot. optr. 1966) = Memoirer og breve IV. Johs. Werner: Chr. Wilh. Duntzfelt, 1927. Vilh. Lorenzen: Grosserer-societetet 1742–1942, 1942 145f.

*Jens Vestberg**

Zinn, Sophie Dorothea, se **Zinn, J. L.**

Zinzendorf und Pottendorf, Nicolaus Ludwig von, 1700–60, greve, stifter af brødremenighed. * 26.5.1700 i Dresden, † 9.5.1760 i Herrnhut, begr. sst. F: kabinetsminister Georg Ludwig von Z. und Pottendorf (1662–1700, ~ 1° med Maria Elisabeth von Teufel, † 1698) og Charlotte Justine von Gersdorf (1675–1763, ~ 2° med generalløjtnant, senere generalfeltmarskal Dubislaw Gneomar von Natzmer). ~ 1° 7.9.1722 i Ebersdorf med Erdmuth Dorothea Reuss-Ebersdorf, * 7.11.1700, † 19.7.1756 i Herrnhut, d. af grev Heinrich X R.-E. († 1711) og Erdmuthe Benigna Solms-Laubach. ~ 2° 27.6.1757 i Berthelsdorf med Anna Nitschmann, * 24.11.1715 i Kunwald, † 21.5.1760 i Herrnhut, d. af David N. den ældre (1676–1758).

Z., som var en slægtning af dronning Sophie Magdalene og bekendt med Chr. VI, kom i anledning af kroningen 1731 på et besøg i Danmark som kom til at få betydning for dansk kolonihistorie. Hans hidtidige livsbane var præget af religiøsitet og målbevidsthed. – Z. var blevet opdraget af sin mormor efter den pietistiske lære som greb ham så stærkt at han tidligt besluttede at leve for sin tro og udbrede den til andre. Efter skolegang på A. H. Franckes pædagogikum i Halle læste han jura i Wittenberg og blev derefter for at føje sin familie hof- og justitsråd i Dresden. 1722 kom en flok mähriske udvandrere – efterkommere af hussitterne – under ledelse af tømreren Christian David til Z.s ejendom Berthelsdorf ved Hutbjerget. De var blevet forfulgt af katolikkerne i deres hjemland for deres tros skyld og søgte et tilflugtssted. Z. så her en opgave for sine fromme bestræbelser. Han lod dem slå sig ned på sin jord og danne en lille by, Herrnhut, hvor de frit kunne udøve deres religion. Samfundet voksede hurtigt, og med nye til-

flyttere kom divergerende trosopfattelser som førte til indre splid. Z. greb nu ind, og med en enestående organisatorisk dygtighed lykkedes det ham at få bilagt stridighederne og medvirke til at udforme den forfatning (1727) som samfundet, brødremenigheden, i fremtiden skulle leve efter. Et punkt i menighedens målsætning som særlig skyldtes Z.s ønske var missionsarbejdet der i de nærmeste år kom til at omfatte adskillige lande. Det første land hvor Z. følte sig kaldet til missionsopgaver var Danmark. Da han kom til kroningen i Kbh. havde han i nogle år stået i forbindelse med den pietistiske kongelige familie og håbede at få indflydelse på danske missionsplaner. Z. blev modtaget med stor velvilje ved hoffet, han fik dannebrogsordenen og blev underhånden af C. A. v. •Plessen spurgt om han ville være minister, hvad han af hensyn til Herrnhutsamfundet ikke mente at kunne påtage sig, og han talte med kongen om at anlægge et pietistisk „universitet" i Slesvig. Endvidere holdt Z. gudelige forsamlinger for de fornemmere kredse mens hans ledsagere samlede de borgerlige vakte til møder. – Under sit ophold i Kbh. fandt Z. to mål for sin missionsiver: dansk Vestindien og Grønland. Han havde hos grev F. A. •Danneskiold-Laurvig(en), direktør for Det vestindiske kompagni, mødt en døbt neger, Anton, fra St. Thomas som fortalte om sin søsters og andre vestindiske negerslavers ønske om at omvende sig til kristendommen. Dette blev inspirationen til brødremenighedens missionsarbejde i dansk Vestindien som iværksattes 1732. Året efter udsendte brødremenigheden Christian David med to missionærer til Grønland da Z. i Kbh. med medfølelse havde hørt om Hans •Egedes trængsler og den danske missionsvirksomheds hensygnende tilstand. Noget harmonisk samarbejde med Egede opnåedes ikke, men herrnhuternes virksomhed blandt grønlænderne fik stor fremgang og stod på i over halvandet hundrede år (–1899).
Da Z. anden gang besøgte Kbh. 1735 havde vinden vendt sig imod ham. I mellemtiden var det i Halle kommet til et brud mellem Hallepietisterne og herrnhuterne, og da Chr. VI i kirkelige sager støttede sig kraftigt til sin fætter, den ivrige hallenser grev C. E. •Stolberg-Wernigerode, afspejledes striden i kongens opfattelse af Z. Stolberg advarede mod ham som en autoritetsundergravende sværmer, og kongen misbilligede især at Z. var trådt ind i den gejstlige stand 1734, lod ham vide at han var uønsket i Danmark og forlangte dannebrogsordenen sendt tilbage så Z. ikke skulle bære den på prædikestolen. Trods alt fik kongens uvilje mod Z. ingen følger for brødrenes missionsarbejde i danske kolonier. Efter købet 1733 af St. Croix fik de lov at drive mission i v. Plessens seks plantager. Z. tog 1739 på visitatsrejse til Vestindien og konstaterede at St. Thomas var et meget større under end Herrnhut. Trods forfærdende modgang og møje havde brødrene vundet 700 negre for kristendommen. – Brødremissionen i de danske kolonier – også Guldkysten blev forsøgt – var kun en lille del af Z.s initiativer. Selv rejste han 1741–43 til Amerika bl.a. for at omvende indianere, og brødrenes virksomhed udstraktes efterhånden over hele jorden. Først efter Z.s død i Herrnhut fik brødrene lov til 1771 at grundlægge en koloni, Christiansfeld, i Sønderjylland efter det herrnhutiske mønster som Z. havde udformet. □Mal. af B. Denner (Herrnhut Brüdergemeinde), lille mal. af samme (St. mus.). Stik efter Denner af C. Fritzsch, 1741 og af J. Haas. Stik af G. P. Busch, 1742. Stik af F. Lehmann efter J. Kupetzky. Stik af J. F. Bause, G. Kilian, S. Fokke, J. Baker, M. Tyroff, J. Houbraken m.fl. Træsnit efter H. Bürkner.

Henrik Gerner: Nogle mærkværdigheder ..., 1772. H. M. Fenger: Hans Egedes og den grønlandske missions hist., 1879 188–225. Hermann Rømer: Grev Z., 1913. Lorenz Bergmann: Z.s indsats i missionens hist., 1935. Samme: Grev Z. og hans indsats i kirkens og missionens hist. I, 1957. L. Bobé: Hans Egede og Grønland, 1941 76–81. Pr. Ramløv: Brødrene og slaverne, 1968. A. Malling: Dansk salmehist. VII, 1972 357–64. Herrnhuter-samfundet i Christiansfeld I–II, 1984.

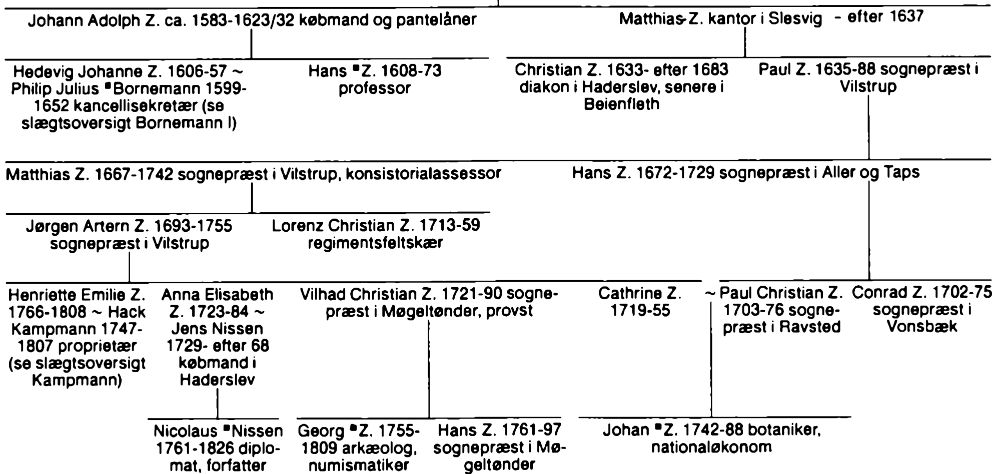
Marie Hvidt

Zoëga
Slægten Z. føres tilbage til dansemester på Gottorp Mathias Z. (ca. 1545–ca. 1605) der muligvis er søn af musiker ved hoffet i Schwerin Domenico Dalarpo.

C. Giessing: Ny saml. af danske, norske og islandske jubel-lærere III, 1786 (reproudg. 1979) ad 408. Øjvind Andreasen og Harald v. Lüttichau: Das Geschlecht der Zoëga, i Genealogie VI, Neustadt 1962–63 171–74.

Hans H. Worsøe

Zoëga, Georg (Jørgen), 1755–1809, arkæolog, numismatiker. * 20.12.1755 i Daler ved Tønder, † 10.2.1809 i Rom, begr. S. Andrea delle Fratte. F: sognepræst, (senere) i Møgeltønder, provst Vilhad Christian Z. (1721–90, ~2° med Ingeborg Rosenkilde, 1725–1800, ~1° med sognepræst i Halk Hans Lange, 1722–59) og Henriette Emilie Clausen (ca. 1735–63). ~7.8.1783 i Rom med Maria Elisabetta Geltrude Petruccioli, * 30.1.1765 i Rom (San Lorenzo in Lucina), † 5.1.1807 sst. (San Andrea delle Fratte), d. af maler Giacomo P. og Francesca Cepelletti.
Z. blev født i en velstillet sønderjysk præstefamilie og synes fra sit hjem at have fået al nødven-

dig og rimelig støtte, idet man erkendte hans usædvanlige begavelse. Efter undervisning hjemme kom han 1772 på gymnasiet i Altona, og fra 1773 studerede han på det ansete universitet i Göttingen. Hans breve røber alsidige interesser og stor modtagelighed for tidens åndelige og litterære strømninger. Under en rejse til Wien fik Z. lejlighed til at gøre en to måneders afstikkker til Rom, hvorefter han vendte hjem til en huslærerplads i Kerteminde. 1779 kom Z. på en ny udenlandsrejse som ledsager for en ung fynsk adelsmand, A. C. v. Heinen, og nu kom han i Göttingen i nærmere kontakt med den indflydelsesrige professor C. G. v. Heyne, en af tidens autoriteter inden for klassiske studier. Denne rejse gav også et nyt, længere ophold i Rom. Ved sin hjemkomst kom Z. 1781 i kontakt med den egentlige leder af den danske regering, den historisk interesserede Ove •Høegh-Guldberg der lovede ham ansættelse på det nyoprettede kongelige mønt- og medaljekabinet på Rosenborg. Først skulle han dog have en systematisk uddannelse, og Guldberg opstillede 1782 en toårig næsten pedantisk plan der omfattede gemmologiske og numismatiske studier bl.a. i Göttingen, Rom, Paris og ikke mindst i Wien hos datidens mest fremragende klassiske numismatiker J. Eckhel. Her gjorde Z. et særdeles nyttigt og lærerigt bekendtskab.

Under opholdet i Rom traf Z. sin senere kone, og de indgik ægteskab efter at han var konverteret. Bortset fra et kortere ophold i Paris 1784 blev Z. i Italien resten af sit liv. Skønt hans beskytter Guldberg var faldet 1784 og Z. ved sin overgang til katolicismen skulle have afskåret sig fra statslig ansættelse, havde han så gode og indflydelsesrige venner i Kbh. at man åbenbart fortsat må have regnet med ham. Hans nærmeste støtte var professor F. •Münter. Med årene blev Z. en meget imødekommende rådgiver og vejleder for de ikke helt få danskere der var i Rom for at studere eller med andet kulturelt formål. Hans kendteste „elev" er utvivlsomt Bertel •Thorvaldsen.

Z. blev optaget i kunstakademiet 1790 og hjemsendte regelmæssigt „Breve om Konstsager" (breve 1790–98 trykt i Minerva 1798, II–III og 1799, I–II), mens han til kronprins Frederik (VI) sendte mere videnskabelige indberetninger der i øvrigt endte i Johan •Bülows arkiv (22 stk., 1788–92). For begge dele modtog han fast honorar. 1798 blev han dansk agent i Rom – nogen egentlig diplomatisk forbindelse mellem pavehoffet og Danmark var der i øvrigt ikke. Samme år blev han medlem af Videnskabernes selskab. Endelig lykkedes det ham 1802 at blive udnævnt til professor i Kiel, og da han måtte afstå fra at overtage stillingen fik han lov at beholde den ikke ubetydelige gage mod at fortsætte sin ovennævnte vejledende virksomhed. I sine senere år foretog han store og fordelagtige indkøb for møntkabinettet.

Z.s første og vistnok vigtigste italienske forbindelse var kardinal Stefano Borgia (1731–1804) der ledede missionsvirksomheden Propaganda Fide og i øvrigt gennem mange år havde nær kontakt med danskere der studerede i Rom. Så snart Z. var konverteret sørgede Borgia for en ansættelse som tolk og havde fra begyndelsen åbnet sine egne rige samlinger for ham. 1783 var Z. sat i gang med at udarbejde et katalog over Borgias samling af mønter præget i Alexandria i

Romertiden. Denne bog på latin *Numi Aegyptii imperatorii ... in Museo Borgiano ...* udkom 1787 og blev meget rost, også af Eckhel. Den må også have fastslået Z.s position i Rom, og han var det eneste ikke-italienske medlem i det Istituto Nazionale (sektion for historie og arkæologi) der 1798 blev oprettet under den kortvarige romerske republik.

Skønt Z.s egentlige interesse var den græsk-romerske oldtid kom de fleste af hans hovedværker til at dreje sig om Egypten. Pave Pius VI satte ham i gang og understøttede hans værk om obeliskerne, ligeledes på latin, *De origine et usu obeliscorum*, med årstallet 1797, men først udkommet 1800. Bogen er næsten en encyklopædi over hvad man dengang kunne vide om det gamle Egypten, men nye opdagelser gjorde at den snart mistede sin aktualitet. Det gælder derimod ikke Z.s sidste egyptologiske værk der først udkom 1810, året efter hans død. Bogen er et katalog over kardinal Borgias samling af koptiske håndskrifter, af oldkristelige tekster, skrevet i en hidtil ukendt øvreegyptisk dialekt, sahidisk. Dette værk, *Catalogus codicum Copticorum manu scriptorum qui in Museo Borgiano Velitris adservantur*, er banebrydende og tilsyneladende det eneste af Z.s værker der stadig er uerstattet som vejleder. Det blev genoptrykt 1903 og igen 1973 med en udførlig indledning af J.-M. Sauget der fremhæver Z.s identifikationer som et sikkert udgangspunkt for yderligere koptiske studier.

Z. havde ikke selv nogen større bogsamling, og derfor investerede han megen tid og mange kræfter i at foretage store udskrifter på bibliotekerne i Rom fra de klassiske forfattere, udskrifter som var yderst velordnede. Herved fik han en kolossal ballast, men rent håndgribeligt nåede han kun at få et mindre udbytte. Efter nogle afhandlinger, bl.a. om Mithras dyrkelse (samlede i et bind *Abhandlungen* i tysk oversættelse, udg. af F. G. Welcker, Göttingen 1817) gik han i gang med et stort anlagt og længe forberedt arbejde om de romerske basrelieffer fra oldtiden. Dette udviklede sig til et forlagsforetagende, udg. af P. Piranesi, hvor Z. skulle skrive den italienske tekst til kobberstik der også udførtes under hans opsyn. Men værket, *Le bassirilievi antichi di Roma*, blev en torso på to bind der omfattede relieffer fra Palazzo Albani og Villa Albani. Midt under udarbejdelsen døde Z. efter få dages sygdom, da hans helbred synes at have været undergravet.

Når Z. både i sin levetid og sin eftertid har været så anset, skyldes det dels hans usædvanlige personlighed som gjorde indtryk på omgivelserne. Men det skyldes også hans ubønhørlige videnskabelige krav til nøjagtighed ved udarbejdelsen af tegninger og kobberstik, og det skyldes hans fremsynethed der undertiden også får udtryk i den store brevveksling. Det gælder hans ønske om udarbejdelsen af kataloger over de vigtigste internationale møntsamlinger, i stedet for blot at udgive og diskutere enkelte mønter – det er bl.a. realiseret i de græske sylloger der i det sidste halve hundrede år er udgivet af en række møntkabinetter. Det gælder også hans opfattelse af den videnskabelige klassiske arkæologi, hvor han krævede at man først skulle undersøge hvad der var gammelt og hvad der var nyt i et monument. „Den figurerede alderdom" skulle behandles med samme nøjagtighed som den skrevne. På grund af sådanne synspunkter og hans arbejder i det hele har Z. indskrevet sit navn ikke blot i dansk, men også i europæisk videnskabs historie.

Ud over sine modersmål dansk og tysk samt græsk og latin lærte Z. sig italiensk som han talte og skrev flydende. Hertil kom de koptiske dialekter som han uden egentlige hjælpemidler tilegnede sig under arbejdet med Borgias håndskrifter. Fra 1785 til sin død boede Z. med sin familie i Via Gregoriana 44 i Rom. 1802–08 var han nabo til den prøjsiske gesandt Wilhelm v. Humboldt hvis huslærer F. G. Welcker 1819 udgav en biografi af Z. bygget på en del af dennes breve. – R. 1809. ☐Silhouet omtalt 1779. Mal. 1787 (Fr.borg). Flere tegn. af B. Thorvaldsen og en karikatur af samme (Thorvaldsens mus.; Fr.borg). Efter en af Thorvaldsens tegn. stik af C. Silvestrini, af A. Krüger 1819 og af Louise Charlotte Soyer, et litografi og et træsnit af H. P. Hansen, 1886. Efter Thorvaldsens tegn. relief af Andreas Paulsen ca. 1887 (Thorvaldsens mus.) og af Rik. Magnussen, 1927. Karikatur af N. Abildgaard (Kgl. bibl.) og formentlig af Riepenhausen (kobberstiksaml.). Stik af L. Rados efter tegn. af Sargent-Marceau. Dødsmaske (Thorvaldsens mus.). Portrætrelief af C. Starck ca. 1900 (Deutsches Archäol. Inst., Rom), gipsafstøbning 1909 (Den kgl. mønt- og medaljesaml.). Mindetavle i S. Andrea delle Fratte i Rom, modelleret af L. Brandstrup og opsat af Carl Jacobsen 1907. Statuette af L. Brandstrup, brændtler, ca. 1910 (Hirschsprung). Skitse til statue af samme, samt statue, 1919 (glyptotekets have). Afbildet på mal. af V. Neiiendam udst. 1919 (Ribe mus.).

G. Z. Briefe und Dokumente I, udg. Øjvind Andreasen I, 1967. Pers. hist. t. 11.r.IV, 1943 1–22 (breve til Herm. Schubart). – N. Schouw: En beretn. om G. Z.s liv og fortjenester, 1809 (særtryk af Vidensk. selsk.s skr. 3.r.V,2, 185–252). Friedr. Gottlieb Welcker: Z.s Leben. Samml. seiner Briefe und Beurteilung seiner Werke I–II, Stuttg., Tübingen 1819 (ny udg. 1912–13). Chr. Molbech: Det kgl. da. vidensk. selsk.s hist., 1843 323–26. A.

D. Jørgensen: G. Z., 1881. Efterl. papirer fra den Reventlowske familiekreds, udg. L. Bobé V, 1902; VII–IX, 1906–22. F. R. Friis: Kulturhist. studier I, 1904 1–13 (heri breve). R. Kekule v. Stradonitz i Archäologischer Anzeiger. Beiblatt zum Jahrbuch des archäol. Inst.s Berlin 1905 175–79. Ad. Michaëlis: Die archäologischen Entdeckungen des 19. Jahrh.s, Lpz. 1906 13f 252. A. B. Drachmann i Tilskueren XXVI, 1909 323–36 (også i forf.s Udv. afhandl., 1911 215–31). H. O. Lange sst. 336–42. Fr. Poulsen i Ord och bild XVIII, Sth. 1909 537–42. Th. O. Achelis i Berliner philologische Wochenschr. XL, 1920 909–12. K. Friis Johansen i Rom og Danm. gennem tiderne, red. L. Bobé I, 1935 223–67. Øjvind Andreasen sst. 291–94. Niels Breitenstein i Fra nationalmuseets arbejdsmark, 1940 8. Samme i Danmark II, 1942 225–29. Samme i Sylloge nummorum Graecorum I, 1942 6–8. H. E. Pappenheim i Die Antike XVI, Berlin 1940 233–36. Axel Boëthius i Ord och bild LII, Sth. 1943 11–14. Hans B. Jessen i Die Heimat LXIV, Neumünster in Holstein 1957 73–75. Samme i Nordelbingen XXXVIII, Heide in Holstein 1969 18–21. Poul K. Poulsen i Catholica XIX, 1962 159–68. Else Kai Sass: Thorvaldsens portrætbuster I, 1963 157–63; III, 1965 143f. Erik Iversen: Obelisks in exile I–II, 1968–72. Poul Carit Andersen: Rom på Z.s tid, 1970. Joseph-Marie Sauget i Le muséon LXXXV, Louvain 1972 25–63. Per Krarup i Mélanges d'histoire ancienne et d'archéologie offerts à Paul Collart, Lausanne 1976 = Cahiers d' archéologie romande de la bibliothèque hist. vaudoise V 277–84. P. J. Riis i Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj XI, 1979 især 132–35. Jørgen Steen Jensen i Møntsamlernyt XI, 1980 260–64. Den kgl. mønt- og medaillesaml. 1781–1981, red. Otto Mørkholm, 1981 123–32. P. Berghaus: Der Archäologe, Münster 1983 274 (m.bibl.). – Papirer i Kgl. bibl.

Jørgen Steen Jensen

Zoëga, Hans, 1608–73, professor. * 1608 i Kbh., † 15.6.1673 sst. F: fh. Pfennigmeister i Kiel Johann Adolph Z. og Thyre Ellenberger. ~ sept. 1645 med Barbara Eriksdatter, * 24.12.1625, † 4.12.1668, d. af kannik i Lund, dr.jur. Erik Clemensen († 1626) og Anna Resen (1598–1650).

Z. blev undervist hjemme indtil han 1625 sendtes til universitetet i Wittenberg, hvorfra han 1627 vendte tilbage til Kbh. og nu studerede et par år her. 1629–31 var han rektor i Viborg uden dog at efterlade sig noget dybere spor. 1632 drog han ud på en syvårig udenlandsrejse der førte ham til Holland, England, Skotland og Frankrig. Efter sin hjemkomst gav han sig til privat at holde filosofiske forelæsninger i Kbh., tog 1639 magistergraden og fik 1640 ventebrev på et professorat, men drog s.å. atter udenlands, denne gang som hovmester for Oluf *Rosenkrantz, en søn af Holger *Rosenkrantz til Glimminge. Især opholdt han sig i Oxford og Cambridge, men kom allerede 1642 hjem igen og gav sig på ny til at holde – stærkt besøgte – filosofiske forelæsninger. 1643 fik han et kanonikat i Lund og 1644 blev han professor i logik. Det blev samtidig indskærpet ham at han ikke, som hidtil, måtte beskæftige sig med metafysik, men i overensstemmelse med universitetsfundatsen alene med fortolkningen af Aristoteles' Organon. Om hans anseelse som disputator vidner det at han 1654 efter Frederik IIIs ønske blev valgt til at disputere offentligt mod jesuiten Gotfred Franken, skriftefader hos den spanske gesandt grev Bernardino de Rebolledo. Der blev bl.a. forhandlet om skærsildslæren, og trods sin dialektiske færdighed var Z. lige ved at blive sat til vægs da han på stående fod opfandt en hidtil ukendt distinktion mellem begreberne archipodialiter og reflexive der bragte jesuiterpræsten til at forstumme. Skønt Z. således tilsyneladende vandt en sejr, blev han dog i den følgende tid både i skrifter og breve hånet af grev Rebolledo som en arg ignorant. For at skaffe sig oprejsning rejste han da 1656 til Rostock og erhvervede der under professor J. G. Dorscheus' præsidium den teologiske doktorgrad ved en omfangsrig afhandling der dels gendriver den katolske skærsildslære, dels og især det kalvinske prædestinationsdogme. I disputatsen påberåber han sig især danske teologiske autoriteter, hvoriblandt Holger *Rosenkrantz den lærde. Heller ikke af sin doktorværdighed skulle Z. få megen glæde, thi man anså det i Kbh. for upassende for en filosof at disputere for den teologiske grad, tilmed ved et fremmed universitet. Der blev rejst sag mod ham, og han var på nippet til at miste sit embede. 1659 fik han dog kongens tilgivelse, men hans doktortitel brugtes aldrig i Danmark. 1660 udgav grev Rebolledo desuden en „gendrivelse" af Z.s teser og beskyldte ham spottende for at have taget doktorgraden i Rostockerøl. Få år senere – 1662 – opnåede Z. tilladelse til at trække sig tilbage fra sit professorat mod at holde en vikar. Z., der allerede tidligt havde interesseret sig for pengespekulationer, slog sig nu på ejendomshandel og erhvervede bl.a. herregårdene Diernæs og Lindenborg i Jylland og Lindholm på Sjælland. Også i Kbh. havde han forskellige ejendomme, deriblandt Kildebakken med den berømte „Vartovs kilde ved Strandvejen".

R. Vinding: Regia academia Hauniensis, 1665 361–63. H. F. Rørdam i Kirkehist. saml. 2.r.IV, 1867–68 446f. Emil Gigas sst. 3.r.III, 1881–82 647–51; IV, 1882–84 555f; V, 1884–86 256–67 287 289. H. F. Rørdam i Danske mag. 4.r.V, 1884 12–40 (heri breve). Villads Christensen i Hist. medd. om Kbh. VI, 1917–18 81f. Pers. hist. t. 10.r.II, 1935 150.

*Bjørn Kornerup**

Zoëga, Johan, 1742–88, botaniker, nationaløkonom. * 7.10.1742 i Ravsted, † 29.12.1788 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Ass.). F: sognepræst Paul Christian Z. (1703–76, ~ 1° med Else Marie Zimmermann, † 1738, ~ 3° med Cathrine Gregersen, * 1705) og Catharina Zoëga (1719–55). Ugift.

Z. gik på latinskolen i Plön og fik derefter privatundervisning hos lægen J. C. Fabricius i Tønder. 1762 begyndte han at studere ved Kbh.s univ., men allerede samme år rejste han og zoologen J. C. *Fabricius, lægens søn, til Uppsala for at studere under Carl von Linné. Z. blev her i næsten to år og specialiserede sig i mosser. 1765 fik han ansættelse som assistent under G. C. *Oeder ved den botaniske have ved Amaliegade. Z. håbede på at kunne overtage Oeders stilling ved haven når Oeder selv fik en bedre stilling. Dette forhindredes af at haven blev lagt under universitetet. Z. var derefter kun Oeders assistent ved udgivelsen af Flora Danica, men 1771 blev Z. på Oeders foranledning sekretær i finanskollegiets 2. departement da Oeder var blevet deputeret i finanskollegiet. Z. foretog under Oeders overopsyn bearbejdelsen af den første danske folketælling fra 1769. Det er svært at gennemskue, hvor meget af æren for bearbejdelsen der skal tilskrives Z. og hvor meget Oeder. Arbejdet var i så høj grad en succes at det fra 1773 skaffede Z. en stilling som renteskriver i rentekammerets fynske kontor, selv om Oeder efter J. F. *Struensees fald havde måttet forlade centraladministrationen. På grund af Z.s specielle viden koncentreredes arbejdet med den løbende befolkningsstatistik for hele monarkiet nu i fynske renteskriverkontor. Z. avancerede. 1779 blev han kommitteret i rentekammeret og 1784 deputeret i finanskollegiet. Efter ændringerne i finansstyrelsen dette år blev han medlem af det nye finanskollegium og af finanskassedirektionen. 1773–75 havde Z. været sekretær for enkekassekommissionen og 1782 blev han medlem af direktionen for den almindelige enkekassse. Z. var fra 1778 sekretær for kvægsygekommissionen og fra 1779 for en kommission der undersøgte flådens økonomi. Z. var en af hovedmændene bag planerne om at skabe et pengevæsen i hertugdømmerne med sedler der var indløselige med sølv, selv om dette ville betyde en adskillelse mellem pengevæsenet i kongeriget og i hertugdømmerne, da man ikke mente at noget sådant samtidig kunne gennemføres i kongeriget. Som indlæg i diskussionen for og imod ændringen af pengevæsenet i hertugdømmerne formulerede Z. en generel økonomisk teori i værket *Forsøg til at udvikle faste Begreb om Arbeide og Handel,* 1787 (tysk udg. s.å.). Heri fremsættes tanker der ligner Adam Smiths, selv om Z. ifølge en omtrent samtidig kilde ikke skulle have læst Adam Smith. Z. fremsætter i bogen i modsætning til den da endnu herskende merkantilistiske tankegang den opfattelse, at der i et land ikke bør produceres varer der ikke frit kan konkurrere med tilsvarende importerede, og at statens indflydelse på erhvervslivet generelt måtte formindskes.

Z. var fra barndommen svagelig og led af rygradskrumning. Til trods herfor var hans arbejdsindsats indtil hans tidlige død stor. ☐Stik af G. L. Lahde efter relief på nu sløjfet gravmonument af P. Gianelli, 1789. Silhouet af C. Limprecht (Kgl. bibl.). Relief formentlig med urette kaldet Z. (Fr.borg).

Dansk Minerva VII, 1818 512–18 og VIII, 1819 58–71 128–31 samt Naturhist. t. 3.r.VII, 1870–71 471–92 (breve). – Schlesw-holst. Provinzialberichte III,2, 1789 150–76 (da. overs. i Minerva, s.å. II 169–204). A. D. Jørgensen: Georg Zoëga, 1881 29–32. Carl Christensen: Den danske botaniks hist. I, 1924–26 73f 80–82; II, s.å. 70 (bibliografi). Hans Chr. Johansen: Dansk økonomisk politik I, 1968. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj XIII, 1979.

Poul Thestrup

Zonnix, Peiter, ca. 1711–62, student, opfinder af forbedrede nodetyper. * ca. 1711, † april 1762.

Z. findes juli 1730 indtegnet i Kbh.s universitets matrikel med Ludvig *Holberg som privatpræceptor; han angives at være århusianer og nitten år gammel. Om hans ungdom, studier osv. vides intet; endnu 1737 nævnes han som student og synes da at have stået i bekendtskabsforhold til en bogtrykkersvend Hancke hvilket måske har givet Z. anledning til at sysle med typografien. 1754 – samtidig med at Joh. G. Imm. Breitkopf i Leipzig fremstillede sine bevægelige nodetyper – forelagde han hoforganist F. C. *Breitendich en prøve på sin opfindelse, der gik ud på at trykke noder med metaltyper som erstatning for det både dyrere og besværligere kobberstik. Varmt anbefalet af Breitendich søgte og fik han hjælp af kongen, ligesom også Breitendich fremdeles ydede støtte ved (1756) at forære ham manuskriptet til sin koralbog til aftrykning „forhaabendes at han dog derved skulde fortjene sig noget til Levebrød“ og skaffe ham kongeligt privilegium derpå (1758); men det meste af den kongelige pengeunderstøttelse medgik til livets ophold, og bedre gik det ikke med opfyldelsen af den kontrakt Z. 1759 indgik med bogbinder Jac. W. Boppenhausen om udgivelse af koralbogen. Da Z. 1762 døde i yderste armod kunne det konstateres at han „ei havde lagt Haand paa Arbeidet“, så hans opfindelse gik i graven med ham mens den velstående og driftige Breitkopf, der i øvrigt ikke kan antages at have stået i nogen som helst forbindelse med Z., gennemførte sit værk med glans og blev berømt derved. Det første fra Breitkopfs forlag udgåede musikværk som er trykt med bevægelige nodetyper, er pastoraldramet *Il trionfo della fedeltá* der ifølge trykkets kolofon er begyndt juli 1755 og fuld-

endt april 1756. Opfindelsen lå imidlertid allerede færdig 1754. Udgivelsen af Breitendichs koralbog, der ved intermezzoet med Z. blev stærkt forsinket, skete først i 1764 ved Boppenhausens bror Johs. Boppenhausen i nodetypetryk formentlig ved bogtrykker P. H. Høecke i L. H. Lillies enkes trykkeri med nodetyper fra Chr. Zincke i Wittenberg.

F. C. Breitendich: Fuldstændig choral-bog, 1764 fortalen. – Nanna Schiødt m.fl.: Hagens saml. i Det kgl. bibl., 1981. Dan Fog: Musikhandel i Danmark II, 1984 32f.

Nils Schiørring

Zrza ['særtsa], Eleonore **Christine,** 1797–1862, operasanger. * 22.5.1797 i Bagsværd, † 1.11.1862 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). F: oboist (valdhornist) i fodgarden, hofviolon i Det kgl. kapel Franz Anton Xaverius Z. (1761–1843) og balletdanser ved Det kgl. teater Eleonora Rosalia Stuart († 1810). Ugift.
1814 blev Z. korist ved Det kgl. teater, og 25.4.1816 debuterede hun som Charlotte i *Sovedrikken;* senere på året sang hun Vilhelmine i *Ungdom og Galskab.* Hendes figur egnede sig til scenen, men smuk var hun ikke, og dramatisk talent havde naturen nægtet hende, men stemmen, en klangskøn, overordentlig høj sopran, var meget værdifuld for teatret, og på den byggede hun sin fremtid da Giuseppe *Siboni efter F. L. Ae. *Kunzen var blevet hendes lærer. 1820 ansattes hun, og ved *Figaros Bryllups* førsteopførelse hos os n.å. elektriserede hendes italienske skole publikum; det bragende bifald tvang hende endog efter udenlandsk mønster til at synge grevindens store arie da capo. Hun blev en typisk bravursanger i smag med den hamburgske primadonna Minna Becker der gav koncerter i Kbh.; Z.s koloraturer, fx som Nattens Dronning i *Tryllefløjten* var virtuospræstationer som vor opera ikke tidligere havde kendt hos en indfødt sanger. Blandt hendes partier var titelrollerne i *Sargino* og *Fidelio* samt *Norma,* Sidi i *Lulu,* Isabella i *Robert af Normandiet,* Rosina i *Barberen i Sevilla* og bjergåndernes dronning i *Hans Heiling.* Hun brillerede i roulader og kadencer, men hendes stil var ensartet og stillestående; hun gjorde end ikke forsøg på at agere, hvad hun kaldte for „at skabe sig", men sang sine solonumre med en fuldtonende stemme der syntes at udvikle sig med årene, og for hvilken ingen Rossinisk forsiring faldt vanskelig. „Jeg faar min Betaling for at synge og ikke for at spille", lød et af hendes argumenter, men undgås kunne det ikke at hun undertiden virkede parodisk, ja, endog fremkaldte latter i dramatisk bevægede situationer. Julie *Sødring giver et begreb om hendes flegma når hun fortæller at Z. i skuespillerlogen ganske apatisk slog til de der grasserende rotter hvis de blev for nærgående. Ved sin afskedsforestilling der fandt sted på Hofteatret 8.2.1845 sang hun bl.a. Vilhelmine i Ungdom og Galskab og ændrede ariens tekst til *Jeg er ej meer i Livets Vaar.* Fru Sødring nedskrev den erindring at da kongeparret trådte ind i logen, nejede hun så dybt at hun kun med største besvær kom op igen på grund af sin korpulence. Københavnermyten om at hun havde syv uægte børn kan sikkert henføres til at hun 1817 fødte syngesufflør cand.jur. M. C. Eisen en datter som senere blev adopteret i hans barnløse ægteskab (se A. *Strunk). □Mal. af F. Tolle, 1812 (Teatermus.). Mal. af C. A. Jensen, 1825 (Fr.borg), efter dette litografi af W. Heuer. Rolletegn. af C. V. Bruun stukket 1826 af G. L. Lahde og 1828. Mal. af J. F. Møller (Teatermus.). Mal. (Det kgl. teater). Mal. (Fr.borg).

Th. Overskou: Den danske skueplads IV–V, 1862–64. Julie Sødring: Erindr. I, 1894 (ny udg. 1951) 151f.

*Robert Neiiendam**

Zuber, Christian Joseph, 1736–1802, arkitekt. * 1736, † 16.9.1802 i Fredericia, begr. sst. F: hoftømrermester og maskinmester ved hofteatret Joseph Z. ~ca.1773 med Maria Catharina Grandzy, * ca.1745 i Eupen ved Aachen, † 24.5.1800 i Fredericia.
Efter latinskolen sendtes Z. til Wien hvor han gik på det kejserlige ingeniørakademi. Han vendte tilbage til Kbh. hvor han for en hjemsendt tegning fik den lille sølvmedalje ved akademiet, senere s.å. også den store. Den lille guldmedalje vandt han 1761 og den store 1762 (en kaserne til 10 000 mand). 15.2.1760 blev han ansat som tegner hos N.-H. *Jardin hos hvem han blev i syv år. Som dennes konduktør ledede han opførelsen af Marienlyst (1760–62), og han havde desuden tilsynet med Jardins arbejder på Fredensborg og Frydenlund. Efter hans egne opgivelser fandt også ombygningen 1763ff af Glorup sted under hans ledelse, men det vides dog at det projekt han gjorde til det tempelformede klokketårn blev kasseret. Desuden har han til A. G. *Moltke leveret tegninger til forskellige havepavilloner. Fra 1766 rejste han på akademiets stipendium i seks år til Frankrig og Italien og opholdt sig tillige et år i Wien. Da han kom hjem, førte han opsyn med restaureringen af Århus domkirke (1774–77). Muligvis fuldførte Z. ombygningen af Rathlousdal mens han arbejdede i Århus, 1776–78 opførte han en ny hovedbygning til Moesgård. Begge steder viser tydelig afhængighed af Jardin. Hans betydeligste og mest selvstændige værk er avlsgården ved Rosenfeldt, en

storartet, åben bygningsgruppe over ottekantet plan (1776–77). 1776 leverede han projekttegninger til en ombygning af domkirken i Aachen (Aachen Münsterarchiv). Z. søgte 1781 professoratet i perspektiv ved kunstakademiet, men afvistes af dette bl.a. under henvisning til at han ikke var medlem af akademiet. 4.10.s.å. blev han hofbygmester efter G. D. *Anthons død, men han misligholdt snart embedet grovere og grovere og 1789 blev han afskediget med reduceret pension på grund af „efterladenskab". 1781–85 opførte han en tilbygning til kunstkammerbygningen i Kbh. med to bogsale til Det kgl. bibliotek. Z.s herregårdsbygninger viser at han ikke var uden evner, men af begrænset talent. Formentlig har hans uddannelse i det barokke Wien betydet at han ikke var i stand til at følge med i den lette og elegante stil som C. F. *Harsdorff førte an i. Måske har dette medvirket til at han ikke følte at han slog til som embedsarkitekt, og derved formørket hans sind.

C. J. Z. i Arkitekten XIX, 1916–17 281–83. – Fr. Schiøtt i Tidsskr. for kunstindustri, 1899 54. Samme i Architekten, 1902–03 439f og 1907–09 299–304. Zeitschr. für Bauwesen, Berlin 1916 202 210. Fr. Weilbach: Dansk bygningskunst i det 18. årh., 1930. Chr. Elling: Klassicisme i Fyn, 1939 6f. Danm.s kirker. Århus amt I, 1968 305–08.

Hakon Lund

Zwergius, Detlev Gotthard, 1699–1757, præst, personalhistoriker. * 7.4.1699 i Sørup i Angel, † 17.7.1757 i Slangerup, begr. sst. (kirken). F: diakon, senere slotspræst ved Kronborg og sognepræst ved Marie k. i Helsingør Caj Burchard Z. (1673–1739) og Margrethe Dorothea Krock (1674–1740). ~ 1° med Lovise Cathrine Licht, * ca.1706, † 14.5.1737 i Slangerup, d. af kammertjener, regimentsfeltskær, senere auktionsdirektør i Kbh. Heinrich L. († 1719) og Margrethe Evers. ~ 2° 17.6.1738 i Jørlunde med Lene Quist, * 11.12.1717, begr. 13.3.1797 i Slangerup, d. af sognepræst i Jørlunde, mag. Peder Q. (1667–1740, ~ 1° med Lene Andersdatter, 1678–1703) og Gedske Marie Knopper (1683–1749).

Z. blev student 1716 fra Helsingør og tog teologisk attestats 1725. I mellemtiden havde han studeret i Wittenberg hvor han 1720 udgav en grundig afhandling om Newtons farvelære. 1728 blev han hører i Helsingør og s.å. præst på Amrum, men forflyttedes allerede 1732 til Slangerup og Uvelse hvor han blev til sin død. 1750 blev han tillige viceprovst i Lynge-Fr.borg herred. I Slangerup havde han til at begynde med en del besvær med at prædike da han ikke var det danske sprog helt mægtig, men snart blev han hjemmevant deri. Som præst synes han at have sympatiseret med pietismen uden dog at være yderliggående. En enkelt prædiken han har ladet trykke (Sermones ad clerum VII, 1755) bærer delvis et vækkelsespræg, og i samme retning peger hans arbejde i Slangerup for at hæve den moralske tilstand i menigheden, hans kamp mod drikkeri, julestuer o.l. samt hans iver for at oprette en dansk skole hvad der vandt Christian VIs bifald. – Det er dog på et andet område Z. har vundet varig berømmelse. Gennem hele sit liv var han en flittig historisk samler der med sin egen tydelige og faste hånd afskrev en stor mængde kildeskrifter af kirke- og personalhistorisk art. En ikke ringe del af disse er havnet i Det kgl. bibliotek og har betydelig værdi, da de til grund liggende originaler ofte er gået tabt. Det var Z.s mål at levere en fuldstændig sjællandsk præstehistorie i tre bind, men det lykkedes ham først mod slutningen af sit liv at udsende første tome på 861 sider med titlen *Det Siellandske Clerisie,* 1754, omhandlende biskopperne samt hof- og slotspræsterne. Z. var i sit forehavende blevet varmt støttet af biskopperne P. *Hersleb og L. *Harboe, og den sidstnævnte havde forsynet værket med en lang fortale. Z.s arbejde udmærker sig i høj grad ved grundighed, nøjagtighed og fuldstændighed, ved historisk opfattelse og sundt judicium. Endnu i dag må det betegnes som et kildeskrift af høj rang både til den specielle gejstlige personalhistorie og til kirkehistorien, og med rette bliver det atter og atter citeret. Manuskriptet til to følgende dele har næppe – som man undertiden har ment – ligget færdig ved Z.s død, men endnu findes forfatterens renskrift af afsnittet om præsterne ved Vor Frue kirke i Kbh. bevaret i Gl. kgl.saml., fol. 1094.

Beyträge zu der neuesten Kirchengesch., ved Josias Lorck I, 1758 684. H. F. Rørdam i Kirkehist. saml. 2.r.II, 1860–62 449; V, 1869–71 140; 3.r.II, 1877–80 571 621 og 4.r.II, 1891–93 592f. Sst. 6.r.II, 1936–38 131f. Hist. saml. og studier, udg. H. F. Rørdam II, 1896 229 230. V. Hostrup Schultz: Helsingørs embeds- og bestillingsmænd, 1906 238f. A. P. Andersen i Fra Fr.borg amt, 1911 30–38. H. Ehrencron-Müller i Pers.hist.t. 8.r.VI, 1927 118. Arne Sundbo sst. 13.r.II, 1953 234. Bj. Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen I, 1928 5f. – Papirer i Kgl. bibl.

*Bjørn Kornerup**

Zwingmann, Johan **Christian** Ferdinand, 1827–91, arkitekt. * 27.5.1827 i Riga, † 4.5.1891 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Ugift.

Z., hvis far var tømrermester, indvandrede som murersvend til Danmark. Han gennemgik kunstakademiets bygningsskole og vandt 1855 den til afgangseksamen svarende store sølvmedalje. Han hørte til den lille kreds af unge arkitekter

omkring Gottlieb •Bindesbøll der gjorde oprør mod G. F. •Hetschs schinkelske klassicisme. Han tegnede også hos Bindesbøll og fuldførte efter dennes død (1856) restaureringen af hovedbygningen på Marsvinsholm i Skåne. 1858 og 1869–71 rejste han udenlands, bl.a. til Italien. Fra 1860 var han en tid konduktør for F. •Meldahl ved genopbygningen af Fr.borg slot. Z. var en med en vis skønhedsfølelse begavet, noget akademisk eklektiker. At han som mange andre i sine bygninger sammensatte motiver fra forskellige tider og lande betød ikke noget frisind i forhold til den akademiske behandling. Undertiden benyttede han sig også af senklassicismens formsprog. Som det ofte var tilfældet i denne periode, navnlig blandt de mere akademiske tilhængere af de historiske stilarter som Meldahl o.a. og til en vis grad modsat J. D. •Herholdts og de ham nærstående arkitekters indstilling, savnede Z. noget sans for det stoflige hvad der fx gav sig udslag i renæssanceornamenters overførelse i cement uden hensyn til det oprindelige materiales karakter. Heller ikke i praktisk henseende var Z. uden dygtighed. Som ikke få danske arkitekter på den tid havde han en del forbindelse med Skåne. Foruden fuldendelsen af Marsvinsholm restaurerede han slottet Karsholm (1862) og byggede den italiensk påvirkede kirke ved Marsvinsholm, delvis af beton (indviet 1867), et interessant arbejde og måske hans bedste, samt den for sin tid meget beundrede nye hovedbygning på Kulla-Gunnarstorp (1865–68). Af hjemlige arbejder kan nævnes apoteket i Hørsholm 1866 (med tilbygninger i nyere tid) hvori findes et smukt officin, og hovedbygningen på C. F. •Tietgens ejendom Strødam ved Hillerød 1875, ombygget i nyere tid, i en fri villastil. Omtrent ved hans 33. leveår brød en mental svækkelse frem, sandsynligvis af skizofren art på grund af anlæg og hans enlige liv, og efter flere års kamp tvang den ham til at ophøre med al praksis; bl.a. mistede han Tietgens bestilling på Marmorkirken som Z. havde tænkt sig at opføre i beton.

F. Meldahl og P. Johansen: Det kgl. akademi for de skønne kunster 1700–1904, 1904 528. Svenska slott och herresäten vid 1900-talets början, red. Albin Roosval, Sth. 1909 (Skåne) 58–73 328–36. Helga Stemann: F. Meldahl og hans venner II–IV, 1927–30.

*Knud Millech**

von Zytphen, Zytphen-Adeler
Formentlig nederlandsk uradel.
Ernst Frederik v. •Z.s datter Anna Amalie Louise Øllegaard var ~ godsejer Christian greve •Danneskiold-Samsøe (1800–86).

Danm.s adels årbog LXVIII, 1951 II 237–51.

Nils G. Bartholdy

Stephan v. Sütphen ca. 1550- kirurg i Danzig

2 led

Stephan v. S. 1632-64 læge i Berlin

Johan Friedrich v. S. 1664- svensk vagtmester, polsk-sachsisk officer, rimeligvis far til:

Johann Friedrich v. Zütphen 1704-78 i dansk militærtjeneste ca. 1720

Friedrich Gregorius v. Z. 1729-74 officer

Ernst Frederik v. •Z. 1765-1835 officer

G. F. O. v. Zytphen til Adelersborg 1810-78 ~ Bertha Henriette Frederikke (Fritze) Løvenskiold til baroniet Adelersborg 1814-75 anerkendt som dansk adel med titel og navn af baron •Zytphen-Adeler 1838 dansk baron 1843 politiker

v. Zütphen, Ernst Frederik, 1765–1835, officer. * 29.11.1765 i Viborg, † 3.11.1835 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). F: kaptajn Friedrich Gregorius v. Z. (1729–74) og Anna Clementine Fischer (1731–1816). ~4.11.1808 på Frbg. med baronesse Louise Augusta Pechlin, * 12.2.1787 i Nordborg, Als, † 13.11.1869 på Frbg., d. af regeringsråd, amtmand baron Nicolaus Otto P. (1752–1807) og Christiana Sophie Polyxena v. Löwenstern (1756–95). – Far til G. F. O. •Zytphen-Adeler.

Efter at faderen 1770 var forsat til Kristiania (Oslo) tilbragte v. Z. sine drengeår her. Fra 1774 til 1780 da han blev landkadet i Kbh. var han elev i den kgl. norske militære og matematiske skole i Kristiania, blev 1783 kadetkorporal, 1784 page hos kongen og afgik 1786 som sekondløjtnant i viborgske infanteriregiment (anc. 1783). Da regimentet ophævedes 1789 og feltjægerkorpset oprettedes, forsattes han med premierløjtnants karakter til denne privilegerede eliteafdeling der var oprettet udelukkende til anvendelse i generalstabstjeneste. 1792 fungerede han som generaladjudant-løjtnant under den store lejrsamling ved Mojbøl, nordvest for Haderslev, hvor ledelsen og udførelsen af de omfattende kortarbejder var ham betroet. 1794 blev han virkelig premierløjtnant og fik allerede n.å. ritmesters karakter. 1798 blev han sekond-ritmester, og 1802–03 foretog han en længere udenlandsrejse, 1803 med den opgave i Tyskland at indhente oplysninger om troppebevægelserne under krigen. 1806 forlod han jægerkorpset for at blive kaptajn og kompagnichef ved 1. jyske infanteriregiment hvor han s.å. blev major og 1809 kommandør for regimentets 1. bataljon. 1811 blev han oberstløjtnant og førte 1815 bataljonen i det

hjælpekorps som Danmark måtte stille i marken i kampen mod Napoleon efter hans tilbagekomst fra Elba. 1816 fik han obersts karakter og udnævntes 1828 til oberst og chef for 3. jyske infanteriregiment. 1831 blev han generalmajor og overtog 1834 kommandoen over 1. jyske infanteriregiment i Kbh.

Z. var typen på en samvittighedsfuld og pligttro soldat med stor dygtighed i sit fag. – I Ålborg hvor han garnisonerede adskillige år vandt han hele befolkningens hengivenhed ved sin humane tænkemåde, venlighed og velvilje hvad der gav sig udslag ved en overvældende deltagelse i hans 50 års officers jubilæum 1833. – Hustruen, **Louise Augusta v. Z.**, var en højtbegavet og kundskabsrig kvinde der ved sine kunstneriske talenter og levende interesse for alle tidens problemer hørte til i den kreds af skønånder der samledes om Adam *Oehlenschlägers søster, Sophie *Ørsted. Hun var ikke blot meget belæst men også litterært begavet – hun oversatte således B. S. Ingemanns Holger Danske til tysk; „hun har Hjerte, Aand og Smag", sagde Sophie Ørsted om sin smukke veninde. I hendes lange enkestand sås de fleste af samtidens berømte navne som gæster i hendes hjem på Frbg. Hun stod dronning Caroline Amalie meget nær, og det var hende der henledte dronningens opmærksomhed på N. F. S. *Grundtvigs kommende betydning for den danske kirke. – □Klippet silhouet.

Nic. Bøgh i Hist. archiv, 1874 II 54. P. H. W. Lange: Den danske generalstabs hist., 1886–89. H. V. F. Hartmann i Museum, 1892 I 324.

*Carl v. Kohl**

v. Zütphen, Louise Augusta, se **v. Zütphen, Ernst Frederik.**

Zytphen-Adeler, Georg Frederik Otto, friherre, 1810–78, godsejer, politiker. * 10.5.1810 i Kbh. (Fødsst.), † 18.4.1878 sst. (Frue), begr. i Fårevejle k. F: major, senere generalmajor Ernst Frederik v. *Zütphen (1765–1835) og baronesse Louise Augusta Pechlin (1787–1869). Adlet 1838 med navnet Z.-A. ~ 6.1.1836 i Fårevejle med Birthe Friderica (Fritze) Løvenskiold, * 20.7.1814 i Kbh. (Garn.), † 9.6.1875 på Dragsholm, d. af amtmand i Holbæk, senere i Svendborg, sidst kancellideputeret Herman L. (1788–1825) og baronesse Sophie Hedevig Adeler (1795–1859).

Z.-A. kom 1823 på landkadetakademiet, blev løjtnant 1829 og tjente i livgarden 1833–36. Ved indgåelse af ægteskab 1836 med arvingen til Adelersborg (senere Dragsholm) udtrådte han af hæren, men udnævntes til kaptajn under tjeneste som adjudant hos Frederik VII 1848–50. Z.-A. anerkendtes som hørende til dansk adel 1838 og blev friherre 1841 hvorpå Adelersborg genoprettedes som baroni 1843.

Z.-A. var en mand med vidtstrakte interesser og nøgtern virkelighedssans, i mange henseender påvirket af engelske forbilleder. Han havde fra sine forældre arvet forståelse for det almenmenneskelige og higen mod højere kultur. Han besad initiativ og forretningsdygtighed, men kunne gribe tingene an så hurtigt og effektivt at de der berørtes deraf ikke kunne følge med og misforstod hensigten, hvor dygtig han end var til at omgås folk i alle samfundslag. 1839 overtog han styrelsen af baroniet Adelersborg og driften af hovedgården Dragsholm og forbedrede i løbet af få år drift og økonomi på det noget forsømte gods. Der indførtes nye driftsformer og redskaber, og hoveriet afløstes. Uduelige fæstere fjernedes og fra 1850 søgtes fæste ombyttet med forpagtning på 50 år. Efter loven af 1861 om fæsteafløsning gik Z.-A. over til at sælge fæstegårdene til selveje og afhændede mere end halvdelen af bondergodset. Just disse hastigt gennemførte og ændrede reformer vakte hos nogle af bønderne en vis mistænksomhed. Sin sociale forståelse viste Z.-A. ved fremme af driften af husmændenes lodder, ved oprettelse 1868 af en brugsforening for godsets arbejdere og ved fra 1873 at give dem andel i overskud af hovedgårdens drift. Han var den udfarende kraft ved udtørring af Svinninge Vejle i Odsherred 1852–62 og ved dannelsen 1872 af aktieselskabet der gennemførte udtørringen af Lammefjorden. 1845–51 og 1859–71 sad Z.-A. i Holbæk amtsråd og var 1853–67 formand for amtets landøkonomiske forening og 1867–78 formand for den demokratiske landboforening. Desuden var han 1862–75 formand for haveselskabet, 1873–76 for dansk husflidsselskab og 1876–78 for foreningen for ædel hesteavl. Fra 1869 var han tilsynsførende ved landbohøjskolen og fra 1873 medlem af landhusholdningsselskabets bestyrelse og 1875–78 af arbejderkommissionen.

Under 1840ernes stærke bonderøre mente Z.-A. at også godsejerne burde gøre deres indsats og indmeldte sig i Bondevenneselskabet ved dets stiftelse 1846, men da ingen af hans standsfæller fulgte ham udmeldte han sig snart. Som adjudant hos Frederik VII stod han uden for den nationalliberale bevægelse i 1848 og gik først aktivt ind i politik da han 1861 stillede sig til folketinget i Odsherredkredsen, men ikke opnåede valg. Derimod var han 1865–66 indvalgt i rigsrådets folketing fra Holbækkredsen. Sin varme nationale følelse viste Z.-A. da han 1865 med støtte af en gruppe standsfæller oprettede Søgård højskole ved Vamdrup som erstatning for Rødding højskole der fulgte med Slesvig til Preussen. Søgård

var imidlertid en kundskabsmeddelende landbrugsskole der ikke accepteredes af grundtvigianerne og fik ikke synderlig betydning. Den bedste betryggelse for landets fremtid efter 1864 så Z.-A. i et nært samarbejde mellem en oplyst og frisindet godsejerstand og de mindre jordbrugere. „Man kan ikke regere i Danmark uden den store gårdmandsklasse", sagde han, og det indebar at godsejerne måtte acceptere den ordning som var skabt ved grundloven. Han var mod bondevennernes krav om tvungen fæsteafløsning, men kunne mødes med dem på andre punkter, derunder i deres mistillid til de nationalliberale.
Han hørte til de nationale godsejere der havde almenpolitiske interesser og ikke klyngede sig til gamle privilegier, og var som en art tory-demokrat den mest reformvenlige blandt dem. I forfatningssagen var hans ønske et landsting, valgt efter junigrundlovens regler, men med et bestemt mål af hartkorn eller en bestemt indtægt som betingelse for valgbarhed. Han affandt sig dog med det Estrupske forslag og stemte for grundloven af 1866. Ved det efterfølgende valg indvalgtes han i landstinget for 2. kreds (Kbh.s, Frederiksborg og Holbæk amter) og var medlem til sin død. Han havde været medindbyder til mødet på hotel Phønix 10.10.1865 hvor samarbejdet mellem bondevenner og godsejere, små og store bønder, fastlagdes i oktoberforeningen. Han blev foreningens formand og var overbevist om samarbejdets levedygtighed, men evnede ikke at føre foreningen gennem de mange vanskeligheder der mødte den. 1870 sprængtes foreningen på spørgsmålet om tvungen fæsteafløsning. Z.-A. sluttede sig derefter til det forenede venstre. Han billigede ikke partiets finanslovnægtelse 1873 og bidrog 1877 efter det første provisorium til forliget mellem folketing og landsting som medførte sprængning af det forenede venstre. Han havde ventet at forliget skulle medføre J. B. S. Estrups afgang, men skuffedes. Z.-A. var en åben og frisindet natur med større social forståelse end de fleste af sine samtidige, en igangsætter på mange områder i det praktiske liv, men evnede ikke rigtigt at gøre sig gældende som politiker. – Kammerjunker 1834. Kammerherre 1846. – R. 1849. DM. 1869. □Mal. af A. Schiøtt, 1855, litograferet 1863. Træsnit 1869 og efter det 1871 og 1878. Træsnit 1871. Litografi 1873 og efter det 1874. Afbildet på træsnit forestillende rigsretten 1877. Foto. – Mindesmærke 1873 (Brydebjerg skov).

Erindr. i [Jørgen Jacob Nielsen:] G. F. O. Zytphen-Adeler 1810–1910, 1910. – Vilh. Birkedal: Personlige oplevelser i et langt liv III, 1891 106. N. Neergaard: Under junigrundloven I–II, 1892–1916 (reproudg. 1973). Jos. Michaelsen: Fra min samtid II, 1893 170 206 251f. Rasmus P. Nielsen: En lønreform, 1919 28–35. A. F. Krieger: Dagbøger især III–V, 1921–23. Hans Jensen i Hist. t. 9.r.II, 1921–23 189–91 197. Samme i Fra Holbæk amt XVIII, 1924 17 20–22. Sofus Høgsbro. Brevveksl. og dagbøger, udg. Hans Lund I–II, 1924–25. Povl Hansen og Rasmus P. Nielsen: Dragsholm, 1927. Roar Skovmand: Folkehøjskolen i Danm. 1841–92, 1944. Danske slotte og herregårde, 2. udg. ved Aage Roussell III, 1964 225f 347–49. – Papirer i Rigsark.

Helge Larsen (Povl Engelstoft)

Æ

Ægidius, se **Giødesen, Bertel Christian.**

Ælgifu, Ælgyfu (Alfifa), -1030-, *Knud den Stores frille. F: Ealdorman Ælfhelm af Deira († 1006) og Wulfrun af Northampton. – Mor til *Harald Harefod og *Sven Alfifasen.

Æ. optræder i kilderne som mor til Knuds sønner Harald og Sven der var født forud for hans ægtskab med Emma, og han opretholdt forbindelsen med hende. På nordisk grund kaldtes hun Alfifa. Hun ledsagede 1030 sønnen Sven til Norge og var øjensynlig den der styrede. I norsk historie kendetegnes perioden, „Alfifatiden", ved misvækst og undertrykkelse – årene 1031–32 synes at have været misvækstår i Europa – og hun anklages for at have indført danske love som arneskat og ledingsudrustning. Ved Knuds død 1035 måtte hun sammen med sønnen forlade Norge, og efter at Sven var død i Danmark rejste hun til England hvor det lykkedes at få Harald valgt som Knuds efterfølger i England. □Min. (British Mus.), gengivet i Strutts Manners and Customs, efter denne tegn. af Constantin Hansen (Fr.borg).

E. A. Freeman: The history of the Norman conquest I, Oxford 1867 (ny udg. 1977) 293 356 453. A. D. Jørgensen: Den nord. kirkes grundlæggelse, 1874–78 441 609–12. Johs. Steenstrup: Normannerne III, 1882 (reproudg. 1972) 300–03 373–92 422. Johan Schreiner: Olav den hellige og Norges samling, Oslo 1929 101 109–13.

Sv. Cedergreen Bech

Ælnoth, ca. 1100, præst, historieskriver. * i England. Forældre ukendte.

Æ. kendes kun som forfatter af værket *Gesta Swenomagni Regis et Filiorum eius et Passio Glorissimi Canuti Regis et Martyris* (Svend den Stores og hans sønners bedrifter og den berømmelige konge og martyr Knuds lidelseshistorie). I fortalen, der er formet som et brev til kong Niels melder Æ. at han, den rigeste blandt kirkens folk, stammer fra Canterbury og kom til Danmark for 24 år siden. Det angiver en tidstermin for hans bog fra Niels' tronbestigelse til Roskildebispen *Arnolds død i 1124 idet denne kaldes nulevende. Æ.s ankomst til Danmark kan således ligge mellem årene 1080 og 1100. Han overværede selv overførelsen af Knud den Helliges relikvier til Skt. Knud kirken i Odense i 1101 hvorimod deltagelse i martyrens skrinlæggelse i 1095 ikke omtales. Heraf kan man dog ikke slutte at Æ. først kom til Danmark i slutningen af 1090erne. I en gennemgang af Danmarkshistorien fra Sven Estridsen til Niels med hovedvægten lagt på Knud den Helliges martyrium appellerer Æ. til kong Niels om at støtte og forsvare helgenkulten af broderen og ikke mindst hjælpe de gejstlige i Odense med arbejdet. Hovedkilden til martyrhistorien er et lille skrift der formentlig er blevet til som ledsagende begrundelse for kanoniseringen af Knud: Passio Sancti Kanuti Regis et Martiris. Både ligheder og forskelle mellem de to arbejder er værd at iagttage. Fra Passio har Æ. hentet handlingsforløbet i Knuds liv fra han efter faderens død blev jaget i landflygtighed af brødrene, hans hjemkomst og tronbestigelse, hans regering og det oprør der førte til hans død. Han styrede med retfærdighed og holdt gejstligheden højt i ære, men da han i sin nidkærhed for kirken krævede tiendebetaling og derefter sammenkaldte folket til et togt mod England, ophidsede nogle stormænd med kongens bror, Oluf, i spidsen befolkningen til oprør. Knud sendte Oluf i lænker til sin svoger i Flandern, men undgik ikke en folkelig rejsning der forfulgte ham fra Vendsyssel ned over Jylland til Fyn: her fandt han med få følgesvende døden i Skt. Albani-kirken. Han blev dræbt af et spydstik i siden liggende med armene udbredt som et kors ved alteret. Derefter fulgte reaktionen: Olufs hjemkomst og kongevalg, år med misvækst og hungersnød indtil det danske folk under præsternes vejledning gik i sig selv og angrede udåden. Oluf døde samtidig med at Knuds lig blev skrinlagt.

Med udgangspunkt i denne fremstilling opbygger Æ. et prægtigt værk der strækker sig over en længere periode end Passios, nemlig fra Sven Estridsen til Knuds kanonisation i 1101; mange enkeltheder kommer til, fx bliver Kristusimitationen i Knuds død forøget med en Judas-skikkelse, Piper. Til de bibelske citater og billeder føjes en mængde klassiske; stilen er kunstlet, med prosarim og indbyggede digte. Herved ligner Æ.s bog det anonyme skrift om Knud den Store, kaldet Encomion Emmæ. Også kompositionen i de to værker om danske konger ved navn Knud opviser ligheder. Da det ældste kendte manu-

skript af Encomion Emmæ hører til den store middelalderlige bogsamling i Canterbury kan Æ. have læst det dér. Også et andet karakteristisk træk i Æ.s bog er engelsk: etymologierne, forklaringen af stednavne der kan udvides til hele sagn, såsom *Ethebi* (Hedeby) efter en dansk dronning *Etha* (Hede). (Lukman). Værket røber en klar opfattelse af kongemagten. Allerede i fortalen til kong Niels fremhæves hans mildhed og barmhjertighed, til gode for svage og hjælpeløse. Det er den ene side af Kristi natur, den anden, styrken og retfærdigheden, repræsenteres af Knud den Hellige. Det lykkes således Æ. at motivere begge kongetyper som værdige stedfortrædere for Kristus (Breengaard). Endnu mere: de øvrige konger får i forskellig grad tildelt de samme egenskaber, måske med undtagelse af Oluf. Det er ikke blot en elegant diplomatisk manøvre hvor alle de nævnte konger kan passes ind i idealet, men en klar stillingtagen til fordel for monarkiet i den standende strid mellem *regnum* og *sacerdotium* der brød ud med investiturstriden i 1070erne. Også i denne henseende står Æ. på linje med den herskende opfattelse i England som den bl.a. kendes i et skrift af Hugo af Fleury dediceret den engelske konge i 1103 (Aksel E. Christensen). Niels indtog den samme holdning når han som den første af danske konger kaldte sig *Konge af Guds Nåde* i sine breve.

Det aktuelle formål med Æ.s værk er ikke alene at videreføre Knudskulten, men i en tid da kongens ombudsmænd fik større og større indflydelse at flytte ansvaret for drabet fra det danske folk, hvor Passio lægger det, til de kongelige fogeders hårdhændede bøde- og skatteindkræven. Kirken havde brug for kongens beskyttelse mod selvrådige stormænd, men intet var vundet hvis kongens hjælpere ødelagde den fred kongen først og fremmest skulle stå for. Den forskel der kan iagttages mellem Passios og Æ.s fremstilling af oprøret mod Knud er en følge af at de to skrifter er blevet til i forskellige situationer: Passio er skrevet under Erik Ejegod hvor konge og kirke havde fælles interesse i at kalde danskerne tilbage fra deres afveje, Æ. virkede da Knuds kanonisation var sikret – dog ikke uden murren – men andre farer og vanskeligheder tårnede sig op, og kongens støtte til gejstligheden, især i Odense, måtte påkaldes. Den konkrete situation kan kun svagt skimtes i Æ.s bog, men værkets betydning rækker ud over denne: den kunstfærdige stil, den fyldige historiske fortælleform og de grundliggende politiske ideer kom til at præge meget af dansk historieskrivning i middelalderen. Der kendes to forskellige redaktioner af Æ.s værk, den ene kendes i to håndskrifter i Flandern, den anden gik tabt ved universitetsbranden 1728, men kendes i flere trykte udgaver, den ældste besørget af Arild *Huitfeldt i 1602. Sidstnævnte, danske, redaktion menes at stamme fra cistercienserklosteret Herrisvad i Skåne.

Vitae sanctorum Danorum, udg. M. Cl. Gertz, 1908–12 (overs. i Danske helgeners levned, ved Hans Olrik, 1893–94 (optr. 1968) 3–105). Ælnoths krønike, udg. Erling Albrectsen, 1984. – Hans Olrik i Hist. t. 6.r.IV, 1892–94 205–91 og 7.r.III, 1900–02 55–80. Niels Lukman sst. 11.r.II, 1947–49 493–505. Curt Weibull: Saxo, Lund 1915 (særtryk af Hist. t. för Skåneland VI, Lund s.å. 129–204). Aksel E. Christensen i Danm.s hist. I, 1977 271f. Carsten Breengaard: Muren om Israels hus, 1982 108–203.

Inge Skovgaard-Petersen

Æmeltorp, Henrik af, –1253–, ridder.

Æ. var en tysk ridder der i et års tid spillede en vigtig rolle i Danmark. Da Abel var faldet på sit frisertog (29.6.1252) bemægtigede hans bror Christoffer sig riget skønt han havde lovet at støtte Abels søn Valdemar til at få tronen; dennes morbrødre i Holsten tog sig da af hans sag, og også de brandenburgske fyrster skal have hjulpet ham. På den tid optræder Æ. der tillige med sin bror Bertold tidligere havde stået i tjeneste hos mecklenburgske fyrster, som modstander af Christoffer; om han allerede af Abel er blevet indkaldt til Danmark eller er blevet udsendt af den unge Valdemars tyske venner må stå hen. 1252 satte han sig i besiddelse af Møn og Falster hvor han gjorde et stort bytte; n.å. bemægtigede han sig Skælskør, og Christoffer, som gik imod ham, blev første gang slået så grundigt at han måtte flygte helt over til Kbh. hvis porte biskop Jakob *Erlandsen endda lukkede for ham. Inden årets udgang lykkedes det dog kongen at fordrive Æ. fra Skælskør, og formodentlig er han vendt tilbage til Tyskland. – Ved senere historikeres gætteri er Æ. kommet til i meget længere tid at spille en rolle i Danmark. Den lybske krønikeskriver Herman Korner fra 1400-årene forveksler Christoffer med Abel, mod hvem han da lader Æ. kæmpe, og Hans *Svaning og Arild *Huitfeldt, der således måtte tro at Æ. havde stået både Abel og Christoffer imod, gør ham derfor til en trofast tilhænger af Erik Plovpenning og lader ham af denne blive indsat som høvedsmand på det vigtige Rendsborg. Fra Korner stammer også den tanke at Æ. var en ditmarsker idet han i hans navn mener at se byen Meldorf, noget der ligeledes har givet anledning til mange udpyntninger; i virkeligheden er Æ.s slægthjem Emmelndorf i Hannover, syd for Hamburg.

Kr. Erslev i Hist. t. 7.r.I, 1897–99 489–513 516.

Povl Bagge

Æreboe, Andreas, 1723–1813, konsul. * 20.8.1723 i Kbh. (Holmens), † 28.8.1813 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). F: notarius publicus Rasmus *Æ. (1685–1744) og Karen Wartberg (1696–1724). ~ 2.5.1787 med Marianna Bruun, * 13.1.1738 på Gerdrup, † 8.6.1801 i Holbæk, d. af kancelliassessor, senere justitsråd, birkedommer, byfoged i Kbh., godsejer Oluf B. til Gerdrup (1711–67, ~ 2° med Margrethe Frederica Storm) og Conradine Sophie Rostgaard (1704–58, ~ 1° 1720 med ritmester Frederik v. der Maase til Tybjerggård og Førslev, 1696–1728).

Æ. blev uddannet som købmand og drog 1753 med A. F. *Lützows eskadre til Middelhavet for at overtage konsulatsforretningerne i Barbareskerne hvis det lykkedes at få en traktat afsluttet med sultanen af Marokko. Dette skete 18.6.1753, og Æ. begyndte sin virksomhed der blev af den største betydning for den danske Middelhavshandel. N.å. lykkedes det ham at opnå yderligere sikkerhed for den danske handel. 1756 vendte han hjem, og 1763–71 virkede han som dansk konsul i Algier. Efter sin hjemkomst tog han ophold i Kbh. hvor han var beskæftiget med forskellige handelsvirksomheder, og selv om han ikke nåede op blandt den kbh.ske handelsstands matadorer erhvervede han sig dog en betydelig formue. En del af den anbragte han i kbh.ske ejendomme, og han led et betydeligt tab ved den store brand 1795. 1786–98 ejede han desuden Holbækgård som han anvendte som sommerbolig, og da han havde skilt sig af med denne erhvervede han en mindre gård i Holbæk. Af sin efterladte formue oprettede han et legat for enker i familien. Æ. har efterladt sig en skriftlig redegørelse for sin første virksomhed som konsul i Barbareskerne, og han udgav desuden 1793 nogle breve til en ven, indeholdende oplysninger og rettelser til Georg Høsts Den Marokanske Kajser Mohamed Ben Abdallahs Historie. – Kgl. agent 1757. Rang med etatsråder 1773. Virkelig etatsråd 1777. □Muligvis afbildet på C. G. Schules stik, 1786, af indgangen til Frederiksberg have; efter dette træsnit af Bernhard Olsen.

J. L. Rasmussen: Det danske afrikanske kompagnies hist., 1818 224–46 (Æ. om sine hændelser som konsul i Marokko). Kabinetsstyrelsen i Danm. 1768–72, udg. Holger Hansen I, 1916; III, 1923. – Rasmus Æreboe: Autobiografi, udg. G. L. Grove, 1889 230f 240. Luxdorphs dagbøger, udg. E. Nystrøm II, 1925–30. Alb. Thomsen: A. Æ., 1924 (særtryk af Holbæk amtstid. s.å., ny udg. 1946).

Harald Jørgensen

Æreboe, Rasmus, 1685–1744, forfatter. * 26.4. 1685 i Svendborg, † 24.10.1744 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (kgd. ved Holmens k.). F: skipper og skibsbygger Hans Hansen Æ. (ca. 1655–93) og Mette Jensdatter (ca. 1657–97, ~ 1° med Rasmus, ~ 2° med Jens, † før ca. 1679). ~ 1° 22.1.1717 i Kbh. (Holmens) med Karen Wartberg, døbt 20.7.1696 i Kbh. (Holmens), † 22.3.1724 sst. (Holmens), d. af kgl. vejermester ved søetaten Peter W. († 1732) og Maria Bentsen (ca. 1673–1721). ~ 2° 26.9.1726 i Kbh. med Catharina Maria Alsberg, * 11.7.1706 i Kbh., † 19.6.1754 sst. (Holmens), d. af underbogholder, senere hovedbogholder i rentekammeret Lars Jensen A. († 1711) og Maria Hansdatter Carstensen († 1739, ~ 2° med hovedbogholder i rentekammeret Hans Jørgen Kircksteen, 1686–1751). – Far til Andreas *Æ.

Efter forældrenes tidlige død måtte Æ. klare sig selv og led stor nød i sin skoletid, og hans kår forbedredes ikke da han 1704 var blevet student fra Næstved og n.å. havde taget baccalaurgraden. 1709 fik han sin attestats og blev s.å. privatsekretær hos Just *Juel der skulle som envoyé extraordinaire til Rusland; hermed indtræder den afgørende vending i Æ.s liv der i de følgende år ikke mere præges af fattigdom, men af usædvanlige oplevelser og eventyr. Gesandtskabet traf Peter den Store i Narva, fulgte ham i årevis til hans stadig skiftende opholdssteder, bl.a. felttoget mod Tyrkiet 1711, og gennem Polen vendte Juel og Æ. n.å. hjem til Kbh. Fra efteråret 1712 til foråret 1713 var Æ. atter på rejse, denne gang til Riga for at hente gesandtens folk og bagage. Kort efter hjemkomsten sendtes han, meget mod sin vilje, for tredje gang til Rusland som kurér for Frederik IV til zaren. På grund af krigsforholdene måtte rejsen foregå i en åben jolle tværs over Østersøen. Han fandt zaren i Helsingfors, og denne var blevet så imponeret af Æ.s bedrift at han havde noteret det i sin dagbog. Hjemrejsen foregik gennem Tyskland, og efter tre måneders fravær var Æ. atter i Kbh. okt. 1713. Hermed var hans vandreår til ende. Hans fortjenester belønnedes 1715 af kongen med udnævnelse til notarius publicus i Kbh., en stilling hvortil han var særlig kvalificeret på grund af de udmærkede, alsidige sprogkundskaber (naturligvis også i russisk) han ved energisk arbejde havde erhvervet sig i udlændigheden. 1722 var han medstifter af Nordens første fajancefabrik, Store Kongensgade-fabrikken, ca. 1725–26 dens direktør; et Æ på en tallerken af noget senere dato har man endda, sikkert med urette, tydet som hans mærke. Virksomheden ved fabrikken voldte ham både ærgrelse og tab, og før 1742 er han udtrådt af interessentskabet.

Æ. har efterladt sig et omfangsrigt manuskript (to eksemplarer med forskellig dedikation i Det kgl. bibliotek), *Den Ryssiske Lov oversat paa*

Dansk med særligt henblik på det kommercielle og vistnok fremkaldt af den almindelige forventning om en livligere dansk-russisk handelsforbindelse efter den store nordiske krigs afslutning. Til oversættelsen af loven har han føjet nogle udførlige *Anmerkninger over endeel af de fornemste ubekiente eller uforstaaelige Poster i den Ryssiske Lov;* disse anmærkninger forefindes også som selvstændigt manuskript i flere eksemplarer; det hele opus er fuldført 1721. Fra ambassaderejsen stammer en dagbog ført i Juels navn, men nedskrevet af Æ., som også har haft andel i affattelsen bl.a. af de indgående skildringer af forskellige russiske forhold; manuskriptet, der findes i Rigsarkivet, er udgivet af G. L. Grove 1893, og en russisk oversættelse af J. N. Ščerbačev er udkommet i Moskva 1899. Desuden har Æ. efterladt en selvbiografi der er ført op til 1736. Ruslandsrejsens bevægede hændelser udgør en væsentlig del deraf, men af stor interesse er fx også skildringen af studenterlivet i Kbh., og gribende virker beretningen om den forfærdelige nød han har udstået som dreng og ungt menneske. Gennem selvbiografien får man indtryk af en perfektibel natur der har kunnet gerere sig under højst forskellige forhold. Han har solide kundskaber, er flittig, pligtopfyldende og møder uforsagt og resolut de mangehånde farer han udsættes for. Selv noterer han 25 „yderligere Livsfarer“, foruden adskillige mindre. Men han praler ikke; man har følelsen af en reel mand helt igennem. □Maleri.

Etatsråd Johan Monrads og notarius publicus R. Æ.s autobiografier, udg. J. G. Burman Becker, 1862. R. Æ.s autobiografi, udg. G. L. Grove, 1889. – C. Nyrop: Danske fajance- og porcellænsmærker, 1881 5f. Georg Brandes: Ludv. Holberg, 1884 (ny udg. 1969) 57–63. A. Øigaard: Fajancefabrikken i Store Kongensgade, 1936 16–32 38f 46. Jan Danielsen: Just Juels rejse til Moskva 1709–11, 1975. – Papirer i Kgl. bibl.

*R. Paulli**

Ærø, hertug af (Slesvig-Holsten-Sønderborg-Ærø), se **Sønderjyske hertuglinjer.**

Ø

Ødum, Hilmar Agerlin, 1900–75, geolog. * 26.1. 1900 i Næstved, † 3.4.1975 i Hillerød, begr. Hirsholmene, Frederikshavn. F: lærer Niels Ø. (1866–1926) og Dagmar Vilhelmine Marie Agerlin (1875–1954). ~ 18.5.1934 i Dybbøl med sygeplejerske Else Glenstrup, * 20.6.1909 i Hem, Hindborg hrd., d. af sognepræst, sidst i Kirke Stillinge, Michael Christian G. (1871–1942; navneforandring fra Mikkelsen 1909; ~ 1° 1900 med Juliane Elise Neergaard, 1871–1907, ~ 3° 1918 med Ebba Thingsig, 1895–1958) og Dagny Helweg (1880–1916).

Ø. blev student 1917 fra Herlufsholm, magister i geologi 1923 og dr.phil. 1927. Efter at have været sommerassistent 1918 ved Danmarks geologiske undersøgelse blev han 1920 honorarlønnet assistent sst. og 1923 afdelingsgeolog. 1937 udnævntes han til direktør for institutionen hvilken stilling han bestred til 1965. I årene indtil 1937 blev hans vigtigste arbejdsfelt indsamlingen af oplysninger fra boringer efter vand, og ikke mindst efter at det ved lov af 3.3.1926 var blevet bestemt at boringer skal indberettes til Danmarks geologiske undersøgelse udfoldede Ø. her et stort og nyttigt arbejde i forbindelse med en konsultationsvirksomhed i vandforsyningsspørgsmål. Ø. tog 1926 initiativet til og organiserede D.G.U.s borearkiv hvis leder han var til 1937. Hans systematiske undersøgelser af grundvandet resulterede bl.a. i et større arbejde sammen med den kemiker, Werner Christensen, som Ø. fik ansat til at varetage den grundvandskemiske side af undersøgelserne. Dette værk, *Danske Grundvandstyper*, 1936 fik til trods for den furore det vakte i ingeniørkredse grundlæggende betydning. Ved siden af grundvandsproblemerne beskæftigede Ø. sig med andre geologiske spørgsmål, fortrinsvis med undersøgelser af de ældste tertiære kalkformationer fra danien-tiden i Jylland og på Fyn. En afhandling om dette emne skaffede ham 1925 universitetets guldmedalje, og 1927 disputerede han for doktorgraden med den store afhandling om *Studier over Daniet i Jylland og paa Fyn* (udg. 1926). En række mindre arbejder fra både før og efter disputatsen behandlede andre forekomster af danien-kalk og deres indhold af forsteninger.

Ø. interesserede sig tillige for botanik og havde et omfattende kendskab til danske planter. Kombinationen af denne interesse med geologisk viden førte allerede 1923 til at Ø. kunne sandsynliggøre at der fandtes lag af stensalt i Danmarks undergrund. Sammen med Knud Hee Andersen offentliggjorde han i dette år i Botanisk T. XXXVIII artiklen *En Salt-Flora i Slagsmose ved Rislev* fundet af en saltkrævende flora hvis tilstedeværelse kun kunne forklares ved optrængende saltvand fra saltforekomster i undergrunden. Andre saltvandsforekomster af lignende oprindelse påviste Ø. 1930 i en afhandling sammen med Johs. Andersen: *Om Forekomsten af saltførende Aflejringer i Danmarks Undergrund*. Egentlige lag af stensalt i Danmarks undergrund blev endelig påvist 1946 af Danish American Prospecting Co. i en boring ved Vejrum i Vestjylland efter at et – sandsynligvis falsk – fund formentes gjort allerede i 1935 i en boring ved Harte, vest for Kolding. Ø. offentliggjorde 1960 en oversigt over saltefterforskningens historie. – Også andre geologiske lags forhold har Ø. beskrevet i en række mindre afhandlinger som fortrinsvis bygger på materiale fra Danmarks geologiske undersøgelses borearkiv. Hans seneste arbejde, *Flintkonglomerater i Jylland* (Medd. fra da. geol. foren. XVIII, 1968) omhandler imidlertid interessante forekomster af løse blokke i istidslagene, hidrørende fra en tertiær formation som endnu ikke er påvist fast stående i undergrunden. Som medlem af Naturfredningsrådets naturvidenskabelige udvalg 1923–33 og derefter som medlem af naturfredningsrådet, hvis formand han var i perioden 1965–69, har Ø. udført et stort arbejde for fredningen af geologiske objekter ligesom han har taget aktivt del i ungdomsopdragelsen gennem spejderbevægelsen, inden for K.F.U.M. og Dansk ungdomssamvirke, og han har udgivet flere religiøse bøger, således *Moderne Naturvidenskab og kristelig Livsanskuelse*, 1931 og *Videnskabelig eller religiøs Livsanskuelse*, 1934. – R. 1947. R.[1] 1958. K. 1965.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1927 155f. – S. A. Andersen i Naturhist. tid. I, 1937 143f. Ole Berthelsen og Leif Banke Rasmussen i Danm.s geol. undersøgelse. Årbog 1975, 1976 138–57 (heri bibliografi).

Leif Banke Rasmussen (S. A. Andersen)

Øigaard, Carl Christian Albert Alexander, 1874–1952, læge, kunstsamler. * 12.5.1874 i Kbh. (Trin.), † 5.8.1952 sst., begr. i Søllerød. F: tilskærer, senere fabrikbestyrer Terman Christian Ludvig Carl Ø. (1842–1912) og Laura Cathinka Enna (1846–1929). ~ 4.8.1900 i Lødderup, Mors, med Kathrine Bendix, * 27.5.1878 i Nykøbing M., † 22.4.1956 i Søllerød, d. af prokurator Peter Christian B. (1829–1914) og Marie Frederikke Struntze (1837–1924).

Ø. blev student 1893 fra Østre Borgerdydskole og cand.med. 1899. Han praktiserede i Nibe 1900–05, var 1906–11 reservelæge i hjertesygdomme ved Finseninstituttet og samtidig assistent ved universitetets retsmedicinske laboratorium 1908–10; derefter var han 1911–13 tilknyttet Rigshospitalets medicinske poliklinik. Ø. praktiserede fra 1911 i Kbh. som specialist i hjertesygdomme og foretog talrige studierejser til London, Paris og Bad Nauheim. Han har publiceret artikler om sit speciale, hjertesygdommene, i Ugeskrift for Læger og Hospitalstidende. – Ø. vil dog nok især blive husket for sit betydelige virke som kunstsamler. Han opbyggede en fornem samling af international standard af tidlig kinesisk keramik, men også nordiske fajencer havde hans store interesse, især de københavnske fra Store Kongensgade-fabrikken. Om denne fabrik udgav han 1936 den første monografi på dansk i sin art, *Fajancefabriken i Store Kongensgade*, dels på grundlag af Camillus *Nyrops, Emil *Hannovers, J. W. *Frohnes og Bernhard *Olsens undersøgelser af 1700-tallets danske fajencer, men i høj grad også ledet af egen erfaring og iagttagelse. Bogen blev et vigtigt bidrag til den kommende udforskning af Store Kongensgade-fabrikkens produktion hvorom Kai *Uldall og Jørgen Ahlefeldt-Laurvig 1970 udgav den seneste publikation, den meget omfattende og indsigtsfulde Fajencer fra fabriken i St. Kongensgade, der viderefører den af Ø. skabte tradition. – Som samler stod Ø. ikke isoleret; han var samtidig med C. L. *David hvis enestående samling af kunst og kunsthåndværk 1948 blev offentlig tilgængelig, et par generationer yngre end J. W. *Frohne, og fra vor tid kan bl.a. nævnes ingeniør Carl Holtmans både omfattende og udsøgte fajencesamling, men fælles for dem alle er at de var samlere i en tid da tingene kunne erhverves for en rimelig penge. – Ø. var bl.a. medlem af hovedbestyrelsen for Kunstindustrimuseet, fra 1925 af bestyrelsen for foreningen Kunstindustrimuseets venner, korresponderende medlem af la Société Française de Cardiologie. □Foto.

Otto Andrup i Tilskueren, 1937 I 113–25.

Anne-Mari Steimle

Ølgaard, Anders Lebeck, * 1926, økonom. * 5. 9.1926 i Åbenrå. F: bogholder, senere sparekassedirektør for Sparekassen for Aabenraa By og Amt Axel Ø. (* 1896) og Anna Lebeck (* 1898). ~ 12.5.1951 i Kbh. (Garn.) med fuldmægtig, cand.jur. Alice Ida Christiansen, * 18.12.1925 i Holstebro, d. af amtsforvalter Helge Christian Frederik C. (* 1898) og Betty Gertrud Carolina Lindqvist (1902–70).

Ø. blev student fra Åbenrå 1944, tog 1. del af juridisk eksamen ved Kbh.s universitet 1946. Efter at have aftjent sin værnepligt studerede han fra 1948 statsvidenskab og blev cand.polit. 1953. S.å. blev han ansat i det økonomiske sekretariat hvor han også havde haft studenterarbejde. Fra 1954 underviste han tillige på universitetet. 1956–58 havde han orlov fra sekretariatet. Professor Simon Kuznets, Harvard, havde fået ham til at udarbejde aspekter af den økonomiske udvikling i Danmark i de sidste 100 år, betalt af Social Science Research Council, New York. 1956–57 var han også biträdende lärare ved Lunds universitet. 1957–60 var han lektor ved universitetet i Kbh., 1960–61 Rockefeller Fellow ved Massachusetts Institute of Technology. Studieopholdet i USA blev afbrudt i forsommeren 1961 da Ø. var i Kuwait som medlem af en delegation fra Verdensbanken. Da han kom tilbage til Kbh. fortsatte han som universitetslektor. 1962 blev han konstitueret professor i nationaløkonomi. 1966 blev han indstillet som professor og kort efter dr.polit. på *Growth, productivity and relative prices*, et værk om de teorier for industrisamfundenes udvikling som økonomer i flere lande havde diskuteret i en årrække. Det behandlede også dansk empirisk materiale, bl.a. om bytteforholdet over for udlandet. Allerede før 1966 havde Ø. en betydelig litterær produktion bag sig, flere artikler i Nationaløkonomisk tidsskrift, bidrag til festskrifter og samleværker, herunder et fransk om vækstproblemer, og indlæg ved forhandlingerne på det nordiske nationaløkonomiske møde i 1958. 1959 udsendte han *Danmarks økonomi og udlandet* og sammen med Arne Jensen *Indeksproblemer* og 1960 sammen med Ole Bus Henriksen *Danmarks udenrigshandel 1874–1958*. 1963–66 var han redaktør af Nationaløkonomisk tidsskrift. Også efter 1966 har Ø. skrevet flere artikler i fagskrifter og bidrag til samleværker. Han har været redaktør af et værk om *Bolig og byggeøkonomi i de nordiske lande*, 1977 og i 1979 for EEC udarbejdet *The Danish economy* (Bruxelles).

Ø. var fra 1963–66 formand for det rådgivende udvalg vedrørende Færøerne, 1966–68 medlem af det økonomiske råds formandskab, 1968–69 økonomisk rådgiver for finansministeriet i Ma-

laysia og 1970–76 formand for det økonomiske råd. I denne periode ombyttede han professoratet i nationaløkonomi med professoratet i samfundsbeskrivelse. Fra 1979 har han været professor i økonomi. Universitetets administration har også taget hans tid. Han var medlem af konsistorium 1971–74 og 1972–74 af konsistoriums forretningsudvalg. 1969–77 var han medlem af bestyrelsen for Studentergården hvor han selv havde boet. 1975 blev han medlem af det faglige udvalg om den samfundsvidenskabelige uddannelse på Roskilde universitetscenter. Fra 1980 har han været formand for Nordisk økonomisk forskningsråd. I de senere år har statsadministrationen udpeget ham til særlig krævende opgaver. 1976–79 var han formand for støttegruppen for Grønlands erhvervsråd, 1980 formand for socialministeriets udvalg om besparelser på lægemiddelområdet og fra 1982 medlem af den særlige kommissionsdomstol vedrørende post og telegrafvæsenet. – Som formand for det økonomiske råd blev Ø. landskendt og har siden meget ofte måttet udtale sig til TV og andre massemedier, en aktivitet han klarer med saglighed og humør. I 1976 forsøgte han at blive generaldirektør for Danmarks radio. Bag dette forsøg lå foruden nogen træthed af universitetsmiljøet et ønske om mere bredt folkeligt og direkte at øve indflydelse på landets økonomiske og kulturelle udvikling. Noget tilsvarende var antagelig baggrunden for at han 1983 stillede op til valget af formand for FDB hvor repræsentantskabet foretrak en yngre økonom der havde specialiseret sig i andelsbevægelse. – Tildelt Studentergårdens guldløve 1973 samt Ellen og Hans Hermers fonds hæderspris 1977. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1966 180f. Interviews i Berl. tid. 8.6.1980 og B.T. 7.8.s.å. – Berl. tid. 4.9.1976.

Niels Banke

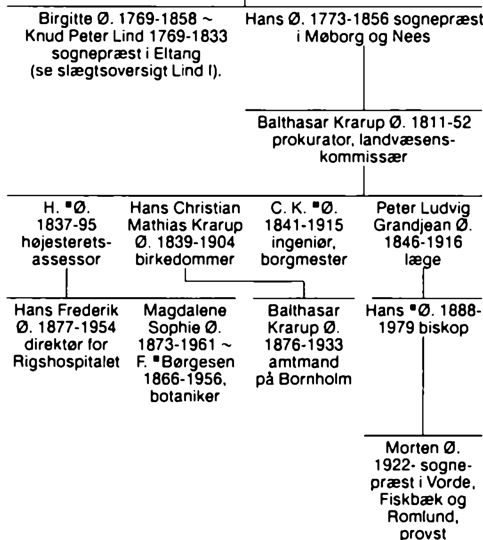
Øllgaard

Der findes flere slægter med navnet Ø. Den her nævnte føres tilbage til værtshusholder og eligeret borger i Ribe Christen Pedersen Ø., død i Ribe 1797, 68 år gammel.

Biskop N. E. *Ø. (1775–1863) tilhører en anden slægt som føres tilbage til by- og rådstueskriver i Varde, senere ejer af Bramminge Rasmus Nielsen Ø. (1709–70).

Paul Nedergaard: 100 da. præsteslægter, 1954. Stamtvl. over efterkommerne af Christian Krarup til Dejbjerglund, 6. udg. ved Chr. Krarup, 1958.

Hans W. Worsøe

Øllgaard, Christian **K**rarup, 1841–1915, havneingeniør, borgmester. * 2.4.1841 på Tanderup, Snejbjerg sg. ved Herning, † 11.4.1915 i Kbh., begr. sst. (Ass.). F: prokurator, proprietær og landvæsenskommissær Balthasar Krarup Ø. (1811–52) og Christine Laurette Begtrup Krarup (1812–91). ~ 23.11.1872 i Kbh. (Johs.) med Laura Christiane Krarup, * 25.3.1848 i Hygum ved Lemvig, † 27.1.1908 i Kbh., d. af sognepræst, senere i Søften og Foldby, provst Enoch Christian K. (1806–65) og Ane Marie Krarup (1805–80). – Bror til H. *Ø. (1837–95).

Ø.s skolegang påbegyndtes i Kolding lærde skole. Ved dennes nedlæggelse 1856 kom han i Metropolitanskolen hvorfra han 1858 blev student. 1859 blev han cand.phil. og tog n.å. polyteknisk adgangseksamen. Nov.1863–sept.1864 var Ø. mellem de polyteknikere der blev indkaldt til krigstjeneste og uddannet til skansekommandører, ɔ: værnepligtige løjtnanter. 1866 blev han cand.polyt. i ingeniørfaget. Lige efter eksamen blev han assisterende ingeniør hos ingeniørkaptajn W. A. Thulstrup ved bygningen af træbroen over Guldborgsund, den såkaldte Christian IXs bro. Senere havde han kortere ansættelser ved Hedeselskabet og Kbh.s havnevæsen. 1869 blev han ingeniørassistent ved anlægget af Roskilde-Køge banen. 1870 forflyttedes han til anlægget af de jysk-fynske baner og fik her I. W. *Tegner som foresat. Han omfattede senere stadig Tegner med beundring og hengivenhed. Ø. gjorde god fyldest og blev n.å. forfremmet til afdelingsingeniør. Han var særlig beskæftiget ved projektering af Lunderskov-Esbjerg-Varde banen og som

afdelingsingeniør ved dampfærgeanlæg i Fredericia og Strib og anlæg af en dampskibsmole i Nyborg. 1872 blev han havnebygmester i Kbh. efter W. *Lüders. I denne stilling kom han til at udføre en række store arbejder, fx uddybning af den indre havn, nye bolværksarbejder fra Toldboden til Larsens plads, anlægget af Refshaleøen, udvidelse af nordre toldbod, udvidelse af havnen mod syd til vestre gasværk, ombygning af Langebro, uddybning af Slotsholmskanalerne og opførelse af kajmure langs disse, ombygning af Holmens bro og af havnebanebroerne over Frederiksholms kanal og Børskanalen.

Ved E. D. *Ehlers' afgang som teknisk borgmester i Kbh. 1885 valgtes Ø. til hans efterfølger og kom herved ind i et meget omfattende arbejde. Det drejede sig om indførelse af elektrisk belysning og bygning af Kbh.s første elektricitetsværk og om oprettelse af et belysningsvæsen, endvidere om gennemførelse af den store kloakplan som stadsingeniør Charles *Ambt forestod, om en nyordning af brandvæsenet og opførelse af en ny hovedbrandstation, i hvilket arbejde Sextus *Meyer var drivkraften, endelig om boreundersøgelser i Kbh.s omegn for at sikre nye vandforsyningsanlæg som måtte erhverves ved passende ejendomskøb, samt om omordning af sporvejsforholdene i Kbh. således at de bestående småselskaber forenedes og elektrisk drift indførtes. Som borgmester var Ø. medlem af sundhedskommissionen og formand for bygningskommissionen. Fra 1866 var han tillige medlem af Kbh.s havneråd. Endvidere var han en del anvendt ved kommissionsarbejder, 1882–87 var han således medlem af kommissionen vedrørende anlæg af udførsels- og tilflugtshavne på Jyllands vestkyst, i det nordlige Kattegat og på Bornholm, 1866 af kommissionen vedrørende ordning af jernbaneforholdene i og ved Kbh. 1897 var han medlem af kommissionen vedrørende opførelse af en ny postgård i Kbh. og 1898–1900 af kommissionen vedrørende ordning af personbanegårdsforholdene i Kbh. 1901 var han formand for Dansk ingeniørforening.

Ø. var en meget retlinet og elskværdig, men også meget grundig og forsigtig mand. Til trods for hans store energi og flid kunne derfor det stærkt krævende embede undertiden blive ham meget byrdefuldt, og han havde ikke evnen til at aflaste sig ved at anvende betroede medarbejdere. At tage et bestemt, endsige et kraftigt standpunkt faldt heller aldrig Ø. let. Trods sin saglige duelighed kom han derfor nemt til at gøre et vegt indtryk, og forretningsgangen i Ø.s magistratsafdeling blev præget heraf, den blev, som det er sagt, træg og uden humør. Da indlemmelsen af Valby og Sundby fra nytår 1902 forøgede Ø.s arbejdsbyrde kendeligt blev han så overanstrengt at han efter forgæves at have holdt en længere ferie, nervøst deprimeret besluttede sig til at søge sin afsked som borgmester med udgangen af året 1903. Efter sin tilbagetræden varetog Ø. dog stadig forskellige hverv i udvalg og kommissioner. 1903 var han blevet medlem af kommissionen angående Christiansborg slots genopførelse, 1904 blev han formand for kommissionen angående foranstaltninger til ophjælpning af Ribe bys økonomiske forhold; s.å. blev han endvidere medlem af det kirkelige udvalg i henhold til loven af 15.5.1903 til udarbejdelse af forslag til en ordning af kirkens forhold, valgt af menighedsrådene i Kbh., samt medlem af taksationskommissionerne vedrørende ordningen af Kbh.s banegårdsforhold og anlægget af Slangerupbanen og medlem af taksationskommissionen vedrørende grundafståelse til gadeanlæg. 1906 blev Ø. medlem af ekspropriationskommissionen vedrørende grundafståelser til lukkede vandforsyningsledninger og af vandafledningskommissionen; s.å. blev han formand i bestyrelsen for den gensidige hjælpeforening for kvindelige håndarbejdere og medlem af komiteen for den 1. nordiske døvstummekongres i Kbh. 1907. 1909–12 var Ø. repræsentant i Laane- og spareforeningen for embeds- og bestillingsmænd. 1911–12 var han endvidere medlem af direktionen for understøttelsesanstalt for trængende efterslægt efter medlemmer af den ophævede Civile og adskillige stænders enkekasse. – Etatsråd 1888. Konferensråd 1903. – R. 1881. DM. 1892. K.[2] 1901. □Mal. af O. Haslund, 1901 (Dansk ingeniørforening) og 1904 (Kbh.s rådhus). Afbildet på P. S. Krøyers mal. Industriens mænd 1903–04 (Fr.borg). Foto.

Stamtvl. over efterkommerne af Chr. Krarup til Dejbjerglund, 6. udg. ved Chr. Krarup 1958. W. Fridericia m.fl. i Ingeniøren X, 1901 97–106. H. C. V. Møller sst. XXIV, 1915 221f. A. Hvass i Ill. tid. 27.9.1903. W. T[hulstrup] sst. 2.5.1915. Berl. aften 12.4.1915. Berl. tid. 13.4.s.å. Jacob Marstrand: Tilbageblik gennem et langt liv, 1928. Povl Vinding: G. A. Hagemann, 1942.

*Povl Vinding**

Øllgaard, Hans, 1837–95, jurist. * 14.10.1837 på Tanderup, Snejbjerg sg. ved Herning, † 23. 8.1895 i Kbh., begr. sst. (Ass.). F: prokurator, proprietær og landvæsenskommissær Balthasar Krarup Ø. (1811–52) og Christine Laurette Begtrup Krarup (1812–91). ~27.5.1864 i Kbh. (Frue) med Sophie Jacobine Mathilde Petersen, * 3.10.1837 i Holstebro, † 3.7.1907 i Hellebæk, d. af sognepræst, sidst i Smidstrup og Skærup, provst Herman Frederik P. (1797–1853) og Au-

gusta Eleonore Grundtvig (1809–84). – Bror til C. K. •Ø.
Ø. blev student 1855 (Kolding) og juridisk kandidat 1861. Han ansattes s.å. i justitsministeriet hvor han 1878 blev kontorchef. S.å. blev Ø. assessor i landsover- samt hof- og stadsretten og 1891 dommer i højesteret. I en årrække var Ø. juridisk manuduktør og senere censor ved universitetet. Ø. var aktiv ved dannelsen af Juridisk forening 1881 og deltog i de retspolitiske drøftelser på de nordiske juristmøder i årene 1878–90, bl.a. om naboret, nye myndighedsregler og indskrænkninger i vindikationsretten. Som retsvidenskabelig forfatter kendes Ø. især for sit bidrag til trebindsværket om Anders Sandøe •Ørsteds (1778–1860) betydning for dansk retsudvikling. Ø. skrev her om Ørsteds privatretlige forfatterskab. – R. 1878. DM. 1892. □Foto.

Jul. Lassen i Tidsskr. for retsvidensk. VIII, Kria. 1895 533f. A. F. Krieger: Dagbøger VII, 1925. Juridisk foren. 1881–1931, 1931. Troels G. Jørgensen i Juristen XXIII, 1941 134. Højesteret 1661–1961 II, 1961.

Ditlev Tamm

Øllgaard, Hans Balthasar Lind, 1888–1979, biskop. * 26.1.1888 i Borre, Møn, † 19.2.1979 i Odense (Ansgar), begr. sst. F: læge Peter Ludvig Grandjean Ø. (1846–1916) og Jenny Charlotte Charite Lind (1854–1945). ~31.5.1917 i Kbh. med Marie Jespersen, * 29.7.1887 i Magleby, Møn, † 9.11.1955 i Odense, d. af sognepræst Emil Jens Jesper J. (1839–1901) og Margrethe Pontoppidan (1854–1919).
Ø. blev student fra Østersøgades gymnasium 1905 og cand.teol. 1913; s.å. ansattes han som medhjælper hos den højt ansete grundtvigske præst Emil •Koch ved domkirken og hospitalskirken i Odense; 1916 blev han kaldskapellan sst., 1920–38 var han sognepræst i Asperup-Rorslev, fra 1932 tillige provst for Vends hrd., og 1938–58 var han Fyns biskop – efter et dramatisk bispevalg. Ø. havde mange tillidshverv: 1942 kom han ind i bestyrelsen for Kirkeligt samfund og var i flere perioder formand eller næstformand, fra 1961 æresmedlem. Under besættelsen indtog Ø. en meget klar holdning, foranledigede bl.a. at der i fynske kirker i okt.1943 oplæstes en af ham forfattet protest mod jødeforfølgelsen, endnu skarpere end bispernes samlede udtalelse som han selvsagt også tilsluttede sig. Sept.1944 valgtes han ind i Danmarks frihedsråd (–1945) og var 1945–70 bestyrelsesmedlem i Frihedsfonden og formand for dens fynske afdeling. 1946–61 ledede han som formand det grundtvigske soldaterarbejde, 1947–52 sad han i det sydslesvigske udvalg og 1958–59 i udvalget til at gennemgå P. •Munchs papirer. – Ø. udgav en samling breve fra henrettede frihedskæmpere og bidrog til flere værker om besættelsestiden, således – meget personligt – i den af Harald Sandbæk og N. J. Rald 1945 redigerede: Den danske Kirke under Besættelsen. Senere skrev han et par biografier: *Jens Bloch, Biskop i Viborg,* 1970 og s.å. en udførlig og meget pietetsfuld skildring af *Odensepræsten Emil Koch* som han stedse regnede for sin åndelige far. Ø. hørte klart hjemme på den grundtvigske fløj, men ikke upåvirket af den dialektiske teologi, barthianismen og tidehvervsbevægelsen blandt hvis repræsentanter i Fyns præsteskab han følte sig hjemme. Han var en usædvanlig markant personlighed, fast indtil det stejle, og det bragte ham flere gange i modvind, fx da han 1939 (modsat sin forgænger A. J. Rud) åbnede Fyns kirker for frimenighedspræst Torkild Skat •Rørdams gudstjenester. Det rejste en storm, og bl.a. domkirkens menighedsråd i Odense indankede afgørelsen for ministeriet. Ø. fastholdt sit standpunkt, og det var en udbredt mening at ministeriet ville underkende det, men inden sagen sluttedes døde Rørdam ved en trafikulykke.
Da spørgsmålet om kvindelige præster 1946 blev virkelig aktuelt gik Ø. varmt ind for sagen, og da adgangsloven 1947 blev ændret var han den eneste biskop som var villig til at ordinere og føre tilsyn med kvindelige præster, også uden for Fyns stift, dog under forudsætning af en såkaldt bispefrihedslov (som i givet fald overdrog ordination og tilsyn til en dertil villig biskop hvis et stifts egen biskop ikke ønskede at medvirke). Efter denne lovs vedtagelse (3.3.1948) ordinerede Ø. 28.4.s.å. de første tre kvinder i Odense domkirke og sagde i en for ham typisk ordinationstale at just fordi kvinder var de første der modtog opstandelsesbudskabet måtte de være berettiget til at øve præstegerning. Ordinationen udløste (både før og efter) svære reaktioner, demonstrationer fra fynske (og mange andre) præster, protestoptog i Odenses gader og energiske forsøg på at løse sig fra „den fynsk-øllgaardske kirke" (ved stiftsbåndsløsning) fordi man anså biskoppen for skismatiker. Også uden for stiftet antog kritikken drabelige former, fx kaldtes Ø. i indre missionske kredse „en Judas blandt biskopperne". Modstanden gjorde aldrig det mindste indtryk på ham. Under det store kirkelige opgør om „det evige liv" (1952–53) afslog Ø. at deltage i et fælles biskoppeligt hyrdebrev og var blandt bisperne ubetinget den der bedst forstod stridens virkelige motiver. – R. 1938. DM. 1946. K. 1951. K.[1] 1958. □Mal. af Stefan Viggo Pedersen, 1948 (Skt. Knuds k., Odense). Afbildet på G. Jacobsens mal. 1951–53 af Danmarks friheds-

råd under besættelsen (Fr.borg) og på forarbejder dertil (sst.). Foto.

P. G. Lindhardt i Den danske kirkes hist. VIII, 1966. Elisabeth Øllgaard: Kvindelige præster, 1977. K. L. Aastrup i Fyns stiftsbog, 1979 56–59. – Papirer i Rigsark. Levnedsberetning i ordenskapitlet.

P. G. Lindhardt

Øllgaard, Hans, 1911–69, maler. * 10.10.1911 i Kbh., † 29.9.1969 i Kbh. (Helligånds), begr. Hornbæk ny kgd. F: overretssagfører Knud Ø. (1879–1934) og Ingeborg Drechsel (1884–1972). ~ 17.9.1943 i Søllerød med Lili Kolte Sørensen, * 19.9.1913 i Søllerød, d. af værkmester Oskar Alexander S. (1881–1958) og Margrethe Kirstine Rathje Kolte (1886–1963).
Ø. var tidligt klar over at han ville være maler. Allerede efter realeksamen 1929 begyndte han sine studier, men da han var for ung til at komme på kunstakademiet blev han privatelev hos Aksel •Jørgensen der da også blev hans professor på akademiet hvor han begyndte 1933. Selv om Ø. havde stort udbytte af undervisningen og angiveligt især lærte at *se* blev han ikke en af de mange der trofast videreførte lærdommen fra professoren. Ø. løsrev sig hurtigt og søgte forbindelse med nogle af de første abstrakte danske kunstnere, Ejler •Bille, Vilhelm •Bjerke Petersen og Richard •Mortensen. Sammen med dem startede han gruppen Linien og deltog i dens første udstilling jan.1934 samt i de efterfølgende. 1937 rejste Ø. sammen med Bille og Mortensen til Paris for at indbyde nogle af de store udenlandske kunstnere til at deltage i en af Liniens udstillinger. Og det lykkedes, ikke mindst takket være Ø.s indsats, at få Max Ernst, Jean Arp, Vasílij Kandínskij, Paul Klee, Jean Miro, Piet Mondrian og Yves Tanguy til at bidrage. Under pariseropholdet var Ø. tillige med til at erhverve Max Ernsts store maleri Bonjour Satanas 1929 så det er også hans fortjeneste at billedet i dag befinder sig i en dansk samling (Nordjyllands kunstmuseum). – Mange af Ø.s abstrakte billeder fra 1930erne leder tankerne hen på botaniske motiver. Stiliserede organiske former er anbragt på billedfladen med stor fornemmelse for den dekorative effekt. Men hans første abstrakte periode kom ikke til at vare så længe. I midten af 40erne begyndte han at interessere sig for en realistisk gengivelse af virkeligheden. Igennem en lang årrække arbejdede han hver sommer på Bornholm og nu var det slagtebilleder, skov- og natbilleder, menneskefigurer i landskab og interiør han malede. Men abstraktionen har sat sig spor i hans kunst, hans realisme er let stiliseret, og ved figurernes hjælp betoner han det levende og bevægede i billedkompositionen. Efter tiden med Linien begyndte Ø. at udstille på Corner & Høstudstillingen som han blev medlem af 1940. Herefter deltog han i en lang række udstillinger herhjemme og i udlandet. 1950 blev han medlem af kunstnersammenslutningen Den frie, og i dens udstillinger deltog han trofast til sin død. Det er da også på Den frie man kan følge hvordan han i 60erne vender tilbage til abstraktionen. De sene billeder fra Ø.s hånd er kraftfulde abstraktioner, og de repræsenterer en original indsats i dansk kunst. Skarptskårne, energiske former der gerne afbilder sammenstødet mellem fx hårdt og blødt, rundt og spidst fylder hans billedflader. Kompositionen er præget af noget dramatisk, men også af noget dekorativt-ornamentalt. Disse sene billeder er tit baseret på sanseoplevelser, og de er ganske særprægede og fremmedartede i koloritten som er domineret af kraftige gule og lysende blå farver med voldsomme accenter i rødt, grønt og violet. Ø. er repræsenteret i mange museer og samlinger, bl.a. solgte han allerede 1934 til samleren Elise Johansen. En udsmykning bestående af collager findes i Stubbekøbing rådhus. En mindeudstilling blev 1970 vist i Roskilde bibliotek og Gladsakse teaterfoyer. □Mal. af Harald Leth. Foto.

Pierre Lübecker i Den Frie udstillings kat. 1950.

Bent Irve

Øllgaard, Nicolaj Esmark, 1775–1863, biskop. * 5.10.1775 på Sneumgård, † 4.3.1863 i Viborg, begr. sst. F: ejer af Sneumgård Niels Rasmussen Ø. (1735–83) og Margarethe Hedevig Fabricius (1745–86, ~ 2° 1784 med ejer af Sneumgård, kammerråd Hack Kampmann, 1747–1807, ~ 2° 1788 med Henriette Emilie Zoëga, 1766–1808). ~ 12.8.1811 med Juliane Marie Charlotte Louise Frederikke Bie, * 19.2.1773 i Kbh. (Frue), † 16. 2.1858 i Viborg (~ 1° 1793 med kgl. kopist Christopher Hanson, 1761–94), d. af forfatter Jacob Christian •B. (1738–98) og Mette M. Lemmel (1732–90).
Efter forældrenes tidlige død blev Ø. opdraget af en farbror og 1792 privat dimitteret; 1796 blev han cand.teol. Som ung sluttede han nært venskab med den siden kendte skuespiller og Shakespeare-oversætter P. •Foersom; begge var stærkt optaget af tidens teaterliv. 1799–1801 studerede Ø. i Kiel og Göttingen, blev så præst ved Frederiks hospital og Fødselsstiftelsen i Kbh. 1805–07 var han feltpræst i Holsten, 1808 blev han præst ved Kastellet og 1809 lærer i psykologi ved pastoralseminariet. Han havde i høj grad vundet Frederik VIs tillid og blev 1811 sognepræst i Asminderød og slotspræst ved Fredensborg samt

amtsprovst for Fr.borg amt. På grund af svagelighed vendte han 1824 tilbage til Kbh. som sognepræst ved Trinitatis kirke; 1830–54 var han biskop i Viborg, men tog afsked på grund af en dyb depression som formørkede hans sidste år. Ø. satte sig ikke dybe spor i stiftet, men var en yderst samvittighedsfuld embedsmand som energisk skaffede orden til veje i den forsømte stiftsadministration og ikke mindst i bispearkivet. Som teolog var han ortodoks, blev karakteriseret som en solid prædikant og var til stor støtte for præsterne. Vækkelsen stod ham fjernt, men han anlagde over for den en mild kurs og mente at alle stod sig bedst ved at lade de vakte i fred. Ø. var medlem af den jyske stænderforsamling fra 1836, men spillede ikke her nogen større rolle. 1818 udgav han Foersoms digte i to bind, indledt med en smuk og troværdig biografi der også kaster interessant lys over Ø.s egen livshistorie. – Rang i 2. kl. nr. 10 1851. – R. 1828. DM. 1835. K. 1836. □Tegn. af J. V. Gertner, 1840 (Fr.borg). Afbildet på to tegn. af samme 1846 og 1848 af salvingen 1840 (Rosenborg). Litografi af E. Bærentzen, 1845, efter tegn. af N. G. Rademacher. Silhouet af N. Chr. Fausing.

Selvbiografi i P. E. Müller: Vita Andreæ Sunonis, 1830 31–34. – O. Laub i Kirkelige lejlighedstaler, udg. G. P. Brammer III, 1864 575–79 729–36. Biskop Otto Laubs levnet, udg. F. L. Mynster og G. Schepelern II,1, 1886 189f; II,2, 1887 9f. Nogle blade af J. P. Mynsters liv og tid, udg. C. L. N. Mynster, 1875 263f. T. S. Rørdam i Kirkehist. saml. 3.r.II, 1877–80 423. J. P. Mynster sst. 4.r.IV, 1895–97 469 473 484 714. Bj. Kornerup sst. 6.r.III, 1939–41 110 143. N. R. Øllgård i Hist. månedsskr. for folkelig og kirkelig oplysn. I, 1883 249–52; III, 1884 181–89; IV, 1885 112–19. Magnus Stephensen i Pers.hist.t. 8.r.III, 1924 2. J. H. Berner sst. 10.r.V, 1938 206. Skat Arildsen sst. VI, 1939 211. Hans Jensen: De danske stænderforsaml.s hist. I–II, 1931–34. Henry Petersen: Den baptistiske vækkelse i Nordjylland, 1962 = Vækkelsernes frembrud i Danm. VI.

P. G. Lindhardt

Ølmand, Laurids Esbernsen, † 1536 el. 37, kancellisekretær. * i Nakskov, † mellem 25.11.1536 og 18.3.1537.

Ø., hvis morbror hr. Jens Lauridsen var ærkedegn i Roskilde domkapitel, blev tidligt knyttet til domkirken. Han nøjedes dog ikke med uddannelse ved domskolen, men tog baccalaurgraden ved Kbh.s univ. og studerede i Wittenberg 1516–17 hvor han tog magistergraden. Han havde allerede da begyndt sin gejstlige bane som „vicarius perpetuus" ved Roskilde domkirke. Måske er han straks efter hjemkomsten fra Wittenberg blevet ansat i Christian IIs kancelli. I hvert fald blev han umiddelbart efter Frederik Is trontiltrædelse 1523 en af dennes fire kancellisekretærer og havde de følgende år sammen med de andre og mere fremtrædende – Johan *Friis, Jesper *Brochmand og Morten Krabbe – fuldt op at gøre med at bestride kancelliets i disse år mangeartede arbejde hvortil blandt andet hørte oppebørsel og inddrivning af skatter etc. på rejser rundt i landet. Han lønnedes med præstekald og andre kirkelige beneficier fortrinsvis beliggende på Lolland og Falster. 1530 fik han tillige kongeligt brev på det af Christian I stiftede rigt doterede Hellig tre kongers kapel i Roskilde som hans morbror indtil da havde haft, dog forudsat at denne frivilligt overlod ham det – og senest fra 1523 var det under hans bestyrelse. Antagelig var han allerede forinden kannik ved Roskilde domkapitel (i hvert fald 1534). Formodentlig opholdt han sig i Roskilde da grevefejden udbrød. Han bøjede sig for grev Christoffer og trådte i hans tjeneste som kancellisekretær. Derved opnåede han, da morbroderen omsider døde, selv under de ændrede forhold at få sit gamle ventebrev på ærkedegnedømmet indfriet. Men hans villighed over for de grevelige blev ham til stor skade efter Christian IIIs landgang på Sjælland i sommeren 1535. Ærkedegnedømmet, Hellig tre kongers kapel og selv hans gård i Roskilde med alt hans gods „rørendes og urørendes" blev givet til en anden. Antagelig har han opholdt sig i Kbh. under belejringen. Først i efteråret 1536 træffes han på ny under herredagen hvor han optræder som simpel magister, sagsøgende for gammel gæld der skyldtes hans afdøde morbror. Han mistede nu tillige et af sine præstekald, men beholdt dog til sin død Idestrup på Falster.

Kirkehist. saml. 4.r.III, 1893–95 815. – Hans Knudsen: Joachim Rønnow, 1840 174. H. F. Rørdam: Kbh.s kirker og klostere, 1859–63 109.

*Astrid Friis**

Ømann, Sigurd, * 1923, kontorchef, politiker. * 16.8.1923 i Stokkemarke. F: købmand Eskild Ømann Hansen (1898–1966) og Hansigne Petrea Hansen (1897–1960). ~ 17.7.1953 i Kbh. med Margrethe Markussen, * 22.11.1924 i Randers, d. af malermester Holger Vilhelm M. († 1956) og Anna Johansen († 1968). Ægteskabet opløst.

Ø. voksede op i et købmandshjem på Lolland, tog studentereksamen 1941 og studerede først økonomi i Århus, derefter jura i København (embedseksamen 1949). Samme år blev han ansat i landsskatteretten hvor han efter udstationering ved amtsligningsinspektoratet i Holbæk 1954–57 blev fuldmægtig 1957, ekspeditionssekretær 1966 og kontorchef 1978. Han fik advokatbeskikkelse 1966, men har ikke praktiseret. Efter i nogle år at have været medlem af Danmarks kommunistiske parti deltog Ø. 1958 i stiftelsen af socialistisk folkeparti. Han var opstillet

ved valgene 1960 og 1964 uden at opnå valg, men indtrådte i folketinget som stedfortræder i korte perioder 1965 og 1966. Ved valget 1966 valgtes han på et kredsmandat i søndre storkreds og genvalgtes siden indtil 1977 da SF ikke fik nogen valgt her. Allerede inden sit indvalg havde han virket som sit partis rådgiver mht. skattepolitik, og det blev også dette område som han i særlig grad helligede sig i tinget. Ved Aksel *Larsens tilbagetræden som formand for SF 1968 valgtes Ø. der længe havde været hovedbestyrelsesmedlem til hans efterfølger (–1974). 1976–77 var Ø. formand for folketingsgruppen. Han havde desuden været medlem af finansudvalget og lønningsrådet. Modsætningerne inden for SF mellem principfaste og resultatorienterede medlemmer førte 1974 til at Ø. måtte trække sig tilbage som formand til fordel for Gert *Petersen, og i årene 1975–77 blev den interne kritik af folketingsgruppen så kraftig i SF at han kun med vanskelighed opnåede genopstilling 1977 mens hans meningsfæller i gruppen slet ikke blev opstillet. Da Ø. heller ikke blev genvalgt og den pragmatiske del af folketingsgruppen således var borte, førte deres venner i SF en forgæves kampagne for at genvinde indflydelse i partiet ved det efterfølgende landsmøde, og et antal af dem, herunder Ø., forlod siden SF. Bortset fra arbejdet i det lille Debatselskabet socialisterne og dettes tidsskrift Undervejs har Ø. herefter ikke været politisk aktiv. I Ø.s tiårige folketingsarbejde blev han fra alle sider anerkendt som en værdifuld arbejdskraft der havde et godt og sagligt forhold til sine modstandere, og som ved selvstændige forslag gav mange eksempler på original nytænkning der imidlertid pga. partiets placering i tinget ikke kom til at sætte sig større spor umiddelbart. □Afbildet på karikaturtegn. af Bjarne Laursen 1973–74 (Amalienborg). Foto.

Poul Dam

Ørberg, Paul Gerhardt, * 1923, arkivar, historiker. * 25.1.1923 i Andst. F: sognepræst Carl Emil Ø. (1889–1979, ~2° med Gerda Schrader, 1884–senest 1979) og Frida Therkelsen Nyborg (1891–1946). ~26.6.1953 i Åbybro med Ruth Margrethe Pallesen, * 1.7.1930 i Daugbjerg, d. af sognepræst Thorvald P. (1895–1973) og Margrethe Engberg (* 1901).

Ø. tog 1942 nysproglig studentereksamen i Kolding og blev 1951 cand.mag. i historie og kristendomskundskab; forinden havde han 1945–46 aftjent sin værnepligt. Kort efter embedseksamen ansattes Ø. som timelærer ved Ålborg katedralskole, 1953 adjunkt sst., fra 1955 ved Svendborg statsgymnasium. Interessen for arkivalier trak ham imidlertid bort fra undervisningen, og under orlov fra gymnasieskolen var han 1959–60 arkivar ved landsarkivet i Odense. 1960–62 var han adjunkt ved det nyoprettede Vesthimmerlands gymnasium i Års hvorefter han fik blivende ansættelse som arkivar ved landsarkivet i Viborg. 1968 oprykkedes han i 24. lønningsklasse, 1969 ændret til lønramme 31. – Det er i høj grad Ø.s forskerindsats der ligger bag kirke- og tingbøgernes stigende betydning som historiske kilder for lokalhistorikere og andre. Hans største enkeltværk er monografien *En by ved havet. Sæby købstads historie* I–II, 1970 hvor Ø. stod for for bd. I omhandlende tiden ca. 1470–1837, mens bd. II om den senere tid for tekstens vedkommende havde Ejnar Jakobsen som ophavsmand med Ø. som billedredaktør. Tidligere havde han udgivet kildesamlingen *Jeg saa det ske! Øjenvidner til Danmarks historie,* 1959, samt skrevet bøgerne *Fra jernbyrd til retsplejelov,* 1962 og *Landsarkivet for Nørrejylland. Fortid i skrift,* 1967. Størstedelen af hans videnskabelige såvel som hans mere populære produktion er fremkommet som artikler og historiske anmeldelser i diverse tidsskrifter, såsom Arkiv som han har bidraget til siden det første nummer i 1966, endvidere Historie, Jyske Samlinger, Personalhistorisk Tidsskrift, Fra Himmerland og Kjær Herred, og Fra Viborg Amt som han for øvrigt også redigerer. Af hans bidrag til disse kan nævnes *En embedsmand inspicerer Viborg by og amt i året 1819* (Fra Viborg amt, 1967), *De ældste folketællinger i Aalborg og Nibe* (Fra Himmerland og Kjær herred, 1976), *Tingbøger og retsbetjentarkiver* (Arkiv, 1977), *Viborgs udvalgte mænd* (Fra Viborg amt, 1978) samt *Nærlæsning af nyere kirkebøger* (Personalhistorisk tidsskrift 1980) som i 1983 blev fulgt op af den vægtige artikel *Kirkebøger og kirkebogspolitik 1812–1920* (Kirkehist. saml. 1982). Hans mere udadrettede og folkeoplysende virke, som dels er kommet til udtryk gennem historiske foredrag, også i radioen, dels gennem bøger til undervisningsbrug, aviskronikker og artikler i tidsskriftet Skalk og i Turistårbogen 1978, blev bl.a. påskønnet da han 1979 tildeltes Skalks hæderspris Strømpebåndet. Ø. er desuden medlem af Wormianums bestyrelse og af menighedsrådet for Asmild-Tapdrup.

Henning Dehn-Nielsen

Ørn (Aqvilinus), **Christen Lauridsen,** † 1636, katolsk præst. * i Arup, Ålborg stift, † 12.3.1636 i Wien.

Ø. var formodentlig student da han 1605 forlod Danmark som han ikke siden genså. På studie-

rejsen besøgte han fra maj 1608 universitetet i Rostock, og september 1611 blev han indskrevet blandt juristerne i Wien og betegnede sig da som adelig, antagelig for sin fordels skyld. På denne tid udfoldede jesuiterne store anstrengelser for at drage unge mænd fra Norden til sig, og Ø. kan have været blandt dem der modtog undervisning på et af deres kollegier. Siden blev han præsteviet og fungerede en tid i Ungarn hvor der dengang var mange protestanter som det gjaldt om at føre tilbage til romerkirken. 1614 blev han kaldet til en betydelig stilling ved domkirken i Pressburg (Bratislava) og fik da eller senere den teologiske doktorgrad. Trængt af katolikker appellerede protestanterne 1619 til fyrst Bethlen Gabor om hjælp, og da denne var trængt frem til Pressburg blev Ø.s stilling vanskelig og han selv vistnok udsat for ulempe til 1620 hvor kejser Ferdinand II kaldte ham til Wien. Der blev han først dekan og siden (1630) domprovst ved Stefanskirken. – Da de kejserlige hære under trediveårskrigen trængte op i Jylland 1627 troede Ø. tiden moden til en rekatoliseringskampagne i fædrelandet og indgav under et ophold i Rom 1629 et detaljeret forslag om hvorledes en sådan bedst kunne udføres. Planen vidner om kløgt og om forfatterens nøje kendskab til sine landsmænd, men da Jylland efter freden i Lübeck s.å. atter blev rømmet var muligheden forpasset.

Johs. Steenstrup i Kirkehist. saml. 3.r.I, 1874–77 625–34. Vello Helk: Laurentius Nicolai Norvegus S. J., 1966 370 493.

H. A. Hens

Ørn, Hans Nielsen (Johannes Nicolai Aqvilinus), –1682–, rektor, forfatter.
Ø. var efter eget opgivende skåning og har formodentlig frekventeret universitetet i begyndelsen af 1650erne da det 1682 hedder at han i 28 år „paa adskillige Steder baade i Jylland og Norge, saavel publice som privatim har informeret Godtfolks Børn"; om denne hans virksomhed ved vi i øvrigt blot at han 1677 var huslærer på Akershus hos kommandanten oberst F. E. Speckhan. 1682 blev han rektor i Næstved, men fungerede kun kort tid da en anden allerede 1684 nævnes som indehaver af embedet. Efter Jørgen *Sorterups udsagn levede han siden af at skrive „Bettel-Vers af lutter Anagrammatibus". De latinske og danske æresdigte vi kender af ham stammer fra tiden før han blev rektor, og de viser at han har dyrket anagrammet i den specielle form at han omstiller bogstaverne i den pågældende persons navn til en, ofte temmelig meningsløs, sentens (fx: Anna Nielsdatter > Straal ned i Aanden) og bygger verset derover. Resultatet af dette hokuspokus bliver tvungent og unaturligt, men genren har øjensynlig gjort lykke eftersom Ø. har kunnet udgive to samlinger *Primitiæ anagrammatum*, 1677 og *Succedanea cum epigrammatis anagrammata*, 1681, delvis med fælles indhold men begge eksisterende i flere indbyrdes forskellige tryk af varierende omfang. I sin fyldigste skikkelse omfatter Primitiæ ... 101 og Succedanea ... 49 digte. Ø. har desuden udgivet et udateret hæfte salmer og andre gudelige digte *Krybbens Løst og Korsens Trøst;* dele deraf er næsten ulæselige på grund af frakturversalsats. Digterisk er Ø. ganske ubetydelig, men hans produkter har en vis interesse som rent tidsfænomen: den danske kunstdigtning var endnu så ung at modersmålet ikke turde lades uforsøgt selv til eksperimenter der mere havde kunstighed end kunst for øje.

Saml. af smukke og udv. da. vers X, udg. B. W. Luxdorph, 1742 738. J. Paludan: Fremmed indflydelse på den da. nationallit. i det 17. og 18. årh., 1887 234 475. Sv. Arnholtz i Årbog for hist. samf. for Præstø amt IX, 1920 33. Nils Schiørring: Det 16. og 17. årh.s da. visesang I, 1950 266f.

*R. Paulli**

Ørn (Aqvilinus), **Jacob,** † 1653, sanger, komponist. ~ Kirstine, † tidligst 1645.
Ø. var sikkert ganske ung da Christian IV 1611 sendte ham til England sammen med Mogens *Pedersen, Martin Otto og Hans *Brachrogge for at forsøde kongens søster dronning Annes triste tilværelse i det fremmede. I hvert fald ses det først at han har fået fast ansættelse ved det danske kantori efter sin hjemkomst 1614. I årene der fulgte udfoldede hans evner sig på smukkeste måde, og han overlevede de kraftige reduktioner af hofmusikken der i 1620erne ramte adskillige ellers dygtige kræfter. I længere perioder under Melchior *Borchgrevinks bortrejse og sygdom fungerede Ø. som kapelmester og kaldes undertiden også således i regnskaberne, men leder af navn blev han aldrig, og først 1637 udnævntes han til vicekapelmester, en titel han beholdt til sin afgang 1649. Ved siden af Mogens Pedersen og Hans *Nielsen repræsenterer Ø. med dygtighed det danske element i de kongelige musikerkorps som ellers søgte deres stjerner i udlandet. Han havde opsynet med sangerdrengene og den daglige ledelse af hofmusikken og blev allerede 1619 belønnet med et vikarie i Roskilde. Ø. var også skabende kunstner, men af hans kompositioner finder man kun bevaret en pavane i et fra England stammende håndskrift der nu findes i New York, og en firstemmig udsættelse af salmen *Af Højheden oprunden er* i Laurids Pedersen *Thuras Canticum canticorum Salomonis (1640). Den sidste så smukt løste opgave tyder på, at det

er et alvorligt tab for dansk musik at den koralbog med firstemmige udsættelser som Ø. efter biskop Jesper *Brochmands tilskyndelse 1641 gik i gang med at udarbejde til prosodikeren Søren Poulsen *Judichær (Gotlender)s metrisk regulerede salmetekster, og som synes at have været færdig i manuskript og i brug 1647, ikke mere lader sig opspore.

Kong Chr. den fjerdes egenhændige breve, udg. C. F. Bricka og J. A. Fridericia III, 1878–80 (reproudg. 1969) 207. Kancelliets brevbøger 1616–20, 1919; 1635–36, 1940. – Pet. Nicolai: Musico eximio J. Ø., 1654. Kirkehist. saml. 3.r.III, 1881–82 24f. Thomas Laub: Om kirkesangen, 1887. S. A. E. Hagen i Hist. t. 6.r.IV, 1892–94 437. Angul Hammerich: Musiken ved Chr. den fjerdes hof, 1892. Samme: Dansk musikhist. indtil ca. 1700, 1921. Sammelbände der internationalen Musikgesellsch. IV, Lpz. 1902–03 743. C. Thrane: Fra hofviolonernes tid, 1908. Dania sonans I. Værker af Mogens Pedersøn, ved Kn. Jeppesen, 1933 XIII XXIV. Erik Dal: Judichær, 1960 = Danske metrikere IIA 201. John Bergsagel i Report of the 11. congress of the international musicological society, Copenhagen 1972 I, 1974 269f. Samme i Dansk årbog for musikforskn. VII 1973–76, 1976 9–20. – Papirer i Kgl. bibl. (jfr. Nanna Schiødt m.fl.: Hagens saml. i Det kgl. bibl., 1981).

Nils Schiørring

Ørnberg, Elna Eleonora Fobian, 1890–1969, solodanser, koreograf. * 20.3.1890 i Kbh. (Johs.), † 18.3.1969 i Madrid. Adoptivf.: sekretær, exam.jur., senere bureauchef i rigsdagen Axel Lauesgaard (1870–1944) og Joachimine Beate Emilie Fobian (1866–1935). ~1° 3.7.1910 i Kbh. (Slotsk.) med direktør Erik Jørgen-Jensen, * 17. 10.1885 i Kbh. (Frels.), † 8.1.1958 på Skt. Lukasstift., Hellerup (~2° 1929 med Rigmor Riisager, * 1902), s. af grosserer Johannes Immanuel Jensen (1853–86) og Julie Emma Nicoline Muus (1855–1938; ~2° 1897 med arkitekt Fritz Anton Peter Koch, 1857–1905). Navneforandring 24.8.1910. Ægteskabet opløst. ~2° 30.5.1932 med solodanser ved Det kgl. teater Johannes Leif Ø., * 28.12.1904 i Kbh., † 21.2.1977 sst., s. af vinkyper Edouard Louis Peter Ø. (1871–1927) og Alma Martine Knudsen (1885–1972).

Ø.s skæbne blev tragisk, og hendes liv en tilværelse med store udsving. I de første tredive år af dette århundrede var hun en af de betydeligste kunstnere ved Den kongelige ballet med en position både som danser og instruktør. De sidste tyve år af sit liv tilbragte hun i frivillig landflygtighed i Spanien, til slut med et nedbrudt helbred. Hun blev antaget ved Det kongelige teaters balletskole 1897 og gjorde sig allerede som barn bemærket i børnedansen af *Elverhøj* og som Amor i *Amors og Balletmesterens Luner*. På voksenskolen fik hun blandt andre Hans *Beck og Valborg *Borchsenius som lærere og blev således sikkert skolet i Bournonville-stilen. Hun debuterede 15.2.1907 som den gode fe i *Harlekins Millioner* og placerede sig hurtigt og sikkert i førstegeleddet. 1910 blev hun solodanser, og hun var frem til midten af 1920erne ballettens ubestridte førstedanser på kvindesiden. Hun dansede de blide Bournonville-partier fra *Sylfiden*, 1913 til Ragnhild i *Brudefærden i Hardanger*, 1913, men virkede stærkere i partier hvor hun kunne farve karakteren med sit temperament. Hun var en ildsprudende Birthe i *Et Folkesagn*, 1914, sydlandsk og koket som Rosita i *Fjernt fra Danmark*, 1915 og som Maria i *Toreadoren*, 1929 og havde tragisk nerve som Kirsti i *Brudefærden i Hardanger*, 1929. Ø. dansede et større Bournonville-repertoire end nogen anden i sin generation, og hendes Bournonville-dans var ren i stilen, men hun rakte videre end til den danske ballettradition. Hendes stærke brillantteknik og personlighedsprægede sind gjorde hende til en spændende Svanilda i *Coppelia* som hun gæstedansede med på den store opera i Paris, og også i London og Berlin hentede hun succes. Til hendes væsentlige partier hørte også *Sylvia*, og i det nyere repertoire skabte hun erotiske kvindeskikkelser i *Pierrettes Slør*, 1911 og *Scaramouche*, 1922.

Ø. var blandt de dansere der søgte videreuddannelse hos Mikhail Fokin da han opholdt sig i København, og i det hele interesserede hun sig for en fornyelse af balletten som i 1920erne havde svage år. Hun var spændende som Tabor i Emilie Walboms *En Nat i Ægypten*, 1918, efter Fokin, og som koreograf havde hun succes med nogle populære, men hurtigt glemte værker som *Strauss i Paris*, 1932 og dansene til *Tycho Brahes Drøm*, 1924. Selv om Storm P.-balletten *Benzin*, 1930 ikke blev nogen succes forsøgte hun sig dog med denne ballet som den første herhjemme i den moderne barokke retning, og hun assisterede George Balanchine da han i sæsonen 1930–31 satte to forestillinger op med Den kongelige ballet. Hun forsøgte sig som skuespiller med Solveig i *Peer Gynt*, 1913 og som prinsessen i *Der var engang*, men uden større succes. Fra 1928 til hun tog sin afsked i 1933 fungerede Ø. som instruktør. Under besættelsen viste hun sammen med sin mand Leif Ørnberg sympati for nazismen. I 1946 blev hun idømt to et halvt års fængsel for medvirken i et par nazistiske hørespil og i de nazistiske ugerevyer, og hun blev frataget sin pension. Sidst i 1940erne slog hun sig ned i Madrid hvor hun underviste og virkede som instruktør. – **Leif Ø.** blev uddannet ved Det kongelige teaters balletskole. Han blev danser 1923 og solodanser 1930. Han var en smuk, maskulin og blond danser der var selvskreven til de romantiske ynglinge fra James i *Sylfiden*, 1931 til junker

Ove i *Et Folkesagn*, 1931. Men han viste også karakter i moderne partier. Han var officeren i Kjeld •Abells og Børge •Ralovs *Enken i Spejlet*, 1934 hvor balletten gik nye veje, og da Balanchine virkede på Det kongelige teater 1930–31 dansede L. Ø. som den første i Danmark *Apollon*, 1931 og var også mølleren i *Den Trekantede Hat*, 1930. Under besættelsen var han medlem af Landstormen og fungerede som vejleder og instruktør ved optagelsen af propagandafilm og nazistiske hørespil. For disse forseelser idømtes han 1946 fem års fængsel og fik samtidig sin afsked fra teatret uden pension. Sammen med sin hustru slog han sig ned i Spanien hvor han levede og underviste til sin død. – Ingenio et arti 1922. □Statue på danserindebrønden af R. Tegner, 1913 (Helsingør), udkast 1910. Statuette af Thod Edelmann udst. 1912. Silhouet af Kirsten Wiwel, 1924 (Kgl. bibl.). Tegn. af E. Sadolin, 1932 (sst.). Karikatur af Sven Brasch (sst.). Statuette af Axel Locher (Teatermus.). Tegn. af Vald. Andersen og rolletegn. af Gerda Wegener. Foto (Kgl.bibl.; Teatermus.; Det kgl. teaters arkiv og bibl.).

Carl Behrens: Elna Jørgen-Jensen, 1917. Den kgl. da. ballet, red. Sv. Kragh-Jacobsen og Torben Krogh, 1952. Sv. Kragh-Jacobsen i Berl. tid. 27.3.1969.

Erik Aschengreen

Ørnberg, Leif, se **Ørnberg, Elna.**

Ørnsbo, Jess Jørgen, * 1932, forfatter. * 26.8. 1932 i Kbh. (Kristk.). F: kartoffelhandler Anders Peter Jørgen Ø. (1885–1971) og Frieda Dorothea Christine Jehs. ~28.3.1963 på Frbg. (b.v.) med forfatter Dorrit •Willumsen, * 31.8.1940 i Kbh. (Helligkors k.), d. af viktualiehandler, operasanger Kaj Poul W. (* 1913) og Lilian Addy Adelaide Johansen (* 1918).

Ø. blev student fra Frederiksberg gymnasium 1951 og begyndte at studere slavisk filologi ved Kbh.s universitet. I studieforløbet var han på et flerårigt studieophold i Polen og fik 1960 accessit for en prisopgave. Året før var hans første digte blevet trykt i tidsskriftet Vindrosen, og 1960 debuterede han i bogform med samlingen *Digte* der vakte meget stor opmærksomhed. Ældre anmeldere var indignerede over de helt uvante metaforer, fra anden side blev forfatteren hilst velkommen som en der gjorde digtningens sprog nutidigt, og snart efter var han på den litterære børs placeret som „modernismens" unge håb. Det miljø Ø. beskæftiger sig med i sin første digtsamling er storbyens og lejekasernens. Det er mørke baggårde, snuskede værtshuse og forfaldne ejendomme der er baggrunden for de mennesker og situationer der beskrives. Sproget er syntaktisk sprængt og ordforrådet dagligdags, blottet for traditionelle poetiske omskrivninger. Med skuespillet *Dværgen der blev væk*, skrevet 1962, men først opført på Studenterscenen 1966 (bogudg. 1968), bekendte Ø. sig som den første herhjemme til tidens absurdistiske teater. En far og en mor lever et hadefuldt, kynisk forhold i gensidig afhængighed og angst for omverdenen. En tilværelse nøgen og barsk, en ubesmykket realitet. 1964 blev Ø. mag.art. i slavisk filologi. S.å. blev han (til 1965) sammen med Niels •Barfoed redaktør af tidsskriftet Vindrosen hvis skarpeste pen nogen sinde han har været. Det var også i 1964 han udsendte sin anden digtsamling, *Myter*, der betød en kraftig udvidelse af hans lyriske univers. I mægtige, komplekse billedrækker fremmanes en metropolis med derangerede mennesker, øde gader og ødelagte huse. I et digt som *Skak* inddroges det kollektive ubevidste, det fortrængte og mytiske i form af et rædselskabinet af middelalderlig uhygge. Myter er Ø.s størst anlagte lyriske værk og er litteraturhistorisk set en af modernismens grundpiller. Metaforikken er spændt til bristepunktet, og det måtte nødvendigvis være i et andet sprogleje Ø. skrev sin næste samling, *Tusdigte*, 1966. Digtene har nu åbnet sig, er ikke så kompakt billedfyldte som tidligere, en tendens der kendetegner Ø.s senere lyrik i det hele taget. Men leden ved civilisationens tingsliggørelse beskrives lige så vedholdende som forhen. Samlingerne *A som Alfred eller Det rullende alfabet*, 1967 og *Kongen er mulat men hans søn er neger*, 1971 fortsætter ad dette spor, humoren og sarkasmen er taget til. Blandingen af disse kategorier er tillige en væsentlig ingrediens i Ø.s senere dramatik. *Hypdangbok* er en grotesk komedie om familien der langsomt kvæler svigersønnen i og med han optages i den. Stykket blev skrevet 1966, udgivet 1968 men først opført i radioteatret 1970 og på teatret 1971.

Det etablerede teater herhjemme har haft svært ved at indsluse Ø.s dramatik omend det måske har været det mest originale bidrag til nyere dansk dramatik. *Astma – 5*, 1971 der aldrig er blevet opført er en studie i tilværelsen på livets bund. *Serbskij-Instituttet*, 1974 om livet på et sovjetisk sindssygehospital er Ø.s mest konkretrealistiske stykke dramatik med tema i galskab og politisk forfølgelse. For TV er skrevet *Jalousi*, 1972 og *Hashtræet*, 1973 der handler om konflikten mellem bigot borgerlighed og lallende flower-power ideologi. 1979 sendtes TV-spillet *Strejferne*. I perioden 1969–74 var Ø. stipendiat i slaviske sprog ved Odense universitet og skrev 1974 en afhandling om den polske avantgardistiske dramatiker Stanislaw Witkiewicz *(Rolle og*

struktur hos S.W.). 1976 kom romanen *Dullerdage* der bygger på et ældre filmmanuskript. Dullerdage er en overgiven, lystig og morbid skildring af en kamp mellem „etablissementet" og „organisationen" (det degenererede samfund kontra den revolutionære bevægelse), fuld af groteske scenerier og satiriske, sviende portrætter, romanteknisk sammensat af flere elementer, et af halvfjersernes mest spændende forsøg på romanfornyelse herhjemme. Året efter, 1977, udsendte Ø. digtsamlingen *Digte uden arbejde*, efterfulgt af *Mobiliseringer*, 1978 og *Børn*, 1980. Ø. er her nået til en mere åben, samfundsrettet holdning, kritisk men ikke fjendtlig i samme grad som tidligere over for omverdenen. Hans lyrik har gennem årene været i stadig udvikling, hvilket også fremgår af de to nutidsorienterede digtsamlinger der indgår i *Personer*, 1982. Personer rummer tillige komedien De hellige fra Vanløse samt to kronikker, suveræne i deres kritik af pseudolivet i massemediernes kulturstof.
Med *Fælden*, 1982, fik Ø. et nyt scenisk gennembrud. Stykket handler om et ungt par. De forkøber sig i et parcelhus der ender med at knuse dem. Skuespillet blev 1984 fulgt op af *Børnene derpå* om parcelhusgenerationens børn: punkerne, diskoerne, flipperne, de vilde etc. der slutteligt smadrer det hjem der havde været deres forældres mål. Ø. viser atter sin nærmest seismografiske fornemmelse for hvad der rører sig i samtiden og omverdenen. 1983 kom oversættelserne *Lad os ikke pakke oceanerne ind i bomuld*, polske digte fra dette århundrede, og 1984 digtsamlingen *Hjertets søle*. – Ø. er som polemiker og burlesk satiriker en mester, men det kontrære er blot en side af hans væsen der tillige besidder solidaritet og kompromisløs retfærdighedssans. Som dramatiker og romanforfatter er han boblende fuld af eksperimenter, som lyriker er han nyskabende og eksklusiv og den af tresserlyrikerne der ligner 80er-generationen mest. – Ø. fik tildelt Louisiana-prisen 1966, Otto Benzons forfatterlegat 1969, Adam Oehlenschläger-legatet 1974, Johs. Ewald-legatet 1976, Kjeld Abell-prisen s.å., Aarestrup medaljen 1982 og Det danske akademis pris 1984. □Foto.

Kn. Holst i Danske digtere i det 20. årh. 2. udg. III, 1966 609–22. Peter Poulsen sst. 3. udg. IV, 1982 253–61.

Uffe Andreasen

Ørskov, Frits, se **Ørskov, Jeppe.**

Ørskov, Ida, se **Ørskov, Jeppe.**

Ørskov, Jeppe, 1892–1977, bakteriolog. * 2.3. 1892 på Ørskovgård, Snejbjerg sg., Ringkøbing amt, † 11.2.1977, begr. Hornbæk kgd. F: gårdmand, senere købmand Peter Michael Christensen (1866–1949) og Margrethe Lundsgaard Nyboe (1869–1936). Navneforandring fra Ørskov Christensen 20.6.1920. ~ 11.12.1917 i Helsingør med Gerda Anny Rusch, * 23.3.1895 i Helsingør, d. af malermester Fritz Emil R. (1853–1923) og Helene Nielsen (1867–1964). – Bror til Søren *Ø.
Ø. blev student 1910 fra Helsingør, tog lægevidenskabelig embedseksamen 1917 og uddannede sig 1917–20 på forskellige hospitaler. Han blev assistent på Statens seruminstitut 1920, laborator sst. 1922 og afdelingsforstander 1931. Endvidere var han leder af karantænelaboratoriet i El Tor i Egypten 1922 og foretog senere talrige studierejser til USA, Frankrig, England og Tyskland. 1917 opnåede han accessit for universitetets prisopgave på en afhandling om bakteriernes involutionsformer, og 1923 erhvervede han den medicinske doktorgrad på en afhandling om aktinomykose (strålesvamp) hvor han gennemførte klassifikation af strålesvampe. Denne var så speciel at det medicinske fakultet måtte bede en botaniker om at deltage i bedømmelsen. En strålesvamp beskrevet først i disputatsen bærer nu officielt navnet micromonospora Oerskovia. Siden udførte han adskillige videnskabelige undersøgelser som først og fremmest udmærkede sig ved deres høje kvalitet. Han blev aldrig særlig produktiv som forfatter, men præsterede altid noget betydeligt inden for de områder han beskæftigede sig med. Mest kendt er måske den metode han udarbejdede til dyrkning af bakterier ud fra en enkelt celle. I tilslutning hertil har han udført interessante undersøgelser over bakteriernes form og formvariation og har bl.a. beskrevet tidligere ikke kendte former. Sammen med forskellige medarbejdere udførte han omfattende undersøgelser over infektionens mekanisme; med en serumkvantitativ teknik vurderede han infektionens spredningsmekanik til de forskellige organer i lange rækker af forsøgsdyr. Endelig har han beskæftiget sig med de usynlige infektionsorganismer (vira) og med hæmatologiske arbejder. Herved har han bidraget væsentligt til hele den udvikling seruminstituttet har gennemgået og den høje videnskabelige standard det har nået. Da vaccinationsanstalten blev ophævet og dens virksomhed overflyttedes til Statens seruminstitut, overtog Ø. ledelsen af denne afdeling. Da Thorvald *Madsen 1940 forlod stillingen som direktør herfor og hans efterfølger skulle udpeges blandt de mange betydelige videnskabsmænd som var knyttet til instituttet, faldt valget naturligt på Ø. både på grund af hans videnskabelige anseelse og fordi han havde lagt betydelige administrative evner for dagen under sit ar-

bejde på instituttet og i sjælden grad havde gjort sig afholdt og respekteret af dettes øvrige medarbejdere. Han gjorde instituttet til en ideel arbejds- og forskningsplads som dog måtte udvides væsentligt efter hans afgang for at klare de mange opgaver. – 1939 blev Ø. medlem af Videnskabernes selskab og 1941–47 var han formand for Dansk patologforening, 1940–60 medlem af sundhedsstyrelsen, 1941–51 (formand 1949–53) af kommissionen for embedslægeeksamen, af bestyrelsen for Den nationale forening for tuberkulosens bekæmpelse og af Rigsforeningen til gigtens bekæmpelse 1948–54, af bestyrelsen og forretningsudvalget i Landsforeningen mod børnelammelse fra 1945 (formand 1951), 1940–60 medlem af bestyrelsen for Michaelsen fonden og 1946–61 af WHO Comm. of Biol. Standard, ligesom han modtog talrige æresbevisninger og tillidshverv. – En søn, **Frits Ø.**, * 20.1.1922, er gået videre i faderens fodspor. Han disputerede 1956 om *Escherichia coli. Om typebestemmelse, specielt med henblik på stammer fra infantil diarrhoe*, blev 1964 overlæge ved seruminstituttets coliafdeling og er en verdenskendt forsker og bakteriolog – lige som hustruen **Ida Ø.**, f. Oppenheuser, * 8.1.1922. Også hun blev overlæge ved coliafdelingen (1968) og har skrevet betydningsfulde arbejder om serologiske og genetiske forhold inden for bakteriologien. Hun disputerede 1956 med *Om Klebsiella* og blev 1976 leder af WHO international klebsiella Centre. – R. 1939. DM. 1947. K. 1952. K.[1] 1955. □Tegn. af Otto Christensen 1942, 1956 og udateret (alle tre Fr.borg). Mal. af Stefan Viggo Pedersen, 1959 (seruminst.). Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov.1923 95f. – Ole Maaløe i Oversigt over vidensk. selsk.s virksomhed 1977–78, 1978 89–96.

Egill Snorrason (Tage Kemp)

Ørskov, Søren Lundsgaard, 1901–66, læge. * 14. 8.1901 i Helsingør, † 3.5.1966 i Århus (Vejlby sg.), begr. Risskov kgd. F: købmand Peter Michael Christensen (1866–1949) og Margrethe Lundsgaard Nyboe (1869–1936). Navneforandring 17.5.1920. ~ 16.5.1930 på Frbg. (Mariendal) med Inger Lise Clausen, * 24.8.1908 på Frbg., d. af grosserer Claus Hansen C. (1881–1949) og Mary Sophie Vilhelmine Jensen (1878–1957). – Bror til Jeppe *Ø.

Ø. blev student 1919 fra Helsingør, vandt Kbh.s univ.s guldmedalje 1923 på et bakteriologisk emne og tog lægeeksamen 1927. Det følgende år tilbragte Ø. ved universitetet i Lund hvor han hos professor Erik Widmark påbegyndte de studier over mælkesyre og andre æteropløselige syrers forekomst i blod og væv, der 1931 resulterede i disputats om dette emne. 1932 studerede Ø. hos Höber i Kiel og året efter hos H. Rein i Göttingen hvor han indledte sin fortsatte række af betydningsfulde arbejder om cellemembraners permeabilitet (gennemtrængelighed). Oprindelig påbegyndt hos fysiologen V. *Henriques, på hvis institut Ø. var ansat 1928–37, udarbejdede han en mikrometode til mælkesyrebestemmelse der blev af stor betydning for såvel hans egen som andres arbejder om æteropløselige syrers forhold i vævene. Efter opholdet i Kiel og Göttingen udarbejdede Ø. en fotometrisk metode der muliggjorde registrering af cellestørrelser i suspensioner, når de osmotiske forhold ændredes. Han påviste bl.a. at bly i meget små koncentrationer førte til ændret følsomhed for kuldioxyd og dermed ændret gennemtrængelighed af cellemembranen for kalium. Han påviste også at gennemtrængeligheden var påvirkelig af kuldioxyd og at permeabilitetskonstanten for glukose aftog med stigende glukosekoncentration. Det kom til at danne et vigtigt grundlag for forståelsen af glukoses transport gennem membraner ved hjælp af en „carrier". 1937 udnævntes Ø. til professor i fysiologi ved det lægevidenskabelige fakultet ved Århus universitet og gjorde her en betydningsfuld indsats for opbygningen af det nye institut hvor han i særlig grad lagde vægt på den praktisk betonede laboratorieundervisning af studenterne. Som videnskabsmand var han mere interesseret i eksperimenteren, i mindre grad af den teoretiske behandling af sine forsøgsresultater. Hans undersøgelser medførte ikke den internationale placering han fortjente fordi han beskedent ikke søgte nærmere kontakt med arbejdsfæller inden for sit studieområde. 1963 måtte han trække sig tilbage på grund af sygdom. 1938–63 var Ø. formand for undervisningsrådet ved Århus univ.s kursus for sundhedsplejersker og for ledende og undervisende sygeplejersker. 1943 blev han sanitetschef for Århus luftbeskyttelsesområde og var 1948–51 formand for Nordisk forening for fysiologi, 1951 præsident for den nordiske fysiologkongres ved Århus univ. og 1948–53 næstformand for foreningen Een verden. – R. 1949. R.[1] 1958. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov.1931 162f. – J. C. Schön i Århus univ.s årsberetn. 1965–66, 1966 19–22. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*Richard Ege**

Ørskov, Willy, * 1920, billedhugger. * 21.12.1920 i Århus. F: forretningsdrivende Harry Ørskov Andersen og Clara Kragballe ~ 6.10.1965 med

Grethe Ida Grathwol, * 30.12.1936 på Frbg., d. af grosserer Kay Robert G. († 1955) og Erna Margrethe Sillemann Christensen († 1951).
Ø. debuterede sent. Han var længe på vej og var kortvarigt beskæftiget med mange forskellige ting som kontormand, skovhugger, støberiarbejder m.m. Ind imellem forsøgte han sig med at skrive, male og tegne, og 1945 udgav han novellesamlingen *Den sidste Nat.* Fra sidst i 1940erne til -52 ernærede han sig som keramiker, og 1952 flyttede han til Göteborg for at undervise i keramik. Keramikken ledte ham langsomt over mod skulpturen, og 1954 søgte han ind som elev på Valands konstskola hvor han gik seks år. 1957 drog han på motorcykel ud på en stor Europarejse for at se fortidens store kunstværker, og samtidig debuterede han i Kbh. på Kunstnernes efterårsudstilling. Nu var vejen afstukket, og kunstneren arbejdede med stigende målbevidsthed. 1960–62 boede han i Paris, og i samme periode afholdt han sine første separatudstillinger, i Stockholm, Göteborg og København. Fra begyndelsen arbejdede Ø. abstrakt-konstruktivt, i den første tid omkring fire hovedtyper af skulptur, af kunsthistorikeren Folke Edwards benævnt „grenen“, „væggen“, „blokken“ og „tremmekassen“, og samtidig opbyggede han et teoretisk-filosofisk fundament for sit virke. Ø. opfatter det kunstneriske arbejde som en form for forskning, og han stræber efter at skabe en afmytologiseret, motivløs form for kunst. En konklusion af nogle af Ø.s ideer findes i formuleringen: Skulpturens indhold er skulptur. Efter tiden i Paris flyttede Ø. til Italien hvor han arbejdede en halv snes år. 1964 deltog han sammen med Shinkichi Tajiri, Quinto Ghermandi og Jørgen *Haugen Sørensen i en skulpturudstilling der vistes i Göteborg, Lund og på Louisiana i Humlebæk hvor han fik sit danske gennembrud. Fra nu af kom der bestillingsopgaver, men også et forøget behov for at eksperimentere med materialerne. Ø. arbejdede nu både i jern, aluminium, bronze, plast, marmor og granit og viste mange af resultaterne på Sommerudstillingen 1961–62, bl.a. bemalede skulpturer og pneumatiske skulpturer som han senere brugte i forestillingen *Skulpturhandlinger.* Ø.s udstillingsaktivitet er omfattende og vidtrækkende, han udstiller fx i Amsterdam, Bruxelles, Milano og London. 1976 repræsenterede han Danmark på biennalen i Venezia, og året efter holdt han en retrospektiv udstilling i Århus kunstbygning. Han er desuden ophavsmand til en lang række udsmykninger, bl.a. i Rødkilde gymnasium, Vejle, 1963, Polishuset i Lund, 1967, Lundby gymnasium, Göteborg, 1968, Herning Kreditforening, 1970, Lyngby stadsbibliotek, 1973, Kbh.s univ., 1976, Sydskolen i Albertslund, 1977, Grenå handelsskole, 1978 og Odder rådhus, 1980. Ø. har opbygget et lille tungtvejende kunstteoretisk og filosofisk forfatterskab. 1966 udgav han *Aflæsninger af objekter og andre essays,* 1972 *Objekterne – proces og tilstand* og 1978 *Lighed og identitet,* desuden foreligger de små forklarende essays *Terrain-vague* og *Simple organiseringer* fra 1976 (Billedfortolkninger, udg. Kunstakademiets billedkunstskole, 1983). 1965 blev Ø. medlem af Den frie udstilling. 1968 fik han Eckersbergmedaljen og 1973 Thorvaldsens medalje. Han blev professor ved kunstakademiet 1978. □Tegn. af H. Bendix, 1964. Foto.

Folke Edwards: W. Ø., 1976 = Profiler i da. kunst.

Bent Irve

Ørskov Christensen, Arne, * 1916, værftsejer. * 18.7.1916 i Kbh. F: skibsfører Ludvig Andreas Ø. C. († 1952) og Agnes Marie Andersen († 1943). ~ 19.4.1942 med Inger Åse Bentzen, * 21.11.1921, d. af politiassistent Jens B. (1882–1949) og Marie Clausine Kristine Scheil.
1931–36 blev Ø.C. uddannet som maskinarbejder hos Burmeister & Wain. 1938 tog han alm. og udvidet maskinisteksamen samt statsaut. elektroinstallatøreksamen fra Kbh.s maskinistskole. Under anden verdenskrig sejlede han som assistent og maskinmester hos A. P. Møller og Esso. Da han efter krigen vendte hjem lod han sig 1946 ansætte som maskinmester i Kragskovhedefængslet i Vendsyssel. Tjenestemandsstillingen passede imidlertid ikke Ø.C.s energi og foretagsomhed, og da han i fritiden havde udviklet og fået patenteret en elektrisk vandvarmer, omsatte han 1952 disse interesser i maskinfabrikken *Fladstrand,* Frederikshavn. I sine sejlerår havde han ofte i udlandet set stålkuttere, og da han desuden i begyndelsen af 1950erne havde set færdige skrog komme til Frederikshavn fra Holland for aptering fik han den idė selv at lave sådanne skibe helt fra grunden. Resultatet af overvejelserne blev etableringen – 1958 – af *Ørskovs stålskibsværft.* Op gennem 1960erne videreudvikledes den nye kuttertype, og samtidig blev produktionsprogrammet udvidet til også at omfatte coastere, hvortil værftet medvirkede ved mange nyskabelser, ligesom man til fiskeriet konstruerede landets første hæktrawler. Træt af skatteregler, idelige møder og papirbesvær overlod Ø.C. 1972 ledelsen af værftet til sønnen *Niels Ø.C.* der senere blev medejer på halvpart. Selv trak han sig tilbage til Vangen til *Ørskovs maskinfabrik A/S* som han havde startet 1967. Fabrikken fremstiller som underleverandør avan-

cerede komponenter til en lang række danske og udenlandske kunder. Ø.C. er bosat i Spanien.

A. Ø. C. i Arbejdsgiveren LXXVII, 1976 nr. 20.

Finn H. Lauridsen

Ørsnes, Mogens, * 1925, arkæolog, overinspektør. * 7.3.1925 i Charlottenlund (Ordrup). F: prokurist Carl Rasmus Christensen (1878–1955) og lærer Karen Augusta Ørsnes (1891–1977). ~ 19.4.1963 på Frbg. (b.v.) med konservator Dorthea Kirstine Hansen, * 2.6.1928 i Lejrskov, † 30.3.1977 i Rødovre, d. af gårdejer, fabrikant Carl Kristian H. (1885–1960) og Anna Kirstine Lygum (1888–1975).

Ø. tog 1943 matematisk-naturvidenskabelig studentereksamen fra Ordrup gymnasium og blev 1952 mag.art. i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie fra Kbh.s univ. 1966 blev han dr.phil. sst. på disputatsen *Form og stil i Sydskandinaviens yngre germanske jernalder.* I studietiden var Ø. 1944–52 periodisk beskæftiget ved Nationalmuseets 1. afdeling og sammen med studiekammeraten Olfert Voss deltog han i udgravningen af en fornem dobbeltgrav fra ældre romersk jernalder i Dollerup vest for Kolding *(Der Dollerupfund,* Acta Archaeologica XVIII, 1948 og *En jysk Høvdingegrav fra Jernalderen,* Fra Nationalmuseets Arbejdsmark, 1948) med bl.a. to forgyldte sølvkar af provinsialromersk proveniens. Efter konferensen blev Ø. 1952 inspektøraspirant ved Nationalmuseets 1. afdeling, 1952–54 aftjente han sin militære værnepligt, og 1955 fastansattes han som museumsinspektør II. I disse år forestod Ø. flere større udgravninger, bl.a. af en gravplads ved Kyndby ved Isefjorden fra yngre germansk jernalder og af et bronzedepotfund ved Borbjerg i nærheden af Holstebro fra yngre bronzealder samt af det store krigsbytteofferfund i Ejsbøl mose vest for Haderslev i årene 1955–65. Sideløbende med den praktiske museums- og udgraververksomhed arbejdede Ø. minutiøst med sin vægtige disputats om de stilistiske strømninger i de to relativt fundfattige århundreder umiddelbart forud for vikingetiden, og 1963 ansattes han som universitetsadjunkt ved forhistorisk-arkæologisk institut under Kbh.s univ. 1965 blev han amanuensis og 1969 docent. Efter Hans Norling-Christensens tidlige død 1970 vendte han tilbage til museet som leder og overinspektør ved 1. afdeling. Her kom hans rige administrative og organisatoriske evner rigtigt til udfoldelse. Han deltog aktivt i udvalgsarbejdet forud for Nationalmuseets omstrukturering 1975, og i slutningen af 1970erne indledtes nyopstillingen af oldtidsafdelingens permanente samlinger.

Ø. var 1975–76 medlem af museets direktion. 1952–72 var han medlem af folkeuniversitetets programudvalg, 1961–70 bestyrelsesmedlem i Oldskriftselskabet, fra 1969 i Dansk selskab for oldtids- og middelalderforskning, formand 1971–73, fra 1970 i Dansk kulturhistorisk museumsforening, formand 1972–74, medlem af statens lokalmuseumstilsyn 1970–76, derpå af statens museumsnævn og fortidsminderådet. Fra 1970 korresponderende medlem af Römisch-germanische Kommission, fra 1971 af Conseil permanent de l'union des sciences préhistorique et protohistorique og fra 1974 af Nordiska rådet för antropologisk forskning. Derudover har Ø. været medlem af diverse udvalg og sidder i bestyrelsen for Zincks legat, C. J. Thomsens fond og Aage Rothenborgs legat. Ø. har deltaget i udgravninger både i Danmark (fra 1946) og udlandet: Gotland 1946–48 samt Bahrain og Abu Dhabi 1959. Til hans øvrige litterære produktion hører bl.a. *Borbjergfundet* (Årbøger . . . 1959), *The Weapon Find in Ejsbøl Mose at Haderslev* (Acta Archaeologica XXXIV, 1963), forord til Conrad Engelhardts Sønderjyske og fynske mosefund, I, II og III, 1969–70, afsnittet *Danefæ* og fire danefæ-artikler i bogen Danefæ, 1980 samt bidrag om danefælovgivning og udgravningsberetninger i Arkæologisk felthåndbog, 1981. Sammen med Svend Erik Albrethsen har han skrevet *Arkæologisk undersøgelsesvirksomhed i Danmark* (Nordens museer 1976–78, 1979). □ Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1966 176f. – Erik Kjersgaard i Politiken 2.6.s.å. Kristeligt dagbl. 27.12.1973.

Henning Dehn-Nielsen

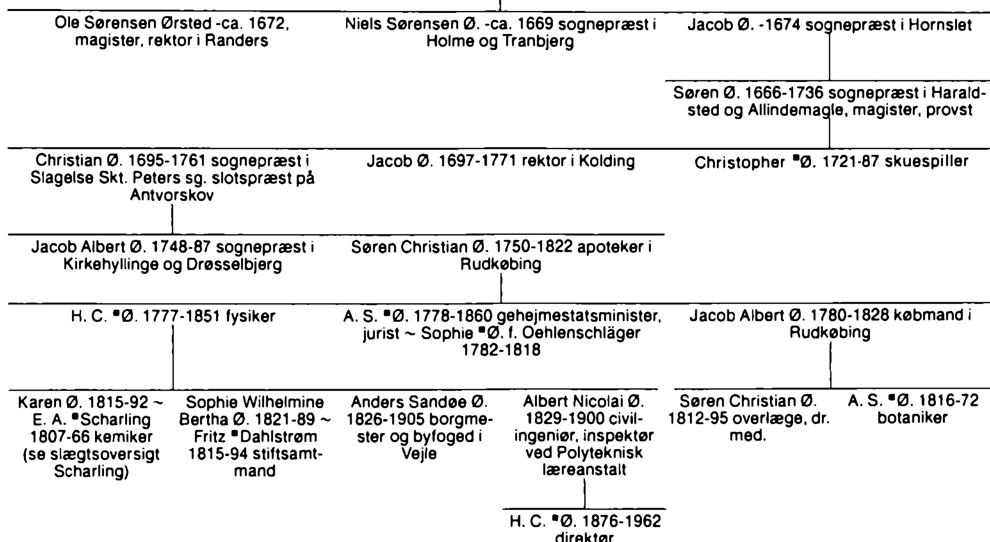
Ørsted

Slægten Ø. har navn efter Ørsted i Rougsø hrd. hvor stamfaderen Søren Olufsen (1582–1636) var sognepræst.

F. E. Hundrup: Stamtvl. over familien Ørsted, 2. udg. 1863. Paul Nedergaard: 100 da. præsteslægter, 1954. E. Schultz: H. C. Ørsteds slægt, 1960.

Hans H. Worsøe

Ørsted, Anders Sandøe, 1778–1860, jurist, premierminister. * 21.12.1778 i Rudkøbing, † 1.5. 1860 i Kbh., begr. på Frbg. F: apoteker, senere assessor pharmaciæ Søren Christian Ø. (1750–1822, ~ 2° med Anna Dorothea Borring, ca. 1767–1827) og Karen Hermansen (1745–93). ~ 1° 10.7.1802 på Frbg. med Sophie Wilhelmine Bertha Oehlenschläger (Sophie *Ø.), * 16.7.1782 på Frbg. slot (Frbg.), † 9.2.1818 i Kbh. (Frbg.), d. af organist ved Frbg. k., senere slotsforvalter Joachim Conrad O. (1748–1827) og Martha Marie

Hansen (1745–1800). ~2° 27.3.1819 i Kbh. (Frue) med Mathilde Elisabeth Rogert, * 25.4.1782 i Viborg, † 26.6.1824 på Frbg., d. af dr.med. Johan Philip Kneyl R. (1745–94) og Henriette Benedicte Rosenstand-Goiske (1756–1832). – Bror til H. C. *Ø. (1777–1851). Farbror til A. S. *Ø. (1816–72).

Ø. er født i Rudkøbing hvor faderen var apoteker. Sin første skoleundervisning fik han sammen med broderen Hans Christian hos en lokal parykmager, suppleret med selvstudier og undervisning i fransk og engelsk hos byfogeden. 1793 rejste de to brødre til Kbh., 1794 tog begge studentereksamen privat. Ø. blev juridisk kandidat 1799, men først 1801 fik han stilling som assessor i hof- og stadsretten. Fra 1809 var han tillige meddirektør og lærer i kirkeret ved Pastoralseminariet i Kbh. 1810 blev Ø. dommer i højesteret, men allerede 1813 forlod han retten for at indtræde i danske kancelli som deputeret, fra 1825 tillige som generalprokurør. 1835–46 var Ø. kgl. kommissarius ved de to kongerigske stænderforsamlinger, 1842 blev han medlem af gehejmestatsrådet (statsminister). I 1848 mistede han alle sine embeder. 1848–49 var han medlem af den grundlovgivende rigsforsamling og 1850–53 af landstinget. 1853 blev han premierminister samt indenrigs- og kultusminister, 1854 tillige justitsminister, men s.å. trådte han tilbage fra samtlige ministerposter. – Det var som juridisk forfatter og embedsmand i enevældens sidste år Ø. gjorde sin væsentligste indsats, mens hans betydning som politiker i dag synes mindre. Det hører også med i billedet af Ø. at han var sin tids førende moralfilosof.

Ø.s første større skrift var besvarelsen af universitetets prisspørgsmål *Over Sammenhængen mellem Dydelærens og Retslærens Princip I–II*, der udkom 1798. Opgaven blev besvaret med udgangspunkt i Immanuel Kants filosofi som J. F. W. Schlegel havde introduceret ved det juridiske studium på Kbh.s universitet, og som Ø. i det væsentlige havde tilsluttet sig på det tidspunkt. Senere forlod Ø. vel i nogen grad dette udgangspunkt, en kort overgang var han især tiltrukket af J. G. Fichte, men hovedprincipperne i Kants morallære synes dog livet igennem at have været fundamentet for hans etiske holdning. Ø.s engagement i samtidens filosofiske rørelser kom tillige frem i hans diskussion med Otto *Horrebows „Religionens moralske Grundlov", der følger kantianismens og fornuftsreligionens baner. Også trykkefrihedsspørgsmålet interesserede Ø. levende i de år, og han udgav dele af en omfattende undersøgelse af trykkefrihedsordningen af 1799 (1801), der dog forblev ufuldendt. Hertil kom en lang række anmeldelser af filosofisk og anden litteratur.

Efter at Ø. 1801 var blevet dommer i hof- og stadsretten fik forfatterskabet en mere udtalt juridisk retning inspireret af den udenlandske, særlig tyske, retslitteratur han læste i de år, og af de praktiske retstilfælde som han nu stiftede bekendtskab med. I 1799 havde Ø. sammen med fem jævnaldrende juridiske kandidater deltaget i en konkurrence ved universitetet om et ledigt

adjunktur ved det retsvidenskabelige fakultet, men en anden af ansøgerne M. H. *Bornemann der var ældre, blev foretrukket. På grundlag af de præstationer som de to senere kom til at yde kan bedømmelsen for en efterfølgende betragtning virke besynderlig. – Ø. blev indstillet som nr. fem – men for datiden stod Bornemann som den tyveårige Ø. overlegen i forelæsningsteknik og „skarpsindighed". For retsvidenskaben var det formentlig et held at Ø. på denne måde blev tvunget ind på en praktisk-juridisk løbebane der gav ham stof til hans teoretiske overvejelser over en meget stor del af retsvidenskabens hovedproblemer. Der er næppe det principielle juridiske spørgsmål som Ø. ikke har behandlet. Det begyndte med at han 1802 sammen med nogle kolleger indledte udgivelsen af tidsskriftet *Juridisk Maanedstidende*. 1804 overtog han redaktionen af Juridisk Arkiv (1804–12), Nyt juridisk Arkiv (1812–30) og Juridisk Tidsskrift (som han redigerede indtil 1830). I disse tidsskrifter udsendte Ø. en lang række af sine vigtigste afhandlinger. Noget nyt var det at der i tidsskrifterne tillige regelmæssigt bragtes domme afsagt af hof- og stadsretten således at kendskabet til retspraksis blev bedre udbredt end før. Mange af Ø.s afhandlinger var inspireret af domme, andre tog udgangspunkt i et juridisk værk, ofte et samtidigt tysk værk, mens atter andre fremtrådte som mere systematiske undersøgelser af bestemte emner. Ø. hentede sit stof fra alle dele af juraen. Mest omfattende er hans strafferetlige og procesretlige forfatterskab, men mange afhandlinger behandler emner fra privatretten og retsfilosofien, kirkeretten eller andre discipliner.

Ø.s styrke som juridisk forfatter kom frem allerede i de første år af 1800-tallet. Han modtog her foruden fra praksis en afgørende påvirkning fra samtidig tysk retsvidenskab og erhvervede sig et omfattende kendskab til tysk og fransk lovgivning der skulle blive ham til nytte senere. Senere tog han også mange andre emner op, men ofte er hans senere værker bearbejdelser eller ny behandling af emner som interessen var vakt for i de tidlige år, og som han allerede tidligt havde givet en første grundlæggende behandling. 1804 udsendte Ø. første bind af sin kommentar til professor Lauritz *Nørregaards forelæsninger over dansk ret *(Supplement til afdøde Generalauditør Nørregaards Forelæsninger over den Danske og Norske private Ret)*, der efterfulgtes af yderligere to bind 1806 og 1812. Hertil kom foruden en stadig strøm af afhandlinger og domskommentarer en strafferetlig monografi *Systematisk Udvikling af Begrebet om Tyverie og denne Forbrydelses juridiske Følger*, 1809. Selv om Ø. som universitetslærer ikke havde direkte indflydelse på den juridiske undervisning fik han som en meget benyttet juridisk manuduktør kontakt med mange studenter, og for den senere generation af jurister var det i højere grad Ø. end universitetslærerne der stod som læremesteren. Yderligere en række juridiske værker fra hans hånd var med til at underbygge denne stilling. I årene 1815–22 udsendte Ø. under titlen *Eunomia* en række grundlæggende afhandlinger, især med emner fra strafferetten og bevislæren der her fik et helt nyt grundlag. 1822 begyndte han udsendelsen af sin fremstilling af privatretten med den sigende titel *Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed, med stadigt Hensyn til Hr. Etatsraad og Professor Hurtigkarls Lærebog*. Ligesom den ældre fremstilling fra 1804–12 tog også dette værk udgangspunkt i en universitetslærebog, nu forfattet af F. T. *Hurtigkarl, men Ø.s undersøgelser er langt mere dybtgående og omfattende end forlægget. Den udkom i årene 1822–35 i seks store bind. Noget større systematisk værk om dansk ret bortset fra de her nævnte lykkedes det ikke Ø. at fuldende. Det kan skyldes at han uden tilknytning til universitetet som praktisk embedsmand ikke havde den fornødne tid til at udvikle et passende system, men måtte holde sig til de juridiske enkeltspørgsmål uden at sætte dem ind i en afrundet helhed. Formentlig har det dog også været den form der lå bedst for hans arbejdsmåde, og han stod da også tvivlende over for værdien af og muligheden for at skabe en overbevisende systematik. 1813 havde Ø. forladt domstolene for at indtræde som deputeret i danske kancelli. Allerede i slutningen af 1812 var der lagt beslag på ham i forbindelse med gennemførelsen af en pengereform, den såkaldte „statsbankerot" 1813. Reformen, der indebar en nedskrivning af kreditorernes fordringer, gav anledning til en lang række juridiske problemer som Ø. tog stilling til i nye afhandlinger, først og fremmest afhandlingen om Danmarks pengevæsen (Eunomia, 1815).

Som embedsmand fik Ø. væsentlig indflydelse på kancelliets virksomhed, herunder udformning af lovgivningen i årene frem til 1848. Næppe noget betydningsfuldt spørgsmål blev afgjort uden at Ø. havde været hørt, og han var koncipisten af den vigtigste lovgivning i de år. Ø. opnåede ikke posten som kancelliets præsident. 1825 blev han generalprokurør og dermed den embedsmand der havde afgørelsen af de retslige tvivlsspørgsmål der opstod i statsadministrationen i forbindelse med lovgivning eller afgørelser af konkrete sager. Ø.s forhold til F. J. *Kaas synes at have været anstrengt. „Knægten vil herske over os alle i Collegio" skrev Kaas engang til en anden der var Ø. mindre venligt stemt, J. S.v.

•Møsting, og da Ø. i 1826 kom i vanskeligheder synes Kaas i højere grad at have pustet til ilden end at have søgt – som han over for Ø. foregav – at have hjulpet ham. Anledningen var at Ø. med en afhandling *Behøver den danske Kirkeforfatning en omgribende Forandring?* (Juridisk Tidsskr. 1826) vakte regeringens mishag. Ø. kom i denne afhandling, der var foranlediget af et skrift af Chr. •Paulsen, ind på spørgsmålet om betydningen af præsteløftet og symbolforpligtelsen på en sådan måde at det kunne opfattes som et indlæg i kirkekampen i de år som havde foranlediget en injurieproces mellem N. F. S. •Grundtvig og H. N. •Clausen. Kaas, og kongen, fandt det ubekvemt at en ledende embedsmand udtalte sig om spørgsmål der var genstand for en proces. – Også tidligere havde Ø. deltaget i tidens debat. 1824 var det en strid med lægen F. G. •Howitz om afsindighed og tilregnelighed hvor Ø. forsvarede viljens frihed over for Howitz' deterministiske synspunkter, og 1823 havde han på tysk udsendt en skarp kritik af et udkast til en straffelov i kongeriget Bayern og dermed fremkaldt et heftigt modangreb fra lovens hovedkoncipist, den tyske N. Th. v. Gönner, jfr. Ø.s *Abhandlungen aus dem Gebiete der Moral- und Gesetzgebungs-Philosophie* II, 1823 og III, 1826. Ø. var tidligere kommet i modsætningsforhold til sine overordnede i kancelliet da han i forbindelse med tugthusoprøret på Christianshavn 1817 havde voteret imod et forslag om afstraffelse af fangerne ved henrettelse af hver 10. uden forudgående rettergang. Nu i 1826 fik Ø. af kongen valget mellem at trække sig tilbage fra sine administrative poster eller at ophøre med sin litterære virksomhed. Ø. valgte det sidste, og et kongeligt reskript af 21.9.1826 pålagde ham herefter at indstille sin forfattervirksomhed, dog at han fik lov til at bringe en række igangværende undersøgelser til afslutning. Han fortsatte således som redaktør af og skribent i Juridisk Tidsskrift indtil 1830, og sin Haandbog over den Danske og Norske Lovkyndighed indtil 1835, således at hele privatretten var dækket. En række ældre afhandlinger udsendtes i revideret form i *Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse* (1824–31).

Som dommer havde Ø. gjort sin største indsats i sine skrevne domme, og han havde i så henseende erhvervet en ledende stilling inden for under- og overretten. Som kancellideputeret og generalprokurør kunne Ø. omsider krone sit forfatterarbejde, der altid havde sigtet på at gøre normerne tjenlige for livet, med et arbejde for ny lovgivning gennem det enevældige organ, til dels suppleret med stændernes medvirken. En lang række af nye love på privatrettens, retsplejens og strafferettens område havde alene eller for en væsentlig del ham til forfatter. Særlig må nævnes de fire systematiske straffelove, anordninger af 4.10.1833, 11. og 15.4.1840 og 26.3.1841 om legems- og frihedsforbrydelser, tyveri, bedrageri, falsk vidnedsbyrd og anden mened samt brandstiftelse. Herved var en meget omfattende strafferetsreform gennemført der blev grundstammen i straffeloven af 1866. Et vigtigt element i Ø.s videre udvikling af dansk ret, og dermed overvindelse af retsvidenskabens krise, var retssammenligningen. Ø.s omfattende læsning af retslitteratur og lovbøger fra udlandet blev en uudtømmelig kilde til fornyelse og videreudvikling af dansk ret. Han sagde selv at fremmed ret ligefrem kunne være en autoritet når der – hvad der ofte var tilfældet – var usikkerhed om retstilstanden. Inden for privatretten fik fremmed ret afgørende betydning for udformningen af grundprincipperne inden for arvelovgivningen, de blev et argument for nye myndighedsregler, i obligationsretten blev væsentlige principper inden for kontraktsretten og skyldprincippet – culpalæren – som grundlag for erstatningsretten udformet under inspiration fra fremmed ret. Panteretten, læren om ejendomsrettens overgang, spørgsmålet om vindikation og ekstinktion, læren om quasikontraktsforholdene, negotiorum gestio og condictio indebiti, veksel- og søretten, er emner som Ø. ikke ville have behandlet på samme måde uden kendskab til fremmed ret. Inden for strafferetten stod han hvad angik hele den grundlæggende behandling af strafferettens almindelige del i gæld til P. J. A. v. Feuerbach og andre tyske jurister selv om han når det gjaldt udviklingen af „de mere practiske Grundbegreber og Grundsætninger, der udgjøre Mellemleed mellem Straffelovens øverste Princip og dettes Anvendelse paa de enkelte Forbrydelsers Afstraffelse" i vidt omfang havde en selvstændig opfattelse. Det samme gælder processen. Grundlæggende tyske værker, bl.a. en stor håndbog i proces af den bayerske jurist N. Th. v. Gönner hvis opfattelse inden for strafferetten Ø. var modstander af, og en lang række andre værker var med til at bestemme og forme de problemstillinger som Ø. tog stilling til. Fortegnelsen over Ø.s bibliotek og hans egne recensioner af fremmed litteratur og litteraturhenvisninger og lovhenvisninger antyder påvirkningsvejene.

Da Ø. 1835 opgav sin juridiske forfattervirksomhed var dansk retsvidenskab en anden. Ø. havde udviklet faste grundsætninger for lovfortolkning og ved behandling af en lang række enkelte retsspørgsmål havde man nu et helt anderledes fast grundlag end tidligere. Retssætningerne var ikke

uden videre udviklet af danske lov og den senere supplerende lovgivning. Meget var hentet fra fremmed ret uden særlig hensyntagen til om en sætning fandtes i en lovbog eller var udviklet i retsvidenskaben. Nyt i forhold til megen udenlandsk litteratur var det imidlertid at retspraksis havde fået en plads i de retsvidenskabelige fremstillinger. Nødvendigheden af et samvirke mellem teori og praksis hørte ganske vist til de faste formler i den samtidige juridiske litteratur, men kun få realiserede målet i samme omfang som Ø. Han medvirkede herved til at skabe en fast tradition i Danmark for et samvirke mellem retsvidenskab og retspraksis. Ø.s tanker gik tilsyneladende videre end til blot at etablere en forbindelse mellem teori og retspraksis. Flere af hans betragtninger i de dogmatiske afhandlinger har en klar retspolitisk karakter, og han søgte da også selv som embedsmand at fremme nogle af de legislative mål han havde foresat sig. Den iver hvormed Ø. indlod sig i debat om straffelovgivning i hertugdømmerne og Bayern viser også hvilken vigtighed han tillagde den praktiske gennemførelse af nye landvindinger i den retsvidenskabelige erkendelse. Set i et europæisk perspektiv ligger Ø. ikke uden videre i spidsen når det gælder udviklingen af nye retslæresætninger eller om at finde den rette balance mellem retsvidenskab, retspraksis og lovgivning. Mange liberaliseringstendenser i samtiden stod han afvisende over for. Han var ikke grundlægger af en ny metode eller et nyt system inden for retsvidenskaben, men hans påpegning af sammenhængen mellem teori og praksis og betydningen af kendskabet til det praktiske retsliv gav dansk retsvidenskab en praktisk retning der siden har været karakteristisk. Det er vel først og fremmest dette sammen med den udførlige retlige argumentation og den dybtgående analytiske behandling af de enkelte retsspørgsmål der gør Ø.s værker læselige i dag for den der evner at se bort fra den ofte noget omstændelige udvikling der var så karakteristisk for hans stil. Ø.s indsats for dansk retsvidenskab lader sig ikke udtrykke med en enkelt formel eller ved at pege på elementer der kunne udgøre hvad man kunne kalde det Ørstedske „paradigma".

Efter Kaas' død i jan. 1827 udnævntes P. C. Stemann til kancellipræsident. Han og Ø. havde netop ved deres naturers forskellighed betingelser for samarbejde, men måtte samtidig komme i en vis modsætning til hinanden. Omkring dem dannede der sig så at sige to partier inden for kancellikollegiet hvortil foruden præsidenten og generalprokurøren hørte fire „deputerede". Af disse fire stod i reglen de to sammen med Stemann, og to andre med Ø. Det sidste parti ønskede i langt højere grad at tage hensyn til alt det der efter 1830 mødte frem som den ny tids krav. Ved forhandlinger om indretningen af de rådgivende stænderforsamlinger 1831–34 havde Ø. en meget fremtrædende plads. Han affattede danske kancellis første forslag i sagen og var medlem af den nedsatte firemands komité fra de to kancellier til udformning af de endelige afgørelser. Modsat Stemann havde Ø. stor tiltro til den nye institutions betydning og ville i flere henseender have foretrukket en liberalere ordning end den der blev gennemført ved Stemanns og det slesvig-holstenske kancellis indflydelse. Således ønskede Ø. én forsamling for kongeriget (i stedet for de to adskilte der indførtes), forelæggelse af et statsbudget for den nye folkerepræsentation og valgret med valgbarhed ikke blot for grundbesiddere, men også for „kapitalister". Med særlig iver kæmpede han for at „intelligensen" skulle være selvstændigt repræsenteret i stænderforsamlingerne, men bl.a. støttet af tronfølgeren (Christian VIII) opnåede han ikke at der blev valgret for præster og andre „beneficiarer", hvorimod der blev kongevalgte repræsentanter for universitet og gejstlighed.

Det var utvivlsomt et almindeligt ønske at Ø. i maj 1835 – samtidig med indkaldelsen af den første stænderforsamling for østifterne til at møde i Roskilde s.å. – udnævntes til kgl. kommissarius ved forsamlingen, og ved afslutningen af den første stænderforsamling brugte præsidenten, J. F. *Schouw, et så stærkt udtryk som at kongen ved at udnævne Ø. „for anden gang skænkede institutionen". Ø. satte al sin arbejdskraft ind på at gøre fyldest i stillingen som regeringens repræsentant over for den rådgivende folkerepræsentation. Stændertidende rummer i gengivelsen af hans taler og indlæg vidnesbyrd om udstrækningen af hans sagkundskab på alle forskellige felter af statsstyrelsen, om den sikkerhed hvormed han i enhver debat stod rede med alle oplysninger der kunne tjene til bedre forståelse af enkeltheder i en sag eller dens forudsætninger og forhistorie. Ø. undgik ikke konflikter. Han udtrykte ved åbningen af den første stænderforsamling håb om at den aldrig ville komme til at rumme „partier", men måtte dog opleve at et lovudkast angående retsforholdet mellem godsejere og fæstere i denne samling skønt det fik tilslutning af flertallet dog satte lidenskaberne i bevægelse gennem modstand fra bonderepræsentanter og bondevenner. Han tilrådede senere forgæves at udsætte den af hensyn til hoveriets afløsning utvivlsomt tiltrængte og nyttige lovs udstedelse indtil begge parter var blevet overbevist om dens saglige rigtighed. Ø. holdt i landbospørgsmålene som i øvrigt stærkt på ejen-

domsretten og var derfor modstander af visse tendenser inden for 1840ernes bondebevægelse og bondeagitation. Mere end de sociale spørgsmål var det dog de politiske og nationale der bragte ham på afstand af en ny tids mænd og bestræbelser.

Over for stænderforsamlingen 1840 måtte Ø. officielt optræde i overensstemmelse med den afvisende holdning, Christian VIII efter sin tronbestigelse 1839 havde vist over for kravene om indførelse af fri forfatning i Danmark. I sine personlige breve til kongen tilrådede han derimod energisk denne at gøre indrømmelser. 30.3.1842 udnævntes Ø. til medlem af gehejmestatsrådet, og han søgte nu at få gang i forfatningssagen og fik af kongen godkendt et forslag om fælles udvalg for alle monarkiets fire stænderforsamlinger. Udkast til en sådan ordning blev derefter forelagt forsamlingerne i 1842. S.å. skete det heftige sammenstød i sprogspørgsmålet mellem P. •Hiort Lorenzen og det tysktalende flertal i de slesvigske stænder. Ø. erkendte straks hvilke muligheder der herigennem forspildtes, og beklagede at den nørrejyske stænderforsamling straks blandede sig i konflikten ved at kræve beskyttelse af den danske nationalitet og statens enhed. Da hans forsøg på at hindre vedtagelsen af dette krav strandede led han sit første store nederlag i kamp mod de nationale lidenskaber som han med sit ståsted i den dansk-tyske delstat ikke forstod. For Ø. betød enevældens afskaffelse i 1848 en meget afgørende forandring i personlige og politiske vilkår. Men skønt 70 år gammel gik han med usvækket iver ind i den grundlovgivende rigsforsamling hvor han blev et yderst energisk medlem. Han kom ganske vist ikke til at øve megen reel indflydelse, men over 300 gange tog han ordet, ofte omstændeligt og docerende, som om han endnu var kgl. kommissarius med pligt til udtømmende redegørelse. Ø. var modstander af kvindelig valgret, og til sidst stemte han mod grundlovens vedtagelse. Sine meninger om den har han samlet i skriftet: *Prøvelse af de Rigsforsamlingen forelagte Udkast til en Grundlov og til en Valglov*, 1849. Ø. var også i økonomisk tankegang udpræget liberalist og har engang talt om „lyse statsøkonomiske Grundsætninger" hos Adam Smith. Som landstingsmand udgav han 1850 den historisk-statsretlige undersøgelse *For den danske Stats Opretholdelse i dens Heelhed* der er som et programskrift for den nye helstatspolitik der var blevet nødvendig efter treårskrigen. Ø. forstod nu så lidt som før de moderne tyske og danske nationalistiske bevægelser der gjorde det gamle dansk-tyske monarkis opretholdelse umulig. Han blev ledende i rigsdagen ved behandlingen af den nye arvefølgeordning som krævedes indført, men først kunne gennemføres efter Ø.s egen udnævnelse til minister 1853. Som premierminister var han genstand for hårde angreb fra nationalliberal side fordi regeringen uden om rigsdagen gennemførte den absolutistiske fællesforfatning af 26.7.1854. Lidenskaberne gik højt, og det dæmpede dem ikke at Ø. lod afskedige en række oppositionelle høje embedsmænd som C. G. •Andræ og D. G. •Monrad. Uoverensstemmelse med kongen der ængstedes for sin folkeyndest medførte ministeriets tilbagetræden 12.12.1854. Der blev efter ministeriets afgang rejst tiltale mod Ø. Han blev her frifundet hvilket gav anledning til kritik af højesterets dommere der havde stemt for frifindelse. Ø. lod også i den følgende tid ved flere lejligheder sin røst høre i offentlige anliggender, således 1856 ved et stort indlæg mod tvangsafløsning af fæstevæsenet, et skrift meget karakteristisk for hans høje praktiske vurdering af den ejendomsret hvis begrænsning af samfundsmæssige hensyn han forfægtede som teoretisk jurist. Ø.s hovedværk fra hans gamle dage er det store, som kildeskrift meget værdifulde *Af mit Livs og min Tids Historie* I–IV, 1851–57. Det er langt mere tidshistorie end selvbiografi og tynges ved en alt for trættende bredde og uoverskuelighed, svagheder der også kan fremtræde i Ø.s juridiske og aktuelle forfatterskab. Hvad Ø. ville med dette værk var først og fremmest at præstere et forsvar for det nu overvundne og i almindelighed hårdt bedømte enevældige regeringssystem som han blev tro ikke blot til dets forfald, men til sin død.

Ø. var ingen stor politiker. Han blev som den udpræget juridiske statsmand i kraft af sit naturel og ved sine evners styrke og begrænsning den værdifulde hjælper for enevælden i dens afsluttende fase da opgaven mindre var at gennemføre nye store reformer end at konsolidere og nøjere udforme retsordningen på allerede gennemførte reformers grund, men han var for liberal til at få virkelig indflydelse. Ved sin virksomhed for og i stænderforsamlingerne var han med til at forberede det moderne parlamentariske liv i Danmark. Til den nye demokratiske og nationale bevægelse kom han som den ældre tids rationalistiske statsmand i naturlig modsætning. Nu var han for konservativ. Med megen mild og meddelsom elskværdighed i personlig optræden forbandt han gennem hele livet en fast klar målbevidsthed hvis retning han ikke lod sig foreskrive ved andres indflydelse så lidt som ved de skiftende tidsomstændigheder. – Dr.jur. 1815. – Etatsråd 1813. Konferensråd 1828. Gehejmekonferensråd 1841. – R. 1810. DM. 1813. K. 1829. S.K. 1826. R.E. 1847. □Mal. af Hans Hansen, 1806 (Fr.borg). Mal. af C. W. Eckersberg, 1821

(St. mus.), efter dette stik af L. Buchhorn, litografi af I. P. Funch 1826 samt pastel af Massmann (Fr.borg). Mal. af Eckersberg ca. 1821 (Fr.borg). Mal. af C. A. Jensen ca. 1832–33, efter dette litografi af D. Monies, af N. C. Kierkegaard 1839 og træsnit 1860 m.m. Min. af F. C. Camradt (Fr.borg). Buste af H. V. Bissen 1835–36 (St.mus.; i marmor i vestre landsret; i terracotta Fr.borg; i bronze St.mus.). Statue af samme 1836–37 (glyptoteket; Carlsberg mus.; Nasjonalgall. i Oslo), efter denne radering af E. Eckersberg, 1842 og træsnit 1878; kopi i stor størrelse af V. Bissen, 1902 (Ørstedsparken, Kbh.). Fremstillet på litografi af stænderforsamlingen 1835 og 1836. Mal. af C. A. Jensen, 1839 (Vedbygård), efter dette litografi af A. M. Petersen, 1839, og flere litografier med ændret orden til elefantorden, bl.a. af P. Gemzøe, talrige træsnit, bl.a. efter tegn. af H. Olrik, samt stik af A. Hansen, 1848. Mal. af C. A. Jensen, 1842 (Fr.borg). Silhouetter af N. Chr. Fausing (Kgl.bibl.) og andre (Fr.borg). Afbildet på S. Schacks mal., 1843, af kroningen 1840 (St.mus.) og på tegnet nøgle dertil (Kgl.bibl.), og på J. V. Gertners mal. af samme begivenhed (Rosenborg). Afbildet s.m. broderen på karikaturtegn. Relief af P. Petersen, 1851 (Fr.borg), medalje af samme, 1852. Mal. af Johannes Jensen ca. 1852 (Fr.borg, depon. i statsmin.). Litografi 1853 efter tegn. af samme. Afbildet på Constantin Hansens mal. 1860–64 af den grundlovgivende rigsforsamling (Fr.borg) og på forarbejder dertil (folketinget). Relief af Th. Stein, 1897 (Vidensk. selskab). Malet og tegnet s.m. broderen af Erik Henningsen. Afbildet i den oehlenschlägerske kreds på tegn. af Carl Thomsen 1900 og 1904. Buste af H. Quistgaard, 1923 (foran landsretten i Viborg). Maske af A. Bundgaard (Chr.borg). Statue af Johs. Bjerg, 1938 (Rudkøbing), hertil udkast 1934 (Fr.borg). Foto (sst.). – Mindestøtte af Chr. Hansen (Ørstedsparken i Rudkøbing). Mindetavle på fødehuset og Kronprinsessegade 28, Kbh.

Bibliografi. A. S. Ø. 1778–1978, udg. Ditlev Tamm, 1980 165–91. Axel Rafael: Register til A. S. Ø.s skr., 1917. Henny Glarbo: Person- og sagregister til A. S. Ø.s skrifter og taler, 1921.

Udg. Skr. i udv., ved Troels G. Jørgensen I–VII, 1930–36. Arbejder om trykkefriheden, udg. Harald Jørgensen, 1947.

Kilder. Af mit livs og min tids hist. I–IV, 1851–57 (ny forkortet udg. 1951). Danske politiske breve, udg. Povl Bagge m.fl. I–IV, 1945–58. Danske mag. 7.r.V, 1949–53 311–19.

Lit. A. Drachmann Bentzon i Pers. hist. t. 8.r.VI, 1927 195–203 (mødrene slægt). J. N. Høst: Statsråd v. Gönner mod etatsråd Ø., 1825. A. Thorsøe: Kong Fr. VIIs regering I, 1884. Carl Ussing: A. S. Ø. som retslærd, 1884 (optr. i Carl Ussing i skrift og tale, 1935 1–112). C. Goos, J. Nellemann og H. Øllgaard: A. S. Ø.s betydn. for den danske og norske retsvidensk.s udvikl. I–III, 1885–1906. N. Neergaard: Under junigrundloven I–II, 1892–1916 (reproudg. 1973). Marcus Rubin: Fr. VIs tid, 1895 (reproudg. 1970). L. Koch: A. S. Ø., 1896. Harald Høffding i Vort folk i det 19.årh. I, 1897 251–77 (optr. i Gennem 1500 år, 1912 285–302). Samme: Danske filosofer, 1909 73–81. H. Munch-Petersen i Ugeskr. for retsvæsen, 1901 261–72. Ernst Andersen sst. B, 1963 69f. A. Heise i Saml. til jydsk hist. og top. 4.r.I, 1911–14 1–42 142–93 (heri breve). A. F. Krieger: Dagbøger I–VIII, 1920–43. Fr. Dahl: A. S. Ø. som retslærd, 1927 (eng. udg. 1932). Samme: A. S. Ø.s liv og virksomhed, 1936. Samme i Festskr. i anledn. af 200års dagen for indførelsen af jur. eksamen ved Kbh.s univ., red E. Reitzel-Nielsen og C. Popp-Madsen, 1936 156–70. Samme og Fl. Dahl i Hist. medd. om Kbh. 3.r.III, 1938–39 434–42 (heri brev). Troels G. Jørgensen: A. S. Ø. som dommer, 1928. Samme: A. S. Ø., 1933. Samme i Tilskueren LIII, 1936 I 196–207. Samme i Juristen, 1940 1–8; 1942 1–16 (jfr. sst. 33–35); 1943 81–95. Samme: De Ørstedske straffelove, 1948. Samme i Nord. t. för vetenskap, konst och industri, Sth. 1950 384–93. Samme: A. S. Ø., 1957. Hans Jensen: De danske stænderforsaml. I–II, 1931–34. Fr. Vinding Kruse i Tidsskr. for rettsvitenskap LXV, Oslo 1952 1–27. O. A. Borum sst. LXXX, 1967 413–21. Sten Gagnér sst. 1980 367–444. Et dansk-norsk hjem belyst ved brev fra den Bull-Ørstedske familiekrets, ved Th. Bull, Oslo 1954. Højesteret 1661–1961 I–II, 1961. De danske ministerier 1848–1901, ved Sv. Thorsen, 1967. Ditlev Tamm i Oehlenschläger studier, 1973 117–29. Samme: Fra „lovkyndighed" til „retsvidenskab", 1976. Samme i Juristen og økonomen, 1978 509–22. Ernst Andersen i Ugeskr. for retsvæsen CXI, 1977 93–100. Povl Bagge og Kn. Waaben i Oversigt over vidensk. selsk.s virksomhed 1978–79, 1979 120–60. A. S. Ø. 1778–1978, udg. Ditlev Tamm, 1980.

Papirer i Kgl. bibl. og Rigsark.

Ditlev Tamm

Ørsted, Anders Sandøe, 1816–72, botaniker. * 21.6.1816 i Rudkøbing, † 3.9.1872 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). F: købmand Jacob Aibert Ø. (1780–1828) og Petronelle Catherine Bang (1781–1845). ~ 3.8.1858 med Frederikke (Fride) Christiane Gebhard, * 19.4.1838 i Rudkøbing, † 6.1.1914 i Værum, d. af distriktskirurg Friedrich Christian G. (1788–1838, ~ 1° med Claudine Dorothea Mule, 1785–1823, ~ 2° 1825 med Cathrine Gertrud Margrethe Mackeprang, 1799–1832) og Hanne Sophie Krøyer (1801–82). – Brorsøn af A. S. *Ø. (1778–1860) og H. C. *Ø. (1777–1851)

Fire år gammel optoges Ø. i sin farbror, juristen A. S. Ørsteds hjem og 1835 blev han student fra Borgerdydskolen i Kbh. Han begyndte derefter at studere naturhistorie samtidig med at han underviste på gymnasieskoler. Botanik var hans hovedinteresse, og 1839 udgav han en lærebog for realskoler *Planterigets Naturhistorie* som, ikke uberettiget, blev stærkt kritiseret af Salomon *Drejer som et umodent og mangelfuldt arbejde. Kritikken fik Ø. til at vende sig mod zoologien, og han offentliggjorde flere udmærkede arbejder om orme. Da der på den tid ikke fandtes nogen embedseksamen i naturhistorie stilede han mod

magistergraden som da svarede til tidligere og senere tiders doktorgrad. Til den krævedes foruden den egentlige disputats en omfangsrig prøve i filologi og filosofi, men der var mulighed for dispensation såfremt man kunne dokumentere grundig indsigt i sin videnskab. Ø.s zoologiske arbejder og disputatsens lødighed berettigede fuldt ud til den dispensation som blev givet; imidlertid rejste der sig en voldsom kritik i dagblade og fra universitetsside hvorunder konsistorium beskyldtes for at forringe værdien af de akademiske grader. Formelt var striden akademisk, reelt var den politisk og rettet mod Ø.s farbror og plejefar der stod som eksponent for det bestående system. Kritikken fik da heller ingen virkning, 1844 blev Ø. magister og 1845–48 rejste han med stipendiestøtte til De dansk-vestindiske øer, Jamaica, Nicaragua og Costa Rica. Han vendte hjem med righoldige samlinger og virkede nogle år som privatdocent ved univ. og som vikar for F. *Liebmann under dennes sygdomsperioder. 1856 døde Liebmann og Ø. var et oplagt, men ikke det eneste emne til professoratet, og resultatet blev efter mange overvejelser at professoratet ikke blev besat men delt i to docenturer mens stillingen som direktør for Botanisk have løstes fra professoratet og besattes med Johan *Lange. F. *Didrichsen blev docent for farmaceuterne og bestyrer af museet, mens Ø. fik overdraget den egentlige universitetsundervisning. 1862 blev han professor ordinarius men direktørposten forblev hos Lange.

Ø. kan betegnes som vor sidste almene naturhistoriker med vægtige publikationer i zoologisk og botanisk systematik under inddragelse af geologiske, fysiske og økologiske betingelser for dyre- og planteliv. På havforskningens område er han vor første økolog. De zoologiske skrifter stammer næsten alle fra tiden før Amerikarejsen og er bl.a. bearbejdelser af Grønlands ledorme (1843) og af Danmarks marine børsteorme, ledorme og fimreorme (1842–43). Mødet med Amerikas rige tropiske plantevækst fik ham til at vende tilbage til botanikken, og da han kom hjem gik han i samarbejde med Liebmann som 1840–43 havde samlet planter i Mexico. I fællesskab samlede de deres planter familievis og bearbejdede nogle af dem med beskrivelse af mange nye arter. Selv bearbejdede Ø. Acanthaceae 1855, Gesneriaceae 1858, Palmae 1859, Myrsinaceae 1862 og Egeslægten 1866 og senere; desuden beskrev han enkelte arter af andre familier. Sideløbende studerede han planternes bygning, især blomsterbygningen, under påvirkning af den tyske naturfilosofi og metamorfoselære. Særlig interessant er hans sidste store afhandling på dette område *Den tilbageskridende Metamorfose som normal Udviklingsgang, nærmest med Hensyn til Gymnospermernes Blomster*, 1869. Her fremsætter han den teori at udvikling lige så vel kan føre til reduktion af organer som til en højere fuldkommenhed, en anskuelse som indtager en fremtrædende plads i nutidens systematik. Disputatsen *De regionibus marinis* viser Ø. som en selvstændig efterkommer af J. F. *Schouw hvis principper han tager op i en undersøgelse af livet i Øresund og udvider bl.a. ved at medtage dyrelivet. Han fordeler planter og dyr efter deres voksesteder i forhold til vanddybden og hævder at deres forekomst er afhængig af lysets indtrængen og brydning, således af fx algernes farve er den samme som farven på det lys som formår at trænge ned til dem. Vi ved nu at forholdet er modsat, idet det drejer sig om komplementærfarver, men det forringer ikke fortjenesten af at have peget på lysets betydning. Disputatsen der indeholder mange nybeskrivelser af alger og dyr var helt på latin og blev derfor i nogen grad kendt i udlandet. Det gælder derimod ikke for en mindre afhandling af Ø.: *Iagttagelser over en hidtil ukjendt almindelig Udbredning af microscopiske Planter i Verdenshavet* (Vidensk. Medd. fra den naturhist. Foren. i Kbh., 1851), hvori han gør rede for erfaringer under rejsen til Amerika, viser at der lever planktonalger overalt i havet og påpeger deres rolle som føde for mikroskopiske dyr som igen bliver spist af større dyr, det vi nu kalder havets fødekæde.

I sine senere år udforskede Ø. livscyklen hos kulturplanternes skadesvampe, brand og rust. Samtidig med H. A. De Bary i Tyskland viste han 1865 ved dyrkningsforsøg at disse organismer har to helt forskellige stadier der lever på hver sin bestemte planteart. Ø. var en fremragende illustrator og mange af hans akvareller ligger spredt i herbariet på Botanisk museum. Af karakter var han stridbar hvilket muligvis kan sættes i forbindelse med ungdommens mange forsvar mod kritik som i virkeligheden var møntet på hans farbror. – En orkidéslægt, Oerstedella, er opkaldt efter Ø., ligeledes en algeslægt, Oerstedtia. – Botaniske samlinger, tegninger og papirer i Botanisk museum og centralbibl. – Medlem af Videnskabernes selskab 1865. – Tit. professor 1860. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1844 47f. – C. C. A. Gosch: Udsigt over Danm.s zoologiske lit. II,2, 1875 440–44; III, 1878 439–43 (bibliografi). Carl Christensen: Den danske botaniks hist. I, 1924–26 377–420; II, s.å. 232–44 (bibliografi). R. Spärck i Prominent Danish scientists through the ages, udg. Vald. Meisen, 1932 128–30. G. Thorson i Dyr og museum, 1943–44 41–44. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj XIII, 1979. – Papirer i Botanisk museum.

Anne Fox Maule

Ørsted, Christopher Hartmann, 1721–87, skuespiller, regissør. * 2.2.1721 i Haraldsted, † 29. 10.1787 i Kbh. (Nic.), begr. sst. (Nic. kgd.). F: sognepræst Søren Ø. (1666–1736, ~ 1° med Engelke Kohlendahl, 1674–ca. 1710, ~ 2° med Sophie Dorothea Thrane, † ca. 1719) og Johanne Marie Trap (1700–70). ~ 5.5.1749 i Kbh. (Frels.) med Sophie Møller, * 11.9.1729 i Kbh. (Frels.), † 16.4.1811 sst. (Trin.), d. af øltapper Jørgen M. og Birgitte Christensdatter.

Ø. som var bror til A. S. og H. C. *Ørsteds bedstefar, blev 1741 student fra Slagelse og tog s.å. anden eksamen, men videre kom han ikke på den akademiske bane; derimod meldte han sig, da det danske teater skulle genopstå, til truppen i Bergs hus i Læderstræde, og ved åbningsforestillingen 14.4.1747 spillede han værten og første advokat i *Den politiske Kandestøber*. Herfra fulgte han sine kolleger til komediehuset på Kongens Nytorv som han tilhørte fra dets begyndelse 18.12.1748; rimeligvis udførte han den aften Hector i *Dobleren*, og siden spillede han en mængde mindre Holberg-roller, blandt hvilke Jeppe Berg i *Erasmus Montanus* blev en af hans troværdigste figurer. Ø. var en lille, efterhånden svær mand med et bredt, fedladent ansigt der egnede sig til fremstillingen af bønder, kroværter og borgermænd, og disse levendegjorde han med godmodigt lune, men uden smag; Peder *Rosenstand-Goiske bebrejder ham hans trang til overdrivelse: det var ham mere magtpåliggende at more galleriet end at vinde anerkendelse hos kyndige tilskuere. Ø. var det Holbergske teaters andenkomiker med sikker rutine og grotesk udfoldelse, men uden komisk ånd i sit spil og som sådan prototypen for en lang række skuespillere der også i det ydre lignede hinanden. Som regissør og garderobeforvalter efterlod han i embeds medfør en del regnskaber og en inventarfortegnelse der indeholder et udmærket kildestof til vort kendskab til nationalscenens indre forhold i dens første periode. Ø. må også i disse bestillinger have haft personligt kendskab til Ludvig *Holberg, i hvis alderdomskomedie *Plutus* (1751) han spillede både Diogenes, offerpræsten, den drukne mand og bonden, men herom er der ikke, skønt han overlevede Holberg i 33 år, overladt eftertiden nogen viden. Ø. optrådte sidste gang 14.5.1787 som den ene bonde i *Melampe*. □Stik af Marie-Jeanne Clemens, 1785. Tegn. af P. Cramer (kobberstiksaml.).

Breve fra da. skuespillere og skuespillerinder, udg. Rob. Neiiendam I, 1911. – Adam Oehlenschläger: Erindr. I, 1850 135. Edg. Collin i Ludv. Holberg: Samtl. comoedier, ved F. L. Liebenberg. Jubeludg. III, 1888.

*Robert Neiiendam**

Ørsted, Hans Christian, 1777–1851, fysiker. * 14.8.1777 i Rudkøbing, † 9.3.1851 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). F: apoteker, senere assessor pharmaciæ Søren Christian Ø. (1750–1822, ~ 2° med Anna Dorothea Borring, ca. 1767–1827) og Karen Hermansen (1745–93). ~ 17.5.1814 i Roskilde med Inger Birgitte Ballum, * 28.3.1789 i Keldby, † 3.11.1875 i Kbh. (Frue), d. af sognepræst Niels Christiansen B. (1748–92, ~ 1° 1782 med Ane Ballum, ca. 1751–85, ~ 3° 1792 med Maria Margrethe Discher, 1752–1802, ~ 1° 1781 med residerende kapellan i Tårnby Fode Christian Nielsen With, 1754–85) og Anna Dorothea Discher (1753–91). – Bror til A. S. *Ø. (1778–1860). Farbror til A. S. *Ø. (1816–72). Farfar til H. C. *Ø. (1876–1962).

Efter en noget utraditionel skolegang i hjembyen Rudkøbing kom Ø. og hans bror A. S. Ø. 1793 til København hvor de året efter bestod studentereksamen. 1797 tog han farmaceutisk eksamen med udmærkelse, og 1799 blev han doktor på en naturfilosofisk afhandling. 1800–01 bestyrede han Løveapoteket i Kbh. for sin lærer og velynder Ludvig *Manthey; desuden virkede han som ulønnet farmaceutisk adjunkt ved universitetet og forelæste på det kirurgiske akademi som vikar for Manthey. Efter hjemkomsten fra en studierejse til Tyskland og Frankrig 1801–03 underviste han i fysik ved universitetet, og 1806 blev han ekstraordinær professor i fysik. Han var i Berlin og Paris 1812–13, i 1815 blev han sekretær i Videnskabernes selskab, og 1817 ordinær professor og medlem af konsistorium. Han var universitetets rektor 1825–26, 1840–41 og 1851. Æresdoktor i Erlangen 1843, i Prag 1848. Ø.s opdagelse af elektromagnetismen 1820 bragte ham verdensberømmelse, og eftertiden har knyttet hans navn til en måleenhed for magnetisk feltstyrke (oersted) og en lokalitet på Månen; det er desuden internationalt anerkendt at han var den første der fremstillede grundstoffet aluminium (1825). Efter en tredje udenlandsrejse 1822–23 stiftede han 1824 *Selskabet for naturlærens udbredelse* som stadig eksisterer og bl.a. årlig uddeler H. C. Ø.-medaljen for fremragende videnskabelige arbejder på kemiens, fysikkens og elektroteknikkens område. 1829 var han med til at oprette Polyteknisk læreanstalt (Danmarks tekniske højskole) hvis første direktør han blev. – Undervisningen i Rudkøbing begyndte hos en parykmagerkone der lærte Ø. og hans bror katekismus. Hendes mand var tysk og underviste dem i dette sprog samt i addition og subtraktion; en ældre skoleelev lærte dem at multiplicere, en præst at dividere; borgmesteren lærte dem engelsk. I øvrigt dyrkede de selvstudier med hjælp fra kammerater og venner af familien. Ø. havde

allerede som dreng fattet interesse for fysik og kemi, og fra han var 11 år hjalp han til i faderens apotek. Her lærte han elementær laboratoriepraksis; desuden læste han nogle kemiske skrifter. Ved Københavns universitet fandtes dengang ingen embedseksamen i naturvidenskaberne (den indførtes først 1883); de dyrkedes som hjælpediscipliner ved især det medicinske fakultet hvorunder også apotekeruddannelsen hørte. Denne valgte Ø. da som brødstudium. Men desuden dyrkede han æstetik og filosofi, og han udfoldede allerede i studietiden betydelig litterær virksomhed. 1796 besvarede han universitetets æstetiske, og 1797 dets medicinske prisopgave; begge besvarelser vandt prisen.
Inden for filosofien blev Ø. især optaget af Immanuel Kant, og han læste både dennes Kritik der reinen Vernunft fra 1781 og en nu næsten glemt afhandling, Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft fra 1786; sidstnævnte blev hans store filosofiske ungdomsoplevelse. I „Kritik" havde Kant fastslået at de fundamentale love som styrer naturen kan, og nødvendigvis må, erkendes uafhængigt af erfaringen, ved filosofisk ræsonnement. Han havde også i sin lære om antinomierne hævdet at en række fundamentale problemer har to løsninger som gensidigt udelukker hinanden, skønt de begge kan bevises på tilsyneladende uangribelig måde. Dette gjaldt bl.a. naturfilosofiens årtusindgamle spørgsmål om materien er et kontinuum eller er sammensat af mindstedele, atomer. I „Anfangsgründe" tilsluttede Kant sig imidlertid antiatomisterne. Endvidere argumenterede han for at det eneste vi kan erfare er kraft, og at kraften giver sig til kende i materien som den tiltrækning der afgrænser et legemes overflade og den frastødning der gør et legeme uigennemtrængeligt. Disse to er grundkræfterne; alle andre, som elektricitet, magnetisme, varme og lys, må blot være ændrede fremtrædelsesformer under forskellige vilkår, formodede Kant. Disse tanker videregav og videreudviklede Ø. i et nyoprettet kantiansk tidsskrift, Philosophisk Repertorium for den nyeste danske Literatur som han blev medredaktør af i 1798, samt i disputatsen *Dissertatio de forma metaphysices elementaris naturae externae*, 1799 hvis hovedsigte er at forsvare „Anfangsgründe" og få denne afhandling anerkendt som et grundlæggende værk for filosofien. Allerede nu, før 1800, anes altså to væsentlige forudsætninger for Ø.s senere virke som fysiker: den idé at de tilsyneladende forskelligartede kræfter grundlæggende kun er én førte til hans opdagelse af elektromagnetismen; og hans afvisning af atomteorien peger frem mod undersøgelserne af væskers og luftarters sammentrykkelighed. Endnu var han dog mere filosof end naturforsker; i denne henseende blev hans første udenlandsrejse, til Tyskland og Frankrig, et vendepunkt.
Rejsen havde til formål at afrunde Ø.s videnskabelige uddannelse og blev muliggjort ved legatstøtte. Den foregik, skriver han selv, „i en mærkværdig videnskabelig gæringstid", nemlig kort efter at A. Volta havde opfundet det galvaniske batteri (voltasøjlen, 1800). Hele den naturvidenskabelige verden var optaget af denne den første mulighed for at studere strømmende elektricitet og virkningerne deraf. Selv var Ø. især optaget af de kemiske virkninger, og han konstruerede et batteri som han bragte med på rejsen. Det lettede hans adgang til de tyske laboratorier, og overalt hvor han kom frem sugede han ideer til sig inden for kemi, fysik, filosofi og teknik. I Berlin fulgte han forelæsninger over den nye tyske naturfilosofi der var nært knyttet til den spirende romantik og ligesom hans egen byggede på Kants tanker. Han læste F. von Schelling, hørte F. von Schlegel og J. G. Fichte og mødte bl.a. Henrik Steffens. Et varmt og varigt venskab sluttede Ø. med den jævnaldrende fysiker J. W. Ritter, der tilhørte kredsen omkring brødrene A. W. og F. von Schlegel i Jena, romantikkens højborg, hvor Ø. flere gange besøgte ham. Ritter arbejdede med den elektriske strøms kemiske virkninger og henledte Ø.s opmærksomhed på sammenhængen mellem metallernes placering i spændingsrækken (et udtryk for spændingsforskellen i et galvanisk element hvori metallet indgår) og deres affinitet (evne til at indgå kemisk forbindelse). Ritter regnes blandt elektrokemiens grundlæggere; men hans faglige ry blev tidligt ødelagt af for fantasifulde arbejder, bl.a. over ønskekviste, delvis inspirerede af den romantisk spekulative katolske filosof B. F. X. von Baader.
Med Ritter kunne Ø. mødes i trangen til en sammenhængende naturopfattelse, en enhedslære som Schellings, men også i kravet om at den må være i overensstemmelse med erfaringen, forsøgsresultaterne. På dette grundlag måtte de afvise Schelling, som ganske vist delvis havde bygget sine anskuelser på Ritters arbejder, men som grundlæggende foragtede empirien. Alligevel lod de sig begge begejstre af en ungarsk kemiker, J. J. Winterl, hvis filosofisk smukke, men rent spekulative system Ø. accepterede som kendsgerninger. Winterls enhedsteori antog eksistensen af to grundprincipper, et mandligt og et kvindeligt, syrens og basens inderste væsen. Ud fra disses stadige konflikt og forening forklarede han ikke blot hele kemien, men også varme, lys, elektricitet og magnetisme. Megen af sin tid i Berlin benyttede Ø. til at udarbejde en redegørelse for Winterls ideer. Den blev udgivet 1803,

og da han kom til Paris var den hans videnskabelige legitimation som viste sig af tvivlsom værdi. På vejen til Frankrig passerede Ø. München, hvor han mødte von Baader. „Han driver aldeles på, at den moralske og den fysiske natur på det nøjeste hænger sammen, og at uden en sådan forbindelse fysikken egentlig ingen værd har", skriver Ø. „Han stemmer i denne henseende meget med Ritter og jeg med begge". I disse betragtninger ligger spiren til adskillige af Ø.s senere værker *(Aanden i Naturen)* og til hans tro på naturvidenskabelige kundskabers folkeopdragende betydning.

I Paris gik det imidlertid helt galt. Hos de franske kemikere stod siden A. L. Lavoisier (o. 1790) eksakte data, mål og vægt, i højsædet. De modtog Ø. med skepsis, og han blev skarpt kritiseret i Annales de chimie et de physique (1804, s. 173–99). Yderligere gjorde han sig til nar ved at ville skaffe Ritter en pris på 60 000 francs som var udsat for en betydningsfuld elektrisk eller galvanisk opdagelse. Han oversatte (og forbedrede) en afhandling herom af Ritter; men opdagelsen viste sig at være forkert, og også mange af Ritters øvrige resultater måtte Ø. til sin forfærdelse erkende var fantasifostre. Disse erfaringer lærte Ø. nødvendigheden af en kritisk holdning; siden da søgte han at holde sine filosofiske ideer i ave indtil han havde i det mindste nogle beviser for deres troværdighed. Da Ø. 1804 vendte hjem til Danmark havde han regnet med at blive professor i fysik, et embede der havde været ledigt siden A. *Aasheims død 1800. Men hans rygte som ukritisk sværmer var løbet i forvejen, så han måtte i begyndelsen nøjes med et ulønnet adjunktur; hertil kom dog at han fik overdraget at holde forelæsninger i fysik, lønnet med 300 rigsdaler årligt, samt at det offentlige („kongen") overlod ham en fysisk-kemisk instrumentsamling og yderligere 300 rigsdaler om året til eksperimenter og til lokaler for samlingen. Hans forelæsninger trak et stort publikum, og endelig 1806 blev han professor. Professoratet, som var ekstraordinært og underlagt det medicinske fakultet, havde været varetaget af astronomen Thomas *Bugge og var dermed reelt overgået til det filosofiske fakultet hvorunder astronomi og matematik hørte. Denne overflytning blev bekræftet da Ø. overtog lærestolen, og da denne samtidig fik tillagt kemi som bifag kom også dette fag under det filosofiske fakultet. Dog fastholdt det medicinske fakultet sin ret til selv at eksaminere medicinere og farmaceuter; så denne ret blev frataget Ø. 1807.

Som professor kunne Ø. disponere over universitetets kemiske laboratorium i Skidenstræde (fra 1819: Krystalgade) som imidlertid blev beskadiget under Københavns bombardement 1807. Endnu værre stod det til med de fysiske instrumenter idet C. G. *Kratzensteins samlinger var gået tabt ved Københavns brand 1795. I løbet af et par år lykkedes det dog Ø., mest ved gaver og lån, at skabe en rimelig samling. Han skrev i disse år adskillige kemiske afhandlinger, således *Betragtninger over Chemiens Historie* (Det skand. Litteraturselsk.s Skr., 1807) samt 1. del (2. del udkom aldrig) af en lærebog i fysik, *Videnskaben om Naturens almindelige Love,* 1809 (m.fl. udgaver, senest 1859 ved C. *Holten, Ø.s efterfølger som professor). 1807 udførte Ø. desuden sit første større eksperimentelle arbejde, en række forsøg over de klangfigurer som den tyske fysiker Ernst Chladni (1756–1827) havde opdaget. Det er symmetriske figurer der dannes på en plade overdrysset med fint sand når den stryges med en violinbue så den frembringer en tone. Han påviste at grundfiguren for en ren tone er hyperblen, en matematisk figur, og han så heri et bevis for slægtskabet mellem skønhed (musikken) og fornuft (matematikken).

Ø.s teoretiske naturopfattelse modnedes i hans stadig klarere bestræbelser for at slå bro mellem eksperimentel erfaring og spekulativ tænkning. Den nye franske kemi, der af eftertiden regnes for den moderne kemis grundlæggelse, lod ham kold. Den byggede på nogle og tredive elementer (grundstoffer) der definerede s rent empirisk som stoffer der ikke ved kendte laboratoriemetoder kunne adskilles yderligere; den beskæftigede sig altså overhovedet ikke med det som Ø. fandt væsentligt såsom syrers og basers sande natur eller den dybeste årsag til de kemiske reaktioner; langt mere var han tiltrukket af enhedstanker som Ritters og Winterls. På den anden side accepterede han nu ikke længere filosofiske ideer som ikke lod sig bekræfte ved reproducerbare forsøg. Uden at forkaste sine grundholdninger måtte han derfor tage afstand fra Winterls og Ritters systemer; og hans første videnskabelige bedrift blev at han i stedet selv skabte et system der byggede på egne eksperimenter. Systemet fremlagde han under sin anden udenlandsrejse (Berlin og Paris, 1812–13) i *Ansicht der chemischen Naturgesetze,* 1812, fransk overs. *Recherches sur l'identité des forces chimiques et électriques,* 1813, et hovedværk i Ø.s produktion som dog er næsten overset i kemihistorien. Værket er et ambitiøst forsøg på at få hold på centrale problemer i tidens kemi, specielt forbrændingen og syre-base reaktionerne hvor Humphry Davy's arbejder over chlor havde vist utilstrækkeligheden af Lavoisiers opfattelse af oxygen (ilt) som karakteristisk for syrer og nødvendigt for forbrænding. Over for en kemi baseret på grund-

stoffer stillede Ø. sin kemi hvor kræfterne var det grundlæggende. Kants tiltrækkende og frastødende grundkraft viser sig i kemien som brændbare og brandnærende stoffer. De er modsætninger, og af deres kamp under forbrændingen frembringes lys og varme. De udsletter imidlertid ikke hinanden, men frembringer som tese/antitese en højere syntese i Hegel'sk forstand. Denne fremtræder igen som et par af modsætninger, syren og basen, hvis syntese er det neutrale salt.
Med dette begrebsapparat kunne Ø. nu klassificere de vigtigste stoffer og processer, skabe orden hvor der før herskede kaos. I afhandlingens afsluttende kapitel behandler han de øvrige kræfter og deres mulige sammenhæng. Ud over sammenhængen mellem elektricitet og kemi, som allerede var alment accepteret, diskuterede han bl.a. muligheden for at omdanne elektricitet til magnetisme, en tanke der var fremmed for samtidens fysikere, idet den almindelige mening var at såvel varme og lys som elektricitet og magnetisme er uforanderlige (grund)stoffer. For Ø. var det imidlertid indlysende at der ikke var tale om stoffer, men om forskellige modifikationer af Kants grundkræfter; problemet var alene at udlede under hvilke omstændigheder en omdannelse mellem dem kunne finde sted. Elektriciteten beskrev han som udtryk for den dialektiske strid mellem magnetismens positive og negative aspekt, en strid der breder sig som bølger i rummet. Koncentreres denne strid i en tilstrækkelig tynd leder (metaltråd) er resultatet varme. Bliver tråden endnu tyndere og striden dermed mere koncentreret frembringes der lys. Dette er første gang den tanke fremsættes at lys er elektriske svingninger. Trods flere senere afhandlinger om samme emne fik Ø. dog ingen indflydelse på udviklingen af den senere elektromagnetiske bølgeteori; dette hænger bl.a. sammen med at han aldrig fremstillede teorien i eksplicit form, tilgængelig for matematisk behandling; en sådan lå ham fjernt. Videre antog Ø. nu at hvis man kunne koncentrere striden yderligere, i en endnu tyndere tråd, ville resultatet blive magnetisme. Men undervisning og andre gøremål hindrede ham foreløbig i at afprøve denne teori eksperimentelt. Det skete først 1820.
1811–30 var Ø. ud over sit professorat lærer ved landkadetakademiet. Efter Thomas Bugges død 1815 blev han sekretær i Videnskabernes selskab hvor han havde været medlem siden 1808. Han udførte her et omfattende organisatorisk arbejde ligesom han regelmæssigt holdt selskabets medlemmer orienteret om fremskridtene inden for de eksakte videnskaber ved kortere afhandlinger eller meddelelser i selskabets årlige „Oversigter". 1818–19 var han medlem af en kommission til undersøgelse af Bornholms mineralforekomster, specielt jern og kul. Sammen med Lauritz •Esmarch konstruerede han et nyt kraftigt galvanisk batteri, og 1820 fremstillede han alkaloidet piperin af peber. 1817 havde han desuden begyndt en række undersøgelser af gassers og væskers sammentrykkelighed som med afbrydelser kom til at strække sig over en længere årrække. Han konstruerede selv sine måleinstrumenter, piezometre, som var principielt anderledes og langt nøjagtigere end de tidligere kendte, og han opnåede resultater som ligger nær nutidens. Og mens de fleste af Ø.s øvrige arbejder især er kvalitative, viser disse undersøgelser at han til fulde magtede også kvantitativt præcisionsarbejde. Ø. kan være blevet interesseret i sammentrykkelighed pga. uoverensstemmelser mellem andre forskeres målinger. Der er dog god grund til at antage at også det teoretiske spørgsmål om stoffet er kontinuert eller består af atomer har spillet ind. Ø. søgte nemlig at påvise at rumfangsændringen, specielt af væsker, er proportional med trykket, at sammentrykkeligheden altså ikke pludselig ved et bestemt tryk bliver mindre hvilket kunne tydes som bevis på at atomer nu var kommet så tæt på hinanden at de ikke kunne presses mere sammen. Han nåede ingen endelig konklusion på dette spørgsmål; men hans piezometre og hans skarpsindige analyse af mulige fejlkilder ved disse vanskelige forsøg blev grundlæggende for senere arbejder på området.
Opdagelsen af at den elektriske strøm kan dreje en magnetnål blev gjort under en forelæsning foråret 1820. Selve forsøget og de overvejelser der lå bag har Ø. selv beskrevet i sin selvbiografi (1828) og i artiklen *Thermoelectricity* i Edinburgh Encyclopaedia, 1830. Han antog at en eventuel virkning måtte vise sig, ikke i strømmens retning men på tværs af denne, og til undersøgelse heraf havde han forberedt et forsøg hvor strøm skulle ledes hen over et kompas gennem en ganske tynd platintråd. Han nåede ikke at udføre forsøget inden forelæsningen, men var så optaget af det at han ikke kunne nære sig for at afprøve det foran sine tilhørere. Magnetnålen bevægede sig, men kun ganske lidt, og Ø. fortæller at dette ikke gjorde større indtryk på tilhørerne. Forsøget havde vist at der var en virkning, og at den trængte igennem det glas der dækkede magnetnålen, men ikke hvilken lov der gjaldt for denne virkning. Og „så længe forsøgene ikke var mere talende, lod erindringen om hvad der var hændt Franklin, Wilke, Ritter o.fl. ham frygte, at han også kunne være skuffet af tilfældigheder. Bebyrdet, adskillige måneder igennem, med talrige forretninger, vovede han sig imidlertid ikke til

videre forsøg. Hvorvidt en vis tilbøjelighed til at udsætte foretagender og benytte sine frie øjeblikke til at leve i tankernes rige, heri medvirkede, vil han selv ikke let kunne afgøre. I juli måned tog han forsøgene for igen, med en meget stor galvanisk kæde af kobberkasser, zinkplader og fortyndet syre, og havde til vidner og deltagende venner kommandør og navigationsdirektør Wleugel og etatsråd Esmarch. Man erholdt nu straks en meget stor virkning, og prøvede denne under forskellige forhold; imidlertid udfordredes mange dages forsøg før han kunne finde den lov, hvorefter virkningen retter sig. Så snart han havde fundet denne, ilte han at bekendtgøre sit arbejde. Dette skete ved et meget kort latinsk program, på to tættrykte kvartblade, hvori han således havde sammentrængt beskrivelsen af sine forsøg, at man på de mellemste to sider vil finde omtrent lige så mange forsøg antydede, som der er linier". (Fra selvbiografien 1828). Afhandlingen, *Experimenta circa effectum conflictus electrici in acum magneticam*, dateret 21.7.1820, sendte han til de førende europæiske tidsskrifter, og den blev hurtigt oversat til hovedsprogene. Opdagelsen vakte enorm opsigt og skabte epoke i fysikken; sammen med M. Faradays elleve år senere opdagelse af den elektromagnetiske induktion danner den grundlag for al senere elektroteknik.

Ø.s krav til sig selv, at videnskabelige teorier skal være ordentligt efterprøvede eksperimentelt, videregav han også til sine elever. Således frarådede han 1840 L. A. *Colding at offentliggøre nogle spekulationer over „naturkræfternes uforgængelighed", men skaffede ham i stedet midler til forsøg over sammenhængen mellem varme og mekanisk energi. Det lå i tiden at almenheden, og specielt håndværket og den spirende industri burde have indsigt i naturvidenskaberne og de tekniske videnskaber. I Paris var 1784 blevet oprettet det statslige Conservatoire national des arts et métiers til industriens fremme, og i Storbritannien opstod i mange byer på privat initiativ institutioner til fremme af naturvidenskaberne. Fremtrædende blandt disse var The Royal Institution i London (stiftet 1800) hvis formål var at hjælpe arbejderne til at bedre deres levevilkår ved at undervise i teknikkens og naturvidenskabens nyeste fremskridt. På sin tredje store udenlandsrejse (Tyskland, Frankrig, England, 1822–23) besøgte Ø. flere af disse institutioner, og på vejen hjem fra England fattede han 1823 planen til en lignende dansk institution. Denne skulle udbrede kendskab til naturlæren, så at håndværkere, bønder og industriens folk, ledere såvel som arbejdere, kunne dygtiggøres til deres erhverv, samt få blikket åbnet for naturvidenskabens nytte og derved for naturens skønhed og hensigtsmæssighed. På dette grundlag stiftede han 1824 det stadig eksisterende Selskabet for naturlærens udbredelse i Danmark, som han til sin død ledede og ofrede megen tid på. Selskabets virksomhed blev ikke så omfattende som Ø. havde ønsket, og specielt kneb det i provinsen; men det lagde dog grunden til de tekniske skoler og andre institutioner til faglig uddannelse.

En del af den virksomhed som var tiltænkt selskabet blev snart overtaget af Polyteknisk læreanstalt som også i høj grad blev til på Ø.s initiativ. Allerede efter sin første udenlandsrejse havde Ø. indgivet et forslag til reform af det fysiske studium som inspireret af hvad han havde set i Preussen og Frankrig argumenterede for en egentlig teknisk læreanstalt med hovedvægt på undervisning i fysik, kemi og deres anvendelse. Disse tanker gav dengang ikke genklang; men 1827 fremsatte kunstakademiets professor i matematik, G. F. *Ursin, et forslag til kongen om oprettelse af en håndværkerskole. Kongen sendte forslaget til universitetet der nedsatte et udvalg med Ø. som det mest aktive medlem. Resultatet blev Polyteknisk læreanstalt, som mht. grundvidenskaberne var nært knyttet til universitetet og i det hele taget fik et mere videnskabeligt præg end forudsat i Ursins forslag. Den blev indviet 1829, Ø. blev direktør, og han fastslog i sin indvielsestale bl.a.: „Skal videnskaben udøve en stor og omfattende indflydelse på kunstflid og næringsbrug, må . . . de, der driver den, selv bringes til nogen videnskabelig indsigt. I de fleste tilfælde er det videnskabsmanden, der skal gøre de store og vidtudseende opfindelser for næringsbrugeren; men denne må have videnskabelige indsigter for at forstå disse opfindelser og påskønne deres værd; og han må selv gøre en mængde små efteropfindelser for at indføre videnskabsmandens grundtanke i de ved så mange biomstændigheder forviklede værkstedsarbejder. Miskendelsen af dette venskabelige, meddelende forhold mellem videnskabsmanden og næringsbrugeren har givet anledning til usigelig megen forvirring."

Som leder, og desuden lærer i fysik, holdt Ø. i de første trange år læreanstalten oppe ved sit lyse sind og en stor indsats af personligt arbejde, og hans indflydelse skaffede efterhånden de nødvendige midler. Hans fremhævelse af at den tekniske uddannelse bygger på almen naturvidenskab, og hans fremragende ledelse skabte hurtigt den ånd der blev grundlag for læreanstaltens anseelse. Han støttede dens elever, bekæmpede lavenes modstand mod de nye kandidater og lagde grunden til en dansk patentordning. Polytek-

nisk læreanstalt underviste i begyndelsen også farmaceuter, forstmænd og medicinere, og den bestyrede et magnetisk observatorium som Videnskabernes selskab på Ø.s initiativ havde stiftet. Ø. bidrog også aktivt til udviklingen af meteorologien i Danmark. Allerede 1820 havde han fået gennemført at Videnskabernes selskab i sine skrifter offentliggjorde nøjagtige meteorologiske iagttagelser og målinger fra det danske monarki; og 1827 vedtog selskabet yderligere at nedsætte en permanent „Meteorologisk Comitée", en forløber for Meteorologisk institut. Da universitetets kemiske laboratorium blev genoprettet og efterhånden forbedret, da undervisningen i kemi af farmaceutstuderende 1828 og af medicinstuderende 1840 blev flyttet fra det medicinske fakultet, og da det matematisk-naturvidenskabelige fakultet 1850 blev udskilt fra det filosofiske, skyldtes det også i høj grad Ø.s indsats.

Livet igennem interesserede Ø. sig for det danske sprog, og påvirket af tysk purisme søgte han målbevidst at erstatte ikke blot naturfagenes, men også andre fremmedord med kunstord af dansk oprindelse; 1814 fremsatte han et omfattende forslag til en dansk kemisk nomenklatur som han mente med mindre ændringer også ville være anvendelig på hollandsk, svensk og tysk. Med mere end 2000 sproglige nydannelser er han ved siden af F. C. *Sibbern den mest betydningsfulde skaber af nye ord blandt 1800-tallets danske skribenter. Til forskel fra Sibberns nydannelser blev Ø.s i vidt omfang accepteret (fx brint, ilt, rumfang, varmefylde, vægtfylde; mindretal, sammendrag, tidevand); i den nyeste tid fortrænges hans faglige ord dog atter af mere internationale betegnelser.

Også i den litterære og kunstneriske debat deltog Ø. Siden studietiden var han ven med Oehlenschläger der boede til leje hos Ø.s faster, og han og A. S. Ø. tilhørte kredsen omkring Bakkehuset (Rahbek). 1814–15 lå han i polemik med Grundtvig der angreb videnskaberne som kristendommens fjender. Selv skrev han bl.a. et stort prosadigt, *Luftskibet*, 1836 som straks blev oversat til tysk. Han så tidligt H. C. Andersens geni og støttede ham på mange måder. Hans sidste store værk er *Aanden i Naturen* der udkom 1850–51 som 1. og 2. del af *Samlede og efterladte Skrifter* I–IX, 1850–52; det er en samling af taler og essays fra adskillige årtier som Ø. selv kalder sit hovedværk, og som sammenfatter hans filosofiske og naturvidenskabelige tanker. Han ser her naturen som manifestationen af en uendelig levende og virksom fornuft. Det frembringende og det ordnende har stedse virket sammen, og under dette samvirke er tilværelsen undergået en stadig udvikling i retning af et mere og mere rigt og nuanceret indhold hvori det rationelle stadig tydeligere gør sig gældende og af menneskeånden erkendes som naturens lovmæssighed. For Ø. er studiet af naturvidenskaben den rette vej til øget indsigt i verdensfornuften som han også betegner med ordet Gud; men „enhver stræben efter at fatte tingenes sammenhæng, tilværelsens love, bidrager sit til at føre menneskeslægten til Gudskundskaben". Videnskab, kunst, moral fører alle til Gud; ved at søge det sande, det skønne og det gode (erkendelse, æstetik og etik) finder mennesket frem til sin skabers grundtræk: frihed, aktivitet, harmoni. – Etatsråd 1828. Gehejmekonferensråd 1850. – R. 1815. DM. 1824. K. 1836. SK. 1847.

□Tegn. af G.-L. Chrétien ca. 1802 (Polyteknisk læreanstalt), stukket af samme, efter dette frimærke 1977. Lille relief i jern af L. Posch, 1822 (Fr.borg). Mal. af C. W. Eckersberg, 1822 (Danmarks tekniske mus.), efter dette tegn. af Erling Eckersberg (Fr.borg) og af samme stik 1827, efter dette stik af A. Hansen, 1839, og litografi; kopi i pastel (Fr.borg). Mal. af C. A. Jensen ca. 1832–33 (forhen Gjorslev), efter dette litografi af N. B. Krossing, 1839, to litografier af N. C. Kierkegaard m.fl., og stylografi af P. C. Schøler. Tegn. af S. Schack formentlig omkr. 1840 (Fr.borg). Mal. af C. A. Jensen, 1842 (Fr.borg). Afbildet på Schacks mal. 1843 af kroningen 1840 (St.mus.). Flere silhouetklip af N. Chr. Fausing (Kgl.bibl.) m.fl. Tegn. af J. V. Gertner, 1844 (Fr.borg), efter denne træsnit 1853, litografi af I. W. Tegner, 1856, m.fl., træsnit af bl.a. H. P. Hansen. Afbildet på Gertners mal. 1848 af kroningen 1840 (Rosenborg). Litografi af J. F. G. Llanta efter C. Giraud. Litografi af E. Bærentzen ca. 1847, efter dette litografi af P. Gemzøe, 1847, m.fl., træsnit af John Allanson, 1851, af C. L. Sandberg, 1871, m.fl., stik af A. Weger, 1850, tysk stengravering, radering af J. Borchert, m.m. Flere silhouetklip (Fr.borg). Tegn. af Fredrika Bremer, 1849. Buste af H. V. Bissen, 1850 (St.mus.; Århus kunstmus.; Fr.borg), i marmor (Danmarks tekn. mus.; glyptoteket; Studenterforeningen i Kbh.), i bronze (Vidensk. selskab 1851; St.mus.), i zink af J. B. Dalhof (Næsbyholm 1859), i biskuit af H. Olrik, 1850 (Fr.borg); efter busten stik af J. J. Hinchliff. Tegn. af W. Marstrand, 1850 (Hirschsprung), mal. af samme 1851 (Fr.borg). Mal. af J. H. Bense udst. 1851. Afbildet s.m. broderen på karikaturtegn. Dødsmaske af J. A. Jerichau, 1851 (Fr.borg). Flere udkast til medalje af Constantin Hansen, 1851. Silhouet i træsnit i Corsaren 1853. Stengravering af medalje af H. Conradsen og P. Petersen 1853. Relief af P. Petersen (Ribe mus.). Silhouet af Muhle. To statuetter af H. V. Bissen, 1858 (glyp-

toteket). Statue af samme, 1861 (Århus kunstmus.), i bronze 1880 (Danm. tekn.mus.; 1920 Rudkøbing), efter denne træsnit efter tegn. af P. Th. Petersen, 1881. Litografi 1872. Stengravering 1876. Statue af J. A. Jerichau, 1876 (Ørstedsparken, Kbh.), model hertil (Odense kunstmus.), efter statuen træsnit 1876. Mal. af Johs. Jensen. Tegn. af H. Olrik. Træsnit 1877. Træsnit i profil af H. P. Hansen, 1879. Litografi. Træsnit 1894. Marmorbuste af R. Piehl. Relief af G. Eichle. Afbildet på E. Henningsens mal. 1896 af naturforskermødet 1847 (Kbh.s univ.; Fr.borg), hertil udkast af Ø. efter Marstrand. Afbildet s.m. broderen på mal. af E. Henningsen. Relief af A. V. Saabye, 1898 (Vidensk. selskab). Afbildet på tegn. af Carl Thomsen 1900 og 1904. Medalje af Gunnar Jensen 1909 og 1920. Relief af A. J. Bundgaard, 1929 (brugt som gave fra Selsk. til naturlærens udbredelse med tysk og eng. tekst). Maske af samme (Chr.borgs facade), tegn. dertil (folketinget). Buste (Danm.s farmaceutiske højskole). Mosaik af Ejnar Nielsen, 1930erne (Stærekassen, Kbh.). Buste af Th. Bärentzen (Bakkehuset; telefonhuset i Kbh.). Daguerreotypi (Fr.borg). – Mindeplade på fødehuset samt Studiestræde 6, Kbh. Mindestøtte af Chr. Hansen, 1879 (Ørstedsparken i Rudkøbing). Stensat Ø.s kilde (Ekkodalen, Bornholm). Mindestue (Danm. tekn. museum).

Bibliografi. Stig Veibel: Kemien i Danm. II, 1943 497–502.
Udg. Saml. og efterl. skr. I–IX, 1850–52. Naturvidensk. skr., udg. Kirstine Meyer I–III, 1920 (m. biografi i I og III).
Kilder. Selvbiografi i Kofods konversationsleksikon XXVIII, 1828 515–41. Correspondance de H. C. Ø. avec divers savants, udg. M. C. Harding I–II, 1920. Adam Oehlenschläger: Breve 1798–1809, udg. H. A. Paludan m.fl. I–V, 1945–50.
Lit. E. Schultz: H. C. Ørsteds slægt, 1960. Adam Oehlenschläger: Erindr. I, 1850 134–37. [Rud. Varberg:] Striden mellem Ø. og Mynster, 1851. Fr. Dreier: Åndetroen og den frie tænkning, 1852 V XII 35 52. O. Waage: J. P. Mynster og de filosofiske bevægelser på hans tid, 1867 161–90. James Martineau: Essays, reviews and addresses III, London, N.Y. 1891 82–116. C. Christiansen i Oversigt over vidensk. selsk.s forhandl., 1903–04 473–93. Harald Høffding: Danske filosofer, 1909 49–65 o.fl.st. Samme i Berl. aften 1.9.1920. M. C. Harding i Fysisk t. VIII, 1909–10 62–67. J. Th. Arnfred, Niels Bohr, Francis Bull, H. M. Hansen, Mogens Pihl og Ebbe Rasmussen sst. XLIX, 1951 fl.st. Vilh. Andersen: Tider og typer. Goethe II, 1916 109–40 o.fl.st. Anathon Aall: Filosofien i Norden, Kria. 1919. M. C. Harding: Selsk. for naturlærens udbredelse, 1924. J. Th. Lundbye: Den polytekn. læreanstalt 1829–1929, 1929. Stig Veibel: Kemien i Danm. I, 1939; III, 1968. A. Lomholt: Det kgl. da. vidensk. selsk. 1742–1942 I–V, 1942–73. Robert C. Stauffer i Isis XLIV, Cambr., Mass. 1953 307–10 og XLVIII, 1957 33–50. Et dansk-norsk hjem belyst ved brev fra den Bull-Ørstedske familiekrets, ved Th. Bull, Oslo 1954 (heri breve). Bern Dibner: Ø. and the discovery of electromagnetism, Norwalk, Conn. 1961 (2. udg. 1963). Will. Michelsen: Om H. C. Ø. og tankebilledet bag Oehlenschlägers Aladdin, [1963] = Oehlenschläger selsk.s skriftserie III. Hans H. Kjølsen: Fra Skidenstræde til H. C. Ørsted institutet, 1965. Léon Rosenfeld i Oversigt over vidensk. selsk.s virksomhed, 1971 138–54. H. C. Andersen: Mit livs eventyr, udg. H. Topsøe-Jensen I–II, 1975. Johs. Witt-Hansen i Danish yearbook of philosophy XIII, 1976 48–65. H. Højgaard Jensen i Danm.s tekn. museum. Årbog XXV, 1976 7–15. H. C. Ø. 1777–1977, red. Anders Georg m.fl., 1977 (Danish journal. Sær-nr., eng., fr., ty. og spansk udg.). Niels Åge Nielsen: Sprogrenseren H. C. Ø. I–II, 1981. Ole Immanuel Franksen: H. C. Ø. A man of two cultures, 1981. F. J. Billeskov Jansen: Liv og lærdom, 1983 159–87. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj XII, 1983.
Papirer i Kgl. bibl. og vidensk. selsk.

Ole Norling-Christensen

Ørsted, Hans Christian, 1876–1962, direktør for de nordiske arbejdsgiverforeningers fælles kontor i Bruxelles. * 25.7.1876 i Kbh. (Cit.), † 16.12.1962 på Skt. Lukas stiftelsen, begr. Frbg. kgd. F: inspektør ved Polyteknisk læreanstalt Albert Nicolai Ø. (1829–1900) og Emma Pouline Brøndum (1823–1914). ~1° 18.12.1914 i Egebæksvang med Ellen Marie Oluffa Olesen, * 16.8.1870 i Brande, † 13.7.1917 i Helsingør, d. af sognepræst Peter Christian O. (1824–75) og Marie Kirstine Hansen (1837–1907). ~2° 15.2.1919 med Augusta Marie Dorothea Haugaard, * 26.6.1870 på Havgård, Longelse, † 4.4.1952 i Kbh. (Chr.borg slotssg.), d. af forpagter, senere proprietær Frederik Anthon H. (1839–1921) og Maren Emilie Anthonia Andersen († 1914, ~1° med apoteker Andreas Sofus Frederik Petersen, 1863–1913). ~3° 14.11.1952 i Kbh. (b.v.) med Gudrun Haugaard, * 3.8.1895 i Kbh. (Holmens), † 17.4.1965 sst. (Chr.borg slotssg.), d. af grosserer Carl Christian Christensen († 1900) og Tine Oline Lassen († 1928, ~2° Haugaard). – Sønnesøn af H. C. Ø. (1777–1851).

Ø. blev student fra Mariboes skole 1894, cand. jur. 1903 og s.å. ansat som assistent i sø- og handelsretten. 1904–05 var han byfogedfuldmægtig i Helsingør, 1905–18 underfoged sst. Initiativrig og samfundsinteresseret nøjedes han ikke med sit embedes arbejde. 1911–15 var han formand for komiteen for Hornbæk-Gilleleje jernbane og derudover medstifter af og formand for Helsingør læseforening, formand for Helsingør borgerforening, Helsingør skatteråd og Helsingør værgeråd samt finansministeriets repræsentant i bestyrelsen for Helsingør-Hornbæk-Gilleleje jernbane. 1918 afbrød han imidlertid sin karriere som statstjenestemand og overtog en kontorchefstilling i Dansk arbejdsgiverforening. Dermed førtes han ind i et internationalt samarbejde hvor han skulle komme til at øve den væsentligste del af sin livsgerning. Straks efter afslutningen af første verdenskrig deltog han i genopta-

gelsen af det samarbejde mellem de nordiske landes arbejdsgiverforeninger der var indledt 1907 og nu udbyggedes. Dette nordiske samarbejde blev en gren i sammenslutningen af arbejdsgiverforeninger der var vedtaget på den internationale arbejdskonference i Washington 1919. Den internationale organisation fik hovedsæde i Bruxelles og her oprettede Danmarks, Finlands, Norges og Sveriges arbejdsgiverforeninger fælles kontor 1922 med Ø. som direktør. Ved krigsudbruddet 1939 flyttedes kontoret til Genève hvor han ledede kontoret til 1946, hvorefter han var de nordiske landes fælles delegerede ved den internationale arbejdsgiverorganisation til 1950. Desuden var han dens præsident 1931–50, derefter ærespræsident. Straks efter oprettelsen af de nordiske arbejdsgiverforeningers kontor i Bruxelles blev Ø. membre-adjoint af styrelsen for det internationale arbejdsbureau, var medlem af styrelsen og vicepræsident 1931–44 og atter medlem af styrelsen 1945–50. Således var han gennem næsten 30 år med i det omfattende arbejde der udførtes af ILO (International Labour Organization). Flere gange deltog han som vicepræsident i konferencer om nord- og sydamerikanske arbejdsforhold. I Bruxelles virkede han for de kulturelle forbindelser mellem Belgien og Danmark og mellem de nordiske landes kolonier i Belgien. Han var en periode formand for det nordiske selskab i Bruxelles og var fra 1925 æres-vicepræsident for Les Amitiés Belgo-Danoises. Til hans kulturelle virke hører også oversættelse til dansk af Upton Sinclairs romaner om mellemkrigstiden: *En Verden gik under*, 1946, *Mellem to Verdener*, 1947 og *Dragens Tænder*, 1948. Endv. har han oversat Edward J. Phelans *Albert Thomas*, 1947. Sociale og juridiske emner har han behandlet i nordiske og udenlandske tidsskrifter og bladkronikker. – R. 1922. DM. 1927. K.[2] 1932. K.[1] 1947. □Mal. af A. Tørsleff, 1950 (det internat. arbejdsbureau i Genève). Foto.

Anders Vigen: De nord. arbejdsgiverforen.s samarbejde gennem 20 år, 1927. Berl. tid. 18.12.1962. Politiken s.d. Børsen s.d. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Helge Larsen

Ørsted, Sophie Wilhelmine Bertha, 1782–1818. * 16.7.1782 på Frbg. slot (Frbg.), † 9.2.1818 i Kbh. (Frbg.), begr. på Frbg. F: organist ved Frbg. k., senere slotsforvalter Joachim Conrad Oehlenschläger (1748–1827) og Martha Marie Hansen (1745–1800). ~ 10.7.1802 på Frbg. med Anders Sandøe *Ørsted, * 21.12.1778 i Rudkøbing, † 1.5.1860 i Kbh., s. af apoteker, senere assessor pharmaciæ Søren Christian Ø. (1750–1822) og Karen Hermansen (1745–93). – Søster til Adam *Oehlenschläger.

Ø. voksede op nært forbunden med den halvtredje år ældre bror, hans legekammerat i slottets haver og indehaver af den kvindelige rolle i deres komediespil. Skolegang kendte hun ikke, men hvad Adam lærte meddelte han gavmildt sin søster som tidligt viste en levende åndelig trang og et forbavsende nemme. Hun lærte også at tegne og spille lidt, ligesom hendes følelsesliv påvirkedes religiøst af moderen efter hvis død hun styrede hjemmet. Som student introducerede Adam hjemme sine mentorer, brødrene Ørsted, og efter H. C. *Ørsteds afrejse til udlandet 1801 forlovede broderen A. S. Ørsted sig med hende. Om nogen erotisk tilbøjelighed fra hendes side var der næppe tale, men hun havde ømhed for den kejtede mand hvis overordentlige anlæg allerede havde lagt sig for dagen. I det lille hjem i Vestergade levede hun sine bedste år. Her læste Adam sin ungdomsdigtning først for søsteren for hvis smag og indsigt han havde ømtålelig respekt, og her udviklede hun sig ved læsning af fortrinsvis tysk poesi og ved samtale med medlemmer af en udvalgt kreds, hvoraf hun særlig satte pris på sin svoger og O. H. *Mynster. Men lidt glædeløst følte hun det indimellem. Helbredet var ikke det bedste, hun savnede børn og trængte til en oplevelse.

Mange sværmede for den smukke og åndfulde Ø., og til fleres forargelse lod hun sig gerne opvarte. Både A. C. *Gierlew og Martin *Lehmann nævntes som hendes tilbedere, og sladderen tog rigtigt fat da Jens *Baggesen under et ophold i Kbh. boede hos Ø. fra nov. 1806 til maj 1807. Om forholdets forløb fortæller Baggesens dagbøger i dithyrambiske vendinger. De var vildt forelskede i hinanden. Hun omvendte ham til Goethe (hendes vademecum i dagliglivet) og den nyere poesi, og han besang sin „Lilia" i en række digte, offentliggjort i samlingerne Heideblumen, 1808 der er hende tilegnet, og Nyeste blandede Digte, s.å. Siden vekslede de kun nogle breve, og da Baggesen 1811 atter gæstede Kbh. vendte hun ham ryggen – som svar på hans åbenmundethed har man ment. Samtidig med Baggesens afrejse fra Danmark begyndte F. C. *Sibbern at komme i Vestergade. Han fattede en håbløs og indtil fortvivlelse voldsom lidenskab for Ø., hvorom han fortæller i Gabrielis Breve som han skrev 1813–14 og læste for Ø. i hendes sidste leveår, men først udgav 1826. Hun værdsatte ham højt, delte sin Goethe-begejstring med ham og tilskrev ham, når hun overkom det, kære og fortrolige breve, men lod ham nok af og til mærke sine luner. Hun følte sig også stadig svagere. Sammen med sin mand foretog hun foråret 1814 en bade-

rejse til Driburg uden at spore ringeste bedring. Hendes livfulde munterhed veg mere og mere pladsen for en melankoli og smerte der til tider trådte næste livsklagende frem, og som striden mellem Baggesen og Oehlenschläger ikke gjorde mindre. Men hun var sjælen i sin kreds til sin død. – Ø.s korrespondance giver ikke fuldt besked om hendes væsens omfang og egenart. Ligesom broderen havde hun ingen synderlig tilbøjelighed for brevskrivning, bl.a. af særhed, selvkritik og en vis portion indolence. Hun var en forunderlig blanding af noget borgerligt jævnt og åndeligt fornemt og frigjort. Søstrene Heger fandt hende storagtig, delvis af jalousi. Kamma *Rahbek var ikke så fuldt ud kvinde og Christiane, broderens hustru, uden åndeligt format. Ø. var genialt modtagelig, havde fine kritiske sanser båret af et kraftigt gemyt og har sagt ypperlige ting bl.a. om Goethe og Oehlenschläger. I en dejlig skabning en inspireret og inspirerende natur der ved sit præg af poesi og henført erotik virkede forunderlig dragende på en samtid der har foreviget hendes navn. □Mal. af J. L. Lund ca. 1810 (Bakkehuset). Silhouet. Tegnet på dødslejet 1818 (Fr.borg). Afbildet på tegn. af Carl Thomsen 1897, 1900 og 1904.

Breve til og fra F. C. Sibbern, udg. C. L. N. Mynster I, 1866 22–34. Breve fra og til Adam Oehlenschläger, udg. H. A. Paludan m.fl. I–V, 1945–50 (breve). – Nic. Bøgh: Fra Oehlenschlægers kreds, 1881 41–182. Adam Oehlenschläger: Ungdomserindr., udg. L. Bobé, 1915 (ny udg. 1963). Elith Reumert: S. Ø., 1920. Samme og Troels G. Jørgensen i Berl. aften 28.3.1934, 3.4., 5.4. og 6.4. s.å. S. A. Kryn i Edda XXXVII, Oslo 1937 259–74. Jul. Clausen: Eros, 1946 129–38. Aage Henriksen: Den rejsende, 1961. Carl Roos: Det ukuelige håb, 1963 35–55.

Daniel Preisz

Ørsted Pedersen, Niels-Henning, * 1946, bassist. * 27.5.1946 i Osted. F: forstander ved Osted fri- og efterskole Niels Pedersen og Theodora Louise Rasmussen. ~7.4.1971 med Solveig Mortensen, * 12.3.1948 i Hvidovre, d. af hotelejer Svend Åge M. og Wilma Annemaria Margaretha Munch.

Det var en selvfølge i Ø.P.s barndomshjem at man dyrkede et instrument, og det blev for hans vedkommende klaveret. Først efter seks års klaverspil skiftede han til bassen og fik kgl. kapelmusicus Ludvig *Hegner og senere hans kollega Johan Poulsen som lærere. Det håndværksmæssige grundlag har altid været vigtigt for ham, og han er forblevet en instrumental perfektionist. Som 14-årig fik han sin professionelle debut som medlem af et af tidens førende danske ensembler, Jazzquintet '60, og han var endnu ikke fyldt 15 da han indspillede sin første plade. Forsidestof blev han for alvor da han i 1963 fik tilbudt en stilling som fast bassist i Count Basies orkester. Den 17-årige kunne imidlertid ikke få arbejdstilladelse i USA, og hans formative år koncentreredes da om Montmartre i København hvor han var veritabel husbassist, og Danmarks radio hvor han også var flittigt anvendt, fra 1964 som medlem af Danmarks radios big band. 1964 udnævntes han af Den danske jazzkreds til Årets jazzmusiker, og samme år optrådte han ved den internationale jazzfestival i Molde i Norge sammen med bl.a. saxofonisten Dexter Gordon. Året efter turnerede han i Europa med internationale berømtheder som saxofonisten Sonny Rollins og pianisten Bill Evans, og der begyndte for alvor at komme i gang i hans internationale karriere. I 1969 kunne det internationale jazztidsskrift *Down Beat* udnævne den unge danske musiker med nonstop-navnet, som det engang døbte ham, til årets bedste bassist efter en afstemning blandt såvel europæiske som amerikanske kritikere.

1971 indledte Ø. P. et siden ofte genoptaget samarbejde med pianisten Oscar Peterson ved en tremåneders turné hvor Petersons krav til maksimal koncentration hos medspillerne blev en ny udfordring for Ø. P. Et andet gennemgående og betydningsfuldt element i 70erne blev duo-samarbejdet med pianisten Kenny Drew. I 1973 udkom den første af flere fremragende plader med denne amerikansk-danske duo som havde både danske folkemelodier, amerikanske jazz-standards, selvskrevet materiale og meget andet på repertoiret. Ø. P. turnerede også i denne periode med *Jazz at the Philharmonic* og fik lejlighed til at spille med stort set alle førende jazzinstrumentalister. Men bestandig har det været vitalt for ham at have Danmark og familielivet som basis og ikke binde sig for længere tid ad gangen. Heldigvis er dog (relativt) kortvarige samarbejdsprojekter som trioen med den belgiske guitarist Philip Catherine og den amerikanske trommeslager Billy Hart eller duoen med den brasilianske pianist Tania Maria fastholdt på plader. Den første Ø. P.-plade som blev indspillet helt på hans egne præmisser med stort set selvskrevet materiale og selvvalgte medspillere var *Jaywalkin'* fra 1975. Skønt anerkendt på verdensplan som jazzmusiker af et ekstraordinært virtuos-tilsnit har Ø. P. aldrig indsnævret sit musikalske interessefelt. Det inkluderer fortsat klassikerne, også de nyere som Arnold Schönberg, og han har fra tid til anden ladet sig lokke til at optræde i klassiske sammenhænge, således i Schuberts *Forellekvintet* i København 1981. Ø. P. er i årenes løb tildelt forskellige udmærkelser, bl.a. Dansk musikerforbunds hæderspris. □Foto.

Knud Ketting

Ørum, Hans Peter, 1847–1904, læge. * 1.1.1847 i Kbh. (Holmens), † 20.10.1904 sst., begr. sst. (Ass.). F: te- og kaffeskænker Hans David Mogensen Ø. (1803–75) og Kirstine Marie Petersen (ca. 1823–92). ~ 3.11.1876 i Kbh. (Garn.) med Alvilda Theodora Florentine Tulinius, * 23.6. 1848 i Kbh. (Garn.), † 27.2.1927 sst., d. af drejermester Daniel Adolph T. (1817–1902) og Emilie Catharina Mørch (ca. 1817–89).

Ø. blev student 1865 fra Borgerdydskolen i Kbh. og tog lægeeksamen 1872, hvorefter han fungerede som assistent ved P. L. *Panums fysiologiske laboratorium og var i længere tid kandidat ved Almindelig hospital under professor L. I. *Brandes, til hvem han derved nøje knyttedes. Senere kastede han sig over gynækologi under professor F. *Howitz, og de arbejder han har publiceret tilhører dette specialfag, både hans doktordisputats (*Kemiske Studier over Ovariecystevædsker*, 1884) og flere særlige afhandlinger. Disse specialstudier opgav han dog snart og blev praktiserende læge i Kbh. Han blev ved sin overordentlige arbejdsevne og praktiske sans efterhånden en i meget vidt omfang benyttet kraft, ikke blot inden for det medicinske samfund, men også i det store kbh.ske samfund. Som vidnesbyrd herom skal fremhæves hans virksomhed for den animale vaccinations indførelse (sammen med professorerne C. J. *Salomonsen og Bernhard *Bang), for oprettelsen af lægevagtstationer og af den danske lægeforenings bureau ligesom hans tillidshverv i redaktionen af Ugeskrift for Læger, i lægernes understøttelsesforeninger og virksomme deltagelse i de danske lægemøder. Ligeledes hans virksomhed som læge i invalideforsørgelsen og lægekyndigt medlem af centralkomiteen. Han indvalgtes i Kbh.s borgerrepræsentation hvor han havde sæde 1894–1900 og derefter atter 1903–04. Her kastede han sig med iver over reformatoriske arbejder på de medicinske og hygiejniske områder, blev også 1896 medlem af sundhedskommissionen og virkede i den følgende tid energisk i forskellige andre specialkommissioner og udvalg, således i kødkontrolkommissionen og kommissionen til ordning af prostitutionen, i udvalgene til ombygning af byens usunde kvarterer og til stadens forsyning med drikkevand. Særlig fortjeneste indlagde han sig ved oprettelsen af Boserup sanatorium. I borgerrepræsentationen spillede han en betydningsfuld rolle i hele budgetforhandlingen og overhovedet i alle vigtige kommunale sager. Samtidig knyttedes han i bestandig større omfang til ledelsen af forskellige filantropiske foretagender og institutioner, virkede i bestyrelsen for Samfundet til ædruelighedens fremme, for børneplejeforeningen og for det kbh.ske asylselskab. – Tit. professor 1899. – R. 1890. □Træsnit af Th. A., 1903. Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1884 30f. – Hospitalstid. 4.r.XII, 1904 1087f. Ugeskr. for læger, s.å. 1039–41. Ill. tid. 30.10. s.å. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*L. S. Fridericia**

Ørum, Poul, * 1919, forfatter. * 23.12.1919 i Nykøbing M. F: kedel- og maskinpasser Laurits Ø. (1887–1944) og Constance Nørholm (1892–1978). ~ 27.5.1944 i Skive med Signe Andersen, * 23.8.1921 i Skive, † 27.1.1980, d. af vejmand Anders A. († 1951) og Marie Christensen († 1957).

Ø. var et fantasibegavet barn der voksede op i et jævnt arbejderhjem, de første år i Nykøbing Mors. Efter realeksamen fra Skive tog han hyre som jungmand på en skonnert hvor skipperen viste sig så brutal over for den spinkle dreng at denne var på nippet til at slå ham ihjel. Oplevelsen heraf (skildret langt senere i *Atlanten* fra novellesamlingen *I vandenes dyb*, 1961 og i *Tilbagerejsen*, 1973) blev afgørende for hans erfaringer om underkuelse og om sindets mørke dybder. Efter halvandet år gik han i land og måtte under 1930ernes krise tage tilfældigt forefaldende arbejde, bl.a. som tørvegraver, røgter og dyrlægeassistent på hjemegnen. I 1944 fik han et underbetalt job i fødebyen ved Morsø Venstreblad, og samme år giftede han sig. Siden blev han politireporter ved Ny Tid i Ålborg og fra 1947 ved den socialdemokratiske provinspresse i Kbh. Han følte sig dog aldrig hjemme i hovedstaden, men droges tilbage mod hjemstavnen og fortiden. De to tidligste romaner er socialhistoriske beretninger fra 1700-tallets Jylland: *Dansen med de fire vinde*, 1953 om en dødsdømt hestetyv der vil begraves i indviet jord, og om præsten der overvinder sig til at trodse lov og orden ved at efterkomme hans ønske; og *Ulveleg*, 1954 om en rømt tugthusfange der hører til de foragtede rakkere (skildret efter folkelivsforskeren H. P. *Hansens „Natmændsfolk og Kjæltringer"). Tematisk sammenhæng hermed har digtsamlingen *Sommerens genfærd*, 1956 om sjælens dæmoniske fortidsskygger.

Indlevelsen i lovbryderne blev efterhånden også et hovedmotiv i mange af de følgende nutidsromaner. Betegnende nok udsprang den først udgivne af en avisreportage om en undvegen arrestant der begik selvmord for at undslippe sine forfølgere (*Sidste flugt*, 1955). Solidariteten med den flygtende bliver både igangsættende for for-

fatteren og for jegfortælleren. Et selvopgør som også i ydre forstand rummer meget autobiografisk stof er *Slet dine spor,* 1956 der indbragte ham Kollegernes ærespris. Han følte sig nu tilstrækkelig konsolideret til at opsige sin journaliststilling og blot levere ugentlige artikler til Hjemmet (1957–62; udvalg af de mange livsbetragtninger, refleksioner og erindringsglimt er *Det lille lys,* 1959 og *Tagdryp,* 1962). Han flyttede med familien til Fanø hvorfra den mødrene slægt stammede. Mødet med naturelementerne vakte mytiske og arketypiske gestalter til live (*Det gyldne rav,* 1957), og en slags syndefaldsmyte gennemleves i *Lyksalighedens ø,* 1958 af de to halvstore børn på sommerbesøg hos bedstefaderen (efter model af Ø.s morfar, en gammel ostindiefarer). Et fællestræk for drengen Jes, der bærer bedstefaderens navn, og de mandlige hovedfigurer i de næste romaner er den nævnte skibsdreng-erfaring: den svage og foragtede drives gradvis til aktion og kan rumme uerkendte indre kræfter. Det gælder på forskellig måde småbedrageren Hagen i *Skyggen ved din højre hånd,* 1959, den drikfældige trafikassistent Gravesen i *Natten i ventesalen,* 1962 (bearb. for TV) og ægtemanden Ovesen med den ambitiøse kone i *Rundt om en enebærbusk,* 1963 (i TV 1967).

I forfatterskabets senere del gås der tættere ind på den latente eller potentielle kriminalitet. Et farveglødende forvarsel er beretningen fra Dantes renæssance-Italien *Komedie i Florens,* 1960, omskrevet 1977 som *Komedie i Firenze;* her er den forurettede efterkommer af Ugolino et hårsbred fra at øve drab, og det samme er tilfældet – dvs. tilfældigheder gør udslaget – for flere personer i novellesamlingen *Uskylds frugt,* 1964. En direkte forklædning for Ø.s fortid som kriminalreporter er Mantel – navnet betyder kappe – i romanerne *Hanegal,* 1965 og *Ukendt offer,* 1967 som implicerer sig i begåede mord ud fra egne dunkle fortrængninger og traumer. I den mellemliggende *Romance for Selma,* 1966 er forfatteren åbenlyst involveret ved for hvert kapitel at fremmane sin „lige" Egil Terman, der genopsøger barndomsbyen som en række skyldbelastede åsteder; et af kapitlerne kaldes „Morderen iblandt os". Efter et par mere udvendige spændingsromaner (*Spionen ud af den blå luft,* 1968 og *Hjemkomst til drab,* 1970) fik Ø. gennem en fast forlagsaftale arbejdsfred til dybtborende psykologiske studier. Dobbeltromanen om lærer Ronald Sørensen – *Et andet ansigt,* 1970 og *Den stjålne ild,* 1971 – skildrer et fundamentalt livsopgør, opbruddet fra den borgerlige pseudotilværelse for at nå til smertelig selvforståelse og nyeksistens. Overvindelsen af fortidens skyldbyrde er ligeledes problemet for hovedpersonerne i *Det 11. bud,* 1972 og *De uforsonlige,* 1975; de er begge fra ungdommen kriminaliserede og søger desperat at slippe ud af fordægtiggørelsen og forfølgelsen, men klarer det ikke uden nye fordægtige lovbrud. Det 11. bud lyder: „Det gør ikke noget hvis det ikke bliver opdaget!" Og uforsonlig er både omverdenen og den diskriminerede, trods tilsyneladende integration. Denne modsætning bliver skærpet når afvigeren i sin svaghed tiltrækker sig en ugrundet mistanke: således sinken Bahnsen i *Syndebuk,* 1972 der anklages for et kvindemord og nedbrydes psykisk. Nogle år senere engagerede Ø. og hans hustru sig i en lignende sag for at få frikendt den svagtbegavede Jacob Brølling for seksualmordet i Egebæksvang (*Retssikkerhedens illusion. Analyse af et justitsmord,* 1980). Den der i romanen ved en hændelse får fastslået Bahnsens uskyld er kriminalassistenten Jonas Mørck der på ny optræder som forfatterens alter ego i *Kun sandheden,* 1974 (filmatiseret) og *Tavse vidner,* 1976. Utrættelig opsporer han begivenhedernes talrige forgreninger udefter, indefter og tilbage i fortiden, i fornemmelse af sandhedens mangefold. – Romanrækkens seneste variant af den enkelte på kant med samfundet er Holman i *Bristepunktet,* 1978, en lille detailhandler der slås ud af supermarkedkoncerner; han havner i ågerkarlekløer og terroriseres til ulovligheder og selvtægt.

Endnu inden afslutningen af bogen om Brølling-sagen havde Ø. den store sorg at miste sin hustru og medarbejder i bestræbelserne for „at skaffe forfordelte, tilsidesatte og uretfærdigt behandlede medmennesker ret og rimelighed" (forordet). Et forsøg på at skrive sig fri af depressionen er *Ravnen mod aften,* 1982 som atter gør brug af Mørck-skikkelsen, men også utilsløret fortæller om hans sorg-terapi. I *Sorgens følelser,* 1984 udvider han sine erfaringer til en generel omkredsning af sorgens psykologi og sørgereaktionerne ved tabet af nærtstående. Ø. har i sin omfattende produktion kredset vedholdende om psykologiske og moralske problemer eller konflikter. Kriminalfortællingen har været ham et middel hertil fordi den tilspidser begreberne skyld og skæbne. Han er litterært beslægtet med byfællen fra Jante Aksel *Sandemose; læsningen af „Vi pynter os med horn" kom ligefrem til at umuliggøre fortsættelsen af Jes' historie (fra „Lyksalighedens ø") som jungmand på basis af Ø.s egen ungdomsoplevelse. Andre mønstre han har vedgået er Nis *Petersen og Knut Hamsun, outsidernes skildrere, og Max Frisch, skildreren af identitetens gåde. Den realistiske erkendelse og bearbejdelse af det irrationelle er forfatterskabets inderste kerne. Ø. har fået Kollegernes ærespris 1957, Den danske kritikerpris 1958, De

gyldne laurbær 1963, Johs. Ewald-legatet 1964, Jeanne og Henri Nathansens mindelegat 1966, Otto Rungs forfatterlegat 1969, Henrik Pontoppidans mindelegat 1970, Søren Gyldendal-prisen 1973, H. C. Andersen-legatet 1976 og Ikea-prisen 1984. □Tegn. af H. Lollesgaard, 1972 (Kgl.bibl.). Foto.

P. Ø.: Tilbagerejsen, 1973 (selvbiogr.). Interview i Romanens veje, ved Hanne Marie Svendsen, 1966 43–53. – Erik Halvorsen i Danske digtere i det 20. årh. 2.udg.III, 1966 371–79. Thorkild Borup Jensen sst. 3.udg. IV, 1982 338–54.

Mogens Brøndsted

Ørum, Torben Ploug Aagesen, * 1901, officer. * 12.7.1901 i Ålborg. F: kaptajn, revisor i landbrugsministeriet Aage Ø. (1863–1934) og Oliva Charlotte Arboe (ca.1871–1916). ~ 10.10.1925 i Frederikssund med Inger Holten Lange, * 1.2.1900 i Frederikssund, d. af købmand Peter Holten L. (1870–1944) og Frederikke Magdalene Ross (1870–1959).

Ø. blev efter gennemgang af hærens officersskole premierløjtnant i artilleriet 1923. Han uddannedes til militærflyver og kom til hærens flyvertropper 1927. Efter en omfattende teknisk-videnskabelig uddannelse på Polyteknisk læreanstalt og École Nationale Supérieure de l'Aéronautique var han chef for flyvertroppernes tekniske tjeneste 1932–40. Han blev kaptajn 1931 og oberstløjtnant 1935 og gennemgik generalstabskursus 1936–38. Han var netop tiltrådt som chef for sjællandske flyverafdeling da han 9.4.1940 magtesløs og bitter måtte overvære det ødelæggende tyske luftangreb på Værløse flyveplads. Han besluttede straks at gå sine egne veje og komme ud af landet og optog kontakter for at få en gruppe unge flyvere med, hvis lokalkendskab han formodede englænderne måtte være interesserede i under den videre kamp mod tyskerne. Man rekognoscerede pladser for evt. udflyvning med små civile fly. De allieredes interesse viste sig dog begrænset da han under en tjenesterejse til Stockholm fik forbindelse med dem. Man ville blot have Ø. alene til London, men han måtte selv skaffe sig til Lissabon. Han gik uden for nummer og under påskud af forretningsrejse og familiebesøg i Brasilien lykkedes det ham at skaffe de fornødne visa. Men under mellemlanding i Berlin 7.12.1940 blev han arresteret sigtet for landsforræderi og spionage i operationszonen. Dødsstraf var en nærliggende mulighed.

Den danske regering søgte ham overført til pådømmelse i Danmark sammen med de her pågrebne medskyldige. Det lykkedes på betingelse af indføring af et midlertidigt tillæg til straffeloven der bl.a. hjemlede streng straf for spionage og andre handlinger til skade for besættelsesmagten – og med tilbagevirkende kraft selv om afgørelsen derved måtte blive strengere end efter hidtidig lovgivning. Efter vedtagelse i rigsdagen stadfæstedes „lex Ørum" af kongen 18.1.1941. Ø. idømtes livsvarigt fængsel. Mange andre dømtes senere efter denne lov. Han afsonede i Vestre fængsel og senere Vridsløselille, men blev befriet ved en aktion af en militærgruppe i efteråret 1943 da han var indlagt på Militærhospitalet og blev ført til Sverige. Efter Krigen genindtrådte Ø. i hæren og blev i dec.1945 oberst og generalinspektør for flyvertropperne. Han var chef for hæren og søværnets fælles flyverledelse fra 1947 til oprettelsen af det selvstændige flyvevåben 1950 – uden dog at spille nogen betydende rolle i forbindelse hermed. Han var senere militær luftattaché i London og Paris indtil han 1955 tog sin afsked pga. svagelighed og bosatte sig i Frankrig. – Med sin alsidige begavelse og selvsikkerhed var Ø. en meget dygtig, men streng og noget prikken ledertype der ikke altid havde let ved at indordne sig. Med megen værdighed udviste han stor intellektuel fasthed og udholdenhed under sine prøvelser, men blev nok mere svækket end han selv var klar over. – R. 1936. DM. 1946. □Foto.

Beretn. til folketinget afgivet af de nedsatte kommissioner i henhold til grundlovens § 45 [den parlamentariske kommission] især III, 1951; VII, 1950; XIII, 1954. – Danm. under besættelsen, red. Vilh. la Cour I, 1946. – Papirer i Rigsark.

E. H. Wolff

Øst, Niels Christian, 1779–1842, litterat. * 10. 2.1779 i Kbh. (Petri), † 22.4.1842 sst. (Holmens), begr. sst. (Ass.). F: agent, grosserer Christian Nielsen Øster († tidligst 1787) og Maria Hedevig Jürgensen (ca.1745–1800). Ugift.

Ø. tog dansk-juridisk eksamen 1795, men udnyttede den ikke i praksis. Under krigen 1803–13 var han en kort tid kystmilitsbestyrer, men var i øvrigt fra sin tidlige ungdom optaget af litterær beskæftigelse og begyndte allerede som attenårig at udgive tidsskrifter. I sine *Intelligenzblade for Litteratur-, Kunst- og Theatervæsenet i Danmark og Norge* I–II, 1797–98 og *Litteratur-, Kunst- og Theater-Blade* I–II, 1798–99 eller *Litteratur-, Kunst- og Theater-Archiv*, 1799 optrådte han som kunstkritiker og teateranmelder, men måtte en tid høre op da han blev sagsøgt for sine udtalelser om politiet, teaterdirektionen og officererne. I et nyt blad brugte han et ærerørigt udtryk om en afdød konge, og da politimesteren fandt det strafbart blev han arresteret, men næste dag faldt der en kgl. resolution om at de brugte ytringer kun kunne mødes med foragt, og at der

ingen anledning var til at sætte forfatteren under tiltale for den sags skyld. Ø. hoverede i en reklamerende pjece *Det første danske Skrivt i det nittende Aarhundrede,* 1801 og tog fat på udgivelsen af nye journaler. En stor del af disse hans produkter har kun haft betydning i udgivelsesøjeblikket og næppe nok det. Han søgte i øvrigt at ernære sig ved antikvarboghandel og ved afholdelse af periodiske bogauktioner hvormed han fortsatte en række år. Men ved at tumle med de store bogmasser samlede han tid efter anden fra litteraturens forskelligste områder adskilligt spredt materiale som han dog hverken havde skønsomhed eller tilstrækkelig kundskab til at bearbejde. I hans *Archiv for Psychologie, Historie, Literatur og Kunst* I–XIII, 1824–30 vil der i det store betydningsløse kaos findes opbevaret enkelte meddelelser af virkelig interesse. Det samme gælder hans *Materialier til et dansk biographisk-literarisk Lexicon, indeholdende: Fortsættelser af, Tillæg til, Rettelser i de indtil 1835 udkomne Lexica, om Danske, Norske og Islændere* (nr. 1–150), 1835–38, et leksikalsk ugeblad. Fortsættelsen deraf, *Supplementblade til alle danskprentede Tidsskrifter,* 1839–40, 39 numre, var af endnu tyndere beskaffenhed. En påtænkt revision og fortsættelse af Nyerup og Krafts litteraturleksikon (1820) gav kun nogle brokker fra „A. til Callisen" (1826–27). – Virkelig fortjeneste har Ø. som stifter af *Samfundet til den danske Litteraturs Fremme* 28.1.1827. Da Ø. vidste at hans navn ikke havde videre god klang blandt publikum trådte han selv „af flere Aarsager" ganske i baggrunden og virkede kun i stilhed for samfundet. – Overkrigskommissær 1813. □Tegn. af Thybjerg. Stengravering.

Fr. Schyberg: Dansk teaterkritik, 1937.

*Povl Engelstoft**

Østerberg, Johannes Valdemar, 1865–1945, filolog. * 11.4.1865 i Horsens, † 4.12.1945 på Frbg., urne på Bispebjerg kgd. F: marskandiser Villads Jensen Ø. (1796–1880) og Ane Kirstine Vogelius (1834–75). ~6.3.1891 i Kbh. (Trin.) med Cathinka (Karen) Nikoline Qvist, * 26.11.1866 i Svendborg, † 5.11.1950 på Frbg., d. af skræddermester Hans Christian Q. (1827–1920) og Anna Augusta Randrup (1838–1909).

Ø. blev student 1883 fra Horsens og tog 1897 magisterkonferens i engelsk; Otto *Jespersens virksomhed fik tidligt en stor indflydelse på hans åndelige liv. 1890 blev han timelærer ved Horsens lærde skole (statsskole), 1892 adjunkt, 1911 overlærer (fra 1920 lektor), afgik 1930. Hans lærergerning der begyndte allerede i den første studentertid var et kald for ham; han hørte til den første generation af moderne filologisk orienterede engelsklærere, men underviste for øvrigt i skolen i alle mulige fag, endog matematik. Frugter af denne virksomhed er de fyldigt kommenterede skoleudgaver i serien Engelske Forfattere for Gymnasiet, heri bl.a. en udmærket udgave af *The Merchant of Venice,* 1915 (sammen med rektor J. Alsted). Som oversætter begyndte Ø. i serien Dansk Folkebibliothek 1887 med Heinrich Heines *Harzreisen* og George Eliots *Amos Barton.* Her kom også hans første gendigtninger af William Shakespeare: *Kong Lear, Romeo og Julie, Hamlet.* Siden da levede han sit egentlige liv i studium og tolkning af Shakespeare og hans samtidige. Hans videnskabelige resultater er nedlagt i noterne til hans oversættelser (fremfor alt i den meget udførlige og overlegent sikre udgave af Hamlet 1921) og i særskrifter: *Studier over Hamlet-Teksterne* I, 1920, *Prince Hamlet's age,* 1924, *The Countess Scenes* (Shakespeare Jahrbuch 1929) m.m. Den Shakespeare han fremstiller er befriet for den romantiske litteraturforsknings sentimentalitet og vilkårlighed. 1900–01 kom en første udgave af hans oversættelsesværk (I–II), omfattende otte stykker; senere udkom *Macbeth,* 1908 og *Købmanden i Venezia,* 1913. En samlet nyudgave med talrige omarbejdelser blev udgivet 1927–28; hertil sluttede sig *Richard III,* 1939. Desuden kom 1926 et lille bind med to fragmenter, *Grevinden af Salisbury og Marina.* Af Shakespeares samtidige oversatte han Thomas Kyds *Den spanske Tragedie,* 1938. Hans oversættelser fandt ikke vej til nationalscenen, men er blevet spillet i Oslo, på københavnske privatteatre og provinsscener; det er navnlig som læsetekster de har haft betydning. Hans arbejdes fortrin ligger på den ene side i den overordentlige fortrolighed med originalens tekst, ikke blot dens ordlyd, på den anden side i at han er frigjort fra den ældre oversættertraditions akademiske præg. Han følger overalt Shakespeare på hans farligste stier; han vil ligne originalen både i det fine og det grove. Der er derfor mange ejendommelige ord og vendinger hos ham, men (for at bruge hans eget udtryk): „de skulde ikke stikke frem som Vorter paa en glat Hud, snarere sidde som naturlige Figureringer i et Ved, der iøvrigt er drejet og slebet i ulastelige Former". – R. 1921. □Foto.

Martin B. Ruud: An essay toward a history of Shakespeare in Denmark, Minnesota 1920. L. Magon i Shakespeare Jahrbuch, Lpz. 1929 213 f. Horsens statsskole 1532–1932, ved C. Clausen, 1932. Paul V. Rubow: Shakespeare på dansk, 1932. Samme i Acta philologica Scandinavica VIII, 1933 97–135. Samme i Politiken 11.4.1945. Chr. Nielsen i Berl. tid. s.d. Tom Kristensen i Politiken 6.12.s.å. Carl Th. Jørgensen: V. Ø., 1964. Thora Balslev Blatt i Shakespeare translation II, Tokyo

1975 51-53. – Breve i Statsbibl., Århus. Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Knud Sørensen (Paul V. Rubow)

Østergaard, Christen Christensen, 1804–83, Grønlandsmissionær. * 14.7.1804 på Østergård i He, † 21.3.1883 i Husby, Ringkøbing amt, begr. sst. F: gårdejer Christen Iversen († 1833) og Ane Cathrine Christensdatter. ~ 1° 20.3.1833 i Kbh. (Fred. ty.) med Lovise Nicoline Hedevig Garnæs, * 30.3.1802 i Aurdal, Norge, † 20.10.1837 i Upernavik, d. af residerende kapellan i Aurdal, senere sognepræst i Kolding Jens Johan G. (1772–1817) og Vita Elisabeth Boserup (1782–1874). ~ 2° 13.3.1844 i Sønder Felding med Juliane Eleonora Garnæs, * 28.6.1811 i Kolding, † 20.12.1883 i Husby, søster til 1. hustru.

Efter skolegangen blev den 14-årige opvakte dreng ansat som hjælpelærer, men ønskede at blive missionær. 20 år gammel henvendte han sig til Det danske missionsselskab der satte ham til at læse. 1828 blev Ø. student og fire år senere teologisk kandidat. 1833 blev han udsendt til Grønland. Her virkede han i Upernavik indtil 1841. Stedet havde ikke haft missionær siden 1790, og befolkningen var kendt som stridbar og vanskelig at omgås. Kort efter sin hjemkomst til Danmark blev han 1842 sognepræst i Sønder Felding, 1850 i Husby-Sønder Nissum. 1877 tog han sin afsked. Efter hans indberetninger, breve og optegnelser at dømme var årene i Upernavik stærkt opslidende og nedslående. En pessimistisk nedvurdering af sine omgivelser, både natur og mennesker, skulle ikke gøre ham tilværelsen lettere. Han fremsatte imidlertid samtidig en del positive forslag, og det lykkedes ham at efterlade en nogenlunde stabil menighed. Hustruens og to børns død drev ham til at søge hjemrejse før den akkorderede tid. Missionsinteressen bevarede han hvilket gav sig udslag i oprettelse af et legat for hedningemissionen. ☐Foto.

Det grønlandske selsk.s årsskr. 1934–35, 1935 48–92; 1936 36–69 og 1937 95–137 (Fra missionens barndomstid ved Upernavik. Af missionær Ø.s papirer, ved H. Ostermann).

Finn Gad

Østergaard, Ejnar, 1896–1970, gårdejer, sparekassedirektør. * 25.12.1896 i Hornborg ved Horsens, † 17.11.1970, begr. i Hansted. F: gårdejer Morten Ø. (1866–1962) og Dorthea Troelsen (1868–1955). ~ 1° 8.9.1925 med Frida Grundtvig Sørensen, * 31.8.1898 i Tylstrup, † 28.6.1935 i Skelskør. ~ 2° 19.11.1938 med Gudrun Andersen, * 3.1.1904 i Lem, d. af læge Anders A. (1867–1930) og Anna Christence Nyegaard (1869–1934).

Ø. fik en praktisk landbrugsuddannelse som blev suppleret med ophold på landbrugsskole og landbohøjskolen hvorfra han tog eksamen som landbrugskandidat 1918. Derefter fulgte et års ansættelse ved Danske landboforeningers frøforsyning (DLF) i Roskilde, og efter en længere studierejse med studieophold i England og Australien blev Ø. ansat som planteavlskonsulent i Dronninglund herreds landboforening hvor han virkede til 1925. Men han valgte så at vende tilbage til det praktiske landbrug og købte 1925 gården Strandholt ved Horsens fjord som i det følgende tiår blev moderniseret i mark og stald så den udviklede sig til en mønsterbedrift på egnen og blev et søgt mål for landmandsgæster fra ind- og udland. Ud over virket som landbrugspraktiker blev Ø. involveret i såvel lokalt kommunalt arbejde som i det landøkonomiske organisationsarbejde. Han var i mange år medlem af Hansted sogneråd og blev 1934 indvalgt i bestyrelsen for Horsens landbrugsforening. 1937–51 var han foreningens næstformand og samtidig formand for dens planteavlsudvalg hvilket førte til medlemskab af Foreningen af jydske landboforeningers planteavlsudvalg. 1951–64 var Ø. formand for Statens planteavlsudvalg som landboforeningernes repræsentant og kom i denne periode til at forestå den tiltrængte udbygning af forsøgsvirksomheden efter krigen. Det gjaldt bl.a. udflytningen af forsøgsstationen i Lyngby samt Statens væksthusforsøg og oprettelse af en ny forsøgsstation i Thisted amt. Desuden medførte formandskabet at Ø. kom til at medvirke i det udvalg der forberedte loven om beskyttelse af forædlingsrettigheder for planter. 1951–57 var han samtidig formand for DLF, og blev derefter indvalgt i tilsynsrådet for Landbosparekassen i Horsens hvor han 1963–70 var landbrugskyndig direktør. Ø. var også gennem en årrække frem til 1964 formand for bestyrelsen for Bygholm landbrugsskole og var med til at sikre skolens opførelse. Han var stærkt optaget af landboungdommens uddannelse og etableringsproblemer og var hvert år til stede når et nyt elevhold ankom. Foruden at være en dygtig og fremadskuende praktiker øvede Ø. med sin store arbejdsevne en betydelig indsats især inden for landboorganisationernes planteavlsarbejde, og som anerkendelse herfor fik han 1969 tildelt landhusholdningsselskabets store sølvbæger. – R. 1956. R.[1] 1963.

Ugeskr. for landmænd CI, 1956 763. Jeppe Kristensen i Ugeskr. for agronomer CXV, 1970 985. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Carl Thomsen

Østergaard, Knud Charles Elvig, * 1922, forsvarsminister. * 21.3.1922 i Kbh. (Skt. Jacob). F:

gårdejer Peder Christiansen Ø. (1879–1967) og Kristine Sørine Christensen (1886–1953). ~28. 11.1953 i Ålborg (Ansgar) med Lisbet Eklund Bech, * 4.11.1930 i Hammel, d. af købmand Jens Louis Michael Alexander B. (1899–1945) og Elna Elin Elvira Eklund (1900–83).

Ø. blev student fra Ålborg katedralskole 1940, uddannedes på fodfolkets kornetskole 1941 og hærens officersskole 1942–44, blev premierløjtnant 1945, kaptajnløjtnant 1950, distriktsleder og kaptajn i hjemmeværnet 1952, major 1962 og oberstløjtnant 1963. S.å. var han på Special Warfare and PSYOPS kursus i North Carolina. Ø. var medlem af Ålborg byråd 1958–66 og i samme periode viceborgmester og formand for byrådets konservative gruppe. Desuden var han 1958–71 formand for teknisk kollegium i Ålborg. Ved folketingsvalget 1957 var han opstillet af de konservative i Nørresundbykredsen og repræsenterede kredsen i folketinget 1964–73. Han var ordfører i sager vedr. hjemmeværnet og var desuden delegeret ved FN 1966 og 1967 samt medlem af Europarådet 1968–71 og af NATOs parlamentariske forsamling 1969–71. Disse poster afgav han da han 17.3.1971 udnævntes til forsvarsminister efter E. Ninn-Hansen der havde overtaget finansministerposten. Ø.s ministergerning ophørte allerede 11.10.1971 ved RKV-regeringens afgang. Hans væsentligste opgave havde været at videreføre den udflytning af kommandoer og indkøring af den nye forsvarsorganisation som hans forgænger havde indledt. Fra 1971 har Ø. været medlem af det konservative folkepartis hovedbestyrelse og fra 1981 partiets formand i Nordjyllands amt. Han mistede sit mandat ved 1973-valget der ramte de konservative så hårdt. Partiet sendte ham 1976 og 1980 som delegeret til FN, og siden 1981 har han været valgt i folketinget i Herningkredsen. Efter de konservatives come back og Poul Schlüters regeringsdannelse sept.1982 er Ø. rykket frem i første række i folketingsarbejdet som formand for den konservative folketingsgruppe. – Fra 1974 er han præsident for de danske forsvarsbroderselskaber. Ø. har gennem adskillige år specialiseret sig i forholdene i Østasien og 1965 udgivet piecen *Focus på Vietnam*. – R. 1967. R.[1] 1973. K. 1980. □Foto.

K. Ø. i Barn af Vendsyssel I, 1975 27–35. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Helge Larsen

Østergaard, Peder **Kristian** (ved dåben Christian) Pedersen, 1855–1931, præst i USA, forfatter. * 5.2.1855 i Volstrup, Hjerm sg., † 9.10.1931 i Tyler, Minn., begr. sst. F: gårdejer Peder Ø. Davidsen (1817–76) og Maren Pedersdatter (1825–tidligst 76). ~1° 3.7.1881 i Elkhorn, Iowa, med Maren Kristine Svendsen, * 25.2.1860 i Fanefjord, Møn, † 13.3.1892 i Ålborg, d. af murer Hans Jørgen S. (1837–1910) og Karen Stine Jørgensdatter (1841–1924). ~2° 2.10.1892 i West Denmark, Wisc., med Marie Kristine Hansen, * 26.3.1870 i Ajstrup sg. ved Nørresundby, † 1956 i Tyler, d. af gårdejer Søren Andreas H. (1837–1919) og Laurine Andersen (1851–85).

Ø. kom efter sin skolegang ud at tjene; men med sin store lærelyst læste han på egen hånd alt hvad han fik fat i fordi han ville være lærer. Uden nogen afsluttet uddannelse blev han som ganske ung friskolelærer på Fyn, derefter på Langeland, og var gentagne gange elev på Askov hvor han ved siden af højskoleundervisningen også lærte fremmede sprog. Efteråret 1878 rejste han på Ludvig *Schrøders opfordring til USA for at blive lærer ved den første danske højskole der s.å. blev oprettet i Elkhorn, Iowa, af nordmanden pastor Kirkeberg. Da denne blev afløst af pastor H. J. *Pedersen var Ø. lærer også hos ham og fulgte med ham til en ny højskole i Ashland, Michigan, efter at være blevet gift med en af sine tidligere elever. 1885 rejste han derfra tilbage til Danmark med kone og to børn og begyndte på egen hånd en højskole i Støvring. Her levede han syv år i meget trange kår og kunne i provisorietiden ikke straks få statsstøtte til skolen da dennes garant var en kendt venstremand. I foråret 1892 brød han op, og lige efter sin hustrus død drog han igen til USA hvor han søgte til præsteskolen i West Denmark, Wisconsin, og blev n.å. ordineret i Chicago af pastor A. S. *Nielsen. Han begyndte som præst i en stor dansk koloni, Marquette i Nebraska, og havde derefter embede i flere andre landkolonier til han på grund af svaghed trak sig tilbage til kolonien i Tyler, Minnesota, hvor han døde. Hans store efterslægt samles stadig her.

Ø. havde ret tidligt forsøgt sig som forfatter og udgav 1883 *Fra Skov og Prærie*. Men under kampen for tilværelsen på Støvring højskole måtte han tjene penge ved at skrive og kom derved ind på en langvarig forfattervirksomhed, i jævn og klar fortællemåde, som han fortsatte i USA. Han begyndte med fortællingerne *Vesterlide*, 1889 og *Nybyggere*, 1891; senere kom *Blokhuset*, 1892 og *Anton Arden*, 1897, alle handlende om nybyggerlivet og dets kår. Endnu senere kom *Et Købmandshus*, 1909, *Dalboerne*, 1913 og *Danby Folk*, 1927, en trilogi af interessante og historisk betydningsfulde romaner om immigrantliv i Nebraska. Romanen *Hedens Børn*, 1922 er en udmærket folkelig beretning om hedesagen i hans hjemstavn. Da han tog levende del i livet blandt

danske og i forhandling om religiøse spørgsmål foreligger der mange artikler fra ham i dansk-amerikanske blade og i Højskolebladet. Desuden har han skrevet mange digte og sange; 1912 udkom en samling: *Sange fra Prærien.* Andre er digtede til indvielsen af danske skoler i USA hvor hans sange stadig synges, især *Bag bølgende Have, Vi er Fæstere her for en Tid, Den Sag er aldrig i Verden tabt – som deler Kaar med, hvad Gud har skabt,* og mange flere. Et enkelt af hans digte: *Herre, jeg vil gerne tjene, tjene dig og dig alene* er optaget i salmebogen. Hans digteriske arbejder er det mest særprægede af hans forfatterskab, skrevet som de er ud af et bevægeligt og følsomt sind. □Foto.

Anders Bobjerg i Højskolebl. LVI, 1931 723f. Åge M. Jensen sst. LXXXV, 1960 203–06. Danm.s folkehøjskoler, red. Fr. Nørgaard, 1940 192f 199. Den danske pioneer, Omaha, Nebr. 20.1.1955. Synnøve Godsted i Kirke og folk, Askov, Minn. 10.2.s.å. Evald Kristensen: K. Ø., 1955 (forkortet am. udg. 1969, heri slægtsoversigt, i Udvandrerark., Ålborg).

*M. F. Blichfeld**

Østergaard, Lise, * 1924, minister, psykolog. * 18.11.1924 i Odense (Skt. Hans). F: direktør Alfred Ø. (1890–1962; ~2° 1946 med Julie Hartelius, * 1913) og Martha Kirstine Nielsen (1885–1944). ~3.8.1974 i Kbh. (b.v.) med direktør, civilingeniør Gunnar P. *Rosendahl, * 14.8. 1919 i Grønland, s. af landsfoged Philip R. (1893–1974) og Agnes Erichsen (* 1894). Ægteskabet opløst.

Ø. blev student 1944 fra Akademisk kursus og tog psykologisk-pædagogisk embedseksamen 1947 fra Kbh.s univ. Efter den korte studietid at have virket som lægesekretær blev hun klinisk børnepsykolog ved Norrtulls børnehospital i Stockholm 1947–49, ved Dronning Louises børnehospital i Kbh. 1949–50 og ved Kbh.s univ.s børnepsykologiske klinik 1950–54. Ø. besvarede 1949 en prisopgave fra Kbh.s univ. i klinisk medin: *On Psychogenic Obesity in Childhood* (Acta Pædiatrica Mon. XLIII, 1955). Hun var ansat som klinisk psykolog ved Rigshospitalets psykiatriske klinik 1954–63, fra 1958 som chefpsykolog. Allerede under studietiden viste Ø. særlige evner for faget psykologi, og efter eksamen manifesterede hun sig som en dygtig forelæser. Hun blev indbudt som gæsteforelæser ved universiteterne i Lund og Bergen, var leder af Dansk psykologforenings efteruddannelseskursus i klinisk psykologi 1955–60 og medvirkede i Dansk psykiatrisk selskabs efteruddannelseskurser. Doktordisputatsen *En psykologisk analyse af de formelle schizofrene tankeforstyrrelser,* 1962 vakte opmærksomhed ved sin fine kvalitet, og ved at Ø. om psykolog kunne gennemføre sin forskning på grænseområdet mellem psykologi og psykiatri. Ø. blev dr. phil. i et fag der hidtil havde været præget af usædvanlig få doktordisputatser. Hun fortsatte denne forskning i samarbejde med en forskergruppe ved National Institute of Mental Health, Washington i USA. I 1963 blev Ø. professor i klinisk psykologi ved Kbh.s universitet og etablerede Institut for klinisk psykologi. Ø. var meget aktiv både inden for og uden for universitetet. Ud over videnskabelige arbejder tog hun del i den offentlige debat gennem indlæg i dagspressen, TV og radio. Hun etablerede og ledede studenterrådgivningsklinikken 1964–68, var medlem af konsistorium ved Kbh.s univ. 1975–77, af den danske UNESCO nationalkommission 1970–73, af forlaget Gyldendals bestyrelse 1972–77, var formand for Dansk flygtningehjælp 1974–77 og for regeringens børnekommission 1975–77.

Ø.s arbejde i flygtningehjælpen og børnekommissionen havde gjort hende kendt i politiske kredse, og 1977 efterkom hun Anker Jørgensens opfordring til at indtræde i hans 3. ministerium febr. 1977. Hun blev medlem af det fjerde 1978, af det femte 1979 og af det sjette fra 1981 indtil den socialdemokratiske regerings tilbagetræden sept. 1982. Ø. var fra 1977 til 1980 minister uden portefølje med særligt henblik på udenrigspolitiske spørgsmål, bl.a. med ansvar for Danmarks bistand til udviklingslandene. Hun ledede den danske delegation ved en række FN-konferencer, og i 1980 var hun præsident for FNs verdenskvindekonference i Kbh. og 1982 vicepræsident for UNESCOs Mondiacult konference i Mexico. Hun var fra 1980 til 1982 kulturminister og minister for nordiske anliggender og medlem af folketinget fra 1979–84 idet hun ikke havde søgt genopstilling i Gladsaksekredsen hvor hun var valgt med et stort stemmetal. Selv om der stod respekt om hendes energi og arbejdsindsats fandt hun sig næppe rigtig til rette som politiker. I den tid hun var ulandsminister var det åbenbart at forholdet til udenrigsministeren, K. B. Andersen, ikke var det bedste. Som kulturminister var det belastende at efterfølge den dynamiske og vidtfavnende Niels Matthiasen og flere af hendes mærkesager, bl.a. biblioteksloven, måtte hun opgive. Efter at have forladt folketinget genindtrådte Ø. i sit professorat ved Kbh.s universitet, nu med arbejdsområdet sammenlignende studier i udviklingslandene med særligt henblik på kvinders rolle i den internationale udvikling. 1984 blev hun medlem af Rådet for internationalt udviklingssamarbejde. Ø. modtog Ingrid Jespersens legat 1971 og Tagea Brandts rejselegat 1973. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1963 151f. Interview i Politiken 10.1.1982. – Christen Schmidt sst. 9.3.1980.

Reimer Jensen/Vagn Dybdahl

Østergaard, Marie **Sophie** Arnoldine, 1810–66, sanger. * 8.3.1810 i Kbh. (Fødsst.), † 28.3.1866 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). F: kopist, senere fuldmægtig under rentekammeret Andreas Ø. (1784–1842, ~2° 1837 med Henriette Secunda Gundelach, 1789–1863) og Georgine Dorothea Bryhn (1785–1873). Ugift.

Skønt Ø. kun havde sunget et par måneder hos G. *Siboni, der først og fremmest lærte hende den italienske modemusik, gjorde hun dog med sin høje klare sopran stor lykke ved en hofkoncert hos prins Christian 1833. I nov. s.å. drog Siboni sammen med hende og en anden elev, Ida da Fonseca, på en koncertrejse til Tyskland og Holland hvor de to damer havde betydelig succes. På grund af økonomiske uoverensstemmelser skiltes Ø. fra Siboni i London hvor hun havde det held at den forgudede sanger G. B. Rubini fik interesse for hende. Han tog sig ikke alene af hendes videre uddannelse, men sørgede også for at hun for høje honorarer kom til at optræde i de fornemme kredse. Han optrådte for øvrigt selv sammen med hende ved koncerter ved hvilke hun bl.a. sang kvartet sammen med verdensnavne som Madame Viardot Garcia og L. Lablache. 1842–43 foretog hun en større koncertrejse med Rubini og Franz Liszt. Fra Berlin drog hun og Rubini til Rusland hvor den efterhånden europæisk kendte sanger opnåede at blive primadonna ved den kejserlige italienske opera i Moskva for hvilken hun endogså blev en slags direktør. Da hun ikke i længden kunne tåle det russiske klima tog hun 1855 afsked med pension. Hun rejste til Kbh. og levede her til sin død et tilbagetrukket liv. Ø. satte sig et smukt minde i et legat som hun stiftede for trængende kvindelige lærere.

Dagen, 1841, nr. 200.

*Torben Krogh**

Østergaard, Vilhelm (ved dåben Wilhelm), 1852–1928, forfatter. * 16.1.1852 i Kbh. (Trin.), † 10.11.1928 sst., begr. i Asminderød. F: kammerherre, greve Adam Gottlob Moltke til Lyngsbækgård, Karlebo sg. (1792–1868, ~ 1820 med Christiane Frederikke Lund, 1796–1846) og Vilhelmine Andrea Østergaard (1825–82). ~16.4. 1878 på Frbg. med Elise Frederikke Theodore Locher, * 16.4.1855 i Flensborg, † 30.3.1937 i Kbh., d. af malermester Jens Thilson L. (1823–69) og Caroline Meyer (1819–1906).

Ø. opdroges hos sin mor der var af gammel embedsmandsslægt i hendes hjem på Nørrevold; men ved faderens død ændredes forholdene så brat at han måtte opgive at tage studentereksamen. Fra sit 16. til sit 24. år var han ansat som protokolfører på Assistenshuset, men slugte i sin fritid al den litteratur han kunne overkomme. 1870 blev han ekstrakorrektør ved Dagstelegrafen, og da C. *Ferslew 1876 sendte ham som korrespondent til verdensudstillingen i Philadelphia opgav han embedsbanen og blev – til 1878 – journalist ved Nationaltidende, Dagens Nyheder (1882–91) og Berlingske Tidende (1896–1901), fortrinsvis som litteratur- og teateranmelder; 1882–83 var han redaktør af N. C. *Roms Familievennen (efter Fr. *Winkel Horn), 1896–97 af Nordstjernen, 1891–92 direktør for Casino (sammen med F. A. *Cetti). 1894 fik han det Anckerske legat og foretog den obligate Italiensfærd.

Det folkelige oplysningsarbejde havde altid i særlig grad Ø.s interesse. Han redigerede det store oplysningsværk Vort Folk i det nittende Aarhundrede I–II, 1897–1901, og udgav bogen om Olaf *Poulsen (1917) der indledes med Poulsens egne erindringer som Ø. havde ført i pennen, og som først havde været offentliggjort som en række kronikker i Politiken. Sin betydeligste indsats gjorde Ø. dog ved Gyldendalske Forlag hvor han gennem mange år var en omhyggelig og påskønnet konsulent, og for hvilket han 1899–1916 redigerede Gyldendals Bibliothek, i alt 175 bind fra Ludvig *Holberg til Johs. V. *Jensen. I tilknytning hertil skrev han *Illustreret dansk Literaturhistorie*, 1907 med undertitlen *Danske Digtere i det nittende Aarhundrede*, en levende og anskuelig bog. Hovedvægten lægges på det biografiske og anekdotiske, uden dyberegående analyser af forfatterskaberne, men med fin sans for den nationale og poetiske tradition. Som skønlitterær forfatter debuterede Ø. 1879 med *Fra ulige Steder*, otte småhistorier der i tone og idé viser stærke påvirkninger navnlig fra H. C. *Andersen (den fattige dreng, som vinder fremgang og anerkendelse), men også fra Sophus *Schandorph, Holger *Drachmann o.a. Den fulgtes af andre novellesamlinger: *Paa Vandring*, 1881, *Folkelivsbilleder*, 1884, *Tosse-Ane*, 1887, *Julebogen*, 1898, *Den gamle Kirkeklokke*, 1900; et udvalg af 25 års novellistik udkom 1904 under titlen *Høsttid*. For teatret skrev Ø. *Karup Kro*, 1885 (sammen med Carl *Møller) og *Landsoldaten*, 1886 efter G. *Betzonichs krigsskuespil (trykt 1887), med neddæmpning af „chauvinismen" og fremhævelse af „tidsbilledet"; det blev en stor succes på Dagmarteatret og siden på Casino og Det ny teater. Desuden skrev han folkeskuespil-

let *Den anden April*, 1887 og udførte til Folketeatret flere dramatiseringer, bl.a. af Sophus *Bauditz' romaner.
Sit bedste ydede Ø. hvor han kunne genskabe en national og folkelig tradition. *Niels Ribes Æventyr*, 1893 er en fortrinlig drengebog fra grevefejdens tid. Den fulgtes af *Danmarks Vovehalse*, 1894 om Peder *Skram, *Tyge Brahe*, 1895 og *Kinafareren eller Briggen „Det gode Haab"*, 1918; den historiske stil i disse romaner er mindre sikker end den historiske følelse, og handlingen slynges med professionel snedighed. Ublandet fremtræder sansen for den nationale tradition i *Danske Sagn og Historier* I–II, 1892–93 med emner fra folkeviserne og J. M. *Thieles folkesagn, og *Ungdommens Bog om vort Land*, 1911. Ø.s første problemroman *Et Ægteskabs Historie*, 1883 fremstiller – før August Strindbergs Giftas – manden som den forurettede part. Denne linje fortsatte Ø. først med en række romaner der udkom under pseudonymet Homo Sum: *Det gamle Land*, 1903, *Den Førstefødte*, 1904, *C. M. Arndt*, 1908, *Magister Stefanus*, 1914, *Via dolorosa*, 1920 og den delvis selvbiografiske *Hjob og hans Venner*, 1928. De vakte betydelig opsigt, ikke mindst ved det heldigt bevarede navneskjul, og der gisnedes på adskillige af litteraturens bedste navne som deres ophav. En inderlig familiefølelse og en blid resignation er deres mærke, og de danner et mellemled mellem Vilh. *Topsøe og Poul *Levin som udtryk for embedsaristokratiets liberale og akademiske livssyn. I tanke og tendens er de fornemmere end ved deres kunstneriske holdning som ofte svigter. Personlig skal Ø. have været en poetisk og jovial skikkelse, rund og venlig, men med faste standpunkter og meninger. Hans ubekymrede livslyst kom særlig til udfoldelse i den uformelle klub Evoë, hvis øvrige medlemmer var Sophus Bauditz, Olaf *Poulsen og Elith *Reumert. Også som menneske repræsenterede han den udgående borgerskabskulturs lyse og liberale humanisme. – Tit. professor 1899. – R. 1905. DM. 1922. □Træsnit af H. C. Olsen, 1905, efter foto. Tegn. af Emiel Hansen, 1912 (Fr.borg). Mal. af Michael Ancher, 1923. Tegn. af Sophus Bauditz (Teatermus.). Foto.

V. Ø. i Ill. tid. 9.9.1900 og i Nationaltid. 27.5.–28.5.1915 og 13.3.–14.3.1923. Ill. tid. 22.1.1922. Elith Reumert: Olaf Poulsen, 1923 37 60 87f. Samme: Fra livet og teatret II, 1931 94–99 (heri breve). Palle Rosenkrantz: 30 år på det da. parnas, 1927 16f 138–45. Poul Levin i Berl. tid. 11.11.1928. Hans Brix og C. H. Clemmensen i Nationaltid. s.d. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*K. F. Plesner**

Østrup, Anton Christian Pedersen, 1891–1981, skoleinspektør. * 8.4.1891 i Østrup, Glud sg. ved Horsens, † 13.10.1981 i Bagsværd, begr. Sorgenfri kgd. F: skræddermester Søren Pedersen (1842–1917) og Kathrine Nielsdatter (1851–1924). ~21.5.1918 i Højelse med Ellen Nielsen, * 13.6.1895 i Højelse, † 7.8.1966 i Kbh., d. af parcellist Lars N. (1865–1909) og Birthe Nielsen (1863–1962).
Trods små kår blev fire af landsbyskrædderens børn lærere. Ø. tog sin eksamen 1912 ved Blågårds seminarium og ansattes s.å. som vikar ved Kbh.s skolevæsen, fastansattes 1918, blev viceinspektør 1940 og var 1945–61 skoleinspektør med særligt hverv. Dette hverv var hans arbejde for feriebørnene. Han var 1927 blevet medlem af den af skolefolk dannede komité for kbh.ske skolebørns landophold hvor han virkede som sekretær for lederen af feriebørnsudsendelsen indtil han 1933 selv blev leder, et hverv som han røgtede indtil 1961. Ideen til skolebørns ferieophold opstod i koleraåret 1853, og siden da har en kreds af skolefolk stået for arrangementet. Under Ø.s ledelse forstærkedes indsatsen for fremskaffelse af feriepladser. Ø. havde et åbent blik for hvorledes hans hjertesag skulle gøres populær og gik løs på opgaven med charmerende ildhu, fik arrangeret radioudsendelser, skaffede sagen omtale i dag- og ugeblade, udsendte opråb til landbohjem og fik opsat plakater på jernbane- og rutebilstationer. Hvert år efter sommerferien sang et kor af børn i radioen en tak til feriværterne og ved juletid en hilsen til dem. Da fjernsynet indførtes fik han også det med. Denne kraftige agitation bragte antallet af feriepladser stærkt i vejret. 1932 udsendtes 600 børn til nye pladser, i 1936 3900. I 1945 kulminerede udviklingen med 7900 nye pladser. Derefter gik det tilbage. 1950 var der kun 2700 nye pladser, i 1960 1100, men dette var tilstrækkeligt til dækning af behovet hvorved bemærkes at det antal børn som af ferieværterne blev inviteret på genbesøg må antages at have været væsentlig større end det antal børn som udsendtes for første gang. At behovet for disse landophold er aftaget hænger sammen med den sociale udvikling. Forældrene kan nu holde ferie med deres børn. 1934–69 var Ø. medlem af bestyrelsen for Provinsbørns ferieophold i Kbh. For rejsefaget blev han en foregangsmand idet han fra slutningen af 1920erne organiserede kollektive ferierejser for lærere til Italien. – R. 1943. R.[1] 1960. □Foto.

C. Ø. i Beretn. om Kbh.s kommunale skolevæsen 1960–61, 1961 70–83. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Gregers Hansen

Østrup, Frederik Louis Jensen, 1862–1959, præst, forfatter. * 2.10.1862 i Fredensborg, † 20.11.1959 i Espergærde, begr. Asminderød kgd. F: tidligere forstfunktionær Peter Louis Jensen (1792–1872, ~ 1° med Marie Liebe) og Ane Sophie Peterline Nielsen (1825–87). Navneforandring 12.4.1884. ~ 5.2.1919 i Herning med Ebba Siersted, * 23.9.1889 i Kellerup, † 29.2.1976 i Roskilde, d. af fuldmægtig ved Lysgård m.fl. herreder, senere herredsfoged i Hammerum hrd. og byfoged i Herning Christian S. (1847–1941) og Dorothea Henriette Louise Lillienskjold (1868–1946).

Ø. blev student (Fr.borg) 1881, havde lyst til naturvidenskaben, men valgte teologien og blev 1887 cand.teol. S.å. blev han kateket ved Helligåndskirken, men tog – usikker på sit kald til at være præst – 1889 afsked og kastede sig over pædagogiske studier, fik 1891 guldmedalje for en afhandling om opdragelse og blev 1897 dr.phil. på en af L. *Feilberg inspireret disputats: *Et psykologisk Bidrag til en Lære om Selvopdragelse.* Fra Morten *Pontoppidan fik han – der en kort tid pany havde været vikarierende præst på Læsø og siden haft langvarige studieophold i Jena, London, Paris og Italien – tilskyndelse til definitivt at optage præstegerningen; 1900 blev han sognepræst i Sædder, 1907 ved Vor Frue kirke i Århus og 1923 i Horne (Fyn). – Ø. hørte hjemme i den liberal-teologiske lejr og var en stilfærdig, men energisk forkæmper for dens ret til anerkendelse i den danske kirke. I så henseende var han på linje med Pontoppidan, deltog både i det af ham stiftede Skt. Hans konvent og i den mere akademiske kreds (Decemvierne) som under ledelse af Edv. *Lehmann forfulgte de samme mål, men Ø. hørte afgjort til de liberale teologer for hvem teologi og pædagogik var vigtigere end kirkepolitiske fremstød. Han var en betydelig prædikant og blev især kendt som en lødig og ejendommelig religiøs forfatter, tit med apologetisk og direkte opbyggeligt præg: *Gennem Jorderig gaar Himmelrøsten,* 1901, *I trange Tider,* 1903, *Korset,* 1904, *Om Bønnen,* 1906, *Alle vore Skatte er i Ham,* 1909, *Hvor er vi? Hvad svarer Evangeliet?,* 1915, *Kirken og Tiden. Hvorledes kan de finde hinanden?,* 1925, *Gennem Sprinkelværkets Rifter,* 1940. På samme linje udgav han skrifter i dramatisk eller fortællende form: *Hvis en Guds Søn kom, hvordan maatte han saa være?,* 1921, *Petrus* (radioudsendt 1928, trykt 1932), *Den hellige Gral,* 1936. Ø. var stærkt påvirket af den religionsfilosofiske „pariserskole" (Menegoz og A. Sabatier), tilsigtede en forkyndelse af evangeliet uden dogmetvang, men også med forståelse for at dogmet som „en fortættet Form for Lovsang" udtrykker den guddommelige kærlighed som må gribes i tro, men uden bestemte trosmeninger. 1907 udgav Ø. en (autoriseret) *Lærebog i Religion* for derigennem at forny katekismestoffet. Han har skrevet en børnebog (om dyrevenlighed), en belysning af jødeproblemet og en fremstilling af det babyloniske Gilgameshepos. Grundtvigianismen som kirkelig retning eller som dogmatisk anskuelse stod Ø. altid fjernt, men der kan hos ham spores en stigende indflydelse fra Grundtvigs poesi og forkyndelse, og i 1920erne blev han stærkt optaget af Karl Barth. – R. 1932. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1897 84f. – P. G. Lindhardt: Morten Pontoppidan II, 1953. Villiam Grønbæk i Jyllandsposten 16.12.1954. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

P. G. Lindhardt

Østrup, Johannes Elith, 1867–1938, orientalist. * 27.7.1867 i Kbh. (Trin.), † 5.5.1938 sst., begr. i Nødebo. F: landmand Hans Frederik Ø. (1822–88) og Anna Thea Schebel (1832–1922). ~ 27.10.1894 i Nødebo med Ellen Johanne Elisabeth Thorenfeld, * 17.9.1873 i Kbh. (Garn.), † 16.1.1962 på Frbg., d. af maler Anton Erik Christian T. (1839–1907, ~ 2° 1884 med Agnes Emilie Nehm, 1851–1911) og Valborg Emilie Biilmann (1842–83).

Ø. blev student 1884 fra Metropolitanskolen og cand.mag. med græsk som hovedfag, latin og dansk som bifag 1890. Foruden fagstudiet dyrkede han sammenlignende sprogvidenskab hos Vilh. *Thomsen, sanskrit hos V. *Fausbøll og især semitiske sprog hos A. F. van *Mehren. Allerede som student udgav han en samling oversættelser *Arabiske Sange og Eventyr,* 1889, n.å. en fortsættelse *Fra Orientens Nutid.* Kun 24 år gammel disputerede han for doktorgraden og blev Danmarks indtil da yngste dr.phil. Doktorafhandlingen, *Studier over Tusind og en Nat* (oversat til russisk 1905, til tysk 1925), klarlægger eventyrsamlingens tilblivelseshistorie: den ældste indisk-persiske kerne er på arabisk grund blevet bearbejdet og udvidet med et lag novelleagtige eventyr fra Bagdad hvortil der i 1200–1400-årene i Cairo er føjet det yngste lag. Ø.s resultater anerkendes stadig som problemets rette løsning på alle væsentlige punkter.

1891–93 studerede Ø. i Egypten og Syrien – på et tidspunkt da den rene middelalder endnu beherskede Nærorienten – besøgte den da ret ukendte Aneza-beduinstamme og red gennem Lilleasien og Europa hjem til Kbh. Denne rejse (fortrinligt skildret i *Skiftende Horizonter,* 1894, svensk udg. s.å.) fik afgørende betydning for Ø.s udvikling. Ikke blot fik han grundig øvelse i moderne osmannisk-tyrkisk og vulgær-arabiske dialekter

(egyptisk- og især syrisk-arabisk), men han forstod i sjælden grad at leve sig ind i Nærorientens tankegang, og det blev den moderne Orient, folkets liv og traditioner mere end filologien der kom til at interessere ham. Han indrømmede da også åbent at han langt foretrak studier i marken for arbejdet i biblioteker. Studier hos Theodor Nöldeke i Strasbourg (1896) kan kun have bestyrket ham i at fjerne sig fra den hidtil rådende strengt filologiske Fleischerske skole. Direkte frugter af rejsen var *Topografiske bemærkninger til Xenofons Anabasis. Første Bog, Kap. II og IV* (Festskrift til Vilh. Thomsen, 1894), hvori Ø. på grundlag af selvsyn kontrollerer Kyros' marchrute, *Historisk-topografiske Bidrag til Kendskabet til den syriske Ørken*, 1895 (Vidensk. Selsk. Skr. 6.R., hist. og filos. Afd. IV, 2; en undersøgelse af ruinbyerne øst og nord for Palmyra), *Umar ibn Muhammed al-Kindi's Beskrivelse af Ægypten* (Vidensk. Selsk. Oversigt 1896; tekstudgave med oversættelse) og *Contes de Damas*, 1897 (en samling eventyr i transskription og fransk oversættelse med folkloristisk indledning og grammatisk karakteristik af Damaskus-dialekten). Rejseindtrykkene har også beriget hans oversættelse af *Højsangen*, 1900 – som alle Ø.s oversættelser af orientalsk poesi i danske vers – hvor han i tilslutning til Wetzsteins nu almindeligt anerkendte resultater forklarer de gamle hebraiske digte ud fra endnu eksisterende syriske bryllupsskikke. Egne iagttagelser har ligeledes befrugtet *Orientalske Høflighedsformler og Høflighedsformer* (Univ. Program sept. 1927, tysk udg. 1929) hvori moderne skikke forfølges tilbage til oldtiden, og det påvises at hvad der nu er ren etikette oprindelig havde et praktisk formål. – Ø. havde bevaret sin studentertids interesse for den klassiske verden, og det var derfor naturligt at han som semitolog og orientalsk kulturhistoriker følte sig fristet til at behandle den semitiske indflydelse hos Homer. Det større arbejde der foresvævede ham blev imidlertid aldrig skrevet; kun en mindre studie, *Smintheus. Zur homerischen Mythologie*, fremkom i festskriftet til Th. Nöldeke 1906. I det hele blev Ø. nu i en årrække så optaget af andre arbejder at der oven på ungdomsårenes rige videnskabelige produktion kom en længere pause i hans strengt videnskabelige forskning.

Ikke Ø., men den ældre Frants *Buhl blev 1898 van Mehrens efterfølger som professor i semitisk-østerlandsk filologi, men for Ø. oprettedes samtidig et midlertidigt docentur i semitisk sprog og litteratur. „Midlertidigheden" varede til 1918 da han udnævntes til ekstraordinær professor i islamisk kultur. Ø. var en fortrinlig universitetslærer der forstod at levendegøre teksterne ud fra sit indgående kendskab til orientens skikke og mentalitet og sin grundige viden om klassisk kultur. Han gjorde meget ud af sin undervisning, indførte studiet af arabiske dialekter og osmannisk-tyrkisk ved Kbh.s universitet og optog for sine elevers skyld nye studiegrene som arabisk medicin og musik. Eleverne i Ø.s fag var naturligvis få; men han søgte at interessere større kredse for Nærorienten ved en række oversættelser og populære bøger om arabiske og tyrkiske emner: *En tyrkisk Skyggekomedie, indledet og oversat*, 1901, *Tyrkisk Folkepoesi*, 1903, *Arabiske Krøniker til Korstogenes Periode (1098–1193), oversatte efter Ibn-el-Athir og Abu-Schamah*, 1906, *Æresordet. Albanesisk Drama*, 1912, *Islam. Den muhammedanske Religions Historie*, 1914. I *Maurerne og Marokko*, 1928 (tysk udg. s.å.) skildrer Ø. hele det vestlige Islams historie, men ellers interesserer han sig i sine senere historiske arbejder mest for den moderne Nærorient og dens stilling i stormagtspolitikken hvad der faldt i tråd med hans udenrigspolitiske interesser: *Islam i det nittende Aarhundrede*, 1923 (i den af Aage Friis redigerede serie Det nittende Aarhundrede), *Det nye Ægypten*, 1929, *Det nye Tyrki*, 1931 og *Arabiens Historie*, 1933. I sine senere år vendte Ø. også tilbage til sin ungdoms store interesse: de arabiske eventyr. Til den af Poul Tuxen redigerede serie Æventyr fra mange Lande oversatte han *Arabiske Æventyr*, 1925. Allerede 1895–96 havde han revideret Vald. Thisteds gamle oversættelse (I–VI) af Tusind og en Nat (I–IV), og 1927–28 udsendte han sin egen oversættelse, den første – og meget træfsikre – danske direkte fra den arabiske original. Emner herfra behandlede han bl.a. i festskrift til Fr. Buhl (*Det arabiske „Der var engang –"*, 1925) og i Enzyklopaedie des Islam I (1913). – Dertil kom bidrag til flere større populære værker: Illustreret Verdens-Litteraturhistorie udg. af J. Clausen, Folkenes Historie og Verdenskulturen samt talrige tidsskriftartikler (Tilskueren, Nordisk tidskrift og især Gads danske Magasin). Som historiker interesserede han sig især for de store personligheder og for folkepsyken.

Det store fund af bl.a. arabiske mønter i Terslev førte Ø. ind på et nyt videnskabeligt felt, den arabiske numismatik der beskæftigede ham i mange år. I *Terslev-Fundets Mønter* (Aarbøger for nord. Oldkyndighed og Hist., 1914) behandlede han (s.m. P. *Hauberg) de kufiske mønter, og i over en snes år arbejdede han derpå på katalogiseringen af Nationalmuseets store samling af arabiske og tyrkiske mønter. Det store, grundige værk *Catalogue des monnaies Arabes et Turques du Cabinet Royal des Médailles de Musée National de Copenhague* udkom efter hans død (1938). Ø.s interesser gik langt ud over fagstudi-

erne. 1912 udsendte han en biografi over Carlsbergfondets stifter, *Brygger, Kaptajn J. C. Jacobsen,* og hans tidsskriftartikler behandlede vidt spredte emner. Stærkt nationalt sindet beskæftigede han sig tidligt med politik og opstilledes 1898 og 1903 forgæves som højres folketingskandidat i Kbh.s 7. kreds. Især interesserede han sig for udenrigspolitiske spørgsmål, og han var i årenes løb som udenrigspolitisk medarbejder knyttet til forskellige dagblade: Danebrog, Vort Land (1896–1915), Berlingske Tidende og Nationaltidende (1918–27). Han så det især som sin opgave ved sine artikler – samt talrige foredrag, bl.a. i radioen – at vække folks interesse for udenrigspolitik, men han søgte også uden større held at bidrage til løsningen af praktiske opgaver – bl.a. på sine talrige rejser: 1902 sonderede han i Berlin Tysklands holdning til det påtænkte salg af De vestindiske øer, 1906 i London, Berlin og St. Petersborg stemningen over for Danmark efter Christian IXs død og 1921 i Prag og Warszawa mulighederne for en nærmere økonomisk forbindelse mellem Danmark og de nye stater. Stort arbejde ofrede Ø. sin plan om en dansk landbrugskolonisation i Mesopotamien. Med støtte fra bl.a. ØK, Københavns Handelsbank og C. K. Hansen berejste han 1907–08 og 1910–11 landet, foretog med sagkyndig bistand de nødvendige tekniske undersøgelser og forhandlede med de skiftende tyrkiske regeringer og økonomiske stormagtsrepræsentanter. Verdenskrigen tilintetgjorde de ret lovende udsigter for planens virkeliggørelse. 1923 og 1930 berejste Ø. atter Nærorienten; skønt det var studierejser gav hans samtaler i Cairo stødet til forhandlinger mellem kong Husain af Hedjaz og Rekylriffelsyndikatet der måske kunne have frelst kongens trone hvis dennes nærighed ikke havde fået dem til at strande. De mange interesser – i forbindelse med et ofte svigtende helbred – tog megen tid fra de videnskabelige undersøgelser, men bidrog samtidig til at bevare hans brede humanisme mod enhver fare for faglig ensporethed.

1934–35 var Ø. Kbh.s universitets rektor, og både som rektor og prorektor gav han flere gange – bl.a. i Helsingfors, Paris og Heidelberg – i værdige og formfuldendte taler udtryk for hvad det danske folk følte. Efter sin afsked 1937 skrev Ø. sine fornøjelige *Erindringer,* 1937. – R. 1910. DM. 1923. K.[2] 1935. □Træsnit 1893. Buste af Rasmus Bøgebjerg. Mal. af Axel Østrup. Tegn. af Otto Christensen. Mal. af Ø.s hjemkomst fra Arabien af Einar Kongsted (Gilleleje mus.). Avistegn. af Ø. til hest. Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1891 147f. J. Ø.: Skiftende horisonter, 1894. Samme: Erindr., 1937. – Søndagsposten 10.9.1893. Jul. Schovelin i Nationaltid. aften 26.7.1917. Sst. aftenudg. 2.12.1918. Peter de Hemmer Gudme sst. 6.5.1938. A[rthur] C[hristensen] i Berl. tid. 18.4.1918. Samme i Ill. tid. 5.5. s.å. Samme i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1938 168–73. Verden og vi 10.5.1918. Palle Rosenkrantz: Junkerdrømme, 1918 66. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*Peter de Hemmer Gudme**

Å

Aaberg, Christen Pedersen, 1819–97, politiker. * 15.9.1819 på Åberggård ved Vemb, † 17.10. 1897 sst., begr. i Møborg. F: gårdejer Peder Christensen Aa. (1796–1873) og Maren Christensdatter (ca. 1794–1876). ~ 8.12.1851 i Møborg med Kirstine Zilstorff, * 9.9.1816 på Agergård i Bøvling, † 5.2.1903 på Åberggård, d. af musiker, senere proprietær Niels Sørensen Z. (ca. 1778–1843) og Hanne Harpøth (1789–1848).

Efter folkeskolen kom Aa. i tømrerlære, overtog 1846 s.m. en bror fædrenegården og blev eneejer af den 1860. Senere anlagde han et teglværk. Han var medlem af sognerådet 1854–67 og 1876–91, deraf 24 år som formand. Ved et suppleringsvalg i Lemvigkredsen 1859 stillede han sig til folketinget mod grev S. Schulin og erobrede ved det ordinære valg 1861 kredsen og holdt den til sin død. 1864–66 var han medlem af rigsrådet. Aa. sluttede sig i tinget til bondevennerne, men brød under grundlovskampen 1865–66 med J. A. *Hansen (1806–77). Han fik sammen med seks andre øgenavnet „de syv vise bønder", tilhørte derefter mellempartiet til dets opløsning 1876 hvorefter han sluttede sig til højre. Han stod i partiet Lars *Dinesen nær, tog del i forligsforhandlingerne 1893–94 og var 1897 ivrig for at bevare ministeriet Reedtz-Thott. Gennem mange år sad han i finansudvalget og gjorde sig først og fremmest gældende som udvalgsmedlem. Debatter i tinget deltog han sjældent i, men var aktiv for udviklingen af sin vestjyske hjemegn. Han var ihærdig for oprettelse af Vemb-Lemvig banen i 1870erne, havde væsentlig andel i at staten i 1880erne købte Gudum klosters hede og Kronheden til beplantning og bidrog til gennemførelsen af Lemvig-Thyborøn banen 1894. Han var medlem af den jyske kystsikringskommission og interesserede sig for sejladsen på Limfjorden, Ringkøbing fjords udløb og beplantning af heder og klitter. I det hele gjaldt han på sin egn for en autoritet i disse sager. – R. 1890 som den første egentlige bonde. □Træsnit 1877, 1887 og 1897. Relief på mindesten 1899 (Lemvig). Relief på gravsten 1907. Foto. – Mindesten i Bøvling lystanlæg (1957, tidligere kirkegården).

H. Wulff: Den danske rigsdag, 1882 I. Ringkøbing amts avis 18.10.1897. Holstebro avis s.d. og 25.10. s.å. – Papirer i Rigsark. Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Helge Larsen (Povl Engelstoft)

Aaberg, Carl Bülow, 1903–82, læge. * 17.3.1903 i Lemvig, † 11.8.1982 i Hillerød, begr. sst. F: landinspektør Christian Peter Aa. (1868–1961) og Anna Margrethe Bülow (1869–1914). ~ 20.12. 1933 i Frbg. k. med Thora Rose Hartvigson, * 2.5.1899 i London, † 30.3.1976 i Hillerød, d. af telegrafbestyrer i Store Nordiske Ludvig Lehman H. (1850–1908) og Thora Ida Birgitte Fibiger (1868–1944).

Aa. blev student 1921 i Viborg, studerede 1921–22 til ingeniør og fik 1928 lægevidenskabelig embedseksamen ved Kbh.s universitet. Efter turnus- og kandidattjeneste ved hospitaler i provinsen og Kbh. blev han konstitueret sygehuslæge ved Brædstrup sygehus 1932 og 1933, 1934–41 reservekirurg ved Københavns amtssygehus i Gentofte, 1941 ved Odense amts- og bysygehus og 1943 ved Radiumstationen, hvorefter han 1944–73 var overkirurg ved Centralsygehuset i Hillerød. Aa. disputerede for den medicinske doktorgrad ved Kbh.s univ. 1944 med *Studier over Endometriosens Klinik* og skrev 1939 *Den almindelige Kirurgi i korte Grundtræk*. Aa., der var en elegant stilist, tog gennem årene ivrigt del i debatten om såvel lægevidenskabelige som etisk-moralske emner og forfægtede med megen varme sine idealistiske synspunkter bl.a. om de medicinsk-sociale indikationer ved abort; han publicerede en række tidsskriftartikler om sygehusadministration og om sygehusvæsenets ikke altid lige hensigtsmæssige udvikling; også om bughulekirurgi, om neuroser og om medicin- og kulturhistoriske emner skrev han en række lødige arbejder. Nærmest som et debatoplæg udgav Aa. 1974 den for såvel den yngre som ældre generation af læger af dyb menneskekundskab og -kærlighed prægede: *Lægen og patienten. Medicinsk etik*. Efter grundige historiske studier gav Aa. i Medicinsk Forum en malende skildring af kirurgers og lægers virke i første halvdel af 1700-tallet (1962), om dr.med. C. E. Mangors land-apotek til landmænds nytte (1981) og den psykologisk uddybende og fortryllende skildring af læger og kirurger omkring Kamma og K. L. Rahbeks Bakkehus (1975). Aa. var 1928–37 medlem af Foreningen for yngre lægers repræsentantskab, af Foreningen for sygehuslæger i provinsen 1953–58, af Den almindelige danske lægeforenings hovedbestyrelse 1958 og af forenin-

gens revalideringsudvalg samt af samarbejdsudvalget for præster og læger i Kbh.s stift. – R. 1965. □Karikatur af Otto Frederiksen, 1944. Foto.

Selvbiografi i Festskr.udg. af Kbh.s univ. nov. 1944 136.

Egill Snorrason

Aabye, Karen Lydia, 1904–82, forfatter. * 19.9. 1904 i Kbh. (Johs.), † 15.9.1982 i Bagsværd, begr. sst. F: grosserer Rudolph Christian Frederik Aa. (1859–1927) og Franciska Maren Christine Petersen (1874–1961). Ugift.
Aa. voksede op i Kbh. hvor hun gik i Karen Kjærs skole. Hun opholdt sig en tid i Frankrig hvor hun 1929–32 var medarbejder ved ugebladet Skandinaver i Paris. 1932 blev hun journalist ved Politikens lytterblad, men rejste 1936 til England og Frankrig som korrespondent. 1937–58 var Aa. medarbejder ved B.T., fra 1958 ved Berlingske Tidende. I ungdomstiden var reportagen, ofte fra det store udland, Aa.s foretrukne journalistiske genre, senere blev det den daglige kommentar eller essayet. Af rejsebøgerne skal nævnes *Dejligt at Amerika ikke ligger langt herfra*, 1949 og *Irland, min tossede ø*, 1963. I *Fra mit skovhus*, 1968 finder vi en samling af hendes bedste essays. Det er imidlertid som romanforfatter Aa. har slået sit navn fast hos det store publikum. Hun debuterede med *Der er langt til Paris*, 1939 og har senere i en lang række romaner bevæget sig vidt omkring, både tids- og miljømæssigt samt geografisk. Adskillige af hendes bøger har opnået endog meget store oplagstal, og hun er blevet oversat til flere sprog. Stærkest står hendes kvindeskikkelser der udmærker sig både ved handle- og tænkekraft, følsomhed og styrke. Synsvinklen i romanerne er gang på gang kvindens. Dertil kommer mange træffende miljøskildringer der viser Aa.s store spændvidde: cirkusverdenen, almuemiljø, emigrantliv, adelskredse – intet var hende fremmed. Det store publikumsgennembrud skete med triologien *Det skete ved Kisum Bakke*, 1942, *Fruen til Kejsergaarden*, 1943 og *Vi, der elsker Livet*, 1944 der følger en kvindes skæbne. Stor popularitet nåede også fembinds-romanværket kaldet Martine-serien, 1950–54 om vestjyske bønder fra 1800-årenes midte der bryder op og emigrerer til USA. Med stor indsigt beskrives forholdene herhjemme og derude ligesom de psykologiske portrætter virker overbevisende omend de lykkelige slutninger på de fleste af romanerne forekommer påklistrede. Stor udbredelse fik radioromanen *Branden i „Magasin du Monde"*, 1948. Af det senere forfatterskab skal ud over biografien *Grevinden af Bagsværd*, 1958 fremhæves romanerne *Vi kan sagtens*, 1958, *Vi er så unge*, 1961, *Min bedstemor er jomfru*, 1965 og *Ursula*, 1967. □Foto.

Uffe Andreasen

Aage, biskop, se **Oggi.**

Aage, † 1285, se **Augustinus** de Dacia.

Aage Christian Alexander Robert, prins, greve af Rosenborg, 1887–1940, officer. * 10.6.1887 i Det gule palæ i Kbh. (Slotsk.), † 29.2.1940 i Taza, Marokko, begr. i Casablanca. F: prins *Valdemar (1858–1939) og prinsesse *Marie af Orléans (1865–1909). Greve af Rosenborg 1914. ~ 17.1.1914 ved Torino med contessa Mathilde Emilie Francisca Maria Calvi di Bergolo, * 17.9.1885 i Buenos Aires, † 16.10.1949 i Kbh. (Skt. Ansgar), d. af greve Giorgio Carlo C. di B. (1852–1924), senere italiensk gesandt i Kbh., og baronesse Anna Guidobono Cavalchini Roero San Severino (1862–1930). – Bror til *Axel og *Margrethe (* 1895).
Efter rekrutskole ved livgarden 1907 blev Aa. elev i hærens officersskole, afgik som sekondløjtnant marts 1909 og ansattes ved livgarden hvor han blev premierløjtnant okt. s.å. Med Christian Xs tilladelse fulgte han den græske hærs hovedkvarter i krigen mellem Grækenland og Bulgarien 1913. Uden at have indhentet kongens og familiens tilladelse giftede han sig i Rom. Ægteskabet blev accepteret, men som den første af brødrene måtte Aa. ombytte titlen prins med titlen greve af Rosenborg. Jan. 1914 trådte han uden for nummer, men meldte sig straks til tjeneste ved første verdenskrigs udbrud. Efter et kursus ved generalstaben i generalstabstjeneste og troppeføring 1918–19 udnævntes han til kaptajn i livgarden. Ved Landmandsbankens sammenbrud 1922 mistede han, som faderen, næsten hele sin formue, og efter i jan. 1923 at have fået sin udnævnelse til kaptajn i den franske fremmedlegion tog han sin afsked fra dansk krigstjeneste i juni s.å. og stilledes à la suite i hæren. – Om sin tjeneste i Marokko udgav han 1927 *A royal adventurer* (dansk oversættelse: *Tre Aars Kampe i Fremmedlegionen)* der giver en førstehånds beretning om livet i legionen i krig. Han blev dekoreret for tapperhed. – R.E. 1905. DM. s.å. □Afbildet som barn på gruppebillede af Otto Haslund (Amalienborg). Mal. af Hans Henningsen og af Edv. Saltoft. Foto.

Tre års kampe i fremmedlegionen, 1927 (erindr.). – Politiken 2.3.1940. Nationaltid. s.d. Bo Bramsen: Huset Glücksborg II, 1975 240f.

Sv. Cedergreen Bech

Aagesen
Denne slægt Aa. føres tilbage til købmand i Kbh. Søren Aa. (1678–ca.1747) der senere blev byfoged i Nibe.

Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske slægter III, 1915 1–22.

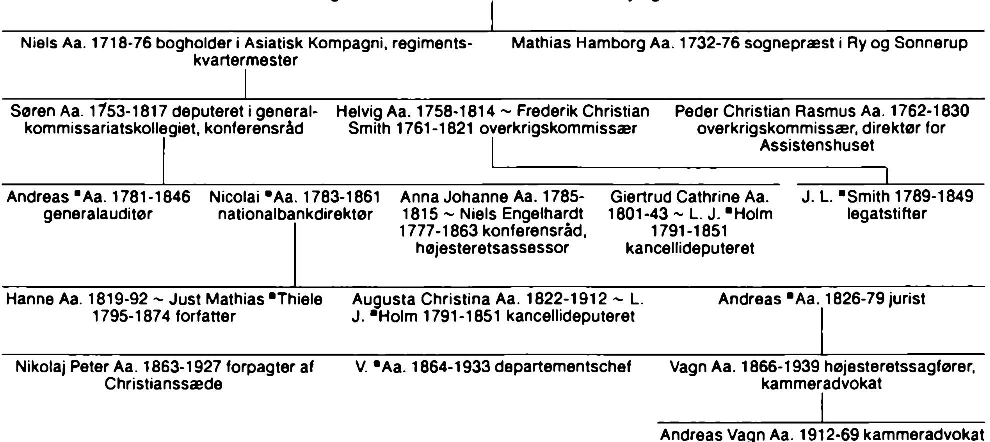
Hans H. Worsøe

Aagesen, Andreas, 1781–1846, generalauditør. * 17.5.1781 i Kbh. (Nic.), † 15.11.1846 sst. (Trin.), begr. sst. (Ass.). F: kancellisekretær, senere konferensråd, deputeret i generalkommissariatskollegiet Søren Aa. (1753–1817) og Megtele Christine Riegelsen (1757–1834). Ugift.
Aa. blev 1797 dimitteret af professor C. F. *Dichmann, 1801 cand.jur., 1802 auditør ved det danske livregiment, 1807 tillige surnumerær assessor i den kgl. lands-, over- samt hof- og stadsret, fik kort tid derefter ordre til som konst. generalauditør ved søetaten at indtræde i overadmiralitetsretten for Jylland, Fyn og hertugdømmerne, blev 1810 justitiarius i hertugdømmernes priseret, 1814 i Kbh.s søret, 1816 assessor i højesteret, 1821 5. deputeret i danske kancelli og chef for dettes 3. departement, 1822 generalauditør for hæren og deputeret i generalitets- og kommissariatskollegiet. Hans juridiske indsigt og praktiske erfaring skaffede ham sæde i forskellige kommissioner, således 1821 i generalindkvarteringskommissionen; 1820 beskikkedes han sammen med generalauditør A. V. F. Bornemann og assessor Michael *Lange til at undersøge forskellige ankeposter mod økonomien ved Frederiks hospital, 1822 med generalkrigskommissær H. P. Munch, A. S. *Ørsted, Jonas *Collin og A. C. *Kierulff til drøftelse af hvorvidt en fælles bestyrelse for straffeanstalterne måtte findes tilrådelig. 1830 blev Aa. medlem af censurkomiteen i anledning af konkurrencen om det ved F. T. *Hurtigkarls død ledigblevne professorat, der blev besat med P. G. *Bang. „Den alvorlige og retsindige" kaldes Aa. af J. M. *Thiele. Retsind og skånsomhed lagde han også for dagen i de offentligheden bekendte sager, fx krigsretsaffæren mod Jacques d'Aubert (se Aubert, Benoni). – Broderen **Nicolai Aa.,** * 3.5.1783, † 13.2.1861, blev student 1799, cand.jur. 1802, kancellisekretær 1806, assessor i overretten i Kbh. 1809, justitiarius i Kbh.s søret 1816 og 1824 ekstraordinær assessor i højesteret. Fra 1821 var han valgt, fra 1838 kgl. udnævnt direktør i Nationalbanken. Etatsråd 1826. Konferensråd 1846. R. 1836. DM. 1840. K. 1853. – R. 1826. DM. s.å. K. 1829.

Sofie Aubert Lindbæk: Landflygtige. Af Aubertske papirer, Kria. 1910 49–58 61f. Højesteret 1661–1961 II, 1961.

*Frantz Dahl**

Aagesen, Andreas, 1826–79, jurist. * 5.8.1826 i Kbh. (Helligg.), † 26.10.1879 sst. (Trin.), begr. sst. (Ass.). F: nationalbankdirektør Nicolai Aa. (1783–1861) og Julie Augusta Drewsen (1799–1847). ~ 28.11.1862 i Førslev med Thora Alvilde de Neergaard, * 15.8.1844 i Førslev, † 16.5.1906 på Frbg., d. af godsejer, etatsråd Peter Johansen de N. (1803–72) og Betzy Isidore Østergaard (1813–96).
Aa. blev student 1843 (Borgerdydskolen). 1849 blev han juridisk kandidat, men forinden havde han som frivillig deltaget i krigen i Slesvig. Efter afsluttet eksamen fik han ansættelse i justitsministeriet for efter en rejse til Frankrig og England 1855 at overtage stillingen som lektor i romerret efter C. C. *Hall ved universitetet. 1856

udnævntes han til professor. Aa.s indsats for retsvidenskab faldt inden for fagene tingsret og romerret. Hans to mest omfattende værker *Indledning til den danske Formueret*, 1881 og *Forelæsninger over den romerske Privatret* I–II, 1882 blev først udgivet efter hans død. Selv nåede han kun at udgive mindre afhandlinger, men de betegnede en nydannelse ved fremfor den mere dogmatiske og systematiske beskrivelse af et retsområde især at koncentrere sig om analysen af de formueretlige grundbegreber, således bl.a. af ejendomsretten, læren om overdragelse og succession i rettigheder. Det gælder således hans afhandlinger i universitetets festskrifter 1866, *Bidrag til Læren om Overdragelse af Eiendomsret og andre tinglige Rettigheder*, 1871–72 *Bemærkninger om Rettigheder over Ting. 1. Række: Om Retsbeskyttelsens forskjellige Udstrækning* og *Fortsatte Bemærkninger om Rettigheder over Ting, navnlig om Ejendomsrettens Begreb*, samt 1879 *Om Singulærsukcession i Formuerettigheder inter vivos, med særligt Hensyn til dansk Ret*. Aa. var vel påvirket af samtidige strømninger i udenlandsk, særlig tysk retsvidenskab der i disse år havde en tendens i retning af at lægge en undertiden meget betydelig vægt på begrebskonstruktionen, men samtidig understregede Aa. dog sin afhængighed af A. S. *Ørsteds mere praktisk betonede forfatterskab hvor han havde sit fundament. Aa. kritiserede da også flere af de tyske konstruktioner. Aa. var selv inspireret af sin kollega og samtidige C. *Goos, og dennes principper om bl.a. hensyntagen til samfundets tarv ved retsreglernes udformning og om respekten for tro og love i kontraktsretten hyldedes også af Aa. For en senere generation af videnskabeligt arbejdende jurister blev Aa.s forelæsninger og hans understregning af betydningen af at de juridiske begrebers indhold var analyseret og klart en vigtig inspirationskilde og gav fx Julius *Lassen og Ernst *Møller lyst til at fortsætte ad videnskabens vej.

Aa. deltog aktivt i universitetsadministrationen og var 1871–72 universitetets rektor. Han deltog i arbejdet med udarbejdelse af ny sø- og handelslovgivning, der dog kun førte til sparsomme resultater, og var medlem, fra 1877 formand for Nationalbankens repræsentantskab. I 1879 blev han indvalgt som medlem af landstinget men døde kort efter. – Ekstraordinær assessor i højesteret 1861. Dr.juris.h.c. i Uppsala 1877. – Sønnen Viggo **Aa.**, * 16.9.1864, † 10.5.1933, blev student 1881, cand.jur. 1886 og fra 1891 ansat i ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet. Aa. gjorde en betydelig indsats efter genforeningen med tilrettelæggelsen af den sønderjyske skoleordning. Han var 1897–1910 sekretær hos kultusministeren. 1915–32 var han medlem af Diakonissestiftelsens bestyrelse og fra 1921 af direktionen for Det Classenske fideikommis. R. 1910. DM. 1912. K.[2] 1920. K.[1] 1928. – R. 1867. DM. 1874. K.[2] 1879. □Afbildet på tegn. af Carlo Dalgas, 1847, tegn. derefter af K. Aspelin. Mal. af Niels Simonsen, 1848. Mal. af H. Chr. Jensen og af H. Olrik. Træsnit af bl.a. H. P. Hansen, 1879. Mal. af Nicoline Tuxen, 1909, efter foto (Kbh.s univ.). Foto.

C. Goos i Dagbl. 28.10.1879 og i Ill. tid. 2.11.s.å. G. Schepelern: In memoriam. En saml. ligtaler, 1898 15–23. Niels Lassen: Erindr. I, 1918 220–23. Fr. Dahl i Nationaltid. aften 4.8.1926. Samme i Festskr. i anledn. af 200års dagen for indførelsen af jur.eksamen ved Kbh.s univ., red. E. Reitzel-Nielsen og C. Popp-Madsen, 1936 200–02. – Papirer i Kgl.bibl.

Ditlev Tamm

Aagesen, Nicolai, se **Aagesen, Andreas,** 1781–1846.

Aagesen (Haagensen, Haggæus), **Peder,** 1546–91, professor. * 1546 i Kbh., † 16.9.1591 sst., begr. sst. (Frue k.). F: købmand Aage Knudsen og Dorthe Hansdatter. ~1° 1576 med N.N., † 7.11.1586. ~2° 4.8.1588 med Karine Svaning, † 1603 i Nyborg (~2° 1593 med sognepræst i Nyborg mag. Christen Blymester, † 1603), d. af kgl. historiograf, mag. Hans *S. (ca.1500–84) og Marine Sørensdatter (ca.1539–1615).

Som student nød Aa. godt af Niels *Hemmingsens bevågenhed og anbefaledes af ham til Peder *Oxe der støttede hans studier i udlandet. 1569 immatrikuleredes han i Wittenberg, hvor han tog magistergraden 1571. Efter sin hjemkomst blev han på Peder Oxes anbefaling 1573 ekstraordinær professor pædagogicus og universitetets notarius, 1580 professor i græsk og 1584 i dialektik. 1574 var han af Niels Hemmingsen blevet kreeret til baccalaur i teologi. 1577 ledede han sammen med kollegaen Jacob Madsen *Aarhus studenternes opførelse af skuespil i anledning af prins Christians dåb. Han tog virksomt del i bibelrevisionen 1588, men hans egne skrifter er hverken mange eller betydelige. Dog fortjener han at nævnes som ivrig talsmand for den ramistiske filosofi.

E. C. Werlauff i Hist.t. III, 1842 48f. Kirkehist. saml. 2.r.IV, 1867–68 283 746. H. F. Rørdam: Kbh.s univ.s hist. II, 1869–72 605–08 611; IV, 1868–74 240. Bj. Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen I, 1928.

H. A. Hens

Aagesen, Sven, se **Aggesen, Sven.**

Aagesen, Truid (Teodoricus Sistinus, Trudo Haggæi Malmogiensis), † efter 1625, musiker.

Aa. der var skåning siges at have uddannet sig mange år i Tyskland og Italien. Da den norskfødte jesuit Laurentius Nicolai senere betegner ham som sin elev har han antagelig også besøgt en jesuiterskole, måske i Graz. I marts 1593 skrev han i Wittenberg en musikalsk afskedshilsen til sin bordfælle, den senere rigsråd Niels *Krag, 23.6.s.å. blev han ansat som organist ved Vor Frue kirke i København. Ud over sin løn af kirken fik han honorar af den kgl. kasse, muligvis for undervisning, og hans stilling forbedredes 1603 med fribolig. Han virkede tillige som komponist og udsendte 1600 i Hamburg et bind *Cantiones trium vocum.* Aa. synes at have været hemmelig katolik; hans hjem udgjorde et samlingssted for hjemvendte jesuiterelever. I december 1604 kom det efter et sådant møde til gadeslagsmål som er belyst i konsistoriets forhandlingsprotokol. Han sendtes undertiden i kgl. hverv til udlandet, således 1600 til Prag, og har dermed let kunnet opretholde sine katolske kontakter. Hans sympatier vanskeliggjorde dog hans stilling, navnlig da det 1613 bestemtes at en person med katolske tilbøjeligheder ikke kunne forblive i embede, men skulle forlade landet. Hans navn blev fremdraget i processen mod de norske jesuiterelever i Gjerpen i august 1613, og måneden efter blev han på grund af sine katolske sympatier afskediget og landsforvist. Han fik dog 14.10.s.å. et udmærket testimonium af universitetet og senere løn til mikkelsdag 1615. Endnu 1625 nævnes han med hustru og børn bosat i Danzig.

Kbh.s diplomatarium, udg. O. Nielsen I, 1872 623; VI, 1884 229. Acta S. congregationis de propaganda fide Germaniam spectantia 1622–49, udg. Hermann Tüchle, Paderborn 1962 118. Norske herredags-dombøger, tillegg 1.-4. række, ved Oddvar Grønli, Oslo 1972 619. Laurentius Nic. Norvegus: Epistolarum commercium, udg. Johs. J. Duin og Oskar Garstein, Oslo 1980 = Norvegia sacra XXIII 132 190f 410. – Kirkehist. saml. 2.r.IV, 1867–68 754 756; 3.r.I, 1874–77 395 401–03. Vello Helk sst. 7.r.V, 1963–65 475f 489f. H. F. Rørdam: Kbh.s univ.s hist. III–IV, 1868–77. Angul Hammerich: Musiken ved Chr. den fjerdes hof, 1892 177f. Vello Helk: Laurentius Nicolai Norvegus S. J., 1966. Samme i Humaniora 1974–76, 1977 138. Oskar Garstein: Rome and the counter-reformation in Scandinavia II, Oslo 1980 53 256f 290.

Vello Helk

Aagesen, V., se **Aagesen, Andreas,** 1826–79.

Aagesen, Aage, * 1915, geograf. * 23.1.1915 i Kbh. (Matth.). F: overassistent, senere bogholderichef Jakob Nicolaj Aa. (1876–1965) og Bertha Mary Jørgensen (1881–1949). ~4.7.1942 i Frbg. k. med Ulla Elsebeth Hansen, * 19.1.1914 på Frbg, d. af Johannes H. (1884–1960) og Anna H. (1886–1978).

Aa. blev student 1933 fra statsgymnasiet Schneekloths skole, 1940 cand.mag. i geografi og naturhistorie fra Københavns universitet. Februar 1940 ansattes han som assistent ved universitetets geografiske laboratorium, 1944 som videnskabelig medarbejder, 1973–79 som ekstern lektor sst. Aa. var tillige 1941–43 timelærer ved Handelshøjskolen i København, lektor 1944 og docent fra 1948 i erhvervsgeografi sst. med tjeneste i H.D.studiet i udenrigshandel. Aa.s videnskabelige virksomhed har været tilknyttet universitetets geografiske laboratorium (senere institut) og falder især inden for to områder: transportgeografi og befolkningsgeografi. Inden for transportgeografien ligger disputatsen *Geografiske Studier over Jernbanerne i Danmark,* 1949 samt en lang række arbejder om vejtransporter og havnetrafik. I disputatsen behandles også stationsbyernes udvikling og indre differentiering. Det væsentlige bidrag inden for befolkningsgeografien foreligger i Atlas over Danmark II, *Befolkningen,* samt i værdifulde arbejder over befolkningsforhold i Geografisk Tidsskrift og i Kulturgeografi. Begge sider af Aa.s forskning har vundet stor anerkendelse, også fordi han har været blandt de første til at indføre moderne metoder i kulturgeografien. Derudover har han forfattet lærebøger og redigeret glober og verdensatlas samt været aktiv inden for folkeuniversitetsundervisningen. Aa. har holdt gæsteforelæsninger ved nordiske universiteter og handelshøjskoler samt i sydamerikanske hovedstæder i forbindelse med en studierejse hertil. Andre aktiviteter er knyttet til den internationale geografunions Commission on Population Geography, div. kommissionsarbejder samt et medarbejderskab ved Bibliographie Géographique Internationale. Overalt har Aa. høstet stor anerkendelse som forelæser og foredragsholder. ☐ Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov.1949 227.

Viggo Hansen

Aagaard

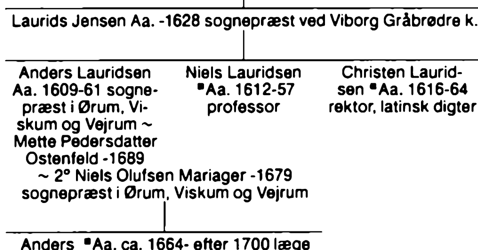
Ud af de mange slægter, der bærer navnet Aa., skal her nævnes fire:

I. En slægt der føres tilbage til Jens Aa. der 1593 nævnes som sognepræst i Langå, Middelsom hrd.

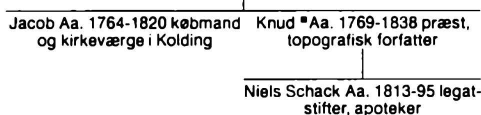
Anders *Aa. er søn af sognepræst Niels Olufsen Mariager og opkaldt efter dennes hustrus første mand.

II. En slægt hvis første kendte mand, husmand i Træløse, Skelby sg., Tybjerg hrd., Mads Chri-

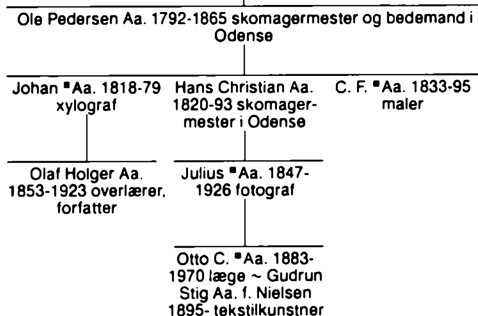
Tavle I

Tavle II

Tavle III

stensen Murer (ca.1684–1744) var født i Jylland og far til Svend Madsen Aa.

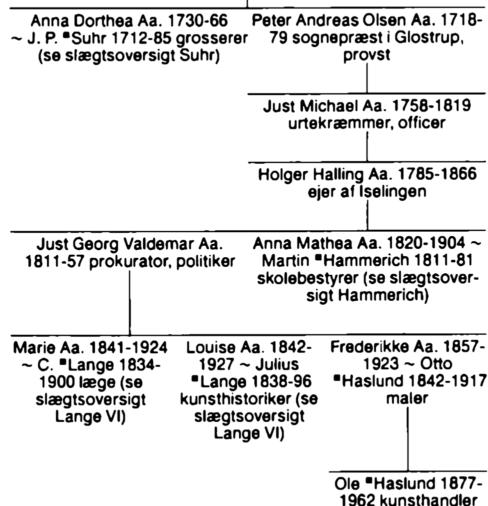
III. En slægt der føres tilbage til gevaltiger ved fynske regiment Martin Ludvig Aa. (1719–82) der var far til dragon Hans Peter Aa.

IV. En slægt hvis første kendte mand er hørkræmmer i Kbh. Ole Hansen Aa. (1689–1749).

(I) Manus. til stamtvl. udarb. af Jesper Lund (Ny kgl. saml. -2765-4°). (III) Slægtstavlesaml., 1932. [S. Otto Brenner:] Leksikon over da. familier, 1927–29. (IV) J. C. L. Lengnicks forarbejde til stamtvl. (Nye kgl. saml. -745 c II-fol.)

Hans H. Worsøe

Tavle IV

Aagaard, Anders, * ca.1664, læge. F: sognepræst i Ørum, Viskum og Vejrum Niels Olufsen Mariager († 1679) og Mette Pedersdatter Ostenfeld († 1689), enke efter sognepræst sst. Anders Lauridsen Aa. (1609–61) med hvis navn Aa. må antages at være døbt.

Aa. blev student 1683 fra Kalundborg, baccalaureus philos. 1686. Allerede 1688 designeredes han som professor medicinæ et chirurgiæ og tiltrådte 1660 en udenlandsrejse på fem-seks år. Derefter overtog han et af de „ringere" professorater under det filosofiske fakultet, men begyndte desuden straks at holde forelæsninger over medicin og kirurgi. Det var et særsyn dengang at kirurgien doceredes ved universitetet, og det såvel som hans tilbud om at undervise studenterne i metallurgi på sit privatlaboratorium kunne tyde på initiativ og energi. 1696 blev han virkelig kancelliråd, 1698 virkelig justitsråd, 1697 medlem af konsistorium og efor for det ældste universitetslegat (Johan Friis'). 1699 udnævnte kancelliet en kommission til at undersøge Aa.s sag mod Michel Stryvers enke hvem han sagsøgte fordi hun trods afgivet ægteskabsløfte var rømt bort med en tysker. 19.10.1699 mødte Aa. sidste gang i konsistorium, og få dage efter forlod han landet for stedse. April 1700 var han i Haag; om hans senere skæbne vides intet. Det viste sig at der manglede 400 rdl. af det førnævnte legats midler. Årsagen til hans flugt er da sandsynligvis at han er kommet i gæld som han uden held har søgt at redde sig ud af ved at ville ægte den rige enke. Måske har også Christian Vs død og Aa.s slægtninge, Mothernes, dermed svindende indflydelse bidraget til hans ulykke. Der er sikkert grund til at beklage at Aa.s ualmindelige evner i

en i øvrigt fattig tid ikke kom universitetet til gode.

K. Carøe i Bibl. for læger CII, 1910 108–32 (optr. i forf.s Studier til da. medicinalhist., 1912 107–25). Th. Hauch-Fausbøll i Genealogisk t., 1913 57f.

*V. Meisen**

Aagaard, C. F., se **Aagaard, Johan.**

Aagaard, Christen Lauridsen, 1616–64, rektor, latindigter. * 27. el. 28.1.1616 i Viborg, † 5.2.1664, begr. i Ribe domk. F: sognepræst ved Gråbrødre k. i Viborg Laurids Jensen Aa. († 1628) og Maren Andersdatter Schytte († efter 1657). ~ 28. 8.1653 i Ribe med Mette Sørensdatter Vedel, * 8.5.1633 på Snogdal i Ribe, † 15.3.1698 i Ribe, d. af sognepræst ved Ribe domk. Søren Andersen V. (1587–1653) og Susanne Pedersdatter (1601–74). – Bror til Niels Lauridsen *Aa.
Aa. blev student fra Viborg 1635 og tog ved påsketid 1638 teologisk eksamen og 8.5.s.å. baccalaurgraden. 1639 blev han 2.residerende kapellan ved Viborg domkirke, frasagde sig dette embede 1641 og blev s.å. øverste hører ved Sorø skole. 1646 kaldtes han til provst ved kommunitetet og professor poëseos ekstraord. (n.å. ord.). 1647 blev han magister og fik 1651 rektoratet i Ribe. I hans tid skal disciple fra hele Jylland være strømmet til Ribe „som til et andet Athen", hvilket dog ikke stemmer alt for godt med periodens lave antal dimittender. 1658 valgte kapitlet ham til teologisk læsemester og sognepræst i V. Vedsted, og denne stilling beholdt han til sin død. Han er kendt som latindigter, og en række af hans digte er trykt i Fr. *Rostgaards Deliciæ poët. Dan. I, indledt med hans biografi skrevet af sønnen Søren Christensen Aagaard. Han digtede også på dansk og skal have efterladt sig flere ufuldendte arbejder af teologisk og filosofisk indhold.

Fr. Rostgaard: Deliciæ quorundam poetarum Danorum I, Leiden 1693 339–47. Peder Terpager: Inscriptiones Ripenses, 1702 63. J. F. Kinch: Ribe bys hist. II, 1884 463. Bj. Kornerup: Ribe katedralskoles hist. I–II, 1947–52.

*Øjvind Andreasen**

Aagaard, Johan Peter, 1818–79, xylograf. * 3. 5.1818 i Odense, † 22.5.1879 på Frbg., begr. sst. F: skomagermester og bedemand Ole Pedersen Aa. (1792–1865) og Anna Ursula Thrane, kaldet Winchler (efter morfaderen) (1794–1872). ~ 14.8.1852 i Kbh. (Slotsk.) med medlem af Det kgl. teaters kor Ulrikka Gustafva Rydberg, * 14.11.1818 el. 19 i Kbh., † 5.3.1898 i Århus, d. af kobbersmedemester fra Växsjö Carl Asmund R. (1780–1835) og Brita Helena Eggertz (1786–1843).
Aa. kom 1839 som skomagersvend til Kbh. og søgte her uddannelse som xylograf hos A. *Flinch. 1842–48 udstillede han forskellige træsnit på Charlottenborg. 1849 grundlagde han sammen med xylograf Axel Th. *Kittendorff firmaet *Kittendorff & Aagaard,* og til dette værksted sluttede sig flere dygtige træskærere. Firmaets største fortjeneste er udsendelsen af en hel række populære, efter datidens forhold rigt illustrerede værker, således V. Holst: *Felttogene 1848, 49, 50,* 1852 med Adolf *Kittendorffs smukke tegninger, A. Fabricius: *Illustreret Danmarkshistorie for Folket* I–II (1854–55), navnlig kendt ved Lor. *Frølichs og Constantin *Hansens tegninger, Edv. Erslev: *Den danske Stat* (1855–57), Niels Bache: *Danmarks, Norges og Sverigs Historie* I–V (1867–76) „med 1000 Illustrationer". Desuden udgav de ugebladet *For tre Skilling* 1855–56, der fortsattes af *I Hjemmet* 1857–64, samt en *Illustreret Almanak* 1854–61. Aa.s betydning som xylograf var ikke stor. Derimod lærte han sig den af C. A. T. *Piil opfundne reproduktionsmetode, kemitypien, og den tekniske udførelse af de hermed udførte billeder til flere af de ovennævnte værker skyldes næsten alle Aa. Til J. J. A. Worsaae: *Afbildninger fra Det Kgl. Museum for Nord. Oldsager i Kbh.* (1854) blev billederne ligeledes udført i kemitypi ved samarbejde mellem Magnus *Petersen og Aa. Værkstedet var i tidens løb blevet forbundet med et udsalg af male- og tegnerekvisitter der i firmaets senere år – efter Kittendorffs død 1868 ledede Aa. det alene – vistnok var hovedvirksomheden idet træskæreriet lagdes mere og mere på hylden og dyrkedes videre af de fra firmaet udgåede medarbejdere. – Broderen Carl Frederik **Aa.,** * 29. el. 31.1.1833, † 2.11.1895 blev malersvend 1852, gik en tid på akademiet men uddannedes snart som landskabsmaler hos P. C. *Skovgaard, der var betaget af hans håndværksmæssige dygtighed. Som akademimedlem fra 1874 ledede han s.m. Vilh. *Kyhn modstanden mod F. *Meldahls forslag om at give udstillerne større indflydelse. Som dekorationsmaler arbejdede han under G. *Hilker på landbohøjskolen og universitetet. Tit. professor 1892. R. 1879. – F.M.1. 1876. □Portræt af C. F. Aagaard. Tegn. af ubekendt. Foto.

Bernhard Olsen i Bogvennen, 1900 43–52.

*H. S. Hendriksen**

Aagaard, Johannes Monrad, * 1928, teolog. * 29. 4.1928 i Horsens (Vor Frue). F: lærer, senere skoleinspektør Samuel Monrad Aa. (1898–1977)

og Laura Dueholm (* 1908). ~9.7.1954 i Sønderborg med universitetslektor, dr.teol. Anna Marie Ewald Rasmussen, * 14.1.1935 i Ranum, d. af sognepræst Jørgen Ewald R. (1905–75) og Ingrid Ebbesen (* 1907).

Aa. blev student i Horsens 1947, cand.teol. 1956 og dr.teol. 1967. 1956–57 var han sekretær for Dansk missionsselskab. Efter studierejser i udlandet bl.a. til Indien har Aa. været ansat ved det teologiske fakultet på Århus universitet, 1959 som amanuensis i missionsvidenskab, fra 1969 afdelingsleder for institut for missionsteologi og økumenisk teologi. Aa. har deltaget aktivt i det internationale økumeniske missionsarbejde, først igennem den kristne studenterbevægelse, siden inden for Kirkernes verdensråd. 1977–82 var Aa. præsident for International Association for Missionary Studies. Disputatsen *Mission, Konfession, Kirche. Die Problematik ihrer Integration im 19. Jahrhundert* I–II, 1967 er et bredt anlagt studie over forholdet mellem privat selskabsmission og de etablerede kirker i 1800-årene. Også i den hjemlige kirkelige debat er Aa. en markant skikkelse der især har gjort sig gældende som igangsætter og organisator af en række foretagender til formidling af inspirationen fra den såkaldte tredje økumeniske bevægelse, inspireret af Kirkernes verdensråds konference Church and Society 1966. Siden 1974 har Aa. især koncentreret sit arbejde omkring de såkaldte „nyreligiøse bevægelser", væsentlig af indisk (hinduistisk) oprindelse, som oversvømmer det moderne sækulariserede Europa og ofte under dække af alternativ psykologi eller terapi (yoga, transcendental meditation, scientology) driver en pågående mission. Som internationalt centrum for dette studium oprettedes i 1974 Dialogcenteret i Århus. Aa. har foruden disputatsen skrevet bl.a. *Japanske perspektiver*, 1957 og s.m. Stephan Kehler redigeret Verdens religioner (Politiken), 1964 og senere udg. Fra 1963 redaktør af Nordisk Missions Tidsskrift. Af pjecer kan nævnes: *Kirken på vejen eller på balkonen? Tolkninger af kirkens opgave i den moderne verden*, 1969 og *Guruismens væsen og dens verdensmission*, 1982. □Foto.

Selvbiografi i Århus univ.s årsberetn. 1966–67 232. – Ole Jensen m.fl.: De store ords teologi, 1972.

Erik Kyndal

Aagaard, Johan Gottlieb **Julius,** 1847–1926, fotograf. * 26.4.1847 i Odense, † 14.12.1926 i Tranebjerg, urne på Solbjerg kgd., Frbg. F: skomagermester Hans Christian Aa. (* ca. 1820) og Marie Louise Otto (* ca. 1819). ~14.5.1875 i Næstved med Vilhelmine Dorthea Christine Brockmeyer, * 11.3.1855 i Kbh., † 23.8.1923 på Frbg., d. af bagermester Conrad Frederik Vilhelm B. (* 1817) og Cathrine Bergite Andersen (ca.1834–1913). – Far til Otto C. *Aa.

Aa. var 1871–84 guide i generalstaben med fotolitografering som speciale. Han besøgte Teknisk skole hvorfra han jan.1879 dimitteredes til kunstakademiet hvis modelklasse han gennemgik okt.1881–dec.1882. Selv underviste han i perspektiv 1881–1919 på Teknisk skole og 1895–1911 på kunstakademiet som Chr. V. Nielsens assistent. Med støtte af det Reiersenske fond var han flere gange i udlandet for at studere fotografiske teknikker. Udbyttet heraf og af egne forsøg offentliggjorde han i Den tekniske Forenings Tidsskrift. Som særtryk herfra udkom 1886 *Nyere Reproduktionsmethoder for Tegninger, Malerier m.v.* Til hjælp ved undervisningen udgav han 1890 en lille *Haandbog i geometriske Konstruktioner.* Han raderede selv, og hans *Raderekunstens Teknik*, 1894, baseret på nogle foredrag han havde holdt i kunstnerforeningen af 18. november har tydeligt grundlag i egne erfaringer hvorfor bogen da også fik mange brugere. 1883 grundlagde Aa. sammen med grosserer i isenkram, Christian Frederik Ludvig Galle (1841–1920) kunsttrykfirmaet *Galle & Aagaard*, ophævet 1900, der specialiserede sig i heliografi og zinkætsning, men tillige i de første år udgav en række fortræffelige topografiske fotografier fra Kbh. og omegn, optaget af Aa. Fra 1899 var han knyttet til ugebladet Hver 8. Dag, som han forsynede med „lynskud" af tidens danske begivenheder, med stemningsfulde landskabsoptagelser og med karakteriserende portrætter. Også Holger *Damgaard leverede fra 1900 fotografier til dette blad, og sammen med Th. *Larsen stiftede han og Aa. i 1912 Pressefotograf-Forbundet. – I sin fritid holdt Aa. af at male landskaber og udstillede 1916–18 med Dyrehavens malere. □Radering af H. C. Caspersen, 1899. Buste af Charles Arvesen udst. 1922. Foto.

C. C. Clausen i Hver 8. dag. 30.9.1906. Georg Kalkar sst. 29.9.1907. Politiken 1.10.1906 og 16.12.1926.

Bjørn Ochsner

Aagaard, Knud, 1769–1838, præst, topografisk forfatter. * 22.3.1769 på Skindelborg Løkke ved Kolding, † 27.2.1838 i Agerskov, Tørning len. F: gartner, tidligere klejnsmed og blytækker Svend Madsen Aa. (1719–95) og Dorothea Lauritsen (ca.1729–95). ~1° 27.7.1796 i Kbh. (Petri) med Karine Sophie Schrøder, f. Rossouw (~1° 1770 med revisor i generalpostamtet Peter Schrøder, 1736–76), * 13.4.1754 i Kbh. (Petri), † 14.9.1804 i

Skjoldborg, d. af bagermester Joachim Hinrich R. (ca.1712–68) og Margaretha Brandt (ca. 1720–68). ~2° 12.10.1805 i Bøvling med Ingeborg Schack, * 10.2.1772 i Harris, Brede sg., † 19.9.1838 i Agerskov, d. af gårdejer, senere godsejer Niels Nielsen S. (1735–1810) og Ancke Christians (Beyer) (1749–1801).

Aa. blev student 1789 fra Kolding, cand.teol. 1794, res. kapellan i Thisted 1798, sognepræst i Skjoldborg og Kallerup 1799, i Agerskov 1806, provst 1829. Han fortjener særlig at mindes for de værdifulde beskrivelser af de landsdele hvor han har haft præstekald, *Physisk, oeconomisk og topographisk Beskrivelse over Thye*, 1802 (fot. optr. 1983), *Beskrivelse over Tørning Lehn*, 1815, og ikke mindst for det varme forsvar han i det sidste skrift fører for det danske modersmål; en del heraf, det femte afsnit om *Det danske Sprogs Skiebne og Grændser i Sønderjylland* optryktes i majhæftet 1815 af C. •Molbechs „Athene" og tilskyndede J. B. •Scavenius til s.å. at udsætte en prisbelønning for det bedste skrift om det danske sprog i Sønderjylland. Også oplysninger om folkesproget findes i begge Aa.s bøger, ligesom han har indsendt sådanne til Molbech. Desuden har Aa. skrevet adskillige afhandlinger i landøkonomisk, antikvarisk, sproglig og religiøs retning. – R. 1817. ☐Min. i profil 1834. Farvelagt tegn.

P. K. Thorsen: Afhandl. og breve I, 1927 70. Aug. F. Schmidt i Sønderjyske årbøger, 1938 193–207.

*Marius Kristensen**

Aagaard, Niels Ebbesen, ca. 1664–1718, rektor. Begr. 12.10.1718 i Køge.

Aa. blev student fra Metropolitanskolen 1681, rektor i Thisted 1689, baccalaureus 1692, magister 1696, tog sin afsked som rektor 1703. 1710 blev han alumne og inspector på Borchs kollegium, påsken 1714 rektor i Køge. På Borchs kollegium udgav han tre disputatser *Thya illustranda*, 1711–13, et ufuldendt arbejde der har interesse som en af de tidligste monografier over en dansk lokalitet. I Thottske samling, nr. 407 fol. bevares bl.a. kladder til hans latinske tiltrædelsestale i Køge. Han boede på kollegiet samtidig med Holberg der roser ham for hans flittige studium af latinen, og var siden medarbejder ved Fr. •Rostgaards danske ordbogsarbejde. Rostgaard roser hans flid „med at indføre de bedste danske Talemaader og med godt Latin samme at forklare".

M. N. C. Kall Rasmussen i Hist. t. 3.r.I, 1858–59 122f. F. E. Hundrup: Lærerstanden i Hjørring ..., 1871 = Ålborg katedralskoles progr. 1871 51f. Hans Olrik i Festskr. i anledn. af Borchs kollegiums 200års jubilæum, 1889 137f. Anders Petersen i Kirkehist. saml. 5.r.IV, 1907–09 730f.

*Øjvind Andreasen**

Aagaard, Niels Lauridsen, 1612–57, professor. * 1612 i Viborg, † 22.1.1657, begr. i Sorø. F: sognepræst ved Gråbrødre k. i Viborg Laurids Jensen Aa. († 1628) og Maren Andersdatter Schytte († efter 1657). ~ 1645 med Barbara Pedersdatter, † 1655 el. 1656, enke efter sognepræst, mag. Rasmus Svendsen (1590–1645). – Bror til Christen Lauridsen •Aa.

Dimitteret fra Viborg 1631 tog Aa. baccalaurgraden 1634 og tiltrådte 1637 en udenlandsrejse der strakte sig over ca. fire år og tilbragtes ved universiteterne i Königsberg (1637), Franeker (1638) og Leiden (1639), Oxford (1640) og Cambridge. Efter hjemkomsten sent 1640 udnævntes han til rektor på Herlufsholm, tiltrådte 1641 og tog s.å. magistergraden i Kbh. I fire år styrede han skolen, ikke uden mange bryderier og ærgrelser indtil han af konsistorium kaldtes til sognepræst i Fakse mod at ægte sin formands enke; da hun kom for tidligt i barselseng dømtes han 1646 fra embede, men efter at han n.å. havde disputeret på universitetet fik han tilladelse til atter at få embede; s.å. udnævntes han til professor eloquentiæ og notarius ved Sorø adelige akademi ved hvilket han fra 1650 tillige var bibliotekar. Foruden en mindetale over Christian IV, der giver gode bidrag til oplysning om forholdene ved akademiet, har han udgivet en del større og mindre disputatser om forskellige, mest filologiske emner, fx om Tacitus, om fugl Phønix' rede, om bogstavet digamma osv., alle på latin.

Ligprogr. fra Sorø 28.jan.1657. G. L. Wad: Medd. om rektorerne på Herlufsholm, 1878 121–29. H. F. Rørdam i Kirkehist. saml. 4.r.I, 1889–91 721–30. W. Norvin i Sorø. Klostret, skolen, akad. I, 1923–34.

*Øjvind Andreasen**

Aagaard, Otto Carl, 1883–1970, læge. * 14.12. 1883 i Kbh., † 24.9.1970 sst., begr. Mariebjerg kgd. F: pressefotograf Julius •Aa. (1847–1926) og Vilhelmine D. C. Brockmeyer (1855–1923). ~7.11.1917 i Kbh. (b.v.) med tekstilkunstner Gudrun Stig Nielsen, * 13.1.1895 i Torslunde, Fugle hrd., d. af sukkerfabrikbestyrer, cand. pharm. Ejnar N. (1855–1908) og Elisabeth Margrethe Thomsen (1857–1960).

Aa. blev student 1902 fra Schneekloths skole i Kbh. og fik lægevidenskabelig embedseksamen fra Kbh.s. univ. 1909. Han var allerede i studentertiden demonstrator anatomiae ved universitetets normalanatomiske institut og i kandidatåret prosektor sst. Efter turnustjeneste 1913 ved Rigshospitalet blev Aa. 1914–21 klinisk assistent og

senere reservelæge hos kirurgen Th. •Rovsing på Rigshospitalet og samtidig assistent på Rovsings privatklinik. 1924–28 var han reservelæge og underaccoucheur hos Sv. Aa. •Gammeltoft ved Rigshospitalets fødeafdeling A hvor Aa. under dennes sygdom i 1935 konstitueredes som overaccoucheur og professor i obstetrik og gynækologi. Fra 1928 var Aa. en meget søgt og omsorgsfuld praktiserende føde- og kvindesygdomsspecialist der havde privatklinik fra 1928–56 og tillige var tillidslæge for Kbh.s brandvæsen fra 1927. 1909–24 var han på gentagne studierejser i England, Frankrig og USA. Aa. var en flittig, meget stringent stilist. 1911 fik han universitetets guldmedalje for en afhandling om det lymfatiske apparat i tungeroden, og 1919 publicerede han i Hospitalstidende et større arbejde om moderne metoder ved blodtransfusion hvor han som den første i landet påviste agglutinationsfænomenets betydning ved blodoverførsel. 1924 forsvarede han for den medicinske doktorgrad ved Kbh.s univ. det klinisk-anatomiske medicinsk-historisk betydelige arbejde *Les vaisseaux lymphatiques du coeur chez l'homme et chez quelques mammifères* hvor kirurgen A. Lendorf og anatomen Fr. C. C. •Hansen ved deres kritiske opposition sårede Aa., noget han aldrig forvandt. Foruden en række tidsskriftartikler om anatomiske, kirurgiske, gynækologiske og obstetriske emner skrev Aa. oversigtsartiker i *Vore Sygdomme* (red. O. Thomsen og F. Rydgaard) 1928–30, *Kvinder i Sundhed og Sygdom* (red. Sv. Aa. Gammeltoft) 1946–47 samt en meget stor del af artiklerne om læger i 2. udgave af Dansk biografisk Leksikon 1933–44. En enkelt, om kirurgen A. Lendorf, gav anledning til en del uberettiget polemik. For Det Classenske litteraturselskab for læger var Aa. 1929–61 den utrættelige sekretær der organiserede selskabets tidsskriftudveksling og sårbare økonomi. 1925–33 var Aa. sekretær og 1933–35 formand for Foreningen for gynækologi og obstetrik, 1929 medlem af kræftkomiteen, 1914–47 censor ved Dansk lægeforenings massagekursus, 1935–45 censor i obstetrik og gynækologi ved Kbh.s universitet og 1947 medlem af kommissionen til valg af censorer ved medicinsk embedseksamen hvilket medførte at censorerne skulle afgå ved deres fyldte 70. år. – Aa. modtog 1962 Dansk medicinsk-historisk selskabs Lederlepris. – R. 1935. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s. univ. nov.1925 91f. – E. Snorrason i Nord. t. för bok- och biblioteksväsen LXIX, Upps. 1982 105–17.

Egill Snorrason

Aagaard, Peter, 1718–90, kancellideputeret. * 17. 2.1718 i Odense, † 28.7.1790 på Eriksholm, Sjælland, begr. i Kbh. (Helligg.kapel). F: byfoged Jens Petersen († 1727) og Christiane Schouboe (1692–1745, ~2° med etatsråd Just Valentin Eichel til Åstrup, ca. 1690–1743). ~29.10.1760 i Kbh. (Frue) med Bolette Sophie Hersleb, * 18.12.1728 i Kbh. (Slotsk.), † 29.11.1765 sst. (Helligg.), d. af biskop Peder •H. (1689–1757) og Bodild Hiort (1690–1767). – Far til Peter Hersleb •Aa.

Aa. blev 1740 sekretær i danske kancelli hvor han kom til at gøre tjeneste gennem et halvt århundrede, blev 1757 kancelliforvalter, 1771 sekretær i kancelliets depechekontor, 1772 assessor, 1773 deputeret i kancellikollegiet, var fra 1779 tillige direktør for vajsenhuset og 1. tilforordnet i missionskollegiet. Aa. nød anseelse som en af regeringens dygtigste embedsmænd. Særlig interesse frembyder hans stilling som medlem af den store landbokommission af 1786. Her udtalte han sig ligesom Peder •Wormskiold imod at lade en regulering af fæstebøndernes rettigheder og pligter gå forud for stavnsbåndets løsning, efter disse to medlemmers skøn den ubetinget vigtigste og afgørende reform. Aa. erklærer sig „ikke indsigtsfuld nok til at kunne bestemme, hvad der især kunde eragtes nødvendigt nu mere end forhen at foranstalte til Beskærmelse af Bonden“. Han er tilbøjelig til at tro at bønderne efter stavnsbåndets løsning vil være i stand til som frie folk uden al tvang at slutte kontrakter som de finder det bedst tjenligt for sig selv og deres børn. Han var altså modstander af den bondebeskyttelsespolitik der vandt en afgørende sejr samtidig med bondefrigørelsen. – Tit. justitsråd 1754. Virkelig justitsråd 1759. Tit. etatsråd 1768. Virkelig etatsråd 1773. Konferensråd 1776.

Den for landbovæsenet nedsatte commissions forhandl. I, 1788 365–67. Luxdorphs dagbøger, udg. E. Nystrøm I–II, 1915–30. Jacob Gude: En kbh.sk embedsmands optegn., 1918 (fot. optr. 1970) = Memoirer og breve XXVII 72.

*Hans Jensen**

Aagaard, Peter Hersleb, 1765–91, højesteretsadvokat. * 29.11.1765 i Kbh. (Nic.), † 7.4.1791 sst., begr. sst. (Helligg.kapel). F: kancellideputeret Peter •Aa. (1718–90) og Bolette S. Hersleb (1728–65). Ugift.

Aa. var en så usædvanlig begavelse at hans fars embedsbror og ven, B. W. •Luxdorph, allerede i hans syvende år fandt det umagen værd at udarbejde et udtog af verdenshistorien til brug for ham. Han blev student 1782 (privat dimitteret), tog 1784 juridisk eksamen, og skønt han endnu ikke var fyldt nitten år stod han sig ypperligt og talte godt latin, en færdighed som var i aftagende inden for den akademiske verden. At han

umiddelbart efter blev volontær i danske kancelli og surnummeraær sekretær i højesteret betød mindre, men hans udnævnelse til sekretær i den store kommission der 1785 nedsattes for at skabe en nyordning af de lærde skolers og universitetets forhold viste hvilken tillid man havde til den unge jurist. I denne stilling virkede han indtil højesteret 1788 antog ham som advokat ved retten efter prøver som han bestod med „stor applausu", og så ung han end var betroedes der ham sager af meget væsentlig betydning. Aa. var ikke blot en eminent begavelse og en ypperlig taler med en videnskabeligt skolet og sund dømmekraft, men tillige en tiltrækkende og uegennyttig personlighed, der vandt sig ry inden for vide kredse. Statens højeste poster havde været ham sikre om han havde levet længe nok. □Silhouet klippet af J. C. Weitlandt (Kgl.bibl.).

J. P. Rosenstand Goiske i Minerva, II, 1791 100–34 (også som særtryk s.å.). R. Nyerup: Hist.-statist. skildring af tilstanden i Danm. III,1, 1804 274. Luxdorphs dagbøger, udg. E. Nystrøm I–II, 1915–30. Højesteret 1661–1961 II, 1961.

*Eiler Nystrøm**

Aagaard, Hans **Thorvald,** 1877–1937, komponist. * 8.6.1877 på Rolfstedgård på Fyn (Ryslinge valgmenighed), † 22.3.1937 i Ringe, begr. i Ryslinge. F: gårdejer Anders Hansen (1839–1926) og Anna Hansen (1851–1928). ~ 19.10.1908 på Rolfstedgård med Karen Madsine Bangdine Helga Hansen, * 5.10.1881 i Fredericia, † 26. 5.1955 på Skt. Lukasstift., Hellerup, d. af værtshusholder, senere sporvejsfunktionær Svend Henrich H. (* 1851) og Maren Pedersen (1851–1917).

Aa.s evner for musik viste sig tidligt, og han kunne spille en del violin da han 1896 blev elev på Askov højskole og der yderligere fik lyst til musikken. 1898 fik han nogen undervisning af Carl *Nielsen i Kbh. og 1900–02 var han elev på konservatoriet (violin, V. *Tofte, orgel, O. *Malling, teori, J. D. *Bondesen). Efter soldatertjeneste studerede han kontrapunkt og komposition hos Carl Nielsen og musikhistorie hos Thomas *Laub og blev 1905 organist for valgmenigheden og lærer ved højskolen i Ryslinge. 1907 grundlagde han orkestret *Fynske Musikantere* der dels på højskolen, dels rundt om på Fyn og andre steder i landet med ham som utrættelig leder indtil han døde gav over 400 koncerter og derved bragte kredse som ellers ikke havde mulighed derfor i føling med især klassisk og romantisk orkestermusik.

Sin ganske særlige placering i dansk musik fik Aa. dog som en af dem der på afgørende måde kom til at præge den danske sang med nye træk i de første årtier af vort århundrede. Straks ved sin ansættelse som organist i Ryslinge var Aa. begyndt at virke for kirkesangens fornyelse i Laubs ånd, og i en artikel *Folkelig Sang* (Højskolebladet, 1908) talte han varmt for en højnelse af højskolesangens melodirepertoire som han fandt var „et pulterkammer, hvor alt muligt er rodet sammen". Hvad han tidligt selv havde fornemmet fik han gennem sine studier hos Laub og Carl Nielsen yderligere underbygget, og han blev den der ude i landet mest afgørende vendte sindene mod en folkelig sang der selv ejede og kunne udvikle folks sans for enkle, men dog rige melodier. Da der 1912 blev truffet forberedelser til udgivelse af en ny melodisamling til højskolesangbogen vendte man sig derfor til Aa. Det trak imidlertid ud til efter den første verdenskrig før udgaven lod sig realisere, men da var også til yderligere styrkelse af Aa.s bestræbelser Carl Nielsen og Laubs En Snes danske Viser I–II kommet, fulgt af Laubs Dansk Kirkesang. Aa. som hovedudgiver af Folkehøjskolens Melodibog allierede sig med Carl Nielsen, Laub og sin ven og sympatisør i sagen komponisten Oluf *Ring, seminarielærer i Ribe. Med en del forsinkelser forelå melodibogen 1922 med omkring 575 melodier, deraf 73 melodier af Laub samt 63 bearbejdelser af folkeviser og salmer fra Dansk Kirkesang, 48 melodier af Carl Nielsen, 28 af Ring og 35 af Aa. Trods sit radikale brud med fortiden blev den nye melodibog positivt modtaget og nåede hurtigt sin faste position i dansk forsamlingsliv med virkning frem til vor tid. Af Aa.s egne melodier behøver man blot at nævne nogle få som dem til *Jeg ser de bøgelyse Øer* (L. C. Nielsen), *Sorgløst kan vi ej synge dit Navn* (Vald. Rørdam), *Spurven sidder stum bag Kvist, Sneflokke kommer vrimlende, Jeg lagde min Gaard i den rygende Blæst* og *Han kommer med Sommer, han kommer med Sol* (alle J. Aakjær) for at angive arten af de melodier A. er blevet elsket for, men mange flere er der også i hans selvstændigt udgivne samlinger *Ni Viser til Tekster af Jeppe Aakjær,* 1919, og *En Snes folkelige Sange og Viser,* 1932. Dertil *Tyve gamle danske Sange af N. F. S. Grundtvig,* 1931, *40 Melodier til bibelhistoriske Sange,* 1934, og egentlige salmemelodier (heraf fire i Den danske Koralbog, 1953) foruden samlingen *30 Salmemelodier til Salmebog for Valgmenigheder og Frimenigheder,* som han 1936 udgav med Oluf Ring. Henholdsvis 1930 og 1932 kom to samlinger præludier til gudstjenestebrug der ligesom Laubs „Forspil og Melodier" er skabt i en ånd der harmonerer med melodierne i gammel kirkestil. For Aa.s pædagogiske indsats findes udtryk dels i hans *Violinskole for Seminarier,* 1933, dels i talrige musikhisto-

riske artikler gennem årene i Højskolebladet og Fyns Tidende. □Foto.

Dansk musik t. XIII, 1938 36–42 (værkfortegn.). – Dansk folkeopdragelse, red. Andr. Boje m.fl., 1929 323. Carl Nielsen i Højskolebl. LVI, 1931 483 (anm. af Tyve gamle da. sange). G. Damgaard-Nielsen i Ryslingebogen, 1937 66–68 71–75 (bibliografi); 1938 36f. A. Arnholtz i Landet 13.6.1946. F. J. Ring: T. Aa., 1954. Karl Clausen: Dansk folkesang gennem 150 år, 1958. – Papirer i Kgl. bibl.

Nils Schiørring

Aagaard Andersen, Gunnar, 1919–82, maler, billedhugger. * 14.7.1919 i Ordrup ved Kbh., † 29.6.1982 i Munkerup ved Dronningmølle, bisat i Hillerød. F: optiker Theodor Oscar Andersen (1890–1931) og Inger Cecilie Spøhr (1891–1961). ~ 14.10.1950 i Kbh. (b.v.) med billedhugger Grete Tatjana Borgbjerg, * 6.4.1917 i Kbh., d. af redaktør, senere minister F. J. *B. (1866–1936) og Olga M. E. Petersen (1882–1976). Straks efter skoletiden påbegyndte Aa.A. sin kunstneriske uddannelse. 1936–39 var han på Kunsthåndværkerskolen og et semester på Svenska konstakademins etsningsskola og 1939–46 på kunstakademiet i Kbh. 1946–50 var han på studieophold i Paris og studerede under bl.a. billedhuggeren Ossip Zadkine. 1951 var han i England og 1952–53 i Italien. Aa.A. debuterede 1937 på Kunstnernes efterårsudstilling. Den tidlige produktion omfatter især tegninger og grafik, men også malerier. Igennem 40erne illustrerede han en række bøger med realistiske tegninger af ofte ret romantisk tilsnit. Men under studietiden i Paris begyndte der at ske nye ting for Aa.A., og gennem studier i Louvres tegningssamling arbejdede han sig ind i det forestillingsløse maleri. Som konkret maler var han nu med i den nystartede Linien II (1948–52). Og i denne periode var han tillige med til at varetage såvel den praktiske som den åndelige forbindelse mellem den nye franske kunst og den unge danske (se Aa.A.s artikel: *Linien II og Frankrig i Billedkunst*, 1967 nr. 2. Optrykt i North, 1983 nr. 13). Aa.A.s tidlige abstrakte værker er præget af hans forskende indstilling, hans interesse for lovmæssigheder og muligheder. Fx laver han billeder og skulpturer, der er bygget op af mange identiske elementer, men også malerier som er baseret på at han har ladet papir bukke, rive, folde, eller hvorpå han har ladet farverne drive. Han eksperimenterer utrætteligt og bevæger sig langt ud over malerens, billedhuggerens og grafikerens traditionelle arbejdsområder, med ubundet og provokerende idérigdom arbejder han desuden på arkitektens, komponistens, scenografens, den typografiske tilrettelæggers, møbelkunstnerens og designerens felter. Det er karakteristisk for Aa.A.s arbejder at det næsten altid er en uhyre simpel idé der udvikles. Ofte er hans arbejder præget af konstruktion og lige linjer, men selv hævder han: „Jeg tror ikke mere på den pedantiske mulighed end på enhver anden frihed". Frie og utraditionelle er i hvert fald de møbler han laver af plastskummet polyuretan. En af hans stole i dette materiale tilhører Museum of Modern Art i New York, og stolen er faktisk et af museets mest gengivne værker. I de seneste år er det især eksperimenterne med farvet lys der interesserer ham, og han har vist resultaterne på flere udstillinger. Aa.A. har udført mange udsmykninger og bestillingsopgaver. Som arkitekt byggede han Mads Eg Damgaards fabrik i Herning 1957, indrettede skovbrugsmuseet i Gävle 1961 og forsynede det med et enormt vareelement i form af snoede rør. 1958 udsmykkede han forsikringsselskabet Balticas bygning med et relief med farverefleks, og 1972 lavede han stålskulptur *Interferenser* til Fredericia banegård. Aa.A.s hidtil største udsmykningsopgave er den han udførte til Odense koncerthus 1982–83. Aa.A. har udstillet meget, både herhjemme og i udlandet, 1959–70 var han medlem af kunstnersammenslutningen Majudstillingen og 1970–82 af Grønningen, og til begge disse sammenslutninger har han ydet vigtige bidrag såvel i form af værker som katalogtekster. Han er repræsenteret på mange museer og har haft en række tillidsposter inden for kunstlivet. 1968–69 var han formand for kunstakademiets jury og 1973–74 vicepræsident for kunstakademiet. Både som skribent og som professor ved kunstakademiet i Kbh. har han været en fantasirig og engagerende pædagog. 1977 modtog han Eckersberg-medaljen og 1980 Thorvaldsens medalje. – R. 1979. □Tegn. af Victor Brockdorff, 1947 (Kgl. bibl.). Foto.

G. Aa. A. i Mobilia, 1967 sept. og 1970 april. Ole Schwalbe sst. 1982 nr. 309 1–13. Jens Jørgen Thorsen: Modernisme i da. kunst, 1965 143–52. Katalog til retrospektiv udstill., Sophienholm og Århus kunstmuseum, 1977.

Bent Irve

Aakjær, Jeppe (Jensen), 1866–1930, forfatter. * 10.9.1866 i Åkjær, Fly sg. ved Skive, † 22.4. 1930 på Jenle i Salling, urne sst. F: gårdejer Jens Peder Jensen (1834–1901) og Cathrine Marie (Margrete) Jeppesen (1839–90). Navneforandring 12.3.1906. ~ 1° 11.7.1893 i Kbh. (b.v.) med forfatter Marie *Bregendahl, * 6.11.1867 i Fly sg. ved Skive, † 22.7.1940 i Kbh., d. af gårdejer Peder Sørensen B. (1829–1906) og Ane Kathrine Christensen (1845–79). Ægteskabet opløst 1900. ~ 2° 25.4.1907 i Kbh. (b.v.) med billedskærer

Nielssine Juliane Nanna Jensen Krog, * 23.1.1874 på Store Døs, Måbjerg sg., † 4.8.1962 på Skive sygehus, d. af gårdejer Andreas Jensen K. (1815–87) og Maren Jensdatter Døes (1838–1919). – Far til Svend *Aa.
Aa. blev født samme år som den gennemsete grundlov blev vedtaget på rigsdagen, og han voksede op i provisorieårenes politiske gæringstid hvor nyt og gammelt på så mange områder tog livtag. Men det var mindre det politiske tryk der betingede hans senere oppositionelle indstilling end hans eget modsætningsfyldte sind der gjorde ham til på en gang glødende fortaler for nysyn og overbevist traditionsbevarer. Åkjær i Fjends hrd., en by på seks gårde, efter hvilken han 1906 tog navnet, var endnu i hans opvækst præget af gammel bondekonservatisme hvor sædvaner, arbejdsliv, metoder og redskaber ikke havde ændret sig i generationer. Han var den tredjeældste i en søskendeflok på otte, hjemmet var trods gårdstatus fattigt, og alle børn måtte efter tur så snart de kunne stavre tage deres tørn derhjemme inden de kom ud at tjene. Faderen hørte til de mere oplyste bønder, holdt en oppositionel avis og var if. sønnen også lidt af en rationalist. I usædvanlig grad kom hjemegnen, hederne og kærene omkring Karup å, til at spille en rolle for Aa. som forfatter. Mod dens gammelverden med slid og råhed, overtro og missionskhed revolterede han, fra den flygtede han for at tilegne sig civilisation, kundskaber og bogkultur, fik kontroversielle og frigørende synspunkter. Og til den vendte han tilbage og skabte med barndomsverdenens ureflekterede sansning og ydmyg åbenhed en sjælden ægte og folkelig poesi. Efter at også han havde været ude at tjene blev der fundet udvej for at den læselystne og kundskabshungrende dreng kunne komme på Staby højskole, støttet heri af sognets lærer Niels Jacobsen. Efter hjemkomsten begyndte han på tilskyndelse af en notits i Højskolebladet om indsamling af folkeminder at løbe sognet rundt for at nedskrive hvad egnens gamle havde at fortælle af sagn og folketro og sendte bidragene til Evald *Tang Kristensen. 1884 så den da 17-årige for første gang sit navn, Jeppe Jensen, i dennes blad Skattegraveren. Honoraret for de første tre stykker var 87 øre. Men vigtigere for ham var at bondedrengen nu var „blandt dem, der prentede Sort paa Hvidt".
S.å. fik Aa. lov at rejse til Kbh. hvor han to år senere tog præliminæreksamen fra Blågård seminarium. Samværet med de unge her, blandt kammeraterne var den originale, senere proletarforfatter L. C. *Poulsen (pseud. C. Staun), indtrykkene af hovedstadens politiske gæring og udstrakt selvstændig læsning medvirkede til at skabe en stærk oppositionslyst i den i forvejen selvbevidste jyde. Med sin nyerhvervede, skudsikre viden vendte han hjem som agitatoren der med dristige udfald mod det tilvante hurtigt vandt sig såvel tilhængere som – en større – skare af forargede modstandere. 1887 måtte han endog tilbringe 17 dage i Viborg arrest, sigtet for blasfemi. I disse år hvor han søgte at ernære sig som foredragsholder og skribent fik han uvurderlig støtte, såvel moralsk som økonomisk af Peder *Odgaard, Tastumgård og mejeriejer Esper Andersen, Jebjerg, et par andelsfolk med interesse for folkeoplysning og højskole. Et ophold på Askov 1887–88 gjorde dog ikke Aa. begejstret for denne skoleform. Polemisk, agiterende og selvcentreret som han var faldt han ikke til i flokfællesskabet. Efter at have undervist først på Elbæk friskole 1888–89 og 1891–92 hos Morten *Pontoppidan i Jørlunde, senere Kbh., blev han 1893 soldat, men slap, på grund af en øjenskade, fri seks uger senere, som overbevist antimilitarist. Han begyndte derefter at læse til student med tanke på at blive cand.mag. i historie og bosatte sig, nygift, i Kbh. hvor hustruen Marie Bregendahl mente at kunne opretholde hjemmet ved at drive et pensionat. Hos Ludvig *Trier fik han gratis undervisning i latin, hos V. *Pingel i græsk; 1895 tog han eksamen fra Mariboes skole og n.å. filosofikum. Men studieårenes anstrengte økonomi og snævre forhold sled på ægteskabet, og 1900 opløstes forholdet. De var begge kunstnere, han i gærende vækst, men usikker på vejen, dertil sangviniker, ofte med et lemfældigt forhold til dagens virkelighed, hun, uden endnu at have fået begyndt en karriere, ansvarlig for økonomien, for husførelsen og pasning af sønnen, stærk i karakteren men indadvendt og jordnær. Deres fortolkning af samlivet blev meget forskellig.
Et par år læste Aa. historie ved universitetet mens han „dinglede mellem Historiens og Sangens Muse". Det blev dog ikke sangeren men polemikeren der 1897 debuterede med pjecen *Missionen og dens Høvding*, et skarpt opgør med Indre mission og dens leder Vilh. *Beck. Den faldt i god jord i den kulturradikale kreds om Politiken og indbragte ham ros fra Georg *Brandes. En tid var han korrekturlæser på bladet med løfte om adgang til at skrive i det, men det blev kun småt. I øvrigt følte han ikke at Viggo *Hørups fløj var radikal nok, han sluttede sig til socialdemokratiet og var i nogle år korrespondent til partiets blade der gerne trykte hans kritiske artikler vendt mod de sociale forhold på landet. – 1899 kom hans egentlige litterære debut med fortællingen *Bondens Søn*, lidt i 90erstil, selvbiografisk og med drøftelse af livsproblemer.

Det originale i bogen er folkelivsskildringerne mens persontegningen er skabelonagtig. Men samme år kom hans første digtsamling *Derude fra Kjærene*. Også den tidstypisk og lidet opsigtsvækkende, men i nogle afsluttende „Jydske Texter" vendte han sig til hjemstavnen, nu anderledes frigjort end i fortællingen. Allerede her vover han som sit nære forbillede Steen Steensen •Blicher at skrive på sit egentlige modersmål, den jyske dialekt, den let social-satiriske, men fromt troskyldige hyrdedrengens tag-fatvise: *Kom mi bette Kipkal*. Musikalsk og sikker i sproget. Med disse tre bøger havde Aa. anslået den sammensatte tone der skulle blive hans i koret af danske skribenter i den følgende menneskealder. Agitationen, bondefortællingen, ofte med indbygget social anklage og vægten mere på kulturskildringen end i det psykologiske, samt de lyriske og fortællende, ofte sangbare, digte om hjemstavnens natur og folkeliv. Efter den næste bog, *Vadmelsfolk*, 1900, en samling fortællinger, blev han anset for et så sikkert papir at Gyldendal, der hidtil havde afvist ham, kunne tilbyde ham et månedligt forskud på 150 kr. for hans kommende produktion. Dermed kunne han slippe det tidskrævende og lidet indbringende hverv som dagbladskorrespondent. 1905 købte han ved venners hjælp sammen med en bror et stykke jord i Salling og opførte 1907 gården Jenle som han 1918 blev eneejer af. Han havde nu fået blivende sted nær sit barndomshjem og var blevet bonde som sin far.

Af Aa.s prosa skal nævnes *Fjandboer* (fortællinger), 1901, og romanen *Vredens Børn*, 1904, om en tjenestedrengs liv. Den vakte en voldsom debat og affødte mere end 800 avisartikler. Som litterært kunstværk holder den ikke mål, dertil er menneskeskildringen for klichéagtig, men dens problem indgik i rigsdagens påfølgende debat om tyendeloven. En historisk roman *Jens Langkniv*, 1915 (filmatiseret 1940) bygget på omfattende kildestudier formår heller ikke at hæve sig over det trivielle. Det samme gælder en række skuespil, bl.a. *Livet paa Hegnsgaard*, 1907 og *Naar Bønder elsker*, 1911 (filmatiseret 1942) der til gengæld i mange år glædede dilettant-skuespillerne i landets forsamlingshuse. – Livet igennem følte Aa. en stærk tilknytning til Blicher og ofrede ham mange års arkivstudier. Et af resultaterne blev *Steen Steensen Blichers Livstragedie*, 1903–04 der ikke så meget hævder sig ved sin litterære analyse som ved fremdragelsen af dokumenter og historiske oplysninger om Blichers produktion. Samtidig udarbejdede han en kronologisk værkfortegnelse på over 600 nr. som kom til at danne grundlag for den store Blicher-udgave, 1920–34.

Aa. elskede at være midtpunkt og føre ordet, han trivedes i disput. Men når han skrev sine sange forsvandt han ud i ensomheden, i heden og kærene. Herude hørte han den sang som dybest set var arven efter moderen. Hun var, skrev han om denne hjemmegroede almuekvinde, „Poesien i Dagens Liv", i hans barndom. Af en halv snes digtsamlinger skal nævnes *Fri Felt*, 1905, med hans måske mest kendte digt Jeg er Havren, *Rugens Sange*, 1906, *Den Sommer og den Eng*, 1910, med hyldesten til barndomshjemmet og moderen: Spurven sidder stum bag Kvist og *Under Aftenstjernen*, 1927, med aftensangen Stille, Hjerte, Sol gaar ned, der befæstede hans position som tolker af jysk bondesind og jysk natur. Via højskolesangbogen blev hans sange og viser der blev sat i musik af komponister som bl.a. Carl •Nielsen, Thorvald •Aagaard og Aksel •Agerby allemandseje. Ingen har som han kunnet skildre det gamle almuebondesamfunds enkle, naive fromhed som i *Jeg er født paa Jyllands Sletter* (bad vi da i Lys fra Maanen, som kun Børn og Bønder bede). I viser, ofte med et festligt omkvæd, skildrer han med lune og træfsikkerhed de gamle slidere og sjovere som Pæ Sivensak og Æ gammel Smed. Efterhånden blev sangen i den jyske mundart en fast bestanddel af samlingerne. Med årsskriftet *Jydsk Stævne*, 1902, søgte han at virke for folkesprogets plads i digtningen, men det blev ved det ene nummer. Det var ligeledes på jysk han lavede den mesterlige gendigtning efter skotten Robert Burns: Skuld gammel venskaw rejnt forgo (i Under Aftenstjernen). Perlen blandt Aa.s dialektdigtninge er dog fortællingen *Af Gammel Jehannes hans Biwelskistaarri*, hvor kimen er de udlægninger af det gamle testamente Aa. som dreng hørte af den gamle Johannes Villadsen. Også i Aa.s digte blev sociale forhold brugt som motiv, men få af disse har som *Jens Vejmand* (trykt i Politiken 1905, n.å. i Rugens Sange) formået at overleve ham. Af traditionsstoffet der indgår i det meste af Aa.s prosa og i en del af hans digte udgav han 1923 desuden sagnsamlingen *Po fir glowend Pæl*, hvor højen på de gloende pæle er Daubjerg Dås hvorfra han nedstammede på fædrene side. Hans øvrige kulturhistoriske forfatterskab blev stort, især trykt i egnens historiske årbog, fra 1916 Skivebogen, som han selv redigerede 1911–26. Samlet findes de i syv bind *Studier fra Hjemstavnen (Af min Hjemstavns Saga*, 1919, *Langs Karupaaens Bred*, 1929, *Fra Agermuld og Hedesand*, 1930, *Konge, Adel og andre Sallingboer*, s.å., *Gammel Brug og Gammel Brøde*, 1931, *Muld og Mænd*, 1932, og, udg. af Aug. F. Schmidt, *Fra Sallingland til Øresund*, s.å.). Af

hans produktion som taler og polemisk skribent udgav han 1919 *Artikler og Taler 1887–1918.*
Skønt tonen i Aa.s erindringer med undertitlen *Kulturhistorisk Selvbiografi* kunne tyde på det modsatte blev han i sine manddomsår i sjælden grad værdsat. 1926 blev han på sin 60-årsdag fejret af de fire store hovedstadsblade ved en fest på Kbh.s rådhus med taler af bl.a. overborgmester Jens •Jensen og professor Vilh. •Andersen, og studenterne bragte ham et fakkeltog *(Min Hædersdag 1926).* Han var lykkelig på sin gård hvortil han fra 1910, som i sin tid Blicher på Himmelbjerget, indbød til de stærkt besøgte årlige Jenlefester hvor forfattere og politikere blev indbudt som talere, sidste gang 1929. Hans ægteskab med Nanna Krog, med hvem han havde datteren Solvejg og sønnen Esben var lykkeligt. De fire bind *Fra min Bitte-Tid,* 1928, *Drengeaar og Knøsekaar,* 1929, *Før det dages,* s.å. og *Efterladte Erindringer* (udg. 1934 af G. Saxild) er imidlertid blevet til under en alvorlig sygdomsperiode (koldbrand) 1927–28. Det er en kendsgerning at han især i sin ungdom mødte modstand og i sin af bondebefolkningen svært forståelige socialistiske agitation blev lagt for had i nogle kredse, men meget af modviljen kan forklares ved hans egen udfordrende stil og selvsikre fremtræden. For visse forhold danner Marie Bregendahls Smaa Kommentarer til Aakjærs Erindringer et nødvendigt korrektiv. Aa. døde en forårsdag i sin have på Jenle og båren førtes gennem Jylland med ophold og mindehøjtideligheder undervejs og med skib til Kbh. hvor en storstilet bisættelse blev arrangeret i Idrætshuset med taler af bl.a. statsminister Th. Stauning. På stenen over urnen ved Jenle står det vers han selv havde affattet: Her standsed de glade Klange, her sattes mit Livsens Maal, det er Asken af usungne Sange, der hviler i denne Skaal. – Aa.s bøger er kommet i mange udgaver og oplag. En fornyet interesse for hans sociale forfatterskab har ført til genudgivelse 1979 af Vredens Børn med kommentar ved H. J. Christensen, et udvalg af *Sociale artikler og fortællinger* ved Solvejg Aakjær Bjerre og H. J. Christensen 1980, og *Vesterfra og andre fortællinger,* 1982. S.å. stiftedes Aakjær-Selskabet og Jenlefonden oprettedes til bevarelse af gården Jenle, der siden Aa.s død af familien har været opretholdt som mindestuer, som centrum for Aakjær-forskningen. – Det Anckerske legat 1906.
□Silhouetklip af Johan Tenglund, 1891. Mal. af L. Find fra 1890ernes slutning. Tegn. og mal. af Achton Friis, 1899. Tegn. 1900 (Kgl. bibl.). To mal. af K. Bjerre, 1905 (det ene Fr.borg). Tegn. af W. Dzubas, 1906. Buste af N. Hansen Jacobsen, 1907 (foran Vejen mus.) og af samme 1913 (Århus kommunes hovedbibl.). Mal. af Knud Larsen, 1912. Tegn. af Alfred Schmidt, 1915 (Fr.borg). Silhouetklip af Nelson, 1915 og af Charles Nielsen, 1916. Afbildet på mal. af udflugt 1917–18 af K. Bjerre (Lemvig mus.). Litografi af K. Sinding Larsen, 1919. Tegn. af H. Jensenius, 1922 (Fr.borg). Silhouet af Kirsten Wiwel, 1922 (Kgl. bibl.). Buste af V. Gustafson udst. 1924. Tegn. af Jensenius 1928 og 1929. Mal. af Johannes Nielsen, 1929 (Høng efterskole) og af H. Vedel s.å. Linoleumssnit af K. J. Almquist 1929, 1930, 1941 m.fl. Buste af Anker Hoffmann, 1932, i bronze 1970 (Skive mus.). Udkast til statue af samme udst. 1934. Mal. af Vilh. Tetens, 1936. Relief af Arno Malinowski udst. 1947. Mal. af Marie Hatting (Herning mus.). Tegn. af H. E. Melchior (Kgl. bibl.), af Hugo Larsen (sst.), af Johannes Glob (Fr.borg) og af Gerda Ploug Sarp. Talrige karikaturer af bl.a. Viggo Afzelius og Eigil Petersen. Sandstensbuste (Jenle). Foto. – Gravsten tegnet af Aage Lønborg Jensen. Mindesten i Hansinelund, Ølgod. Monument af Anker Hoffmann 1940–42 (kirkebakken i Skive).

Bibliografi. J. Aa.: Mit regnebræt, 1919; forts. i forf.s Fra Sallingland til Øresund, 1932 160–70. – Om J. Aa. sst. 171–77 og Aug. F. Schmidt: Jenle og Jenlefesterne, 1935 75–79.
Udg. Skrifter I–X, 1912–13 (folkeudg.). Saml. værker I–VIII, 1918–19. Saml. digte I–II, 1920. Saml. digte. Mindeudg. ved Sv. Aakjær I–III, 1931 (2. opl. 1947). Over den blanke å, udg. samme I–II, 1938 (2. opl. 1949).
Kilder. Erindringer: Fra min bitte-tid, 1928, Drengeår og knøsekår, 1929, Før det dages, 1929 og Efterl. erindr., udg. G. Saxild, 1934. Min hædersdag på Kbh.s rådhus 10. sept. 1926, 1927 (optr. i forf.s Fra Sallingland til Øresund, 1932). Nogle breve fra J. Aa. 1899–1903, udg. G. Saxild = Mindebogen 1931. Breve fra J. Aa. 1883–99, udg. Solvejg Aakjær Bjerre, 1944. Interview i Tidens kvinder 21.1.1930.
Lit. K. K. Nicolaisen: J. Aa., 1913. Jørgen Bukdahl: Dansk national kunst, 1929 282–93. Johs. Buchholtz og K. K. Nicolaisen: Sidste rejse. J. Aa.s ligfærd, 1930. Aug. F. Schmidt: J. Aa., 1933. Samme: Jenle og Jenlefesterne, 1935 (tillæg til Skivebogen s.å.). Marie Bregendahl: Små kommentarer til Aa.s erindr., 1936. Felix Nørgaard: J. Aa., 1941. Sv. Aakjær i Min far, red. Poul Borchsenius, 1948 9–17. Solvejg Aakjær Bjerre i Danske hjem ved århundredskiftet II, red. Povl Bagge, 1949 93–113. Samme: Den hvide rug, den blide rug. J. Aa. og Jenle, 1980. Sv. Møller Kristensen: Den store generation, 1974 60f 117f 198–201. Jeppe Aakjær årbog I, udg. Aakjær-selsk., 1982.
Papirer i Kgl. bibl.

Sv. Cedergreen Bech

Aakjær, Svend Bregendahl, 1894–1963, rigsarkivar. *20.1.1894 i Kbh. (Vor Frue), †12.1.1963 sst. (Pauls), begr. Fly kgd. ved Skive. F: forfatter Jeppe •Aa. (1866–1930) og forfatter Marie •Bregendahl (1867–1940). Navneforandring fra Jensen 12.3.1906. ~19.12.1922 i Kbh. (b.v.) med

lærer Mette Kathrine Nielsen, * 22.6.1896 i Fly, d. af gårdejer Jens N. (1862–1952) og Johanne Mikkelsen (1864–1958).

Aa. voksede efter forældrenes skilsmisse op hos moderen i København, blev student 1912 (Schneekloth) og 1921 cand.mag. i engelsk, tysk og dansk. Allerede i sin studietid arbejdede Aa. ved redaktionen af Ordbog over det danske Sprog og ved stednavneudvalget. Hans embedskarriere kom imidlertid til at ligge inden for arkivvæsenet idet han 1921 blev knyttet til Rigsarkivet hvor han 1924 udnævntes til arkivar II. 1929 udnævntes han til landsarkivar ved arkivet i Viborg hvorfra han 1945 flyttede til stadsarkivet i København. Efter Axel •Linvalds afgang som rigsarkivar blev Aa. hans efterfølger og beklædte denne post til sin død, trods tiltagende sygdom i de senere år. – Aa. var af uddannelse filolog og arbejde sig i sit videnskabelige forfatterskab herfra over i egentlige historiske arbejdsfelter hvor særlig bebyggelses- og den ældste landbrugshistorie blev hans foretrukne område. I Festskrift til Kr. Erslev, 1927, offentliggjorde Aa. *Om det olddanske Herred og Sogn* og i Acta Philologica Scandinavica II, 1927 *Old Danish thegns and drengs* der søger at drage paralleller mellem engelske og olddanske forhold. *Fly Gaarde* i Skivebogen 1919–22 og ikke mindst *Fjends Herreds Selvejerbønder*, Historisk Tidsskrift 9.r.II, 1921 har været grundlæggende for forståelsen af selvejets karakter og udbredelse i ældre tid. Aa. rettede i stigende grad sin opmærksomhed mod de ældste jorddelingssystemer og metrologiske problemer ud fra en overordnet forestilling om gennem forståelse af de middelalderlige beregningsenheder for jordegods og afgifter at kunne nå frem til sikrere viden om landbrug og bebyggelse i dansk middelalder.

Aa. gav i *Maal, Vægt og Taxter i Danmark*, Nordisk Kultur XXX, 1936 den første samlede behandling af ældre danske metrologi, og han udmøntede sine studier i en række afhandlinger *Kirkeafgift og Kirketiende i Ribe Stift 1321–1682*, Fortid og Nutid XVI, 1945–46, *Korntiende og Kornareal i det 14. Aarhundrede*, Historisk Tidsskrift 11.r. II og III, 1947–52 og *Måleenheder i landmål og jordvurdering i middelalderens Danmark*, Jyske samlinger, ny r. V, 1959–61 (eng. oversættelse i The Scandinavian Economic History Review II, 1960). Han søgte her gennem en sammenstilling mellem Chr. Vs matrikel og det fragmentarisk bevarede og vanskeligt tolkelige middelalderlige kildemateriale (Kong Valdemars Jordebog, Roskildebispens Jordebog) at opstille beregninger over centrale landbrugsmæssige forhold i det middelalderlige Danmark. Aa.s studier, der er blevet videreført af Poul •Rasmussen, blev for metodens vedkommende imødegået af C. A. •Christensen og Tage E. Christiansen, og man må i dag opfatte hans tiltro til materialets anvendelighed ved statistisk betonede beregningsmetoder som værende for optimistisk. – Aa.s videnskabelige hovedindsats bliver udgaven af *Kong Valdemars Jordebog I–III*, 1926–45. Han ønskede i sin kommentar til selve tekstudgaven at meddele sin store indsigt i middelalderlig metrologi og afgiftsforhold, men stødte her på modstand fra Johs. •Steenstrup, og først efter dennes død i 1935 fik han frie hænder til at udforme kommentardelen der da også er blevet „et uundværligt Repertorium for enhver Middelalderhistoriker" (C. A. Christensen). Det var da også denne indsats der i 1958 skaffede ham æresdoktortitlen fra Lunds universitet.

Ved siden af det egentlige videnskabelige forfatterskab udfoldede Aa. en omfattende virksomhed som redaktør af og bidragyder til mere bredt rettede publikationer. Han redigerede Fortid og Nutid 1921–26 og Jyske Samlinger 1931–37. Som stadsarkivar forestod han Historiske Meddelelser om København, han redigerede Viborg Købstads Historie, 1940–41 og var medredaktør af billedværket København før og nu, 1947–50. Aa. var en yndet og elegant foredragsholder, hyppigt benyttet oplæser, bl.a. på dialekt, og en positiv og altid velvilligt indstillet deltager i initiativer, organisatoriske og andre, der sigtede mod spredning af kendskabet til forskningens resultater. Aa. spændte vidt i sine interesser – herom vidner eksempelvis hans indlæg om •Leonora Christinas andel i ægtefællens forbrydelser, Jyske samlinger ny r. IV, 1957–58 og hans svar til C. O. •Bøggild-Andersen sst. V 1959–61. Hans videnskabeligt bedste tid var utvivlsomt årene i Viborg, men han fortsatte sin mere formidlende virksomhed som anmelder og kronikør til sin død. Aa. blev arkivchef som 35-årig, og han afsluttede sin løbebane som rigsarkivar. Han var stedse sine institutioner og sine medarbejdere en god mand der stræbte efter at opnå bedst mulige arbejdsvilkår for de arkiver og det personale han havde under sig. I Viborg pressede han på for at få løst institutionens snart katastrofale pladsproblemer, og som rigsarkivar oplevede han at se nybyggeriet her igangsat. Aa. var ingen reformator som arkivmand, men arbejdede inden for de rammer der var lagt af andre, og da han som mere end 60-årig blev rigsarkivar var det udelukket at han kunne tilføje embedet og dansk arkivvæsen nye initiativer. Til karakteristikken af Aa. som arkivmand hører hans berømmede evner som skriftlæser. Livet igennem formåede Aa. at skabe en atmosfære af

sympati omkring sin person og sin virksomhed. Han var musisk af sind, åben og udadvendt uden persons og sags anseelse. Han var selskabeligt anlagt og søgte sin omgang i kunstneriske og litterære kredse. Den i chefstolen nøjeregnende embedsmand var som privatmenneske – der dog hyppigt stak hovedet frem – noget af en bohemenatur med et humorfyldt syn på omgivelserne, sine medmennesker og på sig selv. Aa. har ikke sat sig afgørende spor i dansk arkivvæsens historie, og adskilligt af hans forskning har været genstand for velbegrundet kritik, men han var som få af sine fagfæller en kulturpersonlighed med en rækkevidde ud over institutionerne og faget, og en afholdt skikkelse både som forsker og som chef der „på en sjælden måde indgød sine omgivelser tryghed og tillid" (Sigurd Jensen). □Foto.

Harald Jørgensen i Nord. arkivnyt VIII, 1963 1–3. Samme: I rigsark.s tjeneste, 1978. Sig. Jensen i Hist. medd. om Kbh. Årbog 1963 7–10. Samme i Kulturminder ny r.V, 1965 17–20. For jysk og for dansk hist., red. Vagn Dybdahl, 1966 92–100. Jyllands brevkiste, 1966 78 84–86 98 130 144–52. Kirsten Aakjær i Skivebogen LXIV, 1973 5–22. – Papirer i Rigsark.

Claus Bjørn

Aalborg, Hans, 1542–1619, boghandler. * 1542 i Ålborg, † 9.8.1619 i Kbh., begr. sst. F: rådmand i Ålborg Johannes (Hans) Krag og Barbara. ~ 15.9.1594 med Anna Evertsen, † 13.11.1627, d. af borgmester i Landskrona Jens E. († 1625) og Anna.

Aa. gik i Ålborg latinskole som han forlod ca. 1562, studerede derefter ved universitetet i Rostock, navnlig under teologen og filologen Dav. Chytræus, og erhvervede her magistergraden. Et resultat af hans studier i Rostock er en kommenteret udgave af Ciceros *Cato major* som han på grundlag af Chytræus' forelæsninger udgav 1572. Efter at have forladt universitetet ernærede han sig i en lang årrække som lærer og hovmester for unge adelsmænd hvem han ledsagede på rejser til forskellige udenlandske universiteter; blandt hans disciple var Tyge *Brahe som han sluttede varigt venskab med. Han opholdt sig meget i Strasbourg. Det vides at han var der 1568, og at han 1579 var der med Predbjørn *Podebusk og atter var der 1585. 1582 nedsatte han sig som boghandler i Kbh., og i den anledning fik han n.å. ifølge kongebrev af 20.5.1582 tillagt en livsvarig årsrente som skulle udredes af Roskilde domkirkes midler; fra 1591 fik han en lignende understøttelse fra domkirken i Lund. Disse gunstbevisninger skyldtes især den yndest han nød hos kansleren Niels *Kaas hvem han stod personligt nær. Igennem mange år var han universitetets faste boghandler og fik 1597 sf konsistorium tilladelse til at leje et kapel i Frue kirke til sin boglade. Han foretog regelmæssige indkøbsrejser til udlandet og var i det hele en driftig mand som bidrog meget til boghandelens tidligste udvikling herhjemme. Desuden virkede han som forlægger i et efter datidens forhold stort omfang. Til hans betydeligste forlagsartikler hører Frederik IIs bibel som blev trykt 1589 af Mads *Vingaard i Kbh. og er langt det største værk som indtil da var fremstillet af nogen dansk bogtrykker. Også af den nye bibeludgave som blev besørget af Hans Poulsen *Resen og udkom 1607 var han forlægger. Aa. nød i sin samtid ry både for dygtighed og lærdom, og ved hans død udsendte universitetet et program til hans ære. Hans boghandel førtes videre af den kbh.ske bogtrykker Salomon *Sartor.

C. Nyrop: Bidrag til den da. boghandels hist. I, 1870 133–35. H. F. Rørdam: Kbh.s univ.s hist. III, 1873–77 668–74. Hist. saml. og studier, udg. samme I, 1891 178–81.

*Lauritz Nielsen**

Aalborg, Niels Mikkelsen, 1562–1645, præst, forfatter. * 16.9.1562 i Ålborg, † 23.10.1645 i Kbh., begr. sst. (Holmens k.). ~ Anne Axelsdatter, * ca. 1576, † tidligst 1646.

Aa. var i sin ungdom svagelig og regnede det som årsag til at han som student først lagde sig efter medicin, dels i Kbh., dels i Wittenberg (1587) og Rostock (1588). Med tiden kom hovedvægten over på teologi, og 1590 blev han knyttet til herregården Hammershus nær det nuværende Kristianstad som husprædikant eller -lærer, men fik formentlig allerede s.å. embede som sognepræst for nabokirkerne Noseby og Aridslev (Araslöv). 1595 tog han magistergraden i Kbh., og 1600 nævnes han som provst i Villands herred. I denne stilling indledte han sin omfattende folkelige og derfor gennemført dansksprogede forfatter- og (især) oversættervirksomhed med en udgave 1607 af Elias Hausemüllers berygtede „Jesvitiske Historia" der viser hans flair for at udnytte en af tidens modestemninger litterært. 1611 udgav han *En kaart oc nyttig Forklaring offuer S. Johannis Obenbaring* som vel til dels er sammenstykket af „lærde mænds bøger", men som alligevel et par år senere kom til at koste ham dyrt. Manuskriptet havde han 1609 givet prof. Hans Poulsen *Resen til gennemlæsning for at det kunne få det teologiske fakultets approbation til trykken. Et halvt års tid senere mindede Aa. om værket gennem sin ven, den anden teologiske professor Cort *Aslaksen, hvorefter Resen overlod det til denne, vistnok med den besked at han ikke havde fundet noget

at bemærke men anså det for et godt arbejde. Aslaksen kiggede lidt i det, men mente sig fritaget for at læse det grundigt da Resen jo havde givet det sit bifald, og da Aa. næsten et år senere nu atter pressede på bad Aslaksen ham sende fortalen og lovede selv at ordne det øvrige med bogtrykkeren.

Bogen vakte ved udgivelsen ikke den store opmærksomhed, og 1612 blev Aa. sognepræst i Helsingborg og provst i Luggude og Sønder Asbo herreder; han begik imidlertid det fejltrin at han i et par breve til præsten Oluf *Kock før dennes afsættelse jan. 1614 havde støttet hans kamp mod Resen – og at Kock havde benyttet brevene i sit forsvar. Derved blev Aa. som en lille brik draget ind i den større kirkepolitiske magtkamp der endte med Resens og den luthersk-ortodokse retnings totale sejr over filippismens eller kryptokalvinismens tilhængere: I brevene havde Aa. skarpt kritiseret Resens lærestandpunkt, og i sin forklaring af Åbenbaringen havde han bl.a. refereret det kætterske håb at hedninger der aldrig havde hørt om Frelseren dog ved Guds nåde kunne blive salige. Juni 1614 kom han for en kommissionsdomstol i Kbh., og skønt han var villig til at tilbagekalde sine ord og iøvrigt mente at værket havde fået den krævede approbation, blev han dog afsat. Efter nogle trange år uden embede, hvilket betydelige kirke- og universitetskredse fandt en unødig hård straf, lykkedes det ham at blive forsonet med Resen, nu Sjællands biskop, hvorpå han 1617 blev sognepræst for Bremerholms menighed i Kbh. til han af helbredsgrunde tog sin afsked 1639. Han omstillede sig helt efter den nye tids officielt gældende teologi og opnåede et nært forhold til periodens ledende kirkemænd. 1627 udkom 2. udg. af hans Apokalypse-forklaring, og heri var alt håb for hedninger på tilfredsstillende vis fjernet og dementeret. – Aa.s litterære virksomhed var mangesidig og omfattede historiske, teologiske, medicinske og økonomiske emner samt en række salmer. Hans *Huszholdnings Calenders* mange oplag vidner om stor udbredelse i hans samtid, og tilsvarende fandtes en populær lægebog fra hans hånd hist og her blandt almuen langt op i tiden, og det samme gjorde enkelte af hans opbyggelige teologiske skrifter.

Chr. Giessing: Nye saml. af jubel-lærere II,2, 1783 (reproudg. 1979) 88–90. Lunds stifts herdaminne, udg. S. Cavallin III, Lund 1856 335–37. Lunds stifts herdaminne, udg. G. Carlquist 2.ser.VIII, Lund 1961 221–24. H. F. Rørdam i Kirkehist. saml. 2.r.I, 1857–59 544–47 og VI, 1872–73 588–603. H. D. Lind: Kong Kristian den fjerde og hans mænd på Bremerholm, 1889 (reproudg. 1974) 406–08. L. Bobé: Bremerholms kirke, 1921 152f 327. Bj. Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen I, 1928 407 441 445–52. Oskar Garstein: Cort Aslakssøn, Oslo 1953 7 255 287–92. A. Malling: Dansk salmehist. VI, 1971 1f. – Papirer i Kgl. bibl.

H. A. Hens

Aalbæk Jensen, Erik, * 1923, præst, forfatter. * 19.8.1923 i Ballerum, Tved sg., Thisted amt. F: enelærer Niels Aa. J. (1891–1954) og Sigrid Marie Jensen (1893–1977). ~1° 24.3.1948 med Eva Elisabeth Marie Honoré, * 27.2.1925 i Tørring, Lemvig, † 1975, d. af provst Hans Peter H. (1896–1973) og Agnes Christensen Qvist (1898–1975). Ægteskabet opløst. ~2° 1.5.1976 i Valløby med overlærer Hanne Strøbech, * 3.5.1934 i Gamtofte (~1° 1954 med mag.art. Jesper Eigil Jensen, * 1931), d. af sognepræst Erik Johannes S. (1900–73) og Anna Poulsen (* 1904).

Aa.J. er født i et nørrejysk lærerhjem og blev student fra Ålborg katedralskole 1943. Opvæksten i Thy, hjemmets grundtvigianisme, landbrugskrisen i trediverne, de stærke ideologiske brydninger i tro og politik i landsdelen og mødet med kulturradikal humanisme i skolerne satte sig varige spor i Aa.J.s samfunds- og livssyn og i hans forfatterskab. Hans kristne grundholdning forblev stærk uden fanatisme, og som teologisk student gik han ind i modstandsbevægelsen i København. Virksom i Studenternes efterretningstjeneste arresteredes Aa.J. 1944 af tyskerne, sendtes fra Vestre fængsel til Frøslev, Dachau og Neuengamme hvorfra han med Bernadotte kom til Sverige. Efter teologisk embedseksamen var Aa.J. et års tid journalist på Kristeligt Dagblad inden han 1950 fik embede som kaldskapellan i Alleshave, Bregninge-Bjergsted sogn. Da havde Aa.J. allerede haft sin debut som forfatter med *Dommen* i 1949 og var på vej som aktiv i det konservative folkeparti.

Aa.J.s umådelige flid, kunstneriske begavelse, administrative evner og rationelle egenskaber har siden udfoldet sig i hans livsgernings usædvanlige blanding af forkynder, forfatter, folkeopdrager og kulturpolitisk administrator. Han er en sjælden blanding af ånd og materie, kristenblod og samtidsbegær. I lange pauser mellem sjællandske kald – Aa.J. var efter sit første embede valgmenighedspræst i Osted 1953–59 og sognepræst i Valløby og Tårnby og kaldskapellan i Herfølge 1972–80 – har han udfoldet sig journalistisk, som medarbejder ved Berlingske Aftenavis 1965–68, som programsekretær ved radioens kultur- og aktualitetsafdeling 1958–69, som kulturredaktør ved nyhedsmagasinet NB! 1969–70 og som kommentator ved Jyllands-Posten 1971–72. Hans virksomhed på døgnets papir prægedes af en frisindet borgerlighed der med årene blev mindre konservativ, men aldrig rokket i forankringen. En særlig indsats lagde

Aa.J. i Danmarks Radio som konsulent ved foredragsafdelingen og dramatisk afdeling 1956 og som programsekretær 1957 i og fra 1959 souschef for teater- og litteraturafdelingen i dramatisk afdelings fjernsynssektion. Aa.J. var frem til 1964 en markant og meningsfast chef for TV-teatret og fik tillige her og som journalist indsigt i sammenhænge som gjorde ham skikket til statskulturelle fordelings- og styringsposter. Hans særlige spændvidde havde allerede målt sig ud da han på samme tid var konservativt hovedbestyrelsesmedlem og formand for Fiolteatret uden at han tabte i agt eller omdømme, og 1968 blev han i treårsperioden formand for Statens kunstfonds litterære udvalg og siden for teaterrådet 1970–73. Det var sent, men uomgængeligt, at Det danske akademi i 1977 berigede sig med hans medlemskab, og som kulturpersonlighed af gavn indtrådte Aa.J. 1982 i Statens museumsnævn.

Aa.J. debuterede med digte og prosa 1942 i antologien Vi tretten og for alvor i Hereticas 1. årgang 1948 med *Masser af Fisk*, en sommernovelle med en rig beskrivelse af dansk natur og med opgør mellem materialisme og livsundren, træk som skulle blive faste i det forfatterskab som blev et af de betydeligste i moderne dansk prosa. Aa.J. gled fra Heretica med den anti-ideologiske bevægelses voksende principløshed og poetiske jegsøgen. Han ville fastholde mennesket på dets valg og skyld. Som forfatter har han siden i en kollektivt talende tid der rager til sig individuelt skildret det enkelte menneskes ansvar for sit liv, men altid kendt de indre og ydre forskelle der belaster i valget. Menneskelig selvgodhed, ansvarsflugt, fantasteri og fortrængninger udløser romanfigurernes handlinger. Proprietærsønnen Bertel fra Vensyssel der i *Kridtstregen* ender som tysk SS-soldat, „slæbte rundt på en dværg i brystet, en dværg, som skulle drones". Og hans medfrontkæmper Hardy ved at „der skal mere mod til at fortryde end til at fortsætte".

Bertel og Hardy er skæbner i Aa.J.s romanværk om det moderne Danmark, skildret som en provins; foreløbig er udkommet tre bind: *Perleporten* fra 1964, hædret med både Kritikerprisen og De gyldne laurbær, *Sagen* fra 1971, og Kridtstregen der fulgte fem år senere. Naturen er i dette store værk en sanseligt fastholdt ramme om et mylder af mennesker og sociale grupperinger og om det danske sind, dets indelukke i blind, til tider tør, til tider salig tro, om dets halvhed og særlige lidenskab for dårlig samvittighed. Romanernes træk er naturalisme og individuel persontegning i et strengt mestret hold på mange tråde og filmisk fortælleteknik er en traditionsfornyende fortsættelse af linjen fra Henrik *Pontoppidan, Jakob *Knudsen og Martin A. *Hansen. Også arvens etiske og kristne konsekvens var klar fra debutromanen Dommen om en overlæge der flygter fra sin straf, i den udviklingskritiske *Dæmningen*, 1952 om materialismens sammenbrud, skildret i historisk ramme fra tiden lige efter 1864, og i de to besættelsesromaner *Gertrud*, 1956 og *I heltespor*, 1960. Disse enkeltromaner er skrevet som modige modstykker til samtidens selvsikre signaler: kun gennem krise og selverkendelse findes forløsning, og over for Gud er alle strafskyldige. I romanværket om folk fra et lille sogn i Vendsyssel fortæller Perleporten om den linje kristentroen trækker mellem mennesker. De frelste er ikke uden for synden, men de skal ikke hente paradiset i ideologier, og det bliver børn af en rig proprietær og en kuet husmand der døller dværgen i brystet ved at følge fædres eller en fanatisk mors nazisme og trækker i frikorpsuniform i Kridtstregen (filmatiseret af Ole Roos i 1983 som „Forræderne"). Den ene af dem overlever og dukker op i Sagen der skildrer et bureaukratiseret Danmark en snes år efter krigen. Et egnsudviklingsprojekt ender i skandale, ansvaret kan ikke placeres, og en ministeriel embedsmand der sættes på sagen indser at der er en sammenhæng mellem roderiet i hans eget privatliv og tekno-velfærdens ansvarsforflygtigelse. Hvis et menneskes ansvar for sit eget og sine egne smuldrer smuldrer verden.

1980 udsendte Aa.J. som optakt til det store værk *Livet på øerne*, 1981ff *En ø i Smålandshavet*, en nærbeskrivelse af den lille Vejrø og dens skæbne i affolkningens tid. Værket selv mangfoldiggør signalementet til en billedflåde om de danske øer, en mægtig roman på virkelighedens grund om natur og folk, om hverdage nu og for længe siden. Aa.J. har, ledsaget af sin hustru, i flere år med båndoptager og kamera sejlet rundt og gjort landgang i det danske arkipelag for at beskrive størsteparten af de 409 navngivne øer hvis beboere selv betragter sig som øfolk. Værket, der bliver i otte bind, handler i sin kerne om at Danmark skal værne sine værdier og ikke lade den materialistiske og ansvarsdulmende udvikling drukne ølivet. I sind og bud er der således og som ventet ingen grænse mellem Aa.J.s topografiske øroman og hans digteriske Danmarksbillede. □Foto.

Interviews i Jyllandsposten 31.10.1971 og 31.10.1976, Berl. tid. 29.8.1976 og Politiken 24.2.1980. – Jens Kruuse i Jyllandsposten 7.8.1973. Søren Schou i Danske digtere i det 20. årh. 3. udg. III, 1981 364–74.

Hans Andersen

Aarestrup, Carl Ludvig **Emil,** 1800–56, forfatter. *4.12.1800 i Kbh. (Nic.), †21.7.1856 i Odense,

begr. sst. F: postkontrollør ved Østerports toldkammer Jørgen Voigt Aa. (1775–1808) og Sophie Charlotte Aagaard (ca. 1775–1808). ~21.10.1827 i Kbh. (Trin.) med Caroline Frederikke Aagaard, *28.2.1808 i Kbh. (Garn.), † 1.1.1897 i Vejle, d. af urtekræmmer Carl Frederik Aa. (1780–1807) og Elisabeth Susanne Lange (1780–1866, ~2° med komsumptionsskriver ved Østerports toldkammer Ludvig Anthon Julius Koefoed Dorscheus, 1778–1820).

Aa. fik en særpræget opvækst og ungdom som kom til at bestemme hele hans liv. På hjørnet af Store Kongensgade og den nuværende Fredericiagade boede den velstående urtekræmmer Rasmus Aagaard som kaldte sig te- og porcellænshandler. I huset boede justitsråd Friedrich Christian Sprein som havde været inspektør ved enkedronning Juliane Maries hof i Fredensborg. Han havde her som fuldmægtig haft Jørgen Aarestrup der stadig kom hos den gamle Sprein. Den unge, vindende og vindige Aarestrup blev gift med Rasmus Aagaards datter, Sophie Charlotte som han skulle have et barn med. De unge blev boende i huset. Sprein oprettede testamente til fordel for Jørgen Aarestrup. Det forventede barn, en søn, blev opkaldt efter justitsråden, men døde som ganske lille. 4. dec. 1800 fødtes Aa.; 5.9.1802 den tredje og sidste søn, atter opkaldt efter Sprein. 1805 fik Jørgen Aarestrup omsider en beskeden stilling som postkontrollør. Fra 1807 levede han adskilt fra sin hustru, 1808 døde han, forgældet. Aa.s mor døde kort efter. Sprein ændrede sit testamente; hans husholderske gennem mange år, Marie Møller, som havde været kammerjomfru hos enkedronningen, blev enearving. Sprein indsatte i overformynderiet 7000 rigsdaler hvoraf hun skulle nyde renterne til sin død; derefter tilfaldt summen de to forældreløse drenge. Jomfru Møller skulle påtage sig opdragelsen af Emil, og da Sprein døde tre dage efter det nye testamentes oprettelse flyttede hun straks med drengen til hjørnet af Pilestræde og Antonigade. Emil forberedtes til realeksamen i J. N. Basedows institut i Pilestræde, indtil 1813. Han blev derefter indtil 1816 ansat som volontør på kontoret ved det militære medicinalvæsen.

Efter morfaderen, som døde i august 1814, arvede Aa. en sum penge. Han begyndte 1817 at læse til studentereksamen, undervist af fhv. adjunkt Christian Spengler; efter eksamen 1819 indlogerede han sig hos sin lærer der boede Fiolstræde 16. Spengler døde sept. 1821; marts 1822 fødte hans enke, Luise Spengler, en datter, Cornelia, som Aa. var både fadder og far til. Han blev boende i huset til 1826. Med syv år i Store Kongensgade, 11 år i Pilestræde og syv år i Fiolstræde havde Aa. tilbragt et kvart århundrede i den indre by som forblev hans København. Det var her han blev digter, elsker og læge. Vers skrev han fra han var fjorten, og han var sytten da han i et digt, *En Stedmoderblomst*, tungsindigt så tilbage til de år hvor han og kammeraterne var så muntre og glade, „i Grønningen sprang og leged med Lyst, / Og voved et Kys, og voved en Dyst“: uskyldige små var vi; som store har vi nu større synder på samvittigheden. Fra Pilestræde kunne St. Kongensgadetiden altså se ud som det tabte paradis. I et langt senere, udateret digt, *Kjøbenhavnske Minder*, begynder Aa. nostalgisk med at fremmane Kastellets bastioner, den ufuldførte Marmorkirke, Kongens Nytorv og Gammelholm: „Gamle Minder, gamle Vunder/ Springe op, og bløde tidt“. Centrum for den lille drengs verden var morfaderens butik. I et brev af 11.4.1844 erindrer han om at „min Bedstefader var Urtekræmmer eller dog idetmindste Theehandler, og at mine Drengeaar tildeels have været paavirkede af Urtebodens sødmende, kryderagtige fidtede Atmosphære“. Overgangen til Pilestræde fulgte tæt på forældrenes død. Som Adam *Oehlenschläger havde sukket at „tidligt misted jeg min Moder“ kunne Aa. i digtet *Dyrehaugen* trøste en lille fyr der var blevet borte fra far og mor: Vi vil finde dem: „Selv misted jeg min Fader og Moder, som du / En syvaarig Stakkel, og jeg leder endnu“. Huset i Pilestræde ejedes af kamfabrikant Cathala der var af fransk afstamning. Her var tre døtre. Den ene, Emilie, hvori Emil fandt sin jævnaldrende navnesøster, fængslede ham, dæmonisk; i et *Nytaarsvers* 1818 vil han røbe hende „den mørke Hjertegaade“ som han bærer på. Mange år senere, i Dyrehaugen genser han bevæget, bag et enkeslør, sin Emilie. Der var også andre piger i kvarteret, som Inger Marie Zimmer, datter af urtekræmmer Zimmer, Pilestræde. Han sværmede for hende i fem år; i *Serenade* ytrer det unge menneskes elskovstrang sig, med mindelser fra Schack v. *Staffeldt, som stormende længsel, hjertet er en natviol der kun tør betro natten sin smerte, pigen er utilnærmelig. Denne ungersvend er stille, melankolsk, en sorgens sanger, elegiker. Men også bevidst om synden (En Stedmoderblomst) og nåden der kaldes på i digte o. 1819. Aa. henvender sig „Til Gud“ for at bede ham om styrke til „en stor, begeistret Daad“. I *Længsel* ser han sig, bevidst om sin kunstneriske evne, frem til den salige stund da han skal stå sin prøve: „Dødstimen? – Hjelp mig, Herre, naar den kommer, / O vær, for Jesu Skyld, en naadig Dommer“.

Her op mod 1820 skete det at Aa. fandt forløsning for sin smerte. Digtet *Om min Muse* fortæller os at fantasien gav ham erstatning for de tab-

te forældre. Og i natten lokker hun Himlens engle ned; men når de alt for jordiske engle hidser hans blod græder hun og ånder mat. Digtet vidner således om tidsalderens treklang af krop, sjæl og ånd. Den kunstneriske skaben er den sjæl der lutrer det hidsige begær, men som også løfter ånden mod Gud. „Jeg veed, hvis jeg snarligen døde, / – Jeg tænker saa ofte derpaa – / Da vilde i Graven hun møde / Og med mig til Himmelen gaa". I det samtidige digt, *Lucca Signorelli,* skildrede Aa. kunstneren som overvandt smerten ved sin søns død idet han tegnede den dødes legeme, og „Døden gav ham Aand". I den udvidede form, som tryktes 1838, kaldes maleren dygtig: „Thi alt hvad Livet gav / Det greb han i sit Indre / Og skabte Skjønhed af". Ved synet af Luccas værk måtte alle prise „Himlens Almagt/ Og Konstens Hellighed".

Da Aa. 1819 blev student og valgte at læse til læge forenede han fra begyndelsen det medicinske og æstetiske studium. Han fulgte Oehlenschlägers forelæsninger og var optaget af Charlottenborgs samling af gipsafstøbninger, og han hyldede Bertel *Thorvaldsen da denne efter et besøg hjemme 1819–20 atter forlod København. Aa. gav sig tid; han havde råd dertil, Marie Møller overlod ham renten af den båndlagte kapital; han brugte penge på køreture i Nordsjælland. Hans niårige studietid lignede Søren *Kierkegaards tiårige. Da Aa. august 1824 blev forlovet med sin unge kusine lægger han i varme besværgende breve pres på Carolines sjæl for at frigøre hende fra huslige sysler og borgerlig moral, og da hun trodser konveniensen og bliver hans elskerinde „aabenbarede sig for mig det Guddommelige skjønnere end nogensinde før i mit Liv", som han skrev til hende 8.9.1825. To elskovsfuldes forening er frihedens hengivelse til „Alt hvad det Evige kan tilskikke" (26.1.1826). Dette var den lykkeligste dag i Aa.s liv. Han fejrede den i sommerhede bryllupshymner: *Du søde Barn, saa længselsfuld og stille* (1825) og *O, var det Synd, at vi var ene?* – uden „Præst i Pibekrave". Senere, under bortrejse, fremmaner han dette minde i brev til hustruen hvis favn han længes efter: når de samles igen „vil det ikke være som i vor Forlovelsestid? O den smukke, lykkelige Dag" (11.8.1832). Og da sølvbrylluppet nærmer sig ombølges i hans erindring deres bryllupsnat af et duftende rosenflor (4.9.1852). Det er her o. 1825 at Aa.s filosofi fik form. At tænke, lærte han sin forlovede, er „at indse Tingenes Sammenhæng" (15.11.1824); at besidde kunstnerisk smag er i fantasiens erindring at „genkalde hvad i Livet skønt har tildraget sig" (22.10.1825). Derfor kan han henrevet beskrive friske erindringer fra sine dissektioner af lig: „Hvor stygt er ikke Cadaveret, saaledes som vi faaer det, smudsigt, hentæret, uskjønt; men naar Huden er borte, naar de enkelte Dele betragtes hver for sig; de røde, friske Kjødtrevler med deres fine, gjennemsigtige Hinder; Senerne, blanke som Sølv; Brusket paa Ledemodene, snehvide, glatte; det uendelig fine Net af Aarer, Pulsaarer og Nerver; og den beundringsværdige Sammenhæng, Forstanden kan opdage deri – o Caroline! et dødt Legeme indeholder en Skat af den høieste Skjønhed; man maa tabe sig i Beundring derover, som om man stod over for det fuldendeste Værk i Naturen. God Nat! Gud holde sin Haand over Dig" (10.4.1826). Aa.s hymne til vor anatomis skønhed og hensigtsmæssighed rykker tanken tilbage til Niels *Stensens Indledning til anatomiske demonstrationer. Samtidig foregriber disse i tiden enestående linier naturalismen og impressionismen.

Lægekunsten blev Aa.s mål for videnskab. Da han ansøger om at indstille sig til embedseksamen april 1827 anfører han at han har fulgt naturvidenskabelige forelæsninger i fysik hos H. C. *Ørsted, i zoologi hos J. *Reinhardt, i botanik hos J. W. *Hornemann, foruden i medicin hos H. C. F. *Schumacher, Sylvester *Saxtorph, J. D. *Herholdt, F. G. *Howitz og Ole *Bang. Aa. bestod i juni eksamen med glans. Nu ville han giftes. Han åbnede praksis i Nysted hvor han skaffede sig bolig, løste kongebrev og blev viet i Trinitatis kirke af vennen, salmedigteren H. A. *Timm. – Elleve Nystedår forløb med lyse og mørke stunder. Der kom hurtigt børn; en praksis voksede op, en vennekreds dannede sig. Aa. købte hus på Algade, udvidede bygningen, og i botanisk begejstring forsynede han sin have der gik ned mod vandet, med træer og urter. Han blev læge for familien Raben på det nærliggende Ålholm som til hans glæde besad en broget botanisk park. Det blev for Aa. et digterisk opbrud da han 1832 ledsagede den jævnaldrende Amalie Raben på en kurrejse til Karlsbad. Mellem den erotisk modtagelige doktor og den dødssyge komtesse opstod et stille sværmerisk forhold som satte frugt i en tragisk suite af digte. Samtidig sendte Aa., hungrende, hustruen erindringsbilleder fra deres samliv: „Og du – naar Lyset er slukket, / Og du sover den første Blund, / Hvo kommer sagte i Stuen / og vækker og kysser din Mund?". Rejsen indledtes i maj, komtessen døde i august i Dresden; Aa. var hjemme igen i september. Tidligt i 1833 kom Chr. *Winthers forlovede Sophie Hansen i huset hos pastor Isaac Sidenius i Øster Ulslev. Winther var træt af den forhastede forlovelse; Aa. skrev til Sophie bedårende vers: „Der er en Trolddom paa din Læbe". Nytårsdag 1834 læste Aa. op af sine dig-

te for Chr. Winther som „ør og fuld af Glæde" opfordrede Aa. til at lade dem trykke. Flere kom til med et sværmeri for en jødisk købmandsdatter, Casse Hirsch. Her ved midten af trediverne fik Aa. den tyske versvirtuos Friedrich Rückerts digte i hænde. Han lærte at bruge orientalske versemål; hans første makame var nok til Sophie Hansen: „Veninde! Du min Muses Elskerinde – [...] af alle mine Veninder du sødeste – hjerteblødeste – huldeste – sjælfuldeste etc." I en treklang af kunstfulde ghaseler fejrede han oktober 1836 tre veninder Sophie, Casse, Amalie. Den første trøster han som ven; den anden truer han med Guds straf til hengivelse; i den tredje ghasel beder han: „I Armene paa En, som døde, lad mig hvile!" – Af Rückert lærte Aa. endelig den italienske ritornel. Botanikken hørte, som man så, til lægestudiet; Aa. udfyldte med faglig viden den klassiske ritornels skema: „Blomst af Salvien! / Om ogsaa mange kalder dig en Snerpe, / Dit lille Honninggjemme kender Bien."

Winther pressede på for at få digtene fra Aa., men først 30.9.1837 meddelte denne sin ven Chr. Petersen at han „nu endelig" har ekspederet sine poesier til Winther og er syg ved tanken om hvad denne mener om manuskriptets form og indhold (12.11.1837). I en udateret makame til Winther trygler han "efter et Ord fra Dig, sødmet af Smiger!" Winther modtog øjensynlig et formet, altså tilrettelagt, manuskript, som han straks lod gå til C. A. •Reitzel der allerede december 1837 (med trykkeår 1838) udgav Aa.s skelsættende *Digte*. Kompositionen er formålsbestemt. I et nyt digt påkalder Aa. læserens velvilje, men hævder derefter stolt, med Lucca Signorelli, kunstens hellighed. 1834 havde Winther især ønsket Aa.s romanzer. Aa. følger vinket og vil vinde læseren med fortællende poesier i livsbekræftende ånd: *Fjeldspringet, Torsten og Trine, Havfruen,* eller livsfornægtende: *Bruden, Ulykken rammer alle, Enken*. Den erotiske poesi er ægteskabelig: *Gunløde* eller humoristisk: *Nordexpeditionen, Pastor Hugo;* men efterhånden anslås dristigere strenge; „O, var det Synd, at vi var ene"; *Til Nanna*, med et par strømper hvis slappe skafter skal fange „alt det Fyldige og Smækkre" hos modtageren. Via 42 ofte erotiske *Ritorneller* føres læseren til en samling i samlingen, som har fået den træffende titel: *Erotiske Situationer.* Hvert af disse 51 digte afskærer nemlig sig selv som et maleri eller en skulptur. Der er i hver situation en mand og en kvinde, men medens han, med få udsving, er sværmende eller smægtende, tilhører hun vidt forskellige erotiske temperamenter. I den første, *Paa Bjerget,* er hun indladende, med flirtende øjekast: „Hvis der kan hexes, skeer det / Ved Hjelp af Øielaaget". Den samme, eller en ligeartet, optræden i de nærmest følgende tre digte. Andetsteds er der en meget distant dame, kølig som den decemberluft *Kanefarten* forløber i. Hun synes til stede i de to omgivende stykker. Klart udskiller sig de dominerende kvinder som forlanger og får elskerens slaveagtige underkastelse *(En Soirée)* eller skinsygt kræver at han ikke må have andre gudinder end hende: *Det første Bud* er placeret i en suite af lykkelige-ulykkelige situationer. En fjerde type er den urokkeligt trofaste som en mand kan leve og dø med: hun læner sig til platanen, hvis dryade og veninde hun vil være: „Jeg vilde skifte Barken / og tabe Løvet med dig – / Jeg vilde slumre Vintrens / Og Dødens Slummer med dig!" De sidste syv situationer hører sammen i en sygehistorie. Hun var en overjordisk ren og skæbneramt kvinde som først i dødsøjeblikket røbede sin lidenskab: hun kunne ikke mere tale, hun trykkede hans hænder til sit bryst, hendes vidtåbne øjne faldt på ham; de „Tilstod mig Alting, Alt!" *(Det Sidste).* Det lå i tiden at klassificere kærlighedens og kvindenaturens varianter. Før 1838 Senancour: De l'Amour, 1806, 1808, 1829; F. C. •Sibbern: Om Elskov, 1819; Stendhal: De l'Amour, 1822; efter 1838 Søren •Kierkegaard: Enten-Eller, 1843, og Stadier paa Livets Vei, 1845.

Erotiske Situationer er, som de fleste poesier i Digte, øjebliksbilleder. En tidsdimension er lagt ind i romancen om *Aturernes Grave:* indianerfolket aturerne er udryddet, deres sprog findes kun i næbbet på en ældgammel papegøje. Med i digtsamlingen kom ikke *Tidlig Skilsmisse* som også bringer et dobbeltsyn. En uforklaret duel bortriver en ung officer hvis adelige kæreste ved meddelelsen herom falder om „som knuset – Man finder intet Marmor / Deiligere strakt i Gruset". Årtier efter sidder hun, falmet, foran maleriet af ham hvis blik røber anelsen om tidlig bortgang. – Sådan bliver Aa.s kunst også i hans ypperste romancer til sansede situationer. Med rette beundrede han Oehlenschläger; mesterens plastiske formning af figurer får hos Aa. en koncentration om den diminutive detalje, oftest af erotisk virkning: „Der er en Sjæl i denne Albu, / Gudindekraft i dette Knæ. / Selv Trykket af din lille Finger / Kan skabe Digtere af Fæ."

Efter elleve år i Nysted brød Aa. op; i april 1838 flyttede han til Sakskøbing i håb om større praksis og livligere omgang. Han længtes dog stadig efter sit København som han besøgte en gang om året for at varme sin „forfrosne sjæl" (brev til Chr. Petersen 28.9.1841). Både for lønnen og anseelsens skyld ønskede han at blive embedslæge. 1844 søgte han forgæves at blive stiftsfysikus i Nykøbing Falster, og 1847 den tilsvarende stil-

ling i Odense. Da denne post atter blev ledig 1849 opnåede han den, og her kom han til at virke indtil sin død syv år senere. Hans egenhændige årlige indberetninger om de i stiftet forekommende sygdomme, samt fysiokatets kopibog, vidner om embedsmandens pligtopfyldende flid. Tilstanden var en lidt magelig resignation. Af en livlig korrespondance med en studiefælle, overmedicus ved Almindelig hospital, S. M. •Trier, fremgår det at Aa. søgte at følge med i lægevidenskaben. I et brev af 25.4.1855 skriver han: „Jeg lever et Stilleben her i det lille Odense med næsten 13.000 Indvaanere. Mit Liv har mere Comfort, end da jeg Dag og Nat rakkede om paa lollandske Bøndervogne. Men aandelige Sammenstød ere ligesaa sjældne her som der, og Svingningerne, jeg derved skulde sættes i, udeblive. Jeg har maaskee i videnskabelig Retning udviklet mig lidt meer i de senere Aar, og behøver ikke saa fuldkomment at slaae Øinene ned, naar jeg igien skal have den Fornøielse at tilbringe en Morgentime i din Sopha, som tidligere" (Tilskueren 1914, II, 247).

Poesierne var faldet sparsomt efter 1838. Fra 1850 stammer: *Naar jeg i Eenrum færdes* og den dybt savnede – vel Amalie Raben – kommer til ham. „Frigjordt, men ei forandret" vil hun, som „Dantes Beatrice" ham „Himlens Engle og Saligheden vise". Vi genser her Aa.s forestilling om skønheden som vejen til Paradiset der åbenbarede sig 30 år tidligere i digtet Om min Muse. Det bekræfter sig at Aa. til det sidste hørte hjemme i sin tidsalders platoniske idealisme. ☐Tegn. af Aug. Schiøtt, 1847 (Fr.borg), efter denne litografi af P. Gemzøe og i gruppebillede af danske digtere af A. M. Petersen, 1848. Afbildet i lignende digtergruppe tegnet af Simonsen (Fr.borg). Radering af Pietro Krohn, 1863, efter foto, efter samme træsnit af bl.a. H. P. Hansen 1870 og senere. Træsnit af H. P. 1891. Afbildet på mal. af V. Neiiendam udst. 1944 og 1956. Medalje af Arnoff Thomsen, 1950. Relief af samme udst. 1953 (til monument i Nysted). Foto. – Mindetavler Fredericiagade 33, Kbh., og på hans huse i Sakskøbing og i Nysted.

Bibliografi. Georg Nygaard: E. Aa. Bidrag til en bibliografi, 1918 (m. biografisk indledn.).

Udg. Digte, 1838. Efterl. digte, udg. Chr. Winther og F. L. Liebenberg, 1863. Digte, udg. Oluf Friis I–II, 1918 (ny udg. 1962). Saml. skr., udg. Hans Brix og Palle Raunkjær I–V, 1922–25 (fot. optr. 1976, heri noter som bd. VI).

Kilder. Breve til Christian Petersen, udg. Morten Borup, 1957.

Lit. [H. F. Grandjean:] Stamtvl. over familien Aarestrup, 1897. Hans Brix: E. Aa. I–II, 1952 (II breve til Caroline Aarestrup). Hans Henrik Jacobsen: E. Aa., stiftsfysikus i Odense 1849–56, 1975. Keld Zeruneith: Den frigjorte, 1981 (heri ajourført bibliografi).

Papirer i Kgl. bibl.

F. J. Billeskov Jansen

Aarestrup, Oluf, 1871–1942, søofficer. *2.12. 1871 i Kbh. (Garn.), † 16.4.1942 i Gribsholm ved Fr.borg, begr. i Kbh. (Garn.). F: overlæge, professor Andreas Theodor Aa. (1819–74) og Marie Frederikke Francisca (Fanny) Bang (1839–1907). ~1° 7.4.1898 i Kbh. (Holmens) med Ellen Severin, f. Neergaard, *5.4.1866 i Nyborg, †28.11.1935 i Kbh. (Frihavns) (~1° 1884 med vekselmægler Peter Christian Severin, 1847–1911, ~3° med vekselerer Alfred W. Melbye; ægteskaberne opløst), d. af generalmajor, krigsminister Johan Waldemar •N. (1810–79) og Anna H. M. Spethmann (1823–1917). Ægteskabet opløst 1910. ~2° 7.5.1910 i Pfaffenhofen an der Roth, Bayern med Eleonora Stempfle, *20.3.1878 i Pfaffenhofen an der Roth, †6.6.1952 i Farum, d. af godsejer Mauritius S. (1832–1912) og Victoria Vogl (1834–1917).

Aa. blev kadet 1889, sekondløjtnant i flåden 1893, premierløjtnant 1898 og kaptajn 1909. Han var 1896–97 med krydserfregatten Fyen i Vestindien. 1901–02 var han atter på togt til Vestindien med krydserkorvetten Valkyrien. Inspireret af W. •Hovgaards forgæves forsøg på at få Danmark til at anskaffe ubåde og under indtryk af udviklingen omkring dette våben i udlandet netop på dette tidspunkt interesserede Aa. sig tidligt for ubådsvåbenet som han følte sig overbevist om var et ideelt våbensystem til de danske farvande. Da der var chance for at Valkyrien på rejsen hjem ville lægge til i New York skaffede Aa. sig gennem en amerikansk søofficer en introduktionsskrivelse til at besøge firmaet The Holland Torpedoboat Co., et af de firmaer i USA der fremstillede ubåde. Valkyrien kom imidlertid ikke til New York, og hjemkommen fik Aa. at vide at en tjenstlig kommission havde besluttet foreløbig at udskyde spørgsmålet om anskaffelsen af ubåde til det danske søværn. Alligevel fortsatte Aa. med stor energi at studere ubådsteknologien. I begyndelsen af 1903 holdt han foredrag i Søe-lieutenant-selskabet om udviklingen inden for ubåde. Samme år indleverede Aa. til dette selskab et prisspørgsmål om samme emne hvorunder han behandlede spørgsmålet om dette våbens anvendelighed under danske forhold. Afhandlingen blev belønnet med 1. præmie og var med til at skabe fornyet interesse om ubåden blandt danske søofficerer. I 1906 søgte han som officiel dansk repræsentant at få lov til at studere den seneste udvikling hos to amerikanske ubådsfirmaer. Dette mislykkedes, og Aa. fik i stedet orlov til at foretage en privat studierejse som han delvis selv finansierede.

Som privat interesseret havde han held med sig i USA og fik kontakt med de omtalte firmaer. Desuden besøgte han også Vliessingen i Holland samt Kiel hvor der byggedes ubåde. S.å. besøgte Aa. atter Vliessingen og deltog i prøvesejladser med en dér bygget ubåd. I vinteren 1907 besøgte han under et privatophold ved Rivieraen værftet San-Georgia i Spezia, Italien. På hjemrejsen blev ligeledes ubådsbyggeri beset i Rotterdam hvor den franske ubådskonstruktør M. Laubeuf virkede. 1907 var Aa. atter på Germania-værftet i Kiel. Han virkede nu offentligt for at skabe stemning for anskaffelsen af ubåde. Han skrev artikler i dagspressen og holdt adskillige foredrag, herunder to i den forsvarskommission der var nedsat 1902 og som efterhånden var ved at afslutte sit arbejde. Ubådsvåbenet faldt i tråd med partiet venstres tanker om et defensivt søforsvar baseret på torpedoer og mødte forståelse hos J. C. *Christensen.

Aa.s bestræbelser var utvivlsomt en medvirkende årsag til at der i styrkemålene for flåden i forsvarsordningen af 1909 indgik anskaffelse af torpedo- og ubåde. Da der blev midler til rådighed ved bortsalg af flere udrangerede skibe i 1908, herunder bl.a. fregatten Jylland, besluttede marineministeriet at anskaffe en mindre, elektrisk drevet ubåd fra Germania-værftet. Udvælgelsen netop af denne type kunne ikke anbefales af Aa. der fik en række andre firmaer i udlandet til uopfordret at tilsende marineministeriet ubådsprojekter inden for den relevante prisramme. Resultatet af overvejelserne blev derefter at man accepterede et tilbud fra San-Georgia-værftet i Spezia hvor bygningen af den første danske ubåd blev sat i gang i foråret 1908. Aa. fik tilladelse til at være til stede under bygningen af ubåden der fik navnet Dykkeren. Under en langvarig sygdom i foråret 1909 vikarierede premierløjtnant H. *Rechnitzer for Aa. Dykkeren søsattes 18.7.1909 og blev slæbt til København hvortil den ankom 13.9. s.å. Efter kommandohejsningen blev Aa. ubådens første chef. De erfaringer som Aa. havde fået i forbindelse med bygningen af Dykkeren udnyttedes ved bestilling af to nye ubåde der bestiltes af den danske flåde hos Whitehead i Fiume i Italien, og som byggedes 1911–12, påny under tilsyn af Aa. Samtidig byggedes ifølge kontrakten to tilsvarende ubåde på Orlogsværftet. I løbet af få år havde Aa. gennem en meget energisk og målrettet virksomhed vendt opfattelsen såvel hos flådens øverste ledelse som hos de bevilgende myndigheder af ubådens ringe muligheder og fået indført dette våbensystem i Danmark. Ved sikringsstyrkens etablering i august 1914 besad den danske flåde som følge heraf en rimelig og velfungerende ubådsstyrke til brug for neutralitetsforsvaret. Aa.s mange rejser og studier havde efterhånden gjort ham velkendt af de udenlandske ubådsfirmaer som han ubesværet forhandlede med på adskillige sprog. Det var derfor ikke underligt at Aa. fik tilbudt direktør-stillingen i Electric Boat Co. der med sæde i Paris var The Holland Torpedoboat Co.s europæiske filial. Aa. accepterede dette tilbud, trådte uden for nummer som søofficer 1.9.1912 og virkede frem til verdenskrigen i denne stilling. I 1913 skrev han en artikel i det tyske tidsskrift Schiffbau om ubåde. I Tyskland havde man helt frem til dette tidspunkt ikke prioriteret udviklingen af ubåde særlig højt, og artiklen vakte opmærksomhed ved at pege på denne våbentypes store anvendelsesmuligheder. Aa.s muligheder for at drive virksomheden videre blev som følge af verdenskrigen stærkt reduceret, og han vendte hjem og meldte sig til tjeneste. 1914–15 var han derefter souschef ved flådens overkommando, men søgte atter uden for nummer og var 1915–18 bestyrer af Dansk Kulbureau og medlem af bestyrelsen for Det transatlantiske Kompagni hvis direktør han var 1918–21. Aa. forlod endeligt søofficerskorpset 1918. Efter 1921 arbejdede han inden for Dansk Riffelsyndikat bl.a. med adresse i udlandet. Aa. var i besiddelse af en udmærket teknisk begavelse uden dog at være original i sin tankegang. Hans force lå i at han klart forstod hvilke muligheder ubåden ville have i fremtidens søkrigsførelse, og at han havde stædighed og talent til at vinde andre for ideen. Aa. var en effektiv administrator. – R. 1909. DM. 1926. □Foto.

Erindr. i Under Dannebrog, 1915 julehft. Tidsskr. for søvæsen CXXIX, 1958 273–82 (beretn. fra Aa. ved K. Alsen). – Søe-lieutenant-selsk. 1784–1934, 1934. P. I[psen] i Tidsskr. for søvæsen CXIII, 1942 239f. R. Steen Steensen: Vore undervandsbåde gennem 50 år, 1960 86–101. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Hans Chr. Bjerg

Aarhus, Jacob Madsen, 1538–86, professor. * 1538 i Århus, † 15.7.1586 i Kbh., begr. sst. (Frue k.). F: ukendte; moderen ~2° med rådmand Peder Nielsen i Århus. Ugift.

Aa., der oftest blot kaldes Jacob Madsen, blev først student 1559, fik understøttelse til sine studier af rigsråd Jørgen *Rosenkrantz og blev baccalaureus 1563. Nogen tid efter blev han rektor i hjembyen og aflagdes 1565 med et kanonikat sst. 1566 opgav han embedet og drog ud på en syvårig studierejse, først til Wittenberg hvor han febr. n.å. tog magistergraden og bl.a. studerede sammen med Peder *Hegelund og A. S. *Vedel. 1570 kom han til Leipzig, 1572 til Heidelberg, blev kaldt hjem 1573 og ansattes n.å. som profes-

sor i latin og 1575 i græsk. Fra 1578 var han sideløbende kgl. bibliotekar. 1574 havde han taget den teologiske baccalaurgrad, og da Niels *Hemmingsen var blevet fjernet fra universitetet efterfulgte Aa. ham 1580 som professor i teologi. 1582 kreeredes han til dr.teol. og var 1585–86 universitetets rektor. Som teolog hældede han mod filippismen, man lagde med årene afstand til den yderliggående fløj. Han synes oprindelig at have været tilhænger af Niels Hemmingsens nadverlære, og det kan meget vel skyldes kirkepolitisk forsigtighed at han siden udtalte sig væsentlig anderledes og mere luthersk herom. Han havde stor betydning som universitetslærer og holdt klare og grundige forelæsninger over navnlig gammeltestamentlige emner og over metodik, men kunne også i den lettere ende sammen med professor Peder Aagesen lede studenternes indstudering og opførelse af en latinsk komedie ved festlighederne i anledning af prins Christians dåb 1577. – I flere af sine filosofiske arbejder, især *Doctrina de concionandi ratione et caussis eloquentiæ,* 1589 og *Doctrina de ratione docendi,* 1590 peger både hans kritik af den aristoteliske logik og hans egne positive læreudviklinger på påvirkninger fra den franske filosof og pædagog P. Ramus († 1572) som han også citerer flere steder i sit eneste bevarede, sprog-videnskabelige arbejde, *De literis libri duo* der udkom i Basel 1586, sikkert efter hans død.

Aa. var en fortrinlig filolog og udmærkede sig ikke blot ved skarpsindighed og lærdom i de klassiske sprog og i hebraisk, men også ved sin interesse for studiet af modersmålet. I De literis ... (ny udg. 1930) har han søgt at give en for alle sprog fælles lære om bogstavernes lydværdi. Han er langtfra ukritisk og stræber altid efter usædvanlig nøjagtighed i definitionerne, men samtidig har han været traditionsbunden i den forstand at han efter tidens skik anvender talrige citater, såvel fra den gamle grammatiske litteratur, som fra de nyere forfattere. I overensstemmelse med datidens grammatikere, bortset alene fra englænderen John Hart († 1574), skelner heller ikke Aa. mellem „litera scripta“ og „litera viva“, bogstav over for talelyd, men i første bog gør han som noget helt nyt rede for de forskellige „bogstavers“ artikulation og taleorganerne. Blandt hans iagttagelser og betydende enkeltheder i øvrigt kan nævnes at han indfører betegnelserne lingvalis og labialis for de sædvanlig brugte diducta og contracta, forkaster den gamle og endnu hos Ramus forekommende inddeling af konsonanter i semivocales og mutae, fremhæver den ringere mundartikulation ved vokalerne, opdager den postvokaliske aspiration i dansk dah (da), duh (du), dih (de) osv., forkaster (med Ramus) vellydshensynet, men holder på bekvemmelighedsteorien i sprogudviklingen, hævder at der overhovedet ikke gives diftonger m.m. Den sidste teori fik for dansk ortografi den største betydning; ganske vist indførte kun et fåtal forfattere som Anders *Krag, Iver *Stub og J. D. *Jersin straks skrivemåden av, ev, aj, ej osv., men da senere grammatikere som Erik *Pontoppidan (1698–1764), Peder *Syv, Jacob *Baden og navnlig Rasmus *Rask hævdede samme anskuelse vandt de „ramistiske“ bogstaver j og v (der for øvrigt kan føres tilbage til spanieren Antonia de Lebrija 1492) indpas i dansk retskrivning. Af Aa.s mange danske eksempler er kun enkelte former jyske, nemlig fra dialekten i og omkring Århus, mens flertallet enten er tillempet efter østdansk eller almendansk – og altså uden vidneværdi mht. Aa.s eget talesprog. Værkets anden bog er en kritisk gennemgang af den hidtil opstillede bogstavlære.

Omend Aa. som ortografisk nyskaber og lydiagttager ikke var den absolut første i 1500-tallet havde han dog som systematiker ikke sin lige i datiden. Hans klare og logiske, sammenfattende helhedsfremstilling af den tids viden på det fonetiske område har sikret hans berømmelse og helt fortjent bevaret hans navn som sprogvidenskabsmand i første række. Af hans øvrige sprogarbejder kendes kun en række værktitler som *Dictionarum Latino-Danicum, Observationes Danicæ, Grammaticæ Latino-Danicæ D. Jac. Matthiæ.* Pars I-II, *Etymologiæ ejusdem.* Pars I-II og *Syntaxis.* Pars I, idet hans manuskripter og velvalgte bogsamling efter han død overgik til svogeren professor Anders *Lemvig og derfra siden til universitetsbiblioteket – og brændte med det 1728.

J. M. Aa.: De literis libri duo, udg. Christen Møller, Peter Skautrup og Fr. Blatt I-II, 1930–31 = Acta Jutlandica II,3 og III,1 (tekstudg., biografi, overs. og kommenterende afhandl.). – R. Vinding: Regia academia Hauniensis, 1665 131–36. E. C. Werlauff i Hist. t. III, 1842 48f. Kirkehist. saml. 2.r.IV, 1867–68 280–84 288 294–96. H. F. Rørdam: Kbh.s univ.s hist. II, 1869–72 300–02 608–15. J. Paludan: Fremmed indflydelse på den da. nationallit. i det 17. og 18. årh., 1887 65–72. F. Techmer i Internationale Zeitschr. für allg. Sprachwissensch. V, Lpz. 1890 84–132. Otto Jespersen: Fonetik, 1897–99 17–19. Bj. Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen I, 1928. Samme: Ribe katedralskoles hist. I, 1947. Laur. Nielsen: Danske privatbibl. I, 1946 46. Oskar Garstein: Cort Aslakssøn, Oslo 1953 143 171. Kbh.s univ. 1479–1979 V, 1980 især 83–85; IX, 1979 401f.

H. A. Hens

Aarhus, Jacob Matthiesen, se **Matthiesen, Jacob.**

Aarsbo, Jens Jacob, 1878–1944, bibliotekar. * 15.2.1878 i Århus, † 20.5.1944 i Hellerup, begr.

sst. F: entreprenør Hans Jensen (1841–1924) og Johanne Marie Larsen Bisgaard (1839–1903). Navneforandring 1907. ~8.7.1907 i Ålborg med Karen Hansine Bodil Nielsen, * 16.3.1879 i Kbh. (Johs.), † 11.7.1970 i Holte, d. af hørsvinger, senere menighedsforstander i Ålborg Niels N. (1853–1922) og Hansine Anine Rasmussen (1853–ca. 1938).

Aa. blev student 1897 fra Århus og studerede nordisk filologi og musikhistorie, dyrkede især stednavneundersøgelser og dansk sanghistorie. Den sidstnævnte interesse affødte udgivelsen af samlingen *Dansk Folkesang fra det 19. Hundredaar* I-II, 1903 og bogen *Fra den danske Musiks Historie*, 1904 (2. udg. 1915). Desuden har Aa. udgivet flere samlinger af kirkemusik og sammen med Christian *Barnekow udvalgte kompositioner af Diderich *Buxtehude. – 1905–09 var Aa. assistent ved Det kgl. bibliotek, hvis chef H. O. *Lange vakte hans interesse for folkebibliotekssagen og 1909 foranledigede hans ansættelse som bibliotekar ved Kbh.s kommunes folkebiblioteker. 1912 blev han overbestyrer af disse, fra 1914 med titlen stadsbibliotekar. Fra 1923 var han tillige rådhusbibliotekar. Under Aa.s ledelse var hovedstadens kommunale biblioteksvæsen forvandlet fra at være en række mindre almuebogsamlinger til en omfattende institution af stor social og kulturel betydning. Denne udvikling der berørte alle sider af virksomheden (bogbestand, kataloger, åbningstider, personale, lokaler) var delvis overensstemmende med den samtidige udvikling inden for vort folkebiblioteksvæsen i det hele, men i flere henseender har Kbh.s kommunebiblioteker virket som forbillede for forholdene i det øvrige land og i de andre nordiske lande. Særlig fortjeneste har Aa. indlagt sig ved grundlæggelsen af hovedbiblioteket 1913. Ved Kbh.s kommunebibliotekers jubilæum 1935 skrev han en beretning, *Bibliotekerne og Samfundet*, der efter et kort rids af oplysningens og bibliotekernes historie giver en udførlig redegørelse for institutionens historie. – R. 1935. ☐Foto.

Bogens verden X, 1928 1. Robert L. Hansen sst. XXVI, 1944 137–41. J. Banke: Folkebibliotekernes hist. i Danm., 1929 45f. Sv. Dahl i Hist. medd. om Kbh. 3.r.VI, 1944–46 317–24. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

*Svend Dahl**

Aarsleb (Aarslev), **Christian Nielsen,** † 1723, præst. * i Mariager, begr. 10.8.1723 i Sorterup. F: sognepræst Niels Christensen Aa. († 1672) og Birgitte Hansdatter Abel († 1687, ~2° med byskriver Niels Thomsen). ~1° med Anna Nielsdatter, † 15.8.1708 i Sorterup. ~2° med Johanne Beate Johansdatter de Clerque, † 11.2.1759 i Sønder Dalby, Fakse hrd. (~2° med sognepræst i Sorterup Christen Andersen Nygaard, 1696–1727, ~3° med sognepræst i Toreby Hans Hansen Nordrup, 1681–1750), d. af Johan Adolph de C. til Bjergbygård (1648–1729, ~2° 1704 med Karen Werchmeister, 1674–1729) og Magdalene Itzen († 1701).

Aa. blev 1681 student fra Kbh. og siden teologisk kandidat. Han må have gjort sig bemærket ved gode evner og historisk interesse eftersom præsident Peder Hansen *Resens enke, Anne Meier, efter kyndiges råd 1688 overdrog ham at bearbejde sin afdøde mands omfattende topografiske samlinger til en trykklar „Atlas Danicus", idet han tillige forpligtede sig til ikke at modtage nogen ansættelse mens arbejdet stod på. Det tog ham tre og et halvt år at udfærdige manuskriptet i tre bind der i visse henseender er ajourført og udvidet i forhold til Vartovpræsten Johan *Brunsmands 7-binds redaktion (1687) og altså langtfra blot en forkortet version heraf. Men ligesom Resens død havde gjort det økonomisk uoverkommeligt at få trykt Brunsmands bearbejdelse så betød nu enkens død også henlæggelse for Aa.s. – Aa. var en af de første alumner på Borchs kollegium, og som dets inspector oplæste han fundatsen ved kollegiets indvielse 1691. N.å. tog han magistergraden og kaldtes kort efter til sognepræst i Sorterup og Ottestrup ved Slagelse. Herfra indleverede han nogle år senere en latinsk fremstilling af Kong Frederik IIs historie til approbation, men manuskriptet strandede i den akademiske censur (jf. bilag til Sjæll. miss. 1707 11.11. nr. 310): Professorerne Caspar *Bartholin og især Poul *Vinding kunne nok anerkende forfatterens fortrinlige anvendelse af Tacitus' historiske stil, men hans frimodige ytringer om bl.a. kongelige personer og fremmede magter i datiden mente de, og med dem Frederik IV, stemte dårligt overens med den officielle historieopfattelse og statens interesser – og kunne på en række punkter indbyde til politisk uheldig jævnførelse med samtidige tilstande. Ved et nyt forsøg 1723 fik Aa. Hans *Gram til at forsyne værket med en anerkendende censur (Ny kgl. saml. – 961 – 4°), men forfatterens død kort efter har formentlig hindret udgivelsen.

Danske mag. 4.r.VI, 1886 355–57. – Luxdorphiana, udg. R. Nyerup II, 1791 287–89. Hans Olrik i Festskr. i anledn. af Borchs kollegiums 200-års jubilæum, 1889 22 117. Ellen Jørgensen i Hist. t. 9.r.IV, 1925–26 193f. E. Reitzel-Nielsen i Kirkehist. saml. 7.r.IV, 1960–62 25f. Harald Ilsøe i Fund og forskn. XX, 1973 45–70. [Peder Hansen Resen:] Kobberstikkene fra Atlas Danicus 1677, udg. Ib Rønne Kejlbo, 1974 10–12 14f.

H. A. Hens

Aarsleff, Carl Vilhelm Oluf Peter, 1852–1918, billedhugger. * 14.8.1852 i Nyborg, † natten mellem 3. og 4.1.1918 i Kbh., begr. i Søllerød. F: drejermester Niels Theodor Aa. (1826–1908) og Arnoldine Marie Sophie Jensen (1829–75). ~4.10.1893 i Kbh. (Vartov) med Ingeborg Andrea Rump, * 1.9.1859 i Hillerød, † 14.12.1897 i Trørød, Søllerød sg., d. af glarmester og lysestøber Carl Johan R. (1822–81) og Gyde Marie Lange (1831–97).

Aa. lærte drejerprofessionen hos faderen, kom 1870 til Nakskov som leder af en snitteskole, rejste efter et års tid til Kbh. hvor han sept. 1872 dimitteredes fra Teknisk institut til akademiet, hvis skoler han besøgte regelmæssigt fra okt. s.å. til marts 1876 da han fik afgangsbevis, og desuden et semester 1880. Han „havde i sin Ungdom en trang Vej fra Haandværket til Kunsten" (Viggo Johansen i Vor Tid, 1918) og måtte under sin uddannelse tjene til udkommet. Således arbejdede han som billedskærer hos V. Fjeldskov 1872–73, modellerede for terrakottafabrikant Wendrich, var marmorhugger i Th. *Steins atelier og var beskæftiget hos V. *Bissen samt med dekorativt arbejde på Fr.borg. Senere bistod han sin lærer på akademiet J. A. *Jerichau, hvilket fik megen betydning for ham. – Aa.s egen produktion kom langsomt i gang. Han udstillede på Charlottenborg 1876–1900 og 1918, 17 gange med 29 arbejder. Efterhånden arbejdede han sig frem støttet af akademiske udmærkelser (lille guldmedalje 1879 for statuen *Telemachos forbereder sig til Afrejse*, Fyns stiftsmuseum, Odense; store guldmedalje 1880 for relieffet *Dolon indhentes af Diomedes og Odysseus og beder for Livet*; Eibeschütz' præmie 1893 og 1896 for statuerne *Abel ofrer til Herren* og *David*, begge i kunstmuseet). For de med den store guldmedalje følgende stipendier rejste han udenlands 1881–83 (Paris, Italien, Grækenland), på Anckers legat 1886 over München til Rom og Firenze som han også besøgte 1891, og vintrene 1893–94, 1894–95 tilbragte han i Italien (bl.a. Firenze). – Ved akademiet nåede Aa. en anset og indflydelsesrig position; han blev medlem af plenarforsamlingen 1887, af akademirådet 1890–99, professor i billedhuggerkunst 1901, skolerådets formand 1906 (genvalgt til sin død), direktør for treåret 1914–17 og derefter vicedirektør. Desuden havde han sæde i Charlottenborg-udstillingens komité 1899–1901, galleriets indkøbskomité (fra 1905), Anckers legatudvalg og Thorvaldsens museums bestyrelse (næstformand).

Aa. udførte en række arbejder til offentlige bygninger i Kbh., således de seks vægtere i bronze på taget over rådhusets hovedfacade, to cirkulære relieffer (*Eros bringer Lyset til Jorden* og *Daidalos danner Vinger til Flugten fra Labyrinten*) på kunstmuseets facade, gotisk altertavle af træ i Hellig Kors kirke, alterkrucifiks af træ i kirken i Saxogade, to relieffer til Glyptotekets tilbygningsfacade; endvidere en relieffrise af Jomsvikingernes liv til Frederiksborgmuseet. En årrække viede han istandsættelsen og rekonstruktionen af dronning Margretes sarkofag i Roskilde domkirke der var standset ved billedhugger F. Hertzogs død. Dette arbejde der beskæftigede ham fra 1897 (studierejser 1898 og 1900) overdroges ham 1900 og fuldførtes dec. 1911, hvorefter han beskrev det i *Mindesmærket over Dronning Margrethe i Roskilde Domkirke*, 1912. Hans egentlige indsats blev imidlertid en række statuer af spinkle ynglingeskikkelser: *Den fortabte Søn*, 1885, *Abel*, 1893, *En ung Florentiner*, udst. 1899 (alle i kunstmuseet), og særlig har man værdsat hans statuetter (*En Yngling*, 1889 (kunstmuseet), *Eva*, 1900) der undertiden rummer meget lune (*Et Kentaurbarn, der leger med sin Hale*, udst. 1895 (Hirschsprung), relieffet *To Jættedrenge)*. Ligesom V. Bissen havde Aa. fra det forudgående slægtled overtaget Bertel *Thorvaldsens sans for stillingsmotiver. Men mens Bissen gennem faderen H. V. *Bissens skole fra første færd blev stærkt antikt indstillet og fik føling med den klassiske hvile i stillingen, blev Aa. gennem sin lærer Jerichau straks mere naturalistisk orienteret. Han så ikke så meget på selve linjevirkningen som på lemmernes forløb og en fint gennemført modellering (ikke uden slægtskab med Jerichaus Pantherjæger), og han forstod af musklernes forløb i den magre ynglingekrop under den valgte stilling og af emnets stemning at skabe den enhed, der får figuren til at føles som et kunstværk. – Arbejder findes, foruden de nævnte steder, i glyptoteket og museerne i Ålborg samt Nyborg der testamentarisk overtog hans efterladte originalmodeller. – R. 1912. □Afbildet på Viggo Johansens mal. af akademirådsmøde, 1904 (St. mus.) og på tegn. hertil af samme (Fr.borg). Tegn. af Carl Thomsen (Kgl. bibl.), forarbejde til mal. af samme, 1909 (udstillingsfonden, Charlottenborg). Foto.

Kbh.s rådhus, ved Fr. Beckett og F. Hendriksen, 1908 68–71. H. Olrik i Nord. t. för vetenskap, konst och industri, Sth. 1912 531. Viggo Johansen i Kunstakad.s årsberetn. 1917–18 11f. Aksel Rode i Danm.s billedhuggerkunst, red. V. Thorlacius-Ussing, 1950. C. Aa. Udstillingskat., Nyborg og omegns museum, 1982.

*Sigurd Schultz**

Aarup, Thomas Schmidt, 1896–1984, proprietær, kvægopdrætter. * 7.9.1896, † 13.5.1984 i Kallestrup, begr. i Hvam. F: proprietær Jens Christian

Nicolai Aa. (1863–1920) og Mette Marie Christence Schmidt (1872–1963). Ugift.
Aa. blev uddannet ved praktisk landbrug og viste allerede fra drengeårene særlig interesse for besætningen i kostalden. 1920 overtog han slægtsgården Kallestrup ved Ålestrup, først som forpagter og senere som ejer. Hans far havde oparbejdet en anset jysk avlsbesætning, men Aa. interesserede sig hurtigt for det sortbrogede hollandske kvæg og for muligheden af at krydse jysk og hollandsk sortbroget kvæg selv om krydsning dengang blev ringeagtet. Allerede 1920 besøgte han første gang Holland for at studere det hollandske kvæg, og efter flere besøg fik han omkring 1927 tilladelse til at indføre hollandske avlsdyr. Beslutningen om at anvende disse avlsdyr i den rene jyske besætning blev truffet vel vidende at det ville koste ham avlsdyrsalget som havde haft et betydeligt omfang, samt en tilbagetrukken tilværelse inden for den jyske kvægavl. Der var på den tid en kompakt modstand i jyske opdrætterkredse mod det hollandske sortbrogede kvæg, men det var karakteristisk for Aa. at han målbevidst gik sine egne veje. Han sigtede mod at skabe det mest økonomiske brugskvæg ved at drage fordel af det hollandske kvægs egenskaber og tage hensyn til både kød- og mælkeproduktion. Gennem årene indførte Aa. et betydeligt antal avlsdyr af fremragende kvalitet, og det lykkedes ham at gøre besætningen på Kallestrup til et begreb inden for dansk kvægavl. Besætningens dyr blev fint placeret på de store dyrskuer, hentede mange præmier og pokaler, og et par af køerne satte rekord i årsydelse og livsydelse. Undertiden sikrede Aa. også hollandske avlsdyr til landet uden selv at købe dem, og afkom fra hans besætning fik en afgørende indflydelse på udviklingen af det sortbrogede kvæg i Jylland.
Aa. lagde størstedelen af sin indsats inden for landbruget på kvægavlens område hvor hans faglige og menneskelige kvalifikationer førte til adskillige tillidsposter. I 1930erne og 1940erne var han formand for Foreningen for avlen af hollandsk malkekvæg i Nordjylland, og han var medvirkende til sammenslutningen af alt sortbroget kvæg i Danmark under fællesbetegnelsen „Sortbroget dansk malkerace" (SDM). Han blev senere formand for Foreningen for SDM og for Hovedforeningen for SDM i Danmark som blev dannet 1955, og som senere blev til Avlsforeningen for sortbroget malkekvæg i Danmark. Aa.s styrke som formand lå i hans store indsigt og viden om såvel det praktiske som det teoretiske avlsarbejde. Han var en meget søgt foredragsholder i kvægavlsforeningerne, og det var hans fortjeneste at brugen af nordamerikanske tyre, for at skaffe yderligere fremgang inden for det sortbrogede danske malkekvæg, kom i gang midt i 1960erne. Han var en af de store personligheder inden for den sortbrogede kvægavl i Danmark og opnåede mange hædersbevisninger, herunder Gylling Holms mindelegat. – R. 1960.

Sortbroget kvæg – baggrund og udvikl. i Danm., 1983 209–18.

Carl Thomsen

Aarøe, Bendt **Christian** Magens, 1828–86, officer. * 5.1.1828 i Kbh. (Fred. ty.), † 13.3.1886 i Vejle, begr. på Frbg. F: afsk. løjtnant, senere kaptajn og toldinspektør i Varde Bernt (Bendt) Christian Aa. (1794–1852) og Anna Johanne Diderich (1798–1873). ~ 10.8.1852 i Kbh. (Garn.) med Anne Christine Struck, * 14.2.1828 i Trondhjem, † 3.10.1878 på Frbg., d. af bagermester Jonas Christian S. (1795–1864) og Anne Birgitte Lind Valeur (1802–38).
Trods sit ønske om at blive officer blev Aa. sat i lære hos en silke- og klædekræmmer i Ribe. Han benyttede med held Christian VIIIs besøg på en af Vesterhavsøerne til at ansøge om hjælp til at blive landkadet. 1845 kom han ind på Landkadetakademiet og blev 1848 sekondløjtnant. Han deltog i felttoget 1849, udmærkede sig i fægtningerne ved Haderslev 3.4. og Kolding 23. s.m. og fik s.å. premierløjtnants karakter. Som oberst Frederik *Læssøes adjudant deltog han i Istedslaget. Han var til stede da Læssøe døde og var med til at udføre hans sidste ønske: at tage den lige overfor liggende Grydeskov. – 1854–56 var han vagtmesterløjtnant i Nyborg fæstning. I 50erne udgav han flere pjecer om ordningen af forsvaret og 1861 med krigsministeriel støtte *Forsøg til en Ledetraad i Felttjeneste og anvendt Taktik.*
Da krigen 1864 brød ud stod Aa. som kompagnikommandør ved 17. regiment. I efteråret 1863 havde han til krigsministeriet indsendt forslag om under en eventuel krig at oprette et strejfkorps der skulle indhente efterretninger om fjenden, alarmere ham, opsnappe feltvagter, true hans etapelinjer o.l. Da fjenden i slutningen af febr. stod foran Dybbøl blev Aa.s forslag taget frem. Skønt forslaget ikke i selve hæren havde stemning for sig indstillede overkommandoen dog til krigsministeriet at oprette et flyvende korps på indtil 200 mand under Aa. 23.3.1864 approberedes indstillingen og Aa. begyndte sit arbejde. Sidst på måneden var korpset organiseret og bestod af et kompagni fodfolk og en deling dragoner. Dampskibet Aurora og en transportbåd stod til rådighed. Det lykkedes Aa. ved

hjælp af en forholdsvis talrig løjtnantstab at gøre sit korps der for størstedelen bestod af frivilligt mandskab (forholdsvis mange svenske og norske) til en mønsterværdig enhed, og han nåede at foretage forskellige små ekspeditioner der med levende interesse fulgtes af den civile befolkning og oplivede stemningen i denne, men hvis betydning herudover kun var ringe. Nærmest for at føje folkestemningen bestemtes det under våbenhvilen maj-juni, at strejfkorpset når krigen genoptoges fortsat skulle operere mod Jyllands østkyst, men tillige, sammen med andre tropper, forsøge landgang på Rügen for at føre krigen ind i fjendens land. Korpset forøgedes til 600 mand med tre kanoner, og det større dampskib Jylland stilledes til rådighed. Midt i juni var korpset af omtrent normeret styrke, og endnu fik Aa. lejlighed til enkelte ekspeditioner, men den 2. våbenhvile, indtrådt fra 18.7., forlængedes 1.8., og kort efter sluttedes en 12 ugers våbenstilstand. 17.8. befaledes korpset opløst. – Omstændighederne havde medført at korpset ikke fik meget af betydning udført, og sikkert tyngede dette hårdt på Aa. Dog påskønnedes hans virksomhed af befolkningen, i hvilken der stod en nimbus om hans navn. April 1864 blev han kaptajn og faldt som sådan for aldersgrænsen 1880. Han udgav 1881 *Indlæg i Forsvarssagen* med en noget anden opfattelse af landets forsvar end den officielle sagkundskabs. Han stillede sig til folketinget 1879 i Ringsted, 1880 i Svinninge og 1881 i Rønne uden at opnå valg. 1883 fremsatte han forslag til omordning og udvidelse af Bornholms væbning. De sidste år levede han i Vejle. – R. 1849. DM. 1864. ☐Træsnit 1864. Mal. af Ludovika Thornam, 1879. Træsnit 1886. Foto.

N. C. Esmann: Det Aarøeske strejfkorps i 1864, 1884. C. Aa. i Dagbl. 11.4.1885. Nationaltid. aften 15.3.1886. Ill. tid. 4.4. s.å. F. D. Volkersen sst. 29.3.1914. Den dansk-tyske krig 1864, udg. Generalstaben II–III, 1891–92. O. Lund i Fra Holbæk amt, 1911 86f. G. Honnens de Lichtenberg i Tidsskr. for søvæsen CXXXV, 1964 342–49. Chr. Bjerager: Kaptajn Aa.s strejfkorps i marts og april 1864, 1978.

*K. C. Rockstroh**

Aasheim, Arendt (Arnold) **Nicolai,** 1749–1800, fysiker, læge. * 17.6.1749 i Bergen, † 10.7.1800 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). F: politibetjent Stephen Aa. († 1766) og Barbara Arentz (ca. 1715–78). Ugift.

Trods hjemmets små kår skaffedes så god undervisning i Bergen at Aa. 1765 kunne dimitteres til Kbh.s univ. hvor han n.å. tog examen philosophicum. Han studerede først astronomi, var en tid ansat som observator og manuducerede i matematik, men efter 1767–71 at have opnået Valkendorfs kollegium begyndte han at studere medicin. Han måtte dog en tid virke som kgl. landmåler om sommeren for at tjene til studierne om vinteren. Han tog medicinsk eksamen 1776 og blev s.å. dr.med. på afhandlingen *De successione morborum*. 1782 blev han professor designatus i medicin og fik n.å. sæde i collegium medicum; 1777 ansattes han som vikar hos professor C. G. •Kratzenstein, efter hvis død han 1796 blev udnævnt til professor i eksperimentalfysikken. Foruden de fysiske holdt han dog stadig også medicinske forelæsninger. Aa. har kun udgivet få og ubetydelige afhandlinger; som videnskabsmand har han ingen betydning, derimod omtales han som en dygtig lærer, dog mere i fysik end i medicin hvor han var for kritisk; mest synes matematikken at have interesseret ham. Endvidere nævnes han som en stiv latiner, meget yndet af de studerende for sin uegennyttighed og gavmildhed. Da den største del af den fysiske instrumentsamling som Kratzenstein havde skænket universitetet gik til grunde ved ildebranden 1795, måtte han ved egne midler skaffe nye instrumenter til veje. Døden forhindrede ham imidlertid i at gøre brug af dem. ☐Relief af P. Gianelli på gravmæle, efter dette stik af G. L. Lahde.

G. F. Lahde: Mindesmærker på Assistens-kirkegården II, [1801–11]. P. A. Castberg i Nyt bibl. for physik ... III, 1802 1–31.

*H. M. Hansen**

Aaskov, Jørgen Lauridsen, 1616–90, præst. * 25.9.1616 i Ribe, † 3.3.1690 i Søllerød. F: borger Laurids Jørgensen († 1640). Gift.

Aa. dimitteredes 1638 til universitetet fra Ribe af rektor Anders Pedersen Romdorph der var gift med mag. Søren Andersen Vedels datter Dorthe, hvem Aa. nævner som sin „forvante“ og som var ham en god støtte. Livet igennem følte han sig da også nær knyttet til den Vedelske efterslægt. 1641 vendte han tilbage til Ribe som lærer for biskop Hans Borchardsens børn. 1645 blev han kapellan i Søllerød og 1647 sognepræst sst. 1668 udgav han sin tidligere rektor A. P. Romdorphs *Decachordum jubilæum*, ti julesange (med tilføjede noder) som denne havde digtet i årene 1632–41 til brug for skolebørnene, når de i juletiden skulle synge for døre. – Sjællands biskop H. •Wandal havde imidlertid på sine visitatser i Søllerød lagt mærke til Aa.s fortrinlige kateketiske evner og opfordret ham til at udgive sine forklaringer til Luthers lille katekismus for at de kunne komme andre præster og lærere i stiftet til gode. De udkom 1679 med biskop H. •Baggers anbefaling under titlen *Catechismi Børns aandelig Melck oc Tyggemad* (genoptr. 1687 og 1692). Disse katekismeforklaringer viser Aa. som en

habil luthersk-ortodoks pædagog der har forstået at fremsætte kirkens hovedpunkter på en klar, kort og enfoldig måde. Nogle andre småskrifter af Aa. hæver sig derimod ikke op over det almindelige.

Joakim Larsen: Bidrag til den da. folkeundervisn.s og folkeskoles hist. 1536–1784, 1916. Nils Schiørring: Det 16. og 17. årh.s verdslige da. visesang I, 1950 306f 353.

*Bjørn Kornerup**

Aaskow, Urban Bruun, 1742–1806, læge. * 28.4.1742 i Brønshøj, † 31.5.1806 på Prinsens palæ i Kbh., begr. i Asminderød. F: sognepræst Hieronymus Larsen Aa. (1709–44) og Anne Marie Bruun (1721–56, ~2° 1746 med sognepræst Hans Mossin Rasmussen Lange, 1711–54). ~2.3.1774 i Kbh. (Holmens) med Anne Marie Kall, døbt 31.3.1742 i Kbh. (Frue), † 30.9.1801 i Fredensborg, d. af professor J. C. *K. (1714–75) og Elisabeth Wøldike (1721–91).

Aa. blev student 1758 fra Herlufsholm. Han undersøgte 1763 sammen med Jens *Bang den i Kbh.s amt grasserende, for landbruget alvorlige kvægsyge og udgav herom *En Afhandling om Qvægsygen,* 1765. 1766 tog han lægeeksamen og blev 1767–69 kandidat på Frederiks hospital og 1770 – som den første læge (ikke-kirurg) der fik ansættelse i søværnet – udsendt for at undersøge de katastrofale smitsomme sygdomme der hærgede den til Algier afsendte eskadre, og som han beskrev i sin doktordisputats *Diarium medicum navale,* 1774. Han blev 1770 admiralitetsmedicus hvor han sammen med H. *Callisen udvirkede en række hensigtsmæssige reglementer for søetaten (1781), 1775 livmedicus hos enkedronning Juliane Marie og s.å. medlem af Collegium medicum og 1776 af landhusholdningsselskabet og tillige af direktionen for kvæsthuset og 1782 af direktionen for Frederiks hospital, 1801 medlem af vaccinationskommissionen, 1803 af sundhedskollegiet og 1803 æresmedlem af Det kgl. medicinske selskab. Aa. har gjort sig fortjent af fødselshjælpens fremme i Danmark ved tillige med sin kollega J. W. *Guldbrand at formå Juliane Marie til 1785 at skænke den ved siden af Frederiks hospital liggende gård til indretning af en selvstændig fødselsstiftelse. I Fredensborg gjorde Aa. i 1780erne en fremskridtsvenlig indsats for egnens bønder. 1804 afstod han sit betydelige medicinsk-økonomiske bibliotek til Det kgl. bibliotek mod en årlig livrente til hans datter efter hans død. Foruden den omtalte disputats som har haft betydning for sin tid har han udgivet talrige afhandlinger af medicinsk indhold. – Etatsrådsrang 1782. Virkelig etatsråd 1802.

Benedicte Arnesen-Kall: Livserindr., 1889 300–08. Efterl. papirer fra den Reventlowske familiekreds, udg. L. Bobé IV, 1900; VIII, 1917. [Edv.] Ehlers i Tidsskr. for søvæsen LXXXII, 1911 549–59. Bernstorffske papirer, udg. Aage Friis III, 1913 498. E. Ingerslev: Matthias Saxtorp og hans samtid, 1913. Vald. Seeger: Fredensborg, 1957 115f. H. C. Bendixen: Omkr. 200-året for oprettelsen af Den kgl. veterinærskole, 1973 65 69.

Egill Snorrason (V. Meisen)

Aaslew, Inger Birgitte, se **Clausen, H. A.**

Aastrup, Karl Laurids, 1899–1980, teolog, salmedigter. * 26.11.1899 i Ulfborg, † 14.5.1980 på Roskilde sygehus, begr. Husby kgd. F: købmand Hans Jacob Aa. (1873–1959) og Mariane Andrup (1876–1971). ~5.9.1927 i Ulfborg med Vibeke Florentz Birch, * 16.9.1903 i Kbh. (Johs.), d. af grosserer Waldemar Carl Thorvald B. (1874–1934) og Ellen Florentz (1877–1954).

Aa. voksede op i et åndeligt levende hjem præget af vestjysk kultur og livsholdning. Han blev student fra Ribe katedralskole 1917 og gik med stor dygtighed op i det teologiske studium som han afsluttede 1923. I studietiden dyrkede han også litterære interesser, især sammen med Johannes Weltzer og R. *Broby-Johansen omkring tidsskriftet Klinte (1920–21) og udgav to digtsamlinger og to romaner (*Treveje,* 1932 og *Ellen Linde,* 1933). Allerede som 24-årig blev han sognepræst i Husby-Sønder Nissum, fra 1940 tillige provst for Ulfborg-Hind herreders provsti. 1946–67 var han domprovst over Fyns stift og sognepræst ved Odense domkirke. Teologisk knyttede han sig sidst i 1920erne til Tidehvervsbevægelsen, omend han aldrig blev regelret kirkelig partimand. I begyndelsen af 1930erne startede han med mindre forsøg på at skrive salmer i et tydeligt opgør med sin egen lyriske fortid: „Skal man skrive salmer, må man tvinge sproget til at tjene, må kunne tøjle det, så det ikke laver kunster, der tager magten fra indholdet, fra det, der skal siges om Guds store gerninger. Det er i virkeligheden sig selv, man må kunne tøjle". Om indholdet hedder det i en anmeldelse af den første samling (1939): „Han nævner det Sted, hvor Evangeliet maa høres, og han forlader det ikke" (Gustav Brøndsted). Herudfra og inspireret af det bedste i den danske salmetradition udgav Aa. seks salmesamlinger og fire særlige udvalg i perioden 1939–69. I alt skrev han 3-400 salmer og oversættelser (især fra svensk under sit ophold i Sverige 1944–45). Både på grund af sin teologiske holdning og den karakteristiske vestjyske strenghed og underdrivelse der præger salmerne blev Aa. i mange år holdt ude og direkte negligeret. Efter mange stridigheder og en del pression blev fire originale salmer og en over-

sættelse optaget i Den danske Salmebog, 1953 (nr. 307, 314, 416, 552 og 675), men omtrent fra samme tidspunkt blev Aa. stadig mere anerkendt som tidens mest markante salmedigter, og i de tillæg til salmebogen der fremkom i 1970erne blev han stærkt repræsenteret. Vigtigt blev hans samarbejde med Samfundet dansk kirkesang: „Min måde at gøre salmer svarer til Laubs måde at gøre melodier". Sine omfattende hymnologiske kundskaber gjorde han kendte i *Breve til Salmebogskommissionen* (Tidehverv, 1946–47). – R. 1950. R[1]. 1961. □Foto.

Salmer I–VI, 1939–62. Udv. salmer, [1966]. 129 epistelsalmer, 1966. 133 evangeliesalmer, 1969. – K. L. Aa. i Ribe stiftsbog, 1973 40–51. – A. Malling: Dansk salmehist. VI, 1971 2–5. [Jens Lyster] i Hymnologiske medd. IX, 1981 159–61. Poul Børch i Fyens stiftsbog, s.å. 79–88. Erl. Stougård Thomsen i Ribe stiftsbog, 1981 63–65.

Christian Thodberg

Aastrup (Ostrup), **Poul Mortensen**, 1576–1619, biskop. * 1576 i Åstrup, Ribe stift, † 4.11.1619 i Lund, begr. i domkirken sst. F: sognepræst i Åstrup Morten Poulsen Grum og Anna Nielsdatter. ~ 13.10.1605 i Ribe med Else (Sidse, Citsele) Andersdatter, * 6.8.1586 i Ribe, † efter 28.4.1621, d. af Anders Sørensen *Vedel (1542–1616) og Mette Hansdatter (1561–1633).

Aa., der undertiden skrev sig Grum efter faderens slægt, blev student fra Ribe og rejste siden som hovmester for unge adelige gennem de fleste lande i Europa. Herunder immatrikuleredes han bl.a. 1598 i Heidelberg, 1600 i Basel, n.å. i Orléans. Hjemrejsen gik over Wittenberg 1602, og allerede n.å. i sept. rejse han atter sydpå med Peder Marsvin og blev immatrikuleret 1603 i Padova og Siena. Efter sin hjemkomst tog han dec. 1604 magistergraden i Kbh. og blev 1605 rektor ved Ribe skole. Her bestræbte han sig på at efterleve den resenske skolereform af 1604 og gjorde sig bl.a. bemærket ved en række pædagogiske initiativer der tog sigte på at motivere eleverne, navnlig ved hans påtænkte men aldrig helt efter planen realiserede indførelse af månedlige eksaminer og flidspræmier. 1610 kaldtes han til professor pædagogicus ved universitetet, men allerede i april n.å. beskikkedes han til biskop i Lund. Hans embedstid her faldt i en dramatisk og urolig periode: Kalmarkrigen stod for døren og kom til at berøre landsdelen stærkt; og i den kirkepolitiske magtkamp var filippismen eller kryptokalvinismen for alvor på tilbagetog for den lutherske ortodoksi. Aa. måtte således febr. 1614 deltage i mødet i Kolding hvor Oluf *Kock blev dømt fra sit embede; ikke længe efter måtte han indstævne Helsingborg-præsten Niels Mikkelsen *Aalborg for konsistorium i Kbh. og tilsvarende være med til at dømme ham; han måtte juli s.å. deltage i vurderingen af profesor H. P. *Resens forsvarsskrift og i alt fald i hovedsagen godkende det; han måtte 1615 indvie samme ortodoksiens bannerfører til Sjællands biskop, og han måtte 1616 være med til at dømme biskop Hans Knudsen *Vejle fra embedet på lignende grundlag. Og det til trods for at han efter alt at dømme selv sympatiserede med den kryptokalvinistiske retning i en grad så det efter nogles mening mest var et spørgsmål om tid, før Resens herskende mening ville ramme ham selv.

Hans visitatsbog (i kopi) vidner om hans nidkærhed for tugt og sædelighed. Han var forsømmelige præster en streng dommer, og han førte omhyggeligt tilsyn med latinskolerne; folkeundervisningen tog han sig også engageret af, straffede uduelige degne, talte på sine mange visitatsrejser dunder til forældrene og foreholdt dem hvad de skyldte deres børn. Intet under derfor at ikke alle syntes om denne alvorlige og strenge biskop, hvis teologi andre fandt vel elastisk og opportunistisk. – Aa.s trykte produktion indskrænker sig til tre dansksprogede ligprædikener der strutter af citater fra klassiske og nyere forfattere og som helhed er karakteristiske udtryk for tidens melanchtonsk farvede fromhedstype.

P. N. Thorup: Hist. efterretn. om Ribe katedralskole I, 1846 89–93. Lunds stifts herdaminne, udg. S. Cavallin I, Lund 1854 34–38. Lunds stifts herdaminne, udg. G. Carlquist I.ser.I, Lund 1943 især 7–11 15–17 22–25; 2.ser.I, 1980 86–93. H. F. Rørdam: Kbh.s univ.s hist. III, 1873–77 634–39. Johan Corylander: Berättelse om Lunds domkyrka, Lund 1884 126 187f. Bj. Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen I, 1928. Samme: Ribe katedralskoles hist. I, 1947.

H. A. Hens

Supplement

Inden for supplementsafsnittet henvises mellem personer som sædvanligt med. Henvisning til personer uden for supplementet sker med*).*

Abildstrøm Mygind, **Jytte** Laila Zabell, * 1934, skuespiller, teaterdirektør. * 25.3.1934 i Kbh. F: prokurist, senere varemægler Harry A. (* 1904) og Marguerithe Betsy Malany Esther Andersen (* 1905).

A. er uddannet som tresproget korrespondent. Efter optræden i studenterrevyer debuterede hun som skuespiller i en sommerrevy 1957. I de følgende år deltog hun i Cirkusrevyen og Helsingørrevyen, men spillede også seriøst teater. Endvidere begyndte hun at interessere sig for dukketeater. Hun bearbejdede tekster, skabte og førte selv dukkerne og har siden taget initiativ til gæstespil med udenlandske skyggespil og dukketeatergrupper. En stor indsats har hun gjort for børne- og ungdomsteatret. Teksterne kan (ofte i samarbejde med Jytte Hauch-Fausbøll) være hentet fra eventyr eller Bibelen, men unddrager sig det politiske tema. Med troen på et bedre liv gennem teatret har A. med utrættelig flid og stor kreativitet spredt kunst ud i unges hverdag gennem sit opsøgende teater. Siden 1970 har A. været direktør for Riddersalen og her lavet fantasifuldt teater også for voksne. Succes'erne *Svend, Knud og Valdemar,* 1970 og *Kong Ubu,* 1971 er fx fulgt op af *Brylluppet på Eiffeltårnet,* 1981 som alternativer til det gængse teater. I 1977 blev Riddersalen inddraget i den storkøbenhavnske landsdelsscene og herved sikret bedre økonomi. A. er en af vore få kvindelige klovner. Hendes komiske talent udfolder sig bedst når hun benytter parodiske elementer. Undertiden har hendes forestillinger manglet stramning og været hæmmet af ufuldstændig skoling. Men lige så ofte har den originale fantasiskaben givet en forrygende virkning på publikum. A. er flittigt brugt i TVs børne- og ungdomsudsendelser og var på gæstespil i Japan med sit børneteater i 1974. – Hun har fået Fr. Schybergs mindelegat 1971, Horsens teaters teaterkat 1973, Frederiksborg kulturcenters kunstnerpris 1974, PH-prisen 1976, LOs kulturpris 1980, Niels Matthiasens mindelegat 1982, Danske børnevenners pris 1983. □Tegn. af H. Bendix (Kgl.bibl.). Foto.

Jytte Wiingaard

Achen, Sven (ved dåben Svend) **Tito,** * 1922, redaktør, forfatter. * 29.7.1922 i Buenos Aires, Argentina. F: industrileder Christian Otto A. (1896–1963) og Hilleborg Beate Jungersen Schack (* 1893). Ugift.

Efter nysproglig studentereksamen fra Herlufsholm 1940 tog A. 1941 højere handelseksamen fra Niels Brocks handelsskole og ansattes ved Trifolium Frø. Den markante forlagskarriere indledtes hos Gyldendal 1944–48 og 1950–53, afbrudt af arbejde i New York og Texas 1948–49. Det var dog først som forlagsredaktør på Politikens forlag 1953–71 at A. slog sit navn afgørende fast i den danske forlags- og bogverden. Foruden at redigere flere håndbøger, bl.a. Danmarkshistoriens Hvornår skete det, 1955 og senere udgaver, var han den danske koordinator af Carl Grimberg: Verdenshistorien I–XVI, 1958–61, redaktionssekretær for Danmarks historie I–XIV, 1962–66 samt medredaktør af værket Bibelen i kulturhistorisk lys I–IX, 1968–71. A. overgik derpå til fri forfattervirksomhed, bl.a. for at dyrke sine heraldiske og symbolologiske interesser fuldt ud; i slutningen af 1950erne vandt han 10 000 kr. i fjernsynets quiz Kvit eller dobbelt (om heraldik), og 1980 var han organisator og vicepræsident for 14. International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences i København. At der fortsat var bud efter hans rige forlagserfaring vidner hans tilknytning til statens humanistiske forskningsråd som konsulent i publikationsanliggender fra 1975 om; i denne egenskab har han bl.a. været medredaktør af flere bind af de årlige rådsberetninger, Humaniora. A.s egen kulturhistoriske skribentvirksomhed er navnlig kommet til udtryk i bøger, tidsskrift- og avisartikler. Af hans værker kan nævnes *Heraldik,* Hvem Hvad Hvor 1956; *Danske kommunevåbener,* særtryk af Hvem Hvad Hvor 1961; *Bibliografi over heraldisk litteratur 1589–1969,* 1971 (sammen med Ole Rostock); *Identifikation af anonyme våbenskjolde,* 1972; *Danske adelsvåbener. En heraldisk nøgle,* 1973; *Symboler omkring os,* 1975 (svensk og amerikansk udg. 1978); *Heraldikkens femten glæder,* 1978; *Danmarks kommunevåbener samt Grønlands og Færøernes,* 1982; og *Kroppens symbolik,* 1983. A. har været en særdeles flittig bidragyder til Heraldisk Tidsskrift og var endvidere 1972 redaktør af tids-

skriftet Dansk Brugskunst. Hans veneration for Herlufsholm har sat sig spor i publikationer som *Ordbog over det herlovianske Sprog*, 1940, og jubilæumsskriftet *Herlufsholm i 400 år*, 1965, skrevet sammen med Helge Finsen. 1962–81 var A. bestyrelsesmedlem i Herlufsholmfonden; hans øvrige tillidshverv har især berøring med heraldikken. 1959 var han medstifter af Heraldisk selskab, 1965–76 formand, og 1965 opnåede han medlemskab af l'Académie internationale d'héraldique. A. er medlem af P.E.N. klubben siden 1959. – R. 1976. □Foto.

Bo Bramsen: Også håndbøger kan have historie, [1971] 162–66 188f. En bog til Bo Bramsen, red. Jens Kistrup m.fl., 1972 51–62. Politiken 18.7.1982.

Henning Dehn-Nielsen

Als-Nielsen, Jens Aage, * 1937, fysiker. 21.1.1937 i Silkeborg. F.: overlæge, dr.med. Aage Johannes A.-N. (1890–1979) og maler Doris Manniche (* 1896). ~28.4.1961 på Frbg. (Mariendal) med pianist Janne Savery, * 28.2.1938 i Gentofte, d. af forstander, pianist Carl Maria S. (1896–1969) og musikpædagog Sigrid Aae (1901–70).

A.-N., som 1983 blev leder af fysikafdelingen ved Forsøgsanlæg Risø, har med fremragende evner for eksperimentalfysisk arbejde og med et betydeligt talent for fagligt organisatorisk arbejde bidraget væsentligt til udbygningen af den faststoffysiske forskning i landet, og han er internationalt en centralt placeret videnskabsmand inden for fagområdet. A.-N. blev student 1955 fra Struer statsgymnasium og blev efter eksamen 1961 som civilingeniør på EF-linjen, Danmarks tekniske højskole, ansat på fysikafdelingen ved det 1955 oprettede Forsøgsanlæg Risø. Han deltog her i udviklingen af udstyr til undersøgelse af neutroners spredning ved vekselvirkning med atomkerner samt i de dertil knyttede studier af faste stoffers egenskaber. A.-N. bidrog på meget væsentlig måde til at gøre Risøs fysikafdeling til et af de ledende laboratorier inden for dette forskningsområde. 1969 erhvervede han doktorgraden ved Kbh.s universitet på afhandlingen *Studies in neutron physics*. A.-N. blev 1970 leder af afdelingens sektion for faststoffysik, og under hans ledelse gennemførtes en række forbedringer af det eksperimentelle udstyr, bl.a. etablering af en kold-neutronkilde, en udvikling som gjorde det muligt for forskningsgruppen at bevare sin internationalt anerkendte stilling. A.-N. tog desuden initiativet til at inddrage røntgenspredningsteknikken i faststofundersøgelserne. Han har på markant måde forbedret danske faststoffysikeres eksperimentelle muligheder ved bygning af et transportabelt udstyr til brug ved disse studier. Den nye forsøgsopstilling, som af A.-N. og danske og udenlandske fysikere især er benyttet ved anvendelse af synchrotronstråling fra acceleratoren DESY i Hamburg, karakteriseres som en af verdens bedste og forventes at blive af stor betydning for studiet af en række fænomener inden for kemi, fysik og biologi. A.-N.s fagkundskab og organisatoriske evner er blevet udnyttet inden for en række videnskabelige sammenslutninger og komiteer, nationale og internationale. Her skal fremhæves hans medlemskab af en international gruppe med den opgave at undersøge mulighederne for at etablere et fælleseuropæisk synchrotronstrålingsanlæg. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1970 215.

Knud Maack Bisgård

Andersen, Ib Steen, * 1954, solodanser. * 14.12. 1954 i Islev (Rødovre). F: rørlægger Ingolf Henry A. (* 1928) og Anna Marie Hansen (* 1928). Ugift.

Talentet var oplagt fra starten. A. som hører til den sidste gruppe af dansere der blev færdiguddannet af den russisk-engelske pædagog Vera *)Volkova, kom på Det kongelige teaters balletskole 1962 og var endnu aspirant da han 7.4.1973 fik en bemærkelsesværdig debut i Rudi van Dantzigs *Monument for a Dead Boy*. Foruden sikre danserevner viste han her et ungt og følsomt sind der næste år spilledes igennem i større format da han fik det afgørende gennembrud som Romeo i John Neumeiers *Romeo og Julie* med Mette-Ida Kirk som partner. A. blev medlem af Den kongelige ballet 1973 og solodanser 1975. Hans tekniske talent placerede ham med det samme i førstegeleddet hvor han gennemdansede en lang række klassiske partier fra prinsen i *Svanesøen* og *Nøddeknækkeren* over *Etudes* til en række Bournonville-soli og roller hvor hans lethed, flugt i linjerne og en udpræget danseglæde var væsentlige aktiver. I Bournonville-festivalen 1979 brillerede han med sin teknik og føjede en drenget charme og et lysende smil til rollen som Carelis i *Kermessen i Brügge*. 1981 blev James i *Sylfiden* hans hidtil største dramatiske sejr i det klassiske repertoire mens han 1978 i Glen Tetleys *Le Sacre du Printemps* med en dirrende sårbarhed skabte en meget smuk og meget stærk figur som ynglingen der skal ofres. I foråret 1980 forlod A. Den kongelige ballet for at blive 'principal dancer' ved New York City Ballet hvor han blev den sidste mandlige danser som under G. Balanchines vejled-

ning gik til tops i kompagniet. Han videreuddannede sin teknik og blev international i sin fremtoning uden at sætte til hvad et dansk publikum havde holdt af. På få år har han gennemdanset et umådeligt stort og imponerende repertoire hvoraf nogle af de væsentligste roller har været i Jerome Robbins *Dances at a Gathering* og sammes *En Fauns Eftermiddag* og *Opus 19*. Peter *)Martins har brugt ham i sine balletter blandt andet *Concerto for two solopianos*, 1982. Men først og fremmest har han selvfølgelig danset Balanchine som skabte partier til ham i *Ballade*, 1980 og *Davidsbündlertänze*, 1980. Han har foruden meget andet danset i Balanchines *Coppelia*, og som en ung gud er han trådt ind i den berømte *Apollon* (første gang 1980). I mesterens sidste større ballet *Mozartiana*, 1981 var det mandlige hovedparti skabt til A. og byggede på hans lette, elegante, på én gang virtuose, ubesværede og stilfulde dans. – Nijinskij Prisen 1979. □Foto (Kgl.bibl.; Det kgl. teaters arkiv og bibl.; Dance Coll., N.Y. Public Library).

Erik Aschengreen

Andersen, Niels Agner, 1917–77, politiker. * 14.8.1917 i Ålestrup, † 10.4.1977 i Grenå, begr. i Silkeborg. F: snedker Alfred Marinus A. (1886–1945) og Jensine Pedersen (1887–1952). ~ 14.3.1944 i Grenå med Gudrun Nielsen, * 15.5.1922 i Gammelsogn ved Grenå, d. af handelsmand Niels Møller N. (1886–1959) og Betty Hougaard (1893–1979).

A. tog realeksamen fra Ålestrup realskole 1933 og fortsatte på Ålestrup handelsskole samtidig med praktisk handelsuddannelse 1933–37. Han blev 1944 disponent i A/S L. Hammerich & Co. i Århus og flyttede 1948 til Silkeborg som disponent i A/S H. Reimar Nielsen. Han fratrådte denne stilling 1957 da han valgtes til folketinget af retsforbundet i Århus amt. Udpræget liberal i sit syn på erhvervsliv og samfundsforhold havde han tilsluttet sig partiet og var formand for dets organisation i Silkeborgkredsen 1954–63 og partiets landsformand 1962–63. Da retsforbundets førende parlamentarikere efter valget indtrådte som ministre i trekantregeringen under H. C. Hansen blev vigtige ordførerskaber straks pålagt A. som uden at lade sig gå på af angreb og drillerier fra venstre og konservative forsvarede sit partis regeringsdeltagelse og hurtigt fik greb om det parlamentariske arbejde og de vigtige forhandlinger med socialdemokrater og radikale. Efter Knud *)Tholstrups udtræden af folketinget stod A. som den mest markante og bedst kendte i retsforbundets folketingsgruppe. Han var medlem af Nordisk råd og sit partis repræsentant i radiorådet. Ved valget 1960 opnåede han det højeste stemmetal blandt retsforbundets kandidater, men partiets tilbagegang var så stor at hverken han eller nogen anden retsstatspolitiker blev valgt. 1962–70 sad A. i byrådet i Silkeborg og var ordfører for dets liberale gruppe og medlem af bestyrelsen for Midtkraft og Silkeborg Bad. 1960–64 var han leder af Finérkompagniet af 1957s filial i Silkeborg, derefter direktør i A/S P. Bork Plywood til 1966 da hans politiske interesse påny førte ham ud i valgkamp. Han opstillede for partiet venstre i Ålborg amt, men opnåede ikke valg. Derimod valgtes han i amtet jan. 1968 og sad i tinget til sept. 1971 og var i denne periode venstres repræsentant ved FNs generalforsamling 1970. Fra 1972 drev han egen virksomhed i tekstilbranchen. Hans faste tro på den liberale økonomis bærende principper var drivkraften i hans politiske virke. Den førte ham ind i retsforbundet og da det havde lidt sit store nederlag 1960 måtte venstre blive hans parti da han igen følte sig draget mod aktiv politisk indsats. □Foto.

Helge Larsen

Andersen, Ragnhild Nikoline, * 1907, politiker. * 18.8.1907 i Yderby, Sjællands Odde. F: styrmand, senere havnefoged Nikolaj Andreas A. (1875–1954) og Gertrud Birgitte Hansen (1881–1964). ~ 15.3.1952 i Kbh. (b.v.) med trafikminister Alfred *)Jensen, * 7.7.1903 i Århus, s. af arbejdsmand og vejmand Jens Jørgen J. (1876–1965) og Maren Sørensen (1874–1953).

A. voksede op på Sjællands odde og tog 1925 præliminæreksamen fra borger- og realskolen i Nykøbing S. Hun blev metalarbejder, meldte sig 1927 ind i Danmarks kommunistiske parti og blev meget aktiv i det faglige arbejde, hvad der førte til tillidsposter inden for Kvindeligt arbejderforbund 1935–54. 1941 blev hun som kommunistisk folketingskandidat ved valget 1939 interneret i Vestre fængsel og Horserødlejren, hvorfra hun 1943 blev overført til koncentrationslejren Stutthof. Efter hjemkomsten 1945 blev A. valgt til folketinget i Frederiksborg amtskreds (Helsingørkredsen) hvor hun genvalgtes 1947. 1950–60 var hun valgt i hovedstadens søndre storkreds. A. der 1952 giftede sig med partifællen og folketingskollegaen Alfred Jensen var i sine femten år i folketinget en energisk repræsentant for sit parti der betroede hende et stort antal ordførerskaber, navnlig på det sociale område, som hun forvaltede med ildhu og stor stemmestyrke. Den tilsyneladende forbeholdsløse loyalitet over for partiet svigtede aldrig, og efter at det var gledet ud af folketinget fortsatte

hun med at lade sig opstille, sidste gang ved valget 1968, da hun endnu en gang opnåede det største stemmetal blandt partiets kandidater i søndre storkreds, selv om hun kun var nr. tre på partilisten. □Foto.

R. A. i De svandt, de svandt –, red. Margrethe Spies, 1980 97–119.

Poul Dam

Andreasen, Erik, * 1909, læge, kunstsamler. * 10.2.1909 i Kbh. F: isenkræmmer, senere handelsrejsende Carl Otto A. (1870–1951) og Anna Pouline Maja Jensen (1886–1980). ~1° 29.6.1940 på Frbg. med husholdningslærer Inger Westh Hansen, * 4.7.1916 i Kbh., d. af dyrlæge Lauritz Georg W. H. og Manja Bendtsen. Ægteskabet opløst. ~2° 21.12.1946 i Gentofte med læge Kirstine Borum, * 27.4.1925 i Sorø, d. af civilingeniør Allan Eugen B. (1885–1935) og Kirstine Møller. ~3° 31.1.1969 i Skagen med sygeplejerske Aase Margit Nielsen, * 19.12.1933 i Bislev sg., Ålborg amt, d. af gårdejer Kristian Martin Hedegaard N. (* 1903) og Helene Johanne Kristense Madsen (* 1907).
A. blev student 1928 fra Lyngby gymnasium og fik medicinsk embedseksamen fra Kbh.s universitet 1936. Efter turnustjeneste ved Rigshospitalet satsede A. straks på virke inden for anatomisk forskning, og efter prosektorstilling 1937–43 ved Kbh.s univ.s medicinsk-anatomiske institut avancerede han hurtigt som fast videnskabelig assistent (1943–50), amanuensis og lektor (1950–58) og blev efter femårig docenttid professor i normal anatomi 1963–79. A. har i særlig grad interesseret sig for det lymfatiske vævs biologi og har publiceret en lang række arbejder om brisselen og lymfocytternes funktion; han forsvarede ved Kbh.s univ. 1943 sin disputats *Studies on the thymolymfatic system*. Senere er kommet studier over eksperimentel kræftudvikling – og med inspirerende interesse for undervisningen i makroskopisk normalanatomi, en række lærebøger der på grundig vis har udbygget problematikken ved de enkelte organers funktionelle forhold. – Foruden interesse for baggrunden for sit fags udviklingshistorie, hvor A. bl.a. har skrevet en betydningsfuld studie over Ludvig L. *)Jacobsons næseorgan (1948), har A. fra ungdommen haft en stadig voksende kærlighed til sin samtids kunst. Trods en beskeden månedlig indtægt er det lykkedes ham at skabe en repræsentativ samling af Jean Deyrolle, Serge Poliakoff, Victor Vasarely, Jean Dewasne samt danskerne Richard *)Mortensen og Robert *)Jacobsen. Ikke blot malerkunsten er rigt repræsenteret i hans samling, men med sikkert kunstnerisk instinkt har A. også anskaffet signerede arbejder af Carl-Henning *)Pedersen, Henry *)Heerup og amerikaneren Naum Gabo. Med en lykkelig samlers grandeur har A. 1982 skænket hele sin samling af abstrakt kunst til Glyptoteket for at også andre kan få blivende glæde af en passioneret humanists generositet. – R. 1968. R[1]. 1977. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1943 167. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Egill Snorrason

Arends, Otto Frederik, 1864–1945, læge. * 12.6. 1864 på Frbg. (fremstillet 25.5.1865 i Roskilde), † 6.11.1945 i Roskilde, begr. sst. F: boghandler i Roskilde Carl Vilhelm Ferdinand A. (1840–74) og Ingertha Cathrine Jensine Fischer (1843–1922). ~1° 4.9.1886 i Kbh. (Garn.) med Lucie Cecilie Charlotte Fischer, * 23.12.1859 i Kbh. (Garn.), † 19.3.1889 sst. (Garn.), d. af oberstløjtnant Carl Emil Peter Theodor F. (1836–1922) og Helen Bartholine Heegaard (1835–83). ~2° 23.5.1893 i Humble med Julie Henriette Høyrup, * 14.6.1869 i Havslunde, † 10.5.1959 i Hasle, Århus, d. af sognepræst Carl H. (1828–1901) og Augusta Møller (1843–1927). Ægteskabet opløst 3.8.1920. ~3° 2.9.1920 i Vordingborg med Constance Poulsen, * 6.5.1884 i Gram, Skanderup sg., † 9.7.1961 i Kbh. (Sundby), d. af skræddermester Peder P. og Marie Sørensen (* 1850).
A. kom som barn til Roskilde, men faderen, apotekersøn fra byen, døde da sønnen var ti år gammel, og denne blev livet igennem stærkt knyttet til moderen. A. blev student fra Roskilde med udmærkelse 1882, blev cand.phil. og underviste i matematik og fysik samtidig med at han passede det medicinske studium som han afsluttede 1891 med laud. I studietiden blev han gift med sin halvkusine Lucie, søster til den senere radiolog, overlæge J. F. *)Fischer. Hun døde imidlertid efter 2½ års ægteskab efterladende to døtre. A. praktiserede forskellige steder, blev gift igen 1893 og bosatte sig 1902 i Brande som kommunelæge. Her blev han 1909 formand for sundhedskommissionen og fik 1911 ved hjælp af lokale bønders kaution opført Brande sygehus. Efter at have brudt med sin anden hustru praktiserede han 1915–20 i Klemensker og slog sig derefter ned som praktiserende læge først på Sjællands Odde 1920–33, dernæst i Asnæs 1933–39. På dette tidspunkt forlod han sin tredje hustru og deres datter og levede sine sidste år hos en søster i barndomsbyen Roskilde. Datteren af andet ægteskab, Ebba Kann, har i erindringsbogen Livets puslespil, 1976, givet et levende, men ikke

upartisk billede af faderens urolige gemyt og livet i lægeboligen i Brande. – A.s evne til teoretisk tænkning og kærligheden til matematik gav sig udslag i en lille opsats *Personbetegnelse i Stamtavler* (Pers.hist. T. 8.r. V, 1926) hvor han opstiller et efter hans opfattelse entydigt system der imidlertid i komplicerede tilfælde medfører personbetegnelser med både græske bogstaver og eksponenter af talangivelser. Samme system er anvendt i bogen om moderens slægt *Stamtavle over Slægten Fischer fra Bryrup*, 1934, men mødte kritik hos fagfolk som Louis *)Bobé.
Studiet af faderens slægt, som han kendte tilbage til tysk skoleholder i Kbh., Friderich Ahrends (1699–1772), førte ham ind på sønderjyske præsteslægter, og savnet af systematiske hjælpemidler og registre fik ham til at beslutte at udarbejde navneregistre til Lübkerts kirkelige statistik for Holsten, 1837, og H. N. A. Jensens for Slesvig s.å. Planen blev efterhånden udvidet til at omfatte alle trykte kilder til hertugdømmernes præstehistorie og oplysningerne herfra suppleredes i samarbejde med Ths. O. *)Achelis og den senere landsarkivar Frode Gribsvad i Åbenrå med kildeundersøgelser, ligesom der i 1930 blev sendt spørgeskemaer til præsterne i Sydslesvig og i Holsten. 1932 udkom frugten af dette arbejde med støtte af Carlsbergfondet *Gejstligheden i Slesvig og Holsten fra Reformationen til 1864*, dels to bind alfabetisk ordnede præstebiografier hvis oplysninger tydeligt er præget af tilblivelseshistorien, dels et bind series pastorum. Da der ikke opnåedes tilskud til trykning af et fjerde bind med rettelser og tilføjelser findes dette kun i manuskript på landsarkivet i Åbenrå. Rettelser og tilføjelser til værket findes i Personalhistorisk Tidsskrift 1964–64 og siden 1963 årligt i Zeitschrift für niederdeutsche Familienkunde (Hamburg). Også Aage *)Dahls præstehistorier supplerer A.s oplysninger væsentligt. 1934 opnåede A. tilskud fra Den Hielmstierne-Rosencroneske stiftelse til indsamlingsarbejdet vedrørende slægten Brandt fra Tjæreborg, men arbejdet blev aldrig trykt, og i sine sidste år synes A. at have trukket sig mere og mere ind i sig selv.

Ebba Kann: Livets puslespil, 1976.

Hans H. Worsøe

Arnoldi, Per, * 1941, maler. * 25.5.1941 i Kbh. (Beth.). F: assistent, senere ekspeditionssekretær John A. (* 1918) og Ellen Merrild (* 1919). ~ 19.9.1969 på Frbg. (b.v.) med skuespiller Regitze Christiane Rohde, * 26.9.1944 i Kbh., d. af departementschef Henning *)R. (* 1910) og Benedicte Bülow (* 1916).
Efter studentereksamen fra Østersøgades gymnasium i Kbh. 1959 tog A. lærereksamen fra Hellerup seminarium 1963, men debuterede allerede 1961 som ung autodidakt på Charlottenborgs forårsudstilling. Hans forenklede stil med – næsten altid – en bowlerhat og en stok som eneste motiv i klare farver førte til udstillinger, først i Kbh. 1964–70 som gæst på Decembristerne, Grønningen og Den frie, derefter Louisiana 1966 (Ung dansk kunst), så over Paris og Warszawa 1967 og 1968 til Biennalen i Venezia, Print Biennale i Tokyo og National Collection of Fine Arts i Washington 1970. Separatudstillinger blev afholdt i en række byer i Europa og USA i tresserne, halvfjerdserne og firserne med foreløbig den sidste 1982 i Den danske ambassade i London. A.s kunst med store, enkle flader og få attributter i klare, kraftige farver er velegnet til grafisk fremstilling hvorfor han også har lavet plakater til virksomheder og institutioner verden over: Turistforeningen, Århus kunstmuseum, Politiken, DSB, British Railways, Lincoln Center New York, Volvo Danmark o.m.a. Han har dekoreret skoler og butikscentre samt lavet scenografi for bl.a. Det kgl. teater (Jean de France) og Det ny teater. A. er repræsenteret på mange museer: Kobberstiksamlingen (Kbh.), Museum of Modern Art (N.Y.), Stedelijk Museum (Amsterdam), Victoria & Albert (London), Neues Museum für angewandte Kunst (München) m.fl. IG-prisen 1982. □Tegn. af Otto Christensen (Fr.borg) og af Hans Bendix, bl.a. 1982 (sst.). Foto.

Marianne v. Sydow

Bagge, Peter Frederik, 1886–1961, ingeniør. * 2.3.1886 på Frbg., † 4.3.1961 på Frbg. hospital, begr. sst. (Solbjerg). F: landbrugskandidat, redaktør Jacob Hansen B. (1855–1914) og Gertrud Kristine Neermann (1859–1908). ~ 10.11.1915 på Frbg. (Imm.) med Tove Høgsbro, * 3.3.1887 på Frbg., † 5.4.1981 på Frbg. hospital, d. af højesteretssagfører, minister Svend *)H. (1855–1910) og Louise Raunsøe (1857–1946). – Bror til Karen *)B. og Povl *)B.
B. tog præliminæreksamen fra Gregersens realskole og blev 1903 matematisk student fra Frbg. gymnasium. 1909 blev han fabrikingeniør fra Polyteknisk læreanstalt. Efter aftjening af værnepligten var han 1910–14 ansat hos F. L. Smidth hvor han arbejdede ved flere store cementfabrikker, derefter var han driftsleder for en bulgarsk cementfabrik, og 1915 kom han som driftingeniør til en cementfabrik i Torda, Siebenbürgen; her blev han. Han holdt fabrikken gående under første verdenskrig og klarede sig

gennem de tumultagtige tilstande under den kortvarige revolution 1918, takket være sit gode forhold til arbejderne. I mellemkrigsårene, hvor området tilhørte Rumænien, fik han fabrikken – der 1923 blev overtaget af fransk kapital med B. som direktør – bragt økonomisk og teknisk på fode. Kapaciteten blev udvidet til det dobbelte og specialiteter udviklet, bl.a. en cement til beklædning af borehullerne i oliedistriktet. Med sin store sprogkundskab, sin praktiske dygtighed og sin rolige og redelige færd opnåede B. lokal tillid og anseelse, og sammen med sin hustru skabte han et hjem der blev et lille dansk kulturcentrum som gerne besøgtes af landsmænd på gennemrejse. 1928 blev han ulønnet dansk konsul. Store vanskeligheder opstod imidlertid efterhånden som de nationale modsætninger skærpedes ved nazismens fremvækst, en ny grænsedragning 1940 berøvede fabrikken en stor del af dens opland og krigstidens vareknaphed ramte hårdt. Da de flygtende tyske tropper 1944 plyndrede fabrikkens magasiner protesterede B. Gestapo beskyldte ham for sabotage, han blev dømt til døden og ført til et fængsel i Budapest. B. tog begivenhederne med en urokkelig ligevægt, og en dødsforagt han ikke ville kalde heltemod, men betegner som „en medfødt Stædighed". Ved et tilfælde blev det danske gesandtskab i Budapest orienteret, fik ham frigivet og tvangshjemsendt. B.s hustru lå på hospitalet og kom hjem 1945 ved den danske Bukarestambassades hjælp. Ægteparrets hjem var plyndret.
I Danmark blev B. 1948 konstitueret som vicepræsident for dansk Røde kors. 1950 blev han administrator for dansk sundhedstjeneste i Sydslesvig under dansk Røde kors hvor han gjorde et stort og fortjenstfuldt arbejde. – R. 1941. R[1]. 1960. □Foto.

Erik Klem i Ingeniørens ugebl. V, 1961 april-nr. S. Münchow i Flensborg avis 6.3. s.å. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Sv. Cedergreen Bech

Bagger, Hans Ris, * 1925, antikvarboghandler. * 31.10.1925 i Kbh. (Johs.). F: antikvarboghandler, senere forlagsboghandler Aksel Ris B. (1893–1975) og telegrafist Fanny Thomsen (* 1898). ~21.10.1949 i Slangerup k. med Grete Villefrance, * 10.5.1925 i Skive, d. af entreprenør Maurus V. (* 1897) og Olga Bang Rasmussen (* 1895).
B. kom 1943 i boghandlerlære hos P. Kjærgaard i Hellerup, og efter endt læretid 1947 fik han ansættelse hos boghandler E. Holst i Århus som han forlod allerede 1949 for at få ansættelse i faderen Aksel Bagger og Volmer *)Rosenkildes store boghus, Rosenkilde & Bagger i Kbh. 1956 blev han udnævnt til prokurist og 1968 medindehaver af firmaet og efter faderens og Rosenkildes død er B. administrerende direktør. Det er dog navnlig som international antikvarboghandler at B. tidligt har gjort sig bemærket og både videreført og udvidet det fornemme og til dels bibliofile antikvariat, grundlagt af faderen og Volmer Rosenkilde 1941. Et antikvariat med en udsøgt bogbestand der spænder fra renæssancen til den nyere tids litteratur og ofte i fremragende stand. På B.s initiativ udvides lageret jævnlig ved køb af store bogsamlinger, og firmaets kataloger der som regel dækker diverse specialer nyder berettiget anerkendelse blandt bogsamlere på grund af den omhyggelige annotering der giver grundige oplysninger om hver enkelt titel. Det er ligeledes på B.s initiativ at firmaet har føjet en afdeling med salg af kobberstik og gamle landkort til sine aktiviteter der i forvejen foruden det store antikvariat omfatter salg af nye bøger og et forlag. Som den internationale antikvarboghandler er B. jævnlig på rejse over det meste af verden, og firmaet hjemsøges af udenlandske antikvarer og nyder stor anseelse blandt fagfolk. 1967–79 var B. formand for Den danske antikvarboghandlerforening og i den samme periode formand for foreningens jubilæumsfond. 1971 tog han initiativet til den skandinaviske antikvarboghandlerudstilling i Helligåndshuset, en årligt tilbagevendende begivenhed. Fra 1982 blev han vicepræsident i La Ligue Internationale de la libraire Ancienne og fra 1975 var han tillige sammenslutningens kasserer. I en årrække sad B. i bestyrelsen for de årlige antikvitetsudstillinger, først på Charlottenborg og senere i Odd Fellow-palæet. 1961–66 var B. medredaktør af publikationen Danske bogauktioner ligesom han stod som medredaktør af Læsningens glæde, I–II, 1960 udsendt i anledning af Den danske antikvarboghandlerforenings 40 års jubilæum. – R. 1981. □Foto.

Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Godfred Hartmann

Bank-Mikkelsen, Niels Erik, * 1919, forsorgschef. * 29.3.1919 i Skjern. F: herreekviperingshandler Mikkel Kristian Klausen Mikkelsen (1884–1951) og Marie Kirstine Mouritzine Bank (1885–1940). ~5.6.1941 i Tårnby k. med Birthe Hansen, * 1.7.1918 på Frbg., d. af overdyrlæge Hans Jacob Peter H. (1892–1950) og Karen Jensen (1896–1978).
B.-M. blev student fra Akademisk kursus 1938 og cand.jur. 1944. Efter at have drevet journalistisk virksomhed og været fængslet af tyskerne blev han 1946 ansat i arbejds- og socialministeri-

et, fra 1957 som fuldmægtig. Han var tjenstgørende ved Østifternes åndssvageanstalts hovedkontor 1958–59 da han (-70) blev forsorgschef og formand for bestyrelsen for Statens åndssvageforsorg. 1970–82 var han forsorgschef i socialstyrelsen. B.-M. havde 1954–58 været sekretær for udvalget hvis betænkning dannede baggrund for åndssvageloven af 1959 og var således med til at lægge grunden for sit virke for åndssvageforsorgen der under hans ledelse moderniseredes og udbyggedes på grundlag af 1959-loven. Han gennemførte en decentraliseret forsorgsform under tværfaglig ledelse i samarbejde med forældreorganisationen Evnesvages vel. B.-M. var formand for eller medlem af en lang række kommissioner og udvalg og havde i kraft af sin enkle og klare argumentation om de politisk formulerede rettigheder for mennesker med handicap en betydelig indflydelse på den stigende forståelse i samfundet for handicapspørgsmål. I socialstyrelsen udvidedes hans virkefelt til andre forsorgsområder. B.-M. var ikke alene formand for åndssvageforsorgens centralt vejledende råd, men også for blindenævnet, døvenævnet, tunghørenævnet og revalideringsnævnet. B.-M. var en af fortalerne for udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg til kommuner og amter. Han var medlem af socialministeriets udvalg 1975 om denne udlægning og fra 1976 af det særlige gennemførelsesudvalg herom. Udlægningen skete 1980, og B.-M. var fra 1980 til sin afsked med udgangen af 1982 chef for socialstyrelsens særforsorgsudlægningsafdeling. I forbindelse med udlægningen 1980 oprettedes Det centrale handicapråd, og B.-M. har siden været chef for rådets sekretariat.
B.-M. har i alle årene deltaget i den offentlige debat som fortaler for den reelle gennemførelse af grundlæggende rettigheder for psykisk udviklingshæmmede til undervisning, bolig og arbejde mv. B.-M. har formuleret det såkaldte normaliseringsprincip hvorefter psykisk udviklingshæmmede bør have livsvilkår så nær det normale som muligt. Dette normaliseringsprincip har vundet international anerkendelse og indgår nu som et nøglebegreb i den internationale folkelige og videnskabelige virksomhed på området. B.-M. har været betydeligt efterspurgt i internationalt arbejde, og han har besøgt 40 lande hvor han efter invitation har fortalt om normaliseringsprincippets praktiske konsekvenser og belyst den danske forsorgsudvikling bort fra institutionalisering og henimod integration og normalisering. Dette har medført en betydelig international good-will for dansk forsorg. B.-M. har arbejdet som konsulent i Australien, USA, Israel og i flere europæiske lande og var WHO-konsulent i Saudi Arabien 1970–71. Han var med i arbejdet bag stiftelsen af den internationale liga af forældreforeninger for psykisk udviklingshæmmede. B.-M. var endvidere en af stifterne af Nordiska förbundet psykisk utvecklingshämning som han var formand for 1964–79 og præsident for 1979–83. B.-M. er medlem af det videnskabelige råd under JAMER (International Institute for Research and Advice on Mental Deficiency) i Madrid. Ved siden af sit hverv som chef for handicaprådets sekretariat er B.-M. formand for erstatningsrådet for besættelsestidens ofre og formand for bestyrelsen for indvandrerbladet Samspil. B.-M. fik Kennedy International Award 1968. – R. 1961. R[1]. 1969. K. 1980. □Foto.

Ole Høeg

Barndorff-Nielsen, Ole Eiler, * 1935, professor i matematisk statistik. * 18.3.1935 på Frbg. F: afdelingschef Niels Eiler Nielsen (* 1898) og Edith Marie Barndorff (1899–1976). ~28.12.1956 i Kbh. med cand.scient. Bente Jensen-Storch, * 16.5.1935 i Kbh., d. af lektor Olaf J.-S. (* 1903) og Agnes Pedersen (* 1900).
B.-N. blev student fra Metropolitanskolen 1954 og tog magisterkonferens i matematik og matematisk statistik ved Århus universitet 1960, få år efter at det matematiske studium var indført ved universitetet. Efter konferensen ansattes han som videnskabelig medarbejder ved det matematiske institut og bidrog i de følgende år virksomt til udviklingen af en høj undervisnings- og forskningsmæssig standard inden for fagene sandsynlighedsregning og teoretisk statistik. B.-N. erhvervede doktorgraden ved Kbh.s univ. 1973 på afhandlingen *Exponential families and conditioning* og udnævntes samme år til professor ved afdelingen for teoretisk statistik under Århus univ. Året 1974–75 tilbragte han i England som Overseas Fellow ved Churchill College, Cambridge. – B.-N. var formand for European Regional Committee of the Bernoulli Soc. 1978–80. Siden 1981 er han redaktør af Intern. Stat. Review. Foruden disputatsen har B.-N. skrevet *Information and exponential families in statistical theory*, 1978 samt et halvt hundrede videnskabelige afhandlinger. B.-N. er Honorary Fellow, Royal Stat. Soc., og indvalgtes 1980 i Videnskabernes selsk. – R. 1982. □Foto.

V. Th. Jørgensen

Baunsgaard, Bernhard Severin, * 1918, politiker. * 26.1.1918 i Slagelse (Skt. Mikkel). F: lagerforvalter Carl Christian B. (1890–1953) og Elisabeth Nielsen (1896–1964). ~21.12.1940 i Kbh.

(b.v.) med Anne Bjerg Hansen, * 13.9.1920 i Møgeltønder, d. af boghandler Jens Juel H. (1883–1936) og Karen Bjerg Thomsen (1894–1966). – Bror til Hilmar *)B.

B. blev student fra Slagelse højere almenskole 1937 og cand.mag. fra Kbh.s universitet 1947 samt M.A. i pædagogik ved University of Chicago 1962. Han var værnepligtig lærer ved den danske brigades børneskole i Jever 1947–48, adjunkt ved Fredericia gymnasium 1948–64 og rektor for Marselisborg gymnasium 1964–72. Lige fra sine unge år i Slagelse var B. levende interesseret i samfundsforhold og politik og radikal i sin holdning. Han yndede diskussioner og tog gerne yderliggående standpunkter, til tider måske blot for diskussionens skyld. I sine studieår var han særdeles aktiv i foreningsarbejde i Studenterforeningen og som medlem af Studentersamfundets bestyrelse 1945–47. Desuden var han formand for radikale studenter og redaktør af deres blad Liberté. 1951–53 var han næstformand i Radikal ungdoms landsforbund, 1946–60 formand for Fredericiakredsens radikale vælgerforening og 1955–61 medlem af partiets hovedbestyrelse. Ved folketingsvalgene 1953 der gjaldt godkendelse af 1953-grundloven hvis afskaffelse af landstinget, nedsættelse af valgretsalder og grundlovsfæstede parlamentarisme var helt efter B.s hoved, opstilledes han i Fredericiakredsen, men opnåede ikke valg. Han fortsatte som kredsens kandidat til 1964 da han stillede sig i Århuskredsene som han har repræsenteret i folketinget siden 1966. Ved siden af sit politiske arbejde tog B. aktiv del i sin stands organisationsarbejde. Han var medstifter af og formand for gymnasieskolens yngre lærere 1958–59 og gjorde en væsentlig indsats for dem i forbindelse med lønningslovene af 1958. Året efter blev han formand for GL, Gymnasieskolernes lærerforening, og sad som formand til han udnævntes til rektor 1964. Han var næstformand i magistrenes arbejdsløshedskasse 1961–65 og medlem af akademikernes samarbejdsudvalg 1961–64. Han var en ihærdig formand, af nogle betragtet som en hård forhandler, og skaffede i disse år med akademikermangel sine medlemmer væsentlige forbedringer i løn og arbejdsvilkår. Fra 1959 sad han en årrække i repræsentantskabet for almindelig investeringsforening og er fra 1966 medlem af bestyrelsen for Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S. B. var formand for den radikale folketingsgruppe 1968–70 og partiets repræsentant i radiorådet 1968–74. Navnlig i 1970erne og 1980erne har han gjort sig gældende og bemærket i folketingsarbejdet. Han har været utrættelig i at påpege det urimelige i at sociale ydelser gøres afhængige af skattepligtig indkomst der er nedbragt ved afskrivninger eller store fradrag. Han har påpeget at mellemindkomster er hårdest beskattet. Som statsrevisor 1976–82 har han nidkært gransket ministres administration. Han har forsvaret kulturel frihed mod smålige eller partipolitiske indgreb og han har været på vagt over for autoriteternes overgreb mod individet. Han kan skyde over målet i sine aktioner, men som regel har han hold på tingene. Hans ungdoms hang til paradokser er mildnet med alderen. Han kan stadig være skarp, endog bidsk, i en debat, men et drenget smil kan også lyse op i alvoren. □Karikatur af Anne-Marie Steen Petersen. Tegn. af Hans Bendix (Fr.borg). Foto.

Jørgen Thorgaard i Weekendavisen 16.6.1978.

Helge Larsen

Behnke, Olav, * 1929, læge. * 3.5.1929 i Gråsten. F: bankdirektør Theodor Heinrich Andreas B. (1902–75) og Johanne Kathrine Schönwandt (* 1905). ~ 13.9.1952 i Hellerup med læge Lis Roland Jensen, * 24.2.1932 i Hellerup, d. af revisor Harald Roland J. († 1957) og Asta Jensen († 1975).

B. blev 1948 student i Sønderborg og tog medicinsk embedseksamen 1955 fra Kbh.s universitet. Efter uddannelse ved hospitaler i provinsen og Kbh. ansattes B. som videnskabelig assistent 1960 ved den anatomiske afdeling på Kbh.s tandlægehøjskole hvor anatomen Harald Moe som professor dér arbejdede med elektronmikroskopiske celleundersøgelser. Denne videnskab var blevet indført i 1950ernes slutning herhjemme – og Moe havde haft lejlighed til i USA at lære de nyeste fremskridt angående hærdning og fiksering af præparaterne. Efter afdelingsleder- og lektorstilling dér (1967), udnævntes B. n.å. til afdelingsleder ved Kbh.s univ.s medicinsk-anatomiske institut C for 1974 at blive professor i cytologi ved universitetet. B. havde gennem sine år ved tandlægehøjskolen særligt interesseret sig for det lige opdukkede elektronmikroskopiske forskningsfelt og forsvarede 1972 for den medicinske doktorgrad ved Kbh.s univ. et vægtigt arbejde om *Elektronmikroskopiske undersøgelser af blodplader og megakaryocytter med specielt henblik på mikrotubuli, filamenter og membransystemer.* Det blev et markant led i den række af cytologiske detailundersøgelser der kom til at danne et værdifuldt erfaringsgrundlag da såvel Moe (1964) som B. (1968) overtog stillinger ved det medicinsk-anatomiske institut først på Nørre fælled, senere i Panumbygningen. Ved siden af sin forskning har B. vist megen administrativ flair. 1977–82 var han dekan ved det

lægevidenskabelige fakultet og klarede smidigt og fremadskuende en række problemer som styrelsesloven måtte fremkalde. 1973–76 var han medlem af statens lægevidenskabelige forskningsråd, 1975–79 af bestyrelsen for Selskabet for teoretisk og anvendt terapi (1977–78 formand), 1980 af det faglige landsudvalg for sundhedsuddannelserne og af NOVO-prisens bedømmelseskomité, 1982 af NOVO-fondens bestyrelse. B. er endvidere medlem af en række internationale organisationer for molekylær og cellulær biologi samt medudgiver af Cytobiology. European journal of cell biology. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1973 177.

Egill Snorrason

Bendixen, Gunnar, * 1928, læge. * 22.9.1928 på Frbg. (Solbjerg). F: veterinær H. C. *)B. (1897–1976) og Bertha E. E. Eggertsen (* 1895). ~ 11.8.1956 i Bregninge k. på Tåsinge med laborant Aase Bavngaard, * 7.12.1932 i Bregninge, d. af skovrider Aage Thomsen B. (1898–1966) og Gudrun Amalie Nyborg Andersen (* 1907).

B. blev student fra Frbg. gymnasium 1946 og lægevidenskabelig kandidat fra Kbh.s universitet 1954. Efter uddannelse ved hospitaler i provinsen og Kbh. reservelægetjeneste ved Kbh.s militærhospitals medicinske afdeling; dette blev indledningen til hans fortsatte virke ved det med militærhospitalet tilsluttede Rigshospital hvor B. fra 1969 blev overlæge ved medicinsk afdeling TA. 1968 var B. blevet lektor i intern medicin, og 1977 udnævntes han til professor i dette fag ved Kbh.s universitet. Han fattede tidligt interesse for forskning inden for overfølsomhedsfænomener og dermed også for den vældige udvikling der var begyndt inden for immunologiens biomedicinske problematik. 1962 disputerede han på en meget grundig afhandling: *Undersøgelser af hypersensibilitetsproblemet* der 1971 fulgtes op af monografien *Clinical hypersensivity disorders* med skelsættende vurdering af immunantistoffers betydning ved allergiske og reumatiske sygdomme. Allerede 1967 fik han oprettet et immunologisk forskningslaboratorium på Rigshospitalet hvor B. og en række af hans elever har udført internationalt højt vurderede målinger af de hvide blodlegemers betændelsesafværgende reaktionsevner ved forsøg i vævskulturer ligesom der er blevet udviklet en række fintfølende metoder til at diagnosticere og klassificere forskellige former for reumatiske og allergiske lidelser. B. har her været ikke blot en inspirerende igangsætter og forsker inden for skandinavisk immunologisk forskning, men også en af de studerende højt værdsat lærer. Han har dermed været med til at udbrede kendskabet til klinisk anvendt immunologi ved omfattende undervisning af såvel nyudklækkede som specialesøgende læger. Under dette arbejde har B. gjort et stort arbejde for udviklingen af et reumatologisk/fysiurgisk samarbejde hvilket i 1983 bidrog til indførelsen af det reumatologiske grenspeciale af største betydning for den fremtidige behandling af gigtpatienter i Danmark. B. har naturligt haft talrige tillidshverv, således var han medlem af bestyrelsen for Dansk selskab for allergologi (sekretær 1966–68, formand 1976–80), 1968–71 medlem af forskningsudvalget under de lægevidenskabelige forskningskomiteer, 1968 formand for arbejdsgruppe under Dansk selskab for allergologi og immunologi vedr. oprettelse af specialet klinisk immunologi.

1969–78 var B. medlem af bestyrelsen for Nordisk forening for allergiforskning (præsident 1975–78) og 1970–76 af bestyrelsen for Skandinavian Society for Immunology (sekretær 1974–76) samt 1973–77 medlem af bestyrelsen for Dansk selskab for intern medicin (formand 1974–77). Fra 1977 medlem af Kbh.s universitets fakultetsråd, 1977–79 af dettes studieplansudvalg og 1980–83 af konsistorium. Fra 1971 censor ved licentiateksamen i immunologi ved Den kgl. veterinær- og landbohøjskole, fra s.å. assist. editor ved Scandinavian Journal of Immunology, 1970 Chief-editor for Allergy (Acta Allergologica). 1980 editor for European Journal Clin. Investigation og siden 1979 medlem af Gigtforeningens forsknings- og forretningsudvalg, formand fra 1981 og fra 1982 medlem af Statens lægevidenskabelige forskningsråd. Modtog 1970 sammen med Viggo Faber Hagedorn-prisen, 1973 fabrikant Ulrik Brink og hustrus pris.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1962 200f.

Egill Snorrason

Benzon, Peder Eggert, 1788–1848, apoteker, botaniker. * 27.10.1788 i Vestenskov, Lolland, † 24.7.1848 i Kbh. F: sognepræst Lorenz Jacob B. (1740–99, ~ 1° Sophie Amalie Suhr, 1753–80, ~ 2° Karen Sophie Seidelin, 1760–82) og Dorothea Berthelsen (1764–1808). ~ 11.9.1824 i Christiansted, St. Croix med Ida Caroline Marie Didrichsen, * 12.9.1803 i Kbh., † 28.6.1888 i Charlottenlund, d. af skifteforvalter, brandmajor Johan Nicolai D. (1782–1835) og Sophie Elisabeth Smith (1782–1858).

B. begyndte skolegang hos faderen og efter dennes død fortsatte han i Nakskov latinskole. Han blev discipel på Vesterbro apotek i København i

1803, senere og indtil 1809 på Det kgl. Hofapotek hvor han konditionerede indtil 1816. I 1814 bestod han examen pharmaceuticum. Allerede under sit farmaceutiske studium fattede B. interesse for botanik, og han blev fagligt og venskabeligt nært knyttet til professor J. W. *)Hornemann. B. tiltrådte 1817 stillingen som bestyrer af apoteket i Christianssted på St. Croix, Dansk Vestindien. Allerede som bestyrer ydede B. en stor indsats ved nyindretning af apotekslokalerne. Da lægerne på øerne nødig ville afgive deres dispensationsrettigheder trak det i langdrag med kgl. bevilling som selvstændig apoteker. Først i 1826, senere fornyet i 1835 fik B. kgl. bevilling. Det var bl.a. ved prof. Hornemanns hjælp at B. blev bestyrer af apoteket i Christianssted. Hornemann har uden tvivl regnet med at den unge botaniker ville blive et godt aktiv i udforskningen af floraen i Dansk Vestindien. Der er ingen tvivl om at B. var en dygtig apoteker som drev et velrenommeret apotek. I 1828 hædredes han med titlen assessor pharmaciae. I dag huskes B. alene for de botaniske studier. Fra talrige ekskursioner indsamlede han store mængder planter, og han sendte meget herbariemateriale samt frugter, frø og levende planter til København. Hans planer om større skriftlige arbejder blev aldrig realiseret. B.s hovedindsats lå i den systematiske botanik, men også dyreverdenen omfattede han med interesse, og han sendte zoologisk materiale til Danmark. B. fik en livslang gerning på de vestindiske øer hvor han stiftede familie. Da helbredet svigtede rejste han to gange til Danmark, første gang i 1844, og anden gang i 1848 hvor han døde kort tid efter ankomsten. B. har ikke efterladt sig meget videnskabeligt materiale, men hans dagbøger og efterladte breve giver et indtryk af en aktiv forsker og et flittigt og venligt menneske.

Naturforskeren P. E. B.s efterl. dagboger og breve 1816–40, udg. Aage Schæffer, 1967 = Theriaca XII. – Selmers nekrologiske saml. I, 1849 202–04.

Kurt Bærentsen

Bibby, Thomas **Geoffrey,** * 1917, arkæolog, museumsinspektør. * 14.10.1917 i Heversham, Westmoreland, England. F: købmand Thomas B. (1891–1961) og Edith Cassandra Dockray (1891–1976). ~22.7.1949 i Århus (Domk.) med Ellen Vibeke Tscherning, * 26.8.1927 i Århus (Johs.), d. af læge Carl Wilhelm T. (1889–1960) og Annette Marie Ferdinandine Svensson, adopt. Ryberg Schou (1891–1980).

Så tidligt som i sine uddannelsesår på Cambridge University, hvor han 1939 erhvervede B.A.-graden og 1945 blev M.A., specialiserede B. sig i kileskrift og arabisk. I sin studietid var B. indkaldt til militæret og gjorde bl.a. tjeneste på Færøerne. Han var medplanlægger af våbennedkastningerne til den danske modstandsbevægelse og var med til at tilrettelægge bombningen af Gestapo-hovedkvarteret på Århus universitet 1944. I årene 1947–50 virkede han som oliegeolog i Bahrain, og det var den nu dansk-gifte B. der var med til at vække bl.a. P. V. *)Globs interesse for nærorientalsk arkæologi, og fra 1953 deltog han som souschef i de danske arkæologiske udgravninger i Bahrain, Qatar, Kuwait og Abu Dhabi. 1950 blev B. ansat som museumsinspektør ved Forhistorisk museum i Århus, senere Moesgård. Både i Danmark og i den arabiske verden har B., der bl.a. også har forestået Moesgårds PR-aktiviteter, udmærket sig som en fremragende arkæolog, men derudover har han også delagtiggjort en stor læserskare i de arkæologiske landvindinger i den arabiske verden. Herom handler også hovedparten af hans litterære produktion hvoraf bl.a. kan nævnes den internationale bestseller *The testimony of the spade*, 1. udg. 1956, da. udg. *Spadens vidnesbyrd*, 1957, *Four thousand years ago*, 1961, da. udg. *Det forsvundne årtusinde. Et panorama over livet i det andet årtusinde f.Kr.*, 1978, artiklen *Arabiens arkæologi. Dansk arkæologisk ekspeditions 11. kampagne 1965*, Kuml 1966, trykt 1967, *Looking for Dilmun*, 1970, da. udg. *I Dilmun tier ravnen*, 1971, hvortil kommer artikler i tidsskriftet Skalk og i dagspressen. □Afbildet på mal. af Karl Bovin udst. 1969. Foto.

Interviews i Politiken 20.10.1957, 22.1.1961 samt Land og folk 4.12.1960.

Henning Dehn-Nielsen

Bjarnhof, Steen, * 1925, konservator. * 28.5.1925 i Køge. F: forfatter Karl *)B. (1898–1980) og Marie Kirstine Christensen, adopt. Gjerulff (1897–1960). ~3.5.1959 i Tårnby med konservator Mette Mollerup, * 25.4.1938 på Amager, d. af lektor Gudmund Henrik Bruhn M. (1903–61) og Gertrud Sadolin Elling (* 1916).

Efter endt skolegang i folkeskolen kom B. allerede som 14-årig i lære som konservatorelev på Statens museum for kunst, og siden supplerede han uddannelsen på Peter *)Rostrup Bøyesens malerskole og med ophold på Louvre i Paris 1948 og Laboratoire Central des Musees de Belgique i Bruxelles 1954–56. En tid lang vaklede B. mellem at vælge den skabende kunst som han kendte hjemmefra, og den bevarende, men det var den sidstnævnte der sejrede. 1957–62 var han ansat som malerikonservator på Frederiksborgmuseet, og 1963 blev han chefkonservator på Statens museum for kunst. 1965–70 var han

desuden lektor ved kunstakademiet i København. 1973 blev han leder af kunstakademiets nyoprettede konservatorskole, 1977–80 med rektortitel, hvorpå han blev afdelingsleder for skolens kunstlinie. Forinden havde han indlagt sig international hæder som leder af Centro Nordico del Restauro i Firenze hvor han 1969–70 var i spidsen af den skandinaviske afdeling for restaureringsarbejdet af de kunstskatte der led stor overlast under flodbølgen da floden Arno gik over sine bredder. B. fremtræder i dag som en af primusmotorerne inden for moderne europæisk kunstkonservering, og meget betegnende for hans natur deltog han 1983 i maleren Per *Arnoldis tv-kunstquiz. Af B.s skriftlige arbejder er der grund til at omtale *Om det moderne maleris teknik*, Signum, I, 1961, *Om restaureringen af Geddes eleverede kort over København*, s.m. Ole Alkærsig i Hist. medd. om Kbh., 1964, *Beretning om konserveringsvirksomheden*, Statens museum for kunsts årsskr. LIII–LVII, 1970, samt kompendiet *Polykrom skulptur og maleri på træ*, 1982 (medred. s.m. Verner Thomsen). – R. 1975. □Tegn. af Hans Lollesgaard (Kgl. bibl.). Foto.

Interviews i Politiken 3.6.1957, Information 14.11.–15.11.1959 samt Berl. aften 13.6.1970.

Henning Dehn-Nielsen

Bjørnholm, Sven, * 1927, fysiker. * 8.9.1927 i Tønder. F: ritmester, senere oberstløjtnant Harry Lorenz B. (1891–1961) og Inger Hillerup (* 1902). ~ 5.10.1957 i Kbh. med sundhedsplejerske Iran Park, * 27.2.1936 i Teheran, Iran, d. af ingeniør Ejnar Køhlert Park (1889–1975, ~ 1° 1916 med Karen Margrethe Mynster, * 1892) og Gerta Baumann (* 1908).

B.s indsats er især knyttet til udforskningen af atomkernens struktur. Han tilhører en generation af eksperimentalfysikere som støttet af omfattende apparaturmæsssige investeringer under efterkrigstidens økonomiske fremgang dels har bragt svar på mange af de spørgsmål som blev stillet af Niels *)Bohr og andre af atomfysikkens fædre, dels har udvidet det empiriske grundlag for den detaljerede kernemodel „unified nuclear model" der skyldes Aage *)Bohr og Ben *)Mottelson og deres skole. Denne vældige udvidelse af erkendelsen er sket i et enestående livligt internationalt samarbejde, og her har B. spillet en betydelig rolle – for ham som vel for andre med fornemmelsen af at Niels Bohrs appel (1950) om en åben verden er realiseret på et fagligt område. B. er student fra Herlufsholm 1946, blev kemiingeniør 1953 og erhvervede samme år Dipl. d'Études Superieures fra Sorbonne på grundlag af undersøgelser, udført ved Institut Pasteur, Paris, af serumproteiners struktur. 1953 blev B. som radiokemiker knyttet til Kbh.s universitets institut for teoretisk fysik, nu Niels Bohr institutet, og her blev han inddraget i den kernespektroskopiske forskning. Sammen med inden- og udenlandske fysikere bidrog B. i de følgende år væsentligt til vor viden om de tungere kerners rotations- og vibrationsbevægelser. For disse undersøgelser og udviklingen af radiokemiske mikrometoder erhvervede han doktorgraden 1965. B.s videnskabelige virksomhed er præget af fantasi og af trang og evne til at opsøge og bearbejde centrale problemer. Eksperimenter med anvendelse af institutets tandemaccelerator førte til B.s pionerindsats, påvisningen og studiet af et antal isomere tilstande i de tungeste kerner der henfalder ved fission. Dette fænomen har fået vidtrækkende konsekvenser for forståelsen af atomkernernes struktur. B.s internationale kontakter er talrige, han har som gæst i længere perioder arbejdet ved kernefysiske laboratorier i Vesttyskland, USA, Brasilien og USSR, og har i høj grad påvirket udformningen af forskningsprojekter her i landet og ved mange udenlandske laboratorier. Han er medlem af et stort antal videnskabelige komiteer og selskaber. B. har desuden gjort en betydningsfuld indsats ved i et samarbejde med Thorkil *)Kristensen at lede et forskningsprojekt omkring Danmarks energiproblemer, et arbejde der er indgået i handelsministeriets energipolitiske planlægning, og som har draget B. ind i lignende undersøgelser under EFs regie. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1965 214f.

Knud Maack Bisgård

Bjørnsen, Mette Koefoed, se **Koefoed Bjørnsen, Mette.**

Blom, Erik Dissing, * 1913, veterinær. * 7.12. 1913 i Horsens (Klostersg.). F: købmand Niels Boysen B. (1880–1953) og Margrethe Dissing (1878–1937). ~ 6.8.1939 i Kolding (Nic.) med læge Karen Marie Mørkøv Holm, * 25.6.1914 i Zürich, d. af snedkermester Holger Eduard H. (1891–1972) og Ida Mathilde Mørkøv (navneforandring fra Rasmussen) (* 1889).

B. blev student 1932 fra Kolding højere almenskole og fik veterinæreksamen 1940. Han blev assistent ved landbohøjskolens anatomiske afdeling 1940–44 og ved laboratoriet for speciel patologi sst. 1944–49 og forsøgsleder ved det veterinære serumlaboratorium 1949, afdelingsforstander sst. 1962–83. 1949 var han på studierejse til USA og var udsendt som FAO-ekspert til

Luxembourg 1951–52 og til Pakistan 1956–57. Straks efter veterinæreksamen blev B. ansat på anatomisk afdeling, og dennes chef professor Ed. *)Sørensen opfordrede ham til at tage de hidtil anvendte spermaundersøgelser op til kritisk revision. Omtrent samtidig blev det af H. C. *)Bendixen, landbohøjskolen, påvist at inficerede tyre kunne sprede smitsom kalvekastning ved kunstig sædoverføring. Dec. 1944 fik B. tilbudt assistentstilling på Bendixens afdeling for at forestå kontrollen med tyrene på landets tyrestationer. På laboratoriet for speciel patologi blev der indledt et tæt samarbejde med den jævnaldrende kollega N. O. *Christensen om udforskningen af tyrenes kønsorganer såvel fra et normalanatomisk som et patologisk synspunkt. Disse undersøgelser, *Studies on pathological conditions* ... I–VII (landbohøjskolens årsskr. 1947–72), har tjent som model for lignende undersøgelser i andre lande. Med disputatsen *Om bedømmelsen af tyresperma. Specielt med henblik på anvendelsen ved den kunstige sædoverføring,* 1950, lykkedes det B. at samle og bearbejde den daværende viden om sædundersøgelser og anvende denne viden på et stort dansk tyremateriale. Det var især B.s nye princip for inddeling af spermiedefekterne (1948) sammen med anvendelse af nye farvemetoder der vakte interesse verden over. På Statens veterinære serumlaboratorium beskæftigede B. sig især med kontrollen med landets avlstyre samt med sera og vacciner. 1959 indledte B. et samarbejde med civilingeniør A. Birch-Andersen, Statens seruminstitut, for om muligt at udforske ultrastrukturen af spermier fra sterile tyre. Som indledning til dette studium måtte man søge at klarlægge det normale spermies finere bygning, og 1964 lykkedes det første gang at præsentere en korrekt beskrivelse af ultrastrukturen i pattedyrspermiets hoved. Samarbejdet med Birch-Andersen resulterede i klarlæggelsen af en række specifikke spermiedefekter. De indsamlede erfaringer har B. alene eller sammen med medarbejdere publiceret i over hundrede afhandlinger på flere sprog.

B. fik 1973 C. O. Jensens mindefonds guldmedalje. Han var generalsekretær for 9. nordiske veterinærmøde, Kbh. 1962 og 12. nordiske veterinærmøde, Reykjavik 1974, generalsekretær for Nordisk veterinærforening for husdyrproduktion 1951–70, præsident 1970–82, æresmedlem 1982, Honorary Diplomate of The American College of Theriogenologists 1980. – R. 1969. □Foto.

E. B.: Andrological works 1942–73, 1974 (bibliografi).

Ivan Katić

Boll, Per Mølgaard, * 1929, kemiker. * 19.7.1929 i Herning. F: grosserer Svend Harring B. (1899–1969) og Marie Mølgaard (1897–1982). ~14. 4.1960 i Tårnborg k. ved Korsør med overlærer Aase Strøm Petersen, * 4.7.1932 i Århus, d. af skibsfører Laurits Edvard P. (1893–1981) og Christa Timothea Knudsen (* 1895).

B. blev 1948 student fra Herning gymnasium og derefter i to år discipel på Østergades apotek i sin fødeby. Han blev 1952 cand.pharm. og fik ansættelse på Frederiksberg hospitals apotek til udgangen af 1953 og blev derefter ansat et halvt år på Løvens kemiske fabrik. Han tiltrådte så et treårigt studieophold ved Michigan State University i USA hvor han 1957 blev Doctor of Philosophy (Ph.D.). Hjemkommet til Danmark blev B. 1957 assistent hos H. *)Baggesgaard Rasmussen og året efter amanuensis ved Danmarks farmaceutiske højskole. Samtidig hermed underviste han 1957–61 i kemi på Danmarks tandlægehøjskole. Efteråret 1961 tilbragte han på studieophold ved universitetet i Bonn. B. overgik til Kbh.s universitet 1965 som amanuensis og lektor i naturstofkemi (fra 1968 docent). 1966 blev han dr.phil. på en afhandling *Solanum – steroidalkaloider. Kemi og botanisk udbredelse* – et emne der var en fortsættelse af hans Ph.D.-afhandling. 1969 blev B. udnævnt til professor ved Odense universitet – det nye universitets andet professorat inden for kemien. B.s forskningsområde er naturstofkemi og syntetisk organisk kemi, specielt af biologisk aktive stoffer. Han er forfatter eller medforfatter til godt 50 afhandlinger i danske og udenlandske tidsskrifter. Han har haft tilknytning til det praktiske livs kemi som konsulent i patentsager for medicinalfabrikker og konsulent for miljøstyrelsen. B. har fortsat haft nær tilknytning til Amerika, gæsteforsker ved Worcester Foundation for Experimental Biology 1973 og gæsteprofessor ved University of Alberta 1976, og fra 1974 medlem af bestyrelsen for Danmark-Amerika fondet. Han blev 1980 medlem af bestyrelsen for vandkvalitetsudvalget og året efter formand herfor. 1967 modtog han Bjerrum-medaljen og blev 1983 medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber. – R. 1976. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1966 184f. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

E. Rancke-Madsen

Bollmann, Niels Andersen, * 1939, boligminister. * 11.7.1939 i Brøns sg., Tønder amt. F: købmand Heinrich B. (1902–82) og Anna Andersen (1909–76). ~2.1.1983 i Gladsakse (b.v.) med An-

nette Baur, * 16.9.1941 i Kbh., d. af offsettrykker Richard B. (1915–75) og Karen Schacke (1913–76).
B. tog realeksamen fra Skærbæk realskole 1955 og blev s.å. toldelev i Esbjerg. Efter fageksamen på toldskolen 1958 blev han toldassistent i Kbh. 1960, overtoldassistent i Vejle 1968 og toldkontrollør 1971. Han videreuddannede sig med statskontrolleret højere fagprøve i regnskabslære og på specialkurser, bl.a. i edb, hos toldvæsenet 1969–71. Han var formand for Vejle toldassistentforening 1970–74 og i bestyrelsen for toldetatsforeningens 4. kreds 1972–74, men frasagde sig så det faglige organisationsarbejde og organiserede centrum-demokraterne i Vejle amt. 1974–76 var han amtsformand og valgtes 1975 til næstformand i partiets landsorganisation. S.å. opstilledes han for partiet i Vejlekredsen og valgtes i folketinget 1977 i Vejle- og Koldingkredsene som han siden har repræsenteret. Ved sit valg til folketinget fratrådte han som næstformand i landsorganisationen og blev sekretær, senere næstformand i folketingsgruppen og hurtigt en stærkt benyttet ordfører, bl.a. i forsvars-, trafik- og skattesager. Desuden var han delegeret ved FNs generalforsamling 1978 og stedfortræder ved Europarådets og NATOs parlamentariske forsamlinger samt medlem af landsskatteretten 1978–82. B. har gjort sig mindre gældende i det politiske agitationsarbejde udadtil end i det daglige arbejde i folketingsgruppe, folketingssal og udvalgsarbejde hvor hans indsigt og ræsonnement er respekteret. Ved centrum-demokraternes deltagelse i regeringen Poul Schlüter overtog han boligministeriet 10.9.1982. □Foto.

Helge Larsen

Boyer, Martha Hagensen, * 1911, sinolog, museumsinspektør. * 29.6.1911 i Kbh. F: grosserer Anton B. (1878–1957) og Anne Kathrine Hagensen (1883–1962). Ugift.
B. fik 1928 pigeskoleeksamen fra N. Zahles skole og videreuddannede sig derefter på skoler i Rom, Paris og Oxford. 1938 fik hun kontoransættelse ved etnografisk samling på Nationalmuseet, men allerede samme år rejste hun med sine forældre til Østasien hvad der fik stor indflydelse på hendes senere livsgerning. Efter sin hjemkomst omkring et halvt år senere vendte hun tilbage til Nationalmuseet, og siden tog hun korrespondenteksamen i fransk og 1946 nysproglig studentereksamen fra Ahms kursus. 1949 blev hun museumsassistent ved den østasiatiske afdeling ved etnografisk samling, og 1952 tog hun magisterkonferens i etnografi som en af Kaj *)Birket-Smiths første kandidater hvilket 1955 førte til ansættelse som museumsinspektør ved museet hvor hun betroedes de østasiatiske samlinger som hun forestod indtil sin afgang på grund af alder i 1981. Sideløbende hermed var hun først, fra 1959 som undervisningsassistent og 1966–77 som ekstern lektor i østasiatisk kulturhistorie, tilknyttet Kbh.s universitet. Forinden havde B. taget doktorgraden med disputatsen *Japanese export lacquers from the seventeenth century in the National Museum of Denmark*, 1959. B. har været på studieophold ved Harvard University, USA, 1953–54, i Japan, Korea og Hong Kong 1960–61, USA 1962–63, Kina 1966, Japan 1965–66, 1969–70, 1975–76, 1977, 1980 og 1983 og på Taiwan 1973–74. Af B.s bøger og artikler om østasiatiske emner er der foruden disputatsen grund til at fremhæve hendes konferensspeciale *Mongol jewellery*, 1952; bøgerne *Lotus og drage. Japan, Korea og Hong Kong*, 1964; *Catalogue of Japanese Lacquers, The Walters Art Gallery*, Baltimore 1970; *Omizutori. One of Japans oldest Buddhist ceremonies*, The Eastern Buddhist III, nr. 1, 1970 (sammen med Jikai Fujiyoshi); *Kina før kejsertid*, 1973; *Penselstrøg i kinesisk maleri*, 1980; *Kinsei no makie/Japanese Lacquers in the Walters Art Gallery* I–III, 1980–81 samt diverse artikler i danske og udenlandske fagtidsskrifter. 1960 modtog B. Carl Jacobsens museumsmandslegat, og hun er æresmedlem af The Japan Art History Society. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. 1960 171–73. Interview i Berl. aften 16.7.1966. – Bene Larsen sst. 13.6.1959. Politiken 17.7.1966.

Henning Dehn-Nielsen

Bramsen, Jens **Peter,** * 1935, litograf. * 28.6.1935 på Frbg. F: bibliotekar Henrik *)B. (* 1908) og Inger M. Jensen (* 1912). ~29.12.1956 i Lyngby (b.v.) med væver Ingrid Marie Nielsen, * 13.5.1933 i Valparaiso, Chile, d. af ingeniør Jakob Kristoffer N. (1890–1974) og Esther Varming (* 1902).
Efter realeksamen og aftjent værnepligt kom B. i lære hos litografen J. Chr. *)Sørensen og fik således allerede i læretiden forståelse for hvor vigtigt det er at kunstner og håndværker arbejder nært sammen om grafiske opgaver. Efter svendeprøve med bronzemedalje arbejdede han en tid i kbh.ske virksomheder, men støttet af et legat fra Håndværkerbanken og Knud Højgaards fond drog han 1959 til Paris for at videreuddanne sig. Han fik kontakt med bl.a. et centre artistique i en lille by uden for hovedstaden hvor han etablerede et værksted for litografi og kobbertryk. Allerede 1963 var hans position imidlertid så befæstet at han kunne indtræde i den litografiske virksomhed som i 1880erne var grundlagt af Au-

guste Clot hos hvem en række af tidens bedste kunstnere havde fået udført deres litografiske arbejder og kendt for det nære samarbejde med forlæggeren Ambroise Vollard. Virksomheden var gået i arv til grundlæggerens barnebarn, dr. Guy Georges, der ikke var fagmand, og i det firma man 1965 stiftede under navnet Clot, Bramsen & Georges blev B. kunstnerisk og faglig leder, og han har æren for at værkstedet, der siden 1968 har haft til huse i Rue Vieille du Temple, hurtigt blev bragt på fode. Det indtager nu en fremtrædende position i europæisk grafik, og bemærkelsesværdigt er det nære og frugtbare samarbejde han har og har haft med en række kendte kunstnere fra mange lande. Særlig betydning for B.s kunstneriske udvikling fik det syvårige samarbejde med Asger *)Jorn der bl.a. manifesterede sig i den berømte farvetræsnitserie *Etudes et surprises* fra 1972. Af andre danske kunstnere der har nydt godt af B.s tekniske kunnen og sikre sans for litografiets kunstneriske indhold suppleret med værkstedets inspirerende atmosfære kan nævnes Mogens *)Andersen, Ejler *)Bille, Arne og Jørgen *)Haugen Sørensen, Egill *)Jacobsen, Carl-Henning *)Pedersen og af den yngre generation bl.a. Bjørn *Nørgaard. Af de 3-400 udenlandske kunstnere der har arbejdet i B.s virksomhed, og hvoraf mange først i samarbejdet med ham har skabt deres bedste litografier, kan nævnes Pierre Alechinsky, Corneille og Antonio Saura. B. har udført arbejder af mange forskellige slags, bogomslag og -illustrationer, plakater m.m., men hans hovedindsats karakteriseres ved den række af kunstneriske grafiske blade og serier der er udgået fra hans værksted og det dertil knyttede forlag, alle udført i den originale teknik fra 1800-tallet med brug af den litografiske sten. B. har opnået international anerkendelse, og hans arbejder har været vist på mange udstillinger i Frankrig, Tyskland, Mexico og Skandinavien. Kunstforeningen i Kbh. arrangerede 1979 en stor separatudstilling der senere er vist i Norge, Finland, Sverige og Frankrig. 1983 udnævntes B. til medlem af Institut National des lettres. – B.s hustru, der som væver er elev af Lis Ahlmann og Vibeke Klint, har udstillet i Kbh. og Paris. □Foto.

Interviews i Politiken 3.12.1978 og Information 5.2.1979. – Arne Ilsted i De grafiske fag LX, 1964 dec.nr. M. Knigin & M. Zimiles: The contemporary litographic workshop, New York 1974 198–203. Imprimerie lithographique Clot, Bramsen & Georges, Paris. Udstillingskat. ved Charlotte Christensen, 1979.

Palle Birkelund

Brandt, Mogens, 1909–70, skuespiller, forfatter. * 1.3.1909 i Kbh. (Andr.), † 21.1.1970 sst. (Pauls), begr. sst. (Bispebjerg). F: kaptajn, grosserer Anders Ove B. (1880–1949) og Marie Elisabeth Lucas (1883–1965). ~ 1° 21.9.1934 i Skovshoved med skuespiller Karen Wieder, * 17.5.1909 på Frbg. (Thomas), d. af gørtlermester, senere fabrikant Peter Richard Vilhelm W. (1878–1931) og Ulla Valborg Poulsen (1877–1964). Ægteskabet opløst. ~ 2° 2.4.1968 i Kbh. (b.v.) med Irma Marie Christine Weibel, f. Olsen, * 9.12.1906 i Kbh. (Skt. Ansgar), † 15.3.1970 sst. (Pauls) (~ 1° med afdelingschef Knud Erik Dan Charles Weibel; ægteskabet opløst 1937), d. af viktualiehandler Søren Georg Olsen (1874–1937) og Rosaura Camilla Jørgine Larsen (1881–1963).

Efter studentereksamen 1928 fra Gl. Hellerup gymnasium debuterede B. året efter som skuespiller på Studenterscenen og gik samtidig på komediehusets elevskole 1929–30. I de følgende år virkede han dels som skuespiller, dels som sceneinstruktør både i Kbh. og i provinsen, og 1943 havde han sin dramatikerdebut i kriminalspillet *For aabent Tæppe* på Frbg. teater. Hans interesse for teatret og filmen førte ham gradvis over i journalistik – således var han 1941–43 teater- og filmanmelder ved dagbladet Børsen og fra 1961–66 pressesekretær ved Det ny teater hvor han også lejlighedsvis påtog sig mindre roller. Det er dog som gastronom at B. blev kendt af en større offentlighed. Allerede som dreng havde kogekunsten hans interesse, og som spejder skrev han sin første lille bog om mad, Kogebog for Lejrfolk. Men trods gastronomisk interesse forblev teater og film hans nok lidt uforløste kærlighed, og det førte ham jævnligt ud på rejser hvor Paris altid var hans foretrukne mål. Han færdedes hjemmevant på venstre Seinebred, og som en talentfuld sporhund fandt han hurtigt frem til de små spisesteder hvor maden var god, og hvor priserne passede de danske turister. Resultatet af dette behagelige pionerarbejde nedlagde han i bogen *Spis med mig i Paris* som kom i adskillige oplag. Det var chefredaktør Hakon *)Stephensens fortjeneste at han allerede i 1961 knyttede B. til Politiken som gastronomisk medarbejder, og hans ugentlige spalte blev læst og diskuteret fordi B. sjældent lagde fingrene imellem når han fandt anledning til kritik. Skånselsløst kastede han sig over de ringe råvarer som kritikløst blev købt af de godtroende forbrugere: kodeæg og industrikyllinger, tremmekalve, flæsket, pølserne og brødet måtte holde for. Hans angreb i et stort dagblad vakte opmærksomhed, og landbruget og kyllingeindustrien tog skarpt til genmæle, men B. blev ved, og det hjalp. Han angreb også det danske restaurationskøkken der dels overlæsser og dels blander uforenelige ingredienser sammen. Også det danske smørre-

brød – hvor alt hviler på et slattent salatblad – blev genstand for hans kritik. Gennem avisens spalter og bøgerne *Det gode bord*, 1963, *Man tager et sølvfad*, 1965 og *Køkkenglæder*, 1968 højnede han sine landsmænds interesse for mad, og utrættelig slog han til lyd for at selv dagligdagens køkken blev bedre hvis råvarerne blev bedre. 1964 stiftede B. – som et resultat af sit arbejde – *Det danske gastronomiske akademi* hvor blandt andet Poul *)Henningsen, John *)Price, Jens Bang og Jens *)Kruuse havde sæde, og arbejdet blev ikke uden indflydelse på fødevareindustrien. Fra 1959 og til sin død var B. medlem af Dansk skuespillerforbunds bestyrelse. □Tegn. af B. Biilmann Petersen, 1929. Linoleumssnit af Aa. Gitz-Johansen, 1944. Tegn. af Erik Stender, 1947, af H. Bendix, 1950, i rolle af Erik Werner, 1954, tegn. s.å. (Kgl. bibl.), af Klaus Albrechtsen, 1959 (sst.), af Otto Nielsen s.å., tegn. signeret Pedro, 1963 (Kgl. bibl.). Tegn. formentlig 1966 (sst.), af Kai Christiansen formentlig 1969. Tegn. af samme (Kgl. bibl.), af Hans Lollesgaard (sst.) og karikatur signeret Ben (sst.). Foto.

M. B.: De glade barndomsdage, 1967 (erindr.). – Sv. Kragh-Jacobsen i Berl. tid. 22.1.1970. Jens Kruuse i Jyllandsposten s.d.

Godfred Hartmann

Brask, Peter Albert, * 1935, litteraturforsker. * 14.3.1935 i Kbh. (Solbjerg). F: kriminalbetjent, senere -overbetjent Knud Albert Brask-Andersen (1905–83) og maler Ivy Blanche Schøyen (Scotwin) (1902–81).

B. blev matematisk student 1953, mag.art. i alm. og sammenlignende litteraturhistorie fra Kbh.s universitet 1961 og dr.phil. 1974. Adjunkt ved Efterslægtselskabets skole 1962–69, tillige ansat ved Blågårds seminarium 1964–70. Han var litteraturanmelder ved Information 1958–61, Berlingske Tidende 1961–65 og Politisk revy 1965–66. 1967 blev han knyttet til Kbh.s univ. som undervisningsassistent, 1969–72 som amanuensis i litteraturvidenskab, fra 1972 professor i tekstvidenskab med særligt henblik på den litterære analyses teori og praksis ved Roskilde universitetscenter. – B. har været produktiv inden for såvel litteratur som musik, og begge steder med både kunstneriske og videnskabelige værker. Han debuterede med den avantgardistiske roman *Skår*, 1955, men har siden leveret sin mest betydningsfulde indsats inden for litteraturvidenskab. Hovedværket er her hans banebrydende disputats *Tekst og tolkning. Første del* I–II, 1974 hvori der først opstilles en omfattende tekstteori og et raffineret beskrivelsesapparat som derefter bringes i anvendelse på en række korte fiktionstekster, især dansk lyrik. Tekstteorien står i gæld til lingvistikken (navnlig Louis *)Hjelmslevs); beskrivelsesapparatet bygger desuden på gruppeteori og logistik som forbindes med semantikken. B. skelner skarpt mellem teksten som analyseobjekt og de(t) af analysator opstillede system(er) samt mellem en tekst-intern „tydning“ eller „beskrivelse“ og en tekst-ekstern „tolkning“ der anskuer den behandlede litteratur som kausalprodukt af forhold uden for denne selv (fx biografiske og sociologiske). I analyserne beskrives en række strukturer – hyppigt af symmetri-karakter – inden for forskellige „systemer“ (fx semantiske, grammatiske, fonetiske). Sammenligneligheden af disse strukturer muliggøres ved beskrivelsens høje abstraktionsniveau. I tilknytning til Tekst og tolkning har B. forfattet to supplerende afhandlinger. Med *Model groups and composition systems* (i Danish Semiotics = Orbis Litteratum, Suppl. 4), 1979 leverer B. en gruppeteoretisk redegørelse for en række typiske betydningsorganisationer; med *Drachmanns Engelske Socialister eller Ingemann på barrikaderne. En tydning med tolkningsudkast* (fortryk), 1981 foretager han en første systematisk udvidelse af den minutiøse strukturelle „tydning“ med en (historisk og biografisk) „tolkning“, en tendens der skal kendetegne Tekst og tolknings andel-del hvori dette arbejde skal indgå.

B.s senest publicerede værk, *Om En Landsbydegns Dagbog* I–II, 1983, foranlediget af B.s Dansklærerforenings-udg. af novellen 1982 udviser en tilsvarende kombination af historisk og strukturelt: En række upåagtede kilder og forbilleder til Blichers tekst bliver udpeget og novellens detaljeret gennemførte semantiske symmetri beskrevet. De i B.s tekstanalyser benyttede matematiske begreber og notationer har virket skræmmende på mange mere traditionsbundne humanister og har i nogen grad afskåret B.s arbejder fra den faglige udbredelse og anerkendelse de fortjener. B. har desuden i 1973 besørget en videnskabelig udg. af Elias Naurs passionsepos *Golgotha paa Parnasso* (1689); efterskriften indsætter – som noget nyt – Naurs værk i bl.a. en retorik- og musikhistorisk sammenhæng. – Hermed er B.s andet virkefelt berørt. Han har gennem 1960erne og -70erne komponeret korværker, kammermusik og stykker for soloinstrument og -stemme hvoraf adskillige har været udsendt i radioen, samt 1973, 1978 og 1983 offentliggjort musikteoretiske afhandlinger om tolvtonemusikken med gruppeteoretisk baserede systembeskrivelser. – Som personlighed og fagmand udmærker B. sig ved en original kombination af lærdom, kunstnerisk intuition og analytisk stringens. □Tegnet selvportræt.

Selvbiografi i Kbh.s univ. årbog 1973–74 144f.

Jens Kr. Andersen

Bredsdorff, Hans **Thomas,** * 1937, litteraturforsker. * 1.4.1937 i Silkeborg. F: seminarielærer, senere -rektor Morten *)B. (* 1911) og lærer Frida Brack (1898–1956). ~ 13.5.1961 i Lyngby med programmedarbejder i DR Lene Nicolajsen, * 10.6.1936 i Lyngby, d. af lærer William N. (* 1905) og lærer Nelly Petersen (1904–83).

Karakteristisk for B. er en udviklet evne til at bruge de givne vilkår, at udfolde sig selv i anledning af en aktuel situation, at stille sine erfaringer i tidens tjeneste. Med en sådan fintmærkende sans for åndslivets aktuelle behov har han opnået en udmærket status som litteraturkritiker, debattør, forfatter og forsker. Med en vidtstrakt orientering og verdenserfaring, opnået gennem rejser og talrige studieophold (1959–64) ved udenlandske, især engelske og amerikanske universiteter har han i tidens løb udgivet markante litteraturkritiske værker der forener stor belæsthed, grundig analyse og lettilgængelig fremstillingsform. I en tid hvor litteraturforskningen gennem nye videnskabsteorier tabte i almen humanisme har han, måske i kraft af sin familiemæssige baggrund i folkehøjskolens traditioner, fastholdt dens forbindelse til den interesserede læser uden faglige forudsætninger. Inden han begyndte sit forfatterskab færdiggjorde han, som blev student 1956 fra Vordingborg gymnasium, i 1965 sin uddannelse som cand.mag. i dansk og engelsk. En længere rejse i 1953 som messedreng på et ØK skib var måske styrende for hans smag for luft og vand og bevægelse. Stemningen fra dengang kan aflæses i et langt senere digt, „Gnisten", af Erik Stinus der var med på samme tur. Andre elementer kom til i debutbogen *Sære fortællere*, 1967, en positionsbestemmelse af tressernes prosa, med en energisk oversigt og inddeling af de nye novelle- og romanforfattere. Bogens titel hentyder til Villy *)Sørensen der da også som æstetiker og filosof fik afgørende betydning for B.s fortolkningspraksis og litteratursyn. Det ses umiddelbart af bogen om islændingesagaerne, *Kaos og kærlighed*, 1971 der nylæser teksterne ud fra en psykologisk konfliktmodel. Året efter supplerede B. sin uddannelse med lic.phil.-graden og gik i gang med sit arbejde på en doktordisputats som han færdiggjorde i USA. Et afkast af dette Amerikaophold blev artikelsamlingen *Ærinde i vildnisset*, 1974, og i 1975 udkom disputatsen *Digternes natur*, en idéhistorisk analyse af 1700-tallets digteriske brug af naturen. Naturen viser sig at være et subjektivt argument for en hvilken som helst passende ideologi, et synspunkt der går igen i B.s næste større værk, men nu for kærlighedsopfattelsens vedkommende, *Tristans børn*, 1982. Tristanismen er en karakteristisk vesteuropæisk oplevelse af den erotiske passion som lidelse. Også kærligheden er en slagmark for ideer, er afhandlingens resultat, en lærd undersøgelse sat ind i et tidstypisk debatemne. B.s metode er en smidig tillempning af den nykritiske nærlæsning af udvalgte tekster til en åndshistorisk traditionsforskning, underbygget af en moderat ideologikritisk holdning. Han har deltaget i den fagkritiske bevægelse i danskfaget ved universiteterne gennem halvfjerdserne og har 1979 sammen med Mihail Larsen og Ole Thyssen udgivet bogen *Til glæden* om forskning i humaniora. B.s konsekvente alsidighed i forskning og universitetspolitik gjorde ham til et oplagt og ubestridt emne til det professorat i dansk/nordisk litteratur ved Københavns universitet som han fik i 1978, og til hvervet som litteratur- og teaterkritiker ved Politiken siden 1965. – B. fik Georg Brandes-prisen 1982 og Søren Gyldendal-prisen 1984. □Tegn. af Hans Bendix, 1965.

Selvbiografi i Kbh.s univ. årbog 1975–76 80.

Torben Brostrøm

Breitenstein, Niels Jakob, 1904–69, filolog, numismatiker, museumsinspektør. * 22.4.1904 i Skellerup på Fyn, † 16.2.1969, begr. i Skellerup. F: møller Vilhelm B. (1871–1957) og Maren Nielsen (1870–1961). ~ 24.10.1930 i Skellerup med Thora Favrholdt, * 20.12.1905 i Vejen, † 16. 8.1971 sst., d. af kæmner Jens F. (1859–1932) og Jensine Madsen (1869–1944).

Kun 17 år gammel tog B. 1921 klassisksproglig studentereksamen fra Odense katedralskole hvorefter han gik i gang med det klassisk filologiske studium ved Kbh.s universitet, og allerede 1927 bestod den fysisk svage, men højt begavede forsker sin magisterkonferens i dette fag. Samme år fik han ansættelse som museumsinspektør II ved Nationalmuseets møntsamling hvor han 1940 udnævntes til museumsinspektør I. Fra 1949 indtil han måtte trække sig tilbage i utide på grund af sygdom i 1961 var han leder af Nationalmuseets antiksamling, fra 1952 med titel af overinspektør. Som afdelingsleder lykkedes det B. at sikre sin afdeling en lang række værdifulde nyerhvervelser, især fra egyptisk, græsk og romersk oldtid samtidig med at han også fik stunder til at udarbejde sit videnskabelige hovedværk: *Sylloge nummorum Graecorum. The Royal collection of coins and medals, Danish National Museum*, 1942–48 som er et eksklusivt katalog over Nationalmuseets enestående samling græske oldtidsmønter. Derudover skrev B.

talrige videnskabelige afhandlinger i danske og udenlandske tidsskrifter samt bl.a. bøgerne *Danish National Museum. Department of Oriental and Classical Antiquities. Catalogue of terracottas*, 1941, *Hans West* (særtryk af Kulturminder, 1955), *Græske Vaser*, 1957, og sammen med Knud Friis Johansen værket *Corpus vasorum antiquorum, Danemark*, fasc. 7, 1956. Endelig udgav B. som optakt til antiksamlingens 100 års jubilæum i 1953 bogen *Antik-Cabinettet 1851*, 1951 hvortil kom afhandlinger om mønter fra den klassiske oldtid i danske fund. – R. 1952. □Foto.

Interview i Ekstrabl. 21.9.1944 og Børsen 18.4.1954. Georg Galster i Kulturminder, 1969 33–35. Samme i Nord. numismatisk unions medlemsbl. s.å. 93–96 (heri bibliografi) 185. *Hennning Dehn-Nielsen*

Brünniche, Eigil Robert Hirschsprung, * 1906, kunsthistoriker, museumsdirektør. * 10.4.1906 i Kbh. (Skt. Hans). F: læge, dr.med. Einar *)B. (1866–1932) og Ellen Frederikke Hirschsprung (1870–1948).

Efter studentereksamen 1924 studerede B. jura nogle år, men valgte kunsthistorie. 1933–39 var han assistent ved Thorvaldsens museum i Sigurd *)Schultz' direktørtid, en udmærket skole for orden og systematik i museumsarbejde. Det kom B. til gode da han 1938 blev direktør for Den Hirschsprungske samling. I 40 år bestred han denne honorarlønnede stilling og bestræbte sig for i pietet over for sin morfars, Heinrich *)Hirschsprungs samling så vidt mulig at bevare Emil *)Hannovers ophængning der var præget af hvorledes malerier hang i et velhavende borgerligt hjem fra århundredskiftet. Orden, renlighed og agtpågivenhed over for kunstværkernes tilstand, men også mange nyerhvervelser prægede B.s arbejde. Samlingen forøgedes med småskulpturer og tegninger samt med 80 malerier, herimellem hovedværker af Michael *)Ancher, P. S. *)Krøyer og Kristian *)Zahrtmann. B. nyordnede det betydelige brevarkiv, tilvejebragte et håndbibliotek, passede administration, korrespondance og ugentlige aftenomvisninger alene uden faglige medarbejdere. 1968–73 var han tillige direktør for Skagens museum og fra 1953 kunstkyndig konsulent for kunstmuseet i Ribe. B. har været medarbejder ved flere store udstillinger: P. S. Krøyer 1951 og Vilhelm Hammershøi i Oslo og Kbh. 1955. B. har ajourført Den Hirschsprungske samlings kataloger, skrevet *Alfred Bramsen som Kunstsamler*, 1933, og udgivet J. Th. Lundbyes *„Trolddom og Huletanker"*, 1953 samt artikler til leksika, tidsskrifter og dagbladskronikker. – R. 1961. R[1]. 1978. □Tegn. af Otto Christensen, 1938. Tegn. af H. Bendix. Foto.

Erik Lassen

Brøgger, Suzanne Preis, * 1944, forfatter. * 18. 11.1944 i Kbh. F: pianist, senere forretningsmand Ove Preis (1920–69) og Lilian Henius (* 1921, ~2° 1952 med cand.polit. Svend Brøgger, * 1926). Ugift.

B. har berettet om sin opvækst og ungdom i erindringsromanen *Creme fraiche*, 1978. Faderen, fra hvem hun har sine kunstneriske anlæg, måtte pga. nervesygdom opgive en pianistkarriere og slå sig igennem som forretningsmand. Moderen, til hvem hun var stærkt knyttet, tilhørte det kbh.sk-jødiske bourgeoisi. Da datteren var seks år blev forældrene skilt; hun kom i Bernadotteskolen i Hellerup, men efter at hendes mor havde giftet sig på ny isolerede hun sig efterhånden i husets kælder: her „skabtes grundlaget for det der kaldtes min asociale holdning og min øretæveindbydende egoisme". Stedfaderen fik efter sin universitetseksamen ansættelse i Ceylon, senere Thailand, hvor B. kom til at fortsætte sin skolegang da hun først havde taget mellemskoleeksamen fra Akademisk kursus. Et kærlighedsforhold til en fransk diplomat i Bangkok fik indgribende betydning for hendes udvikling; han blev også hendes intellektuelle vejleder i den lange korrespondance de førte efter at hun måtte tage tilbage til Danmark for at blive student fra den meget konservative Th. Langs pigekostskole i Silkeborg. Efter studentereksamen gik hun på Kbhs. universitet som hun fandt stærkt autoritært, og tog 1. del af russisk; men hendes interesser gik i kunstnerisk retning, og hun fik bl.a. en stum rolle på Det kgl. teater som Helena i *Troilus og Cressida*, 1968. Hun forsøgte også at skrive en roman og indsendte artikler til bladene. Med sit kendskab til de østlige sprog og kulturer fik hun reportageopgaver i Sovjet, Mellemøsten og Vietnam. Det var dog ikke så meget det politiske der optog hende som de menneskelige relationer, forskellene i levemønstre og fremfor alt kærlighedsformer. I diskussionerne med sin franske elsker havde hun udviklet ideer om erotisk integritet og den frie Eros som måtte støde voldsomt an mod vesterlandsk og dansk ægteskabs- og seksualmoral. Denne blev samtidig stillet til debat af den nye kvindelitteratur efter 1970, men især med socialistiske og venstrepolitiske udgangspunkter. Derfor vakte hun røre med debutbogen *Fri os fra kærligheden*, 1973 der ifølge forordet „handler om nødvendigheden af og vanskeligheden ved at smide den psyko-fysiske bagage overbord", og dens efterfølger *Kærlighedens veje og vildveje*, 1975 som i lignende blandform af essays og fiktion hævder en radikal individualisme. Hun fik PH-prisen og et provokerende image i offentligheden. Oversættelsen til amerikansk gav anledning til en rejse til USA

som danner rammen om Creme fraiche. Her skildres bl.a. mødet med Henry Miller som sammen med Anaïs Nin hører til hendes litterære forbilleder. Modstykket til denne ekstravagant-kosmopolitiske bog er *En gris som har været oppe at slås kan man ikke stege*, 1979, en række øjebliksbilleder fra den sjællandske landsby hvor hun har slået sig ned. Et idol for hendes livskunst var en københavnsk hattesyerske som hun har forherliget i et portræt-epos *Tone*, 1981. Samme år fik hun Selskabet til de skjønne og nyttige videnskabers pris og året efter Boghandlernes gyldne laurbær. 1984 udgav hun som en art videreførelse af Creme fraiche romanen *Ja*. □Tegn. af Hans Bendix 1968, 1975 (Fr.borg) samt flere gange. Pastel af samme (sst.). Relief af Karen Inger Christensen udst. 1978, mal. af samme udst. 1979. Tegn. af Erik Werner, 1979. Mal. af Niels Winkel, 1982. Tegn. af Eiler Krag. Foto.

May Schack i Kritik, 1961 nr. LVIII 7–28. Samme i Danske digtere i det 20. årh. 3. udg.V, 1982 268–76.

Mogens Brøndsted

Bugenhagen, Johannes, 1485–1558, professor, præst. *24.6.1485 i Wollin i Pommern, †20. 4.1558 i Wittenberg. F: rådsherre Gerhard B. ~13.10.1522 med Walpurga, *1500, †tidligst 1563.

B. (med tilnavnet Pomeranus) immatrikuleredes 1502 i Greifswald og blev to år senere rektor for skolen i Treptow. Han præsteviedes 1509 og indtrådte som vikar i kannikernes kollegium ved Mariakirken i Treptow. 1517 kaldtes han til det bibelske lektorat ved den nyoprettede klosterskole i Belbuck. 1521 blev han immatrikuleret i Wittenberg hvor han snart begyndte at undervise og 1523 tillige på Luthers foranledning blev kaldet til stadspræst. 1533 promoveredes han til doktor og indtrådte officielt i det teologiske fakultet samtidig med at han fortsat varetog embedet som stadspræst. Allerede fra 1524 udfoldede han et stort (trykt) eksegetisk forfatterskab og skrev en lang række bibelske kommentarer. Særlig udbredelse, også i Norden, vandt hans Passionsharmoni. Både Melanchton og Luther vurderede hans eksegetiske arbejder højt. Han deltog i arbejdet med Luthers bibeloversættelser og knyttede sig nært til Luther for hvem han fungerede som sjælesørger. B. organiserede kirke- og skoleforholdene overalt hvor Wittenberg-reformationen fik indflydelse. Fra 1528–42 var han bestandig på rejse og reformerede i Braunschweig, Hamburg, Lübeck, Pommern, Danmark-Norge, Schleswig-Holstein, Hildesheim og Braunschweig-Wolfenbüttel.

Til Danmark kom B. på Chr. IIIs anmodning 5.7.1537, ledsaget af bl.a. Peder *)Palladius, og deltog i arbejdet med at revidere den latinske kirkeordinans (den berømte skelnen i det indledende kongebrev mellem „Jesu Kristi ordinans" og „vor" (kongens) skyldes ham). B. kronede 12.4.1537 kongen og dronningen og ordinerede 2.9. de syv nye superintendenter, hvoriblandt Palladius. Derefter koncentrerede han sig om Københavns universitet. Det første forelæsningskatalog fra 1537 såvel som fundatsen af 1539 har han stået fadder til, og selv forelæste han som midlertidig professor over salmerne, profeterne og Pauli breve. 1538–39 var han universitetets (3.) rektor. Efter at han på herredagen i Odense 1539 havde været med til „beseglingen" af den danske udgave af kirkeordinansen vendte han tilbage til Wittenberg hvor Luther havde vikarieret for ham. B. fik tilbudt to bispedømmer, og Chr. III ville gerne have ham tilbage til universitetet, men han forblev i Wittenberg og prædikede og forelæste til kort før sin død som fulgte efter et pars års tiltagende svaghed. Trods sin store indflydelse i samtiden har B. i forskningen stået i skygge af Luther og Melanchton. Hans eksegetiske arbejder er knap nok blevet udforsket, endsige genudgivet, og han er med urette blevet opfattet først og fremmest som praktikeren. □Mal. af Lucas Cranach d.æ., 1537 (Lutherhalle, Wittenberg), efter dette tegn. af Lucas Cranach d.y., 1542 (kobberstikskabinettet i Østberlin) og 1543 (statsbibl. sst.). Mal. af L. Cranach d.æ., 1547 (Wittenberg, Stadtkirche). Mal. af L. Cranach d.y., 1558, ødelagt under anden verdenskrig (forhen Nordhausen, St. Blasiuskirche) og af samme 1565 (slotskirken i Dessau). Relief på ligsten af Simon Schröter efter tegn. af L. Cranach d.y. Mal. 1570 (Mus. für Kunst und Gewerbe, Lübeck). Træsnit med baret af L. Cranach d.y., efter dette træsnit 1817, tegn. af C. Aagaard 1855, på mindeblad for univ. jubilæet 1879, litografi af Dohme & Müller samt stik. Træsnit, barhovedet, formentlig af L. Cranach d.y., efter dette træsnit 1562, 1581, 1587, 1690, 1817 m.fl., talrige stik bl.a. af J. Th. de Bry 1599, af Fritzsch, af G. P. Busch efter tegn. af E. Eichner, af M. Thoenert, af F. Allen, af Francis Holl m.fl. Stik af H. Hondius, 1599, efter dette stik bl.a. 1725. Stik af F. W. Bollinger, 1812, efter mal. af Lucas Cranach, 1543, herefter litografi af O. Speckter, 1828 og træsnit 1884. Stik formentlig efter forlæg af L. Cranach d.y., efter dette stik 1688, af H. Meyer, 1823, træsnit 1890. Endv. anføres stik af B. Jenichen og af M. Merian samt træsnit efter forlæg af T. Stimmer, J. G. Seidler og H. Bürkner samt stik af H. Pinhas efter Holbein. Mal. ophængt 1753 (Roskilde domk.). Mal.

af Hans Hansen (Fr.borg). Buste på monument (Wittenberg). Afbildet på relief af Max Andersen, 1942, til reformationsmonument (Bispetorvet i Kbh.). – Jochen Pause: Ein Gemälde Lucas Cranachs d.Ä. in Hamburg und die Bugenhaven-Ikonographie, i Nordelbingen, 1983.

Archiv für Reformationsgesch. LVIII, Gütersloh 1967 73–89 og Kirkehist. saml., 1970 8–11 (breve). – H. F. Rørdam: Kbh.s univ.s hist. I, 1868–69. Bj. Kornerup i Den danske kirkes hist. IV, 1959. M. Schwarz Lausten i Kirkehist. saml. 7.r.VI, 1966–68 525–31 (heri breve). Samme: Religion og politik, 1977 = Kirkehist. studier. Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj V, 1980. Hans Hermann Holfelder i Theologische Realenzyklopädie VII, Berlin 1981 354–63.

Jens Glebe-Møller

Bukdahl, Else Marie, * 1937, kunsthistoriker. * 12.6.1937 i Brørup. F: forfatter Jørgen *)B. (1896–1982) og Magnhild Ødvin (* 1899). ~2. 5.1971 i Ryslinge frimenighedsk. med professor Torben *)Christensen, * 29.3.1921 i Esbjerg, † 8.9.1983 i Hørsholm (~1° 1948 med Else Knudsen, * 1923, ~2° 1972 med Bent *)Noack, * 1915), s. af fabrikant Christen Torben C. (1887–1958) og Corna Margrethe Poulsen (1894–1978). – Søster til Jørgen K. *B.

Efter studentereksamen fra Kolding gymnasium 1956 begyndte B. at studere germansk filologi ved Århus universitet, men skiftede snart over til studiet af almindelig og sammenlignende litteraturhistorie hos Paul *Krüger og bestod 1964 magisterkonferensen i dette fag. Forinden havde hun besvaret Århus univ.s prisspørgsmål for året 1959: *Diderots Salons, analyse, karakteristik, placering i hans forfatterskab og i samtidens æstetiske debat* der belønnedes med sølvmedalje og indbragte hende et fransk statsstipendium 1960. Siden supplerede B. sin litteraturhistoriske viden med kunsthistoriske og æstetiske studier, dels ved universiteterne i Lund og Uppsala, dels under et langvarigt studieophold i Rom 1965 og under flere kortere ophold i Paris, Rom og Oxford. Allerede 1966 forelå fra hendes hånd en overordentlig skarpsindig besvarelse af spørgsmålet *Diderot est-il l'auteur du „Salon" de 1771?* der blev optaget i Vidensk. selsk. Hist.-filos. medd. XXXXI, nr. 2, 1966. Afhandlingen vakte opmærksomhed og gav incitament til fortsatte Diderot-studier, bygget på hendes i mellemtiden erhvervede kombination af litteraturhistorisk og kunsthistorisk viden og metode. Ikke mindst takket været et enestående opsporingsarbejde af de kunstværker Diderot i sin tid havde gjort til genstand for kritik og omtale, og som hun efterhånden genfandt især i Frankrig og USA, kunne hun operere med et langt større selvset billedmateriale end J. Adhémar og J. Seznec havde haft til rådighed i deres udgave af Diderot, Salons, 1957–67 og –75. 1980 forsvarede B. sin doktordisputats, *Diderot, critique d'art, I. Théorie et pratique dans les Salons de Diderot* ved Kbh.s univ., et værk der har fået en usædvanlig berømmende omtale af fremtrædende Diderot-forskere i franske, engelske og amerikanske fagskrifter. Ihukommende det sidste led i den i 1959 stillede opgave: Diderots Saloners ... placering ... i samtidens æstetiske debat, havde hun tillige undersøgt mulighederne for at besvare dette ikke mindre vigtige spørgsmål, og allerede 1982 kunne hun publicere andet bind af Diderot, Critique d'Art, med undertitlen: *Diderot, les salonniers et les esthéticiens de son temps* der mødte en lige så begejstret international modtagelse som den der var blevet første bind til del. Der er ingen tvivl om at B. i dag indtager en absolut førende stilling inden for Diderot-forskningen hvilket yderligere bekræftes af det faktum at en international Diderot-komité allerede 1981 overdrog hende at redigere en ny kommenteret og illustreret udgave af Diderots Saloner 1765–81 samt de dertil hørende æstetiske skrifter. Denne udgave skal indgå i en igangværende udgivelse af Diderots samlede værker, den første siden Oeuvres Complètes de Diderot, éd. J. Assezat og M. Tourneux, 1875–77. B. er endvidere 1983 blevet medlem af Société de l'Histoire de l'Art Français og indvalgt i bestyrelsen for Société internationale d' étude du dix-huitième siècle.

B.s usædvanlige forskerindsats er gennemført på trods af en stor arbejdsbyrde som universitetslærer gennem en årrække. Ganske vist havde hun 1965–66 et kandidatstipendium og fra 1972–75 et seniorstipendium ved Århus univ., men 1966–70 var hun ansat som amanuensis ved institut for litteraturhistorie og 1970–71 konstitueret som professor i faget sst. Efter at have bosat sig på Sjælland har B. 1976–82 været undervisningsassistent ved institut for kunsthistorie ved Kbh.s univ. 1980 blev hun udnævnt til docent i kulturhistorie, kunsthistorie og kunstæstetik ved kunstakademiet i Kbh. 1982 blev hun medlem af Ny Carlsbergfondets direktion. B. er medudgiver af Paul Krüger: Studier i komparativ litteratur, 1968 og har skrevet artikler om kunst og kunstformidling i diverse fagskrifter og -blade samt flere Diderot-studier i Hafnia. Copenhagen papers in the history of art, 1979 og -80 og i Gazette des beaux-arts, juli 1983. ☐ Foto.

Selvbiografi i Kbh.s univ. årbog, 1980 53.

Else Kai Sass

Bukdahl, Jørgen Peder Kristian Ødvin, 1936–79, filosof. * 14.5.1936 i Askov (Malt sg.), † 2.8.1979 i Århus, begr. sst. F: forfatter Jørgen *)B. (1896–1982) og Magnhild Ødvin (* 1899). ~ 5.11.1967 i Vejlby med universitetslektor Lise Togeby, * 6.6.1942 på Frbg., d. af filolog Knud *)T. (1918–74) og gymnasielærer Birthe Røssell (1918–74). – Bror til Else Marie *B.

I kraft af egen begavelse og utrolig arbejdsevne samt sin miljømæssige baggrund kom B. til universitetet (1953) bedre udrustet end de fleste. Fra starten var han tværfaglig indstillet, opsøgte forskellige studier inden han lagde sig fast på teologien. Det akademiske højdepunkt i studietiden var besvarelsen af en prisopgave i teologi om Pascal og Kierkegaard, belønnet med universitetets guldmedalje. Efter kandidateksamen 1960 blev han straks knyttet til Århus universitets teologiske fakultet og kastede sig over idéhistoriske og religionsfilosofiske emner, i første række Kierkegaard, Marx og de historiske forudsætninger for disse. Resultatet var bogen *Karl Marx* fra 1967 som ikke var uden betydning for studenteroprøret i 1968. Således kom B. i høj grad til at præge debatten om Marx og marxismen i de kommende år. Men det var i øvrigt hele samfunds- og kulturdebatten B. tog del i. I teologisk sammenhæng var det ikke mindst diskussionen mellem K. E. *)Løgstrup og Tidehverv der engagerede Kierkegaard-kenderen B. De posthumt udgivne værker *Frihed og frigørelse* (med udførlig bibliografi), *Kritiske tolkninger. Drøm og kritik.* (alle 1980) samt *Om Søren Kierkegaard.* 1981 genspejler en stor del af den debat der fandt sted i Danmark i årene fra 1960 til 1979. I mange år var B. en højt værdsat medarbejder ved dagbladet Information. B.s beskæftigelse med Marx og marxismen førte ham naturligt tilbage til et dybtgående studium af Hegel. Han nåede at udarbejde en *Introduktion til Hegel.* det første grundige arbejde om Hegel på dansk i nyere tid. Manuskriptet blev udgivet som bog i 1980.

B.s sensitive sind satte ham i stand til at registrere nye udenlandske tanker og teorier, især videnskabsteorier, før alle andre. Generøst delte han ud af sin viden til kolleger og studerende, og han tog sig tid til at vejlede og opmuntre andre i deres forskning, venligt og kritisk. Fagligt og socialt var han derfor det naturlige midtpunkt i de mange kredse hvor han færdedes. De efterladte og posthumt udgivne værker giver et klart indtryk af hvilken frugtbar og synteseskabende forskning der blev afbrudt ved hans alt for tidlige død.

J. K. B.: Frihed og frigørelse, 1980 313–33 (bibliografi). – K. E. Løgstrup i Information 7.8.1979. Johs. Sløk i Århus univ.s årsberetn. 1978–79, 1980 41f.

H. C. Wind

Bundgaard, Poul Arne, * 1922, sanger, skuespiller. * 27.10.1922 i Hellerup. F: mejerist Peter B. (1894–1976) og Ebba Petersen (1899–1977). ~ 27.7.1968 i Gentofte med kgl. solodanser Kirsten Petersen, * 18.3.1936 i Kbh., d. af skræddermester Holger P. (1909–81) og Gerda Olsen (1912–75).

B. debuterede på Nørrebro teater som Dr. Falk i *Flagermusen* 1947, men da han stilede mod ansættelse ved Det kgl. teater studerede han sang i Rom 1953 og –57. I 1958 blev han ansat ved teatret, men forlod det 1972 på grund af sygdom og stemmesvigt. Teatret anvendte ham i småroller og han medvirkede i bl.a. *Maskarade, La Traviata* og *Bortførelsen fra Seraillet.* Han indgik ligeledes i skuespilrepertoiret og forenede her et naturtalent med en elementær spilleglæde. Dette bevirkede at det med tiden blev filmen der gav de største succeser. Han blev landskendt i titelfiguren i *Farinelli,* TV 1961 hvor sang og skuespillertalent blev udnyttet særdeles effektivt. Siden blev han meget brugt i TV. Han har medvirket i Juleoperetten 1968 og som skuespiller i TV-teatret hvor hans præstation i *Louises hus,* 1977 var aldeles glimrende. Også på teatrene har han spillet forskellige roller, fx Pozzo i *Mens vi venter på Godot,* Bristolteatret 1977, og titelrollen i *Dr. Knock,* 1981. Hans popularitet skyldes dog først og fremmest filmen hvor han har virket inden for både folkekomediegenren og seriøse film. Blandt komiske roller hører hans medvirken i Frede-filmene og Olsen-banden, mens han som drankeren i *Hærværk,* 1978 leverede ypperligt karakterspil. B. er meget alsidig, spændende fra revy til drama og komedie. Han synger fortsat gerne i kirker og forsamlingshuse og er uhyre populær med mange pladeindspilninger bag sig. – Filmprisen 1966. Bodil 1978. – R. 1982. □Afbildet i rolle på mal. af Mette Valentin udst. 1977. Foto.

Jytte Wiingaard

Bæksted, Anders, 1906–68, museumsinspektør. * 16.8.1906 i Horsens, † 18.6.1968 i Utterslev, begr. Bispebjerg kgd. F: skoleinspektør Johannes Andersen B. (1872–1966) og lærer Karen Eriksen (1874–1958). ~ 1.4.1933 i Kbh. med kontorchef, cand.polit. Birte Schleisner, * 3.12.1909 i Slagelse, d. af læge Paul Tage Christian S. (1879–1943, ~ 2° 1930 med oversygeplejerske Ellen Rigmor Jensen, 1888–1960) og Birgitte Johanne Andersen (1879–1959). Ægteskabet opløst.

B. blev student fra Haslev 1925 og cand.mag. 1932. Han var medarbejder ved Danmarks runeindskrifter 1931–42 og lærer ved Galsters og Holbølls kursus 1932–42, 1942–60 museumskonsulent ved Nationalmuseet og fra 1960 museumsinspektør sst. Hans medarbejderskab ved runeudgaven inspirerede ham til runologiske rejser til Island 1937, 1938 og 1939 og bogen om *Islands Runeindskrifter*, 1942. 1943 udgav han *Runerne. Deres Historie og Brug*. 1948 *Jyllands Runestene*, og med baggrund i den dermed erhvervede indlevelse i runesprogets verden og kendskab til runelitteraturen skrev han disputatsen *Målruner og troldruner. Runemagiske studier*, 1952, et opgør med teorierne om runeskriftens specielt magiske karakter og et bidrag til belysning af runeskriftens opståen og udvikling med baggrund i en grundig undersøgelse af brug og omtale af runeskrift og runer i nordiske kilder. B. havde i 1953 udgivet *Johan Brunsmand: Køge huskors* (om hekseri og hekseforfølgelse i Køge i beg. af 1600-tallet), og 1959–60 kom hans store tobindsværk *Besættelsen i Tisted 1696–98*, en omfattende historisk undersøgelse ud fra samtidige dokumenter af det hysteri som greb en hel bys befolkning, og som man troede var djævleværk og hekseri. Bogen om *Guder og helte i Norden* fra 1963 gengiver i populær form de gamle myter i den nordiske gude- og heltedigtning, og den lille nyttige bog om dansk epigrafik (*Danske indskrifter*, 1968, udarbejdet i tilknytning til B.s arbejde på Nationalmuseet) er en fin oversigt (med illustrationer) over skrifttyper i danske bogstavindskrifter fra tidlig middelalder til nutid. B. var medlem af Selskabet for dansk kulturhistorie, medlem af styrelsen for Foreningen Danmarks folkeminder og for Selskabet for Danmarks kirkehistorie. □Skulptur af Ellen Neerup udst. 1949. Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1952 184f. – Olaf Olsen i Kulturminder ny r. VI, 1969 25–28.

Marie Bjerrum

Cavling, Ib Henrik, 1918–78, forfatter. * 1.4.1918 i Kbh., † 2.11.1978 i Italien, begr. Sorgenfri kgd. F: redaktør Viggo Louis C. (1887–1946) og Ellen Street († 1972).

Lige fra sin tidlige barndom prægedes C. af skismaet mellem folkelighed og snævrede litterære udtryksformer. Bedstefaderen, Henrik *)Cavling, efter hvem han blev opkaldt, var den moderne, slagkraftige fornyer af den danske bladverden. Faderen, Viggo Cavling, populariserede igennem 1930erne det bedste i dansk kunst gennem Politikens Magasinet, men var samtidig noget af en åndsaristokrat som genfortolker af nyere filosoffer. Efter skolegang 1927–30 på Bogø kostskole gik C. 1930–34 på Birkerød statsskole og derpå en kort tid på et kbh.sk gymnasium, men undlod at afslutte eksamen. Han forsøgte sig som journalistelev i Norge (1937) og ved Aarhus Amtstidende (1938), men opgav og vekslede rastløst mellem oversættelser, journalistiske småskriverier og rejser rundt i Europa. Alt sammen underordnet et stigende alkoholforbrug. Han rettede et aldrig afsluttet, selvopslidende opgør mod faderen, men efter dennes død 1946 bortfaldt gradvis hans arbejds- og præstationshæmninger i en lang periode. Han begyndte at skrive ugebladsnoveller, og fra 1952 og til sin død skrev han 57 romaner hvoraf fire blev filmatiseret og flere udkom løbende i Familie-Journalen. Blandt værkerne skal fremhæves *Arvingen*, 1952 (filmatiseret 1954), *Charlotte*, 1954, *Askepot*, 1956 og *A/S Palma Mallorca*, 1963. 1965 udkom *Kulturministeren* i føljetonform i Ekstra Bladet, noget helt enkeltstående i nyere dansk pressehistorie. Indholdsmæssigt fornyede C. Morten *)Korchs bonderomaner som han hædrede i en kronik i Information 31.1.1953. I sine overfladisk blændende og fængslende tidlige romaner beskrev han sin samtids ekspansioner: den nye turistindustri, stormagasinernes opdukken, hospitalstilvæksten osv. Det skete ud fra ideologien om at „enhver er sin egen lykkes smed“, hvis man kan udsætte personlige behov og modstå rodløshedens fristelser i et traditionsopbrud. At beskrive den egentlige højkonjunkturs mange muligheder for frigørelse fra midten af 1960erne var imidlertid ikke C.s sag. Han forsøgte at henlægge tidens seksuelle og økonomiske konflikter til fortiden eller til kriminelle miljøer. Men de utilslørede voldsprægede og seksuelle temaer var for truende for ham, og hans bøger faldt fra hinanden i denne sidste del af forfatterskabet. Han udpenslede detaljen uden øje for helheden, og han kunne ligefrem glemme bipersoner. 1960 udgav han en velfortalt erindringsroman, *Jeg løb hornene af mig*. I sine sidste år tumlede han med planer om et mere såkaldt finlitterært projekt, men barriererne var for store, og han døde efter kort tids sygdom. □Foto.

I. H. C.: Jeg løb hornene af mig, 1960. – Tove Burup i Kønsroller i litteraturen, ved Hans Hertel, 1975 (3. opl. 1978) 122–30. M.-L. Svane i Linjer i nordisk prosa, Lund 1977 93–134. Carsten Berthelsen i Danske digtere i det 20. årh. 3. udg. V, 1982 422–28.

Lars Nevald

Cederstrand, Ditte Cecilie, * 1915, forfatter. * 14.8.1915 i Kbh. (Kastels). F: kunsthandler Thor Hjalmar C. (1884–1961) og Valborg Mary

Petersen (1884–1938). ~1° 11.9.1937 med Siegbert Hummel. Ægteskabet opløst. ~2° 11.1.1949 i Helsingør (b.v.) med forfatter Harald *)Herdal, * 1.7.1900 i Kbh. (Sions), † 28.12.1978 i Hørsholm, s. af skibstømrer, senere portner Niels Nielsen (1849–1908) og Johanne Cathrine Johansen (1859–1943). Ægteskabet opløst 1975.
C. voksede op i Hellerup, tog højere handelseksamen fra Niels Brocks handelsskole og blev sekretær og firmakorrespondent. 1937 ægtede hun en tysk præst og flyttede året efter til Dresden, senere Leipzig. Her modtog hun stærke indtryk af humanismens afmagt over for nazismens barbari, og 1944 vendte hun med sine børn tilbage til Danmark og tog atter sekretærarbejde. Af afgørende betydning blev mødet med Harald Herdal, med hvem hun flyttede sammen 1946. Herigennem blev hun socialistisk vakt og fik kontakt med forfattere som Martin *)Andersen Nexø, Hans *)Kirk og Hans *)Scherfig. Hun meldte sig ind i DKP, men blev 1951 ekskluderet af både principielle og personlige årsager og har siden efter eget udsagn „arbejdet som kommunist uden for partierne". Efter en novelledebut i Vild Hvede 1946 og en lille rejsebog om DDR 1951 (sammen med Herdal) udmøntede hun sine erfaringer i en romanserie fra forretnings- og industriverdenen i Danmark og Tyskland omkring anden verdenskrig: *Jubilæumsugen*, 1953, *Kompromis*, 1954 og *Perspektiv*, 1955 (med fællestitlen *Den hellige alliance* som ironisk sigter på kapitalismens forbindelser mellem landene og de borgerligt politiske kredse). Om en fabriksvirksomhed med fremmedarbejdere handler *Bagerbørn*, 1967; for at kende miljøet tog hun selv anonymt fabriksarbejde. Hendes hovedværk er romanrækken *De uspurgtes historie* i syv bind 1974–82. Den følger arbejderfamilien Strand gennem tre generationer op til 70erne. Værket er inspireret af Nexø – der selv figurerer i 3. del – og står centralt i den nye danske arbejderlitteratur. – Jævnsides med sit forfatterskab udøvede C. lærergerning, først ved Horserød statsfængsel 1952–66, siden i Tanzania 1968–69 og på Roskilde højskole 1969–72. Hun var aktiv deltager i Socialistisk kulturfront fra 1975 og skrev et drama om Rosa Luxemburg. 1978 fik hun tildelt Kunstfondens livsvarige ydelse og året efter Nexøprisen. □Foto.

Arbejderlitteratur, ved Jutta Bojsen-Møller og S. Kværndrup, 1981. John Chr. Jørgensen i Danske digtere i det 20. årh. 3. udg. V, 1982 126–29.

Mogens Brøndsted

Christensen, Christian Eli, 1882–1960, forfatter. * 12.1.1882 i Bandholm, Lolland, † 10.6.1960 i Blovstrød sg., begr. Blovstrød kgd. F: arbejdsmand Mads C. (1858–1941) og Birthe Kirstine Rasmine Hansen (1859–1927). ~1° ca. 1908 i Kbh. (b.v.) med Elna Christiansen. Ægteskabet opløst. ~2° (u.v.) ca. 1918 med Lisbeth Bilsted, † 1959 i Blovstrød sg.
C. kom sammen med sin familie til København da han kun var fem år, og hans opvækst i det såkaldte rabarberkvarter på Nørrebro var præget af stor fattigdom, men også af de fattiges sammenhold således som han selv har skildret det i sine af Halfdan *)Rasmussen udgivne erindringsbøger *En rabarberdreng vokser op*, 1961 og *Bondeknold og rabarberdreng*, 1962. Han blev arbejdsdreng, landbrugsmedhjælper og arbejdsmand, og omkring århundredskiftet kom han med i den socialistiske ungdomsbevægelse hvor han blev påvirket af Gerson *)Trier og Nicolaj L. *)Petersen. Han satte sig flittigt ind i Marx' teorier og forlod snart socialdemokratiet for at deltage i dannelsen af den revolutionære Socialistisk arbejderforening. Fra 1908 fandt C. sin plads i det nyoprettede Syndikalistisk forbund og var i 1910 en drivende kraft ved dannelsen af Fagoppositionens sammenslutning. FS udgav 1911–21 ugeavisen Solidaritet med C. som redaktør, i begyndelsen med beskeden virkning, men under og lige efter den første verdenskrig som en indflydelsesrig og stærkt urovækkende faktor i den københavnske arbejderbevægelse. C. var en fængende og temperamentsfuld personlighed hvis følelsesbårne og voldsomme agitation i skrift og tale var afgørende for syndikalisternes fremgang i de vanskelige krigsår, men ikke formåede at gøre sig gældende senere under mere normale forhold. Fra 1910, da C. udsendte den lille bog *Arbejderne og Børneflokken*, der påpegede den seksuelle tvangs sammenhæng med social nød, agiterede han virksomt – på mange måder forud for sin tid – for seksuel frigørelse og børnebegrænsning som væsentlige dele af arbejderklassens kamp. Efter 1920 gik C. som andre syndikalister over til Danmarks kommunistiske parti hvor han imidlertid snart kom i konflikt med andre af lederne, og da han i midten af 1930erne forlod DKP og prøvede at genoplive en syndikalistisk bevægelse blev det næsten resultatløst. Fra 1922 levede C. ellers på landet hvor han ernærede sig kummerligt ved lidt landbrug og arbejdsmandsarbejde. Først efter hans død da de livfulde og meget illustrerende barndomsskildringer udkom fik han påny betydning for en ung generation af revolutionære. Planlagte erindringer om de politiske kampår blev desværre aldrig skrevet.

C. C.: En rabarberdreng vokser op, udg. Halfdan Rasmussen, 1961 (11. opl. 1982) og Bondeknold og rabarberdreng, udg. samme, 1962 (8. opl. 1980). Interview i Information 27.6.1959. – Carl Heinrich Petersen: Danske revolutionære, 1970 (3. udg. 1974) 179–85. C. C. og den da. syndikalisme. En antologi, ved Carl Heinrich Petersen m.fl. I–II, 1979.

Poul Dam

Christensen, Christian, * 1925, miljøminister. * 20.1.1925 i Nr. Bork. F: landmand Peder Anton C. (1872–1954) og Christiane Margrethe Christensen (1886–1967). ~ 1.8.1951 i Klejtrup k. med lærer Karen Margrethe Knudsen, * 6.7.1926 i Klejtrup kommune, d. af landmand Peter Thomsen K. (1875–1970) og Johanne Kirstine Christensen (1890–1981).

Efter folkeskolen uddannedes C. ved landbruget, var elev på Hoptrup højskole 1944–45 og tog lærereksamen fra Haslev seminarium 1952. Han var ansat ved Haslev borger- og realskole 1952–61 og var desuden lærer ved Haslev handelsskole 1952–54 og dens forstander 1954–61. I samme periode videreuddannede han sig ved handelshøjskolen som faglærer i erhvervsgeografi og samfundsøkonomi og var på årskursus i dansk og geografi ved Danmarks lærerhøjskole 1958–60. Desuden var han leder og beklædte formandsposter i spejderbevægelsen i K.F.U.M. og K. og i Unge Hjem og var medlem af Haslev menighedsråd 1958–61. Han vendte derefter tilbage til sin vestjyske hjemstavn som skoleinspektør ved Ringkøbing skole og stadsskoleinspektør 1961–72 og har siden været skoledirektør ved Ringkøbing kommunale skolevæsen. C. har tilhørt kristeligt folkeparti fra dets stiftelse, blev formand for dets lokalforening i Ringkøbing 1971 og var amtsformand i Ringkøbing amt 1972–74. Endvidere indvalgtes han i partiets hovedbestyrelse og forretningsudvalg og var næstformand 1973–78. Han var partiets kandidat i Ringkøbingkredsen 1971 og har siden 1973 været folketingsmand for Ringkøbing amt med Herning som opstillingskreds. 1973–82 var formand for kristeligt folkepartis folketingsgruppe og blev miljøminister da hans parti 10.9.1982 deltog i dannelsen af ministeriet Poul Schlüter. Siden 1979 da Jens *)Møller ikke opnåede genvalg har C. stået som kristeligt folkepartis politiske leder. □Foto.

Helge Larsen

Christensen, Niels Otto, 1914–83, veterinær. * 16.7.1914 på Skovsbo, Rynkeby sg., † 26.5.1983 i Kbh., begr. Frbg. F: proprietær Anders Peter C. (1887–1961) og Jørgine Markussen Therkelsen Nyborg (1888–1961). ~ 16.4.1939 på Frbg. med dambrugsejer Alice Munk, * 3.9.1912 på Haugård, Harde sg., d. af fiskeeksportør Mikael Sofus M. (1877–1958) og Mette Marie Nielsine Mikkelsen (1886–1935).

C. blev student fra Svendborg statsskole 1932 og fik veterinæreksamen 1938. 1939 blev han assistent hos professor A. F. *)Følger på landbohøjskolen i patologisk anatomi og n.å. assistent hos professor H. C. *)Bendixen på medicinsk kliniks laboratorium for speciel patologi, hvor han med zoologen Hans Roth gennemførte en række parasitologiske undersøgelser af forskellige husdyrarter, fx katte og hunde i Kbh. Sammen med Erik *Blom gennemførte C. en række banebrydende undersøgelser af tyres kønsorganer. De to forskere fandt en ikke tidligere beskrevet misdannelse (segmentær aplasi af den Wolffske gang) ved at undersøge 2000 slagtetyre; samarbejdet med Blom resulterede i en række større og mindre afhandlinger, offentliggjort 1946–82 på dansk eller engelsk i diverse tidsskrifter. C. blev på medicinsk klinik i 14 år og udgav sammen med Johs. Moustgaard *Fysiologiske og kliniske Undersøgelsesmetoder for Veterinærer,* 1944. I 1954 blev C. forstander for landbohøjskolens ambulatoriske klinik der hidtil havde været et appendix til fødeklinikken, men som nu under C.s fremsynede ledelse i løbet af få år blev udviklet til en selvstændig afdeling med helt nye arbejdsmetoder. C. blev professor i klinisk veterinærvidenskab 1971. Sammen med professor Kn. Nielsen udgav han *Svinesygdomme,* 1972 og *Kvægsygdomme,* 1974. C. arbejdede med stor energi med dambrugets problemer og blev 1964 lektor i fiskesygdomme. 1966 udgav han lærebog i fiskesygdomme (fransk udgave 1968; 2. stærkt udvidede udgave kom 1980, *Fiskesygdomme. Akvatisk patobiologi*). Hans andet speciale var zoodyrenes sygdomme, han var medlem af Kbh.s zoologiske haves bestyrelse fra 1972. I 1983 udgav han *Sygdomme hos eksotiske dyrearter.*

C. var hovedredaktør af Nordisk Veterinærmedicin fra 1961 til sin død, medlem af redaktionskomiteen for Acta Veterinaria Scandinavica 1963–67, medlem af det veterinære sundhedsråd 1967 til sin død. Bestyrelsesformand for Kreaturforsikringsforeningen af 1859, præsident for The European Association of Fish Pathologists fra 1979 og hovedredaktør for dennes Bulletin. – Belønnet af C. O. Jensens mindefond for biologiske arbejder 1951. Dr.med.vet.h.c. (Hannover) 1982. – R. 1969. R¹. 1979. □Foto.

Ivan Katić

Christiansen, Sofus Emil, * 1930, geograf. * 23.6. 1930 i Sdr. Dalby (Dalby-Tureby). F: uddeler Hans C. (1883–1933) og Karen Sophie Jensen (* 1900). ~26.6.1955 i Marie Magdalene k. med laborant Elisabeth la Cour, * 15.2.1930 i Skærsø, d. af bestyrer Lauritz la C. (1875–1933) og Minna Juul (1889–1930).

C. blev student 1949 fra Metropolitanskolen, 1955 cand.mag. i geografi og naturhistorie fra Kbh.s universitet. Han var ansat som adjunkt ved Statens og hovedstadskommunernes kursus 1956–60, ved Statsseminariet på Emdrupborg 1960–62, og fra 1962 ved universitetets geografiske institut hvor han 1973 udnævntes til professor. Dr.phil. 1976 på afhandlingen *Subsistence on Bellona Island* = Folia geogr. Danica XIII. 1957 havde C. modtaget universitetets guldmedalje for en afhandling om *Det sydfynske øhavs kyster*, men den senere forskning er især centreret til landbrugsgeografi, specielt landbrugssystemer og økologisk kulturgeografi. Disputatsen har baggrund i hans deltagelse i Noona Dan ekspeditionen 1962 til det pacifiske område der efterfulgtes af flere rejser. C. er medlem af forskningsrådet for Institut for udviklingsforskning fra 1971, bestyrelsesmedlem for Nordisk Afrikainstitut, Uppsala, medlem af Videnskabernes selskab 1979 og af Nationalkomiteen for geografi 1979. Som sådan og som videnskabelig konsulent for udenrigsministeriet (via DANIDA) har C. foretaget flere rejser til asiatiske og afrikanske lande.

Viggo Hansen

Christiansen, Tage Ejler, 1918–84, historiker, middelalderarkæolog. * 6.11.1918 i Kbh. (Chr.), † 17.1.1984 i Kbh., begr. i Sorø. F: maskinmester Carl Thorvald C. (1887–1952) og Martha Jensen (1887–1976). ~31.7.1961 i Sorø (b.v.) med kunsthistoriker Gertrud Købke Sutton, f. Knudsen, * 8.7.1921 i Viborg (~1° 1951 med kunsthistoriker Denys Miller Sutton; ægteskabet opløst 1960), d. af landsarkivar Hans *)K. (1882–1946) og Ebba Købke (1886–1968).

C. blev klassisk-sproglig student fra Metropolitanskolen 1937, udviklede sig til en stiv latiner og bevarede en stærk påvirkning af sin græsklærer Hartvig *)Frisch. Han valgte historie som fag og tog magisterkonferens heri ved Kbh.s universitet 1947, men havde allerede i studietiden tilknytning til Nationalmuseets middelalderafdeling hvor han efter konferensen ansattes som museumsinspektør. Fra 1947 til sin død underviste han ved Kbh.s univ. i disciplinen middelalderarkæologi, først som undervisningsassistent, fra 1961 som lektor. Hans vel forberedte ekskursioner i indland og udland, for historiestuderende sammen med Aksel E. *)Christensen, for kirkehistorikere sammen med Hal *)Koch, grundlagde en ny opmærksomhed i disse fag over for historiske monumenters betydning. Som historiker var C. særlig Erik *)Arups elev, og som arkæolog var han uddannet af Poul *)Nørlund. Mellem disse to lærere var der et rigt inspirationsfelt. Begge var trofaste og begavede elever af den store Kr. *)Erslev, men indbyrdes var de meget forskellige og altid, med al respekt for de akademiske høflighedsformer, i latent konflikt og konkurrence. En skarp kritisk indstilling som kendetegnede C., men som hos ham kombineredes med en højt udviklet pietetsfølelse over for kilderne og med en stor indlevelsestrang over for de historiske situationer bærer hans læreres tydelige præg, men vidner tillige om de store sjældne evner hvormed studenten selv mødte til arbejdet. C. blev en fornem kender af den nordiske middelalderkultur i dens europæiske sammenhæng. Efter anden verdenskrig kunne han rejse meget og var således 1959 næsten et helt år i Rom. Om Arups og Nørlunds minde hægede han altid.

C. fik tidligt store arkæologiske opgaver i Sorø (kirken og klosterområdet) og på Færøerne med udgravningen af bispesædet i Kirkjubøur. I vikingeborgenes problem var han engageret siden han som gymnasiast deltog i Nørlunds udgravning af Trelleborg ved Slagelse. Senest 1979 fremlagde han en nyvunden absolut datering af Trelleborg til 980/981 der afslutter en årelang debat. Da var hans stilling på museet løst fra middelalderafdelingen og henlagt under rigsantikvaren med særlige opgaver inden for museets dendrokronologiske undersøgelser. En anden museumsopgave var et stort middelalderligt keramikfund (Farum Lillevang). – C.s produktion er, hans enorme flid taget i betragtning, ikke stor, men den er tungtvejende, anlægger originale problemstillinger af europæisk perspektiv og kendetegnes ikke blot af forfatterens lærdom, men også af hans æstetiske sans og hans kunstneriske indstilling. Foretrukne emner er Valdemarstiden (Hvideslægten, klosterhistorien, kirkebyggeriet), senmiddelalderens store danske fyrster (dronning Margrete og Valdemar Atterdag), dansk middelalderlig historiografi (Yngre sjællandske Krønike), Roskilde stift i middelalderen (særlig sognedannelsen på Sjælland). En række arbejder om dansk middelalderlig kunst (gyldne altre, røgelseskar, Dagmarkorset) vidner om hans arbejde på Nationalmuseet og hans kærlighed til dets middelaldersamling.

Kai Hørby

Clauson-Kaas, Niels Konrad Friedrich Wilhelm, * 1917, kemiker. * 24.3.1917 i Kiel. F: kaptajn, senere prokurist Friedrich Wilhelm C.-K. (1886–1966) og Ilse Anna Alberta Donner (1892–1972). ~ 1° 3.3.1945 i Zürich med Margaretha Hermina van Sluys, * 20.10.1916 i Salatiga, Java, d. af inspektør Henri Jean Jacques v. S. og Henriette Gertruida ter Kuile. Ægteskabet opløst 1974. ~ 2° 8.2.1975 i Farum (b.v.) med lektor Marianne Kastberg, * 14.2.1945 i Kbh., d. af grosserer Otto Emil K. (1918–70) og Gurli P. Haagensen (* 1918).

C. blev student fra Øregård gymnasium 1935 og påbegyndte straks studiet ved Den polytekniske læreanstalt (kemiker) og blev cand.polyt. 1940. Han fortsatte studiet i kemi ved Kbh.s universitet hvor han blev mag.scient. 1943. C. arbejdede i de følgende år dels som kemiker i industrien og dels ved forskning og undervisning: 1940 ved Leo i Helsingborg og senere ved Titan i København, 1942 ved Københavns universitets kemiske laboratorium, 1943 ved Eidgenössische Technische Hochschule i Zürich, 1945 pany ved Københavns universitets kemiske laboratorium, 1949 ved Sadolin og Holmblad i København som leder af et speciallaboratorium i furan-kemi og 1954 ved Israel Institute of Technology i Haifa. – C. grundlagde 1956 i Farum sit eget laboratorium som han takket være sin originalitet og opfindsomhed har ført frem til at beskæftige ca. ti erfarne kemikere. Laboratoriet påtager sig for sine kunder at udarbejde fremstillingsmetoder for nye organiske stoffer eller nye og billigere fremstillingsmetoder for kendte stoffer; kunderne er firmaer fra de fleste europæiske lande samt USA, Israel og Indien. C. har enten alene eller med medarbejdere i den kemiske fagpresse offentliggjort godt 60 afhandlinger hvoraf et meget stort antal beskæftiger sig med furan-derivater. Han modtog 1963 Julius Thomsens guldmedalje for sine videnskabelige undersøgelser med arbejder af praktisk værdi for den teknisk-kemiske produktion, og han blev ved Danmarks tekniske højskoles 150 års jubilæum i 1979 promoveret til æresdoktor „som anerkendelse for betydningsfuld kreativ indsats til fremme af fabrikation af organiske produkter i kemisk industri og af udviklingen af kemien i Danmark". C. var 1957–59 formand for Kemisk forening og blev 1963 medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber.

Interview i Fr.borg amts avis 21.1.1979. – Dansk kemi LX, s.å. 9.

E. Rancke-Madsen

Clemmensen, Erik Christian, 1876–1941, kemiker. * 12.8.1876 i Odense, † 19.5.1941 i Newark, New York, USA. F: mægler Hans Christian C. (1839–1918) og Caroline Vilhelmine Mangor (1842–1902). ~ 12.10.1900 i Kbh. (Johs.) med Augusta Jacobine Franciska Hansen, * 15.10. 1877 i Kbh., d. af murersvend Carl Frederik H. og Karen Christine Madsen.

C. forlod som 15-årig Odense latinskole for som „frivillig lærling" at drage på togt med orlogsskibet Helgoland, drevet af lysten til at blive søofficer. Sygdom afbrød dette forehavende, og C. forberedte sig i stedet for på kursus i Odense til adgangseksamen til Polyteknisk læreanstalt hvor han 1894 blev indskrevet. Efter kandidateksamen (fabrikingeniør) 1900 var han en kort tid beskæftiget hos ingeniør Albert Theilgaard i Køge med kautsjukforskning, før han 1901 drog til USA. C.s forskningsmæssigt mest aktive periode blev årene 1901–15 hvor han var ansat ved medicinalfirmaet Parke, Davis & Co. i Detroit. En årelang drøm om at vende tilbage til Danmark for dér at hellige sig den videnskabelige virksomhed, der forblev hans egentlige livsindhold, fik ham til at gå ind som medstifter og kemisk leder af The Commonwealth Chemical Corp. of New York City hvis produktionsmæssige aktiver var metoder, udarbejdet af ham selv, til fremstilling af bl.a. natriumbenzoat, vanillin og cumarin. Fabrikken, beliggende i Newark, N.J., brændte 1929, firmaet opkøbtes af Monsanto Chemical Co., og C. overflyttedes, tillige med produktionen, til St. Louis hvor fremstillingen af saccharin blev hans hovedopgave. Den noget bureaukratiske korporationsånd samt almindelig skuffelse over tingenes udvikling førte 1935 C. tilbage til Newark hvor han tiltrådte stillingen som administrerende direktør og teknisk leder for et nyoprettet firma, The Clemmensen Chemical Corporation. Dette foretagende viede C. alle sine kræfter; han var at finde i sit laboratorium tidlig og silde og undte sig selv et minimum af søvn. 1941 døde han pludselig. Kun én gang besøgte C. Danmark, men fædrelandet beholdt stedse en central plads i hans liv og hjerte. Han talte og skrev, til enden af sit liv, et lydefrit dansk, fulgte forholdene her i landet med stor interesse og bevarede til det sidste håbet om at vende hjem.

Under sin ansættelse hos Parke, Davis & Co. gjorde C. 1913 den opdagelse som skaffede ham et varigt ry som kemiker. Under arbejdet med fremstilling af visse antiseptiske phenolforbindelser opdagede han at aromatiske hydroxyketoner kunne reduceres til alkylphenoler ved hjælp af amalgameret zink og saltsyre i høje udbytter, en ny, særdeles generel, og længe savnet reaktionstype som hurtigt blev alment accepteret og kendt under navnet *Clemmensen-reduktionen.*

Endnu i dag indgår reaktionen, under dette navn, i alverdens elementære lærebøger i organisk kemi. Bortset fra reduktionsmetoden publicerede C. kun få afhandlinger i den internationale periodiske fagpresse; størstedelen af hans senere indsats er at finde i patentlitteraturen. – C. besad en markant, personlig profil; han var kritisk-analyserende i sin livsmåde og kompromisløs i tilfælde hvor han mente retten var på hans side; han afskyede offentlighed omkring sin person, lod sig fx ikke fotografere, og var lykkeligst i sit laboratorium. Her blev den indsats ydet som gjorde C. til en af Danmarks få kemikere med verdensry.

Anders Kjær i Kemisk månedsbl. XXXII, 1951 49 (optr. i Dansk kemi LXIV, 1983 353).

Anders Kjær

Crone, Frederik **Thomas** Georg Lønborg, 1912–71, tobaksfabrikant. * 7.3.1912 i Charlottenlund (døbt i Bov), † 29.7.1971 i Kbh., begr. i Himmelev. F: cand.jur., senere forsikringsdirektør Frederik Lønborg C. (1888–1974) og Betty Margrethe Bredsdorff (1886–1948). ~ 2.7.1939 på Gunderslevholm med Vibeke Scheel Richter, * 8.3. 1917 i Kbh. (døbt i Nykøbing S.), d. af sagfører, cand.jur. Johannes R. (1884–1961, ~ 2° 1926 med Asta Marie Jensen Vedde, * 1905) og Ebba Scheel (1892–1978). – Bror til Christian *)C. (* 1926).

Efter skolegang i Kbh. kom C. på Niels Brocks handelsskole og blev som 18-årig ansat på Chr. Augustinus Fabrikker. 1931–34 var han på tobaksfabrikker i Tyskland, England og USA. Han blev vistnok hurtigt Ludvig Augustinus' højre hånd og blev efter dennes død leder af Augustinus Fabrikker. Virksomhedens maskinelle udstyr var efter krigen nedslidt og efterspørgslen efter dens produkter faldende. C. opbyggede en teknisk velfungerende virksomhed og udviklede nye cigarettyper der blev de mest solgte danske mærker og fik betydning ikke blot for hans virksomhed, men også for landet fordi de næsten fortrængte importen af udenlandske cigaretter og blev eksportmærker der gav basis for licensfabrikation i udlandet. I slutningen af 1950erne blev C. stærkt optaget af tanker om et snævert samarbejde mellem nogle af tobaksbranchens virksomheder, og 1957 skabtes gennem dannelsen af Nordisk Tobakskompagni et vist samarbejde mellem Augustinus og C. W. Obel, Ålborg. Hans tanker gik dog mod dannelsen af et stort selskab dækkende alle områder inden for tobak. Han blev primus motor i forhandlinger der resulterede i Skandinavisk Tobakskompagni som omfattede de tre gamle familievirksomheder Chr. Augustinus, C. W. Obel og Færchs Cigar og Tobaksfabrikker i Holstebro. C. blev det store selskabs første administrerende direktør og gennemførte den strukturrationalisering som var en betingelse for dets livskraft. Hans dristighed i beslutninger om nye produkter og ny teknik, forbundet med stor forsigtighed i vurderingen af kapitalkrav og likviditet bragte hurtigt store resultater, og da han 1969 trak sig tilbage på grund af sygdom var hans forventning om at et stærkt dansk tobaksforetagende ville kunne imødegå og overvinde udenlandsk konkurrence forlængst blevet bekræftet. Hans arbejdsliv var koncentreret om den virksomhed han havde skabt. Han indtrådte dog 1954 i Privatbankens repræsentantskab, blev 1958 valgt til bestyrelsesmedlem og var fra 1963 til sin død bestyrelsens næstformand. Fra 1965 til sin død var han medlem af bestyrelsen for Dampskibsselskabet af 1912A/S, for Egmont H. Petersens fond og for Dansk Kautionsforsikrings Akts.

C. var af natur lidet udadvendt, og hans beskedenhed stod i modsætning til hans evners og personligheds format. Hans arbejdsfæller beundrede hans klare tanke og koncise udtryksform, hans sikre blik for problemers kerne og hans af en rig fantasi støttede evne til hurtigt at finde konstruktive langsigtede løsninger. Hans lette, muntre form kunne give et indtryk af sorgløshed, men dækkede over varm omsorg for de interesser og mennesker, han havde ansvar for. □ Buste af Knud Nellemose, 1971. Foto.

Bent Suenson

Dahl, Jens Peder Jensen, * 1934, kemiker. * 30. 7.1934 i Vroue ved Skive. F: gårdejer Alfred D. (1900–66) og Gertrud Kristensen (* 1909). ~ 30.4.1960 i Feldingbjerg k. med oldfrueassistent og sygehjælper Asta Sørensen, * 8.4.1936 i Feldingbjerg, d. af gårdejer Sigurd S. (* 1904, ~ 2° 1953 med sygeplejerske Agnes Sørensen, * 1915) og Sørine Bæk (1905–47).

D. blev student fra Viborg katedralskole 1954 og blev derefter optaget på Danmarks tekniske højskole hvorfra han 1959 blev cand.polyt. af kemiingeniørretningen. Umiddelbart herefter påbegyndte han et studium som licentiatstuderende, formelt ved nævnte højskole, men reelt ved universitetets fysisk-kemiske institut, og blev 1961 lic.techn. på en afhandling *Elektronstruktur af Ferrocen.* D. aftjente herefter sin værnepligt ved søværnet og blev 1963 hjemsendt som søløjtnant I af reserven. De følgende halvandet år var han research associate hos professor J. C. Slater, Massachusetts Institute of Technology, USA. Samtidig besvarede han Københavns universi-

tets prisopgave 1963 for hvilken han med en uforbeholden smuk bedømmelse modtog guldmedaljen 1964. Fra 1964 var D. ansat som amanuensis og lektor ved Københavns universitet til han 1972 udnævntes til professor i kemisk fysik ved Danmarks tekniske højskole. I årene på universitetet udarbejdede han sin disputats *The independent-particle model* som blev forsvaret i september 1972. – D. var de første to år på D.T.H. knyttet til det fysisk-kemiske institut, men (efter R. W. •)Asmussens afgang) overgik han til kemisk laboratorium B hvis bestyrer han var 1974–83. Dette laboratorium blev omstruktureret til (med bibeholdelse af undervisningen i de traditionelle grundkursus) at give undervisning i kemisk fysik og strukturkemi, hvor D. beskæftigede sig især med kvantekemien. – Endvidere har D. undervist i sit fag ved udenlandske sommer- og vinterskoler. Han har været medbedømmer af en række disputatser i Danmark, Norge og Sverige og har udgivet en række afhandlinger i internationale tidsskrifter. Han blev 1977 medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber og 1978 medlem af Videnskabernes selskab. D. var 1974–75 formand for Kemisk forening. – R. 1979. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1972 150. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

E. Rancke-Madsen

Dalgård, Sune Bysted, * 1922, historiker. * 9.5. 1922 på Frbg. F: skoleinspektør Anton Marinus Jensenius Dalgaard (1869–1931) og overlærer Bodil Marie Bysted (1878–1963). ~6.9.1953 på Frbg. med kontorfuldmægtig Magda Rasmussen, * 15.6.1926 i Skælskør, d. af husejer Niels Frederik R. (1890–1966) og Anna Arildsen (* 1896).

D. blev student 1940 fra Efterslægtselskabets skole og cand.mag. fra Kbh.s universitet 1947 i historie og dansk. Han knyttedes derefter til Rigsarkivet hvor han 1950 udnævntes til arkivar og 1962 til overarkivar og leder af 1. afd. 1977 udnævntes han til landsarkivar for Sjælland m.m. Som arkivmand har D. især beskæftiget sig med grønlandske arkivspørgsmål og med problemerne omkring materiel arkivpleje. D. har ydet en væsentlig indsats i arbejdet med standardiseringsopgaver under Dansk standardiseringsråd. Hans arbejde inden for disse felter har resulteret i en lang række bidrag, ikke mindst i den arkivfaglige serie *Primula*. D. udsendte (s.m. P. P. Sveistrup) *Det danske Styre af Grønland 1825–50*, 1945 (= Medd. om Grønland CXLV), men fandt sit forskningsfelt i 1600-tallets danske økonomiske historie. Han har publiceret en række artikler om emnet, og hans studier mundede ud i disputatsen *Dansk-norsk hvalfangst 1615–1660. En studie over Danmark-Norges stilling i europæisk merkantil expansion*, 1962. D. har været knyttet til Kbh.s univ. som sekr. ved institut for historie og samfundsøkonomi 1948–49 og 1962–64 som lektor. I Selskabet til udgivelse af kilder til dansk historie indvalgtes D. 1952 og var formand 1966–77 i hvilket tidsrum selskabet indledte sin påskønnede virksomhed for genoptryk af ældre, oftest uopdrivelige værker vedrørende dansk historie. D. indvalgtes i Det kgl. danske selskab for fædrelandets historie 1965 og i Det kgl. danske videnskabernes selskab 1974. – R. 1977.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1962 192f.

Claus Bjørn

Dall, Birgitte Steinmetz, * 1912, bogkonservator og -restaurator. * 6.9.1912 i Kbh. F: grosserer Johan Peder D. (1864–1928) og Bertha Kristine Steinmetz (1873–1950). Ugift.

Under sin opvækst sporedes D. tidligt i kunstnerisk, manuel retning hvorfor hun efter et år i Paris foretrak bogbinderlæren (1929–34) fremfor gymnasiet. På bogbinderfagskolen 1932–34 påvirkedes hun navnlig af sin lærer i håndforgyldning, senere overlærer Jens •Olsen, og efter bestået svendeprøve 1934 blev hun svend i Axel Nielsens bogbinderi i Kbh. hvor hun specialiserede sig i bogrestaurering. 1938 vandt hun bogbinderlavets konkurrence med et af 120 stykker pergament og papir sammensat bind til Jul. Haarhaus' bog Maculaturalia samtidig med at hun fik et rundskuelegat på 1 000 kr. Dette sammentræf satte hende i stand til at tage på studieophold til Rom. Her kom hun meget i Vatikanets bogbinderi og -restaureringsværksted (Istituto di patologia del libro). På hjemvejen besøgte hun den tyske ekspert i restaurering af middelalderbroderier, Carlotta Brinkmann, i Celle, ligesom hun tjente som volontør i Johs. Gerbers navnkundige hamburgske værksted. Efter sin hjemkomst etablerede D. sig 1941 som Danmarks første selvstændige bogkonservator, først med værksted og en medhjælper i Skindergade i Kbh.; et år efter nedsatte hun sig med tre ansatte medarbejdere i Krystalgade. Sammen med 23 andre fulgte hun 1945 opfordringen fra Dansk bogbinderlaug om at aflægge en frivillig mesterprøve. Ret hurtigt specialiserede hendes værksted sig i restaurering af bøger for samlere og institutioner, især Det kgl. bibliotek og Arnamagnæanske samling som 1957 overflyttedes til proviantgården ved Det kgl. bibliotek. Her ind-

rettede D. nu et nyt værksted for at være i nærheden af de islandske håndskrifter hvis forestående udlevering til Island indebar konservering. Denne mammutopgave udførte D. med den allerstørste ekspertise og akkuratesse; den har bundet hende og hendes få specialmedarbejere i flere år og givet hende internationalt ry. Hendes værksted fulgte 1976 med Arnamagnæanske institut til Kbh.s universitets udbygning i Njalsgade på Amager. D.s store indsats for bevaring af kulturskatte baserer sig på udpræget individuelt finhåndværk, uden anvendelse af kemikalier og moderne kunststoffer og fjernt fra standardmetoder. For D. har det været afgørende at den enkelte konserveringsopgave – det være sig håndskrifter, inkunabler, noder, stambøger, lovsamlinger, bykort, smykkeskrin og skyggebilleder – løses med færrest mulige skadevirkninger på originalmaterialet. Hendes elever og kunder har nydt godt af hendes rige erfaring; skriftligt registreres hun kun for artiklen *Om Bøgers Pleje.* Bogrevyen, 1944, s. 188–190, og pjecen *Kamma Rahbeks æsker,* 1955 (sammen med Carl *)Dumreicher). D. har afholdt udstillinger på Nationalmuseet i Stockholm 1942, Kunstindustrimuseet 1943 og Den Permanente 1946. Foruden opholdet 1938 i Tyskland og Rom, som hun genbesøgte 1958, har D. fået videreuddannelse i Paris og London. ☐Tegn. af Grete Linck Grønbech.

Erik Dal i Bogvennen, 1979 16–34.

Henning Dehn-Nielsen

Djurtoft, Robert Johannes, * 1922, biokemiker. * 28.5.1922 i Nimtofte. F: mejeribestyrer Jens Peter Jensen (1882–1939) og Agnes Andersen (1893–1967). ~20.4.1946 i Kbh. (Garn.) med civilingeniør Karen Margrethe Sørensen, * 19.8. 1922 i Kbh., d. af korpsofficiant Jørgen Anton S. (1887–1952) og Mette Anida Jensen (1888–1974).
D. blev student i 1941 hvorefter han optog kemiingeniørstudiet på Den polytekniske læreanstalt. Efter afsluttet eksamen i 1946 arbejdede han i to år hos nobelpristagerne, professor T. Svedberg og professor A. Tiselius ved Uppsala universitet i Sverige (laboratoriet for fysisk kemi og laboratoriet for biokemi). Han blev her bl.a. fortrolig med ultracentrifugeundersøgelser der kvalificerede ham til en ansættelse (1948–65) på Carlsberg Bryggeriernes forsøgslaboratorium hvor han arbejdede med forskning inden for råprodukter til ølbrygning, bl.a. humle, malt og byg hvilket i 1962 resulterede i at han blev dr. techn. ved Den polytekniske læreanstalt på værket *Salt-soluble proteins in barley (Hordeum distichum),* 1961. Siden 1965 har D. været professor ved afdelingen for biokemi og ernæring, Den polytekniske læreanstalt, hvor han docerer almen biokemi, plantebiokemi, human ernæring og immunologi. Han har forsket og publiceret inden for disse videnskaber idet han navnlig har undersøgt fysisk-kemiske egenskaber af proteiner, immunelektroforetiske reaktioner og proteaseinhibitorer. Med henblik på ernæring i tropiske lande har han undersøgt fermentering af sojabønner til det indonesiske produkt, tempeh, og søgt at indføre det i Nigeria – men baseret på kobønner. – D. er medlem af bestyrelsen for neurokemisk institut, proteinkemisk institut, Statens tekniske videnskabelige fond og De forenede Bryggeriers forskningsråd. – R. 1973. R[1]. 1980.

Niels Hofman-Bang

Ehlers, Louis Kristian, * 1916, samler, maler, konservator. * 10.5.1916 i Kbh. (Simeons). F: vognmand Sigfred Karl E. (1883–1947) og Dagmar Søndergaard (1885–1945). ~1.11.1947 i Kbh. (Skt. Stefans) med laboratorieassistent Margrete Boysen-Jensen, * 29.11.1916 i Kbh., † 8.5.1979 i Virum, d. af professor, dr.phil. P. *)Boysen J. (1883–1959) og Olga Maria Vogt (1887–1931).
E. kom som 14-årig i lære som malersvend. Ti år senere blev han optaget på kunstakademiet og var 1940–45 elev her på såvel malerskolen som den grafiske skole. I sidste halvdel af 1940erne og ind i 1950erne udstillede E. hyppigt på Kunstnernes efterårsudstilling, men allerede kort tid efter sit ægteskab 1947 begyndte han sammen med sin hustru Margrete at interessere sig for dansk lertøj, og indsamlingen af dette blev snart den altoverskyggende interesse for dem begge. De gennemrejste landet fra syd til nord, fra øst til vest, og hvad et rabatkort til DSB sparede i transportudgifter blev anvendt til at forøge samlingen. Og selv om E. lagde den væsentligste grund til denne på en tid da interessen for det folkelige pottemageri endnu knap var vågnet og genstandene følgelig rimelige i pris, så var den yderste sparsommelighed i årtier en forudsætning for opbygningen af denne samling der i omfang og kvalitet er enestående. E. deler vilkår med tidligere private samlere som fx J. W. *)Frohne og A. *)Øigaard der som han var forud for deres tid og derfor i stand til at grundlægge samlinger, især af nordiske 1700-tals fajencer der i dag ville være økonomisk uoverkommelige. Som E.s lertøj utvivlsomt om få år vil være det. 1967 udkom som resultat af de utrættelige efterforskninger, rejser og indsamlinger bogen *Dansk lertøj.* Det er en grundlæggende studie over ler-

tøjets historie i Danmark fra middelalderen til begyndelsen af vort eget århundrede, og geografisk dækker den hele landet fra de sønderjyske fiskefade, Sorring-egnens barselspotter over det karakteristiske grønne fynske pottemageri og Sjællands ølboller og -krus til en komplet samling af bornholmsk lertøj. En ny og udvidet udgave af bogen er under forberedelse.
I foråret 1983 blev E.s samling offentlig tilgængelig, og dermed virkeliggjordes et mangeårigt ønske. Haderslev kommune, fra 1981 samlingens ejer, stillede et nyrestaureret hus, Slotsgade 20, fra slutningen af 1500-årene til rådighed, og det danner nu rammen om landets største og mest komplette samling af dansk lertøj. – Sideløbende med sin interesse for lertøjet har E. også beskæftiget sig med konservering og restaurering af såvel dette som af gamle fajencer og porcelæn, og mange, både offentlige og private, har i årenes løb nydt godt af hans overordentlige dygtighed og kyndighed på dette felt, en kyndighed som hans beskedne og sky væsen og store hjælpsomhed ikke skilter med. – Som grafiker er E. repræsenteret på Statens museum for kunst (kobberstiksamlingen) og Nationalmuseum i Stockholm.

Birthe Lindberg i Jyllandsposten 3.6.1983.

Anne-Mari Steimle

Eibe, Thyra, 1866–1955, matematiker. * 3.11. 1866 i Kbh. (Johs.), † 4.1.1955 sst. (Østervold), begr. Søllerød kgd. F: boghandler F. H. *)E. (1816–71) og Ida C. Roulund (1822–1904). Ugift.
E. blev student af den sproglig-historiske linje i 1889 på et af de første hold som N. Zahles skole fik ret til selv at dimittere. Forstander for skolens artiumsklasser var den senere professor i klassisk filologi, A. B. *)Drachmann, hvis græskundervisning kvalificerede E. til det arbejde hun huskes for: Oversættelsen af Euklids Elementer. I modsætning til en af Drachmanns yngre elever, Ada *)Adler, blev E. nemlig ikke klassisk filolog, men matematiker, og var dermed i stand til at løse den krævende opgave at fordanske oldtidens matematiske hovedværk. Tiden var moden dertil efter at professor i klassisk filologi J. L. *)Heiberg (1854–1928) i 1880erne havde nyudgivet den græske tekst og i venskab og samarbejde med professor i matematik H. G. *)Zeuthen, og senere med franskmanden Paul Tannery, skabte et matematik-historisk miljø af international betydning. E. begyndte sit oversættelsesarbejde straks efter sin embedseksamen i 1895, men blev sinket undervejs, dels af pædagogiske gøremål (lærer, senere lektor, ved Hanna Adlers fællesskole, senere Sortedams gymnasium, 1899–1934; medlem af kommissionen til afholdelse af studentereksamen for privatister, medlem af opgavekommissionen for studentereksamen; censor ved Polyteknisk læreanstalt, og i matematik ved faglærerindeeksamen), dels af andet udgiverarbejde idet hun bistod Kirstine *)Meyer med udgivelsen af *Ole Rømers Adversaria*, 1910 og desuden udgav skolebøger i geometri og aritmetik. Først i 1912 kunne Gyldendal publicere de sidste syv af de 13 bøger „Elementer". Oversættelsens væsentligste begrænsning er at den netop er en oversættelse til dansk og derfor ikke vakte den internationale opmærksomhed som den fortjente for sin præcise, vidende og indfølende gengivelse af den specielle græske terminologi. I sit 20-årige otium optoges E. af sin interesse for Italiens kultur, i 1942 støttet af Tagea Brandts legat.

C. M. Taisbak

Ejskjær, Inger Jensen, * 1926, dialektforsker. * 20.5.1926 i Vinderup, Sahl sg. F: dyrlæge Jens Jensen E. (1886–1960) og cand.pharm. Elfrida Cathrine Thomsen (* 1901). Ugift.
E. blev student 1945, cand.mag. i dansk og fransk 1953 og derefter ansat i udvalg for folkemål (fra 1960 institut for dansk dialektforskning); 1971 professor i dansk dialektologi ved Kbh.s universitet. Siden 1973 medarbejder ved den danske nationalredaktion af det europæiske sprogatlas, Atlas Linguarum Europae. Medlem af Det kgl. da. videnskabernes selskab 1981. Som elev af Poul *)Andersen blev E. tidligt optaget af tanken om at beskrive dialekters lydsystem fonematisk og skrev speciale om Sallingdialekten *Brøndummålet* (trykt 1954). I disputatsen *Fonemsystemet i Østsjællandsk*, 1970 udvidede hun den strukturelle beskrivelse af et dialektalt udtrykssystem til at omfatte et dialektområde hvor hun med udgangspunkt i eksisterende optegnelser og selvstændigt indsamlet kontrolmateriale måtte tolke og tage stilling til forskellige optegneres notation af ikke blot østsjællandsk, men også andre sjællandske dialekter for at afdække de forskellige lag (ældre og yngre) i optegnelserne og bestemme lydsystemet; denne bog indgår på linje med Anders *)Bjerrums og Poul Andersens disputatser i rækken af store strukturelle dialektundersøgelser. Som en udløber af arbejdet med sjællandsk kom i 1967 *Kortvokalstødet i sjællandsk*, og E.s medarbejderskab ved ordbogen over de danske ømål resulterede i afhandlinger som den om stød i 2. sammensætningsled i de danske ømål (Acta Phil. Scand. 1965) og den om kortdiftongdannelser i danske ømål (Festskrift til Poul Andersen, 1971). Hertil slutter sig afhandlingen om relativkonstruktio-

ner i danske ømål og i skånsk (Acta Phil. Scand, 1963), mens hendes hjemlige sprogområde er udgangspunkt for den vigtige afhandling *Regionalsprog og lokalt vestjysk regionaldansk* (i Dialektstudier I, 1964–65). En speciel jysk stødforekomst har E. beskrevet i *Morfemstødet i dialekten i Voldby* (Festskrift til Kristian Hald 1974), og hun er en af de bedste kendere af danske dialektale stød- og accentforhold. – R. 1980.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1971 317.

Marie Bjerrum

Ellemann-Jensen, Uffe, * 1941, udenrigsminister. * 1.11.1941 i Hårby på Fyn. F: redaktør Jens Peter *)Jensen (* 1922) og Edith Ellemann Johannessen (* 1916). ~1° 1963 med Hanne Jonsen, * 25.2.1942, d. af direktør Axel H. Jonsen og Ella Kunckel. Ægteskabet opløst 1971. ~2° 19.6. 1971 i Gladsakse (b.v.) med journalist Alice Vestergaard, * 29.7.1937 i Åbybro (~1° 1955 med producer Per Wiking, * 1931; ægteskabet opløst 1971), d. af forpagter Chr. V. (1906–72) og afdelingsleder Marie Nielsen (1907–82).
E.-J. blev student fra Birkerød statsskole 1960. Efter uddannelse ved militæret var han som premierløjtnant af reserven ved Kongens artilleriregiment ansat ved forsvarsstaben 1962–64. Samtidig begyndte han at studere økonomi ved Kbh.s universitet. 1964–67 var han sekretær i kødindustriens fabrikantforening, blev 1967 ansat som journalist ved Berlingske Aftenavis, tog eksamen som cand.polit. 1969 og overtog s.å. ledelsen af bladets erhvervsredaktion. 1970–75 var han økonomisk-politisk medarbejder ved TV-aktualitetsafdelingen og 1974–75 medarbejdervalgt medlem af radiorådet. Han ansattes 1975 som ansvarshavende chefredaktør og medlem af direktionen for dagbladet Børsen, men fratrådte 1976. Dog fortsatte han som medlem af bestyrelsen for A/S Forlaget Børsen til 1977. Desuden var han medlem af bestyrelsen for Kbhs. redaktørforening og for Ritzaus Bureau 1975–77. Dermed ophørte hans direkte tilknytning til bladvirksomhed idet han siden valget 1977 repræsenterer venstre i folketinget, valgt i Århus amt, nomineret i Århus vest-kredsen. Hurtigt kom han frem i første række som folketingsgruppens politiske ordfører og medlem af gruppebestyrelsen 1978, fra 1979 også medlem af partiets hovedbestyrelse. Hans taler er velformede, ofte fint afslebne, men han er også en skarp debattør og polemiker, til tider med et anstrøg af sarkasme der, ledsaget af et drillende smil, kan opfattes som arrogance, et lidt underfundigt, drillende smil som mange seere husker fra hans tid i TV, og som mange gange mere har humor end sarkasme som baggrund. Ved dannelsen af regeringen Poul Schlüter 10.9.1982 udnævntes E.-J. til udenrigsminister. Mod sin egen og regeringens politik har han i NATO og andre internationale organer måttet følge dagsordner der var vedtaget af folketingets flertal, S, R, SF og VS, og som i spørgsmålet om NATOs dobbeltbeslutning om opstilling af nye atomraketter i Europa gik mod hvad den forrige socialdemokratiske regering havde tiltrådt 1979. Nogen misundelsesværdig opgave har det ikke været, og den har givet ham hårde knubs, især tilføjet ham af socialdemokratiet. Han blev sept. 1984 valgt til landsformand for partiet venstre. – E.-J. har skrevet *De nye millionærer*, 1971, *Det afhængige samfund*, 1972, *Hvad gør vi ved Gudenåen?*, 1973, *Den truede velstand*, 1974 og *Økonomi*, 1975. □Foto.

Helge Larsen

Enevig, Anders, * 1923, forfatter. * 22.4.1923 i Vejle (Vor Frelser). F: arbejdsmand Jens Nielsen (1887–1974) og Cathrine Andersen (1890–1950). ~22.6.1946 i Store Heddinge med Inga Hansen, * 2.4.1924 i Store Heddinge, d. af bankkasserer Christian H. (1893–1980) og Marie Laursen (* 1901).
Straks efter realeksamen 1940 blev E. kontorlærling ved Vejle skattevæsen, og 1942 tog han handelseksamen. Fra 1943 var han politisk flygtning i Sverige hvor han blev soldat i den danske brigade. 1945 blev han ansat i rigspolitiet hvor han under sit arbejde i Københavns politi fik et indgående kendskab til Nørrebro-kvarteret og kontakt med bl.a. spritterne. Det resulterede i at han 1958 i sin fritid med båndoptager indsamlede historier og viser sunget i dette miljø af subsistensløse. Snart efter udvidede han sit indsamlingsarbejde til lignende og andre miljøer mange steder i landet. E. har således indsamlet både eventyr, beretninger om overtro o.m.a. folkloristisk traditionsstof samt miljøberetninger om de farende folk. I forbindelse hermed har han skrevet artikler i fagtidsskrifter og udgivet bøger med ikkebofastes folklore: *Prinser og vagabonder*, 1963, *Klunsere og kræmmere*, 1964 og *Tatere og rejsende*, 1965. Hertil knytter sig også den lille bog *Lokumsdigte og retiradevers*, 1963, trykt udg. 1980. – Allerede 1959 markerede han offentligt sin interesse for andre oversete grupper ved at skrive en skarp kronik om de usle forhold de rejsende levede under i den såkaldte Blushøjlejr i Valby i København; og ved i 1964 at skrive flere debatskabende læserbreve om cirkusfolkets urimelige vilkår. – E. fik tilbudt en stilling som museumsassistent ved Møntergården i Odense hvor han

var ansat 1965–72. Stadig i sin fritid skrev han en række bøger: *Sigøjnere i Danmark*, 1969 samt *Pjerrot spiller Mester Jakel*, 1970, *Gøglere spiller Mester Jakel*, 1971 og *Vi leger cirkus*, 1971 (amerikansk udg. 1973). Efter at han havde trukket sig tilbage fra sin museumsstilling udsendte han hovedværket *Cirkus i Danmark* I–III, 1981–82 hvor han med et omfattende kildemateriale skildrer alle de store cirkusslægter og deres virke. Et særkende for alt hvad E. har beskæftiget sig med er hans engagerede interesse for og kærlighed til alle mere eller mindre omvandrende og dermed ofte ildesete og af myndighederne forfulgte minoriteter. Han kæmper energisk og ofte med held for og sammen med dem. I 1967 var han initiativtager til Bevaringskomiteen for cirkusbygningen i København som blev færdigrestaureret 1984.

E. er en respekteret debattør fordi hans indlæg altid er veldokumenterede. En væsentlig basis for hele E.s virksomhed er at han har den sande samlers sind. Han er den fødte storsamler. Hos sig i Odense har han sin egen meget omfangsrige cirkushistoriske studiesamling der er testamenteret til Det kgl. bibliotek, og til Nationalmuseets 3. afd. har han samlet adskillige genstande og i hundredvis af fotografier om folkelige forlystelser, farende folk, sigøjnere m.m. Samtlige E.s båndoptagelser (næsten 400 timer) er arkiveret i Dansk folkemindesamling som han indledte et samarbejde med i september 1958. □Foto.

Interview i Musikalsk folkekultur, udg. Albertslund folkemusikhus II, 1982 nr. 2 3–11. – Dansk folkemuseum & Frilandsmuseet. History and activities, udg. Holger Rasmussen, 1966 = Folkelivs studier I 154 166.

Iørn Piø

Enge (i kbg. Enger), Franziska Caroline Elise (Jomfru **Fanny**), 1805–81, syerske, spåkone. * 31.8.1805 i Åbenrå, † 27.3.1881 sst., begr. sst. F: syerske Christine Maria Margretha Heise (ca. 1782–1853). Ugift.

F. er født i Slotsgade i Åbenrå 1805 som datter af ugift Christine Heise hvilket er bevidnet af jordemoder Elvers til kirkelig og retlig brug. Som far anføres skovrider Friedrich Enger, men dette kan drages i tvivl. Både moderen og han havde tilknytning til familien v. Qualen der var besvogret med amtmand Blücher i Åbenrå, og faderen kan derfor også være en højerestående person fra denne kreds. Den folkelige tradition udpegede prins Christian Frederik (den senere Chr. VIII) og prinsesse Charlotte Frederikke som forældre, men dette modbevises klart af dagbøger og breve i kongehusets arkiv som det er redaktør Morten Kamphøveners fortjeneste at have fremdraget. F. levede i ubemærkethed med sin mor i Åbenrå og ernærede sig ved syning og vask. 1834 købte hun et lille hus i Persillegade som blev lejet ud, og først efter moderens død flyttede hun ind. Den 30.3.1849 offentliggjorde Fyens Avis en beretning om at hun i 1837 skulle have forudset begivenheder i treårskrigen og den danske sejr i et drømmesyn. Beretningen spredtes i skillingstryk og opmuntrede de danske soldater. Dele af beretningen overførtes til 1864, senere til første og anden verdenskrig, og F. blev derved et nationalt symbol af relativ stor betydning for danskheden. Selv fortsatte hun sit stille liv. Kun få blev hendes fortrolige, og gennem disse er traditionerne videregivet sammen med nogle småting der findes på Åbenrå museum. Enkelte ret intetsigende breve findes på landsarkivet i Åbenrå. Lokalhistorikeren Jørgen Fausbøl offentliggjorde 28.11.1908 i Hejmdal en artikel om F. og påbegyndte dermed den mere organiserede indsamling af traditionsstoffet – 27 år efter hendes død. I genforeningstiden fik hun fornyet betydning da Marie Thomsen 1919 i flere artikler i Hejmdal gengav den mundtlige tradition ubearbejdet, og under 1930ernes spændte forhold til Tyskland blev disse optrykt i bogform. Det er her den danske konges ridt over grænsen på en hvid hest omtales. Under besættelsen solgtes bogen under disken. I betrængte situationer blev F. således hentet frem til trøst. At hun har bevaret sin realitet for dele af befolkningen i Åbenrå viste reaktionerne på Kamphøveners undersøgelser (1964), og udstillingen Jomfru Fannys kongerige, 1982 på Åbenrå museum.

Marie Thomsen: Jomfru Fanny, 1934 (ny udg. 1938). Morten Kamphøvener i Sønderjyske årbøger, 1964 214–31 (jfr. Sønderjysk månedsskr., 1965 89–93). Else Prahl i Flensborg avis 28.3.1981. Jomfru Fannys kongerige. Udstillingskat., Åbenrå museum, ved Birgitte Kragh Rasmussen, 1982.

Hans H. Worsøe

Engell, Hans * 1948, forsvarsminister. * 8.10. 1948 i Kbh. (Bethlehems). F: repræsentant Knud Engell Andersen (1914–82) og Lilli Bagge (1925–84). ~ 24.10.1970 i Gentofte k. med teknisk assistent Annette Forsberg, * 3.2.1946 i Gentofte, d. af maskinchef i ØK Aage Hansen (1906–71) og Louisa Forsberg (1916–77).

E. blev student fra Sorø akademi 1967 og uddannede sig derefter til journalist på Berlingske Aftenavis 1968, som elev på Danmarks journalisthøjskole 1969–70 og på Berlingske Tidende hvor hans stofområde var folketinget og kommunalpolitik. Fra 1978 var han redaktør af det konservative folkepartis informations- og pressetjeneste i folketinget og redaktør af Vor Tid. Sin poli-

tiske karriere indledte E. som formand for konservative gymnasiaster i Sorø 1966 hvorefter han blev formand for repræsentantskabet for KU i Kbh. og medlem af KUs hovedbestyrelse 1969 og medredaktør af KUs landsblad Vi Unge 1979. Ved overtagelsen af det konservative folkepartis informationstjeneste blev han medlem af partiets repræsentantskab 1978 og af redaktionsudvalget for partiets program En fremtid i frihed 1981. E. aftjente sin værnepligt ved livgarden 1972–73, har en tid redigeret Garderbladet og sidder i præsidiet for de danske garderforeninger. Hjemmeværnet har han været medlem af siden 1967. Da Poul Schlüter 10.9.1982 dannede regering af konservative, venstre, centrumdemokrater og kristeligt folkeparti blev forsvarsministerposten tildelt E. Hans opgave var at administrere forsvarsforliget som tidligere var indgået mellem socialdemokratiet og de fire regeringspartier som dengang var opposition. Let blev opgaven ikke da socialdemokratiet i sagen om NATOs raketprogram fik vedtaget dagsordner som regeringen ikke billigede, men affandt sig med af hensyn til sin økonomiske politiks videreførelse. Som første forsvarsminister siden socialdemokratiet, venstre og konservative 1949 vedtog Danmarks tilslutning til NATO måtte E. for NATOs ministerråd forelægge og forklare en holdning i raketsagen som afveg fra hvad der havde været enighed om da NATOs dobbeltprogram om raketopstillingen blev besluttet 1979. Han indvalgtes 10.1.1984 i folketinget i Slagelse-kredsen. □Foto.

Helge Larsen

Ersbøll, Niels Erling Nygaard, * 1926, ambassadør, generalsekretær. * 9.4.1926 i Kbh. (Helligånds). F: detailhandler, senere salgsinspektør Kristian E. (1900–77) og Eva Estella Bønnelycke (* 1901). ~ 1° 31.8.1947 med Margot Inger Persson, * 12.10.1925 i Kbh., d. af snedkermester O. P. og Olga Graugaard. Ægteskabet opløst 1974. ~ 2° 13.7.1974 i Hårby (b.v.) med journalist Birgitte Ullerup, * 25.4.1945 i Gudbjerg, d. af direktør Niels Korsbæk U. (* 1918) og Inga Marie Kortegaard (* 1922).

E., der er student fra 1945 (Ålborg katedralskole) og cand.jur. fra 1955, kom allerede i studentertiden (1949) ind i udenrigsministeriet. Han blev i en tidlig alder optaget af det internationale miljø, og som sin jævnaldrende diplomatkollega Finn *)Gundelach kom han hurtigt ind i multilateralt samarbejde gennem sit arbejde i ministeriets NATO-kontor og 1958–60 ved NATO-repræsentationen i Paris. Han knyttedes som eneste danske repræsentant i 1960 til EFTAs sekretariat i Genève hvor organisationens generalsekretær Frank Figgures øvede en stærk påvirkning på ham. E. vendte hjem i 1964 og blev sekretær for markedsudvalget og som kun 39-årig i 1966 udnævnt til kontorchef i sekretariatet. Han var stærkt inddraget i både de indledende og senere tiltrædelses-forhandlinger med EF samt i Nordek-drøftelserne fra 1968. Han spillede sammen med den danske delegationsleder Jens *)Christensen (* 1921) en central rolle i de vellykkede bestræbelser på at få adskillige danske ministerier til at arbejde tæt sammen i EF-spørgsmål. Han havde derfor de bedst tænkelige forudsætninger for posten som chef for den danske EF-repræsentation hvortil han udnævntes fra 1.1.1973, samme dag som Danmark officielt blev medlem af EF. Han følte selv at have fået sin hidtil mest centrale post som formidler af den danske politik over for EF, men blev trukket hjem for at tiltræde posten – efter Jens Christensen – som departementschef i departementet for udenrigsøkonomi, en post han beholdt til han i 1980 udnævntes til generalsekretær for EFs ministerråd. E. er en af sin generations mest erfarne danske diplomater. Han har især sin styrke i evnen til at uddrage det essentielle i komplicerede emner og er en smidig og effektiv forhandler. – R. 1968. R[1]. 1974. K. 1979. K[1]. 1984.

Niels Jørgen Haagerup

Espersen, Ole Mogens, * 1934, justitsminister. * 20.12.1934 i Nylars på Bornholm. F: gårdejer Hans Peter E. (* 1902) og Karen Jensen (* 1911). ~ 21.6.1955 i Roskilde (Vor Frue) med lærer Birgit Kruckenberg, * 21.7.1934 i Rønne, d. af lektor Carl Oscar K. (* 1899) og Lily Morning (* 1903).

E. blev student fra Rønne gymnasium 1953, studerede jura ved Kbh.s universitet og på studieophold i USA 1955–56 og blev cand.jur. 1959. S.å. ansattes han som sekretær i justitsministeriet, var politifuldmægtig i Tønder 1961–62 og blev fuldmægtig i ministeriet 1968. Ved siden af arbejdet i ministeriet virkede han som universitetsmanuduktør 1959–61 og som universitetslektor i folkeret 1962–70. Fra 1971 er han professor ved Kbh.s universitet og dr.jur. på en afhandling om *Indgåelse og opfyldelse af traktater.* 1965–71 var han medlem af Europarådets ekspertkomité for menneskerettigheder og fra 1976 medlem af FNs menneskeretskomité. 1971–77 var han redaktør af Juristen. Ved folketingsvalget 1973 indvalgtes E. i folketinget af socialdemokratiet i Brønshøjkredsen og har siden repræsenteret kredsen. 1974–77 var han medlem af Europaparlamentet, 1977–80 formand for folketingets rets-

udvalg og 1979–81 sit partis politiske ordfører. Ved Knud Heinesens udnævnelse til undervisningsminister okt. 1971 valgte socialdemokratiet E. til at efterfølge ham i radiorådet hvor han var medlem til 1981, rådets formand 1971–74 og 1978–81. Da indenrigsminister Henning Rasmussen der tillige var justitsminister ønskede sig fritaget for sidstnævnte post udnævntes E. til justitsminister 20.1.1982. Blandt de love han fik gennemført er lovene om nedsættelse af straframmerne for berigelsesforbrydelser og om forbud mod TV-overvågning på offentlige pladser med almindelig færdsel, sidstnævnte foranlediget af handlendes opsætning af TV-apparater på gågaden i Holstebro. Endv. gennemførte han loven om nedsættelse af kommissionsdomstolen til undersøgelse af post- og telegrafvæsenets ressourceforbrug, specielt i forbindelse med opførelsen af postterminalen i Kbh. E. fratrådte som justitsminister ved regeringen Anker Jørgensens afgang 10.9.1982. Han har skrevet *FN-styrker i retlig belysning*, 1965, og *Elementær statsforfatningsret*, 1973, samt været medforfatter til Alf Ross: *Dansk statsforfatningsret*, 3. udg., 1980. □Foto.

Helge Larsen

Estrup, Hector, * 1934, økonom. * 16.1.1934 i Kbh. (Vor Frelsers). F: kammerherre, hofjægermester, cand.jur. Niels Rudolph E. (1899–1973) og Thalia Louise baronesse Wedell-Wedellsborg (* 1905). ~29.3.1968 i Valby (Jesusk.) med Irene Vøgg, * 24.2.1945 i Kbh. (Skt. Paul), d. af ingeniør Flemming V. (* 1914) og Alice Schulstad (* 1916).

E. blev student fra Randers statsskole 1952. Efter studier i Italien fik han certifikat fra Det europæiske institut i Torino. 1960 blev han cand. oecon. fra Århus universitet, blev herefter assistent ved universitetets økonomiske institut. 1962 fik han en tilsvarende stilling ved Kbh.s univ. og blev her lektor 1963. 1965–66 studerede han ved Massachusetts Institute of Technology. 1968 blev han konstitueret professor ved handelshøjskolen i Kbh., udnævnt 1973. Fra 1974 har han været professor i nationaløkonomi ved Kbh.s univ. Allerede 1960 kom E.s første afhandling i Nationaløkonomisk tidsskrift. I de følgende år kom en række afhandlinger. Hans særlige interesser inden for den økonomiske teori fremgår af bidrag til et par samleværker: *Moderne makroteori i teorihistorisk belysning* (i Udviklingslinier i makroøkonomisk teori, red. Niels Thygesen og P. Nørregaard Rasmussen, 1969) og *Overskud og merværdi* (i Aspekter af økonomisk vækstteori, red. Jørgen Birk Mortensen, 1972) samt hans disputats *Essays in the theory of income creation*, 1977. E.s teoretiske arbejder er rost for skarpsindighed, men det er beklaget at han ikke har gjort anvendelse af empirisk materiale. Han er en ligefrem, venlig og tålmodig lærer. 1969–75 var han medlem af Nationaløkonomisk forenings bestyrelse og fra 1975 af bestyrelsen for Det dansk-franske dampskibsselskab. 1980 blev han medlem af Videnskabernes selskab. E., der er oldebarn af J. B. S. *)E. har fra 1967 været godsejer og fra 1971 ejer af Skaføgård. Fra 1968 har han været medlem af bestyrelsen for Foreningen af skov- og landejendomsbesiddere. □Foto.

Handelshøjskolen i Kbh. Beretn. 1973–74 74–77. Leif Johansen og P. Nørregaard Rasmussen i Nationaløkonomisk t. CXVI, 1978 78–107.

Niels Banke

Faber, Carl Johan **Viggo,** * 1918, læge. * 22.2. 1918 i Kbh. (Garn.). F: overlæge Arne F. (1873–1934) og lærer Bodil Viggo Johansen (1886–1947). ~4.12.1948 i Hellerup med sygeplejerske Vibeke Thisted, * 12.6.1924 i Randers, d. af læge Axel T. (1896–1951) og Gerda Windfeld Hansen (1899–1984). – Bror til Tobias *)F.

F. blev student fra Metropolitanskolen 1936 og læge fra Kbh.s universitet 1945. Efter uddannelse ved en række kbh.ske medicinske afdelinger og 1949–53 som assistent ved Statens seruminstitut blev F. 1963–68 assisterende overlæge ved Kbh.s kommunehospitals medicinske VII afdeling. Han havde inden da 1953–63 været assistent ved Statens seruminstituts ASH-laboratorium, 1963–67 laboratorieleder af instituttets ANF-laboratorium og 1967–68 af dets auto-immunlaboratorium. Med denne brede såvel kliniske som laboratoriemæssige uddannelse udnævntes F. 1968 til overlæge ved Blegdamshospitalets epidemiske afdeling samt til professor i epidemiske sygdomme ved Kbh.s universitet. 1975 overførtes afdelingen til nyopførte bygninger på Rigshospitalets Tagensvejafsnit. F. har, foruden at være en inspirerende og særdeles produktiv forsker været en effektiv underviser såvel præ- som postgraduat; en udstrakt hjælpsomhed over for sine medarbejdere har medført en meget lang række videnskabelige arbejder. De første års studier over medicinske problemer (ACTH), hyperparathyroidisme og Addison's sygdom afløstes hurtigt af F.s grundlæggende forskning over anti-streptococ-hyaluronidase og over den granulocytspecifikke antinukleære faktor hvilket medførte oprettelse af immun- og fluorescenslaboratorier på Blegdamshospitalet til såvel rutineundersøgelser som grundforskning. 1955 forsvarede F. ved Kbh.s universitet sin dis-

putats om *Streptokok-hyaluronidase og anti-streptokok-hyaluronidase (ASH)*, et arbejde der fik umådelig betydning for de kommende års internationalt højt vurderede reumatologisk prægede autoimmunologiske studier. I samarbejde med vævstype- og blodtypelaboratoriet på Rigshospitalet udvikledes fra 1971 et fagocytoselaboratorium der kom til at danne baggrunden for de også i udlandet påbegyndte epokegørende forsøg med steril isolation og decontaminering af børn og voksne klinisk, ligesom der skabtes mulighed for udviklingen af behandling med knoglemarvstransplantation hos patienter med defekter i immunsystemet og i knoglemarv.
Inden for mikrobiologi har F. siden 1968 arbejdet med vurderinger over Danmarks stafylokokbakteriæmitilfælde – ca. 600 årligt – og fra 1969 sammen med en række kbh.ske kolleger på en prospektiv undersøgelse af kroniske leverforandringers afhængighed af akut gulsot. På hepatitislaboratorier oprettet under Copenhagen Hepatitis Acute Programme (CHAP) belyses væsentlige etiologiske, histologiske og epidemiologiske problemer ved akut kronisk gulsot – ligesom i den af professor M. Bjørneboe initierede Copenhagen Study Group of Liver Diseases (CSL) vedrørende kroniske leversygdomme. Også inden for det organisatoriske virkefelt har F. været overmåde flittig: medlem 1961–67 (formand 1966–67) af bestyrelsen for Selskabet for teoretisk og anvendt medicin, 1968–76 af bestyrelsen for Dansk selskab for allergologi og immunologi, fra 1968 af hovedbestyrelsen for Landsforeningen mod børnelammelse, fra 1970 af hovedbestyrelsen, forsknings- og forretningsudvalg i Rigsforeningen til gigtens bekæmpelse, fra 1974 af Statens lægevidenskabelige forskningsråd og fra 1975 af Dansk medicinsk selskabs repræsentantskab. Fra 1972 medlem af International Bone Marrow Transplant Registry, fra 1977 af European Cooperation Group for Bone Marrow Transplantation og af bestyrelsen for Dr. Louises børnehospitals forskningsfond. F. modtog 1964 Thorvald Madsen-prisen, 1970 Hagedorn-prisen, 1972 M. A. H. Schaufuss legat, 1979 Gordon fondens pris, 1979 minister Erna Hamilton Hermansens legat, 1980 generalkonsul Ernst Carlsens hæderspris og Lars Christophersen og hustru Adolfine f. Heyerdahls legat. – R. 1977. □Tegn. af Otto Christensen.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1955 154.

Egill Snorrason

Falk-Jensen, Arild, 1886–1964, jurist, personalhistoriker. * 26.10.1886 på Frbg., † 28.5.1964 sst., begr. Vestre kgd. F: højesteretssagfører, landstingsmand Peter Gregers Christian Jensen (1840–1911) og Anna Cathrine Eggertsen (1858–1916). ~1° 6.11.1917 i Randers (Skt. Mortens) med Julie Marie Hagerup, * 18.7.1896 i Randers (Skt. Mortens), † 19.7.1923 på Frbg. (Skt. Markus), d. af lektor, cand.teol. Henning Arnisæus Irgens H. (1860–1941) og Petrea Marie Rasmussen (1863–1941). ~2° 11.9.1924 på Frbg. (Solbjerg) med Karen Anna Hagerup, * 5.2.1902 i Randers (Skt. Peders), søster til 1. hustru.
F.-J. blev student 1905 (Metropolitanskolen), cand.jur. 1911 og s.å. ansat i finansministeriet. Her blev han 1912 assistent, 1919 sekretær, 1926 fuldmægtig, 1931 ekspeditionssekretær og 1937 kontorchef i 3. hovedrevisorat hvorfra han tog sin afsked 1951. – Allerede tidligt i sin embedsperiode beskæftigede F.-J. sig med sin store interesse personalhistorie. Fra 1928 var han redaktør af Juridisk og statsvidenskabelig Stat (18.–22. udg.) og forberedte s.m. Tage Holmboe 23. udg. 1965. „Staterne" omfatter biografier af alle på udgivelsestidspunktet levende kandidater, lister over eksaminer, dødsfald, navneforandringer og statistiske oplysninger. 1931–44 var han medarbejder ved Dansk biografisk Leksikon (2. udg.), 1939 ved personalia i Juristen og leverede fortegnelser over alle politi-, amts- og dommerfuldmægtige. F.-J. fik herigennem et legendarisk kendskab til datidens jurister og var selv en kendt og – pga. sin elskværdighed og nøjagtighed – afholdt og værdsat personlighed i juridiske kredse. 1950–62 var han redaktør af Hof- og statskalenderen. Efter hans afsked optog biografisk og personalhistorisk virksomhed hele hans tid. Hans mest omfattende arbejde, som han selv tog initiativ til og udarbejdede s.m. H. *)Hjorth-Nielsen, var dog firebindsværket (plus registerbind) *Candidati og examitati juris 1736–1936, Candidati politices 1852–1936, Candidati Actuarii 1922–36*, 1954–59. Dette værk, af F.-J. spøgefuldt kaldt „monumentet" udgør s.m. „staterne" det personalhistoriske afsnit i Højesteret 1661–1961, 1961, en sammenhængende, udtømmende biografi over den danske juriststand indeholdende bl.a. en stat med biografier over samtlige præsidenter og dommere, justitssekretærer, advokater, rigsadvokater og statsadvokater ved højesteret m.fl. fra rettens oprettelse. Af mindre arbejder kan nævnes *Studenterne 1905*, 1930, omfattende samtlige danske studenter af årgang 1905, samt en stamtavle over F.-J.s slægt *Købmand W. E. B. Jensens og Hustrus Efterkommere*, 1940. – F.-J. var fra 1949 medlem af bestyrelsen for Samfundet for dansk genealogi og personalhistorie. – R. 1939. DM. 1948. K. 1959. □Foto.

Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Tage Holmboe

Falkenstjerne, Vagn, 1882–1937, litteraturforsker. * 27.3.1882 i Kbh., † 20.11.1937 i Helsingør, begr. sst. F: højskoleforstander F. F. *)F. (1854–96) og Henriette J. Fritz (1856–1927). ~ 3.7.1919 med sanger Mimi Hildur Klein, * 14.1.1890 i Kbh., † 2.3.1938 i Helsingør.

F. blev student fra Viborg katedralskole 1900 og cand.mag. 1909 med engelsk som hovedfag, dansk og tysk som bifag. Allerede fra 1901 underviste han ved københavnske skoler og kursus, 1919–32 tillige ved kadetskolen. Han var adjunkt ved Østre Borgerdydskole 1925–26, lektor ved Gentofte statsskole 1926–31, ved Aurehøj gymnasium 1931–37. – Ved den pædagogiske prøve 1909 udmærkede F. sig særligt i engelsk. Han var 1910–24 medlem af eksamenskommissionen til studentereksamen. Han blev en dygtig og charmerende gymnasielærer der stillede store krav til sine elever og til sig selv. Hans litterære indsats fik også udpræget pædagogisk karakter. Tidligt forfattede han *Kortfattet dansk Sproglære,* 1902. H. G. *)Wiwels „Synspunkter" 1901 fik indflydelse på F.s *Dansk Sproglære til Brug i den højere Skole,* 1913. Det blev dog F.s litteraturudvalg for gymnasiet, *Haandbog i dansk Literatur,* 1917 der kom til at sætte dybe spor i danskundervisningen. F. udelod de traditionelle historiske læsestykker og anlagde en rent litterær linje fra oldtid til nutid. Kommentarhefterne, som Karl *)Mortensen havde indført 1911–13, fyldtes hos F., 1922ff, med udførlige ordforklaringer. Ved F.s tidlige død overtoges redaktionen af Egon Borup Jensen (1901–73) som smidigt fulgte med i litteraturens og litteraturforskningens udvikling. F.s røde „Haandbog" distancerede tilsvarende udvalg ved Karl Mortensen, Otto *)Borchsenius & Fr. *)Winkel Horn, Sigurd *)Müller, M. Agerskov & E. *)Rørdam. Inden for tidsrummet 1910–70 var mere end 75 pct. af samtlige opgivne tekstprøver til studentereksamen hentet fra „Falkenstjerne". 20. udgave udkom, omredigeret, 1973. I den danske almendannelses historie har F.s og Borup Jensens gymnasieudvalg en betydningsfuld plads. – F. døde, efter en underlivsoperation, i sit hjem i Helsingør. □ Foto.

Aurehøj gymnasiums årsberetn. 1938. Torben Frische: Dansk lit. i gymnasiet 1910–71, 1977. F. J. Billeskov Jansen i Ålborg stiftstid. 21.9.1983.

F. J. Billeskov Jansen

Fanny (jomfru), se **Enge, Fanny.**

Feigenberg, Meïr, * 1923, teaterchef. * 14.1.1923 i Berlin. F: dr.jur. Leo F. (1887–1961) og Emma Rabinowitz (1889–1955). ~ 23.6.1953 i Kbh. med skuespiller Pia Ahnfelt-Rønne, * 20.3.1922 i Kbh., d. af skuespiller Hakon A.-R. (1890–1927) og Margaretha Schnitler (1893–1977).

F. er født af russiske forældre i Berlin, men dansk student fra Skt. Jørgens gymnasium 1941. Efter arbejde på Studenterscenen blev han i 1947 landets yngste teaterdirektør. Frem til 1950 ledede han Riddersalen. Åbningsforestillingen var J.-P. Sartre (*I anstændighedens navn,* 1947) og herefter fulgte Tennessee Williams *(Glasmenageriet,* 1948 og Lilly *)Weidings gennembrudsforestilling *Flyvende sommer,* 1949), Garcia Lorca og Anton Tjékhov, specielt sidstnævnte står F. nær som det vil fremgå af hans lille afhandling om K. S. Stanislavskij og Moskvas kunstnerteater, *MXAT* (1945). Sine ideer om et københavnsk kunstnerteater omsatte han på Frederiksberg teater (Aveny) fra 1950 til 1952 hvor han præsenterede Bodil *)Ipsen i Christopher Fry's *Damen vil nødig brændes* og *Kirsebærhaven,* holdt urpremiere på Kjeld *)Abells *Vetsera blomstrer ikke for enhver* og lod Ingeborg *)Brams og Inge *)Hvid-Møller mødes i Williams' *Den tatoverede rose.* Kun 29 år gammel trak han sig tilbage som teaterchef – „uden gæld, men med tab" – for at være opsparet til bedre tider.

Frem til overtagelsen af Det ny teater 1966 var F. forretningskonsulent for B & W. Som program forud for åbningsforestillingen – Ernst Bruun Olsens *Bal i den Borgerlige* – satte F. „at gøre teatret vedkommende og nutidigt for et større publikum end før". Repertoiret – Edward Albee, Peter Weiss og Aleksandr Ostrovskij – var kvalitativt vægtigt, men publikum blev borte undtagen til Broadway-succesen *Skat, jeg kan ikke høre* –. I 1969 overtog F.s dramaturg Knud *)Poulsen ledelsen af Det ny teater. F. var på dette tidspunkt på tale som leder af et nyt dansk teater i Tel Aviv. Efter at have oprettet sit eget teaterforlag *(Feigenberg Dramatisk Agentur)* blev F. 1974 leder af Det danske teater. Her har han i en række sæsoner søgt at opfylde kravene til et statsstøttet turnéteater om folkelighed, uden af den grund at slippe det litterært kvalitative repertoire. Specielt har han vist sig at have et åbent øje for talenterne i den yngste skuespillergeneration – navne som Anne-Lise Gabold og Lane Lind, Karen-Lise Mynster og Kurt Ravn, Jesper Christensen og Tommy Kenter, Stina Ekblad, Ulla Henningsen og Stig Hoffmeyer – de sidste tre forenet i hans repertoires vel nok fornemste forestilling, Line Kroghs opsætning af *Helligtrekongersaften* 1979. – Fra 1982 er F. for-

mand for Mosaisk trossamfund. □Tegn. af Hans Bendix, 1965 (Fr.borg). Foto.

Henrik Lundgren

Fenchel, Tom Michael, * 1940, zoolog. * 19.3. 1940 i Kbh. (Hellerup). F: professor, dr.phil. Werner *)F. (* 1905) og lektor Käthe Sperling (1905–83). ~1° 1965 med Anne Thane Nielsen. Ægteskabet opløst 1973. ~2° 17.12.1978 i Baltimore, USA (b.v) med cand.scient. Hilary Sue Adler, * 9.9.1956 i Baltimore, d. af redaktør Albert Abraham A. (* 1920) og Eve Aschkanazy (* 1922).

F. blev student 1958 fra Aurehøj statsgymnasium og magister i zoologi 1964 og vandt s.å. Kbh.s. universitets guldmedalje. 1965–70 var han ansat som amanuensis ved Marinbiologisk laboratorium i Helsingør hvorefter han 1970, kun 30 år gammel, fik et i Århus nyoprettet professorat i zoologi med særligt henblik på økologi. Ved institut for genetik og økologi har F. siden opbygget en internationalt anerkendt skole for marin mikrobiologi og populationsøkologi og forestod etableringen af en feltstation ved Limfjorden. Foruden studieophold har han deltaget i et par marine togter og i mange kongresser o.l. som efterspurgt taler. 1975 var han på delegationsrejse til Kina for Videnskabernes selskab (medlem 1977) og var bl.a. 1974–82 medlem af Statens naturvidenskabelige forskningsråd og fra 1979 af Akademiet for tekniske videnskaber. – Allerede i studietiden tog F. en hidtil overset forskningsgren op: studiet af de marine ciliaters (infusionsdyrs) økologi. I en lang række afhandlinger har han publiceret om disse dyrs systematik, føde, forplantning og (i disputatsen, 1969) deres relationer til fysisk-kemiske faktorer, sedimentet og andre mikroorganismer. Han har tillige bl.a. skrevet om nedbrydningsprocesser i organisk detritus og bakteriers rolle i detritus-fødekæder, kemiske processer i sedimenter samt mikroorganismers horisontale og vertikale forekomst, selektion, konkurrence m.v. Endelig har han beskæftiget sig med fødeoptagelse og populationsdynamik hos forskellige invertebrater, især tanglopper og dyndsnegle. Sammenfatninger er foretaget i bøgerne *Theories of populations in biological communities*, 1977 (s.m. F. B. Christiansen) og *Bacteria and mineral cycling*, 1979 (s.m. T. H. Blackburn). Desuden har F. skrevet lærebøgerne *Almen økologi*, 1972 og (s.m. Barbara B. Hemmingsen) *Manual of microbial ecology*, 1974. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1969 285.

Torben Wolff

Fenger Møller, Grethe, * 1941, arbejdsminister, jurist. * 6.11.1941 på Frbg. F: afdelingschef Torben F. M. († 1982) og Ebba Edith Jensen. Ugift.

F. M. blev student fra Marie Kruses skole 1961, havde derefter et års studieophold på Hamline University i Minnesota og blev cand.jur. fra Kbh.s universitet 1969. S.å. ansattes hun som sekretær i arbejds- og socialministerierne. 1975 var hun udlånt til statsministeriet som leder af sekretariatet for kvindeåret og var 1976–79 medarbejder i ligestillingsrådets sekretariat. 1979 udnævntes hun til fuldmægtig. Sit omfattende arbejde for kvindesagen indledte hun i studietiden som næstformand i Dansk kvindesamfunds ungdomskreds 1965–67 og var fra 1967 medlem af hovedbestyrelse og forretningsudvalg i dansk kvindesamfund og dets formand 1974–81. Fra 1971 har hun været medlem af Danske kvinders nationalråds styrelse. 1971 var hun medlem af forretningsudvalget i komiteen for tilslutning til EF. I u-landsarbejde har hun deltaget i rådet for internationalt udviklingssamarbejde 1967–76 og som medlem af Danidas oplysningsudvalg 1976–78. Politisk sluttede F. M. sig til det konservative folkeparti og deltog fra begyndelsen af 1970erne i partiets organisationsarbejde i Kbh.-Frbg. Fra 1975 er hun medlem af det konservative folkepartis hovedbestyrelse, blev 1974 indvalgt i Frbg. kommunalbestyrelse og blev 1981 rådmand. 1974 opstilledes hun til folketinget i østre storkreds og har været valgt i kredsen siden 15.2.1977. Ved dannelsen af regeringen Poul Schlüter 10.9.1982 udnævntes hun til arbejdsminister. Det vakte i mange kredse nogen overraskelse at en kvinde placeredes i et ministerium der under en konservativt ledet regering måtte formodes at komme ud for visse storme. De udeblev heller ikke. Der kom proteststrejker og demonstrationer og en langvarig havnearbejderstrejke, men F. M. lod sig ikke gå på af uroen og har uden vaklen fastholdt den politiske linje som firkløverregeringen havde fastlagt. □Foto.

Helge Larsen

Ferlov, Knud Valdemar Jørgensen, 1881–1977, oversætter. * 21.10.1881 i Kbh., † 6.6.1977 i Rom, begr. i Kbh. (Ass.). F: fabrikejer, cand.pharm. Valdemar Jørgensen F. (1831–1913) og Ida Olejka Petersen (1847–1913).

F. blev student 1900 fra Gammelholm skole. Efter magisterkonferens i fransk 1905 tilbragte han sine fleste år i Frankrig og Italien. Han havde en sjælden evne til at komme i personlig kontakt med tidens skribenter, og i Firenze levede han i tæt samvær med gruppen omkring tidsskriftet La Voce: G. Papini, G. Prezzolini og A. Soffici,

som ofte i deres erindringsbøger omtaler deres danske ven. Her begyndte han i 1907, på Papinis opfordring, sit arbejde med at oversætte Søren *)Kierkegaard til italiensk, et arbejde han i 1930erne fortsatte i Frankrig (sammen med J. J. Gateau). Det sluttede i 1961 med *Journal. Extraits*, et omfattende udvalg i fem bind af Kierkegaards Papirer. F. blev således banebrydende for denne i de romanske lande, længe før eksistentialismen fik sit gennembrud. F.s virke var tosidet idet han til dansk oversatte værker af de skribenter der havde betydet mest for hans egen udvikling: Blaise Pascal, Henri Bergson og Papini. De lange ophold i Firenze, Rom og Paris og samtaler med franskmænd og italienere gav ham den fortrolighed med de to romanske lande som kan aflæses i mange avis- og tidsskriftartikler, ikke mindst i dem der kom i Ugens Tilskuer 1910–20. Modsat Brandes-kredsen her hjemme interesserede han sig for det konservative og katolske Frankrig. Det ses også i de to håndbøger *Frankrig*, 1931 og *Italien*, 1934 hvori han gav en syntese af sin viden om de to lande han som en indfødt havde indlevet sig i. 1937–52 var han lektor i dansk ved Roms universitet. Det var fortrinsvis de store religiøse ånder, en Pascal og en Kierkegaard, der fængslede F. Han havde megen føling med den katolske verden og omgikkes flere gejstlige, og han opholdt sig i 1920erne hos benediktinerne i Subiaco og på Montecassino; men der er intet i hans breve der tyder på at han foretog skridtet over i katolicismen. Hans værdifulde korrespondance (som nu er indgået i Det kgl. bibliotek, ca. 1300 breve) viser hvor intenst han oplevede dette sit problem og evnede at give det et gribende og brillant udtryk. □Flere tegn. af Rita Thermes, 1950. Tegnet i Rom 1953. Tegn. af Rita Thermes, 1963. Mal. af Hanne Swane, 1976. Buste af P. Holm-Olsen og af Nanna Johansen. Foto.

Ardengo Soffici: Fine di un mondo, Firenze 1955 (også i forf.s Opere VII, 1968) 8. afsnit. Giuseppe Prezzolini: Dal mio terrazzo, Firenze 1960 315f. Kn. Bøgh i Fund og forskn. XVI, 1969 127–46. Pina Zaccarin i Il veltro XXV, Rom 1981 195–213.

Knud Bøgh

Fjeldså, Jon, * 1942, zoolog. * 13.12.1942 i Hauge i Dalane, Norge. F: lektor Per F. (* 1909) og Anine Knudsen (* 1920). ~1° 1966 med Tora Olsen, f. Wasmuth. Ægteskabet opløst 1979. ~2° (b.v.) med designer Else Bering Andersen, f. Bering, * 7.4.1935 i Viby.

F. blev student 1961 og magister i zoologi fra Bergen universitet 1970 med speciale i lappedykkere. 1971 ansattes han på Zoologisk museums fugleafdeling og blev lektor 1974. Langvarige studierejser gik til Island (især Mývatn) 1974, til Peru 1977–78, til Australien 1979 og til Andesbjergene 1981 og 1983–84. – Især i studietiden publicerede F. om norsk fuglefaunistik o.l. Hovedinteressen har siden samlet sig om fugle knyttet til ferskvand. På basis af en række større afhandlinger om den toppede lappedykkers udbredelse og geografiske variation i Norden, ynglepladser og -adfærd, regulering af populationstæthed samt rekruttering m.m. disputerede F. 1974. Senere har han udstrakt disse studier til syv til dels meget dårligt kendte lappedykkerarter i svært tilgængelige højlandssøer i Andes og har publiceret om deres slægtskabsforhold på grundlag af dunungernes farvemønstre og de voksnes yngleadfærd og fødebiologi (bl.a. *Comparative ecology of Peruvian grebes*, 1981). Andre større undersøgelser har omhandlet sandhønsenes systematik og bestandsregulering og morfologisk variation hos den hjemlige blishøne samt to Andes-blishønsearters biologi og systematik. En felthåndbog om Andesregionens fugle er under udarbejdelse. Studier over fuglebestande har omfattet Mývatn og to sjællandske moser (Regnemark og Utterslev). En ekstra dimension i F.s virke som videnskabsmand og popularisator er hans tegnekunst. Smukkest kommer den til udtryk i bogen *Guide to the young of European precocial birds*, 1977, med henrivende akvareller af redeflyende dununger af hønse-, måge- og vadefugle, en milepæl i dansk ornitologisk litteratur. F. har leveret træfsikre stregtegninger til ca. 35 bøger om fugle og andre dyr. Selv har han skrevet bøger om lappedykkere, blishøne, rørhøne og hættemåge (også udg. på engelsk) samt fornemt illustrerede artikler om dyrelivet i Andesbjergenes puñazone. □Foto.

Selvbiografi i Kbh.s univ. årbog 1974–75 118.

Torben Wolff

Fogtdal, Palle, * 1931, forlagsboghandler, redaktør. * 1.11.1931 i Sakskøbing. F: sparekassebestyrer Niels Peter F. (1902–71) og Ruth Dornonville de la Cour (* 1909). ~14.1.1956 med Inger Marie Huda, * 5.6.1933, d. af sproglærer David H. og Marie Madsen. Ægteskabet opløst.

F. tog realeksamen fra Nysted realskole og kom 1947 i boghandlerlære hos Thaaning Steffensen i Sakskøbing. Efter læretiden blev han tilknyttet Dansk Bogtjeneste og 1953 redaktør af Boghandlermedhjælperforeningens blad Bogormen og året efter formand for BMF. 1955 blev F. tilknyttet det nystartede forlag Skrifola, stiftet af bl.a. Jørgen Lademann, som skønt uden erfaring foretrak udgivelsen af tidsskrifter og magasiner fremfor bøger. F. fik overdraget redaktionen af

Foto-Magasinet og året efter Madame og Film-Journalen, blade som Skrifola havde købt rettighederne til i udlandet, men som F. skulle tilpasse danske forhold. Lademann var ikke længe om at opdage F.s talent netop for bladvirksomhed, og gav ham snart frie hænder til inden for koncernen at starte egne udgivelser, og han lagde ud med *Fodbold-Jul* og *Bil-revyen* der begge blev store successer. Opmuntret heraf besluttede F. at begynde egen bladvirksomhed, og med et beskedent lån fra Bonniers forlag i Stockholm fik han 1961 en god start med *Bo Bedre* hvor oplaget aldrig faldt under 100 000 eksemplarer. Som rygraden i hans virksomhed henvendte Bo Bedre sig til den yngre og mere velstillede generation og F. forstod at udnytte den økonomiske velstandsbølge i 1960erne. Månedsmagasiner om biler, sejlsport og modebladet *Eva* var kun en naturlig følge af de kvalitetskrav som var lagt med Bo Bedre. Sine største salgssucceser opnåede F. i 1970erne med udgivelse i hele Skandinavien af nyttebetonede magasiner som *Alt om håndarbejde* og *Gør-Det-Selv* der delvis i starten hentede stof fra lignende tyske blade. Alt om håndarbejde havde i flere år et samlet skandinavisk oplag på over en halv million. *Mad fra A til Z* var dog helt F.s egen opfindelse – fulgt op 1977 af månedsmagasinet *Alt om mad*. At hvile på den økonomiske succes lå F. fjernt, og da dagbladet Information 1968 kom i vanskeligheder trådte F. til. Med stor personlig økonomisk støtte sikrede han dets eksistens, og da han 1970 fratrådte som formand for bestyrelsen overlod han sine aktier til medarbejderne til kurs 10 der kunne afvikles over ti år. Igennem længere tid havde F. haft planer om at udgive et ugentligt nyhedsmagasin, og trods advarsler udkom det første nummer af *NB!* januar 1970, skrevet og redigeret af førende danske journalister. Bladet var en økonomisk katastrofe omend salget efter en flyvende start stabiliserede sig omkring 45 000 eksemplarer. I dec. s.å. måtte det gå ind, og NB! havde da påført F. et tab på ca. 5 mio. kr. Efter redningsaktionen på Information og NB!-fiaskoen nærmede F. sig betænkeligt en fallit. Bonniers i Stockholm, der stadig havde uindskrænket tillid til F., købte halvdelen af hans virksomhed hvad der gav mulighed for at fortsætte hvad han havde bygget op i tolv succesfulde år. Han udvidede med blade som *Hi-Fi* og *Elektronik*, det eksklusive *Skønne Hjem* og *Fogtdals Magasin om Danmark* der dog kun fik en kortere levetid. Det kom som en stor overraskelse for alle da F. 1983 afhændede hele sit store bladhus til Bonniers. Afståelsen fandt sted da virksomheden gik så godt som nogensinde, og regnskabet udviste et rekordoverskud. Årsagen må søges i hans personlige utilfredshed i det bestandigt voksende bladhus over at se sin stilling gradvis ændret til administratorens, hvor de mere fristende funktioner blev lagt i hænderne på en stadig voksende stab af redaktører. F. har på forbløffende kort tid skabt et bladhus på størrelse med Carl Aller og Gutenberghus. Han er nu begyndt en ny egen forlagsvirksomhed med kvalitetsprægede bøger og værker om danske emner. □Foto.

Godfred Hartmann

Forchhammer, Jes, * 1934, kræftforsker. * 5.4. 1934 i Århus (Skt. Johannes). F: civilingeniør Nels Bjørn F. (1905–75, ~2° 1943 med Sigrid Anne Meriti Jatho, * 1918) og byplangeograf, mag. scient. Margrethe (Grethe) Høgstrøm (1903–57, ~2° 1941 med stadsingeniør Olaf *)Forchhammer, 1881–1964). ~28.12.1958 i Keldby k., Møn, med provisor, cand.pharm. Anne Jette Edinger Balle, * 16.11.1936 i Julianehåb, d. af pastor Nicolai Edinger B. (1903–64) og Birte Rolf Larssen (1906–82).

F. blev student 1952 fra Sortedams gymnasium og tog medicinsk embedseksamen 1960 ved Kbh.s universitet; han havde tillige 1952–53 studeret ved polyteknisk læreanstalt og i 1954 været laborant syv mdr. ved blyminen Mestersvig i Grønland. Efter turnus ved KAS Gentofte var F. 1961–66 ansat ved den antibiotiske afdeling på Statens seruminstitut, og de følgende ti år var han kandidatstipendiat, adjunkt, senere lektor ved Kbh.s universitets mikrobiologiske institut, dog afbrudt af researchstillinger ved University of Pittsburg (1969–70) og Stanford University, Calif. (1971). Siden 1973 har F. været leder af afdelingen for tumorvirologisk forskning på Fibiger laboratoriet under Foreningen til kræftens bekæmpelse. Han har særlig arbejdet med forskning af viras betydning for kræftudvikling og siden 1973 været lærer ved og organiseret gentagne internationale kurser om RNA-tumor-virus og om avanceret teknologi ved komparativ leukæmiforskning. 1971 disputerede F. for den medicinske doktorgrad ved Kbh.s universitet om *Messenger RNA i bakterier. Kvantitative målinger af messenger RNA i Escherichia coli* og har fulgt emnet op med arbejder om vækstregulationen i bakterier og pattedyrceller samt om sarkomvirus i vævskulturer hos mus. 1981 publicerede F. for arbejdstilsynet en række værdifulde kapitler i bogen om Kræft og kemiske stoffer. Hans grundlæggende kræftforskningsstudier har medført en række tillidsposter. Han var 1973 medlem af Dansk selskab for cancerforskning, formand 1976–80, af International Association for Comparative Research on Leukemia and re-

lat. Diseases, 1977 medlem af World Committee og 1980 af Det kgl. danske videnskabernes selskab. 1981 medlem af Kræftens bekæmpelsesvidenskabelige udvalg og af tilsynsrådet for anvendt mikrobiologisk teknik ved Danmarks tekniske højskole, Lyngby.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1972 139f.

Egill Snorrason

Friis Johansen, Holger, * 1927, filolog. * 29.4. 1927 på Frbg. (Solbjerg). F: arkæolog K. *)F. J. (1887–1971) og mag.art. Charlotte Brøndsted (1892–1973). ~30.7.1952 i Kbh. (b.v.) med stud. mag., senere lektor Bente Harkjær-Simonsen, * 13.10.1929 i Kolding, d. af grosserer Peter Andreas H.-S. (1898–1945) og Stella Viola Sørensen (1904–45). – Bror til Karsten *F. J.

F. J. blev klassisk sproglig student fra Metropolitanskolen 1945 og cand.mag. med klassisk filologi som hovedfag og engelsk som bifag 1952. 1954–61 var han arkivar ved Rigsarkivet. Fra 1961 har han været professor i klassisk filologi ved Århus universitet. Han var universitetets prorektor 1973–74. – Videnskabeligt har F. J. arbejdet med et bredt spektrum af klassisk- og middelalderfilologiske emner; sideløbende hermed har han oversat en række tekster fra græsk, et arbejde der senest har fundet sit fornemme udtryk i fordanskningen af *Pindar: Tretten epinikier*, 1981. 1952–60 var han redaktør af den danske Du Cange, ordbogen over middelalderlatin på grundlag af danske kilder. En artikel om sætningsstrukturen i Aischylos' Supplices fra 1954 foregriber imidlertid hvad der skulle blive F. J.s centrale forskningsfelt: den græske tragedie. Den almene refleksions formale udtryk i tragedien er emnet for disputatsen *General reflection in tragic rhesis. A study of form*, 1959. I artikler, udgaver og oversættelser har F. J. sidenhen uddybet sine analyser af den græske tragedie ud fra en suveræn beherskelse af samtlige filologiens metoder og redskaber. Et hovedværk, også i international sammenhæng, er *Aeschylus: The suppliants. Introduction, text and commentary*, I–III, 1980 (s.m. Edward W. Whittle). F. J. har siden 1979 været hovedredaktør af tidsskriftet Classica et Mediaevalia. S.å. blev han medlem af den internationale kommission for Thesaurus Linguae Latinae. Han er medlem af en række lærde selskaber, af Videnskabernes selskab siden 1977. – R. 1969. R[1]. 1982. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1959 203. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Erik Petersen

Friis Johansen, Karsten, * 1930, filolog, filosof. * 5.12.1930 på Frbg. (Solbjerg). F: arkæolog K. *)F. J. (1887–1971) og mag.art. Charlotte Brøndsted (1892–1973). ~2.7.1960 i Søllerød (b.v.) med bibliotekar Karen Stigaard, * 14.6.1929 i Charlottenlund, d. af amtsforvalter Aage S. (1890–1972) og Olga Louise Schønfeldt. – Bror til Holger *F. J.

F. J. blev klassisk sproglig student fra Metropolitanskolen 1948 og cand.mag. med klassisk filologi som hovedfag og historie som bifag 1956. 1957 blev han ansat ved Det kongelige bibliotek som fagreferent i græsk, 1959–68 tillige som leder af udenlandske afdelings systematiske katalog. 1967 blev han knyttet til Kbh.s universitet, dels som lektor (1967–69), dels som amanuensis (1968–69) i klassisk filologi; 1969 blev han udnævnt til professor i antik og middelalderlig filosofi.

F. J. var en kort årrække efter sin embedseksamen medarbejder ved Danmarks riges breve, hvis 3. rækkes bind I–VIII (1958–80) han har været med til at udgive. Kernen i F. J.s forskning er imidlertid arbejdet med den græske filosofi, i særlig grad Platons. Disputatsen *Studier over Platons Parmenides i dens forhold til tidligere platoniske dialoger*, 1964 behandler en af Platons vanskeligst tilgængelige og mest omdiskuterede dialoger. I artikelform og foredrag har F. J. behandlet andre centrale problemer af hermeneutisk og historisk art i Platons tænkning. 1966 udkom *Platons filosofi. Udvikling og enhed*, fortsat den bedste indføring i den store filosofs tankeverden på et nordisk sprog. Som forsker, underviser og formidler er F. J. i sit arbejde præget af en ufravigelig eksakthed over for detaljen og dens forståelseskontekst som nok tillader synteser, men energisk skyr ubeføjede generaliseringer. F. J. har beskæftiget sig indgående med en række fag- og filosofihistoriske emner også uden for Platon-forskningen. En lærd bedrift er udgaven af J. N. Madvigs *Sprachtheoretische Abhandlungen*, 1971. Han er blevet valgt til en række tillidsposter i forskellige faglige organer, således medlem af bestyrelsen for Platonselskabet 1971. Medlem af Videnskabernes selskab blev han 1978. – R. 1979. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1964 135. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Erik Petersen

Fromberg, Kurt Christian, * 1934, forlagsdirektør. * 19.7.1934 i Kbh. F: slagtermester, senere ejendomsmægler Hans Laurits Larsen (1897–1969) og Mette Kirstine Fromberg (* 1898). ~13.9.1958 på Frbg. (b.v.) med Sonja Lauritzen,

* 12.9.1937 i Rødding, d. af funktionær Lorenz L. (* 1913) og Margrethe Jepsen (* 1917). Separeret 1978.
Efter afsluttet skolegang med mellemskoleeksamen kom F. i handelslære i Wagons-Lits/Cook rejsebureau 1950–52. Fra sin tidligste barndom har han været levende optaget af bøger og læsning. Han var en flittig besøgende på folkebiblioteket i Griffenfeldsgade på Nørrebro i Kbh. og senere i kvarterets mange antikvariater. Ikke mærkeligt derfor at F. 1953 søgte ansættelse ved ekspeditionen på Gyldendals Boghandel, Nordisk Forlag A/S. Det førte ham gennem en række af forlagets afdelinger, bl.a. 1958 til presse- og reklameafdelingen, dengang ledet af Aleks. *Frøland. Efter en afstikker til Danfoss 1960–61 kom han tilbage til Gyldendal og blev 1965 leder af presse- og reklameafdelingen og marketingdirektør 1977. Året før var han på studieophold ved Buffalo University, New York, hvor han beskæftigede sig med litteratur og medievirksomhed samt moderne reklame og markedsføring, især med henblik på bogbranchen. 1979 blev F. udnævnt til direktør på Gyldendal i et trekløver med Ole Werner Thomsen og Eigil Winther. 1982 blev han administrerende direktør. F. har altid haft en styrke i det udadvendte, kontakten til presse, boghandlere, biblioteker, skolefolk, politikere og sidst men ikke mindst den almindelige læser. Han har til stadighed været optaget af at nedbryde skel og „elfenbenstårne", formidle bogen til de flest mulige, herunder søgt at tilpasse bogens rammer og ydre form til det omgivende samfund uden at gå på kompromis med litterære og kunstneriske idealer. ☐Foto.

Allan Brusendorff

Frøland, Aleksander, 1894–1982, boghandlerhistoriker. * 9.10.1894 i Herning (Gjellerup), † 11.10.1982 i Kbh., begr. Ordrup kgd. F: frugthandler Niels Oluf Nielsen (1864–1937) og Abelone Olesen (1866–1937). ~3.8.1930 i Dalby i Skåne med Vicky Gunborg Virin, * 13.1.1905 i Lund, d. af læderhandler Anders Andersson (1862–1907) og forretningsindehaver Maria Andersson Virin (1869–1959).
F. kom 1908 i boghandlerlære hos N. P. Holm i Ringkøbing, og fra 1915 var han ansat i et par kbh.ske boglader, længst hos Høst & Søn, afbrudt at et halvt års ophold i London. 1928 kom han til Gyldendal hvor han fra 1933 ledede forlagets nyoprettede presse- og reklameafdeling. F. har altid betonet at hans tid som „sortimenter" var af afgørende betydning for hans senere virke som formidler af bøger over for køberne. Gennem årene har F. udmøntet sin interesse for bøger („Mit arbejde er min hobby") i mange engagementer i faget. Han var formand for Boghandlermedhjælper-foreningen i en årrække og redaktør af foreningens blad Bogormen. Det nordiske samarbejde har han plejet ved afgørende indsatser for at gøre nordiske faglige stævner til virkelighed, fx det første på Hindsgavl 1929, under titlen „Studiekursus for medhjælpere og yngre boghandlere". Allerede tidligt blev F. impliceret i undervisning på boghandlerfagskolen i fagene boghandlerpraksis, korrespondance, salg og reklame, og et rigt fagligt forfatterskab fulgte, fx *Boghandelens Korrespondance*, 1938, *Boghandlerpraksis*, 1939, *Kundebetjening*, 1953 (oversat til svensk, tysk og serbokroatisk), samt en lang række artikler i faglige tidsskrifter. Hans sidste større bog var *Dansk boghandels historie 1482 til 1945*, 1974. I 25 år, op til 1964, udsendte han kort før juletid hvert år *Blade af boghandelens humor*, en udgivelse han, som den lune jyde han også var, lagde megen omhu i. F.s betydning for flere generationer af fagets unge, forlæggere og boghandlere, er uomtvistet, og næsten ingen tekst der gik gennem hans hånd forblev den samme efter gennemgangen; et særkende var en præcis og logisk udtryksform, uden overflødige forsiringer, hvilket bl.a. hans medarbejderskab ved denne udgave af Dansk biografisk leksikon viser. Personen F. var, som en omtale sagde ved hans 70-års dag „altid ens, lun, stædig, ikke for tæt på og ikke langt fra". Som branchens uofficielle historiker havde han gennem årene samlet et meget stort fagligt bibliotek, suppleret med en velordnet udklipsamling, nu på Kbh.s univ., Amager. På F.s 85-års dag blev, ved en indsamling i branchen, oprettet et legat i hans navn med det formål årligt på hans fødselsdag at uddele et beløb til en person i bogbranchen „som anerkendelse af en ydet indsats til almenfaglig gavn". – R. 1954. ☐Tegn. af Hans Bendix (Fr.borg). ☐Foto.

Interviews i Kristeligt dagbl. 7.10.1944, Børsen 8.10. s.å. samt Berl. tid. 4.10.1964. Det danske bogmarked, 1982 nr. 43.

Allan Brusendorff

Fuglede, Bent, * 1925, matematiker. * 8.10.1925 på Frbg. F: bankassistent, senere bankbestyrer Lauritz Ole Albert F. (1896–1966) og Adda Fjord Pedersen (* 1896). ~6.3.1954 på Frbg. (b.v.) med docent Ólafía Einarsdóttir, * 28.7. 1924 i Reykjavík, d. af kontorchef Einar Þorkelsson (1865–1944) og Ólafía Guðmundsdottir (1888–1929).
F. blev student fra Skt. Jørgens gymnasium 1943 og afsluttede sit studium ved Kbh.s universitet 1949 med skoleembedseksamen og magisterkon-

ferens i matematik. Allerede under studiet gjorde hans forskerevner sig klart gældende. Efter et studieophold i USA 1949–51 ansattes han 1952 som videnskabelig assistent ved Danmarks tekniske højskole, men flyttede 1954 til en stilling som amanuensis ved Kbh.s univ.s matematiske institut hvor han 1958 udnævntes til lektor, 1959 til afdelingsleder. F. var 1958–59 nordisk docent ved Lunds univ. Efter 1960 at have erhvervet doktorgraden på afhandlingen *Extremal length and closed extensions of partial differential operators* udnævntes F. til professor i matematik ved Danmarks tekniske højskole, en stilling han 1965 ombyttede med et professorat ved Kbh.s univ. F. har en betydelig produktion bag sig inden for emnerne lineære operatorer, partielle differentialligninger og potentialteori. I 1972 udkom bogen *Finely harmonic functions.* – F. indvalgtes i Videnskabernes selskab 1968 og i det finske videnskabsakademi 1980. – R. 1973. R[1]. 1981. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1960 195f.

V. Th. Jørgensen

Genefke, Inge Kemp, * 1938, læge. * 6.7.1938 på Frbg. (Mariendal). F: overingeniør, cand.polyt. Regnar G. (1900–80) og Helen la Cour (* 1908). ~9.7.1965 i Kbh. (Trin.) med lektor, dr.teol. Peter *Kemp, * 24.1.1937 i Brandstrup, Vindum sg., s. af sognepræst Svend Carl Hartvig K. (* 1906) og Birgitte Augusta Gøtzsche (* 1910).
G. blev student fra Frbg. gymnasium 1956 og læge ved Kbh.s universitet 1965. Efter videnskabelige studier ved biokemiske universitetsinstitutter i Strasbourg, Paris, Schweiz og Italien opnåede hun et kandidatstipendium 1968–71 til yderligere videnskabeligt arbejde om neuroaminer, hvilket hun udførte på Kbh.s univ.s farmakologiske institut. Fra 1972 gennemførte hun på kbh.ske hospitaler en bred uddannelse inden for det neurologiske speciale, hvorved hun fik interesse for rehabiliteringen af torturofre. 1974 blev hun medstifter af Amnesty International's danske lægegruppe og fra 1976 medlem af og 1978–81 chairman for Amnesty International's Medical Advisory Board. På Rigshospitalets neuromedicinske afdeling har hun med enestående energi og offervilje fået oprettet et særligt afsnit der ved støtte fra fysio- og ergoterapeuter får rehabiliteret et stort antal af sådanne svært mishandlede personer så de kan vende tilbage til et menneskeværdigt liv. Hun har ved udstrakt publikation om sit virke bragt problemerne frem til offentlighedens kendskab og blev 1978 medstifter af den internationale videnskabelige organisation Anti-Torture Research (ATR). 1982 udnævntes hun til lægechef for det internationale rehabiliterings- og forskningscenter for torturofre (RCT) der 1984 er placeret i nær relation til Rigshospitalet. 1978 var hun medarrangør af det første internationale medicinske seminar om tortur, i Athen; det næste organiserede hun i Kbh. 1983. For sin store uegennyttige indsats har G. modtaget talrige æresbevisninger (Ingrid Jespersens legat 1980, Ellen og Hans Hermers fond 1981, Generalkonsul Ernst Carlsens fond 1982, Christen Møller Sørensen og hustrus fond 1983) og udnævntes 1982 til Årets dansker af Det internationale pressecenter. □Foto.

Interview i Berl. tid. 2.1.1983.

Egill Snorrason

Gjødesen, Mogens, * 1915, museumsdirektør. * 15.7.1915 i Kbh. (Helligånds). F: postekspedient, senere postmester Hjalmar Claus Viggo G. (1878–1934) og Valborg Marie Jørgensen (1883–1967). ~1° 1943 med Anna Elizabeth Tillisch, * 12.12.1919 i Argentina, d. af landmand Poul Christian T. (1883–1971) og Anna Emmeline Richens (1888–1967). Ægteskabet opløst. ~2° 15.11.1965 i Kbh. (b.v.) med kunsthistoriker, museumsassistent Marianne Brøns, f. Hoff, * 12.8. 1929 i Holbæk (~1° med civilingeniør, mag. scient. Hans Kristian Brøns, * 1929), d. af ingeniørkaptajn Axel Constantin H. (1877–1931) og sygeplejerske Edle Kornerup (1890–1972).
G. tog 1940 magisterkonferens i klassisk arkæologi som elev af K. *)Friis Johansen efter i 1938 at have modtaget Kbh.s universitets guldmedalje og blev straks derefter ansat ved Nationalmuseets mønt- og medaljesamling. Fra 1943 fandt G. sit faste virkefelt på Ny Carlsberg glyptotek, først som inspektør, fra 1970–78 som samlingens direktør. G.s første litterære arbejde var en undersøgelse af nyklassicismens forhold til antikke vaseforbilleder (Kunstmuseets Aarsskrift 1942). Med en række skrifter har G. derefter slået sit navn fast som internationalt anset kender af antik bronzekunst. 1944 udkom *Bronze paterae with anthropomorphous handles* (Acta archaeologica XV, 1944) og senere bl.a. *Greek bronzes. A review article* (American Journal of Archaeology, 1963) og *The artistic context and environment of some Greek bronzes in the Master Bronzes Exhibition* (i Art and technology. A symposium, Cambridge Mass. 1970). G. har beskæftiget sig med græsk stenskulptur i *En græsk Metope fra Sicilien* (Medd. fra Ny Carlsberg Glyptotek, 1953) og med romersk kejsertidskunst i bl.a. *De tre Kejsere. Litterære og plastiske portrætter* (sst. 1959) og *En splint af Titi bue* (sst. 1975, engelsk

version 1976). Arbejdet med Glyptotekets samlinger satte frugt i erhvervelser bl.a. af fyrst Juritzskis marmorsfinks, arkaiske bronzer og østgræske plastiske vaser. Sammen med konservator Aksel Theilmann gennemførte G. en rensning for ældre restaureringer og en nymontering af Sciarrabronzen og af etruskisk arkitektonisk terrakottaplastik – ændringer der medførte en nyopfattelse af skulpturerne. G.s viden om etruskisk kunst er fastholdt i katalogen *Ny Carlsberg Glyptotek. Den etruskiske samling*, 1966 (s.m. Flemming Johansen).

G. er først og fremmest kunstarkæolog, men har desuden deltaget i udgravninger i Milas 1938, i det mykenske Dendra 1939 (begge under ledelse af A. W. Persson) og i Carlsbergfondets ekspedition til Fønikien i 1958 og 1959. Også som gæsteforelæser ved universiteterne i Stockholm og Uppsala 1945, Harvard 1967 og Göteborg 1969 har G. virket. I 1970 blev G. medlem af Det kgl. danske videnskabernes selskab og var i 1978–79 Visiting scholar ved The J. Paul Getty Museum, Malibu, Californien.

G.s skrifter vidner om hans lærdom og hans evner til at gennemføre komplicerede analyser med kløgtig argumentering, men røber også hans forståelse af kunst, udtrykt i en stilistisk prægnant og til tider lunerig form.

Dyveke Helsted

Gram, Hans, 1754–1804, organist, komponist. * 20.5.1754 i Kbh. (Frels.), † 28.4.1804 i Boston, USA. F: kaptajn, overekvipagemester i Asiatisk kompagni Niels Hansen G. († 1760) og Maren Brock (1734–1804). ~ 11.11.1785 i Danvers, Massachusetts, med Jane Burdick, † 1806 i Portland, Maine, d. af hotelvært Benjamin B.

Den unge G. skilte sig ud fra sin solide handelsfamilie ved at tage studentereksamen 1770 og fortsat universitetsuddannelse. Til morbroderen Niels *)Brocks mishag dyrkede han litteratur og musik med studiekammerater som C. *)Pram og J. D. *)Preisler. For Det kgl. teater oversatte han vaudevillen Le Tonnelier (*Bødkeren*, opført 1780), og han bidrog til Nytaarsgave 1782, udgivet af Christian *)Iversen. Efter en affære der kostede ham K. L. *)Rahbeks tillid rejste han 1781 til Vestindien og kom 1785 til Boston hvor han blev musiklærer og organist ved kirken i Brattle Street. Massachusetts Magazine bragte fra juni 1789 flere af hans kompositioner, bl.a. *The Death Song of an Indian Chief* (marts 1791), den første sang med orkesterledsagelse trykt i USA. 1795 udgav han sammen med Oliver Holden og Samuel Holyoke *The Massachusetts Compiler of Theoretical and Practical Elements of Sacred Vocal Music*. Værket blev, især ved sin udførlige teoretiske indledning, betydningsfuldt for en fornyelse af Amerikas musik i europæisk retning. Det blev et meget anvendt standardværk for musik- og sangforeninger og bevarede sin position ind i 1800-tallet. G. blev så sent som i 1960erne placeret i Amerikas musikhistorie af forskerne David W. McCormick og Maribel Meisel. Sidstnævnte introducerede ham i Danmark med et radioprogram 1.7.1969. G.s helbred var svagt, hans levevej usikker og han døde yderst fattig. Men efter hans mor arvede hans fire børn godt 20 000 rigsdaler. – Den ældste søn **Hans Burch (Benjamin) G.** (1786–1840) kom til Danmark 1809, og støttet af faderens fætter, livkirurg Christian *)Fenger (1773–1845) uddannede han sig til kirurg og praktiserede i København, hvor han bl.a. fik afgørende betydning for Vilhelm *)Birkedal i hans opvækst. **H. B. G.** blev grebet af S. F. C. Hahnemanns homøopatiske lære, rejste 1825 tilbage til New York og anerkendes stadig som homøopatiens pioner i Amerika.

The Boston centinel 18.2.1795 og 5.5.1804. The repertory, Boston 8.5.1804. Oliver Bray: An oration on music given before the H. G. musical society at Fryeburg, Maine, Portland 1812. K. L. Rahbek: Erindr. I, 1824 346–50. Danske i Amerika II, Minneapolis, 1909 190–94. – History of homoeopathy in America, red. Will. H. King I, N.Y. 1905 60–75. Vilh. Birkedal: En livsførelse I, 1863 118–26 (om Hans B. Gram).

Niels Alsted

Gram, Hans Burch (Benjamin), se **Gram, Hans.**

Grandjean, Louis Augustin **(Austin),** * 1930, grafiker. * 24.8.1930 i Kbh. (Trin.). F: direktør, senere forfatter Louis Eugene G. (1898–1963, ~ 2° 1939 med Tove Hermann) og Ellen Margrethe Ingeborg Balle (1894–1982). ~ 28.5.1955 i Hellerup k. med lægesekretær Bodil Eline Berg, * 23.3.1935 i Charlottenlund, d. af landsretssagfører Cai Ivar Thorgrim B. (1891–1979) og Ebba Rosenberg (* 1900).

Efter at have gået på Sorø akademi kom G. i lære som håndsætter i Langkjærs Bogtrykkeri. Hans svendestykke fra 1953 var en plakatplanche visende skriftens udviklingshistorie, allerede da et bevis på hans kombination af historisk viden og praktisk arbejde. Efter et kort intermezzo som reklamemedarbejder i Ålborg blev han 1954 ansat hos Gyldendal hvor han siden har haft sit faste virke. Han har således haft afgørende indflydelse på dansk bogproduktion og skabt normer for bogarbejdet i almindelighed. Hans utallige bogomslag dækker så godt som alle genrer og viser stor opfindsomhed og kreativ sans. Uden for huset har han præget Lousianas publikationer og skabt typografisk grundlag for Eks-

trabladet (1964) og Politiken (1968), sidstnævnte med rette belønnet med Dansk designråds IG-pris som landets smukkeste avis. Han har desuden arbejdet med scenografi og hans mest kendte stykke typografi er „hovedet" til TV-avisen. Som det vil ses har G. arbejdet i mange genrer og dermed bevist, at det grafiske element rigtigt behandlet øver større indflydelse på vor hverdag end oftest antaget. I anledning af hans 50-års dag blev der udgivet en „hilsen": Noget om medier- og mere om et enkelt, 1980.
G. har været og er medlem af adskillige danske og udenlandske faglige foreninger, bl.a. Industrielle designere Danmark, Forening for boghåndværk (formand fra 1978), Association Typographique Internationale, Type Directors Club New York og er æresmedlem af Stjärnseminaret i Stockholm. Han modtog 1959 Knud V. Engelhardts mindelegat. G. har udgivet flere bøger om skrift og de grafiske fag. ☐Tegn. af Povl Abrahamsen og Ib Spang Olsen. Karikaturer af H. Bendix og Poul Holck. Foto.

Interviews i De grafiske fag LI, 1955 386–88 og LXXI, 1975 248–53, Dagens nyheder 15.4.1957, Information 2.3.–3.3.1963 og 18.3.–19.3.1978, Berl. aften 5.10.1963 og Berl. tid. 30.3.1979. – Peter Olufsen i Mobilia nr. 276, 1978 34–41.

Erik Ellegaard Frederiksen

Groth, Jan, * 1938, billedvæver. * 13.11.1938 i Stavanger, Norge. F: rektor Erling Otto G. (1901–76) og Elise Benthe Lemaître (1906–74). ~ 19.5.1965 i Hølkerup, Egebjerg sg. (b.v.) med billedvæver Ida Benedikte Herlufsdatter Hansen, * 8.10.1933 i Gentofte, d. af forstkandidat Herluf Hofman H. (1902–66) og Bodil Lindgren (* 1902).
G. kom 1956 til Danmark og uddannedes hos malerne Erling Frederiksen og Knud Nielsen, men en stadig større interesse for billedvævning resulterede 1960 i hans ansættelse som volontør ved gobelinatelieret de Uil i Amsterdam hvor Benedikte Herlufsdatter, som var uddannet ved Aubusson i Frankrig var teknisk leder. 1961 oprettede han s.m. denne et atelier i Bråde på Sjælland, og i de følgende år skabtes her en serie billedvævninger i et samarbejde, der af G. er karakteriseret som et samspil mellem komponist og musiker, i vekselvirkning med en omfattende produktion af tegninger. Gennem vævningen forenkledes farveholdningen fra malertidens jordfarvede palet til et spil mellem sort og hvidt. G. henter sin inspiration i det sete, men udtrykket er en fuldkommen abstraktion såvel i tegningernes sorte fedtstift på det hvide papir som i billedvævningerne hvor det eneste, men rigt varierede motiv er „tegnet", en seismografisk nervøs og følsom linje af varierende tykkelse og intensitet i hvidt på en begsort bund. Efter G.s besøg i New York 1970 kan en mere monumental styrke spores i hans arbejde. Både billedtæpper og tegninger har vundet en ekspressionistisk klarhed, de sidste inden for et fast stort format. Fra 1972 har G. regelmæssigt udstillet i USA, 1972–83 med fast tilknytning til Betty Parson's Gallery, fra 1983 til Marian Goodman's Gallery, N.Y. Fra 1980 har han overvejende opholdt sig i New York hvor han er tilknyttet School of Visual Arts. En af G.s største offentlige udsmykningsopgaver var billedtæppet til amtsrådshuset i 's-Hertogenbosch i Holland, 1970–71, men endvidere har han udført gobeliner til bl.a. det franske kulturministerium i Paris 1973, Danmarks radio, Århus 1973–74, Herlev sygehus 1976–77 og døveskolen i Oslo 1981.
1965–83 har G. næsten årligt haft separatudstillinger eller deltaget i gruppeudstillinger såvel her hjemme som i udlandet, bl.a. udstillede han på Kunstindustrimuseet i Kbh. 1971, Museum of Art, Carnegie Institute, Pittsburgh 1972, Henie-Onstad kunstcenter i Oslo 1974, Louisiana i Humlebæk 1975, Musée d'Art Moderne de la ville de Paris 1976, Städtliche Galerie im Lenbachhaus, München 1980, og 1965 deltog han i 2. internationale biennale for billedvævning i Lausanne, 1968 i Form 68 i Kunstindustrimuseet i Kbh., 1975 i Tapisseries nouvelles i Musée des Arts Décoratifs i Paris. Især i USA har G. vundet anerkendelse og er repræsenteret på mange større amerikanske museer, bl.a. The Art Institute of Chicago og Guggenheim Museum og Museum of Modern Art, begge New York, men også Mobilier National, Paris, Nasjonalgalleriet i Oslo, Fondation Maeght i St. Paul de Vence, Stedelijk Museum i Amsterdam, Tate Gallery i London og Statens museum for kunst, Kbh. ejer arbejder af G., for blot at nævne nogle få. I kunstcentret Henie-Onstads stiftelser, Oslo, findes et Jan Groth-arkiv. – G. har modtaget legater fra Statens kunstfond 1970, Nationalbankens jubilæumsfond 1971, 1972, 1976 og 1980, Augustinusfonden 1979 og 1983, Stedelijk Museum, Amsterdam 1976, da.-finsk kulturfond, Helsinki 1983 og Gustav Packalens mindefond s.å. ☐Foto.

Uffe Harder i udstillingskat., Horst Halvorsens galleri og Århus kunstmuseum, 1969. Howardena Pindell i Craft horizons, N.Y. 1972 aug.-nr. Nic. Calas i Art international, Lugano 1974 sept.-nr. Per Hovdenakk i Louisiana Revy, 1975 nr. 4. Nic. Calas og Per Hovdenakk i udstillingskat., Louisiana 1975. Gertrud Købke Sutton i Kunst og kultur, Oslo 1976 nr. 1 21–30. Samme i Nordjyllands kunstmuseum. Informationsavis nr. 110, 1981 1–3. Øystein Hjort i J. G. Tematiske tegninger.

Udstillingskat., 1978–80. Wadsworth Atheneum, Hartford. Matrix 64, 1981.

Charlotte Paludan

Grove, Henning Kvist Gregersen, * 1932, fiskeriminister. * 7.4.1932 i Svoldrup. F: gårdejer Peder G. (1900–70) og Anna Marie Gregersen (* 1905). ~5.6.1954 i Lyngby med apoteksassistent Tove Nielsen, * 5.1.1932 i Farsø, d. af murermester Karsten N. (1888–1978) og Anna Nielsen (1893–1974).
G. var elev i Haubro friskole 1939–45, i Års realskole 1945–49 og blev student fra Rungsted statsskole 1952. Han afsluttede uddannelse som dyrlæge på landbohøjskolen 1958 og nedsatte sig 1960 som praktiserende dyrlæge i Skals. 1975–77 var han formand for Viborg amts dyrlægeforening. Politisk sluttede han sig til det konservative folkeparti og deltog i dets organisationsarbejde i Løvelkredsen. Han sad i Låstrup-Skals sogneråd 1966–70 og valgtes 1970 i Viborg amtsråd. 1973 opstilledes han af sit parti i Viborgkredsen og indvalgtes 1977 i folketinget. Ved dannelsen af regeringen Poul Schlüter 10.9.1982 udnævntes G. til fiskeriminister og var dermed placeret på en førsteplads i de langvarige forhandlinger om EFs fiskeripolitik hvor dansk fiskeri trængtes af de øvrige EF-landes krav om kvoter m.m. Klart og bestemt har han fremført de danske ønsker til en fiskeriaftale og ved sin holdning standset kommissionens for Danmark uantagelige forslag, men samtidig vist vilje til i forhandling at nå frem til den fælles fiskeripolitik som er EFs mål.

Helge Larsen

Hammerich, Paul, * 1927, journalist, forfatter. * 12.6.1927 på Frbg. (Mariendal). F: søofficer Kai ⁾H. (1894–1963) og Valborg Rump (* 1897). ~1° 12.8.1962 med journalist Inge Kristensen, * 12.5.1937 i Esbjerg, d. af guldsmed Max Thorvald K. (1904–57) og Ellen Meta Brandt Petersen (* 1912). ~2° 28.5.1982 i Søllerød k. med skuespiller Malene Schwartz, * 10.8.1936 på Frbg. (~1° 1961 med Christian ⁾Lillelund, * 1935), d. af maler og redaktør Walter S. (1889–1958) og lægesekretær Annelise Gamst Jensen (* 1913).
H. blev student 1947 fra Ordrup gymnasium, og efter et år i USA og et kortvarigt studium på Kbh.s universitet kom H. 1949 til Politiken som hurtigt lod hans talenter komme til udfoldelse. 1952–54 redigerede han radio- og TV-tillægget Lyt, 1954–60 var han rejsende journalist og 1960–67 redaktør af Søndags-Politiken. Som journalist er han den typiske Henrik ⁾Cavling-lærling: hurtig, smart, subjektiv og effektfuld. Efter afgangen fra Politiken fulgte kortvarige ansættelser som redaktør af ugebladet Hjemmet 1968–69, og 1970 af nyhedsmagasinet NB! der kuldsejlede i starten. Herefter var han fra 1971 tilknyttet forlaget Gyldendal, bl.a. som leder af videosektionen. I denne periode udarbejdede han den populære *En danmarkskrønike* I–III, 1976–80 som dækker perioden 1945–72. Den genkalder sensitivt og levende, og bevidst subjektivt, denne periode således som den tegnede sig for en kulturradikal københavner. Bogværket omformedes 1984 til en række meget sete TV-udsendelser. I det hele har H. haft et vågent blik for de nye medier. Ikke alene har han medvirket ved en række populære radio- og TV-serier som Karlsens kvarter, Hov-Hov, Huset på Christianshavn, Matador m.fl. og produceret tegnefilm som *Svinedrengen* og *Den grimme ælling,* men han har også i bogform behandlet det nye mediemønster bl.a. i *Den atmosfæriske voldtægt,* 1975, ligesom han fra 1979–83 var formand for bestyrelsen for det danske filminstitut. Han har desuden redigeret biografien *Panduros verden,* 1977. 1983 vendte H. hjem til Politiken som kronikredaktør og kolumnist. – H. fik 1978 Søren Gyldendal-prisen og 1981 Publicist-prisen. ☐Foto.

Sv. Cedergreen Bech

Hannestad, Knud, 1915–72, historiker. * 28.6. 1915 i Århus, † 26.9.1972 i Feldballe, begr. i Århus. F: stationsforstander Jens Christian H. († 1947) og Klara Karner († 1940). ~1° 26.12. 1942 i Århus med Anne Sophie Hoeck, * 2.10. 1924 i Århus, d. af politimester Einar ⁾H. (1891–1970) og Bertha Nina Sommerfelt (1896–1979). Ægteskabet opløst 1951. ~2° 29.9.1951 i Varnæs med senere læge Marie Jepsen Steg, * 30.9.1928 i Bovrup (~2° 1966 med læge Stanislaw Jan Kasina, * 1913), d. af gårdejer Christian Jepsen S. og Marie Bøllner. Ægteskabet opløst 1955. ~3° 6.2.1960 i Ebeltoft med biblioteksassistent, senere journalist Lene Ulrich, * 3.5.1936 i Århus, d. af overlæge, dr.med. Sven Aage Juel U. (1904–69) og Inger Mors (* 1911).
H. blev student 1934, cand.mag. i historie, dansk og latin 1941 og erhvervede Århus universitets guldmedalje 1942 for en afhandling om de kejserlige præfekters rolle i den ægyptiske civilforvaltning i tiden mellem Augustus og Diokletian. Han fungerede derefter som undervisningsassistent i historie og var lærer ved den jyske handelshøjskole nogle år, indtil han knyttedes til Statsbiblioteket i Århus (1944–60). Fra 1946 var han tillige lektor i historie ved Århus universitet hvor han 1960 blev professor i middelalderens historie. H. disputerede 1950 på afhandlingen

De 30 tyranner. Studier i athensk forfatningshistorie i slutningen af 5. årh. Hans forskning spænder fra den klassiske græske oldtidshistorie over studier i romersk kejsertid (guldmedaljeafhandlingen der delvis er publiceret i tidsskriftsartikler) til egentlige middelalderemner hvoraf særligt skal nævnes den vigtige *L'évolution des ressources agricoles de L'Italie du 4ème au 6ème siècle de notre ère*, 1962 samt mere populære fremstillinger som *Korstogene*, 1963 og indledningen til Gyldendals udgave af Saxo, 1970. Desuden var H. en administrativ begavelse der lagde en meget væsentlig del af sin arbejdskraft i udbygningen af Århus universitet fra studentertidens medlemskab af senioratet i Århus studenterforening til arbejdet i fakultetet (dekan 1964–65) og som medlem af konsistorium med sæde i dettes forretningsudvalg. Endvidere var han medlem af Statens humanistiske forskningsråd fra 1966, til sidst som formand. H. beklædte en række medlemsposter i internationale forskningsudvalg under Unesco og andre centrale internationale organisationer.

Som det aktive og udadvendte menneske H. var fik han meget stor betydning for sit universitet og for dansk forsknings internationale placering. Da ikke alle lærde har samme engagement blev der trukket hårdt på hans arbejdskraft, og han beklagede selv at der levnedes ham for lidt tid til egentlig forskning. Som ærkeårhusianer måtte han også tage sig tid til udadvendte aktiviteter som fx deltager i den meget yndede TV-udsendelsesrække *Spørg Århus* hvorved han bidrog til at tegne et mere forståeligt billede af videnskaben og dens resultater i bredere kredse. Hans viden var stor, og han delte den gavmildt ud på en charmerende og ofte uortodoks facon. Som forsker kombinerede H. grundighed med let læselig form. Han var mere interesseret i de synteser der kunne skabes på grundlag af omhyggelige kildestudier end i mere abstrakte historieteoretiske overvejelser. Hans arbejder vil ikke blive uaktuelle selvom nogle af deres resultater måske vil kunne anfægtes. – R. 1968. □Foto.

Selvbiografi i Århus univ.s årsberetn. 1950–51 117. – Olaf Olsen sst. 1972–73 9–11. Franz Blatt i Hist. t. 12.r.VI, 1972–73 551–54.

Jens Erik Skydsgaard

Hansen, Gregers, * 1900, kommunaldirektør. * 10.6.1900 i Odense (Skt. Knud). F: landsarkivar Holger *)H. (1864–1938) og Ingeborg Westergaard (1870–1953). ~ 1° 8.10.1926 på Frbg. (b.v.) med cand.polit. Anna-Sophie Hjort, * 17.6.1904 i Kbh. (Østervold), † 31.5.1940 i Søllerød, d. af statsmeteorolog, mag.scient. Vilhelm H. (1861–1920) og Anne Margrethe Ulrich (1878–1942). ~ 2° 4.4.1941 på Frbg. (b.v.) med cand.pharm. Gertrud Westergaard. * 9.9.1903 på Frbg. (~ 1° 1933 med cand.pharm. Richardt Lüneburg Falck, 1896–1938), d. af kassekontrollør Otto Achton W. (1867–1922) og Ingeborg Elisa Wichmand (1873–1952).

H. blev student 1918 og året efter kontorist i Københavns kommune. Han blev cand.polit. 1925 og avancerede i kommunens tjeneste: 1939 kontorchef og 1955–67 direktør for stadens faste ejendomme. Efter sin afgang som kommunaldirektør har H. offentliggjort en række studier der har vakt opmærksomhed. Allerede afhandlingen *Købmændene i Sakskøbing og Maribo i 1700-årene – deres økonomiske og sociale placering* (Fortid og nutid XXV, 1972) blev præmieret af Dansk historisk fællesforening som den bedste årbogsafhandling i perioden 1970–72. Gennem grundige analyser af økonomisk-historiske kilder belyses tidens økonomiske og sociale forhold hvorved det påvises at købmændene i de to byer skilte sig ud som en altdominerende gruppe der i særdeles høj grad var indbyrdes beslægtet. Denne analyse er fulgt op af artikler i Personalhistorisk tidsskrift om købmænd og købmandsfamilier på Lolland og Falster (1974, 1976, 1977 og 1980) og en sammenfattende redegørelse sst. *Købmændene på Lolland–Falster ved midten af 1700-årene*, 1981. Artiklerne, der er meget grundige i analysen, demonstrerer et solidt kendskab til kilderne, men mest karakteristisk er synsvinklen: sammenhængen mellem slægt, miljø og samfund. Samme forhold gør sig gældende for artikler om kendte danskeres aner (Pers. hist. t. 1980, 1981 og 1983) og for bogen *Bispen og betleren*, 1982. Den viser på en interessant måde hvordan særdeles forskellige slægter er knyttet sammen og hvordan slægtshistorien og tidshistorien gensidigt kan belyse hinanden. På grund af disse perspektiver i forfatterskabet har Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie 1982 tildelt H. medaljen for en bemærkelsesværdig personalhistorisk indsats. □Foto.

Fortid og nutid XXVI, 1975–76 269f. Pers. hist. t., 1982 227.

Knud Prange

Hansen, Hans Jørgen Steen, * 1939, geolog. * 6.8.1939 i Kbh. (Sions). F: fuldmægtig, senere ekspeditionssekretær Karl Henrik H. (1906–75) og Ellen Margrete Petersen (* 1904). ~ 8.10.1962 i Ordrup k. med cand.mag. Kirsten Barker Jørgensen, * 24.10.1942 i Kbh., d. af professor C. *)Barker J. (* 1915) og fysioterapeut Vibeke Balslev Schmidt (* 1921).

H. blev student 1959 fra Gl. Hellerup gymnasium, mag.scient. i geologi ved Kbh.s universitiet 1965 og dr.phil. 1971. Allerede tidligt under sine studier specialiserede han sig i mikropalæontologi. Han blev ansat ved universitetets geologiske institut allerede 1965, siden 1971 som docent. Ved ansættelsen var H. den eneste faste medarbejder der mestrede mikropalæontologi, og han fik således ansvaret for opbygningen af et mikropalæontologisk laboratorium. Dette laboratorium er blevet stærkt præget af H.s personlige forskningsindsats. Han gik tidligt nye veje idet han ved hjælp af elektronmikroskopi inddrog foraminiferers skalstrukturer i sine studier hvorved han har revideret grundlaget for foraminiferers systematik, samt bidraget til forståelsen af såvel fossile som nulevende foraminiferers økologi. Desuden har han medvirket til forståelsen af andre fossile dyregruppers strukturer, dels gennem personlig forskning, dels ved at videregive sin avancerede metodik på en lang række felter. Som hovedværker i hans omfattende produktion står foruden disputatsen *Danian Foraminifera from Nûgssuaq, West Greenland*, 1970, *Porse pseudopodia and sieve plates of Amphistegina* (Micropaleontology XVIII, 1972), *On feeding and supposed buoyancy mechanism in four recent globigerinid foraminifera from the Gulf of Elat* (Revista española de micropaleontologia VII, 1975) og *Wall structure and classification of fossil and recent elphidiid and nonionid Foraminifera*, 1976, s.m. Anne-Lise Lykke-Andersen. Internationalt har H. i særlig grad samarbejdet med forskere ved Hebrew universitetet, Israel, hvor han har haft lange studieophold. H. er aktiv både inden for faglige selskaber og i universitetsadministration; medlem af Videnskabernes selskab 1978, medlem af bestyrelsen for Dansk geologisk forening og redaktør af foreningens tidsskrift 1978, dekan for det naturvidenskabelige fakultet ved Kbhs. univ. 1982–83.

Tove Birkelund

Hansen, Jens Kristian, * 1926, minister for offentlige arbejder. * 5.6.1926 i Føvling, Ribe amt. F: husmand Hans Iversen H. (1898–1972) og Anna Helene Christensen (1899–1970). ~22.11. 1952 i Haderslev med børnehaveassistent Dagmar Alida Mølkjær, * 10.1.1927 i Haderslev, d. af købmand Axel M. (* 1895) og Catharina Holm (* 1896).

Efter folkeskolen uddannedes H. ved landbruget. Han hørte til de unge værnepligtige der indkaldtes ved genopbygningen af forsvaret efter anden verdenskrig, blev uddannet på militære skoler 1948–52 og fik regnskabsuddannelse på intendanturkorpsets skole 1961–63. Som major i intendanturkorpset har han siden været regnskabsfører på Sønderborg kaserne. Politisk sluttede H. sig til socialdemokratiet og gik aktivt ind i det politiske arbejde fra 1970. Han er formand for partiets organisation i Sønderborgkredsen og medlem af partiets bestyrelse i Sønderjyllands amt. Han er formand for Dansk kultursamfund i Sønderjylland fra 1972, medlem af bestyrelsen for J. P. *)Nielsens fond fra 1971, medlem af hovedkomiteen Sønderjysk hjælpefond fra 1979 og præsident for ASF-Dansk folkehjælp fra 1982. Desuden sidder han i bestyrelsen for Løgumkloster højskole og refugiet i Løgumkloster. 1974–78 var han medlem af skolekommissionen, fritidskommissionen og ligningskommissionen i Sønderborg. H. har således en politisk, social og folkelig baggrund i sønderjyske forhold for sit folketingsarbejde. Han indledte det som midlertidigt medlem flere gange 1973–75 og har siden 1975 været valgt med nominering i Sønderborgkredsen. Ret hurtigt fik han betydende poster at varetage. 1977–81 var han sekretær for den socialdemokratiske folketingsgruppe og dens formand 1981. Han sad i finansudvalget 1977–78 og var formand for tingets undervisningsudvalg 1981. S.å. blev han medlem af LOs forretningsudvalg, Nationalbankens bestyrelse, radiorådet og Nordisk råd. Ved dannelsen af Anker Jørgensens 5. regering 30.12.1981 blev H. minister for offentlige arbejder, men nåede ikke at gennemføre meget da regeringen året efter fratrådte 10.9.1982. H. var medforfatter til debatbogen Hvad vil vi med skolen?, 1978. □ Foto.

Helge Larsen

Hansen, Johanne, 1890–1981, forstander. * 12.6. 1890 i Fangel sg., † 1.8.1981 i Vollerup, Ulkebøl sg., begr. i Fangel. F: gårdmand Niels H. (1856–1940) og Mette Kirstine Jensen (1855–1926). Ugift.

H. voksede op på en lille fynsk gård i et grundtvigsk miljø. 1912 kom hun på Askov højskole lige nord for Kongeågrænsen og blev her præget af kærligheden til det tabte Sønderjylland. 1912–15 var hun på Nykøbing realskole og fik derpå en treårs uddannelse som husholdningslærer på Ankerhus ved Sorø. H. var kort ansat som husholdningslærer i Erritsø og derpå 1919–27 ved Ry husholdningsskole. Her havde hun stort udbytte af forbindelsen til kredsen omkring Ry højskole på hvis opfordring hun 1927 overtog Als husholdningsskole i Vollerup i det genforenede Nordslesvig. Denne skole drev hun med stor dygtighed til den blev nedlagt 1970. I tilknytning til skolen voksede andre aktiviteter

frem, fx vævestue og husmoderafløsningskursus. Af størst betydning var nok vandrer- og lejrskolehjemmet Abildgården der startede under små forhold på skolens loft 1930. Allerede få år efter fik vandrerhjemmet egne bygninger, og under H.s ledelse frem til 1973 voksede det stærkt. – H. deltog 1936 i stiftelsen af Dansk samling der tidligt var aktiv i modstanden under besætttelsen. H. skjulte selv fra 1943 sabotører på skolen og blev i december 1944 arresteret af Gestapo og sendt først til Frøslevlejren og derpå til koncentrationslejren Ravensbrück ved Berlin. Hendes stærke gudstro hjalp her hende og andre til at overleve. I april 1945 reddede Folke Bernadottes busser hende til Sverige. I hendes lange liv var netop sammenholdet mellem de nordiske folk en af de vigtigste opgaver. – Gennem årene skrev hun store dele af Als husholdningsskoles trykte julehilsener, men i 1964 pådrog hun sig stær, og de mange artikler og kronikker hun skrev i sin alderdom måtte dikteres til andre. Det gjaldt også bogen om hendes vandrerhjems historie *„Abildgaarden" – et livsværk*, 1980 som kom kort før hendes død. – Skt. Olav-medaljen 1959. Finsk medalje for humanistisk virksomhed, 1965. Dansk Røde kors æreskors 1968. R. 1965. □Mal. af Viggo Kragh-Hansen, 1963 (Sønderborg slot). Foto.

Troens stærke kvinde. J. H. ... til hendes 75års fødselsdag, red. Chr. Refslund, 1965. Peter Achton: Jeg har båret lærkens vinge. J. H.s eventyrlige liv, 1975. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Jørgen Witte

Hansen, Hans Frederik Johan (**John**), 1891–1978, fabrikant, organisationsleder. * 9.10.1891 i Nykøbing F., † 20.7.1978 i Davenport, Iowa, USA. F: murer Peter Cornelius H. (1850–1917) og Karen Sofie Nielsen (1855–1920). ~ 6.5.1916 med Marie Caroline Rasmussen, * 22.12.1892 i Nykøbing F., † 17.11.1976 i Bettendorf, Iowa, d. af postbud Carl Frederik R. (1859–1907) og Dorthea Madsen (1867–1934).

H. gik på Teknisk skole i Nykøbing og blev udlært som maskinarbejder på Bruunshaab Maskinfabrik, udvandrede 1911 til USA og tog ingeniøruddannelse på korrespondancekursus. 1933 grundlagde han *Hansaloy Manufacturing Co.* i Davenport med speciale i knive til bagerier og brødfabrikker, og virksomheden erobrede en meget stor del af markedet i USA. Hans administrative evner blev taget i brug af adskillige organisationer, og i Bettendorf, hvor han boede, var han borgmester 1930–34. 1931 indvalgtes han i overstyrelsen for Det danske brodersamfund i Amerika der dengang havde op mod 20 000 medlemmer i over 300 loger, og 1939–47 var han samfundets overpræsident. Straks efter Danmarks besættelse indkaldte han til direktionsmøde 16.4.1940 i hovedkvarteret i Omaha hvor det vedtoges at sende en delegation til Washington for at forhandle med minister Henrik Kauffmann og direktør Caspar *)Hasselriis om for første gang at samle alle danske foreninger, kirker o.a. i en landsomfattende organisation. Ved et stort møde på Hotel Sherman i Chicago 4.5.1940 stiftedes National America Denmark Association der gik i samarbejde med Hasselriis' informationsbureau American Friends of Danish Freedom and Democracy. H. var formand for NADAs eksekutivkomité, indtil han 18.6.1943 afløstes af Jean *)Hersholt, samtidig med at organisationen ændrede navn til America Denmark Relief. Opgaven var at støtte Danmark finansielt og moralsk under besættelsen, og organisationen samlede meget store beløb til hjælpearbejde under og lige efter besættelsen. Den arrangerede bl.a. også J. *)Christmas Møllers rejse i USA november-december 1942. I maj 1945 blev H. og Hersholt af præsident Truman sendt til Danmark for at rapportere om situationen, og H. blev den første Rebild-taler fra USA efter besættelsen. Han kom senere jævnligt hertil og var bl.a. meget aktiv i Rebild-organisationen. – R. 1946. □Mal. af Knut Lundström, 1932 og af Mogens Lorentzen udst. 1932. Foto.

Axel Sporon-Fiedler: Den danske bevægelse i De forenede Stater i besættelsesårene, 1947 11 19 20 24 26 36. Caspar Hasselriis: Danm. i USA under besættelsen, 1978 8. Ny dag, Nakskov 21.7.1978. Berl. tid. 26.7. s.å. Den danske pioneer, Chicago 10.8. og 5.10. s.å. American Dane mag., Omaha, Nebr. aug. s.å. 5.

Niels Alsted

Hansen, Kaj Georg, * 1906, fysiker. * 2.4.1906 i Skårup, Svendborg amt. F: kommunelærer, senere viceskoleinspektør Anders Christian H. (1883–1965, ~ 2° 1927 med Magda Johanne Pedersen, 1896–1972) og Karen Elise Marie Hansen (1884–1924). ~ 27.7.1930 i Solbjerg k. med Ellen Olga Emilie Frederiksen, * 10.3.1907 i Kbh., d. af fabrikant Martin Valdemar F. (1870–1941) og Olga Mathilde Steinbeck (1878–1937).

H. har som lærer, som lærebogsforfatter og som redaktør bidraget til udbredelsen af kendskabet til naturvidenskaben, og han har som medlem af adskillige faglige foreninger og kommissioner sat præg på fysik- og kemiundervisningen i skolen. Han er student fra Odense katedralskole og blev 1929 cand.mag. fra Kbh.s universitet med ekperimentel fysik som hovedfag. Et par år før embedseksamen fik han ansættelse som honorarlønnet assistent ved universitetets biofysiske institut, det senere fysisk laboratorium II, og her

lagdes grunden til H.s videnskabelige hovedinteresse, den elektromagnetiske strålings virkning på biologisk materiale, et engagement som bl.a. førte til et mangeårigt arbejde ved Finseninstituttet, et antal faglige artikler og til doktorgraden (1948) på en afhandling om hudens transmission af synligt og ultraviolet lys. Men H.s betydeligste indsats er frugten af en fundamental kærlighed til undervisningen og en uegennyttig interesse for at beskytte og fremme formidlingen af de naturvidenskabelige fag, først og fremmest inden for skolens område. H. blev som nybagt kandidat ansat ved Øregård gymnasium og virkede her i 33 år. Samtidig underviste han ved kurser på N. Zahles skole, ved adgangskurser til læreanstalterne og ved kurser på biofysisk institut. Fra de allerførste år var H.s undervisning grundigt forberedt og sikker, præget af hans ubehag ved den upræcise eller sprogligt ubehjælpsomme fremstilling. H. var vel rustet da han 1958 blev ansat ved Kbh.s univ.s fysiske laboratorium I hvor han efterfulgte J. K. Eriksen som leder af kurset i fysiske undervisningsforsøg. Et meget stort antal gymnasielærere vil fra dette kursus og fra talrige efteruddannelseskurser huske H. som den myndige demonstrator der har sans for og evne til at skelne det væsentlige fra det mindre vigtige. H.s erfaring, støtte optimisme og store arbejdsevne har ført til medlemskab af adskillige faglige foreninger og kommissioner, bl.a. til den mangeårige ledelse af Danmarks fysik- og kemiundervisningskommission der indtil 1980 fungerede som rådgivende organ for undervisningsministeriet. H. var i 15 år formand for Foreningen af fysik- og kemilærere ved gymnasier og seminarier og modtog 1968 Gymnasieskolernes lærerforenings hæderspris og guldmedalje. Som pensionist fortsætter H. på 35. år sit arbejde i Fysisk tidsskrifts redaktion, ligesom han fortsat er en hovedkraft ved det af Selskabet for naturlærens udbredelse oprettede ungdomslaboratorium. Som påskønnelse for sit mangfoldige virke modtog H. 1980 H. C. Ørsted medaljen i sølv. – R. 1964. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1948 179. – Fysisk t. LXXVIII, 1980 97–102. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Knud Maack Bisgård

Hansen, Svend Aage Frederik **Bjørn,** * 1913, partisekretær. * 30.5.1913 i Oppe Sundby. F: parcellist Hans Peder H. (1884–1971) og Mette Kathrine Laurine Jensen (* 1891). ~20.12.1940 i Kbh. (Skt. Lukas) med sygeplejerske Astrid Vestergaard, * 26.2.1914 i Jørsby på Mors, d. af gårdejer Otto V. (1882–1948) og Ane Jensdatter Søndergaard (1886–1973).

H. voksede op i St. Vistorp ved Assens hvor hans forældre 1922 erhvervede et statshusmandsbrug. 1928–29 var han efterskoleelev på Glamsbjerg friskole og fortsatte i skolens præliminærkursus hvorfra han tog eksamen 1931. Forstander P. J. *)Skriver betød meget for ham og støttede ham i hans ønske om en videregående uddannelse, men i de strenge kriseår 1931–32 kunne der ikke findes økonomisk grundlag for fortsat uddannelse. H. arbejdede så ved landbrug indtil han 1932–33 kom på Køng høj- og landbrugsskole med opholdet dækket ved at undervise i regning og matematik. Derefter fulgte Askov udvidede højskoles tre årskurser 1933–36 hvortil H. tjente pengene ved landbrugsarbejde om sommeren. 1.1.1937 fik han ansættelse i landsoverskatterådet i Kbh. og blev student fra Akademisk kursus 1940. – Som 16-årig indmeldte H. sig i Vestfyns radikale ungdom hvis formand var Karl *)Skytte. Dermed valgte han politik og en arbejdsfælle for livet. Han kom fra et hjem der trods hårdt slid og små kår under landbrugskrisen var levende engageret i friskole, frimenighed, foredragsforening og radikal politik. Hurtigt kom han ind i aktivt arbejde for RU og som militærnægter for Aldrig mere krig. Sit politiske arbejde fortsatte han i RU i Kbh. og i Kbh.s radikale vælgerforening og var 1947–48 RUs landsformand og genoplivede det nordiske samarbejde mellem de radikale ungdomsbevægelser. 1940 var han medstifter af Dansk ungdomssamvirke og sad i dets ledelse til 1946. Hans indsats i ungdomsarbejdet tog så megen tid at han 1943 opgav sit juridiske studium. 1948 tog han mod et tilbud om pladsen som partisekretær for det radikale venstre. H. var blevet tjenestemandsansat beregner i statens ligningsdirektorat 1938 og havde 1941 fået formiddagsjob i prisdirektoratet, men kvittede det sikre i statstjeneste for det mere usikre i politik. Han kom til at virke som partisekretær til 1983 og fik i tidens løb adskillige andre hverv. 1952 var han medstifter af og blev formand for Frit oplysningsforbunds landsorganisation og Tidens Tankers forlag. Han var medlem af kulturministeriets kulturudvalg 1964–71, blev medlem af bestyrelsen for det danske teater 1968 og er dets formand siden 1971, fra 1976 tillige medlem af styrelsen for det rejsende landsteater. 1965 kom han i styrelsen for Kbhs. dag- og aftenseminarium og har været dets næstformand fra 1966. Fra 1972 er han tillige næstformand i de private seminariers forening. Han er siden 1960 i styrelsen for danske funktionærers boligselskab og siden 1967 medlem af skyldrådet for Kbh. og Frbg. samt vurderingsformand for Husum–Brønshøj distrikt. Det politiske arbejde har dog altid stået hans hjerte nærmest. Efter besættelsesårene fore-

stod han genopbygningen af partiets organisationer. Systematisk knyttede han kontakter i hvert sogn, fik oprettet foreninger og tegnet bidragydere til partifonden. Han kendte personlig de allerfleste af partiets tillidsmænd og havde deres tillid. Som sekretær for folketingsgruppen var han velorienteret og kunne besvare forespørgsler med klar besked. Opringninger fra vrede medlemmer eller udenforstående der kritiserede partiet pacificerede han hyppigt ved sin ro og evne til at neddæmpe ophidselse, tit med en munter slutbemærkning, men han kunne også bruge den stemmeføring der lod forstå at nu kunne det være nok med vrøvl og utilfredshed. Adskillige værdifulde nydannelser i partiets arbejde har han taget initiativet til. Landskendt er blandt dem de årlige Nyborg Strand-stævner ved nytårstid.

Helge Larsen

Harlang, Frantz Vilhelm Theodor, 1899–1981, erhvervsleder, filantrop. * 31.8.1899 i Kbh. (Andr.), † 29.3.1981 på Frbg. (Godthåb), begr. sst. F: fotograf Theodor Vilhelm Rieger (1868–1944) og Albine Hermandine Hansen (1876–1945). Navneforandring 1921 (til Hartlang) og 1938. ~1° 26.4.1923 i Kbh. (Garn.) med Lene Munck, * 21.3.1892 sst. (Johs.), d. af urtekræmmer Christian Anton Elis M. (1850–1911) og Clara Eneström (1857–1929). Ægteskabet opløst 1927. ~2° 15.7.1927 i Kbh. (Holmens) med Else Regitze Meyer, * 8.10.1903 i Kbh. (Andr.), † 17.8.1983 på Frbg. (Godthåb) (~1° 1923 med grosserer Knud Raffenberg, 1892–1952; ægteskabet opløst 1927), d. af grosserer Louis Bernhard M. (1873–1944) og Astrid Harriet Elisabeth Lerche (1869–1939).

H. blev uddannet som boghandler 1913–17. Efter en arbejdsløshedsperiode blev han 1920 ansat som sælger i Sylvester Hvids reklamebureau, først af den kendte „Kontorhåndbogen", senere af annoncer. 1925 blev han kontorchef i bureauet og 1928 underdirektør. 1934 oprettede H. sammen med Frithjof Toksvig A/S Harlang og Toksvig reklamebureau der udviklede sig til et af branchens store foretagender med aflæggere, først i Århus senere også i Oslo og Stockholm. Hertil kom endvidere et holding company, et fond og et bladforlag. H. sad i bestyrelsen for flere af reklamens organisationer: Annoncebureauernes brancheforening, Danske reklamebureauers brancheforening, Dansk reklameforening m.v. Ingen af stederne var han formand; men det fremhæves samstemmende at han altid spillede en betydelig rolle både når noget skulle stables på benene og ved arbejdet i dagligdagen. En væsentlig del af H.s indsats kom imidlertid til at ligge på det filantropiske område – Vanførefonden, Røde kors, Kofoeds skole, lærlinge- og plejehjem, børneforsorg og ikke mindst gigtens bekæmpelse. 1951 blev han formand for rigsforeningens forretningsudvalg. H. havde et enestående talent for at skaffe penge, og det er endog meget betydelige midler han gennem årene har rejst til særlige formål og til driften af de organisationer og institutioner i hvis ledelse han havde sæde. For sit arbejde modtog han både her og i Sverige flere æresbevisninger i form af æresmedlemskaber og medaljer. Sine kirkelige interesser udmøntede H. bl.a. på det organisatoriske område som bestyrelsesmedlem i Skt. Stefans fritidshjem fra 1936 (1965 formand), som formand for bestyrelsen for Skt. Stefans rådgivningscenter fra 1974 og som medlem af bestyrelsen for Kristeligt pressebureau fra 1951. – R. 1957. R[1]. 1964. K. 1972. □Foto.

Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Finn H. Lauridsen

Herløw, Erik, * 1913, arkitekt. * 5.1.1913 i Helsingør (Skt. Olai). F: landsretssagfører Martin Peter H. (1870–1954) og Petra Christine Eggert (1872–1958). ~25.9.1946 i Kbh. (b.v.) med Birgitte Utzon-Frank, * 5.1.1916 i Kbh. (Trin.), d. af billedhugger Einar *)U.-F. (1888–1955) og Gerda H. M. Christensen (1886–1962).

H. er uddannet som arkitekt med afgang fra kunstakademiet 1941. Han har opført flere villaer, kontor- og fabriksbygninger, *Skogsbruksmuseet Silvanum* i Gävle samt deltaget i planlægningen af Albertslund. Det er dog navnlig som formgiver og pioner inden for industriel design i Danmark samt som pædagog H. har haft betydning. Allerede 1942 blev han kunstnerisk konsulent for A. Michelsen og tegnede flere smukke korpusarbejder i sølv hvor ikke blot formen blev rendyrket og brugsmæssigt rigtigt klaret, men hvor selve formen fik en berigelse gennem knæk med deraf følgende selvspejlinger. For Universal Steel tegnede han 1954 et elegant spisebestik af smedet stangstål. H.s analytiske evne og forståelse for industriens produktionsbetingelser kom til rig anvendelse i hans arbejde som konsulent for flere kunstindustrielle virksomheder, siden 1955 for Den kgl. Porcelainsfabrik. H.s pædagogiske evne kom ham til nytte, først som leder af tegneundervisningen på Guldsmedehøjskolen 1952–54, siden som lektor ved kunstakademiets arkitektskole 1957 og 1959–79 som professor i industriel design sst. H. har været virksom i Selskabet for industriel formgivning og i Dansk designråd. Han har modtaget flere priser og ud-

mærkelser, herimellem Grand prix på Triennalen i Milano 1954 samt Eckersberg-medaljen 1958. H. har skrevet *Gode ting til hverdagsbrug*. 1949 og hans arbejder er repræsenteret på skandinaviske kunstindustrimuseer samt på Museum of Modern Art og Metropolitanmuseet i New York. – R. 1964. R[1]. 1973. □Foto.

Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Erik Lassen

Hertoft, Nanna, * 1936, billedvæver. * 17.1.1936 på Frbg. F: maler og billedhugger Henry *)Heerup (* 1907) og maler og billedvæver Emilie (Mille) Westh (* 1911). ~3.12.1955 i Gentofte (b.v.) med læge Preben *H., * 5.1.1928 i Kbh. (Sions), adoptivs. af officiant Thomas Chr. Christiansen og dameskrædder Nelly Mary Gustave Brandt (* 1899, ~2° med bogholder Axel Theodor Hertoft).

H. blev matematisk student 1954 fra Aurehøj statsgymnasium, helligede sig derefter vævningen og debuterede med et kludetæppe i geometrisk mønster på Kunstnernes efterårsudstilling 1960. H. er autodidakt men har fra hjemmet haft så fortrolig omgang med væven at hun kan arbejde frit, uden karton, på den. Inspirationen opstår gerne under forarbejdet med at spinde og indfarve garnet, og efterhånden som vævningen skrider frem udformes kompositionen som en integreret del af værket. Det er en arbejdsform som kræver stor disciplin og koncentration fordi man ikke, som på et maleri, kan anlægge det centrale i kompositionen først, men må arbejde sig fra den ene ende til den anden uden mulighed for ændringer og med den færdigvævede del skjult på bommen. H.s billedtæpper, der kan bestå af flere sammenføjede eller løse paneler, har oftest landskabelig karakter eller afspejler vejrliget, bølgeslag og andre naturelementer i afbalanceret rytme. Materialerne er plantefarvede naturgarner i hør, blår og uld af nordisk oprindelse, ligesom væveformen har rod i nordisk tradition, men tillige er inspireret af 60ernes polske vævekunst. – Som initiativtager og siden som formand og administrator for Den nordiske textiltriennale, der skal ses som et modtræk til Den internationale biennale i Lausanne hvor nordiske kunstnere gang på gang refuseredes, har H. siden 1976 etableret vandreudstillinger af tekstilkunst i de fem nordiske lande. H. har udstillet på Kunstnernes efterårsudstilling 1960–65 og Forårsudstillingen, Charlottenborg 1965 og –67, Septemberudstillingen, Lyngby rådhus 1968, Tårnby rådhus 1970, Skovgaardmuseet, Viborg 1972 og –74, Maison du Danemark, Paris 1972, Nordisk textiludstilling, Hässelby slott, Stockholm 1972, Textil kunst, Kunstindustrimuseet 1973, Nordisk textilkunst, Nordens hus, Reykjavík 1974, separatudstilling i Kunstindustrimuseet 1975, 1., 2. og 3. Nordiske textiltriennale 1976–77, 1979–80, 1982–83, International Textil Kunst, Linz og Wien 1981, 4. Internationale Textiltriennale, Lodz, Polen 1981, Sex danska bildvävare, Röhsska konstslöjdmuseet, Göteborg 1982 og sammen med Alev *)Siesbye sst. 1983, Nordisk landskab, Nordisk kunstcentrum Sveaborg, Helsingfors 1983 og på Koloristerne, Den frie, hvert år siden 1971.

H. har bl.a solgt til Statens Kunstfond, Ny Carlsbergfondet, Kunstindustrimuseet i Kbh., Europarådet og Röhsska Konstslöjdmuseet i Göteborg. Hun har udsmykket vestre landsret, Viborg, Lyngby rådhus, Radiumstationen, Finsensinstituttet, Kbh., KTAS Kbh.s. Telefonaktieselskab, Europarådets bygning, Palais de l'Europe Strasbourg. – H. er medlem af Koloristerne fra 1972, af Billedkunstnernes forbund, Komiteen for internationale kunstudstillinger, KIKU, 1978–80, og af Statens kunstfonds udvalg for kunsthåndværk og kunstnerisk formgivning 1981–83, tillige formand og medlem af fondets bestyrelse, formand for Arbejdskomiteen for Nordisk textiltriennale og medlem af Kunsthåndværkerrådet. Modtog 1979 Statens kunstfonds arbejdslegat. □Tegn. af Otto Christensen (Fr.borg).

Interview i Cras XXII, 1979 99–110.

Charlotte Paludan

Hertoft, Helge **Preben,** * 1928, læge. * 5.1.1928 i Kbh. (Sions). Adoptivf: officiant Thomas Chr. Christiansen og dameskrædder Nelly Mary Gustave Brandt (* 1899, ~2° med bogholder Axel Theodor Hertoft). Navneforandring 1946 fra Christiansen til H. ~3.12.1955 i Gentofte (b.v.) med billedvæver Nanna Heerup (Nanna *H.), * 17.1.1936 på Frbg., d. af maler og billedhugger Henry *)H. (* 1907) og Emile (Mille) Westh (* 1911).

H. blev student fra Ordrup gymnasium 1946 og cand. med. 1955 fra Kbh.s universitet. Han opnåede speciallægeanerkendelse i neurologi 1963 og i psykiatri 1968. Som led i sin psykiatriske uddannelse arbejdede H. sammen med Kirsten *)Auken og fik derigennem interesse for sexologiske emner hvilket førte til disputatsen *Undersøgelser over unge mænds seksuelle adfærd, viden og holdning*. 1968. 1969 blev han overlæge ved statshospitalet i Glostrup, men forlod 1970 stillingen og blev universitetsadjunkt i sexologi ved Kbh.s univ., den første universitetsansættelse i Danmark i dette fag. Fra 1973 har han været

overlæge ved Rigshospitalets psykiatriske afdeling hvor han har ledet den psykiatriske poliklinik og det af ham oprettede sexologiske forskningsafsnit. Af H.s omfattende forfatterskab kan nævnes *Du og det andet køn*, 1966 (4. udg. 1981), *Pædagogisk sexologi* I–II, 1971 som han redigerede sammen med Henrik Hoffmeyer og Else Lykkebo, *Klinisk sexologi*, 1976 (2. udg. 1980, sv. udg. 1977, it. udg. 1982) som er den første skandinaviske lærebog i faget, samt *Det er måske en galskab. Om sexualreformbevægelsen i Danmark*, 1983. Desuden flere produktioner for radio og TV. I 1972 producerede H. sammen med Chr. Hartkopp kortfilmen *Følelserne er de samme*.
H. har siden 1970erne været den førende sexolog i Skandinavien og har i sit arbejde forenet alsidighed og åbenhed med en videnskabelig seriøs holdning. Han har især gjort sig gældende inden for områderne seksualoplysning, seksuelle minoriteter, behandling af samlivsproblemer og sexologisk historie. Han har stedse understreget vigtigheden af ikke at opfatte seksuelle fænomener løsrevet fra helheden, og han har en evne, usædvanlig for akademisk arbejdende sexologer, til at etablere kontakt til brede kredse, bl.a. seksuelle minoritetsgruppper, og blive accepteret af disse. Især kan nævnes hans konsulentvirksomhed for Forbundet af 1948, Landsforeningen for bøsser og lesbiske og hans kontakt med transvestitforeningen Phi Pi Epsilon. Samtidig har han ofte været faglig rådgiver for retslægerådet, sundhedsstyrelsen, indenrigsministeriet, justitsministeriet og andre offentlige instanser. Generelt har dette arbejde ført til en øget forståelse af seksuelle minoritetsgrupper. Med sit indgående kendskab til såvel psykoterapi som sexologi har H. også været førende i udviklingen af nye behandlingsmetoder af samlivsproblemer hvilket ud over hans bøger har vist sig i talrige tidsskriftsartikler. På Rigshospitalet har hans sexologiske seminar siden 1971 og hans seminar for samlivsterapeuter haft stor pædagogisk betydning. Derudover har H. som medstifter af kursus i basal sexologi 1972 og som ansvarshavende for kursus i klinisk sexologi siden 1978 medvirket til at sexologi er blevet indført som universitetsfag ved lægestudiet. Derudover har han ydet en omfattende postgraduat undervisning i sexologi.
Gennem sine brede internationale kontakter har han formået fremragende kapaciteter til at afholde kurser i Danmark. H. er formand for Dansk forening for klinisk sexologi, medlem af redaktionskomiteer for flere udenlandske sexologiske tidsskrifter og medlem af adskillige internationale sexologiske videnskabelige selskaber. H.s indsats kan ses som en fortsættelse af og udvidelse af det arbejde der i Danmark påbegyndtes af seksualreformbevægelsens pionerer, især J. H. *)Leunbach i mellemkrigstiden og af Kirsten Auken i efterkrigstiden. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1968 224f.

Thorkil Sørensen

Hjorth, Niels, * 1919, læge. * 4.8.1919 i Odense (Skt. Hans). F: købmand, senere restauratør Jens Christian Niels H. (1886–1953) og Emilie Rosenstand (1890–1976). ~ 7.2.1948 i Kbh. (b.v.) med civilingeniør Edith Fanny Nathan, * 27.5.1921 i Kbh., d. af grosserer Frits Heymann N. (1883–1942) og Amelie Friedmann (1888–1965).
Efter studentereksamen fra Odense katedralskole 1938 studerede H. medicin ved Kbh.s universitet og tog embedseksamen 1947. På grund af meget aktiv deltagelse i modstandsbevægelsen måtte han flygte til Sverige. Under sit ophold her blev han knyttet til den danske ambassade. Efter embedseksamen tog han med dansk Røde kors til hjælpearbejde i Ungarn. Han fik herefter en bred uddannelse i medicin før han definitivt valgte dermato-venerologien, hvori han opnåede speciallægeanerkendelse 1959. Han påvirkedes tidligt af faget, og ikke mindst P. *)Bonnevies disputats blev inspiration for hans egen disputats 1961, *Eczematous allergy to balsams, allied perfumes and flavouring agents*. Dette arbejde har påvist krydsreaktioner mellem perubalsam og flere stoffer, specielt parfumer. 50% af samtlige traditionelle lappeprøver med perubalsam kunne afsløre halvdelen af alle parfumeallergier. – H. blev tidligt dansk dermatologis nyskabende, inspirerende og samlende personlighed. Han førte allergologien ind i dermatologien, og samtidig skabte han internationale kontakter igennem sin deltagelse i udenlandske kurser. Ved hjemkomsten fra disse forelagde han sine observationer og tilskyndede yngre dermatologer til at deltage i disse undervisningstilbud. 1961 indledte han et arbejde med at standardisere eksemprøverne inden for Norden, og senere blev dette udvidet til at omfatte en international kontaktdermatitgruppe som har medført, at denne undersøgelse er standardiseret. Den internationale gruppe havde sin betydning ved at stifte nær og hurtig kontakt med fagets nyskabelser. Da Kbh.s univ. fik en sektion i amtet blev H. indstillet til professoratet i dermatologi. Han etablerede på amtssygehuset i Gentofte en afdeling som fik internationalt ry. Han foranstaltede videnskabelige møder hvor udenlandske videnskabsmænd har været foredragsholdere. Disse møder højnede specielt praktiserende dermatologers stade. Han er den dermatolog af sin generation der har

skabt de fleste internationale kontakter. H.s flid er legendarisk og udmøntet i talrige videnskabelige publikationer. Han har været indbudt som gæsteforelæser ved betydningsfulde dermatologiske møder og er medlem eller æresmedlem af talrige udenlandske selskaber og har modtaget såvel priser som anden form for hæder. Ved sin 60-års fødselsdag modtog han et festskrift, forfattet af internationalt kendte dermatologer. – R. 1979. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1961 176.

Henning Schmidt

Hoff, Arne, * 1907, museumsdirektør. * 1.10.1907 på Frbg. F: overretssagfører, senere fuldmægtig i fængselsvæsenet, translatør Birger H. (1873–1937) og Ingeborg Marie Grüner (1873–1956). ~6.4.1941 i Kbh. (Nazareth) med porcelænsmaler Eva Eir, * 26.11.1912 i Struer, d. af distriktschef ved DSB Lars Georg Christian E. (døbt Larsen) (1862–1944, ~1° 1889 med Anna Margrethe Andersen, † 1899) og maler Anne Kathrine Sophie Eleonore Hansen (1877–1919).

1925 blev H. klassisksproglig student fra Østre borgerdydskole og 1934 cand.mag. i historie og dansk fra Kbh.s universitet. Kort efter fik han stilling som museumsassistent ved Tøjhusmuseet hvor han skulle få sit blivende virke. Tilknytning til museumsverdenen havde H. allerede fået i sin studietid, da han 1928–33 var honorarlønnet volontør ved Nationalmuseets 2. afdeling, og 1929–30 deltog han som studentermedhjælper i de dansk-svenske udgravninger i Korsbetningen ved Visby på Gotland. 1937 fulgte udnævnelsen til underbestyrer ved Tøjhusmuseet, en titel der 1941 ændredes til museumsinspektør I. 1965 forfremmedes han til overinspektør sst., og 1966 afløste han oberstløjtnant Jørgen Paulsen som museumsdirektør, en stilling han bestred indtil han faldt for aldersgrænsen 1977. Ved siden af sin virksomhed på Tøjhusmuseet var H. også aktiv militærmand. Sin værnepligt aftjente han ved hæren 1934–35. 1936 blev han sekondløjtnant hvorefter han fortsatte som reserveofficer; 1943 blev han løjtnant, 1955 kaptajn og 1962–67 major af reserven. H. høstede megen anerkendelse for sin disputats om *Ældre dansk bøssemageri* I–II, 1951, men derudover skrev han en lang række bøger og tidsskriftartikler, bl.a. *De Rasmussenske Revolvergeværer,* 1946 (eng. udg. *The Rasmussen revolving guns*), *Kongens tro regimenter og hjemmeværn til lands,* s.m. Anton Hvidt, 1955, *Royal arms at Rosenborg* I–II, s.m. H. D. *)Schepelern og Gudmund *)Boesen, 1956, *Den danske reserveofficer 1842–1967,* ligeledes s.m. A. Hvidt, 1967, standardværket *Feuerwaffen* I–II, 1969, *Airguns and other pneumatic arms,* 1972, *Dutch firearms,* 1978 og den populærvidenskabelige bog *Gamle skydevåben,* 1979. I årene 1939–46 og på ny 1959–65 var han redaktør af Vaabenhistoriske Aarbøger. Af hans mange tillidshverv kan nævnes sekretærposten i Våbenhistorisk selskab 1934–46. Han var 1936–38 formand for Foreningen af løjtnanter og kornetter, 1938–49 bestyrelsesmedlem i Foreningen af danske museumsmænd, 1947–60 i Reserveofficersforeningen i Danmark, fra 1957 desuden næstformand. 1957 valgtes han til præsident i Confédération Interalliée des officiers de Reserve; 1958–60 beklædte han præsidentposten. – R. 1959. R[1]. 1970. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1952 165–67. – Politiken 14.11.1951. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Henning Dehn-Nielsen

Hoffmann, Anker, 1904, billedhugger. * 13.4. 1904 i Holte (Søllerød). F: building contractor i Johannesburg Chr. Peter Petersen (1868–1949) og Anna Hoffmann (1880–1907). ~31.7.1927 i Gimsing k. med maler Fro Vibeke Larsen, * 20.4.1903 i Struer, d. af læge Valdemar Andreas Christian L. (1866–1944) og Aslaug Stephensen (1864–1944).

H. er udgået fra professor E. *)Utzon-Franks skole på kunstakademiet i Kbh. Han forlod skolen 1925, debuterede samme år på Charlottenborgs forårsudstilling, men omtaler selv først arbejder fra 1929. H. har lavet en lang række portrætbuster af bl.a. *Edvard Brandes,* 1938, museumsdirektør *Karl Madsen,* 1938, forfatteren *Johannes Buchholtz,* 1942, professor *Erik Husfeldt,* 1961, statsminister *Erik Eriksen,* 1972 samt løst en mængde udsmykningsmæssige opgaver, fx en række mur-relieffer til københavnske bygninger, granitrelieffeme til Arbejdsmændenes hus i Nyropsgade, *Dreng med Trykkeripresse* over døren til den tidligere Bogtrykkernes bygning i Niels Hemmingsensgade, relieffeme over dørene til „Tagensbo" på Tagensvej. Af større omfang og kunstnerisk vægt er mindesmærket for *Jeppe Aakjær,* Skive, 1942, frihedsmonumentet på Skovbakken, Randers 1949, relieffeme i forhallen i Århus rådhus 1949, samt monumentet for de københavnske borgere der faldt for tyskernes kugler under besættelsen, opstillet ved borgmestertrappen i Københavns rådhus 1954, men dette er kun få eksempler blandt en lang række værker som er placeret rundt omkring over hele landet. Selv om H. har en udpræget evne til at løse kunstneriske bestillingsopgaver af mange slags er det kvinden der er hans foretrukne motiv. Bå-

de til store udsmykningsopgaver og frie, enkeltstående og mindre værker er hun hans emne. Det er overvejende granit, kalksten og bronze der er H.s materialer. Han arbejder i et formsprog der både emnemæssigt og udtryksmæssigt har ligheder med Gerhard *)Hennings. Der er robust sensualitet over H.s kvindefigurer, og han har en rytmisk, bevæget måde at fremstille dem på. Et af hans mest kendte og populære værker er granitbrønden med to store kvindefigurer der sidder med ryggen mod hinanden. Den blev opstillet 1960 foran Frederiksberg rådhus. H. var 1934–43 medlem af kunstnersammenslutningen Decembristerne, 1944–56 af Den frie. Han har beklædt en række forskellige tillidsposter inden for kunstlivet og er repræsenteret i mange samlinger, bl.a. på Nationalmuseum i Stockholm. 1942 fik han Eckersberg-medaljen. – R. 1958. □Tegn. af Flemming Bergsøe udst. 1942. Tegn. af H. Bendix, 1964 (Fr.borg). Foto.

Bent Irve

Holberg, Britta Schall, se **Schall Holberg, Britta.**

Holm, Ove, 1894–1969, civilingeniør, spejderchef. * 21.1.1894 i Kbh., † 2.12.1969 i Hellerup, begr. Hellerup kgd. F: maskinfabrikant, senere kroejer Georg Otto Valdemar H. (1860–1934) og Flora Christiane Hansen (1866–1917). ~ 29.10. 1927 i Lundtofte k. med Inger Wæver, * 22.9. 1905 i Ålborg, d. af overbanemester ved DSB Victor Ludvig Johan W. (1872–1913) og Johanne Heinrikke Malmqvist (1874–1949).

H. blev student 1912 (Gl. Hellerup), cand.polyt. 1919 og underviste hele studietiden på Gl. Hellerup. Efter et par år i USA ansattes han 1923 ved Ford Motor Co. og kom 1943 til J. Lauritzen. Her varetog han indtil 1955 kontakten med de tilsluttede virksomheder og var indtil sin død direktør for JL-fonden. – Med rektor Hans *)Hartvig-Møller som garant og senere tropsfører blev H. 1909 leder af Danmarks første spejderpatrulje og 1916 første redaktør af Vor Ungdom, Spejdernes Magasin. Med kort varsel måtte han 1924 overtage hovedansvaret for 2. verdensjamboree på Ermelundssletten der talte henved 5000 deltagere fra 40 nationer, gav et overskud på 115 000 kr. og skabte en vældig goodwill for spejderbevægelsen i Danmark. Fra da af og til 1960 ledede H. i realiteten Det danske spejderkorps, først som sekretær og fra 1926 som formand for forretningsudvalget, 1929–57 som formand for bestyrelsen, og 1955 gik han modstræbende med til titlen spejderchef. For at sikre kontakten med de unge var han 1931–45 leder af en trop i Ordrup. Ved siden af det store administrative arbejde skrev han gennem en menneskealder månedlige indlæg i korpsets blade for drenge og ledere samt kronikker o.l. om spejderbevægelsens mål og midler. H. kom tidligt ind i det internationale arbejde, blev 1938 medlem af verdensunionens internationale komité og modtog 1949 som den femte i verden bronzeulven, den højeste spejderudmærkelse. 1928–37 var han medlem af radioens drengetimeudvalg (formand 1928–30), og 1930 tog han initiativet til stiftelse af Herbergs-Ringen (til oprettelse af og tilsyn med vandrerhjem) og var dens formand i 27 år. Desuden var han medlem af en række faglige, tekniske og humanitære kommissioner, udvalg m.m., fx ungdomskommissionen, Finlandshjælpen 1940–49 og Frankrigshjælpen 1945–49, Friluftsrådet, Ove Holms fond (formand fra 1959) og ambulatorierne for alkoholskadede (formand fra 1963). – H.s livslange indsats for ungdommen byggede på idealisme, men han var samtidig et udpræget fornuftsmenneske og var med sin sikre dømmekraft og stilfærdige facon en fremragende forhandlingsleder. Hans åndelige testamente var bogen *Viden, religion, livsholdning,* 1960. – R. 1935. R[1] 1955. □Tegn. af Otto Christensen, 1944. Mal. af Aug. Tørsleff, 1959 (Det da. spejderkorps). Foto.

Interviews i Berl. tid. 18.1.1944, Berl. aften 20.1. s.å., Børsen 19.1.1964 og Fr.borg amts avis 17.7.1966. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Torben Wolff

Holmsgaard, Erik, * 1921, forstander for Statens forstlige forsøgsvæsen. * 21.6.1921 i Byrum. F: realskolebestyrer, senere skoleinspektør Ingeman H. (1898–1971) og Mariella Bodeline Pedersen (* 1897). ~ 3.4.1947 i Hjørring med havebrugskandidat Margrethe Lorentzen, * 16.9.1920 i Gustavs församling, Malmöhus län, d. af skovrider Carl William L. (1887–1968) og Karen Margrethe Koch (1888–1944).

Efter forstkandidateksamen 1946 blev H. knyttet til landbohøjskolens skovbrugsundervisning som videnskabelig assistent 1946–48 og med adjunktstipendium 1948–53. Stipendiet benyttedes til studier såvel i Danmark som i Sverige og USA. 1953 blev H. forstander ved Statens forstlige forsøgsvæsen. Allerede inden han blev forstkandidat havde han gennemført studier af klimaets og jordbundens indflydelse på træernes årringe som også blev emne for hans doktordisputats, *Årringsanalyser af danske skovtræer,* 1955. Fra H.s hånd foreligger talrige afhandlinger i såvel danske som udenlandske skriftrækker. H.s stilling som forstander og hans store indsigt på mange forstlige områder sammen med hans evne til at fremdrage kvintessensen i en sag

har givet ham mange poster inden for udvalg og bestyrelser. Her skal nævnes nogle fra det forstlige område: medlem af den permanente komité i den internationale union af forstlige forskningsinstitutioner 1962–71 af bestyrelsen for Skovteknisk institut fra 1967, af samarbejdsnævnet for nordisk skovforskning fra 1972, og af statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige forskningsråd fra 1981. Også inden for akademiske fagforbund har H. gjort sig stærkt gældende, bl.a. som formand for Forbundet af videnskabeligt beskæftigede akademiske tjenestemænd 1964–72, som bestyrelsesmedlem i Akademikernes centralorganisation fra 1973 og som formand i Danmarks jordbrugsvidenskabelige kandidatforbund 1977–83. 1957–58 var H. gæsteprofessor ved skovbrugsfakultetet i Syracuse, N.Y., USA. Han er medlem af Societas forestalis Fenniae 1954, Kungl. skogs- och lantbruksakademien i Sverige 1964, Akademiet for de tekniske videnskaber 1966, og af Det kgl. danske videnskabernes selskab 1977. – R. 1965. R.[1] 1973. □Foto.

P. Chr. Nielsen

Holmskov, Helge Leo, 1912–82, billedhugger. * 11.12.1912 i Rørbæk ved Sakskøbing, † 10.2. 1982 i Dragstrup, begr. i Søborg ved Gilleleje. F: malermester, senere fotograf og købmand Ole H. (1872–1934) og Hansine Margrethe Hansen (1881–1962). ~20.10.1945 på Frbg. (b.v.) med lærer Minna Gyrithe Fornæs, * 18.6.1917 på Frbg., d. af driftsleder Victor Christian F. (1881–1957, ~2° 1951 med Ebba Jensen, * 1911) og Bertha Kaja Peetz (1882–1949).

H. var uddannet som grovsmed og var som kunstner autodidakt. 1941 debuterede han på Kunstnernes efterårsudstilling med malerier, men allerede året efter var han fremme som billedhugger. Fra nu af var det skulpturen der havde overtaget, og i de følgende år kom en lang række frodige pige- og kvindefigurer, de fleste udført i træ, men først i 1950erne begyndte han sin „granitperiode" hvor det ofte er mor-og-barn-motivet der holder for. Senere fulgte den lange periode med jernet (samt stål og andre metaller) som varede lige til hans død. Håndværkeruddannelsen kom ham naturligvis til gode i arbejdet med jernet, og hans evne til at bearbejde det er da også bemærkelsesværdig, fx udførte han en lang række vellignende og træffende portrætbuster i det vanskelige materiale, og det er ofte folk fra kunstens verden han afbilder: Albert *)Mertz, Kresten *)Krestensen, Adam *)Fischer, Vagn *)Holmboe m.fl. Efter den tunge drøje realisme i granitskulpturerne bliver han lettere i jernet og indvinder en ny motivverden med piger der cykler, sjipper, hænger tøj op osv., og samtidig forløses hans interesse for de abstrakte formelementer i kunsten ved at han sideløbende skaber skulpturer i et ikke-forestillende, abstrakt formsprog. Hans produktion er på den måde kommet til at falde i to dele. En hel del af de større abstrakte skulpturer er blevet udnyttet som udsmykninger, fx ved Gladsaxe alderdomshjem (1965), Ålborg teknikum og Hasseris gymnasium (1967), „Langsøhus", Silkeborg (1969). Damparken, Haderslev (1970), FDB, Albertslund og Vendia-Hallen, Hjørring (1971) og centralsygehuset i Hillerød (1979). – H. har udstillet mange gange herhjemme og i udlandet, han er repræsenteret i mange museer og samlinger, deriblandt hovedparten af de danske kunstmuseer. Han blev 1957 medlem af kunstnersammenslutningen Grønningen hvor han viste mange af sine arbejder. Samme år modtog han Eckersberg-medaljen. □Tegn. af Hans Bendix (Fr.borg). Malet selvportræt (sst.). Tegn. af H. Lollesgaard (Kgl.bibl.). Foto.

H. H. Et udv. af skulpturer m. indled. tekst af Johan Møller Nielsen, 1973 = Vor tids kunst LXXV. H. H., m. indledn. af H. P. Jensen, [1982].

Bent Irve

Holstener-Jørgensen, Helge, * 1924, afdelingsleder. * 10.12.1924 i Kraghave, Tingsted sg. F: landmand Edgon Magnus Holstener Jørgensen (1897–1979) og Eva Meyer Nielsen (1899–1975). ~16.7.1949 i Tårs med Agnete Buemann, * 28.4. 1924 i Nykøbing F., d. af overtandlæge Anton Christian B. (* 1894) og tandlæge Petra Agnes Lützhøft Christensen (* 1895).

H.-J. blev forstkandidat 1949 og året efter videnskabelig assistent ved Statens forstlige forsøgsvæsen hvor hans forskningsområde blev skovjorden. 1962 blev han dr.agro. på afhandlingen *Undersøgelse af træarts- og aldersindflydelsen på grundvandstanden i skovtræbevoksninger på Bregentved,* 1961. Ligesom mange andre af hans afhandlinger blev disputatsen publiceret i Meddelelser fra statens forstlige forsøgsvæsen hvor han blev udnævnt til afdelingsleder 1962 med ansvar for institutionens jordbundsforskning. Foruden til det nævnte skrift har H.-J. skrevet mange afhandlinger til andre danske og til udenlandske forstvidenskabelige skrifter om skovjordens hydrologi, fysik, kemi, biologi, herunder om problemer vedr. gødskning i skov. H.-J. har foretaget studie- og kongresrejser i Mellemeuropa, Vesttyskland, Rumænien, Sovjetunionen, USA, og han opholdt sig i New Zealand 1967–68 som special senior research fellow. 1973–74 vikarierede han i professoratet i skovdyrkning ved landbohøjskolen. H.-J.s videnskabelige kvalifikatio-

ner har medført at han har fået sæde i bestyrelser og råd vedr. videnskabelige institutioner: statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige forskningsråd 1973–81, planlægningsrådet for forskningen 1978–81, Det kgl. landhusholdningsselskabs akademiråd som formand fra 1982, Naturfredningsrådet 1980–81, optaget i Det kgl. danske videnskabernes selskab 1980, 1983 medlem af det kgl. svenske akademi for land- og skovbrug og formand for den danske sektion af Nordiske jordbrugsforskere 1983 og for dens centralstyre 1984.

P. Chr. Nielsen

Hostrup-Pedersen, Anders, 1902–80, ingeniør, erhvervsleder. * 2.9.1902 i Kbh., † 22.9.1980 i Skovshoved, begr. Hellerup kgd. F: ingeniør, cand.polyt. Peder Anders Pedersen (1869–1937) og ingeniør, cand.polyt. Dagny Hostrup (1873–1957). ~ 22.6.1928 i Fr.borg slotsk. med Nelly Elisabeth Wester-Andersen, * 2.10.1905 på Fuur, d. af proprietær Kristen Andersen (1862–1929) og Marie Wester (1870–1936).

H. tog matematisk studentereksamen fra Plockross' skole i København og blev efter maskiningeniøruddannelse på Danmarks tekniske højskole i 1926 tilknyttet Burmeister & Wain som ingeniør. To år senere opgav han imidlertid sit ingeniørmæssige virke. Han blev hentet til Georg Jensens Sølvsmedie af sin far der havde økonomiske interesser i virksomheden, og i dette firma blev han i hele sin erhvervsmæssige karriere. 1931 kom han med i sølvsmediens ledelse som han som administrerende direktør helt overtog efter faderens død 1937. På denne post som han besad til 1970 – samt som bestyrelsesmedlem i såvel sølvsmedien som andre Georg Jensen-selskaber – kom han til at sætte sit stærke præg på virksomhedens udvikling i efterkrigsårene. Han knyttede en række fremtrædende kunstnere (Sigvard Bernadotte, Henning *)Koppel, Søren Georg *)Jensen, Magnus *)Stephensen, Nanna Ditzel) til sølvværkstedet hvor de under frie arbejdsvilkår fik mulighed for at videreudvikle grundlæggerens kvalitetsmæssige høje stade ad nye stilbaner ligesom han udbyggede sølvsmediens internationalt anerkendte position bl.a. gennem opbygning af filialer i mange lande. Hans udprægede organisatoriske evner kom endvidere til udtryk gennem hans virke i flere af branchens organisationer. Som bestyrelsesmedlem i Guld- og sølvvarefabrikantforeningen og Guldsmedefagets fællesråd, men især som formand for Landsforeningen for kunsthåndværk 1958–71 var han stærkt medvirkende til at dansk kunsthåndværk og -industri i disse år i ind- og udland fik skabt sit ry som kvalitetsproduktion. Han var den drivende kraft bag en række store udstillinger af dansk kunsthåndværk i udlandet bl.a. på Louvre i Paris (1958), Metropolitan Museum of Arts i New York (1960) og Victoria & Albert Museum i London (1962) og Landsforeningens årlige kunsthåndværkerudstillinger på Den Permanente i København; gennem sit bestyrelsesarbejde i bl.a. Københavns turistforening (næstformand 1953–70) og Kunstindustrimuseet var han en ivrig talsmand for en øget anvendelse af moderne dansk brugskunst.

Med sin myndige og kontante facon blev H.-P. i starten mødt med en vis skepsis i sølvsmedien, men både her og i branchen i det hele taget skabte hans hårdnakkede arbejdsindsats respekt, og såvel kunstnere som andre han kom i berøring med har fremhævet hans evner som inspirator og igangsætter. – R. 1962. ☐Tegn. af Ivan Opffer, 1960 (Fr.borg). Karikatur af Harald Nielsen. Foto.

Jørgen Michelsen i Guldsmedebl. XLVI, 1962 119. Henning Koppel og Jo[nna Dwinger] i Politiken 25.9.1980. Esbjørn Hiort i Berl. tid. 27.9. s.å.

Erik Korr Johansen

Houmøller, Sven, 1916–79, afdelingsbibliotekar. * 15.12.1916 i Frederikshavn, † 13.10.1979 på Frbg., begr. Frbg. kgd. F: købmand, senere repræsentant Johan Marius H. (1884–1945) og Anna Fride Jessen (1882–1965). ~ 18.6.1939 i Søllerød k. med Karen Margrethe Riisager, * 30.9. 1914 i Hjørring, d. af overdyrlæge Carl Cilius R. (1872–1945) og Karen Margrethe Mogensen (1874–1919).

H. blev student fra Hjørring 1935 og tog 1939 eksamen fra Statens biblioteksskole. Han blev derefter ansat ved Søfartens bibliotek, men vendte 1943 tilbage til Frederiksberg kommunebiblioteker hvor han havde fået sin praktiske uddannelse, og her forløb hele hans biblioteksmæssige karrière, fra 1950 og til sin død som afdelingsbibliotekar. En snes år var han en meget påskønnet leder af hovedbibliotekets læsesal og referenceafdeling, og både på denne post og siden 1971 som chef for indkøbsafdelingen bidrog han på væsentlig måde til at opretholde den særstilling biblioteket har inden for hovedstadens folkebiblioteker. H. havde forskellige tillidshverv, bl.a. som næstformand 1948–52 for Storkøbenhavns bibliotekarforening, og inden for hans bibliotekariske virke ligger også udarbejdelsen af *Biografiske tidsskriftartikler,* 1971 og *Gustav Wied. En Bibliografi,* 1948. I en årrække var han tilsynsførende ved det Rosenørn-Lehnske bibliotek på Oreby slot og udgav 1952 en skildring af Abraham *)Lehn som bogsamler. Allerede i gym-

nasieårene var H. levende optaget af slægtshistorie, og i tidens løb opnåede han en fremtrædende position inden for bl.a. Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie. 1953–66 var han dets sekretær og redaktør af Personalhistorisk tidsskrift og fra 1966 til sin død samfundets formand. Af hans mange publikationer inden for personalhistorien kan nævnes stamtavler over familien Houmøller, 1935 og 1947, *Slægten Bahnson*, 1952 og *Det kgl. Kjøbenhavnske Skydeselskab og danske Broderselskabs Medlemmer gennem 600 Aar*, 1958. H. var siden 1957 medredaktør af Danmarks adels årbog og af bl.a. Den danske lægestand, 13. og 14. udg. 1957 og 1965.
Også inden for lokalhistorien ydede H. en stor indsats. Han blev 1972 medlem af styrelsen for Historisk-topografisk selskab for Frederiksberg og udgav 1959 andet bind af det også for personalhistorien meget værdifulde værk om Frederiksberg ældre kirkegård *Paa Vandring i den stille Have*, 1967 kom *Frederiksberg Brandvæsen gennem tiderne*, og 1963 (s.m. E. Ebstrup) det 400 sider store værk *Frederiksbergbilleder*. 1970 udgav han en bog om det københavnske brandvæsen *Med flid, kunst og vand*.
Til trods for sine mange gøremål svigtede H. ikke sine sociale og kirkelige interesser. Han var fra 1973 stormester for Kjæde-ordenen der udfører et stort arbejde for blindesagen, og udgav 1961 *Kjæde-Ordenen og Blindeforsorgen 1811–1961* og 1974 *Kjæden lå i Mulm begravet* ... H. var ved sin død formand for Skt. Pauls sogns menighedsråd og for Københavns bespisningsanstalt og havde andre tillidshverv inden for velgørende arbejde. H. var korresponderende medlem af svenske og norske slægtshistoriske foreninger og nød stor anseelse i alle de mange kredse hvor hans store flid og virketrang udfoldede sig. – R. 1974. □Mal. af Victor Brockdorff, 1979 (selskabet Kjæden). Foto.

Finn H. Blædel i Pers. hist. t. C, 1980 5f.

Palle Birkelund

Huld, Palle Torben, * 1912, skuespiller. * 2.8. 1912 i Hellerup. F: grosserer Ludvig Christian Conrad H. (1870–1944) og Emilie Johanne Sofie Liebmann (1878–1968). ~ 10.2.1938 i Kbh. (Ansgar) med Edith Eva Fleron, * 4.1.1914 i Kbh., d. af bogbindermester Carl Johan F. (1867–1962) og Marie Larsen (1877–1967).
H. blev efter endt elevskole 1934 ansat ved Det kgl. teater hvor han gled smukt ind i repertoiret. I begyndelsen var det fortrinsvis elskerroller han spillede, fx prinsen i *Der var engang*, 1940 og Leander hos Holberg. H.s deklamationskunst var ypperlig. Noblessen og det ungdommelige sceneydre gjorde at han længe spillede de klassiske elskere, hvoraf bl.a. Flemming i *Elverhøj*, 1952 var smagfuldt tilpasset stykkets stil. Efterhånden tildeltes H. noble adelsherrer og karakterroller, fx regissøren i *Colombe*, 1952, Dr. Rank i *Et dukkehjem*, 1956 og pornodirektøren i *Chez nous*, 1977. 25-års jubilæum fejrede han som Jacques i *Som man behager*, 1957, mens de komiske facetter kom til udfoldelse i rollen som Holger Drachmann i 50-års jubilæumsforetillingen *Komedie i grænselandet*, 1982. H.s scenedisciplin, stilsans og indlevelsesevne er stor. Han har derfor været meget benyttet og reddet mange dårlige roller i land ved taktfuldhed. Den store lidenskab har aldrig været kendetegnende, desto mere fremtrædende var den gennemarbejdede rollekarakteristik, selvom der med årene kunne fremkomme konventionelle træk. H. var en af de første der nød godt af teatrets nye orlovsordning og har gæstet flere teatre i Kbh. og provinsen. Han har ligeledes været flittigt brugt i TV, Radioteateret og ved filmen, ofte i små, men betydningsfulde roller. Som rejseentusiast har han været jorden rundt (*Jorden rundt i 44 Dage*, 1928), og sammen med Elith Foss har han på motorcykel været Middelhavet rundt og gennem den syriske ørken til Iran (*Vor Nimbusfærd*, 1935 og *Med Palle og Foss til Orienten*, 1937). Han var meddirektør for Dansk friluftsteater 1945–50, Det kgl. teaters turnédirektør 1969–72, og hans organisationstalent har også været benyttet af Skuespillerforeningen af 1879 og Dansk skuespillerforbund. Han har iscenesat i provinsen og produceret flere film, bl.a. om Det kgl. teaters første Grønlandsturné 1969 som han var leder af. – Frederik Schybergs mindelegat 1952. Olaf Poulsens mindelegat 1980. – R. 1953. R[1]. 1973. □Foto.

Jytte Wiingaard

Høyem, Tom, * 1941, minister for Grønland. * 10.10.1941 i Nykøbing F. F: kunsthandler Ove Charles H. (* 1915) og Karen Elisabeth Jørgensen (* 1919). ~ 1° 22.8.1964 med Ulla Margrethe Hansen. Ægteskabet opløst 1968. ~ 2° 12.8.1969 med Inge-Lise Bredelund Sørensen, * 5.9.1941 i Kbh., d. af maskinarbejder Vilfred Chr. Bredelund S. (1903–81) og Elsa Margareta Hansen (1908–70).
H. blev student fra Kalundborg gymnasium 1960 og cand.phil. i nordisk filologi ved Kbh.s universitet 1973. Desuden har han studeret teologi ved Kbh.s, Århus og Bergen universiteter. I hele sin studietid havde H. erhvervsarbejde. 1960–64 underviste han i folkeskole, ungdomsskole og gymnasium. 1965–67 var han taxa-

chauffør i Kbh. og 1964–80 lærer i dansk og religion på Skt. Jørgens gymnasium. Med orlov herfra var han 1967–68 rejselektor for Foreningen Norden i Sverige og 1975–79 lektor i dansk ved Stockholm univ. Fra 1979 er han rektor for Høng gymnasium, studenter- og HF-kursus. Derudover var han korrespondent til Berlingske tidende 1975–80 og medarbejder ved Svenska dagbladet 1976–79 og ved Sveriges og Danmarks radio. Med sans for hvad der i erhvervslivet havde fremtiden for sig har han været medstifter af a/s *Sø og Høyem* i Hi-Fi-branchen, grundlægger af *Vitalin* i hundefoderbranchen for Danmark, Norge og Grønland, grundlægger af et firma i hårde hvidevarer-branchen, direktør i ApS af 26.7.1970 og medlem af bestyrelsen for PHO-Trading. 1968–70 sad H. i bestyrelsen for socialdemokratiet på Frbg., men fulgte 1973 Erhard *)Jakobsen i bruddet med partiet. Han har været medlem af centrumdemokraternes landsråd siden 1973, var partiets landsformand 1973–75 og er folketingskandidat i Vestsjællands amt. 1979 var han medstifter af modersmåls-selskabet og folkebevægelsen for frit fjernsyn. Som overbevist europæer var han medstifter af Europahøjskolen på Møn, dens formand 1980–82, og var formand for Europabevægelsen i Vestsjællands amt og medlem af hovedbestyrelsen for Europabevægelsen i Danmark 1980–82. Ved dannelsen af regeringen Poul Schlüter 10.9.1982 overtog H. ministeriet for Grønland. Han har i sine mange gøremål vist at kunne sætte sig ind i tingene og møde velforberedt til forhandlinger hvad han har haft god brug for som minister i spørgsmål om fiskekvoter og fiskerigrænser, besparelser på Grønlands budget og i forhandlinger om Grønlands udmeldelse af EF. – H. har skrevet *Avisens spiseseddel – avisens ansigt*, 1975. □Foto.

Helge Larsen

Haagerup, Niels Jørgen, * 1925, journalist. * 21.10.1925 i Nr. Åby. F: lærer, senere skolebestyrer Kaj Aagesen H. (1895–1959) og lærer Anna Kragh Müller (1894–1983). ~28.3.1955 i Karby k. med journalist Kirsten Minni Binzer, * 16.3.1917 i Århus, † 21.5.1975 i Hørsholm, d. af prokurist Victor Emanuel B. (1887–1918) og sygeplejerske Bodil Marie Gam Jensen (* 1893).

H. gik som gymnasiast ved katedralskolen i Århus ind i illegal bladvirksomhed og efter studentereksamen 1944 blev han journalistelev på venstrebladet Aarhus Amtstidende men måtte gå under jorden og var en tid elev på Askov højskole. Han har af besættelsestiden udledt en fundamental erfaring om nødvendigheden af at begrænse national suverænitet til fordel for overnationale ordninger der kan sikre mellemfolkelig frihed og stabilitet. Efter befrielsen 1945 vendte han tilbage til Aarhus Amtstidende hvor han var ansat til 1958, idet han 1948–52 samtidig studerede jura og historie ved Århus universitet der 1953 deltidsansatte ham som videnskabelig assistent. Han havde da under et ophold i USA 1952–53 taget Master of Arts-graden fra Fletcher School of Law and Diplomacy, Mass. 1956 udgav han *De Forenede Nationer og Danmarks sikkerhed* som resultat af et forskningsarbejde hos professor Max *)Sørensen. De sikkerhedspolitiske problemer – som han for Danmarks vedkommende mente og mener kun kan løses i NATO – optog ham stadig mere og 1958 blev han presseofficer ved NATOs nordkommando med kontor i Kbh. 1963 gik han tilbage til dagbladsvirksomhed, først som kommentator ved Information i nært samarbejde med den udenrigspolitiske chefredaktør Erik *)Seidenfaden, dernæst fra 1965 som Berlingske Tidendes Paris-korrespondent. 1968 knyttedes han til den berlingske hovedredaktion i Kbh. som lederskribent med udenrigs- og sikkerhedspolitik som speciale.

H. var fra første færd erklæret tilhænger af dansk tilslutning til de europæiske fællesskaber og indvalgtes 1979 i EF-parlamentet for partiet venstre hvorefter hans faste tilknytning til Berlingske Tidende ophørte. I parlamentet specialiserede han sig i politisk samarbejde, blev 1981 1. næstformand for det politiske udvalg og var ordfører for en betænkning om europæisk sikkerhed der vedtoges 1983. H. genopstillede ikke til EF-valget 1984. – Fra 1964 har H. fulgt sin første bog op som forfatter og medforfatter til en række skrifter om sikkerhedspolitik og er et internationalt kendt navn på området. 1961 stiftede han den danske sikkerhedspolitiske studiegruppe, 1963 blev han medlem af instituttet for strategiske studier i London, fra 1975 dansk medlem af styrelsen. Han er fast forelæser på Royal College of Defence Studies i London og NATO Defense College i Rom. 1968–75 redigerede han det udenrigspolitiske tidsskrift Fremtiden. Han er en stærkt benyttet foredragsholder og argumenterer såvel mundtligt som skriftligt meget energisk og kontant for sine synspunkter. Fra 1977 er han sekretær for og daglig leder af Dansk udenrigspolitisk institut i Kbh. og fra 1.12.1984 tillige direktør for Det udenrigspolitiske selskab. □Tegn. af H. Bendix, 1978 (Fr.-borg).

Verner Jespersen

Haarder, Bertel Geismar, * 1944, undervisningsminister. * 7.9.1944 på Rønshoved højskole,

Holbøl sg. F: højskoleforstander Hans H. (* 1905) og Agnete Geismar (1907–70). ~25.6. 1971 i Føvling k. med lærer Birgitte Præstholm, * 3.5.1944 i Føvling, d. af provst Svend Erling P. (* 1908) og Gudrun Geske Marie Bojsen-Møller (* 1912).

H. blev student fra Sønderborg statsskole 1964, havde legater til studier i USA 1964–65 og blev kandidat i statskundskab fra Århus universitet 1970 med Grundtvigs frihedssyn som speciale. 1971 foretog han en studierejse i Sydøstasien. De to sidste år af sin studietid var han lærer på Askov højskole og fortsatte dermed til 1973 da han ansattes som adjunkt ved Ålborg seminarium. I studietiden var han formand for venstres studenter i Århus 1968 efter at have været studenterrådsdirigent de to foregående år. I sin Askovtid var han formand for Ribe amts venstre 1972–73. Ved folketingsvalget 1973 opstilledes han i Thistedkredsen, valgtes 1975 i Sæbykredsen og har fra 1977 været valgt i Kbh.s amtskreds, først med nominering i Gladsaksekredsen, siden i Lyngbykredsen. 1978 valgte venstres folketingsgruppe ham til næstformand og indvalgte ham i radiorådet. Ved dannelsen af regeringen Poul Schlüter 10.9.1982 overtog han undervisningsministeriet. H. fremsætter undertiden sine tanker og meninger i en skarp, polemisk form der kan nærme sig paradokset. Grundtvigs frihedssyn og liberalismens samfundsopfattelse er ham i kødet båret. Hans mor var datter af den radikale grundtvigianer Oscar *)Geismar. Hans far, liberal venstremand, var lærer på Askov højskole før han blev forstander på Rønshoved. For H. er socialisme, bureaukrati, centralisering og velfærdsstatens i hans øjne overdrevne omsorg og formynderi en trussel mod frihed, initiativ og individ. En række samfundskritiske bøger som han udsendte i 1970erne lader i sine titler ikke tvivl om indholdet: *Statskollektivisme og spildproduktion*, 1973, *Institutionernes tyranni*, 1974, *Den organiserede arbejdsløshed*, 1975, *Danskerne år 2002*, 1977, og *Midt i en klynketid*, 1980. Det der bør være afløseren for alt det kritisable formulerede han i *Ny-liberalismen*, 1982. S.å. kom *Kampen om gymnasiet*.

Med udnævnelse til undervisningsminister placeredes han midt i dette og mange andre uddannelsesproblemer. Hans ophævelse af det centrale uddannelsesråd og overførelse af friskoler fra folkeskoledirektoratet til direktoratet for folkeoplysning og frie skoler var ideologiske beslutninger. Regeringens krav om besparelser nødvendiggjorde mange upopulære indgreb, men samtidig søger han energisk at skaffe plads til alle unge der søger en uddannelse. Demonstrationer mod ham har der været mange af. Hærværk mod hans hjem er også forekommet. Energi og iderigdom savner han ikke. Kan hænde hans rappe tanke til tider lader ham lancere planer som måske ville have tjent ved at blive prøvet ved nøjere eftertanke før de blev sluppet løs. ☐Tegn. af Mogens Juhl, 1977. Foto.

Helge Larsen

Ibsen, Immanuel, 1887–1944, maler. * 24.12.1887 i Århus, † 24.2.1944 i Göteborg. F: skibssnedker Oskar Hans Michael Sophus I. og Maren Jeppesen. ~19.3.1921 i Kbh. med Astrid Philipson, * 27.6.1891 i Kbh. (Mos.), d. af grosserer Leopold P. og Frederikke Cohn.

I.s vej til kunsten gik over malerhåndværket. Han blev malersvend, men gik hurtigt videre i sin uddannelse som kunstner. 1911–15 var han elev på kunstakademiet i Kbh. En kort periode derefter var han elev hos den norske maler Ludvig Karsten. Selv om han i de følgende år arbejdede flittigt som kunstner, en periode også som billedhugger, og dyrkede studiet af malerkunsten sammen med forskellige kunstnerkammerater, bl.a. Åge Vogel-Jørgensen, kom det til at vare længe før hans evner viste sig i fuld udstrækning. Hans tilværelse var også i lange perioder hæmmet af økonomiske besværligheder, og i en halv snes år fra slutningen af 20erne måtte han ernære sig som vognmaler og male billeder om aftenen. – Først i begyndelsen af 30erne kom der rigtigt skred i hans kunstneriske udvikling. Nu dyrkede han motiver som udsigten fra sin lejlighed på Christianshavn, kvindeskikkelsen, men især opstillinger i interiør, og det er værkerne med dette motiv der har sikret ham en plads i dansk malerkunst. Dyb erfaring og viden er nedfældet i I.s malerier, det var først og fremmest farven der interesserede ham, og han arbejdede for det meste med en dæmpet, enstonig farveskala med mange brudte nuancer omkring få, lidt stærkere farveelementer som i billedets afdæmpede kolorit fik et heftigt liv. Til fordel for fladernes liv og udstrækning opgav han mere og mere at markere rummet, og han forsøgte også at slippe for konturen ved at opbygge formerne af de rene møder mellem farvefladerne. Denne bestræbelse omtalte han i et foredrag med titlen *Det skyggeløse maleri*, holdt under krigen ligesom hans andet og mere vigtige foredrag *Ukendte selvfølgeligheder om maleri*. De to foredrag kom, sammen med hans indsats som maler og lærer, til at øve en vis påvirkning. Foredragene blev udgivet 1944 i en lille pjece med forord af Asger Jørgensen (Jorn), og de blev genudgivet 1965.

I. udstillede ikke meget, og hans produktion er ikke stor. 1943 blev han medlem af Høstudstillingen hvor også de abstrakte udstillede, men samme år måtte han flygte til Sverige, og han døde i Göteborg året efter. 1944 blev der afholdt en stor mindeudstilling med hans værker i Kunstforeningen i Kbh., samme institution var også vært for en slags repetition 1964. I.s værker befinder sig på flere danske kunstmuseer, bl.a. er han repræsenteret i Louisianas faste samling. □Malede selvportr. ca. 1917 samt 1935 (Horsens kunstmus.). Litografi af Ida Lyngby. Mal. af M. Vantore. Foto.

I. I: Et udv. af billeder m. indl. tekst af Harald Leth, 1964 = Vor tids kunst LXII. – Jan Zibrandtsen: Moderne da. maleri, 1948 (2. udg. 1967). Troels G. Andersen i Cras, 1983 nr. 34 31–41 (heri breve).

Bent Irve

Jacobsen, Eric August, * 1923, filolog. * 5.4.1923 i Kbh. (Trin.). F: guldsmedemester Holger Albert August J. (* 1892) og Ingeborg Møller (1899–1983). ~7.7.1958 i Kbh. med Ida Høeg, * 17.7. 1926 i Kbh., d. af professor Carsten *)H. (1896–1961) og Margrethe Varming (* 1900).

1950 blev J. cand.mag. med hovedfag i engelsk og bifag i latin. I sin studietid havde han tilbragt to år (1947–48) ved Harvard University, Massachusetts, USA hvor han opnåede A.M. graden i Comparative Literature og bestod de kvalificerende Ph.D. eksaminationer. Blandt J.s Harvard lærere skal nævnes Douglas Bush, Harry Levin og F. O. Matthiessen. 1950 begyndte J. sit virke som inspirerende, lærd og højt skattet universitetslærer, og 1953–58 var han tillige ansat ved Det kgl. bibliotek, hvor han som forskningsbibliotekar, takket være hans bibliofile interesser og usædvanlig store bogkundskab, også uden for hans egentlige fagområde, kunne gennemføre en påskønnet intensivering af bibliotekets anskaffelser af ældre og nyere udenlandsk litteratur. 1958 forsvarede J. sin doktorafhandling hvortil grunden var lagt i Harvard, og samme år udnævntes han til professor i engelsk sprog og litteratur ved Kbh.s universitet. I bund og grund er J. humanist. Han har skrevet to bøger, *Die Metamorphosen der Liebe und Friedrich Spees „Trutznachtigall"*, 1954 og *Translation a traditional craft* (disputats, 1958), som trods titlernes forskelligartethed er nært beslægtede; i begge fremstår J. som original nytolker af klassiske traditioners overleveringshistorie og assimilering i nyere tid. Hans billed- og emblemanalyser såvel som hans tolkning af digte og prosatekster på engelsk, latin, tysk eller dansk afspejler hans begavelse som er forankret i megen lærdom og fuldstændig sikker filologisk indsigt. Han har talentet, og han har redskaberne. Dertil skal føjes at J. skriver et stilistisk bevægende klart engelsk. Ud over bøgerne har J. skrevet et antal artikler og anmeldelser; også her viser han at han mestrer den fælleseuropæiske tradition; han sætter sit blik på et tilsyneladende begrænset felt, men gradvis udvides horisonterne, og brede, stærke konturer viser sig. J. har været aktiv i universitetets styrende organer: han var i mange år institutbestyrer for engelsk institut, dekan for det humanistiske falkultet; han har virket som en mod midten og fordragelighed søgende studienævnsformand og har senest været universitetets prorektor. J. er medlem af Vetenskapssocieteten, Lund, 1961 og Det kgl. danske Videnskabernes selskab, 1971. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1958 169.

Henrik Rosenmeier

Jacobsen, Johan Herman, 1912–72, filminstruktør. * 14.3.1912 i Århus (Domsg.), † 7.7.1972 i Kbh. (Kingo), begr. Skagen kgd. F: teaterdirektør Jacob *)J. (1865–1955) og skuespiller Christel J. E. Holch, f. Frost (1886–1969). ~1° 14.3.1939 på Frbg. (b.v.) med Anne-Lise Tørsleff, * 28. 7.1914 i Kbh. (Rigshosp.) (~2° i USA med ingeniør Malter), d. af maler Aug. *)T. (1884–1968) og Esther O. A. von Müller (1884–1978). Ægteskabet opløst. ~2° 1951 (u.v.) med filminstruktør Annelise Mathilde Hovmand, * 17.9.1926 på Frbg., d. af kaptajn, fabrikant Svend Reffs (1888–1936) og fysioterapeut Else Keiding (* 1900). Samliv ophørt 1965.

Efter endt skolegang rejste J. 1929 på studietur til USA. Fra slutningen af 1929 til 1931 var han ansat på filmudlejningsselskabet First Nationals afdeling i Kbh. 1931 blev han instruktørassistent for Lau *)Lauritzen på Palladium og snart efter desuden filmklipper for A. W. *)Sandberg. 1934 rejste han til England hvor han et år studerede engelsk dokumentarfilm hos John Grierson, den førende engelske dokumentarfilmproducent; derefter 1936 til Paris hvor han fortsatte sine filmstudier på franske atelierer. Efter hjemkomsten blev han igen ansat på Palladium. 1938 fik han chancen for at debutere som filminstruktør idet han fik overdraget instruktionen af en film som Sandberg måtte opgive på grund af sygdom. Indtil J. 1947 blev sin egen producent instruerede han film for forskellige selskaber. 1951 grundlagde han filmselskabet *Flamingo Film*, og 1960 fik han en biografbevilling, men måtte 1966 sælge begge. De sidste år af sit liv forsøgte han sig uden større held med forskellige jobs inden for filmbranchen.

Med debutfilmen *Under Byens Tage*, 1938 viste J. sig som en talentfuld lystspilinstruktør. Af Frank Capra og Ernst Lubitsch havde han lært tempoets og de dramatiske pointers betydning for denne genre. De næste år fulgte en række vellykkede filmkomedier indtil han med den dramatiske episodefilm *Otte Akkorder*, 1938 fandt nye veje for sit talent. Forbilledet var Julien Duviviers „Et Balkort". Begge instruktører knytter episoderne sammen med en fælles ingrediens, i J.s film en Chopinvals på grammofonplade. J.s sans for den dramatiske situation og hans evner som skuespillerinstruktør gør Otte Akkorder til et højdepunkt i hans produktion. 1945 fulgte *Den usynlige Hær*, den første danske film der i dramatisk form skildrer modstandskampen. Filmen giver et klart, usentimentalt billede af kampen og udmærker sig desuden ved dokumentarisk ægthed i de enkelte scener. 1947 fulgte *Soldaten og Jenny* efter C. E. *)Soyas Brudstykker af et Mønster. Næppe i nogen anden film når J. så langt i instruktionen af skuespillerne, her Bodil *)Kjer og Poul *)Reichhardt som de to unge der udstødes af det bigotte borgerskab. I *Tre Aar efter*, 1948, endnu et Soya-filmatisering giver J. et besk billede af hvordan det siden krigen er gået med modstandskampens helte og skurke. S.å. skabte han trafikfilmen *Næste gang er det dig*, hans bedste dokumentarfilm. Hermed toppede J.s karriere. Hans film fra 1950erne var især lystspilfilm af dalende kvalitet. 1959 vender J. tilbage til den dramatiske film med *En fremmed banker på*, en kontroversiel film om heltedyrkelsen af modstandskampens døde helte. Han fortsatte som instruktør 1966, men arbejdede i denne periode især som producent for sin kone, Annelise Hovmands film. J. var en lærenem og talentfuld instruktør, men indfriede aldrig helt de store løfter han gav som ung, måske fordi han havde svært ved at finde sin egen stil. □Foto.

Herbert Steinthal i Politiken 8.7.1972. P. Lauritzen i Information s.d. Fr. G. Jungersen i Berl. tid. s.d.

Marguerite Engberg

Jacobsen, Lydik Siegumfeldt, 1897–1976, ingeniør. * 17.6.1897 i Nyborg, † 21.12.1976 i Newport Beach, Californien. F: mølleriejer, senere dansk vicekonsul i Seattle Hans Christian J. (1870–1961) og Ellen Marie Elisabeth la Cour Siegumfeldt (1869–1953). ~ 1° 29.6.1928 i Hollywood med Doris Isabelle Wetzel, * 28.5.1907 i Minneapolis, d. af øjenlæge Arthur Ulrich W. (1875–1953) og Blanche Grace Voorhees (1877–1938). Ægteskabet opløst 1965. ~ 2° 19.2.1965 i Los Angeles med Mary Louise Heffernan, * 25.9.1921 i Wilkes-Barre, Pennsylvania, d. af redaktør John Vincent H. († 1958) og Edith Gramm († 1938).

J.s forældre emigrerede 1917 til Californien. Han uddannede sig som ingeniør ved Stanforduniversitetet og underviste der fra 1924. Han tog doktorgraden i teoretisk fysik 1927, blev s.å. direktør for det af ham selv grundlagte laboratorium for jordskælvsforskning, 1936 professor ved og 1940 chef for maskin- og flyveingeniørafdelingen. 1943–46 var han udlånt til flåden for at analysere støj og vibrationer i alle dens skibstyper til sikring mod opdagelse fra u-både, og han gjorde tjeneste ombord i et par hundrede skibe. 1946 udnævntes han til kommandør i reserven. 1962 blev han pensioneret fra Stanford hvorefter han oprettede konsulentfirmaet *Agbabian-Jacobsen Associates*, Los Angeles der fik opgaver for atomenergikommissionen, luftvåbnet, ingeniørkorpset og private.

J. blev internationalt anerkendt som førende ekspert i vibrationsproblemer og sikring af bygninger og kraftværksdæmninger mod eksplosions- og jordskælvsskader. 1953–54 og 1962 var han gæsteprofessor ved Polyteknisk læreanstalt i Kbh. Han var stifter af *Earthquake Engineering Research Institute* 1949 og formand for Seismological Society of America 1953–54. Inden for de fagområder han til dels selv havde grundlagt skrev han (s.m. Robert S. Ayre) en lærebog *Engineering vibrations*, 1958, omkr. 40 afhandlinger og en lang række rapporter, bl.a. om de seismiske aspekter af underjordiske kernesprængninger. Han bekæmpede vedholdende den ligegyldighed der gør sig gældende så snart skaderne efter jordskælv er udbedret. Hans analyser gav så fremragende resultater som det var muligt før computernes æra. – En bror til J. er astronomen Theodor Siegumfeldt Jacobsen (* 1901) i Seattle. □Foto.

Interviews i Fyns tid. 13.7.1958 og Berl. aften 28.4.1962. – New York times 25.12.1976. Berl. tid. 23.1.1977. John A. Blume i Seismological society of America. Bulletin LXVII, Berkeley s.å. 1239–41.

Niels Alsted

Jakobsen, Mimi Stilling, se **Stilling Jakobsen, Mimi.**

Jensen, Kristine Marie, 1858–1923, kogebogsforfatter. * 17.7.1858 i Randers, † 7.2.1923 i Kbh., begr. sst. (Holmens). F: avlsbruger, vognmand Christen J. (1817–62) og Petrine Sørensen (1825–65). Ugift.

Da begge forældrene døde mens J. endnu var barn blev hun opdraget af bedstemoderen i Ran-

ders. Efter sin konfirmation rejste hun til Kbh. hvor hun efter et kursus hos N. Zahle havde huslige pladser. Velbegavet og lærenem skaffede hun sig viden og praktisk erfaring i husførelse og madlavning, var et år i England og kom 1880 som husbestyrerinde i hjemmet hos skolebestyrer J. C. Melchior der netop var blevet enkemand. Her blev hun til sin død 33 år senere og blev en elsket plejemor for Lauritz *)Melchior. Denne skildrer hende i sine erindringer som „en frodig og selvsikker pige på 22, rødhåret og ikke særlig køn ...", men tilføjer i en utrykt levnedsskildring at hun ikke alene bekostede drengens sanguddannelse, men også synes at have bidraget kraftigt til at holde hjemmet på fode da faderen kom i økonomiske vanskeligheder. Baggrunden herfor var at hun som kogebogsforfatter var blevet Madam Mangors (A. M. *)Mangor) arvtager. 1901 udgav hun sin første opskriftsamling som *Frk. Jensens Kogebog* der hurtigt blev en stor succes. Frk. Jensen blev et begreb selv om man i offentligheden ikke anede hvem personen bag betegnelsen var. Hun blev medarbejder ved Politiken, ugebladet Hjemmet og tidsskriftet Haven. Hendes kogebog, hvis grundholdning var økonomi og mådehold, henvendte sig til den voksende gruppe af borgerlige husholdninger der ikke behøvede at leve af fattigmandskost, men heller ikke undså sig for at anvende margarine, som hos „Frk. Jensen" for første gang blev et naturligt element i madlavningen. J. udgav en lang række selvstændige småpublikationer, bl.a. *Five o'clock tea*, 1902 og *Svampe paa 100 Maader*, 1916. I Dansk bogfortegnelse findes hun indtil 1919 som Karen J., så ukendt var hun som person, men kogebogen nåede 27 oplag før hendes død – af lungebetændelse – 1923, og udgives stadig. I Politikens nekrolog hedder det at J. tjente store summer „men døde næppe velhavende".

Politiken 19.2.1916. Regina Vegenfeldt og L. Kornerup: Danske kogebøger 1616–1974, 1976 (2. udg. 1978).

Sv. Cedergreen Bech

Jensen, Morten **Martin,** * 1914, ingeniør. * 10.8. 1914 i Horsens (Kloster sg.). F: musiker Rasmus J. (1890–1945) og Anna Julie Marie Skov (1891–1974). ~4.5.1935 i Kbh. (b.v.) med Inger Hansine Rasmussen, * 6.5.1916 i Horsens, d. af arbejdsmand Rasmus Marius R. (1888–1933) og Mary Hansen (1890–1976).

J. blev student fra Horsens statsskole 1933 og cand.polyt. (bygningsingeniør) 1939. Han var videnskabelig assistent ved Laboratoriet for bygningsstatik, Danmarks tekniske højskole, 1939–41, ingeniør i firmaet Monberg & Thorsen 1941–42 og i arbejdsministeriet 1942–45. 1944 begyndte han egen rådgivende ingeniørvirksomhed, og 1950–81 var han pány ansat hos Monberg & Thorsen. 1941–57 virkede han tillige som lærer ved kunstakademiets arkitektskole. – I årene 1946–59 udførte J. i sin fritid videnskabeligt arbejde dels på højskolens vindlaboratorium dels på August Kroghs laboratorium (sammen med zoofysiologen Torkel *)Weis-Fogh). Med udgangspunkt i sit speciale aerodynamik førtes han over i samarbejdet med andre fag (klimatologi, biologi). Modelforsøg i laboratoriet og praktiske forsøg med dyrkning bag læhegn i Sønderjylland resulterede i afhandlingen *Shelter effect* (da. udg. *Lævirkning*, 1955) på hvilken han erhvervede den tekniske doktorgrad 1954 og som vakte stor interesse bl.a. hos hedeselskabet. Studier over græshoppeflugtens biologi og fysik med optagelser af et stort antal slow-motion film i en vindtunnel blev bl.a. beskrevet i afhandlingen *The aerodynamics of locust flight* på hvilken J. blev dr.phil. 1956. Han giver sine emner en minutiøst udført matematisk og fysisk behandling, men forstår samtidig at præsentere resultaterne i en klar og koncis teknisk beskrivelse der er tilgængelig for folk fra andre fag og fra det praktiske liv. Senere er udkommet talrige tidsskriftsartikler samt bøgerne *Aerodynamik i den naturlige vind*, 1959 og *Model-scale tests in turbulent wind* I–II, 1963–65. Endelig kastede J. sig over teknikkens historie som en ny interesse og udsendte 1969 bogen *Civil engineering around 1700*. – Æresmedlem af Vindteknisk selskab 1984. Æresdoktor ved University of Western Ontario, Canada, s.å. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1956 229. – Berl. tid. 4.12.1954 og 12.9.1956. Politiken 12.9.1956.

H. C. Helt

Jensen, Anders **Viggo** Imanuel, 1883–1958, ingeniør, opfinder. * 28.4.1883 i Odense (Skt. Knuds), † 29.3.1958 i Brønshøj, begr. Solbjerg kgd. F: skræddersvend Rasmus J. (1848–83) og Anne Kirstine Olsen (1850–1946, ~1° med arbejdsmand Carl Johannes Eis, 1852–79). ~1° 20.10.1906 i Odense (Skt. Hans) med Ida Sophie Hillers, * 19.6.1885 i Skive, † 19.2.1965 i Kbh., d. af guldsmed, senere hotelejer Jens Chr. H. (1845–1919) og Anine Hausgaard (1852–1930). Ægteskabet opløst 1924. ~2° 6.9.1924 i Helsingør (b.v.) med skuespiller Hilma Jensen, * 27.2.1887 i Asnæs, † 25.8.1971 i Kbh., d. af gårdejer, senere vognmand og portner Anders J. (1857–1931) og Marie Olsen (1857–1927).

Fra otteårsalderen fik J. lov at eksperimentere i et værksted på Odense elektricitetsværk. En

kreds af byens borgere opdagede den faderløse drengs evner og skaffede ham en friplads på Mulernes legatskole hvorfra han som præliminarist 1897 først kom i lære som kleinsmed hos F. L. Augustinus, senere som elektromekaniker hos Laur. Knudsen. Allerede tidligt begyndte J. som opfinder, 1902 opfandt han et tørelement der senere blev udnyttet i en af ham anlagt batterifabrik, det senere Nefa A/S. 1903 konstruerede han det første danskbyggede røntgenapparat. Efter stillinger som overmontør ved ingeniørfirmaet Bruun & Sørensen i Århus 1904–07 og ingeniør ved Andersen & Meyer i Kbh. 1907–11 grundlagde J. 12.1.1912 *Viggo Jensens Elektromekaniske Etablissement* på Nørrevold i Kbh. Etableringen var baseret på en fejlfinder *Argus* til jævnstrømsmotorer som J. fik patenteret 1913. Egmont H. *)Petersen betroede J. hele den tekniske installation på det dengang nyopførte *Gutenberghus* 1912–15 hvor J. improviserede, opfandt og fabrikerede apparater til trinløs regulering af rotationsmaskinerne, elektrificerede bogtrykkeriet og sætteriet og installerede verdens første lysavis som han patenterede. Tilsvarende opgaver fik han for bl.a Berlingske Tidende og en række dagblade og trykkerier i provinsen og i de øvrige nordiske lande. For Danmarks nationalbanks seddeltrykkeri udviklede J. en ny galvanisk metode til klichéfremstilling således at danske pengesedler ikke skulle kunne efterlaves, og 1917–18 forestod han nyindretningen af seddeltrykkeriets galvaniske afdeling.

1914–19 anlagde J. et kobberværk i Sydhavnen hvor sporvejenes kasserede luftkabler blev konverteret til elektrolytisk rent kobber, og J. udviklede og fabrikerede de vindmølledynamoer der blev installeret på en række af statens forsøgsgårde i Vest- og Nordjylland. 1919 omdannedes virksomheden til *A/S Viggo Jensens Elektromekaniske Etablissement/Generator* (nuv. Dansk Svejse-Industri A/S) med mere end 100 medarbejdere, men 1923 solgte J. sine interesser og fratrådte som direktør. 1922 havde han udviklet en særlig *højspændings-transformator* på 150 000 volt til Niels Bohrs institut og Porcelainsfabrikken Norden, som vakte opsigt i elektrotekniske kredse. 1923–32 trak han sig delvis tilbage til sit opfinderværksted. 1923 gjorde J. s.m. svogeren Carl *)Alstrup sit livs største opfindelse, *farvefilmen Spectralfilmen* (technicolor), men først 1927 var systemet så udviklet at verdenspremieren kunne finde sted. Opfindelsen vakte enorm opsigt over hele verden. Forinden var den blevet patenteret i Danmark og 18 andre lande. Et amerikansk selskab købte rettighederne – som det viste sig for at hindre fremkomsten – og da en retssag trak ud til efter at patentbeskyttelsen var udløbet 1948 udtog en amerikaner patent på J.s opfindelse endnu engang – og technicolor gik sin sejrsgang. 1933 opfandt J. et *vekselstrømsapparat til kogning*, verdens første moderne elkomfur der fik guldmedalje på verdensudstillingen i Bruxelles 1935, og 1937 patenterede han en specialtransformator *Lysbuen* til elektrisk svejsning. – Under anden verdenskrig 1940–45 installerede J. over 8000 *vinduessikringer*. En ondartet øjensygdom med tiltagende blindhed satte herefter stop for J.s opfinderkarriere, han havde da udtaget mere end 90 patenter der næsten alle er udnyttet industrielt. Det af J.s stiftede *Dynamotor, foreningen af fabrikanter af elektriske maskiner i Danmark* eksisterer fortsat som en del af Jernets arbejdsgiverforening. – Nogen stor industrimand blev J. aldrig, dertil var hans økonomiske sans for ringe, men han var en betydelig opfinder og en talentfuld elektrotekniker. – J. var skuemester i svendeprøvekommissionen inden for sit fag 1938–48. – Farve- og tonefilm 1925–30 i Det danske filmmuseum. Farve/tone-filmoptager og -fremviserapparater 1927–29 i Danmarks tekniske museum. ☐Foto.

Interviews i Berl. tid. 12.1.1937, Fyns stiftstid. 30.11.1941, Aftenbl. 28.4.1943 og 11.1.1952 samt Socialdemokraten 26.8.1952. – Aftenbl. 28.5.1927. Socialdemokraten s.d. (interview m. Carl Alstrup); sst. 21.8.1952. Politiken 28.5.1927 (interview m. Carl Alstrup); sst. 12.1.1957. Berl. tid. 28.5.1927 (interview m. Carl Alstrup); sst. 4.9.1948. Poul Hauton i Elektroteknikeren LIV, 1958 148.

Søren Thykier-Nielsen

Jeppesen, Lis, * 1956, solodanser. * 5.4.1956 i Kbh. (Vanløse). F: købmand Helvinn Emil Schørring J. (1917–75) og Alice Gunna Johansen (* 1919). ~jan. 1975 (u.v.) med operasanger Peter Ehrenberg Rasmussen, * 30.1.1940 i Ålborg, s. af landmand Christian Peter R. (1907–70) og Iris Ehrenberg Rasmussen (1907–80).

J. har et på én gang sart og stærkt sind, og på en scene har hun udstråling og personlighed. Hun blev optaget på Det kongelige teaters balletskole 1963, blev medlem af kompagniet 1974 og solodanser 1980. Hun er en kunstner med et dirrende nervespil i dansen og mestrer i lige høj grad det komiske og det tragiske. Hun er ikke den store brillantvirtuos, men hun har en fint pointeret teknik og behersker scenen på så selvfølgelig en måde som kun de store ballerinaer. I begyndelsen af karrieren var det den morsomme soubrettepige teatret havde øje for, både da hun var eleven i Flemming *)Flindts *Enetime*, 1976 og Clara i hans version af *Nøddeknækkeren*, 1977 med et nysgerrigt vågent ansigt og store levende øjne med et underfundigt udtryk. Men det var som romantisk danserinde hun slog afgørende igen-

nem i 1979 hvor hun inden for et år dansede *Giselle*, Hilda i *Et Folkesagn* og *Sylfiden*. Hendes alfelette Hilda er et vidunder af poesi, og som Sylfiden skaber hun et væsen der både rummer det uskyldige og det farlige i sin tragik. Som Giselle ryster hun med sin vilde fortvivlelse i den store vanvidsscene som hun gennemlever med stærk realisme og stor kunstnerisk modenhed.
J. spænder vidt. Hendes Svanilda i *Coppelia* viser hende som en dejlig comédienne, mens hendes Eleonora i *Kermessen i Brügge* er sky, bly og fuld af ynde. Legende koket danser hun pas de deux'en fra *Blomsterfesten i Genzano*. Blandt hendes andre Bournonvillepartier er en munter søkadet Poul i *Fjernt fra Danmark* hvor hendes gamintalent titter frem mens Hermione i John Neumeiers *En Skærsommernatsdrøm* er skælmsk og henrivende. J. er en spontan balletkunstner der ustandselig overrasker. Hun kan forvandle ren teknik til poesi i en ballet som Richard Alstons *Danse fra Pagodernes Rige*, og hun kan være elegisk følsom i Rudi van Dantzigs *Vier Letzte Lieder*. Hun er spilopmager og tragédienne, men først og fremmest en kunstner med et modtageligt sind og nerverne uden på huden. Pavlova Prisen 1979. Teaterpokalen 1982. □Foto (Det kgl. teaters arkiv og bibl.).

Erik Jerichau: L. J., 1979 (m. da. og eng. tekst). Erik Aschengreen i Berl tid. 12.12.1982.

Erik Aschengreen

Jepsen, Aage, * 1908, veterinær. * 1.6.1908 i Horsens (Vor Frelser). F: købmand, senere mineralvandsfabrikant Anders Jensen Marius J. (1871–1932) og Martha Hansen Møller (1875–1953). ~24.8.1934 i Tolne k. med Astrid Ingeborg Jensen Wirring, * 31.12.1906 i Dvergetved, Tolne sg., † 18.9.1979 i Kbh., d. af lærer Laurits Martin Jensen W. (1878–1954) og lærer Ane Mathilde Jensen Høgenhaug (1878–1953).
J. blev student i Horsens 1926, tog veterinæreksamen 1932, havde praksis 1932–33, var assistent ved landbohøjskolens kirurgiske klinik og afdeling for speciel patologi sst. 1935–38. Han blev 1938 efter konkurrence professor i bakteriologi, kød- og mælkekontrol og veterinær parasitologi ved landbohøjskolen hvorefter han i 38 år gav de veterinærstuderende en inspirerende undervisning. Der kom hurtigt vægtige lærebøger fra hans side: *Veterinær Mælkekontrol* I–II, 1944–51, *Diagnostisk bakteriologi*, 1960 og forelæsningsreferater i parasitologi og kødkontrol som gjorde disse fag lettere at tilegne sig for de studerende. Ved udbygningen af bakteriologisk-hygiejnisk laboratorium (senere institut for veterinær mikrobiologi og hygiejne) med J. som leder blev dette et meget søgt uddannelsessted for yngre dyrlæger der valgte at gå hygiejnevejen og for ældre dyrlægers suppleringskurser. Der blev skabt et rigt forskningsmiljø inden for det meget omfattende arbejdsområde som J. dækkede. Både fra ham selv og fra hans mange medarbejdere kom en strøm af artikler om aktuelle problemer inden for det veterinær-hygiejniske område og miljøspørgsmål (belyst i bogen *Jord/vand hygiejne*, 1972). Også i udlandet blev J.s evner udnyttet; 1952–53 var han udsendt af FAO og WHO som konsulent i levnedsmiddelkontrol og -hygiejne for regeringen i Israel og 1953 i Libanon, Syrien, Irak og Egypten. J. har været diskussionsleder ved talrige FAO og WHO seminarer og internationale kurser, og han var medlem af mange udvalg, fx af det ministerielle lægelige veterinære udvalg fra 1939, af dyrlægeforeningens kvalifikationsudvalg 1944–59, Nordisk metodik-komité for levnedsmidler 1948–72 og af det veterinære sundhedsråd 1958–76 (formand 1967–76). Medlem af bestyrelsen for C. O. Jensens mindefond 1950–75. Prorektor ved landbohøjskolen 1970–75. Æresmedlem bl.a. af Veterinær-medicinsk forening 1960, Finska veterinärföreningen 1964, Den danske dyrlægeforening 1974. Dr.med.vet.h.c. Oslo 1970. Som eneste tildelt Erik Viborg medaljen 1976. – R. 1949. R[1]. 1958. K. 1974. □Malet portræt af Ilya Glazunov, 1966. Foto.

Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Ivan Katić

Johansen, Hans Christian, * 1935, økonom, historiker. * 27.6.1935 i Århus. F: lærer, senere seminarielektor Vilhelm J. (* 1909) og Clara Andersen (* 1911). ~1.4.1967 i Tved ved Svendborg med lærer Kirstine Madsen, * 24.11.1934 i Tved, d. af gårdejer Mads M. (* 1900) og Ellen Marie Groth-Christensen (1905–80).
J. er uddannet som lærer, men blev 1963 cand,. oecon. fra Århus universitet. 1963–64 var han sekretær i udenrigsministeriet, 1964–70 lektor og amanuensis ved Århus univ.s økonomiske institut. Siden 1970 har han beklædt et professorat i nyere historie ved Odense univ. Hans væsentligste værker er *Den økonomiske og sociale udvikling i Danmark 1864–1901*, 1962, *Dansk økonomisk politik i årene efter 1784* I (som han 1968 fik den økonomiske doktorgrad for), II, 1980, *Udenrigshandel og betalingsbalance*, 1970 (2. udg. 1972), *Befolkningsudvikling og familiestruktur*, 1975, *En samfundsorganisation i opbrud* (Dansk socialhistorie IV), 1979, *Odenses økonomiske og sociale historie i 1700-tallet*, 1983. J. var 1970–80 hovedredaktør for the Scandinavian

economic history review og 1976–80 medlem af statens samfundsvidenskabelige forskningsråd. J. har med stort talent formået at anvende moderne kvantitative metoder på historiske kilder som fx øresundstoldregnskaber, folketællinger og kirkebøger og har derved nået resultater der giver sikrere viden om kendte forhold og frembringer ny viden på områder som indre vandringer og familiestrukturer i 1700- og 1800-tallet. Da det danske kildemateriale er af høj kvalitet, og da J.s behandling er stringent og fremlæggelsen pædagogisk har hans forskning vakt opmærksomhed uden for landets grænser, og J. har været meget benyttet ved udenlandske universiteter både som forelæser og som medlem af bedømmelsesudvalg.

Selvbiografi i Århus univ.s årsberetn. 1968–69 303. – Odense univ.s årsberetn. 1969–70 30–34.

Sv. Cedergreen Bech

Johansen, Holger Friis, se **Friis Johansen, Holger.**

Johansen, Karsten Friis, se **Friis Johansen, Karsten.**

Jónasson, Pétur Mikkel, * 1920, zoolog. * 18.6. 1920 i Reykjavík. F: skibsbygger, senere værkfører Jónas H. Guðmundsson (1891–1970) og Margrét Guðmundsdóttir (1890–1964). ~ 1964 i Hellerup k. med hovedkasserer Dóra Gunnarsdóttir, * 4.11.1926 i Reykjavík, d. af værkfører Gunnar Árnason (* 1892) og Guðrún Halldórsdóttir (1895–1973).

J. blev student 1939 i Reykjavík og studerede derefter zoologi i Kbh. 1952 blev han magister, og efter fire år som fondslønnet stipendiat ansattes han 1957 ved Ferskvandsbiologisk laboratorium i Hillerød. Her blev han 1958 amanuensis og 1972 professor. 1970–79 var han leder af den nordiske undersøgelse af Mývatn for det islandske industriministerium og fra 1975 af Thingvallavatn-undersøgelsen for altinget. – I studietiden deltog J. i den store undersøgelse af Susåen og forestod over halvandet år den månedlige indsamling af kvantitative bundprøver på 37 stationer langs åen samt den påfølgende sortering og bearbejdelse af bunddyrene; resultaterne publicerede han 1948. Fra 1953 videreførte han K. *)Bergs grundlæggende studier af den kvantitative fordeling af bunddyrene i Esrum søs profundalzone (dybere end 10 m). J.s første arbejder drejede sig om forbedret fælde- og sigteteknik og populationers størrelse og dynamik hos larver af den dominerende art af dansemyg. Hovedarbejdet var disputatsen *Ecology and production of the profundal benthos in relation to phytoplankton in Lake Esrom,* 1972. I samarbejde med andre har han senere skrevet om relationerne mellem søens produktion, soleksponering og næringssalte og om livscyklus, populationsdynamik og produktion hos en børsteormeart og ærtemuslingen Pisidium. 1977 gav han en fortrinlig oversigt over resultaterne af godt 100 års studier af Esrum sø og har en væsentlig andel i at denne sø hører til de mest alsidigt udforskede i verden. I forbindelse med Mývatn-undersøgelsen kom afhandlinger om denne søs og Laxá-flodens økosystemer og (s.m. andre) om primærproduktionen og bundfaunaens populationsdynamik og produktion; disse og de øvrige bidrag samledes i den af J. redigerede bog *Ecology of the eutrophic subarctic Lake Mývatn and the River Laxá,* 1979. J. blev 1965 medlem af det islandske litteraturselskab i Kbh. og 1980 af Videnskabernes selskab. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1973 179f. – Torben Wolff i Berl. tid. 27.2.1981.

Torben Wolff

Juul-Jensen, Palle Finn, * 1929, læge. * 6.8.1929 i Århus. F: møbelhandler Knud Sigfred J.-J. (1892–1979) og Ella Nancy Jørgensen (* 1903). ~ 12.3.1955 i Hornstrup med børnehavelærer Inger Skou, * 13.2.1929 på Store Grundet, Vejle amt, d. af godsejer Niels S. (1900–69) og Esther Nellemann (1906–76).

J.-J. blev 1948 student fra Århus katedralskole og tog medicinsk embedseksamen ved Århus universitet 1957. Bortset fra ophold 1965–66 ved Harvard Medical School, Boston, som research fellow i neurologi har J.-J. haft sit virke i Århus hvor han ved sin faglige viden og organisatoriske, inspirerende dygtighed har ydet en meget betydningsfuld indsats for universitetets medicinske fakultet. Efter ansættelser ved Århus kommunehospital og Statshospitalet Risskov blev han dr.med. 1963 dér på et særdeles grundigt arbejde om *Epilepsy. A clinical and social analysis of 1020 adult patients with epileptic seizures.* Hans dybtgående elektromyografiske studier førte 1968 til hans ansættelse som overlæge ved Århus kommunehospitals neurofysiologiske afdeling og året efter i lektoratet i neurologi ved Århus universitet. Ved siden af en række videnskabelige arbejder om neurofysiologisk rehabilitering, Parkinsons sygdom og om følgetilstande efter såroperationer skrev han i 1970 en skelsættende bog om kriterierne for hjernedødsbegrebet på et tidspunkt hvor Århus havde taget dansk initiativ på organtransplantationsområdet hos mennesker. Studenterundervisningens fremme har i J.-J. haft en varm forkæmper; siden 1971

har han uafbrudt været dekan for det lægevidenskabelige fakultet ved Århus universitet og har dermed på forbilledlig og inspirerende vis tegnet fakultetet både indad- og udadtil; han har været medlem af undervisningsministeriets udvalg vedr. den kliniske studenterundervisning (1971) og ved oprettelsen af institutter for almen medicin (1972); han har virket i udvalg vedr. landsdelsfunktionerne på sygehusene under indenrigsministeriet (1974) og vedr. sundhedsuddannelserne under direktoratet for de videregående uddannelser (1975). 1979 blev han medlem af indenrigsministeriets planlægnings- og visitationsudvalg og 1981–84 af Rigshospitalets bestyrelse, siden 1982 tillige medlem af Århus amtsråd og af Århus teaters styrelse. Fra 1978 Secr. General i World Federation of Neurology. 1977 fik han etatsråd C. G. Filtenborg og hustru Marie Filtenborgs ærespris. – R. 1978.

Selvbiografi i Århus univ.s årsberetn. 1963–64, 1964 184. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Egill Snorrason

Jørgensen, E. Laumann, se **Laumann Jørgensen, E.**

Jørgensen, Kristen Osvald **B**angsgaard, * 1919, ingeniør, museumsdirektør. * 11.2.1919 i Vejlen skole, Vadum sg. F: lærer Rasmus Henrik Marius J. (1884–1969) og Maria Kirstine Bangsgaard (1889–1963). ~ 1.4.1944 i Kbh. med Anna Margrethe Hansen, * 5.6.1921 i Kbh., d. af tobakshandler Askar Elof H. (1897–1973) og Meta Katrine Larsen (1894–1979).

Det er karakteristisk for J.s livsbane at den på én gang har baggrund i en teknisk-videnskabelig uddannelse og interesse og i et stærkt pædagogisk engagement i museumsverdenens udadvendte virksomhed. J. voksede op i Nordjylland og blev 1937 matematisk-naturvidenskabelig student fra Viborg katedralskole og 1943 cand.polyt. (elektroingeniør) fra Danmarks tekniske højskole (DTH). Efter eksamen var han 1943–46 ingeniør ved Frederiksberg kommunes tekniske forvaltning og 1946–49 afdelingschef ved ingeniør- og handelsfirmaet Viggo Dencker, men hans forkærlighed for formidling og undervisning førte ham 1949 til et teknisk adjunktur ved Kbh.s maskinskole; 1954–58 var han amanuensis ved DTHs lystekniske laboratorium og fra 1959 i en snes år honorarlønnet lektor i elektroteknik ved Danmarks ingeniørakademis maskinafdeling. Inden var J. 1954 blevet knyttet til den selvejende institution Danmarks tekniske museum der var blevet oprettet 1911 af Danmarks industriforening og Håndværkerforeningen i København. Efter Industrirådets beslutning om at accelerere museets udbygning udnævntes J. 1958 til museets første direktør. 1966 kunne han tage imod de første gæster i den tidligere værksteds- og magasinbygning i Helsingør som fungerede som midlertidig udstillingshal indtil indvielsen af det nye museum 1969. Siden er samlingernes udstillingsareal under J.s eminente ledelse vokset støt i takt med deres konstante tilvækst. Det omfatter nu dels hovedafdelingen på Nordre Strandvej, dels trafikafdelingen på Ole Rømersvej, begge i Helsingør. J.s utraditionelle og meget børneorienterede sigte med museet har gjort det til et eftertragtet udflugtsmål som kan notere sig nogle af landets højeste besøgstal. Men sine talrige eksempler fra dagliglivets teknik – gamle fly, biler, motorcykler, cykler, sporvogne samt Danmarks første datamaskiner har det udviklet sig til en international seværdighed. J. har dygtiggjort sig gennem flere studierejser i udlandet, bl.a. i Sovjetunionen, men har samtidig bevaret kontakten med uddannelsessektoren og har således været censor ved DTH, DJA og Kbh.s teknikum. Også hans skriftlige arbejder lader sig opdele i en populærvidenskabelig og i en teknisk-faglig del. De omfatter bl.a. *De store opfindelser,* 1965; *Hen ad vejen,* 1972; *Op i luften,* 1975; *Milepæle i elektricitetens historie,* s.å.; *Teknik og samfund,* 1976; og *Lys og lamper,* s.å. Han er medforfatter af Elektronik for maskiningeniører I, 1965, og 1968–77 var han medredaktør af Teknisk leksikon I–V. Endelig har J. leveret bidrag til andre leksika og adskillige fagtidsskrifter, heriblandt Ingeniør- og bygningsvæsen. □Foto.

Henning Dehn-Nielsen

Kabell, Aage Nicolai, 1920–81, litteraturforsker. * 25.7.1920 i Ålborg (Budolfi), † 20.12.1981 i Århus, begr. sst. (Vestre). F: købmand, senere grosserer Søren K. (1891–1969) og Ellen Klitgaard (1892–1980). ~ 18.9.1948 i Skovshoved med cand.jur. Agnete Elisabeth Poulsen, * 29.10.1926 i Kbh. (Hans Egede), d. af civilingeniør, cand. polyt. Erik Marius P. (1889–1956) og Zoila Atlanta Täck Grønsund (1893–1953).

K. blev student fra Ordrup gymnasium 1939 og cand.mag. i dansk, engelsk og tysk ved Kbh.s universitet 1947, fik 1949 stipendium som universitetsadjunkt og blev dr.phil. 1952. Efter et kort virke som gymnasietimelærer blev K. 1957 udsendt dansk lektor, 1959 docent ved universitetet i Uppsala, 1960–70 professor i nordisk filologi og germansk oldtid ved universitetet i München, fra 1970 professor i nordisk litteratur ved Århus universitet. K. efterlader sig en omfattende videnskabelig produktion, påbegyndt allere-

de i studietiden. 1943 modtog han Filologisk-historisk samfunds pris, 1945 Københavns universitets guldmedalje for afhandlingen *Kierkegaardstudiet i Norden,* trykt 1948. Hans særlige interesse var metrikken, og han indledte tidligt samarbejde med Arthur *)Arnholtz og Erik *)Dal om udgivelse af Danske metrikere I–II, 1953–54. K.s metriske hovedværk er *Metriske studier* I–III, udkommet i omvendt rækkefølge: III Kbh., 1952 *Studier i metrik,* (disputats), II Uppsala, 1960 og I München, 1978. Europæisk anerkendt er bd. II, mens særlig bd. I har mødt såvel tilslutning som kritik. Hele værket er kendetegnet ved en enorm materiale- og eksempelsamling der vil være en fundgrube for fremtidens metriske diskussioner. De metriske studier gav sig udslag i flere andre værker, bl.a. *Indledning til svensk metrik,* 1962 og udgaven af Jakob Nielsens *Liber de distinccione metrorum,* 1967. Også uden metrikken som indgangsport blev litteratur- og åndshistorien, dansk, nordisk og europæisk, K.s vigtigste arbejdsfelt. Af større monografier må fremhæves *Wergeland* I–II, 1956–57, og *Karen Blixen debuterer,* 1968, men talrige mindre afhandlinger om så forskellige emner som barokken, Ludvig *)Holberg, Adam *)Oehlenschläger, Fr. *)Paludan-Müller, Henrik Ibsen, August Strindberg, Charles Baudelaire og P. B. Shelley samt teaterhistorie vidner om K.s spændvidde, tidsindsigt og evne til fordybelse. For svenske studerende har K. givet en kort, personligt præget oversigt over dansk litteratur i *Faser af dansk digtning,* 1959. Lærestolen i München forpligtede K. til en række arbejder af mytologisk og runologisk art, præget af lærdom og fantasifuldhed. Hverken videnskabeligt eller i sin omgang med kolleger og studenter gik K. på kompromis med hvad han anså for sandhed hvilket i Århus bragte ham i et tilspidset forhold til det såkaldte studenteroprør, navnlig når han blev gået for nær af ungdommelige fagdestruktive tendenser. K.s forfinede akademiske humor vandt ikke altid gehør hos marxistiske alvorsmænd, som fx da han som modvægt mod de mange øvelser over Marx' Kapitalen annoncerede forelæsninger over „Bankreklame ... Bankbog medbringes". K. blev i 1961 æresdoktor ved universitetet i Oslo, i 1966 medlem af Det kongelige norske videnskabers selskab og i 1974 af Det kongelige danske videnskabernes selskab. Han var et udpræget bogmenneske, lidenskabelig bogsamler og filatelist hvilket også satte sig spor i hans forfatterskab. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1952 183. – Chr. Westergård-Nielsen i Århus univ.s årsberetn. 1981 29–36.

Chr. Westergård-Nielsen

Karnov, Søren Magnus, 1882–1962, udgiver af Karnovs lovsamling. * 18.8.1882 i Pederstrup (Tulstrup sg.), † 21.1.1962 i Kbh., begr. i Lyngby. F: gårdmand Jens Peter Sørensen (1836–91) og Knudsine Rasmussen, f. Nielsen (1852–95; ~ 1° med Kristian Rasmussen). Navneforandring 23.12.1909. ~ 2.3.1912 i Århus (Vor Frue) med bogholder Laurentine Kirstine Dam, * 30.9.1885 på Strynø, † 21.2.1959 i Kbh., d. af styrmand Peter Andersen D. (1859–97) og Marie Elisabeth Rasmussen (1862–91).

K. blev student 1903 fra Århus katedralskole og cand.jur. 1910 fra Kbh.s universitet. 1913 fik han beskikkelse som underrets-, 1916 som overretssagfører. Efter fem år som sagførerfuldmægtig i Århus drev han 1915–20 advokatvirksomhed i Rudkøbing hvor han desuden fra 1917 var direktør for Handels- og Landbrugsbanken. Mens K. 1920–30 virkede som overretssagfører i Sønderborg fik han ideen til hvad der skulle blive hans livsværk, udgivelsen af en lovsamling der skulle gøre det muligt for den almindelige borger at orientere sig om lov og ret. Forbilledet herfor var den tyske Bürgerliches Gesetzbuch. 1923 kom første hæfte af i alt tolv af *Hvermands Lovbog.* Trods svære økonomiske problemer fordi salget i de første år ikke stod mål med forventningerne – sagførerforretningen blev opgivet for et pensionat i Kbh. – lykkedes det 1932 at få udsendt 2. udgave under titlen *Samling af Danmarks Love.* K. havde en udpræget sans for den praktiske tilrettelæggelse med et omfattende registersystem, og han fastholdt at være sit eget forlag og sin egen forhandler. Og kort efter udsendelsen af anden udgave drog han konsekvensen af at dansk ret i høj grad bygger på fortolkninger fra praksis og ved at knytte en stab af jurister til arbejdet, bl.a. Stephan *)Hurwitz og, fra 1948, W. E. v. *)Eyben, kunne de følgende udgaver udsendes i gennemkommenteret stand. *Karnovs Lovsamling* som titlen blev fra 1948 er blevet et uundværligt hjælpemiddel for jurister, og *Karnov* et begreb. Efter K.s død er udgivelsen videreført af sønnerne Hans H. Karnov (* 1919) og Erik D. Karnov (1914–70). 10. udgave udsendtes 1983. □Foto.

V. Wedell-Wedellsborg i Juristen XLIV, 1962 nr. 4 tillæg 1f.

Sv. Cedergreen Bech

Kemp, Torben **Peter,** * 1937, teolog, filosof. * 24.1.1937 i Brandstrup, Vindum sg. F: sognepræst, sidst ved Trin. k., Kbh., Svend Carl Hartvig K. (* 1906) og Birgitte Augusta Gøtzsche (* 1910). ~ 9.7.1965 i Kbh. (Trin.) med læge Inge

*Genefke, * 6.7.1938 i Kbh., d. af overingeniør Regnar G. (1900–80) og Helen la Cour (* 1908).
K. er student fra Østersøgades gymnasium 1955 og cand.teol. fra Århus universitet 1964. Inden lektoransættelsen ved filosofisk institut, Kbh.s universitet 1972 gjorde han flere studieophold ved universiteter i Vesttyskland og Frankrig; fra 1971 var han tillige anmelder og formidler af filosofisk og teologisk litteratur ved Politiken, 1979–81 bestyrer ved filosofisk institut, 1979–80 formand for Selskabet for filosofi og psykologi, fra 1980 primus motor i det mere udadvendte Filosofisk forum og fra 1980 præsident for det nystiftede Nordisk institut for filosofi. Som skribent var K. tidligt ude, ikke blot med vigtige introduktioner til og oversættelser af nyere fransk filosofi (Henri Bergson, J.-P. Sartre, Paul Ricoeur m.fl.), men også med kritiske analyser der viser et stærkt personlighedsfilosofisk engagement. *Person og tænkning*, 1960 var ikke blot et dygtigt bidrag til den religions- og kulturfilosofiske diskussion, men også en personlig pendant til *Ungdomsoprørets filosofi*, 1972 der markerede K.s modtagelse af årets Jens Rosenkjær-pris. Opgøret i debutbogen med den europæiske idealismetradition og hævdelsen af at „virkeligheden er de personer, vi møder" førte således til en positiv vurdering af ungdomsoprør, kritisk bevidsthed m.v. og til et mere offensivt engagement i tidens teoretiske og praktiske problemstillinger: fra opgøret med strukturalismen i *Sprogets dimensioner*, 1972, kritikken af skabelsesteologien (bl.a. i *Teologi og videnskab*, 1977), forsvaret for den socialistiske magt/Marx-kritik (bl.a. i *Marxismen i Frankrig*, 1978) og den kritiske diskussion af teknologi, energi og demokrati (*Henimod et teknologisk demokrati*, 1980 (s.m. P.-P. Druet og G. Thill)) til den afgørende mytisk-poetiske fortolkning af Nye testamente i disputatsen fra 1973, *Théorie de l'engagement* I–II (2. del på dansk som *Engagementets poetik* 1974) som lægger op til en egentlig etik – en engagementets etik og politik. ☐Tegn. af Hans Bendix, 1979 (Fr.borg). Foto.

Peter Thielst

Klein, Jesper, * 1944, skuespiller. * 13.11.1944 i Næstved (Skt. Morten). F: pottemager Christian K. (* 1913) og Margrethe Ehlers (* 1917). ~ 2.9.1970 i Kbh. (b.v.) med skuespiller Lykke Emilie Nielsen, * 20.6.1946 i Kbh., d. af konditor og lædervarefabrikant Carl Louis Emil N. (1913–76) og Tove Pedersen (* 1908).
K. fik sit gennembrud som skuespiller i *Kameldamen* på Riddersalen 1969. Dansk teater og film har forsøgt at placerer ham i seriøse roller uden synderligt held, selv om fx titelrollen i *Balladen om Carl Henning* var meget anerkendelsesværdig. Når K. med sit sørgmodige klovneansigt får lov at spille crazy og vise uskyldig charme kommer hans personlige udstråling helt til sin ret i en typisk dansk stil, særdeles sarkastisk over for borgerskabets favoritinteresser. Han spillede Celestin-Floridor i *Frk. Nitouche* på Det ny teater 1972, men var endnu mere grinagtig i parafrasen *Lille Nitouche* samme år på Riddersalen. Han synes bedst når han selv bestemmer tekst og musik, fx *Nød i præstegården* – en hilsen til Folketeatrets klassikersucces – *Intim finkultur, Klyderne* og Hjørring-revyen. K. synes at ville meget andet end være skuespiller og entertainer. Han har skrevet musicals, oversat og instrueret. Han ansøgte om direktørposten til ABC-teatret 1981. Forinden etablerede han Brøndsalen i Haveselskabets have 1975 og var 1983–84 meddirektør for Lorry. TVs børne- og ungdomsafdeling har i høj grad udnyttet K.s idérigdom og komiske talent, men også i TV-teatret har han været anvendt, fx som Henrik i *Henrik og Pernille* 1976 og i titelrollen i H. C. Andersen-filmen. – Bodil 1969. PH-prisen 1975. Århus studenters æreskunstner 1979. Horsens bys teaterpris 1979. Ikea-prisen 1980. ☐Tegn. af Eiler Krag. Foto.

Jytte Wiingaard

Klenow, Hans, * 1923, biokemiker. * 7.2.1923 på Frbg. F: civilingeniør, senere afdelingsingeniør Erik William Robert K. (1891–1982) og Rigmor Fanny Hilda Maxen (* 1895). ~ 1.7.1949 i Søllerød med sygeplejerske Margrethe Felbo, * 6. 4.1924 på Frbg., d. af hovedkasserer Immanuel F. (1888–1966) og Isabella Jørgensen (* 1880).
K. blev 1947 magister i biokemi ved Kbh.s universitet og var 1949–56 videnskabelig assistent ved universitetets institut for cytofysiologi. Gennem støtte fra bl.a. Egmont H. Petersens fond arbejdede han 1952–53 ved United States Public Health Service under National Institutes of Health, Bethesda, Maryland, USA. K. var 1956–64 afdelingsforstander ved Fibigerlaboratoriets biokemiske afdeling og blev 1964 udnævnt til professor i biokemi ved det medicinske fakultet ved Kbh.s univ. I denne periode har K. i en del af 1972 været gæsteprofessor i biologi og kemi ved Massachusetts Institute of Technology, USA. K. har i sin forskning beskæftiget sig med nucleotidernes kemiske forhold og deres omdannelser i organismen. I engelsk-sprogede internationale tidsskrifter er publiceret omkring 70 videnskabelige artikler hvis emne hovedsagelig er omsætning af nucleotider og biosyntesen af

DNA (desoxyribonucleinsyre). Allerede disputatsen 1957 *(Ribosefosfatestrenes enzymatiske omsætning)* varslede om interessen for nucleinsyrernes biokemi, og K. er blandt de danske forskere der har gjort sig gældende på dette område. K. fik 1974 konsul Ernst Carlsens ærespris. Han var 1968–74 medlem af Statens lægevidenskabelige forskningsråd og 1962–64 formand for Biokemisk forening. K. blev 1975 indvalgt i Videnskabernes selskab. – R. 1971. R¹. 1979. □Tegn. af Otto Christensen (Fr.borg). Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1958 148f.

Robert Djurtoft

Kock-Petersen, Elsebeth, * 1949, minister. * 15. 1.1949 i Kbh. (Brorson). F: præst Ejnar Larsen (* 1915) og Anna Maria Elkjær Larsen (* 1914). ~ 13.2.1970 i Kbh. (Brorson) med advokat Nils K.-P., * 2.2.1934 på Frbg., s. af direktør, civilingeniør Svend Aage K.-P. (1904–84) og Ellen Agnete Hansen (1903–60).

K.-P. blev student fra Nørre gymnasium 1967 og cand.jur. fra Kbh.s universitet 1973. Hun var sekretær, senere fuldmægtig i kommunernes landsforening 1973–78 og fuldmægtig i udenrigsministeriets kontor for menneskerettigheder 1979–82. Allerede i sin gymnasietid indmeldte hun sig i venstres ungdom og sad i bestyrelsen for VU i Kbh.-Frbg. 1965–70. Desuden var hun medlem af Nørrebros lokalråd og Kbh.s kommunes rådgivende ungdomsudvalg 1965–73 og har deltaget i venstres organisationsarbejde i østre storkreds. 22 år gammel var hun folketingskandidat for venstre i søndre storkreds 1971, men opnåede ikke valg. Ved valget 1973 var hun opstillet i Næstvedkredsen, valgtes 1975, men mistede mandatet 1977. Siden har hun været opstillet i Sorø-kredsen. 1976–82 var hun medlem af justitsministeriets ægteskabsudvalg. Gennem 1970erne har hun deltaget i baggrundsdrøftelser om venstres ideologi og program og er fra 1980 medlem af partiets hovedbestyrelse. 10.9.1982 udnævntes hun til kirkeminister i regeringen Poul Schlüter og overtog 23.7.1984 socialministeriet efter Palle Simonsens overtagelse af finansministeriet. Kirkeministeriet blev overtaget af Mette Madsen fra venstre. K.-P. indvalgtes 10.1.1984 i folketinget i Kolding-kredsen. □Foto.

Helge Larsen

Koefoed Bjørnsen, Mette Margrethe, * 1920, økonom. * 6.12.1920 på Frbg. F: civilingeniør, dr.techn. Hans Georg Koefoed (1891–1954) og Frida Rigmor Harriet Heiberg Møller (1891–1978). ~ 1° 19.10.1950 i Kbh. (b.v.) med Palle Mogens Flemming greve Holstein, * 9.9. 1914 sst., s. af civilingeniør, kaptajn Henrik Frants Harald greve H. (1879–1967) og Anna Margrethe Jensen (1885–1968). Ægteskabet opløst 1953. ~ 2° 10.11.1953 i Tibirke med oberstløjtnant Bjørn Bjørnsen, * 17.7.1914 i Rønne, s. af lektor Georg Christian B. (1872–1919) og Asta Koefoed (1882–1956).

K. B. blev student fra Lyngby statsskole 1940 og cand.polit. 1947. Herefter blev hun ansat i Danmarks Statistik og var fra 1959 inspektør ved handelsministeriets tilsyn med handelsskolerne. 1964 blev hun lektor ved Den sociale højskole i Kbh., 1971 lektor ved Danmarks lærerhøjskole, medlem af bestyrelsen for Arbejdernes Landsbank 1975, 1979 stedfortrædende forligsmand ved Statens forligsinstitution, fra 1982 forligsmand, 1982 medlem af Gentofte kommunalbestyrelse, s.å. formand for bestyrelsen for Arbejdsmarkedets tillægspension og medlem af den svensk-danske Barsebäck-komité, formand for uddannelsesrådet for specialuddannelserne 1983. K. B. har især gjort en betydelig indsats som pædagog og popularisator mht. samfundsøkonomi og økonomisk-politiske spørgsmål. Dette er dels sket i medfør af hendes ansættelser i forskellige dele af undervisningssystemet, dels ved et stort antal foredrag på skoler, i foreninger ol., ligesom hun har forestået tilrettelæggelsen af oplysende programmer om samfundsøkonomi i TV. Yderligere er hun forfatter og medforfatter til et meget stort antal brede fremstillinger om samfundsøkonomi. En stor del af disse er skrevet som lærebøger til forskellige dele af uddannelsessystemet, fx folkeskolen, HF og gymnasiet. Som forligsmand er det lykkedes hende at bilægge en række vanskelige stridigheder på det offentlige arbejdsmarked. Gennem hele denne virksomhed har hun gradvis skabt sig en position der har ført til at hun også anvendes som konsulent af en række organisationer og offentlige myndigheder med henblik på tilrettelæggelsen af disses økonomiske publikationer.

Steen Leth Jeppesen

Kofod, Helmer, * 1916, kemiker. * 9.7.1916 i Nexø. F: bygmester Peter Laurentius K. (1889–1946) og Anna Marie Bendtsen (1893–1970). ~ 10.7.1943 i Nexø med Tove Louise Ruth Schachtschabel, * 18.6.1914 i Kbh., d. af murermester Sophus Bernhard S. (1872–1939) og Paula Anna Louise Høhling (1885–1942).

K. blev student 1934 fra Rønne og cand.pharm. 1941, ansattes snart efter ved Danmarks farmaceutiske højskole og blev, tilskyndet af professor H. *)Baggesgaard Rasmussen, engageret i arbej-

det med at tilvejebringe erstatninger for den krigsbetingede mangel på vigtige råvarer som nikotin, opium og aromastoffer. Tildelingen af Kbh.s universitets guldmedalje 1946 blev for K. indledningen til en række systematiske studier over visse organiske stoffers fysisk-kemiske forhold, inspireret af studieophold hos professor J. N. *)Brønsted samt ved universitetet i Oxford (D.PHIL.1950) og kulminerede i disputatsen (dr.phil. 1960) ved Kbh.s universitet. K. blev lektor 1951, konstitueret professor i drogekemi 1956 og professor i kemi (farmaceutisk anvendte naturstoffer) 1958 ved Danmarks farmaceutiske højskole. Han var 1968–79 denne højskoles rektor. K. er Member of Magdalen College i Oxford siden 1948 og medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber siden 1961, dr.h.c. ved universitetet i Nancy 1976 og modtager af Danmarks farmaceutiske selskabs guldmedalje 1977. Blandt talrige tillidshverv kan nævnes K.s medlemskab af indenrigsministeriets nævn for medicinske specialiteter 1955–75 og af Commission for Educational Exchange between Denmark and USA siden 1973, formandskabet i Danmarks farmaceutiske selskab 1958–63 samt bestyrelsesposter i Alfred Benzons fond siden 1969 og Rotary Foundations distrikt 147 siden 1976. K. blev overordentligt medlem af Dansk farmacihistorisk selskab 1978. Han er dansk sagkyndig i arbejdsgrupper under Europarådet og De europæiske fællesskaber til samordning af de farmaceutiske uddannelser 1974–79 og siden 1979 kemisk sagkyndig i WHOs styringskomité for lægemiddelforskning på basis af planteressourcer i udviklingslande, medstifter af og formand for Den danske Linnésamling 1980. Foruden de yngre års fysisk-kemisk prægede afhandlinger, herunder disputatsen *Oxyurinstof: Isomeri, egenskaber, molekylstruktur samt derivater* omfatter K.s videnskabelige produktion en serie afhandlinger med emner fra naturstoffernes kemi samt en række farmacihistoriske studier. Herudover foreligger fra K.s hånd et betydeligt antal oversigtsartikler, debatindlæg, taler og mere causerende skrifter foruden et omfattende undervisningsmateriale. – R.[1] 1974. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1960 198f. – Sv. Aa. Schou i Archiv for pharmaci og chemi LXXV, 1968 36–38. Farmaceutisk tid. LXXXIX, 1979 410. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Anders Kjær

Kontra, Anton, * 1932, violinist. * 29.3.1932 i Tomajmonostora, Ungarn. F: snedker Anton K. (* 1905) og Maria Vass (* 1914).

Fem år gammel begyndte K. at spille violin, og det stod tidligt klart at han som sine fire søskende havde evner for musik. Som tiårig kom han på Liszt-akademiet i Budapest, og allerede i sin konservatorietid vandt han førstepriser i den internationale Bach-konkurrence i Budapest. I 1955, samme år som han tog afgangseksamen, blev han nummer to ved den internationale konkurrence i Warszawa, og han var allerede i gang med en solistkarriere i sit hjemland da de politiske begivenheder ændrede hans bane. I 1956 søgte han til Sverige hvor han sammen med andre ungarske musikere forsøgte lykken med et sigøjnerorkester. Dets succes slap snart op, og K. måtte prøve lidt af hvert som musiker, bl.a. var han vibrafonist en kort overgang. Han var løst ansat violonist i Göteborgs symfoniorkester da Tivolis musikchef Eifred Eckart-Hansen i sommeren 1965 hørte ham spille. I september konkurrerede K. sig til koncertmesterstillingen i Tivolis koncertsalsorkester/Sjællands symfoniorkester som netop da var blevet etableret som landsdelsorkester på helårsbasis, og Danmark blev ham ikke blot et musikalsk givtigt virkefelt, men også siden hans nye fædreland. K. blev meget hurtigt en af orkestrets grundpiller i kraft af ikke blot et sikkert lederskab i violingruppen, men også et teknisk og musikalsk overskud som tillod ham umærkeligt at føre orkestret forbi de skær som utilstrækkelige dirigenter eller prøveforhold har kunnet skabe. Som solist er han blevet elsket for det populærklassiske repertoire i Tivoli-sæsonen som traditionelt både åbner og lukker med en soloopgave til K., og normalt bringer ham som både solist og kammermusiker ind imellem. Men han har med samme ildhu påtaget sig sjældent hørte solokoncerter som fx Benjamin Brittens eller Aleksándr Glasunóvs, især i orkestrets vintersæson hvor han også har stået for uropførelser som Vagn Holmboes violinkoncert nr. 2 (1979). I årenes løb er hans solistiske virksomhed blevet udvidet til stort set alle danske orkestre. Således har han flere gange været solist ved torsdagskoncerter.

Som kammermusiker har K. især profileret sig med *Kontra-kvartetten* som han dannede 1974, og som hurtigt etablerede sig som en af landets førende kvartetter, og som den der oftest har påtaget sig den unge komponistgenerations nyskrevne musik. Ikke mindre end en snes uropførelser er det blevet til i det første tiår, og ensemblet har også på plade formået at hævde sig, endog internationalt, med bl.a. komplette kvartetserier af Carl Nielsen og Rued Langgaard. Duospil har K. især dyrket med pianisten Bohumila Jedlickova, men da han i 1980 berigede det københavnske koncertliv med samtlige Beethoven-violinsonater var det i sammenspil med den fremragende unge ungarske pianist Andras

Schiff. K., der i 1976 fik tildelt Musikanmelderringens kunstnerpris, blev til sin 50-års dag begavet med en „gratis" pladeindspilning af sit orkester, og han valgte, karakteristisk for sin kunstneriske spændvidde, et repertoire der strækker fra en stor klassiker som Max Bruchs g-mol koncert til den evigt populære *Tango Jalousie* af Jacob Gade.

Knud Ketting

Kristensen, Leif, * 1934, matematiker. * 4.1.1934 i Nykøbing Mors. F: mælkehandler Poul Andreas K. (1898–1981) og Esther Johansen (* 1910). ~1° 29.12.1959 med lærer Florissa de Vries, * 9.2.1931 i Chicago, † 1962, d. af kemiker Fenno Ekke de V. († 1938) og lærer Florence Funk († 1981). ~2° 1.6.1964 med Sandra Louise Lindquist, * 17.9.1941 i Sacramento, Californien, d. af elektrotekniker Arnold S. L. og Louise Adamson. Ægteskabet opløst 1977.

K. blev student fra Nykøbing Mors 1953 og tog skoleembedseksamen og magisterkonferens i matematik og fysik ved Kbh.s universitet 1957. Efter et år som amanuensisvikar ved Århus univ. videreførte han sine studier i USA, dels ved Yale Univ. 1958–59, dels ved Univ. of Chicago 1959–61 hvor han erhvervede graden Ph. D. Ved hjemkomsten udnævntes han til amanuensis ved Århus univ., men allerede to år efter modtog han en stilling som assistant prof. ved Univ. of California, Berkeley. 1964 udnævntes han til afdelingsleder ved Århus univ. og 1965 til professor i matematik sst. Han var visiting prof. ved Univ. of Illinois 1968–69. K. indvalgtes 1971 i Videnskabernes selskab. Han er medlem af Statens naturvidenskabelige forskningsråd, medlem af bestyrelsen for European Math. Council, var medlem af Advising Panel on the Advanced Study Institutes Programme 1979–83, medredaktør af Mathematica Scandinavica 1971–78. Foruden disputatsen *On the cohomology of twostage Postnikov systems* der optoges i Acta Math. 1962 har K., til dels sammen med andre, publiceret adskillige arbejder inden for den algebraiske topologi.

V. Th. Jørgensen

Kruhøffer, Poul Weber, * 1914, læge. * 15.11. 1914 i Kbh. F: prokurist Vilhelm K. og Marie Petrine Kathrine Kastberg. ~21.12.1940 i Kbh. med designatør Hannah Bjerg, * 14.5.1917 i Skodsborg, d. af billedhugger Johannes *)B. (1886–1955) og Sigrid Marie Jacobsen (1883–1938).

K. blev student fra Skt. Jørgens gymnasium og cand.med. fra Kbh.s universitet 1941. Efter nogle års kandidattjeneste ved københavnske hospitaler blev K. 1943 videnskabelig assistent ved universitetets medicinsk-fysiologiske institut hvor han, bortset fra to orlovsperioder, 1948–49 som Rockefeller stipendiat på Dept. Biochemistry, Western Reserve University Cleveland, Ohio og 1956–58 som WHO fysiologiprofessor ved universitetet i Medan, Indonesien, har haft sit fremstående virkefelt. Efter amanuensisstillinger 1950–58 blev han lektor i fysiologi 1952, afdelingsleder seks år senere, for 1964 at blive professor i fysiologi ved det nyoprettede medicinsk-fysiologiske institut B. I 1950 disputerede K. i Kbh. for den medicinske doktorgrad på et eksperimentelt arbejde om nyremekanismen ved udskillelse af vand og salte i *Studies on water-electrolyte excretion and glomerular activity in the mammalian kidney;* han kunne bl.a. som den første påvise nyrens evne til under visse omstændigheder at udskille kalium. Arbejdet fulgtes op senere af studier over „reabsorptionskonversion" hvor han viste at stoffer der metaboliseres i nyrecellerne kunne reabsorberes ved passiv diffusion hvor man tidligere mente det skyldtes aktiv tilbagetransport. De følgende år har K. arbejdet både med basalforskning og kliniske undersøgelser hvor han bl.a. har påvist via lungediffusionskonstantbestemmelser hos lungesyge patienter at disse patienters underforsyning med ilt måtte skyldes ulige fordeling af den alveolære ventilation og af lungegennemblødningen – en uddybning af Carl *)Sonnes tidligere af Aug. *)Krogh forfægtede arbejder. K. har endvidere endeligt fået fastslået mekanismerne ved stofpassage fra blod til væv idet han kunne påvise at den helt dominerende transportform er diffusion mens væskestrømningen i ekstracellulær-rummet er uden større betydning for stofudbredningen. Sammen med Jørn Hess *)Thaysen skrev K. 1960 den vægtige afhandling om nyrernes udskillelse af alkalijoner. Foruden at være en særdeles stringent og inspirerende forsker har K. også været en aktiv studenterlærer og hans lærebog *Medicinsk fysiologi,* 1970 er da også kommet i 3. rev. udg. – Han fik 1983 generalkonsul Ernst Carlsens ærespris. □Tegn. af Otto Christensen (Fr.borg). Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1950 279.

Egill Snorrason

Kruuse, Anders Christensen, 1745–1811, arkitekt. * 24.11.1745 i Horsens, † 14.2.1811 sst., begr. sst. F: skipper og købmand Christen K. og Karen Andersdatter Hiernøe. ~21.2.1772 i Horsens

med Ane Kierstine Garmer, døbt 26.3.1747 i Horsens, † 2.6.1826 sst., d. af Hans Henrik Albrechtsen G. og Johanne Nielsdatter.
Formentlig lærte K. som murer hos stedfaderen murermester Christen Christensen Stobberup. I 1764 rejste han til København og besøgte akademiets bygningsskole, vandt lille sølvmedalje 1764 og -65, store 1765. K. deltog fire gange (1766–69) i konkurrencen om den store guldmedalje uden at vinde den, han vendte tilbage til Horsens hvor han nedsatte sig som murermester. I løbet af det åremål K. virkede i sin fødeby blev den ikke mindst ved hans hjælp en af de stateligste provinsbyer i landet. Langs byens brede, lige hovedstrøg, Søndergade, viste han at han ikke forgæves havde fulgt undervisningen under N.-H. *)Jardin på kunstakademiet. *Søndergade 34, 41* og *43* er nu alle ændrede, men hans eget hus *Nørregade 21,* 1786 er et velbevaret eksempel på hans sans for at disponere en bygningskrop. Også de to huse *nr. 59 og 65 på Åboulevarden* skyldes sikkert ham. I Århus opførte han *Nørreport 20,* 1798, nu arkitektskolen. En del kirker blev ombygget af K., men adskillige af dem er siden ændret så intet af hans arbejde er tilbage. Det var ikke her han øvede sin betydeligste indsats, ombygningen af *Venge kirke* 1792 viser dog at han havde en ikke ringe forståelse for ældre tiders arkitektur. Sandsynligvis satte han sit præg på adskillige herregårde fx Serridslevgård, 1777, Lyngsbækgård, 1784, Julianelyst, 1792–93, Krastrup, 1794 og Fussingø, c. 1795, men ejendommeligt nok er kun *Stenalt,* 1799 arkivalsk sikret ham, og den er aldeles ukarakteristisk for hans stil. Af offentlige bygninger som skyldes K. kan nævnes det nu nedrevne rådhus i Vejle, 1780 der på grund af sin barokke tagform og smalle gavlkvist over indgangen snarere knyttede sig til ældre jyske rådhuse end til hans egen stil. Hans hovedværk blev også hans sidste, *Nørrejyllands tøjhus* og den nærliggende *kaserne* i Randers, 1801 og 1805, er monumentale anlæg, prunkløse, strenge og karakterfulde. De viser K. som den førende arkitekt i Jylland, ja som den betydeligste i provinsen bosatte, private bygmester på den tid. Han formåede at danne sin egen kunstneriske profil som uagtet hans rod i Jardins klassicisme hævdede sin provinsielle egenart. □Silhout.

Chr. Elling: Danske borgerhuse, 1943 33f 152 153. Otto Norn i Kulturminder, 1944 33–79.

Hakon Lund

Krüger, Paul, 1897–1965, litteraturforsker. * 23. 4.1897 i Helsingør, † 31.12.1965 i Århus, begr. i Nødebo. F: rektor, professor Chr. *)K. (1849–1936) og Ada E. Hvid (1867–1912). ~29.12.1925 i Svendborg med Agnete Mossin, * 16.10.1901 i Svendborg, d. af rektor Axel Asynkritus M. (1867–1927) og Ellen Margrethe Møller (1877–1970).
K. blev 1915 matematisk student fra faderens skole i Helsingør. På universitetet hørte han forelæsninger hos Valdemar *)Vedel og Vilhelm *)Andersen; studerede også kunsthistorie hos Francis *)Beckett og æstetik hos Cl. *)Wilkens. Juni 1922 erhvervede han konferens i almindelig og sammenlignende litteraturhistorie; hans hovedopgave handlede om „den moderne franske kritik i dens stilling til Taines teorier". Med stipendiestøtte havde K. et studieophold i Paris 1923–24; her uddybedes hans kendskab og kærlighed til Frankrigs litteratur og hele kultur. Derefter underviste han først ved gymnasier og seminarier i København, som dansk rejselektor i Sverige foråret 1925, endelig som adjunkt ved Haslev gymnasium 1925–29. Som lektor i dansk sprog og litteratur ved Sorbonne 1929–34 hørte han med udbytte forelæsninger på Collège de France hos Paul Hazard og Abel Lefranc ligesom han samlede det store materiale til disputatsen *Fransk litterær Kritik indtil 1830. Ideer og Metoder* som han forsvarede på Kbh.s universitet 25.6.1936. Dette skrift udmærker sig ved behandlingen både af en hovedforfatter som N. Boileau-Despréaux og af en mængde forglemte kritikere K. tålmodigt fandt frem til. Hele værket skulle tjene som fodstykke til *Sainte-Beuves litterære Kritik* der udkom 1945.
Fra 1935 virkede K. som adjunkt, fra 1942 som lektor ved Metropolitanskolen. Han underviste med lyst på alle skolens trin; han optrådte desuden som privatdocent på universitetet. 1943 blev han docent, 1947 professor i almindelig litteraturvidenskab (fra 1964 benævnt almindelig og sammenlignende litteraturhistorie) ved Århus univ. K.s lærdom og lune udfoldede sig i hans undervisning samtidig med at han fordrede stringens og metodisk konsekvens af de studerende. K. var fra 1936 en værdsat censor ved skoleembedseksamen i dansk. Til tidsskriftet Orbis litterarum leverede han 1945–50 en kritisk redegørelse for hvert års litteraturforskning i Danmark. Over for denne ømtålelige opgave udviste K. åbenhed og sikkert jugement. Tilfældigheder ville at hans egne arbejder fremkom på svensk, en medlevende monografi om *Honoré de Balzac,* 1959 og til Bonniers allmänna litteraturhistoria afsnit om fransk og sydromansk litteratur 1760–1890 (1961–62). K. følte sig ansvarlig for sit lærefag og arbejdede aktivt inden for Association internationale de littérature comparée, bl.a. som

vicepræsident 1954–61. Det var i samme ånd han fra 1938 samlede dele af Georg *)Brandes' udenlandske korrespondance og udgav den med righoldig kommentar som Correspondance de Georg Brandes (1952–66); sidste bind af denne internationalt betydningsfulde brevudgave kom året efter udgiverens død. 1968 udgav Henning Fenger og Else Marie Bukdahl hans *Studier i komparativ litteratur.* K. var som menneske og forsker generøst udrustet fra naturens hånd. Han var som sin far liberal humanist. I sine skrifter forenede han naturvidenskabelig eksakthed med smittende fortælleglæde. I samvær med venner og kolleger udviste han et åndfuldt vid og et stundom overgivent humør. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1936 178f. – F. J. Billeskov Jansen i Georg Brandes: Correspondance III, 1966 VIIf. Henning Fenger i Århus univ.s årsberetn. 1965–66, 1967 13–17. Samme i P. K.: Studier i komparativ lit., udg. Henning Fenger og Else Marie Bukdahl, 1968 7–19 (heri også bibliografi 259–65). Paul V. Rubow i Oversigt over vidensk. selsk.s virksomhed 1966–67, 1967 83–86.

F. J. Billeskov Jansen

Kaalø Andersen, **Sten,** * 1945, forfatter. * 12.8. 1945 på Frbg. F: frugthandler Paul Andersen (1909–50) og Kamma Petersen (* 1909).

K. voksede op i Valby hvor forældrene drev en frugtforretning. Faderens tidlige død betød nogen usikkerhed i opvæksttiden hvor K. stiftede bekendtskab med flere forskellige miljøer som han senere i forfatterskabet trak på. 1961 gik han ud af skolen med mellemskoleeksamen og blev mejerielev og boghandlerlærling. Vendepunktet kom da han i 1963 kom på Kunsthøjskolen i Holbæk og der traf lærere og jævnaldrende med samme musiske interesser som han selv. Derpå fulgte en tid som soldat efterfulgt af forskellige småjobs. Senere har han bl.a. haft mindre roller som skuespiller. 1969 debuterede K. med digtsamlingen *Med hud og hår* der ligesom *Til folk i byen,* 1975 forhandledes af Sigvaldi på Strøget. Springet til den etablerede forlagsverden skete med *Sidste forår,* digte 1973, og novellesamlingen *Væk,* s.å. Den første store præstation er imidlertid romanen *Skønne dage,* 1974, måske hans hidtil bedste bog. Med utrolig præcision skrev han bogen om den nu etablerede, 30-årige ungdoms problemer i spændingsfeltet mellem på den ene side ægtefælle og børn og på den anden side lysten til at realisere sig selv. Hovedpersonerne Olaf og Maja har som så mange andre gjort sig fri af tidens puritanisme, men de har ikke en anden norm at falde tilbage på, og derfor falder de dybt da frigørelsen mislykkes. Romanen er en fremragende generationsbeskrivelse der viser ikke blot K.s samhørighed med 1968-generationen, men også hans overblik over de problemer og farer den er mest udsat for. Det næste romanværk, trilogien *I al hemmelighed,* 1977, *Alting godt i livet,* 1978 og *Som det nu gik,* s.å., er nok romanteknisk et fremskridt, men værket savner til gengæld lidt af virkelighedstroskaben. Trilogien foregår for det mestes vedkommende i Finland og er bygget op om den unge pige Eija og hendes forsøg på at frigøre sig og finde den rette. Omkring hendes liv flettes andre personer ind og på forskellige tidspunkter glider handlingsforløbene ind i hinanden, – bl.a. træffer vi fire norske digtere på oplæsningsturne i Finland. Også i novellesamlinger som *Fanget,* 1981 og *Skavanken,* 1982 har K. givet bud på børns og unges problemer med den besværlige erotik. Af K.s senere digtsamlinger skal nævnes *Jyske kupeer og andre,* 1978, *Nedskrevet,* 1979 og *Omstændigheder,* 1984. Vi finder heri i forlængelse af hans tidligste lyrik lange fortællende digte, fulde af underfundighed og humor, men i stigende grad også ganske korte digte, udsprunget af et flygtigt øjebliks stemning der fastholdes som et tankeindfald men med sproglig spændstighed. Størst gennemslagskraft har K. haft som dramatiker, 1977–80 var han ansat ved Århus teater som husdramatiker og skrev i denne periode *Alfa og omega,* 1980, *Giraffen fra New Orleans,* 1981 og *Komedie i grænselandet,* s.å. Sidstnævnte komedie foregår i Haderslev 1906. Heltinden er forelsket i en ung tysker, men alle i hendes omgangskreds er af nationale grunde imod forholdet. Knuden løses ikke i sig selv, men først ved at to personer udefra, Herman Bang og Holger Drachmann dukker op og taler sig selv og pigen til rette. 1981 blev K. tildelt Niels Matthiasens mindefonds pris og Danske dramatikeres hæderspris. □Foto.

Bent Windfeld i Danske digtere i det 20. årh. 3. udg. V, 1982 327–33.

Uffe Andreasen

Larsen, Alvilda Marie Louise, 1914–74, politiker. * 6.9.1914 i Slesvig, † 24.4.1974 i Lille Værløse. F: maler Hans Christian Lauritz L. († 1941) og Louise Christine Münster. ~ 16.9.1939 med Fritz Møller, * 24.12.1909 i Fredericia, s. af landmand Ernst Emil M. († 1914) og Kathrine Andersen (* 1883/84).

L. tog mellemskoleeksamen 1931 og blev derefter uddannet i kontorfaget. Hun meldte sig tidligt til den kommunistiske bevægelse og var 1936–40 formand for Kommunistisk ungdomsforbund, fra 1937 også medlem af centralkomiteen for Danmarks kommunistiske parti. Hun opstillede første gang til folketingsvalg i 1939

(Århus amtskreds), i øvrigt uden at være valgbar da hun endnu ikke var fyldt 25, men på basis af denne opstilling blev hun i 1945 første stedfortræder for de tre kommunistiske medlemmer der ved en særlov fik sæde i tinget fordi de, skønt valgt 1939, var blevet forhindret i at søge genvalg 1943. Som stedfortræder var L. så folketingsmedlem og medlem af finansudvalget fra maj 1945 til valget i oktober hvor hun ikke opnåede valg. Ved valgene 1947 til 1960 var hun opstillet i Vejle amt som hun repræsenterede 1947–50 og pány fra efterårsvalget 1953 til 1957. L. blev betragtet som en af de mest standhaftige Moskvatilhængere inden for Danmarks kommunistiske parti og huskedes længe for sin bramfri kommentar til begivenhederne i Tjekkoslovakiet i februar 1948 da kommunisterne overtog den absolutte magt, og hun i samme åndedræt gav udtryk for håbet om at Danmark måtte få Tjekkoslovakiets skæbne. Hendes indsats i folketingsarbejdet var, allerede på grund af valgperiodernes korthed, mindre bemærkelsesværdig, men navnlig i de første efterkrigsår havde hun betydelig indflydelse i det kommunistiske parti. Efter valget 1960 trak hun sig tilbage fra det offentlige liv. □Tegn. af H. Bendix (Fr.borg). Foto.

Poul Dam

Larsen, Knud Andreas, 1895–1981, bibliotekar. * 18.1.1895 i Fr.borg slotssg., † 15.2.1981 i Virum, urne på Lyngby Parkkgd. F: forpagter Hans Christian L. († 1939) og Johanne Kirstine Hansen († 1949). ~9.9.1933 i Pedersborg med Ellen Kirstine Westh, * 18.6.1908 i Rønne, † 29.12.1980 i Virum, d. af dampskibsfører Peder Otto W. († 1938) og Julie Anine Nikoline Jensen († 1936).

Efter studentereksamen fra Frederiksborg statsskole 1914 studerede L. teologi og blev cand.teol. 1920. Han valgte derefter at gå biblioteksvejen og tog afgangseksamen på det første hold fra Statens biblioteksskole. Hans hovedindsats har ligget på to områder: som organisator og opbygger af biblioteker og som pædagog. Han virkede ved Købmandsskolens, senere Handelshøjskolens bibliotek helt til 1962, og har fra grunden opbygget dette bibliotek. Samtidig med overbibliotekararbejdet havde han undervisning på handelsskolerne og på boghandlerfagskolen; han redigerede Hages håndbog for handel og industri I–II, 6. udg. 1944, og s.m. Per Boesen 7. udg. 1954. På det bibliotekariske felt begyndte han i 1933 med undervisning på Statens biblioteksskole, senere Danmarks biblioteksskole lige til 1970 med bibliografi som fagområde. På Danmarks biblioteksskole var det navnlig de faglige bibliotekers personale, specielt firmabibliotekernes han uddannede. Hans bog *National bibliografical services, their creation and operation*, Paris 1953, er også udgivet på spansk, arabisk og japansk. For biblioteksskolen udarbejdede han *On the teaching of bibliography*, 1961, der også vandt internationalt ry. 1936 udarbejdede han *Dansk biblioteksfører*, og han havde en række faglige tillidshverv. 1948–49 opholdt han sig som bibliograf ved UNESCOs bibliotek i Paris. Stor opmærksomhed vakte det at han i fremrykket alder 1963–64 påtog sig at opbygge og lede School of Librarianship ved Makarere University College i Uganda hvorfra de østafrikanske staters egen biblioteksuddannelse skulle udgå. Han ledede senere 1966–70 tre store UNESCO-courses of Librarianship på Danmarks biblioteksskole der havde deltagere fra mange lande. Udover hans store faglige virke blev der tid til dybtgående studier i Niels Stensens værker hvoraf han udgav *Stenoniana*, 1933 (s.m. Vald. Meisen) og *Opera theologica* I–II (s.m. G. Scherz), 1941–47. I hans afgangsår, da han 75 år gammel forlod Danmarks biblioteksskole, udsendte skolen hans bog *Frederik Rostgaard og bøgerne*, 1970.

L.s undervisning kunne forekomme tør, men var klar i redegørelserne, og ikke mindst hans udenlandske elever modtog et stærkt indtryk af hans hele retlinede karakter der bag det korrekte ydre rummede megen lune. De opsøgte hyppigt senere „Mr. Larsen" og søgte hans råd. For biblioteksskolens lærerkollegium var han en fin og hjælpsom kollega. Hans virke var langt, og han ydede på de nævnte områder noget også i international forstand usædvanligt. □Foto.

Preben Kirkegaard i K. L.: Fr. Rostgaard og bøgerne, 1970 5–7. Erland Munch-Petersen i Bibliotek 70, 1981 233–35.

Mogens Iversen

Lassen, Niels Alexander, * 1926, læge. * 7.12. 1926 på Frbg. F: professor, dr.med. H. C. A. *L. (1900–74) og Johanne A. Kähler (* 1900). ~1° 27.8.1955 i Gentofte med afdelingsleder ved Kbh.s universitet Edda Sveinsdóttir, * 9.4.1936 i Reykjavík, d. af professor, dr.phil. Sveinn Bergsveinsson og arkitekt Anne Marie Østergaard. Ægteskabet opløst 1976. ~2° 29.5.1981 i Gentofte (b.v.) med læge Birgitte Busk, * 29.5.1945 på Frbg. (~1° 1967 med læge Gert Georg Andreas Erichsen, * 1945), d. af læge Poul B. (* 1920) og Benthe Holleriis (1923–71).

L. blev student 1944 fra Ordrup gymnasium og tog medicinsk embedseksamen fra Kbh.s univ. 1951. Efter uddannelse ved kbh.ske hospitaler, hvor han i særlig grad modtog inspiration til sit

fremtidige virke ved den inspirerende forskning om nyrer og kredsløb der foregik på kommunehospitalets 3. afdeling under overlæge Poul Iversen (1889–1966) blev L. 1956 reservelæge på Bispebjerg hospital, afdeling B. Han kastede sig her over isotopundersøgelser af væv, og 1958 kom hans betydningsfulde disputats *Cerebral blood flow and oxygen consumption in man determined by the inert gas diffusion method*, forsvaret ved Kbh.s univ. – 1962 blev L. speciallæge i intern medicin og s.å. overlæge ved Bispebjerg hospitals klinisk-fysiologiske centrallaboratorium. 1967 blev L. speciallæge i klinisk fysiologi. Hans undersøgelser over hjernens gennemblødning har vakt berettiget opsigt verden over, og de er blevet uddybet ved nært samarbejde på Bispebjerg hospital og Rigshospitalet med professor Erik *)Skinhøj og dennes medarbejdere. 1979 publicerede L. sammen med amerikaneren William Perl håndbogen *Tracers kinetic methods in medical physiology*. Trods talrige studie- og forelæsningsrejser til USA, Canada og Sverige har L. alligevel nået 1956–60 at være medlem af bestyrelsen for Medicinsk selskab, Kbh., sekretær for Dansk selskab for intern medicin 1958–60, medlem af Statens lægevidenskabelige forskningsråd 1977–81 og medlem af Videnskabernes selskab 1979. – L. fik 1968 NOVO-prisen, 1977 Anders Jahreprisen, og han blev 1978 æresdoktor ved Lunds univ., 1984 ved Kbh.s univ. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1959 186f.

Egill Snorrason

Lassen, Ulrik Vilhelm, * 1930, læge, direktør i Novo Industri A/S. * 17.4.1930 i Ålborg (Skt. Ansgar). F: chefredaktør Tyge L. (1899–1964) og Dorrit Carrie Henriques (1903–82). ~3.8.1957 i Hillerød (Fr.borg slotsk.) med tandlæge Ulla Regitze Saurbrey, * 25.12.1927 i Kbh., d. af amtmand, departementschef Justus *)S. (* 1894) og tandlæge Marie Elisabeth Gjørup (* 1896).

L. blev student fra Ålborg og cand.med. 1956 fra Kbh.s universitet. Han fik 1953 universitetets guldmedalje for besvarelsen af en teoretisk medicinsk opgave. Efter nogle års uddannelse ved københavnske hospitaler rejste L. til USA hvor han det flg. år først blev research associate ved Department of Biochemistry, Univ. of Southern California og senere ved Department of Pharmacology, Univ. of Kentucky. 1962 forsvarede han sin disputats *Urinsyretransport gennem humane cellemembraner* ved Kbh.s univ., og hjemvendt 1963 udnævntes han til adjunkt ved dets zoofysiologiske laboratorium hvor han to år efter blev afdelingsleder for laboratorium A. 1967 udnævntes han til professor i zoofysiologi med særligt henblik på almen fysiologi ved universitetets zoofysiologiske laboratorium B. Han har publiceret en række studier om fysiologiske og farmakologiske emner, specielt omhandlende biologiske transportproblemer gennem de røde blodlegemers cellemembran. 1968 blev L. medlem af Statens lægevidenskabelige forskningsråd, formand 1970–72; de følgende to år var han formand for forskningsrådenes centraludvalg og 1973–76 medlem af atomenergikommissionen. 1974 medlem af Det kgl. danske videnskabernes selskab og fra 1977 af bestyrelsen for NOVOs fond. Dette medførte L.s overgang fra professoratet til virke som koncern-forskningsdirektør på NOVO. 1982 medlem af forskningens planlægningsråd.

Kbh.s univ. 1473–1979, red. Sv. Ellehøj XIII, 1979.

Egill Snorrason

Laumann Jørgensen, Einar, * 1920, skovrider. * 10.8.1920 i Vladivostok. F: konsul, direktør Paul Jørgensen (1887–1951) og Christine Nielsen (1887–1969). ~4.4.1950 i Silkeborg med Ella Agnethe Darr, * 30.4.1925 i Silkeborg, d. af fabrikant Johannes Walther D. (1887–1966) og Metha Marie Friberg (1898–1926).

L. J. blev forstkandidat 1944 og har siden 1945 været ansat ved statsskovbruget, 1957–62 som skovtaksator og siden som skovrider ved Kbh.s skovdistrikt, bl.a. Hareskoven og Nørreskoven. Vestskoven hører til Kbh.s skovdistrikt og L. J. har forestået skovplantning og etablering af fritidsområder, herunder også planlægning af arbejdet som han har gjort rede for i *Vestskoven, et landskab under forvandling*, 1982. Samtidig med skovridertjenesten har han varetaget statens tilsyn med egnenes private skove. 1970–75 var han medlem af fredningsplanudvalget for Kbh.s, Frederiksborg og Roskilde amter, og 1972–76 lektor i landskabs- og fredningslære ved landbohøjskolen. Hans store interesse for naturfredning har givet ham sæde i hovedbestyrelse og forretningsudvalg for Danmarks naturfredningsforening 1962–75. Også inden for skovhistorien og som amatørarkæolog har han ydet en betydelig indsats. I Dansk skovforenings, Danmarks naturfredningsforenings og Værløse historiske forenings skrifter findes adskillige artikler fra hans hånd. Særligt bør fremhæves hans undersøgelser vedr. hedenske offersteder på Kbh.s skovdistrikt, beskrevet i sidstnævnte skrift 1980, *Sakrale riller i sten, upåagtede helleristninger*. Sammen med P. Chr. Nielsen skrev L. J. statsskovbrugets jubilæumsværk *Nordsjællands skove gennem 200 år*, 1964. J. L.s interesse for naturfred-

ning, skovhistorie og skoven som fritidsområde har præget det skovdistrikt han bestyrer. L. J. er bestyrelsesmedlem i Værløse historiske forening fra 1962 og i Skovhistorisk selskab fra 1972. Han modtog naturfredningsprisen 1978. – R. 1967. R[1]. 1978. □Foto.

Levnedsberetning i ordenskapitlet.

P. Chr. Nielsen

Lauridsen, Finn Hjarne, * 1922, overarkivar. * 7. 3.1922 i Struer. F: murermester Marinus L. (1891–1972) og Olga Aminda Johansen (1886–1978). ~27.4.1946 i Bjerringbro med Inge Skaarup Sørensen, * 3.1.1924 i Holstebro, d. af bogtrykker Søren S. (1894–1965) og Carla Johanne Skaarup (* 1899).

L. blev student 1941 fra Struer statsgymnasium hvor han havde Gunnar *)Sandfeld som historielærer og dermed fik vakt sin sans for kulturhistoriens mange aspekter. 1941 begyndte han historiestudiet ved Århus universitet hvor han tog livlig del i studenterlivets organisatoriske arbejde, både det faglige og det musiske. Allerede i studietiden – og derfor blev den forlænget – blev han medarbejder ved opbygningen af Erhvervsarkivet. Efter skoleembedseksamen (historie og dansk) 1952 blev L. s.å. arkivar ved Erhvervsarkivet og 1979 overarkivar. L. har udfoldet et betydeligt forfatterskab. Hans første bog kom 1952: *Fra borgerskabets gennembrud. Konsul i Hjørring Chr. H. Nielsen.* Allerede her viste han de udprægede evner for at sammenholde økonomi, sociale tilstande og kulturelle strømninger som har kendetegnet hans forfatterskab, oftest og helst med den danske provinsby i 1800- og 1900-tallet som emne. Det øvrige forfatterskab er især publiceret som afhandlinger og bidrag til samleværker. Han har desuden skrevet en lang række artikler i Dansk biografisk leksikon. 3. udg. 1979 ff. og er medlem af dette værks redaktionskomité. L. kom tidligt med i det historisk-organisatoriske arbejde. Fra 1952 har han været i bestyrelsen (1957 formand) for Historisk samfund for Århus stift, og 1957 kom han ind i Århus byhistoriske udvalg hvor han meget virksomt har taget del i udvalgets omfattende udgivervirksomhed også som forfatter, fra 1980 er han udvalgets administrator. Fra 1969 har L. siddet i bestyrelsen for Sammenslutningen af lokalhistoriske foreninger og dér ivrigt arbejdet for en højnelse af de lokalhistoriske årbøgers kvalitet og udstyr, fra 1982 er han sammenslutningens formand og dermed medlem af Dansk historisk fællesforenings bestyrelse. Uden for lokalhistorien har L. arbejdet i Jysk selskab for historie som bestyrelsesmedlem siden 1962 og til selskabets tidsskrift Historie bidraget med et stort antal anmeldelser. Bredt kulturelt og historisk engagement har præget L.s indsats og i kraft af dette gjort ham til en forgrundsskikkelse i det historiske arbejde uden for universiteterne.

Erindr. i Hus og hjem i Århus, red. Vagn Dybdahl, 1977 120–27 og Livet i byen, red. Benny Boysen, 1981 = Hardsysselfolk I 30–47.

Vagn Dybdahl

Lidin, Olof Gustav, * 1926, filolog. * 3.2.1926 i Dackebränna, Liden sg., Sverige. F: husmand, forfatter Nestor L. (1896–1977) og Albertina Öhlund (1895–1970). ~31.8.1957 i Uppsala med Gunvor Ström, * 25.4.1930 i Glimåkra, d. af fabriksarbejder Mauritz S. (* 1903) og Edith Levin (1899–1940).

Efter at have taget jur.kand.-graden ved Uppsala universitet 1951 studerede L. russisk, fransk og kinesisk ved Stockholms universitet. Ved Koreakrigens slutning tog L. som FN-officer til Panmunjom, Korea hvor han opholdt sig 1953–55. Det var i denne periode L. begyndte at interessere sig for Japan. Straks efter hjemkomsten afsluttede L. sine sprogstudier og blev fil.kand. Han virkede som sekretær i det svenske FN-kontor i Stockholm indtil 1958. Hans interesse for Japan var blevet stadig større, og det år tog han så omsider til Berkeley, Californien, med prof. Bernhard Karlgrens anbefaling i hånden, for at studere japansk for alvor. L. arbejdede hos den amerikanske japanolog Donald H. Shively og blev M.A. 1963 og Ph.D. 1967. Fra 1966 var L. assistent professor ved Californiens universitet i Davis, men 1968 blev han amanuensis i Kbh. og 1972 professor. I sine videnskabelige arbejder har L. udmærket sig inden for forskningen af Ogyū Sorais filosofi. Doktordisputatsen *Ogyū Sorai, Life and Philosophy,* 1968 blev fulgt af Ogyū Sorai's *Distinguishing the Way,* 1970, *The Life of Ogyū Sorai,* 1973, *Ogyū Sorai's Journey to Kai in 1706,* 1983. Med sine enestående administrative og organisatoriske evner har L. i en årrække været institutbestyrer, og siden 1982 har han været præsident for *European Association for Japanese Studies.* Desuden er han medredaktør af *The Journal of Intercultural Studies.* Udover sine filosofiske og idéhistoriske forskningsresultater har L. offentliggjort en række artikler bl.a. om den moderne japanske litteratur og om A. E. Nordenskjölds ophold i Japan. For sin forskningsindsats modtog L. Sakura-prisen fra *All Japan Association of Scholars* i 1976. L. er medlem af både Det kongelige danske og svenske videnskabernes selskab. – R. 1983.

Yoichi Nagashima

Lind, Egmont Otto, 1896–1978, konservator. * 6. 4.1896 i Kbh. (Matt.), † 14.1.1978 i Odense, begr. i Odder. F: instrumentmager Otto Henrik Herman L. (1857–1905) og Josefine Rasmussen (1858–1939). ~2° 7.9.1929 i Odense med Signe Withen, * 13.5.1900 i Asferg, † 4.8.1981 i Odense, d. af bagermester Johan Christian W. (1871–1938) og Rasmine Kirstine Charlotte Hansen (1875–1928).

L. kom i malerlære 1912 og erhvervede sølvmedalje under sin teoretiske grunduddannelse på det tekniske selskabs skole. Der var endnu over 50 år til etableringen af konservatorskolen, og vejen frem mod konservatorgerningen gik dels via deltagelse 1920 i Teknologisk instituts malerkursus hvor han undervistes i farvelære, kemi, kunsthistorie m.m. I nogle år var L. selvstændig dekorationsmaler, men 1926 blev han assistent hos Eigil *)Rothe, Nationalmuseets kalkmalerikonservering. Efter Rothes død blev L. 1930 leder af kalkmalerikonserveringen, en stilling han indtil afskeden på grund af alder 1966 bestred med så stor faglig indsigt og æstetisk indlevelsesevne at der hermed indtraf et markant skel i kalkmalerikonserveringens historie. For selv om L. i henseende til den minutiøse afdækning, konservering, genrestaurering og aftrækning af malerier fulgte i Rothes spor betjente han sig i sin videnskabeligt funderede restaureringsteknik af moderne tekniske hjælpemidler. Han forlod det hævdvundne Carlsbergpræparat, hvis virkninger ikke lod sig eliminere, til fordel for først kalkkasein og siden kalkbundne farver alene. Navnlig stillede han store krav til retoucheringen, og som årene gik skulle der for L. yderst vægtige grunde til at foretage de tidligere så udbredte kompletteringer. Det skete i så fald med dæmpet farveføring hvormed han søgte at samle de bevarede malerier til en smuk, harmonisk enhed. Hans douce farvetoner skabte ligefrem skole om end flere siden er gået over til den opfattelse at Rothes kraftigere farveudbedringer nok har ligget den middelalderlige farveglæde nærmere end L.s blide malerier. Denne på én gang krævende og inspirerende, mangeårige leder af kalkmalerikonserveringen var tillige en fremragende fotograf der selv fremkaldte og bl.a. indførte en metode til dechifrering af latinske inskriptioner på malerierne ved hjælp af ultraviolet lys. L. restaurerede og konserverede i over 100 danske kirker hvoraf arbejderne i *Ballum* (1931–36), *Fanefjord* (1932–35), *Sønderso* (1933), *Kjeldby* (1933–34), *Råsted* (1939–42), *Højby* (1950) og senest *Skanderup* (Silkeborg) (1962–63) samt *Viskinge* (1965) kirker i særlig grad fremstår som monumenter over hans restaureringskunst. Han medvirkede endvidere ved en krævende konserveringsopgave i St. Alban's Abbey i London. L.s skriftlige beretninger præges af nøgternhed og klarhed hvilket også gælder hans øvrige skriftlige arbejder, fx i Nationalmuseets Arbejdsmark, især artiklen *Moderne metoder til fremdragning og konservering af kalkmalerier*, 1957. Han bidrog desuden til historiske årbøger og skabte sammen med Poul Nørlund standardværket *Danmarks romanske Kalkmalerier*, 1944. – R. 1957. □Foto.

Niels M. Saxtorph: Jeg ser på kalkmalerier, 1967 (3. udg. 1979). Rob. Smalley i Medd. om konservering 3.r.I, 1979 36. Det skabende menneske, tilegnet P. V. Glob I, 1981 204–06. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Henning Dehn-Nielsen

Lund, Henning, * 1929, kemiker. * 15.9.1929 i Kbh. (Østervold). F: universitetsassistent, senere professor Hakon *)L. (1898–1979) og Bergljot I. G. Dahl (1902–83). ~26.5.1953 i Ålborg (Ansgar) med cand.mag. Else Margrethe Thorup, * 28.8.1925 i Ålborg (Domsg.), d. af fabrikant Charles T. (1896–1957) og Mary Christine Jørgensen (1896–1976).

L. blev student fra Århus katedralskole 1947 og cand.polyt. (kemiingeniør) 1952. Han aftjente sin værnepligt og blev 1953 ansat på Løvens kemiske Fabrik. Hans interesse for elektrokemiens anvendelse i syntesen opstod kort efter kandidateksamen, og med støtte bl.a. af Statens teknisk-videnskabelige forskningsråd tilbragte han et studieophold ved Harvard University 1954–55 hvor han påbegyndte det eksperimentelle arbejde der skulle føre til hans disputats. Denne fik titlen *Studier over elektrodereaktioner i organisk polarografi og voltammetri* og blev forsvaret 1961 (Københavns universitet). L. blev 1960 amanuensis, senere lektor ved Århus universitet og virkede som gæsteprofessor i Japan 1976 og i Frankrig 1981. Han fik tildelt Bjerrum medaljen 1969 og blev 1979 medlem af Videnskabernes selskab. L. var 1973–78 formand for Organic Section, International Society of Electrochemistry og blev 1977 medlem, 1980 næstformand i Statens teknisk-videnskabelige forskningsråd.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1961 171f.

E. Rancke-Madsen

Lundbye, Vagn, * 1933, forfatter. * 22.11.1933 i Vanløse. F: repræsentant Axel Emil Bernhard L. (1905–68) og Else Kjærsgård Sørensen (* 1909).

L. tog lærereksamen fra Århus seminarium 1961 og virkede som lærer til 1967, fra 1963 bosat på Langeland. Han debuterede med en novelle i Vindrosen 1964 og sluttede sig med sine første

romaner til de unge prosaeksperimentatorer inden for den såkaldte systemdigtning, delvis influeret af den franske „roman nouveau". *Signalement*, 1966, *Mørkespil*, 1967 (baseret på en episode ved Langeland med en tysk krigsfangetransport i 1945) og *Roman*, 1968 kredser alle om vold, seksualitet og død. Deltagelsen i ungdomsoprørets musiske aktiviteter – hvor L. medarbejdede i kortfilm og beatopera – medførte en frigørelse gennem fællesskabet og den æstetiske drøm om en bedre verden, afspejlet i *Nico*, 1969 (med inspiration fra Andy Warhol og den amerikanske popsang). Men også oprørets politiske tematik kom til udtryk i radioromanen *Smukke tabere*, 1970 om en partisangruppes sabotageforsøg mod et atomkraftværk. I gruppens skovtilværelse foregribes den idé om menneskets pagt med naturen som fra nu af bliver dominerende. Studiet af indiansk leveform og kultur resulterede i *Her ligger min Yucca frugt*, 1972, myter og beretninger om et indianersamfund i opløsning. Efter at have besøgt og levet med indianerstammer i USA udsendte han en samling rejseartikler *Den indianske tanke*, 1974, senere fulgt af en tekstantologi (*Alt er liv* I–II, 1976) og en skolebog om hopierne i Arizona. Civilisationens modsætning til naturlivet blev aktualiseret af økologidebatten og indgår som motiv både i lyriksamlingen *Digte 1977* (med paralleller og kontraster til Johs. V. Jensens „Digte" 1906) og i hans hidtidige hovedværk, romantrilogien *Tilbage til Anholt*, 1978, *Hvalfisken*, 1980 og *Den store by*, 1982 med benyttelse af den bibelske myte om Jonas, og hvor et grønlandsk indslag svarer til det indianske. Førstedelen indbragte ham Kritikerprisen, og 1980 fik han tildelt Kunstfondens livsvarige ydelse. □Foto.

Erik Skyum-Nielsen i Kritik, 1976 nr. XL 5–28. Samme: Modsprogets proces, 1982. Claus Secher i Danske digtere i det 20. årh. 3. udg. V, 1982 149–61.

Mogens Brøndsted

Lundbæk, Knud Axel, * 1912, læge. * 26.12.1912 i Nykøbing F. F: glarmester, senere grosserer Axel Hansen (1877–1966) og Freja Lundbæk (1889–1945). Navneforandring fra Lundbæk Hansen 1937. ~20.1.1937 i Helsingør (b.v.) med amanuensis ved Århus univ. Dorrit Bjerredahl, * 14.4.1917 i Kbh., † 1974 i Århus, d. af fabrikant, antikvarboghandler Ivan B. og Marion Leeworthy Eames. Ægteskabet opløst 1972.

L. blev student 1930 fra Nykøbing F. og cand. med. 1938 fra Kbh.s universitet. Efter turnustjeneste i Århus var han videnskabelig assistent og kandidat ved kbh.ske hospitaler 1938–46. Efter et år som research fellow ved Yale Univ. i USA kom L. 1948 til Århus kommunehospital ved medicinsk afdeling hvor han begyndte sin sukkersygeforskning. 1948–53 var L. undervisningsassistent og senere lektor i intern medicin ved Århus univ., 1953–79 overlæge ved kommunehospitalets medicinske afdeling samt professor i intern medicin. Fra L.s hånd kom fra 1940 op imod 600 artikler om sukkersygeproblemer samtidig med at han hjælpsomt virkede for udarbejdelsen af henved 25 kollegers disputatser. Selv skrev han 1943 disputats om *Undersøgelser af Insulinets Virkning. Specielt paa Blodsukkeret og det respiratoriske Stofskifte ved kulhydratrig og kulhydratfattig Kost*. 1953 kom L.s og Viggo A. Jensens *Long-term diabetes* hvor grunden blev lagt til en skelsættende række af egne og andres studier over sendiabetiske komplikationer. Om sit lægearbejde har L. skrevet (1966): „Det har altid været en kombination af pato-fysiologi og noget man måske kunne kalde menneskekærlighed. Det er faktisk det, det drejer sig om." – Ud over sine kliniske og patofysiologiske studier har L. publiceret en række artikler om kunst og litteratur i tidsskrifter som Linien, Julefluen, Aarstiderne og Helhesten, siden 1960 tillige artikler i danske og udenlandske tidsskrifter om Kina og dets kulturforbindelser med Vesten. L. var medlem af bestyrelsen for Jysk biologisk selskab 1952–54, af Dansk selskab for intern medicin 1956–60, formand for Skandinavisk selskab for diabetesforskning 1964–65 og for European Association for the Study of Diabetes Mellitus 1968–71, æresmedlem 1980; 1965–67 formand for Selskabet for kulturel forbindelse med Kina, og 1967–69 medstifter og formand for dette selskabs Århusafdeling. – 1960 modtog han Munksgaardprisen, 1963 generalkonsul Ernst Carlsens legat, 1967 NOVO-prisen, 1971 Deutsche Diabetes Gesellschaft's Paul Langerhans pris, 1972 Dansk selskab for intern medicins Hagedorn-pris, 1979 Aug. Krogh-prisen og Oslo univ.s Anders Jahre-pris. Endvidere har L. været gæsteforelæser ved en række udenlandske universiteter. □Tegn. af Eiler Krag, 1954.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1943 162.

Egill Snorrason

Lunn, Børge, * 1912, civilingeniør, metallurg. * 14.9.1912 i Kbh. (Jac.). F: civilingeniør Gustav L. (1879–1949) og Ellen Johanne Marie Emilie Krüger (1884–1956). ~1.5.1943 i Rødovre k. med Nina Poulsen, * 7.3.1921 på Frbg., d. af planteskoleejer Svend *)P. (1884–1974) og Petra T. M. Thomsen (1890–1982).

L. blev student fra Ordrup gymnasium 1930 og cand.polyt. (kemiingeniør) 1935. Efter at have

arbejdet som metallurg og støberiingeniør hos A/S Frichs i Århus var han 1937–53 driftsingeniør og chefmetallurg hos Paul Bergsøe & Søn og derefter ved Nordiske Kabel- og Trådfabriker 1953–62 som teknisk underdirektør for valseværk og trådværk og 1962–78 som direktør for forskning og udvikling. 1950–52 fungerede han som leder af laboratoriet for metallære på Danmarks tekniske højskole og varetog undervisningen i dette fag mens professoratet var vakant. Skønt ganske sikkert velkvalificeret undlod han at søge det da det blev opslået og foretrak at gå tilbage til industrien. Hans interesse samlede sig om legeringer, især lejemetaller. 1950 opfandt han en speciel umagnetisk bronze til brug for Galathea-ekspeditionen. 1951 udgav han *Bogen om hvidtmetal.* 1952 erhvervede han den tekniske doktorgrad på afhandlingen *Some experiments with sleeve bearing metals.* At L. her for første gang anlagde både kemiske og metallurgiske betragtninger på vekselvirkningen mellem smøremiddel og metal vakte berettiget opsigt omend industrien, der var vant til at behandle sådanne problemer rent empirisk, ikke umiddelbart ville godtage hans revolutionerende synspunkter. – L. blev gennem sit arbejde en af vore førende og mest alsidige metallurger og desuden en kyndig ekspert i smøremidler og deres kemi og rheologi. – Han var medlem af statens materialprøveråd 1964–73, af statens tekniske prøvenævn 1973–79, af miljøankenævnet 1974–82, formand for korrosionsudvalget fra 1960 og for korrosionscentralen 1965–75, for Dansk metallurgisk selskab 1950–53 og 1959–65, og han blev dette selskabs æresmedlem 1975. L. er medlem af flere udenlandske videnskabelige selskaber og organisationer, og han tildeltes 1956 The Alfred E. Hunt Memorial Medal af American Society of Lubrication Engineers. Medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber 1960. □Foto.

Berl. tid. 12.12.1952. Pol. s.d.

H. C. Helt

Macholm, Niels Bjørn Spliid, * 1915, maler. * 26. 8.1915 i Odense. F: fabrikant Niels A. Spliid M. (1882–1945) og Maud Franck (1883–1963). ~27.12.1944 i Østerlars k. med stoftrykker Ilse Kure, * 9.3.1919 i Kbh., d. af gårdejer Wiggo K. (1890–1978) og Henrikka Andersen (1894–1975).
M. er selvlært som kunstner. Efter en del omflakken og spredte forsøg i kunsten debuterede han på Kunstnernes efterårsudstilling 1944, men allerede i årene forinden havde han etableret kontakt til flere af tidens yngre kunstnere, Henry *)Heerup, Else *)Alfelt og Carl-Henning *)Pedersen m.fl. Og i 1943 etablerede han en kombineret brændselsforretning og kunsthandel på Rolighedsvej i Kbh. *Macholms kul, koks og kunst.* Her afholdt han en række udstillinger med de danske abstrakte, de førnævnte samt Ejler *)Bille, Erik *)Thommesen, Egon *)Mathiesen, Richard *)Winther og fl., og i 1944 havde han en separatudstilling af Asger Jørgensen (*)Jorn) og en lang række andre, senere betydelige navne, men aktiviteten var ikke indbringende, og det hele sluttede i 1947, (forretningen blev dog genåbnet for et årstid i 1952). I en årrække underviste han desuden som formningslærer på kommuneskoler, en tid også på N. Zahles seminarium. M. kom derefter i en periode til at varetage Tokantens Kunsthandel, og her havde „Linien II" sin første udstilling i 1947 med M. som deltager. I perioden 1953–58 var han medlem af kunstnersammenslutningen Spiralen.
M.s kunst er naivistisk. I oftest store formater fortæller han med et mylder af illustrative, sammenhængende detaljer om hverdagslivets eventyrlighed, om kærlighed og familiesammenhold, om kaffekander og lagkager, æggemadder og solnedgange, blomster og skibe og flag og cigarer. Han maler fyndigt og slagkraftigt med primærfarverne, og ofte tilføjer han sølv- og guldbronze og tagpapsøm, og af og til skærer han billederne ud så de danner de former de forestiller. Der er munter opfindsomhed og nærmest barnlig livsglæde i M.s værker. En øjensygdom der i løbet af 1970erne udviklede sig til total blindhed har ikke frataget ham lysten til at male, selv om det nu må udføres ved familiens hjælp.
M. har udstillet meget, bl.a. på repræsentative udstillinger i Skandinavien, retrospektiv udstilling i Den frie 1969 og separatudstilling i Det danske hus i Paris 1981, beklædt forskellige tillidshverv, bl.a. været formand for Unionen, sammenslutningen af anerkendte udstillinger 1967–72. Udført en række udsmykninger: bemalet udstillingshuset Trefoldigheden 1950, nu nedrevet, Herning seminarium 1966, Gladsaxe gymnasium 1967, Århus akademi 1969, Louis Poulsen & Co. 1970, Dyvekeskolen 1971, Brønderslev gymnasium 1973, Københavns universitet, Amager 1976, Roskilde højskole 1978, børneinstitutionen Springbanen, Gentofte 1980. – M. fik Eckersberg-medaljen 1976. □Foto.

Virtus Schade: M.s forunderlige verden, 1975. Johan Møller Nielsen: Livets små delikatesser [1978].

Bent Irve

Madsen, Johan Christian **Claudius,** 1825–1906, avisudgiver, redaktør. * 27.11.1825 i Kbh. (Trin.), † 12.7.1906 i Middelfart, begr. sst. F: typograf Hans Jensen M. (1794–1857) og Maria

Elisabeth Lind (* 1799). ~1° 30.9.1855 i Kbh. (Trin.) med Laura Emilie Hansen, * 17.7.1826 i Ringsted, † 4.12.1865 i Middelfart, d. af møller Hans H. og Emilie Madsen. ~2° 16.12.1870 i Snesere sg. med Elisabeth Anna Andresen, * 27.2.1844 i Ringkøbing, † 13.10.1904 i Middelfart, d. af sognepræst i Ringkøbing og Rindom, sidst i Snesere, Andreas Daniel A. (1803–73) og Hansine Marie Margrethe Grooss (1810–80).

Som stor dreng gik M. til hånde i Vajsenhusets trykkeri i Kbh. hvor faderen var typograf, og forrettede budtjeneste her til han var 17 år. I denne egenskab stiftede han bekendtskab med førerne for tidens liberale opposition, bl.a. Orla *)Lehmann og Carl *)Ploug, og han bevarede livet igennem sin kritiske og oppositionelle holdning til autoriteterne. Efter udstået læretid som typograf ved Berlingske Tidende 1847 kom han til Lollandsposten som han en tid også redigerede. Ved treårskrigens begyndelse meldte han sig som frivillig og afgik fra aktiv tjeneste som løjtnant 1852, var derefter et par år på valsen, blev typograf ved Vejle Amts Avis, og 1857 etablerede han sig for lånt kapital som udgiver af *Lille Belts Tidende eller Middelfart Avis* ..., til 1863 Fyns eneste venstreblad der udkom tre gange ugentlig, begyndende med 40 abonnenter. 1863–64 gjorde han pány krigstjeneste, var med ved Dybbøl og Danevirke og hjemsendtes 1865 som kaptajn. M. førte sin avis, der fra 1870 blev et dagblad, frem til en anset position. Skønt han i national henseende var konservativ var han yderst fjendtlig over for Kbh.s befæstning hvorfor regeringen fik ham afskediget fra hæren i unåde, og avisen holdt en frisindet linje, i halvfemserne tog den således parti for de socialdemokratiske arbejdere. Det var ham ikke nogen sorg at avisen 1867 blev forbudt i Preussen på grund af nogle artikler om denne stats forhold til naboerne. „Kaptajnen" blev med årene en af sin bys kendte skikkelser, en selvbevidst frontkæmper for frihed og ret, en født journalist, der selv fra sin krigstjeneste havde forsynet avisen med frontberetninger. Da han 1898 afhændede sit blad, nu med 1100 abonnenter, rejste han til London og sendte rejsebreve hjem. Endnu 1900 var han i Paris og få uger før sin død afgav han stemme ved folketingsvalget. I romanen Egholms Gud har Johs. *)Buchholz givet et portræt af den gamle redaktør. Selv skrev han om sit professionelle liv i *Femti Aar i Pressens Tjeneste*, der fremkom som artikler i hans avis, og 1897 som særtryk. □Foto.

Åge Petersen: C. M. Soldat og journalist, 1963. Helge Jensen i Samvirke aug. 1982 60–63. – Papirer i Middelfart byhist. arkiv.

Sv. Cedergreen Bech

Madsen, Kristen **Bent**, * 1922, psykolog. * 5.6. 1922 i Ubberup, Tømmerup pr. Kalundborg. F: entreprenør Ambrosius M. (1892–1981) og friskolelærer Kirstine Kathrine Kristensen (* 1892). ~3.8.1946 i Odense med lærer Ellen Emilie Stjernholm Larsen, * 30.8.1921 i Odense, d. af maskinarbejder Johannes Hans L. (1887–1976) og Ingrid Marie Ovesen (1890–1975).

M. tog lærereksamen fra Odense seminarium 1944, studentereksamen 1946, blev cand.psych. 1950 og dr.phil. 1959 med afhandlingen *Theories of motivation*. 1945–52 var han lærer og 1952–56 skolepsykolog i Rødovre kommune. Indtil 1962 var han lektor ved statsseminariet på Emdrupborg og derefter afdelingsleder ved Danmarks lærerhøjskole, fra 1964 som professor i almen psykologi. M. er kendt som en inspirerende underviser på den psykologisk-pædagogiske kandidatuddannelse som han var med til at oprette (1965). Også uden for Danmarks lærerhøjskole har han haft et bredt virkefelt som underviser, bl.a. på kurser afholdt af forskellige akademiske fagforeninger og af offentlige institutioner, herunder de andre højere læreanstalter. M. har endvidere holdt gæsteforelæsninger ved universiteter i Norge, Sverige, Finland, USA, Canada, Polen og Tjekkoslovakiet og er redaktionsmedlem ved internationale tidsskrifter. Administrative opgaver har aldrig haft hans interesse, men i Statens humanistiske forskningsråd har han gjort et stort arbejde, både som medlem (1977–81) og siden som deltager i det store projekt Videnskabernes historie i det 20. århundrede. Sin mest betydelige indsats har M. ydet som forfatter til en lang række videnskabelige bøger og artikler ligesom han jævnligt deltager i den offentlige debat med avisartikler og kronikker. Blandt de forskere som har haft størst betydning for ham er der grund til særlig at fremhæve professor Jørgen *)Jørgensen (1894–1969) og den amerikanske videnskabshistoriker Thomas Kuhn. 1949 udgav M. *Psykologi* med undertitlen „Kortfattet fremstilling af den retningsforenende psykologi". Denne undertitel kunne stå som overskrift over hele forfatterskabet der dels omfatter metavidenskabelige teorisammenligninger, dels psykologiske lærebøger. M.s metavidenskabelige hovedværk, disputatsen fra 1959 der kom i fire udgaver og er oversat til spansk, tjekkisk og polsk, fik sin fortsættelse i *Modern theories of motivation*, 1974. I disse arbejder rekonstrueres og sammenlignes et halvt hundrede teorier på basis af de af ham konstruerede sammenligningskriterier: „metaplan", „hypoteseplan" og „dataplan". Ved sin fremkomst vakte disputatsen voldsom diskussion, bl.a. fordi den betegnede et brud med den forskningstradition der havde været den

fremherskende i Danmark siden Edgar *)Rubin. Et andet metavidenskabeligt værk *Psykologiens udvikling*, 1970 er oversat til norsk, svensk, finsk, hollandsk og italiensk. Som lærebogsforfatter har M. i særlig grad gjort sig gældende med *Almen psykologi* I–II, 1966 (3. udg. 1974), der i en årrække har indtaget en monopolstilling som grundbog, og med *Læreprocessens psykologi*, 1962 (5. udg. 1974) der anvendes på skoler og kurser i hele Norden. Endvidere har han ydet bidrag til en halv snes udenlandske håndbøger og samleværker.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1959 189f.

Peter Lauridsen

Madsen Ohlsen, Jeppe, 1891–1948, maler. * 18. 5.1891 i Christiansfeld, † 7.6.1948 i Sejs, begr. i Linå. F: skræddermester, senere missionær Claus Friederich Ohlsen (1864–ca. 1920) og Christine Jensine Jensen (1870–ca. 1946). ~ 30. 5.1928 i Maribo (b.v.) med Emmy Astrid Andersen, * 9.1.1904 i Toreby, d. af arbejdsmand Hans Peder A. (1856–1926) og Johanne Rasmussen (* 1862). Ægteskabet opløst.

Næppe nogen i dansk kunst har skildret livstristessen og sørgmodigheden så intenst og overbevisende som M.O. Hans udgangspunkt, både personligt og kunstnerisk, er byen Christiansfeld, og de mest markante malerier fra den ikke særlig store produktion er dem han har lavet over motiver fra det religiøse liv i herrnhuternes by. Stynede træer, grå huse, sortklædte mennesker er et karakteristisk motiv, men sommetider lod han også, på allegorisk vis, døden optræde i de skumringsgrå billeder. M. O. blev udlært som håndværksmaler og opsøgte et par private kunstskoler, men nogen større medgang som kunstner fik han ikke i levende live skønt han deltog i en række fællesudstillinger, de fleste i Sønderjylland. Ofte måtte han hutle sig igennem ved forskellige jobs, og i en periode i 1942 blev han endog tvangsanbragt på arbejdsanstalten i Fredericia. I det meste af sit liv havde han det svært med sig selv og sine omgivelser. Efter hans død blev der foranstaltet mindeudstillinger i Ålborg (kunstmuseet), Århus (Kunstsalonen) og Odense og en mindeophængning på Charlottenborgs efterårsudstilling 1950. Siden har hans arbejder været vist på en lang række udstillinger, og der har sædvanligvis været stor publikumsinteresse for hans særprægede og dystert stemningsfulde kunst. Flere af hans malerier kan ses på Sønderjyllands kunstmuseum i Tønder.

Herman Madsen: J. M. O., 1950. Kat. til udstill. Århus kunstbygn. 1972, med tekst af Jørgen Mågård og breve i uddrag).

Bent Irve

Mahler, Halfdan Theodor, * 1923, læge, generaldirektør for WHO. * 21.4.1923 i Vivild. F: sognepræst Magnus Theodor M. (1878–1951) og lærer Benedicte Olinka Ferdinande Marie Suadicani (1888–1969). ~ 21.8.1957 i Haderslev med læge Ebba Fischer-Simonsen, * 25.7.1923 i Videbæk (~ 1° 1953 med læge Frode Galatius-Jensen, * 1922; ægteskabet opløst), d. af læge Oscar F.–S. (1891–1951) og Minna Pedersen (* 1895).

M. blev 1941 student fra Randers og cand.med. fra Kbh.s universitet 1948. Allerede to år efter embedseksamen rejste han til Equador hvor han 1950–51 blev lægechef for International Tuberculosis Campaign dér. 1951–55 og igen 1957–61 var M. lægechef for Indiens National Tuberculosis Programme. 1956 tog han dansk embedslægeeksamen. Hans store erfaringer inden for sundhedssektorens sociale, politiske og epidemiologiske problemer medførte at han 1961–68 blev cheflæge for tuberkuloseafdelingen i World Health Organizations hovedkvarter i Genève. Efter et par år at have været direktør for WHOs systemanalyseafdeling udnævntes han 1970 til assisterende generaldirektør og fra 1973 til generaldirektør for WHO. Ud fra sit store erfaringsgrundlag har M. publiceret en lang række tidsskriftartikler om tuberkulose, systemanalyse og matematiske modellers udnyttelse inden for sundhedssektorens politiske, sociale, økonomiske og teknologiske prioritering. M. er æresdoktor ved talrige udenlandske universiteter (Nottingham, Karolinska institutet og Toulouse 1977, Seoul og Lagos 1979, Warszawa 1980), modtog 1980 Ernst Carlsens hæderslegat og 1982 Den danske lægeforenings Barfred-Pedersens hædersgave.

Egill Snorrason

Marcker, Kjeld Adrian, * 1932, biokemiker. * 27. 12.1932 i Nyborg. F: søfyrbøder, senere maskinmand Kjeld Adrian Camillo Christian M. (* 1910) og Minna Catharina Callesen (* 1910). ~ 17.10.1964 i Cambridge, England, med laborant Anne Birgit Hansen, * 22.12.1938 i Kbh., d. af revisor Bent H. (1897–1972) og Nina Christensen (* 1912).

M. blev student i Nyborg og blev 1958 mag.scient. (biokemi) ved Kbh.s universitet. Efter ansættelser ved universitetets fysisk-kemiske institut og ved biokemisk afdeling på Kbh.s tandlægehøjskole kom M. i 1963 med et Carlsberg-Welcome Scholarship på gæsteophold ved

Medical Research Council Laboratory of Molecular Biology, Cambridge, England. Dette ophold varede til 1970 og fik skelsættende betydning for M. Han var gæst hos professor F. Sanger, der 1958 fik Nobelpris i kemi for den første aminosyre-sekvens analyse på et protein (insulin), men derefter koncentrerede sig om at studere den fundamentale nucleinsyre-sekvens i arvemassens DNA-kæder og dens betydning for proteinsyntesen. Allerede året efter sin ankomst til Cambridge publicerede M. sammen med Sanger en iagttagelse der på overraskende måde viste at methionin altid indgår som den første aminosyre når et proteinstof skal syntetiseres (K. Marcker and F. Sanger: *N-Formyl-methionyl-S-RNA*. Journal of Molecular Biology, 1964 VIII, 835–840). Arbejdet blev en skelsættende indsats i den tids arbejde på at forstå hvorledes cellerne producerer proteiner. – 1970 blev M. udnævnt til professor i biologisk kemi ved Århus univ., men samarbejdet med Cambridge er fortsat.

M. har flere gange formået at forny sit forskningsfelt, men stadig på områder der er ved frontlinien af det nye felt der betegnes som molekylærbiologi og knytter sig til gen-teknologi. Blandt de seneste områder som M. og hans gruppe har arbejdet med skal nævnes detaljerede undersøgelser af genet for planteproteinstoffet leghemoglobin. Dette stof dannes når jordbakterien rhizobium inficerer bælgplanters rødder (fx ærter og lucerne) hvorved de bliver i stand til at omdanne luftens kvælstof til et vigtigt gødningsstof (ammoniak). Det vigtigste resultat af dette arbejde blev påvisningen af en meget stor lighed mellem leghemoglobingenet i sojabønner og dyriske globin gener. Sidstnævnte resultat er af stor betydning for forståelsen af hvorledes arvelighedsanlæg udvikler sig gennem lange tidsrum. Af arbejder sammen med andre danske laboratorier kan nævnes den fuldstændige sekvensanalyse (1983) af de over 300 nucleotider der udgør koden for menneskecellers dannelse af gastrin der er et vigtigt enzym i fordøjelsessystemet. M. var 1968–1970 Fellow of King's College, Cambridge, England, samt 1971–77 medlem af EMBO Council. Han fik 1971 den norske Jahre-pris som anerkendelse for sin indsats, 1973 Novo-prisen. 1974 blev han indvalgt i Videnskabernes selskab og 1982 i Akademiet for de tekniske videnskaber.

Robert Djurtoft

Mathiesen, Jens Mathias, 1800–60, kolonibestyrer, fyrinspektør. * 13.2.1800 i Kbh., † 27.6.1860 i Korsør. F: skibsfører i KGH Lauritz M. og Juliane Marie Lund. ~28.6.1828 med Elisabeth Emilie Dreier, * 1.4.1802 i Brede, † jan. 1897 i Roskilde, d. af kobbersmed Hans D. og Karen Lange.

Efter skolegangen fulgte M. i faderens kølvand, blev styrmand og 1820 antaget i Den kgl. grønl. handels tjeneste. Han gik dog straks efter i land i Julianehåb og blev assistent i handelens tjeneste hvor han hurtigt lærte sig grønlandsk. Fra 1827 fungerede han som bestyrer dels i Frederikshåb, dels i Julianehåb. 1833 hjemgik han, blev en overgang møller, men 1841 fyrinspektør på Hesselø, afskediget 1853. Vel mest på grund af sine sprogkundskaber og navigationsviden fulgte M. med W. A. *)Graahs ekspedition 1829–30. Derved blev M.s interesse for de arkæologiske norrøne efterladenskaber i Julianehåb skærpet. Hvad menigmand fandt og han selv undersøgte blev omgående meddelt oldsagskommissionen og genstandene tilsendt den. M. var tillige en habil akvarelmaler; flere arbejder foreligger fra hans hånd. Han slap aldrig interessen for grønlandske forhold, men han forholdt sig efter sin hjemkomst kritisk til styret, fremkom dog samtidig med positive forslag i avisartikler og pjecer. 1846 slog han til lyd for udvidelse af fiskeri og kvægbrug i Grønland. 1852 udgav han en lille beskrivelse: *Om Grønland, dets Indbyggere, Producter og Handel* i anledning af kommissionen af 1851. Deri indflettede han adskillige kritiske bemærkninger og forslag i moderat liberalistisk retning.

P. P. Sveistrup og Sune Dalgård: Det danske styre af Grønland 1825–50, 1945 = Medd. om Grønland CXLV,1. Joel Berglund i Skalk, 1982 nr. 4 18–26.

Finn Gad

Maunsbach, Arvid Bernhard, * 1937, læge. * 9.5. 1937 i Stockholm. F: medicinalråd Arvid Bernhard M. (1905–72) og Ruth Edman (* 1908).

M. blev 1956 student i Stockholm og tog medicinsk embedseksamen dér. Fra 1957–59 og 1960–63 var M. amanuensis i anatomi ved Karolinska institutet, Stockholm, og 1966 blev han med.dr. ved dette på et arbejde om *The ultrastructure of renal proximal tubule cells as related to protein absorption*. 1959–60 arbejdede M. videnskabeligt ved University of California, Los Angeles og de flg. år dels ved Harvard Medical School og dels ved University of Calif., Los Angeles, hvorefter M. 1966–69 blev anatomidocent ved Karolinska institutet; 1970 udnævntes han til professor i anatomi ved Århus universitet, men 1971 var han dog knyttet til Yale University, USA. 1972 opnåede M. dansk indfødsret. M. har i sin forskning anvendt de stedse mest avancerede metoder inden for isotopteknik og enzymhistokemi, kombineret med transmissions-

elektronmikroskopi til udvikling og forbedring af præparationen af celler og væv ved elektronmikroskopiske undersøgelser. Hans forskning har i særlig grad været koncentreret om nyrens finstruktur, specielt bygningen og funktionen af de øvre snoede nyrekanaler med særligt henblik på cellernes stofskifteenzymholdige smålegemer (lysosomerne). M. var 1968–76 sekretær, 1976–80 formand for Skandinavisk forening for elektronmikroskopi og 1975–79 formand for Nordisk forening for celleforskning, han har fra 1976 været sekretær i European Committee of Societies for Electron Microscopy. 1977 blev han medlem af Videnskabernes selskab. – R. 1979.

Egill Snorrason

Meesenburg, Horst, * 1928, zoolog, museumsinspektør. * 10.2.1928 i Pinneberg, Tyskland. F: købmand Albert M. (1892–1937) og Magdalene Auguste Tingleff (* 1901, ~ 2° 1939 med bogholder Holger Knarhøj). ~ 12.6.1950 i Sønderborg med senere forlagsleder Edith Schmidt, * 4.2.1928 i Sønderborg, d. af tobakshandler Peter S. (1897–1967) og Cathrine Laurine Roth (* 1900).
M. blev student 1946 (Sønderborg) og cand.mag. 1953 med zoologi som hovedfag. 1954–67 var han seminarieadjunkt i Tønder hvorpå han fra 1968 til 1976 opbyggede og ledede det nye saltvandsakvarium i Esbjerg; 1982 blev han ansat som museumsinspektør ved fiskerimuseet sst. I studietiden var M. opsynsmand på reservatet Tipperne i Ringkøbing fjord, og i adskillige år studerede han her vadefugles ynglebiologi og publicerede om brushanens parringsspil. Fra 1954 arbejdede han tillige for Skallinglaboratoriet med klittens og marskens plantesamfund og skrev om disse emner. Det var mange års undervisning og studier inden for faget geografi samt inspiration fra „Skalk" der 1970 førte til starten af det kulturgeografiske tidsskrift BYGD med M. som hovedforfatter, redaktør og deltager i alle processer fra indsamling af stof til lay-out og distribution. Fra 1978 blev han daglig leder af den s.å. oprettede BYGD-fond, fra 1982 formand for dens bestyrelse. Artiklerne i BYGD er suppleret med en række bøger af M., bl.a. *Vadehavets økologi*, 1976, Fanø, 1977, *Esbjerg – by og egn*, 1977, *Rømø*, 1978, *Limfjorden*, 1981, og redaktion af Flyfotoatlas Danmark, 1980. Flere af disse har vundet priser for godt bogarbejde, og en del af bøgerne og specialnumre af BYGD er kommet i store oplag på dansk og tysk, dels fordi de har dækket et udtalt behov ikke mindst blandt turisterne og dels som følge af den velskrevne og pædagogisk tilrettelagte tekst samt de fremragende fotos (især af Sv. Tougaard). M. har formået at videreføre de yngre års grundforskning af karakteristiske dyre- og plantearter til studier og formidling af den dynamiske udvikling af landskaber og menneskesamfund i nutidens Vestjylland. □Foto.

Interview i Jyske tid. 11.6.1978.

Torben Wolff

Melchior, Arne, * 1924, minister for offentlige arbejder. * 22.10.1924 på Frbg. F: skolebestyrer, senere overrabbiner Marcus *)M. (1897–1969) og Meta Schornstein (1901–82). ~ 1° med Anita Jardorf, * 18.3.1929. ~ 2° 7.4.1968 i Stockholms synagoge med cand.scient., bakteriolog Nina Eva Irene Hellwig, * 10.9.1941 i Stockholm, d. af intendant Hans H. (1903–79) og Hilde Schönthal, f. Hirsch (* 1914).
Efter folkeskole og handelsskole uddannedes M. i tekstil-, papirvare- og reklamebranchen. 1962–69 var han direktør for Jardex A/S og 1969–71 for S. Seidelin A/S (Okay). 1963–68 var han medlem af bestyrelsen for dansk herremoderåd, 1965–68 formand for dansk herremodemesse og 1966–69 for salgs- og reklameforeningen i Roskilde. 1971–72 var han adm. direktør for A-pressen A/S og samme periode medlem af bestyrelserne for Bladkompagniet og Danske dagblades udgiverforening. Fra 1972 driver han eget konsulentfirma i marketing og personaleadministration. 1961–63 var M. formand for Skandinavisk jødisk ungdomsforbund, 1975–79 formand for Dansk zionistforbund og 1959–79 medlem af delegeretforsamlingen for Det mosaiske trossamfund. Politisk tilsluttede M. sig socialdemokratiet og var medlem af partiets erhvervspolitiske udvalg 1967–73. Han fulgte 1973 Erhard *)Jakobsen ved hans brud med socialdemokratiet og var medstifter af centrumdemokraterne s.å. Han opstillede for partiet i østre storkreds dec. 1973 og var valgt dér til jan. 1975. Siden valget februar 1977 har han repræsenteret Århus amtskreds, nomineret i Århus Øst-, Grenå- og Silkeborgkredsene. Han var formand for sit partis folketingsgruppe 1973–75 og 1980–82 og politisk ordfører 1979–81, formand for tingets kulturudvalg 1973–75 og dets næstformand 1977–82. Han deltog i Nordisk råds møde 1982 og har været delegeret til FNs generalforsamling. Ved dannelsen af regeringen Poul Schlüter 10.9.1982 udnævntes han til minister for offentlige arbejder. – M. har været medforfatter til Noget om herretøj, 1963, De danske tekstilerhverv, 1965–66, og *Palæstina/Israel*, 1978 (s.m. Sv. Holm-Nielsen). □Foto.

Helge Larsen

Melchior, Johannes Christian, * 1923, læge. * 13.11.1923 i Horsens (Klostersg.). F: lærer ved teknisk skole i Horsens, senere rektor sst., Jørgen M. (1894–1959) og Edith Alfrida Krøldrup (1901–73). ~ 18.2.1950 i Århus (Vor Frue) med cand.jur. Jytte Stock, * 3.2.1919 i Århus, d. af grosserer Paul Vilhelm Theodor S. (1889–1965) og lærer Bodil Partsch (1894–1970).

M. blev 1942 student fra Horsens og fik lægevidenskabelig eksamen fra Kbh.s universitet 1950. Under uddannelse ved forskellige københavnske hospitaler blev M. hurtigt interesseret i behandlingen af barnets sygdomme. Efter 1955–56 og 1960 at have været klinisk assistent ved Rigshospitalets ambulatorium for cerebral parese opnåede han reservelægestillinger hos inspirerende chefer som Oluf Andersen (1901–69), Dr. Louises børnehospital, og Preben Plum (* 1906), Rigshospitalet. I disse år fik han tiltagende interesse for den neurologiske problematik inden for barnealderens sygdomme. 1960 blev han speciallæge i børnesygdomme og året efter forsvarede han ved Kbh.s univ. den internationalt højt vurderede disputats: *Pneumoencephalography in atropic brain lesions in infancy and childhood.* De følgende år publicerede M. en række værdifulde studier over neuromedicinske børnesygdomme med særligt henblik på epilepsi, på åndelig retardering og på spastiske lammelser. Efter ansættelser 1961 og 1964–66 som vikar for assisterende overlæge ved Rigshospitalets børneafdeling blev M. 1966–69 assisterende overlæge og 1969–71 overlæge dér samt lektor i pædiatri ved Kbh.s universitet. Efter et mellemspil 1972–74 hvor han var overlæge ved Kbh.s amts sygehus i Gentofte på afdelingen for børnesygdomme, hvor han 1971 var blevet professor i pædiatri ved sektion V under Kbhs. univ., blev han 1974 overlæge ved Rigshospitalets børneafdeling og professor i pædiatri ved sektion IV. Sideløbende med sit lægevirke har M. påtaget sig en række organisatoriske hverv såvel i foreninger som på universitetet. 1960 medlem (formand 1971–77) af Foreningen for spastisk lammedes læge- og specialistråd, af foreningens hovedbestyrelse fra 1972, formand fra 1977, af lægerådet i Dansk epilepsiforening fra 1968. 1972–75 formand for Dansk pædiatrisk selskab og medstifter og formand for Nordisk neuropædiatrisk selskab fra 1972. Fra 1969 medlem (formand 1972–73) af det lægevidenskabelige studienævn, 1974–79 medlem af konsistorium, fra 1974 af det lægevidenskabelige fakultetsråd, 1975–77 dekan, fra 1976 medlem af Rigshospitalets lægeråd, dets næstformand 1979–81. Siden 1978 sundhedsstyrelsens rådgiver i pædiatri. Alligevel har M. på forbilledlig vis opbygget en stor fremadskridende multispeciale-præget børneafdeling på Rigshospitalet samt publiceret en lang række studier om pædiatri og børneneurologiske emner – men også populære værker som *De små mennesker i familien* I–V (s.m. Birgit Pouplier), 1976–78 og *Politikens bog om barnet,* 1981. – R. 1979. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1961 174f. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Egill Snorrason

Meyer, Poul, * 1916, jurist. * 2.2.1916 i Kbh. F: revisor Emil M. (1880–1955) og Alexandra Hansigne Larsen (1889–1968). ~ 11.9.1941 i Kbh. (b.v.) med Ellen Emilie Rasmussen Bonde, * 8.8.1915 i Kbh. (Nath.), d. af prokurist Kristen Rasmussen B. (1885–1960) og Olga Cathrine Andersen (1895–1951).

M. blev student 1934 og cand.jur. fra Kbh.s universitet 1941. 1942–59 var han ansat i landbrugsministeriet, dog bl.a. afbrudt af ophold i Sverige 1943–45. Han virkede 1945–62 som lederskribent ved dagbladet Information og fra 1952 som lektor i retsvidenskab ved Kbh.s univ. 1959 udnævntes han til professor i statskundskab ved Århus univ. Fra de tidligste ungdomsår var M. politisk aktiv, først i den konservative ungdomsbevægelse; under besættelsen som medstifter og redaktør af det illegale blad Hjemmefronten; og 1945–48 som medlem af Sydslesvigsk udvalg af 5. maj 1945. Sideløbende med disse aktiviteter gennemførte han en omfattende retsvidenskabelig forskning der bl.a. indbragte ham to guldmedaljer og 1949 den juridiske doktorgrad for en retshistorisk afhandling, *Danske bylag.* I det overvejende offentlig-retlige forfatterskab bemærkes et arbejde om *Centraladministrationens adgang til at udstede retsanordninger* (i Centraladministrationen 1848–1948, 1948). 1957 publicerede M. *Administrative organization,* en afhandling der er frigjort fra juridisk-dogmatisk metode, og som må karakteriseres som et banebrydende værk, ikke blot i dansk samfundsvidenskab, men også i international forvaltningsvidenskab (tysk udg. *Die Verwaltungsorganisation,* 1962).

M.s væsentligste indsats er dog faldet i årene efter udnævnelsen til professor i Århus. Her skrev M. i hurtigt tempo en række lærebøger i hvilke han bl.a. gav sin personligt prægede fremstilling af vigtige strømninger i international statskundskab. Disse arbejder ægger vel ofte til modsigelse, men de har haft blivende betydning for fagets identitet. Det var også i disse år at han med *Sofavælgerne* (s.m. Jens Jeppesen, 1964) kom til at

lægge grunden til dansk vælgeradfærdsforskning. Efter den første hektiske opbygningsperiode koncentrerede M. sig om forvaltningslæren. 1970 udkom *Offentlig forvaltning* (3. udg. 1979), et grundlæggende værk, præget af M.s krævende holdning til videnskabeligt arbejde, hvis kerne er at teoretisk og begrebsmæssig indsats er forudsætningen for al videnskabelig virksomhed. M.s arbejdsevne og ønske om at reformere stivnede organisatoriske former kom til udfoldelse i Administrationsudvalget af 1960 ligesom disse egenskaber også har sat sig spor i den offentlige debat om mangfoldige politiske emner. En kompromisløs og ikke uskarp stillingtagen har præget meget af M.s virke, herunder også hans vurdering af universitetets udvikling efter 1968. I 1970erne udrettede han ved siden af sin forskningsindsats et betydeligt arbejde som medlem af Statens samfundsvidenskabelige forskningsråd. Han afgik fra sin stilling 1983. ☐Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1950 263f.

Mogens N. Pedersen

Michelsen (døbt Michélsen), **Peter** Emil Smith, * 1924, etnolog, museumsinspektør. * 1.6.1924 i Helsingør (Skt. Olai). F: bogholder Holger Michélsen (1877–1938) og Ragnhild Johanne Smith (1883–1969). ~7.11.1953 på Frbg. (b.v.) med redaktør, mag.art. Vibeke Arnholdt, * 20.9.1926 på Frbg., d. af vekselerer Louis A. (* 1891) og Ellen Bentzen (* 1900).
M. tog 1942 nysproglig studentereksamen i Helsingør og blev 1949 cand.mag. i historie og geografi fra Kbh.s universitet. Efter sin embedseksamen aftjente han sin værnepligt 1949–1950. M.s kulturhistoriske interesse vaktes tidligt; i sommeren 1941 deltog han således som gymnasiast i Nationalmuseets udgravninger. 1943 blev han videnskabelig medhjælper ved museets 3. afdeling, Dansk folkemuseum hvor han bistod Axel ")Steensberg med de omfattende bondegårdsundersøgelser som han selv forestod 1958–61. 1955 fik han stilling som museumsinspektør, og 1960 afløste han, kun 36 år gammel, Kai ")Uldall som overinspektør ved og chef for Frilandsmuseet ved Sorgenfri. Under M.s energiske og kyndige, mangeårige ledelse har Frilandsmuseet yderligere befæstet sit internationale ry og har oplevet en kraftig tilvækst af erhvervede og genopførte, gamle bygninger fra landet, heriblandt fra det jyske område Lønnegården, Skomagerhuset, Læsøgården, gården fra Sdr. og knipleskolen fra Nr. Sejerslev og bulladen fra Sparlund og fra øerne og Skåne bl.a. Dörrödhuset, Greve hospital samt vandmøllen og Damaskegård fra Bornholm. M.s administrative evner har der været gjort flittigt brug af: 1954–59 Axel Steensbergs sekretær i International sekretariat for udforskning af landbrugsredskabernes historie, 1956–60 bestyrelsesmedlem i Dansk historisk fællesforening, fra 1960 medlem af Frilandsmuseets grundkøbsfond og tillige fra 1961 medlem af bestyrelsen for Frilandsmuseets venner, fra 1963 for Dansk landbrugsmuseum og fra 1973 for Amagermuseet. 1960–75 medlem af Nationalmuseets museumsråd og 1976–79 overinspektørernes repræsentant i Nationalmuseets direktion. 1968–76 medlem af den danske nationalkomité af International Council of Museums (Icom) og fra 1973 af nordisk råd for antropologisk forskning.
Af M.s righoldige litterære produktion kan bl.a. nævnes *Danish wheel ploughs*, 1959; *Ildsteder og opvarmning på Frilandsmuseet*, 1968; *Museerne og samtiden*, 1972; *Frilandsmuseet ved Sorgenfri. Museets historie og gamle huse*, da. og eng. udg. 1973; *Ostenfeldgården*, s.å.; *Bondehuses alder*, 1979; *Den fynske sulegård*, 1980 og *Rejsegilde i Danmark*, 1983. Desuden har M. skrevet artikler i mange danske og udenlandske årbøger, tidsskrifter og samleværker, og han bidrog med to artikler til Det skabende menneske. Kulturhistoriske skitser tilegnet P. V. Glob, 1981. Endelig har han udarbejdet diverse dansk- og fremmedsprogede vejledninger til Frilandsmuseet ved Sorgenfri. ☐Foto.

Interview i Dagens nyheder 26.12.1960. – Politiken 2.6.1965.

Henning Dehn-Nielsen

Moltesen, Peter, * 1914, professor i skovbrug. * 9.4.1914 i Hørning ved Randers. F: gårdejer N. P. Nielsen (1879–1965) og Bodil Moltesen (1884–1971). ~18.10.1945 i Skodborg med tandlæge Marie Hørlück, * 8.6.1917 i Skodborg, d. af gårdejer Jens H. (1879–1952) og Anna Bundsgaard (1892–1973).
M. arbejdede ved landbruget 1928–33, tog præliminæreksamen 1935 og blev forstkandidat 1941. Han var ansat ved statsskovbruget 1942–48 og blev herefter professor ved landbohøjskolen i fag der vedrører skovbrugets driftsteknik, savværksdrift og træets teknologi. M. har udviklet sit fagområde meget betydeligt. Af hans litterære arbejder skal fremhæves hans undervisningsmateriale der er fremkommet i form af kompendier som har haft stor betydning for fagområdets tilpasning til danske forhold. Han har desuden forfattet en lang række artikler og afhandlinger i danske og udenlandske faglige skrifter. M. har beklædt adskillige tillidshverv, ofte den kræven-

de formandspost i en række udvalg og kommissioner, ikke mindst i tilknytning til Trærådet som blev oprettet 1949 inden for Akademiet for de tekniske videnskaber. 1949–73 var han formand for selve Trærådet og desuden for dettes underudvalg vedr. master, træbeskyttelse og brandimprægnering. Siden 1967 er han formand for skovteknisk institut der også har tilknytning til samme akademi. Af andre faglige tillidsposter kan nævnes Dansk skovforenings tekniske udvalg, Nordisk træbeskyttelsesråd, Nordisk samarbejdsgruppe for virkeslære, statens kommitterede i Junckers Industrier A/S, Teknologisk instituts udvalg for uddannelse af træteknikere, skolerådet på Skovskolen i Nødebo, den forstlige forsøgskommission og samarbejdsnævnet for nordisk skovforskning. M. blev medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber 1957, Societas forestalis Fenniae 1966, International Academy of Wood Science 1973. 1979 modtog han Cajander-medaljen fra det finske forstsamfund. □Foto.

P. Chr. Nielsen

Mortensen, Rasmus, 1884–1965, lærer, lokalhistoriker. * 28.3.1884 i Balle ved Silkeborg, † 24.7.1965 i Brande, begr. Lindeballe kgd. F: husmand Morten Karlsen († 1920) og Kirstine Pedersen († 1930). ~ 5.1.1910 med Signe Ravnholt, * 13.3.1887 i Torning, † 1.8.1983 i Givskud, d. af gårdejer, kreditforeningsrepræsentant Søren R. († 1929) og Birgitte Kristensen († 1921).

M. voksede op ved landbruget, blev lærer fra Silkeborg 1906 og var 1909–50 lærer i Lindeballe ved Vejle. Han placerede sig gennem et omfattende forfatterskab, dels i dagspressen, dels i Vejle amts årbøger og dels i selvstændige skrifter som en af sin generations kyndigste lokalhistorikere. Han har behandlet så godt som alle aspekter af Vejle-egnens historie, og hans sognehistorier *Fra Vejle Vesteregn. Lindeballe Sogn,* 1929, *Give Sogn,* 1941, og *Balle Sogn,* 1946 er gedigne, omend traditionelt disponerede fremstillinger. M. var personligt engageret i hedesagen og beskrev dennes historie i flere bidrag. 1917–18 gjorde M. i sit sogn fund af jernslagger, og han bidrog med flere mindre arbejder og den større artikel *Jysk Jærn* i Jyske saml. 5.r.IV, 1940, til udforskningen af den hjemlige jernfremstilling. M.s interesse spændte også over den egentlige arkæologi, han gennemførte flere undersøgelser, og 1951–59 var han museumsinspektør ved Vejle museum. I det lokalhistoriske organisationsarbejde indtog han en central plads, redigerede Vejle amts årbøger 1923–52, var medlem af Dansk historisk fællesforenings bestyrelse 1946–58 og af styrelsen i Jysk arkæologisk selskab 1951–58. M.s styrke var hans evne til at kombinere iagttagelser af nutidige forhold, arkæologiske vidnesbyrd og de skriftlige kilders udsagn, og han står som en lødig og karakteristisk repræsentant for den fase i dansk lokalhistorie hvor interessen for hjemstavnen i videste begreb var det ledende. I samklang hermed var M. aktiv for plantningssagen og 1941–59 medlem af hedeselskabets repræsentantskab. – R. 1941. □Foto.

Fra Ribe amt XVI, 1965 308f. Harald Skodshøj i Hedeselsk.s t. LXXXVI, s.å. 269–71. Axel Rude i Vejle amts årbog, s.å. 95–99. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Claus Bjørn

Moustgaard, Ib Kristian, * 1926, psykolog. * 10.1.1926 i Løsning. F: førstelærer, senere sognepræst Poul M. (1890–1954) og lærer Ane Karoline Poulsen (* 1890). ~ 18.10.1954 i Marstal med forskningsbibliotekar Lisbeth Marie Fabricius Bøye, * 13.3.1935 i Marstal, d. af maskinmester Kristian B. († 1943) og fotograf Else Hansen.

M. tog lærereksamen fra Ranum statsseminarium 1947 og mens han var kommunelærer i Søllerød, studentereksamen ved Statens og hovedstadskommunernes aftenkursus 1953. Vejen var herefter åben for et konferensstudium i psykologi ved Kbh.s universitet med perceptionspsykologi som speciale. Stærkt interesseret i eksperimentelt arbejde deltog han i studietiden som volontør ved E. *)Tranekjær Rasmussens undersøgelser over visuelt oplevet rum og bevægelse. Efter eksamen 1961 fortsatte M. egne studier over bevægelsesillusionen autokinese. M. fik 1964 tildelt et kandidatstipendium og blev derefter 1966 ansat ved Kbh.s universitets psykologiske laboratorium, først som amanuensis, fra 1968 som afdelingsleder og fra 1972 som professor. 1969 blev han dr.phil. på afhandlingen *Autokinese. Studier over bevægelsesoplevelser af autokinetisk natur.* M.s forskning har siden i hovedsagen udviklet sig i to retninger med udgangspunkt i denne afhandling, nemlig dels eksperimentelle studier over sammenhængen mellem *Perception og tonus* (Scand. J. Psychol., 1975) dels undersøgelser over den fænomenologiske beskrivelses problemer (jf. monografien *Beskrivelse og kommunikation. Kapitler af beskrivelsens psykologi,* udg. i Vidensk. selsk. Hist.-filos. medd. L,2, 1981).

Centralt og originalt i dette arbejde står påvisningen af perceptionens afhængighed af det udtryksrepertoire som står til rådighed for den kommunikative beskrivelse. Samme problemkreds var tema for en serie gæsteforelæsninger ved Duquesne univ., USA, offentliggjort 1982 under titlen *Descriptive psychology – the psycho-*

logy of description (Psyk. lab. Kbh. univ.). Herudover har han samarbejdet med Kai von Fieandt, Helsinki univ., en række år om udgivelsen af håndbogen *The perceptual world* (London 1977). M. er censor i psykologi ved Århus univ. og Danmarks lærerhøjskole (her tillige censorernes formand), formand for Selskab for filosofi og psykologi 1974–79, medlem af Videnskabernes selskab siden 1979. – R. 1980. □Foto. (Vidensk. selsk. og ordenskapitlet).

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1970 220f. – Kbh.s univ. 1479–1979, red. Sv. Ellehøj X, 1980. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Frede Knudsen

Moustgaard, Johannes, * 1911, veterinær. * 26.9. 1911 i Silkeborg. F: missionær Niels Kristian M. (1864–1924) og Johanne Marie Hendriksen (1878–1947). ~7.7.1936 i Haraldsted med Anna Marie Høst Krarup, * 28.7.1914 på Frbg., d. af generaldirektør, cand.jur. Thure Frederik K. (1868–1928) og Signe Sophie Borchorst (1873–1965).

M. fik praktisk og teoretisk landbrugsuddannelse på Haslev landbrugsskole og blev landbrugskandidat 1936. Han begyndte derefter et veterinærstudium, afbrudt af deltagelse i den finske vinterkrig 1939–40, og blev dyrlæge 1943. 1943–57 var han assistent ved Den kgl. veterinær og landbohøjskoles fysiologiske afdeling, forsøgsleder sst. 1947–51. 1948 blev han dr.med.vet. på en afhandling *Om Proteinstoffernes Indflydelse paa Nyrefunktionen hos Hunde.* Han blev professor i fysiologi, ernæringsfysiologi og endokrinologi 1951 og leder af sterilitetsforskningsinstituttets afdeling for fysiologi og endokrinologi. 1957–63 udgav han *Lærebog i husdyrenes fysiologi og ernæringsfysiologi* I–II samt en serie forelæsningsmanuskripter. M.s forskningsaktiviteter har især koncentreret sig om emner af praktisk interesse såsom vitaminer og mineralstoffer, staldklima, blodtyper hos husdyr, reproduktions- og vomfysiologi. Han har været en fremragende lærer, inspirator og igangsætter for afdelingens videnskabelige medarbejdere og talrige udenlandske forskere. M. tog initiativ til oprettelsen af Det kgl. danske landhusholdningsselskabs akademiråd hvis første formand han var 1978–83. 1983 fik M. landhusholdningsselskabets medalje fra 1769 og blev samtidig æresmedlem. Han har organiseret en række nordiske og internationale symposier om aktuelle emner. Han var aktiv ved etableringen af The Joint FAO/IAEA Divison of Atomic Energy in Food and Agriculture ved The International Atomic Energy Agency i Wien. I en årrække var M. konsulent for denne organisation og FNs rådgiver ved udbygning af husdyrbrugsforskningen i bl.a. Jugoslavien, Egypten, Indien og Brasilien. Endvidere har han været medlem af talrige udvalg til fremme af teknisk og videnskabeligt samarbejde mellem Danmark og Østeuropa. 1981 blev han æresdoktor ved veterinærfakultetet i Brno i Tjekkoslovakiet. S.å. modtog han et festskrift. – R. 1958. R[1]. 1967. K. 1979. □Foto.

Ivan Katić

Munck, Willy Torben, 1892–1981, læge. * 5.8. 1892 på Frbg., † 24.1.1981 i Risskov, begr. Århus Vestre kgd. F: afdelingschef Victor Emanuel M. (1859–1937) og Pouline (Polly) Schlichtkrull (1861–1941). ~14.7.1923 på Frbg. med Gerda Agnete Høpfner, * 2.1.1901 i Kolding, † 17. 2.1971 i Århus, d. af lektor Holger Vilhelm H. (1869–1937) og Anna Kirstine Larsen († 1955).

M. blev student fra Frederiksberg gymnasium og fik lægevidenskabelig embedseksamen fra Kbh.s universitet 1916. Efter reservelægetjeneste i forsvaret påbegyndte M. såvel i provinsen som i Kbh. hospitalsuddannelse i kirurgi, men fattede samtidig interesse for forskning inden for patologi og retsmedicin. 1923 blev M. assistent og 1931 inspektør (souschef) ved Kbh.s univ.s retsmedicinske institut hvor han gennem 22 år sammen med Knud Sand kom til at sætte et personligt præg på dette speciales udvikling og på de vordende lægers uddannelse. M.s og Sands *Medicinallovgivning og Socialmedicin i Udtog,* 1940 – videreudviklet fra V. Ellermanns lovsamling, 1921 blev en grundbog for afgrænsningen af faget retsmedicin, men lagde også grunden til udviklingen af specialet socialmedicin og blev i en lang række år en uundværlig håndbog for danske læger. 1943–63 var M. prosektor ved Århus kommunes hospitaler og varetog samtidig indtil 1959 den meget krævende bistilling som statsobducent for Jylland, indtil embederne deltes. 1952–63 var M. professor i patologisk anatomi ved Århus universitet foruden at han varetog undervisningen i retsmedicin, det fag hvor hans væsentligste videnskabelige interesse lå. På fremsynet vis lagde han planer for disse fags fremtid og fik derved udvirket at socialmedicin og medicinallovgivning opnåede eget lektorat fra 1954, og at retsmedicinen udskiltes med eget professorat i 1959. I sit otium var M. 1963–68 konsulent i patologisk anatomi ved den jyske fødselsanstalt. 1934 blev M. dr.med. ved Kbhs. univ. på afhandlingen: *Studier over Makrofagernes Betydning ved malign Svulstvækst* og publicerede gennem de følgende år adskillige velskrevne oversigter om retsmedicin og om histologiske emner, foruden at det vel undersøgte materiale

ved de institutter hvor han arbejdede kom til at danne basis for mange yngre medarbejderes publikationer. 1924–43 var han lægesekretær for retslægerådet, 1935–42 og igen fra 1961 tilforordnet specialistnævnet vedrørende histologi samt varetog medlemskabet af svangerskabskommissionen 1950–54, af bestyrelsen for Jysk medicinsk selskab 1951–55, af præsidiet for Det lærde selskab i Århus 1951–54, præsident 1961–64, af bestyrelsen for journalistkursus i Århus 1955–59 og Århus institut for syge- og sundhedspleje 1955–63.

M. blev 1955 rektor for Århus univ. og blev 1957 som den første genvalgt for en ny to-års periode. Hans rektorat faldt sammen med en periode præget af rivende udvikling, med opbygning af nye fagområder og livligt byggeri. M. var en smidig forhandler, fremsynet med situationsfornemmelse, stilfærdig og dog fast i sine synspunkter og fik dermed stor betydning for Århus univ.s overgang fra selvstændighed under ledelse af en universitetsbestyrelse (hvis formand M. var fra 1956–59) til en statslig institution – af største betydning for Århus som lærdomscenter. 1958 var M. medlem af kommissionen til forkortelse af studietiden – og 1955–59 varetog han bestyrelsesposter i USAs uddannelsesfond, Philipsfonden og Augustinusfonden. 1964–68 gjorde han tillige en betydelig kulturel indsats som formand for byggeudvalget vedrørende Forhistorisk museum Moesgaard. M.s sidste år blev svære – sygdom ledsaget af ophævet taleevne tvang ham ind i en plejepatients vanskelige tilværelse, men han fastholdt sin interesse for Århus bys og universitets forhold usvækket. – R. 1952. R[1]. 1955. K. 1958. □Relief af Harald Salomon, 1963 (Århus univ., inst. for patologisk anatomi). Tegn. af Otto Christensen (Fr.borg). Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1934 162. – [Jens Jetsmark:] Stamtvl. over pastor Gerhard Muncks og hustru Henriette Stampes descendenter, 2. udg. 1885. Århus univ. 1928–78, red. Gustav Albeck, 1978 = Acta Jutlandica LI. Steen Olsen og Jørgen B. Dalgaard i Århus univ.s årsberetn., 1981 7f.

Egill Snorrason

Munk-Poulsen, Jens, 1860–1921, lærer, politiker. * 8.8.1860 i Sdr. Vorupør, † 16.8.1921 sst. F: fisker Poul Jensen Munk (1815–1904) og Maren Christensdatter (1820–83). ~ Maren Pedersen, * 9.1.1855 i Hvidbjerg, d. af kroejer Peder P. (* 1824) og Inger Kirstine Larsdatter (1831–1904).

M.-P. var fra et fattigt fiskerhjem, og da faderen tidligt blev svagelig måtte han sammen med moderen og to ældre brødre tjene føden til familien ved at gå rundt fra hus til hus og sælge fisk. Efter konfirmationen var han en tid hos strandfogeden i Agger hvor han dels fiskede, dels passede stranden. Fiskeriet fortsatte han med da han efter et par års forløb kom hjem igen. M.-P. blev tidligt, som så mange havboere i disse år, grebet af Indre mission, og et ønske – formentlig inspireret af venner i bevægelsen – om at nå mere og længere end livet som fisker kunne byde førte ham i 1882 til Ranum seminarium hvorfra han 1884 tog lærereksamen. Efter eksamen blev han indstillet til to stillinger – en på Sjælland og en i hjemsognet Sdr. Vorupør. Selv om den sidste var dårligere lønnet valgte han den – også fordi han havde fået nogle ideer til hvordan vestkystfiskernes kår kunne forbedres. Han tiltrådte i Sdr. Vorupør 1888, og allerede 1890 kunne han grundlægge *Fiskercompagniet* der endnu eksisterer. Kompagniet var et for sin tid ejendommeligt foretagende. Det var baseret på absolut fællesskab, således at alle der var med fik lige stor del i fortjenesten hvadenten de havde deltaget i fiskeriet eller ej, og hvadenten de havde fisket lidt eller meget. Et andet absolut var det at deltagerne skulle „kendeligt være ven af Guds børns samfund". På trods af de højideelle tanker viste det sig dog hurtigt at ligedelingen ikke kunne holde, og 1892 blev det besluttet at fiskerne fremtidig skulle have udbetalt totrediedele af fangstens værdi mens den sidste trediedel skulle gå i kassen til bestridelse af administration og andre fællesudgifter. Hvad der derefter blev til overs skulle fortsat deles lige.

Oprettelsen af Fiskercompagniet førte naturligt til at der fra flere steder på vestkysten kom bud efter M.-P. til løsning af foreliggende problemer. 1899 blev han indvalgt i bestyrelsen for Den jyske centralforening for fiskeriforeninger og 1900 blev han medlem af hovedbestyrelsen for Dansk fiskeriforening. Han fik titel af foreningens tillidsmand for Jylland, en stilling som vist ingen har haft før eller siden. Han kom til at rejse meget, fik oprettet lokale foreninger, ulykkesforsikringer, låneforeninger m.v. Sammen med bådebygger Chr. Thomsen, Sdr. Vorupør, konstruerede han til afløsning af de gamle åbne den første dæksbåd på kysten, og han arbejdede i 18 år for at få anlagt en mole ved Vorupør. Kort efter århundredskiftet stod han bag bygningen af den første motorredningsbåd. I det stedlige sogneråd, Hundborg-Jannerup, blev han den første repræsentant for havboerne, og som sådan ikke særlig populær i kredsen. Han var for „kostbar" og fik for meget gennemført til fordel for kommunens vestligste egne. 1901 lod han sig opstille til folketinget for Thisted amts 2. valgkreds – men for højre hvilket var tradition for Indre mission. For M.-P. var det en fejldisposition, og

først da han 1913 stillede sig for venstre blev han valgt. Han fik hurtigt en position i folketinget, fortrinsvis inden for sit eget område fiskeriet. Han var en varm fortaler for Hanstholm havn og opnåede også at se den vedtaget i 1917. Samme år blev han ramt af en hjerneblødning som han aldrig kom over. Som foregangsmand for fiskeriet var M.-P. den der førte erhvervets egne mænd ind i ledelsen af dets organisationer. Men foretagendet hjemme, kompagniet, synes han ikke at have haft held med at eksportere. Det var og er noget enestående. □Afbildet på O. Matthiesens mal., 1923, af rigsdagen 1915 (folketinget). Foto.

Jørgen Pedersen i Hist. årbog for Thy og Mors, 1971–73 208–30.

Finn H. Lauridsen

Møllehave, Johannes Volf, * 1937, præst, forfatter. * 4.1.1937 i Kbh. (Hellig Kors). F: lærer, senere skoleinspektør Axel M. (1903–67) og lærer Ester Volf (1904–69)). ~21.6.1958 i Gauerslund k. med forfatter Herdis Damkjær Poulsen, * 26.8.1936 i Flensborg, d. af lærer Jørgen D. P. (1902–68) og lærer Erna D. P. (* 1913).

M., der blev teologisk kandidat 1963, var kaldskapellan i Greve-Kildebrønde 1963–64, dernæst – indtil 1967 – andenpræst ved Vridsløse statsfængsel, og efter en periode som seminarieadjunkt har han siden begyndelsen af 1970erne fungeret som residerende kapellan (sognepræst) i Virum nord for København. 1964–66 leverede han sammen med bl.a. Steen Albrectsen tekster til Dronningmølle-revyerne, og fra og med 1966 ansattes han som konsulent ved TVs underholdningsafdeling hvor han de følgende år, i et makkerskab med bl.a. Benny *)Andersen, Niels *)Barfoed, Paul *Hammerich, Leif *)Panduro og Knud *)Poulsen, skrev viser til de ugentlige Hov Hov- og Uha Uha-revyer. Herudover har M. været dagbladsanmelder, kommentator, foredragsholder, prologdigter og oversætter (fx *Jesus Christ Superstar*, 1973). Han redigerede 1972 et udvalg af Anne-Katrine Gudmes teateranmeldelser: *Det rene teater*, og 1978 Jens Kruuse-artiklerne *Vidunderhornet*. Men væsentligst i tidssammenhængen er M.s egne værker der er udkommet i hastig rækkefølge og i nogenlunde samme tempo har gjort ham til en af Danmarks mest folkeyndede skribenter: Erindringsbøgerne *På myrens fodsti*, 1975, *Så forskellige sind*, 1979, *Huset vi bor i*, 1980; romanerne *Op ad en mur*, 1976, *Livsfangerne*, 1977, *En fri mand*, 1982 (alle tre med erfaringsstof fra M.s tid som fængselspræst); prædikensamlingerne *Til glædens Gud*, 1977, *Den livsild som forbrænder*, 1979, *Dødningehjem – De levendes land*, 1981, *Hvad er et menneske*, 1984; beskrivelserne af dansk litteratur: *Læsehest med æseløren*, 1979, af verdenslitteraturen: *Læsehest med gåseøjne*, 1981, og af Storm P.s filosofi: *Tusind fluer med eet smæk*, 1982. M.s indtagende versifikatoriske evne, der placerer ham på niveau med Ærbødigst (Viggo *)Barfoed), demonstreres klarest i hans mange børnebøger, fx *Da glæden blev født*, 1977, *De hellige tre konger*, 1982, *Den barmhjertige samaritan*, 1983, *Adam og Eva ved Roskilde Fjord*, 1983. Siden midten af 1960erne har M.s omkringfarende allestedsnærværelse som åndeligt fluemenneske og forkyndelsestroldmand, glædesapostel og gøgler samt storforbruger af det levende ord på én gang udæsket, forlystet og stimuleret den danske offentlighed, herunder radioen, fjernsynet, litteraturen, teatret og folkekirken. M.s primære ærinde er imidlertid i videste forstand sjælesørgerens, og hans udogmatiske, men eksistentielle kristendomsvision der har hentet impulser bl.a. fra N. F. S. *)Grundtvig, P. G. *)Lindhardt, Fjódor Dostojévskij, Sophus *)Claussen og Robert *)Storm Petersen fremtræder med sine blandinger af uskyld, inderlighed, manisk fabuleren og intellektuel snarrådighed som en evangeliskpædagogisk ihukommelse af ufattelighedsværdien i det enkelte menneskes hverdagstilværelse, jf. Kierkegaard-analysen *Til trøst*, 1983. □Tegn. af Erik Werner, 1973. Foto.

Niels Birger Wamberg

Møller, Grethe Fenger, se **Fenger Møller, Grethe.**

Møller, Hans, * 1918, bibliotekar, filmproducer. * 10.11.1918 i Ordrup. F: øjenlæge Georg Albrecht M. (1875–1946) og sygeplejerske Bodil Brockdorff Thomsen (1889–1974, ~2° 1920 med læge Gunnar Thamsen, 1875–1947). ~1° 20.11. 1943 i Valby med skolesundhedsplejerske Eva Boesen Nielsen, * 4.7.1916 i Skårup, d. af lærer Niels Julius N. (* 1877) og Laura Henriette Johnsen (* 1877). Ægteskabet opløst 1955. ~2° 10.3.1955 i Ottawa, Canada, med skribent Jocelyn Marshall, * 25.2.1928 i Windsor, Ontario, Canada, d. af kontorchef Jordan Hamilton M. og Jessie Frances Scott. Ægteskabet opløst 1981. ~3° 27.5.1982 i Montreal, Canada (b.v.) med gymnasielærer Jane Lynne Yaple, * 11.3.1945 i Vicksburg, Michigan, USA, d. af købmand Henry J. Y. (* 1907) og lærer Pauline Blanche Spencer (* 1909).

M. blev student fra Frederiksberg gymnasium 1937 og tog 1946 skoleembedseksamen ved Kbh.s universitet med fagene dansk, latin og græsk kultur. Allerede i studietiden var han an-

sat ved Nationalmuseets antiksamling og virkede her til han 1948 blev knyttet til Det kgl. bibliotek hvor han tjenstgjorde bl.a. ved håndskriftafdelingen og fra 1952 ved rigsbibliotekarembedet. Ved siden af museums- og biblioteksvirksomheden var M. aktiv inden for folkeuniversitetet og Dansk kulturfilms skoleafdeling og UNESCO bevilgede ham 1954 et større stipendium der muliggjorde det for ham i længere tid i Mexico, USA og Canada at studere brugen af audiovisuelle hjælpemidler i forskellige former for undervisning. Opholdet sidstnævnte sted medførte at han 1955 tog imod et smigrende tilbud om ansættelse i National Film Board of Canada, og her virkede han i en fremtrædende stilling som producent af undervisningsfilm o.l. indtil han 1969 blev direktør for det selvstændige firma Visual Education Center i Toronto. 1974 vendte han imidlertid tilbage til biblioteksvirksomhed idet han blev leder af biblioteket ved University of Ottawa hvorfra han 1977 kom til det store McGill University i Montreal som overbibliotekar for The Redpath Library. Fra 1981 er han desuden professor ved og var indtil 1984 tillige rektor for universitetets Graduate School of Library Science ligesom han har forelæst ved forskellige canadiske universiteter bl.a. om skandinavisk litteratur. M.s omfattende akademiske og faglige uddannelse i Danmark har på væsentlig måde dannet baggrund for hans fornemme karrière i Canada hvor han nu indtager en fremtrædende position inden for biblioteks- og filmverdenen. Han har og har haft flere betydningsfulde tillidshverv og bl.a. været formand for the Canadian Association of College and University Libraries og medlem af det quebeckske nationalbiblioteks bestyrelse. M. har i Danske studier, 1954, offentliggjort afhandlingen *Komik og humor i Holbergs komedier* og har foruden artikler om visuelle pædagogiske hjælpemidler 1970 udgivet håndbogen *Media for discovery.* □Foto.

Palle Birkelund

Møller, Niels Daniel Schou, * 1922, sanger, operachef. * 4.9.1922 i Gørlev sg. F: kasserer Christian Daniel Schou M. (1880–1946) og Else Holm (1896–1958). ~ 10.8.1948 i Ølsted k. med sanger Helmi Ewald, * 5.10.1911 i Kbh., d. af murermester Charles Peter E. (1877–1951) og Helmi Nielsen (1884–1974).

M. var indtil 1942 i handelslære, men hans stemmes kvaliteter gav løfter om en fremtid som sanger, og 1942–46 var han elev af Anders Brems. 1947 blev han medlem af Det kgl. teaters operakor, kom 1949 på operaskolen og havde 1953 en meget vellykket debut som Figaro i *Barberen i Sevilla,* et parti hvori han foruden ved sin gode og veluddannede baryton gjorde sig gældende ved udtalte evner for scenisk optræden. I de følgende år gjorde M. megen lykke i partier som Anckarström i *Maskeballet,* tjeneren Dandini i *Askepot,* Tarquinius i *Lucretia* og – i radioen – som Jochanaan i *Salome.* Men hans stemmes muligheder pegede mod tenorregionen, og af sangpædagogen Annemarie Mortensen som han havde sunget hos siden 1946 forberedtes den omlægning af hans stemme der var fuldbyrdet med hans tenordebut i 1959 som Bacchus i *Ariadne på Naxos.* Det ikke ganske risikoløse eksperiment var lykkedes, og i de følgende år udførte M. med sin glansfulde, noget metalliske tenor et stort antal partier som Don Juan i *Carmen,* Florestan i *Fidelio,* Tannhäuser, dobbeltrollen fangevogter-storinkvisitor i L. Dallapiccolas *Fangen,* Jonathan i *Saul og David,* Tambourmajoren i *Wozzeck* og Toni i H. W. Henzes *Elegi for unge elskende.* Sit ypperste nåede han dog i udprægede karakterpartier som Sjuiskij i *Boris Godunov* og Herodes i *Salome,* en præstation verdensscener værdig som M. ofte har sunget på mange andre scener rundt om i Europa. Da M. i 1975 i protest mod ikke at opnå det antal partier han mente at have krav på forlod Det kgl. teater var det da også med dette parti han tog afsked. Ved Ulrik *)Colds afgang som operachef i 1977 blev M. af operaens solister, kor og Det kgl. kapel indstillet til chefstillingen som han overtog indtil 1983. I hans periode oplevede man af nyindstuderinger værker som *Rosenkavaleren, Katerina Ismailova, Parsifal* foruden den danske førsteopførelse af K. Pendereckis *Djævlene fra Loudun.* – R. 1965. R[1]. 1982. □Foto.

Interview i Berl. tid. 3.2.1980. – Berl. aften 7.1.1959. Berl. tid. 24.7.1977. Politiken 27.4. og 28.4. s.å. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Nils Schiørring

Møller, Svend Eggert, 1890–1981, arkitekt. * 8.2.1890 i Herstedøster, † 17.5.1981 i Kbh. (Helligånds), begr. i Søllerød. F: lærer i Herstedøster, senere overlærer i Øverød Josef Frederik Ferdinand M. (1861–1939) og Metea Pouline (Zakarias-) Nielsen (1869–1942). ~ 14.8.1915 i Søllerød med Gunhild Ponsaing, * 13.7.1890 i Kbh., † 6.4.1975 sst. (Helligånds), d. af fuldmægtig Christian Henri P. (1865–1909) og Marie Larsen (1865–1940). – Bror til Viggo Steen *)M.

M. blev uddannet som tømrersvend, gik på teknisk skole og blev 1909 optaget på kunstakademiet hvor han frekventerede bygningsskolen indtil 1918. Samtidig var han tegner hos arkitekten professor Anton *)Rosen. 1919–23 havde han

selvstændig arkitektpraksis s.m. svogeren arkitekt Georg Ponsaing men var samtidig medarbejder ved dagbladet København og viste her betydelige journalistiske evner. S.m. Ponsaing opførte han beboelsesbygninger for Tårnby kommune, skoler for Jersie-Skensved, Tårnby, Rødovre og Værløse kommuner, alderdomshjem for Søllerød og Tårnby kommuner, en præstegård i Rødovre samt flere landsteder og villaer. Det var dog hverken som praktiserende arkitekt eller som journalist at M. skulle komme til at udmærke sig, men som embedsmand. 1926 blev han bygningsinspektør i Kbh.s kommune, 1932 vicestadsbygmester og 1938–60 var han stadsbygmester. Samtidig var han 1934–64 først indenrigsministeriets, senere boligministeriets konsulent i byggesager og tillige medlem af statens byggetekniske nævn 1959–61. I kraft af sin embedsstilling var han 1938–60 medlem af Kbh.s bygningskommission og 1939–60 af Kbh.s boligkommission. M.s værdige fremtræden og hans glimrende forhandlingsevner gjorde ham selvskreven til at beklæde en lang række betydelige tillidshverv. Han var bl.a. medlem af akademirådet 1940–59 og præsident for dette 1956–59. 1955 blev han udnævnt til direktør for kunstakademiet, men beklædte kun denne post et enkelt år idet stillingen bortfaldt som følge af en fundatsændring. 1938–56 var han formand for komiteen for Nordisk byggedag hvis formål det var at udvikle det nordiske samarbejde på byggeriets område, og 1960–63 var han formand for statens byggeforskningsinstitut. Fra sin tid hos Anton Rosen havde M. fattet interesse for husflidssagen, og han var formand for Dansk husflidsselskab 1931–58. – I kraft af store evner og megen flid gengav M. det gamle stadsbygmesterembede i København værdighed og indflydelse, og han fik bl.a. derigennem stor indflydelse på lovgivningsarbejdet på byggeriets område. Landsbyggeloven af 1960 som for første gang fastsatte ensartede regler for byggeriet i hele landet var således i meget høj grad M.s værk. Som en særlig påskønnelse af M.s fremragende embedsgerning fik han i 1963 tildelt fortjenstmedaljen i guld. – R. 1938. DM. 1947. K. 1955. K[1]. 1959. □Foto.

Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Esbjørn Hiort

Mørkholm, Otto Reinholdt, 1930–83, numismatiker, museumsinspektør. * 28.7.1930 i Kbh. (Krist k.), † 16.7.1983 på Frbg., urne på Vestre kgd. Adoptivf: mormoderen Anette Olivia M., f. Pedersen (1883–1972) og dennes mand, overportør Frantz Lauritz Mørkholm (1886–1964). ~1° 3.8.1951 i Søllerød k. med børnehavelærer Anna Thors, * 14.2.1930 i Ålborg, d. af rektor Thorvald Christian T. (1887–1947) og Astrid Høeg (1894–1980). Ægteskabet opløst 1974. ~2° 27.7. 1974 på Frbg. (b.v.) med assistent Annelis Thygesen, f. Jensen, * 31.8.1921 i Kbh. (~1° med møbelfabrikant Erling Thygesen, * 1921), d. af bankbestyrer Aage Halfdan J. (1893–1965) og Gerda Olsen (* 1898).

M. blev klassisk-sproglig student fra Østre Borgerdyd 1948 og cand.mag. (klassisk filologi og historie) fra Københavns universitet 1955 samt dr.phil. (Århus universitet) 1966. Straks efter sin eksamen blev han knyttet til Den kgl. mønt- og medaljesamling på Nationalmuseet for at fortsætte udgivelsen af kataloget over de græske mønter *Sylloge nummorum Graecorum*. I løbet af få år fik han udgivet ni hæfter af dette værk, og han sørgede for at få det afsluttet 1979. Med sine 43 dele er det det eneste komplette moderne katalog over en græsk samling af international betydning, og det har grundfæstet møntsamlingens ry udadtil. M. var 1959 blevet inspektør og 1960 – endnu ikke 30 år gammel – blev han overinspektør. Ud over at være en viljefast, men diskret leder der sørgede for samlingens trivsel, udviklede M. en evne til på det internationale marked at foretage væsentlige og ofte heldige erhvervelser til samlingen, fortrinsvis græske mønter inden for sine interesseområder, Lykien, Seleukiderne, senere Cappadokien og Ptolemæerne. M. var en internationalt fremstående forsker der havde sin nærmeste kontakt og inspiration hos American Numismatic Society i New York og dettes mangeårige videnskabelige leder, Margaret Thompson; her havde han sit første studieophold 1962, og han vendte regelmæssigt tilbage. M.s disputats var om *Antiochus IV of Syria*. Gennem en række år meddelte han sig fortrinsvis i artikelform, i øvrigt ofte i polemik med den italienske samler Bono Simonetta. Han var medforfatter af det store *Inventory of Greek coin hoards*, New York 1973, og arbejdede i sine sidste år i heroisk kamp med en kræftsygdom på et sammenfattende værk om det hellenistiske møntvæsen, *Hellenistic Greek coinage*, der nu planlægges udgivet af andre. M. blev medlem af Videnskabernes selskab 1983, lektor ved Kbh.s universitet i oldtidens historie 1967–79, i numismatik 1979–82. Hans administrative evner blev taget i brug af Den internationale numismatiske kommission hvis sekretær han var 1965–79. □Portrætmedalje af H. Salomon, 1983. Foto.

Selvbiografi i Århus univ.s årsberetning 1966–67, 1967 225. – Ulla Westermark i Nord. numismatisk unions medlemsbl., 1980 82–86 (heri bibliografi); samme og A. Kromann sst. 1983 126–31 (m. bibliografi). Jørgen

Steen Jensen i Myntkontakt, Sth. 1983 224. M. Thompson i American numismatic society. Newsletter, N.Y. fall s.å. 3. – Papirer i Nationalmuseet (mønt- og medaljesaml.).

Jørgen Steen Jensen

Neumann, Hans, 1908–82, arkæolog, museumsinspektør. * 2.11.1908 i Sønder Vilstrup, † 15.10. 1982 i Haderslev, urne på Assistens kgd. sst. F: gårdejer Bertel N. (1874–1962) og Marie Petersen (1879–1954). ~4.1.1938 i Staby med Elisabet Kristensen, * 13.11.1909 i Redsted, d. af lærer Frederik Kristensen (1876–1963) og Mette Kirstine Madsen (1879–1968).

N. tog 1927 klassisksproglig studentereksamen fra Haderslev katedralskole og gik derpå i gang med universitetsstudier i historie og græsk. I studietiden var han volontør på Nationalmuseet 1930–33, og efter bestået eksamen som cand. mag. 1936 blev han samme år museumsinspektør ved og leder af Haderslev amts museum, det senere Haderslev museum, hvor han havde sit virke lige til sin afgang på grund af alder i 1978 efter 42 år. Det faldt i N.s lod at udbygge amtsmuseet til det sønderjyske centralmuseum for forhistorie, og 1956–64 forestod han sammen med Mogens Ørsnes de omfattende arkæologiske udgravninger af jernalderofferfundet i Ejsbøl mose ved Haderslev. Det blev navnlig som arkæolog at N. i årtier kom til at præge sønderjysk kulturhistorie hvilket også hans mange tidsskriftartikler er vidnesbyrd om. Af hans mange skriftlige arbejder er der grund til at fremhæve hans mangeårige redaktion af Sønderjysk Månedsskrift fra 1947 og af årsskriftet Haderslev Amts Museum fra 1948. I 1958 var han redaktør af bogen Fra Gelsbro til Lillebælt, og han skrev afsnittet om Nordslesvig i bogen Med arkæologen Danmark rundt, 1961 (4. udg. 1974). Hans arkæologiske hovedværk, *Olgerdiget,* om et forhistorisk vold- og befæstningsanlæg i det sydlige Sønderjylland udkom kort efter hans død. De arkæologiske undersøgelser på stedet foretog N. i årene 1963–72. N. var 1951 medstifter af Jysk arkæologisk selskab der 1968 satte et „Kuml" på hans 60-årsdag som anerkendelse af hans arkæologiske fortjenester. – R. 1977. □Mal. af Viggo Kragh Hansen, 1978. Foto.

P. V. Glob i Nordslesvigske museer VI, 1979 5–9 (heri bibliografi). Steen Wulff Andersen i Sønderjysk månedsskr. LVIII, 1982 317f. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Henning Dehn-Nielsen

Nielsen, Karl Ove, * 1920, fysiker. * 27.7.1920 i Hundborg. F: sognepræst Hans Peter N. (1864–1938) og Edele Kirstine Nielsen (1881–1978). ~8.7.1949 i Trondheim domk. med indretningsarkitekt Gunvor Nikoline Rudjord, * 24.10.1924 i Lista, Norge, d. af fuldmægtig Gotfred R. (1892–1979) og lærer Amalie Aasan (1893–1961).

N. blev student (Frbg. gymnasium) 1939, civilingeniør (svagstrøm) 1947. Efter eksamen ansattes han som videnskabelig assistent ved universitetets institut for teoretisk fysik, først ved cyklotronafdelingen, og senere gik han ind i arbejdet med instituttets elektromagnetiske separator. Denne var blevet bygget af J. Koch i begyndelsen af fyrrerne og havde været anvendt til bestemmelse af halveringstider for langtlevende Krypton isotoper (størrelsesorden nogle timer). Ved direkte sammenkobling af instituttets cyklotronanlæg og separatoren målte O. Kofoed-Hansen og N. halveringstiderne for kortlevende Krypton isotoper (halveringstid ned til ca. 10 s). I arbejdet med at udvide separatorens anvendelsesområde tog N. sig især af udvikling af forbedrede ionkilder. I disputatsen *Elektromagnetisk isotopseparation og nogle anvendelser af separerede isotoper til kernefysiske undersøgelser,* 1958 har N. nøje beskrevet den udbyggede separator og nogle eksperimenter med den. 1961 udnævntes han til professor i fysik ved Århus universitet, og han bidrog ved stædig energi til en meget betydelig udvikling af dets fysiske institut som bl.a. blev udstyret med ret enestående ionacceleratorer. N. var meget aktiv i instituttets eksperimentelle arbejder til verifikation af nogle af Jens *)Lindhard teoretisk forudsagte retningseffekter ved partiklers gennemgang af krystaller; endvidere ved eksperimenter hvor disse effekter anvendtes til lokalisering af fremmedatomer i krystaller og til undersøgelser af anslåede kernetilstande med ultrakorte levetider ($\sim 10^{-18}$ s). 1963–82 har N. været medlem af acceleratorudvalget der administrerer CERN følgeforskningsbevillingen. Som udvalgets formand 1972–82 har han gjort en betydelig indsats for danske fysikeres arbejde ved CERN. N. har været ansat her 1975–76 og 1982–84, var medlem af CERN Council 1972–75 og 1976–80, og han indtog 1980–82 den betydningsfulde tillidspost som formand for finanskomitéen. 1970–71 var N. direktør for atomenergikommissionens forsøgsanlæg, Risø. – N. blev medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber 1963, og af Danmarks naturvidenskabelige samfund 1966 og blev æresdoktor ved Danmarks tekniske højskole 1979. □Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1959 170.

K. G. Hansen

Nielsen, Niels Aage Anton, * 1913, filolog. * 25.6.1913 i Vejle (Nikolaj). F: tømrermester Niels N. (1883–1962) og Ella Kirstine Rasmussen (1892–1979). ~6.8.1944 i Askov k. med Karen Margrethe Petersen, * 25.3.1915 i Århus, d. af revisor Charles Georg P. (1884–1958) og Kirstine Marie Nielsen (1885–1946).

N. blev student 1933 (Marselisborg) og cand.mag. 1942. Han deltog aktivt i modstandskampen (jf. hans bog *Mellem jyske modstandsfolk*, 1980) og blev 1945 undervisningsassistent ved Århus universitet, 1946 institutassistent og 1949 universitetsadjunkt, 1953–61 bibliotekar ved Statsbiblioteket i Århus og 1961–66 førstebibliotekar og professor i nordisk sprog ved Odense univ. 1966 og derefter ved Århus univ. 1972. 1953–73 deltog han i redaktionen af Jysk ordbog, var i en årrække medudgiver af og bidragyder til Sprog og kultur og i to perioder medlem af Dansk sprognævn. N. har i sin universitetsundervisning beskæftiget sig med et vidt spektrum af sproglige emner. I hans skriftlige produktion er ordforskningen, runologien og jysk dialektologi fremherskende. Hans hovedværk er den vigtige *Dansk etymologisk ordbog*, 1966 (og senere rev. udg.); han var også medarbejder ved Norsk-dansk ordbog, 1955. Af runologiske værker som rummer nye synsvinkler og flere nytolkninger kan nævnes *Runestudier*, 1968, *Runerne på Rökstenen*, 1969 og *Danske runeindskrifter*, 1983. I 1959 udsendte han bogen *De jyske dialekter*, og han udgav *Dansk dialektantologi* I–II, 1978–80. Han var i mange år Peter *)Skautrups medarbejder ved sproghistorien, og i de senere år har hans flid manifesteret sig i flere udgivelser fra nord. institut ved Århus univ., fx *Karl Verners breve 1872–82* og *Sprogrenseren H. C. Ørsted* I–II, begge 1981. □Foto.

Marie Bjerrum

Nykrog, Per, * 1925, filolog. * 1.11.1925 på Frbg. F: grosserer Kai Samuel Nathanson (1890–1943) og Karen Marie Emilie Kristine Picco Nykrog, f. Olsen (1896–1972). ~1° 14.1.1950 med cand. mag. Vibeke Haaber Rasmussen, * 8.2.1925, † 1977 i Kbh., d. af direktør, cand.polyt. Axel Henning R. (* 1892) og Emmy Margrethe Lange (* 1897). ~2° 2.1.1981 i Cambridge, Mass., USA med professor Usha Saksena Nilsson, * 24.12.1930 i Kanpur, Uttar Pradesh, Indien (~1° med Kim Nilsson), d. af advokat Damodar Prasad Saksena († 1935?) og Priyamvada Devi.

N. fik sin uddannelse som cand.mag. i fransk og latin ved Københavns universitet hvor han 1952 opnåede universitetets guldmedalje. Hele hans akademiske virke i Danmark kom imidlertid til at falde ved Århus universitet hvor han blev lektor i romansk filologi 1953 og professor 1957 som fagets anden professor. Han medvirkede her til at opbygge et blomstrende romansk institut og har ikke mindst fortjenesten af at have sikret studiet af de romanske litteraturer en fremtrædende plads i dansk forskning. Han blev 1975 medlem af Videnskabernes selskab. 1979 drog han til Harvard university, USA hvor han 1970–71 havde været visiting professor. Her virker han i dag som professor i romansk filologi. Med undtagelse af nogle tidligere arbejder om latinsk syntaks er hele N.s videnskabelige indsats faldet inden for fransk litteratur. Disputatsen fra 1957, *Les fabliaux. Étude d'histoire littéraire et de stylistique médiévale*, gjorde med ét slag N. internationalt kendt som middelalderforsker. Han tilbageviser overbevisende Joseph Bédier's berømte teori om en påstået borgerlig litteraturform. N. fornyer forskningen bl.a. ved som en af de første at interessere sig for disse populære fortællingers sociale status. Af ikke mindre vægt er hans studier inden for hans andet store interessefelt, 1800-tallets franske litteratur. Hans arbejde om Honoré de Balzac's tankeverden (*La pensée de Balzac dans la Comédie Humaine*, 1965) er et banebrydende forsøg på at anskue den tankemæssige helhed i kæmpeværket. Han påviser at man først ved at læse Balzac's teoretiske skrifter sammen med romanerne forstår hans skaberværk som en art mytisk verdenstolkning på linie med fx en Dante's. Studierne over 1800-årene har N. udmøntet i sine glimrende bidrag til Politikens verdenslitteraturhistorie (VII–IX, 1972–73). I forlængelse af sine litteraturhistoriske undersøgelser har han i de seneste år fuldført et omfattende værk om opfattelsen af jeg'et og subjektiviteten i fransk litteratur gennem tiderne. Der går gennem N.s arbejder en entusiasme og en indfølingsevne der parret med hans fine analytiske sans stedse fører læseren frem mod ny indsigt i de store franske litteraturværker. – R. 1965.

Selvbiografi i Århus univ.s årsberetning. 1956–57 145.

Morten Nøjgaard

Nørgård, Bjørn, * 1947, billedhugger. * 21.5.1947 i Kbh. F: teknisk tegner Jørgen Nørgård Sørensen og Betty Olivia Schæffer.

N. begyndte som 16-årig på Den eksperimenterende kunstskole. Han malede en smule i starten, men hurtigt blev det arbejdet med forskellige materialer brugt i happening-sammenhæng der kom til at interessere ham. 1966 lavede han to materialehappenings i Galerie 101 i Kbh., senere samme år lavede han en del af det i Düssel-

dorf i samarbejde med Joseph Beuys, og i de følgende år blev det endnu mere, nogle af tingene udformedes tillige til brug i udstillingssammenhæng. N. var nu med i en mængde arrangementer, fx i Dumping festival for kulturvarer, Fælledparken 1967, Festival 200, Charlottenborg 1968. Han var desuden med i Antinarkotika-ligaen, var med til at lave bladet HÆTSJJ, er medredaktør af tidsskrifterne Ta'BOX, Nordstjernens vægavis, A + B, og deltager i øvrigt i eksperimentudstillinger og kollektive manifestationer. I 1969 lavede han aktionen *Nøgen kvindelig Kristus* som bl.a. viser Lene Adler Petersens nøgenvandring gennem Børsens lokaler. Aktionen blev senere et afsnit i filmen *Den kvindelige Kristus* som fulgtes af en række andre film: *Dyrehaven*, 1970, sammen med bl.a. Per *)Kirkeby, *Mao-filmen*, 1967, *Den grønne kjole*, 1968, *Nadveren* 1971, TV-filmen *En forførers dagbog*, 1971 m.fl. N. har desuden skrevet en række artikler, indlæg og kommentarer og 1971 udgav han romanen *Sommeren der gik*. Som en udløber af kollektive aktiviteter var N. i 1972 med til at starte Eks-skolens trykkeri. N. blev for alvor en forkætret figur da han, sammen med Lene Adler Petersen, i 1970 udførte den rituelle hesteslagtning i forbindelse med udstillingen Tabernakel på Louisiana. Siden har N. hovedsagelig arbejdet med skulptur, og han lavede i de følgende år en række arbejder der er rigt sammensatte såvel med hensyn til brug af andre billeder af både triviel og kunsthistorisk art som i materialemæssig henseende. Et par af N.s største skulpturarbejder er udsmykningen af Hovedbiblioteket i Gladsaxe 1982 og *Menneskemuren* som i 1982–83 blev udstillet på Guggenheim-museet i USA (1984 opstillet foran Statens museum for kunst i Kbh.). Tillige har N. bidraget til udstillingerne 5 dänische Künstler, Kunstmuseum Luzern 1976 og Ungdomsbiennalen i Paris 1977. I 1980 var han sammen med Per Kirkeby Danmarks repræsentant ved biennalen i Venezia. En stor retrospektiv udstilling med N.s grafiske arbejder blev afholdt i kobberstiksamlingen, Statens museum for kunst 1981. 1976–77 var han medlem af kunstnersammenslutningen Decembristerne, derefter af udstillingsgruppen Arme og Ben. I 1980 modtog han Eckersberg-medaljen.

Hans-Jørgen Nielsen: Nielsen og den hvide verden, [1968] 116–21. Henning Christiansen i Louisiana revy X, 1970 nr. 3 42f. Nogle da. kunstnere efter 1945. Kat., Kunstforen., Kbh. 1976. B. N., 1981 = Lommebog fra Den kgl. kobberstiksaml. XVII.

Bent Irve

Nørretranders, Bjarne Fridtjof, * 1922, historiker. * 20.4.1922 i Svendborg (Skt. Nikolai). F: maler Johannes N. (1871–1957) og Inge Preetzmann-Aggerholm (1884–1954). ~5.12.1953 i Kbh. (b.v.) med forfatter Yvonne Levy, * 14.1.1920 i Kbh. (~1° 1943 med civilingeniør Karsten Leunbach, * 1916; ægteskabet opløst 1953), d. af forfatter Louis *)L. (1875–1940) og maler Margrete Erichsen (1881–1962).

Efter studentereksamen 1940 studerede N. religionshistorie hos Vilhelm *)Grønbech, men allerede da førte en tidlig Dostojévskij-interesse ham i kontakt med slavisk filologi. N. deltog aktivt i modstandsbevægelsen og var 1943–45 medarbejder ved det centrale kartotek over danske nazister og kollaboratører. I disse år aftegnes to vigtige linier for hans senere virke – som politiker (men ikke partipolitiker) og humanist. I Prag oplevede N. som dansk repræsentant i eksekutivkomiteen for the International Union of Students i 1948 den kommunistiske magtovertagelse der betød et vendepunkt for ham, således at han efter sin hjemkomst klart tog stilling til fordel for Danmarks indtræden i NATO. – N. blev tilknyttet dagbladet Information og genoptog samtidig sine slaviske studier, nu med vægten lagt på fagets historiske dimension. 1954 blev N. mag.art. på en afhandling om den russiske zar Ivan IV (*Ivan den Skrækkelige i russisk tradition*, 1956) der også var emnet for hans disputats *The Shaping of Czardom*, 1964, som vandt international anerkendelse. Efter nogle års arbejdsløshed blev N. 1961 fast ansat ved slavisk institut, Københavns universitet, hvor han 1969 udnævntes til landets første professor i østeuropæisk historie. I løbet af 1960–70erne anvendte N. sine politisk-administrative evner inden for de akademiske fagforeninger og i universitetets styrelse. Som formand for Akademikernes samarbejdsudvalg 1968–71 var N. en af hovedkræfterne bag dannelsen af Akademikernes centralorganisation. Forskningsmæssigt har N. siden disputatsen især beskæftiget sig med det moderne Østeuropa. Gennem videnskabeligt arbejde, med sine undertiden skarpe kommentarer i den sikkerhedspolitiske debat og ved deltagelse i en række faglige sammenslutninger har N. i løbet af 1970erne markeret sig som vor førende kender af moderne østeuropæiske forhold og bragt dansk Østeuropaforskning frem i international sammenhæng. – R. 1968. R[1]. 1976. ☐Tegn. af Hans Bendix, 1978 (Fr.borg). Foto.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1964 140. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Knud Rasmussen

Olsen, Jens Peder Christian, 1894–1982, bogbinder. * 23.10.1894 i Asminderød sg., † 14.5.1982 i

Kbh., begr. sst. (Bispebjerg). F: smed Peter Laurits O. (1868–1946) og Jensigne Kristine Nielsen (1870–1930). ~14.7.1918 med Margrethe Christiansen, * 18.11.1893, † 24.5.1981 i Kbh., d. af bryggeriarbejder Hans August C. (1859–1916) og Ane Kirstine Jensen (1860–1913).

Efter gennemgået læretid 1913 videreuddannede O. sig på Fagskolen for boghåndværk og ved ansættelse hos kbh.ske bogbindere, bl.a. Jakob *)Baden. 1924 etablerede han sammen med H. Ahrenkiel et selvstændigt firma, og fra værkstedet, hvor O. varetog håndforgyldningen, udgik i de få år firmaet bestod en række håndindbindinger der såvel håndværksmæssigt som kunstnerisk er af høj kvalitet. Udbytterigt var især samarbejdet med den unge arkitekt Arne *)Jacobsen, ligesom værkstedet udførte nye typer af papirbind. Sin største betydning fik O. dog ved i fyrretyve år, fra 1925 til 1965, at være knyttet til Fagskolen for boghåndværk, først som lærer og senere som overlærer og leder af bogbinderskolen. Hans kærlighed til faget og dets traditioner, hans pædagogiske evner og gedigne menneskelige egenskaber parret med ubestikkelighed og ubønhørlige krav til kvalitet har sat sit præg på flere generationer af danske bogbindere. Han var agtet og højt skattet af de mange elever han gennem årene underviste, og hvis ve og vel også senere i livet lå ham varmt på sinde. Når Danmark til trods for fagets industrialisering i forhold til mange andre lande har en række fortræffelige håndbogbindere, der også internationalt hævder sig smukt, har O. sin store andel heri. Ved siden af sit skolearbejde stillede O. gennem årene uegennyttigt sin sagkundskab og arbejdskraft til rådighed for Forening for boghåndværk, Kbh.s bogbinderlav, for udstillingsarrangementer, udvælgelseskomiteer m.v., ligesom han i samarbejde med forskellige bogbindere har udført dekorative opgaver på helbind til repræsentative formål o.l. Hans utrættelige indsats for at hævde bogbinderfagets håndværksmæssige og æstetiske idealer gav ham en fremtrædende position inden for faget. Han er meget rammende blevet karakteriseret som en „lavmælt ildsjæl" og opnåede det sjældne at blive betragtet som en institution i dansk boghåndværk. Forening for boghåndværk hædrede ham med foreningens højeste pris, og bogbinderlavet samt den særlige sammenslutning af håndbogbindere, NB-klubben, udnævnte ham til æresmedlem. – O. har kun skrevet enkelte tidsskriftartikler, men med glæde stillede han sin store viden til rådighed for andre, og det foredrag han holdt ved en dansk bogbindudstilling i Oslo 1959 er udgivet under titlen *Lidt om danske bogbind*. Da O. 1965 blev pensioneret udgav en kreds af tidligere elever til hans ære et fornemt illustreret skrift: Danske bogbind 1930–1965 (udg. 1968). – O.s tre sønner, Gunnar Hagel O. (1918–77), Thorkil Hagel O. (* 1923) og Leif Hagel O. (* 1933), gik i faderens fodspor og uddannedes til håndbogbindere med forgyldning som speciale. □Foto.

Palle Birkelund

Olsson, Lennart, * 1949, kræftforsker. * 18.9.1949 i Kbh. F: kommissær Ove Christian O. (* 1912) og Martha Nielsen (* 1915). ~27.7.1974 i Kbh. med cand.mag. Elsebeth Nielsen, * 2.10.1949 i Kbh., d. af malermester Vagn Richard N. (* 1919) og kontorchef Lilli Anna Hartvigsen (1922–1980).

O. blev 1968 student fra Chr.havns gymnasium og tog medicinsk embedseksamen 1975 fra Kbh.s universitet. Han havde allerede 1971 fået universitetets guldmedalje for et teoretisk medicinsk arbejde om hudvævsvækst, og kort efter sin embedseksamen blev han 1975–76 forskningsstipendiat ved Institut de Cancerologie et d'Immunogénetique i Paris; efter et år som reservelæge ved Rigshospitalets medicinske afdeling A blev O. 1977–79 seniorstipendiat ved Kbh.s univ.s mikrobiologiske institut. Ud fra studier over produktionen af monoklonale antistoffer med hybridomantistofteknik (hvor hybriderne er aktiverede hvide blodlegemer der kun koder for én type antistofmolekyle) begyndte O. et samarbejde som forskningsstipendiat med amerikaneren H. S. Kaplan ved Stanford University i Californien hvorved det lykkedes dem at udvikle en hidtil uovertruffen original teknik til fremstilling af monoklonale antistoffer. Da disse antistoffer produceres af kræftceller kan de godt anvendes ved præparative og diagnostiske formål uden for menneskeorganismen, men endnu er det uafklaret om de vil fremkalde kræft ved indsprøjtning på mennesker. Ved særlig datamatstyret fluorescensteknik har hybridommetoden vist sig yderst værdifuld ved undersøgelser over forskellighederne af kræftcellers egenskaber, specielt deres spredningsevne og -hastighed; hermed skabtes mulighed for at udvikle blandinger af specifikke antistoffer mod kræftcellevækst hos mennesker. 1981 forsvarede O. ved Kbh.s univ. sin disputats *Malignant tumors and immunity. The impact of tumor heterogeneity, the importance of autoreactivity, and the effect of immune adjuvants*, og hans progressive forskning har derfor indført som noget nyt i dansk universitetsliv oprettelsen af et personligt professorat til O. med ansættelse under forskningsplanrådet på et til ham indrettet laboratorium på med.afd. A,

Rigshospitalet. Ved stadige rejser mellem Paris og Californien formidler O. stilfærdigt, men særdeles effektivt betydningsfulde kontakter for dansk og international kræftforskning. At O. også er bredt engageret i humaniora viser hans oversættelse i 1973 af englænderen N. Pevsner: *An outline of European architecture* (1968). O. fik 1981 såvel generalkonsul Zimmermanns legat som Odd-fellow ordenens forskerpris og William Nielsens fond samt 1982 Rosenkjær-prisen.

Selvbiografi i Kbh.s univ. årbog 1981 75.

Egill Snorrason

Olufsen, Morten Ole, * 1907, departementschef, kabinetssekretær. * 10.11.1907 i Kbh. (Skt. Andreas). F: professor Ole *)O. (1865–1929) og Hansine H. E. Hansen (1868–1946). ~27.6.1936 i Kbh. (b.v.) med Emilie Marie Dahlerup, * 2.11. 1911 i Kerteminde, † 2.1.1971 i Kbh., d. af by- og herredsfuldmægtig, senere overretssagfører Ludvig William Frederik D. (1866–1953) og Esther Ellen Margrethe Jørgensen (1889–1924).
O., der blev student fra Fr.berg gymnasium 1926 og cand.jur. 1933, var allerede i studietiden assistent i Foreningen af 1837 til forsømte børns frelse, og tilskyndet af den herved erhvervede sociale interesse søgte han 1934 ind i socialministeriet hvor han straks fik fuldt op at gøre i arbejdet med at føre K. K. *)Steinckes socialreform ud i livet. Under besættelsen fik O. en central placering i hele beskæftigelsesarbejdet der fra 1942 henhørte under det da oprettede arbejdsministerium. Uanset dettes politisk-administrativt omskiftelige tilværelse forblev han i arbejdsdepartementet til 1957, fra 1947 som kontorchef, fra 1956 som departementschef. Tidligt valgtes han til sit departements repræsentant i vigtige udvalg under andre ministerier og lærte herved politikere af alle partier at kende hvad der også kom ham til gavn som kabinetssekretær (og ordenssekretær) hos Frederik IX 1957–72. Som sådan tilrettelagde han bl.a. de statsretlige forhold i forbindelse med de tre prinsessers bryllup, derunder den betingede arveret til prinsesse *)Benediktes børn i ægteskab med prins Richard. O. har haft sæde i en række velgørende fonde som Det classenske fideikommis (direktør 1957–80). Store erhvervsvirksomheder som Bikuben, Kgl. Brand, Handelsbanken (formand 1975–78), De danske Spritfabrikker (formand 1974–78) m.fl. har draget nytte af hans økonomiske og administrative indsigt. 1971–83 var han direktør for De danske kongers kronologiske samling på Rosenborg og formand for Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg. I alle sine embeder og hverv har O. virket med dygtighed, uafhængighed, autoritet og vilje til at sætte sin mening igennem idet han stedse har følt sig som embedsmand med ansvar over for det hele samfund. – Kammerherre 1958. R. 1950. R[1]. 1955. K. 1959, K[1]. 1965. S.K. 1968. S.K. i diam. 1972. □Mal. af Derek Hill (Handelsbanken). Mal. af samme, 1977 (Fr.borg). Tegn. af Erik Werner. Foto.

Malin Lindgren i Berl. tid. 5.3.1972. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Tage Kaarsted

Parving, Valter Ejgil, 1913–81, tolddirektør. * 16.3.1913 i Vejlby ved Middelfart, † 27.7.1981 i Ordrup, begr. Ordrup kgd. F: gårdejer Jens Christian Jensen (1870–1953) og Hansine Martine Hansen (1876–1932). Navneforandring 1.4. 1937. ~8.10.1938 i Frbg. k. med Elise Frisenette Bergmann, * 19.1.1915 i Viborg, d. af isenkræmmer Aage Dyring Bergmann (1886–1956) og Clerry Helene Kirstine Frisenette (* 1888).
P. tog realeksamen i Fredericia 1929 og blev året efter ansat som toldelev i Bogense. I sine første år gjorde P. tjeneste ved forskellige toldkamre i provinsen indtil han 1932 blev forflyttet til København. Efter udnævnelse til toldassistent 1937 blev P. hurtigt knyttet til den centrale administration, først i det daværende overtoldinspektorat for København og fra 1942 i departementet for told- og forbrugsafgifter. Her avancerede P. 1960 til toldinspektør med den særlige opgave at være til rådighed som konsulent ved toldbehandlingen. P. var i sine seneste år i departementet stærkt engageret i en række store udviklingsopgaver. Det var toldreformerne i slutningen af 1950erne. Endvidere arbejdet med den fælles nordiske toldtarif og rationaliseringen af toldbehandlingen i samme periode. P. blev gennem dette arbejde og sin betydelige indsigt i og interesse for toldetatens forhold i begyndelsen af 1960erne foregangsmand i de bestræbelser som resulterede i en omfattende modernisering af toldvæsenet. Dette arbejde var stærkt medvirkende til at man i 1965 oprettede direktoratet for toldvæsenet. Det var derfor helt naturligt at P. fik en høj placering i den nye styrelse. Udnævnt først til overtoldinspektør (1965) og siden til vicedirektør (1969) var han den dynamiske souschef og personalechef for etaten. Han var 1967–72 leder af den mest omfattende strukturrationalisering der er foretaget i toldvæsenet. Mest skelsættende var her gennemførelsen af en ny etatsstruktur ved indførelsen af momsen i 1967. Antallet af provinstoldkamre blev reduceret fra 78 til 26, og ca. 100 tjenestesteder i København samlet til først 11, senere 6 toldkamre. 1975 blev

P. udnævnt til tolddirektør og chef for toldetaten. Det betød imidlertid ikke at slutstenen nu var nået. En videregående modernisering af toldvæsenet var på det tidspunkt allerede i gang, og 1976 forelå fra P.s hånd *Betænkning om toldvæsenets arbejde og organisation.* Forslagene i denne betænkning nåede P. i det væsentlige at få gennemført. For P. var toldetaten et dybt personligt anliggende. Han engagerede sig derfor i sjælden grad i løsningen af spørgsmål der havde betydning for etatens forhold og fremtid. Det var derfor navnlig sagerne vedrørende etatens organisation og struktur og de personalevendte spørgsmål der havde hans store bevågenhed. I sine bestræbelser på at gøre toldvæsenet til en moderne og velfungerende etat glemte P. ikke fortiden, og han var meget opmærksom på betydningen af at sikre etatens historie for eftertiden. Det var således P. der i 1977 tog initiativ til oprettelsen af Toldhistorisk selskab. P. har skrevet lærebøger i toldlov til brug ved toldskolen samt en række artikler om faglige spørgsmål. – R. 1965. R[1]. 1970. K. 1978. □Foto (Kgl.bibl., toldmus.).

Berl. tid. 30.5.1980 og 28.7.1981. Jyllandsposten 28.7. 1981. Paul Gersmann i Zise IV, s.å. nr. 1–2.

K. J. Elkrog

Pauly, Else Margarete, * 1918, orientalist. * 23. 2.1918 i Holbæk. F: bogholder Axel William Christiansen (1888–1964, ~2° 1955 med Albertine Georgia (Gea) Friis, f. Skjøldberg, 1890–1958, ~1° med Lars Carl Jonas Friis, 1868–1927) og Valborg Vilhelmine Wael (1879–1949). ~23. 8.1945 i Kbh. (Skt. Ansgar k.) med geolog Hans *)P., * 16.3.1921 i Ordrup, s. af ingeniør Christian Fritz August P. (1875–1948) og Julie Hansine Hammer (1883–1953).

Efter realeksamen 1934 og et par år som assistent på dommerkontoret i Holbæk blev P. 1938 student fra Statens kursus i Kbh. Herefter fulgte sprogstudier ved Kbh.s universitet i engelsk, fransk, latin, græsk samt (hos Louis *)Hjelmslev) og sammenlignende sprogvidenskab til 1945, afbrudt af giftermål og barnefødsler og genoptaget 1949, men nu koncentreret om sanskrit og andre indiske sprog og iransk. P.s egentlige lærer var Poul *)Tuxen hvis nære medarbejder og (1951–55) sekretær hun blev. 1973–79 var hun ekstern lektor i pāli ved universitetet. Hun har arbejdet på alle indologiens hovedområder, således, sammen med Poul Tuxen, med den vigtige afhandling *The Parable of the Climbing Juggler* (i Studia Orientalia Ioanni Pedersen ... dicata, Kbh. 1953) om det berømte rebtrick i ikke-indiske kilder og dets baggrund i genuin indisk tradition, og med grundige anmeldelser i Orientalistische Literaturzeitung, 1979 ff. (Aśoka-indskrifterne og buddhist. eventyr) og Acta Ling. Hafniensia IX, 1965 (Edgerton). Det er dog først og fremmest på det forskningshistoriske område at P. indtager en central plads i dansk indologisk forskning med afhandlingerne *Indian Influence in Danish Lit.* (Fourth World Sanskr. Conf. in Weimar 1979), om Ernesto Dalgas' Nirvana-vision (Gedenkschr. für Ludwig Alsdorf, Wiesbaden 1981), Helmer Smith-forelæsningen (Symposium ved 100-året for hans fødsel, Uppsala 1982), den smukke, følsomt indlevende *Hans Jörgensen: A Pioneer in Nevārī Studies* (Indologica Taurinensia X) og frem for alt som den koordinerende og inspirerende kraft i det store internationale projekt A Critical Pāli dictionary, til hvis vol. II hun også professionelt har ydet fremragende bidrag.

Jes P. Asmussen

Pedersen, Poul Peter Marinus, 1898–1983, forfatter. * 7.11.1898 i Sdr. Kongerslev sg., † 9.2.1983 i Kbh. (Solvang), begr. Sundby kgd. F: Martine Christine P. (* 1878/79). Ugift.

P. blev student 1920, cand.phil. 1921 og studerede litteraturhistorie og germanske sprog ved Kbh.s univ. uden afsluttende eksamen. Efter at have været journalistelev ved Aalborg Amtstidende og en kort tid ansat inden for biblioteksvæsenet levede P. siden 1927 af journalistisk virksomhed, som radiomedarbejder, forfatter og oversætter. Han har rejst i Sverige og Tyskland og opholdt sig på Færøerne. Foruden at skrive en lang række utrykte radiomontager har P. redigeret flere antologier samt været en flittig bidragyder til aviser, ugeblade og tidsskrifter. P. debuterede 1919 med digtsamlingen *Længslens Kor* der 1921 efterfulgtes af bindet *Skumringsblomster.* Titlerne antyder den melankolske stemning i det efterfølgende forfatterskab som han havde lært hos halvfemserlyrikerne Johannes *)Jørgensen og Viggo *)Stuckenberg samt hos den tyske romantiker Nikolaus Lenau. Vemodstonen udarter til en noget kunstlet håbløshed i samlingen *Den døende Dag,* 1929 der dog sammen med digtbøgerne *Tilfældigheder,* 1931 og *Dialog i Dæmring,* 1940 indeholder P.s betydeligste lyrik, samlet omkring de første bøgers grundmotiver: menneskets trøstesløse færden i en tågesløret udeltagende natur og drømmen om den tabte barndoms paradis. Denne mistede idyl genskabes i enkelte digte, især i Dialog i Dæmring, i en antydet kærlighedsoplevelse. Den ensomme vandrer bliver et gennemgående symbol på menneskets pilgrimsfærd gennem livet i sam-

lingerne *Hotel og Kupé*, 1933 og *I Mørket og Blæsten*, 1936 der lader vemoden over den svundne tid stige til en nærmest nihilistisk følelse af tomhed. De fleste af P.s digtsamlinger indeholder en afdeling med fine og følsomme oversættelser af udenlandsk lyrik, især af amerikanske, engelske, svenske og tyske digtere; fremhæves bør hans udgaver af Hjalmar Gullberg: *Digte*, 1943 og A. E. Housman: *Digte*, 1944 og fremfor alt hans gendigtninger af færøsk lyrik, udgivet som *Færøske digte 1900–1971*, 1972 samt islandsk lyrik i serien *Moderne islandsk lyrikbibliotek*, 1964–75 som han også har redigeret. Klangen i P.s digtning er spinkel, undertiden monoton. Den udtrykker dog ofte en længsel efter renhed og skønhed som de eneste muligheder for at overvinde forgængeligheden, der i sin enkelthed og konsekvens gør krav på respekt. Men det er givetvis som kongenial gendigter af udenlandsk lyrik at P. vil blive husket af eftertiden. P. har modtaget en lang række legater og hædersstipendier, således fra Dansk-færøsk kulturfond. Færøernes lagting og fra Island, desuden Dansk oversætterforbunds ærespris 1977 og G. E. C. Gads fond 1978. □Mal. af Victor Brockdorff, 1931. Tegn. af Arne Ungermann udst. 1933. Tegn. af Otto Christensen, 1965 (Fr.borg). Foto.

Udg. Og slukkes alle sole, 1948.
Kilder. P. P. M. P.: Blæsten og bøgerne, 1946 (særtryk af Berl. aften 14.10.1944). Interviews i København 11.8.1948 og Kristeligt dagbl. 19.9.1970.
Lit. Tom Kristensen i Tilskueren, 1929 II 5–7 (optr. i forf.s Mellem krigene, 1946 37f). Samme i Politiken 7.11.1948. K. L. Kristensen i Fyns tid. 30.7.1933. Kai Friis Møller: Skribenter og bøger, 1942 69f. Emil Frederiksen: Ung da. lit., 1945 70–72.

Sven H. Rossel

Peters, Bernard, * 1910, fysiker, rumforsker. * 22.12.1910 i Poznan, Polen. F: læge Georg P. (1874–1964) og Eva Moser (* 1890). ~21.11. 1934 i New York (b.v.) med læge Hannah Lilien, * 20.3.1911 i Berlin, d. af maler Ephraim Moses L. (1874–1925) og Helene Magnus (1880–1971).
P. begyndte sin fysikuddannelse i Tyskland, men emigrerede 1934 til USA uden at have fuldført den og fortsatte 1938 studierne under professor J. R. Oppenheimer ved University of California, Berkeley. P. fik sin doktorgrad i 1941 og arbejdede på Manhattan-projektet i 1941–45. 1946 blev han assistant professor ved University of Rochester og begyndte den forskning inden for kosmisk stråling der skulle blive en ledetråd i hans fremtidige virke, og han havde en central rolle i studierne af hyppigheden af tunge partikler i den kosmiske stråling. Disse undersøgelser førte ham til Indien for at studere kosmisk stråling ved den magnetiske ækvator og resulterede i en invitation til at medvirke ved dannelsen af Tata Institute of Fundamental Research i Bombay hvor P. blev leder af afdelingen for partikelfysik. P. arbejdede ved dette institut 1951–1958 og havde en ledende rolle ved opdagelsen af k-mesoner og hyperoner såvel som ved kortlægningen af den radioaktivitet der produceres af kosmisk stråling og dennes anvendelse i geofysikken. 1958 blev P. inviteret til Danmark af Niels *)Bohr, og indtil 1966/67 var han knyttet til Niels Bohr institutet hvor han fortsatte sin forskning inden for elementarpartikelfysik og kosmisk stråling. 1967 oprettedes Dansk rumforskningsinstitut der overtog rumforskningen fra ionosfærelaboratoriet ved Danmarks tekniske højskole, og P. blev direktør for rumforskningsinstituttet, udformede målsætningen for dette og ledede det indtil udgangen af 1978. P. var meget aktiv inden for den europæiske rumforskningsorganisation ESRO (nu ESA) og andre internationale organisationer og indså tidligt vigtigheden af videnskabelige satellitter i den geostationære bane og medvirkede til at GEOS satellitten blev optaget på ESROs videnskabelige program, og til at Dansk rumforskningsinstitut blev stærkt placeret i dette program. På Dansk rumforskningsinstitut udvikledes under P.s ledelse et stort eksperiment til kemisk og isotopanalyse af den kosmiske stråling. Dette eksperiment blev udført på den amerikanske satellit HEAO-3 i samarbejde med en fransk gruppe ved atomforskningscentret ved Saclay. Resultaterne af dette eksperiment vil stå som en milepæl i udforskningen af den kosmiske strålings sammensætning. P. blev medlem af Videnskabernes selskab 1961. Han er endvidere medlem af Indian Academy of Sciences, Bangalore, og Indian National Science Academy. New Delhi, samt Fellow of American Physical Society og The Tata Institute.

Eigil Ungstrup

Petri, Michala, * 1958, blokfløjtespiller. * 7.7. 1958 i Kbh. (Stef.). F: violinist Kanny Sambleben (* 1930) og pianist Hanne Elisabeth P. (* 1929). Navneforandring 1974 til P. Ugift.
P. fik sin første blokfløjte som treårig fordi hendes mor gerne ville have sit klaver i fred. Som femårig optrådte hun første gang offentligt ved en af Ping klubbens musikkonkurrencer. Efter nogle års studier hos Lothar Brockmann modtog P. 1969 10 000 kr. fra Jacob Gades fond som satte hende i stand til på dispensation fra den normale aldersgrænse at studere videre hos professor Ferdinand Conrad ved konservatoriet i Hannover. Efter 1975 at have modtaget endnu 30 000

kr. fra den samme fond afsluttede P. 1976 sine studier, fik udgivet sin første soloplade og blev tildelt Musikanmelderringens kunstnerpris. Allerede på vidunderbarn-stadiet optrådte P. også udenlands, især som hovedattraktion i Den danske fløjtetrio sammen med moderen på cembalo og klaver og cellisten Gunnar Kvaran. Sidstnævnte blev 1972 udskiftet med P.s fire år yngre bror David, og ensemblet ændrede ved samme lejlighed navn til Michala Petri-trioen. Dette familiebaserede triosamarbejde har gennem årene været en rød tråd i P.s hastigt accelererende karriere som i stadig større grad har omfattet solistoptræden med internationale kammerorkestre som Academy of St. Martin-in-the-Fields. Det centrale punkt i den ubegribeligt fingerfærdige P.s repertoire har naturligvis været barokmusikken. Men også nutidig musik har hun dyrket med et maksimum af teknisk perfektion. Allerede som stort barn var hun i stand til at tryllebinde også et konventionelt indstillet publikum med stykker som Luciano Berios *Gesti* (1966), og adskillige nulevende komponister har skrevet værker til hende. Blandt de danske kan nævnes Vagn *)Holmboe, Axel *)Borup-Jørgensen og Henning *)Christiansen, der eksempelvis skrev blokfløjtekoncerten Ungdom (1974) som konfirmationsgave. P.s virtuose blokfløjtespil findes fastholdt på en hel række grammofonplader som har vist sig gangbare også på det internationale marked, efter at hun i 1980 skrev kontrakt med Phonogram-koncernen. – P. har modtaget en række udmærkelser bl.a. Gramex' hæderspris 1979, Tagea Brandts rejselegat 1981, Niels Matthiasens mindelegat 1982 og Maarum-prisen 1982.

Knud Ketting

Pichard, Knud Henning, * 1921, bibliotekar, forfatter. * 19.10.1921 i Holstebro. F: bogtrykker Niels P. *)Thomsen (1877–1942) og Alma Eleonora Pichard (1884–1966). Navneforandring fra Thomsen 1957. ~2.1.1949 i Ålborg med biblioteksassistent Inger Lynnerup, * 30.3.1925 i Ålborg, d. af skibsbygger Laurits L. (1897–1976) og Mathilde Sørensen (1898–1954).

Som forfatter har P. altid skrevet under navnet Knud H. Thomsen. Han blev student 1942 og bibliotekar i Ålborg 1946. Året efter debuterede han som lyriker i tidsskriftet Vild Hvede for i 1948 at fortsætte sin bibliotekargerning i Gladsakse og 1958 at blive udnævnt til vicestadsbibliotekar ved Næstved centralbibliotek. 1981 gik han af som bibliotekar for bl.a. at hellige sig forfatterskabet. Hans skønlitterære forfatterskab falder i to dele. I tiden 1952–60 udgav P. fire romaner af fortrinsvis historisk karakter: *Som himlens fugle,* 1952 omhandler 1800-tallets jyske kæltringefolk, *Historien om Martin,* 1953 er en nutidig kærlighedsroman, *Tåge om en ø,* 1955 er en krigsroman der foregår på „Vindø" i Kattegat på kong Hans' tid og *Vejen til Sherman,* 1960 er en roman om udvandrere og deres skæbne i USA ved 1800-årenes midte. Ikke mindst de to sidste romaner peger frem mod det store gennembrud P. oplevede i 1980erne med sine elegant komponerede, men folkeligt fortalte humoristiske romaner. 1981 overraskede P. offentligheden med *Klokken i Makedonien,* en munter anti-helte roman om en ung athenienser der ved slutningen af anden verdenskrig kommer til en lille bjergby i Makedonien hvor han hvirvles ind i alskens affærer, primært af erotisk art. Han udpeges til medlem af den fire-mands delegation der skal bringe landsbyens kirkeklokke, som er blevet bortført under krigen, tilbage. Ved rene tilfældigheder bliver han, en ellers sagtmodig og frygtsom natur, kåret til det lille samfunds helt. Romanen danner på enkelte områder et paradigme for de følgende: vi genfinder heri den historiske dimension, krigssituationen og anti-helten, men ellers har hver roman sit særpræg. Fuld af løjer er kollektivromanen *Røverne i Skotland,* 1982 der udspiller sig ved 1700-årenes midte hvor en flok drikke- og pigeglade skotter efter det historiske nederlag på Cullodhen hede slår sig sammen for på partisanvis at bekæmpe den engelske besættelsesmagt. Året efter fulgte *Den irske præst* der er et psykologisk portræt af en „stille eksistens", en katolsk præst der ønsker at holde sig uden for modstandskampen mod englænderne omkring 1920. Det lykkes ikke for ham: lidt efter lidt trækkes han ind i modstandskampen og kan til sidst ikke undslå sig for at træffe et valg der naturligt nok falder ud til irernes fordel. 1984 udkom *Borgmesteren i Monteporco,* atter en humoristisk psykologisk roman bygget op omkring en over hele Europa kendt figur; den lokale karrieremager der uden egentlig overbevisning slutter sig til fascismen for at opnå avancement. Ved krigens slutning tror han sig lagt for had af hele byen og flygter, men i virkeligheden er befolkningen temmelig ligeglad med hans eskapader – der er vigtigere ting at tage vare på end en forlængst gennemskuet, ufarlig kollaboratør. P. har med disse romaner fra anden fase af sit forfatterskab givet et originalt bidrag til den humoristiske roman-genre herhjemme og fået en stor læserskare. □Foto.

K. H. T. i Weekendavisen 14.8.1981 og i Politiken 24.12. s.å. Interview i Politiken 22.6. s.å.

Uffe Andreasen

Rasch, Aage, 1918–72, overarkivar. * 21.12.1918 i Kbh., † 14.3.1972 i Dubai, begr. Mariebjerg kgd. F: sporvejsfunktionær Jens Anton Marinus R. (1888–1957) og Bolette Marie Rasmussen (1887–1981). ~ 20.10.1944 i Gentofte med børnehavelærer Kirsten Skovmand, * 28.9.1918 i Hovby ved Fakse, † 14.3.1972 i Dubai, d. af skoleinspektør Holger S. (1888–1981) og Kirsten Ingeborg Esther Larsen (1893–1967).

R. blev student fra Metropolitanskolen og cand. mag. 1944. N.å. knyttedes han til Rigsarkivet, udnævntes 1949 til arkivar og blev 1962 leder af Rigsarkivets sekretariat som overarkivar. R. underviste ved forskellige skoler og var i en periode censor ved skoleembedseksamen. Som arkivar forestod han ordningen af 1700-tallets kompagniarkiver der satte sig frugt i Vejledende arkivregistraturer XIV, 1969. – R. udfoldede et omfattende historisk forfatterskab der i det væsentlige samlede sig om økonomisk betonede emner i 1700-tallets slutning. S.m. P. P. Sveistrup udgav han *Asiatisk Kompagni 1772–1792,* 1948, til værket Vore gamle tropekolonier bidrog han med afsnittet om *Dansk Ostindien 1777–1845,* 1952. R. behandlede *Dansk toldpolitik 1760–1797,* 1955 og biograferede en af tidens ledende storkøbmænd i *Niels Ryberg,* 1964. Et perspektivrigt arbejde var *Staten og kunstnerne,* 1968 der belyste kunststøtten fra den sene enevælde til loven om Statens kunstfond i 1964. Posthumt udsendtes *Ejderkanalen,* 1978 der behandler forberedelsen og anlægget af kanalen 1777–84. R.s arbejder er præget af stor indsigt i perioden, fortrolighed med kildematerialet og vurderingsevne. Som arkivmand var han respekteret for sine faglige og administrative evner der også gav sig udtryk i fagligt-kollegiale tillidsposter. R. omkom ved et flystyrt på vej hjem fra et ferieophold i Indien. □Foto.

Sig. Jensen i Kulturminder, 1973 143f.

Claus Bjørn

Richter, Johan Vondriak, * 1925, arkitekt. * 4.12. 1925 i Århus (Vor Frue). F: assistent, senere kontorchef ved Århus skattevæsen Johan Vondriak R. (1892–1964) og Agathe Johanne Christensen (1896–1974). ~ 29.6.1954 i Brabrand (b.v.) med laboratorieassistent Henny Svendsen, * 28.3. 1928 i Århus, d. af maskinarbejder Christian S. (1892–1957) og Mary Carla Georgia Nørgaard (* 1900).

Efter realeksamen 1942 gik R. på Teknisk skole og blev bygningskonstruktør 1947. Han gik derefter på kunstakademiets arkitektskole hvorfra han tog afgang 1951. I 1953 vandt R. s.m. arkitekt Anders Gravers 1. præmie i den lokale arkitektkonkurrence om *Århus statsgymnasium,* og med denne byggeopgave som basis oprettede de to arkitekter et kompagniskab som varede indtil 1971. I 1967 indtrådte arkitekt Werner Kjær som kompagnon, og dette kompagniskab fortsatte efter at Gravers var udtrådt af virksomheden. 1965 blev R. professor i bygningskunst ved arkitektskolen i Århus, og 1968 udnævntes han til kgl. bygningsinspektør. – Foruden statsgymnasiet, som blev opført 1956–58 har R. opført flere markante bygninger i sin hjemby Århus bl.a. *Langenæskirken,* 1966 (1. præmie i konkurrence 1957), *Danmarks journalisthøjskole,* 1973 og *Århus musikhus,* 1982 (1. præmie i konkurrence 1977) samt en række boligbebyggelser. Endvidere har han opført gymnasier i Grenå, Grindsted, Varde og Vejle samt amtsgymnasiet i *Frederiksværk,* 1981 (1. præmie i konkurrence 1979) og flere skoler bl.a. udvidelsen af *Duborgskolen* i Flensborg 1979 (1. præmie i konkurrence 1975) og *Ribe katedralskole,* 1980. R.s tidlige arbejder udmærker sig ved klare og funktionelle planer og anvendelsen af robuste materialer som tegl og beton både udvendig og i interiørerne, en arkitektur der kunne virke spartansk og tung. I sine senere arbejder har han vist en større frodighed og en friere komposition, en udvikling som kulminerede i hans seneste arbejde, musikhuset i Århus. Denne bygning af stål og glas som virker både let og elegant vil indtil videre stå som hans hovedværk. – R. blev medlem af akademiet 1968 og var medlem af akademirådet 1976–80. Fra 1971 har han været formand for bestyrelsen for Århus kunstmuseum. 1965 modtog han træprisen og 1966 Eckersberg-medaljen. – R. 1977. □Foto.

Arkitektur, 1959 161–69 (Århus statsgymnasium); 1965 145–51 (Grenå gymnasium); 1966 166–73 (Grindsted gymnasium); 1974 63–72 (Danm.s journalisthøjskole) 73–77 (Grenå gymnasium); 1980 16–23 (Duborgskolen); 1981 184–87 (Djurslands bank); 1982 10–15 (Ribe katedralskole) 116–20 (Herskind skole) 301–19 (musikhuset, Århus).

Esbjørn Hiort

Riising, Anne Sofie, * 1926, historiker. * 19.2. 1926 i Otterup. F: læge Jørgen William R. (1893–1975) og sygeplejerske Signe Bartholdy (1890–1965). Ugift.

R. blev student 1943 fra Skt. Knuds gymnasium i Odense, og mag.art. i historie ved Århus universitet 1951. Hun knyttedes derefter til arkivvæsenet, blev arkivar ved landsarkivet for Fyn 1953 og landsarkivar sst. 1972. 1967–71 var hun lektor ved Odense univ. center. Som arkivchef har R. afgørende bidraget til at landsarkivet for Fyn trods beskedne ressourcer har kunnet opvise en

omfattende forsknings- og publiceringsvirksomhed. – R., der 1950 erhvervede Århus universitets guldmedalje på en afhandling om Pirennetesen (publ. i Classica et Mediaevalia XII, 1951), har udfoldet et bredt og værdifuldt videnskabeligt forfatterskab. Hun har udgivet *Katalog over Karen Brahes Bibliothek, Håndskriftsamlingen,* 1956, og *Landsarkivet for Fyn og hjælpemidlerne til dets benyttelse,* 1970. Dansk historie i 1700-tallets sidste halvdel har hun behandlet i en række artikler, og R. tog fat på et hidtil ret forsømt område med *Dansk lokaladministration i 1700-tallet* (Rapport, Nord. historikermøde 1974). Omfattende studier i middelalderlige kirkelige forhold har udmøntet sig i en række bidrag og den grundlæggende disputats *Danmarks middelalderlige prædiken,* 1969. R. redigerer Historiske studier fra Fyn, og hun har siden 1973 haft sæde i bestyrelsen for Historisk samfund for Fyns stift. Hun har været medlem af styringsgruppen for det af det humanistiske forskningsråd iværksatte projekt for udforskningen af dansk lokaladministrations historie. Modtog Tagea Brandts rejselegat 1975.

Claus Bjørn

Rostrup, Kaspar, * 1940, teaterdirektør, sceneinstruktør. * 27.4.1940 på Frbg. (Skt. Thomas). F: kunsthistoriker, senere museumsdirektør Haavard *)R. (* 1907) og keramiker Esther (Tut) Fog (* 1907). ~ 25.6.1966 i Veggerslev med lægesekretær Vibeke Kring Jørgensen, * 14.5.1945 i Hylke, d. af sognepræst Gunner Vagn J. (* 1909) og Edith Jakobsen (* 1914).
Efter studentereksamen gik R. ét år på Det kgl. teaters elevskole og tre år på elevskolen i Århus hvor han debuterede som instruktør af sine holdkammerater med Dario Fos *Marcolfa,* 1965. I 1966 blev han knyttet til Ålborg teater som instruktør og skuespiller. 1967 var han med til at åbne Jomfru Ane teatret, og i sæsonen 1967–68 var han kunstnerisk leder af forsøgsteatret Vestergade 58 i Århus. Gennembruddet som instruktør kom med en række store klassiske forestillinger i Ålborg, i første række *Hamlet,* 1969 – hvor R. med udgangspunkt i Jan Kotts „Shakespeare – vor samtidige" blotstillede de politiske magtstrukturer bag hovedpersonen og viste Hamlet som ungdomsoprører – og *Peer Gynt,* 1970 der med instruktørens egen formulering skulle opleves som et „indre drama hvor alle medspillende er personifikationer af egenskaber og instinkter hos hovedpersonen, beskrivelsen af en modningsproces hos et menneske i nød". I begge forestillinger var der beundringsværdig overensstemmelse mellem den dramatiske fortolkning – instruktørens koncept af teksten – og den storslåede ydre udfoldelse i rummet. Ganske som man oplevede det i hans *Jeppe på Bjerget* på Det ny teater 1971 hvor han viste magtsamfundet bag Jeppe – baronens uhyggelige menneskeforagt – som forklaring på bondens drikfældighed. Problemerne for R. opstår når forbindelsen mellem teksttolkning og den ydre iscenesættelse svigter. Af temperament er han *showman,* han dyrker med forkærlighed det store „totalteatralske" apparat, og meget få gør det så flot som han, eksempelvis i dramatiseringen af *Niels Klims underjordiske rejse* på Gladsaxe teater 1973. Men der er også R.-iscenesættelser, hvor forestillingen er brugt op når det ydre apparat er vist frem – eksempelvis *Et drømmespil,* 1977 i Ålborg og *Faust,* 1978 i Gladsaxe. Længst i sit arbejde med skuespillere er han vel i virkeligheden kommet i en række TV-forestillinger hvor han har haft lejlighed til at fordybe sig i et mere intimt og nuanceret udtryk, eksempelvis Karen Blixens *Samtale om natten i København,* 1970. August Strindbergs *Båndet,* 1973 og Garcia Lorcas *Bernardas Hus,* 1975. Til gengæld tog den ydre teknik fuldstændig magten fra hans *Aladdin* i TV 1975/76 ligesom man måtte nøjes med at beundre den barokt opulente indramning i film-udgaven af *Jeppe på bjerget,* 1981. Fra 1984 direktør for Gladsaxe teater. □ Foto.

Henrik Lundgren

Rungwald, Helge, 1906–60, teaterdirektør. * 23.7.1906 på Frbg., † 15.8.1960 i Middelfart, begr. i Odense. F: juvelér Lebrecht R. († 1912) og Waleska Philipson († 1953). ~ 1° før 1941 med Jessie Helga Rindom, * 4.10.1903 i Rostock, † 8.1.1981 i Kbh. (Bispebjerg) (~ 2° 1941 med skuespiller Gunnar *)Lauring, 1905–68), d. af Ellen Mathilde Rindom, f. Diedrich (1877–1922, ~ 1911 med Svend *)Rindom, 1884–1960). Ægteskabet opløst. ~ 2° 1949 med Birte Backhausen, * 20.1.1927 i Kbh., d. af bogtrykker Vilhelm Andreas B. (1884–1958) og Frida Hansen.
R. debuterede i studenterrevyen 1925 og blev samme år ansat ved Dansk skolescene. Han var dernæst ved Odense teater og Dagmarteatret for 1935 at blive meddirektør for Riddersalen. 1936 ansattes han som leder af Odense teater hvor han til trods for tilbud fra København forblev til sin død. Succes'en *Melodien, der blev væk* overførte han fra Riddersalen til Odense og gjorde i sin direktørtid en stor indsats for dansk dramatik. Således opførtes både Kaj *)Munk, Kjeld *)Abell, C. E. *)Soya og Knud *)Sønderby. Han skabte et alsidigt repertoire: musikforestillinger, klassikere, moderne amerikanske stykker og

havde endog Danmarkspremiere på den nye engelske bølge da den holdt sit indtog med *Ung vrede* i sæsonen 1957/58. Villigheden inden for ny dramatik strakte sig dog ikke til at omfatte fornyelser af spillestil og instruktion. R. forblev en tilhænger af naturalismen, tilsat en reteatralisering i 1930erne, påvirket af Max Reinhardt. I sin ungdom var han en kendt refrainsanger i radioen. Nogle af hans bedste roller var da også Eisenstein i *Flagermusen* og Lumbye i *Champagnegaloppen.* Udover musikforestillinger iscenesatte han skuespil og var gæsteinstruktør i bl.a. København, Århus og Tyskland. Han var en velfungerende teaterleder, flittig indbyder af gæsteinstruktører og skuespillere. Han forbedrede teatrets abonnementsordning, fik organiseret elevskolen og udvirket større tilskud til teatret. – Han var lærer ved Odense elevskole, censor ved Det kgl. teaters elevskole, medlem af Skuespillerforbundets bestyrelse og af teaterkommissionen. B.T.s gyldne spore, lensgreve F. Ahlefeldt-Laurvigs legat 1959. Mindelegat oprettet efter hans død. – R. 1946. □Buste af Robert Lund-Jensen (Odense teater). Foto.

Odense teater 175 år, ved Poul Dreyer, [1971].

Jytte Wiingaard

Raasted, Jørgen Juul, * 1927, filolog. * 19.3.1927 i Kbh. F: domorganist N. O. *)R. (1888–1966) og Marie Amalie Juul (1890–1958). ~28.2.1953 i Nærum k. med lærer Kirsten Mygind Johansen, * 9.6.1929 på Frbg., d. af lærer Karl Peter Mygind J. (1894–1964) og lærer Mary Anne Gabrielsen (1896–1978).

R. blev nysproglig student fra Rungsted statsskole 1944 og cand.mag. 1955 med klassisk filologi og kristendomskundskab hvorefter han indtil 1958 virkede som lærer ved Ribe katedralskole. 1957 blev han knyttet til Kbh.s universitet, fra 1958 som medarbejder ved det s.å. oprettede institut for græsk og latinsk middelalderfilologi hvor han siden har haft sit virke, først som videnskabelig assistent, fra 1959 som amanuensis og siden 1966 som docent. R. har i sin forskning beskæftiget sig med en lang række problemer inden for klassisk og især middelalderlig græsk og latinsk filologi. Disputatsen fra 1966 *Intonation formulas and modal signatures in Byzantine musical manuscripts* (Monumenta musicae Byzantinae. Subsidia VII) er koncentreret om de såkaldte medial-signaturers betydning og funktion i byzantinske musikhåndskrifter og antyder de to dominerende felter i R.s forskning: kodikologien og musikologien. Mens han inden for sidstnævnte disciplin fortrinsvis har beskæftiget sig med byzantinsk musik – i artikelform, som udgiver, siden 1958 tillige som sekretær for og medudgiver af Monumenta musicae Byzantinae – har han inden for kodikologien beskæftiget sig med emner hørende til såvel græsk som latinsk håndskriftsvæsen. En pionerindsats (påbegyndt allerede i studietiden) har R. herhjemme ydet inden for fragmentforskningen, ikke alene gennem sit arbejde med enkeltfragmenter, men tillige som en hovedkraft bag registreringen af det betydelige materiale af middelalderlige håndskriftfragmenter der befinder sig i danske samlinger. – R. blev medlem af Videnskabernes selskab 1980. □Tegn. af Otto Christensen, 1962.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1966 183f.

Erik Petersen

Schall Holberg, Britta, * 1941, indenrigsminister. * 25.7.1941 i Næstved. F: proprietær, senere ejer af godset Hagenskov ved Assens Preben Caroc Claus Schall H. (* 1906, ~2° 1967 med Annalise Thomsen, 1915–76) og Gudrun Ryder (* 1911). ~25.6.1966 i Birkerød med lærer Jørgen Hansen, * 31.3.1940 i Vanløse, s. af værkmester Henry Hansen (* 1901) og Kirsten Jensen (1900–73).

S. H. tog lærereksamen på N. Zahles seminarium 1964 og underviste de følgende to år i Birkerød. 1967–74 var hun skolemedarbejder ved Sjællands Tidende og havde derefter undervisning ved Tuse skole under Holbæk skolevæsen 1975–78. Politisk sluttede hun sig til venstre og blev 1967 medlem af bestyrelsen i Butterup-Tuse venstrevælgerforening og var 1970–76 kasserer i partiets kredsorganisation. 1969 indvalgtes hun i hovedbestyrelsen for venstres landsorganisation. Efter kommunesammenlægningen med Butterup-Tuses indlemmelse i Holbæk kommune valgtes hun i byrådet 1970 og var formand for venstres byrådsgruppe til 1978. Hun havde 1977 købt Hagenskov af sin far og var 1978–82 medlem af Assens byråd hvor hun blev formand for den borgerlige gruppe og viceborgmester. Det kommunalpolitiske arbejde førte hende ind på større arbejdsfelter som formand for det kommunalpolitiske udvalg i Vestsjællands amt 1974–78 og formand for foreningen af sociale udvalg på Fyn 1978–82. Vigtigst var dog hendes medlemsskab af sammenslutningen af sociale udvalg i Danmark 1974–82, deraf årene 1976–78 som sammenslutningens formand, 1978–82 dens næstformand. Efter at være flyttet til Hagenskov blev hun næstformand i det fynske venstre og formand for partiets kommunalpolitiske udvalg på Fyn. Således fortrolig med venstres politik og organisationer og med erfaring fra 12 års kommunalpolitisk arbejde udpegedes hun til inden-

rigsminister i regeringen Poul Schlüter 10.9.1982. Hun manglede erfaring i parlamentarisk arbejde, og det gav hende vanskeligheder da hun kort efter sin tiltræden skulle gennemføre en nedskæring af bloktilskudene til amter og kommuner. Hun tog det hele i stiv arm og tilegnede sig efterhånden den parlamentariske teknik som en minister i en mindretalsregering især må beherske. Hun har over for kommunale forsamlinger talt rent ud om sine meninger lige som hun i interviews og artikler formulerer sig stærkt uden mange omsvøb. Usikkerhed er ikke hendes væsen. Måske er hun lidt for sikker af og til, siges det blandt folketingsmedlemmer. Hun indvalgtes 10.1.1984 i folketinget i Kolding-kredsen. □Foto.

Helge Larsen

Schleimann, Jørgen Hübertz, * 1929, journalist. * 22.1.1929 i Svendborg (Skt. Nikolaj). F: Thorvald Louis Knudsen (1896–1982) og Asta Emilie Hansen (1904–29). Adopteret 1936 af repræsentant, senere grosserer Christian Valdemar S. (1902–71) og Zilka Christiane Hansen (1902–76). ~1° 28.5.1950 i Bregninge k. på Tåsinge med Grete Nielsen, * 26.3.1931 i Rudkøbing, d. af direktør Peter N. og Martha N. Ægteskabet opløst 1952. ~2° 3.7.1952 i Århus (b.v.) med bibliotekar Aase Bülow Bredsted, * 3.3.1929 i Vejle, d. af stadsbibliotekar Aage *)B. (1896–1981) og Ragna Edith von Bülow (1898–1981).

S. er bibliotekaruddannet og var ansat ved Gentofte kommunebibliotek 1954–56, men har siden virket i opinions- og medieverdenen. Allerede i gymnasieårene skrev han til Svendborg Amtstidende og fra slutningen af 50erne i hhv. Information, Jyllands-Posten, Politisk Revy, Weekendavisen og Berlingske Tidende. Han redigerede tidsskrifterne Perspektiv 1964–69 og Fremtiden 1973. – 1956 rejste S. på Nato-stipendium til Paris for at studere „kommunismen og de intellektuelle" og knyttedes til Kongressen for kulturel friheds internationale sekretariat med arbejdssted i Paris 1956–57 og 1958–60 og i Kbh. 1957–58 og 1960–67. Han var Atlantsammenslutningens generalsekretær 1957–58, blev 1967 programsekretær i Danmarks radios kultur- og aktualitetsafdeling, souschef for radioavisen 1972, chef 1976 og tilstræbte en „funktionsradio" med timenyheder og kommentarer som overbygning på den nøgne nyhedsformidling. Jan. 1983 blev han direktør for Det danske studenterhus i Paris og samtidig korrespondent til Berl. tid. men vendte maj 1984 tilbage til Kbh. som chefredaktør for Weekendavisen. – I den politiske og kulturelle debat udfolder S. sig med særegen vitalitet og engagement og kombinerer standpunkter der på dansk grund gør ham vanskelig at sætte i bås. Ikke mindst under indflydelse af Jens *)Kruuses bog Den ny Virkelighed (1948) dannede han sig tidligt en livsopfattelse som han meget bevidst placerer i europæisk tradition, en „tragisk livsfølelse" der indebærer sans for individets frihed og værdighed tillige med erkendelse af grænserne for de gode viljers magt.

Som gymnasiast var S. konservativ, siden medlem af Dansk Samling og i 20 år, indtil 1975, af socialdemokratiet. Som Nato-tilhænger har han altid bekæmpet marxisme og pacifisme, han gik tidligt ind for dansk indmeldelse i EF, støttede Israel, men forsvarede samtidig u-landenes kamp for uafhængighed, angreb USAs Vietnam-krig, var medstifter af den danske antiapartheids-komite og af Afrikansk-skandinavisk samarbejdskomité. Han vendte sig skarpt mod 1968-ungdomsoprørets totalitære tendenser. S. finder i Vesteuropa den højest udviklede sociale balance mellem frihed og lighed og engagerer sig stærkt i europæisk integration. Han er aktiv i internationalt organisationsliv, sidder således fra 1973 i det internationale institut for strategiske studier i London. – R. 1982. □Tegn. af Otto Christensen, 1966 (Fr.borg). Foto.

J. S. i Min livsanskuelse, 1964 86–92.

Verner Jespersen

Steensgaard, Niels Palle, * 1932, historiker. * 7.3. 1932 i Rødovre. F: isenkræmmer Knud Hother S. (* 1896) og fysioterapeut Kirstine Knop (1897–1976). ~3.7.1954 i Søllerød med førstebibliotekar Illa Friis, * 28.10.1932 på Frbg., d. af prokurist Lauritz Birger Preben F. (1901–81) og Aase Dorothea Suenson (1908–70).

S. er student fra Frederiksberg gymnasium 1950 og cand.mag. i historie og engelsk 1959. Umiddelbart efter sin embedseksamen blev han knyttet til Kbh.s universitet. 1960ernes kraftigt øgede studentertal lagde megen undervisning på få universitetslærere; og den nye styrelseslov fra 1970 måtte i høj grad trække på netop hans kandidatgeneration når det gjaldt institutbestyrerposter, medlemskab af styrende organer (S. var bl.a. dekan for det humanistiske fakultet 1974–76) og andre akademiske institutioner og opgaver. 1974 blev han dansk redaktør af Scandinavian Journal of History og var 1981–83 dets hovedredaktør, 1977 professor i historie ved Kbh.s universitet. Allerede i sin studietid blev han af Astrid *)Friis ledet ind på studiet af international handelshistorie og af daværende universitetsadjunkt Kristof *)Glamann inspireret til forskning i

den europæiske ekspansion i de oversøiske områder, specielt i asiatisk handelshistorie. 1961–62 studerede S. ved London University, School of Oriental and African Studies; og som seniorstipendiat 1967–70 indsamlede han i europæiske arkiver materiale til disputatsen *Carracks, caravans and companies. The structural crisis in the European-Asian trade in the early 17th century,* 1973, som i sit anlæg og sin metode er inspireret af den franske *Annales* skole. Bogen analyserer kontinuitetsbruddet mellem det gamle handelssystem imellem Asien og Europa som portugiserne i realiteten blot gik ind i, og den nye sejrrige organisationsform: de nordvesteuropæiske oktrojerede handelskompagnier. Hans strukturelle forklaringsforslag er blevet modtaget med opmærksomhed i det internationale forskningsmiljø der er engageret i denne globale problematik; og som et respekteret medlem af dette miljø har S. i artikler og oversigtsfremstillinger fortsat sine studier inden for denne emnekreds. 1982 blev han medlem af Videnskabernes selskab.

Selvbiografi i Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov. 1973 199. – J. H. Tiemroth i Fortid og nutid XXVIII, 1979–80 12–25.

Ole Feldbæk

Stiesdal, Hans, * 1922, arkæolog, museumsinspektør. * 6.5.1922 i Søsum, Stenløse. F: gårdejer Peder S. (1892–1984) og Dorothea Margrethe Kofod (1894–1938). ~1° 2.4.1949 i Kbh. med mag.art. Ellen Ingerslev, * 6.3.1921 i London (~2° 1952 med professor, dr.phil. Niels Lorentz Haarløv, * 1919), d. af civilingeniør Christian Frederik Aage I. (1889–1928) og Ellen Edith Alvilda Thisted (* 1891). Ægteskabet opløst 1951. ~2° 6.5.1965 med Bodil Busk Laursen, * 9.5. 1941 i Gravballe (~2° 1972 med Mogens *)Bencard, * 1930), d. af proprietær Arne B. L. (* 1910) og Bente Kristiansen (* 1916). Ægteskabet opløst.
S. blev 1941 klassisksproglig student fra Metropolitanskolen og 1949 cand.mag. i historie og kristendomskundskab fra Kbh.s universitet. 1942 knyttedes S. som medhjælper til Nationalmuseets 3. afdeling, og siden han 1949 blev honorarlønnet assistent har han haft sin gang i museets middelaldersamling (2. afdeling), fra 1954 som museumsinspektør. Hans faglige aktivitet spænder over kirker, voldsteder, middelalderborge, herregårde, købstadundersøgelser, tårnure og den romerske campagne. Som pilot har han endvidere siden 1950 bidraget til opdagelsen af mange oldtids- og middelalderlevn rundt om i landet hvilket han har berettet om i *Arkæologi fra luften,* Nationalmuseets arbejdsmark, 1959 og i artikler i Skalk, 1960, hft. 2, og 1968, hft. 4. Igennem mange år var han Vilhelm *)la Cours nære medarbejder under dennes store voldstedsundersøgelser. Sammen nåede de at udsende monografierne *Danske voldsteder fra oldtid og middelalder,* hhv. Thisted amt, 1957, og Hjørring amt, 1963, men desværre blev projektet ikke videreført. Desuden har S. skrevet bøgerne *Sydsjællands Herregaarde,* 1948 (2. udg. 1968), *Tønder kirke,* 1951 og senere udgaver, og *Kalø slotsruin,* 1954 og senere udgaver. Hertil kommer talrige afhandlinger og artikler i årbøger og tidsskrifter, bl.a. i Fra Frederiksborg amt (*Den gamle Værebro,* 1952 og *Stenløse kirke og dens restaurering 1956–57,* 1962), Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie (*Kærsgård voldsted* XLV, 1952), Medd. fra Thorvaldsens museum (*Thorvaldsens lommeure,* 1970) og Fra Ribe amt (heri bl.a. *Ure i Ribe domkirke* XIX, 1975). Endelig var S. medarbejder ved ikke færre end 21 bind af J. P. Trap. Danmark, 5. udg., udsendt 1953–67 ligesom han har leveret bidrag til Turistforeningen for Danmarks årbog 1963, til værkerne Danmarks Kirker og Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder. Desuden har han skrevet afhandlingen *Nørrevolde* til festskriftet til Hans Neumann, Nordslesvigske museer VI, 1979 og artiklen *At rejse med Hugo Matthiessen* til festskrift til Harald Langberg, 1979. S. er medlem af kollokviet for international middelalderarkæologi Château Gaillard og bidragyder til dets publikationer der udgives hvert andet år. □Foto.

Politiken 5.5.1982.

Henning Dehn-Nielsen

Stilling Jakobsen, Mimi Vibeke, * 1948, minister for kulturelle anliggender. * 19.11.1948 i Kbh. F: politiker, borgmester Erhard *)J. (* 1917) og Kate Tove Larsson (* 1915). ~6.6.1981 med stadsbibliotekar Svend Horneman S., * 10.8.1936 i Silkeborg (~1° 1960 med bibliotekar Lise Olsen, * 1937; ægteskabet opløst), s. af disponent Holger Andreas S. og Else Marie Horneman.
S. J. gik i folkeskolen 1954–64 og blev student 1967 fra Gladsakse gymnasium. Hun studerede sprog ved Kbh.s universitet og virkede som undervisningsassistent ved universitetets institut for fonetik og germansk filologi. Da hendes far havde været medstifter af og var blevet formand for partiet centrum-demokraterne gik hun ind i politik og har siden 1974 været medlem af Gladsakse kommunalbestyrelse, valgt af CD. 1974 opstilledes hun af partiet i Nykøbing-Falsterkredsen og valgtes der 1977 til folketinget og er siden 1979 valgt i Gladsakse-kredsen. 1976–77 var hun medlem af lokalbestyrelsen for aktive

lyttere og seere (A.L.S.) i Gladsakse og er fra 1978 formand for komiteen for aktiv skolepolitik og har markeret sig som en stærk kritiker af navnlig socialdemokratisk skole- og uddannelsespolitik. Da Poul Schlüter 10.9.1982 dannede regering af konservative, venstre, centrum-demokrater og kristeligt folkeparti overtog S. J. ministeriet for kulturelle anliggender. I udtalelser til dagblade, radio og TV har hun tydeligt gjort det klart at hun repræsenterer en holdningspræget politik og ønsker at kulturpolitik skal være holdningspræget. □Foto.

Helge Larsen

Strid, Per **Arne** Krister, * 1943, botaniker. * 7.3. 1943 i Kristianstad, Sverige. F: gårdejer Hilding S. (* 1907) og Karin Nilsson (* 1911). ~30. 5.1966 i Gislaved, Sverige, med fil.mag. Barbro Jende, * 9.2.1941 i Gislaved, d. af skoledirektør Evert J. (* 1910) og lærer Greta Fritz (* 1908).

S. blev student fra gymnasiet i Kristianstad 1961; fil.kand. 1964, fil.lic. 1968 fra universitetet i Lund og 1970 fil.dr. på en indgående biosystematisk gennemgang af slægten Nigella af ranunkelfamilien med redegørelse for problemer omkring de enkelte arters udviklingshistorie. 1970–72 var han docent i botanik i Lund og samtidig redaktør af Botaniska notiser og Opera Botanica og 1972–73 senior-lecturer i Zambia. 1973 blev han professor i systematisk botanik ved Kbh.s universitet og dansk statsborger. S. har deltaget i forsknings- og indsamlingsrejser i Sydafrika, Zambia og i forbindelse med en botanisk kongres 1981 opholdt sig et helt år i den sydvestlige del af Australien med studier for øje. Hovedområdet for hans interesse er imidlertid det østlige Middelhavsområde hvor han først deltog i svensk udforskning af de græske øer og senere har ledet undersøgelser af den græske bjergflora på fastlandet. Bearbejdelsen af materialet har resulteret i beskrivelser af nye arter og i *Wild flowers of Mount Olympos*, 1980 (græsk udg. 1981) med smukke farvefotografier af planterne på deres naturlige voksesteder. I samarbejde med ca. 20 specialister fra mange lande står han som udgiver af et omfattende tobinds værk om den græske bjergflora som er under trykning i England. I populære tidsskrifter har han givet ikke-botanikere lejlighed til indblik i mange sider af arbejdet med planter. 1975 deltog han i en videnskabelig kontaktrejse til Kina, og 1976 blev han medlem af Videnskabernes selskab. S. er tillige medlem af det ærværdige Kungl. fysiografiska sällskapet i Lund, ligesom han har holdt forbindelsen med svensk videnskab vedlige som medlem af biologi-delegationen af det svenske naturvidensk. forskningsråd 1976–80. □Foto.

Bibliografi i Botanisk t. LXXII, 1977–78 171 og LXXV, 1980–81 264.

Anne Fox Maule

Thomsen, Knud H., se **Pichard, Knud.**

FORFATTERE I BIND 16

Med (2) efter navnet er angivet at forfatteren medvirkede ved Dansk biografisk leksikon, 2. udgave; (3) angiver forfattere til denne udgave.

Forfattere, bind 16

Forfattere, bind 16

BIOGRAFIER I BIND 16

FORFATTERE I DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON 1–16

Med (2) efter navnet er angivet at forfatteren medvirkede ved Dansk biografisk leksikon, 2. udgave;
(3) angiver forfattere til denne udgave.

Abrahamsen, Erik, professor dr. phil. † (2) 1–8
Adler, Ada, filolog, dr.phil. † (2) 4–6, 12
Afzelius, Adam, professor, dr.phil. † (2) 13
Agerholm, Sophus, direktør † (2) 1, 4, 6, 9, 12, 15
Albertsen, L. L., professor, cand.mag. (3) 11
Albrectsen, Esben, universitetslektor, dr.phil. (3) 4, 5, 8, 12, 13, 15
Alenius, Marianne, seniorstipendiat, cand.mag. (3) 14
Alsted, Niels, redaktør (3) 1–16
Ammundsen, Valdemar, biskop, dr.teol. † (2) 1–7
Andersen, Erling B., professor, dr.phil. (3) 5, 7, 11
Andersen, Hans, redaktør (3) 16
Andersen, Harald Westergård, lektor (3) 1, 8
Andersen, Hugo, cand.mag. (2) 4–6, 8
Andersen, J. Oskar, professor, dr.teol. † (2) 2–8, 10–16
Andersen, Jens Kr., lektor, mag.art. & lic.phil. (3) 13, 16
Andersen, Niels Knud, professor, dr.teol. (3) 1, 12, 16
Andersen, Olaf, højskolelærer, forfatter † (2) 3, 5–7, 9–11, 13, 14
Andersen, Poul, professor, dr.phil. (3) 1, 4, 7, 8
Andersen, Richard, højskolelærer, cand.teol. (3) 1, 3, 5, 7, 9, 11–13
Andersen, S. A., geolog, dr.phil. † (2) 2–9, 11–16
Andersen, Svend Th., statsgeolog, dr.phil. (3) 15
Andersen, Troels, museumsinspektør, kunsthistoriker, cand.phil. (3) 7
Andersen, Vilhelm, professor, dr.phil. † (2) 10
Andreasen, Uffe, universitetslektor, mag.art. (3) 1–12, 14–16
Andreasen, Øjvind, lærer, cand.mag. † (2) 1, 3, 5, 6, 9, 10, 16
Andrup, O., museumsdirektør, mag.art. † (2) 1–12, 14, 15
Anker, Jean, overbibliotekar, dr.phil. † (2) 5, 7
Appuhn, Horst, museumsdirektør (3) 3
Arnfred, J. Th., højskoleforstander, cand.polyt. † (3) 1, 8
Arup, Erik, professor, dr.phil. † (2) 8
Aschengreen, Erik, universitetslektor, cand.mag. (3) 1, 2, 4–9, 11–16
Askgaard, Finn, museumsdirektør, cand.mag. (3) 1
Asmussen, Jes P., professor, dr.phil. (3) 1, 3, 5, 6, 16

Bach, H., professor, dr.phil. † (2 og 3) 5, 7, 10, 12
Bagge, Povl, professor, dr.phil. (2 og 3) 1–16
Bagger, Hans, cand.mag. (3) 4, 5
Bang, Thøger, professor, dr.phil. (3) 1
Banke, Niels, direktør, cand.polit. † (3) 1–16
Banke Rasmussen, Leif, statsgeolog, dr.phil. (3) 9, 13, 16
Bardenfleth, N. G., informationschef (3) 4
Barfod, Jørgen H. P., museumsleder, cand.mag. (3) 13
Barfoed, Ole, rektor, cand.mag. (3) 1, 2, 7
Barker Jørgensen, C., professor, dr.phil. (3) 2, 8
Barr, K., professor † (2) 12
Bartholdy, Nils G., arkivar, cand.phil. (3) 1–16
Bartholdy, Ove, sognepræst (3) 15
Basbøll, Hans, professor, cand.mag. (3) 12
Bastholm, Eyvind, dr.med. (3) 13
Baumann Larsen, Mogens, professor (3) 11
Bay, Carl Erik, forskningsbibliotekar, mag.art. (3) 1, 5, 6, 10, 12
Becker, Carl Johan, professor, dr.phil. (3) 4
Beckett, Francis, kunsthistoriker, dr.phil. † (2) 2
Begtrup, Erik, læge, dr.med. † (2) 2
Behrend, William, kontorchef, musikforfatter, cand.jur. † (2) 5, 6
Bekker-Nielsen, Hans, professor, cand.mag. (3) 15
Bendtsen, P. H., professor, dr.techn. † (3) 1–14
Benediktsson, Jakob, fh. ordbogsredaktør, dr.phil. (3) 6
Bentzen, Aage, professor, dr.teol. † (2) 6, 7
Bentzen Møller, Grethe, viceskoleinspektør, konsulent i håndarbejde (3) 8
Berg, Sigurd, redaktør, musikforfatter † (3) 1–10, 12–15
Bergmann, Lorenz, professor, dr.teol. † (2) 4–6, 8, 9, 12–14, 16
Berthelsen, Asger, professor, dr.phil. (3) 9
Bertolt, Oluf, redaktør † (2) 1–16
Billeskov Jansen, F. J., professor, dr.phil. (3) 4–10, 13, 14, 16
Bing, Jens, museumsinspektør, mag.art. (3) 14
Birkelund, Palle, rigsbibliotekar (3) 1–6, 8–16
Birkelund, Tove, professor, dr.phil. (3) 11, 16
Birket-Smith, Kaj, overinspektør, dr.phil & scient. † (2) 1, 2, 6, 8, 10–14
Bisgård, Knud Maack, professor, dr.phil. (3) 16

RETTELSER OG TILFØJELSER

Indeholder rettelser af forefundne fejl, og tilføjelser af enkeltheder som med føje kunne være medtaget i hovedartiklen. Men udover de ligeledes meddelte dødsfald blandt de biograferede bringer „Rettelser og tilføjelser" kun undtagelsesvis oplysninger, bl.a. om litteratur, fremkommet efter artiklens trykning.
Da der i alle tidligere udgaver af Dansk biografisk leksikon findes biografier som ikke er genoptaget – og dermed ajourført – i følgende udgaver gøres opmærksom på rettelseslisterne i Dansk biografisk Lexikon, udg. C. F. Bricka, bind XIX 417–84, i Dansk biografisk Haandleksikon, red. Svend Dahl og P. Engelstoft, III 794–98 og i Dansk biografisk Leksikon, red. Povl Engelstoft og Svend Dahl, XXVII 481–573.

BIND 1

Abel, Albert. linje 6 f.o.: Antoine, læs Antonie.

Abildgaard, slægtstavle II. Nicolai *A.: tilføj datter Julie, 1803–77, med sønnerne Ernst *Løffler, 1835–1911, og J. B. *Løffler, 1843–1904.

Abildgaard, Nicolai. s. 24 linje 6 f.o.: Okholm, læs Oxholm. S. 29 linje 13 f.o.: 1936, læs 1934. S. 28 h.sp. linje 13 f.n.: Silhouet (sst.): slettes.

Abo(e), Thøger. s. 36 linje 5 f.o.: Werløe, læs Werløs.

Abrahams, slægtstavle. Talepædagog Henrik A. † 1984.

Abrahams, Peter. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Adler, D. B. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Adler, H. s. 58 linje 19–20 f.o.: efter skolens bedste tilf.: ændret 1942 (kgl. stadf. 13.5.1944) til Hanne Adlers børnesagslegat fortrinsvis til støtte for mindre private børnehaver.

Adolf, 1401–59. Tilf. til bibliografien: Dat se bliven ewich tosamende ungedelt, udg. H. v. Rumohr, Neumünster 1960.

Adolf, 1600–31. Rettelse i bibliografien: Posset, læs: Posselt.

Afzelius, Adam. linje 8 f.o.: 1904, læs 1905. Linje 19 f.o.: 1901, læs 1901–83. S. 68 h.sp. linje 10 f.o.: efter kært tilf.: – R. 1952.

Agersnap, Harald. † 16.1.1982 i Ordrup, begr. Ordrup kgd.

Aggerholm, Svend. linje 5 f.o.: 1926, læs 1925.

Ahlmann, Lis. † 15.1.1979 på Frbg., begr. sst. (Søndermark). Linje 3 f.o.: 1858, læs 1852.

Akeleye, Gabriel Knudsen. Tilf. til bibliografien: Knud Bøgh i Fund og forskning XVIII, 1971 15–70.

Albeck, Gustav. linje 6 f.o.: (* 1909), læs: * 7.6.1909 i Kbh., † 7.7.1979 sst. (Helligånds), d. af professor, dr.phil. Johs. *B.-N. (1881–1977) og Anna E. J. Christensen (1886–1944).

Albeck, Victor. Tilf. til ikonografien: Buste af E. Utzon-Frank, 1932 (Århus univ.).

Albert. Tilf. til bibliografien: H. J. Freytag i Festschrift zu K. Jordan, 1972 222–43. E. Hoffmann i Zeitschr. des Vereins f. Lübeck, 1977 9–37.

Alberti, P. A. Tilf. til bibliografien: Tage Kaarsted: Ove Rode I–II, 1971–72.

Alberti, Sophie. Modtog fortjenstmedaljen i guld 1926, ikke som nævnt 1929.

Alexandra. Tilf. til ikonografien: Min. af Johannes Zehngraff (Amalienborg).

Alexandrine. S. Kmd. 1948. Tilf. til ikonografien: Buste af Carl Theodor Wegener (Chr.borg).

Alfelt, Else. linje 5 f.o.: * 1897, læs 1897–1981. Linje 9 f.o.: 29.3., læs 23.9.

Alkærsig, Sven. † 21.5.1984 i Søllerød, begr. sst.

Allen, C. F. Tilf. til bibliografien: Breve i Laurids Skaus brevveksling med pol. venner i Kbh., udg. H. V. Gregersen, 1966 18–71.

Allen, Johannes. linje 5 f.o.: * 1889, læs 1889–1983.

Alstrup, Carl. linje 8 f.o.: efter Frbg. tilf.: (~ 1° 1886 med skuespiller Christian Ludvig Schwensen Hansen, 1858–1919; ægteskabet opløst).

Amby, Kristen. linje 7 f.o.: 1880 ... Kbh., læs: 1880 i Kbh., † 1.4.1958 sst. (Helligånds). Linje 12 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 23.3.1979 i Kbh. (Holmens).

Amerinus, Hans Lauridsen. s. 135 linje 6 f.n.: Formentlig 1577 erhvervede han magistergraden i Wittenberg, læs: Han blev 1575 immatrikuleret i Wittenberg og s.å. magister.

Ammundsen, Vibeke. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilføjes: † 23.4.1982 sst. (Jac.). H.sp. linje 27 f.o.: efter 1967 tilf.: R.[1] 1977.

Ancher, Anna. Ingenio et arti 1913.

Ancher, Michael. Tilf. til ikonografien: Mal. af Anna Ancher, 1901 (Nat.mus., Sth.). Buste af H. Gyde Petersen (Bornholms mus.).

Anchersen. Tilf. til slægtsartiklen: Slægtens ældst kendte mand er sognepræst Søren Poulsens

far, råd- og købmand i Kolding Poul Jensen, gift med den nævnte Else (Pouls kone, ikke datter); jf. Danske saml. 2.r.VI, 1877–79 244f og Vejle amtshist. årb. 1913–16 204.

Anchersen, Mathias. Tilf. til bibliografien: O. Smith og V. Hermansen: Ribe bys hist. 1730–1820 II, 1946 21–166.

Andersen, Alsing. linje 8 f.o.: efter Slagelse tilf.: † 18.8.1982 i Kbh. (Jac.).

Andersen, Ejnar. † 30.11.1981 i Athen, urne på Vestre kgd., Kbh. S. 168 sidste linje tilf.: Ægteskabet opløst.

Andersen, Ellen. R. 1955.

Andersen, H. N. Tilf. til ikonografien: – Gravmæle af Carl Martin-Hansen ca. 1937.

Andersen, Hans. DM. 1952.

Andersen, Holger. Tilf. til bibliografien: Erindr. i Min skoletid, udg. Aage Heinberg, 1954 15–25.

Andersen, Ib. s. 187 v.sp. linje 2 f.n.: * 1885, læs 1885–1982.

Andersen, Jacob. s. 192 linje 7 f.n.: efter Hans tilf. Andreas. Samme s. linje 6 f.n.: 1917, læs 1914.

Andersen, Johanne. Mor til Ingefred °Juul Andersen og Sigurd °Juul Andersen.

Andersen, Jørgen. † ca.1680, læs: † 1679 i Krop. Rettelse i bibliografien: J. Moller: Cimbria lit. udkom 1744.

Andersen, K. B. † 23.3.1984 i Kbh. (Jac.)., begr. Bispebjerg kgd.

Andersen, Knud. † 1.6.1980 i Nærum, begr. i Vedbæk.

Andersen, Niels. * 1907. † 25.10.1983 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens).

Andersen, Niels Knud. s. 206 linje 2 f.o.: * 1893, læs 1893–1979.

Andersen, Poul-Gerhard. † 5.6.1980 i Kbh., begr. Brønshøj kgd.

Andersen, Th. s. 218 første linje: efter 1879 tilf.: i Odense.

Andersen-Alstrup, Theodor. 1. hustru hed Hedvig Nielsine Olesen.

Andersen Nexø, Martin. Tilf. til ikonografien: Mal. af Frans Henriques (Bornholms mus.).

Andreasen, A. H. M. h.sp. linje 1–2 f.o.: efter Skagen tilf.: † 4.2.1984 i Skovshoved.

Anna, 1532–85. linje 1: * 22. eller 25.1.1532, læs * 22. eller 25.11.1532.

Anna, 1574–1619. Tilf. til bibliografien: Ethel Carleton Williams: Anne of Denmark, London 1970.

Anna-Maria. linje 9 f.o.: * 1917, læs 1917–81.

Anna Sophie, 1693–1743. s. 254 linje 12 f.n.: 1731–89, læs 1664–1737.

Ansgar. Tilf. til ikonografien: – Mindesten af H. E. Freund, 1837 (ved Jægerspris).

Appel. Tilf. til slægtstavlen: Elin Høgsbro Appel † 1980. Forretningsfører Cornelius A. † 1983.

Appel, Erik. linje 8 f.o.: efter (Vartov) tilf.: † 16.2.1978 i Bagsværd.

Appel, Jacob. Tilf. til ikonografien: Buste af Christian Warthoe 1924–25.

Arenfeldt, Axel. v.sp. linje 6.f.n.: Sienna, læs Siena.

Arnesen, Vilhelm. linje 7 f.o.: efter Odense tilf.: † 23.7.1964 i Gilleleje.

Arnfred, Tyge. linje 5 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 18.5.1979 (Bistrup k.).

Aschengreen, J. Christian. † 17.9.1981 i Gentofte (Messias), begr. Søllerød kgd.

Asmussen, R. W. † 6.9.1984 på Frbg., begr. sst.

v. Asseburg, Achatz Ferdinand. Tilf. til bibliografien: Ole Stender-Petersen i Hist. t. 12.r.I, 1963–66 656–72 (om A.s Denkwürdigkeiten).

August Frederik. s. 328 linje 11 f.o.: Bremen, læs Lübeck. Tilf. til ikonografien: Relief af Jokum Henne (Rosenborg).

Bach, H. † 28.6.1984 i Risskov sg., begr. Risskov kgd.

Bach, Knud. Tilf. til ikonografien: Statue af E. Ølsgaard, 1949 (Rønge).

Bache, Otto. Tilf. til ikonografien: Busten af E. H. Bentzen i marmor 1878 (kunstakad.).

Baden, Christen Hansen. Tilf. til artiklen: B. blev 1596 immatrikuleret i Orléans, 1597 i Padova og Siena.

Baden, Torkel, 1734–1805. linje 8 f.o.: † senest 1768, læs 1704–78. Linje 9 f.o.: efter Povelsdatter tilf.: (* 1700).

Baden, Torkel, 1765–1849. Tilf. til ikonografien: Tegn. af Paul Ipsen (kunstakad.).

Bagge, Povl. linje 2 f.o.: efter Frbg. tilf.: (Immanuelsk.); linje 5 f.o.: (Holmens), læs (Cit.); linje 7 f.o.: (Cit.), læs (Holmens).

Balle, Nicolai Edinger. Tilf. til ikonografien: – Gravmæle af G. F. Hetsch, tegnet 1817.

Ballin, Mogens. Tilf. til bibliografien: Peter Schindler: Mogens Francesco Ballin, 1936.

Balslev, Rasmus. Tilf. til ikonografien: Mal. af A. W. Boesen.

Bang, J. P. F. v.sp. linje 5 f.n.: 1822, læs 1823.

Bang, Ole, 1788–1877. Tilf. til bibliografien: O. B.: Livs minder, udg. Vilhelm Maar, 1929.

Bang, Thøger. linje 4 f.o.: * 1888, læs 1888–1983.

Banke, Niels. † 4.8.1983 i Lyngby, begr. Lyngby parkkgd.

Barbette, Josie. Tilf. til ikonografien: Relief af Jean Cavalier (Nat.mus.).

Barfod, H. P. B. h.sp. linje 14 f.o.: efter 1921 tilf.: (fot. optr. 1972) = Memoirer og breve XXXV (også optr. i Minder . . .).

Barfoed, Viggo. v.sp. linje 15 f.n.: 22. samling 1943, læs: 27. samling 1948.

Barnekow, Christian. 1556–1612. Tilf. til bibliografien: Papirer i univ.bibl. i Lund.

Bartholin, Caspar, 1655–1738. s. 473 v.sp. linje 2 f.o.: Rhode, læs Rohde.

Bartholin, Christopher. linje 11 f.o.: Rode, læs Rohde.

Bartholin, Rasmus. Tilf. til bibliografien: Breve fra og til Ole Worm, udg. H. D. Schepelern, III, 1968.

Bartholin, Thomas, 1616–80. Tilf. til bibliografien: Breve fra og til Ole Worm, udg. H. D. Schepelern, II–III, 1967–68.

Bast, Anton. linje 11 f.o.: efter amt tilf.: † 16.6.1984 på Frbg.

Bast, Jørgen. R. 1955.

Bay, J. Christian. linje 5–6 f.o.: 1828–1918, læs: 1828–1908, ~1° med skibsfører Stephanus Andresen. S. 502 h.sp. linje 13 f.o.: efter 1946 tilf.: (ved J. Chr. Bay Memorial, Chicago).

Bayer, J. Th. linje 9 f.o.: ca. 1802, læs 1802.

Bech, Aug. h.sp. linje 18 f.o.: fortrolige, læs fortrinlige.

Bech, Gunnar. † 17.1.1981 i Kbh. (Skt. Jakobs), begr. sst. (Garn.).

Bech-Bruun, Helge. ~1° 21.5.1927 på Frbg. med Inge Rigmor Bentzen-Bilkvist, * 17.7.1904 på Frbg., d. af maler Fritz Johannes B.-B. (1865–1934) og Anne Elisabeth Christiane Jørgensen (1871–1943). Ægteskabet opløst. Linje 3 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Aldersro), † 13.5.1978 sst. (Valby).

Bechmann, H. G. h.sp. linje 8 f.n.: efter 1910 tilf.: Kst. dommer i Østre landsret 1949–53.

Beck, Joachim, ca. 1604–82. h.sp. linje 3 f.n. indsættes efter svenske: regering og var en af de første skånske.

Beck, Lauge, 1614–59. h.sp. linje 7. f.o.: 1630 ... Leipzig, læs: 1634 i Wittenberg, 1635 i Leipzig, 1636 i Basel og Tübingen.

Beck, Ludvig. linje 6–7 f.o.: ca. 1823, læs 1823.

Beck, Steen. s. 524 v.sp. linje 4 f.o.: „immatrikuleret" udgår.

Becker, P. W. h.sp. linje 19 f.n.: C. F. Alllen, læs: C. F. Allen.

Becker, Tyge. Tilf. til bibliografien: Vello Helk i Arkiv I, 1966–67, 193–246.

Beckett, Francis. linje 9 f.o.: 1853, læs 1854.

Begtrup, Bodil. s. 542 v.sp. linje 4 f.o.: efter 1976 tilf.: i Varde. Tilf. til bibliografien: Erindr. i Min skoletid, udg. Aage Heinberg, 1954 26–37.

Bencard, Mogens. første linje: [bæn'ka:r], læs ['bænkart]. Linje 6 f.o.: efter Silkeborg tilf.: (~1° 1965 med museumsinspektør Hans Stiesdal, * 1922).

Bendix, Hans. R. 1958. Ingenio et arti 1973.

Bendtsen, Bendt. Tilf. til bibliografien: Dagbøger 1787–89 udg. i Vor ungdom, 1892 399–432.

Bendtsen, Paul H. † 23.2.1982 i Hellerup (Helleruplund), begr. Hellerup kgd.

Bengtsson, Erling Bløndal. linje 7 f.o.: * 1915, læs 1915–82. S. 566 linje 6 f.n.: efter 1965 tilf.: R.[1] 1977.

Bennike, Vagn. linje 6 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 13.1.1983 i Hellerup.

Bentzen, Aage. Tilf. til bibliografien: K. E. Bugge i Årbog for dansk skolehist., 1968 97–126.

Bentzon, slægt. linje 4 f.o.: efter til indskydes: købmand i Helsingør Lauritz Nicolaj B., 1761–1827, der igen var far til.

Bentzon, A. Drachmann. h.sp. linje 1 f.o.: forstkandidat, læs landbrugskandidat.

Bentzon, Agnethe Weis. s. 576 sidste linje: efter Kbh. tilf.: † 28.8.1982 i Søllerød.

Bentzon, Inger. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Fredensborg). Linje 6 f.o.: 15.2.1905, læs 15.12.1905. Linje 8 f.o.: 1883, læs 1881.

Bentzon, Niels Viggo. R. 1965.

Bentzon, Povl. Tilf. til ikonografien: Tegn. af Carl Jensen (Bergens billedgalleri). – Gravsten af H. G. Skovgaard, 1946.

Berendsen, Ivar. linje 5 f.o.: Marianne, læs Mariane.

Berendsen, Sophus. linje 6 f.o.: Marianne, læs Mariane.

Berg, Carl. linje 5 f.o.: ~10.8.1843, læs: ~19.10.1843 i Frbg. k.

Berg, Kaj. Bibliografien ændres til: Selvbiogr. i Festskr. udg. Kbh.s univ. nov.1931 160f. – A. F. Bruun i Naturhist. tid. III, 1939 78f. B. Lauge Madsen og G. Nygaard i Hydrobiologica XXXV, 1969 345–51. A. M. Hemmingsen i Vidensk. medd. fra dansk naturhist. foren. CXXXV, 1972 139–52 (liste over K. B.s publ.). E. Steemann-Nielsen i Vidensk. selsk. overs., 1973 89–94. P. M. Jónasson i Kbh.s univ.s festskr. 1972 115–19 og Arch. hydrobiol. LXXVI, 1975 256–64.

Berg, Sigurd. * 1896. † 12.4.1984 i Kbh. (Sions), urne på Bispebjerg kgd. H.sp. linje 10 f.o.: †, læs *.

Bergendal, Jens Sørensen. Rettelse i bibliografien: Dansk salmehist. VII, 1972 132f, læs VIII, 1978 157.

v. **Berger, J. C. J.** Tilf. til ikonografien: Mal. af P. Als, 1776. Rettelse i bibliografien: H. K. Kristensen: Med. forum, læs: H. K. Kristensen i Med. forum.

Bergstedt, Harald. Tilf. til bibliografien: Peder Tabor: Situationer og profiler, 1967.

Bergsøe, Paul. s. 622 linje 15 f.o.: efter (Matth.) tilf.: † 7.6.1981 på Frbg.

Bergsøe, Vilhelm. v.sp. linje 8 f.n.: Thilichthys Ziphiæ, læs: Philichtys Xiphiæ.

BIND 2

Bering, Vitus, 1681–1741. linje 4 f.o.: efter (Halmstad) tilf.: († 1719) og efter Pedersdatter B. tilf.: († 1719). Tilf. til bibliografien: Raymond H. Fischer: Bering's Voyages: Whither and Why, Seattle/London 1979. Tilf. til ikonografien: Et mal. (Moskva) udgives for at forestille B. Mal. (Hudson Bay Company's museum). Statue af Erik Rahr, 1930. Bronzegruppe af E. A. Køhnke, 1934. Statuette af Christian Petersen. Buste på mindesmærke (Beringøen). – Mindetavle af V. Norn (B.-parken, Horsens).

Bernburg, Julius. s. 20 sidste linje: 1874, læs 27.10.1874.

Berner-Schilden-Holsten, Hans. linje 13 f.o.: efter Mern tilf.: † 4.4.1984 på Langesø.

Bernstorff, slægt. linje 4–7 f.o.: Andreas ... rigsgreve *S., læs: Andreas Peter greve *B. var 1° ~ grevinde Henriette Frederikke Stolberg og 2° med grevinde Augusta Louise Stolberg, døtre af overhofmester greve Christian Günther *S.

Berntsen, Aage. linje 7 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 26.8.1981 ved Tisvilde. Tilf. til ikonografien: Buste af H. Wederkinch, 1945.

Bertelsen, Aage. * 1901. † 15.8.1980 i Silkeborg, begr. sst.

Bertolt, Oluf. linje 8 f.o.: efter Engum tilf.: † 12.8.1984 på Frbg. (Flintholm).

Bertram, Agnete. † 14.3.1983 i Kbh. (Lundehus), urne på Vestre kgd.

Bertram-Larsen, J. s. 59 linje 6 f.o.: * 1891, læs * 7.2.1891, † 30.7.1980.

Besekow, Sam. linje 7 f.o.: efter Viborg tilf.: † 12.7.1980 på Frbg. Linje 12 f.o. tilf.: ~ 3° 3.2.1982 på Frbg. (b.v.) med Jette *Hecht-Johansen. S. 59 v.sp. linje 4 f.n.: 1948, læs 1938. H.sp. linje 15 f.o.: 1950, læs 1960.

Bestle, Georg. Tilf. til ikonografien: Gravsted af Joakim Skovgaard.

Biehl, Dorothea. Tilf. til ikonografien: Mal. af W. A. Müller (se M. Dupont-Petersen i kunst- og antikvitetshåndbogen 1979). Tilf. til bibliografien under lit.: Johs. Mulvad i Pers.hist.t., 1976 179–86. N. G. Bartholdy sst. 192.

Biilmann Petersen, Gunnar. h.sp. linje 11 f.n.: Constantinsvej, læs Constantiavej.

Bille, Gerhard Sievers. Tilf. til ikonografien: Tegn. af B. Thorvaldsen, 1796 (Thorvaldsens mus.).

Billgren, Poul. † 9.1.1982 i Kbh. (Frihavns), begr. sst. (Ass.).

Bindesbøll, Thorvald. s. 131 v.sp. linje 12 f.n.: 1900, læs: 1906 (Skagens mus.).

Bindslev, Alfred. linje 8 f.o.: Helga, læs Holga.

Bindslev, Carl. linje 8 f.o.: efter Sdr. Jernløse sg. tilf.: † 29.3.1980 i Kbh. (Aldersro).

Bing, slægtstavle I. Jacob Martin B., 1833–1907, læs 1833–1903.

Bing, Herman, 1845–96. linje 5 f.o.: ugift, læs: I papirløst ægteskab med Mette (Louise) Thronborg, * 17.4.1853 i Varde, † 17.10.1893 i Kbh., havde han tre døtre der lystes i kuld og køn med navnet Bing.

Birch, Ulrik. Tilf. til ikonografien: Mindesten af Georg Ulmer, 1916 (Fælledparken).

Birkedal, Uffe. Tilf. til ikonografien: Mal. af Majsa Bredsdorff (Unitarernes hus, Kbh.).

Bisgaard, Axel. linje 13 f.o.: efter Vejle tilf.: † 6.7.1984 i Kbh.

Bissen, H. V. Tilf. til ikonografien: Buste af V. Bissen, 1860 (glyptoteket, marmor 1889 sst.). Buste af M. S. Elo, 1922 (sst., facaden).

Bissen, V. Tilf. til ikonografien: Relief af Fr. Hammeleff, 1892 (udstillingsfonden, Charlottenborg).

Bjarnhof, Karl. † 19.6.1980 i Nærum, urne på Mariebjerg kgd.

Bjerke, Sten. linje 13 f.o.: efter Frbg. tilf.: (~ 1° 1941 med advokat Jørgen Erichsen Hoffmeyer, * 1918, ~ 2° med Solveig Skat Teilmann, f. Rørdam, * 1910).

Bjerre, Niels. Tilf. til ikonografien: Mal. af Kirsten Kjær, 1932.

Bjerregaard, Hans Jensen. linje 7 f.o.: * 1704, læs 1704–78. Linje 8 f.o.: Anne Pedersdatter, læs: Ane Povelsdatter (* 1700).

Bjerregaard, Niels. linje 7 f.o.: efter Flade sg. tilf.: † 8.4.1981 i Frederikshavn.

Bjerrum, Anders. † 7.1.1984 i Ordrup, begr. i Vodder.

Bjøl, Erling. linje 4 f.o.: (* 1888), læs: (1888–1977). ~ 1° 20.2.1941 med cand.mag. Annelise Lindhard, * 9.7.1918 i Tystofte, d. af professor E. *L. (1873–1928) og Agnes K. Nielsen (1887–1979). Ægteskabet opløst. ~ 2° 29.10... Linje 8 f.o.: * 1896, læs 1896–1979.

Bjørn, Marie Christine. linje 6–7 f.o.: ca. 79, læs 99.

Blache, Hans. linje 3 f.o.: efter 1952 tilf.: sst. (Nazareth), begr. Hellerup kgd. Linje 6 f.o.: efter Odense tilf.: † 23.6.1974 i Gentofte.

Blatt, Franz. † 2.8.1979 (Roskilde domk.), begr. i Århus. (Ndr. kgd.).

Blegvad, H. s. 215 v.sp. linje 12 f.o.: † 1971, læs 1901–71.

Blegvad, Mogens. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: (~2° 1956 med professor Ove *Nathan, * 1926).

Blicher, Kai. † 24.10.1980 i Århus (Pauls), urne sst. (nordre kgd.).

Blicher-Clausen, Jenny. s. 228 h.sp. linje 14 f.n.: efter relief tilf.: af Flora Jacobsen, 1913.

Blinkenberg, Andreas. † 22.2.1982, begr. i Århus (ndr. kgd.).

Blixen, Karen. s. 233 h.sp. linje 11 f.n.: 1950, læs 1951. S. 239 linje 3 f.o.: efter punkt tilf.: Ingenio et arti 1950. Tilf. til ikonografien: Buste af Lis Hooge Hansen.

Blixenkrone-Møller, Otto. linje 8 f.o.: * 1886, læs 1886–1978.

Bloch, C. E. Tilf. til ikonografien: Model til buste af J. F. Willumsen, 1921, udført i kalksten af Siegfred Wagner, 1948 (1950 Rigshosp.s have).

Bloch, Christian. linje 8 f.o.: efter 1942 tilf.: i Ordrup.

Bloch, J. Victor. linje 10 f.o.: 1850, læs 1861.

Blom, Johanne. Første linje f.o.: Marie, læs Maren.

Blædel, Nic. linje 8 f.o.: efter Fr.borg amt tilf.: † 16.12.1979 i Ordrup. Tilf. til bibliografien: Finn H. Blædel: Slægten Blædel, 1954.

Blædel, Nicolai Gottlieb. Tilf. til bibliografien: Finn H. Blædel: Slægten Blædel, 1954.

Blöndal, Sigfús. linje 13 f.o.: efter Uppsala tilf.: † 3.6.1979 i Helsingør.

Bobé, Louis. Rettelse i linje 1 i bibliografien: 1939, læs 1937.

Bock, Allan. † 5.1.1982 i Kbh. (Bethlehem), begr. sst. (Ass.).

Bodenhoff, Andreas. Tilf. til ikonografien: – Gravmæle af Johs. Wiedewelt, 1797.

Bodilsen, Peder. s. 292 h.sp. linje 9 f.n.: efter statuette tilf.: af M. S. Elo.

Boeck, Hector. linje 9 f.o.: efter Fredericia tilf.: † 27.4.1980 på Skt. Lukasstiftelsen.

Boeg, N. V. linje 6 f.o.: * 1888, læs 1888–1980.

Boel, Esper. linje 3 f.o.: * 1882, læs 1882–1979.

Boel, Marius. † 9.11.1979 i Marslev, begr. sst.

Boet(h)ius Matthias. linje 9 f.o.: Nordstrandico, læs Norstrandico. S. 301 linje 12–13 f.o.: „fuldstændig" udgår. Linje 14 f.o.: efter Quellen tilf.: und Forschungen. Linje 17 f.o.: R. Hanse i Zeitschr., læs R. Hansen i Zeitschr. der Gesellschaft ... Linje 20 f.o.: Heimatskunde und Heimatsliebe, læs Heimatkunde und Heimatliebe.

Bohr, Harald. linje 6 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 6.1.1983 i Gentofte (Messias).

Bohr, Niels. s. 314 h.sp. linje 8 f.n.: Holmgreen (Kbh.s univ.), læs: Holmgreen, 1956–59 (Risø). Buste af Wolfram D. Riggenbach, 1957 (sst.).

Bohr, Aage. linje 5 f.o.: efter 1978 tilf.: i Hellerup (Helleruplund sg.).

Boisen, Mogens. ~1° 10.7.1936 i Helsingør (Mariak.) med Inger-Louise Henriette Bisgaard, * 24.5.1912 i Kbh., † 24.6.1972 i Gentofte, d. af oberstløjtnant, cand.polyt. Vilhelm Christian B. (1876–1953) og Ebba Holm Jørgensen (1882–1941). Ægteskabet opløst 1956. Linje 6 f.o.: efter Rom tilf.: † 31.1.1984 i Gentofte.

Boland, Holger. ~1° 6.9.1929 i Frbg. k. med Gudrun Mathilde Lægaard, * 22.3.1902 i Kbh., † 12.11.1976 sst. (Stefans), d. af sergent Jens L. og Cecilie Marie Knudsen. Ægteskabet opløst. ~2° 9.8.1946 med Ellen Andreasen, d. af væver C. C. A. og Anna Camilla A.

Boldsen, F. C. linje 7 f.o.: 1932, læs 15.3.1932 i Randers (Skt. Peders).

Bonde Nielsen, Jan. linje 7 f.o.: efter (* 1896) tilf.: Ægteskabet opløst 1980. ~2° 26.12.1980 i Tønning med Lone van Hauen, f. Sachs, * 6.5.1937 (~1° med advokat Jan Mac van Hauen, * 1932), d. af fabrikant Hans S. og Grete Welander.

Bondo Svane, O. linje 2 f.o.: Kbh., læs Kbh. (Jakobs). Linje 5 f.o.: efter 1924 tilf.: i Kbh. (Esaias). Linje 6 f.o.: Kbh., læs Kbh. (Jesus). Samme linje efter 1972 tilf.: på Skt. Lukasstiftelsen.

Bonnesen, Merete. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Frue), † 10.5.1980 i Karlebo, begr. i Kbh. (Vestre).

Borchsenius, Poul. † 6.3.1983 i Randers, begr. sst.

Bording, Anders. Tilf. til bibliografien: Den danske Mercurius 1666–1677, udg. Paul Ries, 1973 (med kommentarer og efterskr.).

Bording, Kristen. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1901–29, ved Svend Thorsen, 1972. De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Bornemann, F. C. linje 14 f.o.: Kbh., læs Kbh. (Johannes).

Borum, O. A. † 7.2.1983 i Kbh. (Sions), urne på Frbg. kgd. Linje 8 f.o.: Kbh., læs Kbh. (Matthæus).

Bovin, Karl. linje 5 f.o.: efter Kerteminde tilf.: † 12.8.1980 (Fårevejle) (~1° 1933 med Sigfred *Pedersen, 1903–63).

Boye, Birgitte. Tilf. til bibliografien: L. L. Albertsen i Hymnologiske medd. VII, 1978 11–29. Jens Lyster i Roskilde stiftsblad, 1978 132–37 148–52.

Boye Petersen, Johs. linje 4 f.o.: 1927, læs 1928.

Boyesen, Pietro. linje 2 f.o.: 1819, læs 1820. Efter Kbh. tilf.: (Fred. ty.); linje 4 f.o.: og Anne Lu-

cie Lange, læs: (1787–1829, ~1° 1814 med Ane Sophie Severine Kofoed, * ca. 1787, ~3° med Anne Lucie Lange, † 1835) og Maria Christine Lange († ca. 1827).

Brahe, Jørgen, 1585–1661. Tilf. til bibliografien: L. S. Vedel Simonsen: Bidrag til J. B.s levnetsbeskr., med brudstykker af hans egenhændige dagbøger 1625–56, 1845.

Brahe, Sophia. I bibliografien udgår første titel: S. B.s regnskabsbog . . . 1955.

Brahe, Sten, 1547–1620. Tilf. til ikonografien: – Epitafium, formentlig af Hans Steenwinckel d.æ., ca. 1595 (Næsby k.).

Brahe, Tyge, 1546–1601. s. 435 v.sp. sidste linje: Knutstorp, læs Kågeröd k. Tilf. til ikonografien: Buste af D. Rachette, 1773 (til slottet i Wandsbeck). S. 435 h.sp. sidste linje: efter 29 tilf.: (i VI–VIII brevveksl., i XIV breve og aktstk.). S. 436: Papirer i Rigsark., læs: Papirer i Kgl.bibl. og forsk. udenlandske bibl., især i Nationalbibl. i Wien.

Brammer, Gerhard. Tilf. til bibliografien: Tage Kaarsted: Påskekrisen 1920, 1968.

Brams, Ingeborg. linje 4 f.o.: 1944, læs 12.5.1944 i Søllerød (b.v.). Tilf. til ikonografien: Mal. af Anne Marie Telmányi udst. 1949, og af Else Vogel Jørgensen, 1949.

Bramsen, Alfred. Tilf. til ikonografien: – Gravsten af Kaare Klint.

Bramsen, Eigil. linje 3 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 25.5.1952 i Kbh. (Jesus).

Brande, Marlie. † 18.9.1979 i Hellerup, urne på Garn. kgd.

Brandes, Edvard. s. 449 v.sp. linje 7 f.n.: 1816, læs 1817. S. 449 h.sp. linje 7 f.o.: cand.mag., læs mag.art. S. 453 h.sp. linje 3 f.o.: Rigsark., læs Kgl.bibl. Tilf. til ikonografien: Buste af Anker Hoffmann, 1938 (folketinget). Tilf. til bibliografien: Hakon Stangerup: Henrik Cavling og den moderne avis, 1968. Tage Kaarsted: Ove Rode I–II, 1971–72. Samme: Spillet om magten 1913, 1978.

Brandes, Ernst. linje 10 f.o.: efter parentesen tilf.: d. af kgl. skuespiller Olaf *Poulsen (1849–1923) og Julie Adelgunna Claesen. Tilf. til ikonografien: Tegn. af Geskel Saloman, 1846.

Brandes, Georg. Tilf. til ikonografien: Mal. af H. Vedel, 1925 (Studentergården, Kbh.). Tilf. til bibliografien under kilder: G. B. og Peter Nansen omkr. „Verdenskrigen" (brevveksl.) i Fund og forskning XXII, 1975–76 223–42. Under papirer tilf.: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Brandstrup, Ludvig, 1892–1949. linje 5 f.o.: 1° . . . 1894, læs: ~1° 2.12.1916 (Skovshoved k.) med skuespiller Marie Mathilde Hoff-Hansen, * 31.12.1894 i Horne sg., Vennebjerg hrd.

Brandstrup, Ole. linje 5 f.o.: 19.10.1946, læs 18.10.1945.

Brandt, Christian. Tilf. til bibliografien: Joh. Forchhammer i Herlufsholms skoleprogram 1891. Jacob Gude: En kjøbenhavnsk embedsmand. Optegn. 1754–1810, 1918 (fot. optr. 1970) = Memoirer og breve XXVII. – Papirer og manus. på Herlufsholm.

Brandt, Enevold. linje 2–3 f.o.: formentlig . . . krypt: udgår.

Brandt, Frithiof. linje 5 f.o.: Marie . . . (1869–1935), læs: Marie Christine Elisabeth Wiggers (1869–1935, ~2° 1899 med sagfører Henning Ditlev Hansen, 1869–1948). Linje 11 f.o.: 1900, læs 1899.

Brandt, Hans. † 27.12.1982 i Fåborg, begr. sst.

Brandt Rehberg, Poul. linje 7 f.o.: efter Svendborg tilf.: † 18.4.1984 i Århus.

Bredsdorff, Elias. linje 6 f.o.: efter Brooklyn tilf.: † 18.9.1979 i Hellerup. S. 496 h.sp. linje 23 f.n.: og, læs of.

Bredsdorff, Peter. † 16.1.1981 i Tårbæk, begr. Bispebjerg kgd.

Bredsted, Aage. † 10.11.1981 i Århus, begr. sst. Linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 23.12.1981 i Århus.

Bregendahl, Marie. s. 503 h.sp. linje 7 f.o.: 1834, læs 1839.

Bremerstent, Erhard. † 19.5.1983 i Ålsgårde, begr. i Hellebæk.

Brenaa, Hans. linje 2–4 erstattes med: * 9.10.1910 i Stenmagle. F: gårdejer og hestehandler Peter Petersen og Hansigne Marie Larsen. Navneforandring 1928. ~1° 31.12.1939 i Store Magleby med skuespiller Erika *Voigt, f. Eriksen, * 28.11.1898 i Randers (Skt. Morten), † 29.5.1952 i Kbh. (Vor Frelser), d. af arbejdsmand Niels E. og Johanne Kathrine Olesen. ~2° 1953 med skuespiller Bodil Jørri Jensen, kld. Steen, * 14.1.1923 i Kbh. (Andreas), † 10.1.1979 på Frbg., d. af bestyrer Knud Vilhelm J. og Carla Ovidia Beck. Ægteskabet opløst 1958.

Bricka, Georg. linje 14 f.o.: 1820, læs 1819.

Bro, Vagn. s. 527 h.sp. linje 7 f.o.: ~1°, læs ~1° 1910. Linje 8 f.o.: efter Nielsen tilf.: 1882–1937.

Bro Jørgensen, J. O., læs: Bro-Jørgensen, J. O. (bindestreg if. kgl. resolution af 1944).

Bro Larsen, Ellinor. † 8.4.1983 i Helsingør, begr. sst.

Broberg, Lily. Broberg, Lily . . . Århus, læs **Broberg** Christensen, **Lily,** f. Olesen, * 1923, skuespiller. * 19.9.1923 i Skørring (Silkeborg), d.

af Oda Johanne Olesen (* 1899). Navneforandring 1926.

Brochmand, Hans, 1594–1638. Tilf. til bibliografien linje 5: efter studier tilf.: udg. Holger Rørdam.

Brochmand, Hans, 1621–64. Rettelse i bibliografien linje 11: Norrin, læs Norvin.

Brochmand, Rasmus, 1626–64. Rettelse i bibliografien linje 6: Norwin, læs Norvin.

Brock. Tilf. til slægtsartiklen: Handelsmand i Randers Niels Pedersen Brock er * ca.1665 i Thisted som søn af køb- og rådmand Peder Andersen Skærbæk og hustru Kirsten Rasmusdatter Brock, d. af byfoged i Thisted, forpagter af Råstrup, Rasmus Pedersen Brock; jf. Torsten Balle: Lidt om Christoffer Lunovs efterslægt, Hist. årb. for Thisted, 1975 114.

Brockdorff, Victor. Tilf. til ikonografien: Buste af Leif Johannesen udst. 1932.

Brockenhuus-Schack, Ludvig. Tilf. til ikonografien: Statue af Rasmus Andersen, 1904 (Svendborg).

Broholm, H. C. linje 9 f.o.: efter Roskilde tilf.: † 22.5.1980 i Leicester, England.

Brostrøm, Torben. linje 4 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Vor Frelsers). Linje 5 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Samuels).

Brun, Christian. linje 2 f.o.: Kbh., læs Kbh. (Jakobs). Linje 7 f.o.: sst., læs sst. (Jakobs).

Brunchmann, Anders Henriksen. Rettelse i bibliografien linje 3: Hall, læs Kall.

Brusendorff, Ove. linje 4–5 f.o.: ~ 1936 ... Østø, læs: ~ 7.8.1936 i Helsingør (b.v.) med skuespiller Clara Laurita Hansine Østergaard (Østø), * 14.1.1911 i Århus, † 20.5.1983 i Kbh. (Bispebjerg) (~ 2° 1941 med skuespiller Edvin ·Tiemroth, * 1915). Ægteskabet opløst.

Bruun, Carl, 1834–1911. Tilf. til ikonografien: – Gravmæle af Cosmus Bræstrup, 1911. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Bruun, Hans Henrik. linje 8 f.o.: højesteretssagfører, læs højesteretsdommer.

Bruun, Henry. linje 9 f.o.: efter Veggerslev tilf.: † 10.12.1979 i Rødovre.

Bruun, Kai Aage. ~ 1° 17.7.1927 i Tranekær med Eva Sigismunda Bang, * 24.2.1908 på Frbg. (~ 2° 1934 med forfatter Paul ·la Cour, 1902–56, ~ 3° 1943 med redaktør Peter de Hemmer ·Gudme, 1897–1944), d. af forfatter Oluf ·B. (1882–1959) og Esther M. Bartholdy (1881–1952). ~ 2° 29.11.1931 i Kbh. med sanger Käthe Bielenberg, * 16.10.1906 i Berlin, d. af kunsthandler Heinrich B.

Bruun, Malthe Conrad. Rettelse i bibliografien linje 3 f.n.: (utr. prisafh. i univ.bibl.), læs: (utr. prisafh.).

Bruun, Otto J. linje 5 f.o.: 1975, læs 31.10.1975 (Søllerød).

BIND 3

Brünnich, Morten Thrane. Tilf. til ikonografien: Mal. af Niels Thaaning (univ.s geol. mus., Oslo). Tilf. til bibliografien: Papirer i univ. bibl. i Oslo (før 1937 i Kbh.).

Brünnich, Einar. h.sp. linje 9 f.o.: efter livet tilf.: Konsulent i sindssygevæsen ved Sundhedsstyrelsen 1922–28. – R. 1927. DM. 1928.

Bræstrup, Agnete. linje 8 f.o.: efter Fredensborg tilf.: † 22.2.1981.

Bræstrup, Cosmus. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Brøndsted, Gustav. linje 6–7 f.o.: efter Randers tilf.: † 28.1.1979 i Ordrup.

Brøndsted, Henning. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 12.2.1983 sst.

Brøndsted, P. O. s. 33 linje 22 f.n.: K. Fr. Eichhorn, læs J. G. Eichhorn. Tilf. til ikonografien: – Gravsten af G. Bindesbøll, 1856.

Brøndum, Erling. linje 3 f.o.: * 1900, læs 1900–83.

Brøndum-Nielsen, Johs. linje 13 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 2.5.1981 (Hørsholm).

Bugge, K. E. linje 7 f.o.: 29.4.1929, læs 30.4.1929.

Bugge, Aage. † 2.12.1979 (Søllerød), begr. sst.

Buhl, Ingeborg. † 22.4.1982 i Himmelev, begr. sst.

Buhl, Orla. linje 5–6 f.o.: ~ 9.2.1899 i Bøvling, læs: ~ 9.2.1899 i Ødis.

Bukdahl, Jørgen. † 2.11.1982 i Askov, begr. sst.

Bukh, Niels. Tilf. til ikonografien: Buste af Christian Petersen (Ollerup).

Bundgaard, J. A. linje 10 f.o.: efter Tølløse tilf.: † 31.1.1981 i Skælskør.

Bundgaard, Svend. h.sp. linje 8 f.n.: 1961, læs 1971. Linje 7 f.n.: 1967, læs 1976.

Bundgård Povlsen, Orla. † 10.10.1982 i Lyngby, begr. Sorgenfri kgd.

van der Burgh, F. C., se **Christensen, Harald.** Henvisningen udgår.

Buris. Tilf. til ikonografien: Fremstillet på mal. af Th. Wegener udst. 1844 (St.mus.).

Busch, Eduard. † 18.10.1982 i Blistrup sg., begr. på Frbg. (Solbjerg).

Buus, N. P. J. linje 9 f.o.: Birkerød, læs: Frbg. (Thomas).

Bülow, Joachim. linje 2–3 f.o.: Ingelstad k. i Skåne, læs Ö. Ingelstad k., Ingelstad hrd. Linje 7 f.o.: Ingelstad k., læs Ö. Ingelstad k. Sidste linje i artiklen: Oxie, læs Ingelstad.

Bülow, Johan, 1751–1828. Tilf. til ikonografien: – Udkast til gravmæle af C. F. Stanley, 1805

(kunstakad.; Thorvaldsens mus.). Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Byrding, Holger. † 13.6.1980 i Kbh. (Andreas), begr. sst. (Bispebjerg).

Böcher, Tyge W. † 15.3.1983 i Gentofte (Jægersborg), begr. Gilleleje kgd. Linje 6 f.o. efter (Chr.) tilf.: † 20.5.1981 i Jægersborg.

Bøcker, Kappel. linje 5 f.n.: (Vognmandsmarkens skole), læs (Danm.s pædagogiske bibl.).

Bødker, Laurits. † 15.10.1982 i Karlebo sg., begr. Nivå kgd.

Bøggild, Jørgen. † 28.9.1982 i Kbh., begr. Bispebjerg kgd. Linje 10 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Rosenvængets), † 12.5.1981 sst. (Jac.).

Bøggild, Mogens. linje 10 f.o.: * 1893, læs 1893–1981.

Bøgholm, Karl. v.sp. linje 6. f.n.: 1959, læs 1955.

Bøje, Ove. † 7.4.1982 i Holte, begr. Søllerød kgd.

Bønnelycke, Emil. s. 143 linje 6 f.o.: henvisningsprik ved Harald H. Lund fjernes.

Børup, Marinus. linje 14 f.o.: efter Nykøbing F. tilf.: † 13.7.1981 på Frbg.

Børup, Morten. Tilf. til bibliografien: Niels W. Bruun i Hymnologiske medd. VII, 1978 69–87.

Callisen, Heinrich. Tilf. til ikonografien: Tegn. af G. D. Gianelli (Med.-hist. mus.).

Carit Andersen, Poul. † 29.9.1982 på Frbg., urne på Søndermark kgd.

Carl, 1744–1836. Tilf. til ikonografien: Tegn. af G. L. Lahde, 1798 (Rosenborg).

Carl, Martin. linje 6 f.o.: ~ Thyra ... 1858, læs: ~ 9.4.1886 i Kbh. (Helligånds) med Thyra Frederikke Primon, * 2.8.1858 i Kbh. (Helligånds).

Carlsen, Carl Schlichting. Henvisningen udgår.

Caroline, 1793–1881. Tilf. til ikonografien: Min. af Vezus, 1797 (Rosenborg), tegn. af J. Turretin, 1826 (sst.) og min. af W. A. Müller (sst.).

Caroline Amalie. Tilføjelse til ikonografien: Tegn. af C. F. Kroymann, 1840 (Gisselfeld). Min. af Johannes Møller, 1841 (sst.). Min. af N. C. Hansen, 1869 (Rosenborg). Buste af F. C. Stramboe, 1870 (sst.).

Caroline Mathilde, 1751–75. Tilf. til ikonografien: Min. s.m. kongen af A. Thornborg, 1770 (det da. kongehus' løsørefideikommis).

Caroline-Mathilde. R.E. 1960. Tilf. til ikonografien: Mal. af Otto Christensen udst. 1938.

Carstensen, Edward. Tilf. til bibliografien: Henning Henningsen i Handels- og søfartsmuseets årbog 1980 146–53.

Cassube(n), Christian. Tilf. til bibliografien: Ingrid Ilsøe i Fund og forskning XXVI, 1983.

Cedergreen Bech, Sv. s. 215 linje 4 f.n.: 1977, læs 1972.

Charlotte Amalie, 1650–1714. Tilf. til ikonografien: Relief af W. H. W. (1683?) (Rosenborg) og af Gotfried Wolfram, 1696 (sst.). Min. af Sophie Hedevig, 1698 (sst.). Mal. af Toussaint Gelton (Nat.mus., Sth.).

Christensen, Aksel E. † 15.12.1981 i Birkerød, begr. Ordrup kgd.

Christensen, C. F. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Christensen, Godfred. Tilf. til ikonografien: Mal. af Fritz Jürgensen ca. 1862.

Christensen, Henry. linje 6 f.o.: efter sst. tilf.: † 9.4.1983 i Roskilde.

Christensen, Jens, 1882–1967. linje 8 f.o.: efter Århus amt tilf.: † 2.5.1977 på Skt. Lukas stiftelsen.

Christensen, Jens, 1899–1967. linje 6 f.o.: Margrethe, læs Ane Margrethe. Linje 7 f.o.: efter Mols tilf.: † 20.5.1982 i Århus (Ellevang).

Christensen, Jens, * 1921. Ambassadør i London 1977–81.

Christensen, Kay. † 11.11.1981 i Lundby, begr. i Kbh. (Ass.).

Christensen, N. Chr. † 15.12.1983 i Horsens (Vor Frelser), begr. sst.

Christensen, Niels E. † 31.5.1980 i Risskov, urne på Mariebjerg kgd., Kgs. Lyngby.

Christensen, Otto. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Garn.), † 4.3.1982 i Ordrup, begr. Mariebjerg kgd.

Christensen, Torben. † 8.9.1983 i Hørsholm, begr. Tårbæk kgd. Linje 4 f.o.: (* 1894), læs: (1894–1978). ~ 1° 17.5.1948 i Spandet k. med sygeplejerske Else Knudsen, * 7.8.1923 i Spandet (~ 2° 1972 med teolog Bent *Noack, * 1915), d. af førstelærer Magnus K. (1886–1958) og lærer Thora Marie Katrine Nielsen (1888–1973). Ægteskabet opløst 1971. ~ 2° 2.5.1971 i Ryslinge frimenighedsk. med kunsthistoriker Else Marie Bukdahl, * 12.6.1937 i Brørup, d. af forfatter Jørgen *B. (1896–1982) og Magnhild Ødvin (* 1899).

Christensen, William. s. 290 linje 23 f.n.: I–VI, 1928–34, læs I–IX, 1928–39.

Christian I. Tilf. til ikonografien: C.s indtog i Rom malet af A. C. Rüde, 1779 (kunstakad.).

Christian II. Tilf. til ikonografien: Udkast til statue af E. Utzon-Frank, 1919.

Christian IV. Tilf. til ikonografien: Afbildet som fredsmægler på mal. af A. v. d. Venne, 1643 (Rosenborg), og på historiemal. af C. F. Høyer (Børsen).

Christian V. Tilf. til ikonografien: Buste af H. N. Arenfeldt (Rosenborg). Relief af WHW, 1683 (sst.). Min. af G. A. de Bois-Clair, 1692 (Kassel), af samme forlæg til stik af J. Friedlein, 1700. Tegn. af J. Henne, 1692 (Rosenborg),

relief af samme? (sst). Relieffer af G. Wolfram bl.a. 1693 og 1696 (sst.). Min. af Sophie Hedevig, 1698 (sst.). Tegn. af P. Rublagh (kobberstiksaml.). Afbildet på allegorisk mal. af C. N. Overgaard (Fr.borg).

Christian VI. Tilf. til ikonografien: Relief i karneol af Ahron Jacobson (Rosenborg).

Christian VII. Tilf. til ikonografien: Mal af A. J. de Peters 1768–69. Mal. af A. Roslin, formentlig 1770 (Versailles; forhen Château du Vertbois, Orne, Frankrig) samt 1772 og 1773. Mal. af J. C. Schøller, 1787 (Leinstrand k.) formentlig efter kobberstik. Relief af A. Weidenhaupt, 1788 (Kbh.s. univ.). Afbildet på allegorisk mal. af G. M. Fuchs (Fredensborg).

Christian VIII. Tilf. til ikonografien: Buste som prins af F. C. Krohn. Mal. af E. Bærentzen, 1843 (mus. i Reykjavík). Rytterstatuette af Adelgunde Vogt (Rosenborg). Min. af C. L. Plötz. Mal. af P. H. Wilhardt (altinget, Island).

Christian IX. Tilf. til ikonografien: Mal. af F. L. Storch, 1867 (Zool. mus.). Buste af H. Conradsen, 1872. Min. af J. Zehngraff, 1898 (Rosenborg). Mal. af F. Henningsen (mus. i Reykjavik) og af P. H. Wilhardt (altinget, Island).

Christian X. s. 335 v.sp. linje 30 f.o.: (Amalienborg) flyttes til linje 19 efter 1899. S. 335 h.sp. linje 32 f.o.: efter 1949 tilf.: (Jagt- og skovbrugsmus.). Yderl. tilf. til ikonografien: Medalje af Andreas Hansen, 1912. Afbildet s.m. dronningen på mal. af A. Tørsleff, 1923, og på kalkmal. af genforeningen 1920 malet af Herman Andersen 1923–24 (Østrigsgades skole, Kbh.). Mal. af P. H. Wilhardt (altinget, Island). Buste af Anton Laier.

Christian Albrecht. Tilf. til ikonografien: Statue af J. A. Villers, 1671 (Slesvig domk.). Relief af Jokum Henne (Rosenborg).

Christiani, C. J. R., s. 349 linje 4 f.n.: 1962, læs 1942.

Christiansen, Arne. linje 5 f.o.: efter Odense tilf.: † 28.3.1981 i Holte.

Christiansen, Einar. Tilf. til ikonografien: Mal. af Finn Bentsen, 1936 (Det kgl. teater).

Christiansen, M. linje 8 f.o.: efter Horsens tilf.: † 1.8.1979 i Lyngby.

Christiansen, Poul S. Tilf. til ikonografien: Tegn. af Otto Christensen (Fåborg mus.). Gravmæle af Henrik Starcke efter tegn. af N. Larsen Stevns, 1934.

Christophersen, Henning. Tilf. til artiklen: C. udtrådte juli 1984 af regeringen for at overtage en kommissærpost i EF.

Classen. J. F. Tilf. til bibliografien: Papirer i Det Classenske fideikommis' arkiv.

Clausager, A. J. DM. 1927. Tilf. til bibliografien: Gunnar Milthers: Slægten fra Fastergård, 1951 382f. J. P. Clausager i Hardsyssels årbog 1980 115–37. – Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Clausen, Carl F. † 27.11.1983 i Texas.

Clausen, H. N. Tilf. til bibliografien under kilder: Laurids Skaus brevveksl. med politiske venner i Kbh., udg. H. V. Gregersen, 1966.

Clausen, H. V. Tilf. til bibliografien: To ungdomsvenner. En brevveksl. mellem H. P. Hanssen og H. V. C., udg. Harald Jørgensen, 1962. Franz v. Jessen: Mit livs egne, hændelser, mennesker I–V, 1943–46.

Clausen, Hjalmar. † 20.11.1983 i Holte (Ny Holte sg.), begr. Søllerød kgd. Linje 1: veterinær, læs agronom.

Claussen, Poul. linje 7 f.o.: efter Nykøbing S. tilf.: † 5.6.1982 i Kbh.

Claussen, Rasmus. s. 434 h.sp. linje 26 f.n.: men ved opløsningsvalget 1873 fik han i forpagter N. C. *Frederiksen, Fuglsang, en modstander . . . , læs: men ved opløsningsvalget 1879 fik han i grosserer C. *Hage en farlig modstander.

Claussen, Sophus. s. 437 v.sp. linje 27 f.n.: efter relief tilf.: af Anne Marie Carl Nielsen.

Clemmensen, Andreas. Tilf. til ikonografien: – Eget gravmæle ca. 1917.

Clemmensen, Ebbe. linje 4 f.o.: * 1884, læs 1884–1980.

Clemmensen, Mogens. linje 7 f.o.: efter Charlottenlund tilf.: † 29.12.1980 i Vejby.

Clemmensen, Tove. linje 4 f.o.: * 1884, læs 1884–1980. Linje 5 f.o.: efter lektor tilf.: dr.phil.

Clemmesen, Erik. † 4.1.1984 i Kbh. (Helligånds), begr. sst. (Garn.).

Cohen, Just. s. 455 linje 16 f.o.: „daværende borgmester" udgår.

Cold, Ulrik. linje 3 f.o.: Lilly Martini (* 1902), læs Lilly Eleonora Martini (1902–83).

Collin, Jonas, 1776–1861. Tilf. til bibliografien: Niels Petersen i Arkiv IV, 1972 13f (J. C. som embedsmand). Papirer i Kgl. bibl.

de Coninck, Frédéric. Tilf. til ikonografien: Relief, formentlig af Carl Lode (Kunstindustrimus.).

Coning, Jacob. linje 8 f.o.: Ehrenburg, læs Tranberg.

Corydon, Robert. † 21.8.1984.

Crappé, Roland. linje 2 f.o.: † før 15.4.1645, læs † 13.3.1644.

Dael, Niels. linje 13 f.o.: efter Skåne tilf.: † 18.11.1965 i Slagelse.

Dagmar, † 1212. Tilf. til ikonografien: Dronning D.s ankomst, mal. af J. T. Skovgaard, 1928 (Prags rådhus). Relief af Henrik Starcke, 1949

(ved Ringsted k.; Ny Carlsbergfondet), hertil skitse (Mus. for dekorativ kunst, Lund).

Dagmar, 1847–1928. Tilf. til ikonografien: To min. af J. Zehngraff (Rosenborg).

Dahl, Christian. linje 18–23 udgår og erstattes af flg. tekst: Århus og blev 1844 eneejer. Som student reves D. med af det liberale røre og sluttede sig siden til de nationalliberale. Uden at være udpræget partigænger valgtes han 1847 til stænderdeputeret for sædegårdsejerne i Århus stift og mødte i Viborg stænder 1848. Under den spændte situation ....

Dahlerup, slægt. Første linje: ca.–1664, læs * ca. 1664. Tilf. til slægtstavlen: Elin Høgsbro Appel † 1980.

Dahlerup, Aksel. s. 527 v.sp. linje 3 f.o.: efter (1863–1934) tilf.: ~1° 3.1.1924 i Kbh. (b.v.) med Olga Hansine Hansen, * 28.5.1900 i Melløse, Ll. Lyngby sg., † 9.1.1939. Ægteskabet opløst 1926.

Dahlerup, Hans. Tilf. til ikonografien: Mal. af A. H. Hunæus 1845/46. Mal. i samme type som Kaysers litografi (Heeresgeschichtliche Mus., depon. i Kriegsarchiv, Wien). – Udkast til monument for D. i Wien af H. B. Dahlerup.

Dahlerup, Johanne. † 19.6.1983 på Frbg. (Solbjerg), begr. i Spjellerup.

Dahlerup, Vilhelm. Tilf. til ikonografien: Buste af Fr. Hammeleff, 1886.

Dalgaard, Knud. † 9.4.1981 i Ørsted sg., Rougsø hrd., begr. i Kbh. (Bispebjerg). Linje 10 f.o.: efter Vandfuld hrd. tilf.: † 18.3.1980 i Lemvig.

Dalsager, Poul. Okt. 1979 landbrugs- og fiskeriminister, jan.1981 EF-kommissær for landbrug efter Finn *Gundelach.

Dam, Albert. linje 7 f.o.: efter 1901 tilf.: ~1° 27.11.1913 i Brædstrup (b.v.) med Ane Olesen, * 16.7.1882, † 4.5.1916 på Kjellerup sygehus, d. af gårdmand Peder O. (1842–1909) og Rasmine Hansine Vilstrup (1859–1949). S. 553 v.sp. linje 3 f.o.: 1936, læs 1934.

Dam, Mogens. † 4.11.1979 i Birkerød, begr. sst.

Dannel, David. s. 573 linje 16–20 f.o.: D. hjembragte ... tre grønlændere, læs: D. hjembragte fire røvede indfødte, en mand og tre kvinder fra hvilke det første grønlandske „vocabularium", udgivet af Adam *Olearius 1656, stammer. Billedet af de fire ...

Danneskiold-Løvendal, se **Løvendal.** Henvisningen slettes.

Danneskiold-Samsøe, Christian. s. 579, h.sp. linje 13 f.n.: Lehrmann, læs Lehmann.

Davidsen, M. J. linje 13 f.o.: 1862, læs 1868. Tilf. til bibliografien: Marcus Rubins brevveksl. 1870–1922, udg. Lorenz Rerup I–IV, 1963.

Degen, Søffren. s. 605 linje 4 f.o.: († senest 1870), læs: * 1817/18, † 24.3.1866 i Kbh. (Vor Frue).

Demant, William. † 23.12.1979 (Frbg.), begr. Vestre kgd.

Dessau, Einar. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 15.9.1979.

Dich, Jørgen. linje 7 f.o.: efter 1897 tilf.: (~1° med Per *Knutzon, 1897–1948).

Dige, E. † 4.5.1981 på Hvidovre hosp., begr. Avnslev kgd. Tilf. til bibliografien: J. Hæstrup: ... til landets bedste– I–II, 1966–71.

Dinesen, Erling. linje 1: handelsminister, læs arbejdsminister.

Dinesen, Lars. Tilf. til bibliografien: Fra Jylland-Postens brevgemmer, udg. C. O. Bøggild-Andersen og Vagn Dybdahl, 1950. Vagn Dybdahl: Partier og erhverv, 1969.

Djursholt, Henry. s. 653 linje 3 f.o.: efter (Skt. Olai) tilf.: † 22.11.1981.

BIND 4

Dons Christensen, Henrik. † 15.3.1984 i Ribe, urne på Askov kgd. Linje 6 f.o.: Minneapolis, læs Minnesota.

Drachmann, A. B. s. 29 h.sp. linje 14 f.o.: føler, læs følger.

Drachmann, A. G., * 1891. † 9.4.1980 i Bagsværd, urne på Hornbæk kgd.

Dreier, Frederik. s. 42 v.sp. sidste linje: Knud Jespersen, læs Knud Jensenius.

Drejer, slægtstavle. Vinhandler Peter Georg Dreyer † 1981.

Drejer, J. linje 6–8 f.o.: 10.10.1769 ... (Frue), læs: ~10.10.1769 i Odense (husbryllup, Skt. Knuds) med Frederikke Amalie Ebsen, døbt 17.7.1740 i Kallehave, † 6.11.1818 i Kbh. (Frue), d. af kromand i Kallehave Hans E. († 1750) og Ingeborg Jensdatter From (1713–efter 1762, ~2° 1752 med kromand Niels Antoni Mørch, † 1762).

Dreyer, Carl Th. linje 3 f.o.: F: typograf, læs: F: proprietær i Skåne Jens Christian Torp (1850–1928) og husbestyrerinde Josefina Bernhardina Nielsson (1855–91). Adopteret 1890 af typograf. Tilf. til bibliografien: Martin Drouzy: Carl Th. Dreyer, født Nielsson I–II, 1982.

Dreyer, Erik. linje 20 f.o.: efter (Frelser) tilf: † 16.2.1982 på Læsø. S. 56 linje 10 f.o: 1924, læs 1923. Linje 11 f.o.: efter Danmark tilf: 1959 og 1963 valgt til præsident.

Drubin, Chilian. linje 2 f.o.: efter 1699 tilf.: † 8.7.1747.

Duurlo, Ulrik. linje 5 f.o.: efter 1960 tilf.: Navneforandring 1956. ~1° 1.12.1944 i Kbh. (Garn.) med Lilli Bendixsen, * 24.12.1919 i Kbh. (Islands Brygge), d. af fabrikant Erik

Pontoppidan B. og Inger Axelholm. Ægteskabet opløst.

Dybdahl, Vagn. linje 10 f.o.: 1922, læs 1940.

Dyrskjøt, Peder. Tilf. til bibliografien: Repertorium diplomaticum 2.r. VIII, 1936 457–63.

Døllner, Harald. R. 1862. DM. 1873.

Døssing, Th. s. 87 sidste linje: efter Frederikshavn tilf.: † 27.11.1981 på Frbg.

Ebbesen, Niels. Tilf. til ikonografien: Allegorisk relief til minde om E. af S. S. Winther ca. 1840 (Rosenborg).

Ebel, Just. Rettelse ang. forældre: F: livvagtskarl og livvagtmester hos Christian IV, senere kaptajn for Fynske kompagni under Jyske regiment Augustinus E. († 1651) og Margrethe Hansdatter Friis († før 17.5.1639, datterdatter af Oluf *Bager). S. 96 linje 7 f.o.: efter Odense tilf.: hvor hans far 1634–41 var rådmand. Tilf. til bibliografien: Svend Larsen: Studier over det fynske rådsaristokrati II, 1965 145–49.

Ebstrup, Erik. linje 7 f.o.: efter Bandholm tilf.: † 25.12.1979 i Hornbæk.

Edel. s. 104 linje 7 f.n.: Cicilie, læs Cæcilia.

Edelberg, Lennart, † 11.11.1981 i Ribe, begr. sst.

Egerod, Søren. linje 5 f.o.: * 1890, læs 1890–1980.

Eibe, F. H. linje 4 f.o.: ca. 1770–tidligst 1829, læs 1773–1835. Linje 5–6 f.o.: ca. 1782, læs 1782. Tilf. til bibliografien: Kn. Bierfreund og E. Juel Hansen i Pers.hist.t. 1964–65 179ff. Henning Jensen sst. 1974 147.

Eickhoff, Gottfred. † 26.7.1982 i Kbh., begr. Frbg. kgd.

Eisenberg, Elias. linje 7 f.o.: efter Flensborg tilf.: († 1560) og Marina Paysen († 1585).

Ekenberger, Blasius. linje 4–5 f.o.: Holst . . . Paysen, læs: Holste, † 10.3.1595 sst., d. af borgmester Frantz H. († 1560) og Marina Paysen († 1585).

Elbek, Bent. linje 8 f.o.: 1957, læs 1947.

Elgaard, N. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Elmquist, A. F. Tilf. til ikonografien: Fremstillet i kallipasta af Henriette Diderichsen (Teatermus.).

Elmquist, Aage. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Elsass, L. Tilf. til ikonografien: Buste af Knud Nellemose, 1947 (Sophus Berendsen A/S).

Enevoldsen, Jens, * 1907. † 23.5.1980 i Kbh. (Vor Frue), begr. Bispebjerg kgd. Linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Jac.).

Engelstoft, C. T. Tilf. til bibliografien under lit.: Olaf Olsen: I Jacob Madsens fodspor. Biskop C. T. E.s fynske kirkebeskrivelser, 1970.

Engelstoft, Laurits. Rettelse i bibliografien under kilder: Fra Fr.borg amt, 1908 og 1909 erstattes af Fra Fr.borg amt 1961. Tilf.: Danske mag. 7.r.IV, 1943–48 87–92 102–26 (breve fra C. F. Wegener).

Engelstoft, Povl. Tilf. til ikonografien: Mal. af Johs. Nielsen, 1948 (Hagerups Forlag).

Engqvist, Thorvald. † 18.12.1982 i Gentofte, begr. sst.

Enna, August. linje 12 f.o.: efter Sorø amt tilf: † 21.9.1981.

Erichsen, John. Tilf. til ikonografien: Relief på gravmæle af Olav Olavsen, forlæg for Seehusens stik.

Erik den Røde. Tilf. til bibliografien: Ólafur Halldórsson: Grænland i midladaritum, Reykjavik 1978.

Eriksen, Erik. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1923–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Erslew, Th. H. h.sp. linje 7 f.o.: kulturministeriet, læs kultusministeriet.

Eschricht, D. F. Tilf. til ikonografien: Relief af Siegfr. Wagner (Kbh.s univ.s fysiol. inst.).

Eskelund, Karl I. linje 11 f.o.: 1944, læs 1941.

Estrup, H. F. J. Tilf. til bibliografien: Dagbøger og breve fra H. F. J. E.s udenlandsrejser i Danske mag. 8.r.II, 1962–65 133–403.

v. Euch, Johannes. Tilf. til ikonografien: Buste af Johan Gudmundsen-Holmgreen (det katolske vikariat, Kbh.).

v. Ewald, Johann. Rettelse i ikonografien: Stik af Clemens efter tegn. af Aldenrath, læs: Tegn. af H. J. Aldenrath (Garnisonsbibl., Kbh.), efter denne stik af C. T. Riedel, 1811.

Exner. Rettelse i slægtstavlen: Gustav Johan Adolf E. 1897–1981 provst.

Exner, Bent. linje 2 f.o.: * 1897, læs 1897–1981.

Exner, Johannes. linje 3 f.o.: * 1897, læs 1897–1981.

Fabricius, slægtstavle II. Matematiker, professor Frederik Geert F.-Bjerre † 1984.

Fabricius, Adam. Tilf. til bibliografien: Knud Fabricius i Østjysk hjemstavn 1961. Samme i Pers.hist. t. 14.r.V, 1963–65 53–73.

Fabricius, Frederik. Tilf. til biografien: F. virkede som lærer ved Vestre Borgerdydskolen 1812–17 og 1820–37. Tilf. til bibliografien: Vestre borgerdydskole 1787–1937, 1937 32–34. S. 305 h.sp. linje 5 f.n.: F. Hoffmann, læs Johannes Hoffmann.

Fabricius, Jacob, 1840–1919. linje 12 f.o.: 64, læs 63. Linje 26 f.o.: 1887 til sin død, læs: 1887–1918. Linje 21 f.n.: 1893–1900, læs: 1893–99. Rettelse i bibliografien: Nationaltid. 9.6.1919, læs: 10.6.1919. Tilf. til bibliografien: Lars Børge Fabricius i Samfundet til udgivelse af dansk musik 1871–1971, 1971 7–86.

Fabricius, Otto. Tilf. til bibliografien: H. Ostermann i Medd. om Grønland CXXIX, 4, 1946 (O. F.: Grønlandsbeskrivelse I). Erik Holtved

sst. CXL, 2, 1962. L. B. Fabricius: Træk af dansk musiklivs hist., 1975. Torben Wolff i Naturens verden nr. 12, 1980.

Fabricius, Paul. linje 4 f.o.: 1885, læs 1883.

Fabricius-Bjerre, Bent. linje 3 f.o.: * 1899, læs 1899–1982.

Falck Hansen, Willy. linje 6 f.o.: efter Nr. Alslev tilf: † 27.2.1984 i Fårevejle.

Fallesen, Edv. Tilf. til bibliografien: Lars Børge Fabricius: Træk af da. musiklivs hist., 1975.

Fang, Arthur. linje 5 f.o: ~ Magna Jensen, læs ~ 1° 1912 med Fanny Vibeke Sofie Frederiksen, * 1883, † 1.2.1962. Ægteskabet opløst. ~ 2° med Magna Jensen.

Feilberg, H. F. I bibliografien slettes flg.: V. Valerius i Fynsk hjemstavn, 1934.

Feldborg, A. Andersen. Tilf. til bibliografien: Breve fra og til Adam Oehlenschläger 1809–1829 III, udg. Daniel Preisz, 1955.

Fenger, slægtstavle. Læge Vilhelm Asp F. † 1984.

Ferlov Mancoba, Sonja. linje 2 f.o.: Ejner, læs Ejnar. Linje 3 f.o.: 1873–1935, læs 1871–1934. Linje 4 f.o.: 1885, læs 1883.

Fibiger, Elfrida. v.sp. linje 5 f.n.: 1808, læs 1809.

Fink, slægtstavle. Gårdejer Jesper Jepsen F. havde foruden de nævnte 2 børn datteren Marie Kirstine F., 1845–1920, ~ gårdejer Christian *Finnemann, 1842–1929.

Fink, Troels. linje 5 f.o.: 20.6.1947, læs: 11.6.1947 i Kbh. (Brønshøj), d. af landsretssagfører Carl *H.-K. (1886–1956) og Rigmor Holm (1889–1955).

Finsen, Hanne. linje 3 f.o.: * 1896, læs 1896–1980.

Fischer, Erik. linje 4 f.o.: * 1894, læs 1894–1984.

Fisker, Niels. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Fjelrad, Georg. s. 434 linje 21 f.o.: 1963, læs 1965.

Flor, Hage Riis, se **Riis Flor, Hage.** Henvisningen udgår.

Fog, Mogens. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Fog-Petersen, Vagn. † 2.4.1984 i Gamby, begr. i Hårslev.

Foget, Maja. linje 1: 11.6.1906, læs 13.6.1906.

Foght, L. F. linje 6 f.o.: 1908 . . . Kbh., læs: 1908 i Kbh., † 20.7.1943 sst. (Cit.).

Fogtmann, Nikolai. linje 12 f.o.: 1755, læs 1756.

Fonnesbech-Sandberg, Elna. Tilf. til ikonografien: Mal. af S. Hjorth Nielsen 1934–35 (Malmø mus.).

Forchhammer, Eiler. † 13.12.1980 i Kbh. (Husumvold), begr. sst. (Garn.). Linje 6 f.o.: efter 1941 tilf.: sst. (Trin.).

Forchhammer, G. s. 487 h.sp. linje 28 f.o.: Finn Magnusen, læs Finnur *Magnússon.

Forchhammer, Olaf. linje 9 f.o.: efter Slagelse tilf.: † 17.12.1963 sst. (Chr.borg slotssg.).

Forchhammer, Viggo. v. sp. linje 5 f.n.: efter Kbh. tilf.: † 10.11.1980 i Kbh. (Luther).

Foss, Alex. Tilf. til ikonografien: Medalje af Gunnar Jensen, 1929, efter L. Brandstrups relief.

Foss, Erling. † 15.6.1982 i Skovshoved, begr. Mariebjerg kgd.

Frandsen, H. N. linje 6–7 f.o.: efter Tjustrup tilf.: † 23.2.1983 i Himmelev.

Frederik II. Tilf. til ikonografien: Forlæg til statue af E. Utzon-Frank, 1924.

Frederik III. Tilf. til ikonografien: Relief på kroner 1649–51 af Hans zum Busch. Sølvstatuette af Jørgen Stilche, 1654 (Bregentved) og af samme? (Rosenborg). Relief af Jokum Henne (Rosenborg). Afbildet på voksrelief, muligvis af N. Vallari (sst.).

Frederik IV. Tilf. til bibliografien under lit.: Andreas Hojer: König Friederich des Vierten glorwürdigstes Leben I–II, 1829. Fr. Weilbach: Frederik IVs Italiensrejser, 1933. Tilf. til ikonografien: Afbildet på riffelmal. af G. A. de Bois Clair, 1692 (Rosenborg). Mal. af H. Düvens, 1703 (Valdemarsslot). Relief af A. Gercken (Fyns stifts mus.). Sølvstatuette af Peder Hansen Klein, 1720 (Rosenborg).

Frederik V. s. 542 v.sp. linje 17 f.o.: søster, læs svigerinde. Tilf. til ikonografien: Efter Saly buster af L. Grossi (Rigshosp.) og af D. Rachette (Langesø). Elfenbensbuste af I. E. Bauert, 1760 (Rosenborg). Pastel af Vigilius Erichsen (Rosenborg).

Frederik VI. s. 544 v.sp. linje 31 f.o.: fætter, læs onkel. Tilf. til ikonografien: Relief af J. C. W. Wunderlich, 1804 (Rosenborg). Mal. efter Eckersberg af T. B. Wilms (Städt. Mus., Flensborg). Min. af C. G. Lind 1831 og 1832 (Rosenborg). Mal. af C. F. Christensen, 1833 (sst.). Min. af C. Horneman (sst.).

Frederik VII. s. 549 v. sp. linje 10 f.o.: ca. 1776, læs 1772. Linje 11 f.o.: 1794, læs 1793. Tilf. til ikonografien: Mal. af Schiøtt ca. 1850 (Rosenborg). Min. af B. Wolck, 1851 (kgl. løsørefideikommis). Mal. på vaser af A. Juuel 1860 og 1864 (kongehuset). Relief af F. som prins af A. Jacobson og af S. S. Winther (Rosenborg). Min. af N. C. Hansen (sst.) og af R. Greve. Buste af A. Kolberg. Mal. af P. H. Wilhardt (altinget, Island). S. 554 v.sp. linje 1–2: Buste af A. Paulsen, 1867, Maribo, læs: Buste af L. Prior, 1867, Maribo.

Frederik VIII. Tilf. til ikonografien: Buste af Svend Jespersen (radiumstationen).

Frederik IX. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Frederik, 1753–1805. Tilf. til ikonografien: Buste af J. J. Holm, 1781, efter Beeken (Kunstindustrimus.). Statuette af C. Tvede, 1781, efter L. Grossi, og efter denne af A. Hald, 1791 (Rosenborg). Mal. af C. Viertel (Rosenborg).

Frederik Christian, 1765–1814. s. 577 v.sp. linje 30 f.o.: 1884, læs 1784.

Frederiksen, Niels. s 593 h.sp. linje 3, læs: 1929 (Høng husmandsskole) og 1944 (Chr.borg).

Fremm, Arne. † 28.9.1980 (Brønshøj), begr. Søndermark kgd.

Freund, Hermann Ernst. Tilf. til ikonografien: Buste af M. S. Elo, 1922 (glyptotekets facade). – Gravmæle af G. C. Freund.

Friborg, Jens Christopher. Rettelse i bibliografien: selvbiografisk, læs tidl. udg.

Friderichsen, Carl. † 14.4.1982 i Kbh. (Pauls), begr. sst. (Holmens). Linje 9 f.o.: efter Fredericia tilf.: † 3.11.1981 i Kbh. (Pauls).

Fridericia, L. S. Tilf. til ikonografien: Buste af Siegfr. Wagner, 1932.

Friis, Andreas. † 16.9.1983 i Hillerød, begr. sst. Linje 7 f.o.: efter Buddinge tilf.: † 20.3.1981 i Hillerød.

Friis, Christian, 1556–1616. Tilf. til bibliografien: Breve til enkedronning Sofie og Dronning Anne Katharine i Historiskt magasin, Sth. 1953 5–51.

Friis, Finn. s. 626 linje 11 f.o.: cand.jur., læs cand.polit.

Friis, J. J. Lønborg. v.sp. sidste linje: 1882, læs 15.12.1882.

Friis, Jesper, 1593–1643. Tilf. til bibliografien: V. Hermansen i Folkeliv og kulturlevn. Studier tilegn. Kai Uldall, 1960 277–94.

Friis Hansen, Julius. linje 6 f.o.: efter Ribe tilf.: † 14.1.1947 i Kbh. (Jac.).

Friis-Skotte, J. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

BIND 5

Frisch, H. M. linje 6–7 f.o.: Hartvig . . . 69), læs Hartvig Marcus F. (1709–81, ~1° med Sophie Barbara Henrici, 1715–45) og Jacobine Henriette Henrici (1725–69).

Frische, Axel. linje 3 f.o.: efter Kbh. tilf.: begr. Hellerup kgd. Linje 6–7 f.o.: med . . . Viborg, læs: med sygeplejerske Kristine Jørgine Christensen, * 22.4.1879 i Viborg (Dom.). Linje 11–12 f.o.: med . . . Jönsson, læs: i Gentofte (b.v.) med Ragnhild Caroline Georgine Sexauer, * 9.10.1904 i Kbh. (Jac.), d. af fabrikant Georg S. (1876–1923) og Caroline Oluffine Amanda Jönsson (1884–1962).

Frost, Jep Lauesen. h.sp. linje 3 f.o.: efter Skorup tilf.: † 9.1.1981 i Allerød.

Frølich, Lorenz. s. 34 v.sp. linje 6 f.o.: 1823, læs 1830. S. 36 h.sp. linje 24 f.o. tilf.: I kobberstiksamlingen findes henved 300 tegninger af F. foruden en stor samling deponeret af familien. Endv. tegninger i Odense Bys museer (H. C. Andersens hus), i Den Hirschsprungske samling og Fondation Custodia i Paris.

Fønss, Mime. første linje: efter Mime tilf.: (døbt Mimmi). Linje 2 f.o.: Skt. Markus, læs Skt. Thomas. Linje 6 f.o.: Frbg., læs Kbh. (Brorsons). Samme linje: efter Oluf tilf.: Rasmus. Linje 7 f.o.: efter Ellen tilf.: Kordone.

Fønss, Peter. Tilf. til bibliografien: Hugo Matthiessen: Snapstinget, 1946 137–47 190–99.

Fønss, Aage. linje 2 f.o.: Århus . . . 1976, læs: Århus (Vor Frue), † 30.9.1976 i Kbh. (Grøndals), begr. sst. (Vestre).

Gabold, Ingolf. ~1° med N. N. ~2° 27.6.1969 i Ordrup med Ingrid Merete Winkelmann Hasager, * 3.3.1935 på Frbg. (~1° 1954 med senere operadirektør John *Winther, * 1933; ægteskabet opløst, ~2° 1961 med pianist Kjell Martin Bækkelund, * 1930; ægteskabet opløst), d. af fuldmægtig Herluf Wilhelm Christiansen H. (* 1907) og Christine Winkelmann (* 1908). Ægteskabet opløst.

Gad, Carl. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Aldersro), begr. sst. (Bispebjerg).

Gad, Urban. linje 6 f.o.: april 1912 i Tyskland, læs 11.5.1912 i Kbh. (Skt. Pauls).

Gade, Niels W. linje 8 f.o.: 17.6., læs 15.6. S. 87 h.sp. linje 17 f.n.: efter istand tilf.: Tit. professor 1856. – R. 1852. DM. 1869. K.[2] 1872. K.[1] 1886.

Galster, Georg. † 8.9.1983 i Hellerup (Messias), urne på Mariebjerg kgd.

Gam, Mikael. † 24.5.1982 i Virum, begr. Søllerød kgd.

Garde. Rettelse i slægtstavlen: Janus *G., læs August *G. Radiopioner Hans Georg G. † 1984.

Garde, Janus. Kaldenavnet er August, ikke Janus.

Gaunø Jensen, V. s. 127 linje 14–15: apotekeren, læs apoteker-eden. Tilf. til ikonografien: Tegn. af Otto Christensen.

Geert-Jørgensen, Einar. linje 8 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Trin.). Linje 9 f.o.: efter 1980 tilf.: på Frbg. (Flintholm).

Geill, Torben. linje 7 f.o.: efter Wien tilf.: † 27.1.1980 i Gentofte.

Geismar, Eduard. Tilf. til bibliografien: Niels Thulstrup i Forschungsgeschichte, Stuttgart 1970 90–99.

Gelsted, Otto. Tilf. til ikonografien: Figur af Sigurjón Ólafsson, 1941 (Esbjerg mus.).

Georg I. Tilf. til ikonografien: Min. af J. Zehngraff (Rosenborg).

Gerdes, Finn. linje 3 f.o.: * 1893, læs 1893–1981.

Gerner, Henrik. s. 162 v.sp. linje 22 f.o.: R. R., læs Rasmus Rafn.

Gersdorff, Frederik, 1650–91. Tilf. til ikonografien: Epitafium af Th. Quellinus, 1691 (Tølløse k.).

Gersov, Gunner. linje 6 f.o.: * 1918, † 1951, læs: * 8.5.1918 på Haraldsgave, Gladsakse, † 9. 6.1952.

Getreuer, Christian Peter. Efter navnet tilf.: (i kbg. Peiter). Linje 3–5 f.o.: hofmaler ... († 1755), læs: oldermand for malerlavet Johan Zachariassen G. (ca. 1651–1730, ~ 1° med N. N., † 1677, ~ 2° med N. N., † 1683, ~ 3° 1683 med Magdalene Pedersdatter, † 1695) og Marie Danielsdatter Behm (ca. 1669–1725). Tilf. til bibliografien: G. Hvidkjær Hansen i Pers. hist.t. 1983 163–89 (slægt).

Giersing, Harald. Rettelse i bibliografien linje 3 f.n.: Politiken, læs Berl. tid.

Gilbert-Jespersen, Holger. linje 2 og 3 f.o.: 1977, læs 1975.

Glückstadt, Isak. s. 226 linje 1 f.o.: af B. Frieling, 1907, og af F. Henningsen, læs: af Fr. Henningsen, det ene 1907.

Glæsel, Edv. Tilf. til ikonografien: Gravmæle af M. Nyrop, 1916.

Godskesen, Marius. linje 10 f.o.: 1920, læs 1924. Linje 15 f.o.: Dina Weile, læs: Bernhardine (Dina) Ida Marie Gihm Weile, * 1904.

Goldschmidt, Ernst. linje 7 f.o.: efter Charlottenlund tilf.: † 29.12.1980 i Vejby.

Goldschmidt, Verner. † 28.8.1982 i Søllerød, begr. sst.

Gomard, Bernhard. linje 4 f.o.: * 1895, læs 1895–1982.

Gosch, H. E. linje 6 f.o.: efter sst. tilf.: † 23. 1.1907 på Frbg.

Gottschalch, Christian. linje 8 f.o.: efter Ålborg amt tilf.: † 17.2.1981 på Frbg.

Gottschalch, Ellen. † 17.2.1981 (Frbg.), begr. Frbg. gl. kgd.

Gottschalck-Hansen, Niels. linje 3 f.o.: efter Kbh. tilf.: begr. sst. (Garn.). Linje 6 f.o.: efter Sverige tilf.: † 21.12.1981 på Skt. Lukas Stiftelsen.

Gran, Henry. † 10.3.1982 i Kbh. (Frederiks), begr. Bispebjerg kgd.

Grandjean, Bredo. linje 5 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Garn.).

Gredal, Eva. linje 9 f.o.: * 1902, læs 1902–81.

Griffenfeld, Peder Schumacher. Tilf. til ikonografien: Buste af L. Prior.

Grundtvig, slægtstavle. Sognepræst Otto Jørgensen G. havde foruden de anførte 4 sønner datteren Frederikke Severine G., 1747–81, ~ biskop Nikolaj E. *Balle, 1744–1816.

Grundtvig, N. F. S. s. 327 h.sp. linje 19 f.o.: efter 1829 tilf.: (Fr.borg).

Grunwald, Morten. før Morten tilf.: Walter. Linje 8 f.o.: * 1895, læs 1895–1984.

Grøn, slægtstavle. Direktør Ludvig Ernst George Bylandt G. † 1980.

Grønbech, Vilh. ~ 2° 16.8.1947 i Helsingør (Mariæ) med rektor Honorine Louise Hermelin, * 19.10.1886 i Ekebyborna i Östergötland, † 4.9.1977 i Älvsjö, d. af baron Joseph H. (1857–1938) og Honorine Louise von Koch (1858–86). Tilf. til ikonografien: Mindesten i parken ved Fogelstad (Julita sg., Östergötland).

Grønlund, Laurits Andreas. Tilf. til bibliografien: Solomon Gemorah i Science and society 33, N.Y. 1969 446–58.

Gudme, Peter de Hemmer. ~ 2° 29.5.1937 på Frbg. (b.v.) med Inger-Margrethe Nyholm, * 1.5.1903 i Neder Hvam, Vium, † 8.8.1976 i Gentofte, d. af læge Holger Valdemar Grandjean N. (1873–1930) og Johanne-Margrethe Elisabeth Magnussen (1880–1957). ~ 3° 1943 med Eva Sigesmunda Bang, * 24.2.1908 på Frbg. (~ 1° 1927 med mag.art., senere musikchef Kai Aage *Bruun, 1889–1971, ~ 2° 1934 med forfatter Paul *la Cour, 1902–56), d. af forfatter Oluf *B. (1882–1959) og Esther Bartholdy (1881–1952).

Gudmundsen-Holmgreen, Pelle. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 23.3.1984 i Hellerup.

Gundelach, Finn. † 13.1.1981 i Strasbourg, begr. i Stadil.

Gunner, 1152–1251. Tilf. til ikonografien: Bautasten for G. af J. T. Skovgaard, 1938, ved Øm kloster 1939.

Gunnerus, J. E. Tilf. til bibliografien: J. H. Tauber: Blade af rector J. H. Taubers dagbøger, 1922 (fot. optr. 1972) = Memoirer og breve XXXVIII 123–37. Ole B. Thomsen: Embedsstudiernes univ. II, 1975 482–85 515–21.

Gyda. linje 1: ca. 1160, læs ca. 1060.

Gyde-Pedersen, Mette. linje 3 f.o.: Hjerting, læs Jerne.

Gyldenløve, Ulrik Frederik. s. 409 v.sp. linje 4 f.n.: Cavaller, læs Cavalier.

Gyldenstierne, Preben. Tilf. til ikonografien: – Epitafium, formentlig af Claus Lauritzen ca. 1620 (Ulfborg k.).

Gyldmark, Sven. † 5.10.1981 på Skt. Lukas stiftelsen, begr. Vestre kgd.

Gyllembourg, C. F. Tilf. til bibliografien: Lolo Krusius-Ahrenberg: Tyranmördaren C. F. Ehrensvärd, Helsingfors 1947. Samme i Sven-

ska litteratursällsk. Hist. och litteraturhist. studier XXIII, s.å. 284–369 (anm. i Svensk hist. t. LXVIII, Sth. 1948 183–86).

Hagemann, G. A. Tilf. til ikonografien: – Gravkammer af Carl V. Petersen, 1917.

Hagen, Ole. † 7.3.1984 i Las Palmas, Spanien, begr. Vedbæk kgd. Linje 5 f.o.: * 27.7.1913, † 1963, læs: * 27.7.1911 i Kbh. (Chr.), † 5.8.1963 i Gentofte.

Hald, Margrethe. † 19.5.1982 i Kbh. (Luther), urne på Mariebjerg kgd.

Hald Terkelsen, Anna. † 8.7.1982 i Vedbæk, begr. i Asserballe.

Halstrøm, Fanny. † 14.4.1982 i Kbh. (Kastels), begr. sst. (Holmens).

Hammerich, Angul. Tilf. til ikonografien: Tegn. af Gerda Ploug Sarp, 1918 (Musikhist. mus.). Mal. af Magdalene Hammerich, 1930 (sst.).

Hammerich, Martin, 1811–81. Tilf. til ikonografien: – Gravsten af Th. Bindesbøll, 1883.

Hammershaimb, V. U. s. 530 v.sp. linje 25 f.o.: efter 1919 tilf.: af H. C. W. Tórgarð.

Hannemann, Johan. † 5.9.1980 i Brødeskov ved Hillerød, begr. på Frbg. (Solbjerg).

Hannover, Knud. † 20.5.1983 i Hellerup, begr. sst.

Hansen, slægt I. Amtsforvalter Jens H. (1642-efter 1716), læs: amtsforvalter og godsejer til Ullerup på Mors Jens H. (1642–1719). Rettelse til slægtstavle I: Hans *H. (1769–1828) er søn af Christian H., ikke af Henning H.

Hansen, A. M. linje 3 f.o.: efter sst. tilf.: (Skt. Ibs kgd.). Linje 6 f.o.: efter Skorup tilf.: † 27.1.1970 i Roskilde.

Hansen, Carl H. Tilf. til ikonografien: Mal. af V. Tetens, 1940.

Hansen, Charles L. † 6.12.1981 i Gentofte, begr. Mariebjerg kgd.

Hansen, Chr. G. linje 7 og 8 f.o.: Århus, læs Århus (Dom.).

Hansen, Constantin. Tilf. til ikonografien: – Gravsten af Th. Bindesbøll, 1883.

Hansen, Einar. 1885–1958. linje 5 f.o.: efter Himmerland tilf.: † 30.6.1979 i Vejle.

Hansen, Emanuel. s. 591 v.sp. linje 2 f.o.: efter Randers tilf.: † 26.11.1982 på Frbg.

Hansen, Ernst Siegfried, linje 2 f.o.: efter 1980 tilf.: på Frbg., begr. i Kbh. (Petri kgd.).

Hansen, F. C. C. s. 597 sidste linje: efter 1944 tilf.: i Hellerup sg.

Hansen, F. J. □Mal. formentlig af C. Købke (Fr.borg). Relief af Christoffer Borch (sst.; gravstenen).

Hansen, Hans, 1815–67. linje 3 f.o.: Hans H. og Karen, læs: Hans Larsen og Sidse. Linje 5 f.o.: * 27.11.1845, † 15.2.1860, læs: * 25.12.1823 i Mern, † 15.2.1860 sst. Linje 6–7 f.o.: Kirsten Rasmussen, læs: Johanne Hansdatter. Linje 7 f.o.: 1861 . . . Albrechtsdatter, læs: 20.12.1861 i Mern med Maren Albrechtsdatter, * 10.10.1827 i Viemoseskov, Kalvehave sg. (~2° 1868 med husmand og tækkemand Ole Rasmussen, 1839–90), d. af husmand Albrecht Hansen.

Hansen, Hans, 1899–1958. linje 2 f.o.: efter 1958 tilf.: i Kbh. (Johs.), begr. Mariebjerg kgd.

Hansen, Ingeborg. linje 6 f.o.: efter Fyn tilf.: † 21.7.1964 i Dalum.

Hansen, Johan. Tilf. til ikonografien: – Gravmonument af Einar Madvig.

Hansen, Julius. Tilf. til ikonografien: Mal. af O. Matthiesen (Kbh.s rådhus).

Hansen, Knud, 1866–1952. linje 2 f.o.: efter 1952 tilf.: i Kolding (Kristkirkens sg.), begr. sst. Linje 6 f.o.: 1941, læs 17.9.1941 i Kolding (Kristkirkens sg.).

Hansen, Martin A. linje 6 f.o.: * 1885, læs 1885–1982.

Hansen, Max. linje 6 f.o.: Kbh., læs Ordrup (Skt. Andreas k.). Linje 10 f.o.: * 1894, læs 1894–1980.

Hansen, Ole, 1719–75. linje 3 f.o.: kommandørkaptajn Peter H. († 1727), læs: kommandørkaptajn, ekvipagemester ved Holmen Peter H. (1685–1727).

Hansen, Ole, 1855–1928. Tilf. til ikonografien: Mal. af H. Dohm, 1924 (folketinget).

Hansen, Peter. linje 5–6 f.o.: Århus, læs Århus (Vor Frue).

Hansen, Robert L. † 29.12.1982 i Hillerød (Præstevang), begr. i Kbh. (Holmens). H.sp. linje 1 f.o.: 1956, læs 1946.

Hansen, Valdemar, 1878–1969. linje 5 f.o.: efter 1906 tilf.: i Otting. Linje 6 f.o.: * 1880, † 1953, læs: * 15.7.1880 i Otting, † 5.3.1953 i Osted.

Hansen, Wilhelm, 1821–1904. s. 697 v.sp. linje 26 f.n.: Aage, læs: Asger.

Hansen, Wilhelm, 1868–1936. Tilf. til bibliografien: Haavard Rostrup: Franske malerier på Ordrupgård, 1978.

Hansen, Aage. † 15.3.1983 i Jægersborg, urne på Mariebjerg kgd.

Hansen, Aase, † 9.2.1981 i Frederiksværk, begr. sst.

Hanssen, slægtstavle. Politikeren H. P. *H. havde foruden de nævnte børn datteren Ruth H., 1903–84, ~ redaktør Ernst *Priemé, 1902–77.

Hanssen, Andreas. linje 7 f.o.: efter 1964 tilf.: i Gentofte (Helleruplund).

Hanssen, H. P. Tilf. til ikonografien: Udkast til monument i Åbenrå af Kaare Klint i samarbejde med Svend Rathsack, 1938.

BIND 6

Harald Blåtand. Tilf. til ikonografien: Fremstillet på mal. af C. A. v. Benzon (rådhuset i Rouen).

Hardenberg, Jacob. linje 8 f.o.: Sophie . . . Lykke, læs Sophie *Lykke.

Harhoff, C. J. linje 8 f.o.: efter (Matth.) tilf.: † 18.5.1982 i Hørsholm.

Hartling, Mads. linje 7 f.o.: efter 1938 tilf.: i Kbh. (Sundby).

Hartling, Poul. s. 37 v.sp. linje 24 f.n.: Nov.s.å., læs Sept.s.å.

Hartmann, slægtstavle I. Komponisten Emil *H. havde foruden de nævnte 3 børn datteren, godsejer Bodil *Neergaard, f. H., 1867–1959.

Hartmann, Ellen. † 22.2.1982 på Frbg., begr. Søllerød kgd.

Hartmann, Emil. Tilf. til ikonografien: – Gravsten af Th. Bindesbøll.

Hartmann, Godfred. linje 4. f.o.: efter 1939 tilf.: i Kbh. (Holmens). Linje 5 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Holmens). Samme linje: efter 2° tilf.: 1969. Linje 7 f.o.: efter 1° tilf.: 1936.

Hartmann, J. P., 1870–1948. linje 10 f.o.: * 9. 5.1893 i Nykøbing F., læs: * 9.3.1893 i Nykøbing F., † 18.3.1983 i Belgien, begr. Ordrup kgd.

Hartmann, J. P. E. s. 49 v.sp. linje 5 f.n.: efter 1889 tilf.: 1891 og 1892 (glyptoteket; Det kgl. teater). H.sp. linje 7 f.o. tilf.: Relief af Carl Hartmann (Musikhist. mus.). Linje 8 f.o.: Mindesmærke, læs: Gravsten af Th. Bindesbøll, 1900 og mindesmærke af Andreas Clemmensen, 1901, begge.

Hartmann, Oluf. Tilf. til ikonografien: – Gravsten af Henrik Schouboe.

Hartvig-Møller, Hans. Tilf. til bibliografien: Mogens Brandt: De glade barndomsdage, 1967 122–32.

Hasager, Niels. linje 7 f.o.: † 1974, læs: † 5.12.1974 i Paris. S. 58 v.sp. linje 24 f.n.: 1968, læs 1958.

Hasle, Henning. linje 5 f.o.: efter (Domk.) tilf.: † 13.3.1982 i Søllerød.

Hastrup, Thure. h.sp. linje 3. f.n.: Ålborg, læs Vestjysk.

Hastrup, Aage. linje 3 f.o.: * 1888, læs 1888–1984.

von Hatten, Hinrich. v.sp. linje 2 f.n.: F: . . . Joachim R., læs: F: skriver på Breitenburg, senere hus- og slotsfoged i Segeberg Christian v. H. (ca.1555–1630) og Anne Poulsdatter Garp. ~ 1° 1603 med Elisabeth Reicke, † 1610 i Segeberg, d. af kgl. råd og syndicus i Lübeck Johan R. og Ursula v. Kampen. ~ 2° 1615 med Margrethe Was(s)mer, * 15.8.1598, † 1629 i Lübeck, begr. i Segeberg, d. af kgl. landskriver i Sydditmarsken Johan W. og Margrethe Steinhausen. ~ 3° efter 1629 med Catharina Gude, † 26.5.1661, begr. i Rendsburg (~ 1° med Hinrich Haveknecht Schwabe), d. af rådmand Claus G. og Anna Sibbern.

Hauberg, P. linje 3 f.o.: † 11.11.1928, læs 10.11.1928.

Hauberg, Sonja. linje 5 f.o.: Kbh., læs Gentofte (b.v.).

Hauch, Erik. linje 8 f.o.: efter 1953 tilf.: i Kbh. (Pauls).

Haugsted, Eiler. linje 2 f.o.: efter 1959 tilf.: i Roskilde, urne på Bispebjerg kgd. Linje 7 f.o.: efter 1972 tilf.: i Kbh. (Holmens).

Haunstrup Clemmensen, Erik. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 11.11.1980 i Assens.

Havsteen-Mikkelsen, Sven. linje 8 f.o.: efter London tilf.: † 16.11.1982 i Bregninge på Ærø.

Hecht-Johansen, Jette. linje 9 f.o. tilf.: Ægteskabet opløst. ~ 2° 3.2.1982 på Frbg. (b.v.) med Sam *Besekow.

Hede, Holger. † 14.1.1984 i Kbh. (Pauls), begr. Bispebjerg kgd.

Hedegaard, Peder P. linje 3 f.o.: efter 1944 tilf.: i Nørresundby, begr. sst. Linje 7 f.o.: efter Frida tilf.: Marie. Linje 8 f.o.: efter Grønland tilf.: † 22.6.1958 i Ålborg (Domsg.). Ikonografi: □Gravmonument af Vilhelm Bøgh, 1945 (Nørresundby kgd.).

Heegaard, Anker, 1837–1905. v.sp. linje 15 f.n.: 21, læs 26.

Heering, Peter F. Sidst i artiklen tilf.: 1977 måtte dog skibene og hovedsædet afhændes og firmaet rekonstrueredes som A/S. Samtidig udtrådte William H. af ledelsen.

Hegelund, Peder. Tilf. til ikonografien: Epitafium malet af Laurids maler 1607. Rest af kalkstensepitafium ca. 1614 (Ribe domk.).

Hegermann-Lindencrone, E. s. 150 første linje: henvisningsprik ved Garde fjernes.

Heiberg, J. L., 1791–1860. Tilf. til artiklen: Tit. professor 1829. Etatsråd 1850. – R. 1840. DM. 1852.

Heiberg, J. L., 1854–1928. Tilf. til ikonografien: H.s træk er benyttet i mal. De hellige tre konger af H. Slott-Møller, 1925 (KFUM, Kbh.).

Heiberg, Kasper. † 27.2.1984 i Kbh. (Skt. Andreas), begr. Bispebjerg kgd.

Heilbuth, H. linje 13 f.o.: efter Gentofte tilf.: † 19.7.1952 i Skovshoved.

Heilesen, C. C. Tilf. til ikonografien: – Gravsten af H. G. Skovgaard, 1945.

Heinesen, Knud. linje 10 f.o.: efter amt tilf.: † 31.12.1980 i Allerød.

Heinesen, William. s. 195 linje 11 f.o.: efter 1979 tilf.: Som den første færing modtog han 1981 medaljen Ingenio et arti.

Heise, slægtstavlen. Højesteretsdommer Frederik Bertel Bruun H. † 1984.

Heise, A. Tilf. til bibliografien: Historiske samlinger i Landsark. for Nørrejylland.

Heje, N. I. linje 2 f.o.: efter 1974 tilf.: i Gravballe, Svostrup sg., begr. sst. Linje 4 f.o.: 1918 . . . d. af proprietær, læs: 1918 i Skorup med Kirstine Schøler Jensen, * 1.10.1895 i Grølsted, Skorup sg., † 7.2.1967 i Kbh., d. af gårdejer Rasmus J. (1867–1939) og Mette Marie Kristiansen Schøler (1867–1942). Ægteskabet opløst. ~ 2° 5.12.1937 med Inger Litte Schmidt Aarup, * 7.5.1907 på Kallestrup, Hvam sg., d. af proprietær.

Helbæk, Hans. † 10.2.1981 i Kagerup, Mårum sg., asken strøet i havet.

Helena. s. 207 h.sp. linje 32 f.o.: Bahrer, læs Bahner.

Helgason, Jón. linje 12 f.o.: * 1894, læs 1894–1981.

Helie, Paulus. Tilf. til bibliografien under Lit.: J. Oskar Andersen: P. H. I, 1936 = Festskr. udg. af Kbh.s univ. nov.1936 3–138. Kristen Valkner: P. H. og Chr. II, Oslo 1963.

Helms, Nikoline. linje 1–2: viceskoleinspektør, læs viceskoledirektør.

Helmuth, Frits. linje 6 f.o.: efter Helsingborg tilf.: † 12.11.1983 i Gentofte (Dyssegård). Linje 9 f.o.: efter 1961 tilf.: i Hørsholm k.

Helsted, Dyveke. linje 4 f.o.: * 1884, læs 1884–1980.

Heltoft, Aksel. linje 4 f.o.: * 1892, læs 1892–1984.

Helweg-Larsen, Gunnar. linje 12 f.o.: ~ 2°, læs: Ægteskabet opløst. ~ 2° 12.12.1939.

Helweg-Larsen, L. C. Bror til Axel *Liljefalk.

Hemmer Hansen, Eva. † 26.3.1983 i Århus (Pauls), begr. sst. H.sp. linje 15 f.o.: 1974, læs 1964.

Hendriksen, F. linje 10 f.o.: † senest 1870, læs: 1817/18–66.

Henningsen, Agnes. linje 4 f.o.: 1839, læs 1837. Linje 17 f.o.: efter Kbh. tilf.: (~ 1° 1896 med Julie Erasmine Christine Schjøtt, 1876–1936; ægteskabet opløst).

Henningsen, Henning. Tilf. til ikonografien: Mal. af Wistremondo Artero, 1981 (Handels- og søfartsmus. på Kronborg).

Henningsen, Poul. linje 9 f.o.: efter Ålborg tilf.: † 11.2.1982 i Hellerup (Helleruplund). Linje 14 f.o.: efter (Skt. Knud) tilf.: (~ 1° 1927 med tandlæge, dr.odont. Otto Viktor Kemp, 1887–1959; ægteskabet opløst). Tilf. til bibliografien: Olav Harsløf i Vindrosen XX, 1973, nr. 2 88–93. Poul Henningsen: Sandheden er altid revolutionær, 1980.

Henningsen, Sven. † 24.1.1982 på Hvidovre hosp., urne på Stubbekøbing kgd. H.sp. linje 11 f.o.: efter 1969 tilf.: K. 1979.

Henrik. Tilf. til bibliografien: Gerd Wunder i Archiv für Sippenforschung, XXXIII–XXXVII, 1969–70.

Henriques, slægtstavle. Vekselerer Aron Ruben H.: 1824–1918, læs 1824–1908.

Henriques, C. B. Tilf. til ikonografien: Tre portrætbuster af Knud Nellemose, 1956 (et ekspl., bronze, i højesteret, et lign. i Århus kunstmus.).

Henriques, Robert. Tilf. til ikonografien: – Gravmæle af Sven Risom, 1915.

Hepburn, James. s. 304 h.sp. linje 9–10 f.o.: * 5.12. . . . . Tower, læs: * 7. el. 8.12.1542 på Linlithgow, henrettet 8.2.1587 på Fotheringay Castle, Northamptonshire.

Herdal, Harald. linje 2 f.o.: Ålborg, læs Kbh. S. 310 v.sp. linje 2 f.o.: Schøler, læs Schiøler.

Herholdt, J. D., 1764–1836. Tilf. til ikonografien: – Gravmæle af G. F. Hetsch, tegnet 1842.

Herholdt, J. D., 1818–1902. Tilf. til ikonografien: – Ærestavle af V. Koch, 1892 (Kunstindustrimus.).

Hermansen, Carl. linje 10 f.o.: Suðursteymoy, læs Suðurstreymoy.

Hersholt, Jean. linje 6 f.o.: efter Grenå tilf.: † juni 1983 i Santa Monica, Californien.

Hertling, Jørgen. linje 5 f.o.: * 1905, læs 1905–79.

Hertling, Knud. linje 6 f.o.: * 1905, læs 1905–79.

Hertz, Eygil. linje 3 f.o.: efter 1980 tilf.: i Jægersborg, begr. Mariebjerg kgd.

Hertz, Peter, 1874–1939. linje 18 f.o.: 1928, læs 1968.

Hetsch, G. F. Tilf. til bibliografien: Helga Stemann: F. Meldahl og hans venner I–III, 1926–29.

Hindsgaul, Lisbet. linje 6–7 f.o.: Ferdinand . . . 1965, læs: Ferdinand Christian H., * 1.1.1886 i Odense (Skt. Hans), † 9.2.1965 i Kbh.

Hirschsprung, Heinrich. Tilf. til ikonografien: – Gravmæle af Hans Tegner, 1912.

Hjelmborg, Bjørn. linje 9 f.o.: * 1885, læs 1885–1982.

Hjelmslev, Johannes. linje 18 f.o.: efter (Helligkors) tilf.: † 11.9.1981 på Frbg.

Hjorth Nielsen, Søren. † 7.7.1983 i Tempelhuse, Ågerup sg., Merløse hrd., begr. i Svostrup. Tilf. til ikonografien: Buste af V. Kvedéris udst. 1937.

Hjortnæs, Karl. Ved regeringsomdannelsen 20.1.1981 fiskeriminister.

Hjortsø, Leo. s. 395 linje 2 f.n.: efter Kbh. tilf.: (b.v.). S. 396 linje 1–2 f.o.: Gentofte . . . Helle-

rup, læs: Gentofte (b.v.) med Birgit Levy, * 9.11.1933 i Kbh. (Trin.), d. af repræsentant Poul Albert L. (* 1905) og Ulla Elisabeth Poulsen (* 1907).

Hoff-Jørgensen, Asta. linje 7 f.o.: efter Ringsted tilf.: † 9.5.1983 i Ordrup.

Hoffory, Julius. linje 2 f.o.: Århus, læs Århus (Vor Frue).

Hofman, Holger. linje 2 f.o.: f 2, læs † .

Hofman (Bang), N. Tilf. til bibliografien: Breve fra L. Engelstoft i Udv. af Laur. Engelstofts skr. III, 1862 418–29; fra Jacob Aall i Breve fra slekten Aalls arkiver, Oslo 1948. Talrige breve i udenlandske bibl., se Lauritz Nielsen: Registrant o. breve fra og til danske i udenlandske bibl., 1934.

Hoffmeyer, slægtstavle. Henrik •H. 1865–1924. Henvisningsprik fjernes.

Hohlenberg, Johannes. linje 6 f.o.: Kbh., læs Kbh. (Petri k.).

Holberg, Ludvig, 1684–1754. s. 431 sidste linje: 1968–69, læs 1968–69; sst. juni 1977. S. 431 v.sp. linje 19 f.o.: udst. 1920, læs 1881.

Holck, Axel. Tilf. til ikonografien: Buste af Aage Erhard (sst.).

Holck, J. C. Tilf. til ikonografien: Mal. af Fr. Vermehren, 1898 (Vor Frelsers k., Kbh.).

Holck-Larsen, Henning. linje 6 f.o.: efter (Domsg.) tilf.: † 20.6.1984 i Gentofte.

Holger-Madsen. linje 4 f.o. tilf.: ~ før 1930 i Tyskland med Lotte Sara Eisen, * 18.10.1897 i Danzig, † 24.11.1975 i Kbh. (Ålholm sg.).

Hollard Nielsen, J. M. Ikonografi: Tegning.

Holm, Anders W. linje 3 f.o.: efter Kbh. tilf.: asken strøet i havet ved Gilleleje. Linje 7 f.o.: efter sg. tilf.: † 7.3.1964 i Kbh. (Frue).

Holm, August. linje 2 f.o.: Århus, læs Århus (Dom).

Holm, Niels Johannes. linje 10–11 f.o.: handskemagerlæger, læs handskemagerlære.

Holm, Sven. linje 11 f.o.: efter (* 1901) tilf.: Ægteskabet opløst. ~ 3° 29.12.1982 med Bodil Randers, * 6.12.1949 i Århus, d. af montør Frede R. og Ruth Wacher.

Holst, Jørgen. Tilf. til bibliografien: Harald Ilsøe i Fund og forskn. XXIII, 1977–78 21–27.

Holst, Martin. linje 2 f.o.: Hændebøl, læs Hundebøl.

Holst-Sørensen, Niels. v.sp. linje 1 f.n.: 1:48,9 sek., læs 1:48,9 min.

Holstein, Bent. linje 5 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Christiansborg slotsk.). Linje 10 f.o.: efter 1872–94 tilf.: ~ 3° med Helga Athalie Lindholm, 1890–1976 (~ 2° med fabrikant Niels Einar Gammeltoft Schougaard, 1893–1965), ~ 4° med Kristiane Vilhelmine Topp, 1901–72 (~ 2° med redaktør Knud Børge Friberg-Jacobsen, 1913–72). S. 513 h.sp. linje 3 f.o.: 1952, læs 1951.

Holsøe, Carl. linje 2 f.o.: Århus, læs Århus (Vor Frue).

Holt, Paul. † 16.11.1980 (Hasle), begr. Hasle kgd., Århus.

Holten, Sven. † 8.7.1983 i Græse, begr. sst.

Holtved, Erik. † 24.5.1981 i Værløse, begr. Hareskovby kgd.

Horneman, G. A. h.sp. linje 4 f.o.: efter Ørsted tilf.: (~ 1° med ejer af Sorø St. Ladegård Poul Gunnar Juncker, 1872–1910).

Hornemann, C. F. E. Tilf. til ikonografien: – Mindesmærke på graven af V. J. Mørk-Hansen, 1906.

Houmann, Børge. linje 4 f.o.: † 1934, læs 1865–1934. S. 585 linje 13 f.o.: 1946, læs 1947.

Hove, Ove. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Hovgaard, A. P. linje 2 f.o.: Århus, læs Århus (Vor Frue).

Hovgaard, William. linje 2 f.o.: Århus, læs Århus (Vor Frue).

Howitz, Frantz. linje 10 f.o.: efter 1958 tilf.: på Frbg.

Hubald. s. 593 linje 4 f.n.: Repertorium . . . 2 og 9, læs: Diplomatarium danicum 1.r.II, 1963 nr. 42 og 77.

Hude, Kr. Tilf. til bibliografien: Harald Herdal: Arbejdsår, 1970 9–13.

Huitfeldt, Matthias Vilhelm. s. 605 v.sp. linje 26 f.o.: efter Maleri tilf.: af J. Thrane.

Hurwitz, Stephan. † 22.1.1981, urne på Gentofte kgd. Tilf. til ikonografien: Buste af Knud Nellemose, 1971 (Chr.borg).

Hvass, Frants. † 21.12.1982 i Kbh. (Helligånds), begr. Bispebjerg kgd.

Hvid-Møller, Inge. linje 2 f.o.: Kbh. . . . 1970, læs: Kbh. (Andreas), † 18.2.1970 på Frbg. (Godthåb), begr. sst. (Søndermark). Linje 4 f.o.: efter 1950 tilf.: ~ 1° med maskintegner Michael Frederik Hansen Keller, † 1908). ~ 5.5.1941 i Horsens (b.v.) med skuespiller Hans-Henrik Krause, * 13.3.1918 i Hellerup (~ 2° 1950 med Lise •Ringheim, * 1926, ~ 3° 1957 med cand.jur. Jytte Marianne Borch, * 1932), s. af politimester Richard Christian K. (1878–1945) og Johanne Elisabeth Pontoppidan (1884–1961). Ægteskabet opløst 1946.

Hvidberg, Otto Himmelstrup. linje 7 f.o.: efter 1843 tilf.: i Kbh. (Frue).

Hvidt, Kristian. linje 4 f.o.: * 1892, læs 1892–1984.

Hvidt, L. N. s. 637 h.sp. linje 4 f.o.: efter marmor tilf.: af J. Scholl.

Hvidt, Mogens. linje 4 f.o.: efter 1940 tilf.: i Kbh. (Garn.). Linje 5 f.o.: efter Frbg. tilf.: (Skt. Markus).

Hübner, Martin. Tilf. til bibliografien: Papirer i Kgl.bibl.

Hye-Knudsen, Johan. s. 645 linje 4 f.n.: efter Odense tilf.: † 11.4.1984.

Hækkerup, Hans. linje 2 f.o.: efter 1974 tilf.: i Kbh., begr. på Frbg. (Solbjerg). Linje 7 f.o.: efter 1958 tilf.: i Kbh. (Rosenvængets).

BIND 7

Høeg Hagen, N. P. s. 15 linje 3 f.o.: et sund, læs en fjord.

Høegh-Guldberg, Ove. Tilf. til bibliografien under kilder: O. H.-G.s og arveprins Frederiks brevveksl. med Peter Christian Schumacher 1778–1807, udg. J. O. Bro-Jørgensen, 1972.

Høirup, Jacob. s. 43 h.sp. linje 7 f.o.: Fyns amt, læs Odense amt, 1970–75 over Fyns amt.

Højberg-Christensen, A. C. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Højgaard, Else. s. 47 v.sp. linje 5–6 f.o.: Niels . . . (* ca.1884), læs: Niels Frederik S. (1884–1974) og Thora Kirstine Nielsen (1884–1965).

Højland Christensen, Aage. linje 13 f.o.: efter (Jesus) tilf.: † 31.3.1983 i Ordrup.

Hørlück, Anders Dons. linje 2 f.o.: efter sst. tilf.: begr. sst.

Hørup, Viggo. s. 65 h.sp. linje 16 f.o.: C. F. Willumsen, læs J. F. Willumsen.

Høyberg, H. M. linje 2–3 f. o.: bisat fra Søndermarkens krematorium, læs: på Frbg., begr. sst. (Søndermark).

Haakon VII. Tilf. til bibliografien: Admiral H. Konows erindr. I–II, ved Tage Kaarsted, 1977. Maurice Michael: Haakon, King of Norway, London 1976. Kjell A. Wig: Kongen ser tilbake, Oslo 1977. Samme: Spillet om tronen, Oslo 1980. Theo Aronson: A Family of Kings, London 1976.

Ibsen, C. L. Tilf. til bibliografien: [Franz Bülow:] P. C. Ibsens sønners legat gennem 25 år, 1944.

Illum, Knud. † 1.9.1983 i Århus (Markus), begr. sst. (Vestre kgd.).

Ingerslev, C. F. linje 2 og 7 f.o.: Århus, læs Århus (Dom sg.).

Ingerslev, H. P. linje 2 f.o.: efter Marselisborg tilf.: Viby sg. Linje 3 f.o.: efter Århus tilf.: (Ndr. kgd.).

Ingerslev, Philip. † 4.8.1981 på Frbg. (Solbjerg), begr. Søndermark kgd.

Ipsen, Henning. † 26.3.1984 i Kerteminde, begr. Hasle kgd.

Irminger, Carl L. C. Tilf. til bibliografien: Fund og forskning XIX, 1972 57–88 (I.s optegn. 1852–55).

Iversen, A. J. linje 6 f.o.: efter Kolding tilf.: † 5.2.1982 i Kbh. (Emdrup).

Jacobsen, slægtstavle I. Paula J. 1890–, læs Paula J. 1890–1981.

Jacobsen, Anna. linje 3–4 f.o.: F: . . . 2°, læs: F: Ane Marie Theresia Betzonich (1823–88, ~ 1° med lejetjener Jørgen Christian Jacobsen, ca. 1824–54, ~ 2°.

Jacobsen, Georg. linje 3 f.o.: Kbh., læs Frbg.

Jacobsen, Helge. linje 3 f.o.: Vestre, læs: kat. Vestre.

Jacobsen, Herdis. † 30.5.1982 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.).

Jacobsen, J. Hartvig. linje 9 f.o.: efter 1950 tilf.: i Gentofte (b.v.).

Jacobsen, Lis. Tilf. til bibliografien: Erik Moltke i Danske opslagsværker, red. Axel Andersen, 1973 475–82.

Jagd, Thøger. linje 5–6 f.o.: 1911 . . . 1885, læs: 1911 i Kbh. (Holmens) med Ellen Julinka Petersen, * 5.10.1885 i Kbh.

Jakobsen, Andreas. † 16.5.1983 i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Holmens).

Jantzen, slægtstavlen: Eyvin J. 1909–, læs Eyvin J. 1909–81.

Japsen, Gottlieb. † 4.3.1981 i Helsingør (Skt. Mariæ), begr. sst. Linje 6 f.o.: efter 2° tilf.: 28.6.1961 i Kbh. (b.v.). Linje 7 f.o.: efter 1927 tilf.: i Kbh. (Davids).

Jensen, Alfred. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Jensen, Anton Marius. linje 2 f.o.: efter Århus tilf.: (Dom sg.).

Jensen, Arne. linje 4–5 f.o.: 1946 . . . 1952, læs: 1946 i Gentofte med cand.mag. Gertrud Borchsenius, * 29.3.1923 i Kbh., † 20.3.1952 sst. (Trin.), d. af overregissør Kaare B. (1874–1960) og Inger Marie Jørgensen (* 1895).

Jensen, Arthur. † 28.11.1981 i Gentofte, begr. Vestre kgd., Kbh.

Jensen, Fanny. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Jensen, Harald, 1837–1914. Linje 6 f.o.: efter 1868 tilf.: i Kbh. (Frue). Tilf. til ikonografien: Buste af E. H. Bentzen, 1901 (Ålborg hist. mus.).

Jensen, Helge. s. 276 linje 7 f.n.: Arnold Bonderup, læs Arnold Bundegaard.

Jensen, Holger J. linje 5 f.o.: ~ Else . . . Kbh., læs: ~ 3.12.1927 i Kbh. (b.v.) med Else Anna Marie Nielsen, * 18.12.1908 på Amager, d. af klejnsmedemester Christian Schack N.

(1885–1964) og Kathrine Sofie Hansine Nielsen (1872–1958).

Jensen, Jakob. linje 3 f.o.: Århus, begr. sst., læs Århus (Dom sg.), begr. sst. (Ndr. kgd.). Linje 7 f.o.: efter Århus tilf.: (Frue sg.).

Jensen, Jens Peter. s. 292 linje 24 f.n.: den konservative, læs den tidligere konservative. Tilf. til bibliografien: Tage Kaarsted: Regeringskrisen 1957, 1964.

Jensen, N. A. linje 2 f.o.: efter 1854 tilf.: i Åbenrå, begr. Bovlund kgd., Agerskov sg.

Jensen, N. J. Rettelse til bibliografien: Jørgen Nielsen: N. J. J., 1899, læs Jens Nielsen: Et blad af folkehøjskolens historie, 1899. Samme: Fra en grotid. 1860–1942, 1942 90–103.

Jensen, Richard. linje 4–5 f.o.: 1917 ... 42, læs: 1917 i Kbh. (b.v.) med Anna Cathrine Ludovika Nielsen, * 2.12.1888 i Tølløse, † 4.5.1940 i Kbh. (Filips) (~ 1° med kusk Johannes Peter Henrik Hein, † 1914), d. af indsidder Jens Peter N. og Maren Kirstine Sørensen.

Jensen, Robert. s. 323 linje 2 f.o.: efter Hjørring tilf.: † 2.11.1981 i Kbh. (Kingo).

Jensen, Sigurd. † 2.10.1981 i Kbh., urne på Bispebjerg kgd.

Jensen, Søren Georg. † 20.9.1982 i Kbh. (Chr.), begr. Hellerup kgd.

Jensen, Thomas, 1898–1963. første linje: efter Thomas tilf. Johannes. Linje 2 f.o.: Kbh ... 1963, læs: Kbh. (Andreas), † 13.11.1963 på Frbg. begr. sst. (Solbjerg). Linje 11 f.o.: efter Odense tilf.: † 5.8.1982 i Kbh.

Jensen-Broby, J. Chr. linje 1–2 f.o.: minister, læs politiker. S. 332 linje 8 f.o.: efter P. tilf.: (* 1881). Linje 9 f.o.: efter Jensen tilf.: (* 1878).

Jerichau Baumann, Elisabeth. Tilf. til bibliografien: Fr. G. Knudtzon: Ungdomsdage, 1927 (fot. optr. 1974) = Memoirer og breve XLIX.

Jerndorff, August. linje 7 f.o.: efter 1940 tilf.: på Frbg.

Jespersen, C. M. linje 2 f.o.: Århus, læs Århus (Frue sg.).

Jespersen, Kr. Tilf. til biografien: J. udgav 1981 artikelsamlingen *En avislæsers dagbog.*

Jespersen, Peder. 1647–1714. Tilf. til bibliografien under kilder: Norsk teologisk t., 1938 149–57 (rejsedagbog og breve).

Jessen, J. linje 7 f.o.: * 11.12.1859, læs: * 14.12.1859. Tilf. til bibliografien: N. J. Gotthardsen i Sønderjyske årbøger, 1959 157–72.

Jessen, Knud. linje 2 f.o.: efter 1971 tilf.: i Lundtofte, begr. sst.

Joachim, Chr. linje 7 f.o.: 1952, læs 23.12.1952 på Frbg. (Markus).

Johannsen, Gustav. s. 416 h.sp. linje 13 f.n.: 1886, læs 1896.

Johannsen, W. s. 419 v.sp. linje 17 f.n.: efter var tilf.: universitets rektor 1917–18 og. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Johansen, Knud W. linje 6 f.o.: efter Stavanger tilf.: † 2.5.1982 i Lyngby.

Johansen, N. P. linje 13 f.o.: Århus, læs Århus (Dom sg.).

Johansen, Sigfred. linje 11 f.o.: * 1895, læs 1895–1984.

Johansen, Svend. linje 6 f.o.: efter 1976 tilf.: (~ 1° 1913 med cigarhandler Johan Hirschsprung, 1869–1935; ægteskabet opløst).

Johansen, Tudlik. linje 3 f.o.: 1957, læs 1956.

Johnstad-Møller, Erik. † 9.1.1982 i Gentofte (Vangede), begr. Frbg. kgd. Linje 10 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 14.11.1981 i Hellerup.

Jonassen, Hagbard. linje 7 f.o.: 1901, læs 1908. Samme linje: Efter Åker tilf.: † 4.7.1984 i Virum.

Jónsson, Björn. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1901–29, ved Svend Thorsen, 1972.

Jónsson, Sigurður. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1901–29, ved Svend Thorsen, 1972. Per Sundbøl: Dansk Islandspolitik 1913–18, 1978.

Jordan, Vilhelm Lassen. † 3.2.1982 i Sidney, Australien, begr. i Gevninge.

Juliane Marie. Tilf. til bibliografien under kilder: Danske mag. 8.r.I, 1957–61 114–42 (brevveksl. med Katharina II).

Juncker, Flemming. linje 7 f.o.: april 1946, læs 5.4.1946 i Århus. Linje 9 f.o.: efter Wonsild tilf.: * 30.11.1922 i Kbh. (~ 2° med skovchef Erik Krog).

Juncker-Jensen, S. linje 5–6 f.o.: * 17.3. ... H., læs: * 7.3.1883 i Kbh. (Jac.), † 10.9.1978 sst. (Emdrup), d. af bankbestyrer Johan Poul Christopher H.

Jürgensen, C. P. linje 6 og 7 f.o.: Århus, læs Århus (Dom sg.).

Jürgensen, Jørgen. s. 507 v.sp. linje 10 f.n.: 1741 læs 1841. Tilf. til bibliografien: Frank Clune og P. R. Stephensen: The viking of van Diemen's Land. The stormy life of J. J., Sidney 1954. Breve i Van Diemen's Land, udg. T. E. Burns and J. R. Skemp, Launceton 1961. – Papirer og breve i The British Library.

Jøhnke, Ferdinand Henrik. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1901–29, ved Svend Thorsen, 1972.

Jørgensen, A. D. Tilf. til bibliografien under kilder: A. D. J.s breve, udg. Harald Jørgensen, 1939.

Jørgensen, Anker. s. 523 v.sp. linje 2 f.o.: Randers, læs Randers amt.

Jørgensen, C. A. linje 3 f.o.: efter 1968 tilf.: begr. Vinderød kgd.

Jørgensen, Ellen. Tilf. til bibliografien: Henry Bruun: E. J. bibliografi, 1947.

Jørgensen, Jørgen, 1888–1974. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977. Formidler og virkeliggører, red. Jørgen Thorgaard, 1977.

Jørgensen, Jørgen, 1891–1963. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Jørgensen, Lars, 1876–1938. linje 6 f.o.: efter Århus tilf.: (Dom sg.).

Jørgensen, Ove. linje 2 f.o.: efter 1950 tilf.: i Kbh. (Frihavns), begr. sst. (Holmens).

Jørgensen, Pauli. linje 6 f.o.: efter 1909 tilf.: i Kbh. (Fødsst.). Linje 7 f.o.: efter Karen tilf.: Ebba Elisabeth.

Kabell, F. C. linje 2 f.o.: Århus, læs Århus (Dom sg.).

Kall, Abraham. s. 574 h.sp. linje 12 f.o.: ordet „designatus" slettes. Samme sp. linje 16 f.o.: 1776, læs 1777. Samme sp. linje 24–25 f.o.: Skønt professor ... 1781 overtage, læs: K. overtog 1781. Tilf. til bibliografien: Brevveksl. i Genealogisk-biogr. Archiv, 1840–49 436–44. Johs. Pedersen: Borchs kollegiums hist., 1916 50–53 115–18. Stambog i Kgl.bibl.

Kampen, Axel. linje 7 f.o.: efter Århus tilf.: (Dom sg.).

Kampmann, Per. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 27.8.1981 i Ordrup.

Kampmann, Viggo. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Kampp, Hans Peter. s. 593 h.sp. linje 3 f.o.: efter Kolding tilf.: † 20.11.1982.

Kaper, Ernst. Tilf. til bibliografien under lit.: K. E. Bugge i Årbog for dansk skolehist., 1968 97–126. Tilf. til bibliografien under papirer: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Karlgren, Anton. linje 12 f.o.: efter Stockholm tilf.: † 21.6.1981 på Ekerö.

v. Kauffmann, Ernst. s. 606 h.sp. første linje: efter 1974 tilf.: i Kbh. (Helligånds), begr. Hellerup kgd. Linje 3 f.o.: 1872, læs 18742–1951.

Kauffmann, Henrik. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier, 1929–53, ved Tage Kaarsted, 1977.

Kaus, Baltser. linje 2 f.o.: efter Nielsdatter tilf.: (~2° 1584 med boghandler Peder Andersen).

Kehlet, Niels. linje 4 f.o.: efter Asmussen tilf.: * 22.12.1941 i Kbh. (Bethlehem), d. af violinist Svend *A. (* 1916) og Annegrethe Thomasen (* 1917).

Keiser-Nielsen, S. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1901–29, ved Svend Thorsen, 1972.

Kejlbo, Ib Rønne. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Brønshøj). Linje 4 f.o.: efter Kbh. tilf.: (b.v.).

Kemp, Arne. linje 5 f.o.: efter 1919 tilf.: på Frbg. (Solbjerg).

Kieler, Laura. Tilf. til bibliografien: Erindringer i Fædrelandet 18.8.1910.

Kierulff, Otto. linje 2 f.o.: efter 1981 tilf.: i Jægersborg, begr. Gentofte kgd.

Kiilerich, Ole. † 27.3.1983 på Frbg. (Mariendal), urne på Søndermark kgd.

Kirk, Gregers. linje 12 f.o.: Århus, d. af, læs: Århus (Pauls sg.), d. af fyrbøder.

Kirk, Hans. s. 662 v.sp. linje 2 f.o.: efter Anna tilf.: Einfeldt. Linje 3 f.o.: efter Visborggård tilf.: † 5.6.1982 i Kbh. (Nazareth).

Kirkeby, Anker. linje 2 f.o.: efter Århus tilf.: (Dom sg.).

Kirkebye, A. W. linje 2 f.o.: efter Århus tilf.: (Frue sg.).

Kirkerup, Andreas. Tilf. til bibliografien: Tove Clemmensen og Mogens B. Mackeprang: Kina og Danm. 1600–1950, 1980.

Kissmeyer-Nielsen, Flemming. R. 1980. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Kistrup, Jens. linje 5 f.o.: 1977, læs 14.11.1977.

Kiær, Eigil. † 2.6.1981 på Frbg., begr. Frbg. kgd.

Kiær, Fritz. linje 4 f.o.: efter (Holmens) tilf.: F: Johanne Larsen (* 1800/01, senere ~ graver Niels Peder Jensen Kiær, * 1801/02). Efter linje 8 indledes artiklen: If. egen oplysning var K. søn af prins *Frederik (1800–65) af Nør og voksede op hos baron Hans Holsten hvor moderen var tjenestepige.

Kjer, Bodil. h.sp. linje 13 f.n.: Flere af scenerollerne er overført til radioen, læs: I radioteatret har hun bl.a. spillet.

Kjær, August. linje 3 f.o.: efter Århus tilf.: (Markus sg.).

Kjær, Ejnar M. linje 9 f.o.: efter Nykøbing M. tilf.: † 28.3.1984 i Ordrup.

Kjær-Hansen, Max. † 22.3.1982 i Kbh. (Jac.), begr. sst. (Vestre).

BIND 8

Kjærulff-Schmidt, Helge. † 9.7.1982 på Frbg., begr. Bispebjerg kgd.

Kjærulff-Schmidt, Palle. linje 3 f.o.: * 1906, læs 1906–82.

Kjølbye, Niels Th. † 14.4.1984 i Gentofte (Messias), begr. Ordrup kgd.

Klauman, Peter. s. 19 linje 10 f.n.: konferensråd, læs kommerceråd.

Klem, Knud. s. 27 v.sp. sidste linje: efter Lemvig tilf.: † 9.7.1983 i Hørsholm.

Klint, Vibeke. Henvisningsprik ved faderen fjernes.

Knoppert, Albert. linje 2 f.o.: efter Belgien tilf.: ~ 1° med N. N., † 1568. ~ 2° 1570 med Anna Stöteburg.

Knud Lavard. s. 62 v.sp. linje 10 f.n.: 1171, læs 1170.

Knudsen, slægtstavle. Gårdejer Kresten K. havde foruden den nævnte endnu en datter, Gyde Marie K., 1878–1948, ~ amtsskolekonsulent Nicolai •Svendsen, 1873–1966.

Knudsen, Axel. linje 8 f.o.: efter 1891 tilf.: ~ 2° 1923 med overretssagfører Maro Tetens, 1877–1947.

Knudsen, H. linje 7 f.o.: efter 1856 tilf.: i Blovstrød.

Knudsen, Thorkild. s. 91 v.sp. linje 2 f.o.: efter Ålborg tilf.: (~ 1° med Per •Nørgård, * 1932; ægteskabet opløst).

Knudsen, Thorvald. s. 92 linje 21 f.o.: * 1902, læs 1902–82.

Knudtzon, slægtstavle. Overkirurg Torben Grut K. † 1982.

Knuth, Eggert Christopher, 1722–76. h.sp. linje 10 f.o.: efter Göttingen tilf.:, 1740 i Genève.

Knutzen, P. linje 5 f.o.: Kirstine, læs Christine. Linje 6 f.o.: * 1855, læs 1855–1947. Linje 7 f.o.: * 1869, læs 1869–1951.

Knutzon, Per. linje 7–8 f.o.: ~ 1° . . . Ziegler, læs: ~ 1° 23.2.1923 i Kbh. (b.v.) med Jenny Sara Goldschmidt Larsen, * 4.4.1897 i Kbh., † 24.9.1983 på Frbg. (~ 2° 1940 med Jørgen •Dich, 1901–75), d. af seminarieforstander Eduard •L. (1860–1946) og Jenny Sara Goldschmidt (1866–97). Ægteskabet opløst. ~ 2° 12.12.1936 i Kbh. (b.v.) med Karen Margrete Maria Jensen, f. Ziegler-Andersen (Lulu •Ziegler).

Koch, Hal. s. 118 v.sp. linje 14 f.n.: efter han indskydes: (med C. B. •Henriques' ord).

Kock, Børge, linje 4–5 f.o.: ~ 23.2.1940 i Kbh. . . . Kbh., læs: ~ 23.3.1940 i Kbh. (Christiansk.) med Anna Lisa Pechinoff, * 1.12.1917 i Kbh., d. af skræddermester Maxim P. og Ida Kirstine Mårtensson. Navneforandring til Mårtensson.

Kock, W. A. linje 8 f.o.: efter (Jac.) tilf.: † 27.11.1981 i Gentofte.

Koefoed, slægtstavle II. Landsretssagfører Erling K. † 1982.

Koefoed-Petersen, Otto. † 24.4.1983 på Frbg. (Solbjerg), begr. sst.

Koës, Georg, 1782–1811. Tilf. til bibliografien: Dagbogsfragment 1806, udg. L. Bobé, i Goethejahrbuch 27, 1906 118–24. Adam Oehlenschläger: Levnet II, 1974.

v. Kohl, Louis. linje 14 f.o.: efter Wien tilf.: † 13.2.1984 i Farum.

Kok, Laurids. h.sp. linje 18 f.o.: efter rektortid tilf.: jf. Aarbog for Hist. Samf. for Sorø Amt 1940 69–94; sst. 1941 114f.

Kold, Rasmus Nielsen. linje 4 f.o.: 1911, læs 15.10.1911. Linje 6 f.o.: 1886, læs 1884.

Kolding, Poul Jensen. Tilf. til bibliografien: Fritz Jacobsen i Årbog for hist. samf. for Sorø amt 1957 61–65.

Kollerød, Ole Pedersen, se **Pedersen, Ole Kollerød,** læs: se **Pedersen (Kollerød), Ole.**

Koppel, Henning. linje 6–10 f.o.: Jytte Skouboe . . . Reventlow), læs: Jytte Skouboe Petersen, * 18.10.1920 i Århus, d. af skuespiller Else •Skouboe (1898–1950, ~ Hans W. •Petersen, 1897–1974) og skuespiller Eyvind Johan-•Svendsen (1896–1946).

Koppel, Herman D. linje 4 f.o.: * 1889, læs: 1889–1984. Linje 9 f.o.: efter Kabel tilf.: * 17.10.1917 i Kbh.

Koppel, Lone. linje 8 f.o.: efter 1969 tilf.: i Søllerød (b.v.). Linje 11 f.o.: efter opløst tilf.: ~ 3° 23.7.1983 i Stockholm med operasanger Björn Asker, * 23.9.1941 i Stockholm, s. af musikdirektør Hilding A. og May Lindquist.

Korst, Knud. linje 6 f.o.: efter 1916 tilf.: i Kbh. (b.v.). Linje 7 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 2.10.1981 i Gentofte (Messias).

Krabbe, Christopher. Far til Margrete •Wildenradt-Krabbe.

Kraft, Peder. Tilf. til bibliografien: H. G. Olrik: Ludvig Holberg. Undersøgelser og kroniker, 1959 43–46.

Krag, J. O. s. 230 v.sp. første linje: efter Stockholm tilf.: † 21.9.1983 sst.

Kragh, Erik. linje 6 f.o.: efter Hjørring tilf.: † 7.2.1983 i Hellerup (Helleruplund).

Kragh-Jacobsen, Svend. † 5.5.1984 på Frbg., begr. Frbg. kgd.

Kramp, P. L. linje 7 f.o.: efter 1967 tilf.: i Ordrup.

Krarup, slægtstavle. Højesteretsdommer Viggo K. 1850–1943, læs: 1860–1943.

Kristensen, H. K. † 24.7.1981 i Varde, begr. Lunde kgd.

Kristensen, Martin, * 1888. † 25.4.1984 i Kbh. (Skt. Poul), begr. Solbjerg kgd.

Kristensen, Sigvald. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Helligk.), † 21.11.1982 i Kbh. (Frue), begr. i Fårevejle.

Kristensen, Tom. linje 2 f.o.: efter 1974 tilf.: på Turø, begr. sst. Linje 19 f.o.: 1946 . . . Weber,

læs: 1946 i Kbh. (b.v.) med Ingeborg Sylvia Adelheid Nielsen, f. Weber, * 10.3.1904 i Svendborg (Vor Frue).

Krogh, Torben. linje 8 f.o.: efter 1961 tilf.: i Ordrup. Linje 14 f.o.: efter 1945 tilf.: i Gentofte (b.v.).

Kroman, Erik. † 2.6.1982 på Skt. Lukas stiftelsen, begr. Marstal kgd.

Kronika, Jacob. † 3.5.1982 i Kbh. (Trin.), begr. Bispebjerg kgd.

Kruse, Margrethe. † 8.7.1983 i Vejle, begr. Hellerup kgd.

Kruuse, Jens. s. 361 h.sp. linje 14 f.n.: 1945, læs 1949.

Kruuse, Manderup. Tilf. til bibliografien: Zakarias Nielsen: Provsten i Højelse, 1915.

Kuhr, Victor. K.[2] 1947.

Kyhn, Knud. linje 12–13 f.o.: 1910 på Frbg., læs: 22.10.1910 på Frbg. (b.v.).

Kørbing, J. A. † 5.2.1982 i Kbh. (Sions), begr. Hellerup kgd.

Kaarsted, Tage. Tilf. til ikonografien: Mal. af Ulrik Schmedes, 1968. Tegn. af Hans Bendix, 1970.

Kaas, Preben. linje 8–11 f.o.: ~4° . . . Biering, læs: ~4° 25.9.1977 i Håstrup ved Fåborg med skuespiller Lisbet Dahl, * 9.4.1946 i Kbh. (Garn.) (~1° 1970 med skuespiller Lars Høy; ægteskabet opløst), d. af forretningsfører, senere teaterinspektør Helge Frederik Emil D. (1901–81) og Antonie (Toni) Elisabeth Biering Olsen (* 1920).

la Cour, J. L. linje 3 f.o.: efter 1956 tilf.: i Helsingborg, begr. sst.

la Cour Madsen, Rebekka. linje 6 f.o.: efter 1904 tilf.: i Åstrup.

la Croix, Frederik. h.sp. linje 9–12 f.o.: Et maleri . . . (Fr.borg), læs: Et maleri af Caroline Sophie Haxthausen, 1738 (Fr.borg) skyldes ham.

Land Jensen, H. † 19.11.1981 i Hadsten, begr. sst.

Lander, Margot. linje 11 f.o.: efter 1947 tilf.: i Ramløse.

Lange, Axel. s. 477 linje 24 f.o.: *Aaret*, læs: *Aaret 1919*, 1920.

Lange, Jakob E. linje 8 f.o.: † 1943, læs: † 6.8.1943 i Odense.

Lange, Julius. s. 492 h.sp. linje 24 f.o.: 1877, læs 1887. S. 494 v.sp. linje 22 f.o.: 1866, læs 1886.

Lange, Per. linje 3 f.o.: efter 1931 tilf.: i Kbh. (b.v.). Linje 4 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Valløby) (~1° 1923 med gårdejer Herbert Frische, ~3° 1945 med typograf Frantz Faber Thor, * 1913).

Lange, Poul. linje 8 f.o.: efter 1953 tilf.: i Tiruvannamalai i Nordarcot, Indien.

Lange, Villum. Tilf. til bibliografien: Carl S. Petersen i Fund og forskning I, 1954 14–22.

Langebek, Jacob. Tilf. til bibliografien under Lit.: Georg Galster i Nord. numismatisk årsskr. 1937 50–57. Under Papirer tilf.: Mønttegninger i Nationalmus.

Langebæk, Carl Henrik. linje 7 f.o.: efter Assens tilf.: † 8.1.1982 i Nærum.

Langgaard, Rued. s. 515 h.sp. linje 1 f.o.: på Frbg., læs: i Kbh. (Holmens).

Langkjær, H. s. 521 v.sp. linje 11 f.n.: * 1903, læs 1903–83.

Larsen, A. C. Tilf. til bibliografien: Carl Dumreicher: Ved en milepæl, 1954 25–30 110f 122–24. Carl Langballe: Andre tider – andre mennesker, 1959 120–28.

Larsen, Aksel. linje 10 f.o.: ~3° Gerda Petersen, læs: ~3° 8.6.1948 på Frbg. (b.v.) med Gerda Olivia Krintel, * 4.3.1912 i Egen sg.

Larsen, Carl Aage. † 26.4.1982 i Hellerup, begr. sst.

Larsen, Florian, se Martensen-Larsen, H. Henvisningen udgår.

Larsen, Jens Peter. linje 5 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Christiansborg slotsk.). Linje 7 f.o.: 1978, læs 1979.

Larsen, Poul, 1859–1935. linje 12 f.o.: efter 1951 tilf.: i Saunte (Tikøb sg.).

Larsen, S. P. s. 576 sidste linje: efter Maren tilf.: Rasmine. S. 577 v.sp. første linje: 1953, læs 5.7.1953.

Lassen, C. L. linje 9–10 f.o.: Wiedemann, læs: Weidemann.

Lassen, Elna. linje 6 f.o.: efter 1970 tilf.: i Kbh. (Garn.).

Lassen, Flemming. † 18.2.1984 i Hellerup (Helleruplund), begr. Søllerød kgd.

Lassen, Peter, 1866–1938. linje 7 f.o.: efter Farensted sg. tilf.: † 6.9.1970.

Lauritzen, Vilhelm. linje 5 f.o.: efter (Trin.) tilf.: † 2.7.1972. Linje 6 f.o.: 1933, læs 1934. Linje 7 f.o.: * 1866, læs 1866–1949.

Lefevre, Halfdan. † 21.4.1982 i Glostrup, begr. sst.

Lehm Laursen, Johannes. linje 12 f.o.: * 1886, læs 1886–1981.

Lehmann, Orla. Tilf. til bibliografien under Kilder: En brevveksl. mellem maleren Constantin Hansen og O. L., udg. Henny Glarbo, 1942.

Leif den Lykkelige. Tilf. til bibliografien: Ólafur Halldórsson: Grænland í midaldaritum, Reykjavík 1978.

Lerche, slægtstavle. Cornelius Pedersen *L.: tilf. datter Søster L., 1658–1723, ~ Eggert Christopher *Knuth, 1643–97.

Lergaard, Niels. † 27.7.1982 i Herlev, begr. sst.

Leth, slægtstavlen. Direktør Peter L. † 1982.

Leth, Harald. linje 5 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 27.8.1983 i Hellebæk.

BIND 9

Lichtenstein, Pauline, se **Rung, Henrik.** Henvisningen udgår.

Liebe, Otto. linje 1 f.o.: efter 1929 tilf.: statsminister.

Liebenberg, F. L. h.sp. linje 23 f.n.: filosofis, læs filologis.

Lind, G. † 20.6.1984 i Kolding, begr. sst.

Lind, Nathalie. s. 52 v.sp. linje 3 f.o.: 26.7., læs 29.7.

Lindberg, Niels, 1904–71. linje 2 f.o.: efter 1971 tilf.: i Kbh. (Sions), begr. sst. (Bispebjerg).

Lindbo Larsen, Tove. linje 3 f.o.: * 1896, læs 1896–1983.

Lindenov, Henrik. linje 9 f.o.: L. blev 1639, læs: Efter at have været i udlandet (imm. 1623 i Tübingen) var L. 1623–25 i Sorø. 1639 blev han.

Linderberg, Fernando. linje 8 f.o.: efter Hindsholm tilf.: † 1.12.1944 på Frbg.

Lindholm, Knud. linje 8 f.o.: efter 1954 tilf.: i Kbh. Linje 12 f.o.: efter 1974 tilf.: i Palma på Mallorca.

Lington, Otto. linje 2–4 f.o.: Kbh. . . . sst., læs: Kbh. (Matth.). F: artist Franz Nitzermaeder og Nicoline Hansine Jørgensen. Navneforandring 1978. ~6.9.1930 i Kbh. (b.v.) med Kirsten Ida Franziska Andreasen, * 4.11.1907 i Kbh. (Fødsst.), † 20.5.1975 sst. (Rigshosp.).

Lippmann, Kai. linje 2 f.o.: efter 1951 tilf.: i Kastrup, begr. i Store Magleby. Linje 6 f.o.: efter 1966 tilf.: i Rungsted.

Longomontanus, Christen Sørensen. s. 109 v.sp. linje 4–3 f.n.: tog magistergraden i Rostock, læs: var imm. 1598 i Rostock hvor han s.å. blev mag.phil. Han er formentlig identisk med Christianus Severini Danus imm. 1598 i Rostock.

Lorentzen, Carl. s. 121 v.sp. linje 2 f.o.: efter 1944 tilf.: i Kbh. (Cit.).

Louise, 1726–56. Tilf. til bibliografien: F. Ahlefeldt Laurvig: Christian VIs datter, 1926.

Louw, A. C. h.sp. linje 6 f.o.: efter 1944 tilf.: i Næstved (Skt. Peder).

Lund, Bodil Jerslev. s. 152 sidste linje: * 1889, læs 1889–1983.

Lund, E. F. S. s. 155 v.sp. linje 5 f.n.: 1914, læs 9.9.1914 i Ordrup.

Lund, Ebba. linje 4 f.o.: 1944, læs 17.11.1944. Linje 5 f.o.: efter 1922 tilf.: i Kbh.

Lund, Einar. † 16.1.1982 på Skt. Lukas Stiftelsen, begr. Karrebæk kgd.

Lund, F. C., * 1896. † 3.5.1984 på Frbg., begr. sst. (Søndermarks).

Lund, Hakon, 1898–1979. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 8.6.1983 i Risskov.

Lund, Hans. linje 7 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 7.10.1982 i Ribe. S. 164 v.sp. linje 18 f.o.: efter koner tilf.: fra alle samfundslag.

Lund, Jens, 1871–1924. Tilf. til ikonografien: Tegn. af Axel Hou udst. 1936.

Lund, Torben. første linje: efter 1902 tilf.: i Århus (Domsg.).

Lund, Viggo. † 30.12.1981 i Sandby, begr. i Maribo.

Lund Christiansen, Asger. linje 5 f.o.: * 1902, læs 1902–80.

Lundgaard, Ivar. linje 3 f.o.: efter 1969 tilf.: i Struer, begr. i Gimsing. Linje 6 f.o.: efter Dølby tilf.: † 7.11.1974 på Gimsinghoved.

Lunding, H. M. † 5.4.1984 i Lyngå sg. ved Hadsten, urne på Gravlev kgd.

Lunding, Ib, † 9.5.1983 på Frbg., begr. sst. Linje 5 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 10.4.1973 sst.

Lundsgaard, K. K. K. linje 9 f.o.: efter 1944 tilf.: i Kbh.(Cit.).

Lunge, Jørgen. linje 11–12 f.o.: i Strasbourg . . . Padua, læs: sammen med broderen Christoffer og mag. Jens Sørensen Ølgod (Zythagothus) i Genève 1594, Orleans 1595, var i Paris 1596, imm. 1597 i Siena og Padova og var s.å. i Rom, 1598 igen i Padova.

Lunn, slægtstavle. Karen Margrethe L. † 1981. Erik Johnstad-Møller † 1982.

Luplau, Line. linje 2–3 f.o.: 1823 . . . (?), læs: 1823 i Mern, † 11.9.1891 på Frbg. Linje 5 f.o.: 1847 (?), læs: 11.12.1847 i Kbh. (Vor Frue). Linje 6–7 f.o.: 1818 . . . 1909, læs: 1818 i Ringsted, † 15.3.1909 på Frbg. (Solbjerg).

Luxdorph, Bolle. Tilf. til bibliografien: Albert Olsen i Handels- og søfartsmuseet på Kronborg's årbog 1942 26–38.

Lüders, Philip Ernst. linje 5 f.o.: efter Axen tilf.: (1672–1754). Tilf. til bibliografen: Peter Vollrath: Landwirtschaftl. Beratungs- und Bildungswesen in Schlesw.-Holst. 1750–1850, Neumünster 1957 = Quellen und Forsch. zur Gesch. Schlesw.-Holst. XXXV (heri bibliografi over P. E. L.s skrifter 228–31).

Lykke, Frands. linje 10–13 f.o.: femårig . . . Paris, læs: rejse sammen med broderen Jørgen († 1616) og præceptor Anders Skytte († 1631). Han var imm. i Leipzig 1606, Wittenberg 1607, Basel 1608, Genève 1609 og Angers 1610. Tilf. til bibliografien: Vello Helk: Laurentius Nicolai Norvegus, 1966.

Lykke, Kaj. linje 9–10 f.o.: bl.a. . . ., 1644, læs: i Strasbourg 1643, s.å. imm. i Padova, 1644 imm. i Siena, var s.å. i Rom.

Lykke, Niels, † ca. 1683. linje 12 f.o.: L. var, læs: Efter sammen med sine brødre Ejler og Erik og deres præceptor Johannes Petrafontanus at have studeret i udlandet (imm. i Giessen 1617, stambogsindført i Heidelberg 1620 og Tübingen 1621) blev L.

Lyschander, Claus Christoffersen. Tilf. til bibliografien: Karsten Christensen: Om overleveringen af Sven Aggesens værker, 1978 18f 52–58.

Løgstrup, K. E: † 20.11.1981 i Hyllested ved Grenå, begr. sst.

Lønborg, Ad. linje 5 f.o.: ca. 1805, læs 1804.

Løwert, Karen Marie. linje 7 f.o.: Kbh., læs Århus. Linje 10 f.o.: 1925, læs 1927.

Madsen, Mogens, linje 16–17 f.o.: Først .. Wittenberg, læs: 1552 imm. i Leuwen. Senere var de i Köln og Wittenberg (kun O. Pors ses i matriklen 1555 i Wittenberg). Linje 19 f.o.: her, læs her (1556).

Madsen, Morten. h.sp. linje 4 f.o.: Wittenberg og i Leiden, læs Wittenberg 1617 og i Leiden 1620.

Madsen, Sofie. † 9.2.1982 i Roskilde, begr. Lille Lyngby kgd.

Madsen, Woldhardt. † 20.3.1983 i Skive, begr. sst.

Maegaard, E. linje 9 f.o.: * 1864, læs 1864–1952.

Magnus, Reidar. linje 2 f.o.: Kbh. læs: Brovst, begr. i Kbh. (Vestre). Linje 4 f.o.: 1928 ... Lippert, læs: 1.11.1928 i Kbh. (Trin) med maler Vesta Theresia Lovise Lippert. Linje 5–6 f.o.: Kbh. ... Olesen, læs: Kbh. (Trin.), d. af direktør Thorvald Alfred L. (1869–1945) og Ane Sophie Olesen.

Malinowski, Arno. linje 6 f.o.: efter Frbg. tilf: † 3.3.1983.

Malinowski, Ivan. linje 3 f.o.: * 1898, læs 1898–1983.

Marcussen, Peter. s. 412 linje 22 f.o.: Korslunde, læs Karlslunde.

Marquard, Emil. v.sp. linje 5 f.n.: Før og Nu, læs Fortid og Nutid.

Marschall, Paul. linje 5 f.o.: efter 1937 tilf.: i Kbh. (Helligkors).

Martensen, H. L. Tilf. til bibliografien: H. J. H. Glædemark: Kirkeforfatningsspørgsmålet i Danmark indtil 1874, 1948. Hermann Brandt: Gotteserkenntnis und Weltentfremdung, Der Weg der spekulativen Theologie Hans Lassen Martensens, Göttingen 1971.

Martensen-Larsen, H., 1867–1929. linje 3 f.o.: henvisningsprik ved Larsen fjernes. Linje 7 f.o.: efter 1962 tilf.: på Frbg.

Meier, Bernt. h.sp. linje 6 f.o.: efter Tübingen tilf. 1599.

Melbye, Anton, 1861–1929. linje 8 f.o.: † 11.5. 1964, læs: † 18.9.1960 i Ordrup.

Melchior, slægtstavle. Fabrikant Mogens Albert M. † 1983.

Melchior, Marcus. linje 8 f.o.: efter Böhmen tilf.: † 29.7.1982 i Kbh. (Mos.).

Meyer, Louis. Tilf. til bibliografien: Sievert Gunst: L. M., 1943.

Miehe-Renard, Louis. De genealogiske data rettes til: **Miehe-Renard, Louis** Christian, * 1919, skuespiller. * 11.4.1919 i Kbh. (Kapernaum). F: maskinhandler Romeo Christian Fuchs Renard (1893–1961) og Martha Elisabeth Stefanie Miehe (1895–1961). ~1° 12.1.1943 i Odense (Knuds) med skuespiller Pia Caja Heimann, * 7.12.1918 i Kbh. (Mariak.), d. af grosserer Jacob Isidor H. (1884–1953) og Anna Kastberg (1887–1967). Ægteskabet opløst. ~2° 19.11.1954 i Kbh. (b.v.) med danser Elinor Nicol Hadden, * 29.9.1931 i Edinburgh, d. af redaktør Gordon Lennox Nicol H. (1900–72) og Margarethe Jean McDougal (* 1903).

Mikkelsen, Hans, ca. 1538–1601. linje 12–13 f.o.: Sturm; ... denne, læs: Sturm; 1564 imm. i Tübingen. 1565 omtalte Sturm.

Mikkelsen, Hans, 1578–1651. linje 14–16 f.o. tilf. efter Marburg: 1604, Genève: 1606, Orléans: 1607.

Mikkelsen, Jakob. linje 13 f.o.: efter universiteter tilf.: (1598 Leiden og Franeker, 1602 Basel).

Moe, Bjørn. s. 598 v.sp. linje 4 f.o.: Sønnesøn, læs Brorsøn.

Moe, Louis, linje 10 f.o.: Farfar, læs Farbror.

Mollerup, slægtstavle, Mette Mollerup † 1983.

Mollerup, H. P. h.sp. linje 5 f.n.: Mollerup, læs Mygind.

Mollerup, Helga. † 5.3.1984 i Kbh. (Grøndals), begr. Bispebjerg kgd. S. 623 linje 19 f.o.: 1942, læs 1943.

BIND 10

Moltke, Carl, 1869–1935. Tilf. til bibliografien: De danske ministerier 1901–29, ved Sv. Thorsen, 1972.

Moltke, Kai. linje 8 f.o.: efter 1947 tilf: d. af landsarkivar Holger •Hansen (1864–1938) og Ingeborg Westergaard (1870–1953).

Monberg, N. C. Tilf. til bibliografien: Tage Kaarsted: Påskekrisen 1920, 1968. De danske ministerier 1901–29, ved Sv. Thorsen, 1972.

Moritzen, Henning. linje 5–6 f.o.: Betty Krohn, læs: Betty Emilie Krohn, * 26.5.1924 i Kbh. (Garn.).

Morsing, Christian Torkelsen. Tilf. til bibliografien: Povl Skårup i Revue romane III, Paris 1968 158–61.

Mortensen, Harald. linje 7 f.o.: efter (Helligg.) tilf.: † 28.11.1981 i Kbh. (De gamles by).

Moseholm, Erik. linje 4 f.o.: * 1899, læs 1899–1983.

Mottlau, Kaj. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Absalon), † 19.1.1984 i Gentofte (Vangede), urne på Solbjerg kgd.

Munch-Petersen, Erwin. linje 6 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 22.7.1982 i Ordrup.

Munk, Sigvard. † 10.4.1983 i Kbh. (Helligånds), begr. sst. (Vestre).

Munksgaard, Ejnar. h.sp. linje 29 f.o.: David Thomsen, læs F. Davids Thomsen.

v. Munthe af Morgenstierne, Caspar. s. 131 v.sp. linje 15 f.n.: 1762, læs 1760. Tilf. til bibliografien: Thorkild Kjærgaard: Konjunkturer og afgifter. C. D. Reventlows betænkning 1788 om hoveriet, 1980.

Muus, Flemming B. † 23.9.1982 i Virum, begr. Søllerød kgd.

Müller, Budtz. linje 5 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Frue). Linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Garn.).

Müller, Paul Læssøe. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 2.7.1982.

Müller, Peter Erasmus. Tilf. til bibliografien: Breve fra og til Rasmus Rask, udg. Louis Hjelmslev og Marie Bjerrum, I–III, 1941–68.

Müller, Sophus. Tilf. til bibliografien: Holger Friis fortæller, udg. Knud Bidstrup, 1975 98–122.

Mynster, J. P. Tilf. til bibliografien: Niels Thulstrup: Kierkegaard's teachers = Bibliotheca Kierkegaardiana X, 1982.

Mølbjerg, Hans. linje 4 f.o.: 1944 i Kbh., læs: 4.8.1944 i Kbh. (b.v.). Linje 5 f.o.: efter sst. tilf.: (Sions).

Møller, Børge. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Møller, Carl Mar. linje 8 f.o.: † 1959, læs: † 21.9.1959 på Lounkær, Visborg sg.

Møller, Christen. linje 6 f.o.: efter (Johs.) tilf.: † 18.10.1983 sst. (Solvang).

Møller, Christian, 1904–80. linje 6 f.o.: efter Skodsborg tilf.: † 19.6.1984 i Charlottenlund (Skovshoved).

Møller, Jens, * 1921. linje 4 f.o.: efter Kbh. tilf.: (b.v.). Linje 5 f.o.: efter Beldringe tilf.: Lunde sg., Lunde hrd. Bibliografi: Per Chr. Andersen: Kristen politik, 1975.

Møller, Kristian, * 1894. † 24.2.1984 i Hammerum, Gjellerup sg., begr. sst.

Møller, Lis. † 24.9.1983 i Ordrup, begr. Bispebjerg kgd.

Møller, Poul. * 1919. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 24.9.1983 i Ordrup.

Møller, Viggo Sten. linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 11.5.1983 på Frbg.

Maar, Vilhelm. linje 13 f.o.: Kettinge, læs Kattinge.

Nagel, Wilhelm. linje 10 f.o.: 1827, læs 1824.

Neergaard, Ebbe. linje 7 f.o.: efter Fakse tilf.: † 11.8.1982 på Frbg.

Neiiendam, Tavs. ~ 1° 23.6.1922 på Frbg. (b.v.) med Margrethe Helene Brock Nielsen, * 10.10.1896 i Kbh. (Frue), ~ 29.3.1977 sst. (Chr.), d. af bandagist Emil Marinus N. og Marie Kirstine Carlsen. Ægteskabet opløst 1925. ~ 2° 3.4.1929 i Kbh. (b.v.) med Oda Thomsen Schmidt.

Niclasen, Poul. linje 6 f.o.: efter Húsavík tilf.: † 25.12.1981 i Gentofte (Vangede).

Niebuhr, Barthold Georg. Tilf. til bibliografien: H. P. Clausen i Festskrift til Troels Fink, 1982.

Nielsen, A. W. † 2.11.1982 i Kbh., begr. Randlev kgd. Linje 4 f.o.: 6.5.1905, læs 6.4.1905.

Nielsen, Erling. h.sp. linje 2–3 f.o.: Kurt Hanneberg, læs: Knut Hanneborg. Linje 11 f.o.: * 1906, læs 1906–83.

Nielsen, Frederik, * 1915. † 28.5.1983 i Ny Holte sg., begr. Mariebjerg kgd.

Jakob Nielsen, –1363–79–. Tilf. til bibliografien: Iacobus Nicolai de Dacia: Liber de distinccione metrorum. Mit Einl. u. Glossar hrsg. v. Aage Kabell, Uppsala 1967 (= Monografier utg. av K. Hum. Vetenskaps-Samfundet i Uppsala 2).

Nielsen, Jens, 1891–1978. linje 2 f.o.: efter 1978 tilf.: i Holstebro (Nørreland), begr. sst. Linje 5 f.o.: efter Rårup tilf.: † 17.2.1980 i Espergærde.

Nielsen, Johan. † 24.5.1984 i Sandvík, Færøerne.

Nielsen, Jørgen, 1902–45. linje 7 f.o.: efter Sønderborg tilf.: † 9.9.1982 i Kbh. (Helligånds).

Nielsen, Ludvig. linje 3 f.o.: Vilhelm, læs Valdemar. Linje 5 f.o.: 1832, læs 1830. Linje 7 f.o.: 1874, læs 1876. Linje 12 f.o.: 11.1.1884, læs: 11.10.1884.

Nielsen, Michael. Tilf. til bibliografien: Per Krarup: Søren Kierkegaard og Borgerdydskolen, 1977.

Nielsen, N. P., 1865–1908. linje 7 f.o.: efter Revninge tilf.: † 11.1.1951 i Tystofte, Tjæreby sg.

Nielsen, Niels. 1893–1981. Tilf. til bibliografien: Soya: 33 kunstnerportrætter, 1945 48–51.

Nielsen, Søren Hjort, se **Hjort Nielsen, Søren.** Hjort, læs Hjorth.

Nielsen, Thomas, * 1917. linje 3 f.o.: efter 1938 tilf.: i Kbh. (b.v.). Linje 4 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Andreas).

Nielsen, Torben. h.sp. linje 9 f.n.: 1961, læs 1978.

Ninn-Hansen, Erik. linje 4 f.o.: efter 1947 tilf.: i Krummerup.

Nissen, Helge. linje 23 f.o.: efter Viborg tilf.: † 14.1.1940 i Rom.

Noe-Nygaard, Arne. linje 7 f.o.: efter Holbæk amt tilf.: † 8.4.1983 i Helsingør.

Nygård, Johs. linje 7 f.o.: efter Stubbekøbing tilf.: † 30.10.1983 i Ringkøbing.

Nyholm, slægtstavle. Proprietær Nicolai N.: 1846–1921, læs 1844–1921.

Nyholm, C. V. linje 10 f.o.: 1867 i Kristiania, læs: 12.7.1867 i Kristiania (Trefoldighedsk.).

Nyholm, Jens. † 27.1.1983 i Santa Barbara, Californien.

Nyrop, slægtstavle. Sprogforskeren Kristoffer N. havde datteren Gerda Kamma N., 1891–1957, ~ overlæge Fr. •Hallager, 1849–1921.

Nøjgaard, Niels. linje 6 f.o.: efter Sverige tilf.: † 19.9.1983 i Kolding.

Nørby, Einar. † 12.1.1983 i Kbh. (Holmens), begr. Bispebjerg kgd.

Nørby, Ghita. s. 607 linje 2 f.o. til s. 608 v.sp. linje 3 f.o., læs: Kbh. (Chr.borg slotsk.). F: kgl. kammersanger Einar •N. (1896–1983) og Guldborg Laursen (* 1903). ~ 1° 16.6.1956 i Kbh. (Holmens) med arkitekt Mogens Garth-Grüner, * 7.6.1930 i Bringstrup, † 7.5.1957 i Kbh. (Chr.borg slotssg.), s. af hofjægermester, godsejer Georg Christian G.-G. (1901–69) og Inger Margrethe Aagesen (* 1901). ~ 2° (u.v.) med skuespiller Henrik Rosing Wiehe, * 9.2.1927 på Frbg., s. af inspektør Niels Otto Rosing W. (1897–1948) og Eva Reventlow (1901–69). ~ 3° 19.12.1963 i Kbh. (Skt. Ansgar) med skuespiller, sanger Dario Carlo Giacomo Campeotto, * 1.2.1939 på Frbg. (Godthåb), s. af driftsleder Ernesto C. og Emma Armini. ~ 4° 1970 i Søllerød (b.v.) med skuespiller Jørgen •Reenberg, * 8.11.1927 på Frbg., s. af skuespiller Holger •R. (1872–1942) og skuespiller Ellen Carstensen (* 1899). Ægteskabet opløst 1978.

Nørgaard, Ivar. linje 3 f.o.: * 1882, læs 1882–1982.

Nørgaard, Lise. Linje 8 f.o.: efter Fårup tilf.: † 3.8.1984 i Lyngby (Sorgenfri).

Nørgaard, Ole. linje 3 f.o.: † 1967, læs 1897–1967. Linje 4 f.o.: † 1970, læs 1893–1970. Linje 7 f.o.: efter Lauritz L. tilf.: (1889–1974) og efter Hansen tilf.: (1891–1969).

Nørgård, Per. linje 4 f.o.: 27.6., læs 26.7.

Nørholm, Ib. linje 2 f.o.: Benny, læs Knud.

Nørløv, Viola. linje 5 f.o.: efter Skive tilf.: † 27.7.1982.

Odgaard, Marie. † 10.12.1982 i Odby, Thy, begr. sst.

Oeder, Georg Christian. Tilf. til bibliografien: Jean Anker i Centaurus, 1951 nr. 1 242–65.

Oest, Johann Friedrich. v.sp. linje 17 f.o.: B. B. Basedow, læs J. B. Basedow. I linje 18 f.o. fjernes henvisningsprik ved J. H. Campe.

Ohlsson, Vilhelm. linje 7 f.o.: efter 1955 tilf.: i Kbh. (Pauls).

Oldenburg, T. s. 660 h.sp. linje 3 f.o.: 8.5.1831, læs: 4.5.1831 på Frbg. Linje 4 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Fødsst.).

Oldenburg, V. Tilf. til bibliografien: H. G. Olrik: Erindringsbilleder, 1969 77–90.

Oldrup, Edith. linje 6 f.o.: efter Stockholm tilf.: † 8.4.1983 i Helsingborg (Skt. Maria).

Olesen, Niels. linje 11 f.o.: efter Ordrup tilf.: † 1.11.1983 i Kbh. (Kastels).

Olesen, Søren, 1891–1973. Bibliografi: Tage Kaarsted: Regeringskrisen 1957, 1964.

Olrik, slægtstavle. Lektor Knud O. † 1983. Skibsregistreringschef Asbjørn O. † 1983.

BIND 11

Olsen, Aksel. † 2.7.1982 i Kolding, begr. sst. (sdr. kgd.).

Olsen, Peder. Tilf. til bibliografien: C. O. Bøggild-Andersen i Hist. t. 11.r.V, 1956–59. Jørgen Nybo Rasmussen: Broder Peder Olsen som de danske franciskaneres historieskriver, 1976.

Olufsen, A. linje 5–6 f.o.: efter Struer tilf.: † 11.10.1983 sst.

Pallis, Svend. linje 16 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 21.3.1984 i Kbh. (Garn.) V.sp. linje 4 f.n.: efter 1920–42 tilf.: og professor i religionshistorie ved Kbh.s univ. 1943–64.

Paludan, Jacob. linje 10 f.o.: * 1885, læs 1885–1982.

Paludan-Müller, slægtstavle. Martin Mathæus Caspar P.-M.: cand.pharm, læs exam.pharm.

Paludan-Müller, Svend. linje 1 og 2 f.o.: 1895, læs 1885.

Park, Henrik. linje 6 f.o.: efter sst. tilf.: (~ 1° med direktør Eric Daverkosen, 1900–37).

Passer, Dirch. linje 9–10 f.o.: ~ 2° . . . 1976, læs: ~ 2° med skuespiller Judy Gringer. ~ 3° 17.12.1970 i Søllerød med tegner Hanne Bjerre Pedersen. Ægteskabet opløst 1976. ~ 4° med Bente Askjær.

v. Passow, Anna Catharina. Rettelse i bibliografien: A. Schøller sst. 4.r. IV, læs: A. Schøller sst. 4.r. V.

Peary, Robert. s. 192 linje 22–23 f.o.: James Cook, læs Frederick Albert Cook.

Pedersen, Laurits. linje 8 f.o.: 1963, læs 16.1.1963 på Frbg.

Permild, Verner. † 3.2.1983 i Dragør, urne på Dragør kgd.

Petersen, Eggert. linje 6 f.o.: efter Ernst tilf.: Viggo. Linje 7 f.o.: Ellen Siersted (* 1895), læs: Ellen Marie Rosenfalk Siersted (* 1895, ~ 2° 1930 med cand.polyt. Johan Erich Carstens, 1896–1969).

Petersen, N. C. D. s. 312 h.sp. linje 2 f.o.: efter (Johs.) tilf.: † 14.3.1983 sst. (Lundehus).

Petersen, Nis. linje 7 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 26.12.1983 sst. (Bispebjerg).

Petersen, Paul. h.sp. linje 12 f.n.: (* 1876), læs: (1876–1952), der som de øvrige i slægten kaldte sig Paul-Petersen.

Petræus, Theodor. Tilf. til bibliografien: Erik Iversen i Fund og forskning XXII, 1976 89–106.

Pinborg, Jan. † 24.9.1982 i Blovstrød, begr. i Kbh. (kat. Vestre). Linje 3 f.o.: efter 1908 tilf.: ~ 2° 1942 med Hilda Schmidt Madsen, * 1911. S. 376 linje 9 f.o.: P. var 1963–73 redaktør af Catholica, læs: P. var 1964–72 medredaktør af Catholica.

Pio, Elith. † 10.2.1983 i Bistrup, begr. i Birkerød (Ass.). Linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 4.7.1982 i Bistrup (Birkerød sg.).

Plesner, Joh. linje 6 f.o.: efter 1958 tilf.: i Birkerød.

Plesner, Johan. Tilf. til bibliografien: Karl Bjarnhof: Det gode lys, 1957 105–14 137–40 165–68 172–75.

Plesner, Paul. linje 5 f.o.: 1956 . . . Trier, læs: 8.9.1956 på Frbg. (b.v.) med Tove Ekman, f. Trier, * 20.6.1922 i Kbh. (~ 1° 1950 med legationssekretær Stig Ekman, 1919–52, ~ 3° 1966 med oberstløjtnant Gregers Münter, * 1907, ~ 4° 1969 med direktør Svenjørgen Landschultz, 1911–82), d. af grosserer Hugo Sally T. (1883–1950) og Dorthea-Marie Jacobsen (1892–1969).

Plum, Frederik. linje 6 f.o.: efter Munk tilf.: * 22.12.1765 i Kbh. (Frue), † 18.2.1829 i Odense, d. af justitsråd Søren M. (1733–1801) og Johanne Lyngby (1738–1810).

Plum, Peter. linje 9 f.o.: Gurt, læs Grut.

Porse, Niels. linje 13 f.o.: efter Bjerring sg. tilf.: † 16.12.1983 i Hørsholm. S. 455 v.sp. linje 19 f.n.: henvisningsprik ved Rasmus Nielsen fjernes.

Pouch, Ludvig. v.sp. linje 10 f.n.: efter 62 tilf.: (udgives i Danmarks gamle ordsprog III, 1984). Linje 8–6 f.n.: tr. 1611 . . . Sthen, læs: tr. 1611 er anonym men tilskrives en ældre person af navnet Ludvig Pouch. Tilf. til bibliografien: Danmarks gamle ordsprog V, 1981 285–88; IV, 1983.

Poulsen, slægtstavle III. Ib Adam Rimstad † 1984.

Poulsen, Adam. s. 463 v.sp. linje 11 f.o.: ~ 3°, læs: Ægteskabet opløst. ~ 3° 6.11.1947 i Søllerød (b.v.). Linje 13 f.o.: efter Brøndbyvester sg. tilf.: † 28.6.1983 i Hellebæk (~ 1° 1937 med civilingeniør Regnar William Søren Westenholz, 1904–78).

Poulsen, Holger. † 3.12.1982 i Herstedøster.

Poulsen, Knud, * 1920. linje 5 f.o.: ~ 1°, læs: ~ 1° 3.2.1945 i Kbh. (Holmens). Sidste linje: ~ 2°, læs: ~ 2° 3.8.1957.

Poulsen Skou, Ulla. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Rosenvængets).

Preisler, J. D. linje 10 f.o.: ~ 2° 20.3.1795, læs: ~ 2° 24.4.1795 i Neustrelitz (Slotsk.). Linje 12 f.o.: efter (Fred. hosp.) tilf.: d. af hofballetmester Peter Christian R. og Sophia Hedwig Ernestina Amberg.

Price, John. linje 2 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Skt. Ansgar). Linje 5 f.o.: ~ 1°, læs: ~ 1° 3.1.1941 i Kbh. (b.v.). Linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: (Jac.). Linje 7 f.o.: efter Helsingør tilf.: (~ 1° 1929 med kgl. kapelmusikus Gerhard Kristian Rafn, 1891–1941; ægteskabet opløst 1935).

Priemé, Ernst. linje 6–7 f.o.: efter Åbenrå tilf.: † 5.1.1984 på Frbg. (Mariendal).

Pundik, Herbert. h.sp. linje 4–5 f.o.: ugeavisen Davar, hvorfra han siden 1965, læs: dagbladet Davar, hvorfra han siden 1970.

Rantzau, slægt. Rettelse i bibliografien: 1930 I 7–176, læs: 1930 II 7–176.

Rantzau, slægtstavle I. Johan 'R. til Breitenburg –1492–1565, læs 1492–1565.

Rantzau, Conrad. linje 2 f.o.: statsminister, læs gehejmestatsminister.

Rantzau, Henrik, 1526–98. Tilf. til bibliografien: Vilh. la Cour: Historikeren og Sønderjylland, 1941 88–103. Hasse Petrini: Källstudier til Erik XIVs och Nordiska sjuårskrigets hist., Lund 1942 356–73. Horst Fuhrmann i Archiv für Kulturgeschichte XLI, 1959 63–89. Olaf Klose und Lilli Martius: Ortsansichten und Stadtpläne der Herzogtümer Schleswig, Holstein und Lauenburg, Neumünster I–II, 1962 = Studien zur schlesw.-holst. Kunstgesch. VII–VIII.

Rasch, Claus. linje 4–5 f.o.: bonde . . . († 1683), læs: Peter R. († efter 1672) og Cathrine Andersen Steinberg († 1683).

Rask-Nielsen, Ragna. linje 6 f.o.: efter 1978 tilf.: i Nibe.

BIND 12

Rasmussen, Henning. Første linje: efter Henning tilf.: Peter Kruse. Linje 2–5 f.o.: Viborg . . . Dybdahl, læs: Viborg (Domsg.). F: elektriker Anton Ejvind Kruse R. (1904–71) og Petra Kristine Kristensen (* 1905). ~3.7.1948 i Århus (b.v.) med socialrådgiver Ebba Kristine Jensen, * 25.9.1928 i Viborg (Sdr. sg.), d. af arbejdsmand Oluf Jacob J. (1899–1977) og Kristine Dybdahl (1902–71).

Raunkiær, C. Tilf. til bibliografien: C. R.: Fra en vestjysk hedegård i tiden ca. 1865–75 (erindr.), 1964.

Refslund Thomsen, Ingeborg. R. 1964. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Rehhoff, J. A. linje 2 f.o.: 28.4., læs: 28.8.

Remfeldt, Aage. † 29.11.1983 i Havdrup, begr. sst.

Rendtorff, Conrad. † 9.11.1982 på Frbg., begr. Tibirke kgd.

Resen, Peder Hansen. Tilf. til bibliografien: Selvbiogr. i P. J. R. Bibliotheca Regiæ academiæ Hafn. donata, 1685 (optrykt af C. P. Rothe som angivet i teksten).

Reumert, slægtstavle. Højesteretssagfører Michael R. † 1983.

Reuss, Jeremias Friedrich. linje 1–2 f.o.: 7.12., læs: 8.12.

Reventlow, Christian Ditlev, 1748–1827. Tilf. til bibliografien under kilder: Tage E. Christiansen i Pers. hist. t. 10.r.V, 1938 53–59.

Reventlow, Ditlev, 1712–83. Tilf. til bibliografien: John Danstrup i Vidensk. selsk. hist.-filol. skr. I nr. 4, 1943 68–74. Breve i Rigsark. og Kgl. bibl.

Reventlow, Iven, * 1926. linje 6 f.o.: 1891, læs 1891–1983.

de Richelieu, Andreas du Plessis. Tilf. til bibliografien: O.v. Munthe af Morgenstierne i Pers.hist.t. 11.r. V, 1944 103–12.

Riis, Jacob A. linje 9 f.o.: * 1817, læs 1817–61. Linje 10 f.o.: * 1825, læs 1825–67.

Riisbrigh, Børge: s. 223 v. sp. linje 11 f.n.: 1769, læs 1796.

Rimestad, slægtstavle. Civilingeniør Ib Adam Rimstad † 1984.

Rindom, Erik. linje 15 f.o.: 1922, læs: 9.4.1922 på Frbg. (Godthåb sg.). Linje 23 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 30.4.1984 på Frbg.

Ringheim, Lise. linje 3 f.o.: efter 1° tilf.: 20.12.1950 på Frbg. (b.v.). Linje 5. f.o.: ~2°, læs: ~1° 1941 med Inge Hvid-Møller, 1912–70, ~3° 1957.

Ringsted, Henrik V. † 4.11.1983 i Kbh., begr. Mariebjerg kgd. (ukendtes grav). Linje 4 f.o.: 1952, læs 1932. Linje 6 f.o.: Magnusson, læs Marcussen. S. 243 v.sp. linje 2 f.o.: tyve, læs syv.

Rode, Ebbe. s. 256 linje 8 f.n.: efter Lyngby tilf.: (~1° 1952 med redaktør Mogens Lind, 1898–1967). Linje 7 f.n.: efter Restorff tilf.: Ægteskabet opløst 1981.

Rode, Gotfred, 1830–78. s. 259 linje 17 f.o.: Hammerik, læs Hammerich.

Rode, Vilhelm. Tilf. til bibliografien: Tre breve fra V. R. i Jyske samlinger, ny r. VI, 1962–65 164–80.

Roger Henrichsen, Børge. linje 4–5 f.o.: ~1° . . . Kbh., læs: ~1° 18.9.1940 i Kbh. (Andreas) med cand.polit. Birgit Begtrup, * 7.10.1915 i Ullerød (~2° 1947 med læge Karl Andreas Teilmann, 1915–56), d. af læge, dr.med. Erik Worm B. (1888–1976) og Anna Emerentia Lotty Kristina Roslund (1889–1925). Ægteskabet opløst 1943. ~2° 7.5.1949 i Kbh.

Rosenkilde, Volmer. h.sp. linje 23 f.o.: 1932, læs 1937.

Rosenkrantz, Palle, 1867–1941. linje 6 f.o.: 11.11.1892 i Kbh., læs: 11.11.1897 i Kbh. (Skt. Johannes).

Rosenstand-Goiske, Peder, 1705–69. s. 380 h.sp. linje 16 f.n.: 1729, læs 1749.

Rosenthal, E. Israel. s. 385 v.sp. linje 5 f.o.: 1827, læs 1824.

Rosenørn, Mathias Hans. Rettelse i bibliografien under lit.: H. G. Olrik . . . 37 erstattes med H. G. Olrik: Erindringsbilleder, 1969 63–68.

Ross, John. s. 403 linje 10–7 f.n.: en eskimo . . . Isabella, læs: eskimoen Hans *Zakæus der var med på Isabella. Linje 5 f.n.: John, læs Hans.

Rostgaard, Frederik. Tilf. til bibliografien: Knud Larsen: Frederik Rostgaard og bøgerne, 1970.

Rostrup, Haavard. linje 5 f.o.: efter ~1° tilf.: 18.5.1934. Linje 6 f.o.: efter Kbh. tilf.: d. af arkitekt Carl Gustav F. (1875–1941) og Vilhelmine Marie Wendt (1880–1975).

Rostrup Bøyesen, Lars. s. 414 v.sp. sidste linje: Kirsten . . . Kbh., læs: Kirsten Emily Strøbech, * 8.9.1930 på Frbg. (Godthåb) (~2° 1968 med fabrikant Bent Axel Holleufer, * 1921). H.sp. linje 2–3 f.o.: efter opløst tilf.: 1957. H. sp. linje 3 f.o.: efter 1959 tilf.: på Frbg. (b.v.). H.sp. linje 4 f.o.: efter Kbh. tilf.: † 18.9.1983 sst. (Kastels).

Rothe, Bendt. R.[1] 1981. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Rothenborg, Aage. † 16.2.1983 i Kbh. (Sions), begr. sst. (Mos. Vestre).

Rovsing, Thorkild. Tilf. til bibliografien under lit.: Tage Kaarsted: Påskekrisen 1920, 1968. De danske ministerier 1901–29, ved Sv. Thorsen, 1972.

Rovsing Olsen, Poul. Tilf. til artiklen: Fra 1960 til sin død arbejdede R., som musiketnolog ved Dansk folkemindesamling, fra 1964 som arkivar. Det gav ham lejlighed til at fordybe sig i musiketnologien, både gennem konsolideringen og videreudviklingen af den ikkeeuropæiske afdeling dér, gennem indsamlingsrejser og gennem sin forskning.

Rubow, Jørn. † 7.3.1984 i Ordrup, begr. Gentofte kgd.

Ryge, Andreas Nicolaus. Tilf. til bibliografien: Frede P. Jensen: Bidrag til Frederik IIs og Erik XIVs historie, 1978 58–61.

Rønne, Torben. linje 5 f.o.: efter 1945 tilf.: i Svendborg (Vor Frue). Linje 6 f.o.: efter Hofmann-Olsen tilf.: * 25.11.1923 i Kbh. (Cit.).

Raadal, Erik. s. 548 v.sp. linje 2 f.o.: * 1878, læs: 1875–1959. Linje 3 f.o.: * 1875, læs 1878–1952.

Sabroe, Axel. linje 8 f.o.: efter Hillerød tilf.: † 24.11.1983 i Helsingør (Mariæ).

Sabroe, Povl. † 5.6.1984 i Sibberup. Linje 8 f.o.: efter 1945 tilf.: i Gentofte (b.v.).

Sadolin, Ebbe, † 4.11.1982 på Frbg., begr. Valløby kgd.

v. Saldern, Caspar. s. 573 v.sp. linje 15 f.n.: henvisningsprik ved Adolf Frederik fjernes.

Salomonsen, Finn. † 27.4.1983 i Ny Holte sg., begr. Lellinge kgd. Linje 3 f.o.: efter 1941 tilf.: ~2° 1923 med bryggeridirektør Vagn •Jacobsen, 1884–1931.

Saltoft, Eduard. Tilf. til bibliografien: Viggo Sjøqvist: Danmarks udenrigspolitik 1933–1940, 1966.

Sandberg, A. W. linje 6 f.o.: efter 1911 tilf.: i Kbh. (Helligånds).

Sander-Hansen, C. E. s. 610 v.sp. første linje: på Frbg., læs: i Valby (Jesusk.). Linje 24 f.o.: (og hidtil eneste danske), læs: (og hidtil eneste) danske.

Sandfeld, Gunnar. linje 3 f.o.: efter 1932 tilf.: i Vejle (Vor Frelser). Linje 4 f.o.: efter Vejle tilf.: † 9.8.1983 i Struer. Linje 7 f.o.: 1925, læs 1926. Linje 17 f.o.: 1956, læs 1955. Efter artiklen tilf.: R. 1981. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Sandholt, Henrik: s. 615 linje 16 f.o.: 1949, læs 1942.

Sanne, Viggo. Den kgl. belønningsmedalje i guld 1875.

Scavenius, C. C. linje 6 f.o.: efter Frbg. tilf.: (~2° 1975 med kammerherre, hofjægermester Christian Ove Sehestedt Juul, * 1918). H.sp. linje 16 f.o.: efter staten tilf.: 1969 blev han oberstløjtnant af reserven.

BIND 13

Schandorph, Sophus. s. 37 v.sp. linje 5 f.o.: Slagelse, læs Ringsted.

Schaufuss, Peter. linje 3 f.o.: * 1920, læs 1920–83.

Schiørring, Nils. første linje: 10.4., læs 8.4. S. 106 h.sp. linje 8 f.o.: 1910–80, læs 1910–64.

Schmidt, Alfred. s. 137 h.sp. linje 6 f.n. udgår.

Schmidt, Frederik. Tilf. til bibliografien: Breve til Kamma og K. L. Rahbek i Edda, 1915 116–42.

Schmith, Poul. s. 163 linje 5–6 f.o.: R. 1965. K.[1] 1971, læs: R. 1965. R.[1] 1971. K. 1982.

Schou, slægtstavle II. Direktør Marius Høiriis S. † 1983.

Schou, Lauritz. s. 187 v.sp. linje 14 f.n.: * 1902, læs 1902–83.

Schrøder, slægt I. Hans Andersen S., læs: Hans Andresen S.

Schumann, Albert. linje 8 f.o.: * 1896, læs 1896–1983.

Schwanenflügel, H. h.sp. linje 4 f.o.: 1877, læs 1878.

Schytte, F. linje 7 f.o.: * 1780, læs 1780–1840.

Schütte, Gudmund. Tilf. til bibliografien: L. L. Hammerich i Danske studier, 1959 107–14.

Sehested, Hannibal, 1609–66. Tilf. til bibliografien: C. Rise Hansen i Festskr. til Troels Fink, 1982 75–87.

Sehested, Karen. Tilf. til bibliografien: Thyra Sehested i Fra Randers amt XV, 1921 36–56.

Seidenfaden, Erik, * 1910. s. 340 sidste linje: * 1897, læs 1897–1983.

Seierup, H. C. s. 345 h.sp. linje 2 f.o.: Dora ... 1974, læs: Dora Marie Ottesen, * 16.8.1912 i Herning, † 26.2.1974 i Kbh. (Davids).

Senstius, Kai. linje 2 f.o.: efter Odense tilf.: begr. sst. (Assistens kgd.). Linje 6 f.o.: efter (Matt.) tilf.: † 31.12.1974 i Odense.

Simonsen, Palle. linje 3 f.o.: † 1982, læs 1890–1982. Samme linje: † 1980, læs 1894–1980. Samme linje: efter 1960 tilf.: i Ordrup k. Ved regeringsomdannelsen juli 1984 overtog S. finansministerposten.

Sinclair, Andrew. s. 399 linje 12 f.o.: sikkert, læs 1589. Tilf. til bibliografien: Ellen Jørgensen i Pers.hist.t. 7.r.III, 1919 152f.

Skjoldby, Aage. linje 5 f.o.: efter 1909 tilf.: i Kbh. (Johs.). Linje 6 f.o.: efter København tilf.: d. af forretningsfører, senere grosserer Karl Kristian Vilhelm H. (1878–1966) og Ella Marie Jeanette Frost (1883–1964).

Skjær, Henry. h.sp. første linje: efter Kbh. tilf.: † 6.5.1984 i Helsinge.

Skot-Hansen, Mogens. † 25.3.1984 i Ordrup, begr. Bispebjerg kgd.

Skov, Einard. s. 455 linje 11–8 f.n.: hans speciale ... lederskribent., læs: hans speciale. I Politikens redaktion var S. talerør for bladbestyrelsens formand Erik Scavenius, med hvem han mødtes regelmæssigt, og hvis synspunkter ofte kom til orde i S.s lederartikler. Herved kom S. for skade at bryde staven over Winston Churchill i april 1940 – en artikel, som kostede bladet et betydeligt antal abonnenter.

Skov, Henry. linje 5 f.o.: efter 1913 tilf.: i Frbg. k.

Smith, C. W. Tilf. til bibliografien: Breve i Danske mag. 7.r.V, 1949–53 80–172. Papirer i Statsbibl. i Århus.

Sommerfeldt, Erik. linje 6 f.o.: efter (Jac.) tilf.: † 21.12.1983.

Sophie, 1141–98. Tilf. til bibliografien: Jarl Gallén i Hist. tidskr. f. Finland, 1976 273–88.

Soya, C. E. † 10.11.1983 i Rudkøbing, urne på Mariebjerg kgd., Gentofte.

Sperling, Otto, 1602–81. Tilf. til bibliografien under udg.: Animadversiones in Scribonium et notas Johannis Rhodii, udg. Walter Wuttke, Tübingen 1974.

Spies, Simon. † 16.4.1984 i Rungsted, begr. Hørsholm kgd. S. 599 v. sp. linje 9 f.o.: efter 1959 tilf.: ~4° 11.5.1983 i Holmens k. med Janni Brodersen, * 19.9.1962, d. af Werner Isager og Yvonne Højneg Pedersen.

Stamm, Ivan. linje 11 f.o.: 1920, læs 1902.

Starcke, Viggo. s. 637 h.sp. linje 14 f.n.: beviste at, læs: hævdede, dog ikke uimodsagt, at. Tilf. til bibliografien: Albert Fabritius i Pers.hist.t. 13.r.III, 1955 41–59; IV 44.

BIND 14

Steenstrup, Japetus. side 31 v.sp. linje 17 f.n.: G.O. Sars, læs: M. Sars.

Stefánsson, Jón. linje 4 f.o.: efter Jónsson tilf.: (1856–1910). Samme linje: efter Hallgrímsdóttir tilf.: (1855–1901). Linje 5 f.o.: ~1° ... S., læs: ~1° maj 1907 med Elsie Bähring.

Steffensen, Steffen. † 10.3.1984 på Frbg., begr. sst. (Søndermark).

Sten-Knudsen, Ove. h.sp. linje 9 f.n.: 1978, læs 1968.

Stensen, Niels. s. 88 v.sp. linje 15–18: På tilbagevejen ... realitet, læs: Nadverproblemet var samtidigt blevet en realitet. S. 89 v.sp., mellem linje 9 og 10 indskydes: 1667 besøgte han i maj Rom og på tilbagevejen overværede han 9.6. i Livorno en Kristi legemsfest, hvor processionen gjorde et stort indtryk på ham.

Stephensen, slægtstavle. Magnus *S. er søn af Karl Emil Stephani S., ikke af Westy *S. Karl Emil Stephani S. havde desuden datteren Helga Stephania S., 1892–1983, ~P. Chr. v.*Stemann, 1891–1966.

Stephensen, Hakon. s. 100 h.sp. linje 3 f.o.: efter 1931 tilf.: i Tårbæk.

Stephensen, Magnus. † 14.3.1984 i Helsingør (Mariæ), begr. Mariebjerg kgd., Gentofte.

Strand, Victor B. † 16.9.1983 i Gentofte (Jægersborg), begr. Hellerup kgd. Linje 5 f.o.: efter Århus tilf.: † 10.7.1984 (Skovshoved k.).

Strange Nielsen, A. Tilf. til bibliografien: Levnedsberetning i ordenskapitlet.

Svendsen, Eyvind. s. 249 h.sp. linje 4 f.o.: efter Frbg. tilf.: † 31.1.1984 i Kbh.

Syv, Peder. Tilf. til bibliografien: Arne Magnussons private brevveksling, 1920 503–08 (breve fra P. S.). Lauritz Nielsen: Danske privatbiblioteker gennem tiderne, 1946 167–70.

Sønderjyske hertuglinjer, slægtstavle II. Prinsesse *Helenas far Friedrich Ferdinand var ikke søn af Carl og *Vilhelmine men af hertug *Frederik (1814–85).

Sørensen, Janus. linje 6 f.o.: Kbh., † 1973, læs: Kbh. (Stefans), † 14.1.1973 i Vigerslev.

Sørensen, Aage. † 3.4.1984 i Viborg (Dom.), begr. sst. Linje 6 f.o.: † 1970, læs: † 1.11.1970 i Viborg.

Theophilus, Nicolaus. s. 436 linje 3–1 f.n.: og blev ... råd, læs: 1566 var han blevet kancelliskriver i Kassel og fik 1571 bestalling som hofråd og kancellisekretær hos landgrev Vilhelm af Hessen. Tilf. til bibliografien: Franz Gundlach: Die Hessische Zentralbehörden von 1247 bis 1604 III, Marburg 1933 265.

Thiset, A. s. 457 v. sp. linje 25 f.n.: henvisningsprik ved P. L. Wittrup fjernes.

Thomsen, Chr. linje 4–6 f.o.: Margrethe ... Andersen, læs: Maren Margrethe Nielsen, * 21.3.1911 i Hellum, Torup sg., † 1969, d. af gårdejer Niels Jensen N. (1886–1952) og Johanne Marie Andersen (* 1888).

Thomsen, Ejnar. Tilf. til bibliografien: Mogens Brøndsted i Kbh.s univ. 1479–1979 IX, 1979 64–69. J. F. Billeskov Jansen i Liv og lærdom, 1983 260–67.

Thorkil-Jensen, Niels. linje 6 f.o.: efter (Matth.) tilf.: † 26.12.1963 i Gentofte.

Thrige, slægt. linje 6 f.o.: først, læs senere.

BIND 15

Turson, Jon. Tilf. til bibliografien: Breve til og fra Mogens Gyldenstierne og Anne Sparre,

udg. E. Marquard, II, 1936 298–302 306–09. Helge Toldberg i Nord.t.f. bok- och biblioteksväsen 43, 1956 101f.

Ulfeldt, Jakob, 1567–1630. Ang. bibliografien: *Udg.* Westphalens . . . hører ikke til denne Jakob U., men til **Jakob U.,** † 1593.

Ulfeldt, Leo. linje 6 f.o.: Zinzendorf, læs Sinzendorf.

Wamberg, Helge. linje 7 f.o.: efter Rusland tilf.: † 12.6.1984 i Kbh.

Watt, Robert. Tilf. til bibliografien: Breve fra H. C. Andersen til R. W., udg. H. Topsøe-Jensen, i Fund og forskning XVIII, 1971 111–55 og XIX, 1972 89–128.

Vedel-Petersen, Lena. H.sp. linje 3–4 f.o.: (Solbjerg) (~2° med Helen Amby, * 1937), læs: (Solbjerg), † 30.8.1984 (~2° med Bodil Graae, * 1925, ~3° med Helen Amby, * 1937).

Venusinus, Jon Jakobsen. Tilf. til bibliografien: Karsten Christensen: Om overleveringen af Sven Aggesens værker, 1978 48–52.

Werner, Sven. † 2.8.1984 i Lyngby, begr. sst.

Vibe, Christian. h.sp. linje 2 f.o.: 1903, læs: 1903–84.

Wivel, Ole. linje 4 f.o.: * 1897, læs 1897–1984.

HOVEDREGISTER

Dette register indeholder navne på alle optagne personer i de tre store danske biografiske leksika samt Dansk biografisk Haandleksikon.
Udgaverne angives, efter navnene, således:

1 = Dansk biografisk Lexikon, udg. C. F. Bricka, I–XIX, 1887–1905.
H = Dansk biografisk Haandleksikon, red. Svend Dahl og P. Engelstoft, I–III, 1920–26.
2 = Dansk biografisk Leksikon, red. Povl Engelstoft og Svend Dahl, I–XXVII, 1933–44.
3 = Dansk biografisk leksikon, red. Sv. Cedergreen Bech, 1–16, 1979–84.

Henvisninger angives med →. Henvisninger til supplement således: 2S = 2. udg. XXVII; 3S = 3. udg. 16 s. 352ff. Rækkefølgen er den alfabetisering efter kaldenavne som [illegible] lt i 3. udgave, i alt væsentligt svarende t[illegible] nærmest foregående udgaver. Hvor [illegible] er optaget under forskellige navne angi[illegible] således: Adela, –1557–, 1 → Adelhei[illegible] Edele, 2, 3. Personen skal i første udg[illegible]s som Adelheid, i Haandleksikon som E[illegible] anden og tredje udgave som Adela.
Da såvel alfabetisering som navneformer i første udgave afviger fra den senere fulgte praksis henvises i tilfælde hvor forholdet ellers ville være uigennemskueligt med romertal for bind og arabertal for side. I det omfang det har været redaktionen muligt er dødsår, hvis det ikke er anført i artiklen i tidligere udgave hvor levnedsløbet endnu var uafsluttet, oplyst i hovedregistret.

KRONOLOGISK REGISTER

Dette register indeholder i kronologisk orden alle biograferede i Dansk biografisk leksikon, 3. udgave. Navnene er opstillet efter fødselsår. Hvor dette ikke kendes er benyttet det årstal hvor personen tidligst er nævnt – og ellers dødsår.
** efter årstal angiver at der er tale om en sekundær biografi.*

ca. 801–65 Ansgar, ærkebiskop
–810/11 Gudfred, konge
–812 Hemming, konge
–812–826– Harald Klak, konge
–854 Haarik den Gamle, konge
–ca. 873 Haarik den Unge, konge
–873–* Sigfred, konge
–ca. 890 Gudrum, konge
–ca. 891 Halvdan, konge

–ca. 933 Rollo, vikingehøvding
–934– Gnupa, konge
–ca. 935 Tyre, dronning
–936– Gorm, konge
–948– Liafdag, biskop
–950– Asfrid, Odinkars datter
–960– Poppo, biskop
–965– Gunhild, dronning
–970– Tove, dronning
–985– Erik den Røde, Grønlandspioner
–ca. 988 Harald Blåtand, konge
–996–* Gyda, kongedatter

–1000– Godebold, biskop
–1000– Leif den Lykkelige, opdagelsesrejsende
–1000– Thorfinn Karlsefni, opdagelsesrejsende
ca. 1000–35 Knud (I) den Store, konge
–1002 Gunhild, kongedatter
–ca. 1014 Gunhild, dronning
–1014 Sven (I) Tveskæg, konge
–ca. 1018 Harald, konge
1018–42 Hardeknud, konge
–1020– Bernhard, biskop
–1020– Estrid, kongedatter
ca. 1020–74/76 Sven (II) Estridsen, konge
–1022– Gerbrand, biskop
–ca. 1024 Thorkil, jarl
ca. 1024–47 Magnus den Gode, konge
–1026 Ulf, jarl
–1030– Ælgifu, frille
–ca. 1036 Sven Alfifasen, konge
–1038 Gunhild, dronning
–1040 Harald Harefod, konge
–1042 Harald Thorkildsen, jarl
–1043 Odinkar, biskop
–1044 Tymme, biskop
–ca. 1045 Rudolf, biskop
–1049* Bjørn, jarl
–1050–* Thora, frille
–1052 Emma, dronning
–1055 Sivard den Digre, jarl
–ca. 1060 Gunhild, dronning
–ca. 1060 Val, biskop
–1060– Gyda, dronning
–1060– Henrik, biskop
–1060– Heribert, biskop
–1062– Iversen, Hakon, jarl
–1065* Asmund, kongeætling
–1065 Thøger, helgen
–1068– Ingerid, dronning
–1070– Adam af Bremen, historieskriver
–1070– Thorgunna
–1072 Egino, biskop
–1072 Eilbert, biskop
–1073 Vilhelm, biskop
–1075–* Sigrid, kongedatter
–1080 Harald Hen, konge
–ca. 1084 Ragnarsen, Egil, høvding
–1085 Ratolf, biskop
–ca. 1086 Asbjørn, jarl
–1086* Benedict, kongesøn
–1086 Knud (II) den Hellige, konge
–1086–1127 Carl, greve
–1086– Thorgunnasen, Sven, hirdmand
–1088 Sven Nordmand, biskop
–1089 Rikval, biskop
ca. 1090–ca. 1160 Arnald, biskop
–1095 Oluf (I) Hunger, konge
ca. 1095–1131 Knud Lavard, hertug

–1100* Bjørn, kongesøn
–1100–* Ingerd, kongedatter
–1100– Ælnoth, historieskriver
ca. 1100–81 Eskil, ærkebiskop
ca. 1100–ca. 50 Herman, kannik, biskop
–1101– Hubald, biskop
–1103 Bodil, dronning
–1103 Erik (I) Ejegod, konge
–1104 Sven, kongesøn
–1104–* Ubbe, kongesøn
ca. 1108– Richiza, dronning
ca. 1110–1209 Arnason, Jón, biskop
–ca. 1113 Hvide, Skjalm, storbonde
–1115 Edel, dronning
ca. 1118– Kirsten, dronning
–1124 Arnold, biskop
ca. 1127–1204 Esbern Snare
ca. 1127–1203 Vilhelm, abbed
ca. 1128–1201 Absalon, ærkebiskop
–ca. 1130 Margrete Fredkulla, dronning
–1130– Ulvhild, dronning
ca. 1130–ca. 67 Buris, prins
–1131– Hakon Jyde, høvding
–1131–* Cæcilia, kongedatter
1131–82 Valdemar (I) den Store, konge
–1132 Eskil, biskop
–1133 Ubbe, jarl
–1134 Bjørn Jernside, kongesøn
–1134 Henrik Skadelaar, kongeætling
–1134 Keld, biskop
–1134 Magnus, kongesøn
–1134 Niels, konge
–1134 Peder, biskop
–1134 Thure, biskop
–1135 Harald Kesja, kongesøn
–1135– Bodilsen, Peder, klosterstifter
–1137 Asser, ærkebiskop
–1137 Erik (II) Emune, konge
–ca. 1137 Malmfred, dronning
–1137– Plov, drabsmand
–1139 Rike, biskop
–1139–80– Oggi, biskop
–ca. 1140 Svensen, Christiern, hirdmand
–1140– Ricolf, biskop
–1141 Oluf Haraldsen, konge
ca. 1141–98 Sophie, dronning
–1142–62 Elias, biskop
–1145/50 Asser Rig
–ca. 1145 Skjalmsen, Toke, godsejer, klostergrundlægger
–1146 Erik (III) Lam, konge
–1150 Keld, domprovst
–1150–* Tove, frille
ca. 1150–73* Christoffer, kongesøn
–1151 Skjalmsen, Ebbe, godsejer
–1151 Tokesen, Stig, høvding
–1152 Lutgard, dronning
–1152– Carl, jarl
ca. 1152–1251 Gunner, biskop
–ca. 1153 Sven, biskop
–ca. 1153 Svensen, Eskil, korsfarer
ca. 1154–97 Gertrud, dronning
–1157 Knud (III) Magnussen, konge
–1157 Sven (III) Grathe, konge
–1157 Ulf, hirdmand
–1157/58 Asser, biskop
–1157– Adela, dronning
–1158– Henrik, abbed
–1158–70 Radulf, biskop

sen, landsdommer
ca. 1315–64 Valdemar (III) Eriksen, konge
–1317 Jonsen, Aage, drost
–1317–* Margrete, kongedatter
–1319 Ingeborg, dronning
–1320 Guido, kansler
–1320 Oluf, biskop
ca. 1320–ca. 1400 Galen, Tue, gælker
ca. 1320–75 Valdemar (IV) Atterdag, konge
–1322/23 Peder, biskop
–1325 Erik II, hertug
–1325 Juul, Esger, ærkebiskop
–1325/26 Sophie, fyrstinde
–1325–1332– Krage, Eskil, ridder
–1327 Grand, Jens, ærkebiskop
–1328 Eberstein, Ludvig Albertsen, marsk
–1330 Porse, Knud, hertug
–1334 Eriksen, Carl, ærkebiskop
–ca. 1334 Hjort, Ingvar, kgl. råd
–1334– Otto, prins
–1339 Pagh, Peder, biskop
–1340 Ebbesen, Niels, væbner
–1340 Jensen, Laurends, drost
–1340 Margrete, markgrevinde
–1341 Margrete, dronning
–1343 Hellembert, biskop
–1343–84– Lunge, Jakob Olufsen, lensmand
–1344 Nyborg, Jens, biskop
–1345 Splitaf, Jakob, biskop
–ca. 1345 Tyge, biskop
1347–ca. 70 Ingeborg, hertuginde
–1348–1404– Ahlefeldt, Benedict III, kgl. råd
–1350– Baardssøn (Bárðarson), Ivar, præst
–1350–66– Falk, Bo, rigsråd
–1350– Låle, Peder, ordsprogssamler
–1350– Rød, Lauge, ridder
ca. 1350–1410 Baad, Abraham Brodersen, rigsråd
1353–1412 Margrete I, dronning
–1355 Galen, Peder Jensen, ærkebiskop
–ca. 1355 Nicolaus Drukken de Dacia, universitetslærer
–ca. 1355 Sven, biskop
–1358 Bugge, Niels, ridder
–1359 Johan den Milde, greve
1359–1436 Lykke, Peder, ærkebiskop
–1360 Basse, Jakob, rigsråd
–1360– Brun, Niels, biskop
ca. 1360–1429 Lunge, Anders Jakobsen, rigsråd
–1361 Kyrning, Jacob Nielsen, ærkebiskop
–1363 Christoffer, kongesøn
–1363–79– Nielsen, Jakob, kannik
–1364 Munk, Palne Jonsen, marsk
–1364–1403– Rud, Jens, rigsråd
–1368 Gertsen, Henrik, biskop
–ca. 1368 Limbek, Claus, drost
–1369 Hvide, Stig Andersen, marsk
–1370–ca. 1420 Due, Jens, hofmester
–1370– Jernskæg, Peder Nielsen, lensmand
1370–87 Oluf II, konge
–ca. 1371 Moltke, Fikke, rigsråd
–1371–1437 Has, Trud, ridder
–1374 Gotskalk, biskop
–ca. 1374 Helvig, dronning
–1375 Henrik, hertug
–1375– Høg, Bo, rigsråd
–1376/78 Alfr, biskop
–1377 Kalv, Erland, lensmand
ca. 1378–1433 Gerechini, Johannes, ærkebiskop
1378–1455 Hemmingsen, Christiern, biskop
–1379 Jensen, Niels, ærkebiskop
1379–ca. 1447 Gyrstinge, Morten Jensen, rigsråd, lensmand
–ca. 1380 Moltke, Evert, marsk
–1381 Bjørn, Oluf Bjørnsen, rigsråd
–ca. 1382 Grim, Anders Jacobsen, rigsråd
ca. 1382–1459 Erik (VII) af Pommern, konge
ca. 1384–1431 Lodehat, Jens Andersen, biskop
–ca. 1386 Richardis, hertuginde
–ca. 1388 Podebusk, Henning, drost
–1389 Parow, Henrik, ridder
–1389–1409– Gyldenstierne, Peder Nielsen, rigsråd, lensmand
–1390 Nielsen, Mogens, ærkebiskop
–1390–1429– v. d. See, Henrik, biskop
–1394 Muus, Jep, ridder
1394–1430 Philippa, dronning
–ca. 1395 Moltke, Conrad, rigsråd
–1395 Ulfeldt, Niels Jakobsen, biskop
ca. 1395–1477 Rosenkrantz, Otte Nielsen, hofmester
ca. 1395–1481 Wulf, Claus, biskop
–1396/97 Lykke, Iver, rigsråd
–1397 Nicolaus, greve af Holsten
1397–1427 Henrik IV, greve

–ca. 1400 Eriksen, Barnum, kongeætling
–1400– Clavus, Claudius, kartograf
–1400–49– Grim, Jens, rigsråd
–1400– Skarpenberg, Johan, rigsråd
ca. 1400–70 Frille, Eggert, rigsråd
ca. 1400–82 Lange, Jens Iversen, biskop
ca. 1400–60 Marcellus, biskop
ca. 1400–72 Nielsen, Tue, ærkebiskop
1401–59 Adolf, hertug
–1404 Gerhard VI, greve
–1404 Limbek, Henneke, adelsmand
–1404– Elisabeth, hertuginde
1404–33 Gerhard VII, greve
–1408 Brock, Jens Andersen, rigsråd
–1409 Eskil, biskop
–1410 Munk, Mogens, rigsråd
–1410 Svarteskaaning, Niels Jensen, rigsråd
–1410 Ulfstand, Jakob Gertsen, ærkebiskop
ca. 1410–77 Gyldenstierne, Erik Eriksen, sv. rigshofmester, lagmand
ca. 1410–ca. 91 Rosenkrantz, Ludvig Nielsen, rigsråd
–ca. 1412 Lunge, Folmer Jakobsen, rigsråd
–ca. 1412 Rosenkrantz, Niels Iversen, rigsråd
–ca. 1414 Bjørn, Johan Olufsen, rigsråd
ca. 1415–89 Krummedige, Albert, biskop
ca. 1415–81 Thott, Erik Axelsen, svensk rigsforstander
–ca. 1416 Bryms, Jens Svendsen, rigskansler
–1416 Lodehat, Peder Jensen, biskop
1416–48 Christoffer (III) af Bayern, konge
–1418 Skinkel, Bernike, rigsråd
ca. 1418–82 Pogwisch, Henning, kgl. råd
ca. 1420–1501 Bølle, Eiler, biskop
ca. 1420–87 Thott, Iver Axelsen, rigsråd
–1421 Skondelev, Johan, biskop
–1423 Lang, Bo Mogensen, biskop
ca. 1425–83– Henriksen, Jesper, prælat
–1426 Catharina, pfalzgrevinde
–ca. 1426 Limbek, Claus, lensmand
1426–81 Christian I, konge
ca. 1427–1503 Rosenkrantz, Erik Ottesen, hofmester
–1430 Friis, Peder Laurenssen, biskop
ca. 1430–95 Dorothea, dronning
–1432 Pogwisch, Benedict, rigsråd
–ca. 1434 Bjørn, Bjørn Olufsen, rigsråd
–1434 Pedersen, Jens, kongens kansler

1519–75 Rosenkrantz, Erik Ottesen, rigsråd
1519–77 Rud, Erik, rigsråd
ca. 1520–1601 Bille, Jørgen, adelsmand
1520–80 Dorothea, kurfyrstinde
ca. 1520–92 Huitfeldt, Poul, statholder
ca. 1520–79 Munk, Christen, lensmand
1520–75 Oxe, Peder, rigshofmester
1520–65 Rud, Otte, admiral
ca. 1520–63 Ulfeldt, Corfitz, rigsråd
ca. 1521–1602 Bager, Oluf, købmand
1521–77 Brockenhuus, Jacob, admiral
1521–90 Christine, hertuginde
1521–98 v. Eitzen, Paul, superintendent
1521–80 Hans, hertug
ca. 1521–ca. 1600 Pogwisch, Bertram, forfatter
–1522 Bang, Oluf, pavelig kapellan og notar
–1522 Bartholomæussen, Hans, tolder, lensmand
–ca. 1522 Rantzau, Hans, kgl. råd
–1522 Slagheck, Didrik, ærkebiskop
–1522 Valkendorf, Erik, ærkebiskop
1522–86 Asmundsen, Tyge, biskop
1522/24–87 Beyer, Jørgen, hertugelig sekretær
ca. 1522–ca. 79 Pedersen, Niels, præst, historiker
1522–89 Rosenkrantz, Anne, godsejer
–1523 Brahe, Tyge, rigsråd
–1523 Ulfstand, Jens Holgersen, lensmand
–1523– Brüggeman, Hans, billedhugger
1523–86 Rosenkrantz, Folmer Axelsen, stiftslensmand
1523–96 Rosenkrantz, Jørgen, rigsråd
1523–65 Rosensparre, Steen, rigsråd
ca. 1523–84 Tratziger, Adam, kansler
–1524 Hak, Niels, adelsmand
–1524 Høg, Niels, rigsråd
–1524 Marsvin, Jørgen, rigskansler
1524–1616 E(c)kenberger, Blasius, juridisk forfatter
1524–86 Elisabeth, hertuginde
1524–95 Mogensen, Hans, biskop, oversætter
1524–71 Nielsen, Jacob, præst
–1525 Andersen, Lambert, kannik
–1525 v. Bayreuth, Hans, kgl. sekretær
–1525 Pedersen, Claus, kansler
–1525 Rosenkrantz, Otte Holgersen, rigsråd
1525–69 Albertsen, Hans, biskop
1525–89 Bing, Anders, rigsråd
ca. 1525–ca. 1603 Brenner, Steffen, urmager
ca. 1525–78 Kolding, Niels Nielsen, hofpræst
1525–1601 Valkendorf, Christoffer, rigshofmester
–1526 Friis, Anders, prælat
–1526– Arenfeldt, Niels Henriksen, rigskansler
1526–86 Adolf, hertug
1526–1605 Bille, Beate, adelsdame
1526–90 Hess, Markus, købmand, borgmester
1526/27–ca. 83 Lorck, Melchior, maler, grafiker
1526–82 Lætus, Erasmus, humanist
1526–98 Rantzau, Henrik, statholder
1526–94 Sascerides, Johannes, professor
ca. 1526–80 Skovgaard, Hans, rigsråd
1527–86 Bille, Steen, adelsmand
1527–1611 Madsen, Mogens, biskop
1527–90 Madsen, Poul, biskop
ca. 1527–81 Marsvin, Jørgen, rigsråd
–ca. 1528 Fastenowe, Johannes, klokkestøber
1528–75* Dorothea, prinsesse
1528–1603 Meyer, Albert, præst
1528–1605 Pistorius, Johannes, præst
1528/29–1600 Sadolin, Hans Jørgensen, provst, forfatter
1528–87 Urup, Arild, lensmand
–1529 Brahe, Niels, adelsmand, kaper
–1529 Bryske, Eiler, lensmand
–1529 Clementsen, Rasmus, lensmand
–ca. 1529 Kinghorn, Alexander, læge
–1529 Ulfstand, Oluf Holgersen, rigsråd
1529–56 Frederik, hertug
1529–83 Günther, hærfører
1529–69 Rantzau, Daniel, feltøverste
–1530 Norby, Søren, lensmand
1530–1608 Bacmeister, Lucas, præst
1530–1607 Beck, Lauge, dommer
1530–99 Blome, Hans, kgl. og hertugelig råd
ca. 1530–95 Bølle, Birgitte, adelsdame
1530–1602 Heinssen, Rasmus, musiker, prælat
1530–97 Paslick, Caspar, diplomat
1530–87* Skram, Laurids, lensmand
1531–75 Bille, Jens, lensmand
1531–1607 Reedtz, Peder, lensmand
–ca. 1532 Giseler, Tile, admiral
–1532 Gjordsen, Claus, kansler
–1532 Ravensberg, Albert Jepsen, rigsråd
–ca. 1532 Villoms, Sigbrit, kgl. rådgiver
1532–85 Anna, kurfyrstinde
1532–83 Bjørn, Bjørn Andersen, rigsråd
1532–84 Frandsen, Hans, læge, digter
1532–85 Grubbe, Eiler, rigskansler
ca. 1532–92 Lykke, Erik, lensmand
1532–73 Thomesen (Thomissøn), Hans, præst, salmedigter
ca. 1532–95 Thøgersen, Peder, biskop
–1533/34 Bjørn, Johan Bjørnsen, rigsråd
–1533 van Goch, Albrecht, købmand, borgmester
–1533 Gøye, Henrik, rigsråd
–1533 Rud, Anne, adelsdame
–ca. 1533 Ræff, Poul, bogtrykker
–1533 Skinkel, Laurids, rigsråd
1533–94 Gyldenstierne, Peder, marsk
1533–1618 Markdanner, Caspar, lensmand
ca. 1533–88 Rosenkrantz, Mette, godsejer
–ca. 1534 Bølle, Eiler Eriksen, rigsråd
–1534 Oxe, Johan, rigsråd
1534–90 Eisenberg, Elias, kancellisekretær
1534–88 Frederik II, konge
ca. 1534–90 Halveg, Niels Olufsen, hører, prosodiker
ca. 1534–1604 Hardenberg, Erik, rigsråd
1534–94 Kaas, Niels, kongens kansler
1534–1623 Munk, Peder, rigsmarsk
1534–92 Skram, Jørgen, rigsråd
–1535 Lykke, Peder, rigsråd
–1535– Colditz, Melchior, kgl. sekretær
ca. 1535–ca. 1610 Due, Johan(n), lensmand
1535–89 Hvid, Niels, biskop
1535–73 Krognos, Oluf Mouritsen, rigsråd

1535–94 Ulfstand, Hak Holgersen, rigsmarsk
–1536 Bogbinder, Ambrosius, borgmester
–1536 Clement, kaper, bondefører
–1536 Gyldenstierne, Erik, lensmand
–1536 Hvid, Christian, rentemester
–ca. 1536 Kempe, Poul Pedersen, magister
–1536 Reventlow, Ditlev, biskop
–1536/37 Ølmand, Laurids, kancellisekretær
–1536– Bøsse (Bøsze), Hans, borgmester
–1536– van Ham, Meinert, officer, visedigter
1536–1609 Cypræus, Paul, jurist, historiker
1536–64 v. Dohna, Friedrich, officer
1536/37–78 Hepburn, James, jarl
–1537 Albertsen, Johan, præst
–1537 Andersen (Beldenak), Jens, biskop
–1537 Rosenkrantz, Henrik Nielsen, lensmand
–ca. 1537 Stub, Peder, borgmester
–1537 Urne, Johan, rigsråd
–1537 Villadsen, Peder, kgl. sekretær, borgmester
–ca. 1537 Winter, Christiern, kancellisekretær
1537–91 Glambek, Claus, lensmand
1537–1602 Munk, Ludvig, statholder i Norge
1537–95 Pedersen, Morten, abbed
–1538 Bille, Mogens, rigsråd
–1538 Brockdorff, Ditlev, lensmand
–1538 Jensen, Thøger, præst
–ca. 1538 Nielsen, Jep, borgmester
1538–1600 Fasti, Thomas, lensmand
1538–1603 Lemvig, Anders, medicinsk professor
ca. 1538–1601 Mikkelsen, Hans, rektor
1538–1606 Vejle, Jacob Madsen, biskop
1538–86 Aarhus, Jacob Madsen, professor
–1539 Akeleye, Mikkel Pedersen, borgmester, købmand
–1539 Bølle, Mads Eriksen, rigsråd
–1539 Rantzau, Melchior, diplomat, lensmand
1539–1608 Bramsen, Knud, præst, digter
1539–84 v. Dohna, Christoph, officer
1539–1607 Ranch, Hieronymus Justesen, præst, forfatter
1539(el.35)–1623 Urne, Lauge, landsdommer
–ca. 1540 Barth, Hans, bogtrykker
–1540 Bild, Niels, rigsråd
–ca. 1540 Blick, Mikkel, lensmand
–1540 v. Fürstenberg, Antonius, provst, rigsråd
–1540 Lunge, Ove, rigsråd
–1540 Podebusk, Claus, rigsråd
–1540/41 Sparre, Aage, udvalgt ærkebiskop
–1540 Urup, Axel, rigsråd
1540–1606 Below, Henrik, rigsråd
1540–83 Magnus, biskop
1540–1607 Rosenvinge, Mogens Henriksen, borgmester
1540/42–1602 Sørensen, Peder, læge
ca. 1540–77 Ungern, Claus von, statholder
–1541 Krummedige, Erik, rigsråd
–1541 Lykke, Joachim, rigsråd
–1541 Ravensberg, Claus Eriksen, lensmand
–1541 Ulf, Hans, kannik
1541–1604 Theophilus, Nicolaus, jurist, diplomat
–1542 Hardenberg, Jacob, rigsråd
–1542 Rønnow, Joachim, biskop
–1542 Ulfstand, Holger Gregersen, rigsråd
1542–1601 Friis, Albert, rigsråd
ca. 1542–1603 Gyldenstierne, Axel, rigsråd, statholder
ca. 1542–85 Hammer, Claus, professor
1542–1614 Hegelund, Peder, biskop, forfatter
1542–1616 Vedel, Anders Sørensen, historiker
1542–1619 Aalborg, Hans, boghandler
–1543 Bille, Knud, rigsråd
–ca. 1543 Hansen, Jørgen, lensmand
–1543 Heidersdorf, Reinwald, feltøverste
–1543 Pedersen, Mads, kannik
–1543 Ravensberg, Christoffer Jepsen, humanist
–1543 Ulfeldt, Otte Andersen, høvedsmand
–1543 Urne, Knud, rigsråd
–ca. 1543 v. der Wisch, Benedict, marsk
1543–1613 Dresselberg, Anders, dommer
ca. 1543–1607 Foss, Anders, biskop, historiker
1543–1609 Holm, Jacob, biskop
1543–1611 Obbergen, Anthonis van, bygmester
1543–76 Pratensis, Johannes, professor
–1544 Gøye, Mogens, rigshofmester
–1544 Rosenkrantz, Gotskalk Eriksen, kansler
1544–1613 Gyldenstierne, Karen, adelsdame
1544–1610 Sthen, Hans Christensen, præst, salmedigter
–ca. 1545 Hansen, Christen, oversætter
1545–1620 Dresselberg, Vilhelm, dommer
1545–1622 Hans, hertug
1545–89 Heinesen, Mogens, fribytter
ca. 1545–1617 Horsens, Hans Pedersen, rektor
1545–99 Seefeld, Jacob, rigsråd
ca. 1545–1604 Skeel, Ingeborg, godsejer
ca. 1545–1601 van Steenwinckel, Hans, arkitekt
–1546 Brockenhuus, Jacob, landsdommer
–1546 Glob, Anders, rentemester
–1546 Junge, Reynold, møntmester
1546–1601 Brahe, Tyge, astronom
1546–1617* Dorothea, hertuginde
1546–1627 Hamsfort, Cornelius, læge, historiker
1546–1609 Huitfeldt, Arild, rigskansler, historiker
1546–1625 Parsberg, Manderup, rigsråd
1546–91 Aagesen, Peder, professor
–1547 Friis, Jep, lensmand
–1547 Sinning, Jens, professor
1547–1620 Brahe, Steen, rigsråd
1548–ca. 1602 Brockenhuus, Eiler, godsejer
1548–1616 Gyldenstierne, Preben, rigsråd
–1549 Jansen, Namen, købmand, rådmand
1549–1614 Winstrup, Peder Jensen, biskop
–1550 Krognos, Mourits Olufsen, lensmand
–ca. 1550 Nielsen, Hans, dominikanerprovincial
–1550– Heide, Jørgen, musiker
ca. 1550–1605 Amerinus, Hans Lauridsen, latindigter
1550–1616 Brahe, Axel, rigsråd
ca. 1550–1605 Davis, John, opdagelsesrejsende
ca. 1550–1626 Giødesen, Jens, biskop
ca. 1550–1602 Krag, Niels, professor, diplomat, historiograf
ca. 1550–90 Morsing, Elias Olsen, astronom
ca. 1550–1605 Oldenburg, Johan, rektor

ca. 1550–1610 Ramel, Henrik, rigsråd
–ca. 1551 Andersen, Poul, magister, kantor
1551–1606 Christensen, Anders, medicinsk professor
1551(el.52)–1602 Farensbach, Jürgen, officer
1551–1622 Munk, Ebbe, lensmand
1551–1614 Skomager, Hans Rasmussen, professor
–1552 Bille, Eske, rigshofmester
–1552 Bille, Torben, ærkebiskop
1552–1619 Bille, Eske, lensmand
1552–1604 Brockenhuus, Laurids, lensmand
1552–1618 Krabbe, Anne, lærd adelsdame
1552–1636 Sandberg, Ulrich, ritmester
–1553 Bussert, Martin, stenhugger
–1553 Chrysostomus, Oluf, reformator
–ca. 1553 Nielsen, Laurids, klosterprior
–1553 Parvus, Matthias, præst
–1553 Preston, Jørgen, musiker
–1553 Torkilsen, Niels, kannik
1553–1622 Bild, Niels, lensmand
1553–1600 Krag, Anders, læge, filosof
1553–1611 Sehested, Steen Maltesen, rigsmarsk
–ca. 1554 Helisen, Laurids, præst
–1554 Pedersen, Jørgen, rentemester
–1554 Rud, Knud, rigsråd
–1554 Svansø, Niels Andersen, præst, topograf
–1554–58 Pedersen, Arvid, salmedigter
1554–1601 Brahe, Jørgen, lensmand
ca. 1554–ca. 98 Flemløse, Peder Jacobsen, læge
1554–1635 Wolf, Jacob Jacobsen, professor, forfatter
–1555 Bille, Ove, biskop
–1555 Black, Hans, digter
–1555 Hak, Mads, matematiker, musiker
–1555 Sehested, Jens Thomesen, landsdommer
1555–1615 Brahe, Knud, lensmand
1555–1612 Rantzau, Frants, lensmand
1555–1625 Sinclair, Andrew, rigsråd, diplomat
–1556 Kock, Jørgen, borgmester
–ca. 1556 Veigere, Herman, oversætter
–ca. 1556 Winter, Jørgen, præst
1556–1612 Barnekow, Christian, lensmand
1556–1639 Basse, Peder, lensmand
1556–1602 Bild, Preben, lensmand
1556–1643 Brahe, Sophia, lærd adelsdame
1556–1616 Friis, Christian, kansler
1556–1633 Holck, Ditlev, lensmand
1556–1618 Rantzau, Breide, rigsråd, statholder i Kbh.
–1557 Lang, Mads, biskop
–1557 Laurentsen, Hans, kannik
–1557 Machabæus, Johannes, teolog
–1557 Riber, Laurids Nielsen, biskop
–1557– Paston, Johan, sanger, komponist
1557–1632 Medelby, Poul Andersen, præst, forfatter
1557–1631 Sophie, dronning
–1558 Bille, Claus, rigsråd
–1558 Friis, Jesper, lensmand
–1558 Munk, Mogens, landsdommer, rigsråd
1558–1641 Holck, Christen, rigsråd
1558–1624 Lyschander, Claus Christoffersen, historiker
1558–1627 Rantzau, Gert, statholder
–1559 Barnekow, Hans, rigsråd
–1559 Crage, Nicolaus, præst
–1559 Parvus, Petrus, humanist
–1559 Vingaard, Hans, bogtrykker
–1559– Amsfortius, Franciscus Marcellus, musiker
1559–1624 Rosensparre, Oluf, rigsråd
–1560 Gyldenstierne, Knud Henriksen, biskop
–1560 Leiel, Sander, borgmester, tolder
–ca. 1560 Thomesen, Peder, biskop
–ca. 1560 Ulricksøn, Oluf, bogtrykker
1560–1600 Bille, Claus, godsejer
ca. 1560–1630 Brade, William, komponist
1560–1625 Brock, Eske, rigsråd
1560–1640 Fabricius, Jacob, provst
ca. 1560–1616 Horsens, Jacob Albertsen, præst
–1561 Krabbe, Iver, rigsråd
–1561–82– Paeschen, Hans van, bygmester
1561–1616 Arctander, Niels Lauridsen, biskop
1561–96 Bjørn, Jacob, godsejer
1561–1626 Chemnitz, Martin, kansler
1561–1656 Fincke, Thomas, matematiker, læge
1561–1638 Resen, Hans Poulsen, biskop, teolog
1561–1625 Stephanius, Johannes, professor, rektor
–1562 Black, Niels, rektor, kannik
–1562 Falster, Joseph, admiral
–ca. 1562 Madsen, Hans, præst
–1562 Sparre, Jep Thordsen, lensmand
–1562 Thott, Tage, rigsråd
–ca. 1562 Urne, Claus, rigsråd
–1562–94 Brandin, Philipp, billedhugger, arkitekt
1562–1647 Longomontanus, Christen Sørensen, astronom, matematiker
1562–1612 Sascerides, Gellius, læge
1562–1645 Aalborg, Niels Mikkelsen, præst, forfatter
–1563 Bille, Frants, søofficer
–1563/64 Cörper, Georg, kancelliembedsmand
–1563 v. Dieskau, Hans, bygmester
–1563 Oxe, Eskil, rentemester
–1563/64 Rosenvinge, Jens Mogensen, Øresundstolder
–1563 Spithoff, Johannes, professor
–1563– Bisterfelt, Hans, kaperhøvding
1563–1631 Alanus (Alan), Hans Jensen, professor
1563–1626 Dowland, John, komponist
–ca. 1564 Bogbinder, Hans (Meissenheim), magister
1564–1624 Aslaksen, Cort, teolog
1564–1610 Christensen, Peder, præst
1564–1634 Heldvad, Niels, præst, forfatter
–1565 Hardenberg, Eiler, rigshofmester
–1565 Holck, Hans, lensmand
–1565 Lange, Niels, rigsråd
–1565 Rosenkrantz, Christoffer Eilersen, lensmand
–ca. 1565 Rustung, Christoffer, søkriger
–1565 Zelle, Mikkel, borgmester
–1565–87 Gemperle, Tobias, maler
1565–1629 Bille, Steen, adelsmand
1565–1630 Daa, Herluf Trolle, admiral
ca. 1565–ca. 1636 Kraft, Hans, præst, rektor, musikteoretiker
1565–1624 Vibe, Mikkel, købmand, borgmester
–1566 Baden, Hans Lauridsen, søofficer
–ca. 1566 Bild, Peder, lensmand
–1566 Ulfstand, Jens Holgersen, lensmand
–1566 Ulfstand, Jens Truidsen, lensmand

-1566 Urne, Christoffer, hofsinde
-ca. 1566 Wobitzer, Wladislav, kgl. råd
-1566- Skytte, Mads, forfatter
1566-1623 Beck, Sivert, kancellisekretær
1566-1636 Grubbe, Sivert, kancellisekretær, diplomat, dagbogsforfatter
ca. 1566-1622/35 Raaby, Jens Aagesen, rektor
-1567 Bild, Evert, rigsråd, admiral
-1567 Craigengelt, Genete Jacobsdatter, adelsdame
-ca. 1567 Stigsen, Otte, admiral
ca. 1567-1626 Fuchs v. Bimbach, Hans Philip, officer
1567-1642 Riber, Christen Hansen, biskop
1567-1630 Ulfeldt, Jakob, rigskansler, diplomat
1567-1629 Vejle, Hans Knudsen, biskop
-1568 Munk, Oluf, rigsråd
-1568 Skeel, Albret, lensmand
-ca. 1568 Skrok, Christiern Clausen, reformator
-1568- Francke, Sylvester, søofficer
-1569 Boie, Jørgen, professor, præst
-1569 Pedersen, Knud, tolder
1569-1625 Isaacsz, Pieter, maler, agent
1569-1621 Rosenkrantz, Otte Christoffer, godsejer
1569-1616 Ulfeldt, Mogens, rigsadmiral
-ca. 1570 Lykke, Sophie, adelsdame
-ca. 1570 Melen, Berend von, landsknægtfører
-ca. 1570 Olsen, Peder, historiker
-1570 Slewerth, Gerhard, superintendent
1570-1636 Arnisæus, Henning, læge, statsretslærer
1570-1633* Christian, hertug
ca. 1570-ca. 1640 Gudewerth, Hans, snedker, billedskærer
1570-1656 Kaas, Mogens, rigsråd
1570-1634 Meier, Bernt, præst, forfatter
-ca. 1571 Fuchs, Caspar, diplomat
-1571 Juel, Kjeld, biskop
-1571 Noviomagus, Poul, hofpræst
-1571 Spandemager, Hans Olufsen, præst, reformator
-ca. 1571 Tidemand, Peder, præst, forfatter
-1571 Urup, Erik, lensmand, norsk rigsråd
1571-1619 Charisius, Jonas, kancellisekretær
1571-1629 Metzner v. Salhausen, Leonhard, kancelliembedsmand
1571-1639 Pontanus, Johannes Isacius, kgl. historiograf
1571-1602 Rosenkrantz, Frederik, lensmand
-1572 Borgsmed, Peder, præst
-ca. 1572 Dyre, Peder Christensen, lensmand
1572-ca. 1643 Blüting, Joachim, advokat
1572-1653 Dreier, Hans, billedsnider
1572-1622 Dybvad, Christoffer, matematiker
1572-1649 Marsvin, Ellen, godsejer, lensmand
1572-1637 Rhuman, Wolfgang, professor
1572-1639 Skeel, Albret, rigsadmiral
-1573 Bryske, Sidsel, adelsdame
1573-1627 Alexander, hertug
1573-1626 Elisabeth, hertuginde
1573-1630 Rud, Corfitz, lensmand
1574-1619 Anna, dronning
1574-1650 Krag, Niels, rigsråd
1574-1642 Rosenkrantz, Holger, rigsråd, teolog
1574/75-1612 v. Wower, Johan, gottorpsk råd
-1575 Banner, Frants, lensmand
-1575 Poulsen, Christiern, prior
-ca. 1575 Ulfstand, Sidsel, godsejer
1575-1612 Anna Cathrine, dronning
1575-1644 Bang, Jens, købmand
1575-1639 Bille, Birgitte, adelsdame
ca. 1575-1651 Cunningham, John, søofficer, ekspeditionsrejsende
1575-1641 Jensen Roskilde, Peder, prosodiker, digter
1575-1616 Johan Adolf, hertug
ca. 1575-1642 Morgan, Charles, officer
ca. 1575-1645 Payngk, Peter, kemiker, læge
ca. 1575-1649 Piettersz, Remmert, maler
1575-1631 Seeblad, Otte Knudsen, købmand, borgmester
-1576 v. Bruchofen, Henrik, præst
-ca. 1576 Ebell, David, musiker
-1576 Knoppert, Albert, jurist, diplomat
1576-1612 Bieske, Knud, professor
1576-1624 Hans Adolf, hertug
1576-1652 Lange, Gunde, landsdommer, lensmand
1576-1634 v. d. Meden, Martin, diplomat
1576-1634 Skeel, Otte, rigsråd
1576-1619 Aastrup, Poul Mortensen, biskop
-1577 van Groningen, Gert, sten- og billedhugger
-1577 Kettingk, Schweder, lybsk høvedsmand
-1577 Oxe, Albert, lensmand
-1577 Turson, Jon, kannik, historisk samler
-1577 Urne, Axel, lensmand, rigsråd
1577-1648 Christian IV, konge
ca. 1577-1619 Kock, Oluf, præst
1577-1619 Lunge, Jørgen, rigsmarsk
1577-1644 Mikkelsen, Jakob, borgmester
1577-1632 Sparre, Jens, lensmand
1577-1634 Thøgersen, Peder, præst
1577-ca. 1647 Westhoff, Willich, rektor, latindigter
1578-1651 Brahe, Otte, godsbesidder
ca. 1578-1634 Johan Frederik, ærkebiskop
1578-1651 Mikkelsen, Hans, biskop
1578-1631 Skeel, Jørgen, rigsmarsk
ca. 1578-1629- Tybo, Anders Kjeldsen, præst, forfatter
1578-1624 Ulrik, hertug
-1579 Gross, Friedrich, kancellisekretær
1579-1646 v. Baudissin, Wolf Heinrich, officer
1579-1611 Brahe, Otte, officer
1579-1641 Brockenhuus, Rigborg, livsfange
1579-1641 Daa, Claus, rigsråd, rigsadmiral
1579-1623 van Mander, Karel, maler, gobelinfabrikant
1579-1637 Medelfar, Mads Jensen, biskop
1579-1639 Meursius, Johannes, filolog, historiograf
1579-1628 Munk, Jens, ishavsfarer
1579-1651 Skonning, Hans Hansen, bogtrykker, forfatter
1579-1641 Wandal, Hans, biskop
-1580 Viffert, Axel Tønnesen, rigsråd
1580-1639 Augusta, hertuginde
1580-1659 Bielke, Jens, norsk rigskansler
1580-1633 Bille, Anders, rigsråd
ca. 1580-1655 von Hatten, Hinrich, kansler
1580-1634 Juel, Jens, rigsråd, statholder i Norge
1580-1631 v. d. Lancken, Egidius, overhofmester
ca. 1580-1650 Lorentz, Johan, orgelbygger

1580–1658 Thott, Tage, rigsråd
–1581 Katholm, Rasmus, professor, præst
–1581 Kaas, Bjørn, rigsråd
1581–1642* Cypræus, Hieronimus jun., jurist
1581–1658 Frederik, hertug
1581–1639 Friis, Christen, kansler
1581–1628 Fuiren, Jørgen, læge, botaniker
1581–1630 Gelstrup, Peder Nielsen, professor
1581–1655 Günther, Frederik, kancellisekretær
1581–1641 Hedevig, kurfyrstinde af Sachsen
1581–1640 Kolding, Poul Jensen, præst, skoleforstander, forfatter
–1582 Kaus, Baltser, boghandler
–1582 Kjær, Søren, borgmester, tolder, forfatter
–1582 Mariager, Anders Jensen, præst
–1582 Reravius, Rasmus Hansen, præst, forfatter
1582–1648 Barchmann, Hans, snedker
1582–1642 Brahe, Otte, lensmand
1582–1658 Cleyn, Frantz, maler
–1583 Bertelsen, Iver, præst
–1583 Lykke, Jørgen, rigsråd
–1583 Rosenvinge, Henrik Mogensen, borgmester, Øresundstolder
–1583–1641– Iversen, Christoffer, renteskriver, reder
–1583–1629 Ringerinck, Hinrich, billedskærer
1583–1639 Burser, Joachim, botaniker, læge
1583–1602 Hans, prins
1583–1652 Huitfeldt, Henrik, lensmand
1583–1653 Ulfeldt, Christoffer, rigsråd
ca. 1583–ca. 1660 Wolf, Jens Lauridsen, boghandler
–1584 Galt, Peder Ebbesen, rigsråd
–1584 Gøye, Christoffer, godsejer
–1584 Huitfeldt, Peder, norsk kansler
1584–1631 Busse, Theodor, landkansler
ca. 1584–1655 Fincke, Caspar, kunstsmed
1584–1644 Galt, Peder, admiral
1584–1646 Høg, Just, hofmester, rigskansler
ca. 1584–1655 Matthiæ, Christian, teolog
1584–1663 Philip, hertug
1585–1629 Bartholin, Caspar, teolog, læge
1585–1625 Boet(h)ius, Matthias, præst, historiker
1585–1661 Brahe, Jørgen, rigsråd
1585–1652 Brochmand, Jesper, biskop
1585–1674 Bryske, Lisbet, slægtebogsforfatter
ca. 1585–1655 Hoyers, Anna Owena, digter, sværmer
1585–1652 v. d. Lippe, Christopher, diplomat
ca. 1585–1623 Pedersen, Mogens, komponist
1585–1649 Plum, Claus, jurist
1585–1672 Schütz, Heinrich, komponist
–1586 de Fine, Arnold, musiker
–1586 Munk, Ide
–1586 v. Qualen, Josias, feltmarskal
1586–1651 Below, Marie, adelsdame
1586–1656 Calixt(us), Georg, teolog
ca. 1586–1663 Fleischer, Esaias, apoteker
1586–1629 Perlestikker, Anders Pedersen, præst
1586–1659 Reedtz, Frederik, rigsråd
1586–1647 Rosenkrantz, Holger, lensmand
–1587* Brahe, Henrik, rigsråd
–1587/88 Gønge, Mikkel Pedersen, høvedsmand
–1587 Knieper, Hans, maler
1587–1637 Arrebo, Anders Christensen, præst, forfatter
1587–1650 Friis, Hans Nielsen, borgmester
1587–1626 Pogwisch, Sivert, holstensk råd
ca. 1587–1659 Rhodius, Johannes, læge, filolog
1587–1638 Rode, Steffen, købmand
1587–1642 Rosenkrantz, Palle, lensmand
1587–1639 van Steenwinckel, Hans, arkitekt, billedhugger
–1588– Bancke, Mogens, præst
1588–1650 Aquilonius, Bertel Knudsen, latinist
1588–1637 Buchwald, Wolf, amtmand, klosterprovst
1588–1634 Jersin, Jens Dinesen, biskop
1588–1612 Rosensparre, Steen, hofjunker
1588–1654 Worm, Ole, læge, runeforsker
–1589 Hardenberg, Anne, adelsdame
1589–1655 Scavenius, Laurids Mortensen, biskop
–ca. 1590 Fechtel, Poul, møntmester
–1590 Huitfeldt, Claus, lensmand
–1590 Skavbo, Claus Lauridsen, professor
–1590– Chytræus, Herman Pedersen, forfatter
1590–1647 Arenfeldt, Axel, godsejer
1590–1650 Below, Sophie, adelsgenealog
1590–1658 Lauremberg, Hans, digter
ca. 1590–1655 Lykke, Frands, godsejer
1590–1661 Parsberg, Oluf, rigsråd
1590–1645 Rantzau, Frederik, lensmand
ca. 1590–1640 Rantzau, Markvard, officer
1590–1664 Reinkingk, Dietrich, jurist, kansler
ca. 1590–1667 Schop, Johann, musiker
1590–1657 Sehested, Christian Thomesen, kongens kansler
1590–1658 Vind, Iver, rigsråd
1590–1646 Vind, Ole, præst
–ca. 1591 Jensen, Volkert, hofpræst, provst
–1591 Raadt, Hans, guldsmed, medaljør
–1591–1607– Baetiaz, Dominicus, bygmester
1591–1670 Ahlefeldt, Cai, amtmand, landråd
1591–1657 Juel, Erik, rigsråd
–1592 Viffert, Corfitz Tønnesen, rigsråd
1592–1663* Fincke, Jacob, universitetsrektor
1592/93–1667 Schildt, Melchior, komponist
1592–1659 Steensen, Vincents, landsdommer
–1593 Jensen, Laurids, præst, digter
–1593 Podebusk, Mourids, lensmand
–1593 Ulfeldt, Jakob, rigsråd
1593–1640 Brahe, Tyge, lensmand
1593–1660 v. Bredow, Joachim, officer
1593–1633 Clüver, Johan, teolog, historiker
1593–1643 Friis, Jesper, officer
1593–1661 Høg, Mogens, rigsråd
ca. 1593–1654 Leiel, Willem, guvernør
1593–1652 Schulte, Jørgen, hofråd
ca. 1593/94–1642 Teting, Nicolaus, læge, lægprædikant
1593–1663 Urne, Christoffer, statholder, rigskansler

1593–1644 Vind, Jørgen, rentemester, rigsadmiral
–1594 Rostrup, Jacob, eventyrer
1594–1638 Brochmand, Hans, teolog
1594–1655 Dorn, Reimar, kgl. råd
1594–1660 Giedde, Ove, rigsadmiral
1594–1667 Grabow, Køn Jochum, admiral
1594–1669 Gyldenstierne, Henrik, lensmand
1594–1655 Krabbe, Gregers, statholder i Norge
1594–1662 Seefeld, Jørgen, rigsråd, bogsamler
1594–1663 Trellund, Find Nielsen, købmand
ca. 1594–1650 Vognsen, Vogn, officer
–1595 Høcken, Hartvig, godsejer
–1595 Jordan, Marcus, kartograf
1595–1646 Braem, Johan, købmand
1595–1671 Joachim Ernst, hertug
1595–1641 Lykke, Anne, adelsdame
ca. 1595–1647 de Pas, Simon, kobberstikker
1595–1646 van Steenwinckel, Morten, maler, arkitekt
1595–1658 Valkendorf, Henning, lensmand
–1596 Podebusk, Vibeke, slægtebogsforfatter
–1596 Slangerup, Hans Olufsen, professor
1596–1680 Bjørnsen, Jørgen, admiral
1596–1652 Hecklauer, Johannes, orgelbygger, hofmusiker
1596–1653 Madsen, Jacob, købmand, borgmester
1596–1643 Madsen, Morten, biskop
ca. 1596–1630 Meulengracht, Lorens, købmand
1596–1653 Resen, Hans Hansen, biskop, professor
1596–1645 Schandorph, Niels Poulsen, præst, professor
1596–1661 Sehested, Malte, officer, lensmand
ca. 1596–1658 Vibe, Peder, diplomat, rentemester
ca. 1596–1643 Voigtländer, Gabriel, musiker, forfatter
1597–1676 Cruse, Philipp, statholder
1597–1659 Frederik III, hertug
1597–1634 Otto Ludwig, oberst, hofmarskal
1597–1655 Rothkirck, Wenzel, staldmester, hofmarskal
1597–1662 Sax, Peter, lokalhistoriker
–1598– van Groningen, Mikkel, billedskærer
1598–1679 Hansen, Christopher, købmand, borgmester
1598–1658 Hvass, Christoffer, officer
ca. 1598–1658 Kjeldsen, Jens, rektor
1598–1689 Matras, Daniel, sproglærer
1598–1658 Munk, Kirsten, Chr. IVs hustru
1598–1667 Nansen, Hans, borgmester, præsident
1598–1658 Podebusk, Henrik, adelsmand
1598–1657 Sehested, Mogens, lensmand
1598–1655 Thura, Laurids Pedersen, præst
1598–1653 Urne, Axel, godsejer, genealog
1598–1642 Urne, Jørgen, rigsmarsk
–1599 Bang, Christopher, øksenkøbmand
1599–1652 Bornemann, Philip Julius, kancellisekretær
1599–1664 Gøye, Mette, lærd adelsdame
1599–1678 Helm, Johann(es), kansler
1599–1633 Holck, Henrik, feltmarskal
ca. 1599–1649 Isaacsz, Isaac, maler
1599–1668 Judichær, Søren Poulsen, præst, prosodiker
1599–1671 Kalundborg, Hans Pedersen, rektor
1599–1674 Rantzau, Henrik, rigsråd, stiftamtmand
1599–1663 Selle, Thomas, komponist
1599–1650 Stephanius, Stephanus Johannis, filolog, historiker
1599–1667 Trolle, Niels, rigsråd, statholder i Norge

–ca. 1600 Vingaard, Mads, bogtrykker
–1600– Cypræus, Johan Adolf, præst
–1600– Schattenberg, Thomas, organist
1600–31 Adolf, hertug
1600–61 Bang, Thomas, filolog, teolog
1600–57 Bille, Anders, rigsmarsk
1600–40 Brüggemann, Otto, købmand
ca. 1600–71 Gudewerth, Hans, snedker, billedskærer
ca. 1600–64 Herbach, Caspar, kunsthåndværker, metallurg
ca. 1600–63 Hindsholm, Laurids Jacobsen, biskop
ca. 1600–ca. 66 Krauthoff, Christoph, jurist, syndicus
ca. 1600–40– Kremberg, Jacob, billedskærer
1600–51 v. Pentz, Christian, statholder
ca. 1600–79 Poulsen, Svend, snaphanefører
1600–64 Reventlow, Ditlev, kansler
1600–76 Schrøder, Abel, billedskærer, organist
ca. 1600–64 Skonvig, Jonas, runetegner, præst
1600–76 Svaning, Hans Jensen, præst, historiker
ca. 1600–33 Tvilling, Søren Hansen, forfatter, musiker
ca. 1600–72 Werner, Adam Friedrich, notarius publicus, hofpoet
–1601 Cornelisz, Gerrit, maler
1601–34 Aurilesius, Niels Pedersen, filolog
1601–55 Braem, Gødert, købmand, tolder
1601–55 Dieterich, Helvig, læge
1601–70 Moth, Poul, læge
1601–53 Ramel, Henrik, rigsråd
1601–36 Ulfeldt, Frantz, officer
1601–58 Urne, Frederik, lensmand
1601–71 Urup, Axel, militæringeniør
–1602 Oldeland, Anne, godsfrue
–1602 Simonsen, Jørgen, lektor, præst
–1602 Villumsen, Thomas, lektor
–1602–25 Schrøder, Eiler, billedskærer
1602–52 Berns, Albert Baltser, købmand
1602–53 Gøye, Falk, hofmester
1602–60 Holck, Anne, adelsdame
1602–66 Krabbe, Iver, statholder i Norge
1602–81 Kragelund, Peder Jensen, biskop
ca. 1602–84 v. Løwenklau, Jens, officer
1602–63 Marselis, Selio, købmand
1602–60 Matthiesen, Jacob, biskop
ca. 1602–77 Ravn, Rasmus Pedersen, krønikeskriver
1602–81 Sperling, Otto, læge, botaniker
1602–59 Wandal, Peder, præst
–1603 Fuiren, Diderik, guldsmed
–1603– Hammer, Niels, rektor

-1603-19- Otto, Statius, billedhugger
1603-48 Beck, Steen, rentemester
1603-47 Christian, prins
1603-65 Ernst, Henrik, jurist, filolog
1603-41 Friderichsen, Johan, rektor
1603-72 Jensen, Niels, rektor
1603-63 Krabbe, Niels, lensmand
1603-71 Olearius, Adam, geograf, forfatter
1603-80 Paulli, Simon, anatom, botaniker
1603-59 Skeel, Christen, rigsråd
1603-61 Urne, Sivert, rigsråd
-ca. 1604 Benedicht, Lorentz, bogtrykker
-1604 Ulfstand, Thale, godsejer
1604-71 Arenfeldt, Mogens
ca. 1604-72 Beck, Joachim, lensmand
ca. 1604-48 Jensen Hellekande, Rasmus, købmand
1604-32 Rantzau, Frants, rigshofmester
1604-75 Rosenkrantz, Gunde, rigsråd
-1605-17 Brockman, Hans, stenhugger
1605-76 Buchwald, Friedrich, officer
1605-71 Bülche, Peder, præsident i Kbh.
ca. 1605-72 Danckwerth, Caspar, læge, forfatter
ca. 1605-61 Dannel, David, søofficer, ekspeditionsrejsende
1605-76 v. Eberstein, Ernst Albrecht, officer
1605-51 From, Jørgen, professor
1605-92 Grubbe, Erik, lensmand
1605-68 Lente, Theodor, kansler
1605/06-59/60 Meier, Hans, rektor, latindigter, runolog
1605-69 Mule, Hans, assessor, møntsamler
1605-44 Rohweder, Jørgen (Steinberg), officer
1605-59 Ulfeldt, Laurids, landkommissær, lensmand
1605-79 Winstrup, Peder, biskop
-1606- Nielsen, Hans, musiker
1606-78 Bunkeflod, Hans Allesen, præst
1606-71 Daa, Oluf, rentemester
1606-68 Klotz, Stephan, generalsuperintendent
1606-81 Lassen, Peder, jurist, legatstifter
1606-74 Mejer, Johannes, kartograf
1606-72 Sehested, Karen, hofmesterinde
1606-68 Svane, Hans, biskop
1606-80 Taulov, Jørgen Bertelsen, professor
1606-ca. 76 Thott, Henrik, amtmand
1606-64 Ulfeldt, Corfitz, rigshofmester
-ca. 1607 Rustung, Anne, adelsdame
-tidligst 1607 Brockenhuus, Eiler, livsfange
1607-53 Hans Christian, hertug
1607-71 Mercker, Cort Heinrich, købmand
1607-81 Nielsen, Villads, præst
ca. 1607-67 Pogwisch, Laurids, officer
1607-75 Rosenkrantz, Jørgen, skoleleder
1607-56 Thott, Otte, rigsråd
1607-67 Torm, Erik Olufsen, præst, matematiker
-1608 Venusinus, Jon Jakobsen, historiker, humanist
1608-85 Charisius, Peder, diplomat
ca. 1608-tidligst 62 Chronich, Niels Svendsen, separatist
1608-61 Hennings, Simon, præst
1608-67 Lund, Zacharias, kancellisekretær, latindigter
1608-69 Pedersen, Peder, borgmester
1608-61 Spormand, Peder, professor
1608-82 Wuchters, Abraham, maler
1608-73 Zoëga, Hans, professor
-1609 Kolding, Jon Jensen, præst, forfatter
-1609-27- Michgell, Brix, snedker, billedskærer
1609-76 Benzon, Niels, læge
1609-76 Cassius, Christian, gottorpsk råd
1609-89 Ernst Günther, hertug
ca. 1609-84 Farstrup, Mads Pedersen, præst
1609-70 Frederik III, konge
1609-81 Gøye, Anne, bogsamler
1609-84 Hansen, Iver, præst, ordsprogsamler
1609-79 Heerfordt, Christopher, apoteker
1609-78 Hjørring, Anders Matthiesen, præst, forfatter
ca. 1609-70 van Mander, Karel, maler
1609-73 Marselis, Gabriel, købmand, godsejer
1609-92 Müller, Henrik, rentemester
1609-tidligst 60 Nørnissom, Jens Sørensen, boghandler, forfatter
1609-63 Pape, Heinrich, komponist
1609-50 Rantzau, Josias, officer
1609-73 Reinboth, Johannes, superintendent
1609-76 Schack, Hans, feltherre
1609-66 Sehested, Hannibal, rigsskatmester
1609-57 Ulfeldt, Knud, generalkrigskommissær
1609-71 Varberg, Claus Jensen, præst
1609-71 Villumsen, Hans, generalproviantmester, forfatter
-1610 Rosenkrantz, Christoffer, godsejer
-1610-30- Kier, Søren, maler
1610-76 Beenfeldt, Poul, officer
1610-80 Berntsen, Arent, topografisk forfatter
1610-84 Bjerre, Jens Justesen, præst
1610-88 Boekel (Böckel), adlet von Boekeln (Böckeln), Martin, kansler
ca. 1610-61 Galtung, Laurids, søofficer
ca. 1610-89 Lorentz, Johan, musiker
1610-84 Marie Elisabeth, hertuginde
ca. 1610-84 Pogwisch, Otto, gehejmeråd
ca. 1610-63 Ravn, Hans Mikkelsen, rektor, litterat
1610-62 Thott, Birgitte, forfatter, oversætter
ca. 1610-70 Walter, Jørgen, officer
1610-73 Villadsen, Peder, biskop
-1611 Knoff, Christopher, hofpræst
-1611 Stub, Ivar, professor
1611-61 Bartskær, Johan Dideriksen, biskop
1611-72 Brockenhuus, Oluf, lensmand
1611-61 Gersdorff, Joachim, rigshofmester
1611-40 Gyldenløve, Christian Ulrik, kongesøn
1611-75 Irgens, Joachim, bjergværksejer, godsejer
1611-66 Krag, Otte, rigsråd
1611-79 Lindenov, Christoffer, admiral
1611-33 Ulrik, hertug
-1612 Bogaert, Caspar, stenhugger, bygmester
-1612 Dybvad, Jørgen, teolog
-senest 1612 van Egen, Gert, billedhugger
-1612 Hall, James, opdagelsesrejsende

-1612 Lindenov, Godske, admiral, opdagelsesrejsende
1612–75 August Philip, hertug
1612–81 Bøfke, Ditmer, købmand
1612–76 Kielman v. Kielmansegg, Johann Adolph, gottorpsk kansler
1612–82 v. Körbitz, Johan Christoph, rigsmarskal
1612–81 Rosenkrantz, Erik, stiftamtmand
1612–57 Aagaard, Niels Lauridsen, professor
–1613 Lange, Erik, lensmand, alkymist
–1613 Quelkmeyer, Borchard, metalstøber
–ca. 1613 de Vale, Claus Jacobsen, herold
–ca. 1613 van Wijck, Johan Classzen, maler
1613–73 Hansen, Jørgen, renteskriver
1613–83 Lerche, Peder Pedersen, købmand, godsejer
1613–72 Qvitzow, Henning, officer, ingeniør
1613–75 Thuresen, Frederik, stadshauptmand
1613–76 v. Weyher, Adam, officer
1614–74 Ahlefeldt, Claus, officer
1614–76 Bang, Niels Hansen, biskop
1614–90 Bartholin, Bertel, filolog
1614–59 Beck, Lauge, landkommissær
1614–59 Fuiren, Henrik, læge, legatstifter
1614–63 Rantzau, Christian, statholder
1614–74 Reedtz, Peder, kansler
–ca. 1615 Bülow, Joachim, lensmand
–1615 Maass, Nicolaus, orgelbygger
–1615-22– Griffel, Peder, billedhugger
1615–83 Bielke, Henrik, rigsadmiral
ca. 1615–70 Dolmer, Jens, historiker
1615–45 Gyldenløve, Hans Ulrik, lensmand
ca. 1615–tidligst 78 Heimbach, Wolffgang, maler
1615–86 Juul, Ove, vicestatholder
ca. 1615–55 Jørgen Ulrik, eventyrer
1615–90 v. Klingenberg, Poul, generalpostmester
1615–81 Lerche, Cornelius Pedersen, diplomat, stiftamtmand
1615/20–ca. 74 Kongsbakke, Eskild Andersen, guvernør
ca. 1615–74 Timm, Johan, maler
1615–84 Winding, Rasmus, professor
–1616– Hamilton, Henrik Albertsen, latinist
1616–52 Akeleye, Gabriel Knudsen, forfatter
1616–80 Bartholin, Thomas, læge
1616–76 Blome, Henrik, godsejer
1616–80 Bourignon, Antoinette, mystiker
1616–91 Daa, Valdemar, godsejer, alkymist
1616–86 Eilersen, Jørgen, rektor, professor
1616–73 Fuiren, Thomas, samler, legatstifter
1616–73 Förster, Kaspar, sanger, komponist
ca. 1616–98 Hacquart, Philip, kirurg
1616–59 Lindenov, Hans, rigsråd
ca. 1616–95 Nordmand, Jacob Jensen, rustmester, kunstdrejer
1616–78 Pontoppidan, Erik, biskop
1616–78 Qvitzow, Erik, officer, ingeniør
1616–82 Ulfeldt, Ebbe, generalmajor, rigsråd
1616–64 Aagaard, Christen Lauridsen, rektor, latindigter
1616–90 Aaskov, Jørgen Lauridsen, præst
–1617 Grønbæk, Isak, biskop
–1617 Pors, Claus, oversætter
1617–86 Ahlefeldt, Ditlev, officer, diplomat
1617–93 Barthold, Martin, officer
1617–75 Bering, Vitus, historiograf
1617–57 Friis, Christian, officer
1617–73 Gabel, Christoffer, rentemester
1617–99 Gevecke, Jacob, officer
1617–67 Klein, Hans Pedersen, rådmand
1617–93 Lützow, Hugo, amtmand
1617–68 Magdalena Sibylla, prinsesse
1617–72 Osten, Hans Hansen, proviantskriver
1617–65 Wichman(d), Bertel, præst, forfatter
1617–94 v. Winterfeldt, Helmuth Otto, overhofmarskal
–1618 Baden, Christen Hansen lensmand
–1618 Pors, Mads, præst
1618–33 Anna Cathrine, grevinde
1618–87 Banner, Erik, stiftamtmand
1618–89 Rodriguez, Carlos, filolog
1618–82 Tuxen, Lorenz, ridefoged
1618–77 Walter, Hans, officer
1618–82 Viborg, Hans Jensen, præst
–1619 de Boshouwer, Marcelis, diplomat, eventyrer
–1619 Daa, Jørgen, admiral
–1619–40– Holst, Hans, billedskærer
1619–77 Bording, Anders, forfatter
1619–62 Brochmand, Rasmus, professor
1619–71 Ostenfeld, Christen, professor
1619–57 Sophie Elisabeth, kongedatter
–1620 Bang, Hans Henriksen, præst
1620–63 Bartholin, Albert, rektor, litterat
ca. 1620–94 Bülow, Barthold, officer
1620–1700 Ebel, Just, officer
1620–88 v. der Goltz, Joachim Rüdiger, officer
ca. 1620–90 Grodtschilling, Bendix, kunstdrejer, kunstkammerforvalter
1620–72 Krag, Erik, oversekretær
1620–89 Lauridsen, Jens, godsejer
1620–88 v. Meerheim, H. W., officer
1620–81 Pouch, Ludvig, læge
ca. 1620–83 Prieur, P., maler, emaljør
1620–77 Sandberg, Anders, officer
–1621 Kruckow, Christence, legatstifter
–ca. 1621 Lindenov, Hans, søkaptajn
–1621 Trehou, Gregorius, musiker
1621–96 Bielke, Jørgen, officer
1621–64 Brochmand, Hans, biskop
1621 el. 22–77– Carlof, Heinrich, koloniembedsmand
1621–93 Glud, Søren, biskop
ca. 1621–1705 Hesse, Conrad, kancelliråd
1621–98 Leonora Christina, kongedatter
1621–1710 Meibom, Marcus, bibliotekar
1621–74 Weckmann, Matthias, musiker, komponist
1622–75 Adeler, Cort, admiral
1622–70 Banner, Niels, gehejmeråd, amtmand
1622–1704 Petersen, Jacob, kammertjener
1622–56 Valdemar Christian, greve
1622–83 Wandal, Bagge, nautisk astronom
1623–86 Ahlefeldt, Frederik, storkansler
1623–86 Bircherod, Jens Jensen, professor

1623–77 Brahe, Steen, officer
1623–60 Brockenhuus, Frands, officer
1623–75 Debes, Lucas, præst, topograf
1623–77 Elisabeth Augusta, kongedatter
1623–75 Friis, Mogens, rentemester, gehejmeråd
1623–56 Juel, Peder, diplomat
ca. 1623–78 Morsing, Peter Jensen, søofficer
1623–78 Ovens, Jürgen, maler
1623–85 Rosenkrantz, Oluf, gehejmeråd, forfatter
1623–85 Scavenius, Peder Lauridsen, generalprokurør
1623–88 Skeel, Christen, gehejmeråd, stiftamtmand
1623–83 Vind, Holger, viceskatmester, vicekansler
1624–94 Ahlefeldt, Hans, officer
ca. 1624–98 Bille, Steen, officer
1624–88 Bircherod, Jacob, professor
1624–1700 Buchwald, Godske, gehejmeråd
1624–91 Grave, Erik, biskop
1624–59 Jonsius, Johannes, rektor, forfatter
1624/26–87 Keil, Bernardo, maler
1624–74 Kornerup, Søren, generalfiskal
1624–82 Lange, Villum, professor, landsdommer
1624–98 Olavius, Johannes, præst, latindigter
1624–79 Rüsensteen, Henrik, officer, ingeniør
ca. 1624–86 Saxtrup, Niels, præst
1624–75 Wandal, Hans, professor, biskop
-før 1625 Friborg, Jørgen, bygmester
–ca. 1625 Aagesen, Truid, musiker
1625–76 v. Arenstorff, Carl, officer
1625–98 Bartholin, Rasmus, naturforsker
1625–97 Friis, Hans, officer
ca. 1625–1707/08 Geyse, Johan Erhard Ludvig, officer
1625–93 Giese, Frederik, kammersekretær
ca. 1625–77 Gyldenstierne, Ebbe, stiftamtmand
ca. 1625–79 v. Haven, Michael, maler
1625–87 Hohendorff, Steen, rentemester
1625–76 Krag, Mogens, officer
ca. 1625–1706 Lassen, Jens, landsdommer
1625–88 Leth, Hans, kgl. konfessionarius
1625–93 Lodberg, Christen Jensen, biskop
ca. 1625–99 Lykke, Kaj, oberst, lensmand
ca. 1625–90 Rasch, Franz, sekretær i tyske kancelli
1625–88 Resen, Peder Hansen, præsident, historiker, jurist
1625–81 Rodsteen, Markor, admiral
1625–84 Rostgaard, Hans, ridefoged, amtsforvalter
1625–65 Steenbuch, Christen, professor
–1626 Qvist, Søren Jensen, præst
ca. 1626–76 Abel Cathrine, legatstifter
1626–89 v. Arenstorff, Frederik, officer
1626–90 Borch, Ole, naturforsker, filolog
1626–64 Brochmand, Rasmus, historiker, teolog
1626–81 Bülow, Jacob, officer
1626–1702 Børting, Peter Jørgensen, jernværksejer
1626–70 Christiane, grevinde
1626–80 Foss, Christian, læge
1626–85 Heimreich, Anton, præst, historieskriver
1626–1706 Linde, Christen, godsejer
1626–59 Lyser, Michael, læge
1626–83 Nold, Christian, teolog
1626–86 Oelreich, Bernhard, teolog, univ.-prokansler
1627–72 Ahlefeldt, Frederik, officer
1627–95 Borri, Francesco Guiseppe, alkymist, læge
1627–1708 Brahe, Preben, godsejer
1627–87 Busch, Bagge, søofficer
1627–98* Christian, hertug
1627–83 Foss, Matthias, biskop
1627–96 Holck, Eiler, officer
1627–99 v. Løwenhielm, Hans, officer
1627–76 Rosenkrantz, Niels, officer
1627–66 Tscherning, Paul, generalauditør
ca. 1627–81 Walgensten, Thomas Rasmussen, fysiker, landsdommer
ca. 1627–86 Weisser, Caspar, professor, lektor
1627–90 Wibe, Michael, vicekansler
–1628 Stege, Hans Thomissøn, forfatter
1628–89 Balche, Hans, snedker
1628–83 Hammerich, Frederik, læge
1628–78 Hedevig, kongedatter
1628–91 Kofoed, Jens, landskaptajn
ca. 1628–77 Kruse, Mogens, officer
1628–1700 Schack, Joachim, officer, amtmand
1628–99 Sehested, Christoffer, diplomat, amtmand
1628–91 Skinkel, Morten, overkammerherre
1628–85 Sophie Amalie, dronning
1628–1701 Tisdorph, Mikkel Henriksen, præst
1628–84 Trolle, Corfitz, godsejer
–ca. 1629 von Doordt, Jacob, maler
–1629 Waldkirch, Henrik, bogtrykker, boghandler
–1629–75– Gijsbrechts, Cornelis, maler
1629–95 v. Baudissin, Gustav Adolph, officer
1629–1711 Brekling, Frederik, teolog
1629–87 Dorothea Elisabeth, kongedatter, vicepriorinde
1629–98 v. Ehrenschild, C. B., diplomat
1629–87 Foss, Jens, læge
1629–1700 Gerner, Henrik, biskop
1629–76 Holck, Christian Christoffer, officer
1629–97 Juel, Niels, søofficer
1629–95 Kruse, Edvard, generaltolddirektør
1629–1715 Kønechen, Jesper Baltzersen, religiøs sværmer
1629–88 Rosenpalm, Poul Nielsen, godsejer
1629–91 Tromp, Cornelis, admiral
1629–1701 Winter v. Adlersflügel, Georg Simon, veterinær
–1630–70– Kolding, Peder Jensen, billedskærer
–1630–52 Ringnis, Jørgen, billedskærer
ca. 1630–97 Ancher, Poul, præst
ca. 1630–1700 Cibber, Cajus Gabriel, billedhugger
ca. 1630–76 Danefer, Jacob, officer
1630–1707 Dyrskjøt, Peder, lærd bonde
1630–58 Gyldenløve, Ulrik Christian, officer
1630–95 v. Haven, Lambert, arkitekt, maler
1630–96 v. Levetzow, Hans Frederik, officer, godsejer
1630–1700 v. Liliencron, Andreas Pauli, diplomat
ca. 1630–89 Parsberg, Enevold, gehejmeråd
ca. 1630–72 Petræus, Theodor, orientalist

ca. 1630–62 Wallensbech, Henrik Madsen, præst, filantrop
–ca. 1631 de Willem, Johan, købmand, industridrivende
ca. 1631–85 Fogh, Jørgen, borgmester
1631–1700 Juel, Jens, gehejmestatsminister, diplomat
1631–84 Lyser, Johannes, teolog
1631–85 Meier, Herman, krigsråd
ca. 1631–89 Milan, Gabriel, guvernør
1631–81 v. Stöcken, Henrik, rentemester
1631–1702 Syv, Peder, præst, filolog
1631–81 Trellund, Jonas Jensen, købmand
–1632 Borchgrevink, Melchior, organist
1632–91 Brandt, Frederik, præst, forfatter
1632–77 Fincke, Thomas, amtmand
1632–80 Hahn, Vincents, hofjægermester
ca. 1632–95 Neskov, Peder Zachariæsen, præst
1632–71 Parsberg, Christoffer, gehejmeråd
1632–1709 Schwartz, Josua, generalsuperintendent
1632–68 Seidelin, Hans Hansen, præst
ca. 1632–79 Spend, Christen Nielsen, præst
1633–80 Aldenburg, Anton, statholder
1633–1728 de Boysset, Laurence, officer
1633–97 Fleischer, Esaias, præst
1633–94 Kortholt, Christian, teolog, forfatter
1633–78 Krabbe, Jørgen, friherre
ca. 1633–ca. 88* Seidelin, Jørgen Hansen, præst
1633–89 Westengaard, Jens Erichsen, borgmester
1633–1704 Worm, Willum, højesteretsjustitiarius, bibliotekar
1634–95 Ahlefeldt, Burchard, overlanddrost
1634–1709 Besemacher, Peter, søofficer
1634–93 Bille, Sophie, forfatter
1634–1716 Engelbretsdatter, Dorthe, forfatter
1634–1704 Johan Adolf, overfeltmarskal
1634–1703 Kingo, Thomas, biskop, forfatter
1634–91 Kok, Laurids, præst, filolog, forfatter
1634–1701 Meier, Reinhold, kammersekretær
1634–78 Rumohr, Ditlev, officer
1634–94 Span, Henrik, søofficer
1634–1715 Sperling, Otto, historiker, antikvar
–1635– Lohmann, Hartvig, mystiker
1635–1707 Axen, Peter, humanist, jurist
1635–99 Griffenfeld, Peder Schumacher, rigskansler
1635–89 Gude, Marqvard, bogsamler
1635–98 Gøye, Marcus, diplomat, stiftamtmand
1635–93 Hertzholm, Ivar, forfatter
1635–67 Testmann, Christian Ditlev, kammersekretær
–1636 Ravn, Mads, borgmester
–1636 Ørn, Christen Lauridsen, præst
1636–1704 Boomfeldt, Cornelius, søofficer
1636–1715 Hedevig Eleonore, dronning
ca. 1636–1700/01 Juul, Peder Nielsen, digter, degn
1636–92 Lassenius, Johannes, præst, forfatter
1636–92 Michelbecker, Gysbert Wigand, købmand, skibsreder
1636–1708 Nielsen, Niels, godsejer
1636–1719 Torfæus, Thormod(us), historiker
1636–1711 Wingaard, Mogens, rektor
1636–1707 Worm, Matthias, forfatter, borgmester
–1637 Brøns, Villads Nielsen, rektor
1637–92 Bornemann, Cosmus, jurist
ca. 1637–1720 van Bracht, Christian, hoflakerer
1637–1707 Brunsmand, Johan, præst, forfatter
1637–1707 Buxtehude, Diderich, komponist, organist
1637–1703 Foss, Laurids, læge, skoleforstander
1637–98 Grube, Herman, læge
ca. 1637–1710 Klauman, Peter, brygger, skibsreder
1637–72 Køning, Mourits, biskop
1637–tidligst 82 Mauritius, Otto, jurist
1637–85 Ramel, Ove, godsejer
1637–1704 v. Rosenschild, Jacob Henrik Paulli, diplomat
1637–97 v. Schwanewede, H. Frantz, officer, godsejer
1637–ca. 79 Trolle, Mette, adelsdame, forfatter
1637–88 Ulfeldt, Christian, kannik
1637–1721 Wedderkop, Magnus, gehejmeråd
–tidligst 1638 Brachrogge, Hans, sanger, komponist
1638–1707 Becker, Jacob Gottfried, apoteker
1638–1732 v. Breiteneau, Christoph Gensch, oldenburgsk kansler
ca. 1638–1722 de Bruin, Jacob, officer
1638–1704 Gyldenløve, Ulrik Frederik, statholder
1638–83 Iversen, Jørgen, guvernør
1638–86 Lund, Johan, præst, orientalist
ca. 1638–1709 Monrad, Johan, forfatter
1638–86 Stensen, Niels, anatom, teolog
–1639 Timm, Reinhold, maler
1639–1712 Arnkiel, Troels, præst, forfatter
1639–1711 Becker, Johann Gottfried, apoteker
1639–77 v. Bibow, Siegfried, officer
1639–84 Bülche, Titus, borgmester
1639–1711 Erichsen, Christen, præst, samler
1639–1714 Kielman v. Kielmansegg, F. C. gottorpsk landråd
1639–1718 la Placette, Jean, præst
1639–1705 Moth, Johan, arkivar
1639–1704 Pedersen, Jens, præst, forfatter
1639–1705 Rasch, Claus, politimester
1639–97 Sandhagen, Caspar Hermann, generalsuperintendent
1639–1700 van Steenwinckel, Hans, arkitekt, billedhugger
1639/40–1704 Stockfleth, Christian, jurist, stiftamtmand
1639–1702 Thott, Knud, gehejmeråd
ca. 1640–1711 Geist, Christian, musiker, komponist
1640–94 Høg, Just, diplomat, vicestatholder i Norge
ca. 1640–96 Kylling, Peder, kgl. botaniker
1640–1719 v. Lente, Johan Hugo, diplomat, kansler
1640erne–1702 Meybusch, Anton, medaljør
1640–97 Mohr (Mohrendal), Georg, matematiker
1640–84 Paulli, Daniel, boghandler, avisudgiver
1640–1704 v. Plessen, Samuel Christoph, officer

ca. 1650–1701(?) de la Fouleresse, Jean Payen, diplomat, forfatter
1650–1712 Lütkens, Franz Julius, præst
1650–1728 Naur, Elias, rektor, forfatter
1650–1708 Rantzau, Johan, officer
1650–94 Skeel, Mogens, diplomat, stiftamtmand
ca. 1650–1724 Strandiger, Otto Lorentzen, præst
1650–1704 Trampe, Adam Frederik, officer
1650–1706 Vilhelmine Ernestine, prinsesse
–1651 Dina Vinhofers, eventyrerske
–1651 Stärck, Erhard, trompeter
–1651–82– Frandsen, Conrad, maler
1651–1735 Blome, Wulf, godsejer, statsmand
ca. 1651–97 Bockenhoffer, Johan Philip, bogtrykker
1651–1706 Boldich, Ernst Christian, præst
1651–1706* Bülow, Thomas Christian, officer
ca. 1651–1702 Croy, C. E., officer
1651–1724 Gersdorff, Frederik, officer
1651–1708* Krabbe, Niels, officer
1651–1727 v. Schönfeldt, Hans Christoph, officer
1651–1716 Ulfeldt, Leo, generalfeltmarskal
–1652 Ettersen, Johan, købmand, industridrivende
–1652 Hoyoul, Jørgen Frederik, musiker
–1652 Lange, Niels, generalkrigskommissær
1652–80 Als, Jesper, skribent
1652–1701* Benzon, Peder, kancelliråd
1652–1711 v. Ehrencron, F. A. H., diplomat
1652–1703 Haxthausen, Johan Dietrich, officer
1652–1724 Helt, Vilhelm, finansdeputeret, forfatter
1652–ca. 1700 Qvitzow, Anne Margrethe, lærd adelsdame
ca. 1652–1713 Rantzau, Jørgen, officer
ca. 1652–96 Raun, Mikkel, præst, oversætter
–1653 Ørn, Jacob, sanger, komponist
1653–1728 Frederik Ludvig, hertug
1653–1708 Jørgen, prins
1653–1713 Krag, Niels, gehejmeråd
1653–1709 Masius, Hector Gottfried, teolog
1653–1740 Matthisen, Søren, regnebogsforfatter
1653–1717 Rhode, Christian Ditlev, oldgransker
1653–1735 Thestrup, Frands, biskop
1653–1722 Weghorst, Heinrich, jurist
–1654 Andrésson, Guðmundur, filolog
–1654 Martzan, Melchior, bogtrykker, avisudgiver
1654–1704 Bielke, Christoffer, officer
ca. 1654–1704 de Bois-Clair, Gaspard, præst, maler
ca. 1654–1704 Høyelse, Peder, rektor
1654/55–1711 Jernskæg, Mikkel Hansen, forfatter
1654–1719 Moth, Sophie Amalie, frille
1654–1713 Niebuhr, Georg, søofficer
1654–1738 Terpager, Peder, lektor, historiker
–1655–1701 Ehm, Henrik, kobbersmed
1655–1738 Bartholin, Caspar, læge, generalprokurør
1655–1729 Bredal, Anne Margrethe, lærd dame
1655–86 Horn, Hildebrand, diplomat
1655–1700 Jepsen, Johan, maler
1655–1720 Juel, Axel, guvernør
1655–1728 Krag, Frederik, vicestatholder i Norge
ca. 1655–1727 Rasmussen, Severin, kancelliembedsmand
1655–1713 Rostoch, Mads Pedersen, præst
–1656/57 Terkelsen, Søren, toldembedsmand, oversætter
–ca. 1656 Ulfstand, Thale, slægtebogsforfatter
1656–1720 Ahlefeldt, Hans Henrik, diplomat, hofmand
1656–1712 Bülow, Reimar Hans, officer
1656–91 Deckner, Augustus, amtsskriver
ca. 1656–1706 Dose, Ernst Ulrik, overkammersekretær
1656–86 Fuiren, Diderik, godsejer
1656–1702 Grubbe, Diderik, præst, godsejer
1656–1712 Hvalsøe, Hans Jacobsen, præst
1656–1717 Jonæsen, Søren, præst, salmedigter
1656–1728 Krabbe, Ole, godsejer
1656–1717 Muus, Christian, biskop
1656–1735 Petersen, Ulrich, historisk samler
1656–1742 Reenberg, Tøger, forfatter
1656–95 Skeel, Jørgen, godsejer
1656–1737 Slange, Niels Pedersen, historiker
1656–93 Ulrikke Eleonora, dronning
1656–1710 Wandal, Hans, professor, teolog
1656–1730 Wolfen, Johan Conrad, læge, bibliotekar
–1657 Cracowit, Michael, organist
ca. 1657–1717 Axelsen, Laurids, præst
1657–1731 Barbette, Josie, emaljemaler
1657–1714 Bartholin, Christopher, dommer
1657–1729 Blome, Christoph, konseilminister
1657–1736 Brahe, Karen, legatstifter, bogsamler
1657–1727 Cruys, Cornelius, admiral
1657–1711 Hansdatter, Dorthe, hospitals- og legatstifter
1657–95 Hartmann, Moritz, søofficer
1657–1723 Krag, Palle, officer, stiftamtmand
1657–1732 Nobel, Hans, amtmand, godsejer
1657–1729 Skaanlund, Matthias, lakaj, sorenskriver
1657–1731 Thura, Laurids Lauridsen, biskop
–1658 Bredal, Peter, søofficer
–1658 Morsing, Peder Jensen, bogtrykker
1658–1708 Bircherod, Jens, biskop
1658–1738 de Buchwald, Johannes, læge
1658–1712 Daa, Gregers, officer
1658–1712 Vinding, Poul, filolog
–1659 Hake, Peder, bogtrykker, avisudgiver
–1659 Mikkelsen, Bartholomæus, borger i Christianshavn
–1659 van Steenwinckel, Oluf, bygmester
1659–90 Bartholin, Thomas, antikvar
1659–1717 Bonar, Jacob Peter, officer
1659–1751 Borgaard, Albrecht, officer
1659–1733 Edinger, Wilhelm, købmand, reder
1659–1701 Ferdinand Vilhelm, hertug

1659–1738 Lasson, Margrethe, forfatter
1659–1723 Rantzau, Frederik, kancellipræsident
1659–1746 Rosenkrantz, Justine Cathrine, hofjomfru
–1660– Herland, Bertel Sørensen, forfatter
1660–1726 Albertin, Brostrup, advokat
ca. 1660–1712 Fursman, Christian, officer
1660–1729 Gersdorff, Rudolph, stiftamtmand
1660–1717 Karstens, Jørgen, præst
1660–1730 v. Königstein, Johann Ludwig, amtmand
ca. 1660– v. Løwencron, Ditlev Nicolas Piper, diplomat
1660–1740 Løvendal, Woldemar, officer, hofembedsmand
1660–1736 Reenberg, Morten, præst
1660–1700 Schacht, Matthias, rektor, musiker
1661–1731 Bircherod, Thomas Broder(us), antikvar
1661–1729 Judichær, Ole, søofficer
1661–1725 Moller, Johannes, rektor, litterærhistoriker
1661–1737 de Montaigu, Magnon, skuespiller, teaterdirektør
1661–1709 Quellinus, Thomas, billedhugger
ca. 1661–1727 Raben, Peter, søofficer
1661–1711 Riboldt, Wilchen, maler
1661–1725 Wernicke, Christian, diplomat, forfatter
–1662 v. Delden, Johan Bøcker, købmand, fabrikant
–1662 Fuchs, Adolph, officer
1662–1708 Ahlefeldt, Frederik, officer, statholder
1662–1729 Hohendorff, Lage, officer
1662–1730 v. Holstein, Johan Georg, gehejmestatsminister
1662–1714 Rodsteen, Peter, stiftamtmand
1662/63–1736 Rømeling, Patroclus, officer
1662–1735 Schmettau, Frederik Vilhelm, officer, diplomat
1662–1738 v. Schnitter, Michael Christoph, officer
1662–1723 Sorterup, Jørgen, præst, forfatter
1662–1702* Vind, Frederik, stiftamtmand
–1663 Holst, Jørgen, boghandler
1663–1720* Bircherod, Hans, rektor
1663–1722 Ernst, Johan Bartram, politimester
ca. 1663–1700 Lønborg, Jens Christensen, forfatter
1663–1730 Magnússon, Árni, professor, filolog, arkivsekretær
1663–1728 Rytter, Poul, student
–1664 de Beaufort, Toussaint de Colombe, officer
–1664 Moltke, Joachim, forlagsboghandler, avisudgiver
1664–1741 v. Gram(m), Friedrich, overjægermester
1664–tidligst 1712 Gram, Niels, præst
1664–1737 Holstein, U. A., storkansler
1664–1715 Juel, Just, søofficer
1664–1740 Nysted, Hans Oluvssøn, præst, filolog
1664–1739 v. der Osten, Jacob Frants, amtmand
1664–1736 Sehested, Christian Thomesen, søofficer, overlanddrost
1664–1740 Steenbuch, Hans, teolog
1664–1711 v. Stöcken, Christopher E., søofficer
ca. 1664– Aagaard, Anders, læge
ca. 1664–1718 Aagaard, Niels Ebbesen, rektor
1665–1738 Bartholin, Hans, teolog
1665–1728 Brinck, Iver, præst, digter
1665–97 Bruhns, Nicolaus, komponist
1665–1731 v. Eynden, Albrecht Philip, officer
1665–99 Friis, Niels, stiftbefalingsmand
1665–1749 Gyldensteen, Jean Henri Huguetan, godsejer
1665–1710 Huitfeldt, Ivar, søofficer
1665–1709 Juel, Knud, amtmand
ca. 1665–1710 Møinichen, Claus, maler
1665–1736 Reitzer, Christian, jurist, bogsamler
1665–1740 Seidelin, Hans, kancelliembedsmand
1665–1733 Vedel, Lauge, præst
1666–1739 Berg, Magnus, billedskærer
ca. 1666–1740 Boppenhausen, Johann, bogbinder
1666–1719 v. Dewitz, F. J., officer, diplomat
1666–1750 Ernst, Johan Conrad, arkitekt
1666–1727 Kruse, Ulrik Christian, officer
1666–1742 Lerche, Vincents, hofembedsmand, godsejer
1666–1740 Sehested, Christian, oversekretær, amtmand
1666–1752 West, Niels, officer, amtmand
1667–1742* Carl Rudolph, officer
1667–1731 Dürkopp, Heinrich, præst
1667–1731 Juel, Gregers, officer, godsejer
1667–1721 Louise, dronning
1667–1732 von Platen, Wilhelm, Friedrich, arkitekt
ca. 1667–1704 Vidalin, A. T., rektor
1667–1726 Wolf, Zacharias, officer
1668–1726 Adeler, Frederik Christian, stiftamtmand
1668–1732 Baden, Torkel, filolog
1668–1740 v. Dernath, Gerhard, officer, statsmand
1668–1714 Frederik Vilhelm, hertug
1668–1719 v. Görtz, Otto v. Schlitz, gottorpsk og sv. minister
1668–1715* Hacquart, Christian Vilhelm, læge
1668–1737 Halling, Jochum, degn
1668–1720 v. Møsting, Christian Georg, officer
1668–1738 Scheel, H. H., officer, kartograf
1668–1740 Wedel Jarlsberg, Erhard, general
1669–1758 Arnoldt, Hans Jacob, officer
1669–1741 Böckmann, Frantz, købmand
1669–1747 Castensen, Maturin, præst, legatstifter
1669–1726 Danxst, Cordt, bogholder
1669–1718 v. Eickstedt, Valentin, officer
1669–1732 Franck de Franckenau, Georg Frederik, læge
1669–1731 Frølund, Andreas, professor
ca. 1669–1731 Lintrup, Søren, biskop, professor
1669–1751 Mule, Erik, professor
1669–1735 Trellund, Johannes, biskop
1669–1732 Wilster, Daniel Jacob, søofficer
1669–1760 Winsløw, Jacob, anatom
–1670 Körber, Jochim, officer
1670–1722 Ahlefeldt, Carl, statholder
1670–1709 Bielke, Christian Frederik, officer
1670–1751 Foss, Niels, bogsamler
ca. 1670–1729 Gedeløcke, Jens, kommissionær

1681-1750* Becker, Gottfried, apoteker
1681-1738 Becker, Knud Ahasverus, godsejer
1681-1741 Bering, Vitus, søfarer
1681-1751 Bing, Jens, læge
1681-1753 Bluhme, J. B., præst
1681-1757 Grib, Peter, søofficer
1681-1750 Hagedorn, Seneca, søofficer
1681-1735 Himmerich, Hans, politimester
-1682 Fielchecrone, Oluf Nielsen, hoforator
-1682* Schrøder, Daniel, organist
-ca. 1682 Trampe, Frantz Joachim, officer
-1682- Ørn, Hans Nielsen, rektor, forfatter
1682-1741 Amthor, Friderich Ehrenfried, officer
1682-1741 Anchersen, Mathias, biskop
1682-1773* Bohn, Herman, hospitalsforstander
1682-1756 Brockenhuus, Johan Frederik, officer
ca. 1682-1735 Harboe, Christine, legatstifter
1682-1756 v. Levetzow, Christian, officer, godsejer
ca. 1682-1749 Reinboth, Friedrich Adolph, vajsenhusdirektør
1682-1724 Rhode, Andreas Albert, oldgransker
1682-1717* Sievertz, Gerhard, søofficer
-1683 Høpfner v. Cronstedt, Hermann, gottorpsk kansler
-ca. 1683 Lykke, Niels, officer
1683-1752* Braem, Christian, embedsmand
1683-1756 Bredal, Peter, søofficer
1683-1758 Holmsted, Frederik, borgmester, fabrikør
1683-1755 Krieger, Johan Cornelius, arkitekt
1683-1749 (å) Møinichen, Christian, oversekretær, stiftamtmand
1683-1762 Pors, Claus Enevold, guvernør i Grønland
1683-1762 Pretorius, Andreas August, officer
1683-1719 Ziegenbalg, Bartholomaeus, missionær
-1684 Cornelissen, Christian, koloniembedsmand
1684-1709 Benzon, Niels, bogsamler
1684-1738 Blome, Otto, hofmarskal
1684-1740 Friis, Jørgen, præst, forfatter
1684-1754 Holberg, Ludvig, forfatter
ca. 1684-1732 Moritz, Nicolaus Christian, maler
1684-1755- Møller, Andreas, maler
ca. 1684-1761 v. d. Pfordten, Ulrich Wilhelm, officer
1684-1771 Rantzau, Christian, vicestatholder, stiftamtmand
1684-1756 v. Reitzenstein, Gottlieb, officer
1684-1737 Schrader, Johann Hermann, præst, salmedigter
1684-1743 Seckman, Didrik, justitiarius i højesteret
1684-1772 Terpager, Lars, præst, historiker
1684-1764 Torm, Erik, borgmester, politimester
-1685 Duncan, Jacob, officer
-ca. 1685 Høg, Stygge, landsdommer
1685-1762 Badstuber, Poul, fabrikant
1685-1736 Blome, Henrik, godsejer
1685-1749 Denner, Balthasar, maler
1685-1748 Gram, Hans, filolog, historiker
ca. 1685-1752 Pfau, Johan, keramiker, fajancemaler
1685/86-1769 Ramus, J. F., matematiker
1685-1752 v. Søhlenthal, Henrik Frederik, diplomat
1685-1761 Testrup, Christen Sørensen, godsejer, forfatter
1685-1738 Wulf, Marie, forsamlingsleder, oversætter
1685-1744 Æreboe, Rasmus, forfatter
-1686 Huber, Georg, latindigter, musiker
1686-1758 Egede, Hans, missionær
1686-1773 Kaas, Henrik, officer, godsejer
1686-1740 Løvenørn, Poul Vendelbo, officer, overkrigssekretær
1686-1749 v. Neuberg, Adolph, officer
1686-1757 Numsen, Michael, officer
1686-1758 Suhm, Ulrik F., søofficer
1686-1729 Wolfburg, Morten Caspar, præst
1687-1741 Benzon, Lars, deputeret i søetaten
ca. 1687-1737 Böhling, Johannes, maler
1687-1760 Crüger, Simon, kirurg
1687-1778 Desmercières, Jean Henri, deputeret
1687-1749* Frederik Vilhelm, guvernør
1687-1745 Häusser, E. D., arkitekt
1687-1762 Ramus, Christian, biskop
1687-1767 Rosset, Claudi, legatstifter
1687-1762 v. Seelen, Johann Heinrich, rektor, litterærhistoriker
1687-1770 Wøldike, Andreas, biskop
-1688 Friis, Jørgen, præst
-1688 van Steenwinckel, Anton(i), maler
-1688- Esmit, Nicolaj, guvernør
1688-1775 Benzon, Jacob, statholder
1688-1745 Brenno, Carlo Enrico, billedhugger, stukkatør
1688-1754 Danneskiold-Laurvig(en), Ferdinand Anton, officer
1688-1753* v. Dehn, Conrad Ditlev, diplomat
1688-1736 Frauen, Johan, præst
1688-1748 Gersdorff, Niels, stiftamtmand
1688-1763 Grüner, Gustav, officer, diplomat
1688-1764 v. Johnn, Christian August, diplomat
ca. 1688-1771 le Clerc, Louis-Augustin, billedhugger
1688-1758 Norcross, John, fribytter, statsfange
1688-1734 Rantzau, Wilhelm Adolph, gehejmeråd
1688-1768 Simonsen, Hans, amtmand
1688-1769 de Thestrup, Mathias, dommer
-1689 Herclus, Jeremias, stempelskærer
1689-1751 v. Clausberg, Christlieb, aritmetiker
1689-1760 v. Dehn, Ferdinand August, officer
ca. 1689-1761 Fabris, Jacopo, teatermaler og -tekniker
1689-1757 Hersleb, Peder, biskop
1689-1759 Høpfner, J. J., bogtrykker, avisudgiver
1689-1767 Kaasbøll, Peter, officer, genealog
ca. 1689-1755 Lerche, Maren Magdalene, skuespiller
1689-1745 Mylius, Peder Benzon, landsdommer, forfatter
1689-1765 Wahl, Johan Salomon, maler
-1690 v. Kalnein, Wolf Henrik, officer
1690-1757 Brorson, Nicolai, præst

1699–1762 Herbst, Michael, søofficer
1699–1774 Holst, P. N., præst
1699–1776 v. Langen, J. G., overjægermester
1699–1764 Skeel, Holger, stiftamtmand
ca. 1699–1761 Spangberg, Morten, opdagelsesrejsende
1699–ca. 1761 Weise, Samuel Simon, musiker, komponist
1699–1759 Wewer, Johan(n) Friederich, købmand
1699–1750 Wøldike, Marcus, professor
1699–1757 Zwergius, Detlev Gotthard, præst, personalhistoriker

–1700–35–* Coning, Johan Herman, maler
1700–65 Anchersen, Hans Peter, filolog, historiker
1700–39 Carl Frederik, hertug
1700–61 Fischer, Olfert Fas, søofficer
1700–81 Hedegaard, C. D., jurist
1700–81 v. Hobe, Levin Ludvig, officer
1700–63 v. Holstein, Carl, oversekretær
ca. 1700–66 de Lange, Philip, arkitekt
1700–38 Lind, Laurids, rektor
1700–55 Løvendal, Woldemar, officer
ca. 1700–29 Pôq, grønlandsk rejsende
1700–77 Reuss, Jeremias Friedrich, præst
1700–53 Schwartzkopf, Ed. O., litterat
1700–70 Sophie Magdalene, dronning
1700–40 Thura, Albert, præst, litteraturforsker
1700–59 v. Westphalen, Ernst Joachim, hofkansler
1700–60 Zinzendorf, N. L. v., stifter af brødremenigheden
–1701 de la Forest, Frédéric Henri de Suzannet, officer
–ca. 1701 Schneider, Christopher, medaljør
1701–70 Agerbech, Andreas, læge, præst
1701–73 de Cheusses, Frédéric, diplomat
1701–54 Eigtved, Nicolai, arktitekt
1701–66* Frederik, hertug
1701–86 Gerner, Henrik, stiftsprovst
1701–56 Gustmeyer, Carl Hieronimus, købmand
1701–70 Hansen, Stephen, fabrikant
1701–57 v. Munthe af Morgenstierne, Bredo, kommitteret
1701–77 Schønheyder, Johan Franciscus Gottlieb, læge
1701–71 Valeur, Johannes, borgmester
ca. 1701–43 Wegner, Henrich, skuespiller, kancellist
–1702 Munk, Laurids, officer
–1702–11– Böhme, Friedrich Wilhelm, maler
1702–73 Ahlefeldt, Frederik, officer, godsejer
1702–60 Anchersen, Ancher, læge
1702–45 Bentzon, Frederikke Louise, filantrop
1702–75 Breitendich, Frederik Christian, musiker
1702–28 Danneskiold-Samsøe, Christian, samler
1702–89 Fleischer, Johan Seckman, søofficer
1702–82 Gude, Henrik, officer
1702–58 Henckel, Friderich, kirurg
1702–57 Lehn, Abraham, godsejer
1702–86 Lüders, Philip Ernst, præst, landøkonom
1702–58 Lützow, Adam Frederik, søofficer
1702–78 Møllmann, Bernhard, historiker, bibliotekar
1702–55 de Pilloy, Frederik Daniel, skuespiller, teaterdirektør
1702–49 Rogert, Poul, præst, historisk samler
1702–82 Seidelin, Claus, apoteker
1702–63 Weggersløff, Friderich, søofficer
1703–50 Bjørn, Andreas, købmand
1703–70 Danneskiold-Samsøe, Frederik, officer
1703–61 Dumreicher, Johan Heinrich, søofficer, ingeniør
1703–66 Fabritius, Just, købmand
1703–62 Frederik Ernst, markgreve
1703–80 v. Gram(m), Carl Christian, overjægermester
1703–53 Güldencrone, Matthias, amtmand
1703–59 Hviid, Matthias, præst
1703–72 Lindencrone, Christen, godsejer
1703–87 Petersen, Balthasar, præst, pædagog
1703–61 Stanley, Simon Carl, billedhugger
1703–63 Sylow, A. v. W., missionær
1703–85 Thott, Otto, gehejmestatsminister
1703–64 Thygesen, Emanuel, købmand, godsejer
1703–65 Treschow, Gerhard, præst, forfatter
1703–79 Wohlert, H. F., læge
–1704 Krattman, Herman, prædikant, forfatter
1704–69 Brünnich(e), Andreas, maler
1704–68 Geelmuyden, Jacob, købmand
1704–88 v. Gähler, S. W., gesandt, overpræsident
1704–49* Holstein, Frederik, officer
1704–58 Lowson, Andreas, advokat
1704–50* Reventlow, Conrad Ditlev, amtmand
1704–51 Seydlitz, Johann August, præst
1704–88 de Thurah, Diderich, skibskonstruktør
1705–78 v. d. Lühe, Volrad August, overpræsident
1705–56 Noodt, Johann Friederich, præst, historiker
1705–79 Ólafsson Jón, filolog
1705–69 Rosenstand-Goiske, Peder, teolog
1705–58 Stub, Ambrosius, forfatter
ca. 1705–84 Støttrup, Morten Jensen, separatist
1705–72 Tuite, Nicholas, plantageejer, købmand
1705–51 Tuscher, Marcus, arkitekt, maler, kobberstikker
1705–87 Urne, Johan Christian, amtmand
–1706 Hansen, Claus, guvernør
–1706–* van Bracht, Christoffer, lakerer
1706–91 v. Arnstedt, Ernst Leberecht, officer
1706–77 Beck, Johann, menighedsforstander
1706–52* de Buchwald, Frederik, læge
1706–82 Charlotte Amalie, prinsesse
1706–61 Frederik Carl, hertug
1706–70 Geelmuyden, N. C., købmand
1706–86 Gierløf, Christian, fajencefabrikant
1706–77 Holm, Peder, teolog
1706–57 Høyer, Lyder Sørensen, degn, hist.-top. forfatter
1706–67 Juel, Carl, overhofmester, stiftamtmand
1706–65* Kløcker, Herman Lengerken, rådmand, godsejer
1706–88 Lodde, Barthold Johan, oversætter

1706–61 Petersen, Albrecht, klosterstifter
1706–59 de Thurah, Laurids, arkitekt
1706–78 Wahl, Georg Wilhelm, medaljør, møntmester
1706–69 Wichmann, Peter, maler
1706–91 Voss, C. E., gehejmearkivar
–1707* Bøfke, Hans, amtmand
–1707 Rasmussen, Rasmus, kancelliforvalter
1707–91 Ahlefeldt, Conrad, officer
1707–54 Bing, Jens, læge
1707–90 Lange, Jens, godsejer
1707–83 Reuss, Heinrich VI, amtmand
1707–75 Rømeling, Hans Henrik, søofficer, minister
1707–78 de Saint-Germain, Claude Louis, officer
1707–64 Sophie Caroline, fyrstinde
1707–63 Thielo, Carl, musiker, skuespilentreprenør
–1708 Nerger, Christian, billedhugger
1708–50 Berling, E. H., bogtrykker
1708–89 Egede, Poul, missionær, filolog
1708–69* Frederik Christian, officer
1708–82 Hauch, Andreas, officer
1708–81 Horn, Frederik, forfatter, politimester
ca. 1708–89 Korsebjerg, Jørgen Christen, landmand, bogsamler, lægekyndig
1708–81 Lynar, Rochus Friedrich, diplomat
1708–42 Norden, Frederik Ludvig, søofficer, arkæologisk rejsende
1708–62 Petzold, Johan Christoph, billedhugger
1708–81 Prætorius, Lorenz, toldkammer- og finansdeputeret
1708–76 Scheibe, Johan Adolph, komponist
1708–91 Struensee, Adam, generalsuperintendent
1708–83 Thun, Peder, præst
1708–67 West, Peter, godsejer
1708–ca. 56 Winsløw, Peter Christian, medaljør
1709–74 Ambders, Johan Christian, præst
1709–74 Applebye, Peter, rebslager, skibsbygger, reder
1709–83 Harboe, Ludvig, biskop, kirkehistoriker
1709–77 v. Hauen, Niels, filolog
1709–84 Philibert, Claude, boghandler, bogtrykker
1709–76 Rosenberg, Gottfried, arkitekt
1709–61 Scheidt, C. L., jurist, historiker
1709–87 Wasserschlebe, Joachim, deputeret, kunstsamler
–1710* van Bracht, Johan, lakerer
–1710 Danckwardt, C. A., officer
1710–79 de Albertin, Peter, amtmand
1710–81 Bachoff v. Echt, Johann Friedrich, diplomat
1710–91 Bagger, Frederik, godsejer
1710–83 Bang, Oluf, genealog
1710–88 Braem, Gothard Albert, embedsmand
1710–82 Egede, Niels, hvalfangstleder
1710–80 Getreuer, Christian Peter, maler, legatstifter
1710–77 Klevenfeldt, Terkel, genealog, samler
1710–88 Kofod Ancher, Peder, jurist
1710–75 Langebek, Jacob, historiker, gehejmearkivar
ca. 1710–70 Lenkiewitz, Utilia, skuespiller
1710–78 Liebe, G. J., bogbinder
1710–92 Moltke, Adam Gottlob, overhofmarskal, godsejer
ca. 1710–71 Morell, Gerhard, kunstkammerforvalter
ca. 1710–89 Mygind, Frands, botanisk samler
1710–97 Nielsen, Georg, bibliotekar
1710–45 Olivarius, Christen, kirkehistoriker
1710–81 v. Reitzenstein, Wolf Veit Christoph, amtmand
1710–75* Reventlow, Christian Ditlev, højesteretsassessor
1710–86 v. Saldern, Caspar, diplomat
1710–86 Wedel-Friis, Erhard, officer, diplomat
–1711 Rose, Christian, forfatter
1711–86 Brahe, Preben, godsejer
1711–67 Bruun, Oluf, byfoged
1711–78 Drachardt, Christian, missionær
1711–61 Fortling, Jacob, fabrikant, arkitekt
1711–63 Hörner, Johan, maler
1711–57 Høyberg, Wille, litterat
1711–64 Kraft, Peder, landsdommer, forfatter
1711–93 Pilo, C. G., maler
1711–87 Stach, Matthäus, missionær
ca. 1711–62 Zonnix, Peiter, student, opfinder
1712–72 Bernstorff, J. H. E., udenrigsminister
1712 el. 13–95 Carstens, A. G., kancellidirektør
1712–68 Fleischer, Christian, deputeret, forfatter
1712–93 Fædder, Christian, borgmester
1712–82 Hee, Christen, matematiker
1712–89 Hooglant, Simon, søofficer
1712–60 Horrebow, Niels, forfatter
1712–80 Langeland, Rasmus, købmand
1712–79 Preisler, Christian Jacob, snedker
1712–83 Reventlow, Ditlev, overkammerherre
1712–85 Suhr, J. P., grosserer
1712–79 Werner, Matthias, forfatter
–1713 Brandenburger, Ernst, bygmester
–1713 Skov, Mikkel, officer
1713–66 Arbien, Hans, maler
1713–83 Eilschou, Peter, købmand
1713–67 Freithoff, Johan Henrik, musiker, komponist
ca. 1713–33 Friderich Christian, tolk
1713–93 de Hofman, Hans, historisk samler, amtmand
ca. 1713–55 Iversen, Johannes Erasmus, musiker
1713–88 Lütken, Otto Diderik, præst, forfatter
1713–80 Regenfuss, Frants Michael, kobberstikker, konkyliolog
1713–1803 Scalabrini, Paolo, musiker
1713–89 Stampe, Henrik, generalprokurør
1713–79 Wadskiær, C. F., forfatter
1713–54 Wartberg, Peter, advokat
1713–98 Wilhelmi, J. T., bogbinder
1714–89 Agerskov, Christian Petersen, finansdeputeret
1714–81 Anthon, G. D., arkitekt
1714–82 Beenfeldt, Ulrich Ferdinand, maler
1714–99 Brabrand, F., dommer
ca. 1714–78* Brandt, Peter Vilhelm, avisudgiver
ca. 1714–94 Foltmar, Johan, organist, komponist
1714–69 Godiche, A. H., bogtrykker
1714–88 Hee, Jørgen, biskop
1714–54 de Hofman, Tycho, genealog
1714–81 Iselin, Reinhard, købmand
1714–75 Kall, J. C., orientalist
1714–57 Rasch, Niels Axelsen, Grønlandspioner

1745–1818 Wessel, Caspar, geografisk landmåler, matematiker
1746–98 Ancher, Lorents, præst, filolog
1746–1813* Bielke, Rudolph, amtmand
1746–1811 Binzer, L. J., officer
1746–1836 Brun, Constantin, købmand
1746–1813* Dorrien, Johan, officer
1746–91 Fasting, Claus, forfatter
1746–1810 Hansen, Peder, biskop
1746–1826 Hennings, August, embedsmand, forfatter
1746–1825 Herbst, Adolph Tobias, søofficer
1746–tidligst 1800 Ipsen, Paul, maler
1746–1827 Jansen, Rasmus, biskop
1746–89 Kiøge, J. A., guvernør
1746–1828 Lorentzen, C. A., maler
1746–1818 Moltke, Joachim Godske, gehejmestatsminister
1746–1819 Mühlensteth, J. A., apoteker
1746–1827 Pfingsten, Georg Wilhelm, døvstummelærer
1746–1830* Schäffer, Martin Gottlieb, forstmand
1746–1813 Sophie Magdalene, dronning
1746–1824 Stolberg, Louise, grevinde
1746–1824 Svabo, Jens Christian, forfatter, filolog
1746–1817 Saabye, Hans Egede, missionær
1746–1819 Trojel, F. W., godsforvalter, forfatter
1746–1804 Wadum, Jens, rentekammerdeputeret
1746–1825 Villaume, Peter, pædagog
1746–1832 Zinck, H. O. C., komponist
–1747* v. Arenstorff, Christian, godsejer
1747–1806 Abo(e), Thøger, søofficer
1747–1826 Adeler, Theodor(us), godsejer
1747–1815 Ahlefeldt, Ferdinand, teaterchef
1747–1824 Anker, Carsten, politiker, jernværksejer
1747–1820 Bang, F. L., læge
1747–1829 Bradt, Frederik Ludvig, kobberstikker
1747–1814 Buchwald, Friedrich, stiftamtmand
1747–79 Bynch, Josias Leopold, forfatter
1747–1810 Darbes, Joseph, maler
1747–1829 Fischer, Olfert, søofficer
1747–79 Frederik Henrik Vilhelm, hertug
1747–1838 Friborg, Jens Christopher, urtekræmmer
1747–1813 John, Christoph Samuel, missionær
1747–94 Lützow, Johan Henrik, søofficer
1747–1829 Malling, Ove, historiker, gehejmestatsminister
1747–1830 Plötz, Henrik, maler, mekaniker
1747–1831 Schimmelmann, Ernst, gehejmestatsminister
1747–1800 Schulz, J. A. P., komponist, kapelmester
1747–1828 Spendrup, Peter Matthias, brændevinsbrænder
1747–1820 Vilhelmine Caroline, prinsesse
–1748–68– Brecheisen, Joseph, miniaturemaler
1748–1815 Abercron, Christian Friedrich, officer
1748–95 Bache, Niels Simon(sen), gartner
1748–1839 Blicher, Niels, præst, forfatter
1748–1831 Clemens, J. F., kobberstikker
1748–1823 Dajon, N., billedhugger
1748–1821 Fogtman, Laurids, jurist
1748–1828 Galskjøt, T. M. B., præst, forfatter
1748–1817 Hertel, Christian Vest, præst
1748–1827 Iversen, Christian, boghandler, avisudgiver
1748–1816* v. Kardorff, U. A., officer
1748–1812 Ljungberg, Jøns Mathias, kollegiedeputeret
1748–1814 Magens, Boye, arkitekt
1748–1820 Moltke, Adam Gottlob Ferdinand, søofficer
1748–1822 Pontoppidan, Carl, handelsdirektør
1748–1827 Reventlow, Christian Ditlev, minister
1748–1821 Stolberg, Christian, amtmand, forfatter
1748–1828 Tuxen, Louis de, admiralitetskommissær
1748–82 Vibe, Johan, forfatter
1749–1820 Arboe, Jørgen, urmager
1749–1826 Casorti, Giuseppe, mimiker
1749–1808 Christian VII, konge
1749–1814 Colbiørnsen, Christian, højesteretsjustitiarius
ca. 1749–1802 Elsberg, Nicolai, skuespiller
1749–1821 v. Eppingen, Reinhard, officer
1749–96 Febiger, Christian, officer, forretningsmand
1749–tidligst 1806 Holm, Hans, politisk skribent
1749–88 Hviid, Andreas Christian, orientalist, teolog
1749–1823 Kall, N. C., filolog
1749–1810 Kirkerup, Andreas, arkitekt
1749–1820 Lund, Andreas Molbech, inspektør i Grønland
1749–1809 Lund, Niels Tønder, entomolog, botaniker
1749–1835 Lütken, Otto, søofficer
1749–1808 Meyn, Peter, arkitekt
1749–93 Olrik, Bendt, inspektør Grønland
1749–90 Pauelsen, Erik, maler
1749–1820 Scavenius, Jacob, godsejer
1749–94 Schmettow, Woldemar Frederik, diplomat, litterat
1749–1821 Schwabe, Joh. Frid., inspektør Grønland
1749–94 Storm, Edvard, forfatter, pædagog
1749–1821 Thaarup, Thomas, forfatter
1749–1804 Vahl, Martin, botaniker
1749–88 Walter, Thomas Christian, kammersekretær, komponist
1749–1800 Aasheim, Arendt Nicolai, fysiker, læge
1750–1828 Bertelsen, Frederik, kateket, missionær
1750–95 Birch, H. J., præst, forfatter
1750–1834 Bruun, T. C., forfatter
1750–1801 Claussen, Joh. G., lærer
1750–1815 Darbes, Johannes, musiker
1750–1825 Drieberg, C. A. W., officer
1750–1830 Graah, Peder Hersleb, jurist
1750–1828 Kampmann, Henrik, præst, forfatter
1750–1826 Lawaetz, Johan Daniel
1750–1831 Louise, landgrevinde
1750–1811 Schack, Engel, overhofmarskal
1750–1819 Stolberg, Frederik Leopold, forfatter, diplomat
1750–1811 v. Warnstedt, Fritz, kgl. rejsestaldmester, jægermester
1750–1824 Wormskiold, Peder, rentekammerdeputeret
–1751* Boppenhausen, Johann Christoph, bogbinder
1751–1833 Bille, Steen, søofficer
1751–1830 Bruun, Søren, landmåler

1751–1828 Bülow, Johan, hofmarskal, mæcen
1751–75 Caroline Mathilde, dronning
1751–1836 v. Eggers, H., geografisk-historisk forfatter
1751–1830 Hornemann, Claus, teolog
1751–1817 Haas, Georg, kobberstikker
1751–1823 Kjellerup (Kiellerup), Lauritz, købmand
1751–89(?) Lolle, Jens, musiker, komponist
1751–1801 v. d. Lühe, C., amtmand, forfatter
1751–1807 Løvenskiold, Michael Herman, amtmand, godsejer
1751–1826 Løvenørn, Poul, søofficer
1751–1823 Rawert, J. H., arkitekt
1751–1801 Reventlow, Ludvig, godsejer, politiker
1751–1832 Stolberg, Catharine, forfatter
1751–1833 Treschow, Niels, filosof, politiker
1751–1804 Tychsen, Nicolai, apoteker
1751–1809 Winther, Birgitte, sanger, skuespiller
–1752–57– Müller, Anton, maler
1752–1823 Beck, Hans, officer
1752–1825 Bielefeldt, C. F., officer
1752–1832* Bohn, Franz, friherre
1752–1829 Brüel, G. W., overførster
ca. 1752–1832 Brøtterup, Jens, snedker
1752–1821 Didrichsen, Didrich, landøkonom
1752–1837 Erichsen, Erich, købmand
1752–1839 Frimann, P. H., diplomat, forfatter
1752–1834 Hjorth, Andreas, violinbygger
1752–1833 Haas, Johan Meno, kobberstikker
1752–1803 de la Calmette, Antoine, amtmand
1752–1826 Outzen, N., historiker, filolog
1752–1803 Rosenstand-Goiske, Peder, teaterkritiker, jurist
1752–86 Sandvig, B. C., litterat
1752–1823 Schmettau, Gottfried, officer
1752–1831 Schønheyder, Johan Martin, jurist
1752–1829 Thorkelin, G. J., gehejmearkivar
1752–1827 Wedel, Lago Mathias, præst, topografisk forfatter
1752–1819 Wegener, Johann Theodor, officer
1752–1811 Winsløw, Friderich (Frederik) Christian, læge
1753–1818* v. Baudissin, Heinrich Friedrich, diplomat
1753–1834 van Dockum, Jost, søofficer
1753–1819 Fisker, Lorentz, søofficer
1753–1805 Frederik, arveprins
1753–1833 Gamborg, Anders, filosof
1753–1830 Gielstrup, Adam, skuespiller
1753–1828 Hallander, Andreas, arkitekt
1753–1843 Hentze, Peter, præst
1753–1820 Kellinghuusen, Peter Engelbert, farver
1753–1808 Koefoed, Georg Albrecht, søofficer
ca. 1753–1804 Landt, Jørgen, præst, forfatter
1753–1839 Lange, Christian Wilhelm, generalpostdirektør
1753–1823 Moldenhawer, D. G., teolog, bibliotekar
1753–1827 Oxholm, Peter Lotharius, officer, forfatter
1753–1834 Reventlow, Cay, gehejmestatsminister
1753–1832 Scheel, Moritz, officer
1753–1838 Schwarz, Frederik, skuespiller
1753–1812 Skibsted, Poul, advokat, generalfiskal
1753–1840 Stadfeldt, S. A., topografisk forfatter
1753–1824 Suadicani, Carl, Ferdinand, læge
1754–1838* Bohn, Wilhelm, friherre
1754–98 Carstens, Asmus, tegner, maler
1754–1826 Cold, C. M. T., jurist
1754–1820 Falckenthal, Tobias, læge
1754–1816 Frisch, H. M., direktør for Kgl. grønlandsk handel
1754–1812 Ginge, Andreas, præst, naturforsker
1754–1804 Gram, Hans, organist, komponist
1754–1810 Gude, Jacob, vajsenhusinspektør
1754–1839 Hauch, Frederik, generalpostdirektør
1754–1815 Hagen, Hans, politidirektør
1754–1808 Jacobsen, Wolf Nicolai, læge
1754–1836 Moltke, Frederik, gehejmestatsminister
1754–1826 Petersen, Peter, slotsgartner
1754–1835 Riisbrich, Friderich Christian, søofficer
1754–1815 Rosenstand-Goiske, Philip, bankdirektør
1754–1828* Sames, Carl Erich, officer
1754–1828 Schade, Caspar, præst, forfatter
1754–1830 Schow, Niels, filolog, arkæolog
1754–1801 Schrödersee, Johan C., søofficer
1754–94 Smith, Laurids, præst, forfatter
1754–84 Trojel, Peder Kofod, forfatter, jurist
–1755–63– Como, Antonio, balletmester
1755–1833 Brorson, A. W., rektor
1755–1808 (de) Falsen, E., forfatter
ca. 1755–98 Habakuk, religiøs leder
1755–1838 Hauch, A. W., overhofmarskal, fysiker
1755–1830 Jacobson, Salomon Ahron, ædelstenskærer, medaljør
1755–1807 Krabbe, Peter G., søofficer
1755–1840* Kreber, Christoph Daniel, officer, numismatiker
1755–1813 Meyer, D. A., grosserer, finansrådgiver
1755–1840 Mitchell, Alexander, strømpefabrikant
1755–92* Morell, Catherine Marie, skuespiller
1755–1815 Oest, Johann Friedrich, pædagog
1755–99 Paludan, Peder, præst
1755–1809 Preisler, J. D., skuespiller
1755–1818 Qvist, Johan Martin, arkitekt
1755–1828 Reventlow, Fritz, diplomat
1755–1802 Riegels, N. D., forfatter
1755–1828 v. d. Schulenburg, Georg Ludvig, officer
1755–1823 Selby, Charles, grosserer, godsejer
1755–1832 Wad, Gregers, mineralog
1755–1820 Walterstorff, Ernst, generalguvernør Vestindien
1755–1829 Weinwich, Niels Henrich, litterat
1755–1836 Wernicke, Israel Gottlieb, musiker
1755–1823 Zeuthen, Peter Christian, godsejer
1755–1809 Zoëga, Georg, arkæolog, numismatiker

1766–1840 Brockdorff, Cai, retspræsident
1766–1825 Degen, C. F., matematiker
1766–1836 Fraenkel, Zadoc, kirurg, tandlæge
1766–1836 Frydendahl, Jørgen Peter, skuespiller
1766–1838 Gröger, F. C., maler, litograf
1766–1825 Hertz, Jens Michael, biskop
1766–1837 Jespersen, Christian, amtmand
1766–1829 Just, Anton Frants, forfatter
1766–1839 Lassen, C. L., kancellideputeret
1766–1816 Massmann, N. H., præst
1766–1839 Meyer, J. H. E., rentekammerdeputeret, matematiker
1766–1808 Nolsøe, Poul, skibsfører, forfatter
1766–1823 Plett, Peter, lærer, vaccinator
1766–1824* Rottbøll, Jens Laasby, advokat
1766–1829 Schouboe, F. C., pædagog
1766–1832 Schousboe, P. K. A., botaniker
1766–1845 Thaarup, Frederik, statistiker, historiker
1766–1828 Tidemand, Nicolai, officer
1766–1840 Tiemroth, Christian, musiker
1766–1835 Wleugel, Peter Johan, søofficer, navigationsdirektør
1767–1845 Becker, Gottfried, apoteker
1767–97* Bournonville, Mariane, danser, skuespiller
1767–1827 Bruun, Bertel, købmand, fabrikant
1767–1823 Collett, Peter, jurist, forfatter, redaktør
1767–1841* Emil, officer
1767–1830 Euchel, Gottleb, jødisk lærd, købmand
1767–1824 Flindt, Andreas, kobberstikker
1767–1814 Franckenau, R., læge, digter
1767–1846 Frieboe, F. C. C., officer
1767–1807 Gianelli, Peter Leonhard, medaljør
1767–1815 Gyllembourg, C. F., politiker, forfatter
1767–1851 Holm, Andreas Krag, præst
1767–1828 Liebenberg, M. F., præst
1767–1839 Lillienskiold, Peter Carl, søofficer
1767–1852 Marie, dronning
1767–1814 Münster, Amalie, forfatter
1767–1841 Møller, Peder, højesteretsassessor, bankdirektør
1767–1848 Oldenburg, Frederik, kollegiedeputeret
1767–1834 Rothe, Carl A., søofficer
1767–1832* Ryberg, Johan Christian, købmand
1767–1839 Spengler, Johan Conrad, kunstkammerforvalter
1767–1832 Tscherning, Eilert, officer
1767–1831 Valentiner, H. C., landmand
–1768 Desroches de Parthenay, J. B., litterat
1768–1832 Aubert, Benoni, officer
1768–1846 Borch, Rasmus, forstander, bog- og portrætsamler
1768–1856 Boye, Marx, apoteker, konsulent
1768–1847 Brorson, Christian Frederik, præst
1768–1836 Brummer, Fr., boghandler
1768–1841 Christensen, Claus, officer
1768–1810 Christian August, prins
1768–1839 Frederik VI, konge
1768–1832 Kleinschmidt, Conrad, missionær
1768–1833* Krarup, C. N., præst
1768–1839 v. Krogh, Adam, officer, toldembedsmand
1768–1830 Mørch, J. C., købmand
1768–1857 Rømer, Carl, officer
1768–1847 Vargas-Bedemar, Edouard R., mineralog
1768–1842 Wedel, P. A., præst, seminarieforstander
1769–1844* Aubert, Jacques, officer
1769–1841 Begtrup, G., landøkonom
1769–1835 Bernstorff, Christian, udenrigsminister
1769–1845 Bille, Michael, søofficer
1769–1844 Bülow, Frantz, officer
1769–1843* Dalager, Matthias Ferslew, lærer
1769–1828 Hansen, Hans, maler
1769–1855 Heger, Stephan, skuespiller, forfatter
1769–1823 Horrebow, Otto, teolog
1769–1842 Manthey, Ludvig, apoteker
1769–1852 Mathiesen, Lars, traktør
1769–1835 Neergaard, Peter, godsejer
1769–1851 Nielsen, Fr. C. E., veterinær
1769–1808 Rafn, C. G., naturforsker, forfatter
1769–1852 Skjelderup, Michael, læge
1769–1847 Smidth, Jens Hansen, præst, forfatter
1769–1826 v. Staffeldt, Schack, forfatter, amtmand
1769–1838 Aagaard, Knud, præst, topografisk forfatter
1770–1841 Barfoed, H. P., præst, seminarieforstander
1770–1812 Bech, Joachim, præst
1770–1849 Blome, Otto, diplomat
1770–1851 Dahlén, Carl, danser
1770–1841 du Plat, C. F. G., officer
ca. 1770–1822 De Puy, Edouard, komponist
1770–1829 Gamél, Augustin, urtekræmmer
1770–1829 Haffner, Wolfgang, officer
1770–1844* Hartmann, Johan Ernst, musiker, kantor
1770–1845 Holm, Jacob, fabrikant, skibsreder
1770–1841 Hornemann, J. W., botaniker
1770–1852 Lerche, Christian Cornelius, amtmand
1770–1842 Lindgreen, Ferdinand, skuespiller, instruktør
1770–1829 Marstrand, Jacob, mekaniker
1770–1853 Moltke, Otto Joachim, kancellipræsident, gehejmestatsminister
1770–1852 Rothe, Christian, rentekammerkommitteret
1770–1840 Rømeling, Hans Henrik, officer
1770–1836 Rømer, Hans, skovrider
1770–1832 v. Schmidt-Phiselde(c)k, C. F., samfundsvidenskabelig forfatter
1770–1844 Thorvaldsen, Bertel, billedhugger
1771–1832 Andresen, Peter, købmand, forfatter
1771–1809 Bache, Lars, færgemand
1771–1835 Bernstorff, Joachim, direktør i udenrigsministeriet
1771–1851 Conradt, Jørgen, kobbersmed
1771–1862 Engelbreth, W. F., teolog
1771–1845 Frederik, prins
1771–1836 Heger, Carl, bibliotekar

1787–1875 Ringheim, D. G., veterinær
1787–1819 Rosenørn, Thøger E., søofficer
1787–1874 Sponneck, Wilhelm, stiftamtmand
1787–1867 Wigelsen, Broder, søofficer
1787–1867 Vilhelm, prins, officer
1787–1854 Wille, Hans Jørgen, lærer
1787–1871* Winsløw, Jacob Alexander, skuespiller
1787–1840 Waagepetersen, Christian, købmand
1787–1869* v. Zütphen, Louise Augusta
1788–1855 Ahlefeldt-Laurvig(en), Elise, grevinde
1788–1877 Bang, Ole, læge
1788–1848 Benzon, Peder Eggert, apoteker, botaniker
1788–1856 Christensen, J., landmand, politiker
1788–1840 de Coninck, Louis, søofficer
1788–1864 Dahl, F. P. J., filolog
1788–1853 Deichmann, Jacob, boghandler
1788–1868 Elmquist, A. F., bladudgiver, bogtrykker
1788–1851 Fogtmann, Nikolai, biskop
1788–1861* Gamst, Henrik, kunstsmed
1788–1873 Hansen, C. F., minister, officer
1788–1854 Hetsch, G. F., arkitekt
1788–1848 Jensen, Johann Friedrich, kancellideputeret
1788–1879 Johnsen, V. F., departementschef
1788–1876 Kirk, Ole, politiker
1788–1857 Krieger, Johan Wilhelm Cornelius, søofficer
1788–1856 Lange, Michael, overpræsident
1788–1845* Liebe, Georg, skuespiller, regissør
1788–1861 Milo, Johan, bogbinder, forlagsboghandler
1788–1857 Nissen, Hans, landmand
1788–1860 Petersen, S. H., kobberstikker
1788–1866 Puggaard, Hans, grosserer
1788–1858 Spandet, Niels Møller, dommer, politiker
1788–1865 Thomsen, Chr. Jürgensen, museumsdirektør, arkæolog
1788–1828* Zinck, Georg, sanger
1789–1847 Abrahamson, Joseph, officer
1789–1842 Bech, Herman, toldkammerdeputeret
1789–1857 Bentzen, Hans Georg, kancellideputeret
1789–1870 Bræstrup, Cosmus, politidirektør, minister
1789–1812 Buhl, Peter, søofficer
1789–1864 Charlotte, prinsesse
1789–1866 v. Ewald, Carl, officer
1789–1848 Faber, Nicolai, biskop
1789–1873 Fabricius, Frederik, bibliotekar, forfatter
1789–1863 Fasting, L., inspektør i Grønland
1789–1825* Flor, Lars, officer
1789–1826 Howitz, F. G., læge
1789–1862 Ingemann, B. S., forfatter
1789–1828 Jahn, F. H., officer
1789–1860 Jensen, H. C., købmand, politiker
1789–1888 Jenssen-Tusch, G. F., officer, oversætter
1789–1874 Juel, Adolph, officer
1789–1864 Knudtzon, P. C., grosserer, købmand
1789–1864 Krabbe, Oluf, officer
1789–1867 Louise Caroline, hertuginde
1789–1869 Müller, Johan Conrad, læge
1789–1877 Nyegaard, Malthe Bruun, proprietær, politiker
1789–1862 Owen, J., fabrikant
1789–1863 v. Pechlin, Fr. F., diplomat
1789–1870 Raben-Levetzau, Carl Vilhelm, legatstifter
1789–1853 Reitzel, C. A., boghandler
1789–1868 Ruben, I. H., industridrivende
1789–1853 Schiern, Niels Frederik Bernhard, overfinansbogholder
1789–1852 Schouw, Joachim Frederik, botaniker, politiker
1789–1864 Schwartz, J. G., kunstdrejer
1789–1849 Smith, J. L., legatstifter
1789–1847 Zeise, W. C., kemiker
1789–1823 Zinck, Marie, sanger, skuespiller
1790–1841 Bredsdorff, J. H., naturforsker, filolog
1790–1861* Brøndum, Anders Antonsen, brændevinsbrænder
1790–1872 Dahlerup, Hans, søofficer
1790–1867 Dampe, J. J., lærer, politisk agitator
1790–1862 Dannemand, Frederikke, frille
1790–1837 Funck, Poul, danser
1790–1875 Garde, H. G., søofficer, marinehistoriker
1790–1825 Gerson, Georg, bankier, musiker
1790–1872 Hauch, Carsten, forfatter, zoolog
1790–1829 Krejdal, Augustus, matematiker, filosof
1790–1864 Moltke, Ludvig, amtmand, diplomat
1790–1867 Ræder, Ditlev, borgmester
1790–1849 Steffens, Momme Heseler, herredsfoged
1790–1844 Søtoft, Nicolai, forfatter, præst
1790–1856 Tuxen, Søren L., søofficer
1790–1866 Wolff, Benjamin, godsejer, samler
1791–1856 Bay, Rudolph, komponist
1791–1832 Benzon, Vilhelm, genealog
1791–1849 Bodenhoff, Hans, søofficer
1791–1875 Borberg, Laurids, stænderdeputeret
1791–1853 Boye, C. J., præst, digter
1789–1858 Bülow, F., officer
1791–1849 Falbe, Christian, søofficer
1791–1851 Fibiger, Adolph, officer
1791–1861 Friderichsen, Joh. D., landmand
1791–1856 Funck, Diderich, skibsbygger
1791–1877 Hammer, Frederik, krigsfrivillig
1791–1860 Heiberg, J. L., forfatter
1791–1845 Hiort Lorenzen, P., politiker
1791–1851 Holm, L. J., kancellideputeret
1791–1847 Jørgensen, Henriette, skuespiller
1791–1866 Jørgensen Jomtou, Johan, forfatter
1791–1856 Lütken, C., forfatter
1791–1852 Mattat, Carl, handskefabrikant
1791–1877 Meinert, Nicolai Jonathan, grosserer, politiker
1791–1843 Mikkelsen, Søren R., landmand
1791–1862 Petersen, N. M., filolog, historiker
1791–1851 Reventlow, Frederik, diplomat
1791–1849 Rye, Olaf, officer
1791–1845 Stage, Gottlob, skuespiller

1791–1870 Stephansen, Anders, filantrop, pædagog
1791–1854 With, J. P., politiker, herredsfoged
1792–1856 Asschenfeldt, C. C. J., superintendent
1792–1865 v. Baudissin, Otto, officer
1792–1864 Blom, H. J., officer
1792–1857 de Bombelles, Ida, mimiker
1792–1862 Bølling, J. A., bibliotekar
ca. 1792–1862 Capozzi, Dominico, hofviktualiehandler
1792–1853 Drejer, Joachim Lund, læge
1792–1863* Duntzfelt, William Frederik, grosserer, politiker
1792–1863 Esmarch, H. K., jurist, politiker
1792–1863 Ferdinand, prins
1792–1856 Flindt, C. L. H., officer
1792–1875 Flor, Christian, højskoleforstander
1792–1859 Hedemann, Hans, officer
1792–1875 Heering, Peter F., grosserer
1792–1853* Irgens, Hanna, forfatter
1792–1870 Jensen, C. A., maler
1792–1849 Jørgensen, Lars, landmand
1792–1859 Keyper, Frantz, musiker
1792–1863 Kier, Otto, advokat, forfatter
1792–1850 Kolderup-Rosenvinge, J. L. A., jurist
1792–1842 Krarup, N. B., skolebestyrer
1792–1849 Lüders, Ernst, landmand
1792–1865 de Meza, Christian, officer
1792–1827 Momme, H. B., brygger
1792–1848* v. Munthe af Morgenstierne, Otto, officer
1792–1872 Paludan, Frederik, søofficer
1792–1876 Reiersen, Christian, politiretsassessor
1792–1862 Rudelbach, A. G., præst, teologisk forfatter
1792–1866 Sass, M. W., grosserer
1792–1850 Schleppegrell, F. A., officer
1792–1845 Schmidt, Rasmus, missionær
1792–1858 Suhr, Theodor, grosserer
1792–1827 Thrige, H. P., lærer, forfatter
1793–1876 Boisen, Boie, præst
1793–1853 Bruun, H. B., købmand, politiker
1793–1874 Bødtcher, Ludvig, forfatter
1793–1881 Caroline, arveprinsesse
1793–1877 Clausen, H. N., teolog, minister
1793–1874 David, C. N., minister, nationaløkonom
1793–1861 Fibiger, Jacob, officer, minister
1793–1828 Gliemann, Theodor, forfatter
1793–1863 Graah, W. A., søofficer, ekspeditionsrejsende
1793–1858 Helgesen, Hans, officer
1793–1841* Hertz, Rachel, »synålejomfruen«
1793–1871 Hjort, Peder, kritiker, pædagog
1793–1875 Jessen, P. W., læge
1793–1854* Keyper, Leopold, officer, kortsamler
1793–1862 Kirstein, C. L., teaterdirektør
1793/94–1876 Kloppenborg, Jacob, officer
1793–1838 Krossing, P. C., komponist
1793–1866 Kyhl, Henrik, urmager
1793–1865 Larssen, K. A., købmand, legatstifter
1793–1838 Lornsen, Uwe Jens, politisk forfatter
1793–1865 Mannheimer, Isac Noa, rabbiner
1793–1852 Pingel, C., geolog
1793–1863 Schøller, Georg, officer
1793–1853 Zahrtmann, C. C., minister, søofficer
1794–1850 Asmussen, Jacob, teolog, historiker
1794–1866 Bluhme, C. A., minister
1794–1858 Cetti, Giovanni, sanger
1794–1863 Cohen, A. D., teolog
1794–1846 Estrup, H. F. J., historiker, godsejer
1794–1850 Foersom, Christen, skuespiller
1794–1865 Forchhammer, G., geolog
1794–1874 Gregersen, Jens, landmand, politiker
1794–1871 Gudmundsson, Thorgeir, præst
1794–1855 Hübertz, J. R., læge
1794–1883 Kragh, Peder, missionær
1794–1860 Lorenzen, Nis, politiker
1794–1879 Mansa, F. V., læge, medicinalhistoriker
1794–1867 Münter, Balthasar, præst
1794–1838 Møller, Poul Martin, forfatter, filosof
1794–1848 Olsen, O. N., officer, korttegner
1794–1857 Repp, Thorleifur, litterat
1794–1875 Riise, J. C., udgiver
1794–1864 Salicath, Peter, advokat
1794–1870 Schepelern, C. A., officer
1794–1864 Schlegel, Otto, officer
1794–1879 Thestrup, Hans Nicolai, officer, minister
1794–1850 Zeuthen, C., godsejer
1795–1865 Baggesen, August, officer
1795–1884 Blome, Otto, godsejer
1795–1836 Bruun, Johannes, fabrikant
1795–1868 Ecklon, C. F., botaniker
1795–1848* Funck, Wilhelmine, sanger
1795–1854 Hansen, J. O., jurist
1795–1874 Hansen, P. A., astronom
1795–1856 Holbøll, Carl Peter, ornitolog
1795–1858 Kall, J. C., jurist
1795–1854* Krossing, N. B., officer
1795–1866 Lorenzen, L., præst, politiker
1795–1871 Lunding, Christian, officer
1795–1852 Luno, Bianco, bogtrykker
1795–1870 Lüttichau, Mathias, officer, minister
1795–1877 Manicus, C., læge, redaktør
1795–1865 Mourier, Konrad Emil, søofficer
1795–1882 Müller, Gotthold, officer
1795–1860 Nielsen, N. P., skuespiller, instruktør
1795–1879 Otto, Carl, læge
1795–1864 Rafn, C. C., oldforsker
1795–1879 Rothe, August, pædagog
1795–1869 Ræder, Philip, officer
1795–1868 Scavenius, P. B., godsejer, politiker
1795–1854 Sporon, Poul, advokat
1795–1874 Thiele, Just Mathias, forfatter
1795–1855 Thisted, Jørgen, præst
1795–1849 Thaarup, Christen, litterat
1795–1874 Tscherning, A. F., officer, minister
1795–1855 Ursin, Martin Reinhard, præst, topografisk forfatter

1799–1862 Krarup, O. Th. N., præst, landøkonom
1799–1870 Krøyer, Henrik, zoolog
1799–1856 Larsen, J. E., jurist
1799–1873 Petersen, Chr. P. N., jurist
1799–1879 Scheel, A. W., jurist, minister
1799–1865 Sørensen, Rasmus, politiker, lægprædikant
1799–1888 Tiemroth, Christian, politiker
1799–1875* Vahl, Johan, officer

–1800– Casorti, Pasquale, mimiker
–1800– Mitchel, Andrew, mekaniker
1800–56 Bindesbøll, Gottlieb, arkitekt
1800–63 Blechingberg, O. C., kammeradvokat
1800–90 Dalhoff, J., kunsthåndværker
1800–86 Danneskiold-Samsøe, Christian, godsejer
1800–77 Davids, Mathias, amtmand
1800–70 Elberling, C. W., filolog
1800–79 Flamand, L. J., forfatter
1800–65 Frederik, prins
1800–71 Gleerup, C. W. K., boghandler
1800–37 Hage, Johannes, journalist
1800–67 Heintze, Ernst, friherre
1800–71 Henrichsen, R. J. F., filolog, rektor
1800–71 Hoppe, Torkild, amtmand
1800–59 Lassen, Peter, Californien-pioner
1800–60 Mariboe, Carl, skoleleder
1800–60 Mathiesen, J. M., kolonibestyrer, fyrinspektør
1800–46 Michelsen, Gustav, veterinær, forfatter
1800–80 Michelsen, Wilhelm, søofficer, minister
1800–64 Moldenhauer, P. W., købmand, legatstifter
1800–80 Mourier, C. F. L., jurist, politiker
1800–50 Neergaard, Carl, godsejer, politiker
1800–66 Oldenburg, G., ritmester
1800–81 Olsen, Christen, forfatter
1800–57 Reedtz, Holger, diplomat, minister
1800–83 Rehhoff, J. A., superintendent
1800–74 Rich, C. F., fabrikant
1800–78 Rothe, Wilhelm, præst
1800–73 Schytte, F., politiker
1800–72 Siemonsen, Lorenz, præst
1800–75 Stæger, R. C., entomolog
1800–66 Timm, H. A., præst
1800–63 Trier, S. M., læge
1800–75 Wessely, Abraham, politiker, dispachør
1800–76* Winsløw, Sophie, skuespiller
1800–56 Aarestrup, Emil, forfatter
1801–80 Berggreen, A. P., komponist
1801–84 Borgen, V. A., rektor, minister
1801–84 Brammer, G. P., biskop
1801–72 Dahl, Valdemar, filolog
1801–65 Damborg, P. C., kunsthåndværker
1801–77 Dirckinck-Holmfeld, Ulysses, diplomat
1801–79 Fjeldrad, Georg, musiker
1801–77* Gad, Pram, præst
1801–77 Giessing, H. P., forfatter
1801–77 Gülich, J. Th., politiker
1801–54 Hansen, Peder, husmand, politiker
1801–53* Henckel, Carl, litograf
1801–70 Hjorth, S., opfinder, tekniker
1801–62 Ibsen, Ib, anatom
1801–75 Jessen, P., veterinær
1801–60 Kanne, Søren, redningsmand
1801–51 Knudsen, Hans, historiker
1801–76 Køster, Schack Lüneborg, apoteker
1801–47 Larcher, Peter, danser
1801–54 Lassen, G., overpræsident
1801–80 Lund, P. W., naturforsker
1801–81 Michelsen, A., historiker, politiker
1801–85 Mumme, H. P., historisk forfatter
1801–51 Petersen, Niels, musiker
1801–74 Prehn, Thomas, departementschef
1801–65* Price, James, artist
1801–73 Reventlow, Theodor, politiker
1801–40 Schmidt, M. N., præst, forfatter
1801–90 Sonne, Jørgen, maler
1801–50 Stramboe, Adolph, danser
1801–53 Svenningsen, Cleophas, skoleinspektør
1801–47 Syversen, Ole, afholdspioner
1801–67 Thalbitzer, Carl Wilhelm, politiker
1801–89 Tillisch, F., minister
1801–71 Visby, C. H., præst
1801–91 Wolff, Abraham, rabbiner
1802–58 Bendz, J. C., læge
1802–80 Burman Becker, J. G., apoteker
1802–82 Christensen, Balthazar, politiker
1802–71 Danchell, Henrik, grosserer, fabrikant
1802–52* Eddelien, Heinr., maler
1802–80 Fabricius, Christoph, officer
1802–64 Hald, P. T., præst
1802–89 Hansen, Jørgen, biskop
1802–65 Holck, Carl, herredsfoged
1802–73 Hornung, C. C., pianofabrikant
1802–88 Irminger, Carl L. C., søofficer
1802–50 Jensen, H. N. A., præst, historiker
1802–86 Kalkar, Chr. H., teolog
1802–65 Kjer, Knud, missionær
1802–77 Klitgaard, Carl, købmand
1802–82 Kloppenborg, H. D., gårdejer
1802–65 Krarup, N. B., landøkonom
1802–75 la Cour, Lauritz, landmand
1802–73 Larsen, Peter, gårdejer, lægprædikant
1802–90 Larsen, S. E., kirurg
1802–67 Lund, Troels, teatermaler
1802–73 Meyer, J. E., malermester, voksdugsfabrikant
1802–59 Møller, H. P., pianofabrikant
1802–74 Olsen, F. C., filolog, rektor
1802–69 Olshausen, Theodor, politiker
1802–55 Olufsen, C. F. R., astronom
1802–40 Pedersen (Kollerød), Ole, straffefange
1802–81 Raffenberg, M., kommitteret
1802–77 Rothe, Rudolph, gartner
1802–75 Schwartzen, Julius, sanger
1802–77 Selmer, H. P., personalhistoriker
1802–65 Skram, Gustav, jernbanedirektør
1802–76 Stemann, Chr. L. E., jurist
1802–85 Stockfleth, William Walker, amtmand
1802–93 Wegener, C. F., gehejmearkivar, historiker
1802–68 Weinschenck, F. V., landmand
1802–39 v. Wimpffen, Carl, historisk forfatter
1803–65* Asp, Olfert Fischer, fabrikant
1803–95 Barth, Søren, officer
1803–46 Behrend, Jakob, bogtrykker
1803–81 Bentzen, L. C., officer

1806–67 Jürgensen, L. Urban, urmager
1806–76 Jørgensen, Jens, politiker, lægprædikant
1806–71 Kjærbølling, N., ornitologisk forfatter
1806–66 Knudsen, Knud, gårdejer, politiker
1806–83 Krohn, F., billedhugger, medaljør
1806–74 Ley, Sigfred, lærer
1806–77 Meyer, Fritz, hofblikkenslager
1806–51 Müller, Ludvig Christian, præst, seminarieforstander
1806–71 Nebelong, N. S., arkitekt
1806–93* Neergaard, Joachim Bruun, jurist, politiker
1806–83 Nielsen, Nicolaus, superintendent
1806–61 Pedersen, Peter, astronom
1806–76 Petersen, Cornelius, politiker
1806–56 Ramus, Christian, matematiker
1806–75 Rugaard, D. E., lærer, politiker
1806–83 Rørdam, Peter, præst
1806–72 Simony, Carl, minister
1806–91 Soldenfeldt, Joseph, legatstifter
1806–1905 de Thygeson, Thyge, klitinspektør, politiker
1806–73 Uldall, F. A., læge
–1807 von Mühlenfels, Balthazar Frederik, generalguvernør
1807–77 Algreen, P. K., præst
1807–46 Bagger, Carl, forfatter
1807–57 Bardenfleth, C. E., minister
1807–83 Bing, M. H., fabrikant
1807–98 Bojesen, Maria, institutbestyrer, forfatter
1807–90 Brandt, Lauritz, mekaniker, opfinder
1807–72 Dahl, Christian, stiftamtmand
1807–76 Dinesen, A. W., officer
1807–40* Fallesen, L. S., professor
1807–77 Hambro, Carl Joachim, bankier
1807–46 Hanck, Henriette, forfatter
1807–93 Hegermann-Lindencrone, Cai, officer
1807–75 Hilker, Georg, maler
1807–82 Hjaltalin, Jón, læge
1807–64 Holm, Peter Christian, søofficer
1807–98 Holst, Wilhelm, skuespiller
1807–80 Koch, P. C., redaktør
1807–56 Lange, Mads, søfarer, købmand
1807–76 Lerche, H. C., bogbinder
1807–59* Lorenzen, C., forfatter
1807–93 Malling, H. A., amtsforvalter, forfatter
1807–90 Matthison-Hansen, Hans, musiker, komponist
1807–82 Müller, Otto, jurist
1807–96 Phister, Ludvig, skuespiller
1807–84 Rumohr, Th., forfatter
1807–71 Rung, Henrik, komponist, syngemester
1807–66 Scharling, E. A., kemiker
1808–60 Arnesen, A. L., forfatter
1808–77 Becker, P. W., præst, historiker
1808–82 Boisen, F., præst
1808–86 Collin, Edvard, departementschef, bogsamler
1808–1906 Damgaard, A. K., præst
1808–89* Eckersberg, Erling, kobberstikker
1808–87 Fiedler, Har. V., fiskerikyndig
1808–63 Frederik VII, konge
1808–84 Gebauer, J. C., komponist, musikteoretiker
1808–91 Gislason, Konráð, filolog
1808–66 Hanssen, Nis, præst, journalist
1808–79 Hundrup, F. E., personalhistoriker
1808–1903 Kabell, F. C., ingeniør
1808–76 Kramp, Lasenius, håndværkerlærer
1808–64 Klee, Frederik, revisionschef i postvæsenet
1808–83 Langkjer, S., handelslærer
1808–65 Levy, Carl, læge
1808–84 Martensen, H., biskop
1808–85 Mau, E., præst, forfatter
1808–84 Müller, Max, officer
1808–1900 Nielsen, Peter, skuespiller
1808–48 Philipsen, Jacob, litteraturforsker
1808–88 Roed, Jørgen, maler
1808–62 Steenholdt, Vittus, seminarielærer
1808–91 Vilhelmine, prinsesse
1808–81 Wilster, Ernst, officer
1808–76 Wulff, Ida, sanger
1808–81 Wulff, Peter, søofficer
1809–92 Agerskov, Chr., lærer
1809–90 Ahlmann, Nicolai, politiker
1809–75 Bahnsen, Martin, politiker
1809–92 Birkedal, Vilhelm, præst, forfatter
1809–84 Bruun, M. P., politiker
1809–85* Buntzen, Edouard, jurist, politiker
1809–64 du Plat, Glode, officer
1809–75 Eickhoff, J. G. A., maskinfabrikant
1809–97 Fangel, N. C., landbrugsskoleforstander
1809–71 Fischer, Frederik, redaktør
1809–65 Füssel, Andreas, danser, mimiker
1809–79 Gamél, Antoine, urtekræmmer
1809–65 Gleerup, Asmund, politiker
1809–77 Hammerich, Frederik, teolog, historiker
1809–91 Hansen, C. C., fotograf
1809–77* Harbou, Adolph, jurist, tysk minister
1809–70 Horneman, Emil, komponist
1809–73 Jespersen, C. M., politiker
1809–82 Karstensen, Kristen, præst, digter
1809–80 Krebs, Conrad, skoleleder
1809–91 Müller, Ludvig, numismatiker, arkæolog
1809–90 Nielsen, A. H., præst, personalhistoriker
1809–81 Nielsen, Christian H., købmand
1809–84 Nielsen, Rasmus, filosof
1809–73 Ostwald, C. F. A., forfatter
1809–76 Paludan-Müller, Fr., forfatter
1809–65 Paulli, J. H., præst
1809–64 Rantzau, Otto, diplomat
1809–76 Scheel-Plessen, Wulff, diplomat
1809–68 Smidth, Anthon, skuespiller, fiskerikonsulent
1809–69 Smidth, Peder H. C., søofficer
1809–93 Sørensen, Mads, strandfoged
1809–50 Trepka, Johan Christian Matthias, officer
1809–42 Wulff, Wulff Joseph, assistent på Guldkysten
1810–89 Bang, F. S., kunstsamler
1810–61 Bornemann, F. C., jurist
1810–91 Branth, Arnold, landmand
1810–57 Bremer, A. F., læge
1810–87 Carlsen, H., minister
1810–67 Carmiencke, Hermann, maler
1810–99 Carstens, C. E., præst, forfatter
1810–70* Dahl, Carl, amtmand
1810–92 Drachmann, A. G., læge
1810–75 Dyrholm, Jens Sørensen, lægprædikant
1810–74 Esskildsen, Frederik, departementsdirektør

1810–77 Faber, Peter, telegrafdirektør, forfatter
1810–91 Frederiksen, H. P., industridrivende, bankdirektør
1810–69* Greve, Frederik Martin Rudolf, maler, konservator
1810–86 Graae, G. F. A., præst
1810–87 Haffner, Wolfgang, minister, politiker
1810–52 Hansen, F. J., forfatter
1810–73 Hansen, J. F., forstdocent, kreditforeningsdirektør
1810–91 Harbou, Johannes, officer
1810–71 Heiberg, S. J., døvstummelærer, præst
1810–90 Hornemann, Emil, læge
1810–48 Købke, Christen, maler
1810–70 Lehmann, Orla, politiker
1810–83 Levin, I., litterat, filolog
1810–94 Liebenberg, F. L., litterat
1810–74 Lumbye, H. C., komponist
1810–73 Marstrand, Wilhelm, maler
1810–90 Møller, C. C., skoleforstander
1810–79 Neergaard, Johan Waldemar, officer, minister
1810–39 Nissen, Niels Chr., bogbinder
1810–92 Nobel, E., tobaksfabrikant
1810–69 Nyholm, Carl, overretsprokurator, bankdirektør
1810–91 Paulli, H. S., kapelmester, komponist
1810–92 Petersen, Peter, gravør, medaljør
1810–82 Riise, Albert, apoteker
1810–94 Rosenørn, E. Emil, overpræsident, minister
1810–93 Raasløff, Harald, minister, departementschef
1810–82 Scharffenberg, Paul, officer
1810–82* Schleisner, C. A., maler
1810–54 Schumacher, C. A., officer
1810–57 Simonsen, Sophus, musiker
1810–88 Suenson, Otto Fr., søofficer, minister
1810–85 Trap, J. P., kabinetssekretær, forfatter
1810–75 Tuxen, L. R., præst, filolog
1810–91 Tuxen, Nicolai E., værftdirektør
1810–85 Wenck, Heinrich Theodor, officer, ingeniør
1810–56* Wulff, Christian, søofficer, komponist
1810–78 Zytphen-Adeler, G. F. O., godsejer, politiker
1810–66 Østergaard, Sophie, sanger
1811–71 Allen, C. F., historiker
1811–96 Barfod, Frederik, historiker, politiker
1811–66 Bauditz, Ferdinand, officer
1811–64 Bernstorff, Andreas, officer
1811–96* Bing, Jacob Herman, bog- og papirhandler
1811–94 Brasch, C. H., præst, historiker
1811–72 Bregendahl, L. N., politiker
1811–86 Broberg, C. A., grosserer, politiker
1811–80 Buntzen, Andreas, læge
1811–86 Bøcker, Mathæus, søofficer
1811–82 Caroc, Carl, officer
1811–1900 Fugl, Hans, nybygger
1811–79 Gemzøe, P. H. litograf
1811–94 Gerson, Jul. Chr., forfatter
1811–91 Giødwad, Jens, journalist
1811–81 Hammerich, Martin, skolebestyrer, forfatter
1811–1901 Hansen, Christen, gårdejer, landstingsmand
1811–95 Heide, H. P., landmand
1811–85 Hertz, Peter, guldsmed
1811–91* Holst, Elisabeth, skuespiller
1811–93 Holst, H. P., forfatter
1811–72 Hummel, Chr. G., polytekniker
1811–97 Høst, Andr. Fred., forlagsboghandler
1811–87 Jacobsen, J. C., brygger, mæcen
1811–70 Kayser, C. J. H., læge, nationaløkonom, politiker
1811–89 Krætzmer, Andrea, danser
1811–85 Lacoppidan, Adolph, landøkonom
1811–90 Langgaard, J. P., mekaniker, industridrivende
1811–50 Læssøe, Frederik, officer
1811–72 Melchior, Nathan, læge
1811–87 Monrad, D. G., konseilspræsident, biskop
1811–44* Müller, Adam, maler
1811–85 Mynster, F. L., oversætter
1811–83 Nyrop, Camillus, instrumentmager, bandagist
1811–1902 Rothe, C., præst
1811–82 Rudolph, C. N., læge, kolonibestyrer
1811–92 Scheel-Plessen, Carl, godsejer, minister
1811–81 Smith, C. W., filolog
1811–69 Steindorff, Magnus, læge, politiker
1811–83 Thorsen, P. G., filolog, bibliotekar
1811–88 Thaarup, E. L., boghandler
1811–83 Wegener, Johan, højskoleforstander, præst
1811–82 Wiberg, S. V., personalhistoriker
1811–92 Vogt, Adelgunde, billedhugger
1812–69 Adler, A. P., teolog
1812–85 Andersen, A. W., købmand
1812–93 Andræ, C. G., politiker, matematiker
1812–89 Baumgarten, Michael, teolog
1812–69 Becker, Tyge, forfatter
1812–95 Berg, Carl, rektor
1812–71 Berling, Carl, bogtrykker
1812–89 Birch, F. C. C., rektor
1812–92 Bloch, J. Victor, præst
1812–76 Boeck, Bianco, officer
1812–81 Boesen, Emil, præst
1812–83 Brendstrup, Thorald, maler
1812–95 Bülow, Otto, officer
1812–57 Carstensen, Georg, bladudgiver
1812–82 Dahlerup, Edvard, læge
1812–93 Ehlers, E. D., borgmester
1812–59 Espersen, J. C. S., filolog
1812–71 Grove, E. R., vandbygningsdirektør
1812–97 Gurlitt, Louis, maler
1812–88 Hall, C. C., politiker, minister
1812–90 Heiberg, Johanne Luise, skuespiller
1812–86 Holden Hansen (Holdensen), Peder, bygmester
1812–69 Jørgensen, Christian, skuespiller
1812–76 Kønigsfeldt, J. P. F., genealog
1812–92* Larcher, Frederikke, skuespiller
1812–73 Lundbye, Carl, officer, minister
1812–49 Marstrand, Osvald J., søofficer
1812–94 Monies, David, maler
1812–59 Naylor, William, filefabrikant
1812–77 Philipsen, P. G., boghandler
1812–60 Rotwitt, C. E., konseilspræsident
1812–89 Rovsing, Kristen, skolebestyrer
1812–82 Schneekloth, Hans, skolebestyrer

1812–91 Schurmann, J. C., seminarieforstander
1812–76 Simonsen, H. Cpr., komponist
1812–94 Steinmann, P. F., officer, minister
1812–92 Wilkens, Julius, teknolog
1813–91 Adolph, Johan, købmand
1813–95 Arnesen Kall, Benedicte, forfatter
1813–96 Barth, Wilhelm H., musiker, komponist
1813–79 Bock, J. C. A., læge, fabrikant
1813–80 Bohr, H. G., skolebestyrer
1813–90* Bornemann, Johan, teolog
1813–88* Brun, Fritz, amtmand
1813–99 Carlsen, C., ingeniør
1813–87 Crone, V., politidirektør
1813–91 Davidsen, Jacob, redaktør, forfatter
1813–42 Drejer, S., botaniker
1813–84 Fischer, P. D. W., glarmester
1813–72 Flinch, A., xylograf
1813–1901* Giersing, O. M., læge
1813–68 Hansen, C. K., grosserer
1813–91 Hansen, Theophilus, arkitekt
1813–63 Hassing, M. M., læge
1813–52 Høpfner, J., amtssekretær, publicist
1813–84 Janssen, Carl, præst
1813–88 Johannsen, Wilhelm, amtmand, minister
1813–54 Juul, Christian, forfatter
1813–46 Kamphøvener, B., botaniker
1813–78 Kampmann, Hack, herredsfoged, politiker
1813–55 Kierkegaard, Søren, filosof
1813–86 Knudsen, Hans, præst, filantrop
1813–56 Knuth, F. M., politiker
1813–93 Kofoed-Hansen, H. P., præst
1813–83 Langgaard, Th., læge
1813–73 Larsen, L. C., borgmester, politiker
1813–56 Liebmann, F., botaniker
1813–83 Lütken, O. H., søofficer, minister
1813–80 Meyer, Edvard, journalist
1813–99 Paludan-Müller, Jens, præst
1813–73 Pedersen, O. C., søofficer
1813–80 Petersen, Carl, polarfarer
1813–94 Ploug, Carl, forfatter, politiker
1813–75 Prior, H. P., skibsreder
1813–89 Quaade, George, minister, diplomat
1813–68 Rée, Bernhard, redaktør, politiker
1813–73 Rosenkrantz, Iver, diplomat, politiker
1813–1905 Rothe, Hans Peter, søofficer
1813–82 Sehested, F., stamhusbesidder, arkæolog
1813–72 Sejdelin, P., historiker
1813–80* Smith, Troels, præst
1813–78 Sommer, F. L., søofficer
1813–97 Steenstrup, Japetus, zoolog
1813–95 Stephens, George, folkemindesamler, runolog
1813–75 Suhr, O. B., grosserer
1813–80* Thornam, A. W., læge, forfatter
1813–95 Warburg, C. A., fabrikant, forfatter
1813–68 Weilbach, August, gartner
1813–85 Viborg, K. F., præst
1813–1905 Winther, Geert, politiker
1814–90 Alberti, C. C., politiker
1814–93 Brun, A., biavler
1814–90 Bülow, Johan, diplomat
1814–82 Bærthelson, H. P., assurandør
1814–72 de Coninck, A. L. C., jurist, forfatter
1814–88 Cortsen, Johan, snedkermester
1814–87 Did(e)richsen, F., botaniker
1814–98 Dreyer, Frederik, officer, minister
1814–74 Elvius, Emil, pædagog
1814–84 Fenger, C. E., læge, politiker
1814–85 Fischer, J. C. H., minister, adjunkt
1814–85* Frederik, officer
1814–64 Faaborg, Th., officer
1814–85 Godt, Bertel, generalsuperintendent
1814–66 Grove, Hans Herman, søofficer, minister
1814–94 Hannover, A., læge
1814–75 Hansen, C. J., komponist
1814–97 Hassager, Dorothea, legatstifter
1814–75 Hempel, Chr. F., læge
1814–66 Hunæus, A. H., maler
1814–93 Jensen, Jørgen, grosserer
1814–90* Jørgensen, Cecilie, skuespiller
1814–86 Kleinschmidt, Samuel, missionær, filolog
1814–88 Kraiberg, Niels, skolebestyrer
1814–81 Krebs, F. C., læge, socialøkonom
1814–1912 le Maire, Emile, grosserer, bankier
1814–1903 Lind, P. E., biskop
1814–1905 Lorck, Carl B., forlagsboghandler
1814–82 Lund, J. G., snedkermester
1814–85 Møller, Johannes, maler
1814–65 Møller, P. L., forfatter
1814–62 Ohlsen, J. E., handelsgartner
1814–94 Petersen, Lorents, socialistisk agitator
1814–79 Pontoppidan, Dines, præst
1814–1901 Pontoppidan, Hendrik, købmand, godsejer
1814–88 Rasmussen, O. F. C., godsforvalter, historiker
1814–91 Rosenkilde, G., fotograf
1814–1902 Rosenørn, Mathias Hans, minister
1814–91 Rothe, Viggo, jernbanedirektør, polytekniker
1814–89 Salomonsen, Martin, læge
1814–76 Schiern, Einar Theodor Emmanuel, departementschef
1814–99 Schrøder, Christian, officer
1814–77 Schythe, J. C., geolog
1814–79 Selmer, Harald, psykiater
1814–91 Skibsted, Oluf V. de Fine, søofficer
1814–91 Thomsen, Adolph Theodor, politiker
1814–85 Tuxen, Georg E., søofficer, navigationsdirektør
1814–80 Winstrup, P. J., mekaniker
1815–89 Barfoed, C. T., kemiker
1815–1909 Bauditz, Christian, officer
1815–77 Bech, August, godsejer
1815–82 Bentzien, J. A., gartner
1815–91 Bie, L. A., officer
1815–1900 Blom, Julius, tømrermester
1815–62 Boisen, P. O., præst, asylbestyrer
1815–84* Bornemann, Georg, jurist
1815–79 Bülow, Bernhard, diplomat
1815–98 Carstensen, Edward, guvernør
1815–86 Castenskiold, Gustav, officer
1815–88 Colding, L. A., fysiker
1815–74 Danner, Louise, Frederik VIIs hustru
1815–90 Fries, Frederik, skriftstøber
1815–80 Grønborg, Ove, lærer, dialektolog

1815–67 Hansen, Hans, væver, politiker
1815–93 Heegaard, Anker, fabrikejer
1815–81 Hellmann, Julius, sparekassedirektør
1815–85 Hillebrandt, N. P., komponist
1815–85 Holbech, J., skoledirektør
1815–90 Holmblad, L. P., fabrikant
1815–92 Holstein, Ludvig, konseilspræsident
1815–90 Hoppe, Ferdinand, danser
1815–60 Ipsen, P., terracottafabrikant
1815–94* Jenssen-Tusch, H., officer, forfatter
1815–99 Johansen, Niels, lægprædikant
1815–90 de Jonquières, J., kontorchef
1815–88 Jørgensen, B. S., landøkonom
1815–76 Jørgensen, Christian, redaktør
1815–66 Kellermann, Chr., musiker
1815–91 v. Krogh, F., genealog
1815–73 Lange, H. W., teaterdirektør
1815–90 Lehmann, Heinrich, læge
1815–97 Lembcke, Edvard, forfatter
1815–70 Løvenskiold, Herman, komponist
1815–89 Marstrand, Troels, industridrivende
1815–89 Monrad, Chr. F., skoleleder
1815–73 Mørch, F. A., portrætsamler
1815–95 Mørk Hansen, M., præst
1815–1900 Nielsen, Henriette, forfatter
1815–89 Nielsen, Ida, forfatter
1815–70 Olrik, Christian, direktør Kgl. Grønl. Hdl.
1815–98 Petersen, F. F., fotograf
1815–95 Regenburg, A., departementschef, stiftamtmand
1815–83 Raasløff, W., officer, minister
1815–84 Schiødte, J. C., zoolog
1815–86 v. Schmidten, U., officer, borgmester
1815–96 Skrike, Julius, legatstifter
1815–49 Sorterup, J. B., arkæolog, numismatiker
1815–88 Sponneck, Wilhelm, politiker, minister
1815–91 Stilling, H., arkitekt
1815–93 Sveistrup, Hans, præst
1815–93 Tegner, I. W., litograf
1815–87 Thisted, Valdemar, forfatter
1815–87 Tregder, P. H., filolog, rektor
1815–1902 Vargas de Bedemar, Alfons, forstråd
1815–95* Wendt, F. W., gartner
1815–66 Westenholz, Regnar, minister, godsejer
1815–78 Westergaard, N. L., orientalist
1815–96 Wilde, Alexander, søofficer
1815–86 Willerup, Christian E. B., missionær
1816–64 Ahlefeldt-Laurvig(en), Elias, officer
1816–79 Blædel, Nicolai Gottlieb, præst
1816–89* Boye, P. H., embedsmand
1816–78 Brock, G. E., højesteretsadvokat, politiker
1816–1900 Brosbøll, Carl, forfatter
1816–91 Bruun, Fr., fængselsinspektør
1816–50 Buhl, Frants, officer
1816–1900 Christiansen, Andreas, grosserer
1816–85 Degen, Søffren, musiker
1816–52 Dreyer, Danqvart, maler
1816–92 Duurloo, H. P., talepædagog
1816–71 Eibe, F. H., boghandler
1816–89* Fenger, Theodor, præst
1816–95 Fleischer, A., menighedsforstander
1816–92 Gedalia, G. A., bankier
1816–88 Geerz, Franz, kartograf
1816–71 Gram, F. T. J., jurist
1816–73 Hage, Hother, politiker, jurist
1816–71 Hagen, Carl, skuespiller
1816–90 Hansen, Jens, landmand
1816–1906 Hansen, Thyge, gårdejer
1816–89 Hasle, Th., politiker
1816–1900 Helsted, Edvard, komponist, klaverpædagog
1816–1901 Helveg, Fr., præst, forfatter
1816–99 Henrici, Paul Christian, jurist
1816–83 Jerichau, Adolf, billedhugger
1816–79 de Jonquières, H., officer
1816–68 Juuel, A., maler
1816–63 Kall Rasmussen, M. N. C., arkivar, historiker
1816–92 Koch, C. P. A., rederidirektør
1816–70 Kold, Christen, højskolepioner
1816–81 Krüger, H. A., politiker
1816–99 Madvig, P. A., læge
1816–84 Melchior, Moritz, grosserer
1816–1901 Olsen, Jens, gårdejer
1816–92 Ottesen, O. D., maler
1816–81 Owesen, Claus, officer
1816–1914 Phister, Louise, skuespiller
1816–97 v. Plessen, Otto, diplomat
1816–82 Reinhardt, J. Th., zoolog
1816–97 Restorff, M. C., købmand
1816–79 Rimestad, C. V., politiker, redaktør
1816–82 Rosenkilde, Adolph, skuespiller
1816–80 Rump, Godtfred, maler
1816–95 Ryge, Nathalia, skuespiller
1816–99* Saloman, Siegfried, musiker, komponist
1816–86* Sarauw, Conrad, skovrider
1816–82 Schiern, Frederik, historiker
1816–77 Schøning, C. F., officer
1816–49 Simonsen, Catharine, sanger
1816–94* Stage, Augusta, sanger
1816–86 Steen, Adolph, matematiker, politiker
1816–97 Steinhauer, C. L., museumsinspektør
1816–88 Strunk, A., museumsinspektør
1816–72 Svendsen, H. J. M., seminarieforstander, præst
1816–89 Thorson, Edvin Marius, forfatter, oversætter
1816–84 Varming, L., præst, filolog
1816–96 Wrisberg, Gerhard, søofficer
1816–72 Ørsted, A. S., botaniker
1817–98 Andræ, Hansine, kvindesagsforkæmper
1817–95 Bagge, S. H., veterinær
1817–90 Beck, Charles, officer
1817–91 Bierfreund, Lorenz, bankdirektør
1817–71 Birch, Vilhelm Ludvig, guvernør
1817–89 Brandt, C. J., præst, litteraturforsker
1817–76 Carlsen, Franziska, forfatter
1817–93* Carøe, J. F., grosserer
1817–1906 Cederfeld de Simonsen, Christian, politiker
1817–54 Chievitz, Poul, forfatter
1817–1901 Christiani, Emil, præst
1817–1905 Conradsen, Harald, medaljør
1817–1903 Crone, A., præst, historiker

1822–96 Larssen, J. P., fyrskibsfører
1822–1914 Laursen, Jens Væver, fisker, opfinder
1822–1905 Leth, Andreas, præst
1822–97 Lynge, H. H. J., boghandler
1822–98 Løvenskiold, Carl, overhofmarskal
1822–1911 Madsen, A. P., maler, arkæolog
1822–1907 van Mehren, A. F., orientalist
1822–66 Mønster, V., officer, skyttesagspioner
1822–1902 Nielsen, Augusta, danser
1822–1911 Pedersen, Peder, politiker
1822–99 Peters, C. C., billedhugger
1822–65 Reich, C. E., officer, minister
1822–1900 Saxtorph, Mathias, læge
1822–1904 Steenstrup, Mathias, forfatter, redaktør
1822–79 Stiernholm, Frederik, officer
1822–1908 Thornam, Chr., kobberstikker, tegner
1822–98 Thyregod, C. A., forfatter
1822–93 Treschow, F. C. B., håndbogsudgiver
1822–1905 Ulrich, H. C., skovrider
1822–92 Winther, N. C., politiker, forfatter
1822–74 Withusen, C., læge
1823–99 Arentzen, Kristian, lærer, forfatter, litteraturforsker
1823–84 Benzon, Alfred, apoteker
1823–1914 Berner, Gottlob, teaterintendant
1823–87 Both, L., topografisk forfatter
1823–79 Boye, C. J., læge
1823–1908 Brünniche, Andreas, læge
1823–1910* Caroc, Christian, departementschef
1823–91 Carøe, C. F., landmand
1823–1905 Castenskiold, Ludvig, officer
1823–92 Christensen, Harald, teaterdirektør, jurist
1823–99 Eckardt, C., landmand
1823–1914 Engelsted, Sophus, læge
1823–92 Finsen, Vilhjálmur, retshistoriker
1823–97 Gade, Ludvig, mimiker
1823–93 Garde, August, søofficer, guvernør
1823–1905 Guldberg, C. E., blindelærer
1823–99 Jünger, Edvard, mekaniker
1823–91 Knudsen, H., borgmester
1823–93* Liebe, Theodor, skuespiller
1823–1907 Lund, Friedrich E. A. E., søofficer
1823–91 Luplau, Line, kvindesagsforkæmper
1823–1904* Manicus, Emil, filolog, redaktør
1823–85 Mylius, Sigismund, godsejer, plantningspioner
1823–93 Møller, C. C., musikdirektør, komponist
1823–95* Nielsen, Caroline, sanger
1823–82* Pfaff, C. G. F., læge, grønlandsk samler
1823–93 Plätner, Jacob, filantrop
1823–64 Puggard, C., geolog
1823–90 Ravnkilde, Niels, komponist
1823–1915 Schiemann, Christian, musiker
1823–94 Sødring, Julie, skuespiller
1823–1916 Saabye, August, billedhugger
1823–76 Thiele, Just, bogtrykker
1823–99 Vaupell, Otto, officer, historisk forfatter
1823–86 Weber, Theobald, købmand, industridrivende
1823–1911 Vedel, P., direktør udenrigsministeriet
1823–1910 Vermehren, Fr., maler
1824–91 Arnesen, Marie, lærer
1824–1909 Bergh, Rudolph, læge, zoolog
1824–78 Bjørnbak, Lars, politiker
1824–99 Bjørnsen, Louise, forfatter
1824–91 Christensen, C., historiker
1824–91 Conring, Louise, diakonisse
1824–1907 Dalsgaard, Christen, maler
1824–92 Erslev, Ed., geografisk forfatter
1824–86 Faber, Th., postkontrollør, forfatter
1824–81* Fibiger, O., lærer
1824–86 Finsen, Hilmar, landshøvding, minister
1824–79 Fogh, C. J., lærer, forfatter
1824–83 Grundtvig, Svend, folkemindeforsker, filolog
1824–1906 Helms, Jacob, arkitekturhistoriker
1824–99 Hjort, J. M. L., præst
1824–99 Holck, J. C., præst
1824–90 Hvass, Frantz, personalhistoriker, landmand
1824–92 Jebsen, Peter, fabrikant, skibsreder
1824–77* Jensen, Thomas, teolog, botaniker
1824–88* Jenssen-Tusch, Sophus, skovrider
1824–1912 Jonas, Emil, litterat
1824–1900 Klein, C. S., minister
1824–98 Købke, J. P., officer
1824–92 Levy, Moritz, nationalbankdirektør
1824–96 Linnemann, Stephan, borgmester, nationalbankdirektør
1824–1920 Magnus, H., læge
1824–95 Meyer, Wilhelm, læge
1824–99 Nielsen, Edvard, officer
1824–98 Pingel, Claudius, advokat, redaktør
1824–1893 Rasmussen, Lauritz, zink- og bronzestøber
1824–1900 Sarauw, Christian, officer
1824–1902* Schiemann, Augusta, skuespiller
1824–91 Schlegel, N. F., overretsjustitiarius
1824–88 Secher, C. E., historisk forfatter
1824–1903 Sibbern, Gabriel, filosof
1824–79 Stockfleth, Viggo, veterinær
1824–1902 Stubkjær, Anders, indremissionær
1824–1914 Sørensen, Carl Th., officer
1824–92 Termansen, N. J., gårdejer, politiker
1824–91 Trenckner, V., orientalist
1824–1909 Vedel, Emil, amtmand, arkæolog
1824–1910 Vilstrup, A. F. Krarup, præst, seminarieforstander
1824–1908 Zinck, Otto, skuespiller, teaterhistoriker
1825–83 Behrend, P. L., dommer
1825–1906 Brockenhuus-Schack, Ludvig, amtmand
1825–1901 Bruun, Gottlieb, landmand og -måler
1825–1906 Buchheister, H., kommitteret DSB
1825–83 Busch, J. F., fotograf, maler
1825–1901 Børresen, H. P., missionær
1825–81 Engelhardt, Conrad, arkæolog
1825–1913 Estrup, J. B. S., minister
1825–1910 Exner, Julius, maler
1825–91 Fjord, N. J., forsøgsleder
1825–97 Fog, Ludolph, officer
1825–1906 Freiesleben, Theodor, officer
1825–1901 Grønlund, Chr., botaniker, pædagog
1825–95 Gaardboe, Peter, gårdejer, forfatter
1825–1911 Hans (Johan), prins

1825–1901 Hedemann, Johan, officer, ingeniør
1825–93 Kiær, Fritz, officer, diplomat
1825–1913 Kornerup, Jacob, maler, arkæolog
1825–1911 Leth, Theodor, politiker
1825–93 Lotze, Gustav, apoteker, fabrikejer
1825–1906 Madsen, Claudius, avisudgiver, redaktør
1825–1912 Melchior, Moses, grosserer
1825–75 Moltke, Frederik, minister
1825–89 Møller-Holst, E., landøkonom
1825–94 Neubert, August, fabrikant
1825–1917 Palludan, J. W., bankdirektør
1825–1902 Redsted, Waldemar, officer
1825–85* Rosenkilde, Anne, skuespiller
1825–94 Rovsing, M., forfatter
1825–1900 Schjørring, Jens, præst
1825–80 Schmidt, F. Th., læge
1825–1915 Schwartz, Carl G. F., navigationslærer
1825–1917 Skau, P., landmand, politiker
1825–95* Stramboe, Edvard Julius Lorentz, danser
1825–1917 Tofte, H. M., skoleleder
1825–1903 Tönnies, H., fotograf
1825–86 Westenholz, A., købmand
1825–83 Worm, Pauline, forfatter
1825–98 Zahle, P. Chr., politiker, præst
1826–78 Adler, D. B., bankier
1826–1912* Batzke, Hans Ludvig Emil, gartner
1826–1907 Bloch, V. A., rektor
1826–50* Blom, Vilhelm, officer
1826–1917 Dyrlund, F., filolog
1826–1913 Eskesen, Morten, lærer, forfatter
1826–95 Evens, Otto, billedhugger
1826–1901* Galster, H. L., maler
1826–1919 Gerlach, Leocadie, sanger
1826–93 Henneberg, Christian, xylograf
1826–97 Holmberg, L. F., ingeniør
1826–95 Holsøe, N. P. C., arkitekt
1826–90 Lange, L., industridrivende
1826–1906* Linnemann, Johan, officer
1826–1901 Lund, F. C., maler
1826–1908 Michaelsen, Joseph, postembedsmand, forfatter
1826–99 Nielsen, Godske, journalist
1826–98 Pedersen, Søren, politiker
1826–99 Povlsen Dal, Anders, højskoleforstander
1826–1910 Ravn, Niels F., søofficer
1826–1922 Reimers, P., politiker
1826–64 Schau, Ernst, officer
1826–1915 Schiøtt, Vald., musiker, filantrop
1826–1909 Thomsen, Julius, kemiker
1826–80 Westergaard, Louise, skolebestyrer
1826–84 Wiehe, Wilhelm, skuespiller
1826–98 With, C. E., læge
1826–79 Aagesen, Andreas, jurist
1827–1909 Bahnson, Jesper, minister
1827–1901 Berthelsen, Rasmus, digter, pædagog
1827–64* Bruhn, Ernst Adam, officer
1827–88 Brynjúlfsson, Gísli, filolog
1827–93* Bøgh, Carl, maler
1827–53 Dreier, Frederik, forfatter
1827–1909 Forchhammer, Johannes, rektor
1827–94 Freuchen, P. P., professor i landmåling
1827–1907 Friedrichsen, Th., gartner
1827–1902 Gad, Marius, nationaløkonom
1827–97 Grunnet, N. P., præst
1827–1910 Grøn, L. J., grosserer
1827–90 Helsengreen, Frederik, skuespiller
1827–81 Hertel, Harald, officer
1827–92 Holm, M. C., skibsreder
1827–88 Jensen, Reinhold, politiker
1827–1902 Johansen, Jensenius, præst
1827–86 Junggreen, J. P., politiker
1827–93 Kjær, Søren, politiker
1827–1914 Koch, G., borgmester, politiker
1827–99 Levy, Martin, finansembedsmand, bankdirektør
1827–89 Lund, Rasmus, præst
1827–95 Lüders, Vilhelm, ingeniør, havnekaptajn
1827–1901 Lütken, C. F., zoolog
1827–99 Madsen, C. L., telefondirektør
1827–93 Melchior, Israel B., polytekniker, fotograf
1827–1908 Meldahl, F., arkitekt
1827–89 Mørk, J. M., købmand, politiker, redaktør
1827–97 Nielsen, Anton, forfatter
1827–1914 Petersen, Anders, lokal- og personalhistoriker
1827–1917 Petersen, Magnus, arkæologisk tegner, restaurator
1827–1903 Pfaff, S. W. V., officer, våbentekniker
1827–88 Reimann, A. E., bankdirektør
1827–64 v. Rosen, Si(e)gismund, officer
1827–1913 Rosing, Hedevig, forfatter, pædagog
1827–1901 Schiwe, A. Wilhelm, søofficer
1827–87 Schjellerup, H. C. F. C., astronom
1827–93* Schovelin, Axel, maler
1827–1903 Schytte, H. W., musikkritiker
1827–1900 Skov-Kirsten, prædikant
1827–92 Tauber, J. H. G., journalist, politiker
1827–96 Thomsen, C. A. F., officer, minister
1827–56 Voltelen, Jacob, forfatter
1827–1907 Wroblewski, Otto B., boghandler
1827–1913 Zahle, Natalie, pædagog, skoleleder
1827–91 Zwingmann, Christian, arkitekt
1828–57 Ancker, C., legatstifter
1828–1914 Arlaud, A., litteraturhistoriker
1828–1904 Bauer, R. W., søofficer
1828–98 Bille, C. St. A., redaktør, politiker
1828–1909 Carstensen, William, politiker, søofficer
1828–94 Dalgas, E., officer, plantningspioner
1828–1913 Delcomyn, Adolf, købmand, konsul
1828–97 Demant, Hans, mekaniker, fabrikant
1828–99 Faber, V. S. V., sparekasseinspektør
1828–96 Falbe, Christian, diplomat
1828–79 Frimodt, Rudolph, præst
1828–1900 Gamborg, Knud, tegner
1828–90 Goldschmidt, Ragnhild, forfatter, kvindesagspioner
1828–1904 Groth, S., mønt- og stadsguardein, kemiker
1828–95 Grove, Carl, højskoleforstander
1828–1908 Hansen, Jules, journalist, diplomatisk agent
1828–95 Helms, Johannes, rektor, forfatter
1828–95 Hoffensberg, Julius, industridrivende
1828–67 Holst, L., nationaløkonom
1828–89 Holst, N. H., ingeniør, generaldirektør DSB

1828–1912 Howitz, Frantz, kirurg, gynækolog
1828–1914 Juel, Christian, jurist, politiker
1828–89 Kolderup-Rosenvinge, V., officer, vandbygningsdirektør
1828–94 Kruse, Lars, fisker
1828–1906 Moresco, Jacob, fabrikant
1828–78 Mørch, O. A. L., zoolog
1828–99 v. Nutzhorn, Carl, departementschef, minister
1828–90 Oldenburg, Fr., forstkandidat
1828–1906* Reitzel, Theodor, boghandler
1828–92 Siboni, Erik, komponist
1828–1904 Tang, Jeppe, skoleleder
1828–98 Vahl, Jens, præst, missions- og personalhistoriker
1828–69 Varberg, Rudolph, journalist, politiker
1828–80 Wolff, Henning, arkitekt
1828–94 Wulff, Charles, søofficer
1828–86 Aarøe, Christian, officer
1829–1901 Beck, Vilhelm, præst
1829–84 Berendsen, Sophus, grosserer
1829–91 Berg, C., politiker
1829–99 Bloch, Carl, skovrider
1829–95 Bredsted, Hans Christian, gartner
1829–94 Bruun, C. G., ingeniør
1829–1914 Brüel, G. P. L., skovrider
1829–91 Brøchner-Larsen, Chr., lærer
1829–91 Burchardi, Adolph, mejeriforpagter
1829–90* Cortes, Emma, skuespiller
1829–80 Frederik, hertug
1829–1905 Giødesen, P. F., søofficer
1829–75 Hannemann, D., ingeniør, landøkonom
1829–93* Hansen, Alfred, ingeniør
1829–99 Hansen, H. P., xylograf
1829–1901 Holm, Villads, politiker
1829–95 Hoskiær, Valdemar, officer, idrætsorganisator
1829–70 Karup, W. I., forfatter, forsikringsinspektør
1829–1904 Kofod, Lucianus, politiker
1829–98 Krarup, J. B., landøkonom
1829–87 Lange, Thomas, forfatter
1829–1914 Lawaetz, O., landmand
1829–86 Lindberg, Niels, præst
1829–91 Lorenz, L. V., fysiker
1829–87 Lorenzen, C. C., præst, forfatter
1829–71 Lyngby, K. J., filolog, dialektforsker
1829–1908 Moldenhawer, Johannes, blindepædagog
1829–96 Moltke-Hvitfeldt, Léon, diplomat
1829–1903 Nielsen, Hanne, smør- og osteproducent
1829–97 Nielsen, Peter, statskonsulent, forsøgsleder
1829–1912 Nyholm, C. V., jurist, politiker
1829–1905 Petersen, J., fotograf
1829–1902 Pio, V., boghandler
1829–1915 Plum, Peter, læge
1829–96 Reinhardt, C. E. F., historiker
1829–1902 Reisz, Carl, læge
1829–86 Ring, F. E., billedhugger
1829–85 Rosenberg, C., litteraturforsker
1829–89 Schou, Andreas, boghandler
1829–1914 Schrøder, Georg, generalkonsul
1829–1901 Sommer, Mogens, lægprædikant, politiker
1829–1906 Stallknecht, Jørgen, maskinfabrikant
1829–92 Steenberg, Valdemar, psykiater
1829–1901 Stein, Th., billedhugger
1829–89 Stigaard, Lauritz, skuespiller
1829–1901 Tietgen, C. F., bankdirektør
1829–1908 Tobiesen, Fritz, minister, kommissarius
1829–1903* Wedell-Wedellsborg, Gustav, landmand
1829–1900 Wulff, D. H., lærer, historisk forfatter
1829–1919 Zinck, Josephine, sanger
1830–1903 Blom, Otto, officer
1830–1905 Clausen, Johannes, biskop
1830–1921 Dahl, Hans, præst, sprogrenser
1830–88 Drewsen, Viggo, filosof
1830–72 Fibiger, Mathilde, kvindesagsforkæmper
1830–81* Frederik August (af Nør), officer
1830–1906 Gad, G. E. C., boghandler, forlægger
1830–1915 Gjørup, Michael, forfatter
1830–79 Heise, Peter, komponist
1830–1916 Hirschsprung, Harald, læge
1830–1918 Jensen, N. P., officer, politiker, forfatter
1830–84 Keller, Johan, socialpædagog
1830–tidligst 79 Klein, E. W., redaktør, agitator
1830–1904 Koefoed, E. C. L., officer
1830–1908 Krak, T., stadskonduktør, vejviserudgiver
1830–1904 Lassen, Eduard, komponist, dirigent
1830–89 Linnemann, Johan, officer
1830–1919 Madsen, Emil, officer, forfatter
1830–1913 Malling, W. Th., grosserer
1830–64* Nellemann, Rasmus, officer
1830–1901 Nielsen, Jakob, forfatter
1830–90 Olrik, Henrik, maler
1830–1913 Petersen, Vilhelm, arkitekt
1830–1908 Ricard, C. F., departementschef
1830–94 Rimestad, Christian, dommer, politiker
1830–78 Rode, Gotfred, højskoleleder
1830–1904 Rosing, Michael, forfatter
1830–1913 Rørdam, Holger Fr., teolog, kirkehistoriker
1830–96 Stadfeldt, Asger, læge
1830–1911 Steenberg, Julius, sanger, komponist
1830–1914 Stillmann, Laura, danser
1830–99 Studsgaard, C., læge
1830–94 Sundby, Thor, filolog
1830–98 de Thurah, C. H., præst
1830–1915 Trøstrup, J. A., lærer
1830–1912 Tutein, Ferdinand, politiker, godsejer
1830–91 Tvede, J. L., fabrikant
1830–98 Tvermoes, Carl, officer, politiker
1830–77 Wiehe, Johan, skuespiller
1831–96 Beauvais, J. D., fabrikant
1831–1910 Bjørnshauge, J. H., dyrlæge, bladejer
1831–1917 Branth, J. S. Deichmann, præst, botaniker
1831–1906 Bruun, Chr., historiker, bibliotekar
1831–63 Christensen, Jørgen, landmand
1831–1917* Daugaard, Christine, forfatter
1831–1914* Dorph, A., maler
1831–1921 Feilberg, H. F., præst, folklorist, filolog
1831–1919 Galschiøt, Chr., gartner
1831–1913 Garrigues, Henri, læge

1834–92 Barfod, H. P., hospitalsforstander
1834–1911 Barner, Regitze, filantrop
1834–87 Bekker, Carl, advokat, politiker
1834–1910 Bergh, L., lærer
1834–90 Bloch, Carl, maler
1834–1911 Bruun, Carl, søofficer
1834–1928 Clausager, A. J., politiker
1834–91 Dahl, Balduin, dirigent, komponist
1834–1925 Elberling, Carl, bibliotekar
1834–1922 v. Euch, Johannes, biskop
1834–1912* Guldberg, Ludvig August Friborg, blindepædagog
1834–89 Hans Hendrik, polarforsker
1834–1914 Hansen, Andreas Tyssen, gårdejer
1834–80 Hansen, Mads, forfatter, gårdejer
1834–1912 Hjorth, L., terrakottafabrikant
1834–68 Holck, C. G., jurist
1834–1909 Holst, Frits, officer, forfatter
1834–98 Høncke, Heinrich, telegrafdirektør
1834–1922 Jacobson, Louise, skuespiller
1834–1915 Jensen, Andreas, møbelfabrikant
1834–1904 Jeppesen Borgbjærg, J., veterinær
1834–1915 Klein, Charlotte, kunstpædagog
1834–93 Klubien, A., jurist
1834–1900 Lange, C., læge
1834–73 Larssen, Otto, officer
1834–1920 Lyngbye, H. P. J., grosserer
1834–82 Madsen, Frederik, skuespiller
1834–90 Mantzius, Johan, pædagog
1834–1921 Meyer, Sextus, ingeniørofficer, brandchef
1834–1907 Møller, Christian, prædikant, forfatter
1834–66 v. Nutzhorn, F., filolog
1834–1918 Oldenburg, V., overpræsident i Kbh.
1834–1918 Petersen, Clemens, forfatter
1834–1919 Pingel, V., filolog, politiker
1834–1925* Prior, D. C., præst
1834–87 Rothe, Tyge, gartner
1834–1900 Rump, N. R., politiker, minister
1834–1909* Ræder, J. G. F., jurist, forfatter
1834–1912 Schorn, Willy, forfatter
1834–1912 Schou, Theodor, officer
1834–95 Schultz, Frederik Hostrup, bogtrykker
1834–1903 Strandberg, Julius, forfatter, forlægger
1834–94 Thomsen, August, kemiker
1834–1904 Tryde, Chr., læge
1834–1921 Valentiner, H. N., landmand
1834–1900 Weilbach, Philip, kunsthistoriker
1834–1909 Westring, Gustav, veterinær
1834–1925 Winteler, Louise, skolebestyrer
1835–1909 Andersen, A., redningsmand
1835–1911 Andersen, Niels, entreprenør
1835–1909 Andersen, Theodor, skuespiller, teaterdirektør
1835–1913 Ankerstjerne, Johan, købmand, legatstifter
1835–1911 Bergsøe, Vilhelm, forfatter
1835–1906 Bruun, F. Th., gartner
1835–86 Buus, N. P. J., landmand
1835–1905 Claussen, Rasmus, politiker
1835–1927 Elberling, Emil, bibliotekar
1835–99 Esmann, E. F., grosserer
1835–1906 Feddersen, Arthur, fiskerikyndig
1835–1925 Feilberg, P., kulturtekniker
1835–1905 Frantzen, K., landbrugsskoleforstander
1835–93 Frederiksen, Lars, friskolelærer, gårdejer
1835–91 Galster, Carl, officer, pædagog
1835–91 Glæser, Joseph, komponist
1835–1917 Goos, C., jurist, politiker
1835–1910 Hansen, H. N., borgmester, politiker
1835–1902 Hansen, Harald, grosserer
1835–95 Hansen, Julie, skuespiller
1835–84 Heegaard, Sophus, filosof
1835–1916 Holm, Hans J., arkitekt
1835–1908 Høst, H., birkedommer, politiker
1835–1918 Ingerslev, Vilhelm, læge
1835–78 Jeansson, J. P., præst
1835–1913 Klein, Vilhelm, arkitekt
1835–1904 Kolling, Harald, skuespiller
1835–1915 Krygell, J. A., komponist
1835–1911 Løffler, Ernst, geograf
1835–1913 Lønborg, Ad., fotograf, litograf
1835–1919 Madsen, H. P., apoteker
1835–1913 Madsen-Mygdal, N. P., politiker
1835–90 Malling Hansen, R., døvstummelærer, opfinder
1835–90 Mannheimer, J. H., grosserer, politiker
1835–98 Meier, F. J., kunsthistoriker
1835–1926* Meldahl, Carl, officer
1835–1902 Müller, H. C. D., præst, politiker
1835–1902 Møller, Johan, læge
1835–91 Nielsen, Chr., højskoleforstander
1835–1917 Nørgaard, P. C., departementschef, generaldirektør
1835–1924 Petersen, Rosalie, børnehjemsforstander
1835–1910 Prior, Vilhelm, boghandler
1835–98 Såby, Viggo, filolog
1835–1913 Ulrich, Carl J., købmand
1835–99 Winding, Aug., musiker, komponist
1835–1907 Zachariae, Georg, officer, geodæt
1836–1905* Abrahams, Arthur, visedigter, pædagog
1836–1907 Arlaud, Oscar, sproglærer, forfatter
1836–1903 Barner, Konrad, personalhistoriker
1836–1913 Bissen, Vilhelm, billedhugger
1836–1914 Bloch, Emil, kunsthistoriker
1836–1903 Borup, L. C., borgmester
1836–92* Bredsdorff, Chr., skolestifter
1836–1917 Brostrøm, C. J., gartner
1836–1902 Budde, L., forstander, forfatter
1836–82* Bøgh, Frederik, jurist, litterat
1836–1915 Bågø, Christoffer, højskolelærer
1836–97 Cloëtta, Christoph, chokoladefabrikant
1836–1906 Collin, Edgar, journalist, teaterhistoriker
1836–1918* Dahl, B. T., lærer, filolog
1836–1907 Dahlerup, Vilhelm, arkitekt
1836–1908 Danneskiold-Samsøe, Christian, teaterchef

1839–1919 Testman, Caroline, kvindesagspolitiker
1839–1924* Thalbitzer, V. A., skoleforstander
1839–1921 Uldall, Fr., arkitekt, arkitekturhistoriker
1839–1920 Wimmer, Ludvig F. A., filolog
1839–1920 Zeuthen, H. G., matematiker
1840–1923 Andersen-Lundby, A., maler
1840–1914 Asmussen, A. F., departementschef
1840–1934 Bajer, M., kvindesagsforkæmper
1840–1911 Bernburg, Julius, grosserer
1840–96 Beuchel, B., bogbinder
1840–1920 Busck, Gunni, stifter af Kbh.s Mælkeforsyning
1840–1923 Bülow, Adam, fabrikant
1840–1928 Christiansen, R., landmand, politiker
1840–1916 Clausen, Jens, husmand
1840–1904 Clausen, R. B., missionær
1840–1905 Collin, Jonas, zoolog
1840–1916 Dahl, N. S., grosserer
1840–1929 Eltzholtz, Carl F., præst, afholdspioner
1840–1919 Fabricius, Jacob, komponist
1840–1902 Fenger, Christian, kirurg
1840–1921 Frederiksen, H. C., skolebestyrer
1840–1905 Frederiksen, N. C., nationaløkonom, politiker
1840–98 Gosch, H. E., tændstikfabrikant
1840–1905 Hansen, P., journalist, forfatter
1840–1938* Hegermann-Lindencrone, F., officer
1840–1920 Heiberg, P. W., læge
1840–1911 Hertel, Axel, læge
1840–1912 Hoff, Bartholomæus, rektor
1840–83* Holst, Louise, skuespiller
1840–1918 Holst, V. T., socialistagitator
1840–1906 Horneman, C. F. E., komponist, musikhandler
1840–1911 Ingemann, Valdemar, arkitekt
1840–1917 Jantzen, A., præst, personalhistoriker
1840–1915 Jensen, Otto, socialpædagog
1840–1911 Jensen, P. G. C., advokat, politiker
1840–1901 Johannsen, Gustav, politiker
1840–97 Jørgensen, A. D., historiker, rigsarkivar
1840–1908 Jørgensen, Johan, historiker
1840–90 Keller, F. W., gartner
1840–64 Kjeldsen, Niels, dragon
1840–1900 Korfitzen, V., forfatter
1840–1905 Krohn, Pietro, museumsdirektør
1840–1914 Larsen, A. C., forfatter
1840–1910 Matzen, Henning, jurist, politiker
1840–1926 Müller, P. E., overførster
1840–1916 Mørch, Tobias, præst
1840–1926 Nielsen, Emil, købmand
1840–1918 Nordsten, P., landbrugsmaskinfabrikant
1840–1912 Oehlerich, Fr., landøkonom
1840–1928 Olsen, O. C., bogtrykker
1840–1905 Pedersen, R., plantefysiolog
1840–1930 Petersen, Eugen, politidirektør
1840–1912 Petersen, Julius, læge, medicinalhistoriker
1840–1929* Petersen, Severin, botaniker
1840–1920 Philipsen, Theodor, maler
1840–88 Pihl, Sophus, snedker, socialistisk agitator
1840–1919 Poulsen, L. B., præst
1840–79 Prior, Lauritz, billedhugger
1840–1910 Rahbek, M., industridrivende
1840–1911 Richter, Vilhelm, personalhistoriker
1840–96 Sanne, Viggo, sanginspektør
1840–1923* Sehested, Thyra, forfatter
1840–1900 Stein, Harald, biskop
1840–1911 Svendsen, Johan, komponist, dirigent
1840–96 Sørensen, S. A., officer
1840–1911 Sørensen, Vilhelm, præst
1840–1920 Thorsøe, Alex., historiker
1840–81 Topsøe, Vilhelm, forfatter, redaktør
1840–1921 Troels-Lund, Troels, historiker
1840–1922 Wedell, Bendt, godsejer
1840–88 Wulff, Carl, skuespiller, revyforfatter
1841–95 Bache, Niels, skoledirektør
1841–1926 Bojsen, Frede, politiker, højskoleforstander
1841–88 Bredal, Niels, maler
1841–81 Brix, Harald, socialistfører, bladudgiver
1841–1914 Bønecke, P. C., arkitekt
1841–1912 Evaldsen, A. C., jurist
1841–1932 Falbe-Hansen, V., nationaløkonom
1841–1913 Friederichsen, Vilhelm, arkitekt
1841–1911 Hoffmeyer, J., bibliotekar
1841–1920 Holm Hansen, Johan, skuespiller
1841–1902 Hørup, Viggo, minister, redaktør
1841–95 Jacobsen, Chr. P., frøhandler, redaktør
1841–1931 Johannsen, Claus, afholdspioner
1841–1905 Juel-Hansen, N., forfatter
1841–1910* Krarup, F., historiker
1841–1918 Kristensen, K., højskoleforstander
1841–1925 Krohn, J., skoleleder, forfatter
1841–1928 v. Köller, M., overpræsident, minister
1841–1906 la Cour, A., landbrugsskoleforstander
1841–1922 Leth Hansen, Fr., forfatter, skoleinspektør
1841–1910 Lumbye, Carl, komponist
1841–1917 Løventhal, Eduard, missionær
1841–1929 Matthiesen, C., pomolog
1841–1911 Matthison-Hansen, Waage, musiker
1841–1917 Mørch, J. W., overpostmester, samler
1841–94 Nielsen, Jacob, bogtrykker
1841–1903 Nyrop, Agnes, skuespiller
1841–1912 Pagh, C., politiker
1841–1920 Pedersen, Jørgen, journalist, politiker
1841–1911 Petersen, Edvard, maler
1841–94 Pio, Louis, socialistisk organisator
1841–1938 Pontoppidan, Ludvig, officer
1841–93 Rasmussen, Carl, maler
1841–1929 Skram, Henriette, skolebestyrer
1841–1921 Skrumsager, Jørgen N. H., landmand, politiker

1843–1907 Møller, Julie, skuespiller
1843–1915 Neruda, Franz, musiker
1843–1926 Nyblom, Helene, forfatter
1843–1918 Nyrop, Camillus, historiker
1843–1912 Pacht, Vilhelm, maler, fabrikant
1843–1918* Paetz, Julie, skuespiller
1843–1926 Paludan, J., litteraturforsker
1843–1914 Pechüle, C. F., astronom
1843–1930 Pedersen-Bjergaard, Jens, fjerkræavler
1843–1917 Petersen, Holger, grosserer, fabrikejer, legatstifter
1843–1911 Poulsen, Niels, fabrikant, legatstifter
1843–1932 Schøller, C. E. A., genealog
1843–1925 Stilling, Hermann, industridrivende, politiker
1843–1912 Svendsen, A., landbrugsskoleforstander
1843–1929 Tang Kristensen, Evald, folkemindeforsker
1843–1930 Wandel, C. F., søofficer
1843–1911 Vett, Emil, købmand
1843–1909 Wiegell, Saxo, maler, redaktør
1843–1913 Zacho, Christian, maler
1843–1917 Zahrtmann, Kristian, maler
1844–1907 Adolph, Frantz Th., grosserer
1844–1917 Ahlefeldt-Laurvig(en), Christian, politiker, landmand
1844–1902 Ahlmann, M., landmand
1844–1925 Alexandra, dronning
1844–1935 Andersen, J. P., kamerakonstruktør
1844–1923* Andræ, Victor, overretsassessor
1844–93 Bek, Jens, højskoleforstander
1844–1927 Berntsen, Klaus, minister, højskoleforstander
1844–99 Bjørnbak, Peter, fabrikant
1844–1911 Bondesen, Ingvor, forfatter
1844–1925 Borchsenius, Otto, forfatter
1844–92 Brandes, Ernst, nationaløkonom, forfatter
1844–1915 Branth, Harald, godsejer
1844–1927 Buchwald, Emil, seminarieforstander
1844–93 Budde, V., læge
1844–1927 Buhl, H. V., værftejer
1844–1921 Christensen, Chr., landbrugslærer, forfatter
1844–1910 Cordts, Carl, tegner
1844–1918 Dorph-Petersen, H., landmand
1844–1903 v. Eggers, H., officer, botaniker
1844–1937* Feilberg, C. A., læge
1844–1933 Fischer, Carl C., kaptajn
1844–1920 Frisenette, L., gartner
1844–1940 Galschiøt, M., forfatter, redaktør
1844–1912 Gerstenberg, W., officer
1844–1929 Gertz, M. Cl., filolog
1844–99 Grønlund, Laurits Andreas, socialistpioner, USA
1844–1915 Halling, A., personalhistoriker
1844–1924 Hansen, Georg, musiker
1844–1906* Haslund, Alexander, læge
1844–1912 Hasselriis, Louis, billedhugger
1844–1928 Hauberg, P., numismatiker, arkæolog
1844–86 Henningsen, Emanuel, forfatter, lærer
1844–1929* Hoff, Emil, læge
1844–1901 Holm, P. A., lærer
1844–1916 Ingerslev, Emmerik, læge
1844–92 Iversen, Axel, læge
1844–1917 Jacobi, Adolph, borgmester
1844–73 Jespersen, C. M., læge
1844–1928 Jørgensen, Chr., slotsgartner
1844–1925 Jørgensen, Vilhelm, ingeniør, industrileder
1844–1937 Kjølhede, Peder, præst
1844–1920 Knudsen, Theodor Cornelius-, instrumentmager
1844–1913 Knudtzon, S. Chr., nationalbankdirektør
1844–85* Krenchel, Valdemar, læge
1844–1919 Kålund, Kristian, filolog
1844–1922 Lund, Jens, højskoleforstander
1844–1917 Madsen, W. H. O., minister, officer, militær tekniker
1844–1918 Müller, Sigurd, kunsthistoriker
1844–1925 Mundt, Christopher, læge, svampekender
1844–98 Møller, Carl, forfatter
1844–1918 Møller, Rogert, arkitekt
1844–1922 Nielsen, Zakarias, forfatter
1844–1915 Paulli, Jakob, præst
1844–1923 Plum, Thorvald, grosserer
1844–1927* Price, Albert Thorvald Joseph, skuespiller
1844–1926 Ravn, Christian, politiker
1844–1906 Riis Carstensen, A. C., maler
1844–1926 Rist, P. F., officer, forfatter
1844–1905* Rosenhoff, Orla, musiklærer, komponist
1844–1924 Schepelern, Vilhelm, læge
1844–1922 Schmidt, Karl, lærer, forfatter
1844–1914 Schou, P. A., maler
1844–1921 Schwanenflügel, H., litteraturforsker
1844–1935 Steenstrup, Joh., historiker
1844–1931 Terkelsen, Jørgen, højskoleforstander
1844–1907 Tornøe, Wenzel, maler
1844–1907 West, Emilie, håndarbejdspædagog
1844–1929 Wilkens, Cl., filosof
1844–1933 Winkel, J. H., landmand
1844–79 Winther, Georg, zoolog
1844–1922 Wivel, Carl, restauratør
1845–1926 Aller, Carl, bladudgiver
1845–1904* Bendix, Otto Julius Emanuel, pianist
1845–96 Bing, Herman, politiker, bladudgiver
1845–1926 Bloch, William, sceneinstruktør, forfatter
1845–1928* Bredsdorff, J. U., maler
1845–1903 Bricka, C. F., historiker, rigsarkivar
1845–1928 v. Brincken, Wilhelm, præst
1845–1908 Busk, Jens, politiker
1845–1905* Caroc, Gustav, søofficer
1845–1928 Christensen, Godfred, maler
1845–1908 Christoffersen, H., landbrugsmaskinfabrikant
1845–1918 Deuntzer, J. H., jurist, konseilspræsident
1845–95 Dinesen, Wilhelm, officer, forfatter
1845–1927 Dorph-Peteren, J. F. S., skuespiller, teaterdirektør
1845–1903 Frederiksen, Kirstine, pædagog, kvindesagsforkæmper
1845–1913 Georg I, konge
1845–1911 Grünfeld, Frederik, læge
1845–1913 Haderup, Victor, læge, tandlæge

1853–1936 Westergaard, Harald, statistiker, nationaløkonom
1853–1914 Zangenberg, Christian, skuespiller, filmcensor
1854–1928 Andersen, R., snedker
1854–1929 Bang, J. P. F., klitinspektør
1854–1935 Bertram-Larsen, J., urmager
1854–98 Bojsen, Emil, journalist
1854–1938 Brandorff, J. O., lokalhistoriker
1854–1921* Brandt, Morten Vilhelm, klædefabrikant
1854–1929 Brun, Christian, jurist, filantrop
1854–1915 Bruun, J. B., ingeniør
1854–1937 Busch, Axel, præst
1854–1926 v. Bülow, Detlev, landråd
1854–1943 Christensen, Alfred, politiker
1854–1935 Christensen, Poul, minister
1854–1920* Dessau, Hartvig, købmand
1854–1928 Drachmann, Emmy, forfatter
1854–1927 Drechsel, C. F., søofficer, havnekaptajn
1854–1935 Dønnergaard, Hans, politiker
1854–1916 Eriksen, Eline, husholdningsskoleforstander
1854–96 Falkenstjerne, F. F., højskoleforstander
1854–1941 Fiedler, Thora, sygeplejerske
1854–1914 Fjelstrup, August, zoolog, forfatter
1854–93 Fleischer, J., søofficer
1854–1921 Fløystrup, C. E., kirkehistoriker
1854–1913 Fristrup, Peter, forfatter
1854–1903 Grundtvig, F. L., præst, folklorist
1854–1928 Hagerup, Eiler, boghandler
1854–1921 Hansen, Fr., forsøgsleder
1854–1928 Heiberg, J. L., filolog
1854–1943 Helsengreen, Albert, skuespiller, teaterdirektør
1854–1934 v. Holck, Carl, officer, diplomat
1854–1915 Holm, M. S., landmand
1854–1932 Holm, Theo., botaniker
1854–1930 Holten, Carl, fabrikant
1854–1919 Jacobsen, Joh., præst, politiker
1854–1906 Jessen, J., redaktør, politiker
1854–1925 de Jonquières, Frederik, overpræsident
1854–1917 Jungersen, Hector F. E., zoolog
1854–1927 Karup, Johannes, forsikringsmatematiker
1854–1918 Kofoed-Hansen, Otto M., søofficer
1854–1921 Kretz, Fr., bureauchef
1854–1929 Kaarsberg, Hans, læge, forfatter
1854–1944 Larsen, Thomas, minister, forfatter
1854–1929 Liisberg, Bering, forfatter, museumsinspektør
1854–1914 Linderberg, Fernando, socialpolitisk organisator
1854–1936 Moltke, Frederik, landmand
1854–1923 Møller, Frederik, lærer, formand Dansk andels ægexport
1854–1943 Møller, H. C. V., ingeniør, borgmester
1854–1937 Møller, M., orgelfabrikant
1854–1936 Neergaard, Niels, historiker, minister
1854–1936 Nielsen, Peder, fabrikant
1854–1924 Nordlien, Fr., telegrafdirektør
1854–1934 Olsen, Fr., overpostkontrollør
1854–1919 Olsen, Sigvald, politiker
1854–1938* Palludan, Frederik Holmsted, bankdirektør
1854–1935 Panum, Peter, læge
1854–1926 Pedersen, Viggo, maler
1854–1908 Petersen, Jørgen, landbrugsskoleforstander
1854–1916 Petersen, Nicolaj L., stokkedrejer, socialistisk teoretiker
1854–1921 Poulsen, A. S., biskop
1854–1935 Pyndt, O. P., dyrlæge, konsulent
1854–1924 Rasmussen, N. H., gymnastikpioner
1854–1933 Ring, L. A., maler
1854–1928 Rottbøll, Chr., politiker
1854–1923 Rubin, Marcus, statistiker, historiker
1854–1914 Rung, Frederik, kapelmusiker, komponist
1854–1929 Ryberg, Carl, direktør kgl. grønlandske handel
1854–1918* Salomon, Eskild, grosserer
1854–1935 Schou, Jens, læge
1854–94 Schwartz Nielsen, Thora, skuespiller
1854–1907 Secher, William, redaktør
1854–1934 Selmar, Emil, bogtrykker
1854–1927 Skjerne, Carl, musiker
1854–1929 Steenberg, Andr. Sch., biblioteksagitator
1854–1937* Tesdorpf, Frederik, landmand
1854–96 Therkelsen, A., ingeniør, belysningsdirektør
1854–1906 Thomsen, V. C., jurist
1854–1935 Tonnesen, H., præst
1854–1920 Trock, P., mejeriejer
1854–1939 Tscherning, M., læge
1854–1927 Tuxen, Jean C., værftdirektør
1854–1929 Wad, G. L., arkivar, personalhistoriker
1854–1918 Werner, William, ingeniør
1854–1929 Vig, Peter S., teolog, historiker
1854–1935 Wiinblad, Emil, redaktør
1854–1923 Zeuthen, L., jurist
1855–1943 Andersen, Ferdinand, grosserer
1855–97 Bahnson, Kristian, etnograf
1855–1921* Beck, O. F., landmand
1855–1932 Benzon, Alfred, apoteker
1855–1933 Bestle, Georg, vinhandler
1855–1906 Bierfreund, Theodor, litteratur- og kunsthistoriker
1855–1941 Bjerre, P., politiker
1855–1915* Blumensaadt, Niels Nicolai, fabrikant
1855–1935 Boas, J. E. V., zoolog
1855–1931 Bodholdt, Knud, præst
1855–1911 Bohr, Chr., læge
1855–1939 Bondesen, J. D., musikteoretiker, komponist
1855–1928 Brodersen, C. J., ingeniør
1855–1933 Christiansen, Poul S., maler
1855–1931 Claudius, C. A., samler
1855–1937 Dethlefsen, Peter, læge
1855–1938 Egeberg, Edv., forfatter
1855–1929* Fløystrup, Pauli, gartner
1855–1934 Gammeltoft, Carl, direktør De danske Sukkerfabrikker
1855–1932* Gram, Herman, jurist
1855–1911 Grove, G. L., personalhistoriker
1855–1920 Guildal, Johan, industridrivende
1855–1930 Hammer, Regnar, søofficer, kartograf
1855–1900 Hansen, H. J., landmand
1855–1936 Hansen, H. J., zoolog, forfatter

1855–1932 Hansen, Nicolaj, musiker, komponist
1855–1928 Hansen, Ole, minister
1855–1917* Helveg, Thorvald, præst
1855–1930 Henningsen, Erik, maler
1855–1936 Hertz, Poul, læge, hygiejniker
1855–97 Hoffory, Julius, fonetiker, oversætter
1855–99 Holm, V. V., forfatter
1855–1910 Høgsbro, Svend, minister, jurist
1855–1934* Iversen, C. A., forsikringsdirektør
1855–1934 Johannsen, Frits, ingeniør, direktør KTAS
1855–1935 Juel, C., matematiker
1855–1937 Klitgaard, Harald, grosserer
1855–1942 Knuth, Christopher, hippolog, politiker
1855–1948 Koefoed, C. A., statsråd, statskonsulent
1855–1935 Lang, Th., skoleleder
1855–1938 Larsen, Sofus, bibliotekar, filolog
1855–1930 Laursen, N. Joh., politiker, præst
1855–1933 Leth Espensen, Chr., politiker
1855–1910* Lütken, Augusta, sanger
1855–1938 Madsen, Karl, kunsthistoriker, museumsdirektør
1855–1931 Melchior, Carl H., grosserer
1855–1940 Messerschmidt, John, fabrikant
1855–1928 Mygind, Holger, læge
1855–1916 Møller, Hans-Jacob, apoteker
1855–1940 Norrie, Charlotte, kvindesagsforkæmper
1855–1941 Norrie, Gordon, læge
1855–1926 Oxholm, Oscar O'Neill, overkammerherre
1855–95* Philipsen, Ludvig, boghandler
1855–1942 Poulsen, Aug., ingeniør
1855–1932 Rasmussen, Aage, søofficer
1855–1934 Reumert, Elith, skuespiller, forfatter
1855–1929* Ring, Maria, skuespiller
1855–1920 Sachs, Emil B., pædagog, filantrop
1855–1916 Schou, Christian, bankdirektør
1855–1904 Slomann, Emil, skoleleder
1855–1921 Thoroddsen, Th., geolog, geograf
1855–1929 Torp, Carl, jurist
1855–1943 Ussing, Henry, præst
1855–1932 Vendsyssel, K. M., fiskeeksportør
1855–1925 Westenholz, R. A., godsejer
1855–1944 Wied, John, fabrikant
1855–1929* Wilde, Alexander, jurist, maler
1855–89* Winge, Oluf, zoolog
1855–1914 Wiwel, Niels, maler, tegner
1855–1930 Wæver, Clara, broderihandler
1855–1931 Østergaard, Kristian, præst, forfatter
1856–1925* Allen, George Frederik Ferdinand, sangpædagog
1856–1911 Andersen, Anton, forfatter, botaniker
1856–1947 Appel, Hans, landbrugslærer
1856–1934 Asschenfeldt-Hansen, C., præst
1856–1927 Benzon, Otto, apoteker, forfatter
1856–98* Blumensaadt, Oscar Emil, fabrikant
1856–1912 Brandt, Jacob, rederidirektør
1856–1932* Braun, Hans Jacob, tobaksfabrikant
1856–1932 Brockenhuus-Løwenhielm, Isabelle, forstander
1856–1931 Bruun, Daniel, officer, forfatter
1856–1932 Brøndum, Degn, hotelejer
1856–1930 Christensen, J. C., konseilspræsident
1856–1909 Christensen, Ove, musiker
1856–1918 Dragsted, Alfred, kunsthåndværker
1856–1939 Dybdal, Theodor, borgmester, politidirektør
1856–1908 Ewald, Carl, forfatter
1856–1943 Faber, Harald, statskonsulent
1856–1905 Friis Hansen, Julius, præst
1856–1945 Garde, Georg, ingeniør
1856–1945 Grundtvig, Elisabeth, kvindesagsforkæmper, stenograf
1856–1923* Hammershaimb, Hjalmar, jurist
1856–1909 Hansen, A. L., præst
1856–1934 Hansen, Povl, højskoleforstander
1856–1932 Holst, Martin, redaktør
1856–1924 Holstein, C. C., politiker
1856–1904 Jacobsen, Axel, vekselmægler
1856–1901* Jacobsen, J., forfatter
1856–1919 Johansen, Lauritz, luftskipper
1856–1920 Kampmann, Hack, arkitekt
1856–1925* Kayser, Olaf, tømrermester
1856–1926 Keiser-Nielsen, S., præst, minister
1856–1931 Krog, Arnold, arkitekt, porcelænskunstner, maler
1856–1915* Køhler, Carl, murermester
1856–1917 Kaarsberg, Johannes, kirurg, gynækolog
1856–1928 Lamm, A. F., vekselerer, politiker
1856–1925 Laurberg, Julie, fotograf
1856–1934 Lindholm, P. W., lærer, skolehavekonsulent
1856–1940 Marott, Emil, redaktør, politiker
1856–1913 Meyer, Emil, nationalbankdirektør
1856–1930 Meyer, Emil, linoleumsfabrikant
1856–1921 Meyer, S. N., grosserer
1856–1930 Monberg, N. C., entreprenør, minister
1856–1921 Mortensen, H. Chr. C., zoolog
1856–1929* Mørk-Hansen, V. J., arkitekt
1856–1937 Nagel, Wilhelm, obstetriker, gynækolog
1856–1932 Nielsen, Camilla, politiker
1856–1933 Panum, Hortense, musikhistoriker
1856–1920 Peary, Robert, Grønlandsforsker
1856–1912 Petersen, A. C. V., aktuar
1856–1907 Petersen, Emil, kemiker
1856–1928 Piper, E., politiker
1856–1932* Ploug, Hother, jurist, komponist, forfatter
1856–1931 Rasmusen, Hans, købmand, reder
1856–1916 Rasmussen, Mads, fabrikant, mæcen
1856–1910 de Richelieu, Louis August du Plessis, søofficer
1856–1935 Rohde, Johan, maler, grafiker, kunsthåndværker
1856–1929 Sand, M. J., officer
1856–1910 Schiøtt, Julius, journalist, direktør for Zoo
1856–1949 Schmiegelow, Ernst, læge

1859–1931 Sørensen, Anton, landmand
1859–1929 Tesdorpf, Ad., landmand
1859–1937 Trap, Cordt, nationaløkonom
1859–1935 Westenholz, Aage, ingeniør
1859–1930 Viggo-Hansen, kunstsmed, maler
1860–1912 Achen, G., maler
1860–1923 Ahlefeldt-Laurvig(en), William, gesandt, minister
1860–1931 Ammentorp, Ludvig, læge
1860–1917 Aumont, Arthur, teaterhistoriker
1860–1935 Balslev, Vilhelm, lærer
1860–1945 Becker, G. A., gartner
1860–97* Berendsen, Albert, grosserer
1860–1945 Brun, C., diplomat
1860–1930 Christensen, A., landbrugslærer
1860–1935 Christensen, C. C., lærer, geograf
1860–1933 Christensen, O., landbrugshistoriker
1860–1916 de Christmas, John, læge
1860–1933 Clément, Ad., ingeniør
1860–1935 Drachmann, A. B., filolog
1860–1934 Dreyer, Morten, journalist, bladudgiver
1860–1938 Døcker, J. C., politiker
1860–1924 Egebjerg, H. R., journalist
1860–1921* Enger, Hagbart, violinbygger
1860–1904 Esmann, Gustav, forfatter
1860–1904 Finsen, Niels, læge
1860–1934 Fischer, Paul, maler
1860–1921 Gade, Axel W., musiker, komponist
1860–1938 Geill, Christian, læge
1860–1942 Grundtvig, Stener, fængselskyndig
1860–1928 Guðmundsson, Valtýr, filolog
1860–1938 Hegermann-Lindencrone, E., porcelænsmaler
1860–1934 Helweg-Larsen, L. C., guvernør
1860–1948 Hou, Axel, maler
1860–1936 Hude, Karl, filolog, rektor
1860–1933 Jensen, J. J., landmand minister
1860–98 Jensen, J. M., dialektforsker
1860–1951 Jensen, Jens, landskabsarkitekt
1860–1943 Jespersen, Otto, filolog
1860–1934 Jessen Hansen, H., ingeniør, biokemiker
1860–1942 Johansen, Oskar, politiker, jurist
1860–1925 Koch, Carl, præst, forfatter
1860–1949 Kraft, Ludvig, kirurg
1860–1923 Landorph, Frederik, administrator
1860–1942* Langer, Viggo, maler
1860–1946 Larsen, Eduard, pædagog, politiker
1860–1931 Larsen, Karl, forfatter
1860–1946 Larsen, N. A., seminarieforstander
1860–1906 Lautherborn, Christian, plantagebestyrer
1860–1929 Liebe, Otto, advokat
1860–1909 Liisberg, C. F., billedhugger, porcelænsmaler
1860–1913 Lind, Marius, husmandsleder
1860–1932 Lorentzen, Carl, læge
1860–1946 Lund, V., dampmøller, grosserer
1860–1943 Lütken, Alfred, ingeniør
1860–1921 Mantzius, Karl, skuespiller
1860–1920 Mathiasen, Karl, terrakottafabrikant
1860–1922 Mauve, Karl, landråd
1860–1929 Melsteð, Bogi Th., historiker
1860–1927 Molbech, O. C., forfatter
1860–1921 Munk-Poulsen, Jens, lærer, politiker, fisker
1860–1936 Myhre, Jacob, direktør for søfartsorg.
1860–1916 Møller, Ernst, jurist, filosofisk forfatter
1860–1961 Nielsen, Jens, landbrugsskoleforstander
1860–1940* Norrie, Anna Pettersson, sanger, skuespiller
1860–1933 Nørresø, Martin, officer
1860–1932 Olrik, Dagmar, væver
1860–1940 Paulsen, Julius, maler
1860–1939 Pedersen, M., landmand
1860–1928 Petersen, C. G. Joh., zoolog
1860–1914 Petersen, Egmont H., bogtrykker, bladudgiver
1860–1921 Petersen, William, afholdsagitator
1860–1938 Raunkiær, C., botaniker
1860–1926 Robert-Hansen, Emil, musiker
1860–1942 Rockstroh, K. C., officer, militærhistoriker
1860–1911 Ryberg Hansen, P. O., teolog
1860–1939 Rørdam, K., geolog
1860–1933 Schovelin, Julius, forfatter, politiker
1860–1933 Schøller, Knud, ingeniør, entreprenør
1860–92* Secher, Julie skuespiller
1860–1929 Slomann, Herman, læge
1860–1912 Soya Jensen, C. M., maler
1860–1928 Sundbo, J. P., redaktør, politiker
1860–1933 Søndergaard, Chr., redaktør
1860–1946 Saabye, J., ingeniør, entreprenør
1860–1909 Teller, C. Ph., ingeniør
1860–1926 Thiess, Axel, tegner
1860–1951 Tryde, Gabriel, læge
1860–1932 Tulinius, Thor. E., reder, købmand
1860–1938 Verrier, Paul, filolog
1860–1943 Vestesen, Hilmar, fabrikant
1860–1941 Wiberg, Julius, læge
1860–1910 Wiehe, Jacques, skuespiller
1861–1940 Andersen, Dines, orientalist
1861–1931* Andersen, Edvard, søofficer
1861–1940 Baden, Jakob, bogbinder
1861–1928 Bagge, Fr., bogtrykker
1861–1952 Beck, Hans, danser, balletmester
1861–1940 Behrend, William, musikhistoriker
1861–1937 Bentzon, Viggo, jurist
1861–1951 Berg Nielsen, Birgitte, kvindesagsforkæmper
1861–1936* Bie, Jacob Anker, brygger
1861–1935 Brandstrup, Ludvig, billedhugger
1861–1945 Bruun, Georg, rektor
1861–1943 Christensen, S. A., matematiker
1861–1939 Christiansen, Einar, forfatter
1861–1924 Christmas, Walter, forfatter
1861–1937 Clausen, H. V., historiker
1861–1950* Dahl, Agnes Christine, musiker
1861–1934 Dahl, Kristian, journalist
1861–1922 Damm, Marius, socialpædagog
1861–1926 Davidsen, M. J., ingeniør

1861–97 Dencker, H. F. K., ingeniør, statskonsulent
1861–1933 Figgé, Victor, redaktør
1861–1938 Forchhammer, Georg, døvstummepædagog
1861–1942 Friis, St., veterinær
1861–1932 Gjessing, Aage, kredit- og hypoteksforeningsdirektør
1861–1935* Glahn, Ludvig, teolog
1861–1937 Godskesen, Marius, politiker
1861–1922 Hafstein, Hannes, jurist, minister
1861–1937 Hannover, H. I., ingeniør
1861–1915 Hansen, Frederik, redaktør
1861–1943 Hansen, Johan, skibsreder, minister
1861–1941 Hansen Jacobsen, N., billedhugger, keramiker
1861–1944 Hedegaard, Peder P., købmand
1861–1915* Hegner, Anton, musiker
1861–1915 Heide, Axel, bankdirektør
1861–1945 Heilbuth, H., fabriksdirektør
1861–1932 Heise, C. F., møntguardein, filantrop
1861–1945 Helsing, Valdemar, kontorchef
1861–1932* Helveg, R., ingeniør
1861–1945 Hvidtfeldt, Peter, typograf, forbundsformand
1861–1940 Jensen, Anders, slagtermester, hotelejer, godsejer
1861–1947 Jensen, J. P., højskolelærer, lokalhistoriker
1861–1924 Jensen, N. C., politiker
1861–1900* Jerichau, Holger, maler
1861–1934 Jøhnke, Vilhelm, søofficer
1861–1920 Knudsen, Ivar, ingeniør, maskinkonstruktør
1861–1936 Krabbe, Th. N., læge ornitolog, fotograf
1861–1933 Lambæk, Mads, landmand
1861–1908 Lassen, Vilhelm, politiker, journalist
1861–1931* Lehmann, Julius, teateranmelder, instruktør
1861–1909 Lobedanz, Arnold, officer, forfatter
1861–1939 Ludvigsen, Valdemar, fabrikant
1861–1933 Madsen-Vorgod, N., forfatter
1861–1922 Marer, Johannes, skuespiller
1861–1932 Matthiesen, H. I. F. C., præst
1861–1957 Matthiesen, Oscar, maler
1861–1929 Melbye, Anton, forfatter, teaterdirektør
1861–1941 Meyer, Kirstine, fysiker
1861–1930 Moth, Fr., litteraturforsker
1861–1945* Munck, Ferdinand, præst
1861–1928 Møller, H. L., pædagog, politiker
1861–1917* Møller, Holger, musiker, landmand
1861–1944 Mørk, Marie, skolebestyrer
1861–1927 Mørkeberg, P. A., dyrlæge, statskonsulent
1861–1918 Nansen, Peter, forfatter, forlagsdirektør
1861–1937 Nørgaard, Fr., bankdirektør
1861–1931 Oppermann, A., forstmand
1861–1934 Pinstrup, P. P., politiker
1861–1933 Plesner, Ulrik, arkitekt
1861–1919* Rambusch, S. H. A., læge, naturforsker
1861–1938 Rasch, Carl, læge
1861–1923 Reventlow, Eduard, advokat, kreditforeningsdirektør
1861–1932 Rump, Johannes, ingeniør, kunstsamler
1861–1921 Salicath, Vibeke, filantrop
1861–1921 Sand, G., veterinær
1861–1935 Schmidt, Anton, afholdsagitator, bibliotekar
1861–1922 Schou, Vilhelm, teglværksejer
1861–1934 Schultz, Johannes H., søofficer
1861–1943 Simesen, Ingeborg, forfatter
1861–1953 Simonsen, Martin, politiker
1861–1936 Skjoldborg, Johan, forfatter
1861–1933 Sporon-Fiedler, Frederik, politiker
1861–1948 Steinthal, Martha, skolebestyrer
1861–1952* Stemann, Helga, personalhistoriker
1861–1931 Storgaard Pedersen, P., historiker
1861–1947 Sørensen, Joh. P., ingeniør, opfinder
1861–1926 Tom-Petersen, P., maler, grafiker
1861–1937 Torup, Sophus, læge
1861–1940 Walleen, Soffy, skuespiller
1861–1904* Wildenradt, J. P., maler
1861–1940 Zahrtmann, M. K., læge, lokalhistoriker
1862–1947 Ammentorp, Emil, minister
1862–1936 Andersen, Fr., politiker, rådmand
1862–1925 Andersen, Johanne, kvindesagspioner
1862–1919 Andersen, Nikolaj, forfatter
1862–1929 Andersen, P. O. A., legatstifter
1862–1943 Busch, Carl, musiker
1862–1944 Bærentsen, Christian, jurist, embedsmand
1862–1947 Christiansen, Rasmus, redaktør
1862–1925 Cohr, Carl Mads, fabrikant
1862–1939 Dalgas, Christian, hedeselskabsdirektør
1862–1915* Dessau, Harry, tekstilfabrikant
1862–1931 Dorph, N. V., maler
1862–1948 Eckardt, Margrethe, talepædagog
1862–1919 Erslev, Anna, forfatter
1862–1956 Faber, Knud, læge
1862–99* Gelert, O., apoteker
1862–99 Gerner, William, skuespiller
1862–1936 Hanssen, H. P., minister
1862–1921 Henriksen, P., havebrugskonsulent
1862–1945 Hindhede, Mikkel, læge
1862–1917 Hjort, Niels, skoledirektør
1862–1951 Hoff, Alvilda Harbou, læge, kommunalpolitiker
1862–1949 Hostrup, Helge, højskoleforstander
1862–92* Iversen, Iver, læge, forfatter
1862–1948 Jacobsen, J. C., teolog
1862–1927 Jensen, J. A., journalist
1862–1944 Jensen, Oluf, politiker
1862–1949 Jensen-Sønderup, Jens, minister
1862–1924 Koefoed, R., bryggeritekniker, kemiker
1862–1940 Kongstad Petersen, Chr., tegner
1862–1939 Konow, Henri, søofficer
1862–1923 Krak, Ove, læge, vejviserudgiver
1862–1941 Krarup, Theodora, maler
1862–94* Langhoff, Paul Bo Henrik Schubothe, forlagsboghandler
1862–1940 Larsen, L. P., missionær
1862–1938 Larsen, Mads, politiker

1862–1930 Lehmann, Edvard, religionshistoriker
1862–1909 Lindbæk, Jannik, højskoleforstander
1862–1923 Lybecker, J. L., forlagsboghandler
1862–1945 Lynge, Herman, boghandler, zoolog
1862–1935* Madsen, Andreas, botaniker, ornitolog
1862–1944 Madsen, Carl, politiker
1862–1941 Magdahl Nielsen, J., arkitekt
1862–1942 Melchior, Max, læge
1862–1935 Meyer, Karl, kemiker
1862–1937 Miskow, Johan, sigøjnerforsker
1862–1930 Mølsted, Chr., maler
1862–1942 Nielsen, Alfred, musikbibliograf
1862–1914 Nielsen, Anders, minister, husmand
1862–1945 Nielsen, N. J., forsøgsleder
1862–1931 Nielsen, Poul, skuespiller, instruktør
1862–1947 Nissen, Nis, landmand
1862–1929 Nyholm, H. V., landinspektør, officer
1862–1921 Obel, C. W., tobaksfabrikant
1862–1924 Olrik, Hans, skoleforstander, historiker
1862–1933 Olsen, Valdemar, forretningsfører ALKA
1862–1940 Oppermann, Th., kunsthistoriker
1862–1926 Pedersen, Henrik, agrarhistoriker, statistiker
1862–1941 Rasmussen, Laust, politiker, minister
1862–83 Ravnkilde, Adda, forfatter
1862–1937 Rode, Gotfred, maler
1862–1944* Rosenberg, Vilhelm, dirigent, komponist
1862–1927 Rovsing, Thorkild, kirurg, minister
1862–1928 Sarauw, Georg F. L., botaniker, arkæolog
1862–1929 Sass, Chr., skibsreder
1862–1931 Schmidt, Eugen, ingeniør, idrætspioner
1862–1915 Schou, Rudolf, landøkonom
1862–1918 Schæbel, Oluf, kunstsmedemester
1862–1937 Slott-Møller, Agnes, maler
1862–1951 Steinthal, F. W., teolog
1862–1939 Syberg, Fritz, maler
1862–1931 Tvede, Charles, fabrikant, politiker
1862–1940 Wad, Emmanuel, musiker
1862–1922 Vedel, Peter, ingeniør
1862–1926 Wedell-Neergaard, Joachim, godsejer
1862–1944 Wille, V. A., læge, missionær
1862–1940 Witzansky, H., redaktør
1862–1959 Østrup, F. L., præst, forfatter
1863–1945 Bech, Fritz, døvstummepædagog
1863–1942* Bie, Ove, brygger
1863–1948 Blinkenberg, Chr., arkæolog
1863–1926 Bloch, Victor, tandlæge
1863–1939 Bredstrup, Stig, seminarieforstander
1863–1948 Brockenhuus-Schack, Frands, administrator
1863–1940 Christiansen, Rasmus, maler
1863–1937 Clausen, C. C., bankdirektør
1863–1941 Cloos, Christian, købmand
1863–1934 Cold, Christian, søofficer, minister
1863–1915 Dam, Emil, apoteker
1863–1933 Effersøe, Oliver, sysselmand, politiker
1863–1937 Ehlers, Edvard, læge
1863–1921* Ernst Günther, officer
1863–1947* Ernst, Louis, officer
1863–1958 Eskesen, Eske M., forstander
1863–1935 Finsen, Vilh. H., postembedsmand, forfatter
1863–1955 Forchhammer, Henni, kvindesagsforkæmper
1863–1931 Geertsen, Marius, bogtrykker
1863–1925 Gommesen Rosting, P., landøkonomisk forsøgsleder
1863–1941 Hansen, Chr. G., købmand
1863–1929 Hansen Reistrup, K., maler, billedhugger, keramiker
1863–1932 Helsengreen, Emil, skuespiller
1863–1937 Hentzen, C., elektrotekniker
1863–1946 Hessel, Karen, protokolsekretær
1863–1934 Hintze, V., geolog
1863–1942 Hjort, Frederik, historiker
1863–1940 Holck, Axel, statistiker, kunsthistoriker
1863–1948 Holdenson, P. J., smøreksportør
1863–1935 Holsøe, Carl, maler
1863–1937 Holten, Suzette, maler
1863–1932 Howardy, G., orientalist
1863–1927 Ifversen, Jul., præst
1863–1938 Illum, A. C., grosserer
1863–1934 Jensen, Frederik, skuespiller
1863–1948 Jensen, Gunnar, billedhugger, medaljør
1863–1939 Jensen, Mathilde, viceskoledirektør
1863–1947 Jensen, Thor, købmand, skibsreder, godsejer
1863–1947 Jensen-Klejs, J., politiker
1863–1932 Jespersen, Olfert, dirigent, komponist
1863–1940 Johansen, Chr., husmandsleder
1863–1943 Lange, H. O., bibliotekar, egyptolog
1863–1941 Lundbeck, Will., zoolog
1863–1918 Lütken, L. C. F., officer
1863–1936 Muusmann, Carl, journalist, forfatter
1863–1941 Møller, Eli, læge
1863–1925 Møller, Emil, telefonfabrikant
1863–1935 Møller, J. P., husmandsleder
1863–1933 Mørkeberg, A. W., veterinær
1863–1945 Nielsen, Anne Marie (Carl), billedhugger
1863–1916 Nielsen, P. Th., politiker
1863–1964 Nielsen, Rasmus, højskoleforstander
1863–1927 Olesen, C., grosserer
1863–1950 Olesen, Kristen, redaktør
1863–1943 Olsen, Ole, filmproducent, kunstsamler
1863–1924 Opffer, Emil, redaktør
1863–1939* Orlamundt, Dagmar, skuespiller
1863–1935 Petersen, M. D. (professor Labri), gøgler
1863–1945 Petersen, P. Carl, legatstifter, købmand
1863–1936 Rasmussen, Carl, bronzestøber
1863–1921 Raunkiær, Ingeborg, forfatter
1863–1932 Riis-Knudsen, C., dramaturg, teaterdirektør
1863–1933 Riise, Fr., fotograf
1863–1936 Ring, Johannes, skuespiller
1863–1942 Sabroe, Thomas Ths., fabrikant
1863–1950 Schiøttz-Christensen, L., redaktør, bladudgiver
1863–1942 Schou, A. L., dommer

1863–1929* Stockmarr, Albert, pædagog
1863–1905 Stuckenberg, Viggo, forfatter
1863–1910 Thomsen, Emma, skuespiller
1863–1931* Thyregod, S. Tvermose, lærer, forfatter
1863–1947 Tvede, Gotfred, arkitekt
1863–1925 Tybjerg, E., jurist
1863–1937 Weilbach, Frederik, kunsthistoriker
1863–1931* Vermehren, Gustav, maler
1863–1958 Willumsen, J. F., maler
1863–1955 Winther, Jens, arkæolog
1863–1944 Vinther, P. M., seminarieforstander
1864–1953 Andersen, Vilh., litteraturforsker
1864–1945 Arends, Otto Frederik, læge, personalhistoriker
1864–1925 Bayer, Albert, boghandler
1864–1935* Berg, A., gartner
1864–1954 Berlin, Knud, jurist
1864–1930 Berthelsen, S., socialpolitiker
1864–1942 Bjerre, Niels, maler
1864–1945 Bresemann, S., politiker, journalist
1864–1953 Brummer, Carl, arkitekt
1864–1935 Bruun, Laurids, forfatter
1864–1937 Bundgaard, Anders, billedhugger
1864–1941 Buur, Chr., skoledirektør
1864–1937 Bøving-Petersen, J. O., zoolog, forfatter
1864–1922 Christensen, Villads, historiker
1864–1942 Dons, Elisabeth, sanger
1864–1926 Falck, Sophus, stifter af redningskorps
1864–1948 Folkmann, Julius, fotograf
1864–1936 Glass, Louis, komponist
1864–1916 Hammershøi, Vilhelm, maler
1864–1923 Hannover, Emil, kunsthistoriker
1864–1938 Hansen, Holger, arkivar, historiker
1864–1926 Heiberg, P. A., arkivar
1864–1936 Henriques, Valdemar, fysiolog
1864–1953 Holst, Christian, tandlæge
1864–1943 Holstein, Ludvig, forfatter
1864–1935 Holten-Nielsen, Einar, officer
1864–1929 Hude, Kr., fotograf
1864–1943 Isager, Kristen, læge
1864–1918 Jakobsen, Jakob, filolog
1864–1934 Jensen, C. O., veterinær
1864–1930 Jørgensen, J. K., gartner
1864–1945* Kall, Rolf, officer
1864–1934 Knudsen, Frederik, idrætspædagog, folkemindesamler
1864–1949 Knudsen, K. A., gymnastikinspektør
1864–1938 Kornerup, Th., postmester, forfatter
1864–1939 Kyster, Anker, bogbinder
1864–1941 Lange, Jakob E., botaniker, socialøkonom
1864–1941 Larsen Stevns, Niels, maler
1864–1921 Lassen, Marie, bladudgiver, politiker
1864–1936 Laursen, L., arkivar, historiker
1864–1949 Lawaetz, H., præst, missionshistoriker
1864–1952 Liebman, August, skuespiller
1864–1919 Lomholt, N. E., officer, militærtekniker
1864–1931 Lyngsie, M. C., fagforeningsformand
1864–1950 Lütken, C., sygeplejerske
1864–1928 Lützhøft, Nicolaus, maler, kunstskribent
1864–1942 Malling, Mathilda, forfatter
1864–1938 Matthison-Hansen, Aage, forfatter
1864–1927* Meyer, Otto, møbelsnedker
1864–1919 Neergaard, Wenzel, godsejer, politiker
1864–1945 Nielsen, Jacob, gartneriejer
1864–1917 Olrik, Axel, folkemindeforsker
1864–1934 Ostenfeld, Harald, biskop
1864–1942 Ottosen, Carl, læge
1864–1933 Pedersen, Hans, bygmester
1864–1935 Petersen, Johan, legatstifter
1864–1940 Qvistgaard, Erhard, personalhistoriker, præst
1864–1933* Rostrup, Ove Georg Frederik, botaniker
1864–1923 Saugman, Chr., læge
1864–1909 Schierbeck, N. P., læge
1864–1905 Schønheyder Møller, Valdemar, maler
1864–1930 Simonsen, P., redaktør
1864–1937 Slott-Møller, Harald, maler
1864–1938 Speerschneider, Christian J. H., meteorolog, søofficer
1864–1930 Svedstrup, Alexander, forfatter
1864–1951 Svendsen, Emanuel, politiker
1864–1944* Sørensen, Henrik, xylograf
1864–1935 Thomsen, Fritz, søofficer
1864–1911 Ussing, N. V., mineralog, geolog
1864–1929 Walther, Jens, skuespiller, teaterdirektør
1864–1929 Wildenradt-Krabbe, Margrete, redaktør
1864–1933* Aagesen, V., jurist
1865–1938 Abrahamsen, Albert, politiker
1865–1935 Adler, Agnes, musiker
1865–1948 Arnesen, Vilhelm, maler
1865–1921 Ballin, Max, industridrivende
1865–1936 Bang, J. P., teolog
1865–1955* Bang, Johannes, skovrider
1865–1934 Beck, Niels, landøkonomisk forsøgsleder
1865–1937* Bendix, William, importør af landbrugsmaskiner
1865–1939 Berendsen, Ivar, politiker
1865–1954 Berg, Rasmus, håndværks- og industrihistoriker
1865–1941 Birke, Martin, officer, politiker
1865–1937 Blicher, Karen, inspektør ved Statens lærerhøjskole
1865–1907 Blicher-Clausen, Jenny, forfatter
1865–1952 Bose, Margrete, kemiker
1865–1954 Baadsgaard, Anna, forfatter
1865–1950 Castenschiold, Holten, officer
1865–1952 Cederfeld de Simonsen, Benny, forkæmper for fredssagen
1865–1919 Christiansen, Christian, borgmester
1865–1931 Claussen, Sophus, forfatter
1865–1934 Cornelius, Peter, sanger
1865–1919 Dessau, Martin, direktør B&W
1865–1915 Fledelius, Chr., lærer, oversætter
1865–1929 Gamborg, V. E., forsikringsdirektør, politiker
1865–1912 Gnudtzmann, Albert, forfatter

1866–1930* Keller, Johan, skolebestyrer, forfatter
1866–1927 Kjærgaard, N. P., lærer, redaktør
1866–1938 Lassen, Peter, landmand
1866–1959 Lausen, Frederik, fabrikant
1866–1945 Lemche, Gyrithe, forfatter
1866–1937 Lemming, J. A., landmand
1866–1932 Lindholm, Knud, tolddirektør
1866–1962 Loft, Johannes, religionspædagog
1866–1929 Mollerup, H. P., præst
1866–1938 Muller, J. P., hygiejniker, idrætspioner
1866–1947 Muus, Niels, læge
1866–1953 Nielsen, Amanda, sanger
1866–1955 Nielsen, Holger, idrætspioner
1866–1936 Nielsen-Klodskov, N. J., husmandsskoleforstander
1866–1922 Nordentoft, Severin, læge
1866–1946 Norrie, William, forfatter, teaterdirektør
1866–1923 Nørgaard, Poul, politiker, gesandt
1866–1934 Olrik, Eyvind, dommer
1866–1931 Ostenfeld, A. S., ingeniør
1866–1946 Patursson, Jóannes, politiker
1866–1951 Petersen, Martin, forbundsformand
1866–1962 Petersen, Niels, bogbinder
1866–1949 Petersen, Thade, præst
1866–1950 Poulsen, L. C., forfatter
1866–1934 Poulsen, Poul C., bryggeridirektør
1866–1936 Prior, H. P., industridrivende, minister
1866–1936* Prior, Aage, boghandler
1866–1939 Rasch, Vilhelm, sømandsmissionær
1866–1951 Ravn, J. P. J., geolog
1866–1934 Reumert, Ellen, forfatter
1866–1944 Rosing, Christian, missionær
1866–1951 Sadolin, Frode, læge
1866–1949* Scavenius, Peer, forfatter
1866–1933 Schaldemose, Vilhelm, læge
1866–1925 Schou, Einar, fabrikant
1866–1938 Schou, Lauritz, fabrikant
1866–1936 Schrøder, Frits, jurist, minister
1866–1950 Sebbelov, Holger, fabrikant
1866–1947 Selchau-Hansen, V., landmand
1866–1955 Skovgaard-Petersen, Carl, præst, forfatter
1866–1934 Sommer, F. C., genealog
1866–1923 Steffensen, Poul, maler, tegner
1866–1938 Thrige, Thomas B., fabrikant
1866–1921 Thulstrup, William, læge, redaktør
1866–1942 Trier, Sophie, filantrop
1866–1950* Vermehren, Sophus, maler
1866–1934 Werner, Johannes, jurist, forfatter
1866–1930* West, Fritz Jürgensen, arkivar
1866–1951 Vestergaard, Mette, væver
1866–1956 Wilken, Charles, skuespiller
1866–1928 Wilmann, J., politiker
1866–1938 Vogelius, F., læge
1866–1930 Vollquartz, Ingeborg, forfatter
1866–1952 Worms, A., stenograf
1866–1921 Wulff, Emil, skuespiller, teaterdirektør
1866–1946 Zahle, C. Th., konseilspræsident, minister
1866–1930 Aakjær, Jeppe, forfatter
1867–1948 Agerholm, Sophus, organisationsleder
1867–1927 Alpers, Oscar, dommer
1867–1918 Barmwater, P. H. F., fysiker
1867–1937 Bast, Anton, præst, filantrop
1867–1946 Behrens, Carl, forfatter
1867–1947 Bendix, Georg S., importør af landbrugsmaskiner
1867–1951 Bobé, Louis, historiker
1867–1953 Bock, J. C., farmakolog
1867–1941 Borglum, Gutzon, billedhugger
1867–1940 Bregendahl, Marie, forfatter
1867–1955 Byskov, J., minister
1867–1940 Bøcker, Kappel, skoleinspektør, forfatter
1867–1933 Christensen, Severin, filosof
1867–1955 Christensen, Sophy A., snedker
1867–1939 Christiansen, Viggo, neurolog
1867–1933 Clement, G. F., maler
1867–1925 Danning, Christian, komponist
1867–1935 Erichsen, Christian, forlægger
1867–1937 Faber, S. A., ingeniør
1867–1928 Fibiger, Johannes, læge
1867–1936 Fibiger, Jørgen, ingeniør
1867–1938 Fugmand, Albert, murermester
1867–1922 Grut Hansen, Charles, landmand
1867–1924 Grøn, Niels, politisk agent
1867–1920 Hahn, John Henri, dommer
1867–1927 Hansen, Frederik, husmandsleder
1867–1942* Hansen, H. P., rektor
1867–1926 Hansen, J. A., fagforeningsformand
1867–1916 Hansen, Johannes, journalist
1867–1946 Hansen, P. N., kirurg
1867–1946 Hansen, Peder, gårdejer
1867–1937 Hartz, N., palæontolog
1867–1940 Henriques, Fini, komponist, musiker
1867–1935* Hetsch, Gustav, musikanmelder, forfatter
1867–1959 Holbeck, H. St., pædagog, forfatter
1867–1939* Holm, Christian, fabrikant, politiker
1867–1950 Holm, Emil, sanger, programchef
1867–1933 Janssen, Børge, forfatter
1867–1930 Jensen, Jens, husmandsleder
1867–1938 Jensen, N. P., statistiker, politiker
1867–1950 Jersild, Olaf, læge
1867–1938 Jespersen, Ingrid, rektor
1867–1931 Johansen, A. C., zoolog
1867–1946 Jørgensen, Thorvald, arkitekt
1867–1949 Koch, Hans, præst
1867–1943 Koch, Svend, ingeniør
1867–1963 Koch Schiøler, Anna, journalist, forfatter
1867–1940 Koefoed, Michael, minister, nationaløkonom
1867–1929 Kongstad, Kr., tegner, bogtrykker
1867–1949 Koppel, Vald., journalist, redaktør
1867–1927* Kristensen, Frode, arkæolog
1867–1937 Larsen, H. P., landbrugsskoleforstander
1867–1961 Larsen, Johannes, maler, grafiker

1867–1962 le Maire, Martin, livlæge
1867–1938 Lohse, Ole, forlagsboghandler
1867–1931 Lundsgaard, K. K. K., øjenlæge
1867–1935 Løfting, Christian, fiskeriinspektør
1867–1911* Madsen, Alfred, læge
1867–1946 Madsen, Henrik, rektor
1867–1957 Manniche, A. L. V., zoolog
1867–1929 Martensen-Larsen, H., teolog
1867–1941 Meisling, Aage, læge
1867–1944 Mentz, A., botaniker
1867–1942 Mortensen, Karl, rektor
1867–1932 Moth, Axel, bibliotekar
1867–1919 Munck, Johannes, præst
1867–1945 Mundt, H., skovrider
1867–1945 Monrad, Svenn, læge
1867–1935 Møller, John, bogtrykker, fotograf
1867–1959 Neergaard, Bodil, godsejer
1867–1935 Nielsen, S. W., redaktør, bladudgiver
1867–1956 Nolde, Emil, maler
1867–1946 Nyeboe, M. Ib, ingeniør
1867–1953 Pedersen, Holger, filolog
1867–1960 Petersen, Joh., Grønlandspioner
1867–1918 Poulsen, M., veterinær
1867–1954 Reventlow, Chr., politiker, forfatter
1867–1933 Rode, Ove, journalist, politiker, minister
1867–1930* Rosenberg, Agnes Elisabeth, skuespiller
1867–1941 Rosenkrantz, Palle, forfatter
1867–1913 Sabroe, Peter, redaktør, politiker
1867–1938 Schnedler-Petersen, Fr., kapelmester
1867–1914* Stigaard, Alfred, skuespiller
1867–1953 Strandgaard, Julius, læge
1867–1959 Stöckel, Johan, officer, museumsleder
1867–1941 Topsøe-Jensen, Th., søofficer
1867–1932 Vedel, H., minister, departementschef, rådsformand
1867–1955 Wesenberg-Lund, C., zoolog
1867–1940 Wiberg, A. F., blindepædagog
1867–1954 Willemoës, C., redaktør
1867–1938 Østrup, Johannes, orientalist

1868–1943 Alkærsig, Søren, lokalhistoriker
1868–1947 Andersen-Alstrup, Theodor, generaldirektør DSB
1868–1948 Appel, Ingeborg, højskolelærer
1868–1943 Beckett, Francis, kunsthistoriker
1868–1954* Bendix, Dagmar, pianist
1868–1921 Berg, Sigurd, minister
1868–1914 Bergstrøm, Hjalmar, forfatter
1868–1954 Bjerre, Aage, stadsingeniør
1868–1953 Bloch, Anna, skuespiller
1868–1933 Bonnesen, Carl J., billedhugger
1868–1942 Bording, Rasmus, højskoleforstander
1868–1922 Bredsdorff, Thomas, højskoleforstander
1868–1954 Brochmann, Andrea, politiker, fagforeningsleder
1868–1940 Bruhn, Johannes, skibsbygger, direktør
1868–1949 Christiansen, Carl S., arkivar, historiker
1868–1934 Clausen, C. C., journalist, forfatter
1868–1951 Clausen, Julius, bibliotekar, forfatter
1868–1917* Dahl, Wilhelm Smith, grosserer
1868–1936 Dam, Axel, filosof, politiker
1868–1937 Dessau, Benny, bryggeridirektør
1868–1953 Ehrencron-Müller, H., bibliograf
1868–1943 Eskesen, Eckardt, fabrikant
1868–1934 Federspiel, Holger, jurist
1868–1937 Fibiger, A., præst
1868–1922 Fischer, J. F., læge
1868–1928 Forchhammer, Ejnar, sanger
1868–1903 Fredstrup, Carl, etnograf
1868–1940 Glæsel, Holger Steenstrup, apoteker, konsul
1868–1913 Grundtvig, L. A., jurist
1868–1958 Hansen, Carl H., veterinær
1868–1942 Hansen, Charlie, leder af Danish Bacon Company Ltd.
1868–1909 Hansen, Jakob, forfatter
1868–1928 Hansen, Peter, maler
1868–1936 Hansen, Wilhelm, forsikringsdirektør, kunstsamler

1868–1952 Harboe, Rasmus, billedhugger
1868–1963 Heiberg, Povl, læge
1868–1962 Henningsen, Agnes, forfatter
1868–1929 Hofman, Holger, skuespiller
1868–1944 Hvidberg, Jens, frøavler
1868–1933 Jensen, Johannes officer
1868–1916 Jepsen, Mads, redaktør, forfatter
1868–1952 Jessen, Axel, geolog
1868–1908 Johansen, Fridolin, maler
1868–1929 Johansen, J. C., ingeniør
1868–1929 Johnsson, J. W. S., læge, medicinalhistoriker
1868–1947 Klein, Valdemar, læge
1868–1957 Klitgaard, Carl, historiker
1868–1930 Kloppenborg-Skrumsager, H. D., politiker
1868–1948* Knudsen, Lars, skuespiller, sanger
1868–1936 Kok-Jensen, Holger, ingeniør
1868–1930 Lange, Sven, forfatter
1868–1944 Lawaetz, Carl, landmand
1868–1926 Lebeck, Anders, politiker
1868–1957 Lerche, C., kommissarius, radiorådsformand
1868–1921 Lüttichau, Helmuth, godsejer, politiker
1868–1949 Marker, C. P., mejeriejer
1868–1945 Miehe, Dora, cirkusdirektør
1868–1952 Mortensen, Th., zoolog
1868–1940 Mygdal, Elna, museumsinspektør, tekstilekspert
1868–1944 Nathansen, Henri, forfatter
1868–1958 Neergaard, Holger, ingeniør, politiker
1868–1955 Neiiendam, Sigrid, skuespiller
1868–1940 Nielsen, Ferd., afholdsagitator
1868–1914 Nielsen, Jørgen, husmandsleder
1868–1916 Nobel, O. K., ingeniør
1868–1948 Nordentoft, Johannes, præst, redaktør
1868–1936 Olsen, Frejlif, journalist, forfatter
1868–1944 Olsen, Kr., redaktør
1868–1945 Oxholm, W., stiftamtmand, minister
1868–1940 Pagh-Hansen, Peter, officer

1871–1939 Geismar, Eduard, teolog
1871–1938 Graae, Valdemar, grosserer
1871–1959 Hansen, Dagmar, sanger
1871–1945 Hauch, Erik, læge
1871–1948 Heegaard, Poul, matematiker
1871–1953 Heerfordt, C. F., læge
1871–1933 Hermansen, Axel, ingeniør, ovntekniker
1871–1954 Holbøll, V., minister
1871–1944 Holst, Helge, fysiker, forfatter
1871–1926 Høeberg, Ernst, musiker
1871–1953 Hørup, Ellen, journalist, forfatter
1871–1944 Høyberg, H. M., veterinær
1871–1960 Illeris, Niels, gymnastikinspektør
1871–1962 Ingerslev, Fred(e)rik, gymnasierektor
1871–1956 Ingwersen, Jens, arkitekt
1871–1934 Jacobsen, L. P., forsøgsstationsforstander
1871–1941 Jensen, Anton Marius, præst
1871–1952 Jensen, M. C., fisker, organisationsleder
1871–1934 Jensen, Oluf, maler, keramiker
1871–1949 Knudsen, Martin, fysiker
1871–1935* Koch, Simon, advokat, forfatter
1871–1934 Koppel, Henrik, boghandler
1871–1945 Krause, Emil, maler, grafiker
1871–1941 Lange, Axel, botanisk gartner
1871–1957 Larsen, Absalon, fysiker, elektrotekniker
1871–1940 Lorck, Victor, søofficer
1871–1924 Lund, Jens, maler
1871–1948 Lønborg-Jensen, Harald, arkitekt
1871–1931 Madsen, C. F., købmand
1871–1934 Moltesen, Eva, forfatter
1871–1960 Moltke, Harald, maler
1871–1949 Mondrup, C., generaldirektør P & T
1871–1956 Mortensen, M., kommunalpolitiker
1871–1945 Munch, Elna, politiker
1871–1945 v. Munthe af Morgenstierne, Otto, personalhistoriker
1871–1940 Maar, Vilhelm, læge, medicinalhistoriker
1871–1960 Nielsen, Ellen, missionær
1871–1933 Nielsen, Gerhard, redaktør, politiker
1871–1930 Nielsen, L. C., forfatter
1871–1926 Nissen, Helge, sanger
1871–1942 Nygaard, Georg, journalist, forfatter
1871–1956 Paludan, Hother, arkitekt
1871–1930 Panner, H. J., læge
1871–1960 Patursson, Sverre, journalist
1871–1943 Petersen, Carsten, præst, forfatter
1871–1962 Rasmussen, Rasmus, højskolelærer, forfatter
1871–1928 Reinhard, K., søofficer
1871–1929 Rubow, V., læge, minister
1871–1940 Rump, C. D., dommer
1871–1948 Schytte, Frida, musiker
1871–1969 Suhr Mailand, Ingeborg, kogebogsforfatter
1871–1957 Tetens, Vilhelm, maler
1871–1917 Thastum, L., redaktør
1871–1957 Thune Jacobsen, Otto, forfatter
1871–1954 Trier Hansen, Sigrid, højskolemor
1871–1933 Weis, Fr., plantefysiolog
1871–1944 Weismann, C., skovrider, forfatter
1871–1942 Aarestrup, Oluf, søofficer
1872–1946 Ahlefeldt-Laurvig, Preben, diplomat
1872–1943* Aller, Axel, bladudgiver
1872–1951 Alving, Th., direktør for Zoo
1872–1947 Andersen, Jacob, postembedsmand, politiker
1872–1939 Andersen, Otto E., grosserer
1872–1963 Bergsøe, Paul, kemiker
1872–1939 Bie, V., læge
1872–1952 Bloch, C. E., læge
1872–1949 Borchsenius, Valborg, danser
1872–1932 Borg, Thorvald, søofficer, havnedirektør
1872–1950 Bruun, Svend, gartner
1872–1942 Brünnich Nielsen, K., læge, palæontolog
1872–1955 Bülow, Frits, minister
1872–1956 Bøggild, O. B., mineralog
1872–1942 Christensen, Carl, botaniker
1872–1944 Christensen, Christen Ernst, gårdejer
1872–1932* Damm, Einar, bankdirektør
1872–1937 Dorph-Petersen, K., frøkontroldirektør
1872–1942 v. Ellbrecht, G., mejeritekniker
1872–1913 Gran, Carl, fagforeningsformand
1872–1943 Hannover, Karen, keramiker
1872–1953 Hansen, H. P., journalist, minister
1872–1952 Hassing-Jørgensen, J., minister, bankdirektør
1872–1951 Hofman-Bang, N. O., landøkonom
1872–1903 Holbek, Johannes, tegner
1872–1950 Holm, Christian, direktør DDPA
1872–1947 Horsbøl, Cathrine, møbelsnedker
1872–1950 Høeberg, Georg, dirigent
1872–1957 Haakon VII Carl, konge
1872–1931 Haarløv, Viggo, stiftamtmand
1872–1962 Irminger, Ingeborg Plockross, billedhugger
1872–1951 Jarl, C. F., ingeniør, industrileder
1872–1934 Kall, J. C., filosof
1872–1956* Kinch, Helvig, maler, illustrator
1872–1929 Knudsen, Johannes, historiker
1872–1951 Krabbe, Oluf H., jurist
1872–1950 Krarup, Alfr., bibliotekar, historiker
1872–1909 Krarup, C. E., ingeniør
1872–1960 Køie, Ernst, grafiker
1872–1917 la Cour, J. C. B., landbrugsredaktør
1872–1919 Lindbæk, Johs., historiker
1872–1949 Madelung, Aage, forfatter
1872–1936 Madsen, Hjalmar, industridrivende
1872–1922 Madsen-Mygdal, Aage, landbrugskonsulent
1872–1966* Mansa, H. H., direktør Atlas A/S
1872–1950 Michaëlis, Karin, forfatter
1872–1937* Mollerup, Johannes, matematiker
1872–1953 Mortensen, Martin, mejeripioner
1872–1907 Mylius Erichsen, L., polarforsker
1872–1956 Moos, Magdalene, kvindeforeningsformand

1873–1950 Skrumsager, Jutta Kloppenborg, stifter af Slesvighus
1873–1942 Stauning, Th., minister
1873–1961 Steffensen, J. F., matematiker, aktuar
1873–1960 Stibolt, P. K., stenograf
1873–1966 Suhr, Holger, gartner
1873–1966 Svendsen, Nicolai, redaktør
1873–1941 Sølver, Aage, sølvsmed, organisationsleder
1873–1964 Sørensen, Poul, ingeniør
1873–1933 Sørensen, Søren, kommissær Congo
1873–1951 Tango, Egisto, kapelmester
1873–1950 Tegner, Rudolph, billedhugger
1873–1958 Thalbitzer, William, eskimoforsker
1873–1912 Thuren, Hjalmar, folkemusiker
1873–1963 Wagner, Olga, billedhugger
1873–1939 Warming, Jens, statistiker
1873–1938 Vibæk, Marius, stifter af handelshøjskole
1873–1968 Winther, Chr., kemiker
1873–1941 Zahle, Herluf, diplomat
1874–1928 Andersen, A. C., forfatter
1874–1924 Bang, Immanuel, næstformand i landsoverskatterådet
1874–1936 Berg, Hagbart, politiker
1874–1962* Bergstrøm, Herdis, forfatter
1874–1933 Bertelsen, Henrik, filolog
1874–1946* Birke, Louise, forfatter
1874–1911 Bjørnbo, Axel Anthon, bibliotekar
1874–1952 Blache, Hans, ingeniør
1874–1950 Bløndal, Sigfús, bibliotekar
1874–1964 Boeck, Hector, militær- og personalhistoriker
1874–1923 Buchwaldt, F. A., officer, geodæt
1874–1954 Christensen, Peder, borgmester
1874–1961 Danneskiold-Samsøe, S., maler
1874–1960 Ehrencron-Kidde, Astrid, forfatter
1874–1928 Eliassen, P., historiker
1874–1917 Evensen, A. C., præst, forfatter
1874–1955 Falck, G., kunsthistoriker
1874–1966 Fleuron, Svend, forfatter
1874–1951 Frederiksen, Niels, politiker
1874–1946 Friis-Skotte, J., minister
1874–1930 Fussing, Thorkil, fængselsdirektør
1874–1962 Hasselbalch, Karl, fysiolog, landbruger
1874–1959 Hedebol, Peder, borgmester
1874–1939 Hertz, Peter, kunsthistoriker
1874–1949 Hoffmann, Kai, forfatter
1874–1946* Hoffmeyer, Niels, journalist, forfatter
1874–1936 Holdgaard, Jens, husmandsfører
1874–1938 Jacobi, Carl, forfatter, biblioteksspioner
1874–1919 Juul, Asger, musiker, komponist
1874–1953 Jørgensen, Alfred Th., teolog, filantrop
1874–1970 Jørgensen, Troels G., dommer
1874–1940 Kaper, Ernst, rektor, borgmester
1874–1945 Karstensen, Asger, redaktør, politiker
1874–1957* Kornerup, Ebbe, maler, forfatter
1874–1956 Korsgaard, P., politiker, ingeniør
1874–1964 Krabbe, Jón, advokat, diplomat
1874–1949 Krogh, Aug., fysiolog
1874–1943 Krogh, Marie, fysiolog, læge
1874–1951 Kryger, J. P., entomolog
1874–1948 Larsen, Christian, landøkonom
1874–1957 Larsen, J. Anker, forfatter
1874–1929 Lehn Schiøler, E., ornitolog
1874–1942 Leopold, Svend, forfatter, journalist
1874–1935 Lillelund, C. F., ingeniør, vandbygningsdirektør
1874–1939 Lind, J., botaniker
1874–1951 Lundbye, J. T., ingeniør, hygiejniker
1874–1924* Madsen-Mygdal, Johannes, direktør ØK
1874–1960 Mathiesen, M. B., skræddermester
1874–1956 Mundt, Gerda, politiker
1874–1967 Møller, Knud, pianofabrikant
1874–1949 Nielsen, Ditlef, orientalist
1874–1940 Nielsen, Julius, rektor
1874–1959 Nielsen, Niels, landmand
1874–1909* Nyrop-Nielsen, Margrethe, skuespiller
1874–1948 Nystrøm, Eiler, historiker, arkivar
1874–1941 Nørregaard Hansen, Ingeborg, sanger
1874–1947 Paulsen, Ove, botaniker
1874–1941 Pedersen, P. O., elektrotekniker, fysiker
1874–1923 Petersen, Carl, arkitekt, keramiker
1874–1954 Plesner, Max, fabrikant
1874–1951 Preisler, Folmer, fabrikant
1874–1960 Refslund Poulsen, Martin, landmand, kreditforeningsdirektør
1874–1963 Reimers, M. N., apoteker
1874–1961 Roose, Thorkild, skuespiller, instruktør
1874–1945 Rung, Otto, forfatter
1874–1969 Rye, C. H., officer, ingeniør
1874–1955 Sadolin, G. A., fabrikant
1874–1962 Slebsager, M. N., minister
1874–1936 Smith, Sigurd, ingeniør, teknolog
1874–1944 Stein, H., redaktør, politiker
1874–1956 Stensballe, Johannes, minister
1874–1943 Strange, Helene, forfatter
1874–1950 Sørensen, Martin, politiker
1874–1964 Tandrup, Harald, forfatter, journalist
1874–1918 Thomsen, Kr., ingeniør
1874–1962 Thorsen, Chr., redaktør
1874–1953 Topsøe-Jensen, V., dommer
1874–1952 Wagner, Siegfried, billedhugger
1874–1958 Westrup, C. W., jurist
1874–1956* Wiehe, Viggo Hjalmar, skuespiller
1874–1970 Winther, Jens, præst, missionær
1874–1935 Wulff, Anna, grundlægger af Frøbelhøjskolen
1874–1952 Øigaard, A., læge, kunstsamler
1875–1940 Aggerholm, Svend, skuespiller
1875–1953* Aller, Valdemar, bladudgiver
1875–1936 Ammundsen, Valdemar, biskop

1875–1934 Andersen, A. O., skibsreder
1875–1928 Andersen, Valdemar, tegner
1875–1966 Angelo, Aage R., ingeniør
1875–1966 Bergmann, Lorenz, kirkehistoriker
1875–1939 Bisgaard, Axel, læge
1875–1945 Black, Clara, socialøkonom
1875–1919 Bramsen, Henry, musiker
1875–1936 Bramson, Karen, forfatter
1875–1961 Brorsen, Søren, minister
1875–1961 Carlsen, Ernst, legatstifter
1875–1945 Christensen, Arthur, orientalist
1875–1955 Dahl, Chr. S., grosserer
1875–1940 Dohm, Heinrich, maler
1875–1960 Dorph, Bertha, maler
1875–1965 Dyhr, Carl, kunsthandler
1875–1945 v. Eggers, Olga, forfatter
1875–1945 Eggerz, Sigurður, jurist, minister
1875–1939 Eigtved, V., bankdirektør
1875–1967 Fabricius, Knud, historiker
1875–1975 Fisker, P. A., fabrikant
1875–1965 Flensborg, Holger, ingeniør
1875–1958* Forchhammer, Herluf, ingeniør
1875–1940 Fox Maule, Rudolf, lægemissionær
1875–1925 Glahn, K., departementschef
1875–1920 Glarbo, Chr., teolog
1875–1923 Glückstadt, Emil, bankdirektør
1875–1931 Green, H., redaktør, bankdirektør
1875–1950 Gregersen, Gunnar, ingeniør, håndværkspædagog
1875–1948 Graae, Frederik, departementschef
1875–1968 Hansen, H. J., fysiker, meteorolog
1875–1959 Haugsted, Ejler, historiker, bibliotekar
1875–1939 Helms, Nikoline, viceskoleinspektør, forfatter
1875–1927 Hennings, Paul, personalhistoriker
1875–1948 Hentze, Gudmund, maler, illustrator
1875–1970 Holm-Møller, Olivia, maler, billedhugger
1875–1951 Holst, M. C., ingeniør, kemiker
1875–1958 Hoskiær, Finn, departementschef
1875–1933 Jansen, Hans, læge
1875–1961 Jantzen, Ivar, ingeniør
1875–1940 Jensen, Axel, lærer, lærerforeningsformand
1875–1949 Jørgensen, O. E., ingeniør, maskinkonstruktør
1875–1969 Koch, L. J., præst, forfatter
1875–1960 Kristensen, R. K., agrikulturkemiker, forsøgsmatematiker
1875–1955 Lange, Axel B., købmand, politiker
1875–1956 Larsen, Henrik, topograf, bebyggelseshistoriker
1875–1955 Larsen, O. H., landøkonom
1875–1928 Larsen, Thøger, forfatter
1875–1955 Larssen Bjørner, Anna, skuespiller, prædikant
1875–1920 Lendrop, Margrethe, sanger
1875–1940 Levy, Louis, forfatter
1875–1948 Lund, Henrik, forfatter
1875–1962 Lystrup, Hans, grosserer, godsejer
1875–1950 Mahaut, L., fægtelærer
1875–1933 Mensen, Vald. J., chef for statspolitiet
1875–1933 Mortensen, Frantz, industrileder
1875–1969 Nielsen, K. M., hospitalsdirektør
1875–1951 Nielsen, Marie, politiker, lærer
1875–1958 Nielsen, Marius, veterinær
1875–1941 Olrik, Jørgen, historiker
1875–1947 Olsen, Axel, forbundsformand
1875–1938 Otterstrøm, Andreas, fiskeribiolog
1875–1936 Ottesen, Johannes, maler
1875–1961 Pedersen, Hulda, husholdningspioner, kvindesagsforkæmper
1875–1954 Pedersen, Thora, kvindesagsforkæmper
1875–1917 Petersen, Eigil, tegner
1875–1950 Petersen, Otto V. C. E., læge
1875–1942 Petresch-Christensen, Chr., historiker
1875–1957 Rytter, Svenning, minister, dommer
1875–1943 Sandholt, Henrik, mejeripioner
1875–1945 Scavenius, O. C., diplomat, minister
1875–1948 Schaarup, Johannes, departementschef
1875–1946 Skriver, P. J., pædagog
1875–1920 Steensby, H. P., geograf
1875–1962 Struckmann, Erick, maler, naturfredningsmand
1875–1955 Suenson, M., reder, minister
1875–1944 Thyregod, Oskar, forfatter, bibliotekar
1875–1953 Trane, Valdemar, fabrikejer, ingeniør
1875–1962 Uhlendorff, Gustav, danser, balletmester
1875–1947 Wandel, Sigurd, maler
1875–1945 Vanggaard, J. S., politiker
1875–1961 Wanscher, Vilhelm, kunsthistoriker
1875–1948 Vedel, Herman, maler
1875–1932 Wiinstedt, C. J., legatstifter
1875–1951 Wilcke, Julius, departementschef, numismatiker
1875–1963* Willumsen, Edith, billedhugger
1875–1960 Windfeld, Ib, inspektør landbohøjskolen
1875–1943 Winding, Agis, skuespiller
1876–1941 Andersen, Maria, forfatter
1876–1951 Arup, Erik, historiker
1876–1958 Bahr, L., veterinær
1876–1955 Barnow, Niels, tømmerhandler
1876–1943 Bentsen, Ivar, arkitekt
1876–1964 Biering, Erik, forretningsmand, diplomat
1876–1967 Bording, Kristen, minister
1876–1961 Brandt-Møller, Ludvig, parykmager, frisør
1876–1969 Bransager Nielsen, Anna, husholdningsskoleleder
1876–1948 Breidahl, Axel, forfatter, redaktør
1876–1945 Budtz-Jørgensen, Einar, tandlæge
1876–1957 Bækhøj, Lars, højskoleforstander
1876–1954 Børresen, Hakon, komponist
1876–1934 Christensen, J. V., journalist, forfatter
1876–1941 Clemmensen, Erik, kemiker
1876–1950* Clöetta, Fritz Bernhard, chokoladefabrikant
1876–1957 Dannesboe Andersen, C., apoteker

1876–1951 Eising, Esper, håndværker, organisationsleder
1876–1957 Emborg, J. L., organist, komponist
1876–1945 Engelstoft, Christian, forfatter
1876–1961 Engelstoft, Povl, historiker
1876–1959 Eriksen, Edvard, billedhugger
1876–1923 Faber, V. L., nationaløkonom
1876–1953 Fischer, Carl, skuespiller
1876–1967 Forchhammer, Viggo, sangpædagog
1876–1958 Garde, Axel, forfatter, redaktør
1876–1955 Garde, Aage, teaterdirektør, skuespiller
1876–1952 Gram, Mads, landmand, politiker
1876–1954 Haderup, Ernst, tandlæge
1876–1937 Hansen, Godfred, søofficer, ekspeditionsrejsende
1876–1971 Hansen, J. P., fotograf, opfinder, fabrikant
1876–1954 Hansen, Laurids, redaktør
1876–1957 Hauch, H., landbrugsskoleforstander, minister
1876–1968* Hegner, Louis, musiker
1876–1926 Henrichsen, Roger, musiker, komponist
1876–1960 Jacobsen, Holger, arkitekt
1876–1947 Jensen, J. K., landbrugsskoleforstander
1876–1957 Jensen, Thit, forfatter
1876–1935 Jeppe, Karen, missionær
1876–1935 Jespersen, R., ingeniør
1876–1938 Jørgensen, Lars, ingeniør
1876–1947 Jørgensen, Tormod, højskoleforstander
1876–1956 Kjær, August, hesteavlskonsulent
1876–1954 Korch, Morten, forfatter
1876–1953 Krabbe, Th., ingeniør, fyrdirektør
1876–1943 Kuhn, Johan, læge
1876–1942 la Cour, Dan, fysiker, meteorolog
1876–1956 la Cour, J. L., elektrotekniker, ingeniør
1876–1947 Lassen, Loulou, journalist
1876–1943 Madsen-Mygdal, Thomas, landmand, minister
1876–1948* Monrad, Johannes, præst
1876–1960 Munch, Anna, maler
1876–1932 Munck, Charlotte, sygeplejerske, forstander
1876–1962 Møhl, Kristian, maler
1876–1965 Møller, A. P., skibsreder
1876–1947* Møller, Arne, præst, seminarieforstander
1876–1964 Møller, Aslaug, oversætter
1876–1951 Møller, Axel R., pianofabrikant
1876–1955 Møller, J. C., grosserer, politiker
1876–1938 Nielsen, E., entomolog
1876–1939 Nielsen, Ludolf, komponist
1876–1949 Olrik, H. G., personalhistoriker
1876–1950 Ostermann, H., præst, forfatter
1876–1954 Overgaard, Chr., ingeniør
1876–1932 Petersen, Elisa, politiker, kvindesagsforkæmper
1876–1950 Poulsen, Frederik, arkæolog, forfatter
1876–1946 Prior, W. W., officer
1876–1932 Rasmussen, Fred., mejerist, landbrugsminister USA
1876–1937 Riis-Hansen, K., nationaløkonom
1876–1940 Rostrup, Egill, skuespiller, teaterhistoriker
1876–1948 Ræbild, C. H., mejeripioner
1876–1939 Rørdam, Torkild Skat, teolog
1876–1942 Salomonsen, Carl, direktør C. R. Rich
1876–1949 Schouboe, Henrik, maler
1876–1965 Schønweller, G., ingeniør
1876–1945 Simonsen, Konrad, forfatter
1876–1966 Stensgård, Erling, bibliotekar, forfatter
1876–1960 Swane, Christine, maler
1876–1949 Svanholm, Th. Adler, direktør DDK
1876–1958 Søndergaard, Ole, maler
1876–1970 Thalbitzer, Carl, nationaløkonom
1876–1941 Thorup, Viggo, dommer
1876–1949 Thygesen, J. P. N., veterinær
1876–1962 Ørsted, H. C., jurist
1877–1942 Alstrup, Carl, skuespiller
1877–1961 Andersen, Peter, forbundsformand
1877–1944 Andreasen, Niels, politiker
1877–1928 Balle, Knud, provst
1877–1955 Bang, C. A., forlagsboghandler
1877–1953 Banke, Jørgen, bibliotekar
1877–1965 Bergstedt, Harald, forfatter
1877–1950 Bertelsen, Alfred, læge
1877–1964 Biilmann, H. H., skovrider
1877–1958 Bjørner, Signe, politiker
1877–1954 Boldsen, F. C., jurist, direktør
1877–1952 Bramsen, Eigil, forsikringsdirektør
1877–1907 Brønlund, Jørgen, polarfarer
1877–1921 Böhme, Emilio, landråd
1877–1935 Christensen, Alfred, fabrikant
1877–1966 Christensen, Georg, litteraturforsker
1877–1932 Christensen, P., kemiker
1877–1960 Christiani, Rudolf, ingeniør
1877–1941 Christiansen, Ernst, redaktør
1877–1954 Ellegaard, Thorvald, cykelrytter
1877–1964 Fenger, Poul, landbrugsskoleforstander
1877–1944 Fich, Oskar, advokat
1877–1954* Foss, Gunnar, musiker
1877–1943 Frimodt-Møller, Christian, lægemissionær
1877–1956 Frische, Axel, teaterdirektør, skuespiller
1877–1952 Gade, Svend, teatermaler, sceneinstruktør
1877–1950 Geismar, Oscar, præst, forfatter
1877–1937 Hammerich, Kai Fr., jurist
1877–1960 Hansen, A. M., minister, statsrevisor
1877–1962 Haslund, Ole, kunsthandler
1877–1932* Holberg, Kai, forfatter
1877–1920* Høeberg, Valdemar, musiker, komponist
1877–1907 Høeg Hagen, N. P., officer, kartograf
1877–1947 Høeg-Hansen, Axel, arkitekt
1877–1946 Jacobsen, J. P., fysiker, hydrograf
1877–1936 Jensen, Hermann, forfatter

1878–1960 Nissen, Nis, politiker
1878–1940 Norvin, William, filolog, historiker
1878–1945 Nørgaard, Fred., højskoleforstander, forfatter
1878–1950 Olsen, Gustav, præst, missionær
1878–1951 Petersen, Anne Marie, missionær
1878–1945 Petersen, Margrethe, skoleinspektør
1878–1968 Price, Ellen, danser
1878–1964 Rasmussen, J. Skafte, fabrikant
1878–1938 Riis, H. Chr., økonom
1878–1943 Rimestad, Christian, forfatter, kritiker
1878–1965 Rygner, Harald, V., ingeniør
1878–1947 Rønne, Henning, læge
1878–1954* Rørdam, H., officer, kemiker, forfatter
1878–1960 Sadolin, Knud, fabrikant
1878–1953 Sardemann, J., ingeniør
1878–1952 Schiøler Linck, V., skuespiller
1878–1933 Struckmann, Holger, cementfabrikant
1878–1928 Thalbitzer, Karl, ingeniør
1878–1940 Thomsen, Oluf, læge
1878–1963 Trolle Thomsen, Carl, fiskeridirektør
1878–1950 Ullidtz, Hans Christian, søofficer, flyver
1878–1939 Vedel, Anders, højskoleforstander
1878–1962 Wieth Knudsen, K. A., nationaløkonom
1878–1964 Wiinstedt, Knud, botaniker, konservator
1878–1968 Wulff, Nic. Hertel, revisor
1878–1967 Wøller, Johan, læge, forfatter
1878–1944 Aarsbo, J., bibliotekar
1879–1952 Alexandrine, dronning
1879–1960 Barfoed, Aage, forfatter
1879–1953 Bech, Aug., godsejer
1879–1948 Bistrup, Henning, søofficer, ekspeditionsrejsende
1879–1958 Bjerrum, Niels, kemiker
1879–1930* Bojesen, Oscar, maler
1879–1966 Boserup, C. J., købmand
1879–1965 Bramsnæs. C. V., minister, nationalbankdirektør
1879–1960* Branth, Carl Christian Gustav Adolph, landmand
1879–1957 Brask, Th. J., mejerikyndig
1879–1947 Brønsted, J. N., kemiker
1879–1959 Christensen, Benjamin, filminstruktør
1879–1926 Christensen, Harald R., jordbundsforsker
1879–1952 Christiansen, C. E., borgmester
1879–1965 Dumreicher, Carl, bibliotekar, forfatter
1879–1963 Elgaard, N., minister, redaktør
1879–1944 Ferdinandsen, C., botaniker
1879–1959 Fink, Holger, købmand
1879–1966 Fog-Petersen, Johannes, provst, politiker
1879–1953 Foss, Julius, organist
1879–1947 Gad, Urban, filminstruktør
1879–1963 Gade, Jacob, komponist
1879–1959 Goldschmidt, Ernst, maler, kunsthistoriker
1879–1957 Gram, Aage, G., fabrikant
1879–1939 Gravlund, Thorkild, forfatter
1879–1936 Hammann, Marius, maler
1879–1966 Hansen, Adolph, afholdspioner
1879–1956 Hansen, H., redaktør, bladudgiver
1879–1961 Hansen, H. P., musemsforstander
1879–1940 Hanssen, Andreas, rektor
1879–1910 Hartmann, Oluf, maler
1879–1948 Hauch-Fausbøll, Th., personalhistoriker
1879–1943 Hede Nielsen, N., fabrikant
1879–1955* Henrichsen, Edgar, musiker
1879–1964 Hertz, Emil, grosserer
1879–1949 Høeberg, Albert, sanger
1879–1952* Ipsen, Johannes, kirurg
1879–1946* Iversen, Tage, læge
1879–1963 Jacobsen, A. P., statskonsulent
1879–1965* Jarl, Viggo, billedhugger
1879–1965 Jensen, Povl Fr., husmandsleder, politiker
1879–1954 Johansen, E. S., fysiker
1879–1927 Jørgensen, Hakon, politidirektør
1879–1948 Knudsen, William S., industrileder
1879–1964 Kock, W. A., statskonsulent
1879–1951 Kofoed, K. H., minister, departementschef
1879–1965 Landt, J. H., bibliotekar
1879–1948 Langkilde, H. P., gymnastikinspektør
1879–1947 Larsen, Kay, forfatter
1879–1942 Larsen, Th., pressefotograf
1879–1956* Lauridsen, Olav Vang, fabrikant
1879–1959 Lind, Alfred, filminstruktør, filmproducent
1879–1941 Locher, Axel, billedhugger
1879–1949 Marstrand, Even, præst, forfatter
1879–1932 Martin, John, forlagsboghandler
1879–1968 Meyer, Torben, hofblikkenslager
1879–1962 Møller, Erik, historiker
1879–1929 Nalbandiàn, Inga, forfatter
1879–1921 Nervø, Alfred, journalist
1879–1955 Neuhaus, Siegfred, maler
1879–1958 Nielsen, Evald, sølvsmed
1879–1957 Nielsen, Harald, forfatter
1879–1958 Nielsen, Mads, apoteker, forfatter
1879–1943 Nørgaard, Anders, præst
1879–1952 Packness, Ejnar, arkitekt
1879–1955 Petersen, Cornelia, sygeplejerske
1879–1936 Philipsen, Sally, maler
1879–1969 Poulsen, Adam, skuespiller, teaterdirektør
1879–1920 Preisler, Oscar, læge, bibliograf
1879–1933 Rasmussen, Knud, polarforsker, forfatter
1879–1956 Rode, Edith, forfatter
1879–1966 Rung-Keller, P. S., organist, komponist
1879–1956 á Ryggi, Mikkjal, lærer, forfatter
1879–1947 Sander, Herbert, officer, idrætsleder
1879–1951 Scharling, C. I., teolog
1879–1966 Skovgaard, Johanne, arkivar, historiker
1879–1958 Sneum, Axel, politiker
1879–1973 Swane, Sigurd, maler, forfatter
1879–1959 Sørensen, S., statskonsulent
1879–1944 Texière, Jacob, skuespiller
1879–1972* Thaulow, Erland, ingeniør
1879–1950 Thomsen, Else, gymnastikinspektør

1879–1946 Tiedje, Johannes, landråd
1879–1962 Trier, Troels, maler
1879–1949 Trolle, Alf, søofficer, Grønlandsrejsende
1879–1934 Tvede, Jesper, arkitekt
1879–1943 Walbum, Ludvig, farmaceut
1879–1943 Weie, Edvard, maler
1879–1967 Vigen, Anders, journalist
1879–1949 Waagstein, Joen, komponist, maler
1879–1947 Yde, Marinus L., diplomat
1880–1963 Andersen, Einer, rektor
1880–1964 Appel, Erik, højskoleforstander, politiker
1880–1955 Arnórsson, Einar, minister, jurist
1880–1962 Arvin, G. J., skoleinspektør
1880–1946* Behrend, Pouline Augusta, forfatter
1880–1932 Bollerup Sørensen, A., forskningsrejsende
1880–1964 Borberg, N. C., læge
1880–1950 Bukh, Niels, gymnastikpædagog
1880–1967 Bøgh, Fr., rektor
1880–1956 Christensen, Gustaf, tobakshandler
1880–1967 Christensen, Viggo, borgmester
1880–1951 Dalhoff, Joh., departementschef
1880–1972 Dam, Albert, forfatter
1880–1965 Elberling, Victor, bibliotekar
1880–1943 Ellehøj, Poul, læge
1880–1959 de Fontenay, F., historiker, gesandt
1880–1948* Fraenkel, Poul, ingeniør, konsul
1880–1974 Frandsen, P. M., ingeniør
1880–1961 Følger, A. F., veterinær
1880–1930 Galster, Valdemar, redaktør
1880–1956 Gammelgaard, Hjalmar, højskoleforstander
1880–1936 Gandrup, Carl, forfatter
1880–1957 Grandjean, Poul Bredo, heraldiker
1880–1955 Hammer Jensen, Ingeborg, filolog
1880–1945 Hansen, Henning, arkitekt
1880–1969 Hansen, Niels, sanger
1880–1946 Hansen, Niels, maler
1880–1961 Hegel, Frederik, forlagsdirektør
1880–1961 Heiberg, K. A., læge
1880–1967 Henning, Gerhard, billedhugger
1880–1952 Ipsen, Percy, ingeniør
1880–1956 Jefsen Christensen, Hans, politiker
1880–1963 Jensen, Andreas, væver
1880–1946 Jensen, Carlos, frøhandler
1880–1942 Kampmann, Erik, fængselsdirektør
1880–1965 Kirchhoff-Larsen, Chr., journalist, forfatter
1880–1962 Kristensen, Knud, minister
1880–1951 Kristensen, M. K., landbrugskonsulent
1880–1964 Kruse, Johan C. W., ambassadør
1880–1969 Kyhn, Knud, maler, keramisk billedhugger
1880–1971 la Cour, Johs. F., fabrikant
1880–1963 Larsen, Holger, politiker
1880–1957 Larsen, Viggo, filminstruktør
1880–1965 Lynge, Niels, præst
1880–1971 Mikkelsen, Ejnar, polarforsker, forfatter
1880–1966 Neiiendam, Robert, teaterhistoriker
1880–1951 Nielsen, Axel, nationaløkonom
1880–1963 Nielsen, Oluf, bankdirektør
1880–1959 Noesgaard, A., pædagog
1880–1968 Orth, F. A., tandlæge
1880–1950 Overgaard, J. C., landbrugsskoleforstander
1880–1911* Pedersen, Anders, filolog
1880–1969 Pedersen, C. O., amtsforvalter, politiker
1880–1957* Plum, Niels Munk, biskop
1880–1969 Porse, Niels, organisationsleder
1880–1956 Rand, Artom, frugtimportør
1880–1944 Rasmussen, Rud., møbelfabrikant
1880–1937 Raunkjær, Kristian, redaktør
1880–1967* Reventlow, Joe
1880–1971 Risom, Sven, arkitekt
1880–1970* Roose, Aage, maler
1880–1914 Rye, Stellan, officer, sceneinstruktør
1880–1953 Salling, Ferdinand, direktør stormagasin
1880–1965 Sandal-Jeppesen, Dora, pædagog
1880–1955 Schepelern, Vilhelm, skoleinspektør, teolog
1880–1919 Sigurjónsson, Jóhann, forfatter
1880–1957 Sjørman, Niels L., forsikringsdirektør
1880–1955 Skjerne, Godtfred, musikhistoriker
1880–1946 Skrumsager, Niels, politiker
1880–1969 Steglich-Petersen, Kristian, advokat
1880–1963 Steincke, K. K., politiker, minister
1880–1974 Svendsen, Aage, departementschef
1880–1963 Svensson, A., redaktør, politiker
1880–1972 Sylvest, Ejner, læge
1880–1954 Søiberg, Harry, forfatter
1880–1955 Thomsen, Jens, politiker
1880–1949 Thune Jacobsen, E., minister
1880–1955 Tuxen, Poul, orientalist
1880–1930 Wegener, Alfred, geofysiker
1880–1943* West, A. J., historiker
1880–1956 Villemoes, Jens, minister
1880–1960 Wils, Wilhelm, maler
1880–1963 Vinding Kruse, Fr., jurist
1880–1971 Wolmar, G., maler
1880–1955* Voss Schrader, Carl Emil, jurist, finsk minister
1880–1938 Zeuthen, Ernst, maler, grafiker
1881–1952 Ahlmann, Hans, forfatter
1881–1962 Andreasen, N. P., politiker
1881–1937* Bang, Oluf, veterinær
1881–1967 Berner-Schilden-Holsten, Hans, personalhistoriker
1881–1968 Boeg, N. V., jurist
1881–1951 Bojesen, Aage, læge
1881–1977 Brøndum-Nielsen, Johs., filolog
1881–1954 Buhl, Vilhelm, minister
1881–1948 Djurhuus, J. H. O., forfatter
1881–1942 Esbjerg, Niels, forsøgsleder
1881–1947 Eskildsen, Claus, lærer, forfatter
1881–1957 Feilberg, C. L., ingeniør, kulturtekniker
1881–1977 Ferlov, Knud, oversætter
1881–1939 Fog-Petersen, Gunnar, landmand, politiker

1882–1955 Glob, Johannes, maler
1882–1950 Guildal, Poul, læge
1882–1941 Holm, August, industridrivende
1882–1974 Høst-Madsen, E., apoteker
1882–1974* Irminger, Johan, ingeniør
1882–1946 Jacobsen, Helge, museumsdirektør, legatstifter
1882–1961 Jacobsen, Lis, filolog
1882–1955 Jensen, Louis, musiker
1882–1976 Jensen, Vald., gartner, forstander
1882–1962 Jeppesen, Niels, forfatter
1882–1949 Juul-Jensen, H., redaktør
1882–1973 Karlgren, Anton, filolog, journalist
1882–1962 Karnov, M., lovsamlingudgiver
1882–1953 Kjærgaard-Jensen, N., professor i mejerilære
1882–1938 Kjærulf, Alfred, forfatter
1882–1946 Knudsen, Hans, arkivar, historiker
1882–1959 Knudsen, Regnar, lektor
1882–1962 v. Kohl, Louis, forfatter, redaktør
1882–1970 Kold, Rasmus Nielsen, gårdejer
1882–1939 Kortsen, Kort K., filolog
1882–1965 Kristiansen, K. E., landinspektør
1882–1958 Krøyer Kielberg, F. M., direktør United Molasses
1882–1948 Kuhr, Victor, filosof
1882–1973 Lassen, Rudolf, amtmand
1882–1951 Lippmann, Kai, instrumentmager, grosserer
1882–1959 Louw, A. C., lotteridirektør
1882–1940 Magnussen, Julius, forfatter
1882–1968 Mellerup, Einer, politiinspektør
1882–1974 Müller, Gerda, skoleleder
1882–1954 Møller, Andreas, teaterchef
1882–1909 Møller, Stephen, tegner, maler
1882–1960 Nielsen, Herman, læge
1882–1924 Nielsen,Kai, billedhugger
1882–1931 Nielsen, Maria, rektor
1882–1935 Petersen, Cornelius, bondefører
1882–1970 Poulsen, H. L., grosserer
1882–1967 Qvist, S. P., chefredaktør
1882–1977 Ramm, Paul, officer
1882–1955 Rindom, Erik, redaktør, forfatter
1882–1956* Roose, Wanda, maler
1882–1965 Rosager, H. K., landbrugsskoleforstander
1882–1952 Rostrup Bøyesen, P., maler
1882–1949 Schack, O. D., amtmand
1882–1941 Schmidt, Robert, skuespiller, sceneinstruktør
1882–1964 Sinding, Paul, fyrdirektør
1882–1962 Smith, Wilh, købmand
1882–1969 Sommerfeldt, Erik, ingeniør
1882–1948 Sonne, Carl, læge
1882–1946 Steenberg, C. M., zoolog, anatom
1882–1947 Stephensen, K., zoolog
1882–1949 Storm P., tegner, maler
1882–1947 Sørensen, Axel, borgmester, minister
1882–1957 Sørensen, Maren, sygeplejerske
1882–1961 Thaulow, Thorkil, officer, forfatter
1882–1964 Westergaard, Anna, politiker
1882–1963 Westergaard, Waldemar, historiker
1882–1966 Wiene, Søren, boghandler
1883–1953 Andrup, Otto, museumsdirektør
1883–1966 Arnth-Jensen, N. E., minister, lærer
1883–1962 Bangert, Emilius, organist
1883–1963* Bechmann, H. G., dommer
1883–1913 Birch, Ulrik, flyver
1883–1972* Borch, Christen, arkitekt
1883–1959 Boysen Jensen, P., plantefysiolog
1883–1967 Branner, Povl, forlagsboghandler
1883–1966 Brodersen, Aage, forfatter
1883–1946 Chievitz, Ole, læge, frihedskæmper
1883–1952 Clausen, Andreas, landmand, slagteriformand
1883–1947 Daell, Christen, grosserer
1883–1951 Djurhuus, Hans A., forfatter, pædagog
1883–1927 Elmholt, P. V., politiker, journalist
1883–1932 Erhard-Frederiksen, V., frøavler
1883–1933 Frederiksen, Lars, landøkonom
1883–1957 Frølund, Thomas, retspræsident
1883–1954 Gammeltoft, Svend Aage, læge
1883–1935 Grau, Andreas, redaktør
1883–1940 Hammerich, Martin, direktør for Hypoteklånefondet
1883–1954 Himmelstrup, O., landboforeningssekretær, politiker
1883–1961 Jensen, Aksel, kreditforeningsdirektør, gårdejer
1883–1958 Jensen, Viggo, ingeniør
1883–1963 Jespersen, J. P., gymnastikpædagog
1883–1932 Johansen, Jens, fagforeningspioner
1883–1948 Juel, Axel, forfatter
1883–1957 Jørgensen, Aksel, maler
1883–1946 v. Klenau, Paul, komponist
1883–1961 Kofoed, O. B., rådsformand, statistiker
1883–1959* Korsgaard, Mads Christian, gårdejer, politiker
1883–1974 la Cour, Vilh., historiker
1883–1969 Laier, Anton, præst
1883–1970 Larsen, Hans, jernstøber, fabrikant
1883–1949 Lundqvist, C., arkitekt
1883–1930 Lundsgaard, Christen, læge
1883–1961 Malko, Nicolaj, dirigent
1883–1942 Marke, A. W., fysiker
1883–1954 Matthiasen, Heinrich, forlagsboghandler
1883–1970 Mohr, O. C., diplomat
1883–1951 Nicolaisen, K. K., forfatter
1883–1946 Norlev, Chr., præst
1883–1956 Næsgaard, Sigurd, psykolog
1883–1966 Nørskov, Laust, politiker
1883–1977 Pedersen, Johannes, orientalist
1883–1975 Pontoppidan, Clara, skuespiller
1883–1968 Reumert, Poul, skuespiller
1883–1963 Reventlow, Eduard, diplomat
1883–1950 Riis-Magnussen, Adolf, komponist
1883–1950 Robertson, Hans, fotograf

1883–1966 Rosendal, Axel, biskop, forfatter
1883–1976 Rosenkjær, Jens, afdelingschef DR
1883–1971 Raaschou, P. E., kemiker
1883–1950 Sak, Søren, kemiker
1883–1939 Saltoft, Eduard, maler
1883–1973 Sander, Frederik, bryggeridirektør
1883–1959 Sarauw, Paul, forfatter, journalist
1883–1960 Schlüter, Karl, forfatter
1883–1956 Secher, Knud, læge
1883–1967 Skov, Peter, diplomat
1883–1979 Skovmand, Helge, redaktør
1883–1957 Storch, Mathias, præst, forfatter
1883–1942 Svendsen, Olga, skuespiller
1883–1966 Tetens, Lavrids, tegner
1883–1936 Thaysen, Thorvald Hess, læge
1883–1968 Tholstrup Pedersen, N., mejerikonsulent
1883–1969 Thornval, A., læge
1883–1950 Tind-Christensen, C. J., landbrugslærer
1883–1929 Ussing, Johannes, officer
1883–1962 Vedsøe, Fr., politiker
1883–1970 Aagaard, Otto C., læge
1884–1943 Andersen, Just, kunsthåndværker
1884–1976 Bagge, Karen, skolebestyrer
1884–1975 Bindslev, Carl, missionær
1884–1968 Boldsen, Thyra, billedhugger
1884–1954 Bruun, Hans Henrik, advokat
1884–1961 Børresen, Johs. E., belysningsdirektør
1884–1955 Christiansen, Christian, musiker
1884–1970 Fischer, Otto F., ingeniør
1884–1947 Friediger, Max, overrabbiner
1884–1964 Fønss, Johannes, operasanger, -instruktør
1884–1922 Hall, H. C., læge
1884–1945 Hansen, Axel, læge
1884–1960 Hatt, Gudmund, geograf, kulturgeograf
1884–1959 Helms, Poul, lektor
1884–1931 Henningsen, Thorkild, arkitekt
1884–1962 Holst, Peter, apoteker
1884–1966 Høst, Oluf, maler
1884–1961 Ipsen, Paul, søofficer
1884–1931 Jacobsen, Vagn, bryggeridirektør
1884–1962 Jagd, Thøger, forstinspektør
1884–1971 Jessen, Knud, botaniker
1884–1957 Kirkeby, Anker, journalist
1884–1964 Kjerulf, Axel, redaktør, forfatter
1884–1961 Larsen, William P., billedhugger
1884–1955 Leunbach, J. H., læge
1884–1969 Lundgaard, Ivar, godsejer, kreatureksportør
1884–1955 Marstrand, Vilh., arkitekt, historiker
1884–1972 Meyer, Johannes, skuespiller
1884–1975 Meyer, Torben, skuespiller
1884–1965 Mortensen, Rasmus, lokalhistoriker
1884–1970 Mygind, Sidney H., læge
1884–1965 Møller, Poul, læge
1884–1956 Neckelmann, Elisabeth, maler
1884–1963 Nielsen, Alfred, missionær
1884–1967 Nygård, Johs., redaktør
1884–1944 Oxenvad, Aage, musiker
1884–1952 Petersen, Jakob, bibliotekar
1884–1974 Poulsen, Svend, planteskoleejer
1884–1971 Poulsen Pedersen, Niels, kvægavlskonsulent
1884–1917 Psilander, Valdemar, filmskuespiller
1884–1959 Rager, E., ingeniør, politiker
1884–1955 Rasmussen, Karl, lærer, historiker
1884–1966* Rasmussen, Robert, malermester
1884–1963 Rasmussen, S. V., filosof
1884–1960 Refslund Thomsen, Kresten, amtmand
1884–1960 Rindom, Svend, forfatter, skuespiller
1884–1946 Ring, Oluf, komponist
1884–1962 Roos, Carl, litteraturforsker
1884–1949 Rude, Caja, forfatter
1884–1973 Schou, Charles J., arkitekt
1884–1971 Schæffer, Aage, apoteker, historiker
1884–1953 Sindballe, Kristian, jurist, minister
1884–1972 Spang-Hanssen, E., filolog
1884–1966 Stoffregen, Alexander, musiker
1884–1938 Svendsen, Robert, flyver
1884–1964 Teisen, Th., ingeniør
1884–1980 Thomsen, Edvard, arkitekt
1884–1930 Thylstrup, Georg, sølvsmed, keramiker, billedhugger
1884–1968 Tørsleff, Aug., maler
1884–1936 Wernøe, Th. B., læge
1885–1973 Andersson, Josef, skrædder
1885–1960 Bech, Peter, handelsgartner
1885–1952 Berntsen, Aage, læge, forfatter
1885–1962 Blixen, Karen, forfatter
1885–1962 Bohr, Niels, fysiker
1885–1958 Borberg, William, diplomat
1885–1959 Brøndsted, Gustav, teolog
1885–1942 v. Bülow, Carl Adolf, godsejer
1885–1945* Bülow, Johan, jurist, overpræsident i Kbh.
1885–1950 Baastrup, Chr. I., læge
1885–1967 Carstensen, Ebba, maler
1885–1964 Christiansen, Rasmus, skuespiller
1885–1962 Clausen, Hermann, politiker
1885–1943 Clemmensen, Mogens, arkitekt, arkæolog
1885–1969 Cohn, Einar, nationaløkonom
1885–1968 Elkjær, Sigurd, forfatter
1885–1973 Elle Jensen, Folmer, højskoleforstander
1885–1968 Fabricius-Møller, Johannes, læge
1885–1972 Frobenius, Th., orgelbygger
1885–1974 Gandrup, Richardt, forfatter
1885–1943 Grove-Rasmussen, Karl Ludvig, blindepædagog
1885–1969 Graatkjær, Axel, filmfotograf
1885–1958 Hansen, Einar, farver
1885–1960 Hartling, Mads R., minister, skoleinspektør
1885–1929 Hauschultz, Mathilde Malling, politiker
1885–1966 Hevesy, George, kemiker
1885–1963 Hvass, Tyge, arkitekt
1885–1961 Jais-Nielsen, maler, keramiker
1885–1972 Jensen, Axel P., maler
1885–1933 Jerndorff, Povl, maler

1885–1945* Jørgensen, Poul, lektor, idrætslærer
1885–1971 Kehlet, Reimert, fotograf
1885–1973 Kjærbøl, Johs., fagforeningsformand, minister
1885–1958 Klougart, Niels, forstander, hortonom
1885–1961 Krabbe, Knud H., læge
1885–1954 Kraft, Tenna, sanger
1885–1964 Kyrre, Hans, forfatter, skoleinspektør
1885–1982 Kørbing, J. A., rederidirektør
1885–1938 Larsen, Harald, øjenlæge
1885–1968 Larsen-Ledet, Arne, landbrugskonsulent
1885–1940 Lund, Carl, teatermaler
1885–1949 Laage-Petersen, Holger, grosserer
1885–1954* Madsen, Viggo, maler
1885–1948 Magnussen, Rikard, billedhugger
1885–1967 Meyer, Henning, skolepsykolog
1885–1969 Møller, H. C., ingeniør
1885–1974 Møller, Poul Flemming, læge
1885–1947 Møller, Valdemar, skuespiller, tegner
1885–1978 Møller, Aage, højskoleforstander
1885–1973 Møllgaard, Holger, fysiolog
1885–1960 Noack, Carl W., biskop
1885–1944 Nybølle, Hans Cl., statistiker
1885–1981 Nørlund, N. E., matematiker
1885–1960 Olesen, Chr. H., direktør DDSF
1885–1949 Peschcke Køedt, M., maler
1885–1965 Petersen, Sophie, geograf, pædagog
1885–1941 Rathsack, Svend, billedhugger
1885–1965 Rendtorff, A., forsikringsdirektør
1885–1967* Ritzau, Lauritz, bureaudirektør
1885–1960 Røhr Lauritzen, K., proprietær
1885–1962 Salomon, Siegfried, komponist
1885–1974 Sandal-Jeppesen, Axel, boghandler
1885–1952 Schmidt, Louis, redaktør, bladudgiver
1885–1949* Schmidt, Aage, skuespiller
1885–1927 Skikkild, Chresten, billedhugger
1885–1979 Skjerbæk, Oluf J., socialpædagog
1885–1962 Slomann, Vilhelm, museumsdirektør
1885–1967 Terkelsen, Emil, generaldirektør DSB
1885–1947 Thøgersen, Thøger, agitator
1885–1940 Wegener, Gerda, tegner, maler
1885–1954 Westergaard, Carl, redaktør, landarbejderorganisator
1885–1943 Wieth, Carlo, skuespiller
1886–1965 Adsersen, Vald., veterinær
1886–1973 Andersen, Hans, gårdejer, politiker
1886–1959 Ankerstjerne, Johan, filmfotograf
1886–1961 Bagge, P. F., ingeniør
1886–1971 Bentzon, Inger, forfatter
1886–1967 Beyer, Aage, cement- og tagpapfabrikant
1886–1955 Bjerg, Johannes, billedhugger
1886–1951 Blegvad, H., zoolog
1886–1958 Bojesen, Kay, sølvsmed
1886–1951 Bornebusch, C. H., biolog
1886–1962 Bramsen, Anna, lægemissionær
1886–1970 Brasch, Sven, tegner
1886– Busch-Jensen, Niels, jurist, politiker
1886–1959 Christensen, Charles, arkitekt
1886–1964 Christensen, Chr. V., direktør
1886–1977 Christensen, H. P., værftdirektør
1886–1974 Daell, P. M., grosserer, kaptajn
1886–1942* Dragsted, Aage, sølvvarefabrikant
1886–1982 Engqvist, Thorvald, ingeniør
1886–1964 Falk-Jensen, A., jurist, personalhistoriker
1886–1948 Falkentorp, Ole, arkitekt
1886–1978 Fibiger, Vilhelm, politiker
1886–1939 Fisker, Niels, minister, lærer
1886–1957 Freuchen, Peter, arktisk rejsende, forfatter
1886–1982 Friderichsen, Carl, læge
1886–1970 Garboe, Axel, præst, naturhistoriker
1886–1960 Grøndahl, Launy, dirigent, komponist
1886–1916 Guðlaugsson, Jónas, forfatter
1886–1960 Gundlach-Pedersen, Oscar, arkitekt
1886–1976 Gørtz, Ebbe, officer
1886–1956 Hansen, H. M., fysiker
1886–1954 Hansen, Ingeborg, politiker, jurist
1886–1953 Hansen, Valdemar Fabricius, gartner
1886–1966 Harhoff, C. J., skibsreder
1886–1964 Hee Andersen, Knud, præst, forfatter
1886–1943 Heilesen, C. C., advokat, politiker
1886–1960 Helweg, Hjalmar, læge
1886–1952 Henningsen, Hans, maler
1886–1956 Hersholt, Jean, skuespiller
1886–1956 Holst-Knudsen, Carl, advokat
1886–1971 Hvenegaard Lassen, H., bibliotekar
1886–1967 Iversen, Karsten, forsøgsleder
1886–1955 Iversen, Kræsten, maler
1886–1949* Jais-Nielsen, Ville, maler
1886–1954 Jørgensen, Hans, filolog
1886–1952 Knudsen, Gunnar, topograf
1886–1918 Kring, Knud, filolog, bogsamler
1886–1944 Kristensen, K. L., forfatter
1886–1957 Kühle, Sejer, litteraturforsker
1886– Larsen, Hans W., billedhugger
1886–1941 Laub, Georg, ingeniør, kemiker
1886–1984 Lind, G., tandlæge
1886–1965 Linvald, Axel, historiker
1886–1981 Lorenzen, Poul, direktør for statsskovbruget
1886–1976 Mathiesen, F. J., botaniker, farmaceut
1886–1953 Mosbech, Holger, teolog
1886–1957 Møller, Christen, filolog
1886–1957 Nielsen, Kay, tegner, maler
1886–1963 Nielsen, Max, forsikringsdirektør
1886–1978 Overgaard, S., landmand, organisationsleder
1886–1958 Petersen, Helge, fysiker, meteorolog
1886–1973 Povlsen, Hans, forfatter

1888–1979 Demant, William, fabrikant
1888–1962 Elmquist, Aage, jurist, minister
1888–1967 Eyber, P. Schack, bankdirektør
1888–1968 Fischer, Adam, billedhugger
1888–1960 Friis Møller, Kai, kritiker, forfatter
1888–1947 Frydendahl, H. C., historiker
1888–1968 Gelsted, Otto, forfatter
1888–1971 Hagedorn, H. C., læge
1888–1945 Hammerich, Carl, søofficer
1888–1952* Hansen, Josef, landbrugskandidat
1888– Hansen, Peter, gårdejer
1888–1969 Hasager, Niels, redaktør
1888–1962 Helena, prinsesse
1888–1957 Hellssen, Henry, journalist, forfatter
1888–1940 Henriksen, Kai, zoolog
1888–1968 Hjorth, Kaj, bogtrykker
1888–1972 Højberg-Christensen, A. C., undervisningsinspektør
1888–1979 Iversen, A. J., snedkermester
1888–1961 Jarløv, Ejnar, læge
1888–1971 Jensen, Johs., mejerikonsulent, historiker
1888–1947 Jensen, Thorkild, skoledirektør
1888–1976 Jensen-Broby, J. Chr., minister
1888–1966 Jensenius, Herluf, tegner
1888–1977 Jørgensen, Carl, læge, filosof
1888–1974 Jørgensen, Jørgen, landmand, minister
1888–1945 Kamban, Guðmundur, forfatter, instruktør
1888–1963 Kampp, Hans Peter, missionær
1888–1963 Kauffmann, Henrik, diplomat
1888–1918 Kidde, Aage, politiker
1888–1975 Kjems, Niels, lærer
1888–1954 Klint, Kaare, arkitekt
1888–1972 Knudtzon, Kristian, officer
1888–1972 Krestensen, Kresten, kunstsamler
1888– Kristensen, Martin, bakteriolog
1888–1948 Larsen, S. P., minister
1888– Lehmann, Inge, statsgeodæt
1888–1961 Lobedanz, Max, bibliotekar, forfatter
1888–1949 Lomholt, Svend, læge
1888–1962 Luther, Albert, skuespiller
1888–1951 Malmstrøm, Axel, biskop
1888– Marcus, Aage, bibliotekar, forfatter
1888– Moltke, Else, forfatter
1888–1955 Nielsen, Holger, fabrikant
1888–1961 Nielsen, Roger, redaktør
1888–1954 Noack, Astrid, billedhugger
1888–1970 Nordlunde, C. Volmer, bogtrykker
1888–1975 Nyrop, Ernestine, kunsthåndværker
1888–1951 Nørlund, Poul, museumsdirektør, historiker
1888–1965 Osiier, Ivan, læge, fægter
1888–1930 Pedersen, (Gissemand), Holger, skuespiller
1888–1950 Qvistgaard-Petersen, Viggo, fabrikant
1888–1979 Reimann, Christiane, sygeplejerske
1888–1966 Raasted, N. O., komponist, organist
1888–1949 Schierbeck, Poul, komponist
1888–1973 Schrøder, Fr., præst
1888–1964 Simonsen, J. L., speditør
1888–1977 Skovgaard, Johan Thomas, maler
1888–1969 Stamm, Ivan, politidirektør
1888–1964 Steffensen, Ingeborg, sanger
1888–1944 Stegmann, Povl, arkitekt
1888–1976 Sørensen, Claus, fiskeridirektør
1888–1971 Thomsen, T. K., ingeniør
1888–1961 Thomsen, Th., departementschef
1888–1941 Ulrichsen, H. F., diplomat, politiker
1888–1955 Utzon-Frank, Einar, billedhugger
1888–1959 Wamberg, Helge, journalist, diplomat
1888–1951 Westergaard, A Chr., skoledirektør, børnebogsforfatter
1888–1950 Westergaard, Harald Malcolm, ingeniør
1888–1959 Zeuthen, Frederik, nationaløkonom
1888–1979 Øllgaard, H., biskop
1889–1942 Agerby, Aksel, komponist
1889– Andersen, Anders, missionær
1889–1966 Andersen, Poul, bankdirektør
1889–1971 Bardenfleth, Gunnar, kabinetssekretær
1889–1976 Bartholdy, Christian, præst
1889–1980 Blicher, Kai, direktør
1889–1918 Bruhn, Rudolf, forfatter, lærer
1889–1969 Brøndsted, Holger, højskoleforstander
1889–1962 Christiansen, Jes, ingeniør
1889–1973 Claussen, Poul, politiker, apoteker
1889–1975 Drejer, Margrete, kunsthåndværker
1889–1972 Drejer, Aage Axelsen, redaktør
1889–1968 Dreyer, Carl Th., filminstruktør
1889–1963 Einer-Jensen, O. E., politiker
1889–1961 Engelund, Anker, ingeniør
1889–1956 Fenger, Mogens, kirurg
1889–1973 Frifelt, Salomon, forfatter
1889–1974 Friis, Hjalmar, veterinær, kunsthistoriker
1889–1983 Galster, Georg, numismatiker, museumsinspektør
1889–1977 Gloerfelt-Tarp, Kirsten, kvindesagsforkæmper, politiker
1889–1948 Grandjean, Asger, søofficer
1889–1972 Gravesen, Johannes, læge
1889–1975 Gunnarsson, Gunnar, forfatter
1889–1961 Hagerup, Olaf, botaniker
1889–1971* Hagerup, Paul H., boghandler
1889–1974 Hansen, Victor, jurist, entomolog
1889–1967 Holm, Ebba, maler
1889– Holme Hansen, H. H., planteavlskonsulent
1889–1959 Holstein, Vagn, skovrider
1889–1970 Høgsbro Holm, A., generalsekretær landbrugsrådet
1889–1964 Ipsen, Bodil, skuespiller
1889–1971 Janssen, Luplau, astronom
1889–1929 Jensen, Harald, typograf, politiker
1889–1967 Jerichow, Herbert P. A., bryggeridirektør
1889–1965 Kamp, A., redaktør

1890–1975 Spur, Bernhard, ingeniør
1890–1921 Stæhr-Nielsen, Erik, maler
1890–1965 Thorsen, Ejnar, ingeniør
1890–1951* Tovborg Jensen, Karen, journalist, politiker
1890–1958 Tåning, Åge Vedel, zoolog
1890–1967 Udsen, Martin, ingeniør
1890– Uldall, Kai, museumsinspektør
1890–1969 Wiedemann, Poul, sanger
1890–1960 Vinter Hansen, Julie, astronom
1890–1971 Wærum, Ejnar, diplomat
1890–1969 Ørnberg, Elna, danser, koreograf
1891–1972 Andersen, A. F., matematiker
1891–1974 Becker, Knuth, forfatter
1891–1976 Benzon, Bøje, zoologisk forskningsrejsende, fabrikant
1891–1958 Bertolt, Oluf, lærer, forfatter
1891–1980* Bertram-Larsen, Fridtjof, urmager
1891–1974 Bondorff, K. A., professor i planteavl
1891–1966 Breuning-Storm, Gunna, musiker
1891–1980 Byrding, Holger, sanger
1891–1959 Børup, Marinus, forfatter
1891–1965 Carlsen, Carl, teaterdirektør
1891–1974 Christiansen, Ernst, minister
1891–1937 Christiansen, Kay, ingeniør
1891–1969 Clausen, Jens Christian, botaniker
1891–1977 Dane, Estrid, børneterapeut
1891–1971 Davidsen, Orla, konservesfabrikant
1891–1980 Drachmann, A. G., bibliotekar
1891–1974 Ege, Richard, fysiolog
1891–1966 Ellekilde, Hans, folkemindesamler
1891–1964 Ernst, Axel, numismatiker
1891–1962 Finsen, Aage, kreditforeningsdirektør
1891–1956 Fischer, Albert, læge
1891–1959 Foght, L. F., grosserer, kunstmæcen
1891–1968 Frandsen, Johannes, læge, medicinaldirektør
1891– Friis, Holger, tandlæge, museumsleder
1891–1959 Førslev, Christian, officer
1891–1952 Geiger, Theodor, sociolog
1891–1949 Gaardmand, P. N., landbrugsskoleforstander
1891–1960 Hansen, Anton, tegner
1891–1981 Hansen, Charles L., koncerndirektør USA
1891–1978 Hansen, John, fabrikant, organisationsleder
1891–1969 Hardy-Hansen, E. V., frugtavler
1891–1976 Havning, Thomas, arkitekt
1891–1974 Heje, N. I., præst
1891–1952 Hejle, Thomas P., pædagog
1891–1951 Henning, Gerda, væver
1891–1969 Hess, Harald, ingeniør
1891–1969* Hindhede, Kristian, ingeniør
1891–1970 Hoeck, Einar, politimester
1891–1979 Hoffmeyer, Skat, biskop
1891–1973* Holm, Helge, arkitekt
1891–1944 Jacobsen, M. A., forfatter, bibliotekar
1891–1961 Jensen, F. E., generaldirektør DR
1891–1960 Jespersen, Hakon, departementschef
1891–1951 Jespersen, P., zoolog
1891–1963 Jørgensen, Jørgen, minister, gårdejer
1891–1972 Kampp, R., landøkonom, chargé d'affaires
1891–1979 Kehler, Henning, kritiker, dramatiker
1891–1981 Kierulff, Otto, ingeniør, entreprenør
1891–1958 Kirk Christiansen, Ole, fabrikant
1891–1972 Krarup Nielsen, Aage, forfatter
1891–1928 Kristensen, Marinus, redaktør
1891–1976 Kryssing, C. P., officer
1891–1971 Langebæk, Carl Henrik, tandlæge
1891–1942 Levinsen, Oscar, fagforeningsformand
1891–1973 Løppenthien, Frits, forsikringsdirektør
1891–1948 Madsen, Ohlsen, Jeppe, maler
1891–1977 Methling, Svend, skuespiller, instruktør
1891–1983 Munk, Sigvard, overborgmester
1891–1978 Møller, Carl Mar., professor i skovbrug
1891–1959 Møller-Sørensen, A., veterinær
1891–1954 Nielsen, Frede, minister
1891–1978 Nielsen, Jens, maler
1891–1965 Nielsen, Thorvald, musiker
1891–1977 Odel, Axel, ingeniør
1891–1964 Olesen, Otto K., postdirektør
1891–1973 Olesen, Søren, minister
1891–1974 Olsen, Carsten, botaniker, plantefysiolog
1891–1970 Pedersen, Oluf, minister
1891–1965 Pedersen, Stefan Viggo, maler
1891–1971 Rahbek, Knud, ingeniør
1891–1979 Rasmussen, Louis, bogtrykker
1891–1972 Refslund Thomsen, Ingeborg, politiker
1891–1967 Rosenstand, Tage, gårdejer
1891–1983 Rothenborg, Aage, industridrivende
1891–1978* Rydberg, Erik, læge
1891–1982 Sabroe, Axel S., skovrider
1891–1975 Saxild, Jørgen, ingeniør
1891–1975 Scheibel, Erik, fabrikant
1891–1980 Sejr, Emanuel, bibliotekar, forfatter
1891–1976 Smørum, Jens, minister
1891–1931* Sommer, Otto, præst
1891–1971 Sonne, H. Chr., bankier
1891–1966 v. Stemann, P. Chr., amtmand
1891–1964 Sørensen, Marius, minister
1891–1974 Tabor, Peder, chefredaktør
1891–1968 Tholle, Johannes, havearkitekt
1891–1978 Thorlacius-Ussing, Viggo, kunsthistoriker
1891–1982 Torkil-Hansen, Estrid, jurist
1891–1921 Ungermann, Ella, skuespiller
1891–1972 Vogel-Jørgensen, T., journalist, forfatter
1891–1976 Vorbeck, C. F., pædagog
1891–1972 Wright, Harry K., ingeniør
1891–1981 Østrup, Chr., skoleinspektør
1892–1959 Andersen, Alma, husholdningslærer
1892– Andresen, Th., fotograf
1892–1957 Anker, Jean, bibliotekar

1892–1968 Arhnung, J. O., historiker
1892–1972 Bak, A. K., belysningsdirektør
1892–1949 Brandstrup, Ludvig, skuespiller
1892–1968 Brandt, Frithiof, filosof
1892–1974 Brodersen, Poul, domprovst
1892– Bruun, Otto J., fabrikant
1892–1937 Buch Andersen, Erik, fysiker, kemiker
1892–1978 Dahl-Iversen, Erling, læge
1892– Dessau, Einar, ingeniør, bryggeridirektør
1892–1979 Dinesen, Thomas, forfatter
1892–1975 Dreyer, Erik, forligsmand
1892–1964 Fløtkjær, Alexander, politiker
1892–1964 Foltmann, John, flyver
1892– Fonnesbech-Sandberg, Elna, maler
1892–1962 Friis, H., grosserer, personalhistoriker
1892–1979 Gamburg, Inger, fagforeningsformand
1892–1980 Gjerløv-Knudsen, Oluf, arkitekt
1892–* Hald, Peder, maler
1892–1975 Hammerich, L. L., filolog
1892–1968 Hansen, Ernst, maler, grafiker
1892–1971 Hansen, Julius, borgmester
1892–1978 Hansen, P. Chr., gårdejer
1892–1976 Haustrup, N. J., fabrikant
1892–1965 Hove, Richard, musikhistoriker
1892–1952 Jacobsen, J. Hartvig, advokat
1892–1974 Jeppesen, Knud, musikhistoriker, komponist
1892–1959 Kampmann, Per, ingeniør, entreprenør
1892–1964 Koch, Lauge, geolog, Grønlandsforsker
1892–1950 Koed, Holger, nationalbankdirektør
1892–1979 Krebs, Carl, læge
1892–1968 Krogh-Jensen, G., bibliotekar
1892–1982 Kroman, Erik, historiker
1892– Larsen, Thorvald, skuespiller, teaterdirektør
1892–1968 Lauritsen, C. C., fysiker
1892–1953 Lorentzen, Mogens, maler, forfatter
1892–1967 Mathiassen, Therkel, arkæolog, etnograf
1892–1975 Mindedal Rasmussen, E., arkitekt
1892–1981 Munck, Willy, læge
1892–1967 Neckelmann, Kaj, fabrikant
1892–1977 Nielsen, Harald, sølvsmed, designer
1892–1959 Nyrop, Johan E., ingeniør
1892–1945 Nøkkentved, Chr., ingeniør
1892–1975 Oldendow, Knud, direktør for Grønland
1892–1930 Olsen, Peter, forfatter, komponist
1892–1978 Pedersen, Valdemar, bogtrykker, politiker
1892–1975 Petersen, N. C. D., gymnastikinspektør
1892– Petersen, Teddy, kapelmester, violinist
1892–1969 Pinstrup, Hans, organisationsleder
1892–1961 Risebye, Elof, maler
1892–1965 Rosing, Peter, maler
1892–1970 Sass, V. Th., skibsmægler og -reder
1892–1945 Schack, Tage, præst
1892–1967 Schindler, Peter, præst, forfatter
1892– Seedorff, Hans Hartvig, forfatter
1892–1984* Sigurdsson, Haraldur, musiker
1892–1978 Skade, Hans, statistiker
1892–1976 Stahl, Chr., direktør Statsfrøkontrollen
1892–1963 Steen, Oluf, politiker
1892–1967 Sveistrup, P. P., økonom
1892– Telmányi, Emil, violinist
1892–1942 Thirslund, Jens, keramiker
1892–1969 Warburg, Erik, læge
1892–1965 Vedel-Petersen, K., socialøkonom, statistiker
1892–1974 With, Elisabeth, sygeplejerske
1892–1977 Ørskov, Jeppe, læge
1893–1962 Abildgaard, Jørgine, højskoleforstander
1893–1949 Abrahamsen, Erik, musikhistoriker
1893–1962 Andersen, Alsing, politiker, minister
1893–1939 Andersen, Emil, redaktør
1893–1973 Arhoff, Christian, skuespiller
1893–1952 Bentzen, Axel, maler
1893–1975* Benzon, Niels, apoteker
1893–1983 Bertram, Agnete, gymnastikpædagog
1893–1977 Birket-Smith, Kaj, etnograf
1893–1982 Blinkenberg, Andreas, filolog
1893–1963 Blom, Frans, arkæolog
1893–1958 Brisson, Carl, skuespiller
1893–1966 Broholm, H. C., arkæolog
1893–1977 Brøndsted, H. V., zoolog, rektor
1893– Bøgh, Eli, ingeniør, missionær
1893–1953 Bønnelycke, Emil, forfatter
1893–1960 Christiansen, Hakon, direktør ØK
1893–1947 Clausen, Fritz, politiker
1893–1961 Clausen, Sven, forfatter
1893–1975 Dahl, Aage, præst
1893–1972 Dalgaard, Fr., politiker
1893–1969 Ewald, Jesper, forfatter, journalist
1893–1944 Fiil, Marius, kroejer
1893–1965 Fisker, Kay, arkitekt
1893–1967 Foss, Einar, ingeniør, politiker
1893–1966 Friis, Astrid, historiker
1893–1976 Friis, Harald T., ingeniør
1893–1975* Frimodt, Emil Hornemann, boghandler
1893–1950 Frisch Hartvig, minister, forfatter
1893–1976 Georgsen, Georg, havearkitekt
1893–1968 Hallman, Adolf, tegner
1893–1976 Hansen, Bernhard, rektor
1893–1981 Hansen, Aase, forfatter
1893–1940 Hou-Jensen H., anatom
1893–1967 Huus, H. C., bibliotekar, oversætter
1893–1967 Illemann Feder, Paula, skuespiller
1893–1967 Iversen, Werner Michael, officer
1893–1982 Jacobsen, Herdis, fotograf
1893–1928 Kayser, Olaf, geograf
1893– Kjems, Anna, lærer
1893–1947 Kjær, Ejnar M., minister, lærer
1893– Kjølsen, Frits Hammer, søofficer
1893–1980 Kraft, Ole Bjørn, minister, journalist
1893–1961 Kristensen, Erling, forfatter
1893–1974 Kristensen, Tom, forfatter

1893–1952 Langgaard, Rued, komponist, musiker
1893–1982 Lergaard, Niels, maler
1893–1950 Lundstrøm, Vilhelm, maler
1893–1973 Mengin, Ernst, amerikanist, præst
1893–1971 Monberg, Axel, ingeniør
1893– Mosegaard, Hans, havebrugskonsulent
1893–1976 Münchow, Samuel, smed, politiker
1893–1978 Møller, Eggert, læge
1893–1981 Nielsen, Niels, geograf
1893–1975 Nielsen, Peder, bibliotekar, entomolog
1893–1981 Nielsen, Svend, nationalbankdirektør
1893–1959 Nørvig, Anne Marie, skoleinspektør, psykolog
1893– Olsen, Aksel G., kemiker
1893–1975 Pedersen, Gustav, politiker
1893–1970 Petersen, Harald, minister
1893–1967 Rasmussen, A. Georg, forsikringsdirektør
1893–1957* Rehling, Svend, præst, forfatter
1893–1945 Rosting, Helmer, højkommissær Folkeforbundet
1893–1940 Rubow, Axel, nationaløkonom
1893–1934 Sandgren, August, bogbinder
1893–1961 Schneevoigt, Georg, filminstruktør
1893– Sigurdsson, Dora, sangpædagog
1893–1963 Stender-Petersen, Ad., filolog, litteraturforsker
1893–1979 Sørensen, C. Th., havearkitekt
1893–1983 Telmányi, Anne Marie, maler
1893–1971 Tholstrup, Henrik, mejeridirektør
1893–1958 Torpe, Chr., redaktør
1893–1951 Torsting, Einer, rektor, skolehistoriker
1893–1965 Unmack Larsen, Svend, jurist, minister
1893–1958 Vestberg, Jens, børssekretær
1893–1970* Viggo, officer
1893–1983 Winther, Sophus K., forfatter
1894–1979 Ahlmann, Lis, væver
1894–1961 Amby, Kristen, politiker
1894–1954 Bangsbøll, F. C. S., søofficer
1894–1965 Bast, Jørgen, journalist
1894–1953 Bentzen, Aage, teolog
1894–1978 Bodelsen, C. A., filolog
1894–1983 Borum, O. A., jurist
1894– Borup, Morten, litteraturforsker
1894–1983 Bremerstent, Erhard, overbibliotekar
1894–1966 Bro, Vagn, politiker, politimester
1894–1948 Christmas Møller, John, minister
1894–1977 Dahl, Jens Rudolph, direktør i udenrigsministeriet
1894–1961 Danielsen, Victor, missionær
1894–1943 Davidson, Joseph, sociolog
1894– Eriksen, Holger, politiker, redaktør
1894–1972 Feilberg, C. G., geograf, etnograf
1894–1952 Frandsen, Ernst, litteraturforsker
1894–1958 Frederiksen, L. P., kontorchef
1894–1969 Frederiksen, Leo, advokat
1894–1979 Friis, Oluf, litteraturforsker
1894–1970 Frost, Jep Lauesen, dommer
1894–1982 Frøland, Aleks., boghandlerhistoriker
1894–1981 Gottschalch, Ellen, skuespiller
1894–1971 Grosen, Uffe, højskoleforstander
1894–1967 Grøn, Howard, forstmand
1894–1962 Gylling Holm, Jens, gårdejer
1894– Hagen, S. K., kemiker
1894–1982 Hald Terkelsen, Anne, højskoleforstander
1894–1963 Hammerich, Kai, søofficer
1894–1964 Hansen, Emanuel, gymnastikteoretiker
1894–1965 Hansen, Lau., minister
1894–1983 Hansen, Aage, filolog
1894–1984 Hede, Holger, advokat, numismatiker
1894–1966 Helmuth, Osvald, skuespiller
1894– Hempel, J. C., fabrikant
1894–1967 Henningsen, Poul, arkitekt, forfatter
1894–1960 Hermansen, Victor, historiker, museumsinspektør
1894–1965 Holm, A. W., isenkræmmer
1894–1969 Holm, Ove, ingeniør, spejderchef
1894–1976 Hude, Elisabeth, forfatter, viceefor
1894–1976 Høgsbro, Halfdan, biskop, forstander
1894–1959 Haagen-Müller, Victor, maler
1894–1965 Ingholt, Bjørn, bankdirektør
1894–1961 Jacobsen, Marius, sanger
1894–1969 Jensen, Eiler, forbundsformand
1894–1971 Jensen, K. A., læge
1894–1974 Jensen, Richard, politiker
1894–1979 Jensen, Stig, redaktør, forlagsdirektør
1894–1982 Johnstad-Møller, Erik, officer
1894–1969 Jørgensen, Jørgen, filosof
1894–1973 Kerrn-Jespersen, Paul, entreprenør, ingeniør
1894–1977 Klein, Oskar, fysiker
1894–1962 Korst, Knud, generaldirektør, nationaløkonom
1894– Kragelund, Aage, filolog
1894–1952 Kramers, H. A., fysiker
1894–1980 Krog, Arne, afdelingschef P. & T.
1894–1970 Kaarsberg, Otto Irminger, dommer
1894–1975 Larsen, Ernst, rektor, historiker
1894–1976 Lauridsen, L., landbrugsskoleforstander
1894–1972 Lauritzen, Vilhelm, arkitekt
1894–1967 Lynge, Kristoffer, journalist, forfatter
1894–1971 Müller, Paul, bibliotekar
1894–1951 Møller, Jens, dyrlæge, politiker
1894–1984 Møller, Kristian, landbrugsskoleforstander
1894–1963 Møller, Max, kemiker
1894–1976 Naver, Rasmus, forlagsboghandler
1894–1958 Oldsen, Johannes, politiker
1894–1982 Olsen, Jens, bogbinder
1894–1972 Pallis, Svend, orientalist, religionshistoriker
1894–1942* Paludan, Hans Aage, filolog, bibliotekar
1894–1959 Pedersen, Niels, boghandler
1894– Petersen, Carl, minister
1894–1948 Petersen, Emanuel A., maler
1894–1968 Petersen, Richard, matematiker

1894–1953 Ranulf, Svend, sociolog, filosof
1894–1961 Reumert, Johs., geograf
1894– Saurbrey, Justus, amtmand, departementschef
1894–1970 Schmidt-Phiseldeck, K., bibliotekar
1894–1957 Schrøder, Povl, maler
1894–1980 Schultz, Sigurd, kunsthistoriker, museumsdirektør
1894–1940 Sievert, Otto, maler
1894–1968 Skovgaard, K., landøkonom
1894– Svenningsen, Nils, diplomat
1894–1980* Sylvester-Hvid, Sven, reklamebureadirektør
1894–1978 Sønderup, Jens, politiker, minister
1894–1971 Thomsen, Carl, bibliotekar
1894– Thorkil-Jensen, Niels, geodæt, rektor
1894– Wandel, Gertie, politiker
1894–1981 Vedel, A. H., søofficer
1894–1970 Werner, Hans, forfatter, afdelingschef DR
1894–1973 Vestbirk, Anthon, ambassadør
1894–1945 Wichfeld, Monica
1894–1982 Wulff Pedersen, A., kvægavlskonsulent
1894–1963 Aakjær, Svend, arkivar
1895–1973 Agger, Knud, maler
1895–1964* Andersen, Carl Angelius, redaktør
ca. 1895–1933 Arnarulúnguaq, grønlandsk ekspeditionsdeltager
1895– Arup, Ove Nyquist, ingeniør
1895–1948 Barfoed, Viggo, journalist, forfatter
1895–1971 Bentzon, Henrik, skuespiller
1895–1964 Botved, A. P., pilot
1895– Brandt Rehberg, Poul, fysiolog
1895– Christensen, Knud, branddirektør
1895–1963 Christiansen, Chr., minister
1895–1971 Christiansen, Margrethe, højskolelærer
1895–1955 Dahl, Eyvind, søofficer
1895–1981 Dalgaard, Knud, økonomidirektør
1895–1976 Dam, Henrik, kemiker
1895–1977 Degerbøl, Magnus, zoolog
1895–1949* Dietzmann, Rudolf, musiker
1895– Djurhuus, Christian, lagmand
1895–1977 Dyrbye, Niels, landbrugsskoleforstander
1895–1977 Falk Hansen, Aage, redaktør
1895– Fischer, Asger, forlagsboghandler
1895–1976 Grønborg, Peder, ingeniør
1895–1955 Gudjónsson, Skúli, hygiejniker
1895– Gudme Leth, Marie, stoftrykker
1895–1966 Gudmundsen-Holmgreen, Jørgen, billedhugger
1895–1968 Hansen, Oskar, forfatter, journalist
1895– Hansen, Ove, fabrikdirektør
1895–1982 Hartmann, Ellen, lektor
1895–1957 Haase, Ejnar, forlagsboghandler
1895–1975 Jacobsen, Harry, litteraturforsker
1895–1965 Jacobsen, J. C., fysiker
1895– Jespersen, Svend, billedhugger
1895–1978 Johansen, Kjeld, statistiker
1895–1978 Krebs, Nathalie, keramiker
1895–1971 Kristensen, Axel, minister, ingeniør
1895–1955 Kristensen, Frode, højskolelærer, statskonsulent
1895–1981 Kristensen, H. K., historiker
1895–1970 Krogh, Torben, musik- og teaterhistoriker
1895–1961 Langseth, A., kemiker
1895– Lannung, Hermod, politiker, jurist
1895–1981 Larsen, Knud, bibliotekar
1895–1983 Lunding, Ib, arkitekt
1895–1978 Margolinsky, Jul., bibliotekar
1895– Margrethe, prinsesse
1895–1970 Nedergaard, Paul, præst
1895–1962 Neiiendam, Michael, præst, kirkehistoriker
1895–1979 Nielsen, Karl, forfatter
1895–1973 Nørgaard, Peder, rådsformand
1895–1944 Paludan-Müller, Svend, officer
1895–1981 Petersen, Alfred, forbundsformand
1895–1977 Petersen, Harald, minister
1895–1965 Raft, Carsten, politiker
1895–1953 Rasmussen, Gustav, minister
1895–1972 Rée, Knud, minister, redaktør
1895–1973 Reiter, Paul J., psykiater
1895–1975 Ridder, Johs., forstander Landøkon. driftsbureau
1895–1957 Rue, Harald, litteraturforsker
1895–1982 Rønsted, Karmark, kommunalpolitiker
1895–1976 Saugman, Christian, grosserer, jurist
1895–1971 Scherz, Gustav, teolog
1895–1980* Schnedler, G. S., ingeniør, civiløkonom
1895–1956 Schultzer, Poul, læge
1895– Schøtt, Else, sanger
1895–1974 Starcke, Viggo, læge, minister
1895–1978 Søe, N. H., teolog
1895–1957 Søndergaard, Jens, maler
1895–1968 Telling, Søren, arkæolog, forfatter
1895–1978 Tetens, Hans, fængselsdirektør
1895–1971 Thorsen, Svend, redaktør, forfatter
1895–1978 Tordrup, S. A., psykolog
1895–1970 Tovborg Jensen, S., jordbundskemiker
1895–1971 Wagner, Svend, officer
1895– Weg, Th., fotograf
1895–1984 Villemoes Andersen, Ellen, foreningsformand
1895–1963 Woel, Cai M., forfatter
1895–1980 Vøhtz, Agnete, departementschef
1896–1978 Andreasen, A. H. M., kemiker
1896–1981 Aschengreen, J. Christian, direktør ØK
1896–1970 Barr, Kaj, orientalist
1896–1984 Berg, Sigurd, musikforfatter
1896–1954 Bindslev, Alfred, politiker
1896–1969 Bomholt, Julius, minister
1896–1981 Bredsted, Aage, stadsbibliotekar
1896–1979 Bugge, Aage, provst, lektor
1896–1982 Bukdahl, Jørgen, forfatter
1896–1940 Christensen, John, maler
1896–1983 Christensen, N. Chr., redaktør
1896–1974 Colding, Poul, historiker
1896–1976 Dahl, Flemming, historiker
1896–1983 Dahlerup, Johanne, politiker
1896–1958 Dedichen, Herman, ingeniør

1896–1955 Gabrielsen, Holger, skuespiller
1896–1958 Gamborg, Leif, advokat
1896– Geill, Torben, læge
1896–1978 Gorrisen, N. J., advokat
1896– Grønborg, Johannes, trælastgrosserer
1896–1971 Hansen, Rasmus, minister
1896–1948 Haslund-Christensen, Henning, ekspeditionsleder
1896– Holm, Kai, skuespiller
1896–1982 Hvass, Frants, diplomat
1896–1975 Hye-Knudsen, Johan, dirigent
1896–1961 Høeg, Carsten, filolog
1896– Ingholt, Harald, arkæolog
1896– Jespersen, Kr., redaktør
1896–1963 Jørgensen, Gunnar, pædagog, forfatter
1896–1971 Jørgensen, Holger, ingeniør, gæringstekniker
1896–1964 Kemp, Tage, arvebiolog
1896–1982 Kjær-Hansen, Max, erhvervsøkonom
1896–1957 Kornerup, Bjørn, kirkehistoriker
1896–1967 Kristiansen, Aksel, missionær
1896–1978 Lind, Egmont, konservator
1896–1959 Linderstrøm-Lang, K., kemiker
1896– Lund, F. C., arkitekt
1896–1946 Lütken, Hulda, forfatter
1896– Madsen, Søren, fabrikant
1896–1968 Magnus, Reidar, maler
1896–1981 Malling, Anders, præst
1896–1962 Martensen-Larsen, H., skovrider
1896– Mertz, Ellen Louise, geolog
1896–1972 Møller, Erik C. V., officer
1896–1973 Møller, Knud O., farmakolog
1896–1976 Nielsen, Harald, politiker
1896–1968 Nordentoft, Einar M., officer
1896–1983 Nørby, Einar, sanger
1896–* Opffer, Emil, journalist
1896–1975 Paludan, Jacob, forfatter
1896–1962 Pedersen, Axel, professor i plantekultur
1896– Peschardt-Hansen, Holger, ingeniør
1896–1957 Petersen, H. J., proprietær
1896–1938 Plesner, Johan, historiker
1896–1975 Poulsen, Chr., geolog
1896–1965 Rosing, Otto, præst, forfatter, maler
1896–1972 Rubow, Paul V., litteraturforsker
1896–1965 Schlegel, Frits, arkitekt
1896–1974 Schou, Svend Aage, kemiker, farmaceut
1896–1982 Skautrup, Peter, filolog
1896–1983 Soya, C. E., forfatter
1896–1965 Spärck, R., zoolog
1896–1969 Stæhr-Nielsen, Olaf, billedhugger
1896– Suhr, Th., biskop
1896–1946 Svendsen (Johan-Svendsen), Eyvind, skuespiller
1896–1974 Sørensen, A. E., skibsreder
1896–1976 Thomsen, Math., zoolog
1896–1967 Thygesen, Per, læge
1896–1976 Topsøe-Jensen, Helge, litteraturforsker, bibliotekar
1896–1969 Ulrich, Einer, tennisspiller
1896–1969 Wesenberg-Lund, E., zoolog
1896–1966 Vestbo, Emanuel, husmandsfører
1896–1951 Wilton, Ebba, sanger
1896–1963 Volten, Aksel, ægyptolog
1896– Vaag, Arthur, læge
1896–1970 Østergaard, E., gårdejer, sparekassedirektør
1896–1984 Aarup, Th., kvægopdrætter
1897–1975 Barkholt, Johs., boghandler
1897–1976 Bendixen, H. C., veterinær
1897–1951 Bentzon, Jørgen, komponist
1897–1941 Biilmann Petersen, Børge, tegner, maler
1897–1968 Billmann Petersen, Gunnar, arkitekt, tegner
1897–1983 Borchsenius, Poul, præst, forfatter
1897–1978 Brøndsted, Henning, teaterchef
1897–1976 Bundgaard, J. A., filolog
1897–1978 Dahlerup, Aksel, programdirektør
1897–1979 Dam, Mogens, forfatter, journalist
1897–1972 Djursholt, Henry, fabrikant, organisationsleder
1897–1972 Ebstrup, Erik, bibliotekar
1897–1976 Finsen, Helge, arkitekt
1897–1982 Foss, Erling, ingeniør
1897–1978 Friis, Finn, sekretær ved Folkeforbundet, forfatter
1897–1956 Fussing, Hans H., historiker
1897–1961 Gram, Kaj, botaniker
1897–1970 Grønbæk, M. V., teolog
1897–1944 Gudme, Peter de Hemmer, forfatter
1897–1982 Hald, Margrethe, museumsinspektør, tekstilhistoriker
1897– Hannover, Poul, ingeniør
1897–1972 Hansen, Elin, redaktør
1897–1961 Hansen, Max, sanger, skuespiller
1897–1967* Hegner, Oskar, musiker
1897–1958 Heiberg, Edvard, arkitekt
1897–1976 Hermansen, Carl, minister
1897–1974 Holm, Axel, statistiker, historiker
1897–1968 Hoppe, Erik, maler
1897–1959 Hvidberg, Flemming, præst, minister
1897– Hvidt, Valdemar, jurist
1897–1976 Jacobsen, Lydik S., ingeniør
1897–1973 Johansen, Hans, zoolog
1897–1955 Juncker, Thorkild, direktør Århus Oliefabrik
1897–1974 v. Kauffmann, Ernst, bankdirektør
1897– Knudsen, Helge, redaktør, diplomat
1897–1948 Knutzon, Per, instruktør
1897–1982 Kronika, Jacob, redaktør, forfatter
1897–1965 Krüger, Paul, litteraturforsker
1897–1954 Langberg, Sigurd, skuespiller
1897–1972 Larsen Aksel, politiker
1897–1977 Larsen, Karl, maler
1897–1969 Lassen-Nielsen, Morten, ingeniør
1897–1972 Lieberkind, Ingvald, zoolog
1897–1982 Madsen, Sofie, børnehjemsforstander
1897–1972 Mansted, Svend, ingeniør
1897–1969 Melchior, Marcus, overrabbiner
1897–1969 Milthers, Aksel, professor landbohøjskolen
1897– Møller, Viggo Sten, arkitekt
1897–1958 Nygaard, Fredrik, forfatter
1897–1949 Olufsen, Svend, radiofabrikant
1897–1980* Opffer, Ivan, tegner
1897–1974 Petersen, Hans W., skuespiller
1897–1943 Petersen, Nis, forfatter
1897–1980* Rasmussen, Poul Lauritz, bronzestøber

1899– Clausen, Franciska, maler
1899–1966 Clemmesen, Carl, læge, rådmand
1899–1981 Dige, E., departementschef
1899–1972 Frederik IX, konge
1899–1963 Gotfredsen, Edvard, læge, medicinalhistoriker
1899–1982 Gran, Henry, forbundsformand
1899–1958 Gruhn, Axel, ingeniør, direktør
1899–1958 Hansen, Hans, arkitekt
1899–1981 Harlang, Frantz, erhvervsleder, filantrop
1899–1962 Hassø, Arthur G., historiker
1899– Helgason, Jón, filolog
1899–1965 Hjelmslev, Louis, sprogforsker
1899– Holst, Henry, musiker
1899–1981 Holtved, Erik, eskimolog
1899– Høffding, Finn, komponist
1899–1978 Iversen, Carl, nationaløkonom
1899–1983 Jakobsen, Andreas, forsorgsdirektør
1899–1981 Jensen, Arthur, skuespiller
1899– Jensen, Helge, maler
1899–1971 Juul Andersen, Ingefred, rådsformand, politiker
1899–1968 Jørgensen, C. A., arvelighedsforsker, botaniker
1899–1970 Jørgensen, Peter, filolog
1899–1980 Kjær, Holger, højskolelærer
1899– Klindt Sørensen, Anna, maler, grafiker
1899– Kristensen, Thorkil, minister
ca. 1899–1978 Kristiansen, Qâvigarssuaq, ekspeditionsdeltager
1899–1968 Larsen, Johs., landbrugsskoleforstander, politiker
1899–1964* Lassen, Tyge, redaktør
1899– Leth, Harald, maler
1899– Lindberg, Kai, minister
1899–1984 Lunding, H. M., officer
1899–1968 Lundsgaard, Einar, fysiolog
1899–1959 Lynge, Augo, politiker
1899–1965 Madsen, Karl, organisationssekretær
1899–1976 Malinowski, Arno, billedhugger
1899–1977 Margaretha, prinsesse
1899–1979 Mohr, Kjartan, politiker
1899–1926* Moltesen, Erik, kunsthistoriker
1899–1964 Nielsen, Jens, læge
1899–1973 Naae, Viggo, bogtrykker
1899–1964 Olesen Larsen, K., præst
1899–1981* Plenge, Jørgen, forstander for blindeinstituttet
1899–1979 Ross, Alf, jurist
1899–1965 Sandemose, Aksel, forfatter
1899–1967 Schiøler, Victor, musiker
1899–1965 Schmidt, August F., forfatter
1899– Skjær, Henry, sanger
1899–1967 Smith, Johannes, forfatter
1899–1973 Starcke, Henrik, billedhugger
1899–1945 Stecher Christensen, E., borgmester
1899–1963* Wandel, Marie, maler
1899–1980 Aastrup, K. L., teolog, salmedigter

1900– Andersen, Nina, partisekretær
1900–57 Bang, Peter, radiofabrikant
1900– Bartholin, Birger, balletmester
1900– Bengtsson, Gerda, tegner
1900– Bjørløw, Gunnar, fabrikant
1900– Broby-Johansen, R., forfatter
1900– Broe, Ellen, sygeplejekonsulent
1900–71 Brøndal, Axel, direktør ØK
1900–63 Dohm, S. A., fabrikant
1900–58 Guttorm, Svend, maler
1900– Hansen, Gregers, kommunaldirektør
1900– Hansen, Henny Harald, etnograf, museumsinspektør
1900– Hasle, Henning, minister, advokat
1900– Heinesen, William, forfatter
1900–78 Hemmingsen, Axel M., fysiolog, zoolog
1900–78 Herdal, Harald, forfatter
1900– Hjalf, Viggo, officer
1900– Holm, Asger, døvepædagog
1900–80 Holt, Paul, rektor, politiker
1900– Husted, Erik, læge
1900–38 Jacobsen, Jørgen-Frantz, forfatter
1900–66 Jensen, Holger J., maler
1900–44 Jensen, Robert, radioforhandler
1900–33 Kiærskou, Paul, billedhugger
1900–76 Knud, arveprins
1900–48* Lange, Ib, forfatter
1900–75 Larsen, Elisabeth, sygeplejerske
1900–74 Lassen, H. C. A., læge
1900–74* Lauritzen, Ivar, skibsreder
1900–81 Lund, Svend Aage, redaktør
1900–46 Lund, Aage, dyrefysiolog
1900–74 Madsen, Maria, sygeplejerske
1900– Matras, Christian, filolog, forfatter
1900–84 Mollerup, Helga, bibliotekar
1900–80 Moltesen, Per Algot, cand. agro.
1900–56 Munch-Petersen, Erwin, jurist
1900–71 Neergaard, Anders N., ingeniør
1900–62 Nielsen, Martin, politiker, redaktør
1900–67 Normann Andersen, Kai, komponist
1900–83 Nyholm, Jens, bibliotekar
1900– Nøjgaard, Niels, præst
1900– Nørløv, Viola, kommunalpolitiker
1900–68 O'Fredericks, Alice, filminstruktør
1900–76 Ostenfeld, Christen, ingeniør
1900– Oxenvad, Erik, filolog
1900–75 Pedersen, Thomas, fotograf
1900–73 Popp-Madsen, Carl, advokat
1900– Poulsen, Erik M., zoolog
1900–62 Rahr, Erik, billedhugger
1900– Rask-Nielsen, Ragna, biokemiker
1900–67 Rasting, Carl, jurist
1900–82 Rendtorff, Conrad, præst
1900–65 Rosenstand, Thomas, landbrugsskoleforstander
1900–61 Rytter, Aage L., minister
1900–82 Sadolin, Ebbe, tegner, kunsthåndværker
1900– Salomon, Harald, billedhugger, medaljør
1900– Skrubbeltrang, Fridlev, historiker
1900– Stephensen, Hakon, arkitekt, chefredaktør
1900–52 Tharnæs, Charles, skuespiller, forfatter
1900–80 Thestrup, Knud, minister
1900– Tranekjær Rasmussen, Edgar, psykolog
1900–78 Wolff, Niels L., entomolog, ingeniør
1900–75 Ødum, H., geolog
1901–61 Abell, Kjeld, forfatter
1901– Abildgaard, Knud, fabrikant

1901– Andersen, Poul, filolog
1901–73 Arnholtz, Arthur, tale- og sangforsker
1901– Bech-Bruun, Helge, advokat
1901–80 Bertelsen, Aage, rektor
1901–80 Bonnesen, Merete, journalist
1901– Bredsdorff, Morten, seminarierektor
1901–61 Bruun, Anton Fr., zoolog
1901– Bøggild, Mogens, billedhugger
1901–43* Clemmensen, Carl Henrik, journalist
1901–65 Deutsch, Peter, musiker
1901–75 Dich, Jørgen, økonom
1901–76 Draminsky, Paul, ingeniør KTAS
1901–77 Duus Hansen, L. A., ingeniør
1901– Dybdal, Bodil, dommer
1901–74 Elling, Christian, kunsthistoriker
1901–82 Gam, Mikael, minister
1901–69 Garth-Grüner, Georg Chr., godsejer
1901– Giversen, Peter, kvægopdrætter
1901–74 Grunnet, Niels, redaktør
1901–57 Grønbech, Kaare, orientalist
1901–61 Gudme, Sten, journalist
1901–72 Hamburger, Povl, lektor, organist
1901–78 Hammerich, Borghild, humanitær organisator
1901–83 Hannover, Knud, fabriksdirektør
1901–76 Hansen, Paul, fiskeribiolog
1901– Hjejle, Bernt, advokat
1901–83 Hjorth Nielsen, Søren, maler, grafiker
1901–71 Holm, Søren, religionshistoriker
1901–81 Hurwitz, Stephan, jurist
1901– Husfeldt, Erik, læge
1901–69* Høeberg, Esther, sanger
1901– Jacobsen, Hans Jacob, forfatter
1901–78 Johansen, Knud W., ingeniør
1901–60 Karlshøj, Poul, kreditforeningsdirektør, gårdejer
1901–81 Kiær, Eigil, havearkitekt
1901– Klem, Knud, museumsdirektør
1901–83 Koefoed-Petersen, Otto, egyptolog
1901– Kragh, Erik, officer
1901– Lange, Per, forfatter
1901–30 Lassen, Elna, danser
1901– Lassen, Mogens, arkitekt
1901– Lau, Anker, grosserer
1901– Lindgren, Erik, departementschef
1901– Lorenzen, Aage, dommer
1901– Magnussen, Eli, sygeplejerske
1901–77 Malling, V., ingeniør
1901– Mansa, J. L., ingeniør
1901– Moltke, Erik, runolog, historiker
1901–65 Mommsen, Frederik, bibliotekar
1901– Møller, Jens, ingeniør
1901–57 Neergaard, Ebbe, forfatter
1901–76 Nielsen, Sven, forlægger
1901– Nyholm, Asger, seminarierektor
1901– Olsen, Edith, forbundsformand
1901– Olufsen, A., godsejer, organisationsleder
1901–80 Paulsen, J. J., bankdirektør, borgmester
1901– Pedersen, Kai O., kemiker
1901–81 Pedersen, Sigurd, ingeniør
1901–77 Porsild, A. E., botaniker
1901– Preil, Louis, musiker, kapelmester
1901–80 Rasch, Georg, matematiker
1901–59 Rasmussen, Ebbe, fysiker
1901–67 Reinhard, Erik, fabrikant
1901–72 Roussell, Aage, arkitekt, arkæolog
1901–72 Simonsen, Magnus, journalist
1901–71 Steenberg, Jan, kunsthistoriker
1901– Thomsen, Elise, pædagog
1901– Thygesen, J. C., direktør DDSF
1901–77 Warrer, Sigurd, grosserer
1901–81 Westerby, Erik, arkæolog
1901–66 Ørskov, Søren, læge
1901– Ørum, T. P. A., officer
1902– Andreasen, Sune, højskoleforstander
1902– Bagge, Povl, historiker
1902– Bergsøe, Svend, fabrikant
1902–74 Bjerge, Torkild, fysiker
1902–50* Bjørner, Bue, politiker
1902– Bro-Jørgensen, J. O., historiker, arkivar
1902– Bruun, Alice, socialpolitiker
1902–83 Clausen, Carl F., ingeniør
1902–51 Clausen, Emil, præst
1902–72 Edelmann, Rafael, bibliotekar
1902–82 Eickhoff, Gottfred, billedhugger
1902–72 Eriksen, Erik, minister, gårdejer
1902–79 Eriksen, Niels, gårdejer, politiker
1902– Fischer Holst, Tage, officer
1902–74 Foght, Helga, kunsthåndværker
1902– Frederiksen, Emil, litteraturforsker
1902–75 Grue-Sørensen, Svend, gårdejer
1902–65 Gyth, Volmer, officer
1902– Hansen, Einar, forlægger
1902– Hermann, Povl, dommer
1902–83 Holten, Sven, politimester
1902–80 Hostrup-Pedersen, A., ingeniør, fabrikant
1902– Houmann, Børge, forlægger, forfatter
1902– Hvass, Hans, zoolog, forfatter
1902– Højby, Sigurd, undervisningsdirektør
1902–61 Højland Christensen, Aage, officer
1902–71 Jacobsen, Arne, arkitekt
1902–66 Jensen, Folmer, musiker
1902–66 Joensen, Martin, forfatter
1902– Juhl, A. U., godsejer
1902– Jørgensen, Peter, husmandsleder
1902–* Knudsen, Johannes, præst, kirkehistoriker
1902–56 La Cour, Paul, forfatter
1902–73 Larsen, Gunnar, minister, ingeniør
1902– Larsen, Jens Peter, musikhistoriker
1902–84 Lassen, Flemming, arkitekt
1902–80 Lauritzen, Kirsten, filantrop
1902–78 Lichtenberg, Niels, ingeniør, redaktør
1902–82 Lund, Einar, officer
1902– Lund, Erik, rektor, historiker
1902–70 Lund, Torben, jurist
1902–83 Madsen, Wolhardt, kreditforeningsdirektør, borgmester
1902–78 Malantschuk, Gregor, filosof
1902–79 Moltke, Kai, forfatter, politiker
1902–84 Mottlau, Kaj, maler
1902– Mortensen, Enok, præst, udvandrerhistoriker
1902–45 Nielsen, Jørgen, forfatter
1902– Nielsen, Stinus, lærerforeningsformand
1902– Olsen, Th. Hagedorn-, maler
1902– Ostenfeld, Ib, læge, forfatter
1902–77 Priemé, Ernst, redaktør
1902– Rasmussen, Hans, forbundsformand
1902– Ricard, Carl, advokat
1902–78 Rohde, Peter P., forfatter
1902–73 Rybner, Jørgen, ingeniør

1904–46 Rohde, Gabriele, medlem af Det danske råd i London
1904–77 Roos, Heinrich, præst, filolog
1904– Rosenberg, Herbert, musikforsker
1904–74 Rosenfeld, Léon, fysiker
1904– Sandbæk, Harald, præst
1904– Saunte, Edel, advokat, borgmester
1904– Schroeder, Erling, skuespiller, instruktør
1904–73 Schultzer, Bent, filosof
1904–83 Sikjær, Søren, fysiker
1904– Skalts, Vera, leder af Mødrehjælpen
1904– Skov, P. E. N., generaldirektør DSB
1904– Steensen, Niels, ingeniør
1904– Suenson, Palle, arkitekt
1904–80 Svendsen, Torben Anton, sceneinstruktør
1904–55 Syberg, Franz, komponist, organist
1904–69 Sørensen, Poul, minister
1904–84 Sørensen, Aage, tekstilfabrikant
1904– Terkelsen, Terkel M., chefredaktør
1904– Thaning, Kaj, præst
1904–74 Thisted Knudsen, Poul, jurist, borgmester
1904– Tholstrup, Knud, direktør Kosangas
1904– Thorkelin, Frederik, forsikringsdirektør, bogsamler
1904–72 Thygesen, Thyge, sanger
1904–* Tovborg Jensen, Mette, malkekonsulent
1904– Wechselmann, Sigurd, amtmand, forligsmand
1904–75 Volkova, Vera, koreograf
1904–77* Ørnberg, Leif, danser
1904–82 Aabye, Karen, forfatter
1905–57 Afzelius, Adam, historiker
1905– Ahlefeldt-Laurvig-Bille, Gregers, jagtkonsulent
1905– Andersen, Einar, geodæt
1905–84 Bach, H., filolog
1905–68 Bergsøe, Flemming, maler
1905–* Bjørløw, Sven, fabrikant
1905– Boesen, Gudmund, museumsinspektør
1905– Boland, Holger, sanger, sceneinstruktør
1905–* Busck, Helge, forlagsboghandler
1905–83 Clausen, Hjalmar, agronom
1905–66 Clausen, Mads, fabrikant
1905–84 Clemmesen, Erik, maler, grafiker
1905–64 Diderichsen, Poul, filolog
1905–76 Fabritius, Albert, genealog, historiker
1905–66 Falk-Jensen, Jørgen, forlægger, kunsthandler
1905– Federspiel, Per, advokat, minister
1905– Fenchel, Werner, matematiker
1905– Halkjær, Laura, højskolelærer
1905–61 Hammershøy, P. V., officer
1905– Hansen, Gunnar, journalist
1905–80 Hartvig Rasmussen, Eigil, arkitekt
1905– Hauch, Viggo, borgmester
1905– Hein, Piet, forfatter
1905–78 Hejselbjerg Paulsen, Hans, præst
1905–79 Holmblad, N. E., ingeniør
1905– Høirup, Jacob, stiftamtmand
1905– Johannesen, Marius, højskoleforstander
1905– Jørgensen, Pauli, fodboldspiller
1905–80 Kjærgaard, Niels, jurist
1905– Kock, H. H., departementschef
1905–80 Koch, Peter, arkitekt
1905– Kristensen, Svenn Eske, arkitekt
1905–71 Lander, Harald, balletmester, koreograf
1905– Larsen, Helge, museumsinspektør
1905–64 Larsen, Svend, museumsdirektør, historiker
1905–68 Lauring, Gunnar, skuespiller
1905– Lehm Laursen, Johannes, bibliotekar
1905–81 Løgstrup, K. E., teolog
1905–74 Marschall, Paul, ingeniør
1905–49 Martinsen, K. B., officer
1905–74 Munck, Ebbe, journalist, hofchef
1905– Nellemose, Karin, skuespiller
1905– Nielsen, Frederik, forfatter
1905– Nørfelt, Aage, skoledirektør, seminarierektor
1905–* Olsen, Agnete, forfatter
1905–62 Olsen, Lars M., forlagsboghandler, politiker
1905– Pedersen, Axel Ivan, politiker
1905– Pedersen, Gunnar, generaldirektør P. & T.
1905– Poulsen Skou, Ulla, danser, skuespiller
1905– Rasmussen, Harald, landbrugskonsulent
1905–71 Reunert, Willy, redaktør
1905–73 Riismøller, Peter, arkæolog, museumsdirektør
1905–63 Rottensten, Johan, statskonsulent
1905–41 Raadal, Erik, maler
1905–63 Sander-Hansen, C. E., ægyptolog
1905–79 Scherfig, Hans, forfatter, maler
1905–77 Schjødt-Eriksen, Svend, officer
1905–58 Schultz, C. G., arkitekt
1905–50 Schyberg, Frederik, litteraturforsker
1905–78 Sthyr, Jørgen, kunsthistoriker
1905– Stürup, Georg K., psykiater
1905– Søndergaard, Povl, billedhugger
1905– Tesdorpf, Edward, godsejer
1905– Trolle, Jørgen, jurist
1905– Vagning, Esther, musiker
1905– Wendt, Frantz, historiker
1905– Vibæk, Jens, historiker, pædagog
1905– Windinge, Bennet, arkitekt
1905–83 Zieler, Mogens, maler, tegner
1906– Albeck, Gustav, litteraturforsker
1906– Ammundsen, Esther, læge, medicinaldirektør
1906–76 Balzer, Jürgen, journalist
1906–82 Billgren, Poul, socialpædagog
1906–72 Boye, Georg, havearkitekt
1906–83 Bro Larsen, Ellinor, zoolog
1906– Brünniche, Eigil H., kunsthistoriker, museumsdirektør
1906– Bræstrup, F. W., zoolog
1906–68 Bæksted, Anders, museumsinspektør
1906– Böcher, Steen B., geograf
1906–81 Christensen, Aksel E., historiker
1906– Christensen, Bernhard, organist, komponist
1906– Christensen, C. A., redaktør, historiker
1906–67 Christensen, Erna, neuropatolog
1906– Christiansen, Hans C., økonom
1906–69 Christrup, G. L., advokat
1906– Diderichsen, Børge, teolog
1906– Ewans, Kai, musiker
1906–78 Falck Hansen, Willy, cykelrytter
1906–67 Farup, Bodil, psykolog
1906– Foged, Niels, botaniker
1906– Foget, Maja, sygeplejerske
1906–54 Folke, Dan, direktør, komponist

1906–56 Franck, Gudrun, bibliotekar
1906– Frimodt-Møller, Johannes, lægemissionær
1906–71 Førslev, Harriet, flyver
1906– Graae, Jutta, fuldmægtig i forsvarsstaben
1906–60 Hansen, H. C., minister
1906– Hansen, K. G., fysiker
1906– Heineke, Svend, fabrikant
1906– Henriksen, Gunnar, redaktør
1906–76 Henriques, Alf, litteraturforsker
1906– Horn, Svend, politiker
1906–79 Højgaard, Else, danser, skuespiller
1906–83 Illum, Knud, jurist
1906– Jakobsen, Frode, minister
1906– Jensen, Carl P., minister
1906–75 Jensen, Erik, biskop
1906–62 Jernert, C. V., bankdirektør
1906–79 Joensen-Mikines, S., maler
1906– Johansen, Gunnar, musiker
1906–82 Kjærulff-Schmidt, Helge, skuespiller
1906–45 Klitgaard, Mogens, forfatter
1906–80* Krabbe, Henning, litteraturforsker
1906–77 Krarup, Per, rektor
1906– Langkilde, Hans Erling, arkitekt
1906– Lynge, Hans, billedhugger
1906–69 Mathisen, Leo, musiker, komponist
1906–78 Munch, Ingeborg, folkesanger
1906–58 Møller, Aksel, politiker
1906–72 Nissen, Mogens Jermiin, forfatter
1906–79 Olsen, Kåre, bibliotekar
1906–72 Poulsen, Iver, dyrlæge, politiker
1906–72 Paaskesen, Holger, seminarierektor
1906– Reimers, Frithjof, apoteker
1906– Rud, Lotte, højskoleforstander
1906–60 Rungwald, Helge, teaterdirektør
1906–76 Salminen, Sally, forfatter
1906–42 von Schalburg, C. F., officer
1906–75 Schiøtz, Aksel, sanger
1906–81 Seidelin, Paul, præst, teolog
1906–70 Skalts, Axel, departementschef
1906–73 Skjoldby, Aage, fabrikant
1906–74 Skou, Ove, skibsreder
1906– Speggers, Chr., landmand, organisationsleder
1906– Steensberg, Axel, historiker
1906–* Svendsen, Elga Olga, revyskuespiller
1906–64 Søltoft-Jensen, Jens, redaktør
1906–46 Søndergaard, Josef, tegner
1906–78 Sørensen, Arne, politiker, forfatter
1906–73 Sørensen, Poul, forfatter
1906–* Tang Kristensen, Johannes Evald, bibliotekar, forfatter
1906–* Thomsen, Ellen, zoolog
1906–71 Thorson, Gunnar, zoolog
1906– Wassard, Alfred, borgmester
1906– Viderø, Finn, organist, komponist
1906– Vinding, Ole, journalist
1906– Winkel, Per, officer
1906–76 Yde, Jens, etnograf, museumsinspektør
1907– Abitz, Erik Andreas, dommer
1907– Andersen, Ernst, jurist
1907–69 Andersen, Ib, tegner, arkitekt
1907–83 Andersen, Niels, advokat
1907– Andersen, Ragnhild, politiker
1907– Andresen, Kaj, minister
1907– Asmussen, Erling, idrætsfysiolog
1907–83 Banke, Niels, økonom
1907–* Barnow, Poul, tømmerhandler
1907– Bendtsen, Folmer, maler
1907–82 Bendtsen, Paul H., ingeniør
1907– Billeskov Jansen, F. J., litteraturforsker
1907– Bodelsen, Merete, kunsthistoriker
1907– Bonnevie, Poul, læge
1907– Bovin, Karl, maler
1907 Buchthal, Fritz, neurofysiolog
1907– Dons Christensen, Johs., forstander
1907–80 Enevoldsen, Jens, skakmester
1907–77 Fiehn, Erik, komponist
1907– Gandil, Chr., forstkandidat
1907– Grønholt Pedersen, Einar, boghandler
1907– Hammer, Marie, entomolog
1907–80 Hannemann, Johan, ingeniør
1907– Heerup, Henry, maler
1907– Heinild, Svend, læge
1907–81 Helbæk, Hans, konservator
1907– Hoff, Arne, museumsdirektør
1907– Holck-Larsen, Henning, ingeniør, industridrivende
1907–78 Hübner, Oluf H., apoteker
1907–74 Hækkerup, Hans, minister
1907– Islandi, Stefan, sanger
1907–69 Iuul, Stig, jurist
1907– Jensen, Ella, forbundsformand
1907– Jessen, Børge, matematiker
1907– Johansen, Elisabeth, politiker
1907–53 Johansen, Sigfred, skuespiller
1907– Jørgensen, Harald, historiker
1907– Kampp, Ebba, forstander
1907–83 Kiilerich, Ole, journalist
1907–75 Lauesen, Marcus, forfatter
1907–76 Lommer, Stig, teaterdirektør
1907– Lukman, N., folkemindeforsker
1907–76 Mathiesen, Egon, maler
1907– Mortensen, Otto, komponist
1907–82 Muus, Flemming B., officer
1907–* Møller, Bjørn, direktør Hornung & Møller
1907– Møller-Jensen, Viggo, arkitekt
1907– Neergaard, Paul, plantepatolog
1907– Olufsen, Morten, kabinetssekretær
1907– Pihl, Mogens, fysiker
1907– Prenter, Regin, teolog
1907– Rasmussen, Franka, maler, billedvæver
1907–83 Ringsted, Henrik V., journalist
1907– Rostrup, Haavard, kunsthistoriker, museumsdirektør
1907– Secher, Knud, chefredaktør
1907–* Simonsen, Ole, direktør Bing & Grøndahl
1907– Steemann Nielsen, E., plantefysiolog
1907–71 Sten, Holger, filolog
1907– Strand, Kaj Aa., astronom
1907–80 Stærmose, Robert, højskoleforstander
1907– Søgaard, Helge, museumsdirektør, bibliotekar
1907– Thorvildsen, Knud, antikvar
1907–79 Torpe, Jørgen, skolehjemsforstander
1907–57 Uldall, H. J., filolog
1907– Ussing, Olaf, skuespiller
1907– Widding, Ole, ordbogsredaktør
1907– Winckler, Ida, broderitegner
1907– Winding Pedersen, H., nationaløkonom

1913– Jersild, Jørgen, komponist
1913– Joensen, H. D., læge
1913– Jørgensen, Eiler, forfatter
1913– Kamban, Janus, billedhugger
1913– Kirkegaard, Preben, bibliotekar, rektor
1913– Ladefoged, Kjeld, skovrider
1913– Ladegaard, Anna, forfatter
1913– Larsen, Niels Bjørn, politiker
1913– Lassen, Erik, museumsdirektør
1913–80 Mathiassen, Torkil, mejeridirektør
1913– Møller, Elna, arkitekt, redaktør
1913– Møller, Mærsk Mc-Kinney, skibsreder
1913– Nielsen, Niels Aage, filolog
1913– Nyboe Andersen, P., minister, bankdirektør
1913–81 Parving, V. E., tolddirektør
1913– Patursson, Erlendur, politiker
1913– Pedersen, Carl-Henning, maler
1913–67 Pedersen, Svend, programchef DR
1913– Plovgaard, Sven, bibliotekar
1913– Price, John, skuespiller, sceneinstruktør
1913–64 Rasmussen, Marcel, grafiker
1913– Reichhardt, Poul, skuespiller
1913– Saxov, Svend, geolog
1913– Schultz, Svend S., komponist
1913– Seidelin, Anna Sophie, forfatter
1913– Seidelin, Mogens, læge, personalhistoriker
1913– Sjøqvist, Viggo, arkivar, historiker
1913– Skak Jensen, Niels, gårdejer
1913–58 Smith, Ruth, maler, grafiker
1913–80 Stegger, Karl, skuespiller
1913– Strange Nielsen, A., lokalhistoriker
1913–53 Strunge, Tage, læge
1913–81 Sørensen, Max, jurist
1913– Thomsen, Ewald, folkemusiker
1913– Topsøe, Haldor, ingeniør
1913– Tworek, Wandy, musiker
1913– Vasegaard, Gertrud, keramiker
1913– Vebæk, C. L., museumsinspektør
1913– Vibe, Christian, zoolog
1914–84 Andersen, K. B., minister
1914– Andreasen, Gunnar, ingeniør
1914–64 Bang, Jette, fotograf
1914– Berntsen, Karen, psykolog
1914– Carlsen, Tage, fysiker
1914– Christensen, Knud, ingeniør
1914–83 Christensen, N. O., veterinær
1914–67 Christensen, Theodor, filminstruktør
1914– Clausen, Helge, kreditforeningsdirektør
1914– Dalsgaard, Sven, maler
1914–74* Dietzmann, Ruth, musiker
1914– Engqvist, Lisa, keramiker
1914– Fabricius, Paul, direktør
1914– From, Franz, psykolog
1914– Gerdes, Finn, forfatter
1914– Hallas-Møller, Knud, apoteker, medicinfabrikant
1914– Hartling, Poul, minister, højkommissær FN
1914– Henning-Jensen, Astrid, filminstruktør
1914– Hove, Ove, minister
1914–* Hækkerup, Grete, politiker
1914– Ilfeldt, Arthur, advokat
1914–79 Jacobsen, Werner, arkæolog, etnograf
1914– Jensen, Martin, ingeniør
1914–73 Jorn, Asger, maler
1914– Jørgensen, Mogens, maler
1914– Klerk, Niels, advokat
1914– Klougart, Asger, gartner
1914– Koch-Olsen, Ib, forfatter
1914– Koppel, Nils, arkitekt
1914–78 Krag, J. O., minister
1914–76 Kragh-Müller, C. C., skoleleder, forfatter
1914– Krohn, Gunnar, arkitekt
1914– Kruhøffer, Poul, læge
1914– Krøyer, Karl, fabrikant, opfinder
1914–74 Larsen, Alvilda, politiker
1914– Lassen, N. O., fysiker
1914– Leth, André, museumsdirektør
1914– Linnemann, Willy-August, forfatter
1914– Løwert, Karen Marie, teaterchef, skuespiller
1914– Moe, Bjørn, seminarielektor, administrator
1914–72 Mogensen, Børge, arkitekt
1914– Moltesen, Peter, forstmand
1914– Müller, Otto, departementschef
1914– Maaløe, Ole, mikrobiolog
1914– Nielsen, Børge, økonom, fabrikant
1914–82 Poulsen, Holger, zoolog
1914–80 Priess, Tage, østersproducent
1914–* Sadolin, Dan, fabrikant
1914–80 Seierup, H. C., chef for socialstyrelsen
1914– Stentoft, Aage, teaterdirektør, komponist
1914– Stief, Carl, filolog
1914– Svalastoga, Kaare, sociolog
1914– Søeborg, Finn, forfatter
1914–* Thaysen, Eigil Hess, læge
1914– Thestrup Pedersen, Ebbe, teolog
1914– Thygesen, Frants, dommer
1914– Toft, H. C., minister, gårdejer
1914– Trolle, Dyre, læge
1914– Wegner, Hans J., møbelarkitekt
1914–83 Wolff, Eigil H., officer
1914–82 Volmer-Sørensen, Sejr, teaterdirektør
1914–80 Zeuthen, Erik, zoofysiolog
1915– Andersen, Carl, ingeniør
1915– Aslyng, Cornelius, rektor landbohøjskolen
1915– Astrup, Poul, biokemiker
1915– Bagger-Sørensen, Erik, fabrikant
1915– Barker Jørgensen, C., zoofysiolog
1915– Becker, C. J., arkæolog
1915– Becker, John, væver
1915–* Becker, Kirsten, væver
1915– Birksted, Kaj, officer
1915– Brems, Hans, økonom
1915– Brüel, Per, ingeniør
1915– Budtz, Hanne, advokat, politiker
1915–82 Bødker, Laurids, folkemindeforsker
1915– Cederstrand, Ditte, forfatter
1915– Clemmensen, Tove, museumsinspektør
1915–81 Edelberg, Lennart, etnograf
1915– Elkær-Hansen, Niels, amtmand
1915– Faber, Tobias, arkitekt
1915– Frandsen, Erik, ingeniør
1915– Gersov, Gunner, forfatter
1915– Gjødesen, Mogens, museumsdirektør
1915– Halvorsen, Erik, højskoleforstander
1915–72 Hannestad, Knud, historiker
1915– Hofman-Bang, Niels, kemiker
1915– Hvidtfeldt, Arild, religionsforsker
1915–79 Hækkerup, Per, minister
1915–81 Hørlück, Anders Dons, gårdejer
1915–74 Jensen, Henry, geofysiker

1915–72 Kryger, Christian, programredaktør
1915–82 Larsen, Carl Aage, pædagog
1915– Larsen, Helge, minister, rektor
1915– Larsen-Ledet, Camma, borgmester
1915– Lomholt, Gunnar, læge
1915– Lund, Arne, arbejdsgiverleder
1915– Macholm, Niels, maler
1915– Mølbjerg, Hans, forfatter
1915–83 Nielsen, Frederik, litteraturforsker
1915– Noack, Bent, teolog, rektor
1915– Norn, Otto, kunsthistoriker
1915– Rasmussen, Halfdan, forfatter
1915– Rasmussen, Holger, etnolog, museumsinspektør
1915– Rasmussen, Viggo J., bryggeridirektør
1915– Rastenni, Rachel, sanger
1915– Roger Henrichsen, Børge, komponist, musiker
1915– Rostrup Bøyesen, Lars, museumsdirektør
1915– Ry Andersen, Sigurd, læge
1915– Scavenius, C. C., officer, godsejer
1915– Schoubye, Sigurd, museumsdirektør
1915– Schumann, Albert, cirkusdirektør
1915– Siim, J. Chr., læge
1915– Skov Jørgensen, Ingvard, undervisningsinspektør
1915– Snorrason, Egill, læge, medicinalhistoriker
1915–72 Sorgenfrei, Theodor, geolog
1915–* Staffeldt, Mogens, boghandler
1915– Sørensen, Jacob, minister
1915– Sørensen, Nele, redaktør
1915– Theilade, Nini, danser, koreograf
1915– Tiemroth, Edvin, skuespiller
1915– Tillisch, Frits G., officer
1915– Toldstrup, Anton, direktør
1915– Tornehave, Hans, matematiker
1915– Truelsen, Svend, jurist
1915– Tybjærg Hansen, Anders, læge
1915– Vásárhelyi, Georg, komponist
1915– Westman, Gunnar, billedhugger
1915– Vontillius, Jeppe, maler
1915– Wøldike Schmith, Tage, formand for ØK
1915– Aagesen, Aage, geograf
1916– Abildgaard, Ove, forfatter
1916–73 Allen, Johannes, forfatter
1916– Andersen, Karl N., direktør HT
1916– Andersen, Mogens, maler
1916– Andersen, Niels Knud, teolog
1916– Anthon, Henning, tegner, entomolog
1916– Arctander, Philip, arkitekt
1916– Asmussen, Svend, musiker
1916– Bartels, Eyvind, diplomat
1916– Berthelsen, Christian, skoledirektør
1916– Bindsløv, Laurits, generaldirektør DR
1916–74 Bjerke, Sten, skovrider
1916– Brauer, Willy, borgmester
1916– Ehlers, Louis, maler
1916– Engberg-Pedersen, Harald, programchef DR
1916–80 Fremm, Arne, direktør Røde kors
1916–82 Goldschmidt, Verner, sociolog
1916– Grandjean, Bredo, kunsthistoriker
1916–80 Guldberg, Stig, forstander
1916– Hansen, Georg, historiker
1916– Hansen, Hans Henning, arkitekt
1916–79 Houmøller, Sven, bibliotekar
1916–81 Ingerslev, Philip, advokat
1916–76 Jacobsen, Børge, plantepatolog
1916– Jensen, Knud W., museumsdirektør
1916– Kofod, Helmer, kemiker
1916– Kofoed-Hansen, Birthe, skoleforstander
1916–* Koppel, Eva, arkitekt
1916– Lippmann, Ole, SOE-leder
1916– Lundquist, Frank, biokemiker
1916– Melson, Søren, instruktør
1916– Meyer, Poul, jurist
1916– Mikkelsen, Vald. M., botaniker
1916– Muus, Hans, grosserer
1916–79 Møller, Orla, minister
1916– Olsen, Jørgen, politiker
1916– Philip, Grethe, politiker
1916– Schmith, Poul, jurist
1916– Schumann, Max, cirkusdirektør
1916– Sløk, Johannes, teolog
1916– Thommesen, Erik, billedhugger
1916– Thorsen, G. A. L., fabrikant
1916– Troels-Smith, Jørgen, museumsinspektør
1916–70 Westman, Karen, maler, grafiker
1916–80 Wilton, Kai, teaterchef, sceneinstruktør
1916–66 Winding, Poul, nationaløkonom
1916– Zassenhaus, Hiltgunt, læge
1916– Ørskov Christensen, Arne, værftsejer
1917– Albertsen, Kristian, politiker
1917– Andersen, Harald, antikvar, redaktør
1917–77 Andersen, Niels, politiker
1917– Bang, Thøger, matematiker
1917– Bibby, Geoffrey, arkæolog, museumsinspektør
1917– Birkelund, Poul, musiker
1917– Blegvad, Mogens, filosof
1917– Brandstrup, Ole, kritiker
1917– Bruun, Per, ingeniør
1917– Buhl, Jon Palle, højesteretssagfører
1917– Christensen, N. O., landshøvding
1917– Clauson-Kaas, Niels, kemiker
1917– Clemmensen, Ebbe, arkitekt
1917–* Clemmensen, Karen, arkitekt
1917– Damgaard, Aage, fabrikant
1917–76 Ditlevsen, Tove, forfatter
1917–80 Hansen, Ernst Siegfried, redaktør
1917– Hoffmeyer, Henrik, psykiater
1917– Hyldgaard-Jensen, Karl, filolog
1917– Jakobsen, Erhard, politiker, borgmester
1917–82 Jensen, Søren Georg, sølvsmed
1917–64 Jeppesen, Jørn, skuespiller
1917– Kjer, Bodil, skuespiller
1917– Knudsen, H. Lottrup, ingeniør
1917– Knudsen, P. A., rektor, tandlæge
1917– Lerdorff Rye, Preben, skuespiller
1917– Malmstrøm, P. E., ingeniør
1917– Methling, Finn, forfatter
1917– Munch-Petersen, Agnete, biokemiker
1917–71 Nielsen, Erik W., præst
1917– Nielsen, Thomas, forbundsformand
1917– Næsselund, Gunnar R., journalist
1917– Nørgaard, Lise, forfatter, journalist
1917– Nørlund, Ib, politiker
1917– Olesen, Johannes, planteavlskonsulent
1917– Olsson, Kjell, musiker

1917– Paldam, Jørgen, økonomidirektør
1917– Rasmussen, Erik, historiker
1917– Rose, Emanuel, idrætsleder
1917–42 Rottbøll, Michael Chr., kaptajn i SOE
1917– Skræppenborg-Nielsen, Johs., politiker
1917– Sneum, Thomas, flyver
1917– Stetter, Ib, minister
1917–71 Thing, Børge, blikkenslager, BOPA-leder
1918–* Andersen, Lis, forfatter
1918– Baunsgaard, Bernhard, politiker
1918– Bentzon, Agnethe Weis, retssociolog
1918– Bjøl, Erling, politolog
1918– Bjørnvig, Thorkild, forfatter
1918– Brøndsted, Mogens, litteraturforsker
1918–82 Bundgård Povlsen, Orla, forfatter
1918–78 Cavling, Ib Henrik, forfatter
1918– Christensen, Tyge, botaniker
1918–84 Christiansen, Tage E., historiker, arkæolog
1918– Colding, Torben Holck, kunsthistoriker
1918– Dahl, Regin, forfatter, komponist
1918– Emborg, Erik, konsul, købmand
1918– Eriksen, Gutte, keramiker
1918– Faber, Viggo, læge
1918– Frandsen, John, dirigent
1918– Fristrup, Børge, glaciolog
1918– Fuchs, Fritz, læge
1918– Gad, Tue, bibliotekar
1918– Guldberg, Ove, minister
1918– Gunnløgsson, Halldor, arkitekt
1918– Hartwell, Leif, bogtrykker
1918–47 Hauberg, Sonja, forfatter
1918–73 Hyldgaard-Jensen, A., elektrotekniker
1918– Højgaard Jensen, Henning, fysiker
1918– Ingerslev, Eric, ingeniør
1918– Kampmann, Tage, undervisningsinspektør
1918– Keiding, Johannes, zoolog
1918–80 Klindt-Jensen, Ole, arkæolog
1918–81 Koppel, Henning, billedhugger
1918– Kornerup, Ann-Mari, tekstilkunstner
1918– Lind, Nathalie, minister
1918– Lorenzen, Eivind, arkitekt
1918–* Methling, Sven, filminstruktør
1918– Møller, Hans, bibliotekar, filmproducer
1918–83 Møller, Lis, journalist
1918– Møller, Niels, sanginspektør, domkantor
1918– Neumann, Ulrik, musiker
1918– Nielsen, Helge, bibliotekar
1918– Nielsen, Helge, minister
1918– Nielsen, Torben, bibliotekar
1918– Overgaard Nielsen, Chr., zoolog
1918– Pade, Henning, programchef
1918–75 Park, Henrik, bogbinder
1918– Pedersen, Carlo M., sceneinstruktør
1918– Pauly, Else, orientalist
1918– Poulsen, Bjørn, forfatter
1918–72 Rasch, Aage, arkivar
1918–72 Rasmussen, Bjørn, filmhistoriker
1918– Reitzel, Hans, forlagsboghandler
1918– Sachsenskjold, Henrik, musiker, dirigent
1918– Schou, Mogens, læge
1918–* Secher, Ole, læge
1918– Seehusen, Svenn, journalist
1918– Simonsen, C.F., boghandler
1918–83 Skinhøj, Erik, universitetsrektor, læge
1918– Skou, Jens Christian, læge
1918– Skriver, Poul Erik, arkitekt
1918– Skytte Christiansen, Mogens, botaniker
1918–* Sommer, Otto Vilh., personalhistoriker
1918– Sterup-Hansen, Dan, maler, grafiker
1918– Thomsen, Rudi, historiker
1918– Thøgersen, Finn, direktør DLG
1918–74 Togeby, Knud, filolog
1918– Udsen, Bertel, arkitekt
1918– Utzon, Jørn, arkitekt
1918– Wahl, Mogens, kabinetssekretær
1918– Wiinblad, Bjørn, keramiker
1919– Arnfred, Tyge, arkitekt
1919– Bank-Mikkelsen, N. E., forsorgschef
1919– Bentzon, Niels Viggo, komponist
1919– Berthelsen, Ole, geolog
1919– Bo, Jørgen, arkitekt
1919– Borg, Kim, sanger
1919– Borgen, Jarl, forlagsboghandler
1919– Bredsdorff, Aase, bibliotekar
1919– Christoffersen, Frede, maler
1919– Dahlgaard, Lauge, politiker
1919– Danstrup, John, historiker
1919– Dyhre, Bodil, rektor
1919– Fischer, Paul, diplomat, jurist
1919– Fog, Dan, musikforlægger
1919– Gaunø Jensen, V., apoteker
1919– Glahn, Henrik, musikforsker
1919– Hansen, Svend Aage, økonom
1919– Gress, Elsa, forfatter
1919– Hastrup, Aage minister
1919– Helsted, Dyveke, museumsdirektør
1919– Hjorth, Niels, læge
1919– Holm-Nielsen, Svend, teolog
1919– Hornung, Preben, maler
1919– Huus, Torben, fysiker
1919– Jensen, Erling, minister
1919–75 Jeppesen, Vagn Aage, ingeniør
1919– Jessen, Erik, borgmester
1919– Jørgensen, K. O. B., ingeniør, museumsdirektør
1919– Kayser, Leif, komponist
1919– Kieler, Jørgen, læge
1919– Kjerbye Nielsen, A., laboratoriechef
1919– Kjær, Anders, kemiker
1919– Knudsen, Mogens, forlagsdirektør
1919–80 Krogh, Johannes, missionær
1919– Langberg, Harald, kunsthistoriker, museumsinspektør
1919– Lange, Morten, botaniker, politiker
1919– Langkilde, Eywin, havearkitekt
1919– Lund, Bodil Jerslev, kemiker
1919– Lysholt Hansen, Ralph, politiker
1919– Lütken, Per, tegner, glaskunstner
1919– Lützen, Elinborg, grafiker
1919– Miehe-Renard, Louis, skuespiller
1919– Muus, Jane, grafiker
1919– Muus, L. T., kemiker
1919– Møller, Poul, minister, advokat
1919–84 Nielsen, Johan, præst, politiker
1919– Nielsen, Thøger, jurist, retshistoriker
1919– Pedersen, Jørgen Kr., jurist
1919– Porse, Poul R., politiassistent, personalhistoriker
1919– Rosendahl, Gunnar P., ingeniør
1919–73 Rønne, Torben, diplomat
1919– Salling, Herman, forretningsmand
1919– Sparre Andersen, Erik, matematiker

1919– Sprogøe, Ove, skuespiller
1919– Sten-Knudsen, Ove, læge
1919– Sølvhøj, Hans, hofmarskal
1919– Thomsen, Alex Brask, bankdirektør
1919– Ulmer, Georges, entertainer
1919–62 Wieth, Mogens, skuespiller
1919– Wingstrand, K. G., zoolog
1919– Wolff, Torben, zoolog
1919– Ørum, Poul, forfatter
1919–82 Aagaard Andersen, Gunnar, maler, billedhugger
1920* Andersen, Niels Alsing, borgmester
1920– Andreasen, Dagmar, fabrikant
1920– Andreasen, Victor, redaktør
1920– Bagger Hansen, Lars, apoteker
1920– Baunsgaard, Hilmar, minister
1920– Bech, Gunnar, filolog
1920–* v. Bülow, Adam, bryggeridirektør
1920– Cedergreen Bech, Sv., historiker
1920– Fischer, Erik, museumsinspektør
1920– Gadegaard, Paul, maler
1920– Hansen, Bent, nationaløkonom
1920–70 Hansen, Hans, maler
1920– Hansen, Peter, ingeniør
1920– Haunstrup Clemmensen, Erik, kreditforeningsdirektør
1920– Helmer-Petersen, Keld, fotograf
1920– Hoppe, Iver, skibsværftsdirektør
1920– Jensen, Arne, økonom, statistiker
1920– Jónasson, P. M., zoolog
1920–81 Kabell, Aage, litteraturforsker
1920– Kirk Christiansen, G., fabrikant
1920– Koefoed Bjørnsen, Mette, økonom
1920– Larsen, Buster, skuespiller
1920–45 Lassen, Anders, officer
1920– Laumann Jørgensen, Einar, skovrider
1920– Lundberg, Knud, læge, boldspiller
1920– Lyngby Jepsen, Hans, forfatter
1920– Mathiasen, Jens, borgmester, kreditforeningsdirektør
1920– Mertz, Albert, maler
1920– Nash, Jørgen, forfatter, maler
1920– Neergaard, Preben, skuespiller, instruktør
1920– Nielsen, Erling, lektor
1920– Nielsen, Karl Ove, fysiker
1920– Nielsen, Palle, grafiker
1920– Ottesen, Martin, kemiker
1920– Pedersen, Olaf, fysiker, videnskabshistoriker
1920–62 Petersen, Kjeld, skuespiller
1920– Poulsen, Knud, teaterdirektør, forfatter
1920– Reyni, Ingálvur av, maler
1920– Schur, Axel, industrileder
1920–80 Smith, Jokum, forlagsdirektør
1920– Spang-Hanssen, Henning, filolog
1920– Stærmose, Jørgen, arkitekt
1920– Sørensen, Søren, musikforsker, organist
1920–83 Vangsaae, Mona, danser, koreograf
1920–76 Vedel-Petersen, Lena, socialrådgiver
1920– Wohlert, Vilhelm, arkitekt
1920– Wulff, Inger, etnograf, museumsinspektør
1920– Ørskov, Willy, billedhugger
1921– Asmussen, Svend G., musikforlægger
1921–76 Berg, Béatrice, musiker
1921– Blegvad, Jacob, arkitekt
1921– Brams, Ingeborg, skuespiller
1921– Brüniche-Olsen, Henning, direktør De da. Sukkerfabr.
1921– Christensen, Bent, jurist
1921– Christensen, Jens, ambassadør
1921–83 Christensen, Torben, kirkehistoriker
1921– Christiansen, Bent, matematiker
1921–65 Clausen, Ernst, tegner
1921– Dahlgaard, Tyge, minister, ambassadør
1921– Dam, Poul, højskoleforstander, politiker
1921– Daugaard, Poul, bibliotekar
1921–76 Ekelund, Poul, maler
1921–44 Faurschou-Hviid, Bent, medl. af »Holger Danske«
1921– Fenger, Henning, litteraturforsker
1921– Ferdinand, Lorenz, læge, ornitolog
1921– Gissel, Svend, bibliotekar
1921– Gudnason, C. H., ingeniør
1921–44 Hansen, Chr. Ulrik, højskolelærer
1921–* Hansen, Jørgen G., fabrikdirektør
1921– Hartel, Lis, rytter
1921– Hecht-Johansen, Jette, advokat
1921– Henriksen, Aage, litteraturforsker
1921–74 Holmen, Kjeld, botaniker
1921– Holmsgaard, Erik, forstmand
1921– Jacobsen, Niels Kingo, geograf
1921– Jakobsen, Henry, grosserer
1921– Jensen, Harry, motorredaktør
1921– Johnsson, Bengt, musiker
1921– Jørgensen, Eigil, diplomat
1921– Kissmeyer-Nielsen, Flemming, læge
1921– Krebs, Harald, studierektor
1921– Møller, Jens, politiker, lærer
1921–80 Nicolaisen, Johannes, etnograf
1921– Nordgreen, Erik, teatermaler
1921– Olsen, Harald, museumsinspektør
1921–77* Olesen, Karen Marie, arkivar
1921– Pauly, Hans, geolog
1921– Pedersen, Oscar, hotelejer
1921–83 Permild, Verner, litograf
1921– Pichard, Knud, bibliotekar, forfatter
1921– Pindborg, J. J., tandlæge
1921– Pontoppidan Thyssen, A., teolog
1921– Rothe, Bendt, skuespiller, advokat
1921–81 Sarvig, Ole, forfatter
1921– Schanne, Margrethe, danser
1921– Simonsen, Morten, læge
1921–80 Skjold Rasmussen, Arne, musiker
1921– Skov, Helge, biskop
1921–82 Skov Andersen, Gunnar, gårdejer, formand FDB
1921–82 Skyum-Nielsen, Niels, historiker
1921– Spang Olsen, Ib, tegner, forfatter
1921–84 Spies, Simon, rejsebureauleder
1921– Strømstad, Poul, museumsinspektør
1921– Thaysen, Jørn Hess, læge
1921– Weidekamp, Egon, borgmester
1921–77 Vind, Ivar, hofjægermester, godsejer
1921– Vinding Kruse, A., jurist
1921– Wivel, Ole, forfatter, forlagsdirektør
1921– Waaben, Knud, jurist
1922– Achen, Sven Tito, redaktør, forfatter
1922– Birkeland, Thøger, forfatter
1922– Bohr, Aage, fysiker
1922– Bonde, Aage, bibliotekar

Dansk biografisk leksikon tredje udgave indeholder 674 slægtsoversigter, 12.053 personbiografier, 1.059 mere end anden udgave, og 652 sekundære biografier, korte levnedsbeskrivelser indføjet i slutningen af andre personbiografier. Der er især tale om personer som er udgået i forhold til anden udgave. Disse korte artikler er i alt væsentligt udformet i redaktionen.
I tredje udgave svarer hvert binds fysiske omfang til to bind i anden udgave. Den samlede forøgelse svarer således til fem bind.
935 har medvirket som artikelforfattere, heraf 304 alene ved anden udgave.

Woldbye-Aastrup
Supplement
Register